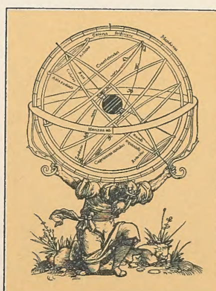



Ex Libris
H.C.L. MORRIS. M.D.



10 woodcuts with a very small amount of colouring
a small hole in nineteen leaves repaired

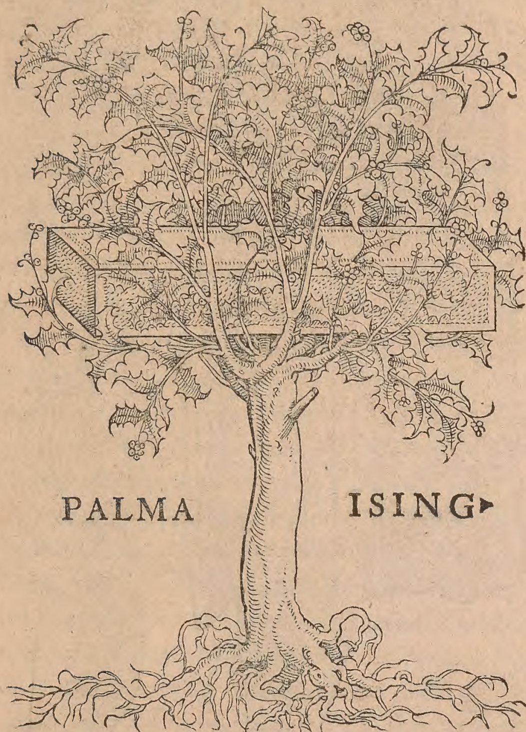
£125

DE HISTORIA STIRPIVM COMMENTARII INSIGNES, MAXIMIS IMPENSIS ET VIGILIIS ELABORATI, ADIECTIS EARVNDEM VIVIS PLVSQVAM quingentis imaginibus, nunquam antea ad naturæ imitationem artificiosius effictis & expreſsis, LEONHARTO FVCHSIO medico hac noſtra ætate longè clariſsimo, autore.

Regiones peregrinas plerique, alij alias, ſumptu ingenti, ſtudio indefeſſo, nec ſine diſcrimine uitæ nonnunquam, adierunt, ut ſimplicium materiæ cognoſcendæ facultatem compararent ſibi: eam tibi materiam uniuerſam ſummo & impenſarum & temporis compendio, procul diſcrimine omni, tanquam in uiuo iucundiſsimoque uiridario, magna cum uoluptate, hinc cognoſcere licebit.

Acceſsit ijs ſuccincta admodum uocum difficilium & obſcurarum paſsim in hoc opere occurrentium explicatio.

Vnà cum quadruplici Indice, quorum primus quidem ſtirpium nomenclaturas græcas, alter latinas, tertius officinis ſeplaſiariorum & herbarijs uſitatas, quartus germanicas continebit.



Cautum præterea eſt inuictiſsimi CAROLI *Imperatoris decreto, ne quis alius impunè uſquam locorum hos de ſtirpium hiſtoria commentarios excudat, iuxta tenorem priuilegij antè à nobis euulgati.*

BASILEAE, IN OFFICINA ISINGRINIANA, ANNO CHRISTI M. D. XLII.

LEONHARTVS FVCHSIVS
AETATIS SVAE ANNO XLI.



ILLVSTRISSIMO ET CHRISTIANISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO IOACHIMO, SACRI ROMANI IMPERII ELECTORI, MARCHIONI BRANDENBVRgensi, Stetinæ, Pomeraniæ, Cassuborum, Sclauorumq; Duci, Burggrauio Norimbergensi, necnon Rugiæ Principi, Domino suo longè clementissimo, LEONHARTVS Fuchsius medicus S. P. D.



VANQVAM *uniuersa medicina nullis non seculis gloriosa & diuina sit habita, Illustrissime ac generosissime* PRINCEPS, *tamen in hoc eius summo splendore semper plus laudis, admirationis ac ponderis, ea illius pars quæ naturas stirpiũ uestigat rimaturq;, obtinuit: idq; partim quod uetustate, cuius maxima semper apud omnes autoritas & ueneratio fuit, esset antiquissima: partim etiam quod iucunda, utilis & necessaria eius esset cognitio. Nam cum reliquæ propémodum omnes artes, simulatque à Deo opt. max. creatus est homo, inuentæ sint, ac subinde multorum industria auctæ, solæ herbæ post condita statim elementa, nulloq; adhuc existente homine, unà cum diuinis suis uiribus, ita iubente Deo, è terræ latebris erupere. Vt hoc nomine nullius rei aut artis inuentio uerius quàm medicinæ et stirpium, Deo assignetur. Quod si tamen quispiam ijs quæ asseruimus impudenter reclamare audeat, huic quidem Mosen, omnium qui scripserunt uetustissimum testem, utpote ante quem nullum alium inuenies scriptorem, neq; apud Chaldæos, neq; Aegyptios, neq; Phœnices, neque Græcos, quæ tamen sunt uetustiores nationes, opponemus, qui palàm quod nos, in Genesi sua affirmat. Neq; est cur insolenter & contumeliose quis illius testimoniũ repudiet aut aspernetur, ut quem nõ nostri modò, sed & profani quiq; nunquam non admirati sunt, summisq; extulerunt laudibus: quem etiam uenerandum ueridicumq; ipsa uetustas facit. Siquidem hæc ipsa, Cicerone teste, proximè ad deos accedit: quapropter quo propius abest ab ortu, et diuina progenie, hoc melius ea quæ uera sunt retinet. Proinde haud temerè quotquot unquam extiterunt homines, adhiberi fidem uenerandæ uetustati constanter asseruerunt. Cæterum non solum Moses, sed etiam quotquot eum sequuti sunt poëtæ & historici, Aegyptia exculti disciplina, herbarum originem & inuentionem dijs tribuerunt. Græcorum nanque antiquissimi poëtæ Homerus & Hesiodus (neque enim quicquam Græci habent quod ante illos citent) apertè stirpium diuinam esse originem testantur. Hic quidem dum homines ignorare tradit, quantũ in Malua & Asphodelo reconditum sit. Nam ijs uerbis subobscurè admodum herbarum uires in intimis earundem medullis reconditas esse, hominibusq; ignotas, nec nisi dijs ipsis, qui illarũ sunt inuentores, perspectas innuit. Ille uerò, dum Moly herbæ laudatissimæ, & contra Circes ueneficia mirè efficacis, inuentionem Mercurio deorum apparitori acceptam refert, hominibusq; inuentu difficilem, dijs uerò nõ item, esse scribit. Quinetiam in suis Theriacis Nicander Panaces, quod ipso statim nomine morborũ omniũ remedia pollicetur, à dijs ipsis inuentũ esse, huicq; adeò Chironium, Asclepium & Herculeum appellatum, memoriæ prodidit. Quod græci poëtæ particulatim atq; de singulis ferè generibus asseruerunt, hoc inter Latinos Ouidius, quem unum pro multis nunc produxisse testem satis sit, in uniuersum de omnibus, dum ita loquentem de seipso Apollinem fingit, affirmare uoluit, dicens:*

Inuentum medicina meum est, opifexq; per orbem
Dicor, & herbarum subiecta potentia nobis.

Quare nunc omnibus perspicuum esse arbitror, si antiquitatem diuinamq; originem spectemus, herbaria medicina nihil usquam esse laudabilius, splendidius, honorificentius. Quod

Herbariã medicinam multũ admirationis & laudis semper obtinuisse.

Stirpium origo diuina.

Moses scriptor omniũ antiquissimus.

Vetustatis autoritas.

Homerus & Hesiodus Græcorũ scriptores antiquissimi.

Herbariæ medicinæ utilitas.

Si uerò utilitatis magnitudinem, quam hæc ipsa hominibus affert, animo expendas, quid ea præstantius sit non uideo. Nam nulla alia re magis bonam corporis ualetudinem conseruamus, tuemur, sustentamus, quàm stirpium omnis generis subsidio. Valetudine autem bona nihil neq; melius, neq; præstantius, neq; optabilius existit, utpote sine qua nec potẽtia, nec diuitiæ, nec ullæ aliæ res suaues, & usui esse possunt: ut præclarè ab Hippoc. nostro dictũ sit, οὐδὲν ὄφελος οὔτε χρημάτων, οὔτε σώματος, οὔτε τῶν ἄλλων οὐδενός, ἄτερ τῆς ὑγιείης. Neque præsentem tantum ualetudinem herbarum beneficio tuemur, sed & labefactatam & conuulsam ijs ipsis corrigimus, emendamus ac restituimus. Vt enim apes ex illarum floribus materiam colligunt unde mel conflant, ita nos ex immensa earundem uarietate aduersus morbos remedia decerpimus.

Herbariæ medicinæ necessitas.

Porrò cum innumeri ferè sint morbi qui nobis à fronte, tergo, lateribus insidias tendunt, summè necessariam quoque esse exquisitam stirpium notitiam nemini obscurum fore, sed constare inter omnes puto. Neq; enim sine diuinis illarum uiribus ut à nobis propulsemus morbos licebit.

Iucunditas cognitionis stirpium.

Quantum uerò iucunditatis ac delectationis habeat stirpium cognitio, non est cur pluribus exponam, cum nemo sit qui nesciat nihil esse in hac uita iucundius, delectabiliusq;, quàm syluas, montes, campos, uarijs ijsq; elegantißimis flosculis ac herbis redimitos & ornatos peragrare, intentisq; oculis intueri. Voluptatem uerò ac iucunditatem illam non parum auget, si earundem facultatum ac uirium accedat notitia. Neque enim minor in cognoscendo, quàm aspiciendo suauitas & delectatio. Quare cum ueteres illi diuinam eße stirpium originem, easq; in tanta uitæ humanæ fragilitate non modò usum & fructum immensum habere, sed & summè neceßarias eße animaduerterent, non solum de hac parte medicinæ honorifice sentire cœperunt, uerumetiam nihil in ipsa natura quod suspicerent dignius, aut quod inuestigarent & perscrutarentur pulchrius, aut quod cognoscerent iucundius eße duxerunt. Proinde se totos & animo & corpore in earundem inquisitionem atque indagationem contulerunt. Et hoc studio uestigandarum stirpium non plebeij tantum & abiectæ sortis homines tenebantur, sed & ex omni genere hominum potentia, diuitijs, prudentia & doctrina præstantes. Quanto enim illi generis nobilitate clariores, prudentiaq; & doctrina præstantiores fuerunt, atq; adeò de hac parte medicinæ incorruptius iudicare potuerunt, tanto magis ad sectandum hoc studium animi illorum sunt excitati ac inflammati.

Reges olim studio perscrutandarum stirpium mirificè occupati.

Hinc est quod plerique Reges, potentia & prudentia excellentes, neglecto interim regij fastigij honore, cum toto regiæ dignitatis satellitio, per uastas multarum regionum solitudines ire, inuia montium iuga peragrare, lacus inaccessos lustrare, abditas terræ fibras scrutari, hiantes uallium sequi specus, minime grauati sunt. Quod ut facerent, non tam eos immensa iucunditas & uoluptas, quibus tum fruebantur quum uaria loca uarijs floribus ac herbis ornata obibant, inuitauit, quàm ut de humano genere, adeoq; tota posteritate optimè mererentur, & immortale nomen adipiscerentur, ardor quidam impulit. Quare de illis quas quisque inuenit sibi aßerendis non minus acriter & strenuè, quàm de imperio, aut uita ipsa, qua nihil charius, dimicarunt: id quod uerum eße multarum stirpium nomina testantur. Neque enim Polemonia herba alia de causa etiam Philetæria, teste Plinio, dicta est, quàm propter certamen inuentionis regum.

Gentius Illyriorum rex.

Nónne Gentiana etiam ipsa, cui à Gentio Illyriorũ rege eius inuentore nomen inditũ est, satis docet quàm ille studiosus herbarum fuerit? utpote quem etiam inter media arma earundem indagationi operam nauare, & Gentianæ rimari facultates non piguit, idq; nullo alio nomine, nisi ut hac ratione memoriam sibi perpetuam ac nunquam intermorituram conciliaret.

Lysimachus Macedonum rex.

Porrò Lysimachum Macedonum regem non tam animi magnitudo uiriumq; gloria nobilitauit, quàm Lysimachia herba, quæ in hunc usque diem nomen eius retinet.

Mythridates Ponti rex.

Mithridates sanè, Ponti et Parthorũ rex maximus, ne uiginti quidem duarũ

linguarum

linguarum peritia, uarijsq; hinc inde uictorijs nomen sibi parasse contentus fuit: sed ut clarior celebriorq; euaderet, in eam quoque curam fortiter incubuit, ut omnium simplicium medicamentorum, eorum maximè quæ letalibus aduersantur, exactam notitiam nancisceretur. Quàm uerò intentum in eam rem animum habuerit, quantumq; hinc laudis & gloriæ consequutus sit, nihil attinet dicere, quod idipsum abundè satis medicamentum hoc quod in hodiernum usque diem nomen eius retinet, ac Mithridaticum appellatur, quodq; adhuc hodie ad arcenda uenena à medicis usurpatur, declaret. Et quidem Scordium herba, quæ non alia de causa, Crateia herbario autore, nominata Mithridatia est, quàm studiosus ille fuerit stirpium satis etiam monstrat. Prædictis iam regibus nobis adijciendus uenit omnium quotquot fuerunt unquam regum sapientissimus opulentissimusq; Solomon, ad cuius immensas laudes, quas illi sacra Bibliorum historia defert, hoc ueluti maximum, & quod reliqua omnia superare uidetur, accedit, quod de singulis stirpibus sapientissimè disserere potuerit. Præterea primus Pergami rex Attalus, ut testis est grauissimus autor Galenus, omnis generis medicamentorum studiosissimus fuit, ita ut multas ac uarias compositiones, quæ adhuc extant, & nominis eius inscriptionem retinent, construxerit. Euax etiam Arabum rex tanto studio inquirendarum stirpium flagrasse dicitur, ut de simplicium effectibus ad Neronem scripserit. Iuba denique Mauritaniæ rex herbarum studio quàm regno memorabilior factus est. Quantam enim huic Euphorbium herba, quam ille à se inuentam medici sui nomine appellauit, mirisq; laudibus priuatim ei dicato uolumine celebrauit, pepererit, neminem esse puto qui ignoret. Cæterum quum sequentibus subinde annis Romanorum reges & Imperatores propter publicas, easq; uarias & maximas, occupationes, indagandis stirpibus operam nauare non possent, hoc saltem studiose & diligenter curarunt, quod idem Galenus testatur, ut uarijs in locis, maximis quidem impensis, herbarios alerent: idq; nulla alia de causa, quàm ut studium hoc cognoscendarum stirpium, hominibus non minus utile quàm necessarium, fouerent, & ab interitu conseruarent. Verum relictis nunc regibus, alijsq; multis insignibus heroibus, Teucro Aiacis fratre, qui Teucrio nomen dedit: Achille, à quo Millefolia Achilleia cognominata est: Chirone Centauro, à quo Centauriũ nomen accepit: Hercule, qui Hyoscyamũ inuenisse traditur: quantum operæ ac studij in perquirendis omnis generis stirpibus ueteres tum Græci tum Latini poëtæ & philosophi posuerint, breuiter perstringemus. Atqui ex compluribus paucos aliquot, eosq; optimos produxisse sufficiat. Plinius quidem inter Græcos antiquissimum poëtam Orpheum (nemo enim ante hunc apud illos memoratur, siquidem ante omnes alios poëtas & philosophos floruit) de herbis aliqua, curiosius etiam, prodidisse, & post eum Musæum & Hesiodũ Polium herbam miris laudibus celebrasse scribit. Præterea rerum humanarũ peritissimũ uatem Homerum curam cognoscendarũ stirpium magni fecisse, nec à se reiecisse aut aspernatum fuisse, Nepenthe, Moly, Lotos, & Alcinoi hortus satis ostendunt. Virgilium autem, Latinorũ poëtarũ principem, stirpium fuisse peritissimũ, tam crebræ earundem in suis uersibus mentiones palàm testantur. Quare nõ raro etiã interpretibus grammaticis facessit negociũ, illum miseris modis enarrantibus. Quàm uerò studiosus herbarũ fuerit Ouidius, nemini nõ notũ est, nisi qui illius carmina introspicere dedignatus est. Philosophos autem herbariam medicinã non neglexisse aut contempsisse hinc colligitur, quod literis proditum sit Pythagoram, clarum sapientia uirum, integro uolumine Bulbos celebrasse, perinde atq; Chrysippum Brassicam, Zenonem Capparim: quod facere tanti philosophi nunq̃ in animum induxissent, si nõ optimè de hac medicinæ parte sensissent. Aristotelem præterea, summũ certè philosophum, aliquot de stirpibus libros reliquisse nemo nescit: unde quanti fecerit herbarum cognitionem, tam excellentis ingenij uir, quiuis cõiecturam fa-

Solomon rex Hebræorum.

Attalus Pergami rex.

Euax Arabum rex.

Iuba Mauritaniæ rex.

Cæsares Romani suis impensis herbarios alucre

Poëtarũ & philosophorũ in uestigandis stirpibus studium.

Orpheus.

Musæus.

Hesiodus.

Homerus.

Virgilius.

Ouidius.

Pythagoras.

Chrysippus.

Zeno.

Aristoteles.

cit. Sed desino tandem illustrium uirorum qui de herbaria medicina honorificentissimè & senserunt & scripserunt, texere catalogum, ubi prius unam etiam è præclaris mulieribus, Artemisiam Mausoli Cariæ reguli uxorem, quæ ab hoc indagandarum stirpium studio non abhorruit, illis adiecero. Quàm enim incredibili quodam ardore ac desiderio cognoscendarum herbarum hæc ipsa flagrarit, Artemisia stirps, quæ in hunc usque diem nomen eius retinet, cum antea Parthenis sit appellata, loquitur. Vt nunc omnibus perspicuum sit, omnis & ætatis & generis homines, eosq; nobilitate ac doctrina præstantissimos, non solum de herbaria medicina præclarè sensisse, uerumetiam ut illam perdiscerent plurimum operæ, studij, diligentiæ & laboris contulisse. Atqui cognoscere fortassis à nobis quispiam huic parti medicinæ parum æquus desiderabit, quid tandem illi per nos longo ordine commemorati, hoc studio inquirendarum stirpium cōsecuti sint? Rem sanè longè præstantissimam, nullisq; neq; diuitijs, neque uoluptatibus postponendam, memoriam scilicet apud posteros immortalem ac sempiternam. Tandiu enim firma & illabefacta eorum manebit memoria, quandiu tellus fida & optima rerum parens Gentianam, Lysimachiam, Scordium, Eupatorium, Euphorbium, Clymenon, Polemoniam, et id genus alias stirpes quibus præclarissimorum regum indita sunt nomina, producet. Viuunt itaque hodie grata hominum memoria, illorum nomina, alioqui statim simulatq; è uiuis excessissent cum ipsis peritura, nisi illa stirpibus indita post se reliquissent. Et à nobis certè meritò hoc omniū longè præclarissimum ac saluberrimum tantorum regum & doctissimorum hominum studium atque certamen laudibus ad cœlum usque extollitur, quoties quàm optimis donis uitam nostram excoluerint, & quàm de nobis præclarè sint meriti recordamur. Quare uerissime Plinius dixit: Singula quosdam inuenta deorum numero addiderunt, omniumq; uitam clariorem fecerunt cognominibus herbarum, tam benignè gratiam memoria referente. Quod ubi mecum reputo, mirari subit cur nemo propémodum principum nostrorum, ueterum regum & heroum exemplum imitari studeat, atque iuuare saltem eos qui hoc studio indagandarum herbarum tenentur, in animum inducat. Scio quidem eos molestis & operosis negocijs sic implicitos, modò Spartam quæ illis obtigit, probè tueri uelint, ut inquirendis stirpibus operam dare ipsi non possint. Attamen illorum nihilominus erat hortos optimis, & à longè etiam petitis herbis consitos construere, atque qui easdem subinde colant, augeant & conseruent herbarios, quod etiam olim Cæsares Romanos fecisse suprà cōmemorauimus, suis impensis alere. Idq; ea potissimum de causa, quod nulla sit res unde sibi plus laudis & gloriæ aucupari ualeant, aut de tota posteritate melius mereri, quàm si hac ratione stirpium notitiam conseruare studuerint. Optarem itaque aliquam saltem partem, eamq; planè minimam suorum sumptuum, quos magna ex parte in res fluxiles ac momentaneas, ne quid grauius dicam, collocant, ad illustrandam hanc medicinæ partem, quæ nunc quasi caput suum è profundis tenebris exerit, ponerent. Sed prò Deum immortalem, quid mirum reges & principes hoc studium indagandarum stirpium non admodum respicere, cum nostræ ætatis etiam medici sic ab eo abhorreant, ut inter centum uix unum qui pauculas saltem herbas exactè cognitas habeat, reperire liceat. Quod quidem alia de causa fieri nō iudico, quàm quod eam medicinæ partem quæ stirpium cognitionem tradit, ad se pertinere haud putent: aut uiliorem inhonestioremq; esse censeant, quàm ut ad se pertinere patiantur. Dignitati enim existimationiq; suæ non parum detractum iri arbitrantur, si ea tractent, quorum seplasiarij & quidam alij, si dijs placet, sibi iam cognitionem uendicarunt. Hinc est quod totam hanc curam in pharmacopolas, indoctum mehercule magna ex parte hominum genus, & in stultas mireq; superstitiosas mulierculas reijciant. Adeò ut nostra tempestate uniuersa herbaria medicina in manibus sit rusticarū & uetularum mulierū, ineruditorumq; hominū, qui errorem sub-

Quid ueteres studio inquirendarū stirpium consecuti sint.

A principib. herbarij alendi, aut sumptus ad inquirēdas herbas suppeditandi.

Medici nostri temporis à studio indagandarum herbarū abhorrent.

Herbariam medicinam hodie in manibus esse imperitæ plebis.

*rem subinde errore cumulant. Meritò itaq; reprehensionem & obiurgationẽ nostram mul-
torumq; aliorum bonorũ uirorum incurrunt medici, qui hanc cognoscendarũ stirpium curam
funditus repudiant, aspernantur, & pro nihilo putant. Quis enim æquo animo ferret hoc si
bi studium ignominiosum existimare, quod olim regibus, Græcorumq; ducibus, adde etiam
poëtis & philosophis, fuisse longè honorificentissimũ demonstrauimus? Quod si uerò quis-
piam secum etiam reputet quàm utilis quamq; necessaria medicis sit hæc herbarũ notitia, lon
gè maxima castigatione & obiurgatione dignos censebit. Nam nemo illorum morbis rectè
mederi potest, aut medicamenta componere, aut antea inuentis commodè & opportunè uti,
nisi simplicium exactam habeat notitiam. Id quum omnibus sit manifestissimũ, cur pluribus
demonstremus nihil opus est. Ad hanc autem consequendam notitiam non satis est semel
aut bis téue illorum discrimina, Galeno etiam nostro teste, sed frequenter admodum in-
spexisse. Proinde cum ueteres olim cum philosophi tum medici αὐτοψίαν propriamq; inspe
ctionem ad exquisitam stirpium notitiam consequendam necessariam esse perspectum habe-
rent, harum inquirendarum munus non rudibus & imperitis seplasiarijs, non horum mini
stris æquè imperitis, aut multò rudioribus, non etiam stultæ & ineptæ plebi permiserunt:
sed ad se potius pertinere hanc prouinciam arbitrati, non unius & item alterius tantum re-
gionis tractus, sed magnam orbis partem peragrarunt, ut non solum suis ipsorũ oculis omnis
generis herbas contuerentur, uerumetiam manibus contrectarent, degustarentq;, ut scilicet
hac ratione non tantum earundem imagines, sed & uires planè addiscerent. Sic sanè Theo
phrastũ, qui nobis nouem de historia libros certè præstantissimos reliquit, multas peragras-
se prouincias constat: neq; enim aliàs tam exquisita ratione singulas stirpium differentias,
quas diuersarum regionum ratione habent, tradere potuisset. Dioscorides quoq;, ut metipse
testatur, incredibili quodam cognoscendarum herbarum desiderio ductus, multa admodum
in militari labore loca perlustrauit, tantam hinc consecutus peritiam stirpium, ut post se de
ijsdem, Galeno etiam teste, absolutissimos reliquerit libros, quos multi hodie herbariæ me-
dicinæ studiosi, magno cum fructu, non tantum assiduè domi legunt, sed & secum nunquam
non circunferunt. Prætereo nunc lubens Crateiam, Dionysium, Methrodorum, utpote
quorum scripta non extent, temporumq; iniuria perierint. Omitto etiam Plinium Secun-
dum, diuini illius operis De mundi historia autorem, quem omnes plurimũ operæ non so-
lum in hoc cognoscendarum stirpium, uerumetiam multarum aliarum rerum studio posuis-
se, ac tandem mortem oppetijsse sciunt. Quàm uarias autem terræ regiones ut medicam
materiam exactè cognosceret, uitamq; mortalium iuuaret, Galenus lustrauerit, nemo qui
libros eius paulò diligentius legit, ignorare potest. Nam metallorum gratia in Cyprum,
quæ ibidem multa sunt: bituminis & aliorum quorundam causa, in Syriam Palæstinam
nauigauit. Quantum uerò studij & operæ in sola dignoscenda terra Lemnia posuerit, ijs
qui nauigationis suæ descriptionem legerunt notum est. Hæc longius commemorauimus
nulla alia de causa, quàm ut hinc nostri seculi medici discerent, quantum ipsi à ueterum ab-
essent diligentia: quos maximo etiam rerum suarum, adeoq; corporis dispendio, in densissi
mis syluis & nemoribus oberrare, altissimaq; montium iuga conscendere ut exactam stir-
pium notitiam consequerentur, haud piguit: & ut uel tantorum uirorũ exemplo tandem con
uicti, stirpiũ cognoscendarũ studium ad se pertinere credant. Quod si tamen ijs exemplis pa
rum mouentur, ad hanc suscipiendam curam uel pudor eos impellat adigatq;. Nemo enim est
cæterorũ artificum qui sibi nõ ignominiosissimũ esse duceret, si suæ artis instrumenta & ma
teriã quã quotidie manibus cõtrectat, ignorare iudicaretur. Cum itaq; in manuarijs artibus
omnes eum ridendũ esse artificem existiment, qui artis eius quam profitetur materiã nõ satis
perspectã habeat: multò certè maiori cachinno dignus erit medicus, qui suæ artis materias,*

Stirpium notitia medicis tum utilis tum necessaria

Veterum medicorum circa simplicium medicamentorum cognitionem studium.

Theophrastus.

Dioscorides.

Plinius Secundus.

Galenus.

Medicũ ignorare materiam medicam, ridiculũ.

atq; adeò sanandi instrumenta, ignorat. Et detestanda quidem si nullo alio, hoc tamen potissimum nomine, hæc medicorum quorundam inertia, desidia, socordia, & negligentia, quod effecerit ut propémodum omnis stirpium cognitio extincta & funditus deleta fuerit. Atque actum planè de medicina herbaria fuißet, nisi aliquot bonos, eruditos, & diligentes uiros Deus excitaßet, qui hoc studium quod iam ad internitionem tendebat, & propè totum obliteratum erat, maximis & uigilijs & laboribus iuuare, atq; ab interitu uindicare uoluißent. Inter eos autem qui strenuè in hanc curam incubuerunt, mea quidem sententia primas tenet genere & eruditione clarus Hermolaus Barbarus, qui primus omniũ, quod sciam, nostra ætate facinus longè pulcherrimũ aggredi, eamq; medicinæ partem neutiq; contemnendam, à tenebris in lucem reuocare ausus est. Nam initio suscepti illius laboris præstantißimũ, atq; multis iam seculis cõprobatũ medicæ materiæ scriptorẽ Dioscoridem Latio donauit. Quo feliciter peracto labore, Corollarium adiecit, quo nihil eruditius, nihil copiosius, nihil deniq; magis uarium post Plinium in latina lingua editum esse docti unanimi sententia fatentur. Quicquid enim à Theophrasto, Athenæo, Oribasio, Aëtio, Paulo, Polluce, Plinio alijsq; cum Græcis tum Latinis eruditis admodum hominibus, quos nominare nunc nihil attinet, sparsim notatũ est, hoc totum in Corollario suo, uno quasi fasce, complexus est Barbarus. Et quidem huius celeberrimi uiri studiũ eò magis à nobis prædicandum esse censeo, quod ipse primus, q̃uis professione medicus nõ esset, securè interim in utramuis aurem dormitantibus medicis, nutanti tum breuiq; casuræ rei herbariæ auxiliares manus porrigere dignatus sit. Incõparabilis huius uiri exemplum ac institutũ, paulò pòst imitatus est Ioannes Ruellius Gallus, homo supra linguarũ peritiã nõ uulgari rerum cognitione præditus: is enim pari conatu ac studio cum prodigiosis monstris congreßurus, eum primũ nobis autorem latinitate donatum exhibuit, unde ueram exquisitamq; materiæ medicæ cognitionem petere liceret, ut scilicet proscriptis & explosis tandem Auicennæ & aliorum Arabum insulsis, erroribusq; nõ leuibus refertis de re herbaria placitis, è purißimo fonte Dioscoride stirpium notitiam hauriremus. Certarunt itaq; inter se hi duo insignes uiri uter alterũ uinceret: honestum sanè, Hesiodo & Galeno nostro testibus, certamen, è quo uterq; immortalem est consecutus gloriam. Cæterum cum Ruellius ueteres atq; adeò legitimas stirpium nomenclaturas, quibus eas Dioscorides appellauit, acceßione nouarũ, quas nobis magna ex parte monachorũ & muliercularũ superstitio peperit, obscuratas nunc & obliteratas esse, neq; etiam singulas stirpes ab uno Dioscoride descriptas animaduerteret, paucis abhinc annis opus, ut apparet, multis uigilijs adornatũ, cui de stirpium natura titulum indidit, edere uoluit. In quo sanè quicquid usquam ferè apud Theophrastum, Plinium, Galenum, aliosq; ueteres & recentes probatos autores de stirpibus scriptum est, complecti magno studio annixus est. Quare à plerisq; hodie uir ille bonus male audit, eò quod complura admodum ad uerbum aliunde, è Plinio præsertim ac Hermolai Corollario, transcripta, suppreßis eorundem nominibus, in suos transtulerit cõmentarios: quasi uerò illi quibus hoc suum tueretur factum, modò superstes eßet, ueterum eorumq; probatißimorũ scriptorum exempla deeßent. Atqui ut mortuo iam nõnihil patrocinemur, unum tantũ cõmemorabimus. Neminẽ esse arbitramur qui nesciat Plinium uastum hoc suum & immortalitate dignum de historia mundi opus ex antiquißimis ac uarijs autoribus contexuisse: is tamen non quouis in loco eorum unde singula descripsit nominatim mentionẽ facit, cõtentus idipsum semel fecisse. Quare cum in Plinio haud culpetur quod non nisi semel, libro nimirum primo, eorum unde sua transcripsit meminerit, qui fit ut hoc ipsum Ruellio uitio detur? cum tamen constet hunc in præfatione eius operis ingenuè fateri, ea quæ sparsim à ueteribus tradita sunt, se ueluti in compendium digeßisse, atq; usqueadeo ab ijs adiutum esse, ut eis penè totum acceptũ referat.

Hermolaus Barbarus. — *Corollarium Hermolai.* — *Ioannes Ruellius.* — *Monachos & mulierculas, ueteres stirpiũ nomenclaturas obscurasse.* — *Ruellij opus de natura stirpium.* — *Ruellius à calumnia defenditur*

Proinde

*Proinde cum is aliorum scriptis cōmodè usus sit, eaq́ꝫ quasi in ordinem digesserit, atq́ꝫ adeò
sua fecerit, nō erat cur paßim autorum unde singula mutuauerat nomina, maximo legentium
fastidio apponeret. De ijs itaq́ꝫ Ruellij laboribus alij statuant ac iudicent quicquid uelint:
scio enim quàm disparia, & magna ex parte iniqua, multorum de ijs ipsis sint iudicia: me cer
tè non pudebit apertè fateri, mihi eius cōmentarios multum profuisse. Quamuis nec illud no
bis dißimulandum sit, nos non raro ab illo dissentire, tantum abest ut quispiam me in uniuer
sum omnia quæ in ijs libris de natura stirpium decernit, probare existimet. Vtcunq́ꝫ autem
multa sint in Ruellij cōmentarijs quæ nō probemus, debet tamen nihilominus eius studium
nobis esse longè gratißimum, ut qui in tanta rei herbariæ caligine plus tamen omnibus qui
hunc antecesserunt præstiterit. Sed de Ruellio satis, aut certè plura quàm oportuerit dixi-
mus, præsertim cum non desint suæ gentis homines tum eruditi tum eloquentes, qui illi mul-
tò rectius quàm ego patrocinari in hac causa poßint. Ad Marcellum igitur Virgilium* Marcellus Virgi
Florentinum, qui post Ruellium hanc medicinæ partem illustrare aggressus est, acceda- lius Florentinus.
*mus. Quamuis uerò ille non magnam admodum herbarum notitiam habuisse uideatur, ut
qui professione medicus non fuerit, eoq́ꝫ tempore quo densißimis tenebris res herbaria ob-
ducta iacuit sua ediderit, tamen quia complura obscura & deprauata Dioscoridis loca enu
cleauit, & pristino nitori restituit, debet uel hoc saltem nomine illius studium & conatus
nobis probari, cum nihil æque ad rectè intelligendū Dioscoridem aliosq́ꝫ autores conducat,
ac exemplariorū integritas & puritas. Quod uerò nōnunquam à uerbis Dioscoridis pau
lò longius recesserit, nec eorum legitimū & genuinū sensum assecutus fuerit, id illi uitiū cum
cæteris interpretibus cōmune est, utpote qui nō raro Plinij magis quàm Dioscoridis sen-
sum exprimere ac sequi studuerint. Quod uerò nōnulli Marcellum Dioscoridis interpre-* Defenditur ab in
tem planè grammaticū esse iudicant, nō magnopere reprehendo. Sed quod adijciūt eum in hac iuria Marcellus.
*arte nō satis tritum, hoc faciunt more suo, ne non palàm omnibus insanire ac furere uidean-
tur, dum ita sinistrè ac temerè de hoc uiro multisq́ꝫ alijs de literis et re medica optimè meritis
iudicare audent. Ego uerò omni asseueratione affirmare nihil metuo, Marcellum in tanta
etiam rerum omnium caligine, plures herbas cognitas habuisse, magisq́ꝫ grammaticū fuisse,
quàm illi hodie, qui tam impudenter de fama illius et aliorū eruditorū hominū detrahere nō
uerentur. Verum omißis nunc exteris, ad Germanos nostros, uiros aliquot bonos & erudi
tos, qui editis scriptis medicinæ herbariæ lucem afferre, & eam quasi in integrū restituere
conati sunt, ueniamus, ut ne eos etiā merita defraudemus laude. Inter hos autem primus fuit
Otto Brunfelsius, uir quidem eruditus & planè φιλόπονος, qui primū latino, dein etiā ger* Otto Brunfelsius
*manico scripto herbariā medicinā iuuare & illustrare conatus est. Quamuis autē multa in
illius scriptis desiderentur, utpote quod descriptiones picturis paßim nō respondeāt, et quod
paucas admodum, & uulgares tantū stirpes protulerit, quodq́ꝫ sæpe nō suis & legitimis no
minibus appellauerit herbas: nihilominus tamen ut hunc omnes certatim laudibus efferant
uel unica hac de causa meritus est, quod ipse primus omniū rectam pingendarum stirpium ra
tionem denuò in Germaniam nostram inuexerit, alijsq́ꝫ hanc imitandi occasionem præbuerit.
Cætera quæ in eo desiderantur, cum illa præstare non potuerit multas ob causas, potißimū
uerò propter crebras ac multas typographi molestias, qui importunè insistebat, editionemq́ꝫ
ut metipse in aliquo suarum uigiliarū loco fatetur, maturabat, ueniam merentur. Quid mul
ta? cum constet Brunfelsium primum fuisse in Germania nostra qui herbariam medicinam
propémodum extinctam è craßißimis eruere tenebris attentauerit, certe hoc nomine, quan
quam non omnia ex sententia ciciderint, uenia dignißimus est: nam etiam iuxta prouer-
bium, συγγνώμη τῷ πρωτοπείρῳ. Præterea cum huic optimo uiro nihil optatius fue-
rit, quàm ut posteritati plurimum prodesset, æqui boniq́ꝫ faciendos studiosis omnibus*

eius labores, qualescunq; sunt, censeo. Brunfelsio in hoc studio illustrandæ rei herbariæ
Euricius Cordus successit Euricius Cordus, uir præter singularem poëtices, aliarumq; disciplinarũ eruditionem, integerrimus ac diligentissimus. Quantum autem rei herbariæ uindicandæ ab interitu profuerit, Botanologicon quod ille posteritati suæ diligentiæ testem reliquit, abundè testatur, adeò ut nunc nostra cõmendatione huic non opus sit. Hoc tamen in præsentia dicere uolui, uirum hunc longiori uita fuisse dignissimum, ut qui opera sua instaurandæ herbariæ medicinæ plurimum momenti adferre potuisset. Sed quod parenti per ipsa fata non fuit inte-
Valerius Cordus grum perficere, hoc filius, quem post se reliquit, Valerius Cordus, optimæ spei iuuenis, et incredibili quodam cognoscendarũ stirpium studio amoreq; flagrans, nisi dij quoq;, quod longè absit, illi uitam longiorẽ inuideant, cumulatè præstabit. Cum enim nunc paternis uestigijs strenuè insistat, nõ est cur uelit quasi in medio cursũ gradum sistere. Post Euricium Cor-
Hieronymus Tragus. dum in hanc arenam descendit Hieronymus Tragus, qui anno abhinc altero, cum iam propémodum hos cõmentarios absolueramus, germanicũ scriptum bene longum de stirpibus publicauit. Cuius quidem conatus mihi ualde probantur. Nam etsi mihi cum eo nulla intercedit familiaritas, apparet tamen in hoc homine mira quædam in inquirendis stirpibus diligentia. Et quidem hunc non esse imperitum herbarum, earundem descriptiones quas affert palàm testantur. Eiusmodi enim magna ex parte sunt, ut oculis suis inspexisse hũc herbas quas pingit abundè demonstrent. Atq; hoc quidem nomine laudem meritus est nõ uulgarem, potuissetq; multorũ euitare reprehensionẽ, nisi singulis ferè herbis sua ex Dioscoride nomina accersere uoluisset: quasi uerò Dioscorides omnium regionum stirpes descripsisset, cognitasq; habuisset, cum tamen cõstet quamuis propémodũ terram suas priuatim ferre herbas. Dum itaq; omnibus stirpibus sua ex Dioscoride nomina imponere studet, dictu mirum quàm interdum temerè admodum, probatas & multis iam seculis receptas Dioscoridis lectiones immutare ac deprauare cogatur. Quod quidem ius præter necessitatem immutandi loca autorũ non solum sibi Tragus, uerumetiam alij quidam, idq; magno cum supercilio, usurpant: ut nihil mirum sit raros esse admodum autores, quamuis optimi sint, quos nõ infinitis mendis contaminatos uideamus. Neque enim alia est maior deprauandi bonos autores occasio, quàm cum quisq; quod maximè placet in ijs immutandis statuit. Qui enim fieri potest ut dum quiuis pro suo arbitrio nunc demit, nunc adijcit aliquid, maneat illabefacta genuina & legitima scriptoris sententia? Quare non minus uerè quàm lepidè quidam dixit, eos libros esse optimos, qui nullam prorsus lituram experti essent. Cum igitur is mos temerè quæuis in bonis autoribus immutandi nobis semper suspectus & infensus fuerit, diligenter admodum cauimus ne quid facile in Dioscoride mutaremus, nisi ut idipsum faceremus manifestissimæ coniecturæ, aut Plinius, aut alius quispiam fide dignus autor moneret cogerétue. Sed ad Tragum reuertamur, qui quum strenuè annititur ut singulis herbis nomina ex Dioscoride imponat, in alterum peccatum incidit, ut nõ raro falsas & adulterinas facultates, quod perniciosissimũ esse nemo nõ nouit, eisdem assignet. Hactenus tum exterorũ, tum etiam nostræ gentis uirorum aliquot sanè eruditorum, qui editis scriptis rem herbariam iuuare studuerunt, honorificam facere mentionem uoluimus, ut quàm bene de nobis totaq; posteritate meriti essent ostenderemus, & ut extaret etiam erga iam mortuos aliqua gratitudinis nostræ significatio. Cæteros qui de ea medicinæ parte scripserunt nihil moror, ut quos constet plus illi tenebrarũ offudisse, quàm lucis attulisse, taceo quod eorum scripta multis ac grauibus erratis plena sint. Verũ inter omnes herbarios libros qui hodie extant, nulli sunt qui plus crassissi-
Egenolphi herbarij libri. morum errorum habeant, quàm illi quos iam iterum atq; iterum edidit Egenolphus typographus. Nam multis in locis unam atq; eandem herbam pro duabus tribúsue, ijsq; & forma & facultatibus distantibus, pingit. Sic ex uno quidem Polygonato, Dictamnũ & Elle

borum

borum album facit. Vna etiam pictura Atriplicem & Mercurialem exprimit. Gladioli nomine tres inter se differentes herbas describit. Omitto alia multa quæ quiuis, modò pertenuem herbarum notitiam habeat, primo statim aditu deprehendet. De picturis eius hoc dixisse satis sit, me mirari maiorem in modum cur suis pyxidibus non appinxerit etiam assidentes pharmacopolas, aut illorum ministros præcinctos corio, cum melli aduolantes muscas, & aquæ naues, atq; in ijs ad transtra sedentes nautas adhiberi curauerit. Sed cum non magni faciat cõmoda studiosorũ, & ad rem augendam magis attentus sit, nihil mirum ex illius officina prodire eiusmodi libros. Porrò ut eô tandem quô tendebat animus perueniam, ego quidem paulò antè cõmemoratorum longè doctissimorum uirorum studium imitatus, hos de historia stirpium commentarios maximis cum uigilijs tum sumptibus confeci. In quibus initio quicquid ad uniuersam cuiusque stirpis historiam attinet, omnibus superuacaneis recisis, breuiter, & ordine, ut confidimus, optimo, eodemq; perpetuo, complexi sumus. Deinde singulis stirpium historijs, uiuas & ad naturæ æmulationem à nullo unquam, pace omnium dixerim, artificiosius expressas imagines adiecimus: idq; nulla alia de causa, quàm ut ea quæ nudis uerbis exponit historia, certius exprimeret, atqueadeo altius animo infigeret pictura. Neque sanè peregrinarum tantum stirpium, suaq; sponte in Germania nostra haud prouenientium, quarum tamen plus centum ijs in commentarijs studiosi reperient, picturas dedimus: uerumetiam uulgarium, & earum quæ iuxta sepes ac dumeta passim proueniunt. Idq; ut faceremus duabus potissimum rationibus moti sumus. Primum ut herbariæ medicinæ studiosi earundem etiam historiam integram, & in ordinem digestam haberent, quæ magna ex parte à ueteribus non est tradita, apud recentiores uerò non nisi manca & confusa. Dein ne posteris nostris accidat quod nobis euenisse nemini obscurum est, ut scilicet quæ hodie sunt omnibus notissimæ stirpes, illis prorsus incognitæ fiant. Nam quis est qui nesciat Dioscoridis seculo plerasq; herbas tam notas fuisse, ut illum piguerit earundem notas, quibus à posteris suis agnoscerentur, tradere? Quod si tamen hodie peritissimos etiam herbariæ rei homines perconteris, nemo erit qui eas cognoscet. Quare ne nostra negligentia, aut temporum iniuria eueniat ut è notitia hominum uulgares nunc plebeisq; cognitæ stirpes excidant, earundem etiam historias & imagines ijs nostris commentarijs inserendas esse duximus. Et quare notas & uulgares admodum stirpes contemneremus, cum sæpius maior illis uis insit, quàm ijs quæ à remotissimis extremisq; orbis partibus, non sine maximis sumptibus conquisita, importantur? Nam quid Polygono magis uulgare? quid contemptius? omnium siquidem conculcatur pedibus: quod si tamen uim eius quam in sistendo sanguine obtinet experiri uolueris, nihil eo præstantius dices. Possem huic similia multa commemorare, sed in re nota non est cur temerè uerba fundamus. Quid multa? ut tanquam diuersis copijs iunctis nobis contra uarios morborum insultus aciem instruere liceret, tam nostratium quàm exterarum stirpium tum historias tum imagines studiosorum oculis subijcere placuit. In acquirendis autẽ peregrinis et radicibus & seminibus quæ subinde terræ mandata nobis feliciter prouenere, multũ nobis profuit Hieronymus Schallerus medicus Noricus, homo & herbarũ aliarumq; multarũ rerum peritissimus. Quod hoc loco cõmemorare uolui, ut nostræ amicitiæ ac charitatis aliquod apud posteros extaret testimoniũ, & ut studiosi quantum huic bono & erudito uiro, qui sua nobis nunquam defuit opera, debe rent palàm intelligerent. Cæterum cum multarum stirpium quas neq; Dioscorides neq; alij ueteres cognouerunt historias huic operi inseruerimus: nam cum magna ex parte sint uulnerariæ, atq; adeò in quotidiano multorũ, maximè chirurgorũ, usu, prætereundas minimè putauimus: illarũ certè usitatis atq; adeò barbaris nobis utendum fuit nomenclaturis, quandoquidem latinis destitueremur. Maluimus enim uti ineptis minusq; latinis appellationibus, quàm

Consilij sui rationem in conficiendis ijs de stirpium historia cõmentarijs exponit.

Vulgatissimarũ etiam herbarum picturæ non contemnendæ.

Hieronymus Schallerus.

Quare interdũ usitatis & barbaris usus sit nomenclaturis.

illis adulterinas uel græcas uel latinas accersere, ne scilicet cum illegitimis earundem nomenclaturis adulterinæ etiam illis facultates ascribendæ nobis essent: quod cõtigisse nõnullis qui de re herbaria scripserunt, suprà cõmemorauimus. Quare ubi potuimus habere dictionem græcam per omnia germanicæ appellationi respondentẽ, hanc potius quàm falsam aliquam ex Dioscoride illis imposuimus. In alijs stirpibus quas Dioscorides cognouit unicè cauimus, ne omnes earundem nomenclaturas quæ initio capitum reperiuntur cõmemoraremus, quod sciremus propémodum omnes à sciolis quibusdam ex Apuleio, aut alio eius generis autore adiectas, & in contextum Dioscoridis temerè raptas esse: & quod perspectum habeamus, nihil æque herbarum cognitioni obfuisse, maioremq; iacturam attulisse, ac illam confusam appellationum coaceruationem. Præstat igitur paucis admodum, ijsq; ueris & legitimis uti, ne nominum confusio, rerum etiam nobis cõfusionem pariat. Porrò adiecimus etiam aliquot arborum historias & imagines, non quod nobis consilium fuerit singulas uelle describere, id enim infiniti laboris erat: sed cum Dioscorides alijq; rei herbariæ scriptores illis stirpium quarundam folia assimilent, atq; adeò sine earum deliniatione tota historia satis intelligi non possit, harum etiam aliquas ijs cõmentarijs inserere uoluimus, ad quas in cognoscenda stirpium historia studiosi respicerent. Quapropter quod fecimus, non errore, sed iudicio factum æqui iudices iudicabunt. In facultatibus cõmemorandis summa diligentia cauimus, ne alicui stirpiũ adulterinas ac illegitimas, quod pleriq; nõ sine maximo errato & uitæ humanæ dispendio fecerũt, assignaremus. Quare in historia stirpiũ quas ueteres cognouerunt, eas duntaxat quæ à Dioscoride, Galeno, Plinio, interdũ etiã quæ ab Aëtio, Paulo, & Simeone Sethi tradũtur retulimus. Idq; ea maximè de causa, ut omnes scirent eas facultates in quibus illi tres concordes sunt, esse eiusmodi, ut in ijs, tanquã maximè legitimis, spem certam ponere liceat. Nam si inter se dissentiunt, tum Galeni potius quàm Dioscoridis, & huius rursus magis quàm Plinij erit sequenda sententia. Cur autem Galeni sententia omnibus alijs sit præferenda, nulla alia est ratio, quàm quod is stirpium facultates partim certa quadam ratione & methodo, quam literis subinde mandauit, cognouerit, partim etiam experientia didicerit. In reliquis quidem stirpibus quæ ignotæ ueteribus fuerunt, Galeni secuti sumus exemplum: nam eas tantum facultates cõmemorauimus, quas multorum experientia comprobauit, quæq; longo usu receptæ sunt ab omnibus, & quæ ab earundem qualitatibus non abhorrebant. Quod uerò in ijs cõmentarijs græcarum literarum ordinem secuti sumus, id necessitate ipsa quasi nos cogente fecimus. Nam multò maluissemus, Dioscoridis exemplo, congeneres sibi herbas passim connectere, quàm eum quem instituimus sequi ordinem, nisi idipsum per picturas nobis non licuisset. Siquidem cum nullius stirpis historiam sine una eiusdem imagine ijs nostris cõmentarijs inserere constituissemus, stirpes uerò ipsas ac earundem genera non nisi diuersis temporibus, & nonnunquam aliquot annorum interuenientibus interuallis nancisceremur, hunc literarum græcarum sequi ordinem coacti sumus. Quanquam non uideam cur mihi tam exquisita opus sit excusatione, cum hunc etiam ordinem sequi Galenum, Plinium, & post eos Paulum, Aëtium, aliosq; complures nõ puduerit. Quod ad picturas ipsas attinet, quæ certe singulæ ad uiuarum stirpium lineamenta & effigies expressæ sunt, unicè curauimus ut essent absolutissimæ, atqueadeo ut quæuis stirps suis pingeretur radicibus, caulibus, folijs, floribus, seminibus ac fructibus, summam adhibuimus diligentiam. De industria uerò & data opera cauimus ne umbris, alijsq; minus necessarijs, quibus interdum artis gloriam affectant pictores, natiua herbarum forma obliteraretur: neq; passi sumus ut sic libidini suæ indulgerent artifices, ut minus subinde ueritati pictura responderet. Pictorum miram industriam præclarè imitatus est Vitus Rodolphus Specklin sculptor Argentoracensis longè optimus, qui uniuscuiusq; picturæ sculpendo

Cur multæ & cõfusæ apud Dioscoridem stirpiũ nomenclaturæ præteritæ.

Arborũ quarundam historiæ & imagines cur adiectæ.

Quid in cõmemoratione facultatum stirpiũ considerandum.

Ordinis in ijs cõmentarijs ratio.

Picturæ & imagines quales.

Vitus Rodolphus Specklin sculptor.

pendo

pendo lineamenta tam affabrè expressit, ut cum pictore de gloria & uictoria certasse uideatur. Sed etsi multis & impensis & sudoribus picturas parauerimus, tamen non defuturos scimus qui easdem ueluti inutiles ac nullius momenti damnabunt, atque huic quidem suæ ineptissimæ sententiæ Galenum patrocinari clamabunt, ut qui ne describi quidem stirpes uoluerit, tantum abest ut earundem picturas probauerit. Quanquam uerò neminem esse putem qui non quantū illi insaniant intelligat, tamen eos hoc in loco rogare haud pigebit, ostendant nobis ubi locorum Galenus stirpium descriptiones & picturas damnarit? cum certò sciam hoc illi ne per somnium quidem uenisse in mentem. Atqui respondebunt statim, Galenum idipsum libro sexto de simpliciū medicamentorū facultatibus, capite de Abrotono, disertè asserere. Verum nos uicissim illis respondemus: fateri nos quidem Galenū noluisse stirpium formas ac species describere, non tamen quod eas ipsas damnaret aut inutiles esse iudicaret, sed quod idipsum post tot tantosq; uiros, Dioscoridem præsertim, qui hoc, Galeno etiam ibidem teste, absolutissimè præstitit, conari planè superuacaneum existimaret. Sed quid multis moror? quis quæso sanæ mentis picturam contemneret, quam constat res multò clarius exprimere, quàm uerbis ullis, etiam eloquentissimorū, deliniari queant. Et quidem natura sic comparatum est, ut pictura omnes capiamur: adeoq; altius animo insident quæ in tabulis aut charta oculis exposita sunt & depicta, quàm quæ nudis uerbis describuntur. Hinc multas esse stirpes constat, quæ cum nullis uerbis ita describi possint ut cognoscantur, pictura tamen sic ob oculos ponuntur, ut primo statim aspectu deprehendantur. Proinde nō immeritò bonis pictoribus suus semper apud omnes ætates honos fuit. Et in uniuersa Græcia hunc morem fuisse notū est, ut ingenui et liberè educati pueri ante omnia, aut saltem unà cum literis picturam docerentur, quòd illis constaret, hanc ipsam esse quæ singularū rerum non solum naturam exprimeret, sed & memoriam conseruaret. Quare ea quoq; ars in primum gradum liberaliū artium recepta est, semperq; honos ei fuit, ut ingenui eam exercerent, mox ut honesti, perpetuo interdicto, ne seruitia docerentur: ideoq; in hac nullius qui seruierit opera celebrantur. Atqui de pictura, quam quidā satis certè imprudenter explodunt, hæc dixisse satis sit. Præterea cum in texenda stirpiū historia uocabulis paulò obscurioribus, & ab imperitorū intelligentia sensuq; distunctis nobis utendū fuerit, operæpreciū nos facturos duximus, si horum breuem quandam explicationē adijceremus, ne inter legendum parum peritos remorarentur. Porrò cum singulis ferè stirpibus quatuor nomenclaturas inditas esse constet, græcam nimirum, latinam, barbaram, qua officinæ seplasiariorū utuntur, & germanicam, quadruplicem etiam Indicem concinnauimus, ut quisq; statim audito nomine, cuiusq; stirpis historiam quærere nullo labore possit. De nobis insuper hoc affirmare possumus, nos neq; impensis neq; laboribus in ijs adornandis cōmentarijs pepercisse, ut multorum de nobis expectationi satisfaceremus. Neq; enim grauati sumus in campos & syluas creberrimè excurrere, altissima iuga montium cōscendere, multaq; artificum tædia, quæ illis erratorum interdum emendatio peperit, deuorare: quod quiuis rerum æquus æstimator per se statim deprehendet, ita ut non opus sit nostram operam parum modestè prædicare. Quod si tamen quid nobis humanitus accidit, sat scimus uenia dignos esse nos boni quiq; iudicabunt, quòd unius hominis non sit rem herbariam funditus propémodum obscuratam, ita in integrū restituere, ut omni prorsus reprehensione uacet, in hac præsertim rerum omniū difficultate, ac ueterū de stirpibus cōmentariorū inopia. Inter omnia enim ueterum de stirpium natura scripta quæ earundē coniunctim notas tradunt, nullum prorsus nisi Dioscoridis extat: qui tamen nec omnes, ut suprà cōprehensum est, describit, nec quas pingit semper diligenter & accuratè deliniat. Nam in facie stirpium repræsentanda interdum uarius esse apparet, nonnunquā etiam tam multas præterit notas, ut nihil minus quàm eam

In contemptores picturæ.

Picturæ laus.

Explicatio quarundā uocum cur adiecta.

Quatuor Indicū ratio.

Dioscorides in repræsentanda stirpium facie interdum uarius & negligens.

de qua illi sermo est stirpem exprimere uideatur. Id quod tum maximè fit, ubi à se non uisas, & ex aliorum sententia stirpes depingit. Præterea non pudebit etiam nos errata, si qua commisisse conuincamur, agnoscere, atque palinodiam canere: tantum abest ut indignè laturi simus, si quod nos non potuimus, impediti aut negligentia, aut iudicij tenuitate, alij inueniant aut sarciant, modò omißis maledictis & conuicijs, ut ueritatis studiosos decet, rationibus potius & probatißimorum scriptorum testimonijs sententiam nostram reuellant & conuincant. Quod si uerò quispiam omnino stomachari, & malignè in conuicia prorumpere perget, hunc ipsum suæ magis quàm nostræ existimationi obfuturum arbitramur: quod nemo eum bonum uirum reputet, qui temerè detrahere de fama alterius audeat. Et certè qui tam prompti & parati sunt ad alienos labores uel extenuandos, uel contemnendos, uel prorsus repudiandos, magna ex parte in tenebris delitescunt, & in angulis se continent, ubi apud sui similes & imperitos asinos mirè triumphant. Quod si tamen momi illi aliquando è tenebris erumperent, & in apertum prodirent, nemo non statim intelligeret quàm inani eruditionis fastu turgeant, quamq́; sint impudentes nugatores. Et nos certè istos conuiciatores sic exciperemus, ut sese in latebris continuisse, & lucem nunquam affectasse optarent. Nam ad illos probè tractandos, ac eorundem tela & iacula fortiter propellenda retorquendaq́;, neque uires neque artes nobis defuturas confideremus. De Michaëlis Isingrinij typographi Basiliensis diligentißimi, in excudendo hoc opere industria & sedulitate hoc in loco plura dicerem, nisi has ipsas ex alijs multis quæ nunc annis aliquot ex illius officina prodierunt, satis cognitas ac testatas esse scirem9. Et quidem opus ipsum per se satis loquitur quàm in eo imprimendo diligens fuerit. Quantos autem fecerit sumptus, facile quiuis æstimabit qui operis magnitudinem & picturas ipsas pro rei dignitate expendere uoluerit. Plurimum itaque huic uiro debent rei herbariæ studiosi, ut qui neque impensis neque laboribus, quo illorum commodis inseruiret studiaq́; iuuaret, pepercerit. Cum uerò hodie multos esse typographos compertum sit, qui instar fucorum alienis insidientur laboribus, librosq́; optimis ac elegantißimis typis excusos, & præstantißimis picturis ornatos, inepta sua æmulatione deforment atque contaminent, idq́; nulla alia de causa, quàm ut ex aliorum incommodis sua comparent cõmoda, Isingrinij etiam, qui immensos in hoc opere excudendo sumptus fecit, ratio habenda fuit: ideoq́; ne quis alius hos nostros commentarios usquam locorum impunè imprimat, Cæsareo decreto, quod initio etiam operis monuimus, cautum & prospectum est. Quum uerò usitato more patronum aliquem ijs nostris commentarijs quærerem nobilitate & uirtutum splendore excellentem, nemo omnium cui iustius quàm tibi Illustrißime Princeps IOACHIME, *clarißimo heroi, hos dedicandos esse putarem occurrebat. Nam si generis tui uetustatem atque nobilitatem specto, nemo te hodie Principum aut melior, aut præstantior, utpote cuius maiores à Guelfis, qua uix ulla in Germania uetustior est nobilitas, ortos esse constat. Quod si eorundem uirtutes expendo, nullam prorsus uirtutem magnis & bonis Principibus dignam illis defuisse uideo. Omni uerò genere uirtutum fuisse claros uel inde maximè colligi potest, quod Franciæ pars ad Mœnum sita, cuius tamen gens libertatis tuendæ semper studiosißima fuit, non alio nomine quàm nobilitate & uirtute eorum inuitata, ijs parêre cœperit. Possem nunc singulorũ maiorum tuorũ qui res maximas gesserunt uirtutes cõmemorare, si longius euagari epistolæ ratio permitteret: quare prætereo cæteros, atq; unũ eumq́; præcipuũ produco* ALBERTVM *illum, quem ut reliqui propter insignem fortitudinẽ, inq; prælijs dexteritatem ac felicitatem, germanici Achillis cognomine celebrarũt: ita ego propter singularem prudentiã, atq; in rebus agendis miram industriã & solertiam, germanicũ Vlyssem meritò appellandũ esse censeo. De huius autẽ multis ac uarijs uirtutib. multa extant præclara testimonia in eorũ libris, qui Prin-*

IOACHIMI *electoris, Marchionisq́; Brandenburgensis laus.*

Albertus Marchio Brandenburgensis germanicus Achilles & Vlysses.

qui Principum Germaniæ res bene gestas memoriæ prodiderunt, adeò ut de ijs nunc longius mihi disserendū minimè sit. Ad tuam itaq; celsitatem redeo, de qua uerissimè dici potest quod semina uirtutis à bonis parentibus in posteros propagentur. Tantum enim abest ut à maioribus tuis Principibus optimis degeneraueris, ut plerosq; etiam ingenio & uirtute superaueris. Nam ut multas easq; præclaras & magno Principe dignas uirtutes tuas, iustitiam in imperio, pacis tuendæ curam, magnitudinē animi, integritatē, modestiam, clementiā, & eximiam bonitatem, omittam, nónne hæc uerè in te regia est uirtus quod studia literarū, quæ tamen uulgus Principum odit cane peius & angue, adiuuare, ornareq; tantopere studes? Quod autem immenso fauore literarum prosequaris studia maximo est argumento, quod non solum scholam, sed & aulam doctissimis uiris, quorum opera ad studiorum ac rerum gubernationem uteris, quorumq; te colloquio oblectas, pulchrè ornatam habeas. In eo autem quod literas earumq; cultores amas, obseruas, tueris, amplissimisq; honoribus auges, singularis tua elucet prudentia: intelligis nanq; sapientiæ studio, atque adeo literis ipsis florentibus, res omnes quibus humana societas constat cōseruari. Literis enim debemus quod hodie doctrinæ cœlestis, aliarumq; disciplinarum puritate fruamur. Iisdem etiam acceptum referendum quod aliquid, quicquid est, adhuc restat, quodq; non omnia unà cum corporibus eodem puluere obruta & sepulta sint. Quid enim maiorum nostrorū uirtutes, atq; res præclarè gestas ab interitu & obliuione uindicauit nisi literæ ipsæ? Quid aliarum rerum omnium memoriā usq; ad hæc nostra tempora conseruauit nisi literæ? Sed idipsum uno & item altero exemplo breuiter demonstremus. Nemo hodie animantium naturas exploratas haberet, nisi Aristoteles præclarissimos illos de eorundem historia libros conscribere uoluisset. Quod ut præstare posset non parum Alexandri adiutus est liberalitate, qui ad conducendos uenatores & alendas bestias illi octingenta talenta, hoc est, quadringenta & octoginta millia coronatorū transmisit. Nullam præterea stirpium peritiam hodie apud ullam gentem reperire liceret, si Dioscorides, Theophrastus, Plinius, & alij quidam earundem notas quibus deprehenduntur, literis non mandassent. Meritò igitur hæc uerè regia in te uirtus nobis multis modis prædicanda erit, hoc præsertim tempore, quo maximus literarum omnium contemptus nō tantum rusticas irrepsit casas, & artificum tabernas, sed & magnatum domos ac Principum aulas. Quotus enim quisq; hodie est Principū, quem hæc cura conseruandorum studiorum tangat? ita ut nobis metuendum sit, nisi C. T. aliorumq; quorundam, paucorum tamen prò dolor, Principum patrocinio & liberalitate adiutæ fuerint, ne propediem è manibus nostris elabantur, redeatq; pristina illa uerè Scythica barbaries. Quare ut literas quemadmodum cœpisti perpetuò ames, foueas, & conserues, non solum hortor, imò etiam per CHRISTVM *oro. Siquidem dum eas iuuare & ornare studes, simul etiam religionem, cuius in primis cura habenda est, naturæ cognitionem, leges, & quicquid est ad reipub. pacem & tranquillitatem conseruandam necessarium, tueris. Proinde non est cur C. T. eius liberalitatis, qua in conseruatione literarū uteris, pœniteat: dum enim harum cultoribus succurris, atq; adeò ut suum cursum strenuè urgeant efficis, tibi etiam simul sempiternam laudem paras. Quum enim illis non sit quod pro tantis tibi beneficijs quibus eos ornas rependant, tamen hoc præstabunt uicissim, ut memoria tua apud posteros perpetuò sit duratura. Nam quanquam reliqua humana omnia, utcunq; in speciem uideantur firma & solida, cum annis simul labantur & deficiant: sola tamen laus quam doctrinæ conseruatio peperit, immortalis existit. Quapropter neq; ampliorem, neq; splendidiorem famam & gloriā tibi, imò toti tuæ ornatissimæ familiæ, comparare poteris, quàm doctrinæ & studiorū conseruatione. Vt autem id quod nunc facis perpetuò quidem facias, in primis te necessitas ipsa, quam paulò antè exposui, cohortetur: dein diuinum etiam præceptum quod hoc ipsum abs te*

Virtutes Principe magno dignæ

Studia literarum iuuare uirtus regia.

Literarū cōmoda.

Alexandri liberalitas in Aristot.

Hodierno tempore maximus literarū cōtemptus.

Quæ commoda literarum conseruationem sequantur.

alijsq; Principibus seuerè admodum exigit, ut liberalitate uestra sic iuuetis studia, ut horum subsidio publica pax & tranquillitas conseruetur. Sed non est cur C. T. sponte currrenti calcaria addam, quũ inter omnes Germaniæ nostræ Principes uix alius reperiatur qui æquè atq; tu literas, eosq; qui opinione aliqua eruditionis clari sunt, amet, foueat, tueatur, ornet. Nobilitatis itaq; tuæ, multarumq; aliarum præclarissimarũ quæ in te elucent uirtutũ splendore motus, hos, quos multis sanè sudoribus & impensis adornaui, de Stirpium historia cõmentarios Celsitati tuæ inscripsi. Perspectum enim habebam eos nõ uulgare, sed excellens aliquod patrocinium requirere, quandoquidem uix ulla alia possit esse cõmentatio quæ plurium calumnijs pateat & exposita sit, quàm ea quæ de stirpium natura explicanda suscipitur. Proinde cum in spem certissimam adduceremur, nostras has uigilias non uulgarem gratiam ex amplissimi nominis tui inscriptione apud candidos & æquos inituras, foreq; ut eam ob causam maledicorum conuiciatorũ petulantia perfringeretur, te quidem in tanto ornatissimorum Principum numero mihi delegi, cui potissimum has ipsas consecrarem. Quare cum eas suscipies illustriss. PRINCEPS, cõmendari tibi defensionem & conseruationem huius partis medicinæ quæ stirpium naturas inquirit, statues. Quam ut cupidè & libenter in te recipias multa, scio, mouebunt: potissimum uerò hoc ipsum, quod uix ex ulla alia re magis diuina præsentia & benignitas eluceat, quàm ex tam uaria stirpium tum forma, tum natura, dum scilicet omnes illas ad usum hominis conditas à Deo ipso perpendimus. Si quid igitur aliud, herbarum certè diligens contemplatio exuscitat, imò cõfirmat in animis nostris opinionem hanc, quod homines Deo curæ sint, qui tam anxiè laborauit in ijs iuuandis ac tuendis, dum tot elegantissimis atq; præstantissimis stirpibus, quibus illi tam uarios morbos propulsare possunt, terram exornauit. Non parum etiam ad eam suscipiendam curam te præclarissimorũ tum Regum tum Principum exempla, quæ suprà recitauimus, hortabuntur. Sed omnium maximè immensa cõmoditas quæ ex istius partis medicinæ conseruatione ad uniuersos perueniet. Ad herbariæ deniq; medicinæ tum amorem tum defensionem mira quoq; iucunditas, quæ in contemplandis tot herbarũ generibus animũ subibit tuum, inuitabit. Quid enim iucundius, quid delectabilius quàm intueri stirpes, quas Deus opt. max. tot tamq; uarijs pinxit coloribus, tot elegantissimis redimiuit floribus, quorum colorem nullus unquam pictor satis exprimere potuit: tot deniq; seminibus & fructibus, quorum & in culina & in medicina usus est maximus, ornauit? Verum non est cur te pluribus in admirationem huius partis medicinæ pertrahere coner, utpote qui antea studio & amore eius sic tenearis, ut uix sit aliud quod te magis delectet. Nunquam enim in extruendis hortis tot arboribus atq; herbis consitis tantum operæ & impensarum poneres, si non illuc te rei iucunditas ac singularis amor pertraheret. Reliquum nunc est illustriss. PRINCEPS, ut pro tua excellenti humanitate, quæ uestræ familiæ cognata est, munus hoc nostrũ tanquã specimen & testem mei erga C. T. amoris & obseruantiæ, exporrecta lætaq; fronte accipias, atq; me tuo fauore cõplectaris, & autoritate ab inuidorum calumnijs defendas. Bona autem spes est hunc hortum quem donamus C. T. fore longè gratissimum, non tantum quod in eo omnis ferè generis herbas elegantissimè pictas reperire queas, uerumetiam quod inde ad quæuis morborũ genera remedia decerpere tibi liceat. Deus opt. max. te tuamq; ditionem incolumem seruet, ut Reipub. Christianæ atque literis diutissimè prodesse possis. Tubingæ, Calen. Martijs, Anno à nato Christo M. D. XLII.

Dedicationis causæ.

Diuina præsentia & benignitas ex stirpibus ipsis elucet.

EXPLICATIO QVARVNDAM VOCVM TOTO HOC opere passim occurrentium, in quibus assequendis non admodum peritus lector hærere posset.

Acetabula. Cetabula ab aceto denominata uidentur: quãuis alij ab accipiendo dictum putent, atque hinc est quod scribant acceptabulum: uasculaq; fuerunt orbiculata, concaua, sine marginis latitudine, quæ aceto plena ad intinctus ponebantur. Dehinc uox ad omnia alia quæ similem cõcauitatem habent, translata fuit. Primumq; sic concauas partes in polyporum flagellis, quibus id animal nititur, & uelut adminiculis fultum exurgit, nominauerunt. Translata etiam uox ad fœminarum locos, uocaueruntq; acetabula uenarum arteriarumq; ora, quæ in uterũ feruntur hiantia. Transtulerunt postremò etiam hoc nomen ad herbam, quam eam ob causam Acetabulum dixerunt, quod folia acetabulo similia in orbem circumacta, sensimq;, sic ut sensum fallant, in concauam lacunam descendentia, habeat. κοτυληδόνες græcè nominantur.

Acinus. Acinus non tantum grana interna uuæ, quemadmodum quidam existimant, sed totũ fructum, qui ex succo, & parte quæ ueluti caro est, & ex uinaceis, & ambiente forinsecus cute cõstat, significat. Testis Galenus, qui libro 2. de facultatibus alimentorũ sic scriptũ reliquit: Acini corpus ex quatuor partibus constat, ex ea scilicet quæ eius ueluti caro est: exq; humore per eam disperso, unde uinum: præterea ex nucleo, atq; eo quod omnia hęc foris circumcludit membranoso tegumento. ῥὰξ Græcis dicitur. Aculei. Aculei, quæcũq; duriuscula in cuspidem turbinata punctionem infligũt spiculorũ modo, nominantur. Acus. Acus, purgamentũ frumenti, leuissimũ scilicet in eo quod uentilabris extra aream iaculat. Adnata. Adnata, uel Adnascentia, siue Appendices, ramuli dicuntur quos caulis nõnunq; ex se mittit, quasi nouã ad scititiamq; prolem. Sic autem uocantur, quod quasi cauli adnascantur & superaccedant. Græci παραφυάδας, quod circum caulem erũpentes accrescant, appellarũt. Alæ. Alæ, caui inter caulem, & ramulos anfractus, unde sinuatim noua proles egreditur, facta ab humanis alis translatione, dicuntur. Græci μασχάλας uocant. Alabastra. Alabastra sunt seruandis odoribus ex solidissima & frigidissima materia facta uascula, sic dicta Græcis quod ob læuorem suum capi teneriq; manibus non facile possent, lubricaq; dilaberentur. Hinc alabastrites lapis, quem nunc alabastrum uocant, quoniam ex eo alabastra fierent, denominatus est. Aluta. Aluta pellis seu corium dicitur postquã ad usum & opus calceorũ & aliarum rerum concinnatũ est. Hinc alutamen, siue alutamentũ, opus ex cõcinnatis pellibus factum. Et alutarij, pellium & coriorũ cõcinnatores. Alsiosa. Alsiosa nõ dicuntur ea quæ frigidis locis gaudent, sed contrà potius quæ algores ferre non possunt. Amuleta. Amuleta remedia sunt præsentanea aduersus uenena & fascinationes, qualia quidã in annulis, & è collo suspensa gestare solent. Amphora. Amphora mensura est quę capit duas urnas, seu octo congios. Apices. Apices quæ in medio calycis seu folliculi quo flos claudit erumpũt, stamina sunt, quę ueluti filamenta ab intimo floris sinu prosiliũt. Habent apices sæpius in summo quidpiam crassiusculum, à qua similitudine nomẽ acceperũt. Arbor. Arbor est quicquid à radice statim simplici caudice, brachiatũ ramis, surculosum, dissolutuq; contumax assurgit. Articuli. Articuli sunt partes quæ in nodos quosdam intumescũt, à quibus persæpe ramuli prodeũt. Asparagi. Asparagi quę primum in lucem prodeũt olerũ germina, priusquam in folia explicent, recentissimiq; turiones qui edendo sunt, dicunt. Arista. Arista, est quę ut acus tenuis, longa, eminet à gluma. In summa, aristę quasi apices & cornua sunt spicarũ.

B

Baccæ. Baccę sunt fœtus minutiores herbarũ, fruticũ, arborum'ue, qui dispersius rariusq; enascunt: ut sunt partus lauri. Atq; in hoc ab acinis differunt, quod ij densius proueniant.

Brachia. Brachia sunt plantarũ, præcipuè autẽ arborum ramuli, quod instar brachiorũ in homine extendant. Bulbi. Bulbi radices sunt rotũdæ tunicatæ, quales sunt hyacinthi, asphodeli, & colchici.

C

Cachryes. Cachryes sunt oblonga panicularum modo nucamenta, quę squamatim cõpacta propendent è ramis. Crescũt hyeme, uere dehiscũt in flauescentes squamulas, & folio prodeunte, decidunt: qualia in abiete, picea, & alijs permultis uidere licet. Plinius pilulas nominat. Pilulæ. Calathus. Calathus est rectus turbo, hoc est, id quod ex angustijs in latitudinem se diffundit. Calathi effigiem planè referunt flores liliorũ.

Calyx. Calyx folliculus est, quo flos primũ, mox seminis fœtus clauditur. Capillamẽta. Capillamenta particulæ teretes & oblongæ in capilli modũ extenuatæ dicuntur. Caput. Caput est id quod sursum deorsum'ue in globũ extuberat, aut in orbem glomeratur. Si magnitudine cesserit, capitulũ nominat. Extremã tamen uitis partem caput etiam uocant, id est, ultimũ & productissimũ flagellum. Capreoli. Capreoli sunt coliculi intorti ueluti cincinni quidã in ipsis pampinis tenerioribus apparentes, quibus uitis ueluti manibus quibusdam adminicula cõplectitur, ac cõprehendit. Ii enim ut uitem teneant, serpunt ad locum capiendum: unde à capiendo capreoli dicti sunt. Caro. Caro dicit id quod cortici subest.

Caudex. Caudex dicitur in arboribus & fruticibus, id quod à radice supra terrã simplex assurgit, & in quod à radice fertur alimonia. Caulis. Caulis

uerò idem quod supra solū simplex prosilit in
herbis nominat. Sic utiq; caudex ad frutices
& arbores, caulis ad herbas duntaxat pertinet.
Ceruix. Ceruix est pars illa à capitatis radicibus pro
diens, prelonga, teresq;: sic dicta, quod in colli
Cyathus. speciem figuretur. Cyathus Græcis ἀπὸ τοῦ
χύειν, id est, à fundendo dictus, est duodecima
Cymæ. pars sextarij. Cymæ herbarū delicatiores te
nerioresq; coliculi, quos à prima germinatio-
ne, & in summa stirpe proferūt. Nam cum uer
num tempus appetit, primo quoq; foliorū pul
lulatu, præclusis adhuc florū calycibus, quos-
dam quasi turiones, olus subministrat, in qui-
bus floris primū, mox seminis fœtus cōcludi-
Cirri. tur. Cirri sunt capillamenta quæ contorta
Clauiculæ. crispantur. Clauiculę coliculi sunt, quibus
quasi manib. proreptans uitis adminicula cō-
Coma. prehendit. Coma est quicquid hilari uenu-
state criniū modo, summa ramorū uel colicu-
Congius. lorum exornat. Congius, qui græcè χοῦς dici
tur, sex sextariorū capax mensura est. Eadem
Conus. etiā congiariū appellat. Conus Gręcis, uel
pyramis, est inuersus turbo, hoc est, id quod
ex latitudine in arctius protrahitur ac fastigia-
tur. Cui calathus, ut diximus, cōtrarius existit.
Cor. Cor est quod in medio ligni residet, & tertiū
à cortice cōtinetur, uelut in ossibus medulla.
Matrix. Ab alijs matrix, à nōnullis medulla nominat.
Corymbus Corymbus est hederarū uua dependentib.
acinis coacta. Transfert tamen ad multos her
Cortex. barū fructus. Cortex pars est ultima à sub-
iecto corpore separabilis, ueluti crusta quædā
Cotyle. ad tegendū data. Cotyle uox est in Græcia
nata, nam Romani heminæ uocabulo utunt.
Crenæ. Vide in dictione Hemina. Crenę sunt quę
dam in extremis oris incisurę, à quibus crena-
ta herbarū folia uocantur, hoc est, serrata, per
Cubitus. ambitūq; secta. Cubitus est mensura quāta
patet à cubiti flexura usq; ad summū mediū di
gitū, quę sex palmis digitis'ue uigintiquatuor
Culmus. cōstat. Culmus frumēti calamus est, qui spi
cam sustinet.

D

Decussis. DEcussis antiquis ad X literæ figurā fie-
bat, quæ apud Latinos decem significat.
Hinc decussari est in speciem literæ X diduci.
Dilutum. Dilutū dicitur, quod est mixtū: unde uinum
aqua mixtū dicitur dilutū. Dilutum uerò sub
stantiuū factū, est id liquidum, in quo aliquid
certo tempore maceratū & infusum fuit: ut si
in uas uini appositū absinthiū fuerit, deinde
post interiectū tempus abstractū, id uinum ab
Dodrans. sinthij dilutū uocatur. Dodrans est mensu-
ra duodenū digitorū. Aliàs palmus maior La
tinis, & Græcis σπιθαμὴ dicitur. Dodrantalis
itaq; cauliculus uocatur, qui longitudine duo
denos æquat digitos.

E

Echinus. EChinus est quicquid numerosa congerie
aculeorum stipatur, siue tegmen, siue ca-
put, siue cacumē fuerit: sic dictus quod globo
so spinarū agmine maris herinaceū mentiat.

F

FIbræ capillamētis germanæ sunt, quę her Fibræ.
barum arborumq; minutiores sunt radi-
culæ, in quas uelut extremas, crassiores effusę
sparguntur. Fimbrię sunt uestium extremi Fimbriæ.
tates, à quibus & fimbriata folia dicuntur,
quæ in ambitu in quasdam fimbrias exeunt.
Flagella dicuntur cymæ arborum & ipsarū Flagella.
summæ partes, quæ ad cuiusq; uenti flatū mo
uentur: unde etiam nomen traxerunt ab eo
quod flatibus petantur. Flagella etiam sunt ui
tium rami oblongiores, & productiores, alijs
tamen minores, ab ipsis brachijs sursum ascen
dentes: dicta flabella prius, à uenti flatu scili-
cet. Folliculus theca rei cuiuslibet, quæ gra Folliculus.
num uel semen cōtinet inuolutum. Sic mem-
branosa cutis acini folliculus dicitur. Fru- Fructus.
ctus, quod carne & semine cōpactum est. Fre
quenter tamen pro eo, quod inuolucro perin
de quasi carne & semine coactum est, accipi so
let. Frutex est quod à radice caudice multi- Frutex.
plici, ramosumq; sese attollit, ut rubus.
Frons interdū pro ramo ponitur. Propriè Frons.
tamen dicitur id quod ipse ramus circunqua-
que producit, multa interdū folia habens, &
nonnihil corticis, ac ueluti cauliculi.

G

GEmma in uite idē est quod oculus, quia Gemma.
ueluti ocellus quidā cōspicuus, aut gem
ma quædam excellens conspici possit, cum
primū è uite prodit, aut sarmento. Hæc ineun
te uere sese ostendit, & ab ea primū flos, deinde
fructus prodit tam in ipsis uitibus, quàm arbo
ribus. Geniculi siue genicula sunt nodi qui Geniculi.
in herbis, aut leguminibus, aut etiam subfruti
cibus apparent. Sic geniculatæ radices nomi-
nantur, quæ nodis quibusdā interstinctæ pro
tuberāt, rotundæ & leuiter capitulatæ. Glu Gluma.
ma est folliculus grani quod in spica continet,
uel grani theca. Grossi appellātur fici, quæ Grossi.
nō maturescūt. Priuatim tamen in bifera fico
eas intelligunt, quæ per messes maturantur.
Has grossulos Græci uocant ὀλύνθους.

H

HEmina Romana uox est, ex gręco quidē Hemina.
ἥμισυ, quod dimidia sextarij pars sit, deri
uata. Græcis κοτύλη nominatur. Capit uncias
decem mensurales, ut copiose in annotationi-
bus nostris in quartū de tuenda sanitate librū
Galeni demōstrauimus. Herba est quod à ra- Herba.
dice foliatum, sine caudice prouenit, sæpiusq;
semen in caule fert.

I

INternodiū, quod inter artus uel genicula Internodiū
mediū intercedit, dici cōsueuit. Interue- Interuenium
nium, quod inter uenas intercipit. Iuba est Iuba.
arūdinacea coma effusa, qualis in milio est: me
taphora desumpta à iubis, hoc est crinibus ani
maliū à collo pēdentib. Iulus tam Græcis q̃ Iulus.
Latinis est quod in corylo cōpactili callo race-
matim

matim cohæret, & ueluti prælongus uermis, ſingulari pediculo penſile nititur, & fructum præcedit.

L

Lachryma. Lachryma eſt is humor, qui ſtatim deſecto caudice, uel ramo, aut tantum ipſo ligno, proſilit, & apparet. Lanugo. Lanugo in herbis atq; arboribus lanata quædam eſt hirſuties, qua folia, coliculiq; caneſcunt. Liber. Liber pars corticis interior quæ ligno preſsius adhæret, Is quibus ſcribimus libris nomen dedit. Libra. Libra Romana capit uncias duodecim menſurales. Ligula. Ligula quarta pars cyathi dicitur, hoc eſt, ſemuncia, demptis ſcilicet duobus ſcriptulis. Loculamẽta. Loculamenta ſunt ſeminũ inuolucra, quæ ueluti paruæ capſulæ ea recludunt. Lomentum. Lomentum, fabarum farina eſt. Laciniæ. Laciniæ partes ſunt extremæ particulatim decoris cauſa conciſæ, orarumq; ſummarum cæſuræ. Inde folia membratim per flexuras digeſta, uel natiuis ſegminibus diſcreta, laciniata uocitantur. Sunt tamen qui laciniofum pro ſinuoſo uſurpent.

M

Malicorium. Malicorium eſt mâli punici putamen. Malleolus. Malleolus nouellus eſt palmes innatus prioris anni flagello, cognominatus à ſimilitudine rei, quod in ea parte qua deciditur ex uetere ſarmento, prominens utrinq; malleoli ſpeciem præbet. Vel, quod capillatus utrinq; & ſurculatus ſolebat ſeri. Matrix. Matrix, uide in dictione Cor. Medulla. Medulla, uide ibidem. Mucro. Mucro eſt acumen in quod pars quæcunque deſinit. Sic foliorum multorũ, ſiliquarum quarundam, & ſpinarum omniũ extrema in mucronem acuminantur. Muſcus. Muſcus eſt id quod in ipſa corticis ſuperficie quarundam arborum lanuginoſum apparet, ueluti cani quidã ipſarum arborum uilli. In quibuſdam etiam quædam ipſarum arborum quę uiſitur uilloſa floſculorum congeries, quæ quod conferta ſit denſaq; floreſcat, muſcus dici conſueuit: ut in Liguſtro, & compluribus alijs. Muſcaria. Muſcaria ſunt in orbem radiatæ herbarũ comæ, cacuminaq; in faſces coacta; à flabri ſimilitudine, cuius uentilatu muſcæ cõuiuijs abigunt, dicta.

N

Nucamenta. Nucamenta dicuntur ea quæ callo ſquamatim compactili pendent è ramis nucum, roborum, picearum: ſic dicta, quod ſint quaſi quędam naturæ rudimenta, pineam nucem facere condiſcentis.

O

Oculus. Oculus gemmula illa in herbarũ ſurculis, primum germinationis argumentũ dicitur.

P

Palma. Palma dicitur maius uitis flagellum, unde naſcuntur uuæ. Palmus. Palmus ueteribus duplex fuit. Minor digitorum quatuor habebatur, Græcis παλαιστὴς uocatus, Maior digitorũ duodecim, σπιθαμὴ Græcis dictus. Palmites. Palmites dicuntur qui è ſtirpibus ac ſurculis quotannis prodeunt: ſic nominatæ, quod in modum humanarũ palmarum uirgulas quaſi digitos ædant. Pampini. Pampini ſunt frondentium ramuſculorum comæ coliculiq; fructum fouentes, & ab impendente uindicantes iniuria. Hinc pampinare, eſt pampinos ſuperfluos ex uinea detrahere, poſteaquàm fronduit. Panicula. Panicula dici poteſt quicquid ſublonga uel ſubrotunda effigie tumet, ut quæ pendet è picearum ramis. Lanoſam quoq; comã in milio, panico, arundine, & qualem in aruis complures herbæ, & in paluſtribus iunci gerunt, Latini paniculam dixere. Pappus. Pappus tam Græcis quàm Latinis eſt lanugo ex floribus aut fructib. decidua. Sic etiam lanoſi quidam uilli, qui deflo reſcentibus aliquot herbis remanent, & poſtmodum in auras euaneſcũt, pappi ſunt, ut in ſenecione, ſoncho, & pleriſq; alijs fit. Pediculus. Pediculus, ſiue quod idem habet, Petiolus, id eſt quo foliũ, fructus, aut flos dependet. Pedamenta. Pedamenta quibus ſtat recta uinea dicuntur, hoc eſt, quibus ueluti pedibus nititur. Nominanẽ etiam à quibuſdam pedamina. Pilula. Pilula, uide Cachrys. Pyramis. Pyramis, uide Conus. Propago. Propago dicitur uitis uetula depreſſa, atq; in terrã per inflexos arcus ſubmerſa, ut ex una plures emergant. Pulpa. Pulpa in arboribus eſt, quod nos in animalium corporibus muſculum appellamus. Puluinus. Puluinus eſt quod inter ſulcos eminulũ protumet, ſic dictus quod quandam referat puluinorum in quibus ſedemus ſimilitudinem.

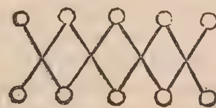
Q

Quincuncialis figura, eius figuræ quę decuſsim antiquis ſignificabat, media eſt. Fiebat uerò decuſsis ad X literę formam, quę quidem apud Latinos decem ſignificat. Atq; hæc ſi per medium ſecetur, remanebit V figura, quę quinarium numerũ, atque adeo quincuncem demonſtrat. Sed hęc quidem multoties tum ſuperius, tum etiam inferius multiplicata, figuram facit, quæ quincuncialis appellatur. Talem planè Trichomanis cauliculi efficiunt. Typos formæ quincuncis, & quincuncialis ordinis, ſubijcere placuit.

Quincunx.



Ordo quincuncialis.



R

Racemus. Racemus pro uua accipitur. Neq; tantũ ipſius uitis eſt, ſed etiam hederę, & aliarũ herbarũ, aut fruticum uuas quaſdam producentiũ. Dicitur etiam ramoſum id, quo dependent acini. Rami. Rami ſunt, qui in caule fiſsi multiplices ſparguntur.

Sarmenta. SArmenta prælongæ sunt uitium uirgulę, in quas uitis luxurians spargitur: hoc est, uitis ipsius brachiorum & caulium ligna, tam dum sunt in ipsa uite, quàm dum execta, & exempta sunt. Scapus. Scapus est caulis qui in styli modum sursum proreptat, aut in altũ fertur, ducta à columnaribus scapis similitudine.

Scopus. Scopus ramosum id, quo dependēt acini.

Sesqui. Sesqui uocabulum cum aliqua mensura uel modi, uel numeri, uel temporis collocatũ, non integrum modò id cui iungitur explicat, sed integrum & semis. Sic sesquilibra, libram unam & semis significat. Sesquimensis integrum mensem cum dimidio. Sextarius. Sextarius capit uncias uiginti mensurales. Siliqua. Siliqua tegumentum est, quo uel grana leguminũ, uel herbarũ semina concluduntur. Nam non modò legumina, sed & complures quoq; & herbæ & frutices siliquas proferunt. Sinus. Sinus alarum caua sunt. Spica. Spica est quod culmus extulit. Hanc antiquitus rustici specam uocabant, & à spe uidetur nominata: eam enim quod sperant fore, serunt. Tria uerò continet, granum, glumam, & aristam. Spica mutica est quæ non habet aristam. Et mutica, quasi mutila nominatur. Spongiæ. Spongias antiqui olitores uocarunt radiculas illigatas & connexas. Hinc Asparagi satiui & altilis radices multis irretitæ capillamentis coalescentes, & inter se implicatæ, ac quasi in unitatem coëuntes spongiolæ, & spongiæ spongiosæq; appellantur. Stamina. Stamina sunt qui in medio calycis erumpũt apices; sic dicta, quod ueluti filamenta ab intimo floris sinu prosiliant. Stipulæ. Stipulæ folia sunt culmũ ambientia. Striæ. Striæ partes sunt quædam quæ protuberant & eminent. Hinc striatus caulis, qui huiusmodi strijs est præditus, aut striaturis exasperatus. Strigiles etiam, si Vitruuio credimus, appellantur.

Stolones. Stolones appellantur coliculorum soboles, inutilisq; è radicibus fruticatio. Suffrutices. Suffrutices sunt quæ cõpluribus ramulis surculisq; lignosis scatent, sed minutis constant folijs.

Surculus. Surculus, quod ex ramis simplex ac indiuiduum oritur, estq; uelut germen quoddam ex ipso trunco uel caudice productum.

T

Thyrsus. THyrsus est caulis, idq; nomen sibi uendicauit, quod uirgulæ in modũ, uel teli rectitudinem consurgat. Tomentum. Tomentũ Latinis omne id quo culcitræ ad molliorem & calidiorem quietem infarciuntur, dicitur, siue id lana sit siue pluma, siue quod uoluerit aliquis, excipiendis molliter & fouendis calore corporib. nostris aptum. Sic Dictamni folia, quod mollia uidentur esse, tomentitia & lanea dicuntur à Dioscoride, hoc est, γναφαλώδη. Tori. Tori prominentes partium calli, & in se pulparum modo collecti nominantur. Græci κόνδυλος uocant. Hinc κονδυλώδης, id est, torosus, quod idem Latinis est ac nodi formã præ se ferens.

Triens. Triens quatuor cyathi. Tunica. Tunica est tenuis cortex & ueluti membranaceus, quo uel arbor, uel radix inuestitur. Sic cæpe folliculis est tunicatum. Turbo. Turbo dicitur quicquid ex acumine tendēs in amplius spaciat. Hinc turbinatum, quod ex angusto continenter in latius prodit. Sic turbinata conspicitur pyrorũ forma. Permulta etiam herbarum folia in mucronem turbinantur. Turiones. Turiones sunt teneritates summitatũ ipsarum arborum, quæ singulis annis crescunt. Topiarium. Topiarium opus est quod ex arbore, frutice, uel herba ad decorem componitur in testudines aut cameras fornicatum. Hinc topiariæ dici merentur arbores uel herbæ quæ nimirum huic operi, quod flexiles sunt, ac suo lentore sequaces, accommodantur.

V

Vascula. VAscula, seminũ inuolucra sunt. Venæ. Venæ sunt quę in plantarũ folijs apparent, & ramulos & humorē habentes. Vermiculatum. Vermiculatum quod rosæ modo, quasi purpurisso, rutilat, dicitur. Verticillum. Verticillum florum uel foliorũ ambitus, qui coliculos aut ramulos herbarum coronat, existit; ab instrumenti muliebris similitudine dictum, quod fuso uertendi gratia solitum est adhiberi. Vinacei. Vinacei, grana sunt acinorum, γίγαρτα Gręcis nominant, quæ presſis uuis cum folliculo abijciuntur.

Virga. Virga est quę ex radicibus, aut caudicis lateribus exit. A nõnullis uirgæ appellatæ sunt soboles. Virgultum. Virgultum surculus is est, qui terræ cõmittitur, ut in arborē insurgat. Viticulæ. Viticulæ non palmites aut sarmenta sunt, sed flagella quę uitis modo reptantia longè lateq; uagantur, ac uicinos frutices nacta sic intricant eos, ut ijs perinde quasi pedaminibus abutantur: uel scandentia suis irretiũt clauiculis, quibus quasi digitis hærent, quales in cucumeribus, cucurbitis, & plerisq; alijs inueniuntur.

Vmbella. Vmbella est floris seminis'ue pedamentũ, in plures digestum longiores pediculos, qui simul ex fastigio eodem orti, in latius continuò radiantur, singuliq; uel florem, uel semē sustinent, in orbem circumactum. Gręci hunc floris habitum σκιάδιον, Latini uerò quoniã umbellæ, qua mulieres uultum uindicant à sole, & æstum arcent, circinatã effigiem gerit, umbellam dixerunt. Vmbilicus. Vmbilicus id in pomis est, quod in eis medium uel prominet, uel conditur. Vngues. Vngues in rosis & foliatis floribus intellexerunt ueteres, imas suorum foliorum partes, quibus in capite suo cohærent, decolоresq; dependent. Vel breuius: Vnguis infima pars foliorum rosæ alba appellatur.

GRAECA-

GRAECARVM NOMENCLATIONVM INDEX

clationũ Index: cuius numerus paginam, litera ſequens eiuſdẽ paginæ partem, deſignat. Picturas, uel ante, uel poſt capita locatas, uel iiſdem inſertas reperies.

LATINARVM APPELLAtionum Index.

Apios

INDEX NOMENCLATIONVM quibus officinæ seplasiariorũ, & herbarij nostri temporis utuntur.

Catapu-

Scro-

GERMANICARVM APPELLATIONŨ Index.

Stein-

Sequentes duæ appendices suis capitibus adijciantur.

Appendix in caput de Colutea. *Pag. 445.*

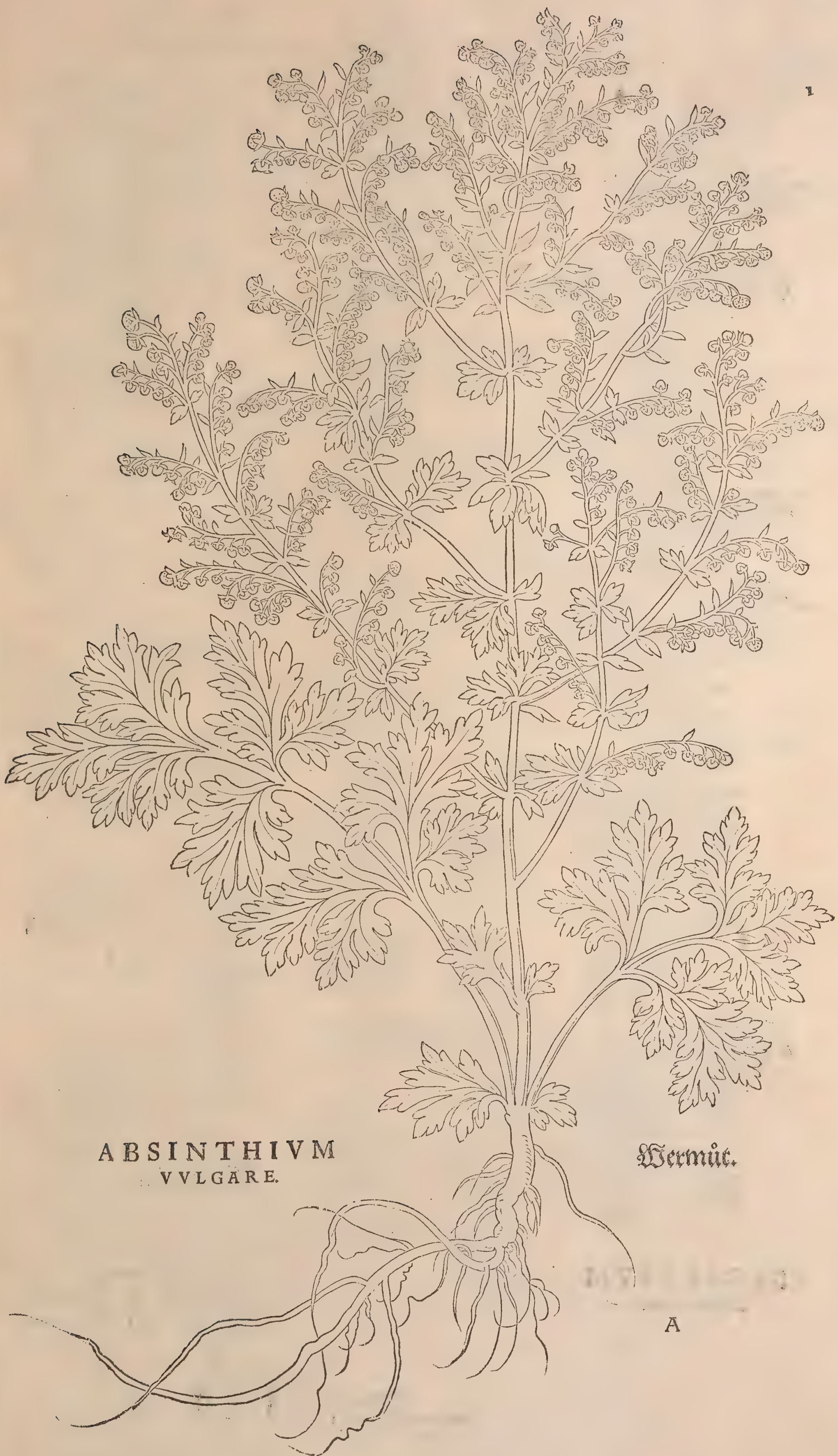
Dum hosce cõmentarios conscriberemus non erat ad manũ græcus Theophrastus: quare cum latino tantũ utendum esset exemplari Theophrasti, nõ satis cõijcere potuimus an per y aut per ου uox ipsa scriberetur, cum nõ raro Latini eas uoces in quibus græcè υ est, per u efferant. Quare latinè dici hanc herbam Coluteam & Colyteam putauimus. Sed nacto tandem græco Theophrasti codice, statim deprehendimus κολουτέαν à κολυτέα diuersam esse: idipsum enim Theophrastus manifestè innuit. In latina uerò Theodori uersione perperàm pro Colytea scribitur Colycea: id quod nobis etiam tenebras offudit. Legendum itaq; initio capitis de Colutea in eum modum erit: κολουτέα Græcis, Colutea Latinis dicitur &c̃. Expungenda itaq; dictio Colytea, & passim in hoc capite pro Colytea legendum Colutea.

Colutea differt à Colytea

Appendix in caput de Trifolio odorato. *Pag. 816.*

Non latet hanc herbam propè accedere ad descriptionẽ Loti syluestris. Caulem nanq; fert bicubitalem, & aliquando maiorẽ, numerosis alarum cauis. Folia Trifolio quod in pratis nascitur similia: semen Fœnogræco ita respondens, ut nisi minus esset, uix ab inuicem discerneres: sapore item medicato. Tamen non minus accedit etiam ad Trifolij acuti picturam. Frutex enim uerius esse quàm herba uidetur, cubito maior, uirgas habens tenues, nigras, iuncosa adnata obtinentes, in quibus sunt folia Loti, in singulis pediculis tria, in ambitu cuspidibus serrata, ut hinc cõmodissimè dici mereatur ὀξύφυλλον. Hæc etiam odorata sunt uehementer, ut nonnullis caput offendant: & ad bituminis certè odorem proximè accedunt, sed non parum tamen suauior & iucundior est. Florem præterea ex se mittit purpureum, hoc est, ad purpuræ colorem nonnihil accedentem: ex albo enim purpureus, aut subcœruleus est. Semen etiam modicè latum, & subhirsutum, ex altero fine ueluti cornu obtinens. Quod ego non de ipso quidem nudo semine, sed de eius potius folliculo, quod in cacumine planè aculeatum ac ueluti cornutum existit, intelligendum puto. Radix deniq; illi longa, gracilis, & tenax existit, nihilq; est in tota descriptione quod ei aptissimè nõ quadret. Accedit prꝫterea amaritudo quæ in semine non est obscura, pulchrè sibi etiam Trifolij odorati facultates uendicans: mouent enim quæ amara sunt urinam, menses ducũt, comitialibus prosunt, aliaq; quæ Dioscorides Trifolio huic adscribit efficere possunt. Quare ijs rationibus motus, à concepta sententia discedere nondũ queo, nisi contingat nobis aliam intueri stirpem, cuius semina, atque adeo grana ipsa hirsuta, & cornuta existant. Quanquã non lateat parum admodum referre utram sententiã, nostram aut aliorum amplectaris, cum Lotus & Trifolium facultatibus non multum aut ferè nihil distent. In hoc tamen semine, quod nos Trifolij odorati esse contendimus, nulla inesse apparet adstrictio, quam tamen in Loti semine Dioscorides requirit. Quod pro confirmanda nostra sententia adijcere uoluimus.

Errata quædam momentanea ad finem operis quære.


ABSINTHIVM
VVLGARE.
Wermůt.
A


a
Welsomen.
SERIPHIVM
absinthium.

NOMINA.

A ΨΙΝΘΙΟΝ grecè, Absinthium latinè appellatur. In officinis suam appellationem retinuit. Germanicè wermůt / quasi prohibens hilaritatem & alacritatem, ob immensam suam amaritudinem, nominatur. Nomen hoc Græci ab ἅψεσθαι, id est, contrectando, per ἀντίφρασιν deflexerunt, quod nullum animal, ob eximiam amaritudinem, hanc herbam attingat. Veteres Græci Comici ἀπίνθιον quoque conformi etymo, quasi impotabilem dixerũt, quod hanc nemo, propter insignem amarorem, bibere possit. *Absinthium unde dictum.*

GENERA.

Absinthij genera sunt tria, Galeno & Dioscoride testibus. Vnum quod Romanum, uulgare seu cõmune uocant, & est id quod passim in Germania nostra nascitur, & cuius picturam hic damus. Huius generis est quod à Ponto regione, in qua nascitur, Ponticum cognominatur, estq; ceteris multo præstantius. Alterum genus est marinũ, quod Seriphium nominant. Germani welsomen. Tertium Santonicũ, à Santonibus Gallię populis, apud quos plurimum gignitur, dictum est. Hinc nonnulli eius semen corrupta uoce Sanctum, quoniam Sanctonicum dicendum esset, appellant. Nisi id nominis ob insignẽ eius efficaciã, quam in necandis lumbricis obtinet, illi imposuerint. Hodie semen lumbricorũ nuncupãt, germanicè wurmsomen. *Vulgare Absinthium. Ponticum. Seriphium. Santonicum.*

FORMA.

Absinthiũ uulgare, herba est caule ramoso, folijs incanis, multipliciter sectis, aureo flore, semine rotundo, racematim cohærente. Seriphium uerò herba est prætenues ramos cirrósue habens, minori similis Abrotono, exiguis referta seminibus, B subamara, & graui odore. Ex qua deliniatione omnibus perspicuum fit, herbam cuius effigiem damus esse Seriphium. Siquidem herba est tenuibus cirris, Abrotono fœminæ similis, semine in siliquis paruo, grauiter odorata, & subamara. Santonicũ simile est Absinthio, sed non adeò copioso semine scatens, & subamarum. *Vulgare. Seriphium. Santonicum.*

LOCVS.

Nascitur, Oribasio & Apuleio autoribus, locis cultis, montosis & saxosis: plurimum autem præstantissimumq; in Ponto, Cappadocia, & Tauro monte. Seriphiũ passim circa itinera, macerias uinearum, & sępes prouenit: ut uerum sit quod à Plinio dictum est, plerasq; herbas pedibus cõculcamus, quarum si nobis uirtus perspecta esset, eas in cœlum laudibus ferremus. Santonicum in Gallia, ut diximus, copiose gignitur.

TEMPVS.

Colligendum in fine Iulij mensis, ac in umbra exiccandum, quo etiam tempore floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Ponticum minus calefacit, quod adstrictionis multæ sit particeps. Minus etiam cæteris generibus extenuat, nõ minus tamen resiccat. Galeno itaq; autore calidum in primo gradu, & siccum in tertio statuitur. Succus autem eius longè quàm herba ipsa calidior est. Vulgare quidem adstrictoriam, amaram & acrem qualitatem obtinet, haud secus atq; Ponticum. In hoc tamen ab eo differre uidetur, quod in illo maior sit amaritudo quàm adstrictio. Quamuis neque Ponticum modicè amarum sit, quod Ouidius satis ijs innuit uersibus:

Turpia deformes gignunt Absinthia campi,
Terraq; de fructu, quàm sit amara docet.

Loquitur autẽ de Ponto. Seriphium ipsum Abrotono minus est calidum, uerum Absinthio calidius. Santonicum in extenuando & calefaciendo desiccandóue, Seriphio paulò imbecillius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

C Abſinthium calfacit, adſtringit, bilemq́ſtomacho & uentri inhærentem expurgat. Vrinas cit. Crapulam præſumptum arcet. Inflationibus, uentrisq́ & ſtomachi doloribus, cum Seſeli & Nardo Gallico potum prodeſt. Faſtidia diſcutit. Morbo regio correptos, dilutum aut decoctum eius per ſingulos dies cyathis tribus hauſtũ ſanat. Menſes cum melle ſumptũ aut appoſitum euocat. Strangulationibus fungorum ex aceto potum ſubuenit. Ixiæ, cicutæ, muris aranei morſibus, & draconi marino cum uino aduerſatur. Anginis cum melle & nitro inungitur. Contra epinyctidas ex aqua, ſugillata uero & oculorum caligines cum melle, ſimiliter auribus ex quibus manat ſanies, illinitur. Decocti eius uapor ſuffitúsue, dentium auriumq́ dolores lenit. Decoctum cum paſſo dolentibus oculis oblinitur. Præcordijs, iecinori, & ſtomacho dolenti, ac longo tempore affecto, cum cerato Cyprino tritum illinitur. Stomacho autem cum roſaceo ſubactum. Cum ficis, nitro, & farina loliacea, aquæ inter cutem, lienoſisq́ ſubuenit. Pręterea ueſtiarijs arcisq́ inditum Abſinthiũ, ueſtes ab erodentium iniurijs ſeruat. Culices cum oleo perunctum à corporibus abigit & arcet. Atramentum librariũ ex diluto eius temperatum, literas à murium eroſione tuetur. Par eſt etiam ſuccum hæc omnia facere, attamen in potionibus improbatur, ſtomacho enim obeſt, & capitis dolores adfert. Seriphium uero per ſe, uel cum oryza decoctum, & cum melle ſumptum, aſcaridas & rotundos lumbricos necat, aluum ſimul leuiter ſubducens. Eadem poteſt præſtare cum edulio aut lenticula decoctum. Santonicum eadem quæ Seriphium poteſt.

EX GALENO.

Abſinthium adſtrictoriam, amaram, & acrem ſimul qualitatem poſsidet, excalfaciens pariter & extergens, roborans & deſiccans. Proinde biliosos uentris humores per egeſtionem infernam propellit, ac per urinam euacuat. Magis uero quod in uenis eſt bilioſum per urinas expurgat. Ideo contentam in uentre pituitam, ſumptum nihil iuuat. Sic neq́ ſi in thorace aut pulmone contineatur: nam adſtringens in eo facultas, quàm amara ualentior eſt.

D

EX PLINIO.

Stomachum corroborat, & ob hoc ſapor eius in uina transfertur. Bibitur decoctum in aqua, & poſtea nocte & die refrigeratum ſub dio: decoctis ſex drachmis foliorum cum ramis ſuis in cœleſtis aquæ ſextarijs tribus. Oportet & ſalem addi. Tritum, ut aiunt, raro in uſu eſt, ſicut & ſuccus expreſſus. Bibitur & madefacti dilutũ. Exprimitur autem cum primum ſemen turgeſcit, madefactum aqua triduo recens, aut ſiccum ſeptem diebus, deinde coctum in æreo uaſe ad tertias, decem heminis, in aquæ ſextarijs quadragintaquinq́, iterumq́ percolatum, herba eiecta, lente coquitur ad craſsitudinem mellis, qualiter ex minore Centaurio quæritur ſuccus. Sed hic Abſinthij ſuccus inutilis ſtomacho capitiq́ eſt, cum (ut tradunt) ſit illud decoctũ ſaluberrimum: nam ſtomachum adſtringit, bilemq́ detrahit, urinam cit, aluum emollit, & in dolore ſanat, uentris animalia pellit. Malaciam ſtomachi & inflationes cum exiguo Sili & Nardo Gallico, addito aceto, diſcutit. Faſtidia abſtergit, concoctiones adiuuat. Cruditates detrahit cum ruta, & pipere, & ſale. Antiqui purgationis gratia dabant cum marinæ aquæ ueteris ſextario, ſeminis ſex drachmis, cum tribus ſalis, & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato ſale. Quidam in polenta dedere ſupradictum pondus addito Pulegio. Alij contra paralyſin. Alij pueris folia in fico, ſic ut amaritudinem fallerent. Facile thoracem purgat cum Iride ſumptũ. In regio morbo crudum bibitur cum Apio, aut Adianto. Aduerſus inflationes calidum paulatim ſorbetur ex aqua. Iecinoris cauſa cum Gallico Nardo, lienis cum aceto, aut pulte, aut fico ſumitur. Aduerſatur fungis ex aceto. Item uiſco, cicutæ ex uino, & muris aranei morſibus, draconi marino, ſcorpionibus. Oculorum claritati multum cõfert. Epiphoris cum paſſo imponitur, ſugillatis cum melle. Aures eius decoctum

A decoctum uaporis suffitu sanat: aut si manat sanies, cum melle tritum. Vrinam ac menses ciunt tres quatuórue ramuli, cum Gallici nardi radice una, cyathis aquæ vi. menses priuatim cum melle sumptum, & in uellere appositum. Anginis subuenit cum melle & nitro. Epinyctidas ex aqua sanat: uulnera recentia, priusquam aqua tangantur impositum: pretereaq; capitis ulcera. Peculiariter ilibus imponitur, cum cypria cera, aut cum fico. Sanat & pruritus. Non est dandum in febri. Nauseas maris arcet in nauigationibus potum: inguinum tumorem in uentrali habitum. Somnos allicit olfactum, aut inscio sub capite positum. Vestibus insertum tineas arcet. Culices ex oleo perunctis abigit, & fumo si uratur. Atramentum librarium ex diluto eius temperatū, literas à musculis tuetur. Capillum denigrat absinthij cinis, unguento rosaceoq; permixtus. Marinum, quod quidam seriphium uocāt, stomacho inimicum. Aluum mollit, pellitq; animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & sale, aut in farinæ trimestris sorbitione dilutum. Coquitur quantum manus capiat, in aquæ sextario ad dimidias.

VINI ABSINTHITIS VIRES. EX DIOSCORIDE.

Absinthites uinum stomacho accōmodatum est, urinam cit. Tarde cōcoquentibus utile: iecinorosis itidem, nephriticis, & regio correptis morbo. Cibum nō appetentibus, & stomacho male affectis, & longis præcordiorum distensionibus ac inflationibus, rotundis lumbricis, & suppressis mensibus auxiliatur. Contra ixiæ uenena hausta, copiosius potum, & uomitionibus redditum prodest.

CONFECTIO.

Variæ uini absinthitis sunt confectiones, ut ex Dioscoride constare potest. Optimum tamē fit, si tusæ Pontici absinthij drachmæ octo, linteo raro ligatæ, in amphoram uini cōijciuntur. Mustum deinde mittitur, relicto uno uasis spiraculo ne efferuescens foras exiliat. B

APPENDIX.

Santonici, quod ut cōmemoratum est, hodie semen lumbricorū uocant, præcipuus hoc tempore ad lumbricos ex corpore pellendos & enecandos usus est. Et si genuinum est, magna efficacia cum melle assumitur tam à pueris, quàm adultis. Seriphium quoq; aduersus lumbricos à multis cōmendatur, eoq; nomine mors uermium appellatur. Sunt etiam qui lumbricorū semen nominent.

Semen lumbricorum.

Mors uermiū.

6



ABROTONVM MAS.

Stabwurtz mennle.



ABROTONVM
FOEMINA.

Stabwurtz weible.

C

NOMINA.

Abrotonum unde dictum.



BPÓTONON Græcis, Abrotonum Latinis nominatur. Officinæ antiquũ nomen retinuerunt. Germanis **Garthagen/Stabwurtz/Schoßwurtz/Gertwurtz/Kutelkraut/Affrusch/** appellatur. Hoc autem nomen sibi usurpauit, ut Nicandri testatur interpres, διὰ τὸ πρὸς ὄψιν ἁβρὸν, καὶ ἁπαλὸν φαίνεσθαι. ἄλλως καὶ διὰ τὸ δύσπνουν εἶναι. hoc est, quod conspectu tenerum, molle & delicatum appareat, aut quod grauem, acrémue & difficilem halitum prospiret.

GENERA.

Abrotonũ duorum est generum, ueterum & recentiorũ omnium sententia, mas & fœmina. Plinius lib. xxi. cap. vij. mas quidem campestre uocat Abrotonum, fœminam uero mõtanum. Vulgus, syluestrem Cypressum, à similitudine & odore foliorum eiusdem, nomenclaturæ herbæ fruticisue uocat. Germanicè **weiß garthan/oder wilder cypreß.**

FORMA.

Abrotonũ mas.

Abrotonũ, quod mas appellamus, sarmentosum, minutis folijs, minus album quàm fœmina, tenui semine ac numeroso uti Absinthiũ. Semen autem nõ quouis tempore producit, sed ad Septembris duntaxat mensis initia, quo si diligenter obseruabis tempore, semine prægnans esse comperies. Recte igitur λεπτόκαρπον in Dioscoride legitur, huic lectioni nõ solum ueterum codicum fide, uerumetiã sensu suffragante. Fœmina frutex est, arboris speciem habens, candicantibus folijs, Seriphij modo minutim circum ramulos incisis, floribus refertus, in summo auri fulgore comantes corymbos obtinens, odoratus etiam cum grauitate quadam.

Abrotonum fœmina.

LOCVS.

Mas passim apud Germanos in hortis, & in campestribus nascitur: fœmina uero in collibus & montibus sua sponte prouenit.

D

TEMPVS.

Floret utrunq; Augusto. Colligitur autem in autumno, potissimum Septembri mense: hoc enim tempore semen, ut diximus, profert.

TEMPERAMENTVM.

Abrotonũ calidum & siccum, inq; tertio ordine seu recessu post media situm est, id quod amaritudo eius, quam gustu præ se fert, facile monstrat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtriusq; abrotoni semen feruefactũ & crudum tritum cum aqua potum nõ nisi recta ceruice spirantibus, ruptis, conuulsis, ischiadicis, urinæ difficultatibus, & suppressis mensibus auxiliatur. Potum in uino exitialium uenenorum antidotum est. Cum oleo rigentibus illinitur. Serpentes lecto instratum & suffitum fugat. Cum uino potum aduersus eorundem morsus, peculiariter autem scorpionum & phalangiorum, prodest. Oculorum inflammationibus cum cotoneo cocto, aut pane illitum subuenit. Tritum cum farina hordeacea decoctumq; tubercula discutit. Admiscetur irino unguento.

EX GALENO.

Non instrenue excalfacit & desiccat. Nam siue comã cum floribus (reliqua enim eius palea inutilis est) cõtusam ulceri puro illinas, mordax & irritans uidebit, siue eo in oleo macerato, caput aut uentrem perfundere uoles, admodũ calefacere reperies. Quin & si qui per circuitum rigoribus capiuntur, eos ante inuasionem rigorum hoc uoles confricare, minus utiq; rigore concutientur, imò & sensus confestim ubi admotum fuerit ipsum calfacere percipit. Porrò quod lumbricos interimat par est, nimirũ quum sit amarum. Protinus uero quod & digerendi & incidendi uim habeat scies. Præterea abrotonum ustum calidum & siccum facultate est, magis etiam quàm cucurbita sicca usta, & anethi radix. Illa enim ulceribus humidis

simul

A simul & citra phlegmonem callo induratis prosunt, ac proinde maxime ulceribus ijs quæ in pudendorum præputijs sunt competere uidentur: at cinis Abrotoni ulceribus omnibus mordax est, ac idcirco cum oleo tenuium partium, Cicino scilicet, aut Raphanino, aut Sycionio ueteri, potissimum Sabino, ad alopecias confert. Barbam etiam segnius tardiusq; enascentem cum aliquo dictorum oleorum elicit: sed nec minus illis, lentiscino maceratum. Rarefaciendi enim uim, eò quod tenuium est partium, obtinet, & mordax est, & calidum. Abrotonum uero inimicum stomacho existit.

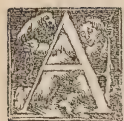
EX PLINIO.

Vsus est & folijs, sed maior semine, ad calefaciendum, ideo neruis utile, tussi, orthopnoicis, urinæ, torminibus, conuulsis, ruptis, lumbis. Datur bibendum manualibus fasciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & semen tusum in aqua drachmæ pondere. Prodest & uuluæ. Concoquit panos cum farina hordeacea, & oculorum inflammationibus illinitur cotoneo malo cōcocto. Serpentes fugat. Contra ictus eorum bibitur in uino, illiniturq;. Efficacissimum contra ea quorum ueneno tremores & frigus accidunt, ut scorpionum & phalangiorū, & contra alia uenena. Prodest quoquomodo algentibus, & ad extrahenda ea quæ inhęrent corporibus. Pellit interaneorum mala. Ramo eius si subijciatur puluino, uenerem stimulari tradunt: efficacissimamq; herbam esse contra omnia ueneficia, quibus coitus inhibeatur.

DE ASARO. CAP. III.

B

NOMINA.



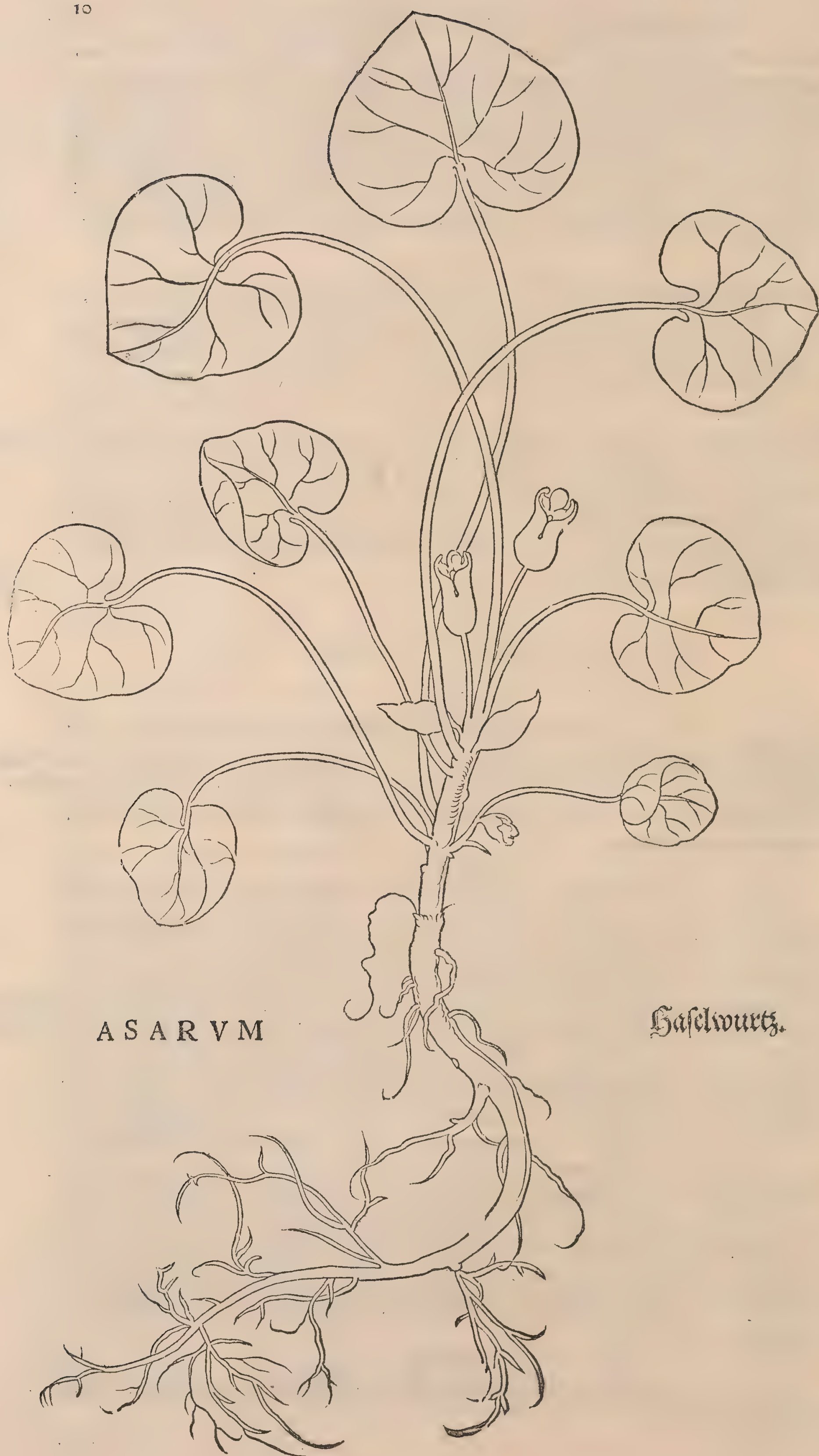
ΑΣΑΡΟΝ græcè, Asarū latinè dicitur. Officinis hodie nomen retinet. Germanicè Haselwurtz. Asaron autem dictum est, quod in ornatū non ueniat, uel ut Plinius lib. xxi. cap. vi. inquit, quoniam in coronas atq; serta non addatur: uel quod manualibus scopis, quę odoris gratia gestantur, minimè solitum sit inseri. *Asaron cur dictum.*

FORMA.

Folia hederæ similia habet, longè tamen molliora, rotundioraq;. Flores inter folia ad radicem purpureos, odoratos, Hyoscyami cytino similes, in quo semen acino nō dissimile. Radices multas, geniculatas, tenues, obliquas, gramini persimiles, longè tamen graciliores, odoratas, calefacientes, & linguam admodum erodentes. Cæterum hic admonendum esse lectorē duximus, omnia Dioscoridis exemplaria hoc in loco deprauata esse, perperamq; habere uel πυκνότερα uel μικρότερα, cum potius scribendum sit μαλακώτερα, id quod partim Plinij testimonio, partim etiam iudice sensu ipso comprobari potest. Plinius siquidem lib. xij. cap. xiij. Asarum sic depingit: Est hederę folijs, rotundioribus tantum, mollioribusq;. Si quis uero ea de re ad iudicem sensum referat, Asarumq; cum hedera conferat, Asari certè folia neq; densiora, neq; minora hederæ folijs esse comperiet, quum Asari folia maiora multò sint quàm hederæ. Proinde cum folia hederæ illorum comparatione multò minora sint, euidentissimum est pro μικρότερα legendum esse μαλακώτερα, huic nimirum lectioni adstipulantibus Plinio & sensus iudicio, ut dictum est: ad tactum em̄ huius folia longè sunt hederæ molliora. Accedit quod ab una dictione in aliam facilis sit transitus. His itaque rationibus motus, Asari folia μαλακώτερα, hoc est, molliora hederæ folijs esse dixi, ut reuera etiam sunt. *Dioscoridis locus emendatus.*

LOCVS.

Nascitur in umbrosis locis, montibus potissimum & syluis: aspera enim macráue & sicca loca amat.


ASARVM
Haſelwurtz.

A TEMPVS.

Bis anno, uere nimirum & autumno floret. Colligendum in fine Augusti, à die uidelicet decimoquinto eius mensis, usq; ad octauum Septembris.

TEMPERAMENTVM.

Asarum in calefaciendo & exiccando ordinis tertij existit, radices potissimũ eius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices Asari calefaciunt, & urinam mouent. Hydropicis & ischiadicis diuturnis prosunt. Ducunt menses pondere drachmarum sex cum mulso potæ. Purgant Ellebori albi modo. Ruptis præterea, conuulsis, tussi ueteri, difficultati spirandi, & urinæ conferunt. Cum uino potæ ferarum morsibus salutares. Folia adstringunt. Illita capitis doloribus, oculorum inflammationibus, ægilopis incipientibus, mammis à partu tumentibus, ignibusq; sacris prosunt. Coma somnum etiam conciliat. Sic Crateias herbarius de Asaro proditum reliquit.

EX GALENO.

Asari radices utiles sunt, facultate similes radicibus Acori, intensiores tamẽ. Itaq; ex ijs, quæ de illis prodita sunt, hic facienda coniectura.

EX PLINIO.

Nardi uim habet Asarum, quod & ipsum aliqui syluestre Nardum appellant.

EX MARCO AEMYLIO.

Est Asaron græcè Vulgago dicta latinè.
Hæc calidæ & siccæ uirtutis dicitur esse.
Tertius est illi gradus, ut dicunt, in utroque.
Prouocat urinam, potataq; menstrua purgat.
Hocq; modo iecoris medicatur sumpta dolori.
B *Hydropicosq; iuuat, schiasim fugat hausta frequenter.*
Et uuluæ morbis decoctio subuenit eius.
Dicitur ictericum potata repellere morbum.
Elleboriq; modo uomitu præcordia purgat.
Sed non est huius purgatio tam uiolenta,
Nec metuenda quidem, si fiat taliter illa:
De folijs eius triginta recentia tollens,
Adde meri tantum quo possint cuncta recondi.
Tota nocte mero facias macerentur in illo,
Mane terens, uino quo sunt macerata resolue.
Tunc olus excoctum cum pingui carne recenti
Porcina, prius ægroto da sufficienter,
Et sumat uini uult quantum fortis & albi,
Sic Asari succum colatum trade bibendum.
Fortibus & magnis est hic numerus foliorum
Sufficiens, reliquis, ut diximus, est minuendus
Iuxta quod uires, ætas, & cætera poscunt.

APPENDIX.

Lixiuium in quo Asarum decoctum est, si eo caput lauetur, cerebrum roborat, & memoriam. Succus etiam eius cum Pompholyge, caligantibus oculis confert.



ACORVM
officinarum.

Drachenwurtz.

NOMINA.


KOPON græcè, Acorū latinè appellatur. Officinis nomen retinet. Germanicè Gel lilgen/Drachenwurtz oder Ackerwurtz uocatur. Acoron aphrodisiam quasi uenereǎm Græci etiam uocant. Apuleius, quicunq; ille fuerit, in cōmentariolo quod de aliquot herbis scriptū à se reliquit, Piper apium dictam fuisse hanc herbam testatur, quod ea in aluearijs suspensa, nunquam diffugiant apes.

FORMA.

Folia Iridis habet, angustiora tamen. Radices non dissimiles, implicatas, neq; in rectum enatas, sed obliquas, & in superficie existentes, geniculis seu internodijs distinctas, subalbas, gustu acres, odore non ingratas. Præstat densum, candidum, nō cariosum, plenum & odoratum, cuiusmodi est in Colchide & Galatia. Ex qua sanè Dioscoridis descriptione satis liquet Acorum nostrum, quo hodie officinæ utūtur, etsi nō uerū sit, tamen aliquā saltem Acori speciem esse: Iridis enim folia obtinet, angustiora tamen. Radices quoq; similes, implicatas & inuicem adnatas, nō in rectū, sed in obliquum tendentes: non in profundo delitescentes, sed in superficie existentes, & modico cespite tectas: deniq; geniculis seu internodijs interceptas. Neq; etiam in colore ab eo quem Dioscorides pingit uariare uidetur: nostrū enim Acorū nō raro ὑπολεύκους, hoc est, subalbas seu candicantes radices habere conspicitur. Accidit autem ut & rubentes intus habeat radices, quæ tamen cum candicantes passim intercurrentes uenas obtineant, recte subalbæ dici possunt, quod nimirū neq; uere rubescant, neq; candidum etiam prorsus colorem referant, sed eum potius qui ex rubro & candido mixtus sit. Cæterū radices Acori quæ intus candicant, foris ut plurimū subrubēt. Hinc est quod Serapion in Acori descriptione Dioscoridis uerba referēs,
B ὑπολεύκους dictionē ita uertere uoluit: Et color radicū exterior tendit ad rubedinem. Proinde qui hac sola ratione, quod Acori radix intus interdum rubescat, mouētur, ut diuersum nostrū prorsus à Dioscoridis credant, ij non utuntur argumento quod tanti momenti sit, ut quod conātur, persuadere alijs possit. Cum enim Dioscorides Acori radices ὑπολεύκους, hoc est, albicantes faciat, noster certe nunquam non tales habere deprehenditur: uel enim uere candicantes sunt, uel subrubentes, quas etiam ὑπολεύκους recte dici posse iam ostendimus. Porrò quamuis odoratæ non sint eius radices, tamen nihil obstare posset odor, quo minus nostrum uerum esse putaremus Acorum, quum abunde constet illum, haud aliter quàm colorem, secundum diuersas regiones in eadem sæpe herba mutari: si non esset aliud, quod ut diuersum certo crederemus nos urgeret, hoc nempe, quod nostri Acori radices gustu acres nō sint, quod tamen omnes ueteres uno ore de Acoro affirmant, sed potius adstringentes. Quapropter etsi tota ferè descriptio illi respōdere uideatur, tamen quia acris nō est, uires eas quas uero Acoro tribuunt ueteres, habere non potest: ut hoc nomine uehementer errent qui à solis descriptionibus tantū pendent. Nec minus hallucinantur officinæ quæ ad urinas mouendas, aut menses euocandos, lienésue minuendos eo utuntur. Perperàm etiam Diacori compositionem ex eodem conficiūt. Curent itaq; ut uerum Acorum habeant, quod iam in multis Germaniæ officinis prostare puto. Nam radix illa quæ à nonnullis seplasiarijs nunc sub nomine maioris Galangæ uenditur, si cætera etiam respondeāt, haud dubie radix ueri Acori est. Et debent seplasiarij ea uti, quoties in compositionibus medicamentorū Acori fit mentio, præcipuè autem in Diacori compositione apparanda, quod hæc calefaciendo cōcoctionem stomachi supra modum iuuet. Et hoc eò confidentius faciendum esse hortor, quod Galangam maiorē ueri Acori radicem esse existimem: geniculis enim scatet, foris subrubra, intus subalba, gustu acris, odore nō ingrata, ut hoc nomine illa tutò & sine errore officinæ pro Acoro uti queant.

Acorum officinarum non est uerū Acorum.

C

LOCVS.

Apuleius locis cultis, pratis ac hortis nasci, raramq; inuentu herbam hanc tradit. Nostrum Acorum iuxta amnes, & passim in aquosis & palustribus locis prouenit.

TEMPVS.

Legitur radix Acori æstatis initio, & siccatur in umbra digitalibus frustis.

TEMPERAMENTVM.

In calefaciendo & desiccando tertij est ordinis. Nostrum quidem desiccat, at citra calefactionem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Acori radix calefaciendi uim habet. Decoctum eius potum, urinam cit. Prodest lateris, thoracis & iecoris doloribus: torminibus, ruptis, conuulsis. Lienes minuit. Vrinæ stillicidio, & uenenatorũ morsibus subuenit. Insessu, quemadmodum Iris, ad muliebria utilis est. Succus radicis caligines oculorum discutit. Antidotis prætérea radix utiliter miscetur.

EX GALENO.

Acori utimur radice quæ gustu acris est, & modicè amara, odoreq; non iniucunda. Hinc manifestum est hanc facultate calidam, & cõsistentia tenuium partium esse. Huic consentaneũ est, ut urinam moueat, & lienes induratos iuuet, tum corneæ membranæ crassitiem detergeat simul atq; extenuet. Ad hoc autẽ melior est ipsius succus. Omnino uero siccificum esse clarum est.

EX PLINIO.

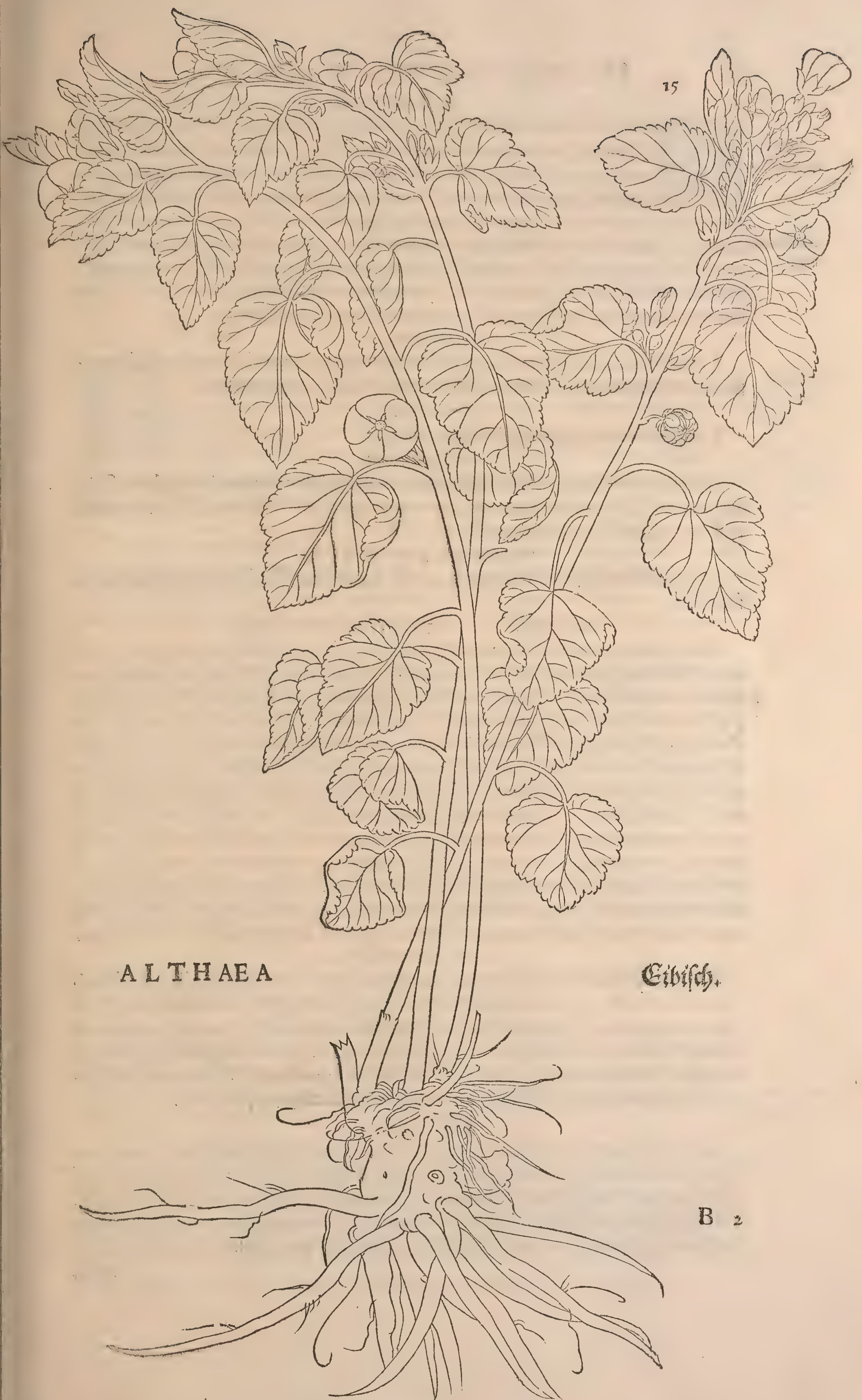
Vis ei est ad calefaciendum extenuandumq; efficax, contra suffusiones & caligines oculorum succo eiusdem poto, cõtraq; serpentes. Pectoris doloribus subuenit, & ideo antidotis miscetur. Iecinori medetur, thoraci quoq; & præcordijs. Vrinam cit eius decoctum, & omnia uesicę uitia sanat. Testium tumores radix decocta in ui
D no, tritaq; & illita mirè discutit. Duritias & collectiones omnes sanat, decocto huius herbæ fouentibus. Cõtusis & euersis pota duobus obolis in mulsi cyathis tribus radix prodest. Acoron quoq; utile est interioribus fœminarum morbis.

ACORI OFFICINARVM VIRES.

Acori adulterini facultates.

Gustus abunde monstrat eius radicem immensam adstringendi facultatem obtinere. Hinc est quod diuersam planè à ueri Acori radice uim sortita sit. Nam ut hęc tenuium est partiũ & facultate calida, atq; adeò detergit, extenuat atq; discutit: ita illa consistentia crassarũ partium, ac facultate frigida, constringit, densat, cogit & contrahit. Quare urinam nõ cit, ut uerum Acorum, nec menses euocat, sed potius supprimit. Sanguinem etiam undecunq; manantem cohibet. Proinde rectè Pandectarum autor scribit, eum qui secum Acori radicem gestet, à nullo sanguinis profluuio corripi. Et ex recentioribus aliqui hanc facultatem Acori nostri obseruarunt, atque hinc adeò tradunt eius succum igne expressum, menses nimium promanantes constringere posse, id quod certè de Acoro affirmare uanissimũ erit. Ex ijs itaq; intelligent iam seplasiarij, quis usus nostri etiam in medicina sit Acori: nec cõmittent, ut fanatici cuiusdam, qui nuper Morophrasti impudentis hominis pestilentissimas nugas & ineptias tegere, atq; adeò epistola aliqua operi illius temerè præfixa cõmendare, ac prę illo monstro reliquos omnes medicos, si dijs placet contemnere ausus est, cõsilio obsecuti, hoc prorsus abijciant, cum illius immensa sit adstringendi, quod demonstrauimus, facultas.

De Althæa


ALTHAEA
Eibisch.

C

NOMINA.



Bismalua. Maluauiscus.

ΑΛΘΑΙΑ, ἰβίσκος, ἰβίσκος græcè: Althæa, Ebiscus, Ibiscus latinè dicitur. Officinæ, quæ ut plurimũ barbaris uocibus gaudent, Bismaluam, Maluauiscum, & simpliciter Euiscum nominant. Maluauisci autem uox corrupta est, ex malua nimirũ & euisco composita, quasi dicat aliquis Malua ebiscus, hoc nomine illam ab alijs maluis, quæ sanè multæ sunt, segregans. Germanicè Ibisch/oder Eibisch/Groß oder wild pappeln. Althæa uero à multiplici remediorũ potestate & usu, uel ut Plinius ait, ab excellentia effectus nominata est. Siquidẽ ἀλθαία Græcis idem ualet, ac si à medendo medicã simpliciter dicas. Nam ἀλθαίνειν illis mederi significat, ἄλθος uero remedium & medicinam.

Althæa unde dicta.

FORMA.

Syluestris Maluæ genus est, cui folia ut Cyclamino rotunda, lanuginosa, flos rosaceus, caulis cubitorum binûm, radix lenta uiscosaq́ue, intus candida.

LOCVS.

Locis humentibus, pinguibusq́ue gaudet.

TEMPVS.

Radices, ut reliquarum ferè herbarum omnium, inter autumni initia, hoc est, in fine Augusti, & Septembris mensis principio, legendæ. Folia uero & semen in æstate. Floret Iulio & Augusto mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Folia & flores calidi & sicci primo excessu seu ordine. Radices uero in principio secundi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix in aqua mulsa aut uino cocta, aut per se pota, ad uulnera, parotidas, strumas, abscessus, mammarũ inflãmationes, sedis contusiones, inflationes, neruorum distentiones, efficax est. Siquidem discutit & maturat, aut rumpit, & ad cicatricem perducit. Cocta quo dictum est modo, & cum adipe anserino aut suillo, uel terebinthina subacta, ad uteri inflammationes & præclusiones utiliter admouetur. Decoctum eius idem præstat, secundasq́ue à partu relictas educit. Decoctum radicis cum uino potum, urinæ difficultati, calculosorũ cruditati, dysentericis, ischiadicis, tremulis, & ruptis succurrit. Dentium mitigat dolorem cum aceto decocta, colluto inde ore. Semen autem uiride siccumq́ue tritum, cum aceto in sole perunctum alphos extergit. Cum aceto & oleo inunctum à uenenatorũ morsibus præseruat. Valet ad dysenteriã, sanguinis reiectionẽ, & alui fluores. Seminis decoctum in posca aut uino contra omnes apum & minutarũ ferarum ictus bibitur. Folia cum exiguo oleo, morsibus & ambustis illinuntur. Addensat aquam sub diuo radix trita & admixta.

D

EX GALENO.

Digerendi, laxandi, phlegmone leuandi, mitigandi, concoquendi coctu difficilia tubercula. Porrò radix eius & semen cætera quidem pari herbæ uiridi modo agunt, uerum tenuiorum partium, magisq́ue exiccatoriam, ad hęc magis extersoriam quàm illa facultatẽ ostendunt, ut & alphos detergant, & semen renum calculos confringat. Radicis autem decoctum, dysenteriæ, alui profluuio, & sanguinis reiectioni utile est, nempe cum adstringentem quandam facultatem possideat.

EX PLINIO.

Althææ contra omnes aculeatos ictus efficacior uis, præcipuè scorpionum, uesparum, similiumq́ue, & muris aranei. Quin & trita cum oleo, hac peruncti antè, uel habentes eam, non feriuntur. Eius radix præcipuè cõuulsis ruptisq́ue efficax est. Cocta in aqua aluum sistit. Ex uino albo strumas & parotidas, & mammarum inflammationes, & panos in uino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta,

A cocta, quamlibet perniciosæ tussi citissimè medentur. Hippocrates uulneratis, sitientibusq; defectu sanguinis, radicis decoctæ succum bibendum dedit. Et eam uulnerib. cum melle & resina, item cõuulsis, luxatis, tumentibus, & musculis, neruis, articulis imposuit. Et asthmaticis ac dysentericis in uino bibendam dedit. Mirum, aquã radice ea addita addensari sub dio, atq; elactescere. Efficacior aũt quo recẽtior.

EX THEOPHRASTO.

Vsus eius ad rupta, & tusses è uino dulci, & ad ulcera in oleo. Aliàs si carnibus concoquas, in idem aggregare, ac ueluti conglutinare posse affirmant.

DE ANAGALLIDE. CAP. VI.

NOMINA.



ΑΝΑΓΑΛΛΙΣ grecè, Anagallis latinè, officinis inusitata, germanicè Gauchheyl / oder Colmarkraut. Hoc nominis fortè à Germanis inditum est, quod Anagallis in limine uestibuli suspensa maleficiorum introitũ pellere credita sit. Errant qui Morsum gallinæ seu Passerinã uulgò dictam herbam, Anagallida putant: haud secus atque ij, qui Auriculam muris pro Anagallide depictam ostendunt herbarij.

Gauchheyl Germanis quare dicta.

Anagallis non est Morsus gallinæ, neque Auricula muris.

GENERA.

Duo duntaxat Anagallidis esse genera ueterum omniũ testimonio constat, marem scilicet & fœminã, quæ sanè nullo nisi florũ discrimine distant. Mas enim puniceo, fœmina uero cœruleo flore conspicitur. Proinde hallucinari iuniores ac barbaros medicos euidentissimũ est, qui plura duobus Anagallidis genera constituunt.

FORMA.

B Frutices sunt Anagallides parui in terra iacentes, folia in quadrangulis caulibus pusilla habentes, & modicè rotunda ad Helxines similitudinem. Semen gerunt rotundum. Non quicquam sanè certius hac scriptorum pictura respondet, cum duplex sit in flore color, puniceus nimirũ & cœruleus, quadranguli caules per terram sparsi, folia non toto ambitu rotunda, & semen coriandro nõ dissimile circinatum. Non est tamen quod sic humi prostratos hos frutices intelligas, ut prorsus nõ suppullulent. Nam in altum etiam surgunt, non tamen altius, quàm ipsa tibi examussim pictura monstrat.

LOCVS.

Pedibus in aruis uineisq; ubiq; calcatur, neq; quicquam nũnc Anagallide despectius est, cum tamen in antiqua medicina multus eius fuerit usus. Licet autem ubique ferè proueniat, in uliginosis tamen lætior.

TEMPVS.

Per æstatem utriusq; prouentus maximus est, potissimum autem mense Augusto. Florent autem à Maio mense usque in autumnum.

TEMPERAMENTVM.

Anagallidis uterq; sexus calidam & siccam facultatẽ obtinet, quod scilicet extergere possint. Mulieres nanq; quę asperiorẽ & decolorẽ à natura cutem acceperunt, ad leuorem nitoremq; uultus harum succo utuntur, ut hac ratione errare necesse sit, qui Anagallidas frigidas & humidas esse statuunt.

Error quorundã detegitur.

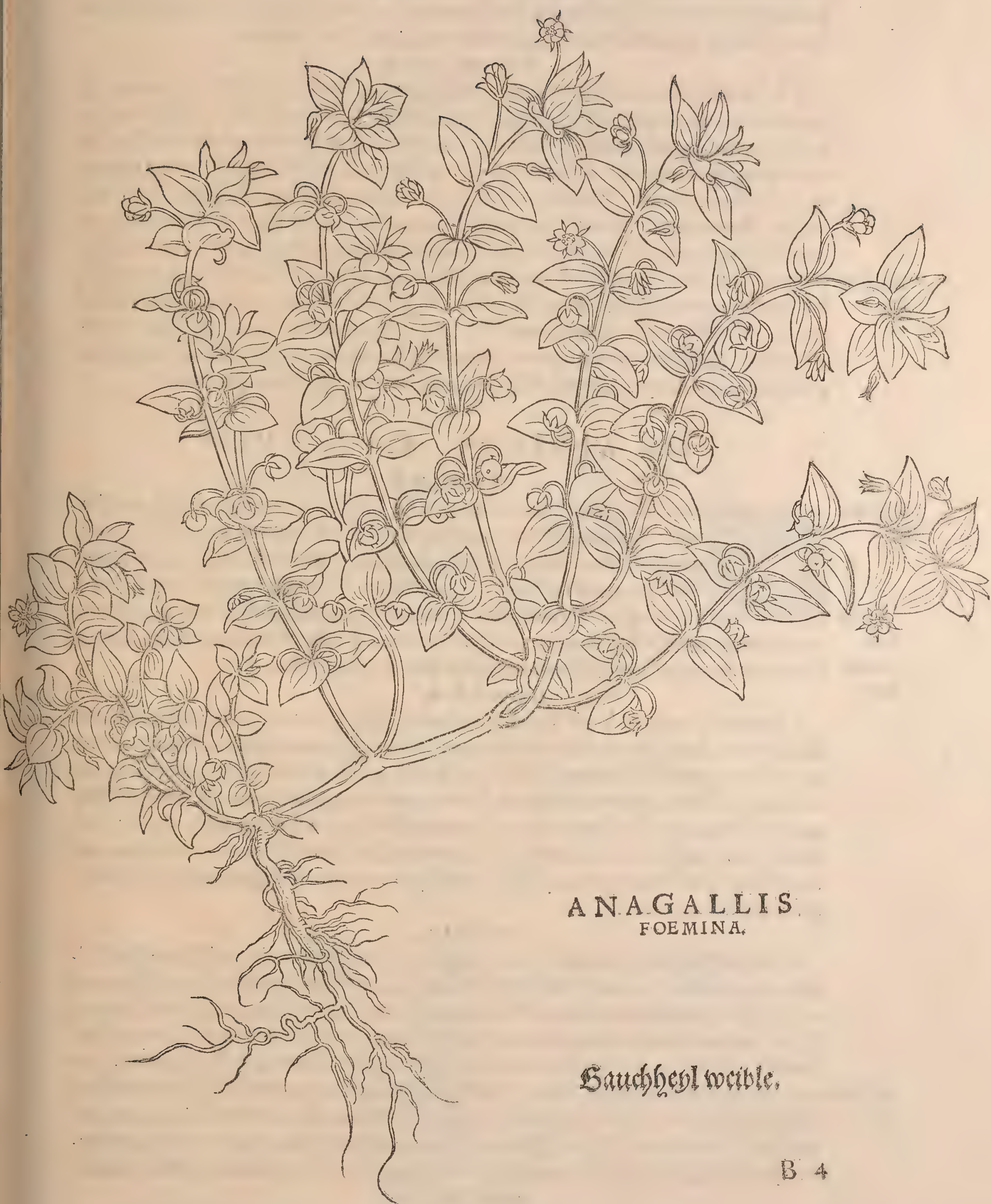
VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtraq; mitigandi facultatẽ habent. Inflãmationes arcent, surculos extrahunt, ulcera serpentia cõpescunt. Succus earũ gargarissatus pituitã capitis purgat. Per nares infusus dolorẽ dentiũ lenit, si in contrariã narem inijciatᷣ. Argema cum Attico melle emendat, & oculorũ caligines iuuat. Contra uiperarũ morsus, renum & iecinoris uitia, ex uino potus prodest. Tradunt nonnulli eam quæ cœruleum florem habet, prociduam sedem reprimere: quæ uero puniceum, illitu euocare.



ANAGALLIS MAS.

Gauchheyl mennle.



ANAGALLIS
FOEMINA.

Gauchheyl weible.

C

EX GALENO.

Anagallis utraque, tam ea quæ florem parit cœruleum, quàm ea quæ puniceum, admodum extergendi facultatem obtinent. Quendam etiam calorem attractoriũ possident, ita ut impactos corpori refigant aculeos. Succus earum ex naribus purgat eadem de causa. Et ut summatim dicatur, exiccatoriam citra mordicationẽ facultatem habent, quamobrẽ uulnera glutinant, & putrida adiuuant.

EX PLINIO.

Vtriusque succus oculorum caliginem discutit cum melle, & ex ictu cruorem, & argema rubens, magis cum Attico melle inunctus. Pupillas dilatat, & ideo hoc inunguntur antè, quibus paracentesis fit. Iumentorũ quoque oculis medentur. Succus caput purgat per nares infusus, ita ut deinde uino colluat. Bibitur & contra angues succi drachma in uino. Mirum, quod fœminam pecora uitant. At si decepta similitudine (flore enim tantum distant) degustauere, statim eam quæ Asyla uocatur, in remedio quærunt. Ea à nostris ferus oculus nuncupatur. Præcipiunt aliqui effossuris, ante solis ortum, priusquã quicquid aliud loquantur, ter salutare eam, tunc sublatam exprimere, ita præcipuas esse uires. Vrinam cient Anagallides. Iecinori mirè prosunt. Cohibent quas nomas uocant. Vtiles & recentib. plagis, præcipuè senum corpori. Ad recentia quoque uulnera tanta traditur uis, ut saniem ossibus extrahant. Anagallis cœrulea procidentia sedis retro agit, è diuerso rubens proritat.

Superstitiosum.

DE ALSINE. CAP. VII.

NOMINA.

Morsus gallinæ.



ΑΛΣΙΝΗ græcè, Auricula muris latinè, Morsus gallinæ uulgò appellatur. Pauerina Italicè, quod paueris, id est, iunioribus anseribus gratum pabulum subministret. Auiculas caueis inclusas, cum fastidiunt escã, aucupes hac herba recreare solẽt. Hinc germanicè Vogelkraut/ Hünerserb/ Hünerderm/ Hünerbiß uocatur. Alsine autem dicta est, quod lucos, quæ Græci ἄλση nominant, nemorosaque & umbrosa loca amet. Auricula uero muris, quod musculorum auribus folia similia habeat.

D

Alsine cur dicta.

Auricula muris.

GENERA.

Quamuis Dioscorides & alij unam tantum Alsinen faciunt, nos tamen tria eiusdem genera, licet plura adhuc inueniantur, damus. Primum genus Alsinen maiorẽ uocauimus, quod scilicet uera sit Alsine, & alijs maior, germanicè Hünerderm nominatur. Alterius generis plantam Alsinen mediã appellauimus, germanicè Hünerserb. Hæc quod ad flores attinet, qui cœrulei sunt, à descriptione uariat: eiusdem tamen cum priore facultatis. Tertij generis herbam Alsinen minorem uocauimus. Hæc, quidem, ut prima, pulchrè descriptioni respondet, germanicè Kleinuogelkraut nuncupatur.

FORMA.

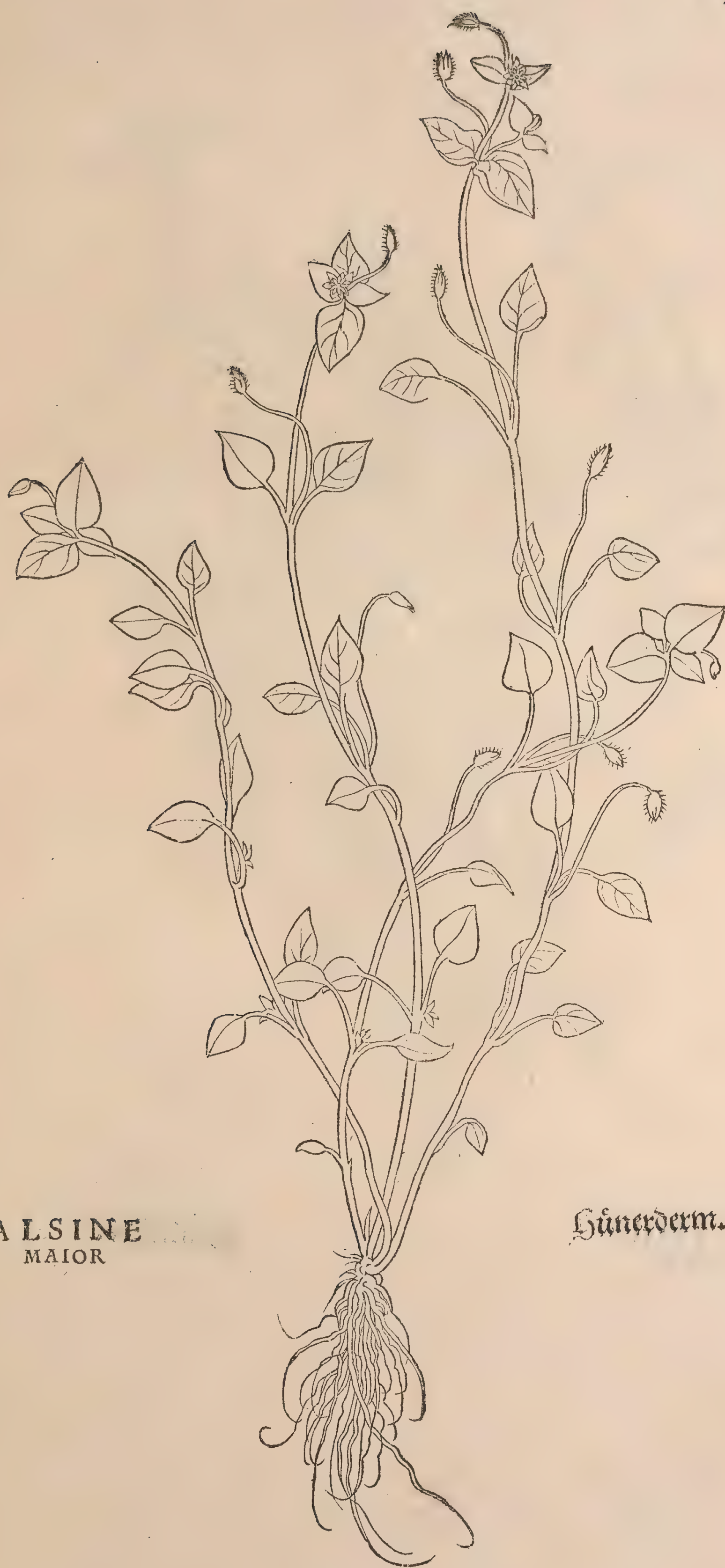
Cauliculis serpit rotundis, è quorum geniculis exiles ramuli prosiliũt, folijs Helxines minoribus, minusque hirsutis, flore exiguo, candido, foris herbaceo. Hæc cum teritur cucumis odorem refert. Non autem illam Peponis maturi iucunditatem, sed herbaceum cucumeris odorem subolet. Porrò cum Dioscorides Helxinæ similem esse Alsinen tradit, non de ea Helxine quæ uulgò Parietaria, sed ea potius quæ alio nomine Cissampelos dicitur, intelligas oportet: hæc enim folia Hederæ haud dissimilia obtinet. Adeò ut liquidò iam cõstet, Alsinen esse eam herbam quam passim hodie Morsum gallinæ appellant. Huc accedit quod facultates, ut ex sequentibus patebit, quas uulgus Morsui gallinæ tribuit, ab Alsines uiribus nihil uarient.

Helxine duplex.

LOCVS

Nascitur in lucis, hortis, & maximè in parietibus, macerijs, opacisque locis.

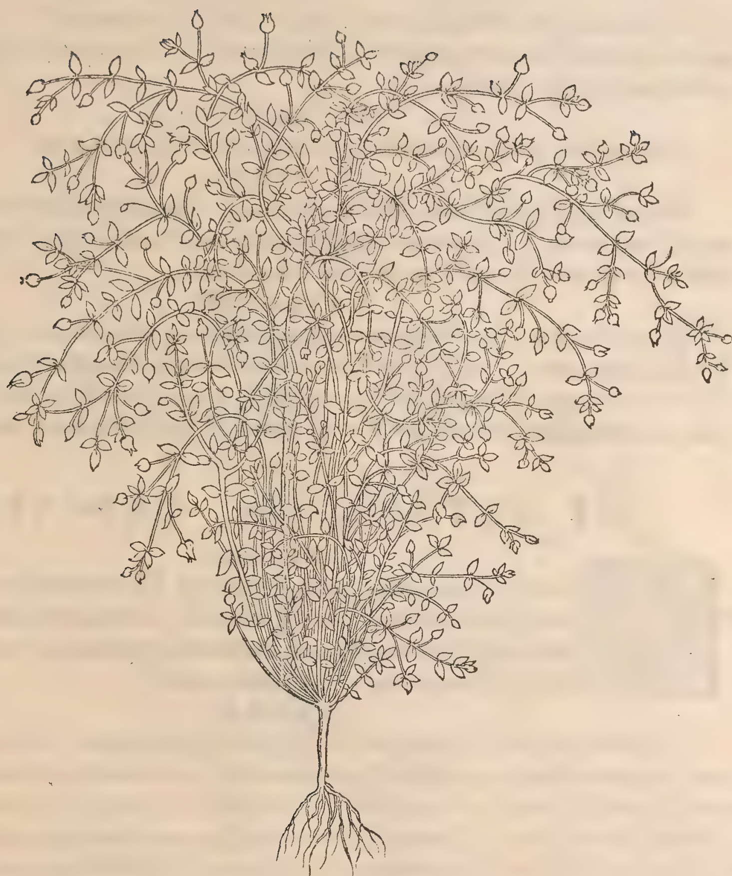
TEMPVS.


ALSINE
MAIOR
Hünerderm.



ALSINE MEDIA.

Hünerserb.



ALSINE MINOR. Kleinvogelkraut.

C

TEMPVS.

Incipit à mēdia hyeme. Arescit autē æstate media. Cum prorepit, musculorū aures imitatur folijs.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerantem & humectantem haud secus quàm Helxine obtinet facultatem: est enim aqueæ essentiæ frigidæq́: quare & citra adstrictionem refrigerat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Alsine refrigerandi facultatem obtinet. Oculorū inflammationibus cum polenta illita cōuenit. Succus eius aurium doloribus instillatus prodest. In uniuersum eadem quæ helxine potest.

EX GALENO.

Ad feruentes phlegmonas, & mediocria erysipelata competit.

EX PLINIO.

Vsus eius ad collectiones inflammationesq́. Quin emendat omnia quæ Helxine, sed infirmius. Epiphoris peculiariter imponitur: item uerendis ulceribusq́ cum farina hordeacea. Succus eius auribus infunditur.

APPENDIX.

Easdem facultates, herbis quas morsus gallinæ uulgò nominant, nostri temporis herbarij tribuunt, quod scilicet ad feruentes inflammationes, ac erysipelata prosint. Omnes enim, ut dictum est, refrigerant atque humectant. Hinc est quod minorem aliqui Germanorū Fieberkraut uocent, quia scilicet febribus accōmoda, & utilis sit.

DE ANTHEMIDE. CAP. VIII.

NOMINA.

D

Chamæmelon cur dictum.



ANOEMIΣ, ἢ χαμαίμηλον græcè, Anthemis, Chamæmelon latinè, officinis corrupto nomine Camomilla dicitur, Germanicè Camillen. Chamæmelon, quoniam odorem habeat mâli, appellant, id quod de primo genere potissimum intelligendum uenit.

GENERA.

Tria eius genera, floribus tantum distantia, inueniuntur. Hi enim etsi intus aurei sint, tamen foris per ambitū illis adiacent folia aut candida, aut lutea, aut purpurea.

Leucanthemon.

Quæ foris in orbem candida folia obtinet, ea est quæ à Dioscoride propriè λευκάνθεμον, & uulgò hodie Camomilla uocatur. Quę uero luteis per ambitum folijs cōstat,

Chrysanthemon

ea haud dubie est, quā priuatim Dioscorides à suis floribus χρυσάνθεμον nominat, Germani autem, pulchrè ad græcam appellationem alludētes, Goldtblůmen/Gelcamillen/Streichblůmen appellant.

Eranthemon.

Tertia species chamæmeli, quę nimirū purpurea per orbem folia habet, nulla alia est nisi ea quam hodie uulgus medicorum Consolidam regalem,

Consolida regalis est tertia chamæmeli species.

Germani autē à similitudine calcaris, cui respondet flosculus eius herbæ, & à colore lepido regioq́, qui aspectari nunquā satis potest, Ritterspoꝛn uocant. Dioscorides peculiariter ἠρανθεμον, eo quod uere floreat, dici tradit. Tria itaq́ in uniuersum Anthemidis seu Chamæmeli genera sunt, quorum sanè primum Chamæmelon leucanthemon, alterū Chamæmelon chrysanthemon, tertium Chamæmelon eranthemon Dioscoridi nominatur. De duobus primis generibus neminē dubitare, quin uera & legitima sint, arbitramur, quod nihil in ijs sit quod Dioscoridis descriptioni, quam mox subijciemus, non respondeat. Tertium fortè nonnullis qui morosius omnia obseruant, minime genuinum Chamæmeli genus esse uidebitur: ideoq́ quibus simus argumentis & cōiecturis impulsi, ut tertium Anthemidis esse genus credamus, necesse erit ostendere. Potissimū autem quod nos in hanc sententiam pertraxit est, quod singula in Dioscoridis descriptione illi congruant, rami scilicet palmum non excedentes, fruticosi, multas alas habentes, parui & exigui, capitula

pitula



CHAMAEMELON
LEVCANTHEMON.

Camillen.

C



CHAMAEMELVM
CHRYSANTHEMON.

Gel camillen.



CHAMAEMELVM ERANTHEMON.

Rittersporn.

C pitula rotunda, aurea, foris purpureis folijs, magnitudine in nullo alio genere Rutę folijs magis similibus circundata. Deinde sententiam hanc nostram cõfirmauit antiquissimus codex manuscriptus, in quo pictura exquisitissimè Regalem dictã consolidã refert, quam ijs sanè uerbis describit: Herba est quam quidã Monachellã, siue Capuciariã uocant (à cucullo hauddubiè monachorũ, quem flores illius herbæ referunt, nomen imponentes) Dioscorides Eranthemon appellat, & est una species Anthemidis, quæ folia instar Camomillæ habet, nigriora tamen: florem autem uiolæ similẽ. Hæc ille. Quibus omnibus illud etiã accedit, nostram de hac herba sententiam mirificè corroborans, quod uulgus hodie medicorũ Consolidã regalẽ calculosis, & oculis prodesse tradat, adeò ut illius etiã conspectũ multos ex oculis laborantes sanasse dicant. Atq; hinc fit ut studiosi passim eam herbã in suis musæis suspensam habeant, oculis hac ratione cõsulere uolentes. Has autem omnes facultates ut ex sequentibus patebit, Eranthemo suo Dioscorides etiam adscribit. Quamobrem nihil certius est, quàm Consolidam regalem tertium esse Anthemidis genus, id quod argumenta nostra iam adducta palàm euincunt.

FORMA.

Rami palmum non excedunt, fruticosi, frequentes alas habentes, parui, tenues & multi, capitulis rotundis. Flores intus aureos continent, foris uero per ambitum candidos, aut luteos, aut purpureos, foliorum Rutæ magnitudine.

LOCVS

Nascuntur in aspero, sicco, macroq; solo, & iuxta semitas atq; itinera.

TEMPVS.

Colliguntur uere, in calidis potissimum regionibus, in nostris inter æstatis initia, hoc est, Iunio mense.

D TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt & desiccant in primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habent radices, flores & herba calfaciendi, extenuandiq;. Potu & insessione menses, fœtus, calculos & urinam pellunt. Aduersus inflationes, & tenui intestini dolores bibuntur. Bile suffusos expurgant, & iecinorosis medentur. Decocto earum uesicæ uitia fouentur. Efficacius ex omnibus generibus est, quod florem fert purpureum, cęterisq; maius existit, idq; propriè Eranthemon uocatur. Quod uero Leucanthemon & Chrysanthemon cognominãt, uehementius urinam ciunt. Aegilopijs illitæ medentur. Commanducata oris ulcera sanant. Nonnulli in clysteribus ex oleo utuntur, terentes ipsas ad pellendos febrium circuitus. Folia & flores reponi debent, & separatim contusa in pastillos conformari. Radix quoq; siccatur, & usu poscente interim partes duas herbæ, floris aut radicis modò unam: interim contrà floris duas, & herbæ unam, alternis diebus duplicantes pondus, dare conuenit. Bibere autem oportet in uino diluto mulso.

EX GALENO.

Tenuium est partium, quamobrem digerendi, rarefaciendi, & laxandi facultatẽ obtinet. Est itaq; Chamęmelon tenuitate Rosę persimile, calore uero ad olei facultates magis accedit, animali familiares, & temperatas. Quapropter lassitudinib. ut si quid aliud, cõfert, doloresq; mitigat. Præterea tensa remittit & laxat, quæq; mediocriter dura sunt emollit, quæq; cõstipata cõdensatáue sunt rarefacit. Ad hæc febres quæ citra uisceris alicuius inflammationẽ infestant, dissoluit, præsertim quæ ex humorib. biliosis, aut cutis densitate cõsistunt. Qua de re & ab Aegyptiorũ sapientissimis Soli cõsecrata est, febriumq; omniũ remediũ putat. Verum hac quidem in re à ueritate aberrãt: solas enim quas diximus febres sanare potest, easq; quæ iam cõcoctæ sunt. Iuuat autem pulchrè reliquas etiam omnes quę melancholicæ sunt aut pituitosæ, aut ex uisceris inflãmatione prognatę: nam & harum remediũ Chamæ-

melum

A melum uel strenuissimũ est, ubi iam cõcoctis adhibetur: quapropter & hypochondrijs, ut si quid aliud, gratum existit.

EX PLINIO.

Medici uere folia tusa in pastillos digerunt: item florem & radicem. Dantur omnia mixta drachmæ unius pondere contra serpentum ictus. Pellit mortuos partus, item menstrua in potu, & urinam, calculosq́: inflationes, iecinorũ uitia, bilem suffusam, ægilopia. Cõmanducata ulcerum manantes in ore eruptiones sanat. Ex omnibus ijs generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet, cuius & foliorum & fruticis amplitudo maiuscula est. Hanc propriè quidem Eranthemon uocant.

DE ANETHO. CAP. IX.

NOMINA.



ΑΝΗΘΟΝ græcè, Anethum latinè appellatur. Nomen in officinis genuinum retinet. Germanicè Dyllen/ & Hochkraut nominatur.

FORMA.

Anethum sesquicubitali proceritate assurgit, multicaule, rmosum, exilitate folij in staminis penè modum extenuata, luteolo flosculo, semine lato & quasi foliato, radice lignosa, neque adeò prolixa, umbella fœniculi, cui cognatum quasi genus, propter similitudinem uideri potest.

LOCVS.

In hortis seritur: interdum & sponte, fœniculi modo, prouenit.

TEMPVS.

B Floret in æstate, Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Anethum adeò calefacit, ut habendum sit aut secundi ordinis intensi, aut tertij remissi. Exiccantiũ uero ordinis est secundi incipientis, aut primi finientis. Vstum autem tertij tum calfacientium, tum desiccantium ordinis fit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Anethi aridi comæ seminisq́ decoctum potum lac euocat. Tormina & inflationes sedat. Aluum leuesq́ uomitiones sistit. Vrinam cit. Singultus lenit. Oculos hebetat, & genituram assiduè potum extinguit. Decoctum eius mulieribus præfocatione uuluæ laborantibus ad insidendum utile. Semen eiusdem ustum & illitum condylomata tollit.

EX GALENO.

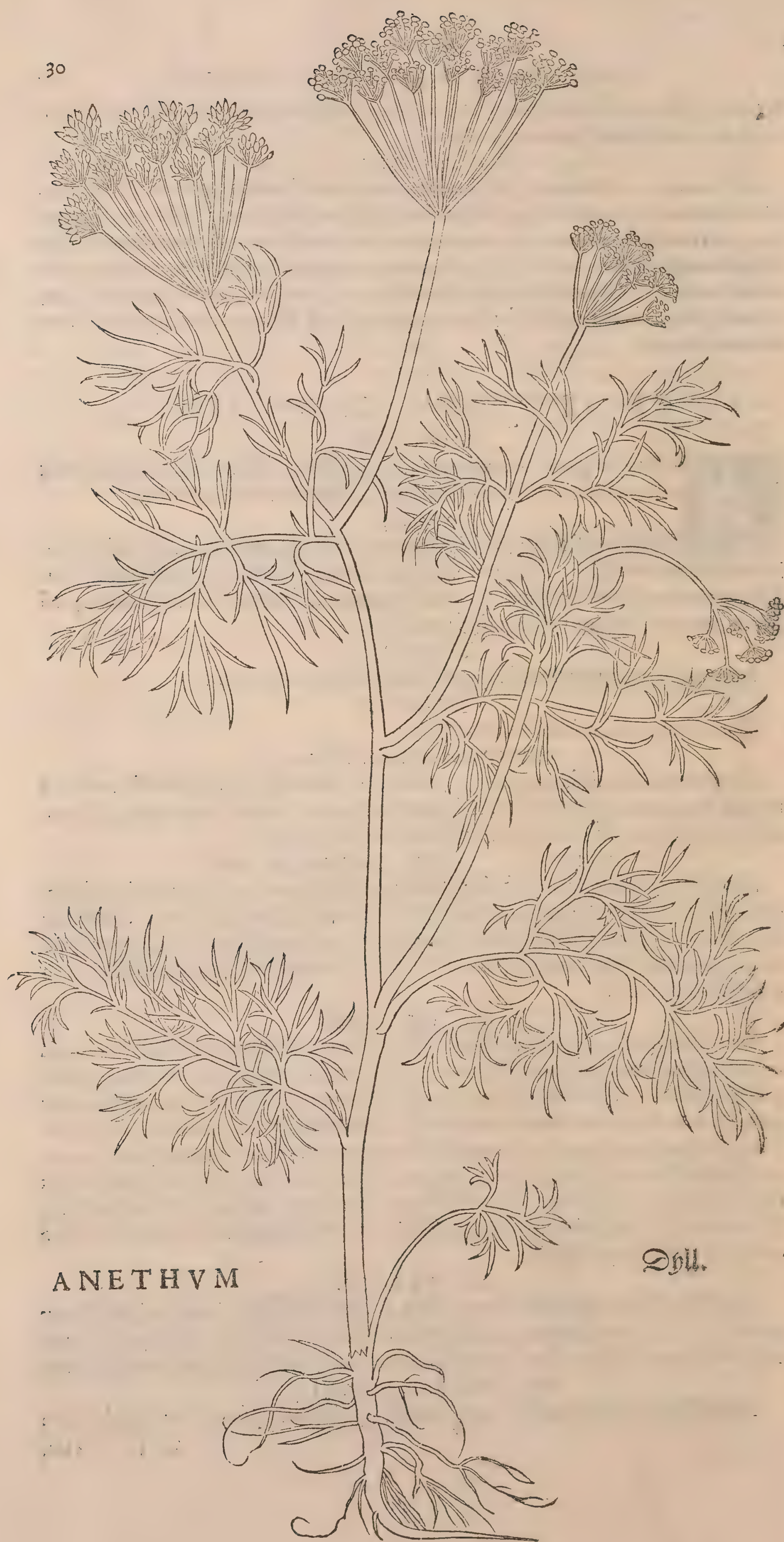
Anethum in oleo decoctum digerit, sedat dolores, somnum conciliat, crudos & incoctos tumores concoquit. Fit enim ex eo oleum, cuius propinqua sit temperies pus mouentibus, & maturantibus uocatis medicamentis, nisi quatenus paulò illis tum calidius, tum tenuiorum partium est, atqueadeo digerẽdi facultate prȩditum. Vstum ulceribus admodum humidis illitum prodest, potissimum ijs quæ in pudendo consistunt. Quæ autem in præputio sunt inueterata, ijs probè cicatricem inducit. Cæterum uiride humidius est, & minus calidum, itaq́ magis cõcoquit sicco, & somnum cõciliat, sed minus digerit. Idcirco mihi uidentur ueteres coronis ex eo concinnatis in symposijs usi esse.

EX PLINIO.

Anethũ ructus mouet, & tormina sedat. Aluum sistit. Epiphoris radices illinuntur ex aqua uel uino. Singultus cohibet semen feruens olfactum. Sumptũ ex aqua sedat cruditates. Cinis eius uuam in faucibus leuat, oculos & genituram hebetat.

EX SIMEONE SETHI.

Ad crassorũ humorũ inflationes prodest. Quidã sanè ipsum stomacho bonum



ANETHVM

Dyll.

A esse, alij uero minimè, dixerunt. Illi quidem ad eius caliditatem, & facultatē quæ humiditatem cōcoquit, & flatus qui sunt in uentriculo discutit, respexerunt: ij uero ad substantiam eius, quæ crassarum est partium, concoctu difficilis, & nauseosa. Oleo incoctum discutit, & somnum conciliat. Inunctū tumores crudos concoquit. Inflationes quoque quæ in uentriculo generantur, digerit. Corpus ex immodico labore defatigatum, curat. Renes uero, ut quidam aiunt, lædit.

DE AIZOO. CAP. X.

NOMINA.



ΑΕΙΖΩΟΝ græcè: Aizoon, Sedum, Semperuiuum latinè nominatur. Postremum nomen officinæ obtinuerunt. Vulgò Iouis barba, Germanicè Haußwurtz/Donderbar dicitur, quòd scilicet nonnullis locis plebis animos iampridem inuaserit opinio, non feriri fulmine domum, in cuius tegulis uireat Sedum. Porrò Aizoon & Semperuiuum appellant, quòd perpetuò, tam æstate quàm hyeme uirescat, nec ullis frigoribus, aut cœli iniuria quantumuis frigida, emoriatur. *Iouis barba.*

GENERA.

Dioscoridem sequentes tria eius genera statuimus. Primum Aizoon seu Sedum maius, quod folia latiora habeat. Alterum Sedum minus, quod Grǽcis etiam τριθαλὲς, quia ter floreat in anno, uocatur. Vulgò Vermicularis, à similitudine foliorum, quæ rotunda sunt, & figuræ oualis, ut uermiculos putes, & Crassula minor nominatur. Huius iterum duo sunt genera: alterum enim mas est, quod nimirum floribus luteis spectatur, & Germanis klein haußwurtz das mennle appellatur. Alterum fœmina, quod pallidis seu candidis conspicitur floribus, Germanicè klein haußwurtz das weible uocatur. Tertium genus est quod Aizoon syluestre, ab alijs Portulaca syluestris, aut Illecebra minus rectè & impropriè dicitur. Nam Portulaca B syluestris diuersa ab hoc tertio Sedi genere herba est, ut suo dicemus loco. Illecebræ autem nomen aliæ debetur herbæ, quæ Telephion uocatur, ut in eiusdem historia docebimus. Nomina uero hæc generi illi indiderunt, seducti errore eorum qui Portulacam syluestrem cum tertio Aizoo apud Dioscoridem confuderunt, atque adeò quæ debent Portulacæ & Telephio nomina, Aizoo temerè assignarunt. Vt enim uiribus diuersa est Portulaca syluestris ab hoc genere tertio Aizoi, ita etiam nomine & forma. Quare meritò reprehendendi sunt qui duo hæc capita sic sibi temerè miscuerunt. Vulgares herbarij Vermicularem minorem uocant, Germani Katzentreuble oder Maurpfeffer. *Aizoon maius. Vermicularis. Crassula minor. Aizoon minus. Tertium genus Aizoi.*

FORMA.

Semperuiuū maius caules profert cubitales, interdū etiam maiores, pollicis crassitudine, pingues, egregiè uirentes, incisuras Characiæ Tithymalli instar habentes. Folia pinguia, pollicis magnitudine, in cacumine linguæ similia, alia in terram resupinata, alia in capite inuicem contracta, circulo oculi figuram circunscribunt. Minus Aizoon caules ab una radice exeuntes multos habet, tenues, folijs plenos rotundis, pinguibus, paruis, in summo acuminatis. Emittit autē è medio caulem palmi altitudine, umbellam & flores pallidos luteósue sustinentem: χλωρὰ enim hoc loco, ut aliàs sæpe, pro ὠχρὰ accipitur, id quod ex Serapione etiam abunde constare potest, qui huncDioscoridis locum ita reddidit: "Et habet uirgam in medio longam, circa longitudinem palmi, super quam est capitellum, in quo est flos citrinus, subtilis. Eam autem Semperuiui minoris speciē quæ flosculis luteolis spectatur, dilucidioris doctrinæ gratia, marem appellauimus. Alteram uero quæ candidos obtinet flores, fœminā. Tertium Semperuiui genus syluestre dictum, foliola habet pinguiora, ad Portulacæ figuram accedentia, & hirsuta, breuioriq́ue cacumine. His uerbis ex- *Maius. Minus. χλωρά.*


SEDVM MAIVS
Groß haußwurtz.



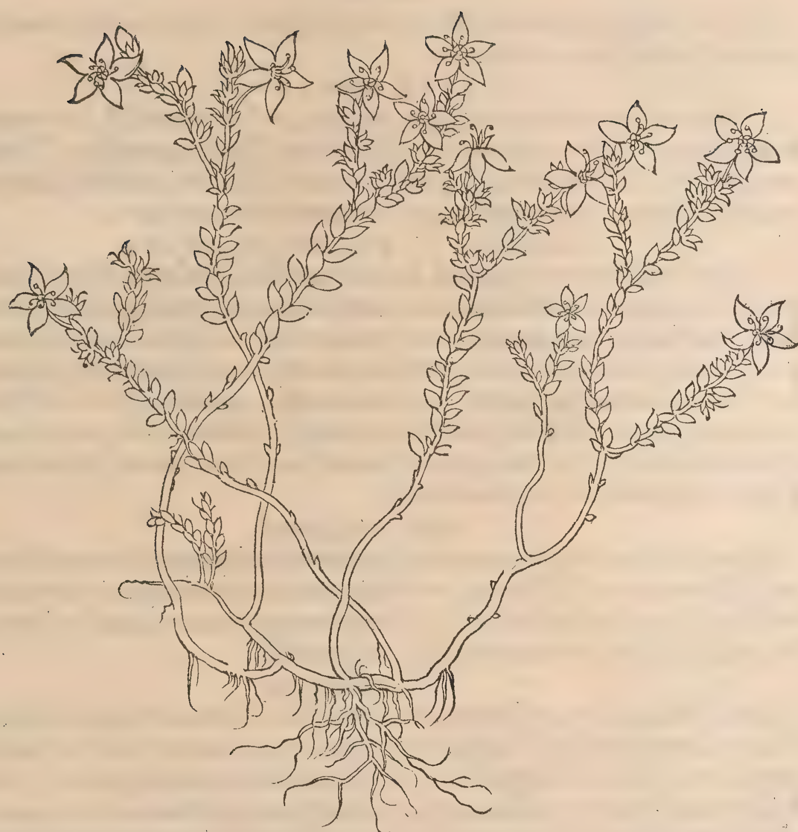
SEDVM MINVS
MAS.

Klein haußwurtz
mennle.



SEDVM MINVS FOEMINA.

Klein haußwurtz weible.



SEDI TERTIVM GENVS. Katzentreuble.

C quisitè admodum Dioscorides & Plinius tertium Aizoi genus, quod uermicularē minorem hodie appellant, deliniarunt. Habet enim pinguia admodum foliola, ad Portulacæ syluestris formam nonnihil accedentia, hirsuta, & breuiori quàm in Aizoo minori cacumine. Reliqua quæ sequuntur in quibusdam Dioscoridis exemplaribus, manifestè adulterina sunt. Nec ijs plura habet Aldinū exemplar, & alia quæ paulò sunt castigatiora.

LOCVS.

Maius nascitur in montanis & testeis. Nonnulli autem in tectis domorum conserunt. Minus Aizoon in muris & petris, macerijs uinearū, parietibusq; prouenit. Tertium in petrosis locis, sepulchris umbrosis, oppidorumq; fossis.

TEMPVS.

Florent Maio & Iunio mensibus maius & minus. Tertiū autem genus in Maio tantum floribus ornatur luteis.

TEMPERAMENTVM.

Aizoon utrunque, tam maius quàm minus, desiccant modicè, uehementer autem refrigerant: sunt enim ex tertio ordine & recessu refrigerantium. Tertium genus calidum esse, Dioscoridis & omniū ueterum testimonio constat. Gustus etiam minimè reclamat: si enim gustaueris, linguam uehementer urit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Maius uim obtinet refrigerandi & adstringendi. Conferunt ad erysipelata, herpetas, nomas, oculorū inflammationes, ambusta, podagras, folia per se, & cum polenta illita. Succus uero cum polenta & rosaceo, capiti in doloribus infunditur. Datur à phalangio morsis in potu, diarrhœa laborātibus, dysentericisq;. Teretes lumbricos cum uino potus excutit. Subditus in pesso, muliebres fluxiones sistit. Succus etiam lippientibus à sanguine utiliter inungitur. Minoris folia antedicto eandem D facultatem habent. Tertium genus calfaciendi uim habet, acrem, & exulcerantem. Cum axungia illitum, strumas discutit.

EX GALENO.

Semperuiuū utrunq; tam maius quàm minus desiccat quidem modicè, quandoquidē & mediocriter adstringat, omnis alterius uehementis qualitatis expers: quare in eo aquea essentia abundat. Refrigerat non mediocriter, ideoq; ad erysipelata, herpetas, & à fluxione natas phlegmonas prodest.

EX PLINIO.

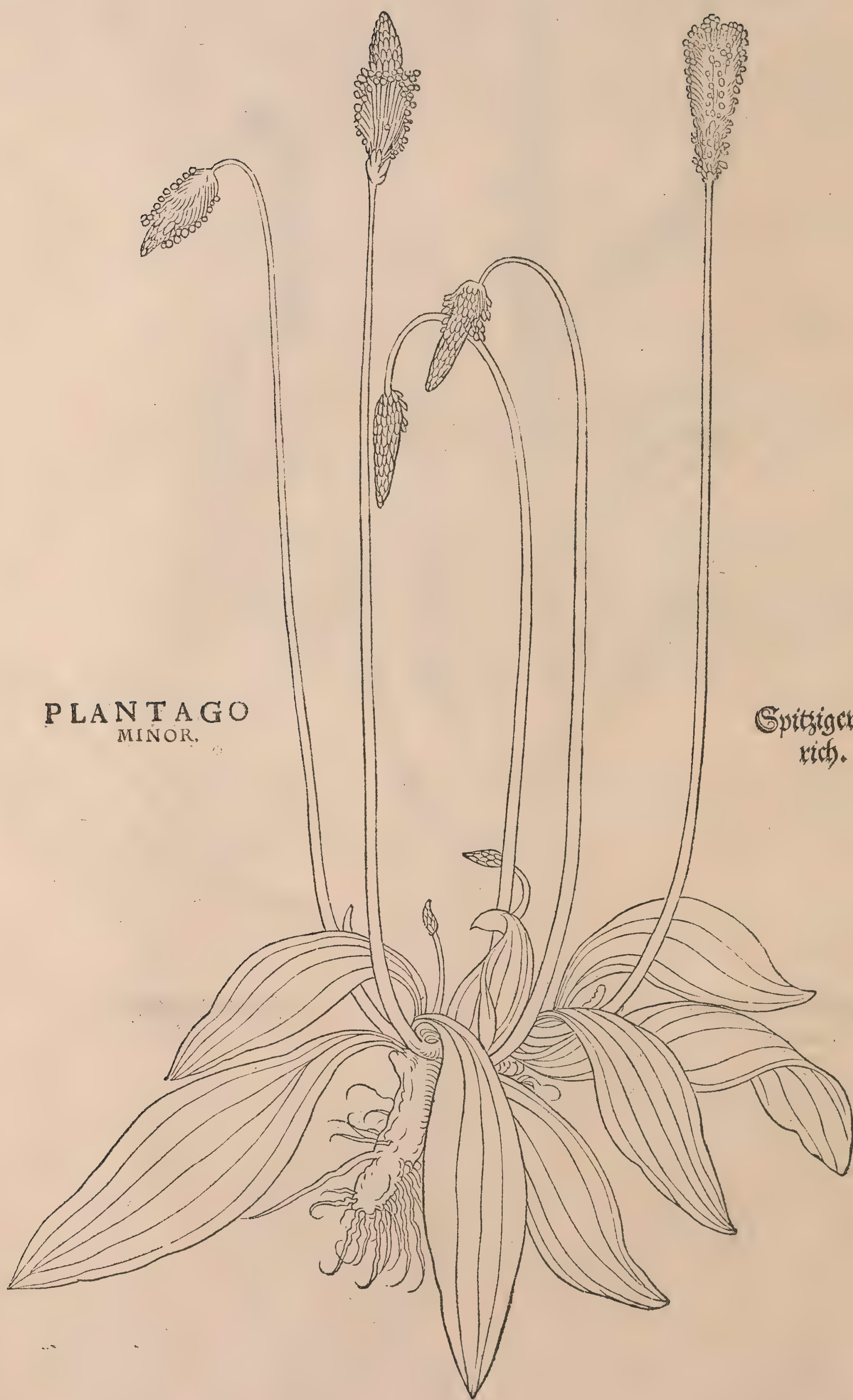
Vtriusq; uis eadem, perfrigerare & adstringere. Medentur epiphoris folia imposita, uel succus inunctus. Purgant enim ulcera oculorum, explentq;, & ad cicatricē perducunt. Palpebras deglutinant. Eadem capitis doloribus medentur, succo uel folio temporibus illitis. Aduersantur phalangiorum ictibus: aconito uero maius Aizoum præcipuè. A scorpionibus quoque feriri id habentem negant. Medentur & aurium dolori.

APPENDIX.

Errat non parum hodie magna medicorū pars, qui Sedi genus tertium refrigerare, asserere haud uerentur. Et mirum sanè cur ab eo errore illos Dioscorides non reuocet, qui disertè ait, hoc ipsum calefaciendi, & exulcerandi facultatem habere. Sed fortè non magnopere laborant quid de hac planta Dioscorides tradat: debuisset tamen erroris huius admonuisse eos saltem germanica eius plantæ nomenclatura. Neque enim alia ratione Maurpfeffer nostris Germanis dicta est, nisi quod in muris prouéniat, gustuq; acris admodum sit.



D


PLANTAGO
MINOR.
Spitziger weg-
rich.

A

NOMINA.



ΑΡΝΟΓΛΩΣΣΟΝ Grecis: Arnogloſſum, Plantago Latinis nominatur. Nomen latinũ Plantaginis officinę retinuerũt. Germanicè Wegerich/ Schafzungen/ quod nomen græco pulchrè reſpondet, dicitur. Arnogloſſum, quod eius folia agninæ linguæ ſimillima ſint, appellarũt Græci. Latini autem Plantaginem, ducto à planta uocabulo, nuncuparunt. Sunt tamen qui à multitudine neruorum, quibus quaſi coſtis in dorſo per longitudinem folia eius diſtincta ſunt, Polyneuron uocant. Arnogloſſum unde dictum. Plantago. Polyneuron.

GENERA.

Duo Plantaginis ſunt genera, ueterum omnium ſententia, maior & minor. Maior, quam peculiariter à ſeptenis quæ in folijs apparent coſtis, græcè ἑπτάπλευρον, id eſt, Septineruiã uocant, Germanis noſtris à foliorum latitudine groſſer oder breyter wegrich nominatur. Minor, eo quod eius folia fibris quinq; tanquã neruis diſtincta ſunt, πεντάνευρον, id eſt, Quinqueneruia dicitur. Officinę, quoniam folium arctius deſinit in acumen, & uelut in lanceæ mucronẽ faſtigiatur, Lanceolatam, uulgus autem Lanceolam appellat. Germanicè klein oder ſpitziger wegerich/ quia ſcilicet acuminatior & longior eſt, & ab equinę coſtæ ſimilitudine, Roßripp uocãt.

FORMA.

Minor Plantago anguſtiora, minora, molliora, leuiora & tenuiora folia habet, caule anguloſo, in terram inclinato: flores pallidos: ſemen in ſummis caulibus. Maior contrà craſſior uegetiorq;, latiore folio, betaceo. Folia ſiquidem maioris Plantaginis betaceorum effigiem, nõ alterius oleris referunt, quod Dioſcorides λαχανώδη dixit. Nam apud Athenienſes λάχανον pro Beta ſæpe ſumi ſolet, à cuius folijs non multum Plantaginea uidentur abhorrere. Non itaq; olus intelligere potuit, cum in exprimenda ſimilitudine ſpeciatim loqui, non generatim conueniat. Huius caulis anguloſus, ſubruber, altitudine cubitali, à medio ſui ad uerticẽ uſq; tenui ſemine circundatus, floſculum in ſpica luteum, nõnunquam herbaceum oſtentat. Radices ſubſunt illi teneræ, hirſutę, candidę, digitali craſſitudine. Deſcriptiones hæ Dioſcoridis pulchrè picturæ reſpondent. Antiquus etiam herbarius eaſdem pro maiori & minori Plantagine herbas exhibet. Minor. Maior. λάχανον. B

LOCVS.

Maior in paluſtribus potiſſimum naſcitur. Vtraq; autem circum ſepes, aggeres, prata, & lacunoſa loca.

TEMPVS.

Herba & flores in æſtatis initio, Maio & Iunio menſibus, ſemen uero Auguſto carpitur menſe.

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ eſt temperaturæ Plantago, habet enim quiddam aqueũ frigidum: habet uero & auſterum quiddam, id quod terreum eſt, ſiccum, frigidum. Itaq; refrigerat ſimul & deſiccat, & in utroq; ſecundi receſſus à medijs eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habent folia exiccatoriã & adſtringentẽ, ideo ad omnia ulcera maligna, elephantica, quæ humore ſcatent, & ſordida, cõferunt. Eruptiones ſanguinis, nomas, carbunculos, herpetas, epinyctidasq; cohibent. Vlcera uetera & inæqualia cicatrice obducunt. Medentur & ijs quæ Chironia nuncupãtur. Sinus glutinant. Morſibus canis, ambuſtis, inflammationibus, parotydi, panis, proſunt. Strumis & ægilopis cum ſale illita cõferunt. Olus coctũ cum aceto & ſale dyſentericis & cœliacis ſumptum ſubuenit. Datur & in locum Betæ cum lenticula coctum. In leucophlegmatia poſt aridas epulas in medio herba decocta datur. Comitialib. & aſthmaticis data proficit. Foliorũ ſuccus oris ulcera continua collutione purgat. Cum creta cimo-

C lia & cerusa ignibus sacris medetur. Fistulas infusus sanat. Auriũ doloribus & lippitudinibus succus instillatus, & collyrijs additus prodest. Gingiuis sanguinolentis, & sanguinẽ reijcientibus potus cõfert. Dysentericis subter per aluum inijcitur. Bibitur contra tabem. Aduersus uteri strangulationes in lana apponitur: item uuluæ fluxiones. Semen cum uino potum alui fluxiones, & sanguinis excreationes sistit. Radix decocta collutione, & cõmanducata, dentiũ dolores sedat. Eadem cum folijs in passo ad uesicæ renumq; ulcera præbetur. Ferunt tres radices cum tribus uini cyathis, & pari aquæ potas, tertianis auxiliari, & quatuor quartanis. Sunt qui radice è collo suspensa ad strumas discutiendas utantur.

EX GALENO.

Quæcunq; medicamenta cum hoc quod refrigerant unà etiam adstringunt, ea & ad ulcera maligna omnia, & ad fluxiones, & putredines prosunt, atque adeo etiã ad dysenterias: nam & sanguinis eruptiones sistunt, & si quid aduratur refrigerant. Sinus quoq; glutinant, & alia ulcera recentia simul & uetera. In omnibus ferè id genus medicamentis primas tenet, aut certè nulli secundũ est Arnoglossum, idq; temperaturæ symmetria. Nam siccitatem obtinet morsus expertem, & frigiditatẽ quæ nondum obstupefaciat. Semen eius & radix similis sunt facultatis, attamen sicciores, & minus frigidæ. Semen etiam subtilium est partium, radices autem crassiorũ. Et huius herbę folia exiccata, subtilioris & minus frigidę facultatis fiunt, nempe difflato ex eo ac digesto excremento aqueo. Hac ratione radicibus utuntur ad dentiũ dolores, tum manducantes, tum collutionibus incoquentes. Præterea ad iecinoris & renum obstructiones non has tantum adhibent, sed folia quoque & multò magis semen: hæc enim quandam abstergendi in se facultatẽ habent, quam & in herba uiridi inesse satis conijci potest, uerum ab humiditatis copia uinci.

D

EX PLINIO.

Vis mira in siccando densandoq; corpore, cauterij uicem obtinens. Nulla res æque sistit fluxiones, quas gręci rheumatismos uocant. Stomachũ corroborat Plantago per se sumpta in cibo cum lente alicæúe sorbitione. Strumis medetur. Semen eius in uino tritum, uel ipsa ex aceto cocta, aut alica ex succo eius sumpta dysentericis datur. Lichenis fœdo malo medetur trita. Vitia sedis & attritus celerrimè sanat. Ex aqua mulsa duabus horis ante accessionem pota duabus drachmis, tertianas leniores facit, uel succus radicis madefactæ uel tusæ, uel ipsa radix trita in aqua ferro calefacta. Quidam ternas radices in tribus cyathis aquæ dederunt. Iidem in quartanis quaternas fecerunt. Hydropicos sanat in cibo cum prius panem siccum comederint sine potu. Folia podagras refrigerant, & in primo impetu podagrę rubentis, hoc est, calidæ, conueniunt. Oris ulcera succus emendat, & folia radicesq; cõmanducata, uel si rheumatismo laboret os. Vitio reiectionis sanguinis idem medetur. Phthisim sanat si bibatur, & ipsa decocta in uino cum sale & oleo à somno matutino refrigerat. Luxatis dolores & tumores tollunt folia tusa, addito sale modico. Fistulis infusus succus auxilio est. Sanguinis profluuium sistit semen, si ore reijciatur, siue aluo fluat, siue fœminarum utero. Succus uomentibus sanguinem datur. Contusis, euersis omnibus modis ipsa sumitur. Medetur omnium generum ulceribus, peculiariter fœminarum, senum, & infantium, igne mollita, melior & cum cerato.

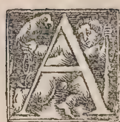
DE ALI-

PLANTAGO
AQVATICA.

Wasser wegrich.

C

NOMINA.



Plantago aquatica.

ΑΛΙΣΜΑ, ἢ δαμασώνιον græcè: Alisma, Damasonium latinè nominatur. Sunt qui eam herbam esse putent, quam herbarij & uulgus nominant Barbam syluanam, & Plantaginē aquaticam: nōnulli uero eam, quam multi pastoralem fistulam uocāt. Prior Germanis Wasser wegrich/ & Froschlöffel/quod scilicet in palustribus nascatur, ubi frequentes sunt ranæ. Altera uero ijsdem Hirtenpfeiff nominatur. Plantaginem autem aquaticā, ob natales & similitudinem quæ illi cum uera Plantagine est, dixerunt: quemadmodū fistulam pastoralem, quod singulari scapo rudis fistulę & longitudinē & effigiem quandam uideatur imitari. Quæ uero nostra de ijs sit sententia paulò pòst indicabimus.

FORMA.

Alisma folia Plantagini similia habet, angustiora tamen & in terram reflexa, demissaq́. Caulis illi est tenuis, simplex, altitudine cubitum excedente, thyrso similis, capitula habens. Flores tenues, candidos & aliquatenus pallidos obtinet. Radices ut Ellebori nigri tenues, odoratas, acres, modiceq́ pingues. Ex qua quidē deliniatione satis constat neutram herbarum quarum picturas damus, esse Alisma. Nam herba quam hodie Plantaginem aquaticam uocant, non per omnia historię respondet. Vt enim alia prætercam, radix eius neque odorata, neque acris est. Alterius autem, quam pastoralem fistulam nominauimus, etsi radix odorata sit, minimè tamē acris existit. Quicquid tamen sit, hac potius quàm altera pro Alismate utendum esse censeo. Eius effigiem suo loco dabimus.

LOCVS.

Aquosa amat loca, in quibus passim nascitur.

TEMPVS.

D In æstate colligi potest, tum enim floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Calidam esse hanc herbam satis monstrant radices, quas acres esse constat. Abstersoriam etiam quandam in se facultatem obtinent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix unius aut alterius drachmæ pondere cum uino pota, his qui leporem marinum deuorarunt, prodest, & quos rubeta rana momorderit, quiq́ opium hauserunt. Torminibus & dysenteriæ per se, aut cum Dauco pari pondere pota confert. Conuulsis itidem & uteri strangulationibus. Herba sistit aluum, menses ducit, & œdemata illita lenit.

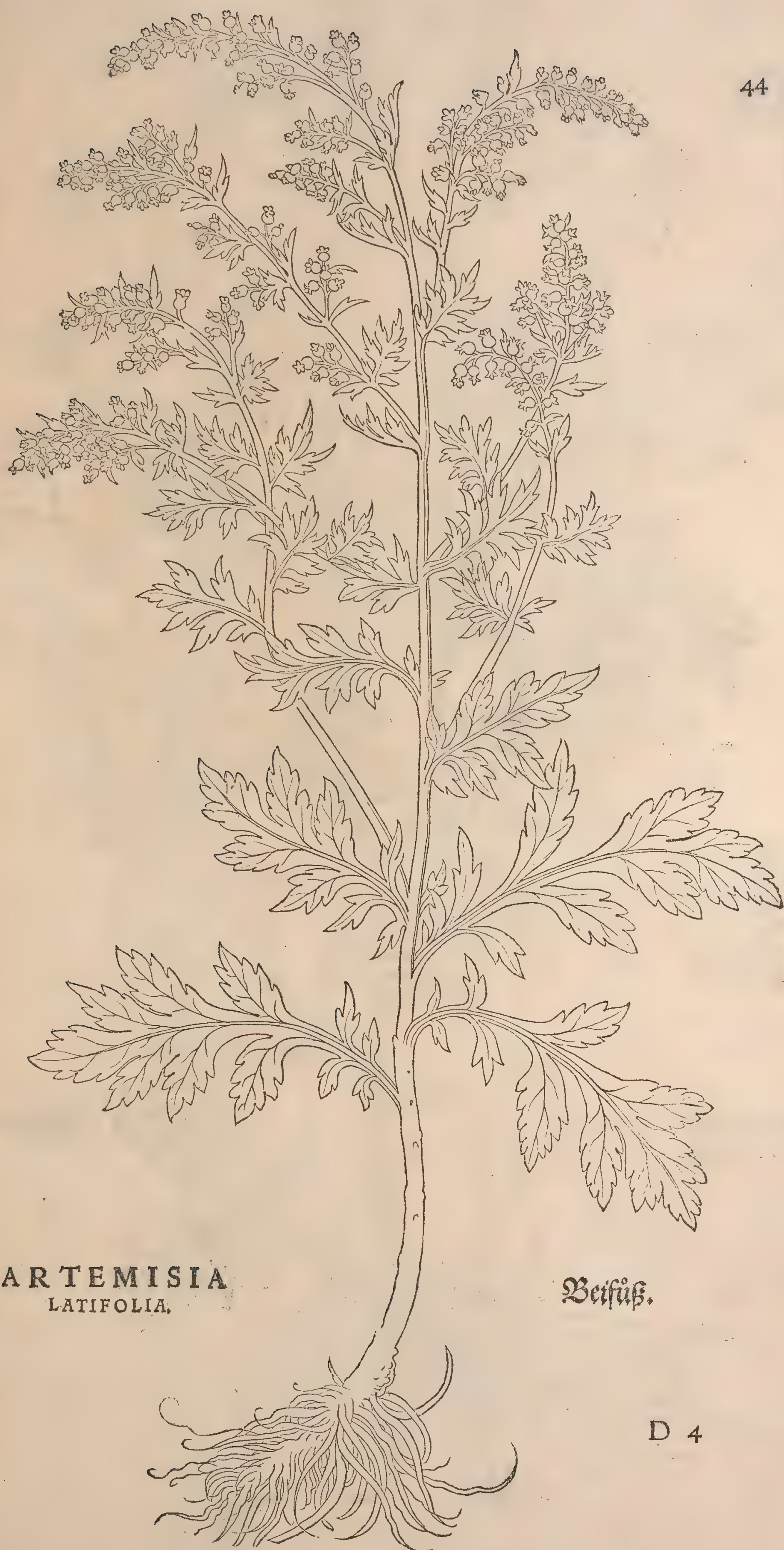
EX GALENO.

Damasonium aut Alisma. De hac herba in tertio libro tradit Dioscorides, quod radix eius epota dysenterias sanet, & aluum sistat, atq́ œdemata mitiget. Nos uero ea experti non sumus. Quod autem cōstitutos in renibus calculos aqua in qua decocta fuerit pota cōminuat, casu experti sumus. Ex quo liquet, quod abstersoriam quandam facultatem obtinet.

EX PLINIO.

Vsus in radice aduersus ranas & lepores marinos. Lepori marino aduersatur in uino potum. Strumis imponitur ex aqua cœlesti folium tritum, uel radix cum axungio tusa, ita ut imposita folio suo operiatur. Sic & ad omnes ceruicis dolores, tumoresq́, quacunq́ in parte.

DE ARTE-



ARTEMISIA
LATIFOLIA.

Beifüß.


ARTEMISIA
TENVIFOLIA.
Mettram.



ARTEMISIA MONOCLONOS.

Reinfarn.


47
TAGETES
INDICA.
Indianische
negelen.

A

NOMINA.

ΡΤΕΜΙΣΙΑ Græcis, Artemiſia latinis, Germanis Beyfüß/Bucken/ S. Johans gürtel/Sonnenwend gürtel/oder Groſſer reinfarn appellatur. Officinę ueterem appellationē retinent. Nomen herbę inditum putant ab Artemiſia uxore Mauſoli regis, quę ſibi hanc herbam adoptauit, cū antè Parthenis, id eſt, uirginalis, quod uirgo dea illi nomen dederit, uocaretur. Non deſunt qui ab Artemide cognominatā arbitrentur, quod priuatim fœminarū malis, quibus ἄρτεμις, hoc eſt, Diana præeſt, medeatur. Nomen Germanicū S. Johans gürtel, quaſi diui Ioannis zonam dicas, à ſuperſtitioſulis nōnullis monachis & mulierculis herbæ huic impoſitum eſt. Nam fuerunt qui non coronas duntaxat, ſed etiam zonas ex iſta herba cōfecerunt, quas tandem in ignem, qui in die diuo Ioanni baptiſtæ ſacro, in ſingulis plateis urbium ſuccendebatur, neſcio in quem euentū, proiecerunt, hauddubiè hac herba in deſerto diuum Ioannem cinctum fuiſſe ſomniati. *Artemiſia unde dicta.*

GENERA.

Tres ſunt, Dioſcoride teſte, Artemiſię ſpecies, quę etiam hodie apud nos paſſim reperiuntur. Prima πλατύφυλλος, latinè Artemiſia latifolia dici poteſt. Ea autem eſt quæ ſimpliciter hodie Artemiſia uocatur. Huius iterū duo ſunt genera colore duntaxat diſtantia: unū caule & floribus rubens, Germanis Rotbucken/uel Rotbeyfüß dicitur: alterum candicans caule, floribus uero flauis, Germanicè weiß bucken appellatur. *Artemiſia latifolia.* Altera grecè λεπτόφυλλος, latinè uero Tenuifolia nominatur: quod quidē genus uulgus hodie Matricariā, Germani Müterkraut/& Mettram, quod uteri, quem matricē uocant, morbis medeat. *Artemiſia tenuifolia. Matricaria.* Tertia ſpecies Artemiſia monoclonos dicitur, Tanacetū corrupto nomine pro Tagetē hodie nominant, Germani Reinfarn, *Artemiſia monoclonos.*
B quod filicis ferè ſpeciem referat, & in aquarum ripis naſcatur. Alio nomine Wurmkraut, quoniā lumbricos è uentre pellat. *Tanacetum. Tagetes.* Eſſe uero hanc herbam aliquam Artemiſiæ ſpeciem uel hinc etiam cōſtare poteſt, quod primam ſpeciē, ut diximus, nōnulli Germanicè Groſſen reinfarn uocant: hac enim nomenclatura manifeſtè docent, & eam quam Tagetem appellant Artemiſiæ eſſe congenerem, quod ſcilicet eandem habeat appellationē. Huius hauddubiè generis eſt herba quæ elegantiſſimos profert flores, garyophyllos Indos uocatos: nulla enim in re niſi floribus, qui ſunt elegantiores & longè maiores, ab hac noſtra diſtat: odore tamē noſtrā hanc etiam uincit. Hinc eſt quod Tagetē Indicam appellauerimus, Germanicè autem Indianiſche negelen. His autē herbis tribus cōuenire Dioſcoridis deſcriptiōes facilè unuſquiſq; ex ijs quæ paulò pòſt dicemus cognoſcet. Eſſe autem Artemiſiæ genera ex manuſcripto codice, quem ob uetuſtatem lubens cito, manifeſtè colligi poteſt. Is enim pictas ordine tres iam cōmemoratas herbas ita ob oculos ponit, ut nemo qui illas uel ſemel ſaltem uiderit, non agnoſcat. Picturæ accedunt deſcriptiones, & nomenclaturæ hodie etiam uſitatæ. Primam enim Artemiſiam, alteram Leptophyllon & Matricariam, tertiam uero Tagetem, quo nomine Apuleius uſus eſt, & Tanacetum appellat, ita ut nemo deinceps quin uera ſint Artemiſiæ genera dubitare debeat, aut meritò poſſit.

FORMA.

Prima ſpecies quæ priuatim Artemiſia dicitur, fruticoſa eſt herba, Abſinthio ſimilis, maiora tamen & pinguiora folia habet, quæ ſupernè ex nigro uireſcunt, ſubter autem candicāt, crebrò etiam reſecta ſunt. Flos illi tenuis, & ſemen rotundū. *Artemiſia.* Altera, folia tenuiora obtinet, flores exiguos, tenues, albos, & grauiter olentes. Porrò Sampſuchi odorem cōfricata eius folia & flores referūt. Quę utiq; deſcriptio ita Matricariā uulgò dictam herbā exprimit, ut nemo non, niſi talpa cęcior ſit, hanc eſſe al-

teram

C teram Artemisiæ speciem uideat. Fruticosa enim herba est Matricaria, folijs quàm sit Artemisia propriè dicta gracilioribus, floribus tenuioribus, per ambitum albis, (intus enim lutei existũt) grauiter cum uniuersa herba olentibus. Hallucinantẽ itaque qui Serapionis interpretem secuti, Dioscoridis Parthenium esse putant, ut suo loco abundè demonstrabimus. Tertia μονόκλωνος, hoc est, unicaulis dicta, simplici caule consurgit, folijs minutim scissis. Caulis in summo floribus luteis & tenuibus abundat. Hæc odoris iucunditate priorem uincit. Quæ sanè descriptio pulchrè herbam Tanacetum appellatam hodie, deliniat, ita ut tertiam esse Artemisiæ speciem nemo dubitare debeat, aut saltẽ iure queat. Tagetes Indica caule exurgit rubescente, ramulis multis brachiato, folijs tenuibus, minutim scissis, & grauiter odoratis, floribus in summo caule luteis, & croci ferè colorem referentibus, elegantia nulli alteri cedentibus.

Parthenium non est Matricaria.

Tanacetum.

LOCVS.

Prima nascitur in aquosis, incultis, asperisq́ue locis. Altera in hortis, locis siccis & lapidosis. Tertia in aquarum ripis, atque uinearum aggeribus passim prouenit, unde Germanicè apposito uocabulo Reinfarn uocatur. Indica Tagetes non nisi sata prouenit in Germania.

TEMPVS.

Singula genera tria æstate, potissimũ cum uua maturescit, tunc enim abundant floribus, colliguntur. Indica paulò tardius in nostra regione floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt & modicè desiccant, & sunt, quod ad calefactionem attinet, ordinis secundi: quod uero ad resiccationem, aut primi intensi, aut secundi remissi. Sunt etiam modicè tenuium partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Excalfaciunt & extenuant. Feruefactę prosunt ad insessus muliebres, ducendos D menses, secundas, & fœtus. Vteri præclusionem atque inflammationẽ iuuant, lapides frangunt, & urinæ suppressionem tollunt. Herba ipsa imo uentri illita copiosa, menses mouet. Succus eius cũ myrrha subactus & admotus, ex utero elicit quæcunq́ue, & insessio. Bibitur etiam coma trium drachmarum pondere eorundem ducendorum gratia. Si quis stomacho laborans Artemisiam leptophyllon contuderit probè cum oleo amygdalino, & ueluti malagma confecerit, stomachoq́ue imposuerit, sanabitur. Neruorum quoque dolore si quis affectus fuerit, ac succum eius cum oleo rosaceo miscens inunxerit, curabitur.

EX GALENO.

Ad renum calculos mediocriter, & ad uteri fomentationes prosunt.

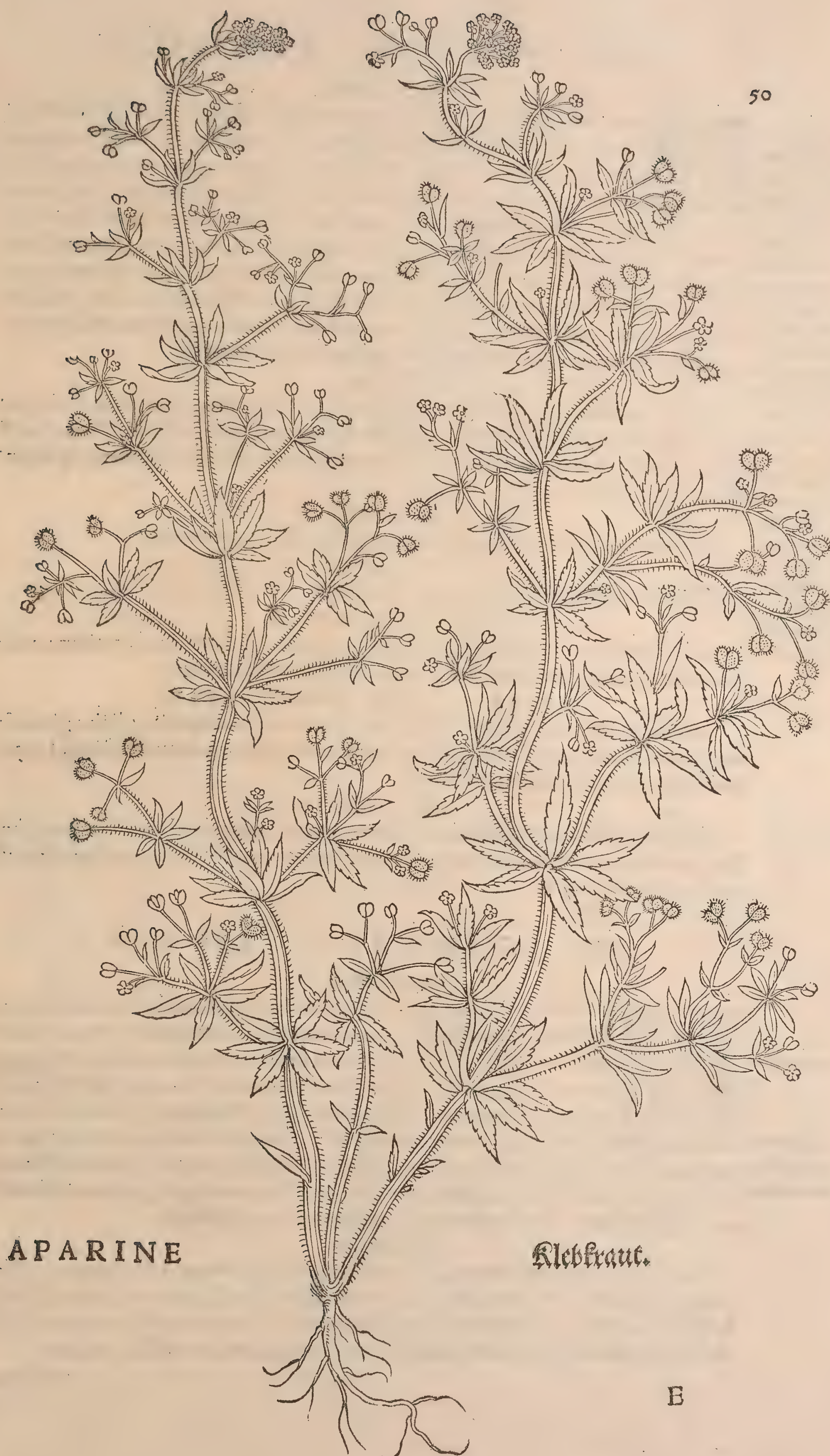
EX PLINIO.

Artemisia priuatim fœminarum malis medetur. Eandem quoq́ue secum habentibus, negant nocere mala medicamenta, bestiámue ullam, ne solem quidem. Bibitur & hæc ex uino aduersus opium. Alligata priuatim potens traditur, potáue aduersus ranas. Alligatam qui habet uiator, negatur lassitudinem sentire.

APPENDIX.

Pręter dictas facultates usu compertum est, flores Tanaceti pueris ex uino uel lacte datos, mirificè ex uentre lumbricos pellere, ideoq́ue Germanis herba lumbricorũ, ut paulò antè diximus, appellata est hæc Artemisiæ species.

DE APA-



APARINE Klebkraut.

E

DE APARINE. CAP. XIIII.

C

NOMINA.

Errant qui putãt legendũ esse ὀμφακόκαρπος, nam Dioscoridis & Pauli exemplaria castigatiora omnia habent ὀμφαλόκαρπον) Cui sanè lectioni & ratio ipsa subscribit, cũ sic nominata sit ab umbilici specie, quã fructus eius refert. Quare cum altera lectio ratione omni destituta sit, immeritò ab Orosio Hispano Hermolaus, Marcellus, et Ruellius Dioscoridis interpretes ὀμφαλόκαρπος legẽtes taxantur.



ΑΠΑΡΙΝΗ, ἡ ὀμφαλόκαρπος, ἡ φιλάνθρωπος grecè, Aparine latinè, Klebkraut Germanicè nominatur. Omphalocarpos ab umbilici similitudine, quam semẽ eius refert, rectè dicta est. Philanthropos autem uox humanitatis, amoris & comitatus illi imposita est, quod blanda, comis, & hospitalis herba sit, nec aliter prætereuntiũ uestes apprehendat, quàm solent amici & hospitaliores à se discedentes comprehensa ueste retinere, aut si id nequeant, aliquandiu sequi. Quam appellationem pulchrè Germani exprimentes, Klebkraut nominant: est enim illis kleben/ quod latinis tenaciter adhærere. Officinæ & herbarij nõnulli Aspergulam hodie uocant: rectius tamen una detrita litera nominarent Asperulã, quod asperitate sua attingentiũ uestimentis pertinaciter hæreat.

Omphalocarpos. Philanthropos.

FORMA.

Ramulos habet Aparine multos, exiguos, quadrangulos, & asperos. Folia per ambitum orbémue Rubiæ modo per interualla, circumposita. Flores albos. Semẽ durum, candidum, rotundum, à medio, umbilici modo, leniter cõcauum. Ipsa herba uestibus adhærescit.

LOCVS.

Nascitur in frumentario agro, aut hortis circa sepes & maceries.

TEMPVS.

Colligitur æstate dum semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Aparine modicè extergit & desiccat, habetq́ue nonnihil tenuium partium: unde satis constat hanc aliquam etiam caloris in se portionem habere.

D

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Aparines seminis, caulium & foliorum succus cum uino potus, phalangiorũ & uiperarũ morsibus auxiliatur. Infusus doloribus aurium medetur. Herba ipsa cum axungia trita coacta, strumas discutit.

EX PLINIO.

Efficax Aparine contra serpentes, semine poto ex uino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex uulneribus reprimunt folia imposita. Succus auribus infunditur.

DE ACANTHO. CAP. XV.

NOMINA.



ΑΚΑΝΘΟΣ, ἡ ἄκανθα Græcis, Acanthus siue Acantha Latinis dicitur. Officinæ à similitudine, quam eius folia cum anterioribus ursorum pedibus habent, Brancã ursinam uocant. Ad quam etiam similitudinem respicientes Germani, Bernklaw oder Berntatz nominant. Illud non prætereundũ esse putaui, hanc herbam olim etiam Romanis Marmorariam esse dictam: quæ uox in omnibus Dioscoridis exemplaribus deprauata est, ac in Mamolariam detorta: quòd eius folia columnarũ maximè Corinthiarum capitulis insculpebantur, quarum identidem tam scapi quàm uertices marmore splendebant. Antiqui etiam Acantho pateras pingebant.

Branca ursina.

Marmoraria. Dioscoridis locus emendatus.

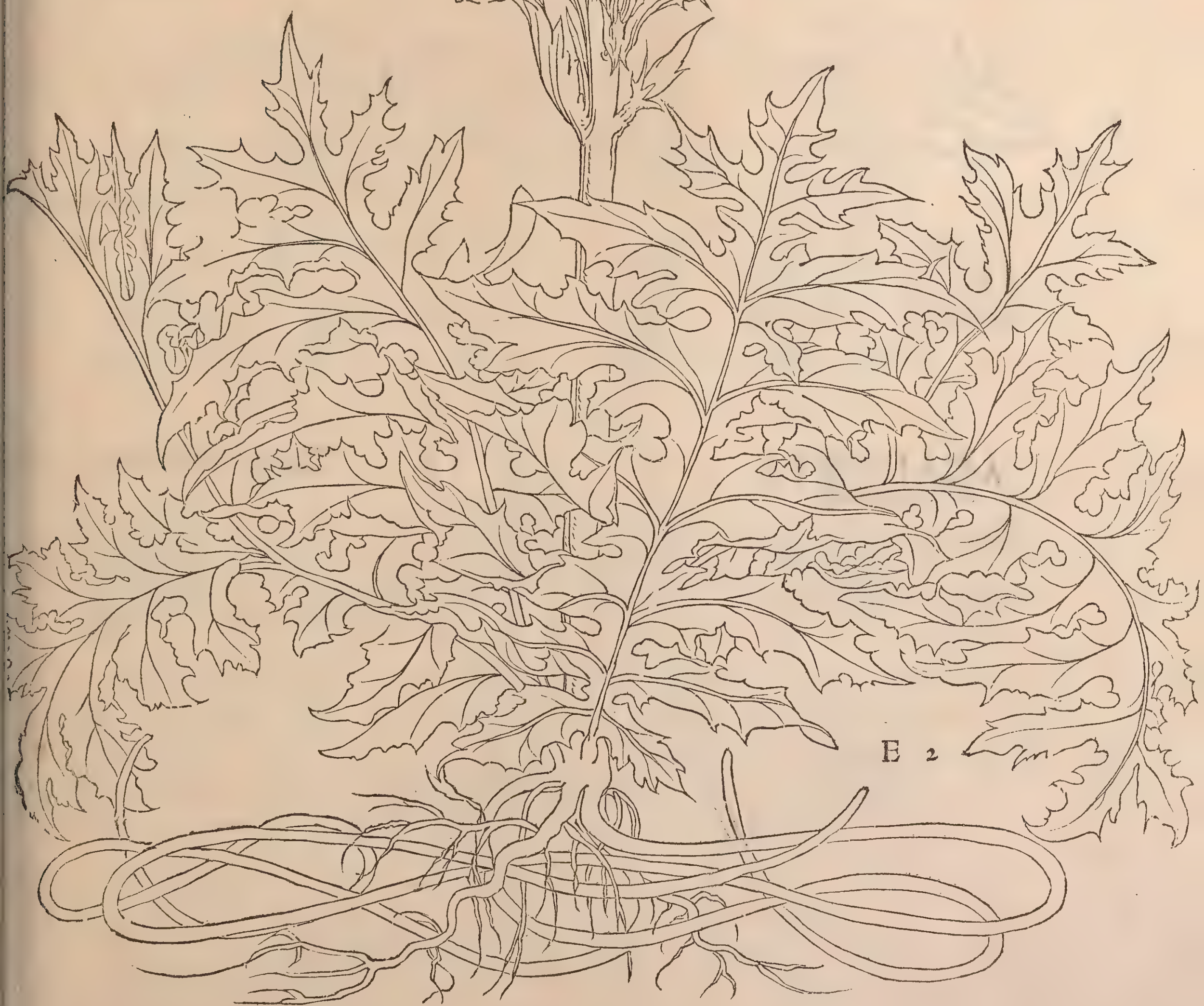
GENERA.

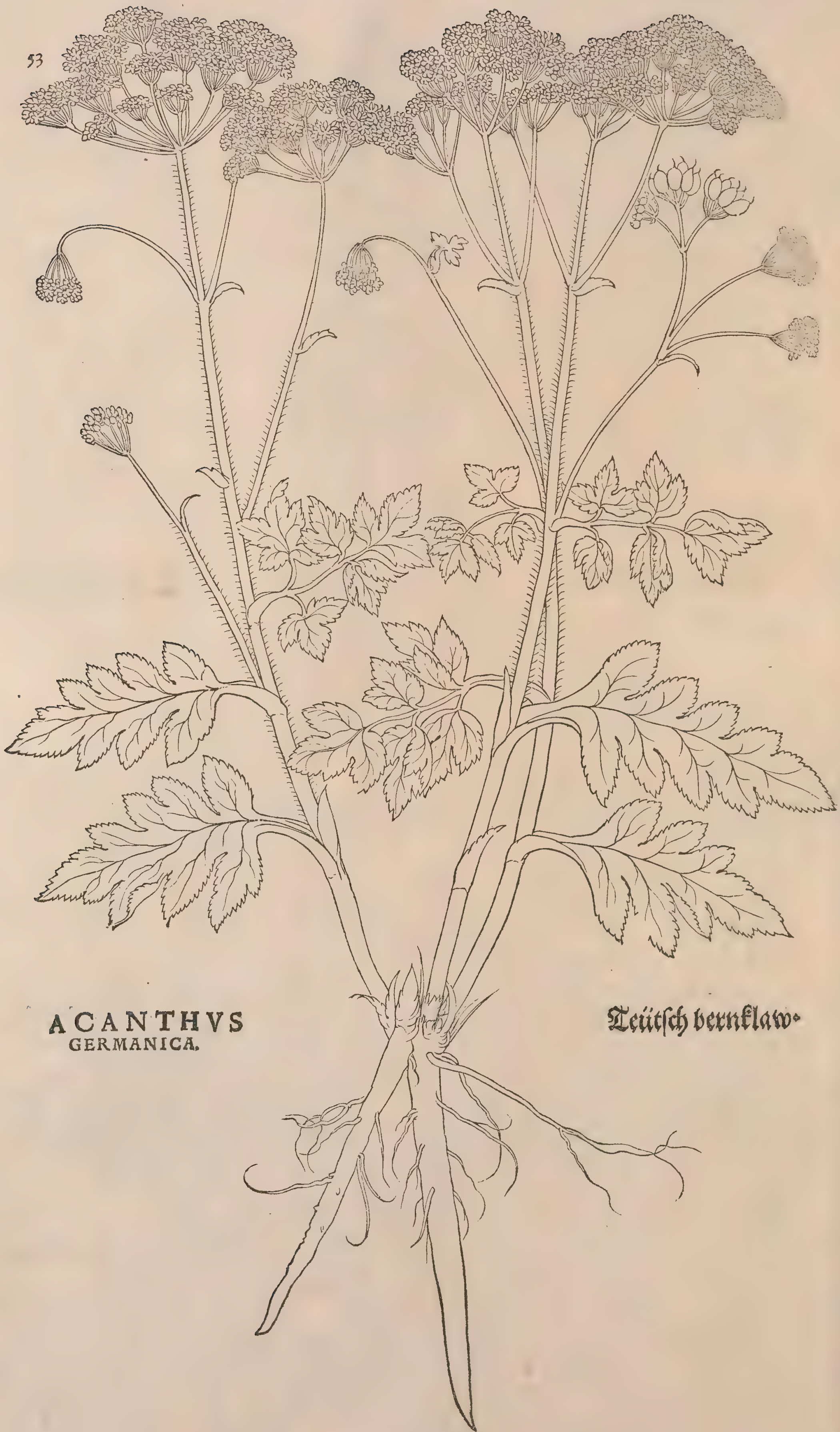
Duo Acanthi genera damus. Primum quidem legitimam Acanthum nominauimus, quòd scilicet descriptioni per omnia respondeat. Germanis dicitur Welsch bernklaw. Alterum Germanicã, quod nimirum in Germania officinæ omnes pro Acantho hanc usurpent herbam. Germanis simpliciter Bernklaw uocatur.

FORMA.

ACANTHVS
VERA.

Welſch bernklaw.





ACANTHVS GERMANICA.

Teütsch bernklaw.

A FORMA.

Folia habet multò quàm Lactuca latiora & longiora, Erucæ modo incisuris diuisa, nigricantia, pinguia, leuia. Caulem leuem, binûm cubitorum, digitali crassitudine, ex interuallis sub ipsum usque uerticem foliolis quibusdam oblongis ueluti nucamentis, aculeatis, ex quibus candidus promitur flos. Semen illi est oblongum, luteum, caput thyrsi specie. Radices subsunt glutinosæ, mucosæ, rubentes, longæ. Hactenus Dioscorides. Si autem ueri Acanthi picturam diligenter spectare uolueris, huic descriptioni prorsus quadrare uidebis, ita ut nulla sit nota quæ illi non ad amussim respondeat. Neque impedit quod Acantha spinam significet, spinosa enim & hæc quidem herba est, sed mollibus duntaxat spinis, ideoque à Vergilio mollis Acanthus dicitur. Germanicam tamen Acanthum ad Dioscoridis picturam non penitus accedere, est euidentissimũ. Potest tamẽ in prioris inopia, huius etiam cõmodus esse usus, ut ex ijs quæ paulò pòst dicemus, patebit.

LOCVS.

Nascitur uera in hortis, petrosis & humentib locis. Germanica in hortis & pratis undique.

TEMPVS.

Colligitur in æstate dum floribus & semine abundat, Iunio præcipuè & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Folia Acanthi mediocriter digerentem facultatem obtinent. At radix exiccatoria est, & leuiter incisoria, & tenuium partium. Hanc uim Acantho etiam Germanico inesse, gustus abunde monstrat. Folia enim eius modicè amara, radix autem subacris est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

B Acanthi radices ustis & luxatis illitæ prosunt. Potæ urinam mouent, & aluum sistunt. Tabidis, ruptis, conuulsis, mirè utiles sunt.

EX PLINIO.

Radices Acanthi ustis luxatisque mirè prosunt. Item ruptis, conuulsis, & phthisin metuentibus incoctæ cibo, maximè ptisana. Podagris quoque illinuntur tritæ & calefactæ calidis.

APPENDIX.

Etsi nostræ Brancæ ursinæ facies picturæ Acanthi non undiquaque respondeat, tamẽ eius radicem eandem habere cum Acanthi ueri radice facultatẽ est euidentissimum. Cum enim gustu subacris sit, necesse est ut exiccet, incîdat, & tenuium sit partium. Errant itaque nostræ ætatis medici, qui neglecta prorsus radice, folijs tantum utuntur, quæ quidem mediocriter discutere ualent.

DE SPINA ALBA. CAP. XVI.

NOMINA.


AKANΘA λόυκὴ græcè, Spina alba latinè, Officinę Bedegarim seu Bedeguar Pęno nomine appellant, Germani Weißdistel/oder Stechkraut. Nomen herba hæc ab albis folijs seu lacteis maculis, quibus folia conspersa sunt, accepit. *Bedeguar.* *Spina alba unde dicta.*

GENERA.

Quamuis Dioscorides Spinæ albæ duntaxat unum faciat genus, tamen cũ plures inueniantur apud nos herbæ quæ descriptioni respondent, plura etiam ut illius statuamus genera necesse est. Vnum itaque genus est, quod hodie uulgò Carduus Mariæ dicitur, Germanis uero Mariendistel oder Frawendistel nominatur. Nos spinam albam hortensem, quod nimirum in hortis tantum proueniat, appellaui-

C mus. Alterum genus ſylueſtre eſt, proximè ad Dioſcoridis deliniationē accedens, ideoq́ʒ à Germanis Weißwegdiſtel uocatur. Cæterum uidimus herbam peregrinā ſiccam, quæ ſylueſtri, quod ad formam attinet, per omnia reſpondebat, quæ haud dubiè uera ſpina alba erat, & deſcriptioni prorſus cōueniebat. Picturam eius, quod uiridi deſtituebamur, dare non potuimus.

FORMA.

Folia albo Chamæleonti ſimilia habet, anguſtiora tamen & candidiora, ſubdenſa, ſubaſperáue, & aculeata. Caulem binos cubitos excedentē, digiti magni aut minoris craſsitudine, ſubalbum, intus cauum. In cacumine eius caput eſt aculeatum, Echino marino non abſimile, minus tamen & oblongū. Flores purpureos, in quibus ſemen Cnici forma, ſed rotundius. Quæ deſcriptio in uniuerſum quadrare uidetur herbæ quæ uulgò Carduus Mariæ appellatur. Folia ſiquidem Chamæleonti non diſsimilia, anguſtiora, candidioraq́ʒ (albis enim maculis undiq́ʒ cōſperſa, unde tam Græcum quàm Latinum, adde etiam Germanicum nomen Weißdiſtel/ut diximus, illi impoſitum eſt) ſubdenſa, ſubaſperáue, & minimè mollia, & mirum in modum aculeata ſunt, ita ut contrectata immodicè pungant. Caulis eidem ſupra bina cubita altus, digiti maioris aut minoris craſsitudine, & inanis. In ſummo uertice Echino marino haud diſsimile caput aculeatum obtinet. Flores denique purpureos, in quibus ſemen Cnico ſimile, ſed rotundius habet, id quod ex utriuſq́ʒ ſeminis collatione pulchrè deprehendes. His accedit, quod facultates quas albæ Spinæ Dioſcorides tribuit, ſimiles ſint ijs quæ Carduo Mariæ à noſtris hodie herbarijs aſſignantur, ut ex ſequentibus innoteſcet clarius. Sylueſtri ſic quadrat deſcriptio ut nihil magis. Nam, ut cætera omittā, radix deſiccatoria eſt & modicè adſtringens, atque adeo genuinas Spinæ albæ facultates obtinet.

D LOCVS.

Naſcitur in montibus & ſyluoſis locis. Hodie in hortis paſsim etiam plantatur, ut alia quædam Carduorū genera. Sylueſtre in locis incultis & arenoſis prouenit.

TEMPVS.

Colligenda eſt herba in æſtate dum ſemine prægnans eſt. Floret autem Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius deſiccatoria eſt, & modicè adſtringens. Semen uero tenuis eſſentiæ, & calidæ facultatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix huius pota, ſanguinē excreantibus, ſtomachicis & cœliacis prodeſt. Vrinam cit. Oedematis illinitur. Decocto eius dentes in dolore colluuntur. Semen potum conuulſis infantibus, & à ſerpente demorſis auxiliatur. Ferunt etiam quod amuletum ex eo uenenatas beſtias abigat.

EX GALENO.

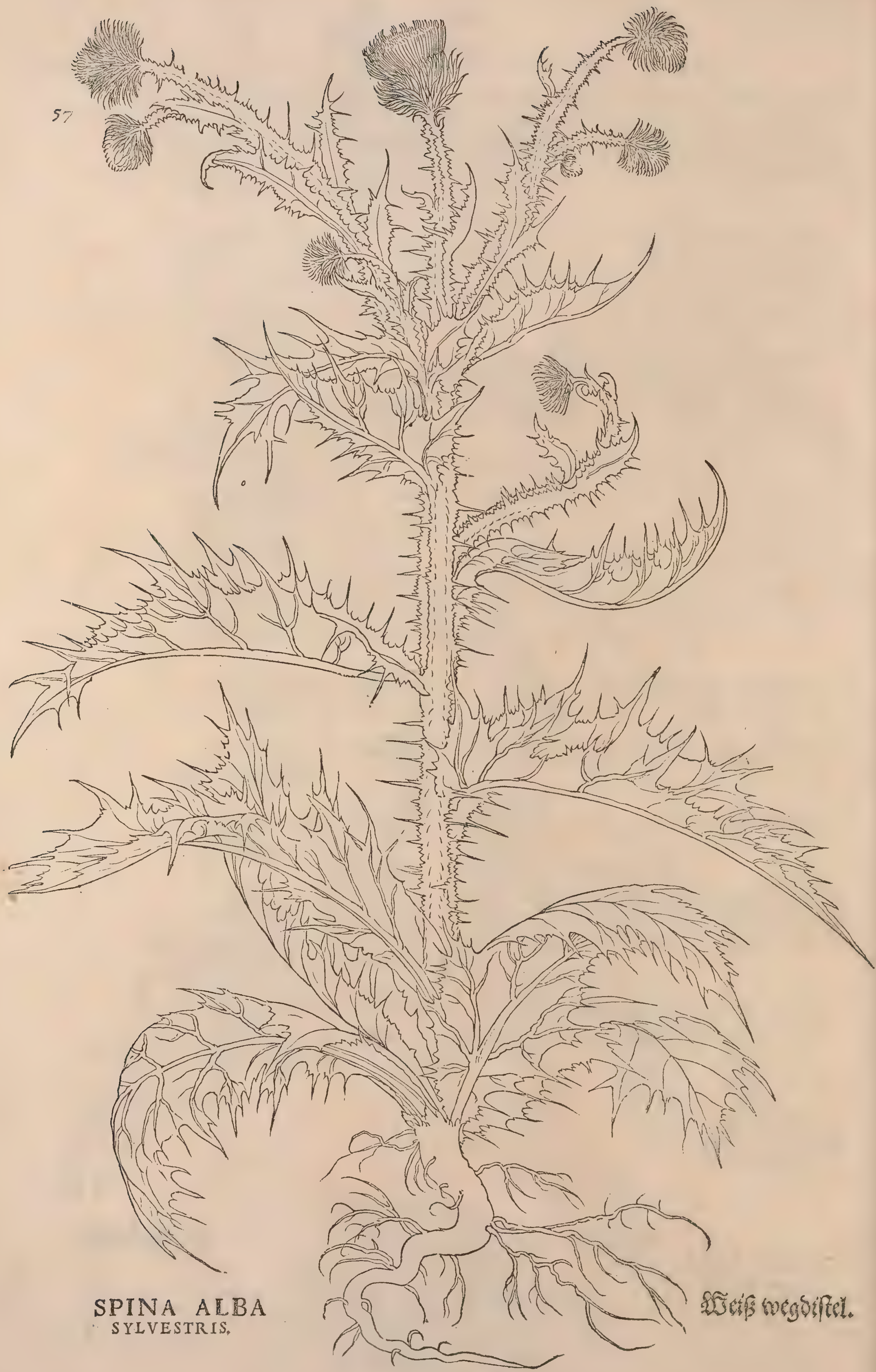
Radix cœliacis & ſtomachicis ſuccurrit. Sanguinis reiectiones cohibet, & œdemata illita contrahit, ac dentes dolentes iuuat, ſi decocto eius colluantur. Semen potum ijs qui conuelluntur prodeſt.

DE ASPA-



SPINA ALBA
HORTENSIS,

Marien distel.



SPINA ALBA
SYLVESTRIS.

Weiß wegdistel.


ASPARAGVS
Spargen.

C

NOMINA.



Asparagus unde dictus.

ΣΠΑΡΑΓΟΣ græcè, Asparagus latinè uocatur. Officinæ extrita priore litera Sparagum nominãt, Germani Spargen. Sic autem potiſsimũ altilis ſatiuusq́, de quo nobis hic ſermo eſt, nominatur, eò quod coliculos hos, qui prima germinatione prodeunt è terra, præcipuos habeat.

FORMA.

E radiculis thyrſus primum exilit, cacumine in torulos turbinato, quod tandem increſcens explicatur in prægrandes ramos, quibus inſunt folia capillamenti modo, & ut Fœniculi tenuata, quæ per uetuſtatem occaleſcunt in ſpinulas. Florem fundit paruulum, quo decuſſo baccæ dependent primum uirides, quæ tandem maturitate rubeſcunt, ſeminibus refertæ. Radices ſpongioſæ, longæ & rotundæ.

LOCVS.

In hortis ſeritur & plantatur, inq́ nõnullis locis lapidoſis ſponte prouenit.

TEMPVS.

Thyrſo primũ cum uer appetit emicante uiret, ſpica tum cibis expetita. Recentes hos thyrſulos in uoluptatem gulæ uerterunt helluones. Hodie decoctus in iure Asparagus, aceto, ſale, & oleo conſperſus, magno gulæ delectamento comeditur, & in principum delicijs eſt. Semen ſuo legitur tempore, nimirum æſtate.

TEMPERAMENTVM.

Abſtergendi facultatem habet Asparagus, idq́ citra manifeſtam aut caliditatem, aut frigiditatem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Asparagi coliculi cocti & comeſti aluum molliunt, & urinam mouent. Radicum uero decoctum, difficultati urinæ, regio morbo correptis, nephriticis, iſchiadicis:
D cum uino autem idem decoctum phalangiorum morſibus auxiliatur. Si decoctum ſuper dente retineatur, eius dolori medetur. Facit ad eadem omnia ſemen etiam potum. Ferunt mori canes decoctum eius bibentes.

EX GALENO.

Renes ac iecur infarctu liberat Asparagus, & maximè herbæ ipſius radices & ſemen. Quin & dentiũ dolores ſanat ſiccitatis nomine, quam uel maximè dentes requirunt.

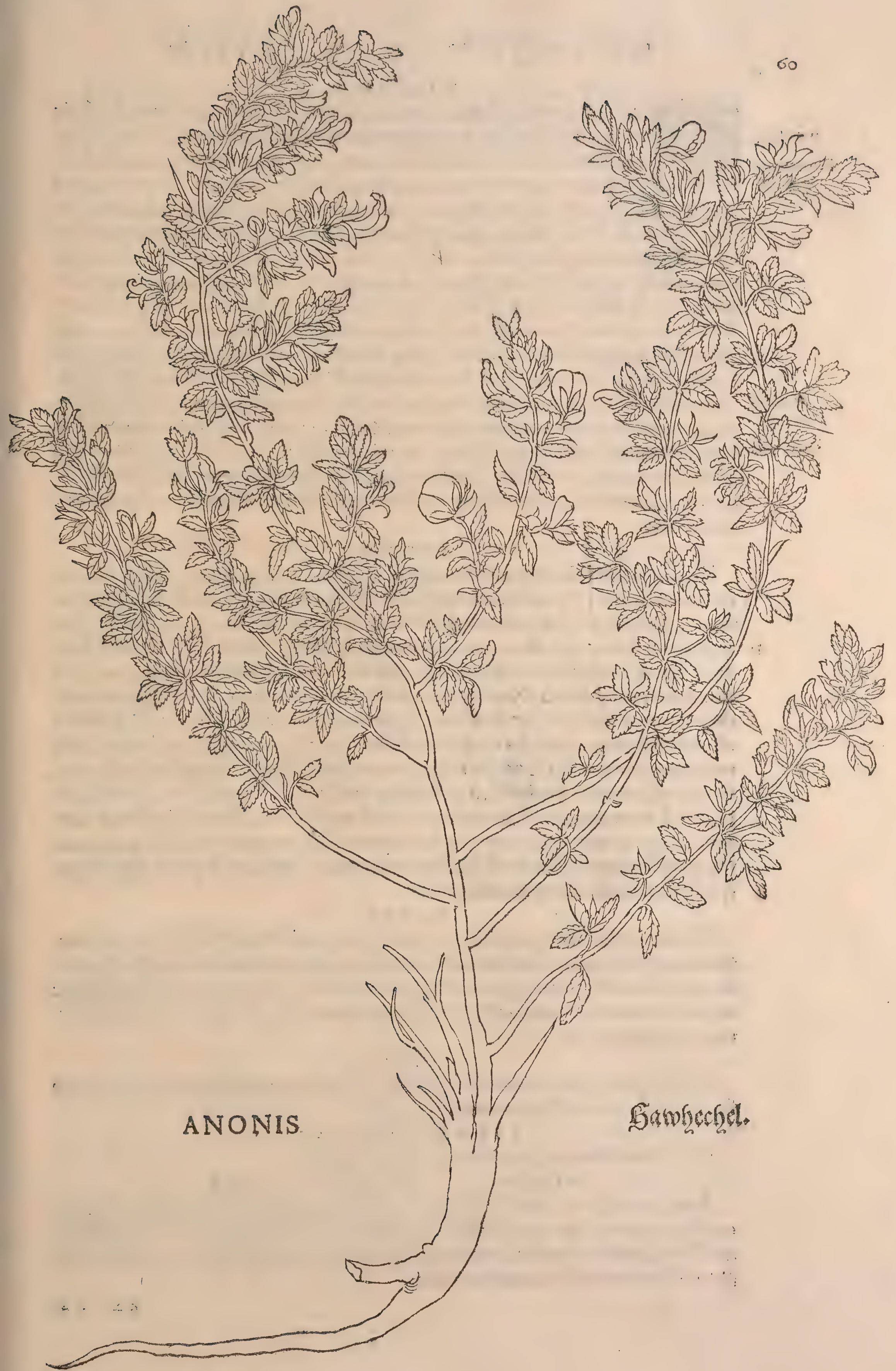
EX PLINIO.

Vtiliſsimus ſtomacho cibus, ut traditur, Asparagi. Cumino quidem addito inflationes ſtomachi coliq́ diſcutiunt. Iidem oculis claritatẽ adferunt. Ventrem leniter molliunt. Pectoris & ſpinæ doloribus, inteſtinorumq́ uitijs proſunt. Vino cum coquuntur addito, lumborũ & renum dolores mitigant. Venerem ſtimulant. Vrinam cient utiliſsimè, præterquã quod ueſicam exulcerant. Radix quoq; plurimorum prædicatione trita, & in uino albo pota, calculos exturbat. Quidam ad uuluæ dolorem, radicem cum uino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra elephantiam proficit. Asparago trito cum oleo perunctum pungi ab apibus negant.

EX SIMEONE SETHI.

Asparagus olerum omniũ maximè nutrit. Proinde ſi quis dicat eius naturã poſitam eſſe mediã inter olera & carnes, non procul à uero aberrabit, propter nutriendi facultatem plantarũ & carnium, quæ ſimiliter ſe habet. Vrinam quoq; cit, & obſtructiones iecoris & renum aperit: id quod manifeſtũ ex eo, quod urinæ odorem in ſuum tranſmutat, ut hunc qui aliquantulũ eius ederint, ſentiant. Neq; quiſpiam admiretur illum ſtatim urinæ ſuam qualitatẽ indere: nam & rubea tinctorum ſi manibus contineatur, urinam in ſuum colorem tranſmutat: quod paradoxum etiam eſſe uidetur, ut extrinſecus impoſitum urinam tingat. Asparagi colicis & renum affectibus, qui à pituita proueniunt, auxiliantur: ſemen genitale augent, & celerius quàm reliqua olera in ſanguinem mutantur. Menſes ciunt. Cordis palpitationib. ſuccurrunt: dentibus proſunt: ſed nõ ſemper ſtomacho boni ſunt, propterea garo & oleo condîtis, cum mediocriter cocti ſunt, ijs uti oportet.

DE ANONE.



ANONIS　　　　Hawhechel.

C

NOMINA.



Resta bouis. Remora aratri. Acutella.

ΑΝΩΝΙΣ, ἀνώνις Gręcis: Anonis & Ononis Latinis appellatur. Vulgus herbariorũ Restam bouis, quod in opere arantes boues subinde sistat, nominare solet. Nõnulli Remoram aratri, quod altis & duris radicib. in agris aratrum remoretur, appellant. Sunt qui Acutellam uocent, quod suis scilicet spinis ingredientium pedes pungat & offendat. Germanis Hawhechel nuncupatur, & Ochsenbrech/ quia crebris inter folia aculeis, haud secus ac instrumentum hoc quo mulieres linum carminãt, & à crassiore purgant stuppa, horreat: uel quod ligone ad aculeatam hanc herbam eruendam & extirpandam cum in altum agitur, & sese propagat, opus sit. Equites Germani Stallkraut/ eò quod decoctum eius meiere nequeuntib. equis offeratur, uocant. Binominis autem antiquis est scriptoribus, una tantum litera mutata. Sunt enim qui Ononim, ut Theophrastus & Galenus: sunt etiam qui Anonim, ueluti Dioscorides & Plinius, nominent.

Anonis cur dicta. Ononis unde.

Anonis hauddubiè à non iuuando, quod nullo iuuamine polleat, dicta est. Siquidem aratoribus inimica est, uiuaxq́ nimis fruges opprimit, suisq́ aculeis nocet. Ononis uero, quod asinos, quos Græci ὄνυς uocant, sese terentes ad illam scabentesq́ iuuet. Complures quoq́ Graij herbam sic appellari prodiderunt, quod in ea se uolutantes, spinis eius dorsum libenter affricent & scabant. Officinis prorsus ignota, & inusitata.

FORMA.

Ramos habet palmares, aut maiores, fruticosos, frequentibus geniculis cinctos, cauis alarũ multis, capitula rotunda. Folia exigua, tenuia ceu Lentis, ad Rutæ, aut fœnarij Loti figuram accedentia, subhirsuta, odorata, nec iniucundè olentia. Ramuli acutas spinas, spiculis acuminatis similes, solidasq́ gerunt. Radice candida nititur. Theophrastus toto caule foliatam esse tradit, ut ueluti coronam ex interuallis tota species repræsentet. Florem quoque illi esse minutulum, & in siliqua non undique septum scribit. Quæ sanè singula pulchrè picturæ respondent, & Anonim esse hanc herbam quam Restam bouis hodie herbarij nominant, euidenter, nulla reclamante nota, ostendunt. Nam hæc ramos spargit fruticosos, palmo longiores, frequentibus cinctos articulis, à quibus alæ funduntur. Capitula exerit orbiculata, folia Lentis parua, ad Rutæ uel pratensis Loti figurã accedentia, hirsuta, iucundum odorem expirantia, inter quæ nocentiores, & mucronatæ cuspidis aculei quasi spicula subrigunt. Flos ferè Pisi dilutiore micat purpura, in siliqua non undiquaque septus. Radix in nigro candicans.

D

LOCVS.

Nascitur culto solo, pingui, & glutinoso, præcipuè autem in segetibus & aruis, inimica agricolis, uiuaxq́ supra modum. Cum enim altam lætámue nacta tellurem fuerit, protinus in altum agitur, & singulis annis, surculis in latus emissis, rursus anno postero deorsum uersus acta pluribus ramis luxuriat, ideoq́ runcanda & radicitus extirpanda uenit.

TEMPVS.

Aestate germinare incipit, à frugibus perficitur, autumno sui incrementi finem faciens. Floret autem Iulio mense, & Augusto.

TEMPERAMENTVM.

Ononis radix tertio quadantenus ordine excalfacit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Antequam spinosa sit sale conditur, & est cibis gratissima. Radix eius calefacit, et extenuat, cuius cortex cum uino potus urinã ciet, calculos rumpit, crustasq́ abstergit. Decocta radix in posca dentium dolorem collutione mitigat. Huius decoctum potum, hæmorrhoidas sanare creditur.

A EX GALENO.

Radicis cortex maximè utilis eſt, habens quippiã abſterſoriũ & inciſorium. Proinde non tantum urinas ducit, ſed & lapides confringit. Eadem facultate & cruſtas cõfeſtim detrahit. Vtuntur quoq; ea ad dentium dolores in poſca decoquentes, & collui decocto eius iubentes.

EX PLINIO.

Radix decoquitur in poſca dolori dentium. Eadem cum melle pota, calculos pellit. Comitialibus datur in oxymelite, decocta ad dimidias.

DE ANISO. CAP. XIX.

NOMINA.

ANIΣON græcè, Aniſum latinè uocatur. Officinis nomen genuinum retinuit, germanicè Eniß appellatur.

GENERA.

Aniſum caule, folio, flore, Apio par eſſe uidetur. Caulem nanque tenuiter ſtriatum, rotundum, multisq; ramulis brachiatum obtinet. Folium ubi primum enaſcitur, rotundum, ſed deinceps Apij modo diſſectum. Florem candidum, muſcarium fœniculi. Tota herba, haud aliter quàm ſemen, odorata eſt.

LOCVS.

Ex Syria origine habet, iam autem paſſim ſatum in Germaniæ hortis prouenit.

TEMPVS.

Iunio ac Iulio menſibus floret, ſemineq; prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & deſiccat in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

B Aniſum in uniuerſum calefacit, exiccat. εὔπνουν rectius mea ſententia interpretabitur pro eo quod eſt, facilè ſpirare facit. Oris halitum iucundiorem facit. Anodynum eſt, doloremue leuat. Vrinã cit. Diffundit. Hydropicis potum ſitim arcet. Prodeſt ad uenenata animalia, & inflationes. Aluum, & album fœminarũ profluuium ſiſtit. Lac ad mammas elicit, & Venerem ſtimulat. Suffitum naribus capitis dolorem ſedat. Tritum, cumq; roſaceo inſtillatum, aurium medetur rupturis.

EX GALENO.

Aniſi ſemen maximè utile eſt, acre & ſubamarum, ut propè ad urentium accedat caliditatem. Proinde & urinam cit, & digerit, atq; uentris inflationes ſedat.

EX PLINIO.

Aniſum aduerſus ſcorpiones ex uino bibitur, à Pythagora inter pauca laudatũ, ſiue crudum, ſiue decoctum. Item uiride aridúmue, omnibus quæ cõdiuntur, quæque intinguntur deſideratũ. Panis etiam cruſtis inferiorib. ſubditum. Saccis quoq; additur. Cum amaris nucibus uina cõmendat. Quin ipſum oris halitum iucundiorem facit, fœtoremq; tollit manducatum matutinis cum Smyrneo, & melle exiguo. Mox uino collutum uultum iuniorem præſtat. Inſomnia leuat ſuſpenſum in puluino, ut dormientes olfaciant. Appetentiã ciborum præſtat. Dolores capitis leuat ſuffitum naribus. Epiphoris oculorũ radicem eius tuſam imponit Iollas: ipſum cum croco pari modo & uino, & per ſe tritum cum polenta, ad magnas fluxiones, extrahendaq; ſi qua in oculis inciderint. Narium quoq; carcinôdes conſumit illitum ex aqua. Sedat anginas cum melle & Hyſſopo ex aceto gargarizatũ. Auribus infunditur cum roſaceo. Thoracis pituitas purgat toſtum, cum melle ſumptum melius. Cũ acetabulo Aniſi nuces amaras quinquaginta purgatas tere in melle ad tuſsim. Præcipuum autem eſt ad ructus, ideo inflationib. ſtomachi & inteſtinorũ torminibus, & cœliacis medetur. Singultus & olfactum decoctũ potumq; inhibet. Potum



ANISVM Eniß.

A somnum concitat. Calculos pellit. Vomitiones cohibet, & præcordioru̅ tumores. Et pectorum uitijs, neruis quoq; quibus succinctu̅ est corpus, utilissimu̅. Prodest eius & capitis doloribus instillari succum cum oleo decocti. Non aliud utilius uentri & intestinis putant, ideo dysentericis & tenasmis datur tostum. Dalion herbarius dedit bibendum cum anetho parturientib. Phreneticis quoq; illinunt recens cum polenta. Sic & infantibus comitiale uitium aut co̅tractionem sentientibus. Pythagoras quidem non corripi uitio comitiali in manu habentes, ideoq; quamplurimum domi serendum. Parere quoq; facilius olfactantes. Sosimenes contra omnes durities ex aceto usus est. Semine eius poto, lassitudinis auxiliu̅ uiatoribus spopondit. Strangulationes uuluæ, si manducetur & linatur calidum, uel si bibatur cum castoreo in aceto & melle, sedat. Vertigines à partu cum semine cucumeris & lini pari mensura trinum digitorum, uini albi tribus cyathis, discutit. Vrinam ciet. Venerem stimulat. Cum uino sudore̅ leniter præstat. Vestes quoq; à tineis defendit.

EX SIMEONE SETHI.

Prodest ad uetustos ex frigore iecoris affectus, & ad spirandi difficultatem quæ ex pituita proficiscitur. Flatus qui in uentriculo sunt, digerit. Obstructiones tollit, & lactis copiam facit.

DE ACTE. CAP. XX.

NOMINA.



Ακτη Grecis, Latinis Sambucus nominatur. Reliqua nomina dicemus paulò pòst, ubi huius genera indicabimus. Sambucus porrò uidetur ab authore appellata, cui nomen Sambyx fuit: uel à sabuca musico instrumento, quod alij pectida nominant, alij magadin. Atque hinc est quod Sabucus potius quàm Sambucus, si Serenio Quinto credimus, scribendum sit. *Sambucus unde dicta.*

B GENERA.

Duo eius genera. Vnum arborescit, quod priuatim officinæ Sambucum, Germani Holder à co̅cauitate uocant. Alterum Græcis χαμαιάκτη, quasi humilis, & coactæ breuitatis Acte nominatur, Latinis Ebulus, Germanis Attich / uel niderer holder. *χαμαιάκτη. Ebulus.*

FORMA.

Sambucus in arborem assurgit, uirgis harundinu̅ modo rotundis, subcauis, candicantibus, proceris. Folia tria, aut quatuor, aut quinq;, aut sex, aut septem per interualla circa uirgas obtinet, nucis iuglandis similitudine, graueolentia, pluribus incisuris, in summis ramis siue caulibus umbellas rotundas ferentia. Flores albos, fructum acinúmue Terebinthi in nigro purpureum, racemosum, succosum, & uinosum. *Sambuci.* Ebulus humilis minorq; est, herbaceo generi propius accedens, quadrangulo caule, densis geniculis. Folia ex interuallis circa singulos geniculos Amygdalæ similia alæ instar expanduntur, per ambitu̅ serrata, longiora, graueolentia. Vmbellam in summo fert Sambuco similem, flores itidem & fructum. Radice nititur longa, digitali crassitudine. *Ebuli.*

LOCVS.

Vtrunq; genus in opacis, asperisq; potissimu̅ locis, & iuxta aquas emicat. Ebulus uero in agris etiam quibusdam prouenit.

TEMPVS.

Parum ante Solstitium æstiuum floret Sambucus. Tardius autem Ebulus, Iunio nimirum & Iulio mensibus. In Augusto uero baccas suas profert.

TEMPERAMENTVM.

Sambucus uterq; calefaciendi ac desiccandi facultatem habet, id quod amaritudo, & adstrictio modica abunde monstrant.


64
SAMBVCVS
Holder.



EBVLVS Attich.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eadem utriſq; facultas, & par uſus, exiccãs ſcilicet, aquã educens, ſtomacho nocens. Folia olerum modo decocta, pituitam & bilem purgant. Quinetiã teneri caules in olla cocti, eadem præſtant. Radix in uino decocta & in cibis data hydropicis auxiliatur. Eodem modo pota uiperarum morſibus ſubuenit. Vuluas emollit & aperit: & quæ circa eas ſunt affectiones, decocta cum aqua inſeſsione corrigit. Fructus cum uino potus eadem efficit. Illitus capillos denigrat. Folia recentia ac tenera cum polenta illita inflammationes mitigant. Ambuſtis etiam, & canis morſibus illita ſuccurrunt. Profunda & quæ in cauernas dehiſcunt ulcera agglutinant. Podagricis, cum taurino hircinóue adipe illita, auxiliantur.

EX GALENO.

Vtraq; Sambucus, & arboreſcens & herbacea, exiccandi, conglutinandi, modiceq; digerendi facultatem obtinent. Paulus Aegineta hæc adijcit: Potę & manducatæ aquam per aluum educunt.

EX PLINIO.

Vtriuſq; decoctũ in uino ueteri, foliorũ, uel ſeminis uel radicis, ad cyathos binos potum ſtomacho inutile eſt, aluo detrahẽs aquã. Refrigerat etiam inflammationẽ, maximè recentis ambuſti: & canis morſum cum polenta, molliſsimis foliorũ illitis. Succus cerebri collectiones, priuatímq; membranæ quæ circa cerebrũ eſt, lenit infuſus. Acini eius infirmiores quàm reliqua: tingunt capillũ: poti acetabuli menſura, urinam mouent. Foliorũ molliſſima ex oleo & ſale eduntur ad pituitam bilemq; detrahendam. Ad omnia efficacior quę minor. Radicis eius in uino decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniunt: uuluas emolliunt foliorũ decocto inſidentiũ. Caules teneri minoris Sambuci in patinis cocti, aluum ſoluunt. Reſiſtunt folia ſerpentũ ictibus in uino pota. Podagris cum ſeuo hircino uehementer proſunt cauliculi illi-
D ti. Iidemq; in aqua macerantur, ut ea ſparſa pulices necentur. Foliorũ decocto ſi lo-
Boa. cus ſpargatur, muſcę necantur. Boa appellatur morbus papularũ, cum rubent corpora, Sambuci ramo uerberatur. Cortex interior tritus, ex uino albo potus, aluum ſoluit. Ebuli fumo fugantur ſerpẽtes. Tenerum cum folijs tritum, ex uino potum, calculos pellit. Impoſitum teſtes ſanat.

DE AMMI. CAP. XXI.

NOMINA.



AMMI Grecis, Ammi Latinis, Ameos officinis corruptè, Germanis Amey appellari poteſt.

FORMA.

Ammi caule rotundo & herbaceo cõſtat, ſurculis multis & exiguis: folio oblongo, anguſto, per ambitũ inciſuris diuiſo: flore paruo, candido, umbella Anethi: ſemine exiliori multò quàm Cuminũ, guſtu Origanũ prę ſe ferente, acri & ſubamaro: radice candida & multifibra. Eſſe autem hanc herbam uerum
Ammi uerum. Ammi, ſeminis in guſtu ſapor, qui ſubamarus & acris eſt, omniũ maximè oſtendit: talem enim in eo saporẽ Galenus requirit. Origanũ etiam guſtu referre uidet. Quibus accedit antiqui & manuſcripti herbarij teſtimoniũ, cuius pictura & deſcriptio ſatis docent, hanc herbam eſſe Ammi genuinũ. Inter cætera enim ſemen Ammios piper guſtu referre, ideoq; à nonnullis piperculã dictã eſſe ait. Id quod certe ueriſsimum eſſe cõperies, ſi ſemen guſtaueris: miram enim huic acrimoniã ineſſe ſenties.

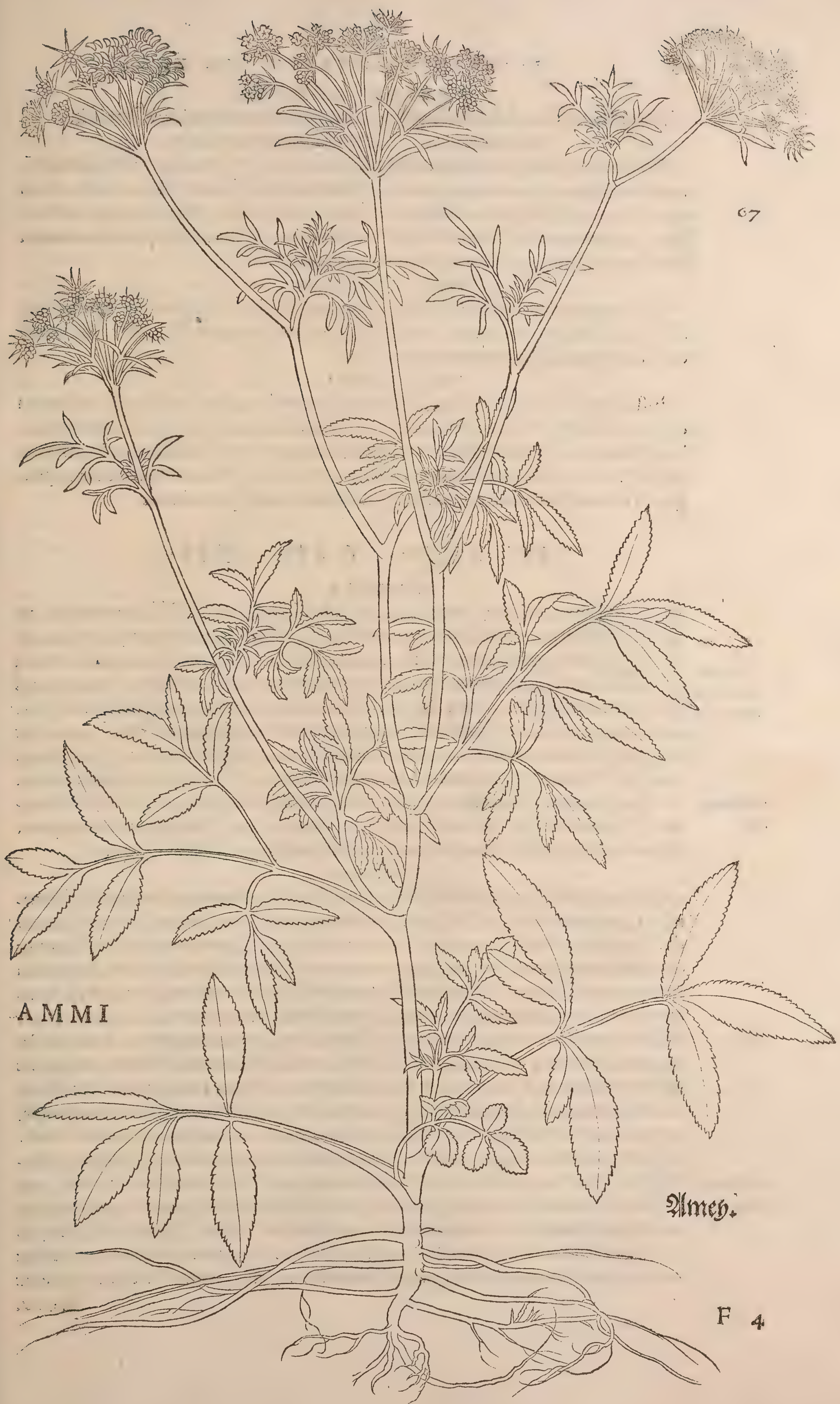
LOCVS.

Nuſquam in Germania ſua ſponte naſcitur. Satum tamen facilè & magna copia prouenit, ſic ut deinceps extirpari uix queat.

TEMPVS.

Auguſto menſe floret, ac deinceps ubi defloruit, ſemen abundè producit.

TEMPERA-


AMMI
Ameÿ.

C

TEMPERAMENTVM.

Ammi semen in calefaciendo desiccandoq́ꝫ ex ordine tertio intenso existit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis semini excalfactoria, feruens & exiccãs. Facit ad tormina, urinæ difficultatẽ, uenenatorũ morsus cum uino potum. Menstrua ciet. Miscetur derodentib. ex cantharidibus confectis medicamentis, ut inde exortis urinæ difficultatibus resistat. Sugillata cum melle illitum tollit. Colorem potum & inunctũ in pallorem mutat. Suffitum cum uua passa aut resina uuluas purgat.

EX GALENO.

Herbæ quam uocant Ammi, semẽ maximè est utile. Facultatis est excalefactorię & desiccatoriæ, tenuiumq́ꝫ partium. Sed & gustu subamarũ est, & acre. Et clarum est quod digerat, & urinam moueat.

EX PLINIO.

Inflationes & tormina discutit. Vrinam & menstrua ciet. Sugillata & oculorum epiphoras mitigat. Cum lini semine scorpionũ ictus in uino potum drachmis duabus: priuatimq́ꝫ cerastarum cum pari portione myrrhæ. Colorem quoque bibentium similiter mutat in pallorem. Suffitum cum uua passa, aut resina, uuluas purgat. Tradunt facilius concipere eas, quæ odorentur id per coitum.

DE ARO. CAP. XXII.

NOMINA.


PON, ἀρίστερον græcè, Arum & Aris latinè dicitur. Officinę corrupto, ut solent, uocabulo Iarum appellãt. Quidam, quod folium effigie bubuli uestigij prodeat, Pedem uituli uocarunt. Alij, quod dracunculũ æmulatur, sola magnitudine discrepans, Serpentariã minorem appellant: neq́ꝫ id sanè temerè. Videtur enim Aron esse Dracunculus minor, cui Dioscorides folia κισσοειδῆ, hoc est, Hederę similia esse dicit, quę prorsus Ari sunt, nisi quod paulò sint longiora. Plinius etiam Aro eas facultates tribuit, quas Dioscorides Dracunculo minori. Vt hinc conijcere liceat, Arum cum Dracunculo minori miscuisse ueteres. Vulgus, quod pistillum promit exerti ferè genitalis effigie, Sacerdotis uirile nominat. Id quod & Germani nostri faciunt, qui sua lingua Pfaffenpint nuncupant. Aliàs Aron, & ob uehementem acrimoniam, teütschen Ingber uocant.

D — *Pes uituli.* *Serpentaria minor.* *Sacerdotis uirile.*

FORMA.

Folia emittit Dracunculo similia, sed longiora & minus maculata: caulẽ dodrantalem, purpurascentẽ, pistilli figura, à quo croci colore fructus exit. Radix illi candida, Dracunculo similis, quę quod minore acrimonia est, cocta comeditur. Hę utiq́ꝫ deliniationes ad amussim, nulla reclamante nota, nostro Aro cõueniunt. Siquidem folia promit Dracunculi, longiora, & paucioribus maculis respersa, caulem dodrantem altum, in purpuram leniter tendentem. Ante seminis partum, sagaci naturę artificio dignum, erumpit inuolucrum & cucullum, quod mucronata in turbinem uaginula pistillum complectitur, & suo fouet sinu. Verum ubi fructu prægnans fatiscit in hiatum, solida pistilli facies dilutiore purpura rutilans emergit, & anfractu penitus tandem patente, primum uiridia, dein crocea spectantur semina, quæ in coronæ modum concinnè contexta, imam eius partem ambiunt. Radicem etiam obtinet albam, ad Dracunculi radicem accedentem, ut pictura graphicè monstrat. Neque obstat quod Galenus radicem Ari elixam mandi scribat, nostri autem tam acris sit ut uix gustari ob miras & diutinas, quas in lingua ac palato excitat puncturas, posit, tantum abest ut edendo esse queat. Siquidem Galeno libro secundo de alimentorum facultatib. teste, non parem in omnibus regionibus acrimoniam obtinet, sed in nonnullis minimam, ut Cyrenis. Et Plinio quoque lib. xix.

Obiectionis dissolutio.


ARVM
Pfaffenpynt.

C lib. xix. cap. v. teſte, in Aegypto Aron naſcitur radice mollioris naturæ, quæ etiam cruda editur. In quibuſdam, ut Germania noſtra, maximam. Verba Galeni paulò pòſt in facultatum cōmemoratione citabimus. Hinc diſcendū erit, multa nobis in ſcriptoribus rei herbariæ, primo ſtatim obtutu pugnantia uideri, quæ, ſi ad cœli regionumq́ diuerſitatē reſpexerimus, nihil prorſus pugnantiæ aut abſurditatis habebunt. Quod niſi diligenter animaduertas, multas genuinas herbas pro adulterinis abijcias neceſſe erit. His accedit quod Galenus nō ſimpliciter dicat mandi Ari radicem, ſed elixam. Non eſt autem mirum ſi acria etiam edendo fiant, ſi elixentur. Bis enim aut ter in aqua decocta, Galeno lib. ij. de aliment. facul. cap. ultimo teſte, acrimonia ſpoliantur. Porrò ſi iſta ſciolis quibuſdam haud ſatisfecerint, dicendū planè erit Arum Germaniæ noſtræ eſſe Ariſaron, quod guſtu, Dioſcoride & Galeno autoribus, acrius eſt. Quamuis ego cum Ruellio, diligentiſſimo earum rerum inquiſitore, Ariſaron ab Aro differre haud putem, quod ſcilicet forma utriſq; eadem ſit. Cuius etiam rei fidem facit ipſa nomenclatura, quæ utriuſq; retinuit appellationem: duobus tandem uocabulis in unum coaleſcētibus, dici cœpit Ariſaron. Apud ueterrimos enim Aris primum; dein poſterioribus, copulatis unà nominibus, Ariſaron confictum eſt nomen.

LOCVS.

Naſcitur in ſyluis, locis umbroſis, humidis & frigidis.

TEMPVS.

Folia ſtatim in Martio, inter primas herbas ueris exiliunt, in Iunio diſpereunt, ita ut haud facilè hoc nomine herba ipſa reperiri queat. Semen Iulio & Auguſto menſibus reperitur, primùm, ut diximus, uiride, mox croceum.

TEMPERAMENTVM.

D Arum Galenus in calefaciendo & deſiccando primi ordinis eſſe ſtatuit. Et locutus eſt de Aro qui non uehementi acrimonia pollet. Noſtrum hauddubiè in tertio ordine calidum & ſiccum eſt, ob multam, qua præditum eſt, acrimoniam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix, ſemē, & folia Ari eaſdem Dracunculo uires habent. Radix priuatim cum fimo bubulo illita podagricis prodeſt. Dracunculi more reponitur. In totū, ob mitiorem eius acrimoniam edendo eſt.

EX GALENO.

Arum terrena eſſentia cōſtat, ſed calida: proinde extergendi facultatē poſsidet, uerum non ualentē, ſicut Dracontiū. Radices eius maximè ſunt utiles. Siquidē comeſæ craſſitiem humorū mediocriter incidunt, adeò ut excreationib. ex pectore idoneæ ſint: ſed magis tamen aptum eſt Dracontiū. Et in libro ſecundo de alimentorū facultatibus ſic de Aro ſcribit: Ari radix rapi modo manditur. Quibuſdam autem in regionibus acrior naſcitur, ut Dracontio ferè ſimilis ſit. Dum rectè parare uoles, prioris decoctionis aqua effuſa, repentè in alteram calidam inijcere oportet, ut in Braſsica & Lente dictū eſt. Cyrenis cōtrà quàm in noſtra regione planta ſe habet: nam illic minimū medicamentoſi, minimūq́; acrimoniæ habet, adeò ut uel rapis utilior reputetur: idcirco radicē quoq; in Italiam cōportant, ut quæ abſq; ut putreſcat aut regerminet, longo tempore perdurare poſsit. Perſpicuū uero eſt alendis corporibus hanc accōmodatiorē eſſe. Si quis autem in thorace ac pulmone collectos craſſos lentosq́; humores extuſſire ſtudeat, acrior ac medicamētoſior magis cōueniet. In aqua elixa eſtur cum ſinapi aut aceto, ex oleo & garo. Quinetiā cum obſonijs, & ſale, & ijs quæ caſeo cōſtant, ſumitur. Haud uero obſcurū eſt, ſuccum eius qui in iecur ac uniuerſum corpus diffunditur, quo uno animal nutritur, craſſiorem eſſe, idq́; maximè quum radix, quemadmodū ſunt quæ Cyrenis aduehuntur, medica ui caruerit. Apud nos nanq; in Aſia, plereq; Ari radices acriores ſunt, & medicamentoſam iam uim obtinent.

EX PLINIO.

A

EX PLINIO.

Aron miris laudibus extulere Græci, primum in cibis † fœminarum præferentes, quoniam mas dulcior esset, & in coquendo lentior, pectorisque uitia expurgaret: aridum in potione inspersum, aut ecligmate, urinam & menses cieret. Sic & in oxymelite potum, stomacho: interaneis exulceratis ex lacte ouillo bibendum, ad tussim in cinere coctum ex oleo dedere. Alij coxere in lacte, ut decoctum biberetur. Epiphoris elixum imposuere: item sugillatis, tonsillis. Ex oleo hæmorrhoidum uitio infudere, lentigines ex melle illinentes. Laudauit Cleophantus & pro antidoto contra uenena, pleuriticis, peripneumonicis quoque & tussientibus. Semen intritum cum oleo aut rosaceo infundens, aurium dolori Dieuches. Cleophantus tussientibus aut suspiriosis & orthopnoicis, & purulenta excreantibus, farina permixtum in pane cocto dedit. Diodotus phthisicis è melle ecligmate, & pulmonis uitijs, ossibus etiam fractis imposuit. Partus omnium animalium extrahit naturæ circumlitum. Succus radicis cum melle Attico, oculorum caligines, ac stomachi uitia discutit. Tussim decocti ius cum melle. Vlcera omnium generum siue phagedænę sint, siue carcinomata, siue serpant, siue polypi in naribus, succus mirè sanat. Folia ambustis prosunt ex uino & oleo cocta. Aluum inaniunt ex sale & aceto sumpta. Etiam luxatis cocta cum melle prosunt. Item articulis podagricis cum sale, recentia uel sicca. Hippocrates ad collectiones cum melle imposuit. Ad menses trahẽdos seminis uel radicis drachmæ duæ in uini cyathis duobus sufficiunt. Eadem potio si à partu nõ purgantur, & secundas trahit. Hippocrates & radicem ipsam apposuit. Dicunt & in pestilentia salutarem esse in cibis. Ebrietatem discutit. Serpentes nidore cum crematur, priuatimque aspides fugat, aut inebriat, ita ut torpentes inueniantur. B Perunctos quoque Aro ut laureo oleo fugiunt, ideo & contra ictus dari potu in uino nigro putant utile. In folijs Ari caseus optimè seruari traditur.

† alias fœminã.

APPENDIX.

Posteriores medici Aron discutiendi, extenuandi, extergendique facultatem habere tradunt: ideoque tumoribus aurium, ficubus, strumis, scirrhisque mederi, faciei deformitatem cutisque auferre, eius denique radicem in puluerem redactam supercrescentem in uulneribus carnem minuere scribunt. Id autem posse pręstare, acrimonia ipsa uehemens quæ gustu sese exerit, abundè monstrat. Dioscorides etiam Arisaron acrimonia haud exigua præditum scribit, ideoque illitum nomas sistere, collyriaque efficacissima ex eo cõtra fistulas fieri. Denique radicem cuiuscunque animalis pudendo impositam, id corrumpere tradit. Plinius quoque Arisaron ulceribus mederi manantibus, item cõbustis & fistulis, scriptum reliquit. Præterea cõmixtum collyrio nomas sistere ait.

Recẽtiores quas facultates Aro tribuant.

DE ARCIO. CAP. XXIII.

NOMINA.



ΑΡΚΕΙΟΝ, ἡ προσώπιον, ἡ προσωπὶς Græcis, Personatia Latinis dicitur. Officinæ Lappam maiorem, uulgus Bardanam uocat, Germani Groß kletten. Personatia hac quondam ad personas utebãtur, quoties in theatris alijsue locis qui cognosci à populo nollent, egisse quidpiã uolebant. Est enim foliorũ eius tanta amplitudo, ut tota humana facies ijs tegi possit: atque hinc hauddubiè tam Græci quàm Latini, nomen illi Prosopij & Personatiæ indiderũt.

Lappa maior. Personatia unde dicta.

FORMA.

Personatia folia Cucurbitæ similia habet, maiora tamen, duriora, nigriora & hirsuta. Caulem subcandidum, interdum nullum. Radicem grandem, candidã intus, foris nigram. Ex qua descriptione nemo nõ intelligit, Personatiã esse eam herbam

quam



PERSONATIA Groß kletten.

A quam hodie uulgus Bardanam uocat, quæ folio constat omnium lapparum maximo, parte auersa herbido, aduersa cano, caule in purpureo albicante, grandibus lappis, quæ transeuntium uestibus adhærent, in quibus flos purpureus nascitur, non euidens, sed occultus, intra se germinans, radice grandi, intus candida, foris atra. Bardana.

LOCVS.

Nascitur ubiq;, potissimũ circa margines pratorum, & agrorum.

TEMPVS.

Mense Iulio lappas cum floribus suis producit Personatia.

TEMPERAMENTVM.

Digerit simul & desiccat, sed & adstringit nonnihil.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Personatiæ drachmæ pondere cum pineis nucibus pota, sanguinẽ & purulenta excreantibus auxiliatur. Articulorũ quoq; dolores, qui ex membrorũ fractionibus collisionibúsue fiunt, trita & illita sedat. Quinetiam folia uetustis ulceribus utiliter illinuntur.

EX GALENO.

Arcium, quod Prosopida uocãt, cuiusq; folia Cucurbitę simillima sunt, nisi quatenus tum maiora, tum duriora, discutit simul & desiccat, sed & adstringit mediocriter: quamobrem folia eius ueteribus ulceribus mederi possunt.

EX APVLEIO.

Personatiæ herbæ succus cum uino ueteri in potionem datus, omnes morsus serpentium mirificè sanat. Eiusdem folijs cinges febricitantẽ, & statim febrem mitigat, caloremq; sanat. Vulnus, etiam si cancer erit, cum aqua decoctionis foliorũ eius foueto: deinde ipsam cum nitro & axungia, cum aceto tere, & in panno inducito & imponito. Ad canum rabidorũ morsus radix cum modico sale trita imponitũ morsui, & statim ęger liberabitur. Succus foliorum eius cum melle potui datus, urinam
B prouocat, & uesicæ dolorem tollit. Puluis seminis eius cum uino optimo per quadraginta dies datus, ischiadicos mirabiliter sanat. Folia trita cum albumine oui & imposita, ambusta mirificè curant.

EX L. COLVMELLA.

Venena uiperæ pellit super scarificationẽ ferro factam herba Personatia trita & cum sale imposita. Plus etiam eiusdem radix contusa prodest contra serpentes. Ex uino bibitur duûm denariorum pondere. Strumis radix eius medetur: item cum axungia operitur folio suo imposita.

DE ASCYRO. CAP. XXIIII.

NOMINA.

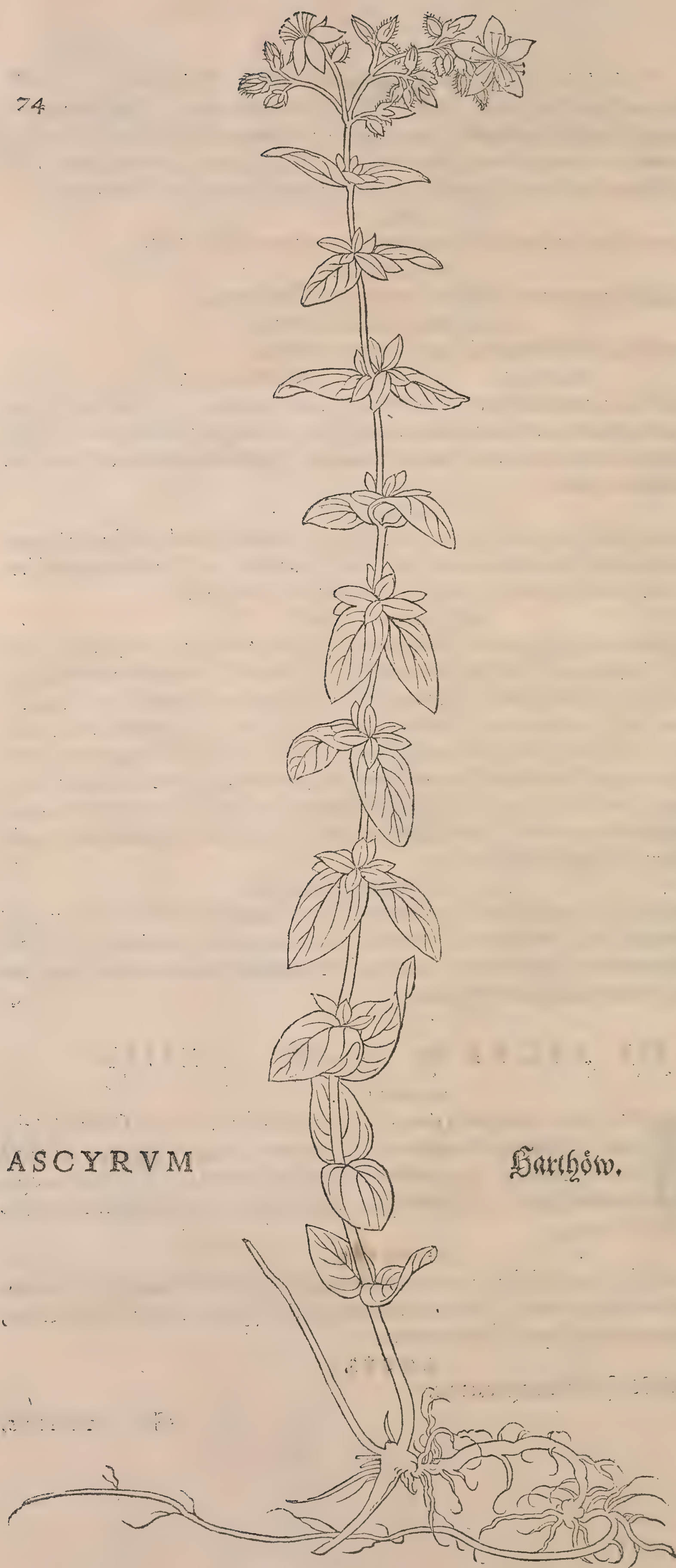

ΣΚΥΡΟΝ, ἢ ἀσκυροειδὲς græcè, Ascyron latinè nominatur. Officinis ignotum. Germanicè Harthöw/id est, durum fœnum appellatur. Græci à cõtrario, huic herbæ nomen imposuisse uidentur, σκῦρος enim illis asperitatem significat. Pulchrè igitur ad Græcam appellationem Germanica alludere uidetur. Ascyron cur dictum.

FORMA.

Hyperici species est Ascyron, magnitudine differens, maioribus ramis, fruticosius, puniceo colore rubens. Flores fert luteos, semẽ Hyperico simile, odore resinæ, quod cum atteritur digitos ferè cruentat.

LOCVS.

In cultis & asperis locis prouenit.



ASCYRVM

Harthöw.

A

TEMPVS.

Aestate, potissimum uero Iulio & Augusto mensibus, floret.

TEMPERAMENTVM.

Essentia tenue est, ideoq; calefacit & desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Ascyri potum in hydromelitis heminis duabus, ad ischiadicos prodest dolores: biliosa enim multa excrementa ducit. Sed assiduè dari oportet donec conualescant. Praeterea illitum ad ambusta conducit.

EX GALENO.

Semen eius purgatoriū. Foliorum uero facultas modicè extergens & desiccans, ut & ambusta sanare credantur. Caeterum in uino austero decocta, uinum ipsum magnorum uulnerum glutinatorium efficiunt.

EX PLINIO.

Vsus seminis ad ischiadicos, potus duabus drachmis in hydromelitis sextario. Aluum soluit, bilem detrahit. Illinitur & ambustis.

DE ANDROSAEMO. CAP. XXV.

NOMINA.



ΑΝΔΡΟΣΑΙΜΟΝ Graecis, Androsaemon pariter Latinis dicitur. Officinis incognitum. Germanis Kunrath/quasi graecè dicas Thrasibula, nominatur. Dictum Androsaemon, quod aut coma, aut floribus eius tritis, hominis sanguinem referat. *Androsaemon unde dictū.*

FORMA.

B Differt ab Hyperico & Ascyro Androsaemon. Frutex est praetenuib. ramis, surculosus, puniceo colore rubentibus uirgis, folijs triplo quadruplóue maioribus quàm Rutae, quae contrita sanguineum succum remittunt. Alarum caua habet plura, in summo alarum auium modo pennata expansáue, circa quas flosculi pusilli lutei. Semen in calyce, nigro papaueri simile, ueluti punctis depictum distinctúmue. Coma trita resinosum odorem reddit.

LOCVS.

Locis ijsdem quibus Ascyron prouenit.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & desiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

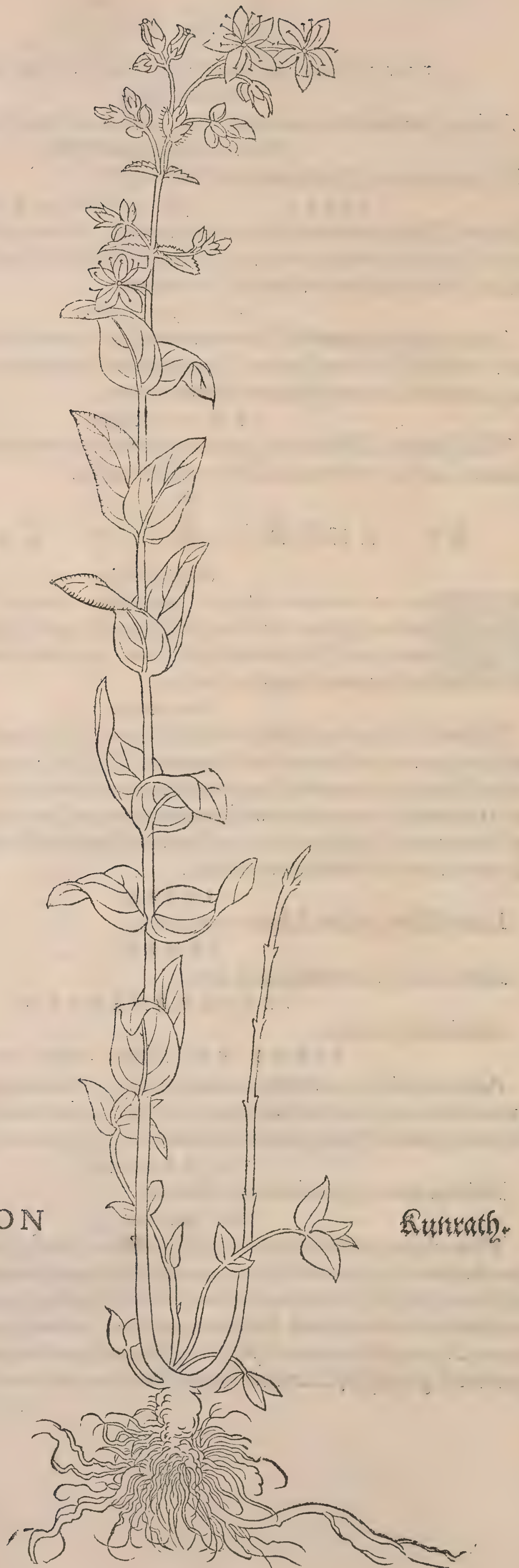
Androsaemi semen tritum, potumq; duarum drachmarum pondere, biliosa alui excrementa ducit. Ischiadicis autem potissimum medetur, sed à purgatione aquam sorbere oportet. Herba illita ambusta sanat, & sanguinem compescit.

EX GALENO.

Easdem cum Ascyro facultates obtinet.

EX PLINIO.

Vsus ad purgandam aluum tusae cum semine, potęq; matutino, uel à coena duabus drachmis in aqua mulsa, uel uino, uel aqua pura, totius potionis sextario. Trahit bilem, prodest ischiadicis maximè. Sed postera die, capparis radicem resinę permixtam deuorare oportet drachmae pondere, iterumq; quatridui interuallo idem facere. A purgatione autem ipsa robustiores uinum bibere, infirmiores aquā. Imponitur & podagris, & ambustis, & uulneribus, cohibens sanguinem.



ANDROSAEMON Kunrath.

A

NOMINA.



ΑΡΚΕΥΘΟΣ, ἡ ἀρκευθὶς grecè, Iuniperus latinè uocatur. Officinæ latinam appellationem retinuerunt. Germanicè Weckholder/Kramatber/id est, turdorum baccæ uocantur, quod fructibus eius turdi pinguescant. Iuniperus autem dici uidetur, quod iuniores & nouellos fructus pariat: sola enim ferè arborum fœtus suos in biennium prorogat, qui ne maturescunt quidem, nouis superuenientibus. *Iuniperus unde dicta.*

GENERA.

Iuniperus Dioscoridi duplex est, maior & minor, sola arboris & seminis magnitudine inter se differentes. Minor humilis est, sessilibus in terra ramulis, baccis minoribus, radicibus summo cespite fusis. Maior altius adolescit, & in iustam arboris magnitudinē exurgit, caudice procero, cortice fragili, ligno fuluo, odorato, latioribus ramulis, aculeorum aceruo stipatis, baccis alteri similibus, maioribus tamen.

FORMA.

Vtriusque facies horrida, coma uirent perpetua, spinaq; potius quàm folio, sed herbacea uestiuntur. Cortex illis membraneus, fragilis, nec difficulter fatiscens, materies fulua, quæ si ignibus dicatur, non iniucundū fumum expirat, qui odoris suauitate grassantia pestilentiæ cōtagia depellit. Ex ea etiam, ut recentiores Græci tradunt, æstiuis temporibus lachryma thuris odorem atque colorem æmulans sudat, quæ caloris officio durata, coëat in gummi. Arabum familia, non sine magna cōfusione nominum, Sandaracham appellat. Officinæ uero Vernicem uocant. Baccas ferunt primum uirentes, deinde per maturitatem nigras, quæ biennio antequam maturescant in ramis pendent. Hinc sunt qui baccas in ijs esse ternas eodem tempore dicant, anni proximè exacti nondum maturas, & tertij ante præsentem iam maturas, tertias nouas & recentes. Cæterum nō desunt qui nostram Iuniperū non genuinam putēt, quod baccæ eius ad Dioscoridis magnitudinē, quæ nucis est ponticę aut fabę, non accedant. Sed cogitent locum in causa esse cur minores producantur: ut plurimum enim omnia quæ in Germania proueniunt, ijs quæ in Græcia nascuntur minora sunt. Nobis etiam Iuniperi grana aliunde allata uisa sunt, quæ nucis auellanæ quantitatem æquabant: ob id ut magnitudinem ac formam eorundem etiam exprimeret pictor, curauimus. *Sandaracha Arabum. Vernix.* B *Obiectionis dissolutio.*

LOCVS.

Amant Iuniperi montes, & maritima loca, in planisq; & cultis nasci recusant.

TEMPVS.

Autumno fructus Iuniperorū decerpuntur, sed ad bimatum prorogati.

TEMPERAMENTVM.

Iuniperus calida & sicca, utrinque tertij ordinis. At fructus similiter quidem calidus est, sed non similiter siccus: uerum in hoc primi fuerit ordinis. Vernix calefacit & exiccat secundo recessu.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Acris utraque est, calefacit, & urinam mouet. Incensæ suffitu serpentes fugant. Earum fructus, hic quidem fabę, alius uero nucis ponticæ magnitudine inuenitur, rotundus, odoratus, in mandendo dulcis, & subamarus. Modicè calefacit & adstringit, stomacho utilis. Potus ad uitia thoracis, tusses, inflationes, tormina, & uenenata, prodest. Vrinam cit. Conuulsis, ruptis, & uuluę strangulationibus confert. Folia acria obtinet Iuniperus, ideoq; tam ipsa quàm eorum succum ex uino contra uiperarum morsus illini & bibi prodest. Cortex præterea crematus & cum aqua illitus, lepras eximit. Ramentum uero ligni deuoratum, interficit.

Baccæ Iuniperi maioris.



IVNIPERVS
MINOR.

Weckholder.

A EX GALENO.

Iuniperi fructus iecur renesq; expurgat, nimirum crassos & glutinosos humores extenuando, eaq; de causa salubribus medicamentis immiscetur. Perexiguum corpori humano alimentum ex eo apponitur. Affatim sumptus hic fructus stomachũ mordicat, caputq; calefacit: ex quo illud quandoq; implens, dolore diuexat. Alui excrementa nec retinet, nec propellit. Vrinam ciet mediocriter.

EX PLINIO.

Vtraq; excalfacit & extenuat. Accensa serpentes fugat. Semen stomachi, pectoris, laterisq; doloribus utile. Inflationes languoresq; discutit, tusses concoquit & duritias. Illitũ tumores sistit: item aluum, baccis ex uino nigro potis: item uentris tumores illitis. Miscetur & antidotis oxyporis. Vrinas cit. Illinitur & oculis in epiphoris. Datur conuulsis, ruptis, torminibus, uuluis, ischiadicis cum uino albo potum pilulis quaternis, aut decoctis uiginti in uino. Sunt & qui perungant corpus è semine eius in serpentum metu.

VERNICIS VIRES EX RECENTIORIBVS GRAECIS.

Profluentem è naribus sanguinem sistit, si ex candido oui liquore trita temporibus & fronti illinatur. Eadem uomitionẽ ex polline thuris & oui albo excepta supprimit. Item profluentem aluum cum eisdem illita firmat. Stomachum in biliosos uomitus effusum, deuorata in ouo sorbili polenta eius cohibet, cruentamq; alui proluuiem retinet. Destillationes suspendit suffitæ nidor, arcetq; ne præcipites ad ima decumbant. Pituitam quæ in stomacho aut intestinis coijt, digerit. Humorẽ etiam coërcet, qui pernix à cerebro deuoluitur. Tineas & cætera uentris animalia necat. Vliginosos fistularum sinus indita resiccat. Menstruos continet fluxus. Grauedini suffitus eius auxiliatur. Hiantibus manuum & pedum rimis illitu succurrit. Et in
B summa Succini pollet uiribus, sed paulò efficacioribus: quæ si desit, duplo pondere in uicem substituitur.

DE ALCEA. CAP. XXVII.

NOMINA.



Ἀλκέα Græcis, Alcea Latinis uocatur. Officinis ignota. Vulgares herbarij & Empirici Simeonis herbam, Germani nostri Sigmarskraut/ oder Sigmundßwurtz/ & Hochleuchten appellant. *Simeonis herba.*

FORMA.

Syluestris maluæ species est Alcea, folia Verbenacæ modo secta habens, caules ternos aut quaternos, corticem Cannabi similem obtinentes. Florem exiguum Rosæ similem. Radices albas, latas quinque aut sex, cubitales.

LOCVS.

Nascitur in pingui loco, nec sicco.

TEMPVS.

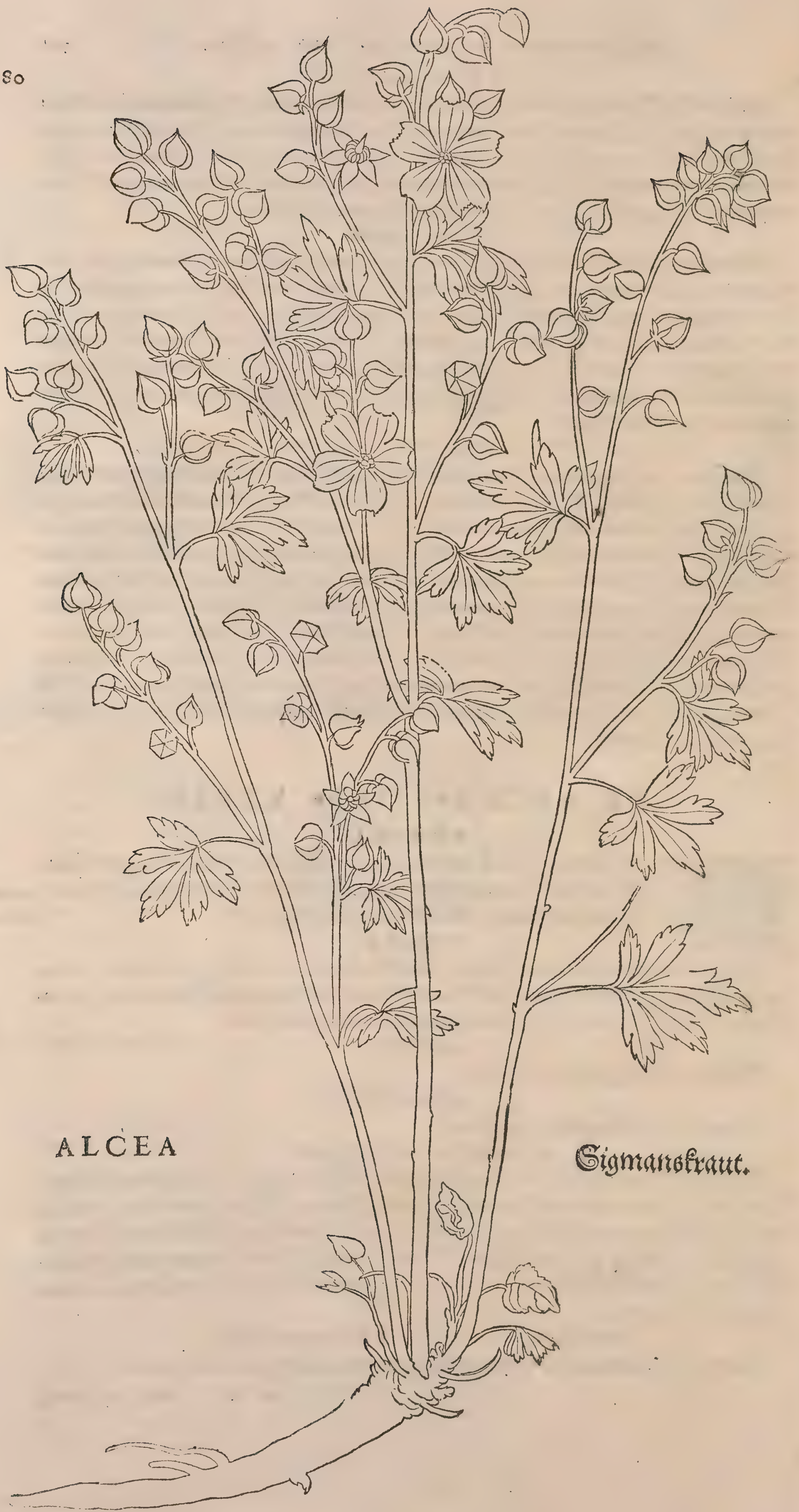
Floret Iulio & Augusto mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Ex emplasticorum medicamentorũ numero esse Alceam, & folia, quæ glutinosum quid ac lentorem quendam prę se ferunt, & radix ipsa quæ glutinosa, dulcis, & modicè adstringens apparet gustantibus, abunde monstrant. Hinc satis constat Alceam extra omnem insignem tum caliditatẽ, tum frigiditatem siccare, ac planè emplasticorum consistentiam obtinere. Vide Galenum lib. iiij. de simpl. medi. facult. cap. iiij. & sequenti.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Alceæ radices in uino aut aqua potæ, dysentericis & ruptis medentur.


ALCEA
Sigmanskraut.

A

EX PAVLO.

Alcea ſylueſtris maluæ genus eſt. In uino pota dyſenteriæ & rupturis medetur, potiſsimum ipſius radix.

EX PLINIO.

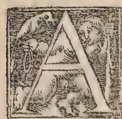
Vſus radicis Alceę ex uino uel ex aqua, dyſentericis, aluo citæ, ruptis & cõuulſis.

APPENDIX.

Celebratur ad caliginem oculorum ab Empiricis, ita ut non deſint qui credant radicem Alceæ è collo ſuſpenſam, aciem oculorũ ſupra modũ acuere, & tueri poſſe.

DE ADIANTO. CAP. XXVIII.

NOMINA.



ΔΙΑΝΤΟΝ, ἢ πολύτριχον, ἢ καλλίτριχον, ἢ ἐβενότριχον græcè: Adiantum, Polytrichum, Callitrichum, Cincinnalis, Terrę capillus, & Supercilium terrę latinè appellatur. Officinæ hodie Capillum Veneris uocant, quo etiam nomine appellari Latinis Apuleius teſtatur. Germani Frawenhar / uel Junckfrawenhar. Adiantum nomen ab euentu accepit, quod folium eius perfuſum aqua ὃ διαίνεται, id eſt, non madeat, ſicco ſemper ſimile, ut autor eſt Theophraſtus libro ſeptimo de Plantarum hiſtoria, cap. xiij. Id quod minimè intelligendum erit de merſione longiore in aqua: nam diutius merſum ac irrigatum, æquè ac aliæ herbæ madeſcit. Quare rectius de imbre deſcendente è cœlo, cuius ſtillicidium folijs eius non inſidet, ut teſtis eſt in Theriacis Nicander, accipiendũ uenit. Vel, quod magis arridet, ab interioribus puteorũ parietibus, & fontium margi nibus quas coronat, dictum eſt Adiantum, quod nimirum quaſi ſitiens illorum

Capillus Veneris.

Adiantum unde dictum.

B aquas, quas tamen odit & reſpuit, quærat. Polytrichon autem quaſi multicomum, quod capillos multos ac denſos faciat, eiusq́ defluuia expleat. Callitrichon uero quaſi pulchricomũ, quod capillos tingat, pulchrioresq́ reddat. Nec alia ratione capillus Veneris hæc herba dicta eſt, quàm à ſpecioſis reddendis capillis: nec alio nomine Veneris uox adiecta eſt, quàm quod hæc pulchricoma pingat. Hinc patefit maximus pharmacopolarũ noſtri temporis error, qui ſub tribus nominibus, unã & eandem duntaxat herbã ſignificantibus, tres diuerſas herbas deſignatas eſſe putant. Aliam enim Polytrichum, aliam Callitrichũ, quam tamen corrupto uocabulo Gallitrichũ uocãt: aliam etiam Capillum Veneris eſſe herbam exiſtimant. Quales autem herbæ ſint, Polytrichum, & Gallitrichum illis nominatæ, ſuis locis oſtendemus.

Polytrichon.

Callitrichon.

Capillus Veneris cur dicta.

Pharmacopolarum error.

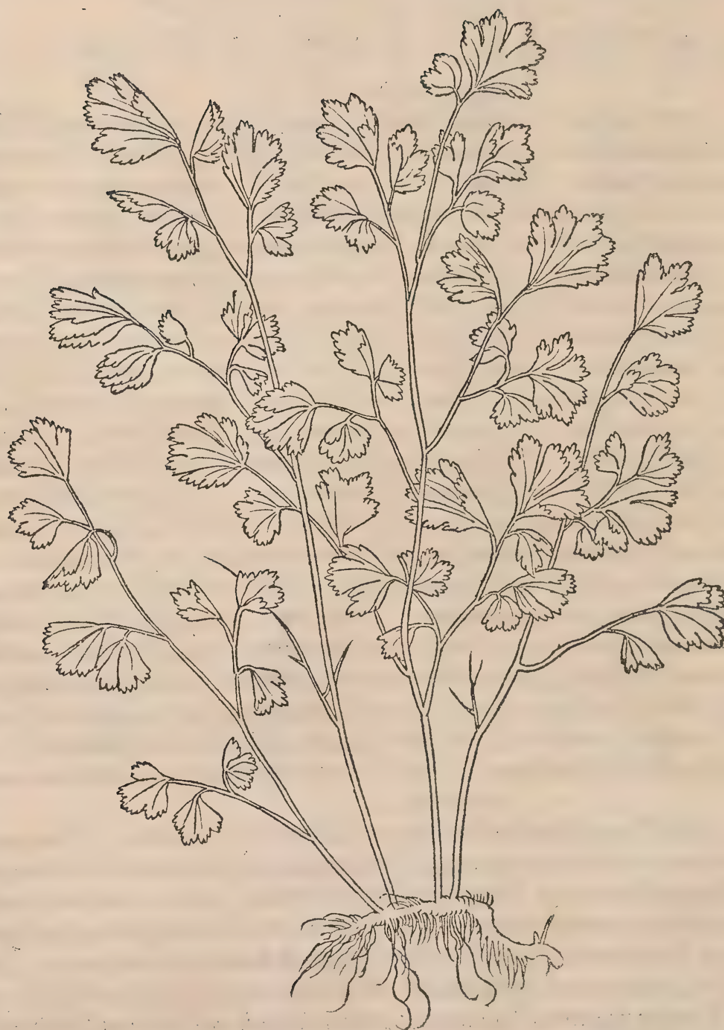
FORMA.

Folia albicantia Coriandro ſimilia habet, in ſummo inciſuris diuiſa. Caules ex quibus naſcuntur prodeũntue, nigros, admodum tenues, dodrantales, nitentesq́. Neq́ florem, neq́ ſemen creat. Folijs uero Coriandri iam quidem erumpentis, uel paulò antea enati, necdum cauleſcentis, quæ quidem in infima eius parte quodammodo lata ſunt, & in extremitatibus inciſa, conſtare Adiantum ſciendum erit. Ex qua nimirũ deſcriptione manifeſtiſsimũ eſt, eam herbam qua ferè omnes Officinæ pro Capillo Veneris utuntur, & quam nos à muris in quibus prouenit, Germanicè Maurrauten / & Steinrauten uocamus, non eſſe uerum Capillum Veneris, aut Adiantum: caules ſiquidem eius non ſunt nigri, ſed uirides: neque admodum tenues, ſed pro herbæ quantitate craſsi: neque ſplendentes. In ſumma, neque figura, neque magnitudo, neq́ color, nec natales etiam reſpondent, quia in ſiccis & ſoli expoſitis muris naſcitur, in humidis contrà Adiantum.

Ruta muraria non eſt Adiantum.

LOCVS.

Locis opacis, paluſtribusq́, & humentibus muris, & prope fontes naſcitur. In Germania



ADIANTVM Frawenhar.

A Germania tamen nostra, quod sciam, non prouenit: copiose autem in Narbonensi Gallia, & Italia.

TEMPVS.

Aestate uiret, bruma non marcescit.

TEMPERAMENTVM.

Adiantum in caliditate quidem & frigiditate symmetrum est, uerum desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Decoctum eius herbę potum, asthmaticis, difficultate spirandi laborãtibus, ictericis, lienosis, & urinæ difficultatibus auxiliatur. Calculos conterit, & aluum cohibet. Venenatorum morsibus, & stomachi fluxionibus cum uino potum prodest. Menses cit & secundas. Sanguinis reiectionem sistit. Cruda herba ad uenenatorũ morsus illinit. Alopecias capillis explet. Strumas disijcit. Furfures & achores cum lixiuio exterit. Cum ladano, myrthino & susino, aut hyssopo & uino, capillos defluentes cõtinet. Decoctũ eius cum lixiuio & uino abstergit. Gallinaceos & coturnices cibis eorum additũ pugnaciores facit. Seritur & magna utilitate circa ouilia.

EX GALENO.

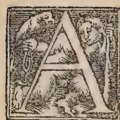
Extenuat Adiantum & discutit. Alopecias capillis uestit, strumas & abscessus digerit, lapidesq; frangit epotum. Viscosorum crassorumq; ex thorace pulmoneq; excreationibus non mediocriter confert, & uentris fluxiones sistit.

EX PLINIO.

Vide infra caput de Trichomane.

B DE VITE VINIFERA. CAP. XXIX.

NOMINA.



ΑΜΠΕΛΟΣ οἰνοφόρος καὶ ἥμερος græce, Vitis uinifera & satiua seu culta latinè appellatur. Germanicè Weinreb. Vitis autem, quod inuitetur ad uuas pariendas, dicta esse primo uidetur. *Vitis unde dicta.*

GENERA.

Innumera uitium reperiuntur genera, quæ singula persequi superuacaneũ esse uidetur. Si quis tamen illa disquirere desiderat, rei rusticæ scriptores, Pliniumq; libro xiiij. naturalis historiæ, qui diligentissimè de ijs scripsit, legat.

FORMA.

Vitis caduca est, & nisi sit fulta, fertur ad terram. A radice eius caudex unus contortus exit, qui in ramos frequentes scinditur. Multiplici cortice cingitur, rimoso, flagellis longè lateq; uagantibus, quibus se quasi suis manib. erigit, & quicquid nacta est complectitur. Sarmentis, folijs latis, & in extremitatibus incisis, lasciuientibus. Floribus fructum ambientibus lanugineis. Vua compluribus acinis aceruata, qui interdum purpureo, nõnunquam roseo, aliquando uiridi colore fulgent. Seminibus tunica clausis.

LOCVS.

Passim & in multis Germaniæ nostræ regionibus nascitur: & uix hortum inuenies in quo non proueniat.

TEMPVS.

Floret solstitio uitis, autumno autem uuas maturas profert.

TEMPERAMENTVM.

Omnium partium uitis temperamentũ ex facultatum enarratione patescet. Vuę tamen immaturæ & acerbæ frigidæ & siccæ sunt: maturæ uero calidæ & humidæ in primo gradu, autore quidem Simeone Sethi.

VIRES



VITIS VINIFERA Weinreb.

A VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vitis uiniferæ folia capreoliq́ue trita & illita capitis dolores, stomachiq́ue inflammationes & ardorem cum polenta mitigant. Folia etiam per se imposita, utpote quæ refrigerant & adstringunt. Succus ex ipsis potus dysentericis, sanguinem expuentibus, stomachicis, & citta laborantibus mulieribus prodest. Madefacti in aqua capreoli & poti, eadem efficiunt. Lachryma uero eius quæ ueluti gummi in caudicibus cõcrescit, pota cum uino calculos pellit. Illita lichenas, scabies & lepras sanat. Oportet tamen locum antea nitro cõfricasse. Eadem cum oleo frequenter inuncta, pilos denudat: potissimum ichor, aquosúsue humor, qui ex incensis uiridibus sarmentis exudat. Hic etiam myrmecias inunctus eijcit. Cinis sarmentorũ & uinaceorum circa sedem quæ antea ablata amputatáue sunt condylomata & thymia, cum aceto illitus sanat. Confert luxatis & uiperarũ morsibus. Lienis inflammationibus cum rosaceo & ruta, & aceto illitus. Vua recens quæuis aluum turbat, & stomachũ inflat. Minus horum particeps quæ aliquandiu decerpta pependit, quòd in ea copia humoris exaruerit. Stomacho accõmodata est, appetentiãq́ue cibi excitat, & imbecillis cõuenit. Quæ autem in uinaceis, aut uinario uase seruatæ sunt, ori & stomacho gratæ sunt. Aluum sistunt, uesicam tamen & caput tentant. Prosunt sanguinẽ excreantibus. Similes ijs sunt quæ in mustum cõiectæ sunt. Quæ uero sapa aut musto cõditæ, stomachum magis infestant. Reponunt & cœlesti cum aqua prius passæ factæ, minusq́ue uinosæ fiunt, siticulosis, ardentibus & longis febribus utiles. Vinacei carum reconditi, inflammatis, duris, turgentibusq́ue mammis cum sale illinuntur. Vinaceorũ decoctum dysentericis, cœliacis, & fluxui muliebri infusum cõfert. Ad insessiones quoq́ue ac clysteres assumitur. Nuclei acinorum adstringunt, stomacho grati. Tosti autẽ & triti & pro farina illiti, dysentericis, cœliacis & stomacho resolutis prosunt. Vua autem passa alba magis † extenuat. Caro illarum comesta, arteriæ, tussi, renibus ac uesicę confert. Estur in dysenteria per se cum nucleis. Admixta milij & hordei farinæ & ouo, ac cum melle frixa, & per se etiam sumpta, atque cum pipere cõmanducata, ad capitis pituitam purgandam ualet. Testium inflammationes sedat, cum fabarum & cumini farina illita. Epinyctidas, carbunculos, fauos, & in articulis putredines & gangrænas, sine nucleis trita, & cum ruta imposita, sanat. Podagræ cum opopanace illita auxiliatur. Mobiles ungues illita celeriter adimit. Vini facultates tu ipse ex Dioscoride, Galeno, & Plinio pete: superuacaneum enim, imò tędio plenum esset eas in uniuersum omnes cõmemorare.

Folia & Capreoli.

Lachryma.

Vua.

Vide Galenũ libro ij. de alimentorũ facul. triplicem hunc seruãdarum uuarum modum explicantem.

Serapion legit, adstringit.

B

EX GALENO.

Vitis satiuæ & cultę adsimilis facultas est syluestri, sed ad omnia imbecillior. Vitis uero syluestris racemi, extergendi uim obtinẽt, ut ephelis & næuos, & id genus quæcunq́ue in cutis superficie fiunt, curare possint. Habent uero & adstrictionem quandam ipsi, & extrema germina, quæ & sale condiri assolent. Plura de uuis habet idem Galenus lib. ij. de aliment. facul. cap. de uuis.

EX SIMEONE SETHI.

Vuæ plus nutriunt reliquis oporis, minus tamẽ ficis: neq́ue mali succi sunt, si maturæ fuerint exquisitè. Tamen his nõ robusta, nec densa, sed laxa & flaccida caro gignitur. Maximum quidem harum bonum, ait Galenus, quod celeriter subeunt, atque ideo si retineantur, lædunt: nec enim tunc probè cõcoquuntur, sed crudum gignunt humorem, qui non facilè in sanguinẽ transmutetur. Nucleorum natura, sicca & quodãmodo adstringens est. Pertranseunt igitur omnia intestina, non alterati. Pensiles uero uuæ, neq́ue sistunt uentrem, neque proritant, cæteris autem facilius cõcoquuntur. Neq́ue uuarum parua est in dulcedine, & austeritate, & aciditate differentia. Dulces quidem calidiorem habent succum, austeræ uero & acidæ frigidum Aluum subducũt dulces, & maximè quando humidæ fuerint. Omnium itaq́ue tutissimus usus est quãdo carnosæ fuerint & maturæ, & mediocriter quis ipsas assu-

C mat. Vuæ quæ albæ ſunt, magis ſubducunt aluum quàm nigræ. Omnes uero ciborum appetentiã excitant, & uenerem. Conuenit cum eduntur membranã & nucleos expuere, quod difficulter cõficiantur. Quæ immaturæ ſunt, uentrem ſiſtunt, & ſtomacho bonæ. Caliditatem à flaua bile ortam ſedant. Minus uero nutriunt. Oportet autem nõ ſolum uuas, ſed etiam omnes fructus molli cortice prę̃ditos humidos, ante reliquos cibos apponere.

DE ACONITO. CAP. XXX.

NOMINA.

Aconitum cur dictum.



KONITON Græcis, Aconitum Latinis dicitur. Sic autem Theophraſto lib. ix. de Plantarũ hiſtoria teſte, non ἀπὸ τῶν ἀκονῶν, id eſt, à cautibus, ſed ab Aronis Periandynorũ pago, ad Heracliam Ponti ſito, uocatum eſt. Alij quod uis eadem in mortem eſſet, quæ cotibus ad ferri aciem detrahendam, ſtatimq́ admota uelocitas ſentiretur. Sunt qui aliam ob cauſam, quam referre minimè neceſſarium duco, ſic nominatum fuiſſe exiſtiment.

GENERA.

Pardalianches. *Scorpium.* *Vua uerſa.* *Lycoctonon.* *Luparia.*

Duo Aconiti ſunt genera: unum Græcis Pardalianches dictum, quod pardi eo necentur. Vocatur etiam Scorpium, quod radicẽ Scorpioni ſimilem habeat. Vulgus herbariorũ Vuam uerſam, & uulpinã, Germani Wolffsbeer / & Dolwurtz nominant. Alterum Lycoctonon Græcis dicitur, quoniam deuoratum lupos confeſtim interficit. Vulgus Lupariam, Germani Wolffswurtz appellant.

FORMA.

Pardalianches deſcriptio.

Pardalianches folia habet tria aut quatuor Cyclamino uel ſyluestri Cucumeri ſimilia, minora tamẽ, & ſubaſpera. Caulem dodrantalem. Radicem ſcorpionis caudæ ſimilem, alabaſtri modo nitentem. Ex hac deſcriptione omnibus liquidò apparet, herbam eam quam Vuam uerſam aliqui nominant, cuiusq́ hic picturam exhibemus, primum eſſe Aconiti genus: habet enim tria aut quatuor folia, eaq́ Cyclamini ſpecie. Caulem palmi altitudine, & radicem incuruam, ſcorpionum caudę ſimilem, alabaſtriq́ modo ſplendentẽ. Quibus etiam accedit quod manuſcriptus & uetuſtiſſimus herbarius planiſſimè eam herbã quam hic damus pro Aconito pingat. Germanica etiam nomenclatura ſatis indicat hanc herbam ob ſuam facultatẽ perniciosam eſſe Aconiti ſpeciem. Lycoctonon Platani folia habet, magis tamen inciſa diuiſáue, longiora & nigriora. Caulem ueluti Filix, cubiti altitudine, aut maiorẽ: pediculum glabrum. Semen in ſiliquis aliquatenus longis. Radices cirris marinarum ſquillarum ſimiles, nigras. Vnde iterum conſtat Lupariam uulgò appellatam, eſſe alteram Aconiti ſpeciẽ: ea enim folia Platani, quæ Cici aut Vitis folijs ſimilia ſunt, multas habentia diuiſuras, obtinet. Caulem Filici ſimilem, pediculũ glabrum. Florem oblongum, luteum, poſt quem longæ proueniunt ſiliquæ, in quibus eſt ſemen. Radices etiam nigras, ut nemo ſubinde quin uerum ſit Aconitum dubitare poſſit.

D

Lycoctonon.

Luparia.

LOCVS.

Primum Aconiti genus paſſim in nemoribus & collibus quibuſdam naſcitur: alterum autem in montium uallibus altiſſimis. Magna autem illius copia eſt circa montem haud ultra unum lapidem à Tubinga ſitum, quem Germanica uoce Farrenberg nominant.

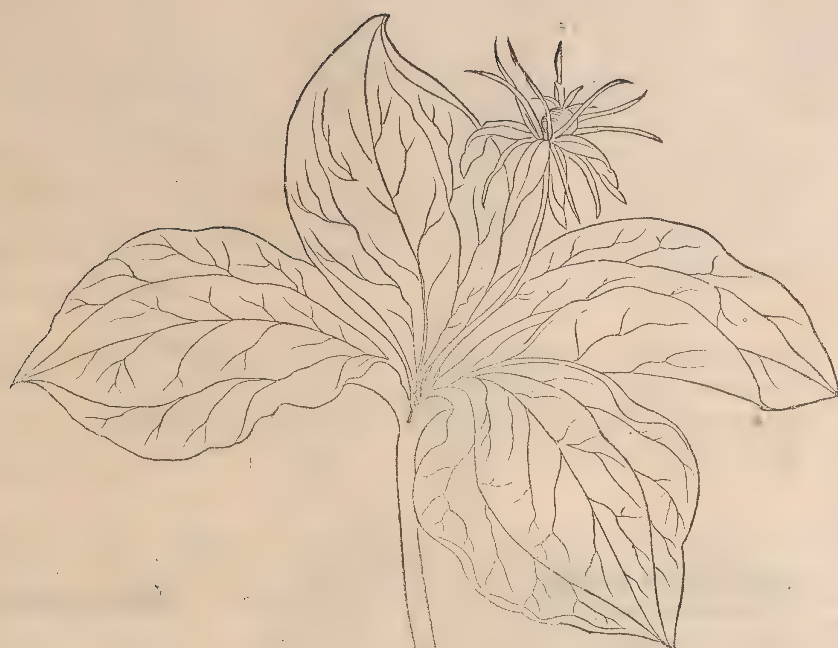
TEMPVS.

Aconiti primum genus Maio menſe potiſſimum erumpit. Alterum autem æſtate, Iunio & Iulio menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

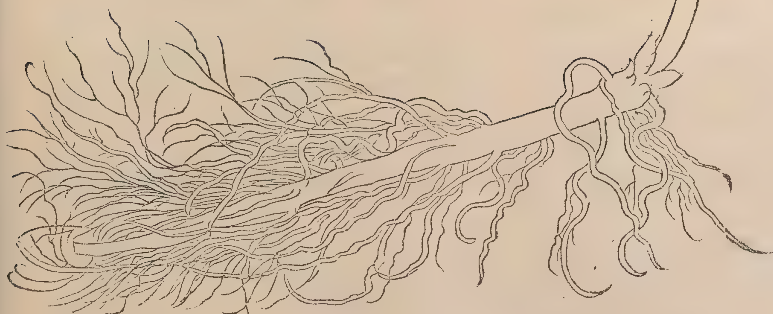
Eroſione & putrefactione enecant Aconita, ideo toto genere letalia ſunt.

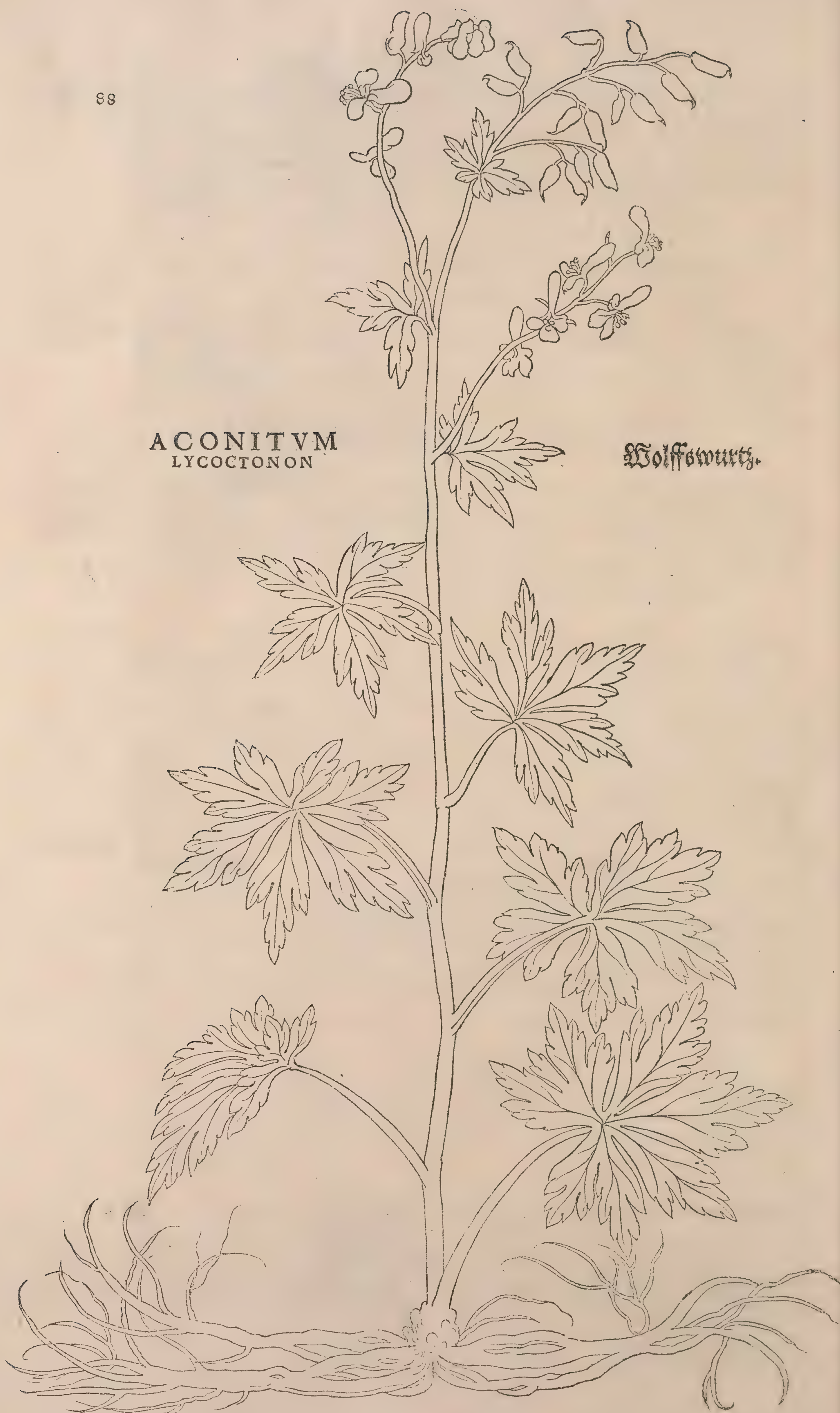
VIRES



ACONITVM
PARDALIANCHES

Dolwurtz.




ACONITVM
LYCOCTONON
Wolffswurtz.

A

VIRES EX DIOSCORIDE.

* Ferunt Aconiti primi radicem ſcorpioni admotam eum reſoluere, & è diuerſo admoto elleboro excitari. Ocularibus medicamentis dolorem tollentibus miſcetur. Enecat pardos, ſues, lupos, & feras omnes, carnibus impoſitum & obiectum. Alterius radice ad luporum uenationes utuntur. Inſertæ carnibus crudis, & à lupis deuoratæ, eos enecant.

EX GALENO.

Aconitum Pardalianches putrefaciendi facultatem obtinet & letale eſt, itaq; in cibo potuq; fugiendum: attamen ad putrefaciendū colliquandúmue quædam extra corpus, aut circa ſedem, idoneum eſt. Herbæ uero radix ad hæc utilis eſt. Alterum ſimilem priori facultatem habet, ſed peculiariter lupos, ſicut illud pardos, interficere conſueuit.

Legendum enim τινὰ τῶν ἐκτὸς σώματος, & non τινὰ τοῦ σώματος, ut habet exemplar Aldinum: aſtipulantibus huic lectioni Aëtio, Paulo, & antiquo interprete latino.

EX PLINIO.

Conſtat omnium uenenorū ocyſſimum eſſe Aconitum, & tactis quoq; genitalibus fœminini ſexus animaliū, eodem die inferre mortem. Hoc tamē in uſus humanæ ſalutis uertêre, ſcorpionū ictibus aduerſari experiendo aconitum datum in uino calido. Ea eſt natura ut hominē occidat, niſi inuenerit quod in homine perimat: cum eo ſolo colluctatur, uelut pari intus inuento. Sola hæc pugna eſt cum uenenū in uiſcerib. repererit: mirumq;, exitialia per ſe ambo cum fuerint, duo uenena in homine cōmoriuntur, ut homo ſuperſit. Imò uerò etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonſtrando quomodo uenenata quoque ipſa ſanarentur. Torpeſcūt ſcorpiones Aconiti tactu, ſtupentq; pallentes, & uinci ſe confitentur. Auxiliatur eis elleborum album, tactu reſoluente: ceditq; aconitum duobus malis, ſuo & omnium. Tangūt carnes aconito, necantq; guſtatu earum pantheras, ob id quidam Pardalianches appellauere.

B

DE ARISTOLOCHIA. CAP. XXXI.

NOMINA.



ΑΡΙΣΤΟΛΟΧΙΑ Græcis, Ariſtolochia Latinis, barbaris & officinis corrupta uoce Ariſtologia, quemadmodū etiam Germanis Holwurtz / & Oſterlucey nominatur. Dicta autem eſt Ariſtolochia, quod ἀρίστη ταῖς λοχοῖς, id eſt, optima puerperis ſit, utpote quæ remoratos menſes, hærentes ſecundas, & reliquias omnes à partu expellat.

Ariſtolochia unde dicta.

GENERA.

Ariſtolochiæ Dioſcorides & alij Græci tria eſſe genera ſtatuunt. Vna eſt quę rotunda & fœmina dicitur. Altera longa & maſcula. Tertia Clematitis, quaſi dicas ſarmentaria, appellatur. Harum certè nullam præter longam officinæ Germaniæ noſtræ agnoſcunt. Nam qua ſub Ariſtolochiæ rotundæ nomine utuntur herba, minimè genuina eſt, ut paulò pòſt euidentiſſimis argumentis oſtendemus. Plinius tribus ijs generibus addit quartum, ac Piſtolochiā uocat, quæ certè ea eſt quam noſtræ officinæ Ariſtolochiam rotundam, & Germani Runde Holwurtz falſo appellant, ut in eius deſcriptione fuſius docebimus.

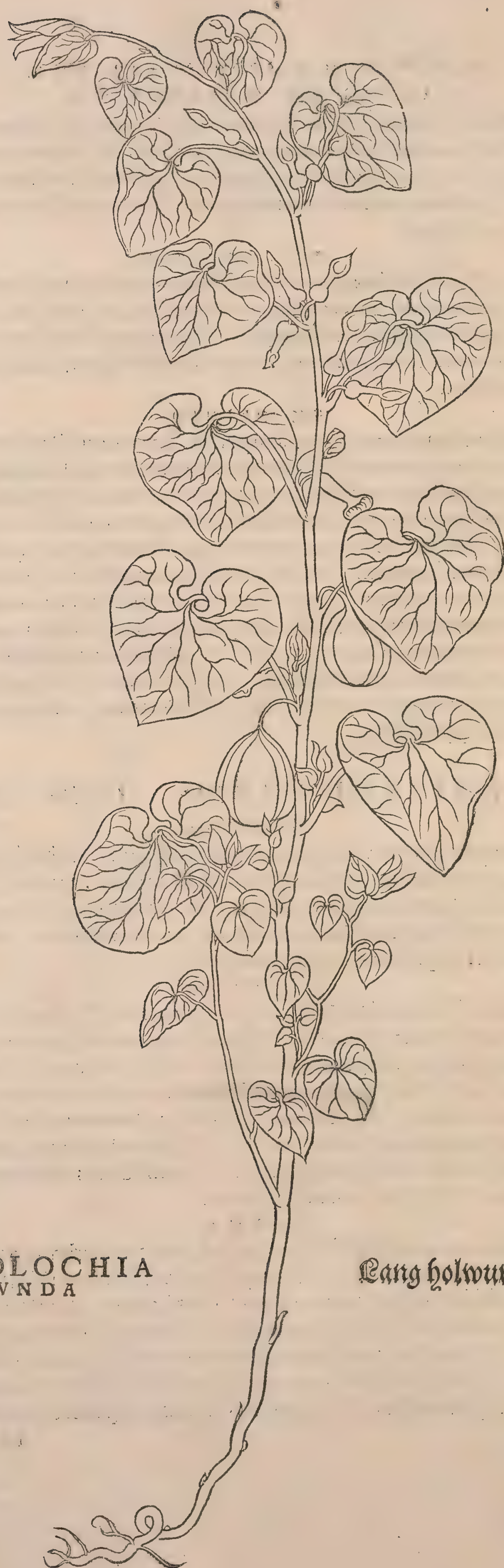
Germaniæ officinæ ſolam longā Ariſtolochiā agnoſcunt.

Piſtolochia quæ.

FORMA.

Ariſtolochia rotunda folia Hederæ ſimilia habet, cum acrimonia odorata, ſubrotunda, tenera, cum multis in una radice germinibus: ſarmenta illi ſunt oblonga, flores candidi, pileolis ſimiles, in quibus quod rubet grauiter odoratū eſt. Radix illius rotunda, rapo ſimilis. Ex ijs quidem uerbis ſole clarius fit Ariſtolochiā rotundam officinarum, & qua cōmuniter omnes utuntur, non eſſe eam quam Dioſcorides atque alij ueteres pingunt. Hæc enim non Hederæ folia, ſed Rutæ potius, maiora tamen habere deprehenditur. Neque etiam odorata, neq; ſubrotunda ſunt. Grauis

Ariſtolochia rotunda.



ARISTOLOCHIA
ROTVNDA

Lang holwurtz.



Radix rotúnda & ſolida.

C etiam qui ex floribus exhalat odor, in nostræ Aristolochiæ floribus nusquam apparet. Radix denique etsi rotunda sit, tamen quia concaua est, globiq; formam obtinet, rapo, quod solidum est & oblongum, similis dici non potest. Non latet tamen interdum etiam reperiri eius generis radices prorsus rotundas ac solidas, ut altera pictura monstrat: uerũ cum reliquæ Dioscoridis notæ absint, legitima Aristolochia esse haud potest. His accedit, quod manuscripti herbarij pictura planè hanc Aristolochiã Hederæ folia habere doceat, ut hinc etiam euidentissimũ sit nostram nõ esse genuinã. Aristolochia longa, folia quàm rotunda longiora habet. Ramulos tenues, altitudine dodrantales. Florẽ purpureũ, grauiter odoratũ, qui cum defloruerit pyro similis fit. Radicẽ digiti crassitudine dodrantalẽ, aut longiorẽ. Tam huius uero quàm prioris radix colore buxeo, gustu amara, & odore uiroso est. Hęc sanè descriptio non abhorret à nostra Aristolochia, quæ Hederę etiam folijs cõstat, ramulisq; tenuibus. Neq; obstat quod hæc non purpureos, sed luteos potius flores habeat: nam ut in Symphyto magno uberius dicemus, non ubiq; terrarum, earundem etiam herbarum flores similes esse, euidentissimũ fit in Boragine, & Consolida maiore hodie nominatis herbis. Quamuis autem lutei sint, grauiter tamen odoratos esse constat. Dein ubi flos nostrę etiam Aristolochiæ defloruerit, tum pyro similis fit, ut pictura etiam pulchrè monstrat. Sed hic obtrudet nobis quispiam Dioscoridem, qui Gentianæ radicem Aristolochię longę similem, crassamq; esse scribit: huius autem nostræ nedum digiti crassitudinẽ obtinet, tantum abest, ut quantitate Gentianæ radici similis esse queat. Respondeo, hæc quidem uera esse, sed nihil mirum esse si apud nos minor reperiatur: uariatur enim in una etiam & eadem herba iuxta regiones diuersas radicũ magnitudo. Sic uisa est nobis radix Aristolochiæ rotundę multò quàm sit maximus digitus maior & crassior. Hæc tamẽ in Italia pro

D uenerat. Neq; dubiũ est quin nostræ etiam radix maior futura sit ubi cultus, & terra apta admodum accesserit. Nam ut Theophrastus lib. i. de histo. plant. cap. v. autor est, quædam ob culturam diuersa efficiuntur, atque à sua natura discedunt. Sic Malua in altum se attollit, & arborescit, atq; in longitudine & crassitudine instar hastæ grandescit. Quid multa? cum nostra maxima etiam prædita sit amaritudine, tutò illa pro uera & genuina, nihil obstantibus floribus luteis, & radice minima, uti licebit. Clematitis ramulos habet tenues, folijs subrotundis, minori Semperuiuo similibus, plenos: flores Rutę haud dissimiles. Radices longiores, tenues, corticem crassum habentes, & odoratum. Pistolochia à Plinio lib. xxv. cap. viij. ijs pingitur uerbis: Est & quæ Pistolochia uocatur, quarti generis, tenuior quàm tertia, densis radicis capillamentis, iunci plenioris crassitudine. Hanc quidam Polyrhizon cognominant. Ex ijs autem uerbis nemo nõ intelligit, Aristolochiam rotundam uulgò uocatam, esse Pistolochiam: hæc enim supra modum tenuis, uel ut apertius dicam, tenera herba est. Radix etiam multis capillamentis uestita, crassioris etiam iunci magnitudine, atque adeo concaua, ut pictura monstrat. His accedit, quod hęc quæ rotunda uocatur cauis ulceribus prosit, quam etiam facultatem Pistolochiæ, ut paulò pòst patebit, Plinius tribuit. Et quid multis opus est uerbis? nomẽ ipsum abundè docet esse Pistolochiam: creditur enim, quamuis reuera non sit, esse Aristolochia hodie quoq;, haud secus quàm Plinij temporib. Hæc, ut totam eius faciem teneas, caulem habet rotundum, leuem, folia Rutæ hortensis, latiora tamen, flores ferè Eranthemi, purpureos: illa candidos, ut pictura quæ utrosque unà complectitur, pulchrè monstrat, quibus abeuntibus, siliquas profert refertas semine atro, lentibus haud dissimili: radices, ut ostensum est, hæc rotundam & cauam, illa uerò rotundam, at omni tempore solidam obtinet, colore subcroceam.

Aristolochia longa.

Obiectionis dissolutio.

Earundẽ etiam herbarum flores non ubiq; terrarum esse similes.

Obiectionis dissolutio.

Clematitis.

Pistolochia.

Aristolochia nostra rotunda, est Pistolochia.

LOCVS.

Vera rotunda, quod sciam, nusquã in Germania nostra nascitur. Longa passim in uineis, ac hortis alijs prouenit. Pistolochia in syluis & locis umbrosis.

TEMPVS.

A

TEMPVS.

Longa Iunio & Iulio mensibus floret. Pistolochia in Martio & Aprili, quo præterito statim etiam dispérit.

TEMPERAMENTVM.

Cum supra modum amaræ & subacres sint Aristolochiæ, calidas & siccas esse in secundo, uel, quod magis credibile est, in tertio ordine rectè statuemus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rotunda contra alia uenena ualet. Longa uero drachmæ unius pondere cum uino pota & illitaa, duersus serpentes & letalia. Menses, secundas & fœtus omnes in utero consistentes cum myrrha & pipere pota pellit. In pesso subdita eadem potest. Rotunda ad eadem omnia ad quæ prædicta conducit: ampliusq; asthmati, singultui, rigori, lieni, ruptis, cõuulsis, laterisq; doloribus ex frigida aqua pota auxiliatur. Surculos & spicula extrahit. Squamas ossium illita educit. Putrescentia excarificat, & sordida ulcera expurgat. Caua cum Iride & melle explet. Exterit gingiuas & dentes. Creditur & Clematitis ad eadem prodesse, efficacia tamen prædictis minor inferiorq; est.

EX GALENO.

Aristolochiæ radix ad medicationes utilissima est, amara & subacris. Sed ex illis tenuissima est rotunda, & in omnibus efficacior. Aliarum uero duarum Clematitis uocata magis odorata est: itaque ea ad unguenta utuntur unguentarij: sed ad sanationes infirmior. Longa uero minus quidem tenuis est quàm rotunda, sed nec ipsa inefficax, uerum abstergendi & calefaciendi facultatem possidet, minus tamen quàm rotunda abstergit atque digerit: sed non minus calefacit, imò fortassis etiam plus. Itaque in quibus usus est mediocriter abstergere, cõmodior est longa, quemadmodum in carnis exulcerationibus, & in uteri fomentationibus. In quibus autem

B tem crassum humorem ualidius extenuare oportet, illic usus est rotundæ. Quapropter dolores ab obstructione aut crassitie crudorum flatuum natos magis curat rotunda, & surculos extrahit, & putredines sanat, & sordida ulcera repurgat, ac dentes gingiuasq; candidas efficit. Auxilio est asthmaticis, singultientibus, comitialibus, podagricis cum aqua frigida pota. Ruptis etiam conuulsisq;, ut si quod aliud medicamentum, idonea est.

EX PLINIO.

Valent radice tantum. Rotunda contra serpentes. Oblonga in summa tamen gloria est etiam modo. A conceptu admota uuluis in carne bubula, mares figurat, ut traditur. Quæ Pistolochia & Polyrhizos cognominat̃, cõuulsis, contusis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, utilissima esse tradit̃. Semine pleuriticos & neruos confirmare, excalfacere. Putrida ulcera exest, sordida expurgat, uermesq; extrahit Aristolochia. Clauos in ulceribus natos, & infixa corporis omnia, præcipuè sagittas, & ossa fracta, cum resina. Caua ulcera explet per se, & cum Iride: recẽtia uulnera ex aceto.

APPENDIX.

Etsi nostram Aristolochiã rotundam nõ genuinam esse dixerimus, tamen ob id in medico usu non repudianda erit. Quum enim habeat & in folijs & in radice acrimoniam, eamq; non leuem quidem, si genuina desit, sine omni discrimine illa uti licebit ad omnia ea ad quæ uera usurpatur.


VITIS ALBA
Stickwurtz.

A

NOMINA.



MPEΛΟΣ λευκὴ, ἢ βρυονία, ἢ ψίλωθρον græcè: Vitis alba, Psilothrum latinè appellatur. Officinis & herbarijs Bryonia. Vulgus Viticellam nominat. Germanicè Stickwurtz/Schießwurtz/Raßwurtzel/Hunds kürbß/Römischrüb/Wilder zitwan/Teüfelskirß uocatur. Vitis alba uero dicta, non quod uitis sit, sed quod uiti similis existat. Sic etiam Viticella. Psilothrũ, quod ex eius acinis coria depilari ac cõfici possint. Bryonia uero à βρύω fortè, quod est pullulo atqueadeo extollo, & exalto, eò quod in adiacentes sibi frutices scandens se exaltet atq; latè pullulet. *Bryonia.* *Vitis alba cur dicta.* *Psilothrum unde.* *Bryonia.*

FORMA.

Sarmenta, folia, capreoli, satiuæ uiti similia sunt, hirsutiora tamen omnia. Propinquis fruticibus se implicat capreolis apprehendens. Fructum habet racemosum, rubentem, quo coria depilant. Radix alba, crassa & magna.

LOCVS.

Passim in sepibus & senticetis nascitur, eosq; quos prope se nanciscitur frutices scandit, ut eleganter in carmine suo Columella cecinit, dicens:

Quæq; tuas audax imitatur Nysie uiteis,
Nec metuit senteis: nam uepribus improba surgens
Achrados, indomitas bryonias alligat ulmos.

TEMPVS.

Floret tota æstate in bonam usq; partem autumni, in quo fructum producit, qui primum uiridis est, dein ubi maturitatem consecutus fuerit, rufus esse incipit.

TEMPERAMENTVM.

Prima germina subamaram & modicè acrem adstrictionem habent. Radix au-
B tem desiccat & moderatè calefacit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Bryoniæ in prima germinatione asparagi elixi manduntur, urinam & aluum cientes. Folia, fructus & radix, acrem uim habent: eapropter chironijs, gangrænicis, phagedænicis, & tibias putrefacientibus ulceribus cum sale illita auxiliantur. Radix abstergit corpus & erugat. Vitia faciei, uaros, lentigines, & cicatrices nigras, cum eruo, terra chia, & fœnogræco emendat. Ad eadem prodest decocta in oleo usquedum liquescat. Sugillata tollit, & digitorũ pterygia compescit. Cum uino illita inflammationes discutit, & abscessus rumpit. Ossa extrahit, trita & illita. Miscetur aptè medicamentis quæ exedendo sunt. Bibitur comitialibus drachmæ pondere quotidie per annum. Attonitis & uertigine laborantibus consimiliter assumpta prodest. Cõtra uiperarum ictus pota drachmis duabus prodest. Fœtus necat. Mentem aliquando subturbat. Cit urinam pota. Eclegma ex ea fit cum melle, quod præfocatione oppressis, tussientibus, latera dolentibus, & ruptis datur. Apposita utero, fœtus & secundas trahit. Lienem trium obolorum pondere ex aceto triginta diebus pota consumit. Illinitur utiliter cum fico ad eadem. Ad insessus decoquitur: uuluas siquidem purgat, & abortum facit. Vere ex radice eius exprimitur succus, bibiturq; cum aqua mulsa ad eadem, pituitam ducens. Fructus eius ad psoras & lepras illitus & inunctus facit. Lactis abundantiam efficit succus eius fructus, si cum tritico decocto sorbeatur.

EX GALENO.

Vitis albæ, quam etiam Bryoniã uocant, prima quidẽ germina ab omnibus pro more per uer eduntur, utpote eduliũ stomacho eò quod adstringat gratũ. Habent etiam amaram & modicè acrem adstrictionẽ, quare urinã moderatè mouent. Radix autem abstergentem nonnullam, desiccantem & tenuium partium, ac mode-

C ratē calidam uim obtinet, quamobrē & lienes induratos liquefacit tum epota, tum foris cum ficubus imposita. Psoram etiam ac lepram sanat. Racemosus eius fructus pelles tingentibus utilis est.

EX PLINIO.

Bryoniæ asparagi decocti in cibo aluum & urinam cient. Folia & caules exulcerant corpus: utique ulcerum phagedænis, & gangrænis, tibiarumq; tędio cum sale illinuntur. Semen in uua raris acinis dependet, succo rubente postea croci. Nouere id qui coria perficiunt: illo enim utuntur. Psoris & lepris illinitur. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potumq;. Radix numerosis utilitatibus nobilis: contra serpentium ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis in facie, uarosq; & lentigines, & sugillata emendat, & cicatrices. Eademq; præstat decocta in oleo. Datur & comitialibus potus. Item mente cōmotis, & uertigine laborantibus, drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipsa autem largior aliquanto, purgat sensus. Illa uis pręclara, quod ossa infracta extrahit in aqua imposita, ut Bryonia: quare qui dam hanc albam Bryoniam uocant. Suppurationes incipientes discutit, ueteres maturat & purgat. Cit menses & urinam. Eclegma ex ea fit suspiriosis, & cōtra lateris dolores, uulsis, ruptis. Splenem ternis obolis pota triginta diebus cōsumit. Illinitur eadem cum fico & pterygijs digitorum. Ex uino secundas fœminarum apposita trahit: & pituitam, drachma pota ex aqua mulsa. Succus radicis colligi debet ante seminis maturitatem: qui illitus per se & cum eruo, lætiore quodam colore, & cutis teneritate mangonizat corpora: serpētes fugat. Tunditur ipsa radix cum pingui fico, erugatq; corpus, si statim bina stadia ambulentur. Aliàs urit, nisi frigida abluat.

DE AMPELOMELAENA. CAP. XXXIII.

NOMINA.

D *Vitis nigra unde dicta.*



ΑΜΠΕΛΟΣ μέλαινα Græcis, Vitis nigra Latinis nominatur. Officinis incognita. Germanis Waldreben/oder Lynen/oder Lenen uocāt. Nigra uero uitis dicta est à radice nigra, & quod uitis similitudinē obtineat.

FORMA.

Folia Hederæ similia habet, magis tamen ad Smilacis folia accedentia, cui & caules similes obtinet: maiora tamen eius folia quàm illius sunt. Clauiculis hæc etiam arbores amplectitur. Semen racemosum, initio herbaceum, cum maturuit deinde nigrum. Radicem foris nigram, intus buxei coloris. Ex qua deliniatione omnibus cōstat herbam hanc cuius picturā exhibemus, esse uitem nigram. Folijs enim Hæderę, maioribus tamen, Smilaci proximioribus, caulibus quoq; cognatis. Clauiculis suis arbores perinde atque adminicula comprehendit. Semen racematim cohæret, inter principia uirens, post maturitatem nigrescens. Radix foris atra, intus buxeo colore nitet. Flores eius, quod omisit Dioscorides, sunt candidi, & odorati, quibus decidentibus semen subnascitur plumis quasi uestitum, aut barbæ canæ effigiem præbens

LOCVS.

In frutetis & dumetis potissimum nascitur.

TEMPVS.

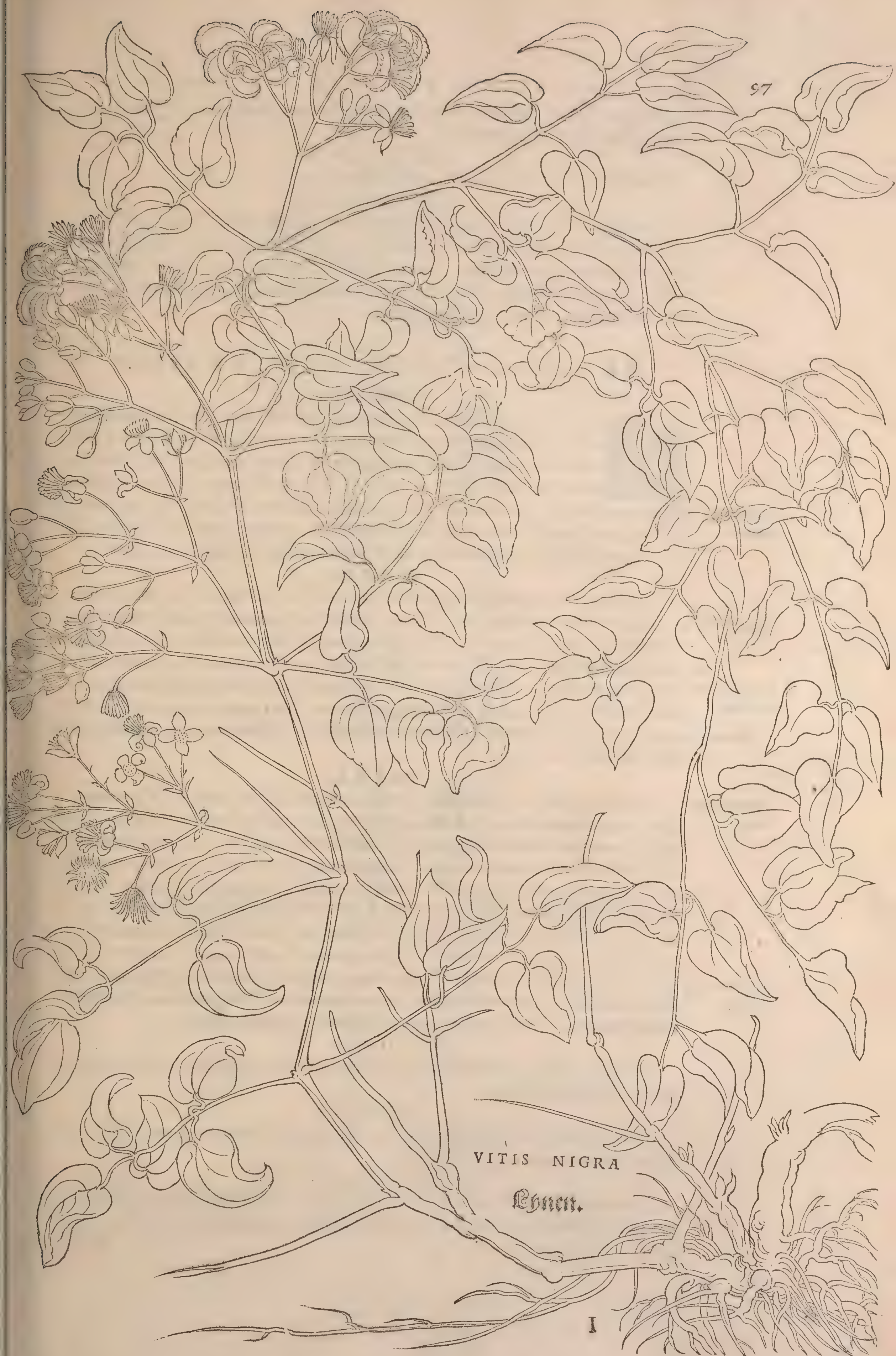
Floret Iulio mense, Augusto uero semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod uitis alba temperamentum habet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius caules in prima germinatione olerum modo manduntur, urinæ & mensibus ducendis utiles. Iidem lienes minuunt. Comitialibus, uertiginosis, & resolutis accōmodati sunt. Radix eadem prętat quæ uitis albæ, minus efficax tamen. Folia cum


VITIS NIGRA
Lynen.

C lia cum uino illita ad iumentorum ceruices exulceratas conducunt. Quinetiam luxatis eodem modo imponuntur.

EX GALENO.

Viti albæ ad omnia similis, nisi quod imbecillior.

EX PLINIO.

Asparagi eius in cibo urinæ ciendæ, lieniq; minuendo utiles. Radix ossa infracta efficacius extrahit quàm suprà dicta. Cæterum eidem peculiare est, quod iumentorum ceruicibus unicè medetur. Aiunt si quis in uilla extruxerit, fugere accipitres, tutasq; fieri aues uillaticas. Aliter eadem in iumento hómineq; flegma aut sanguinem qui screatur, talos circunligata sanat.

DE AMARANTO. CAP. XXXIIII.

NOMINA.



ΜΑΡΑΝΤΟΣ Grecis, Amarantus Latinis dicitur. Medicis & herbarijs nostræ ætatis ex amore & anthos dictionem cōponi credentibus, Flos amoris uocatur. Hanc appellationem usurpantes Germani, Florámor nominant, aliàs Samatblům / & Tausentschön appellatur. Amarantus autem non alio nomine dici cœpit, quàm quod flos eius nunquam marcescat. Hinc est quod puellæ hyemales sibi corollas ex eo cōficiant: id quod Erfordiæ, ubi non solum æstate, uerumetiam hyeme gestant coronas, fieri potissimū solet.

Amarantus unde dictus.

GENERA.

Duplex est Amarantus: unus luteus, qui Dioscoridi ἑλίχρυσον, Galeno Amarantus, officinis & imperitis Stichas citrina, uel ut ipsi loquuntur, Sticados citrinum, Germanis Rheinblůmen / quòd in regionibus quæ Rheno adiacent, potissimum
D uero quæ intra Spiram & Vuormaciam sunt, proueniat: oder Mottenblům / oder Jüngling appellatur. Helichryson dictum, quod ad solis repercussum comantib. in orbem florum folijs, fulgorem auri præ se ferat. Alter purpureus, qui hodie Flos amoris uulgò, & Germanis Florámor / oder Samatblům uocatur, ut paulò antè à nobis dictum est.

Stichas citrina. *Helichryson unde dictum.* *Flos amoris.*

FORMA.

Amarantus luteus qui Helichryson alio nomine dicitur, uirgam habet tenuem, uirentem, rectam, solidamq;. Folia angusta ex interuallis, Abrotono similia. Comā orbicularem, auri modo fulgentem. Vmbellam rotundam, ueluti corymbos arescentes. Radicem tenuem. Ex qua descriptione planum fit eam herbam quam hodie officinæ solœcismo utentes Stichada citrinam nominant, esse Helichryson. Est enim herba surculosa, exilibus ramulis, folio ut Hyssopus angusto, gustu amaro, & instar Abrotoni albicante: coma orbiculari, auri modo splendente: umbella rotunda ueluti corymbos arescentes: radice gracili. Et ut paucis dicam, non est nota quæ illi non aptissimè quadret. Purpureus uero pedali altitudine surgit, caule purpurascente, folijs Ocymo similibus, maioribus tamen & longioribus, spica purpurea, uerius quàm flore, inodora, qua nihil gratius aspectu cernitur.

Amarantus luteus. *Amarantus purpureus.*

LOCVS.

Nascitur in asperis, sabulosis, siccis & conuallibus locis luteus. Alter autem in hortis & fictilibus seritur.

TEMPVS.

Helichrysum Iunio & Iulio mensibus floret. Amarantus uerò purpureus æstate, potissimū autem Augusto mense.

TEMPERAMENTVM.

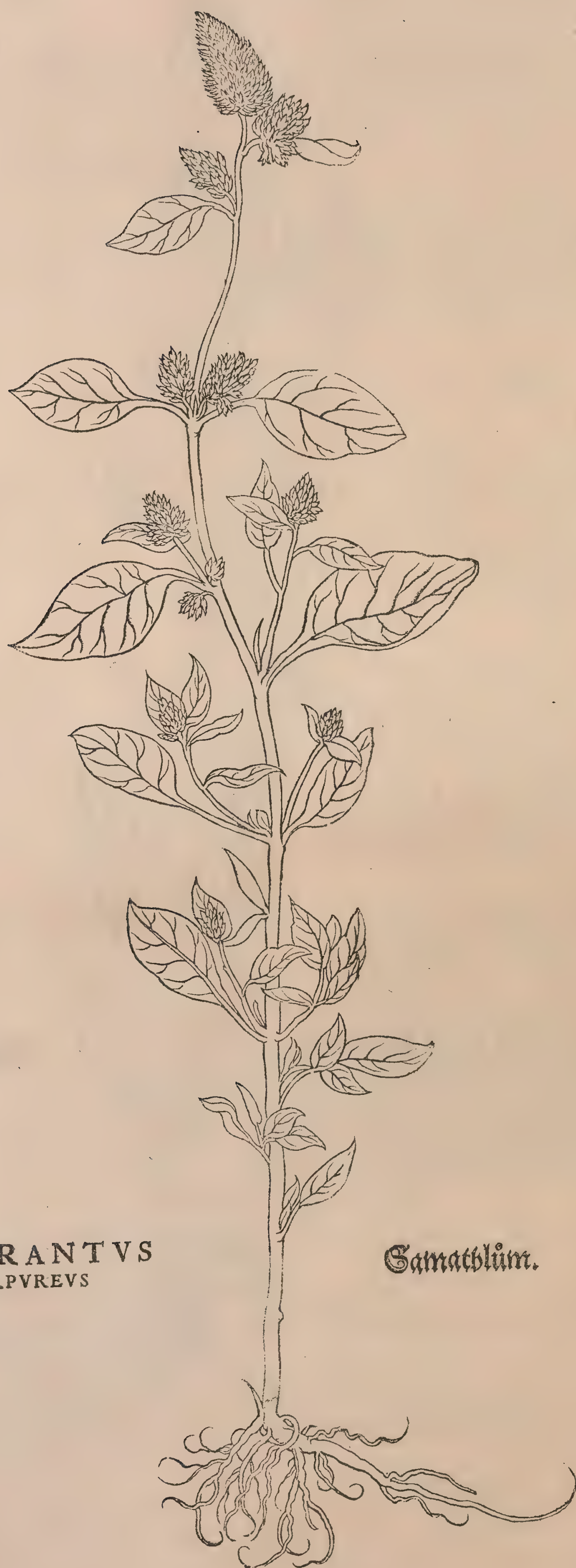
Luteus calidus & siccus hauddubiè est, id quod amaritudo in gustu & facultates eius abundè demonstrant. Purpureus autem recentiorum herbariorū sententia frigidus est & siccus.

VIRES.



AMARANTVS LVTEVS.

Rheinblůmen.



AMARANTVS
PVRPVREVS

Samatblům.

A VIRES EX DIOSCORIDE.

Coma Helichrysi cum uino pota difficultatibus urinæ, serpentium ictibus, coxendicum doloribus, & ruptis auxiliatur. Menses ducit, & sanguinis grumos in uesica aut aluo cum oxymelite pota liquefacit. Destillationem trium obolorum pondere cum uino diluto albo ieiuno data compescit. Reponitur etiam cum uestibus, quas ab erosione integras seruat. Vnde iterum colligere licebit, herbam quam Rheinblůmen uocant, esse Helichrysum, quod illam hac facultate ut uestes à tineis tueatur præditam esse, omnibus in confesso est.

EX GALENO.

Amarantus, luteus nempe, facultatis est incidentis & extenuantis. Quapropter coma eius cum uino pota menses educit, & sanguinis grumos liquare creditur, non solum in uentre, sed & in uesica. Sed tunc potius illam cum mulso bibere conuenit. Omnes uero simpliciter fluxiones pota desiccat, stomacho tamen aduersa.

EX PLINIO.

Heliochrysum ciet urinas è uino pota, & menses. Duritias & inflammationes discutit. Ambustis cum melle imponitur. Contra serpentium ictus & lumborum uitia bibitur. Sanguinem cõcretum uentris ac uesicæ absumit cum mulso. Folia eius trium obolorum pondere sistunt profluuia mulierum in uino albo. Vestes tuetur odore non ineleganti.

APPENDIX.

Recentiores purpureum Amarantum uehementer siccare tradunt, ideoq; cum uino sumptum alui fluxiones sistere scribunt: sed, ut aiunt, stomacho aduersatur. Lutei floribus in uino decoctis, ad lumbricos educendos utuntur: & ad pediculos enecandos in lixiuio coctis.

B

DE AQVILEGIA. CAP. XXXV.

NOMINA.



QVAE Aquilegia uulgò ab omnib. appellatur herba, ea Germanis Ackeley/Agley/& Ageley nominatur. Quo uero nomine Græcis aut Latinis medicis uocata sit, nobis nondum constare potuit. Non esse enim Græcorum Aegilopa, ut non solum uulgares herbarij, uerumetiam magni nominis medici putant, notius est quàm ut demonstrari à me debeat. Nam nihil in uniuersa Aegilopis, quæ alterum Auenæ genus est, historia reperitur, quod ad Aquilegiam referri queat. Neque enim tam ab anguilla cancer, quàm Aegilops ab Aquilegia dissidet: ut hoc nomine errare toto cœlo euidentissimũ sit, qui Aegilopa esse Aquilegiam arbitrantur.

Aquilegia non est Aegilops.

Aegilops quid.

FORMA.

Folia Chelidonij maioris habet, sed paulò rotundiora, ac molliora. Caulem cubitalem, & interdum proceriorem, in cuius summo flores purpurei sunt, ex caudis quibusdam ueluti muliebres loculi propendentes. His decidentibus capitula subnascuntur, haud secus atque in melanthio, in quibus semen atrum est. Radix eius crassa.

LOCVS.

Nascitur passim in hortis, & pinguibus quibusdã pratis. Inuenitur etiam in montibus syluosis, & interdum in petris & muris.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

In gustu dulcedinem quandam præ se ferre uidetur, ut hoc nomine mediocriter


AQVILEGIA
Ackeleh.

A calidam esse, ac modicè digerendi uim habere uerisimile sit.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Recentiores omnes, tum herbarij, tum medici, Aquilegiæ omnes Aegilopis facultates tribuunt, at quàm rectè ipsi uiderint. Neque enim uerisimile est herbę quę subacris non est, tantam discutiendi inesse facultatem posse. Quum uero modicè digerat & exiccet, scabiei & fistulis, potissimum si illi farina cōmisceatur triticea, conferre potest.

DE ALLIARIA. CAP. XXXVI.

NOMINA.



NONDVM constat quo nomine ueteribus Græcis & Latinis herba hæc appellata sit. Vulgò tamen, eò quòd trita eius folia ingratum ac planè alliaceum odorem redolent, Alliaris & Alliaria nominatur. Germanicè Knoblochkraut/oder Leuchel/oder Saßkraut. Pandectarum autor Pedem asininum uocat. *Alliaria unde dicta.* *Pes asininus.*

FORMA.

Folia eius cum primum emicant subrotunda sunt, uiolæ similitudine, aliquantulum tamen maiora. Adulta autem in angulos exeunt. Herba ipsa bicubitali proceritate consurgit, caule tereti, folijs Vrticæ, nisi quod leuiora sunt, parcius fimbriata, & à pediculo latiora, Allij odoratu cum teruntur, flore lacteo albóue, exili in siliquis semine, atro colore, radice oblonga, eiusdem cum folijs odoris.

LOCVS.

B Passim propter sepes & agrorum margines prouenit.

TEMPVS.

Folia statim primo uere, atqueadeò Martio ipso erumpunt. Floret autem æstate, atque deinceps semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Quum prorsus suboleat Allium, necesse est ut temperamento eodem prædita sit. Calefacit igitur hauddubiè & desiccat, non tamen perinde atque Allium in excessu quarto.

VIRES.

Easdem propè Allij facultates habere uel hinc conijci potest, quod nonnulli in iuribus tortiuisq; succis pro Allio substituant. Proinde corpus calefacere, crassos humores in eo extenuare, glutinosos incidere potest. Omnia tamen hæc minori quàm Allium efficacia. Semen eius cum aceto emplastri modo mulieribus strangulatu uteri laborantibus impositum, & uuluæ admotum prodest, ac easdem excitat. Et summatim, omnia quæ Nasturtij semen, sed minori efficacia, potest.


ALLIARIA
Knoblochkraut.

A

NOMINA.



ΑΚΑΛΥΦΗ, ἡ κνίδη Græcis, Vrtica Latinis nuncupatur. Officinæ latino nomine utuntur, Germanis Neſſel appellaẽ. Acalyphe uero dicta eſt, Athenæo autore, quod iniucundo ſit tactu, & pruriginem cieat. Cnide autẽ, quod uellicet, pungat, ac ſuo morſu ſenſum laceſſat, à uerbo κνίζειν, quod pungere & uellicare ſignificat. Vrtica ab urendo, quod pruritum puſtulasq́ igni ſimiles excitet. *Acalyphe unde dicta. Cnide. Vrtica.*

GENERA.

Dioſcorides duo facit genera. Vnam aſperam, quam hodie Romanam uocant: & eſt ea quam pictam damus. Huius quidem ſemine in officinis utendum, non alterius quæ paſſim in ſepibus ac dumetis naſcitur. Germanicè Welſchneſſel appellatur. Alteram minus aſperam, quam ob id mollem nominãt. Hanc nondum uidere potuimus. In Germania noſtra pręter hæc genera, alia duo inueniuntur. Vnum maius, quod germanicè Heyterneſſel nominãt: alterum minus, germanicè Brenneſſel/ uel Haberneſſel/ quod nimirum in auena naſcatur, appellari ſolet. Harum etiam picturas adijcere placuit, quod non prorſus inefficaces eſſe putemus, quandoquidem haud ſecus atq; Romana pungere uideantur. *Vrtica romana. Vrtica noſtra maior. Vrtica minor.*

FORMA.

Romana caule eſt rotundo & aſpero, ſylueſtrior etiam & aſperior, latior & nigrior folijs, ſemine haud diſſimili in globulis quibuſdam ſemine lini, ſed minore. Altera priori ſimilis eſt, niſi quod non ſimiliter aſpera eſt, tenuiusq́ ſemen habet.

LOCVS.

Romana apud nos non niſi ſata prouenit, non ſecus atque mollis uocata urtica. Vulgares paſſim in dumetis ac ſepibus gignuntur. *Romana.*

B

TEMPVS.

Semen meſsibus colligi oportet.

TEMPERAMENTVM.

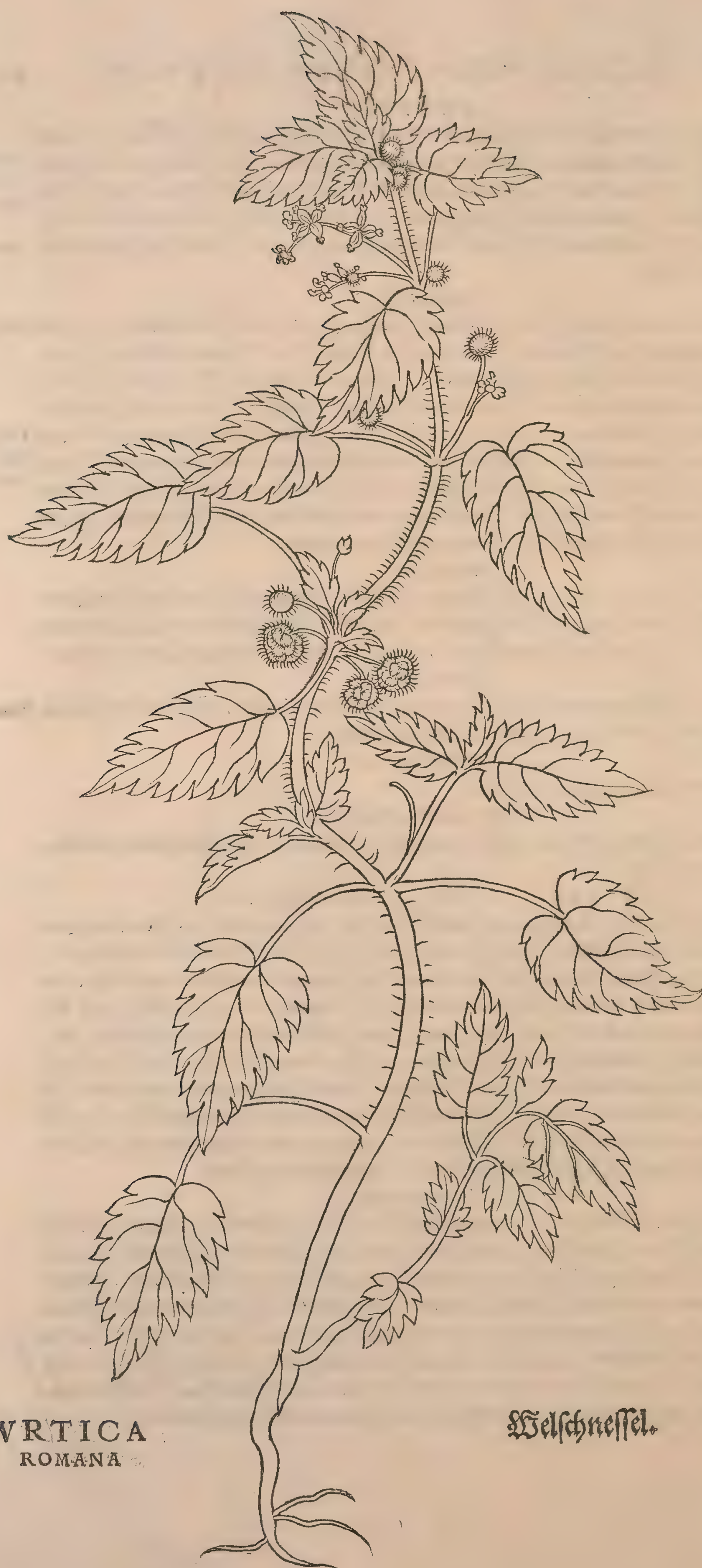
Subtilium eſt partium, & temperaturæ ſiccæ, non tamen tantum habet caliditatis ut iam mordicet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtriuſq; folia cum ſale illita canis morſibus, gangrænis, malignis ulceribus, cancris, ſordidisq́, luxatis, tuberculis, parotidibus, phygethlis, & abſceſſib. medentur. Lienoſis cum cerato imponuntur. Profluuia ſanguinis ex naribus cum ſucco trita & impoſita ſiſtunt. Cum myrrha trita & impoſita menſes mouent. Recentia admota uteri procidentias emendant. Semen cum paſſo potum uenerem ſtimulat, & uuluas aperit. Cum melle linctum orthopnœas, pleuritidas, & peripneumoniã iuuat. Ea quæ in thorace ſunt educit. Miſcetur & exedentibus medicamentis. Folia cum conchulis decocta aluum molliunt, urinasq́ mouent. Cum ptiſana decocta ea quæ in thorace ſunt educunt. Decoctum foliorum cum exiguo myrrhę potum menſes elicit. Succus gargariſſatus, uuam inflammatam reprimit.

EX GALENO.

Herbæ ſemen & folia, nam hæc potiſſimũ in uſum adhibentur, digerentis ſunt facultatis, adeò ut tubercula & parotidas ſanent. Sed & quiddam flatuoſum obtinent, quo & uenerem extimulant, maximè ubi cum paſſo ſemen bibitur. Porrò quod non uehementer calefaciat, ſed admodum tenuium ſit partium, teſtatur craſſorum uiſcoſorumq́ humorum ex thorace & pulmone eductio, tum quod partes quas contigerit pruriant. Cæterum flatuoſum eius, cuius particeps eſſe dicta eſt, dum concoquitur, naſcitur: non enim actu flatuoſa eſt, ſed potentia. Ventrem autem mediocriter ſubducit ipſa duntaxat abſterſione, ac ueluti titillatione, non purgatione



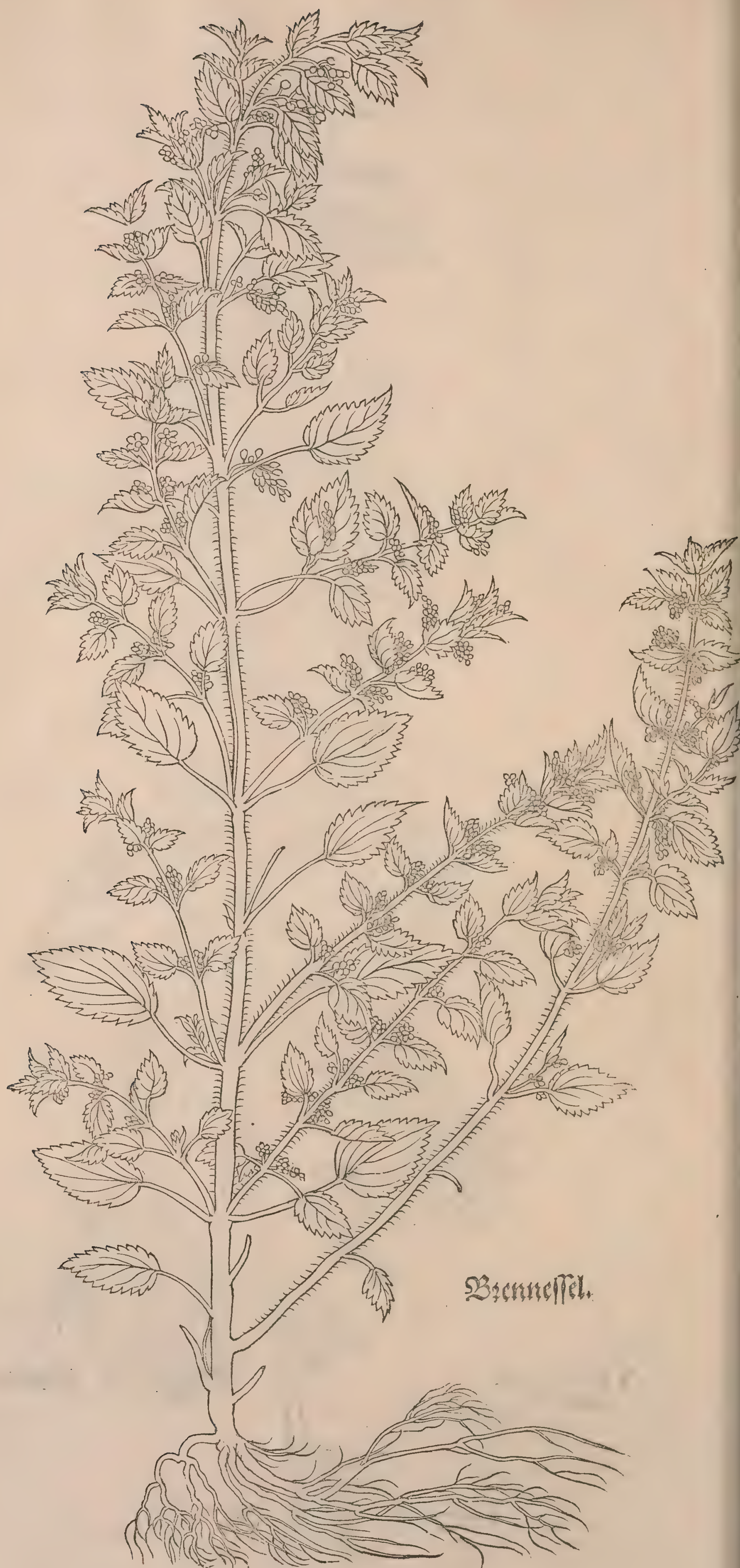
VRTICA
ROMANA

Welschnessel.



VRTICA MAIOR

Heyternessel.



VRTICA
MINOR

Brennessel.

A gatione. Gangrenosa & cancrosa, & in totum quæ exiccari citra mordacitatem postulant, ea conuenienter sanat.

EX PLINIO.

Vrtica plurimis scatet remedijs. Semen eius Cicutæ contrarium esse Nicander affirmat. Item fungis, & argento uiuo. Apollodorus & Salamandris cum iure decoctæ testudinis. Item aduersari Hyoscyamo, & serpentibus, & scorpionibus. Quin illa ipsa amaritudo mordax, uuas in ore, procidentesque uuluas, & infantium sedes, tactu resilire cogit. Lethargicos expergisci tactis cruribus, magisque fronte. Eadem canis morsibus addito sale medetur. Sanguinem trita naribus indita sistit, & magis radice. Carcinomata & sordida ulcera, sale ammixto: item luxata. Sanat & panos, parotidas, carnesque ab ossibus recedentes. Semen potum cum Sapa, uuluas strangulantes aperit, & profluuia narium sistit impositum. Vomitiones in aqua mulsa sumptum à cœna, faciles præstat, duobus obolis. Vno autem in uino poto, lassitudines recreat. Vuluæ uitijs tostum, acetabuli mensura. Potum in sapa, resistit stomachi inflationibus. Orthopnoicis prodest cum melle, & thoracem purgat eodem ecligmate. Et lateri medetur cum semine lini: addunt Hyssopum & piperis aliquid. Illinitur lieni. Difficilem uentrem tostum cibo emollit. Hippocrates uuluam purgari poto eo pronunciat. Dolore leuari tosto acetabuli mensura dulci poto, & imposito cum succo maluæ. Intestinorum animalia pelli cum hydromelite & sale. Defluuia capitis, semine illito cohonestari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo uetere, aut folia cum ursino adipe trita imponunt. Ad eadem radix tusa cum aceto, non minus utilis. Item lieni. Et cocta in uino discutit panos, cum axungia uetere salsa. Eadem psilothrum exiccat. Condidit laudes eius Phanias physicus, utilissimam cibis coctam conditámue professus arteriæ, tussi, uentris destillationi, stomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cum oleo sudorem,
B coctam cum conchulis ciere aluum, cum ptisana pectus purgare, mulierumque menses cum sale, ulcera quæ serpunt cohibere. Succus quoque in usu est. Expressus illitusque fronti sanguinem narium sistit, potus urinam ciet, calculos rumpit. Vuam gargarissatus reprimit. Si quadrupedes fœtum non admittant, urtica naturam fricandam monstrant.

DE APHACE. CAP. XXXVIII.

NOMINA.



ΦΑΚΗ Græcis, Aphace Latinis, uulgò Syluestris uitia, & Os mundi, Germanis Wildwicken/oder S. Christoffelßkraut uocatur. Alia est ab Aphaca Theophrasti, quæ syluestrium olerum genus est, de qua suo loco plura dicemus.

FORMA.

Exiguus frutex est, lenticula altior, tenuioribus folijs. Quæ nascuntur in ea siliquæ lente maiores, terna aut quaterna semina nigriora & minora continent.

LOCVS.

In aruis sponte nascitur.

TEMPVS.

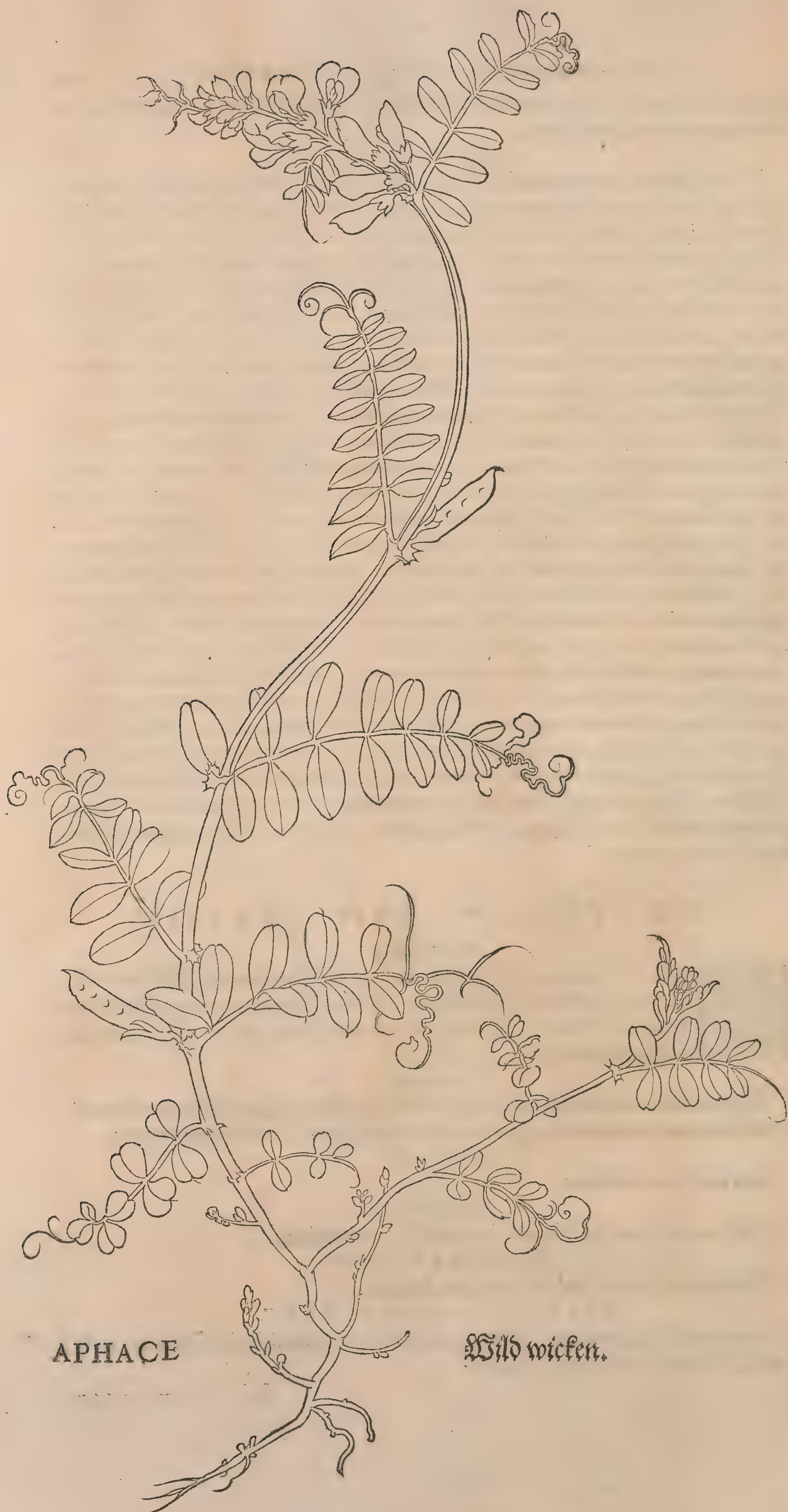
Maio mense floret, & subinde semen in siliquis producit.

TEMPERAMENTVM.

Moderati caloris est, ualentius autem deficcat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semina adstringendi uim habent, quapropter stomachi & alui fluxiones tosta, fracta, & decocta lentis instar sistunt.



APHACE Wild wicken.

A EX GALENO.

Aphace facultatem obtinet adstrictoriam, sicut & ipsa lenticula. Sed & similiter ut lenticula edi solet: cæterum ægrius quàm illa concoquitur. Aluum retinet.

EX PLINIO.

Natura ei ad spissandum efficacior quàm lenti. Reliquo usu eosdem effectus habet. Stomachi aluiq; fluxiones sistit semen decoctum.

DE ANDRACHNE. CAP. XXXIX.

NOMINA.



ΑΝΔΡΑΧΝΗ Græcis, Portulaca Latinis & Officinis, Germanis Burtzelkraut dicitur, corrupta tamen uoce, cum efferendum esset Portzelkraut/ac si porcellorũ herbam dicerent. Aliàs Sawbon ijsdem appellatur. Portulaca.

GENERA.

Portulaca in duas distribuitur species: unam hortensem, & alteram syluestrem, quæ non est tertium Aizoi genus, ut aliqui seducti mendosis Dioscoridis exemplaribus credunt. Nam quod pleriq; nomina harum duarum plantarũ cõfuderint, factum subinde est ut multa adulterina, quę scilicet tertij generis Aizoo debentur, capiti de Portulaca syluestri inserta sint, quę omnia prorsus expungenda ueniunt, ut paulò pòst clarius mõstrabimus. Hortensem Germani simpliciter Burtzelkraut/ syluestrem uerò wild oder ackerburtzel uocant. Portulaca hortensis. Syluestris.

FORMA.

Hortensis caules habet crassos, pingues, teretes, in altum erectos, lentè uergentes in puniceũ, folia pinguia, à tergo candida, flores exiguos luteos, semina nigra in herbaceis calycibus cõtenta. Syluestris folia oleæ obtinet, minora tamen multò, nu B merosiora & tenera, rubentes cauliculos ab una radice multos in terra sessiles, qui cõmanducati succo abundãt, glutinosiq;, & sapore salsi sunt. Hæc est genuina apud Dioscoridẽ Portulacæ deliniatio, reliqua uero omnia sunt adulterina, & ab imperito aliquo rerũ, ex capite de tertio Aizoo excerpta, & huic sine omni iudicio inserta.

LOCVS.

Prouenit in hortorum areolis, uineis, & alijs cultis locis, hortensis. Cæterum syluestris in petrosis & incultis etiam nascitur.

TEMPVS.

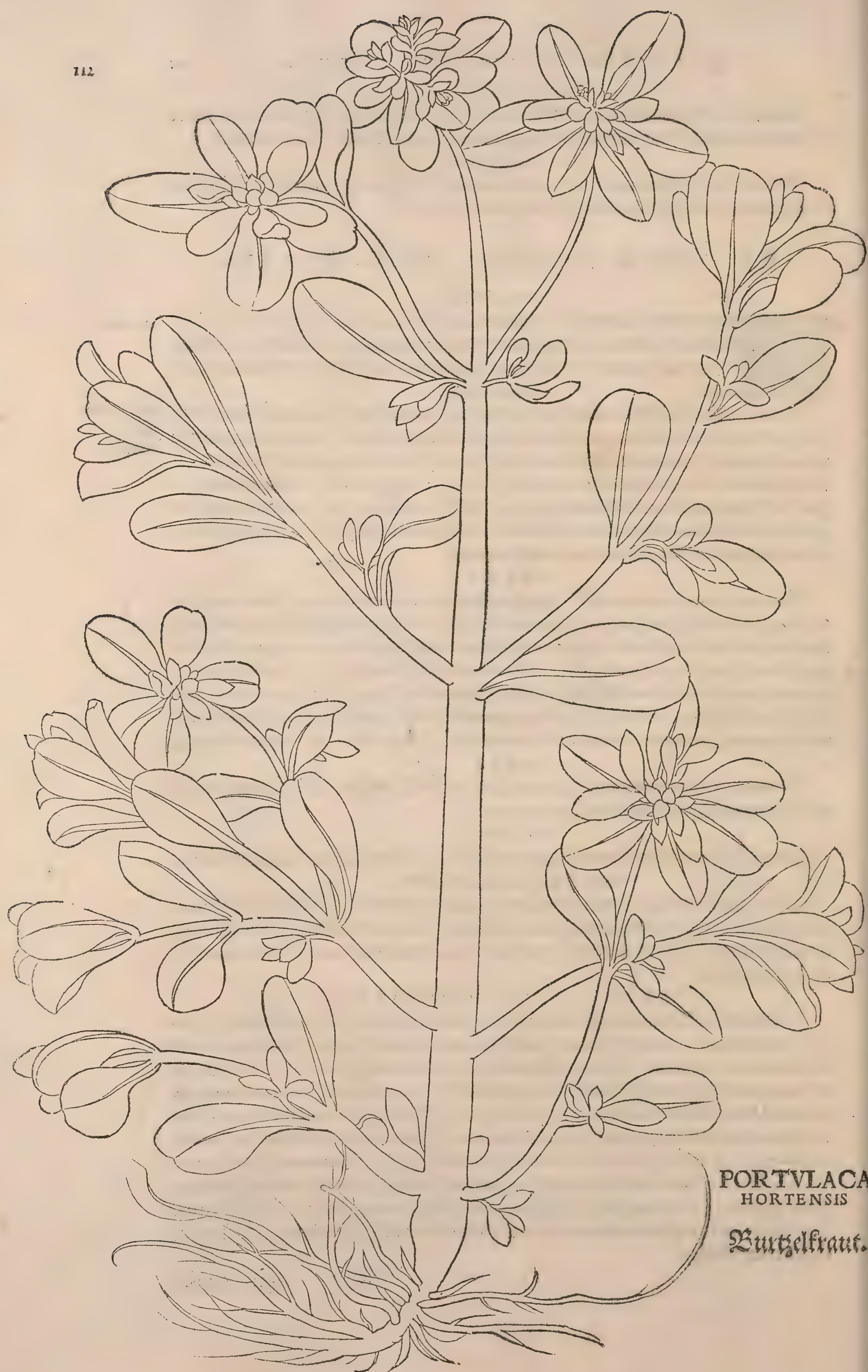
Iunio & Iulio potissimũ mensib. carpenda folia & flores: semen uerò sequentib.

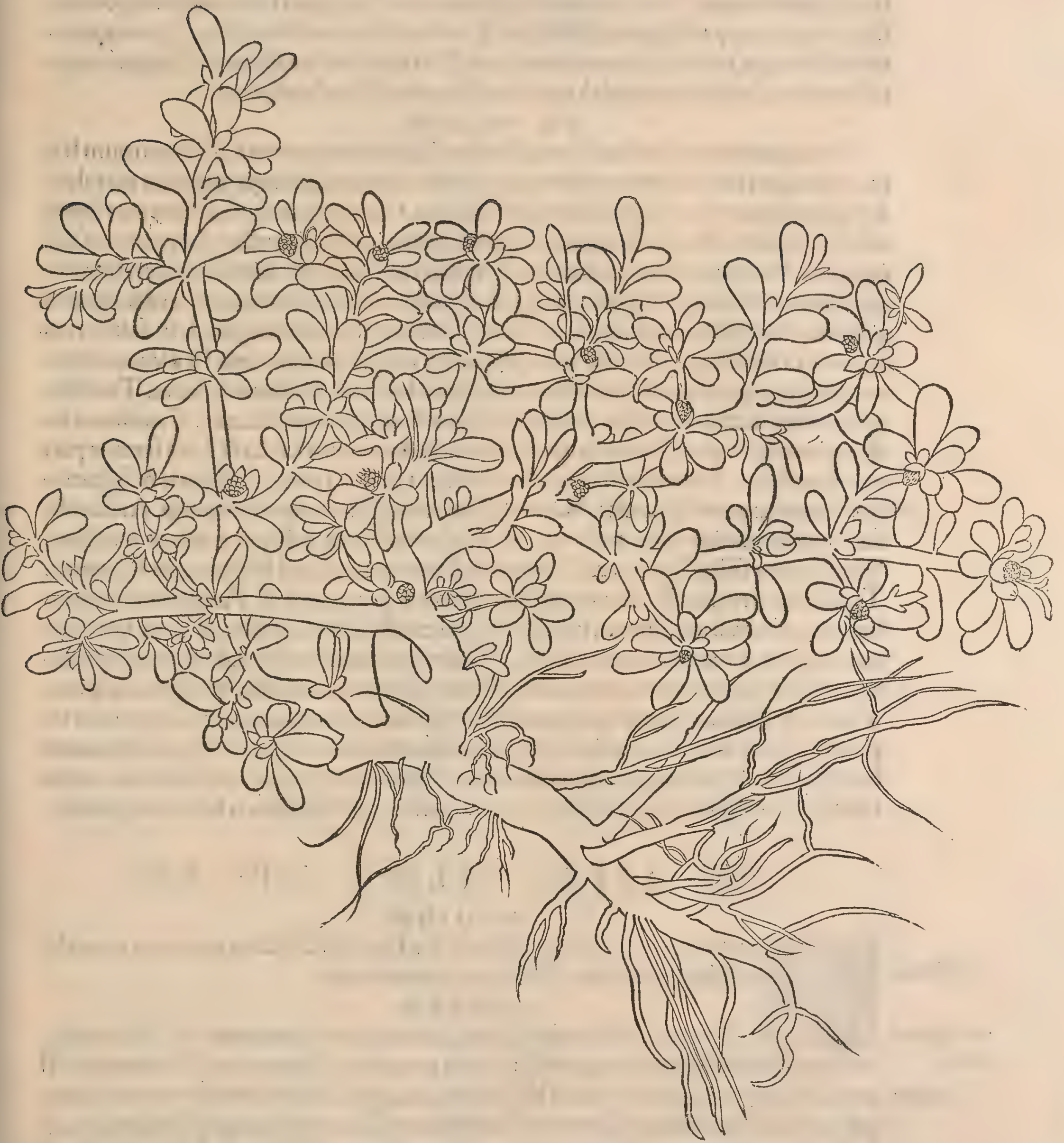
TEMPERAMENTVM.

Refrigerat utraq; quidem in tertio ordine à temperatis ac medijs, humectat uero in secundo: quare uiribus etiam non distant. Hinc quæ in Dioscoride leguntur non sunt propriæ, sed Aizoi tertij generis, & à sciolo aliquo temerè Portulacæ syluestri attributæ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Portulaca uim habet adstrictoriam. Cum polenta illita, capitis doloribus, oculorum inflammationibus, & aliarum partiũ, stomachi ardoribus, erysipelatis, & uesicæ doloribus auxiliatur. Cõmanducata dentium stuporẽ, stomachi & intestinorũ æstuationem fluxionesq; sedat. Renes erosos & uesicã adiuuat. Veneris impetus exoluit. Pari effectu & succus eius prodest potus, & in febribus etiam ualens. Contra rotundos lumbricos, sanguinis excreationẽ, dysenterias, hæmorrhoidas, profluuia sanguinis percocta efficax. Contra Sepis morsus. Ocularibus medicamẽtis utiliter cõmiscetur. Intestinis fluxione laborantibus, aut uulua erosione affecta infunditur. Contra dolores capitis ex ustione cum rosaceo aut oleo ex alto destillatur. Exanthemata in capite cum uino exterit. Vulneribus ad syderationem spectantib. ex polenta illinitur.


PORTVLACA
HORTENSIS
Burtzelkraut.



PORTVLACA SYLVESTRIS

Wilde burtzel.

C

EX GALENO.

Portulaca frigida & aquea temperamento est, paucæ cuiusdam austeritatis particeps. Proinde fluxiones reprimit, maximè biliosas & calidas, cum eo quod eas mutet, & in qualitate alteret, magnopere refrigerans. Hac ratione & æstuantes, ut si quid aliud, adiuuat, tum uentris osculo imposita, tum totis hypochondrijs, potissimum in hecticis febribus. Præterea dentium stuporem sanat, nempe quæ ab acidorum contactu asperè exiccata fuerant, leniens atq; replens, utpote cum uiscosam habeat humiditatem. Similiter uero & succus eius. Itaq; non foris modò impositus, sed epotus quoq; refrigerat. Hoc sanè & toti herbæ comesæ accidit. Quoniam autem adstringit, utiliter dysentericis editur, & in muliebri profluuio, & sanguinis reiectionibus. Sed ad hæc multò quidem efficacior est herbæ succus.

EX PLINIO.

Portulacæ memorabiles usus traduntur. Sagittarum uenena, & serpentium hæmorrhoidum & presterum restringit, pro cibo sumpta, & plagis imposita extrahit. Item hyoscyamo poto, è passoq; expresso succo. Cum ipsa non est, semen eius simili effectu prodest. Resistit & aquarum uitijs, capitis dolori, ulceribusq; in uino tusa & imposita. Reliqua ulcera cum melle cõmanducata sanat. Sic & infantiũ cerebro imponitur, umbilicoq; prociduo. In epiphoris uero omniũ, fronte temporibusq; cum polenta. Sed ipsis oculis, è lacte & melle. Eadem, si procident, prodest, folijs tritis cum corticibus fabæ. Pustulis cum polenta & sale, & aceto ac cera. Et ulcera oris, tumoremq; gingiuarum cõmanducata cruda sedat. Item dentium dolores. Tonsillarum ulcera succus decoctæ. Mobiles dentes stabilit cõmanducata. Cruditates sedat, uocemq; firmat, & sitim arcet. Ceruicis dolores cum Galla & Lini semine pari mensura sedat. Mammarũ uitia cum melle aut cimolia creta. Salutaris & suspiriosis, semine cum melle hausto. Stomachũ in acetarijs sumpta corroborat. Ardentib. febribus imponitur cum polenta. Et aliàs manducata refrigerat etiam intestina. Vomitiones sistit. Dysenteriæ & uomicis datur ex aceto, uel bibitur cum Cumino. Tenasmis autem cocta, & comitialibus cibo uel potu prodest. Purgationibus mulierum, acetabuli mensura in sapa. Podagris calidis, cum sale illita, & sacro igni. Succus eius potus renes iuuat & uesicas. Ventris animalia pellit. Ad uulnerum dolores, ex oleo cum polenta imponitur. Neruorũ duritias emollit. Venerem inhibet, Venerisq; somnia. Prætorij uiri pater est, Hispaniæ princeps, quem scio propter impatibiles uuæ morbos, radicem eius filo suspensam è collo gerere, præterquam in balneis, & ita liberatum incõmodo omni. Quinetiam inueni apud autores, caput inde litum destillationem toto anno non sentire. Oculos tamen hebetare putatur.

D

DE ASPHODELO. CAP. XL.

NOMINA.



Affodillus.

ΣΦΟΔΕΛΟΣ Græcis, Asphodelus Latinis, Officinis corrupta uoce Affodillus, Germanis Goldwurtz nominatur.

GENERA.

Duo Asphodeli genera.

Duo esse Asphodeli genera, utcunq; uno contentus sit Dioscorides, testatur Plinius libro xxi. cap. xvij. marem nimirum & fœminam. Mas propriè Albucus nominatur, fœmina uerò Hastula regia, quod scilicet dum floret prorsus regij sceptri effigiẽ referat, Germanicè Goldwurtz. Marem depingit Dioscorides, & radicem eius acrem atqueadeo cibo inutilem esse tradit. Fœminæ Theophrastus libro vij. de historia plantarum cap. xij. & Hesiodus mentionem facere uidentur, quandoquidem eius usum in cibo quotidianum fuisse scribant. Hoc enim de mare dici haud posse, radicis mirifica acrimonia facit. Galenus etiam libro secundo de ali-

Albucus.

Hesiodus fœminæ mentionẽ fecisse uidetur.



ASPHODELVS
FOEMINA

Goldwurtz weible.

C de aliment. facult. Asphodelon fœminam cognouisse uidetur, dum scribit, Asphodeli radicem Scyllæ radici, magnitudine, figura & amaritudine quadantenus similem esse. Hæc enim de Dioscoridis Asphodelo uerè dici non possunt, cuius quidē radix non Scyllæ, sed Pæoniæ potius similis est. Denicꝫ non est ut fœminæ amara, sed acris. Necꝫ obstat quod nostra Hastula regia tantā amaritudinē, quantā ei Galenus tribuit, non habeat. Nam necꝫ ea quam Hesiodus suo carmine tantopere celebrauit, tanta prædita fuit amaritudine: aliàs enim citra cocturā multam, cuius tamē ille non meminit, cibo quotidiano idonea esse non potuisset. Et certè ut Aron non in omnibus regionib. parem acrimoniā obtinet, ita nec Hastula regia parem amaritudinem omnibus in locis sortitur. Adeò ut dubium non sit Hesiodum de nostra Asphodelo, quę fœmina est, loquutū esse. De fęmina autem loquutū esse Hesiodū, cōfirmat quod alibi tradat in syluis nasci Asphodelū. Quod certè de ea quam fœminam fecimus, rectè dici potest, quando raro alibi quàm in syluis nascatur. Sententiā nostram firmare uidetur Apuleius ille, qui in libro suo de herbis inscripto, seorsim & Asphodelum, & Hastulam regiam describit.

FORMA.

Asphodelus mas. Asphodelus mas folia habet Porro maiori similia. Caulem leuem in summo florēm ferentē, Anthericū uocatum. Radices sublongas, rotundas, glandibus similes, gustu acres. Nos marem hac uice habere nō potuimus. *Fœmina.* Fœmina folia habet oblonga, angusta, leuiter lenta, Plantagini minori non dissimilia: caulem leuem, in summo non unum, sed plures flores pingues retrorsum incuruos, plenos puniceis maculis, radicem itidem bulbosam, capillis Allij instar multis sub bulbo enascentibus, comatam, gustuqꝫ glutinosam.

D

LOCVS.

Mas non prouenit in Germania nisi in hortis culta & plantata. Fœmina uero in montibus & syluis sua sponte ac copiose nascitur.

TEMPVS.

Iunio mense florent.

TEMPERAMENTVM.

Maris radix calida & sicca est. Fœminę folia cum amara nōnihil sint & acria, itidem calida & sicca esse, quemadmodū etiam radicem, constat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices Albuci uim calefaciendi obtinent, urinas & menses potæ mouent. Lateris doloribus, tussibus, cōuulsionibus, ruptionibus, drachmę pondere ex uino potę medentur. Cōmanducata astragali mensura uomitiones adiuuat. A serpente demorsis datur utiliter trium drachmarū pondere. Illinire autē oportet morsus folijs, radice, & floribus cum uino. Item ulcera sordida, & depascentia. Mammarū quocꝫ & testium inflammationes, tubercula & furunculos, decocta in uini fæce radice: ad recentes autē inflammationes cum polenta. Radicis succus, adiecto uetere uino dulci, myrrha & croco simul decoctis, perquam utile fit oculis medicamentū. Ad purulentas aures per se, & cum thure, melle, uino & myrrha tepefactus prodest. In contrariam aurem per se infusus dentium dolorē mitigat. Cinis è radice cremata illitus, alopecias capillis explet. Oleum in excauatis radicibus igni decoctum, illitum exulceratis pernionibus, & ambustis igni conducit. Dolori aurium instillatus auxiliatur. Candidam uitiliginem linteo antea perfrictam in sole, illita radix emendat. Semen & flores in uino poti, scolopendræ & scorpionum uenenis egregiè aduersantur. Aluum quoque deijciunt.

EX GALENO.

Asphodeli radix utilis est, perinde atcꝫ Ari, Asari & Dracontij. Extergētis siquidem &

A dem & diſcutientis facultatis. Vſtæ tamen cinis calidior, & exiccantior, magis tenuium partium, & ad diſcutiendum potentior efficitur, propterea & alopecias ſanat. Ineſt itaq; ei extenuandi facultas, atq; obſtructa demoliendi, ueluti etiam Dracontio. Ideoq; ipſius coliculus arquatis tanquam ſummum præſidium exhibetur.

EX PLINIO.

Defectis corporib. & phthiſicis conſtat bulbos eius cum ptiſana decoctos aptiſſimè mederi, panemq; ex his cum farina ſubactum ſaluberrimum eſſe. Nicander et contra ſerpentes & ſcorpiones, uel caulem uel ſemen, uel bulbos dedit in uino tribus drachmis: ſubſtrauitq; ſomno contra hos metus. Datur & cõtra uenenata marina, & contra ſcolopendras terreſtres. Folia quoq; illinuntur uenenatorũ uulneribus ex uino. Bulbi neruis articuliſq; cum polenta tuſi illinuntur. Prodeſt & conciſis ex aceto lichenas fricare. Item ulceribus putreſcentib. ex aqua imponere. Mammarum quoq; & teſtium inflammationib. Decocti in fæce uini, oculorũ epiphoris ſuppoſito linteolo medentur. Folijs in quocunq; morbo decoctis magis medici utuntur. Item ad tetra tibiarum ulcera, rimaſq; corporũ quacunq; in parte, farina arefactorũ. Succus quoq; ex tuſis expreſſus, aut decoctus, utilis fit corporis dolori cum melle. Idem odorẽ corporis iucundũ affectantibus, cum Iri arida & ſale exiguo. Folia etiam ſupradictis medentur, & ſtrumis, panis, ulceribus in facie, decocta cum uino. Cinis è radice alopecias emendat, & rimas pedum. Decoctæ radicis in oleo ſuccus, perniones & ambuſta. Et ad grauitatem aurium infunditur. A contraria aure in dolore dentium. Prodeſt & urinæ pota modicè radix, & menſtruis, & lateris doloribus. Item ruptis, conuulſis, tuſsibus, drachmæ pondere in uino pota. Eadem & uomitiones adiuuat cõmanducata. Semine ſumpto turbatur uenter. Chryſermus & Parotidas in uino decocta radice curauit. Item ſtrumas, admixta cachry ex uino.
B Quidam aiunt, ſi impoſita radice pars eius in fumo ſuſpendatur, & quarta die ſoluatur, una cum radice areſcere ſtrumam. Sophocles ad podagras utroq; modo, cocta crudaq; uſus eſt. Ad perniones decoctã ex oleo dedit, & ſuffuſis felle in uino, & hydropicis. Venerem quoq; concitari cum uino & melle perunctis, aut bibentibus, tradiderunt. Xenocrates & lichenas & pſoras, radice in aceto cocta tolli dicit. Item ſi cocta ſit cum hyoſcyamo & pice liquida, alarum quoq; & feminum uitia. Et capillum criſpiorẽ fieri, raſo prius capite, ſi radice ea fricetur. Lapides renum in uino decocta atq; pota eximit. Hippocrates ſemen eius ad impetus lienis dari cenſet. Iumentorũ quoq; ulcera ac ſcabiem, radix illita, aut decoctę ſuccus ad pilum reducit.

APPENDIX.

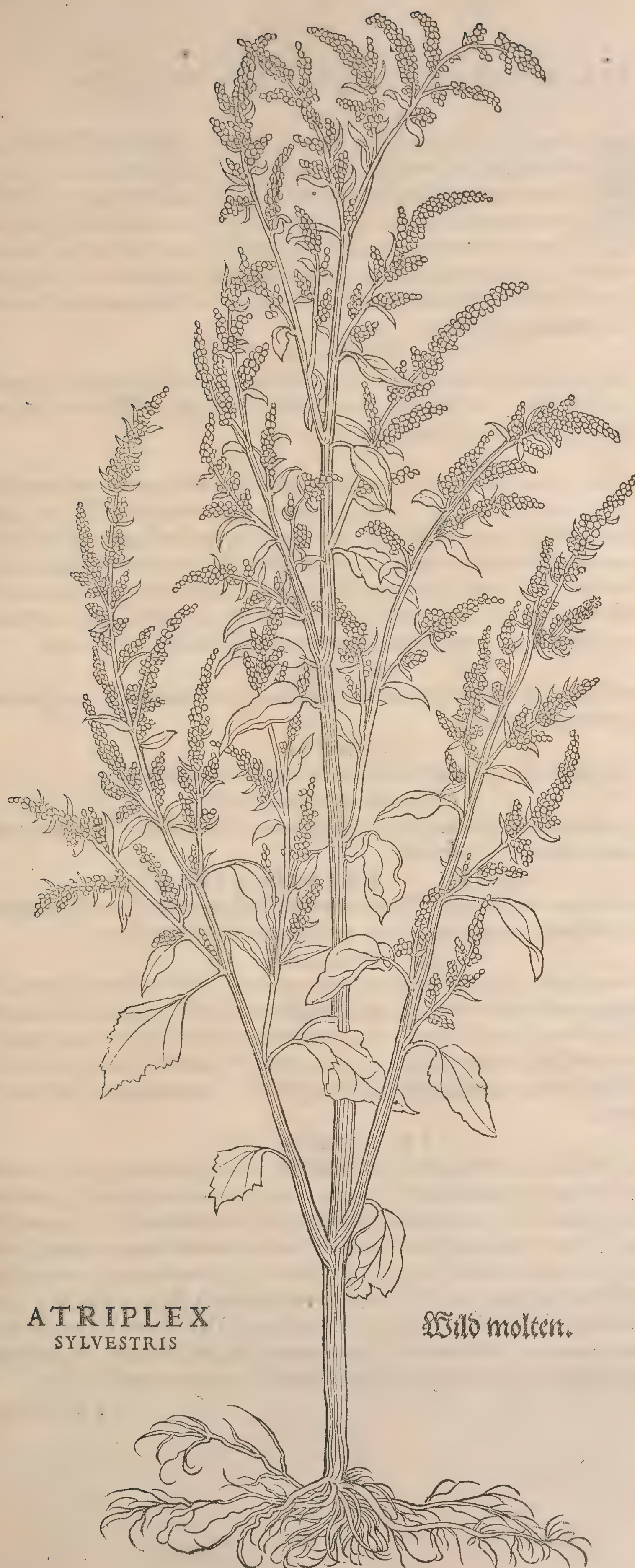
Animaduertendũ facultates à Dioſcoride & Galeno cõmemoratas, Albuco ſeu Aſphodelo mari conuenire, huius enim radix guſtu acris eſt. Quæ uero à Plinio recenſentur, hæ partim mari, partim fœminæ debentur. Fœminę, cuius radix & folia glutinoſa & amara ſunt, ulcera glutinandi, ſcabiem, rimaſq; corporum, & ſi quæ ſimiles ſunt facultates conueniunt, quas periti methodi ſimplicium medicamentorũ facilè diſcernent. Experientia etiam quotidiana teſtatur, huius uſum eſſe in ulceribus malignis ſalutarem. Quæ autem mari ſint tribuendæ, ex Dioſcoride, Galeno, & guſtu quiuis deprehendere poterit. Nos in tranſcurſu tantum parum attentos monere uoluimus, ne indiſcriminatim & promiſcuè utriq; generi has facultates ineſſe putarent.

DE ATRA-



ATRIPLEX
HORTENSIS

Molten.



ATRIPLEX
SYLVESTRIS

Wild molten.

C

NOMINA.



Atraphaxis quare dicta.

ΤΡΑΦΑΞΙΣ, ἢ χρυσολάχανον Græcis, Atriplex Latinis & Officinis, Germanis Molten oder Milten nominat. Atraphaxis Atticis d literam in t mutare frequēter amantibus, dicta est, quòd ἀθρόως αὔξει, id est, statim in amplitudinē adolescat. Siquidem octauo à satu die prosilit, confestimq́ incremento proficere uidetur. Fidem celeris augmēti facit erептum in confinio cęteris herbis alimentum. Ac ne in hortis quidem iuxta eam nasci quicquam tradūt, nisi languidum. Chrysolachanon uerò, id est, aureum olus dixerunt, à luteo quem profert flore.

Chrysolachanon.

GENERA.

Duo Atriplicis sunt genera, satiua seu hortensis, & syluestris. Satiuam simpliciter Germani Molten/ syluestrem uerò cum adiectione aliqua, Wild molten/oder Ackermolten/oder klein scheißmilten nominant.

FORMA.

Atriplex hortensis.

Hortensis caulem fundit quadratum, ramis brachiatum, quibus primum flores lutei exigui, dein foliatum semen & obductum cortice promitur. Radicem unam habet in altum descendentem, non glabram, sed fibris quibusdam capillatā. Syluestris tam luxuriosa proceritate prodit, ut quaternos sæpe cubitos excedat: caule ut hortensis anguloso, ramoso, & purpurascente: folio hortensi non admodum dissimili, potissimum quod ad colorem attinet: flore luteo exiguo, semine racematim congesto, radice simplici in altum descendente, ex qua se multæ promunt.

Syluestris.

LOCVS.

Hortensis non nisi sata prouenit. Syluestris sua sponte nascitur. Vtraque autem

D assiduo humore satiari amat.

TEMPVS.

Vtraque Iunio & Iulio mensibus floret, deinde semen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Atriplex humida in secundo ordine, frigida autem in primo. Hortensis tamen syluestri humidior frigidiorq́ existit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Estur olerum modo elixum. Aluum mollit. Crudum uel coctum illitum panos discutit. Semen eius potum cum aqua mulsa morbum regium sanat.

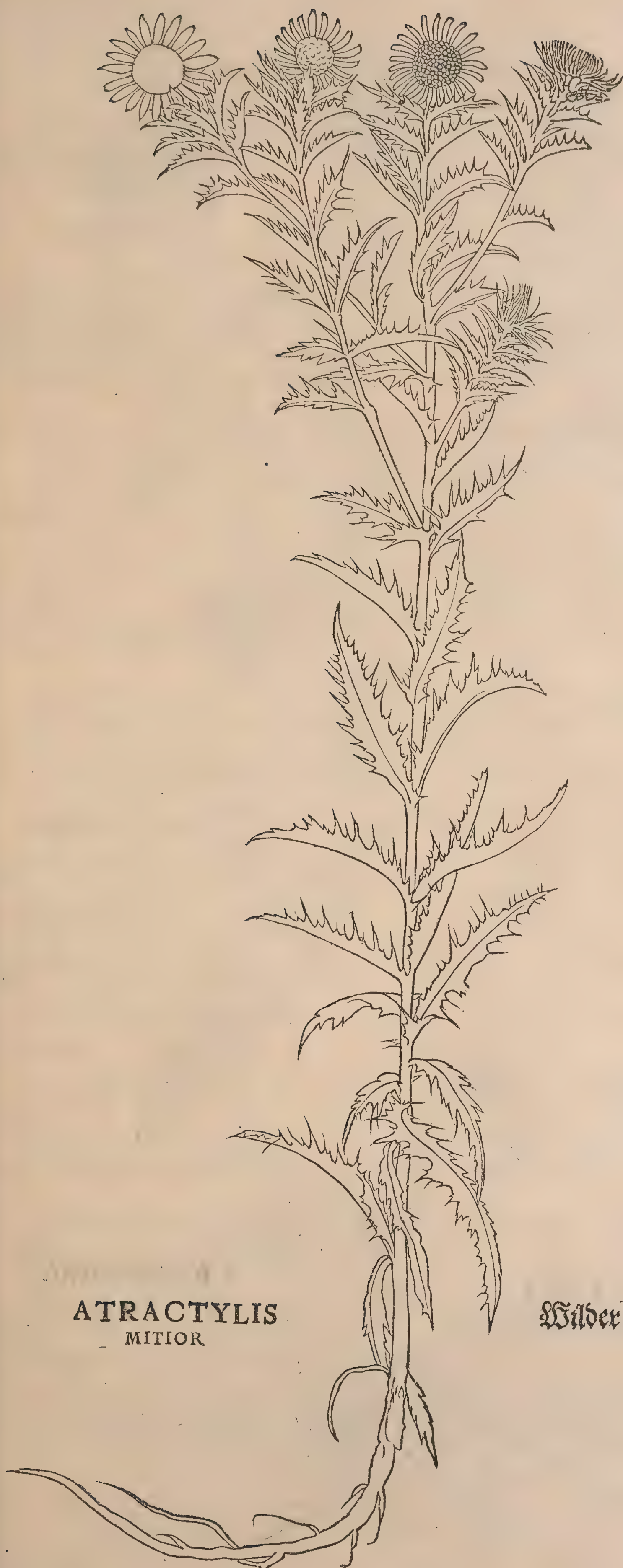
EX GALENO.

Atriplex celeriter, ob lubricitatē, uentrem permeat. Parum autem omnino eius est, quod digerendi obtinet facultatem. Phlegmonis & phygethlis quidē incipientibus, crescentibus, & mollibus adhuc, ac ueluti feruentibus, hortensis: uigentibus uero, declinantibus, & indurescentibus cōmodior est syluestris. Semen eius abstergentis est facultatis, proinde ad morbum regium ex iecoris obstructione prognatum utilis est.

EX PLINIO.

Coquit̄ difficillimè. Addidere Dionysius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos, nec nisi mutata sæpius aqua coquendum: stomacho cōtrarium esse, lentigines & papulas gignere. Hippocrates uuluarū uitijs id infundi cum Beta. Lycus Neapolitanus cōtra cantharidas bibendū dedit. Panos, furunculos incipientes, duritias omnes, uel cocto uel crudo illini utiliter putant. Item ignem sacrum, cum melle, aceto, nitroq́. Similiter podagris. Vngues scabros detrahere dicitur sine ulcere. Sunt qui morbo regio dent semen eius cum melle, arterias & tonsillas nitro addito perfricent, aluum moueant, cocto aut per se, aut cum malua, aut lenticula concitantes uomitiones. Syluestri capillos tingunt, & ad supradicta utuntur medicina.

EX SYMEO-



ATRACTYLIS
MITIOR

Wilder feldsaffran.



ATRACTYLIS
HIRSVTIOR.

Cardobenedict.

A EX SYMEONE SETHI.

Ventrem quidem cit, prodeſt ad caliditatem iecoris, ac ictericis, & calidam temperaturam habentibus ſuccurrit. Cōmodiſſima autem bilioſis. Cum malua illita, inflammationes ſedat.

DE ATRACTYLIDE. CAP. XLII.

NOMINA.



ΑΤΡΑΚΤΥΛΙΣ, ἡ κνῖκος ἀγρία Græcis: Atractylis, Cnicus ſylueſter Latinis dicitur. Atractylis autem ideo dicta, quod ea antiquæ mulieres pro fuſo utebantur: ἄτρακτος enim fuſus eſt Grecis. Sylueſtris uero Cnicus, quia Cnico urbano ſimilis eſt.

Atractylis unde dicta. Sylueſtris cnicus.

GENERA.

Sylueſtris Cnici ſeu Atractylidis, Plinio lib. xxi. cap. xv. & Theophraſto libro vi. cap. iiij. autoribus, duæ ſunt ſpecies. Vna mitior, & Cnico ſatiuo ſimilior. Hanc propriè Greci Atractylida, Latini uero fuſum agreſtem, aut colum ruſticam, quod eius caule rigido admodū & exili, ueteres mulieres pro colu, ut dictum eſt, utebantur, nominabant. Sunt qui Cartamū ſylueſtrem appellant. Germanicè itaq; uocetur wilder feldſaffran/ ut hac ratione diſcernatur à Cnico, quem aliqui Cartamū, & Crocum hortenſem nominãt. Altera hirſutior, caules & folia Soncho nō aſperæ ſimilia habens, quę Officinis omnibus & uulgo Carduus benedictus nuncupatur. Germanicè Cardobenedict/ Bornwurtz/ oder geſegneter diſtel uocatur.

Atractylis propriè dicta. Cartamus ſylueſtris. Carduus benedictus.

FORMA.

Spina eſt Cnico ſimilis, in ſummo autem uirgularū folia multò longiora habẽs, caulem magna ex parte nudū, aſperumq;, quo etiam mulieres pro fuſo utuntur. Capitula in cacumine aculeata, florẽ pallidū, radicẽ tenuem, inutilem. Ex qua ſanè deſcriptione omnib. perſpicuū eſſe putamus, ſpinã quam pictã exhibemus eſſe Atractylida, quod Cnico ſatiuo ſimilis admodū ſit, & in cacumine uirgularū folia quàm Cnicus longiora habeat, caulem deniq; magna ex parte nudū, autumni potiſſimū tempore, quo folia ſua ſponte decidūt, & minimè leuẽ, ſed aſperū ſtriatūq; obtineat. Idem etiam rigidus & exilis eſt, ut fuſi uſum præbere queat. Summitati quoq; eius capitula inſident ſpinoſa, flos illi pallidus, radix tenuis: & in ſumma, nulla eſt nota quę huic non reſpondeat. Carduum autem benedictum uulgò nominatum eſſe alteram Atractylidis ſpeciem, ex Theophraſti & Plinij uerbis oſtendi poteſt: hirſutus enim eſt, caulibus Soncheis, humi ferè reptantibus: propter ſui enim mollitiem ueluti ſeſſilis caducusq; ſolo procumbit, ſemine minuto, frequenti, amaro, & pilis barbato, quod molli lanugine operitur. Flos ei pallidus luteúsue.

Atractylis propriè dicta. (B) *Carduus benedictus.*

LOCVS.

Mitior Atractylis in aruis & montibus, hirſutior autem in hortis iam paſsim prouenit.

TEMPVS.

Prior Auguſto menſe apparet, eius tamen ſemen ante autumnum non matureſcit. Poſterior citius naſcitur, eius tamen ſemen ſerò etiam ad maturitatẽ peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Guſtu cum amaræ ſint ſpinæ hæ, euidentiſsimū eſt calido & ſicco temperamento eſſe præditas, id quod ex earundem etiam facultatibus colligi poteſt.

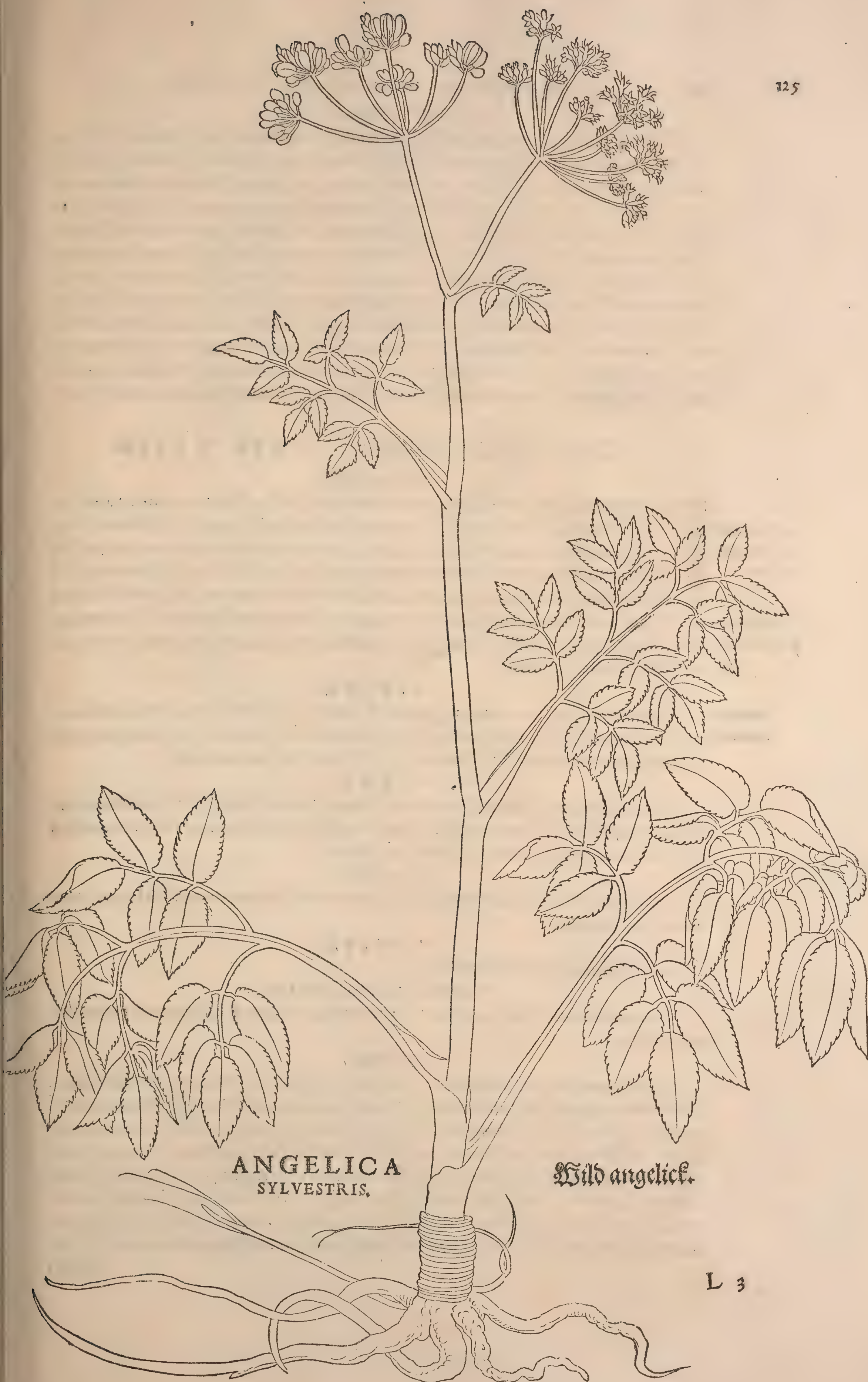
VIRES. EX DIOSCORIDE.

Atractylidis folia, coma & ſemen trita cum pipere uinoq; pota, contra ſcorpionū ictus proſunt. Sunt qui dicant à ſcorpionibus percuſſos quandiu teneant eam herbam, non ſentire dolorem, depoſita uero, dolore affici.

EX GALENO.

Atractylis aut Cnicus ſylueſtris. Hæc planta ex ſpinarū eſt genere. Facultatẽ habet deſiccandi, & modicè digerendi.


ANGELICA
SATIVA.
Zam angelick.



ANGELICA SYLVESTRIS.

Wild angelick.

C APPENDIX.

Prima ſpina in ſanandis ulceribus & fiſtulis diuturnis efficaciſsima eſt. Altera quam Cardum benedictum uocāt, obſtructiones internorū uiſcerum tollit, urinā mouet, calculum frangit, ulcera, potiſsimū pulmonis, ſanat. Percuſsis à feris uenenatis medetur. Negant etiā peſtis experiri contagia, qui aut cum cibo, uel potu præ ſumpſerit. Iam quoq; correptis magno fore remedio ſibi uulgus perſuaſit. Ex quibus etiam omnibus fit perſpicuū, eaſdem quas ueteres Atractyli tribuerūt, utranq; ſpinam habere facultates. Item herbam quam Cardum benedictum uocant, contra ſerpentum & ſcorpionū morſus ualere omnibus in confeſſo eſt: quam ſanè facultatem cum Atractyli etiam aſsignet Dioſcorides, cōſequitur ab eadem diuerſam nō eſſe. Recentiores Cardum benedictum cōtra capitis uehementiſsimos dolores, uertiginem, memoriam amiſſam, in cibo aut potu ſumptum ualere tradunt. Item ad putreſcentia ulcera, mammarum potiſsimū, ſi in puluerem redactus inſpergatur.

DE ANGELICA. CAP. XLIII.

NOMINA.



Angelica nō est Smyrnion, neq; Silphion.

NVNQVID ueteribus cognita fuerit hæc herba, & quo nomine appellata ſit, nondū ſcire licuit. Neq; enim Smyrnion eſt, quod ſcilicet umbellam Anethi & ſemen rotundum, aliaq; multa quæ deſcriptio requirit, nō habeat. Silphion etiam eſſe haud poterit, quod folia Apij habere minimè deprehendatur. Recentiores autem uno ore omnes Angelicam, & Sancti ſpiritus radicem, à ſuauiſsimo eius radicis odore, quem ſpirat: aut ab immenſa contra uenena facultate, appellant. Germanis Angelick/oder des Heiligen geyſts wurtz/oder Bruſtwurtz uocatur.

Sancti ſpiritus radix cur dicta.

D

GENERA.

Hortenſis. *Syluestris.*

Duo eius herbæ inueniuntur genera. Vna enim mitior eſt, cuius quidem radix ualde odorata, à Germanis zam Angelick nominatur. Altera ſylueſtris, eius radix ſuaui odore reſtituitur, & à Germanis wilde Angelick nominatur.

FORMA.

Caulem profert duûm cubitorum, cōcauum: folia oblonga, per ambitum ſerrata, ſubnigra: flores in purpura candidos, ſemen latum, foliaceum: radicem craſſam & multam, foris nigricantem, intus candidam.

LOCVS.

Mitior in hortis plantata prouenit, & in montoſis etiam nonnullis locis, perinde atque ſylueſtris.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefacientem & deſiccatoriam uim in tertio ordine ei aſsignant herbarij recentiores.

VIRES.

Aperit, extenuat, diſcutit, ut recentiores perhibent. Vnicè uenenis aduerſatur. Peſtilentiæ populatim ſæuientis arcet cōtagia. Corpora à lue peſtifera uindicat, ſi tantū, ut affirmāt, in ore teneatur. Per hyemem ciceris magnitudinē cum uino, per ęſtatē ex ſtillatitio roſarū liquore ſumpſiſſe ſatis eſt. Nec ſenſurū eo die contagionē pollicent̄, quo quis deuorarit: nam urina & ſudore uenenū abigit. Lentitiā pituitæ digerit, quapropter tuſsi, quam frigus attulerit, medet̄. Craſſa quę in thorace coierint, diſcutit. Herba ipſa in uino & aqua cocta uulnera interna glutinat. Cōcretum ſanguinē reſoluit, ſtomachū eſu corroborat. Cor recreat. Pituitā uentriculi deijcit,

faſtidia

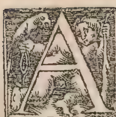


LOLIVM Ratten.

C fastidia ciborum discutit, & elanguescentē inuitat appetentiam. Rabiosi canis morsu, aut serpentis ictu liberat, si contrita cum ruta & melle folia indantur, dein cocta in uino bibantur. Libidinem extinguit ore ieiuno sumpta. Lassitudines reficit, thoracem expurgat. Supra febricitantis caput imposita, fertur ad se feruorē elicere. Valere contra fascinationes adfirmant, si quis eam secum gestarit.

DE AERA. CAP. XLIIII.

NOMINA.



Officinarum error.

AIPA, ἡ θύαρ@, ἡ ζιζάνιον Græcis: Lolium Latinis dicitur. Officinæ nōnullæ, non sine magno errore, pro Melanthio seu Nigella utuntur, ut non temerè etiam Pseudomelanthion dici queat. Germanis Ratten / oder Kornnegele appellatur.

FORMA.

Folio constat angusto, Theophrasto lib. viij. de plantarū historia, cap. vij. teste, pingui & piloso, flore subpurpureo, semine exili in siliqua hispida, uel ut Plinius ait, in cortice aculeato. Ex qua siquidem descriptione satis perspicuum fit omnibus, Pseudomelanthion hoc esse Lolium: folia nanq; Porri habet, oblonga, hirsuta, florem purpureū, semen in pilosa, longa, angulata, ac per interualla striata siliqua. Et ut paucis singula complectar, hordeo, cuius ut reliquarū frugum pestis & uitium est, tota effigie non dissimile est.

Pseudomelanthion est Lolium.

LOCVS.

Non solum in triticea & hordeacea, sed in omni ferè alia segete per se prouenit. Frugum acerba pestis, ideoq; à Vergilio infelix appellatum.

D

TEMPVS.

Iunio mense floret, & subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Desiccat & calfacit efficaciter, ut propinquum sit acribus magis quàm Iris: sed non est perinde ut illa tenuium partium, uerum multum abest. Secundum hoc ponat ipsum quispiam in principio tertij ordinis excalefacientium, in fine uero secundi exiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lolium molitum nomas, putredines, & gangrænas cum raphanis & sale illitum compescit. Feras impetigines, & lepras cum sulphure uiuo & aceto sanat. Strumas quoque cum fimo columbino & lini semine in uino decoctum discutit. Quæ ægrè maturantur rumpit. Decoctū ex aqua mulsa & illitum, ischiadicis prodest. Si cum polenta, aut myrrha, aut croco, aut thure suffitum, conceptiones adiuuat.

EX PLINIO.

Lolium molitum ex aceto coctum impositumq;, sanat impetigines, celerius quo sæpius mutatum est. Medetur & podagris, alijsq; doloribus cum oxymelite. Curatio hæc à cæteris differt. Aceti sextario uno dilui mellis uncias duas iustum est: ita temperatis sextarijs tribus, decocta farina Lolij sextarijs duobus usque ad crassitudinem, calidumq; ipsum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit ossa fracta. Magis etiam cæteris purgat ulcera uetera, & gangrænas. Cum raphano & sale & aceto lichenas. Lepras cum sulphure uiuo. Et capitis dolores cum adipe anserino imposita fronti. Strumas & panos concoquit cum fimo columbino, & lini semine decocta in uino.

APPENDIX.

Iam cōmemoratas facultates huic etiam herbæ, quā Germani Ratten nomināt, recentio-


ASCLEPIAS
Schwalbenwurtz.

C recentiores tribuunt. Mirificè enim hanc in ſanandis impetiginibus, alijsq́ ſcabiei generibus cõmendant. Item in uulneribus glutinandis, ac fiſtulis curandis, compeſcendoq́ ſanguine, eius eſſe uſum tradunt, ut hinc etiam liqueat hanc ipſam à Lolio non eſſe diuerſam.

EX SYMEONE SETHI.

Vim æqualem Iridi obtinet.

DE ASCLEPIADE. CAP. XLV.

NOMINA.



ΣΚΛΗΠΙΑΣ Græcis, Aſclepias Latinis, herbarijs Hirundinaria, Officinis Vincetoxicum, Germanis Schwalbenwurtz appellatur. Aſclepias autem ab Aeſculapio antiquo medicinę autore nominata eſt. Hirundinaria uerò à ſiliquis quas producit, quę dehiſcẽtes plumoſum ſemen oſtendunt, atqueadeò hirundinis effigiem referũt. Vincetoxicũ, uel rectius νικητοξικόν hauddubiè dicta eſt, quod illi inſignis aduerſus uenena uis ſit, ut paulò pòſt fuſius docebimus.

Aſclepias unde dicta. Hirundinaria. Vincetoxicum.

FORMA.

Ramulos profert longos, in quibus folia longa Hederæ ſimilia. Radices numeroſas, tenues, odoratas. Flores grauiter olentes. Semẽ Securidacę ſeu Hedyſari. Ex qua deliniatione nemini non perſpicuũ ſit Vincetoxicũ appellatã herbã, eſſe Aſclepiada. Fruticoſa ſiquidẽ herba eſt, caulem obtinens rotundũ, leuem, tenuem, ac ferè iunceũ, ramulis longis, folio hederaceo, ſed oblongiori, in uiridi nigricante, florib. exiguis, candidis, aut uerius in albo palleſcentibus, grauiter odoratis, ex quibus ſiliquæ oblongæ fiunt, quæ dehiſcentes ſemen plumoſum Securidacæ ſimile, hoc eſt,
D rufum & latum oſtendunt, radicibus multis, exiguis, tenuibus, & odoratis, adeò ut nulla ſit prorſus nota quæ illi non reſpondeat aptiſſimè. His accedunt locus natalis & facultates, quæ ſingula cum Aſclepiade illi communia ſunt, quemadmodũ ex ijs quæ ſtatim ſubijciemus manifeſtiſsimum fiet.

LOCVS.

Prouenit in montibus aſperis, altis ac arenoſis. Copioſiſsimè autem naſcitur in monte haud procul à Tubinga ſito, in quo olim arx poſita fuiſſe fertur.

TEMPVS.

Auguſto menſe floribus abundat, ac ſubinde ſemina in folliculis oblongis, formam hirundinis cum dehiſcunt referentibus, profert.

TEMPERAMENTVM.

Aſclepias, Paulo teſte, calida, ſicca, & tenuis ſubſtantiæ eſt. Quo ſanè temperamento Hirundinaria etiam prædita exiſtit: amara ſiquidẽ & parum glutinoſa eius eſt radix, folia uero aliquam præ ſe ferunt adſtrictionem: ut iterum euidenter appareat, Hirundinariam eſſe Aſclepiada.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices cum uino potæ, torminibus, & uenenatorũ morſibus ſubueniunt. Folia uero illita maleficis in mammis & utero uitijs opitulantur.

EX PAVLO.

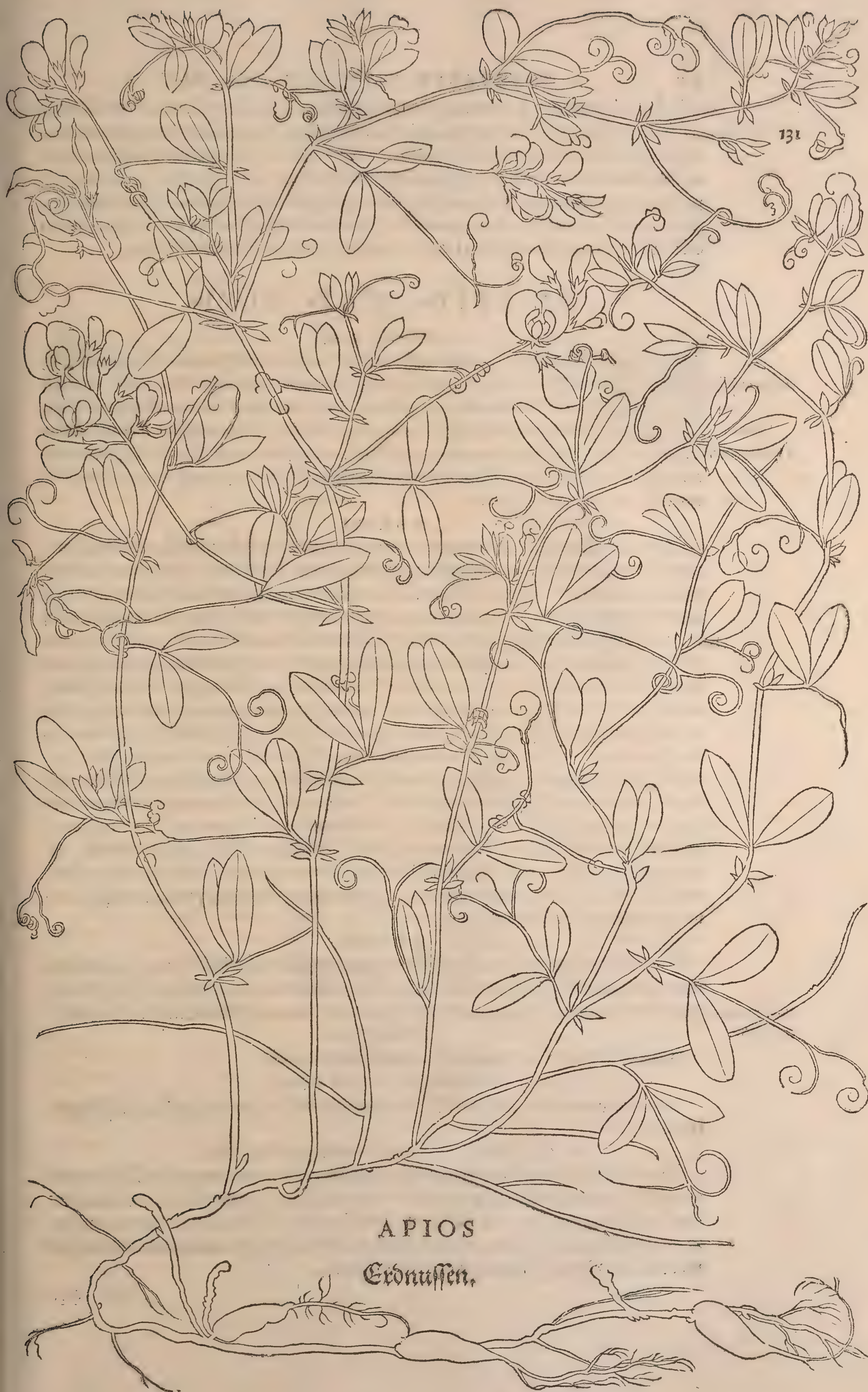
Torminibus in uino pota competit. Illita uero uenenatorum morſibus, & malignis mammarum & uteri uitijs ſuccurrit.

EX PLINIO.

Radices torminibus medentur, & contra ſerpentium ictus non ſolum pota, ſed etiam illita proſunt.

APPENDIX.

Recentiores radice eius magna efficacia ad menſiũ prouocationẽ utuntur, & ad rabidi



APIOS

Erdnussen.

C rabidi canis morſum, uenenisq́ue potenter reſiſtere affirmāt, unde etiam haud temerè Victrix toxici ab iiſdem appellata eſt. Hydropicis etiam radicem in uino maceratam & ſubinde coctam, mirificè auxiliari tradūt. Flores pręterea foliaq́ue ſiccata, mox trita, uulneribus utiliter inſpergi aiunt. Sordida etiam ulcera purgare, & ad cicatricē perducere, genitaliumq́ue uitijs & rupturis egregiè mederi docent. Quæ in uniuerſum omnes facultates cum iis quas Aſclepias obtinet pulchrè quadrant, ut eandem eſſe Hirundinariam uocatam herbam, nullus deinceps dubitare debeat.

Victrix toxici.

DE APIO. CAP. XLVI.

NOMINA.

Apios cur dicta. *Iſchas.* *Chamæbalanos.*

AΠΙΟΣ, ἢ ἰσχὰς, ἢ χαμαιβάλανος Græcis: Apios, Raphanus ſylueſtris Latinis dicitur. Officinis incognita. Germanis Erdnuß/Erckelen/Erdfeigen/& Erdmandel appellatur. Apion uero dixerunt Græci, quod radicis extremum in pyri formam turbinatur. Eadem etiam ratione iſchas & chamæbalanos ab iiſdem nominata eſt, quod in ficus, uel glandis effigiem radicis extremū turbinetur. Quapropter non ineptè Latinis etiam glans aut ficus, ſeu carica ſylueſtris nominabitur.

FORMA.

Ramulos duos aut tres iunceos, tenues, rubentesq́ue profert, qui ſupra terram parum ſe attollunt. Folia rutæ ſimilia, longiora tamen, & uirentia. Semen exiguū. Radicem Aſphodelo ſimilem, & ad pyri figuram accedentem, rotundiorem tamen, & liquore plenam, intus candidam, foris nigro cortice tectam. Hæc Dioſcorides. Alij
D adijciunt Apion habere tenues capreolos, florem Piſo nō diſsimilem, ſed longè minorem. Quę ſingula ſatis declarāt herbam cuius picturam exhibemus, eſſe Apion: ramulos enim magna ex parte duos, uel ternos, imò ut Theophraſtus ait quaternos, & interdum plures emittit, iunceos, tenuesq́ue, & infima parte rubentes, qui ſupra terram parum ſe extollunt. Folia quoque Rutæ habet, at longiora & uirentia. Semen etiam exiguum. Radicem denique Aſphodelo mari ſimilem, & ad pyri effigiem accedentem: quod tamen nō de tota radice, quę longiſsima eſt & tenuis, intelligendum uenit, ſed de extremis eiuſdem, hoc eſt, nucibus ſeu glandibus ab ea dependentibus, pyri aut ficus formam habentibus, qualibus etiam Pæoniæ fœminæ radix aſsimilatur. Succoſa quoq́ue radix eſt, intusq́ue candida. Quibus omnib. accedunt flores Piſo ſimiles, & mirificè odorati, minores tamen: necnon capreoli tenues. Cōueniunt etiam uires, ut ex ſequentibus patebit, ita ut prorſus nulla ſit nota quæ reclamare uideatur.

LOCVS.

Prouenit in frumentaceis agris, hordeaceis potiſsimū, tritici & zeæ, quos interdum ſues, ductæ cupiditate eius radicis, ſeu rectius nucum ex radice dependentiū, prorſus euertunt. Atque hinc eſt quod panis porcinus à quibuſdam nominetur.

Panis porcinus cur dictus.

TEMPVS.

Floribus abundat odoratis admodum Iunio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Apios temperatura calida eſt & ſicca mediocriter, id quod ex guſtu facilè deprehenditur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Pars radicis ſuperior ſumpta, uomitione bilem pituitamq́ue extrahit. Inferior per aluum. Tota uero utrinque purgationes mouet. Succus eius ſeſquioboli pondere hauſtus, utraque parte, hoc eſt, ſuprà & infrà purgat. Cum uero liquorem colligere uolueris, tundito radices, coniectisq́ue in craterem aqua plenum miſceto, tum penna collectum qui ſupernatabit liquorem ſiccato.

EX PLI-

A EX PLINIO.

Succus pũrgat utraque parte ſeſquiobolo in aqua mulſa. Sic & hydropicis datur acetabuli menſura.

APPENDIX.

Experientia teſtatur nuces has nauſeam atqueadeò uomitionem ciere, ſi quis illis ueſcatur.

DE ASTERE ATTICO. CAP. XLVII.

NOMINA.



ΑΣΤΗΡ ἀττικὸς, βουβώνιον Græcis: Aſter atticus, Inguinalis Latinis dicitur. *Inguinalis.* Officinis ignota herba. Germanis Sternkraut cõmodè appellari poteſt. Aſteris autem nomen, non à foliorum in caulibus, ſed in floribus *Aſter unde dicta.* potius figura & ſitu, accepit. Siquidem foliorum in huius herbę flore numerus & forma, ſtellam præ ſe ferunt, uel ut Plinius ait, capitula per ambitum diuiſa folijs puſillis, ſtellæ modo radiata ſunt. Errant itaque qui ſingula folia in caulibus ſtellæ formam reprę̨ſentare putant. Bubonium & Inguinalis, quod inguinum *Inguinalis quare appellata.* præſentaneum ſit remedium, dicta eſt.

FORMA.

Cauliculus lignoſus, purpureũ & luteum in ſummo florem habens, ueluti Chamæmeli capitulum, undique per orbem inciſuris diuiſum, foliolis ſtellæ ſimilibus. Quæ uero circa caulem ſunt folia, oblonga & denſa hirſutáue. Ex qua quidem deliniatione omnibus perſpicuum fit, herbam cuius picturam exhibemus eſſe Aſtera atticum. Nam caulis eius lignoſus eſt, folijs ueſtitus oblongis & denſis, in cacumi-
B ne flos illi purpureus & luteus, ſtellæ modo radiatus, qui ſubinde in pappos abit: radix fibris multis capillata.

LOCVS.

Naſcitur in collibus, montibus altis, & ſyluis.

TEMPVS.

Auguſto menſe ut plurimum floret, durantq́ in magnam autumni partem eius flores.

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ eſt potentiæ, uti roſa: refrigerat enim, non tamen uehementer, & digerit atque exiccat, quod ſcilicet illi amara inſit qualitas.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Aeſtuanti ſtomacho illita cõfert. Succurrit etiam oculorum inflammationibus, bubonibus, & procidenti ſedi. Tradunt partem in flore purpuream, ſi bibatur ex aqua, angina correptis, & puerorum comitialibus opitulari. Recens inguinum inflammationibus illita prodeſt. Sicca ſiniſtra manu dolentis decerpta, inguini adalligata doloribus liberat.

EX GALENO.

Non tantum illitum, ſed etiam ſuſpenſum bubonas ſanare creditur. Habet uero quiddam etiam digerens, ut miſtæ ſit facultatis, uerum id non adſtringit.

EX PLINIO.

Bibitur aduerſus ſerpentes. Sed ad inguinum medicinam ſiniſtra manu decerpi iubent, & iuxta cinctus alligari. Prodeſt & coxendicis dolori adalligata.


ASTER
ATTICVS.
Sternkraut.

NOMINA.



ΑΓΡΩΣΤΙΣ Græcis, Gramen Latinis, Germanis Graß appellatur. Gramen uero dictum est, quod geniculatis internodijs mirificè serpat, à gradiendo, uel à gignendi fœcunditate: siquidē crebrò ab ijs nouas spargit radices. *Gramen unde dictum.*

FORMA.

Geniculatis per terram serpit ramulis, & ab ijs dulces geniculatasq; radices spargit. Folia eius acuminata, dura, & ut paruę arundinis lata, quæ iumenta bouesq; pascunt. Ex quibus uerbis planum fit omnibus, plantam hanc, cuius picturā damus, esse ueri graminis genus: geniculatis enim ramulis per terrā serpit, & ab ijs dulces, geniculatas, & exiguas admodum ac tenues radices spargit. E dodrantalibus etiam ramulis circa unumquenq; geniculū bina folia acuminata, dura ac lata emittit. Floribus deniq; ad gramē Parnasi accedere uidetur: candidi enim sunt, & quinis distincti folijs, & his ipsis dissectis: quibus decidentibus folliculi rotundi lini instar, semine pleni exiguo, ut Parnasi gramen, prodeunt. Adeò ut nemo sit qui non uideat illi per omnia graminis respondere notas. Quare reprehensione digni sunt, qui Euphrasiam esse putant. *Error quorundā seplasiariorum.*

LOCVS.

Pasim nascitur in umbrosis locis, & dumetis.

TEMPVS.

In fine ferè Aprilis floribus suis candidis & elegantibus ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Radix graminis mediocriter frigida & sicca est, mordacitatē quandam exiguam, & partium tenuitatem obtinens. Herba uero ipsa in primo quidem excessu refrigerat, in humiditate uero & siccitate moderata. Semen alibi quidem imbecillum est, in Parnaso uero desiccatorium, & tenuium partium & subacerbum.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Graminis radix trita & illita uulnera conglutinat. Decoctum eius in potu torminibus medetur, & urinæ difficultatibus. Calculosa etiam uesicæ excrementa cōminuit.

EX GALENO.

Radix cruenta ulcera glutinat. Cæterū mordacitas & tenuitas quæ radici inest, exigua est quidem, sed interdum tamen frangere lapides assolet, si quis ipsam decoquens bibat. Semen autem alterius quidem imbecillum est, eius uero quod in Parnaso nascitur, urinam ciet, & fluxus uentris & stomachi resiccat.

EX PAVLO.

Gramen Parnasi maximè utile est, siccat, modicè refrigerat, tenuiū partiū, & subacerbum, eoq; uulnera cruenta glutinat, & decoctū eius uesicę calculos confringit.

EX PLINIO.

Decoctum gramen uulnera conglutinat, quod & ipsa herba tusa præstat: tueturq;, & ab inflammationib. placat. Decocto adijcitur uinum ac mel: ab aliquibus & thuris, & piperis, & myrrhæ tertiæ portiones. Rursusq; coquitur in æreo uase ad dentiū dolores & epiphoras. Radix decocta in uino, torminibus medetur, & urinæ difficultatibus, ulceribusq; uesicæ. Calculos frangit. Semen uehementius urinā impellit. Aluū uomitionesq; sistit. Priuatim autē draconū morsibus auxiliatur. Sunt qui genicula nouē uel unius, uel è duabus tribúsue herbis, ad hunc articulorū numerū inuolui lana succida nigra iubeāt, ad remedia strumę panorúmue. Ieiunū debere esse qui colligat. Ita ire in domū absentis cui medeaт, superuenientiq; ter dicere, Ieiunio ieiunū medicamentū dare, atq; ita alligare, triduoq; id facere. Quod è graminū genere septē internodia habet, efficacisimè capiti cōtra dolores adalligaт. Quidā propter uesicæ cruciatus decoctū ex uino gramē ad dimidias è balneis bibi iubent. *Superstitiosum.*



GRAMEN.
Graß.

NOMINA.


ΑΛΟΗ Græcis, Aloë Latinis appellatur. Officinæ ueterem appellationẽ retinuerunt. Germani destituti peculiari nomenclatura, pariter Latinis Aloën uocant. Sunt qui hanc à crassis folijs, & similitudine quam cum Semperuiuo habet, Semperuiuum marinum nominent. *Semperuiuum marinum.*

FORMA.

Scyllę folium habet Aloë, crassum, pingue, modicè latum, rotundũ, repandumq́. Folia utrinq́ gerunt ex obliquis aculeos raros, & breues. Caulem profert Antherico similem, florem album, semen Asphodelo simile. Graui est tota herba odore, & gustu amarissima. Radice una, pali in terram adacti specie. Nostra pictura non nisi radicem & folia ob oculos ponit, reliqua hoc tempore habere non potuimus. Dabimus autem operam, modò Deo sic uisum fuerit, ut aliquando integræ plantę picturam studiosis exhibere liceat.

LOCVS.

Nascitur copiosissima in India, præpinguisq́, unde succus quoq́ defertur. Prouenit etiam in Arabia Asiaq́, & in maritimis aliquot locis, & insulis, ut in Andro. Nunc in aliquot hortis Germaniæ nostræ plantatur.

TEMPVS.

Neque florem neque semen in stirpe nobis uidere contigit, quare de ijs quo nimirum proueniant tempore nihil certi monstrare possumus.

TEMPERAMENTVM.

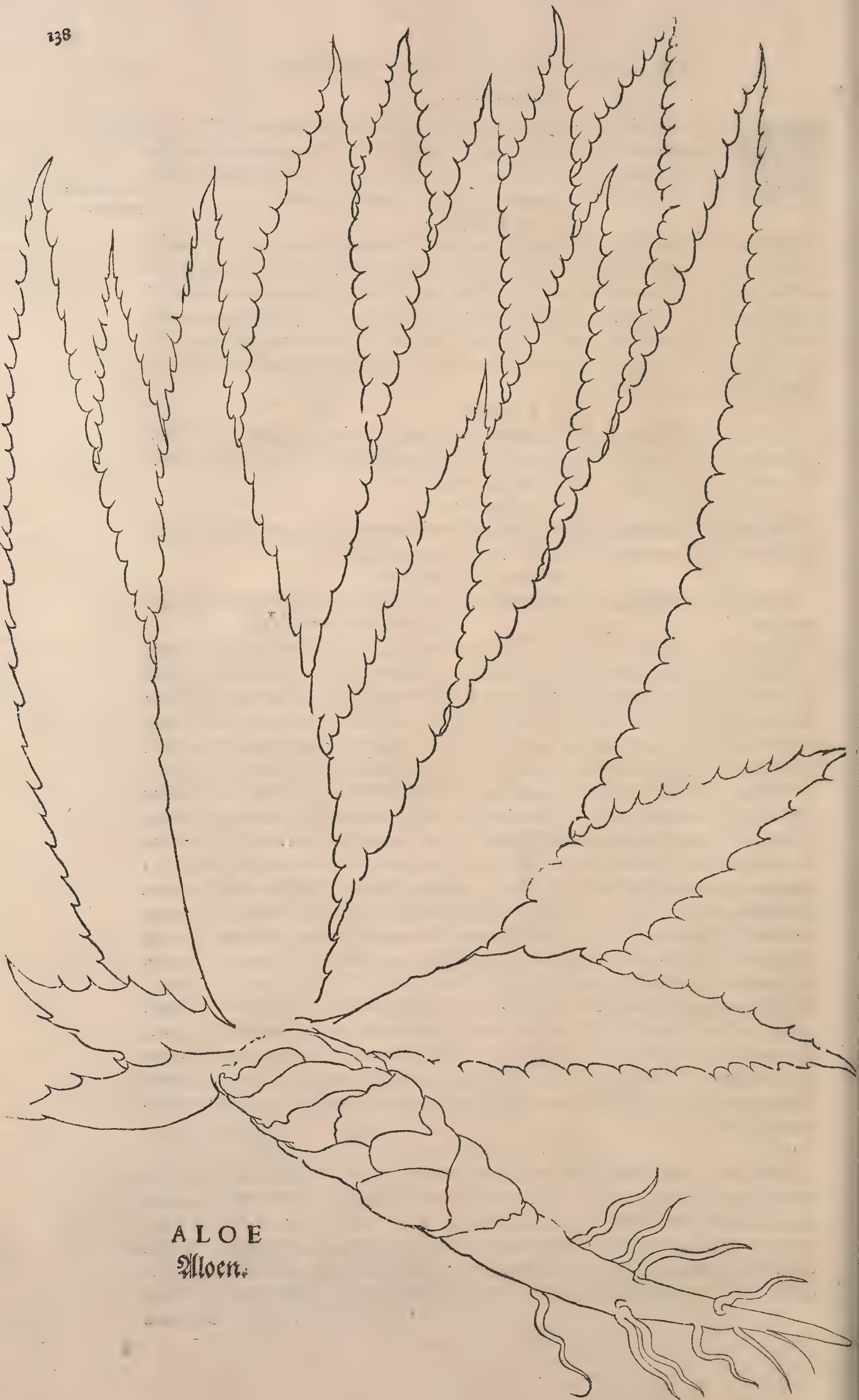
Aloë calefacientiũ est primi ordinis intensi, aut secundi remissi, tertij autem exiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

B Duo sunt succi concreti genera. Vnum arenosum, quod sedimentũ purissimæ aloës uidetur (hoc officinis Caballinũ uocatur.) Alterum iecinoris modo coactum (Succotrinũ barbari appellãt.) Eligito purã quæ nihil doli sensit, sine calculis, splendentem, subruffam, friabilẽ, iecinoris modo concretã, facilè liquescentẽ, eximię amaritudinis. Reprobato autem nigram, & fractu contumacẽ. Est aloë uis adstringere, somnum cõciliare, exiccare, corpora densare, aluum soluere, & stomachũ purgare. Pondere cochleariũ duorũ in aqua frigida, aut tepida pota, sanguinis excreationes sistit. Regium morbũ purgat tribus obolis ex aqua, aut drachmę pondere in potu. Deuorata cum resina, aut cum aqua, aut cocto melle excepta, aluũ soluit. Trium drachmarũ pondere perfectè purgat. Mixta alijs purgatorijs medicamentis, stomacho minus noxia ea reddit. Siccata & inspersa, uulnera glutinat, & ulcera ad cicatricem perducit, compescitq́. Priuatim autem exulceratis genitalib. medetur, & rupta infantium præputia agglutinat. Condylomata, rimasq́ sedis cum passo mixta sanat. Sanguinis eruptiones ex hæmorrhoidibus factas compescit. Digitorum reduuias ad cicatricem perducit. Liuores & sugillata cum melle delet. Palpebrarũ scabrities, angulorumq́ prurigines lenit. Dolorem capitis sedat temporibus & fronti ex aceto cum rosaceo inuncta. Capillos fluentes cum uino compescit. Tonsillis, gingiuis, & omnibus oris ulcerib. ex melle & uino prodest. Torretur oculorum medicamentis in testa pura & candente, rudiculaq́ subinde uersatur donec ęqualiter torreatur. Lauatur ut quod est arenosissimum subsidat, tanquam inutile, & leue & pinguissimum assumatur.

EX GALENO.

Hæc herba non admodum apud nos prouenit: & quæ in magna nascitur Syria aquosior est, & facultatis imbecillioris: attamen usqueadeò desiccare potest, ut uulnera conglutinet. At in regionib. calidioribus, qualis est Cœlesyria & Arabia, multò est melior. Optima uero Indica, cuius liquor est id quod ad nos importatur medicamentũ cognominatũ aloë, ad plurimas res propter siccitatẽ mordicationis expertem utile. Est autem nõ simplicis naturæ, sed, ut indicio est gustus, adstringit simul



ALOE
Aloen.

A &amara est. Adstringit quidem mediocriter, sed uehementer amara est. Subducit & uentrem, utpote quæ ex numero medicamentorũ quæ Græci ab excernendo stercore uocant ἐκκοπρωτικά. Verum & ipsius facultatis misturam attestantur particularia eius opera: nam & gratum stomacho est medicamen, ut si quid aliud, & sinus glutinat. Sanat & ulcera quę ægrè ad cicatricẽ duci possunt, & maximè quæ in ano sunt & pudendo. Iuuat etiam eorum inflammationes aqua liquata, & uulnera ad eundem modum glutinat. Congruit similiter utenti & ad inflammationes in ore, naribus, & oculis. In summa, repellere & discutere simul potest, cum hoc ut paulum extergeat, quantum uidelicet ulceribus puris non sit molestum.

EX PLINIO.

Natura Aloës spissare, densare, & leuiter calfacere. Vsus in multis & principalis, aluum soluere, cum penè sit sola medicamentorũ quę per se id præstant. Confirmat etiam stomachũ, adeò ut non infestet ulla uis contraria. Bibitur drachma. Ad stomachi uerò dissolutionẽ, in duobus cyathis aquæ tepidæ uel frigidæ, cochlearis mensura, bis terue in die ex interuallis, ut res exigit. Purgationis etiam causa plurimum tribus drachmis. Efficacior, si pota ea sumatur cibus. Capillũ fluentem continet cum uino austero, capite in sole contra capillũ peruncto. Dolorem capitis sedat, temporibus & fronti imposita, ex aceto & rosaceo. Dilutiorq; infusa, oculorũ uitia omnia sanari ea conuenit. Priuatim prurigines & scabiem genarũ, item insignita ac liuida, illita cũ melle, maximè Pontico: tonsillas, gingiuas, & omnia oris ulcera. Sanguinis excreationes, si modicæ sint, drachmæ pondere ex aqua, si minus, ex aceto pota. Vulnerũ quoq; sanguinẽ, & undecunq; fluentẽ sistit per se, uel ex aceto. Aliàs etiam est uulnerib. utilissima, ad cicatricẽ perducens. Eadẽ inspergitur exulceratis genitalibus, uirorum cõdylomatis, rimisq; sedis, aliàs ex uino, aliàs ex passo, aliàs sicca per se, ut exigit mitiganda curatio, aut coërcẽda. Hæmorrhoidũ quoq; abundan-
B tiam leniter sistit. Dysenterię infunditur. Et si difficilius concoquantur cibi, bibitur à cœna modico interuallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuorãtur pilulæ cum mellis decocto, aut resina terebinthina, ad purganda interiora. Digitorũ pterygia tollit. Oculorum medicamentis lauatur, ut quod sit arenosissimum subsidat. Aut torretur in testa, pennaq; subinde uersatur, ut posit æqualiter torreri.

DE BECHIO. CAP. L.

NOMINA.



BHXION Grecis, Latinis Tussilago aut Farfaria dicitur. Sic uocata quod βηχὰς, hoc est, tusses iuuare credita sit. Herbarijs & officinis hodie Vngula caballina appellatur. Germanis Roßhůb/oder Brandtlattich/quod scilicet equinæ ungulæ persimilis sit, & ambustis medeatur. *Bechion unde dictum.* *Vngula caballina.*

FORMA.

Folia hederæ habet, sed maiora, sex aut septẽ à radice prodeuntia, supernè uirentia, inferiore autem sui parte albida, plures angulos habentia. Caulem palmum altum. Florẽ uere prodeuntẽ pallidũ, quem unà cum caule cõfestim abijcit. Inde nõnulli existimauerũt sine caule hanc herbã nasci. Radix illi tenuis est, quę minimè inutilis esse potest, quandoquidẽ illius, ut ex sequentib. patebit, in rumpendis thoracis abscessibus, & eijciendo ex utero emortuo fœtu usus sit. Subesse itaq; errorẽ in Dioscoride manifestissimũ est, ubi radicẽ Tussilaginis ἄχρηστον esse inquit, quem tamen nemo interpretũ, quod sciam, animaduertit. Hoc etiam adijciendũ duxi pro confirmanda Dioscoridis descriptione, & confutanda erronea quorundam sententia, flores Tussilaginis esse fugacissimos: ijs enim enatis breui uigor uitaq; durat, longissimaq; mora triduum aut quatriduum, post quod ilico tempus flaccescen- *Bechion non nascitur sine flore.* *Dioscoridis locus emendatus.*



TVSSILAGO Roßhůb.

A tes in pappos euanescunt, & caduci marcent, ita ut non nisi uere sese fortefortuna ferant obuiam, quo potissimum tempore flos & caulis sine folijs uident. Quapropter qui herbam ipsam hoc tempore non cōspexerunt, & tam subitam floris & caulis iacturam haud animaduerterūt, sine utrisq; nasci crediderunt. Nos tamen & florem & caulem sępius oculis contemplati sumus, ideoq; ut utriusq; pictura accederet diligenter curauimus.

LOCVS.

Nascitur prope fontes, & in aquosis locis.

TEMPVS.

Flores uere, & in Aprili colligunt: ab hoc enim tempore, ut paulò antè diximus, nusquam apparent. Folia & radix tota æstate durant.

TEMPERAMENTVM.

Folia Tussilaginis uirentia aqueæ substantiæ admistionem habent, ut hac ratione frigida & humida dici possint. Sicca uero acriora sunt, ideoq; calida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Tussilaginis folia trita cum melle illita, ignibus sacris, & inflammationibus cunctis medentur. Eadem sicca incensa, eos qui sicca tussi & orthopnœa infestantur, quum fumum per infundibulum hianti suscipiunt ore, sanant. Abscessus thoracis rumpunt. Eadem radix suffita potest, fœtumq; emortuum in aqua mulsa cocta & pota eijcit.

EX GALENO.

Bechium ideo nuncupatum est, quod βῆχας, id est, tusses & orthopnœas iuuare creditum sit, si quis uidelicet folia arida aut radicem in prunis accendens, ascendentem inde fuliginē inspiratu attrahat. Est autem modicè acris, ut sine molestia noxáue omnes thoracis abscessus credita sit rumpere. Sanè folia uiridia partes cruda in-

B flammatione obsessas illitu extrinsecus adiuuant, propter aquæ humiditatis admistionem, qua omnia uirentia tenera, alia plus, alia minus participant. Nam sicca Bechij folia acriora sunt, quàm ut inflammatione laborantibus partibus conueniant.

EX PLINIO.

Tussilaginis aridę cum radice fumus per arundinem haustus aut deuoratus, ueterem sanare dicitur tussim: sed & in singulos haustus passum gustandum est.

DE BVGLOSSO. CAP. LI.

NOMINA.

BOYΓΛΩΣΣΟΝ Græcis: Buglossum, Bubula lingua, Bouis lingua Latinis, quod scilicet eius folia bubulæ linguæ similia sint: officinis & herbarijs Borrago, Germanis Burretsch dicitur. Alia uero herba est quæ hodie Buglossa uulgò nominatur, ut suo loco indicabimus. Borrago.

FORMA.

Buglossum Verbasco simile est, folium habens in terram depressum, asperum, nigrius, bubulæ linguę non dissimile. Florem cœruleum, speciosum. Quæ nimirū descriptio ita hodie uocatæ Borragini herbæ quadrat, ut nemo non, nisi talpa cæcior sit, ueterum esse Buglossum uideat. Qui tamen eius rei plura argumenta desiderat, ea quæ libro primo, cap. xxxiij. nostrorum Paradoxorū produximus, legat, & nihil puto deinceps dubitabit.

LOCVS.

Nascitur in planis & sabulosis locis. Passim etiam hodie in hortis seritur, ob id olitoribus optimè cognitum.

TEMPVS.

Carpitur Iulio mense.

TEMPERA-


BVGLOSSVM
Boꝛragen.

TEMPERAMENTVM.

Buglossum calidi humidiq; temperamenti est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folium Buglossi in uinum deiectum animi lętitiam efficere creditur. Aiunt quæ tres caules emittat si cum radicibus & semine tota teratur, & in potu detur, contra tertianos rigores prodesse: ad quartanas uero quæ quatuor. Horum autem decoctio in uino fiat. Herbam abscessibus etiam utilem esse ferunt.

EX GALENO.

Buglossum uinis iniectum lætitiæ & hilaritatis causa esse creditum est. Sed & ijs qui ob faucium asperitatem tussiunt, in melicrato coctum conuenit.

EX PLINIO.

Buglosso præcipuum quod in uinum deiecta, animi uoluptates auget, & uocatur Euphrosynum. Buglosso inarescente, si quis medullam è caule eximat, dicatq; ad quem liberandum febre id faciat, & alliget ei septem folia ante accessionē, aiunt à febre liberari.

EX SYMEONE SETHI.

Buglossum urinam cit, & sitim sedat. Caules eius cocti & crudi comesti iecoris affectibus prosunt. A uiatoribus ex eo conficitur zulapion, & est utile.

DE BVPHTHALMO. CAP. LII.

NOMINA.

Βούφθαλμον Græcè, Buphthalmū Latinè. Hodie oculus bouis aut uaccæ, & Cotula non fœtida herbarijs uocatur. Germanis Rindßaug/ oder Küaug. Buphthalmum autem non alia ratione dixerunt ueteres, quàm quod eius flores oculi imitentur formam, & boum potissimū oculis similes sint. Germanicè etiam Küdill/hoc est, uaccinum anethum dicitur, quod scilicet uerum Anethum eius folia referre uideantur.

Cotula non fœtida.

Buphthalmum cur dictum.

Anethum uaccinum.

FORMA.

Buphthalmum caulem tenerum emittit, folia fœniculo similia, flores luteos Anthemide maiores, oculorum figura, unde & nomen traxit. Hæ siquidem notæ adamussim conueniunt herbæ quam uulgus herbariorum Cotulam non fœtidam uocant: caules siquidem eius teneri, folia fœniculo similia. Nec te moueat quod à Dioscoride Buphthalmo lutei flores tribuuntur, Cotulę autem non fœtidę albi sint: ad discum enim mediúmue Dioscorides respexit, quod luteum est, non ad ambitum, in quo folia radiata candida, ut in Chamæmelo, existunt. Quod dicimus, confirmant quę Galenus lib. vi. de simpl. medic. facul. in hunc modum scribit: Buphthalmi, inquiens, flores colore Anthemidis floribus simillimi sunt, sed multò maiores. Serapion quoq; florem eius magis luteum flore Chamæmeli esse ait. Si itaq; Anthemidis floribus simillimi sunt, nec nisi sola magnitudine differunt, & Anthemidis propriè dictæ flores in medio lutei, & per ambitum candidi existunt, necesse est ut Buphthalmi etiam flores tales sint, ut scilicet candida illorum folia, luteum medium cingant. Quid multa? Buphthalmi flores ab Anthemidis floribus nō nisi sola magnitudine differūt: grandiores enim Buphthalmi flores quàm Anthemidis conspiciuntur, reliqua facie quamsimillimi. Quod igitur ad colorem attinet, in nullo uariant. Iam dictis accedit, quod Serapionis interpres sub Cotulæ nomine Buphthalmum deliniat. Deniq; congenerem esse planè herbam Buphthalmum cum Anthemide Dioscoridis tractandi ordo abundè docet, quum constet illum tres herbas sibi admodū similes, Chamæmelū nempe, Partheniū, & Buphthalmū, uno in loco describere. Vnde iterū palnū fit Buphthalmū esse Cotulā non fœtidam, quod scilicet Chamæmelo prorsus similis sit, excepto duntaxat flore, qui in illa maior est.

Obiectionis solutio.

LOCVS.



BVPHTHALMVM

Rindßaug.

A

LOCVS.

In campis & circa oppida naſcitur.

TEMPVS.

Carpitur Iulio Auguſtoq́ menſibus, & durat etiam uſq; ad autumni medium.

TEMPERAMENTVM.

Flores Buphthalmi acriores ſunt Chamęmeli floribus, ob id illis ſunt calidiores.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Buphthalmi flores cum cerato triti, œdemata & durities diſcutiũt. Ferunt poſt exitũ à balneo potam, regio morbo correptis coloris bonitatẽ tractu temporis reddere.

EX GALENO.

Buphthalmi flores Anthemidis floribus uehementius diſcutiunt, adeò ut & durities ex cerato mixti ſanent.

EX PLINIO.

Buphthalmos cum cera ſcirromata diſcutit.

DE BELLIDE. CAP. LIII.

NOMINA.

BELLIS neq; à Dioſcoride, neq; à Galeno, nec alijs etiam Græcis, quod ſciam, deſcripta eſt, ideoq́; gręco nomine deſtituitur. Latinam itaq; duntaxat appellationem habet, & Bellis ſiue Bellius, autore Plinio, nominatur.

GENERA.

Duorum eſt generum, maioris & minoris diſcrimine inſignis. Minor Bellis eſt
B ea quam officinæ Conſolidam minorem appellant. Hæc iterum duum eſt generum. Quædã enim hortenſis & domeſtica eſt Bellis, hanc Germani Monatblům le/oder rote blůmle nominant. Altera ſylueſtris, quam uulgus herbariorum Primulam ueris, quod ſcilicet uere inchoante mox erumpat, Germani autem Maßlieble/& Kleinʒeitlößle nuncupant. Maiorem officinæ nõnullæ Conſolidam mediam, quod credatur uulnera glutinare, Germani Genßblům uocant. Nos aliam Conſolidam mediam infrà deſcribemus.

Cõſolida minor. *Primula ueris.* *Cõſolida media.*

FORMA.

Minor hortenſis, ſylueſtri, præter florem qui rubicundus eſt, per omnia ſimilis eſt. Conſtant uero flores ij interdum ſimplici, interdũ multiplici foliorum cõtextu, ut pictura affabrè oſtendit. Sylueſtris, Plinio lib. xxvi. cap. v. teſte, flore cõſtat albo, aliquatenus rubente, quinquageniſternis, interdũ etiam quinquageniſquinis barbulis circinato, folio pingui, in terra iacente, in rotundum oblongo, leuiſsimè ſerrato. Neq; obſtat quod Plinius lib. xxi. cap. viij. Bellio luteum eſſe florẽ tradat, quia non ad ambitum, ſed ad diſcum mediúmue floris, quod ſanè luteum eſt, reſpexit. Hinc eſt quod à quibuſdam Plinij locus ita legatur: Luteum & Bellio, ut ſubaudiatur ſemen. Maior Bellis procerior aſſurgit, folio non admodum diuerſo, altioribus duntaxat crenaturis laciniato, coliculis tenuibus, ſurculoſis, cubitũ altis, flore priori non diſsimili, maiore, paucioribus tantum barbulis, & in uniuerſum candidis, medium luteum in orbem concinnè cingentibus.

Minor. *Plinij locus explicatur.* *Maior.*

LOCVS.

Paſsim in pratis uterque naſcitur Bellius. Iam & in hortis ſeritur, ſed flore multiplici, barbularum ſtipatu denſiore.

TEMPVS.

Minor primo ſtatim uere apparet, & tota ferè æſtate durat. Maior autem in Maio menſe floret, quo etiam tempore carpi debet.

TEMPERAMENTVM.

Bellius uterque calidus & ſiccus eſt, id quod ex Plinio colligi poteſt, qui illorum



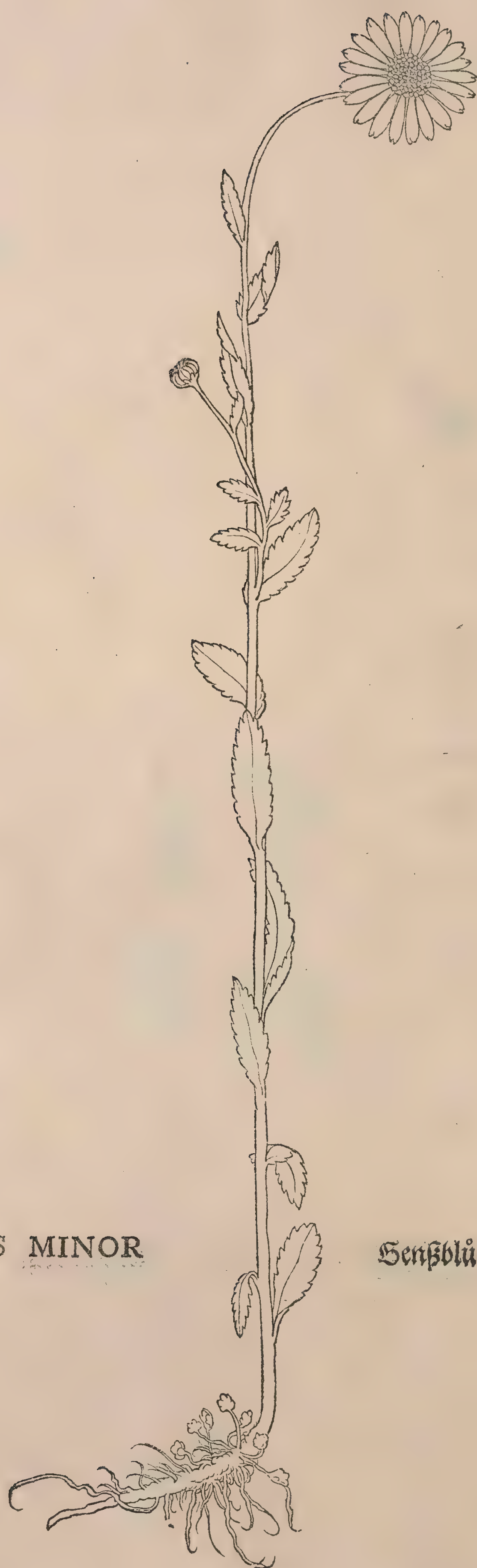
BELLIS MINOR
HORTENSIS.

Monatblům.



BELLIS MINOR
SYLVESTRIS.

Maßlieben.



BELLIS MINOR

Genßblům.

A ad discutiendas strumas usum esse scribit. Acetosus tamen sapor quem in gustu minor præ se fert, aliquam frigiditatis in ea portionem esse monstrat. Quicquid tamē sit, exiccare Bellios euidentissimum est.

VIRES.

Quotquot hodie uiuunt uulnerariā herbam Bellium esse nouerunt, ualetq; potissimū in capitis fractura admota. Succus etiam herbæ utiliter uulneratis bibitur. Laudatur etiam herba ad membrorum resolutionem, quam Græci paralysin uocant: itemq; ad podagras, ischiada, & aduersus strumas.

DE BRATHY. CAP. LIIII.

NOMINA.



ΒΡΑΘΥΣ καὶ βόρυθρον Græcis, Sabina uel Sauina Romanis, Seuenbaum Germanis dicitur. Officinæ nomen uetus retinuerunt.

GENERA.

Duûm est generum Sabina. Vnum quod hic pictum exhibemus: alterum Tamaricis folia habens.

FORMA.

Primi generis Sabina folijs Cupresso similis est, spinosior tamen, graui odore, acris & feruens. Arbor breuis, & in latitudinem magis se fundens & explicans. Topiarius itaq; frutex est, immortali coma uirēs, patulo fastigio, iuniperi similitudine.

LOCVS.

Passim in hortis nascitur.

B

TEMPVS.

Quouis tempore colligi potest, potissimū autē autumno dum semine pręgnans est.

TEMPERAMENTVM.

Tertij est ordinis excalfacientiū & desiccantium, & ex numero eorum quæ uel maximè tenuium sunt partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

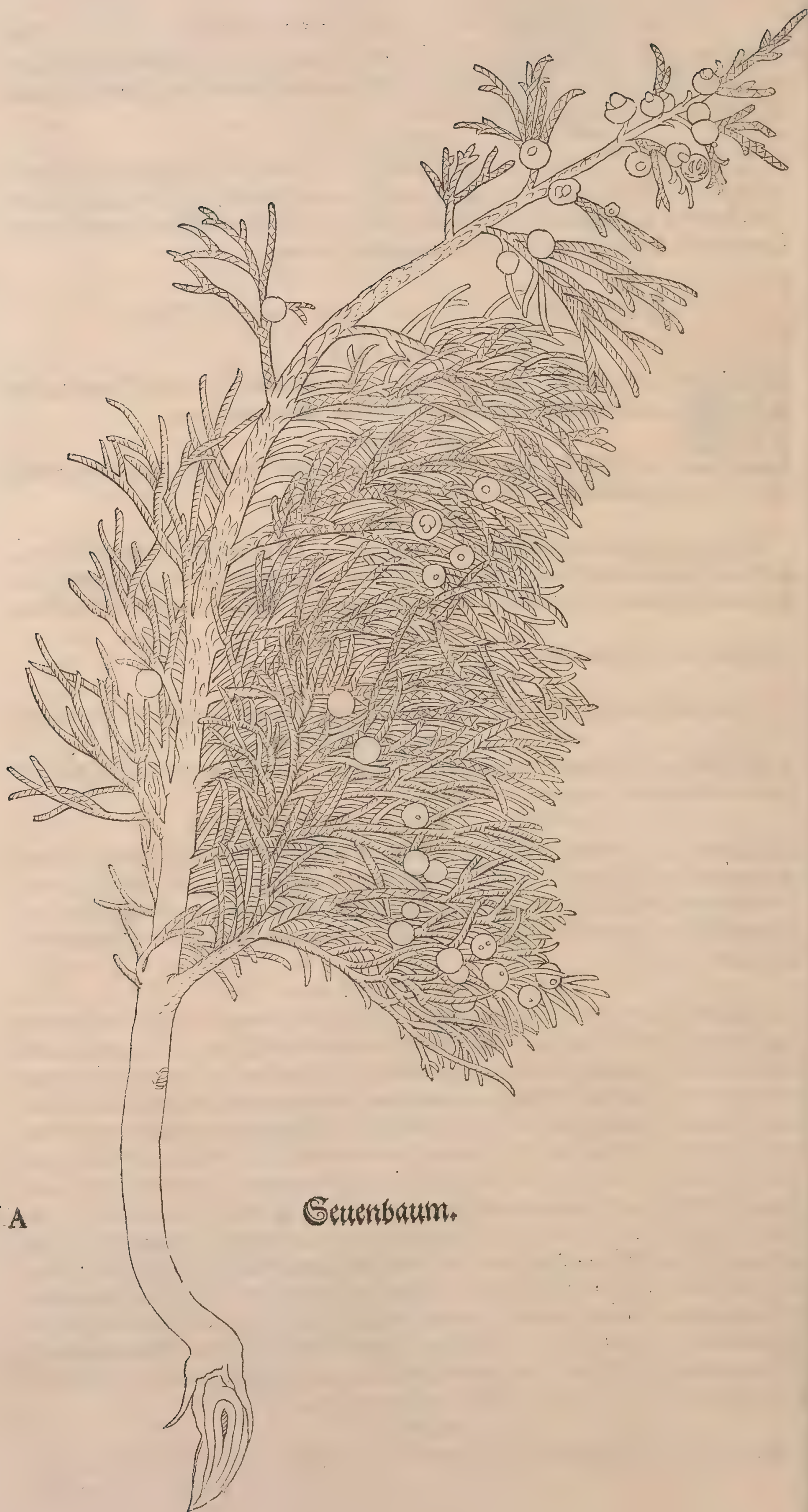
Prioris folijs nonnulli pro suffitu utuntur. Vtriusq; folia nomas sistunt. Inflammationes illita mitigant. Cum melle illita nigritias repurgant, itemq; sordes & carbunculos abstergunt. Cum uino pota sanguinem per urinam ducunt, fœtumq; excutiunt. Idem apposita & suffita præstant. Miscentur unguentis excalefacientibus, priuatim Gleucino.

EX GALENO.

Sabina ex numero est fortiter exiccantiū, idq; secundum tres qualitates quas in gustu præ se fert similiter Cupresso, nisi quod ea acrior est, & ut sic dicā, magis aromatica, seu odoratior. Igitur huius quam modo dixi qualitatis est particeps, nempe acrimoniæ cōsistentis in calido temperamento, pręterea amaritudinis & adstrictionis obscurioris quàm in Cupresso. Siquidē quanto magis acrimonia superat, tanto etiam potētius digerit. Itaq; glutinare nequit ob siccitatis & caliditatis robur. Nam utriusq; illi tantum inest, ut etiam tendat, & inflammationē afferat. At putredinibus similiter Cupresso accōmodari potest, maximè ijs quæ maligniores fuerint, & diuturniores. Nam hæ citra noxam medicamenti uehementiam perferunt. Quin & quæ atra sunt reddita, & admodum sordida, ea cum melle expurgat. Carbunculos item soluit. Porrò ob essentiæ partiúmue tenuitatem menses quoq; prouocat, ut si quid aliud. Et sanguinem per urinas mouet. Fœtum etiam uiuentem interficit, & mortuum eijcit. Vnguentis inditur, & potissimū Gleucino, & in multas antidotos inijcitur. Quidam uero etiam Cinnamomi uice duplum eius adijciunt: est enim extenuandi & digerendi facultatis, si pota fuerit.

EX PLINIO.

Sabina à multis in suffitus pro thure assumitur. In medicamentis uero duplicato



SABINA Seuenbaum.

A ponderè eoſdem effectus habere quos cinnamomum traditur. Collectiones minuit, & nomas compeſcit. Illita ulcera purgat. Partus emortuos appoſita extrahit & ſuffitu. Illinitur igni ſacro & carbunculis. Cum melle & uino pota, regio morbo medetur. Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ ſanari tradunt.

DE BATO. CAP. LV.

NOMINA.



BATOΣ Grecis, Rubus aut ſentes Latinis uocatur. Aliquibus Mora uaticana, corrupta uoce, eius fructus dicuntur, cum dicendum eſſet mora uacinia. Nam in hodiernum uſque diem Græci mora illa à βάτου, βάτινα καὶ βατίνια cognominant. teſtis Galenus libro ſexto, de compoſ. medica. ſecundum locos, cap. primo. Vergilius in Bucolicis unius literæ immutatione uacinia uocauit, inquiens: Alba liguſtra cadunt, uacinia nigra leguntur. Eclog. ij. A noſtræ ætatis medicis barbaris & herbarijs mora bacci appellantur, cum illis dicendum eſſet mora bati. Theophraſto libro iij. de plantarum hiſtoria, cap. xviij. Chamæbatos, quaſi dicas humilis rubus, appellatur, Germanicè Bromber.

FORMA.

Rubum omnes nouerunt, ubique enim ueſtibus prætereuntium ſeſe affigit, remoramq; uiatoribus inijcit. Caulem habet minacibus ac pungentibus ſpinis & aculeis ueſtitum. Folia inciſuris diuiſa, nigricantia ab uno latere, altero candentia. Florem initio rubeſcentem, dein candidum profert, quo abeunte fructus exit, qui cum maturuerit moro perſimilis fit nigreſcens, auibus gratus, nec hominibus inſuauis cibus. Ineſt illi ſuccus ſanguineus, & ueluti cruore atro manus inficiens.

LOCVS.

B Paſsim in dumis prouenit Rubus, qui protinus quàm paulò accreuit, retro uergit in terram, atque ita radicatur, iterumq; ex ſe naſcitur.

TEMPVS.

Diuerſis temporibus folia, flores & fructus Rubi colliguntur. Folia nanque in uere: flores ęſtatis initio, Iunio nimirum & Iulio menſibus: fructus autem ubi iam maturuerit per meſſes & extrema æſtate decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Rubi folia, germina, flores, fructus & radix qualitate adſtringente participant, eaq; non obſcura. Sed hoc inter ſe differũt, quod folia potiſsimũ & recens nata plurimum in ſe habeant aqueæ ſubſtantię, parum uero adſtringant. Eadem ratione & germina. Eſt itaq; eorum temperies ex terrea frigida eſſentia, & aquea tepida. Fructus autem, ſi quidem maturus fuerit, non parum habet ſucci temperati calidi, qui dulcis eſt. Proinde eam ob rem, & propter modicam adſtrictionem, eſui non inſuauis eſt. At immaturus à frigida terrea ſubſtantia uincitur, ac proinde acerbus eſt, & exiccatorius. Vterq; autem ſiccatus reconditur, ualidius quàm recens deſiccans.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rubus adſtringit & deſiccat. Capillos tingit. Ramorum eius decoctum potum aluum ſiſtit, & fœminarum profluuia cohibet. Preſteris morſui utile. Gingiuas firmat. Oris ulceribus folia cõmanducata medentur. Cohibent herpetas, & in capite achoras, oculoſq; procidentes, condylomata & hæmorrhoidas, illita folia ſanant. Cardiacis & ſtomachi doloribus trita & impoſita ſubueniunt. Succus ex caulibus, folijsq; eius expreſſus, & in ſole coactus, efficacius omnibus iam dictis medetur. Fructus eius optimè maturi ſuccus, ad oris medicamenta cõuenit. Siſtit & aluum in media maturitate comeſtus. Flos quoq; eius in uino potus aluum ſiſtit.


RVBVS
Bromber.

A

EX GALENO.

Folia & germina Rubi ſi mandantur, aphthas & alia oris ulcera ſanant. Quin & alia uulnera glutinare ualent. Flos eius eandem fructui immaturo facultatem poſsidet: utraq; ad dyſenterias, & uentris profluuia, eiusq; robur deperditũ, & ſanguinis expuitiones, idonea remedia. Radix præter adſtrictionẽ non paucã in ſe habet ſubſtantiam tenuem, propter quam etiam in renibus lapides comminuit.

EX PLINIO.

Nec Rubos ad maleficia tantum genuit natura, ideoq; ex eis mora uel hominib. cibos dedit. Vim habent ſiccandi, adſtringendiq;, gingiuis, tonſillis, genitalibus accõmodatiſsimi. Aduerſantur ſerpentium ſceleratiſsimis, hæmorrhoidi & preſteri, flos & mora. Scorpionum uulnera ſine collectionum periculo iungunt. Vrinam ciunt. Caules eorũ tunduntur teneri, exprimiturq; ſuccus, mox ſole cogitur in craſſitudinem mellis, ſingulari remedio contra mala oris, oculorumq; ſanguinem excreantes, anginas, uuluas, ſedes, cœliacos, potus aut illitus. Oris quidem uitijs etiam folia cõmanducata proſunt, & ulceribus manantibus, aut quibuſcunq; in capite illinuntur. Cardiacis uel ſic per ſe imponuntur à mamma ſiniſtra. Item ſtomachi doloribus, oculiſq; procidentibus. Inſtillatur ſuccus eorum & auribus. Sanat condylomata cum roſaceo cerato. Calculorum ex uino decoctum præſentaneũ eſt remedium. Item per ſe in cibo ſumpti cymæ modo, aut decocti in uino auſtero, labantes dentes firmant. Aluũ ſiſtunt & profluuia ſanguinis. Dyſentericis proſunt. Siccantur in umbra, ut cinis crematorum uuam reprimat. Folia quoque arefacta & contuſa, iumentorum ulceribus utilia traduntur. Mora quę in ijs naſcuntur, uel efficaciorem ſtomaticen præbuere quàm ſatiua morus. Eademq; compoſitione, uel cum hypociſthide tantum & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta quæ ſtyptica uocant, nihil efficacius Rubi mora ferentis radice decocta in uino ad tertias partes, ut colluantur eo oris ulcera, & ſedis

B foueantur, tantaq; uis eſt ut ſpongiæ lapideſcant.

DE BALLOTE. CAP. LVI.

NOMINA.


ΑΛΛΩΤΗ, ἢ μέλαν πράσιον Græcis, Ballote Latinis, Officinis Marrubiũ nigrum, aut Marrubiaſtrum, aut Praſsium fœtidum dicitur. Germanis ſchwartz Andorn/oder Andorn weible. Marrubium à ſimilitudine foliorum, nigrum à caulis colore, qui niger eſt Marrubij reſpectu, dicta Ballote eſt. *Marrubium nigrum cur dictũ.*

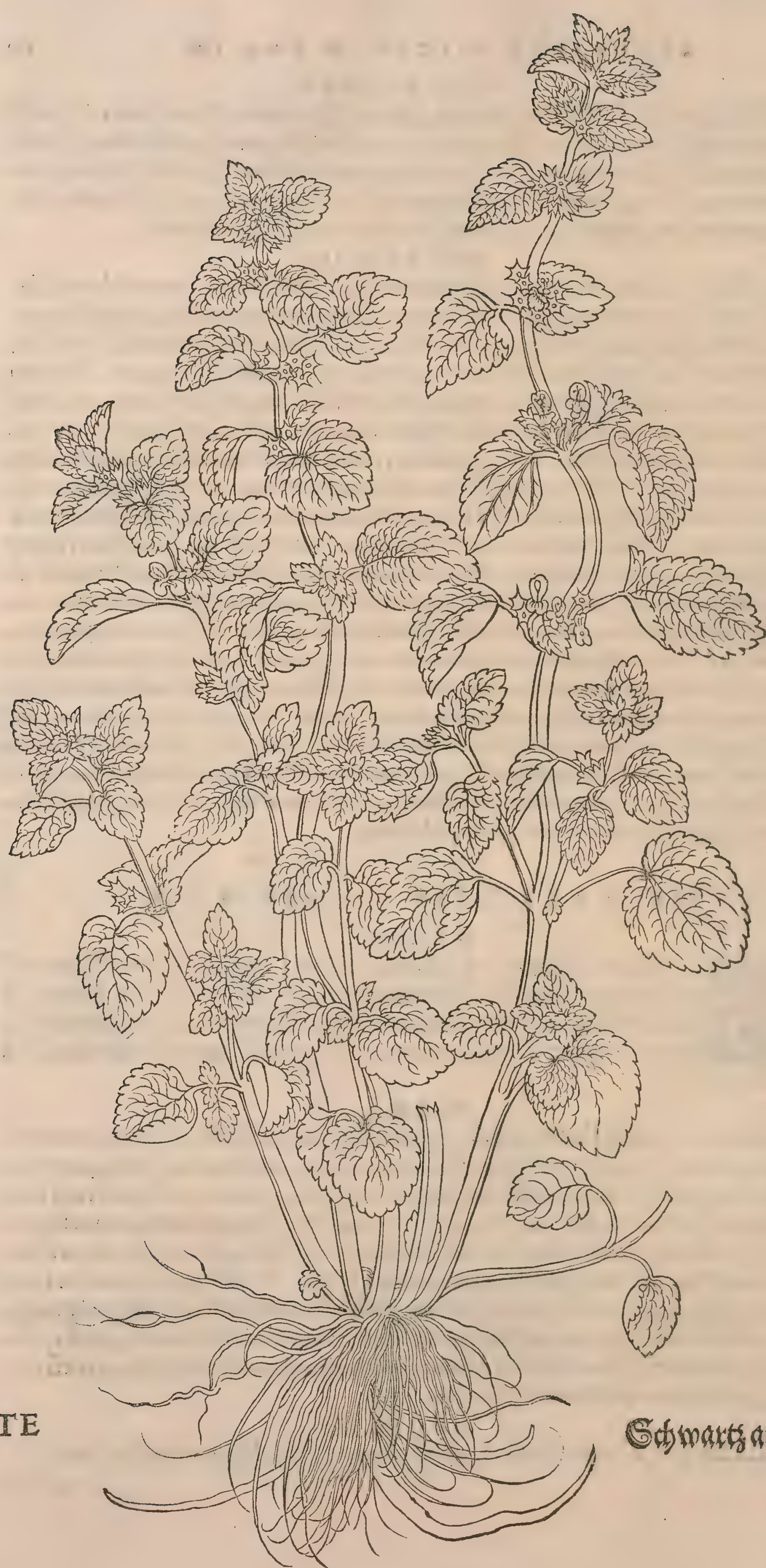
FORMA.

Caules ex ſe mittit Ballote quadrangulos, nigricantes, ſubhirſutos, ab una radice complures. Folia Marrubio ſimilia, maiora tamen, ſubrotunda, piloſa, per interualla in caule diſpoſita, Apiaſtro ſimilia, graueolentia, unde aliqui Apiaſtrum eam uocarunt. Flores in rotæ ſpeciem caules circumiacent. Theophraſtus etiam lib. vi. cap. ij. de hiſtoria plantarum, Balloten folio herbido, ſerratiori, inciſuriſq; profundioribus & conſpectioribus diſcreto conſtare ſcribit. Vnde liquidò conſtat hanc quam pictam damus eſſe ueram Balloten, quod illa ſit herba fruticoſa, quadrangulis caulibus aſſurgens, nigris, hirſutis ferè, folio Marrubij, ſed maiore, piloſo, cingente per intercapidines caulem, odore graui, orbiculato florum purpureorũ ambitu, qui ſcapos uerticillatim obducunt.

LOCVS.

Naſcitur propter uias, domos, ſepes, cœmiteria, & alijs umbroſis in locis.

TEMPVS.



BALLOTE

Schwartz andorn.

A TEMPVS.

Floret in fine Iunij mensis, & initio Iulij, quo sanè tempore carpi cõmode potest.

TEMPERAMENTVM.

Amara & acris est, ideoq; calefacit in secundo ordine iam completo, aut tertio remisso: desiccat autem in tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius folia cum sale illita, canis morsibus medentur. Feruenti cinere flaccescentia, condylomata reprimunt, sordidaq; ulcera cum melle purgant.

EX PAVLO.

Ballote, quod alij Marrubium nigrum dicunt, acris est & abstersoriæ facultatis. Illitum cum sale canis morsibus medetur.

EX PLINIO.

Vis eius efficax aduersus canis morsus, ex sale folijs tritis imposita. Item ad condylomata, coctis cinere, in folio oleris. Purgat & sordida ulcera cum melle.

DE BATRACHIO. CAP. LVII.

NOMINA.



ΑΤΡΑΧΙΟΝ Græcis, Batrachium & Ranunculus Latinis dicitur. Apuleius Sceleratã nominat. Vulgus medicorum perperàm Pedem corui uocat. Sunt etiam qui Flammulam, ab urendi facultate, appellant. Germani Hanenfüß. Batrachion autem siue Ranunculus dicta est hauddubie, quod limitibus humidis opacisq; marginibus ranarum more lætetur: aut quod aquis ubi ranæ degunt potissimũ, gaudeat, aut quia inter eius frutices ranæ frequenter inueniantur. Agreste uero Apium seu Apiastrum, quod folijs apium æmuletur. *Scelerata. Flammula. Ranunculus unde dictus.*

B Scelerata, eo quod comesta noxia sit: uel, quod magis arridet, quia ualidi sceleratiq; mendicantes sibi crura & lacertos hac ipsa dilaniant, quò possint impudentius stipem extorquere, atque hac impostura peculiolam aucupari. *Agreste apium. Scelerata.*

GENERA.

Plura sunt Ranunculi genera, Dioscorides uero & Galenus quatuor potissimũ esse tradunt. Primum duplex est: huius enim generis Ranunculus quidam syluestris est: & hic iterum duabus discriminatur differentijs. Vnus enim luteos flores profert, & Germanis weisser Hanenfüß dicitur. Alter uero purpureos, qui mihi, quod sciam, nondum uisus est. Quidam autem hortensis, qui nisi cultura accedat prouenire haud solet. Hic itidem duplex est. Vnus qui simplici florum textura constat, Germanicè vngefülter garten hanenfüß. Alter multiplicẽ foliorũ in floribus cõpagem obtinet, ideoq; Germanis gefülter garten hanenfüß dictus est. Alterum quod à foliorum similitudine quam cum Apij folijs obtinet, à nõnullis σέλινον ἄγριον, id est, Apium syluestre, uel Apium risus cognominatur. Germani Wasserhanenfüß uocãt. Tertium genus exiguum est, ob id etiam Germanis kleiner Hanenfüß nominatur. Quartum etiam minimum, germanicè Waldthenle appositissima uoce appellatur: est enim inter reliquas herbas quæ germanicè Pedes galli uocantur, & minima, & non nisi in syluis ut plurimum prouenit, adeoq; composita uoce rectissimè Waldhenle nominatur, quasi dicas minima inter pedes Galli, & in syluis prognata. Estq; duûm generum: unum quidem lacteo flore, alterum luteo, ut pictura docet. Primũ autem quod lacteo flore ornatur, est id quod à Dioscoride pingitur, germanicè uocatur Weiß waldhenle. Alterum, das gelb waldhenle. *Syluestris ranunculus. Hortensis. Apiũ syluestre.*

FORMA.

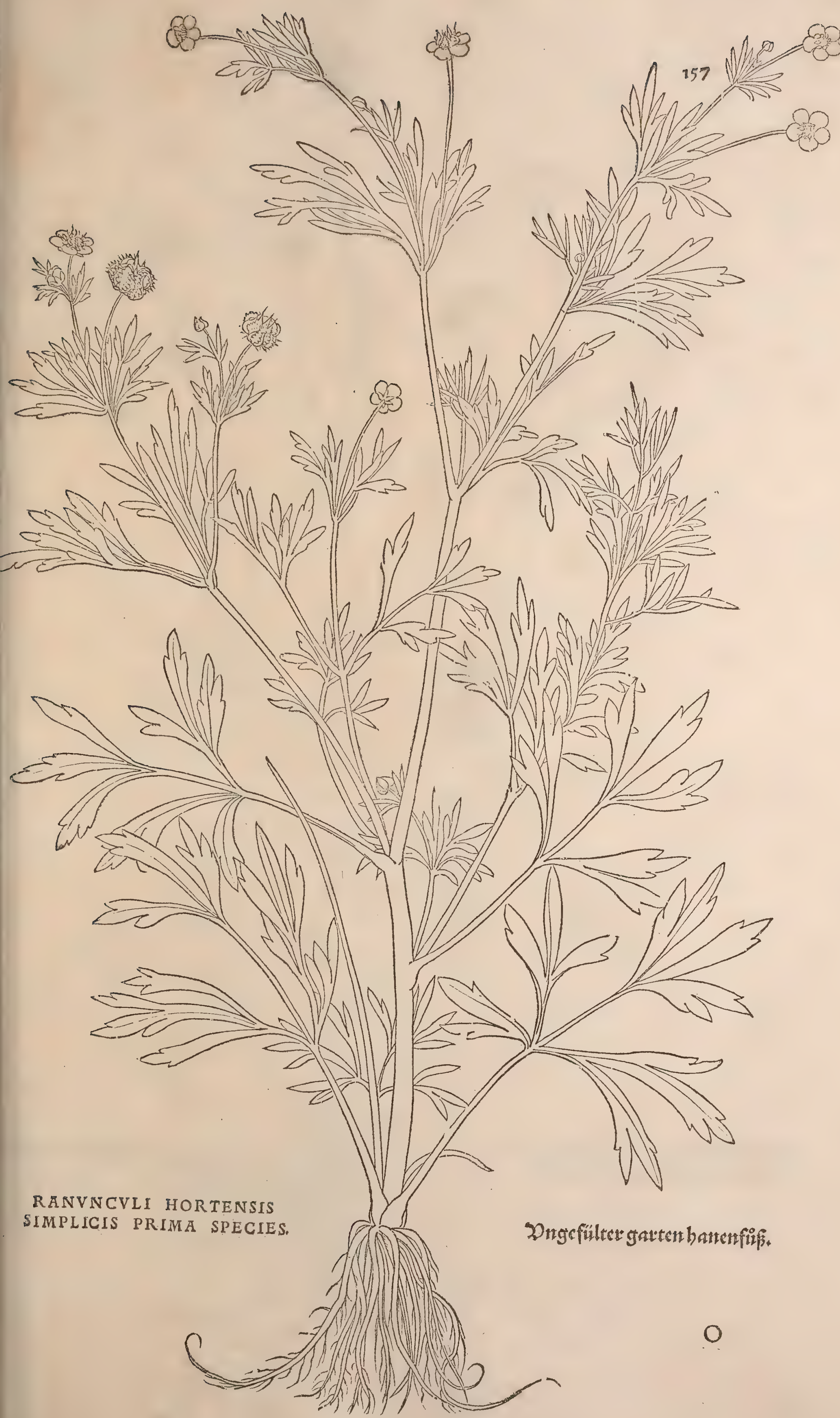
Primum Ranunculi genus folia Coriandro similia habet, latiora, uel ut Plinius ait, ad maluæ latitudinẽ accedentia, subalbida & pinguia. Florem luteum, interdũ purpureum. Caulem non crassum, cubitali altitudine. Radicem paruam, albam, *Primum genus.*

amaram,



RANVNCVLI PRIMA SPECIES SYLVESTRIS.

Weisser hanenfuß.



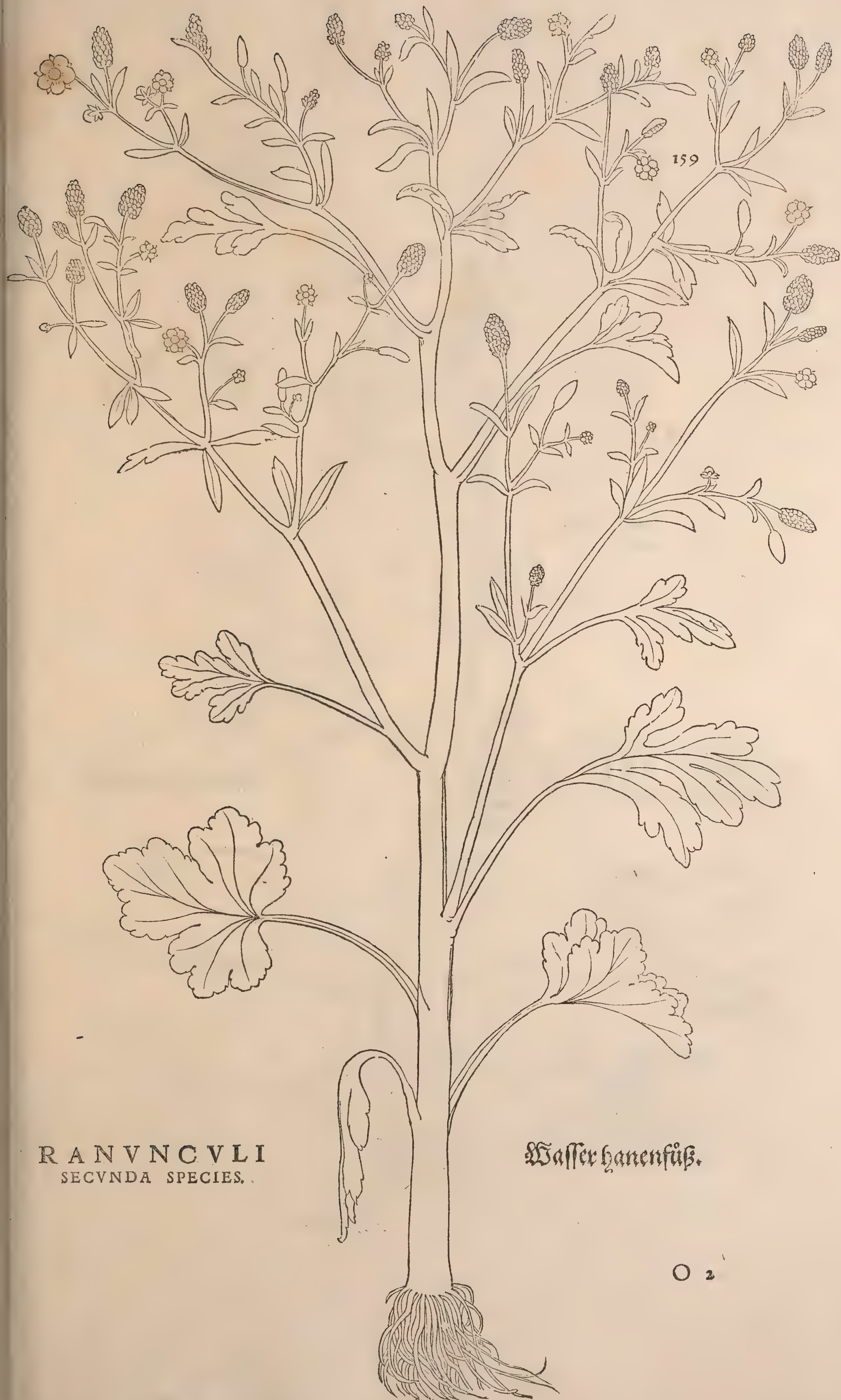
RANVNCVLI HORTENSIS SIMPLICIS PRIMA SPECIES.

Vngefülter garten hanenfüß.



RANVNCVLI PRIMA SPECIES HORTENSIS MVLTIPLICIS.

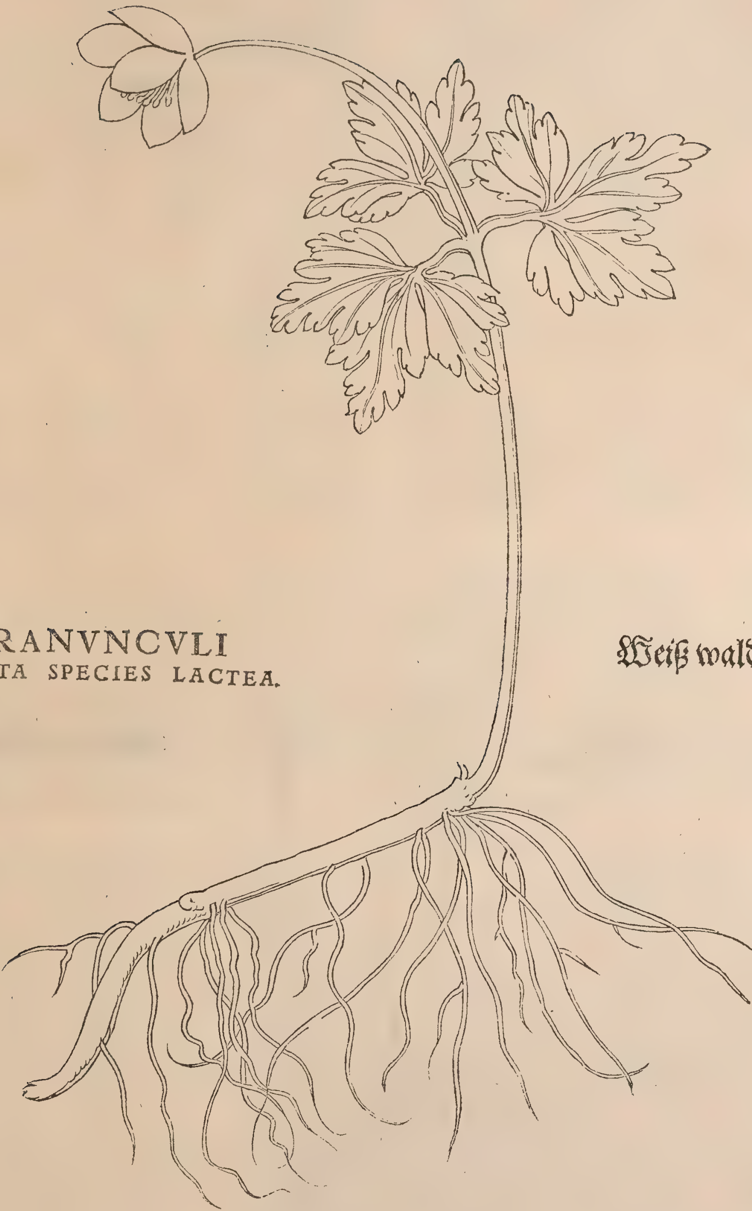
Gefülter hanenfüß.



RANVNCVLI
SECVNDA SPECIES.

Wasser hanenfüß.


RANVNCVLI
TERTIA SPECIES.
Kleiner hanenfüß.



RANVNCVLI
QVARTA SPECIES LACTEA.

Weiß waldhenle.



RANVNCVLI
QVARTA SPECIES LVTEA.

Gelbß waldhenle.

A amaram, adnaſcentias Ellebori modo habentem. Cæterum effecit cultura, ut qui in limitibus ſimplici foliorum compage flores oriantur, gemino quodam denſoq́ ac multiplici foliorum ſtipatu nunc in hortis colluceſcãt, quemadmodũ pictura affabrè monſtrat. Alterum genus lanuginoſius, uel ut Plinius inquit folioſius, altiore caule, pluribus foliorum inciſuris, copioſiſſimũ in Sardinia, acerrimumq́, quod iam Apium ſylueſtre nominant. Tertium genus ualde paruum, graui odore, flore qui auri ſpeciem refert. Quartum huic ſimile, flore autem lacteo aut luteo, radice longiore, & modo quodam nodoſa, guſtu acri.

Alterum. *Tertium.* *Quartum.*

LOCVS.

Primum genus Ranunculi ſylueſtris lutei ſine cultura circa fluenta, & in limitibus pratiſq́ humidis & uliginoſis prouenit. Hortenſis uero adhibito cultura in hortis naſcitur. Alterum genus ſecus aquas & fontes gignitur, & apud Sardos copioſiſſimum. Ea ſi comedatur, ueſcentibus neruos contrahit, rictuq́ ora diducit, ut qui mortem oppetunt, uelut ridentiũ facie intereant. Ob id Sardonius riſus in prouerbium ceſſit. Etſi autem noſtra non perinde efficax ſit atq́ ea quæ in Sardinia naſcitur, tamen hanc uehementiſſima etiam erodendi facultate eſſe præditam, guſtus oſtendit. Tertium genus in pratis & campeſtribus paſſim prouenit. Quartum, ut Germanicum nomen palàm demonſtrat, ſyluis familiare eſt. Luteum uero in ualle ſupra & infra Bebenhuſum monaſterium iuxta aquas copioſiſſimè naſcitur.

Sardonius riſus.

TEMPVS.

Primum genus hortenſis Ranunculi lutei, ſtatim inter initia Aprilis floret: Maio autem menſe diſperit, & nuſquam ſubinde conſpicitur. Secundum & tertium genus itidem tota æſtate inueniri poſſunt. Quartum in uere, Aprili nimirum menſe, tantum apparet, quo ſanè tempore hoc ipſo ſyluę, luci & nemora ſcatent, floribusq́ eius candicant.

B TEMPERAMENTVM.

Omnium tum radix, tum uniuerſa herba uehementer calida & ſicca eſt. Primi tamen generis ſylueſtris lutei, nõ perinde ac reliquorũ acris admodum eſt facultas.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

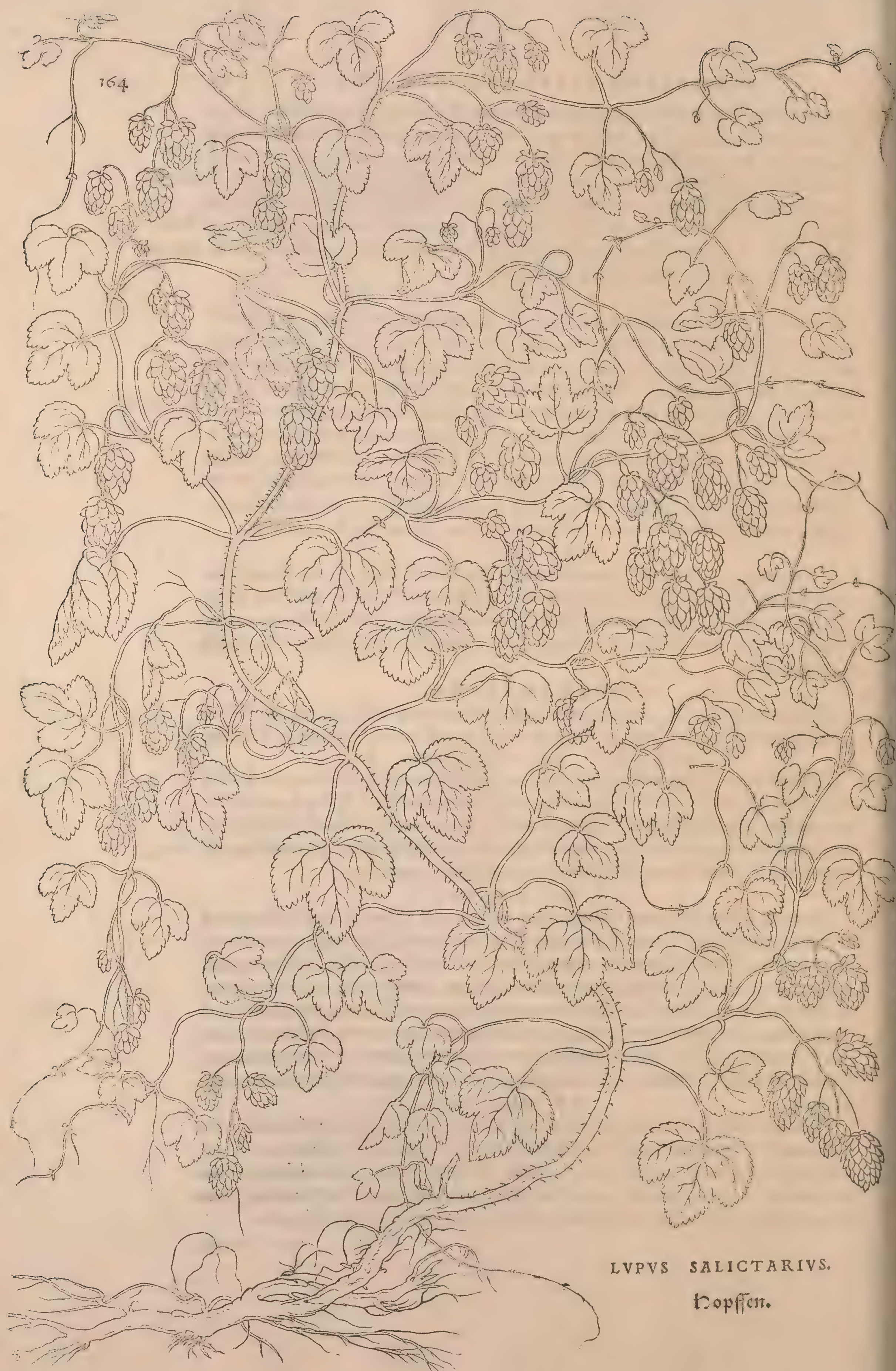
Omnium folia & caules teneri ſi illinantur, exulcerandi, & cruſtas cum dolore creandi uim habẽt. Proinde ſcabros ungues & ſcabiem tollunt, & ſtigmata delent, myrmecias, acrochordonas & alopecias modico tempore illita ſanant. Tepido eorundem decocto perniones fouentur. Radix ſicca tritaq́, ſternutamẽta naribus admota ciet. Dentium dolores adhibita lenit, eos tamen conterit.

EX GALENO.

Quatuor habet ſpeciatim Ranunculus differentias. Omnes uerò uehementer acrem facultatem poſſident, adeò ut cum dolore exulcerẽt. Hac itaq́ ratione ſi moderatè utare, pſoras & lepras excoriant, & ungues leproſos diuellũt, ac ſtigmata diſcutiunt, & acrochordonas & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias iuuant pauco tẽpore admota. Nam ſi diutius inhæreant, non excoriãt ſolum cutis, ſed & in cruſtam uritur. Atq́ igitur hæc omnia caulis & foliorum ſunt opera, ſi illinantur uiridia. Porrò radix arefacta ſternutatoriũ eſt medicamentũ ſimiliter alijs quæ ualenter deſiccãt. Sed & dentium dolores iuuat, ut & eos, uehementer ſcilicet exiccando, frangat.

EX PLINIO.

Omnibus uis cauſtica, ſi cruda folia imponantur, puſtulaſq́ ut ignis faciũt. Ideo ad lepras & pſoras utuntur, & ad tollenda ſtigmata, cauſticiſq́ omnibus miſcent. Alopecijs imponunt, celeriter remouentes. Radix in dolore commanducata diutius, rumpit dentes. Eadem ſicca conciſa, ſternutamentũ facit. Noſtri herbarij ſtrumeam uocant, quoniam medetur ſtrumis, & panis, parte in fumo ſuſpenſa.



LVPVS SALICTARIVS.

Hopffen.

A

NOMINA.



BRYON Græcis recentioribus, Lupus ſalictarius Latinis, Lupulus officinis, uulgo Humulus uocatur. Aliquot Italiæ rura, ad græcam appellationem alludentes, Bruſcandulam, quaſi Bryon ſcanſile nominãt. Germani Hopffen. Græci autem Bryon à Bryoniæ ſimilitudine hauddubiè nominarunt. Lupus uero ſalictarius, quia ſubit ſcanditq; ſalices, & arbuſta omnia circumuoluendo ſe circumplectitur, appellatus eſt. Hinc quoque Lupus reptitius nonnullis nominatur.

Lupulus. *Humulus.* *Bryon.* *Lupus ſalictarius.* *Lupus reptitius*

FORMA.

Caules habet aculeatos, longiſsimosq;. Folia uitis albæ, hiſpida, & nigriora. Flores cinereos ſeu candicantes, ac multis exilibus folliculis ſquamatim compactiles. Radicem ſubnigram, longam.

LOCVS.

Paſsim & copioſe in Germania noſtra iuxta uepres & ſalicta prouenit, ex eaq; ceruiſiam potum, quo uini uice utuntur, Germani conficiunt. Ideoq; in hunc uſum in hortis plantatur.

TEMPVS.

Auguſto menſe floret & Septembri.

TEMPERAMENTVM.

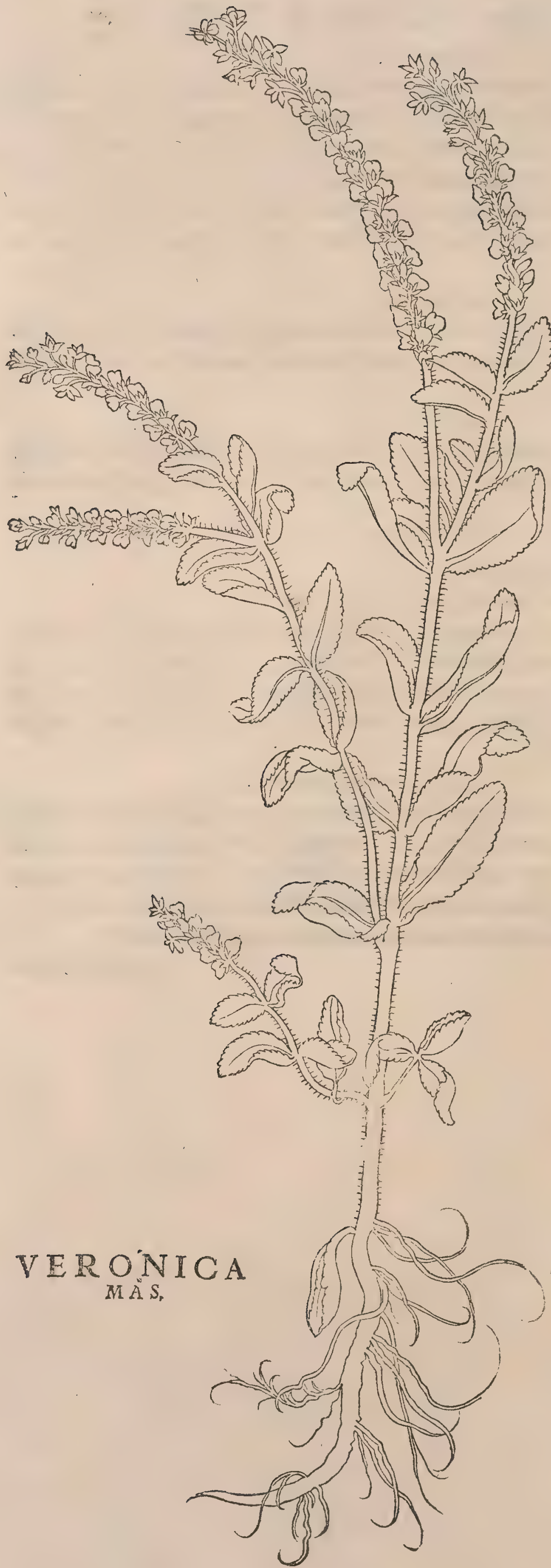
Sunt qui refrigerare Lupulum dicant, alij temperamento medium eſſe putant. At utriq;, mea quidem ſententia, falluntur: flores enim quorum potiſsimũ uſus eſt, calidos & ſiccos eſſe, odoris & grauitas, & immodica amaritudo teſtant. Antiquus etiam herbarius calidum & ſiccum in ſecundo ordine eſſe tradit. Denique conſtat radices quoque eius calidas eſſe.

B

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Bilem utranq; detrahit. Abſceſſus diſcutit. Pituitam in aqua inter cutem per aluum ducit. Succus eius crudus hauſtus uentrem magis ſubducit, minus uero obſtructiones aufert. Coctus uero magis ab obſtructionibus liberat, minusq; uentrem ſubducit. Auribus inſtillatus eas à putredine uindicat, & à fœtore liberat. Radices obſtructiones tollunt, lienis potiſsimum & iecoris.

DE VERO-



VERONICA
MAS.

Erenbreiß menule.



VERONICA
FOEMINA.

Erenbreiß weible.

C

NOMINA.

Veronica.


VETERIBVS Græcis & Latinis cognita fuerit nec ne hæc herba, nondum constat. Vulgus autem herbariorũ hodie Veronicam, Germani Erenbreiß oder Grundheyl / ob mirificam sanandi ulcera & uulnera facultatem nominant.

GENERA.

Duûm est generum Veronica: una mas, altera uerò fœmina. Discrimina earum ex descriptionibus patebunt.

FORMA.

Veronica mas herba est per terram serpens, cauliculo dodrantali & nonnunquã etiam longiore, rubescente & lanuginoso, folijs oblongis, nigris, hirsutis & serratis, floribus in cacumine purpureis, semen in uasculis loculi speciem habentibus, radice tenui. Fœmina itidem per terram serpit caule lanuginoso, folijs rotundis instar herbæ quæ Centummorbia & Nummularia hodie uocatur, minimè in ambitu incisis, paulò quàm maris uiridioribus, floribus in luteo purpureis, semine in uasculis rotundis, radice, ut mas, tenui.

LOCVS.

Nascitur incultis & syluestribus locis.

TEMPVS.

Iunio mense floribus & semine abundat.

TEMPERAMENTVM.

Amaritudinem quandam & uehementem adstrictionem in gustu præ se fert, ut hinc calidam & siccam esse conijcere liceat.

D

VIRES.

Mirificè ad cruênta ac uetera uulnera & ulcera sananda confert. Scabiei denique & omnibus cutis uitijs medetur. Ferũt quondam huius herbæ adiumento Regem Galliæ elephantiæ morbo correptum, à quodam uenatore sanatum esse, cum is ceruum à lupo uulneratum eius herbæ comestione, & asſidua in illa uolutatione, curasse seipsum animaduertisset. Tumores etiam, in quacunq; corporis parte fuerint, potisſimum autem in ceruice, discutere potest. Recentiores huius usum unicè commendant in febribus pestilentialibus, iecoris & lienis obstructionibus, potisſimum uero pulmonis exulcerationibus.

DE BVLBO SYLVESTRI. CAP. LX.

NOMINA.

Cepa syluestris.

Bulbi.


BOΛΒΟΣ ἄγριος Græcis, Bulbus syluestris Latinis. Sunt quibus Cepa syluestris appellatur. Germanicè Feld / wild oder ackerzwibel. Bulbos autem nominant radices suis membranis tunicatas, siue pluribus capitulis coagmententur, uno folliculo omnes ambiente, siue quadantenus distinctæ separentur.

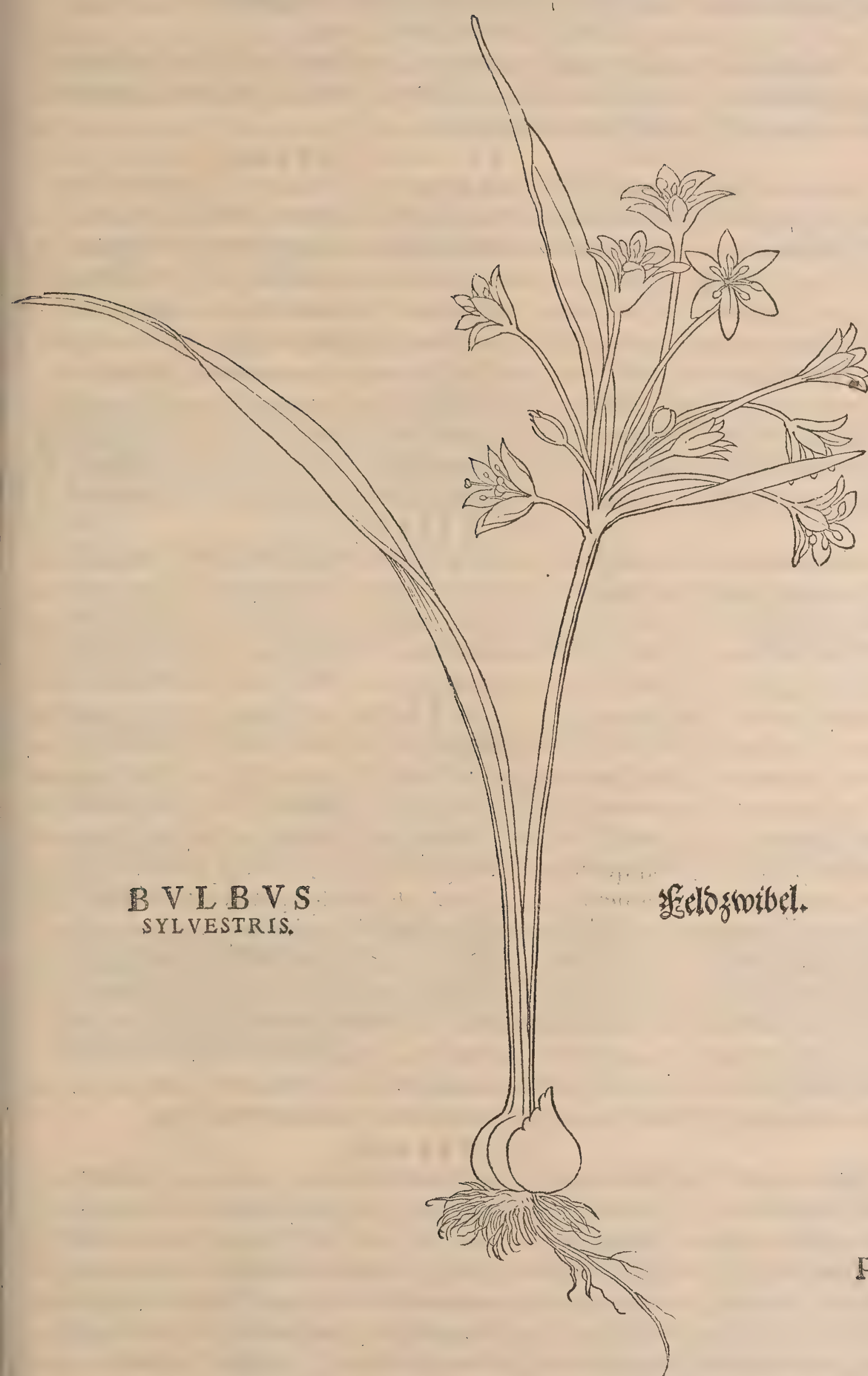
FORMA.

Herba est caule dodrantali, cauo, folijs porraceis, floribus lilij sinuatim emicantibus, speciosis, sex folijs è calatho stellatim radiatis, ex uiridi in luteum tendentibus, capillo intus croceo, capitulo floribus decidentibus triangulari, seminibus pleno, radice bulbosa ceu Allium, citra odorem glutinosa.

LOCVS.

In locis umbrosis, circaq; margines quorundam pratorũ copiose prouenit. Quare in uallibus non procul à Tubinga iuxta monasteriũ Bebenhusense sitis, & radice montis Austriaci ad pratum tenue uocatum, Bulbus plurimus nascitur.

TEMPVS.



BVLBVS SYLVESTRIS.

Feldzwibel.

P

C

TEMPVS.

Per initia ueris, Martio & Aprili mensibus erumpit, ac statim subinde euanescit. Semen non tantum in caulibus, uerumetiam iuxta radicem profert.

TEMPERAMENTVM.

Amara austeraq; qualitate præditos inueniet, non hunc, sed & alios bulbos, qui gustum exactè consuluerit. Proinde hos abstergere simul & glutinare, & nimirum etiam exiccare posse, nemini non notum est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnes bulbi acres sunt & calefaciunt, ueneremq; stimulant. Linguam & tonsillas exasperãt. Multum nutriunt. Carnes procreant, flatusq; faciunt. Ad luxata, collisa, surculos, articulorumq; dolores illiti cõducunt. Gangrænis & podagris cum melle, & per se, hydropicorũq; tumoribus & canum morsibus prosunt. Cum melle pariter & pipere trito illiti, sudores cohibent, & stomachi dolores sedant. Furfures & achoras cum nitro tosto exterũt. Sugillata & uaros per se, aut oui luteo purgant, & lentigines cum melle aut aceto. Fractis auribus cum polenta, & cõtusis unguibus prosunt. Ficos in calidis cineribus tosti, & cum mænarum capitibus crematis appositi, tollunt. Cõbusti uerò & Alcyonio permisti uitia cutis in facie, & nigras cicatrices in sole illiti emendant. Cum aceto elixi & in cibo sumpti ad rupta faciunt. Cauere uerò eorum in cibo copiam oportet, quoniam neruosas partes tentant.

EX GALENO.

Bulbi amaram austeramq; uim manifestam obtinent, quamobrem elanguescentis stomachi aliquatenus auiditatem excitant. At uerò neq; ijs inutiles sunt, quibus è thorace & pulmone pus expuendum erit, quanquam crassiore ac glutinosiore sit corporis substantia: etenim amaritudo crassitudini aduersatur, lenta crassaq; nata incidere. Quapropter bis elixi uberius quidem alunt, sed excreare uolentibus reluctabuntur, utpote omni amaritudine exuti. Tum uerò ex aceto, oleo garoq; mistis, esitare satius fuerit: nam ita magis oblectabũt ac nutrient, minusq; inflabunt, & facilius cõcoquentur. Quidam horum cibo abunde & immodicè usi, planè seminis auctam copiam, inq; uenerem se esse promptiores senserunt. Hos quoq; homines uariè apparant. Non enim solum aqua elixos, uerumetiam patinas ex ipsis uariè condîtas instruunt. Alij quidam in sartagine frigunt, multi in craticula assant. Verum hi multam coctionem haud sustinent, admodum pauca cõtenti. Sunt qui nihil prorsus præcoquant: delectat nanq; eos amaritudo ipsa ac austeritas integra, quippe qui amplius ab ea ad cibum alliciantur: quanquam ad huiusmodi illecebrã duo aut tres plus satis faciẽt. Si uerò liberalius sic apparati sumantur, præsertim ubi, ut mos est, crudiores ingeruntur, amplius cruditatem generabũt. Quidam etiam non probè cocti, inflationes & tormina pariũt. Qui ad hunc modum esitantur, alimentum minimè boni succi procreant. At plurimum decoctorum, aut bis etiam, succus crassior quidem ille erit, cætera uerò melior ac alibilior reddetur.

D

EX PLINIO.

Bulbi ex aceto & sulphure uulneribus in facie medentur: per se uero triti neruorum cõtractionem, & ex uino porrigines. Succũ cum melle canum morsibus. Erasistrato placet cum pice. Sanguinem idem eos sistere tradit illitos cum melle. Alij si è naribus fluat, Coriandrũ & farinam adijciũt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat, & erumpentia in capite cum uino austero aut ouo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & sic lippitudini medetur. Aequè uitia quæ sunt in facie, eorum rubentes maximè in sole illitis, cum melle & nitro emendant. Lentiginem cum uino, aut cum cumino coctis. Vulnerib. quoq; mirè prosunt per se, aut, ut Damion, ex mulso, si quinto die soluantur. Iisdem & auriculas fractas curat, & testium pituitas. In articulorum doloribus miscent farinam. In uino cocti illiti uentri, duritiem præcordiorum emolliunt. Dysentericis in uino ex aqua cœlesti temperato dantur. Ad conuulsa

A uulsa intus cum Silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad sudorē tusi illinuntur. Neruis utiles. Ideo & paralyticis dantur iuxtà in pedibus. Qui sunt ruffi ex his, citissimè sanant cum melle & sale. Venerem stimulant. Syluestres interaneorū plagas & uitia cum Silphio pilulis deuoratis sedant. Et satiuorum semen contra phalangia bibitur in uino. Ipsi ex aceto illinuntur contra serpentiū ictus. Semen antiqui bibendum insanientib. dabant. Flos bulborum tritus crurum maculas uarietatesq; igne factas emendat. Elixos assis minus utiles adijciunt esse, & difficilè concoqui ex ui uniuscuiusq; naturæ.

APPENDIX.

Hic quem pictum damus Bulbus, facultatē emolliendi & discutiendi duros tumores habet. Humidis denique & depascentibus ulceribus tostus calido cinere, & cum melle tritus atque admotus prodest.

DE BICIO. CAP. LXI.

NOMINA.



BIKION Græcè, Vicia Latinè nominatur. Officinæ non sine maximo errore ea pro Orobo utuntur. Germani alludentes ad græcam appellationem, Wicken simpliciter, uel cum adiectione zam wicken uocant. Vicia autē, ut Varroni placet, dicta est à uinciendo, quod item ut uitis capreolos habeat, quibus sursum uersus serpit.

Officinarum error. *Vicia unde dicta.*

FORMA.

Cubitali altitudine surgit, folijs Aphaces, angustioribus tamen, flore Pisi, minutis nigricantibusq; in siliquis seminibus, quorum quidem figura non rotunda est, sed, similiter lenti, latiuscula.

LOCVS.

Sicca loca maximè amat, inter autem segetes copiose prouenit.

B TEMPVS.

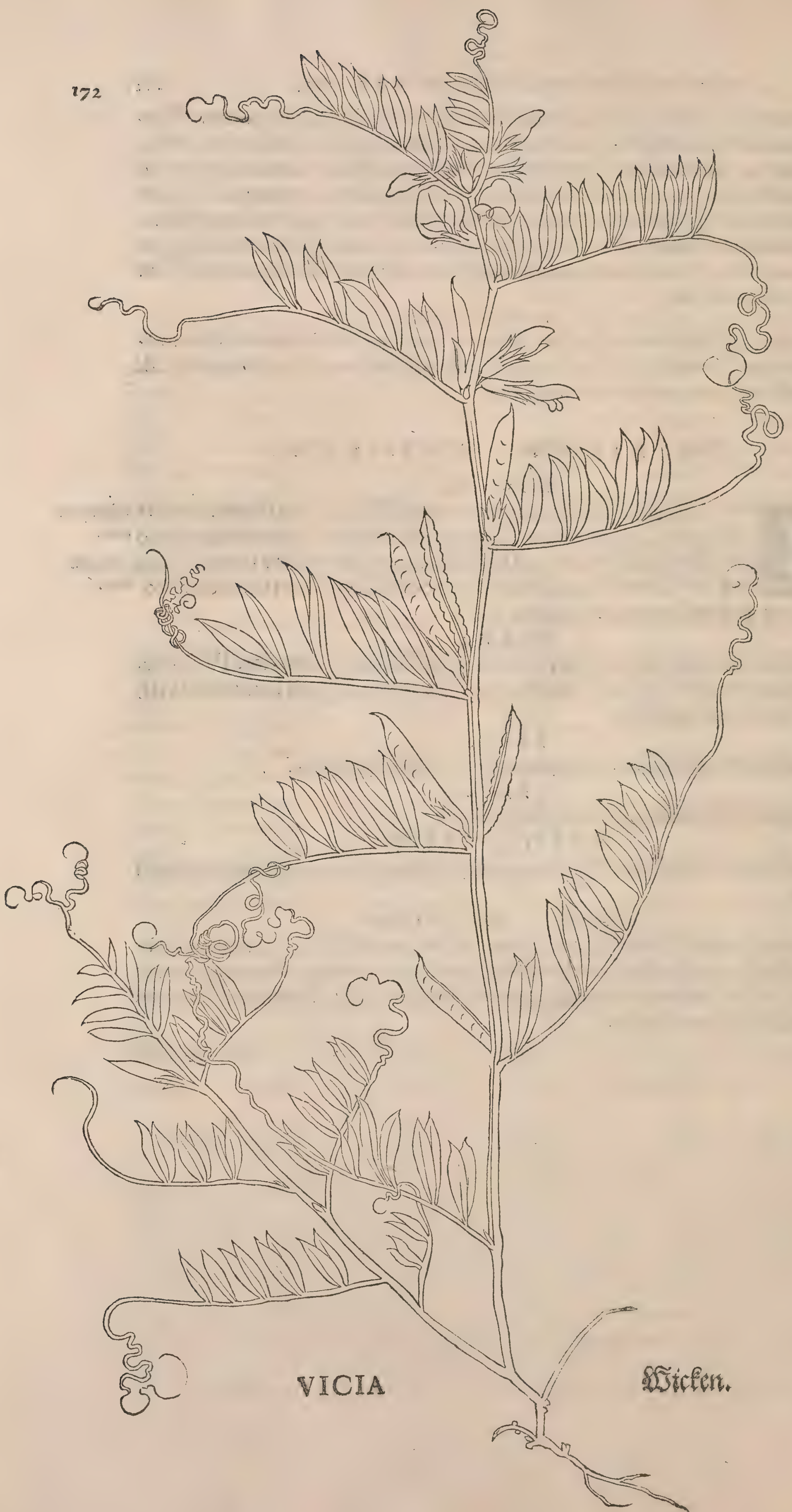
Iunio mense floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Medium tenet caliditatis & siccitatis, ualidius tamen siccat, in secundo nimirum ordine.

VIRES. EX GALENO.

Semina hæc non solum insuauia, sed concoctu etiam difficilia, & aluum retinentia. Perspicuum ergo est, quum huiusmodi naturam obtineant, alimoniam quoq; quæ ex ipsis in corpus permanat, improbi crassiq; succi esse, idoneam ad humoris melancholici generationem.



VICIA Wicken.

A

NOMINA.


BΛΙΤΤΟΝ Græcis, Blitum siue Blitus Latinis uocatur. Officinę hanc herbam cum Beta cōfundunt non sine magno errore. Germanis Maier dicitur. Blitum nomen inde traxit, quod iners & fatuum olus esset, sine sapore aut acrimonia ulla. Nam βλίτυς stolidos & ignauos Græci dixerunt. Sic hodie græca imitatione socordes, & nullius momenti homines, bliteos appellamus. Ita Plautus in Truculento bliteam meretricem nominauit. *Officinarum error.* *Blitum unde dictum.* *βλίτου.*

FORMA.

Blitum non pingitur à Dioscoride, sed ab Hermolao Barbaro, homine non minus docto quàm diligente, in suo Corollario ijs uerbis describitur: Blitum erumpit ocyssimè, folijs betaceis, sine acrimonia fatuis & insipidis, semine ut Beta corticeo, copioso, racemoso, ut Atriplex. Radice non una, non in rectum tendente, sed multiplici, obliqua, & prolixa. Ex quibus utiq; uerbis omnibus perspicuum fit, herbam quam depictam damus esse Blitum. Hęc siquidem ocyssimè erumpit, atq; in altum tollitur, foliaq; Betacea prorsus habet. Insipida denique & sine acrimonia. Semen eius ut Betæ corticeum, copiosum, racematim singulis ramis insidens. Radice non una nititur, sed multiplici ac longa, non in rectum, sed obliquum tendente. Rectiorem tamen & magis descriptioni respondentē si quispiam protulerit, non grauabimur nostram mutare sententiam, ut qui probè perspectum habeamus in ijs herbis quæ à Dioscoride non descriptæ sunt, facillimè aliquem in tanta rerum penè omniū caligine aberrare posse.

LOCVS.

Etsi sponte sua interdum herba hęc proueniat, tamen ut de Blito etiam tradunt, si culto solo semel nata fuerit, ipsa se per multa secula seminis deiectione reparat, ut
B etiam si uelis uix possit aboleri, sic semel nata pluribus annis restibili fertilitate prouenit.

TEMPVS.

Floret æstate & autumno, semineq; prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Blitum frigidum & humidum in secundo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Blitum oleris uice in cibum uenit. Aluo utile est, nullam tamen medicamentosam uim obtinet.

EX GALENO.

Aquosum est olus, ac uti quis non absurdè dixerit qualitatis expers, & insipidū: quapropter non ex solo oleo garoq;, sed addito aceto sæpius meliusq; assumitur. Nōnihil etiam ad leuigandā aluum momenti affert, uerum idipsum perquam exiguum est, quoniam nulla ipsis acris nitrosaúe adest qualitas, quæ aluum ad excretionē irritare possit. Liquet etiā quod minima ab ipso alimonia in corpus dimanet.

EX PLINIO.

Blitum iners uidetur ac sine sapore aut acrimonia ulla. Vnde cōuicium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile est. Ventrem adeò turbat, ut choleram faciat aliquibus. Dicitur tamen aduersus scorpiones potum è uino prodesse, & clauis pedum illini. Item lieni & temporum dolori ex oleo. Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat.



BLITVM Maier.

A

NOMINA.



OYNIAΣ Græcis, Romanis Napus, Germanis Steckrůb appellatur. Buniadis autem appellationē à tumente figura quam præ ſe fert, Græci deduxerunt. Nanq; radix Napi buniadis in amplitudinē excreſcit, & in rotundum extuberat. Cliuos ſiquidem, colles, uerrucoſaq; loca βουνὸς nominant. Napus. Bunias quare dictus. βουνοί.

GENERA.

Napi buniadis, quem Galenus & alij ueteres in Raporum cenſum reponunt, duo ſunt genera. Vnum ſatiuum, quod forma proximè ad Braſsicam tertiæ ſpeciei accedit, radicemq; oblongiorem obtinet. Germani huius generis Napos, Trucken ſteckrůben nominant. Alterum ſylueſtre, quod folijs ſuis Erucæ non diſsimile eſt, radice ampliore, & rotundiore. Germanicè Naßſteckrůben appellantur eius generis Napi. Napus Bunias ſatiuus. Syluestris.

FORMA.

Folia habet Rapi, leuiora, Erucæ modo laciniata, caulem cubitalem, interdum altiorem, rotundum, flores luteos, Braſsicæ proximos, ſemen in ſiliquis, radicem oblongam.

LOCVS.

Bunias gaudet frigidis locis.

TEMPERAMENTVM.

Cum eaſdem quas Rapum uires habeat Bunias, neceſſe eſt idem etiam ut obtineat temperamentum. Eſt itaq; Napus bunias in ſecundo ordine calidus, & in primo humidus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Buniadis elixa, flatus creat, minus tamen quàm Rapum nutrit. Semen
B eius potum letalia uenena inefficacia reddit. Miſcetur antidotis. Radix etiam eius ſale conditur.

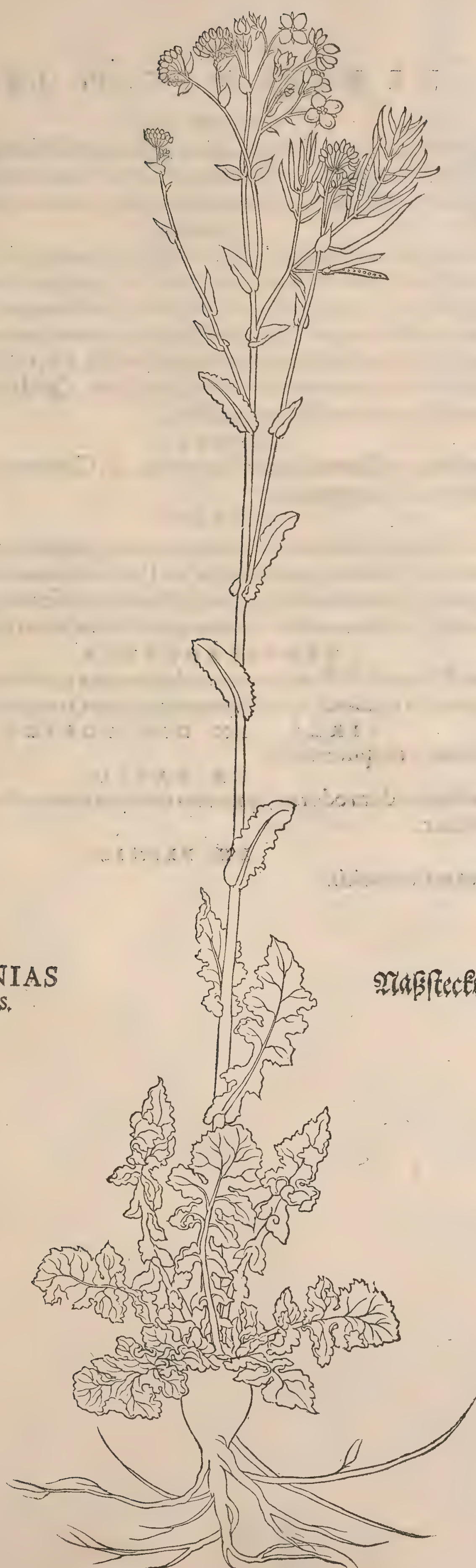
EX GALENO.

Eaſdem quas Rapa uires obtinent. Vide itaque caput de Rapis.



NAPVS BVNIAS
SATIVVS.

Trucken steckrüben.



NAPVS BVNIAS
SYLVESTRIS.

Naßsteckrüben.

C

NOMINA.

OTPYΣ Græcis, Botrys Latinis appellatur. Officinis & uulgaribus herbariis incognita. Germanis haud ineptè Traubenkraut nominabitur. Botrys uerò dicta est à semine, quod racematim ramulis adnascitur.

Botrys unde dicta.

FORMA.

Herba tota est lutea, fruticosa, sparsa, multaque alarum caua habens. Semen totis ramulis adnascitur. Folia Cichorio similia obtinet, totaque ualde odorata est, ideoque uestibus apponitur. Ex qua quidem descriptione omnibus manifestum fit, herbam cuius picturam exhibemus esse legitimā Botryn: uniuersa enim herba ad luteum colorem uergit, fruticosa est, & multis stolonibus fusa, foliis Cichorii, odoratis, semine circa ramulos totos in racemos collecto nascente. Quid multa? nulla est prorsus nota, quæ illi non appositissimè quadret.

LOCVS.

Nascitur circa profluentes aquas & torrentes. In Germania tamen, quod equidem sciam, non nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Augusto & Septembri ad maturitatem maximè peruenit: quibus etiam mensibus, ut Ruellius annotauit, uenalis herba per Parisiensium urbem defertur. Odoris enim gratia Galli uestimentis, pannis, & linteis curiose interponunt. Apud Germanos tamen eius herbæ nulla est gratia, quod illis hactenus ignota fuerit.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse Botryn amaritudo eius quæ gustui occurrit, facilè monstrat. Item uis eius incidendi, quæ illi propter calorem, tenuitatemque inest.

D

VIRES. EX DIOSCORIDE.

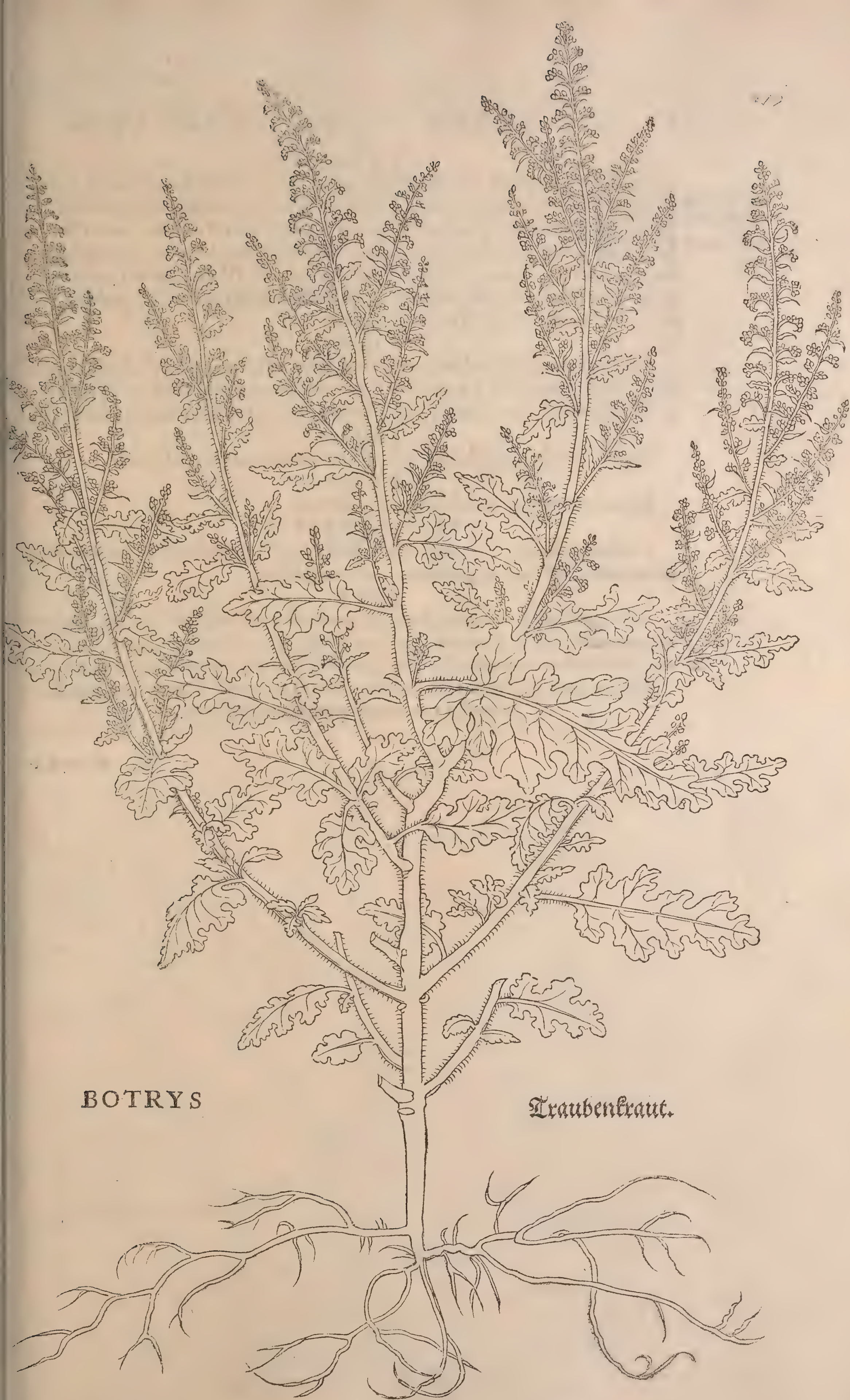
In uino pota orthopnœas lenit.

EX PAVLO.

Planta est admodum odorata, quæ cum uino pota non nisi recta ceruice spirantibus auxiliatur.

EX PLINIO.

Medetur orthopnoicis.


BOTRYS
Traubenkraut.

NOMINA.

Hæc herba non est Pycnocomō.

Barba capri cur dicta.



QVO nomine ueteribus Græcis & Latinis hæc herba uocata sit, nobis nondum compertum est. Neque enim Pycnocomon est, quòd à descriptione illius prorsus abhorreat. Quare Barbam caprinā interea donec certius nomen nacti fuerimus, nuncupabimus, à florum nimirum figura, quæ caprinam barbam referre uidetur. Germanicè Wald geißbart/ ut eam segregaremus ab altera eiusdem nominis, quæ non in syluis, ut hæc ipsa, nascitur, sed in pratis & senticetis, appellare nobis placuit.

FORMA.

Caulem habet tricubitalem, angulosum, folia Castaneę aut Corylo similia, in ambitu serrata, flores candidos, exiguos, racematim compactos, instar barbę canæ dependentes, radicem nigram, lignosam, intus candidam. Flores eius in iulos abeūt.

LOCVS.

Prouenit in obscuris syluis, & uallibus nonnunquam minus apricis.

TEMPVS.

Floret Iunio mense, ac subinde semen profert.

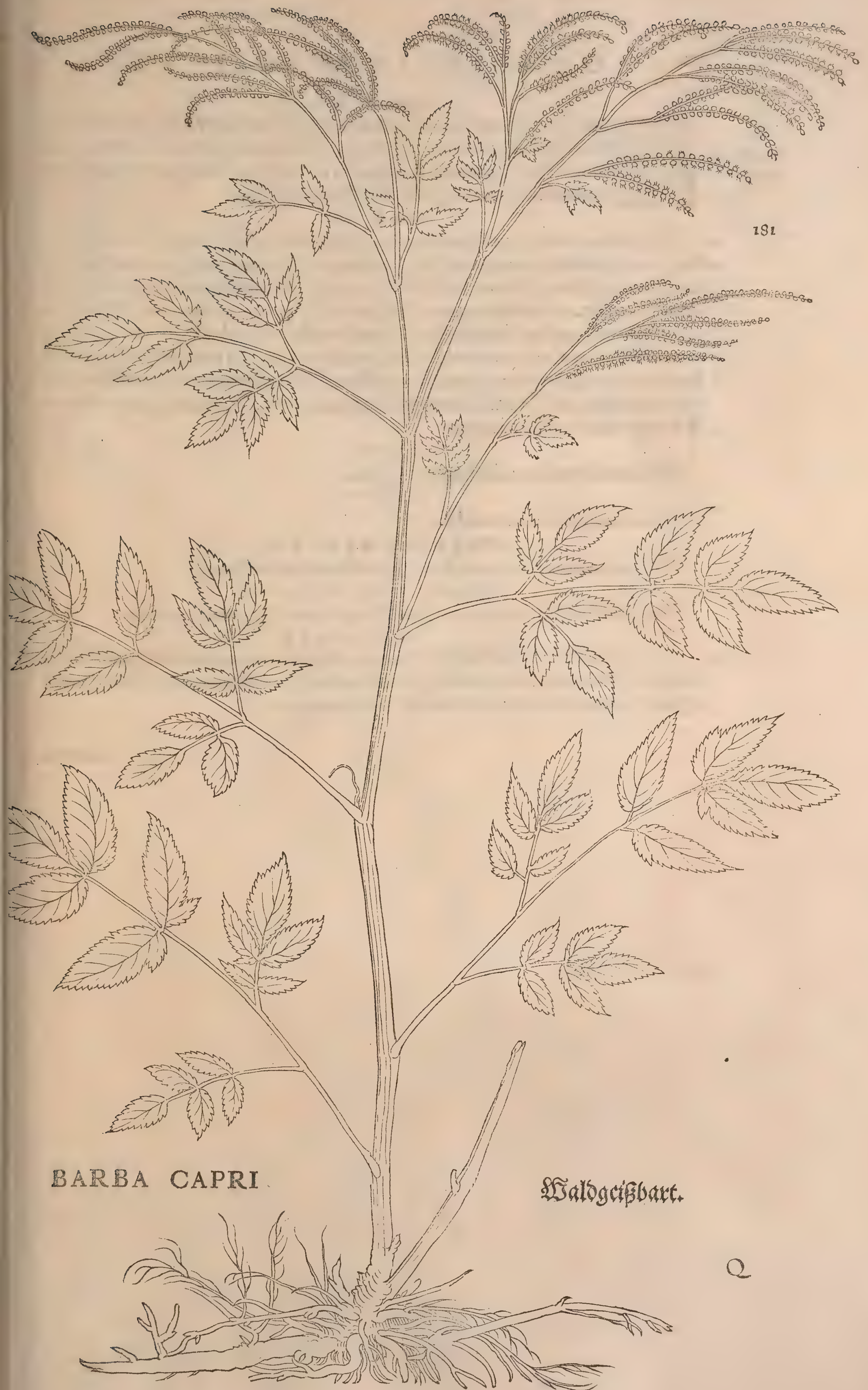
TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse hanc herbam facilè ex gustu deprehenditur: miram enim amaritudinem, in radice potissimum, gustata exhibet.

VIRES.

Abstergit hauddubiè expurgatq;, & quæ in uenis est crassitiem incîdit. Quamobrem menses ducit, educendoq; ex thorace, & pulmone puri auxiliatur. Et in summa, siue crassa in eis pituita, siue pus, siue aliud quippiam continetur eiusmodi, expurgat. Hac utiq; ratione & morbo comitiali competit. Extrinsecus illita & imposita, tumores ex pituita ortos discutit.

D



Q

NOMINA.

Blattaria unde dicta.



VM Græcis autoribus cognita hæc herba fuerit, nondum cõpertum habeo. Plinius certè libro xxij. cap. ix. Blattariam nominat. Inuenit au tem nomen hoc Latinum, à colligendis in se blattis. Ideoq; cõuenientiſsimo nomine Germanis appellabitur Schabenkraut.

FORMA.

» Plinius loco iam citato Blattariam sic pingit: Blattaria est similis Verbasco her-
» ba, quæ sæpe fallit pro ea capta, folijs minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Ex qua pictura satis constat, herbam cuius picturam damus esse Blattariam: sic enim Verbascum mentitur, ut pro eo sæpius ab imperitis decerpatur. Et sunt non pauci herbarij, qui hac similitudine decepti, eam inter Verbasci genera connumerent. Folia tamen, quæ minimè sunt hirsuta & candida, sed potius uiridia, facilè ab hoc errore paulò attentiores reuocare possunt. Plures deniq; cauliculos habet, flores item luteos, ad Verbasci flores proximè accedentes. Folliculos quoque lini instar, in quibus semen continetur.

LOCVS.

Nascitur iuxta aquas, & fluminum ripas.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Vehemens amaritudo eius satis docet esse calidam & siccam.

VIRES. EX PLINIO.

Hæc abiecta blattas in se contrahit, ideoq; Romæ Blattariam uocant.

APPENDIX.

D Non plura de huius herbæ facultatib. apud probatos autores inuenio, sed haud dubiè si quis ea uti uoluerit, eadẽ quæ alia amara, in corpore nostro efficere potest. Quæ qualia sint, ex capite præcedente facilè intelliges.

DE BROMO.


BLATTARIA
Schabenkraut.

C

NOMINA.



ΡΩΜΟΣ Græcè, Auena Latinis ac Officinis, Germanis Habern dicit.

FORMA.

Folijs & culmo Tritico similis, geniculis intersecto. In summo uerò fructum habet ueluti locustas duplici crure diuaricatas, in quo semen includitur. Radicem copiosam.

LOCVS.

Paßim in Germaniæ agris nascitur, ac iumentorum potius quàm hominum pabulum existit.

TEMPVS.

Seritur Martio mense, metitur autem Augusto.

TEMPERAMENTVM.

Auena ut medicamētum refrigerat, Galeno autore: ut alimentum uerò, eodem teste, calefacit sufficienter. Vtroque uerò modo exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen eius haud secus quàm hordeum ad cataplasmata utile. Puls etiam ex ea fit cohibendæ aluo accōmodata. Succus eius in sorbitione acceptus, tußientibus prodest.

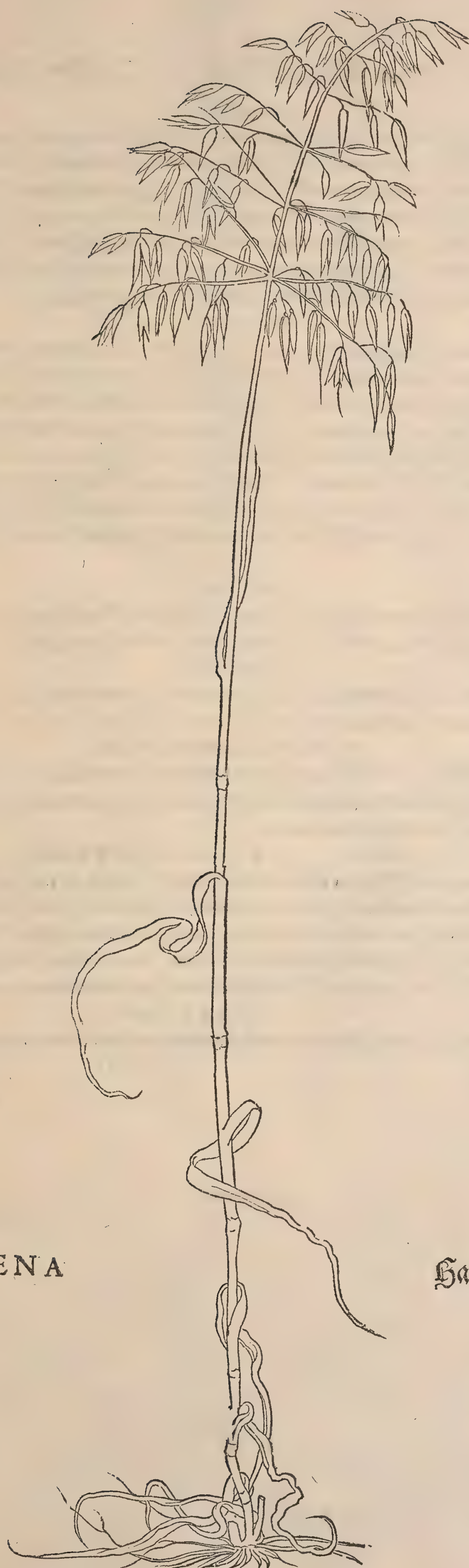
EX GALENO.

Auena ut medicamentum similem hordeo uim obtinet. Nam illitum deficcat, & digerit mediocriter, & sine morsu. Nonnihil etiam adstrictionis obtinet, ut uentris profluuia iuuet.

EX PLINIO.

D Semen utile ad cataplasmata atque hordeum & similia. Prodest tußientibus succus. Auenæ farina in aceto tollit næuos.

DE VVA



AVENA   Habern.

C

NOMINA.


VETERIBVS ne Græcis & Latinis frutex ille cognitus fuerit, me ignorare adhuc ingenuè fateor. Quare cum nomen aliud quo hunc appellaremus in promptu non esset, uulgarẽ & qua omnes hodie herbarij utuntur nomenclaturam usurpare uoluimus. Vuam autem crispam fruticem hunc dixerunt ab intortis ferecꝫ in circulum uersis (crispa alij uocant) folijs, & acinis quos producit. Quo etiam respicientes Germani nostri, Krußbeer / oder Krüselbeer uocant. Latinius fortè uua intorta nuncuparetur.

Vua crispa cur dicta.

FORMA.

Frutex est ramulis multis, aculeatus, rectocꝫ spinarũ mucrone horridus, folijs intortis ac circinatæ rotunditatis, Apij modo dissectis, flore ex herbido purpurascente, acinis candicantib. & splendescentibus, primum acerbis, à maturitate dulcibus. Ex ijs abunde constare putamus, fruticem hunc cuius picturã exhibemus, non esse primam, ut nonnulli arbitrantur, Rhamni speciem. Nam etsi cætera respondeant, tamen folia quæ rotunda & minimè oblonga sunt, ut Rhamni, repugnare manifestè uidentur. Posset tamen citra aliquod uitæ discrimen Rhamni generibus annumerari, quod scilicet uiribus illi similis admodum sit, quas etiam illi suo loco adscribemus.

LOCVS.

In frutetis & sepibus nascitur, non tamen passim. Nusquam autem copiosius quàm Tubingæ luxuriat, ubi circa omnes ferè sepes sese profundit.

TEMPVS.

Veris statim initio frutex ille pubet, primum hoc tempore folia, dein flores, ac
D non diu pòst acinos seu baccas acerbitate gratas profert.

TEMPERAMENTVM.

Hauddubiè idem quod Rhamnus temperamentum obtinet. Vt enim hic adstringit & refrigerat, sic etiam illa. Refrigerat autem in primo completo, aut secundo incipiente, desiccat uerò in secundo.

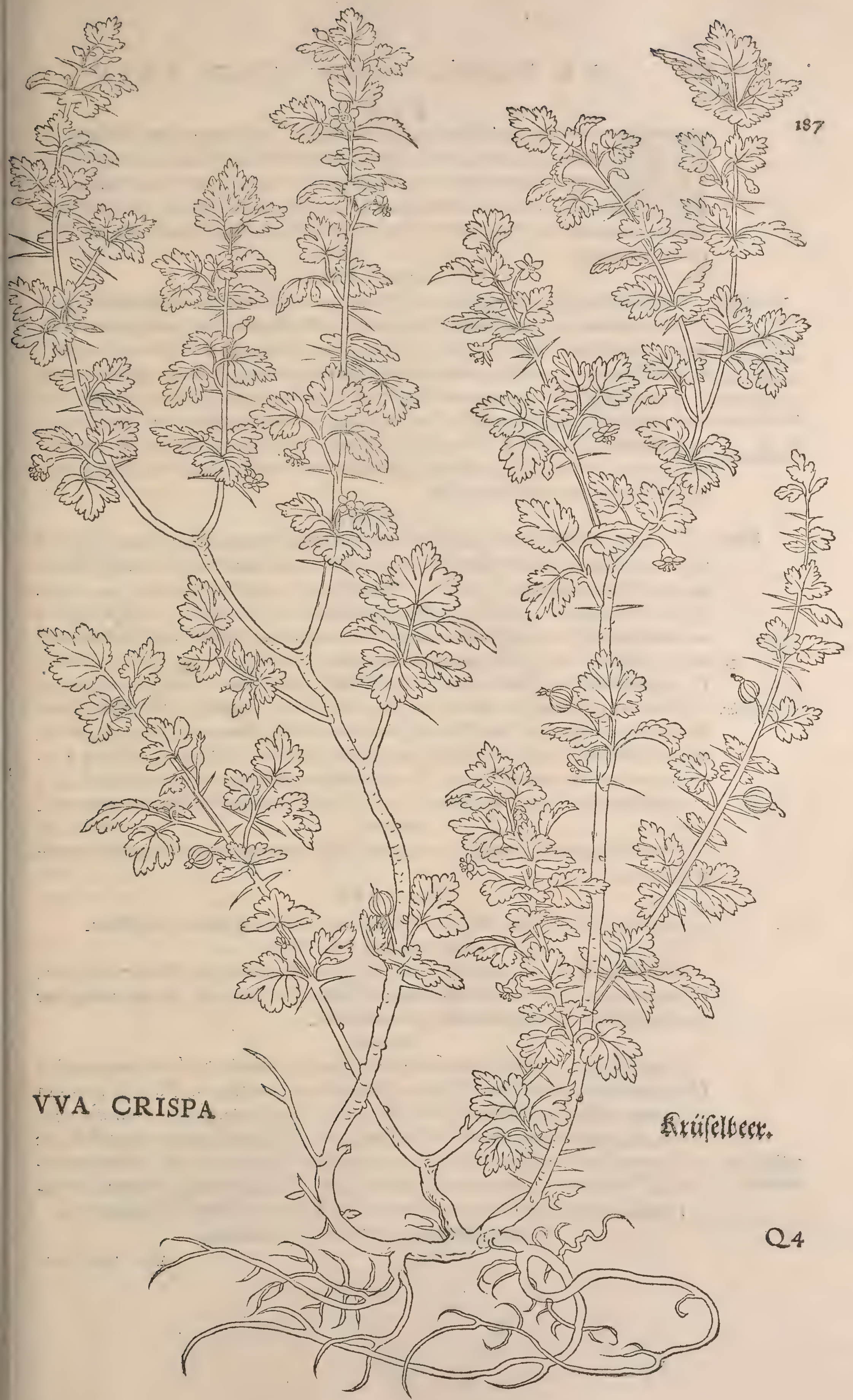
VIRES. E DIOSCORIDE.

Folia ignibus sacris & herpetis illita auxiliantur. Fertur & ramos eius foribus & fenestris appositos ueneficiorũ arcere maleficia. E quibus Dioscoridis uerbis satis liquet, Vuam intortam non hoc tantum nomine sepibus apponi ut easdem muniat, atque adeò alienorum ingressum prohibeat, uerumetiam ut ueneficia ab hortis propulset. Vt hinc quocꝫ colligere liceat, eiusdem cum Rhamno esse facultatis.

E GALENO.

Herpetes sanat, & erysipelata non magnopere calida. Porrò ad hæc teneris utendum est folijs.

DE BALSA-



VVA CRISPA

Krüſelbeer.

C

NOMINA.



QVO nomine ueteribus tum Græcis cum Latinis appellatæ sint hæ plantę, me ignorare ingenuè fateor. Puto autem illis planè fuisse incognitas, quod de ijs ne uerbum quidem apud eosdem scriptum inueniatur. Hodie Balsamines nomine uocant. Causam indicabimus paulò pòst. Germani ad latinam nomenclationem alludentes, Balsamkraut/haud (arbitror) ineptè appellabunt.

GENERA.

Prima Balsamine. *Hierosolymitanum pomum.* *Mirabile pomũ.* *Charantia.* *Altera Balsamine.* *Balsaminum.*

Duo Balsamines genera damus. Primam, quam nos certioris discriminis gratia marem fecimus, Ligures Padani Balsaminã uocãt, Hierosolymitanũ pomum Hetruria, Mirabile Gallia, uulgus Italorum Charantiam, quoniã septi modo in hortis fenestrisq́ per cancellos opere topiario facilè digeratur. Alteram, quam fœminã nominauimus, Itali neutro genere Balsaminũ appellãt, priori quidem quod ad fructum attinet similis, nisi quod minor est, in alijs dissimilis: neq; enim folijs, neque etiam floribus respondet. Vtraq; planta uisu pulcherrima est, ut hoc saltem nomine pingi meruerint. Etsi præstet etiam harum habere picturas, ut de ijs plura inuestigandi posteris occasio aliqua sit.

FORMA.

Primæ. Prima tenuibus prælongisq́ flagellis ultro citroq; reptantib. euagatur, folijs Vitis albæ seu Bryoniæ, articulatioribus, exilibus pampinis ex alarum sinu prodeuntibus, quibus illigantes sese cancellatim uicinis implicant pergulis: flore cucumeris ex albo in luteum languescẽte, turbinato utrinq; fructu, carnosa cute, & per uersus uerrucosa, ac rigidioribus bullis intumescẽte, cucumeris syluestris pusilli similitudi

D ne, puniceus maturo color, cartilago intus punicea uel lutea, sanguineusq́ succus. Pomum maturitate dissilit, inanitasq́ confracto patet, semina intus pomi formam

Alterius. referentia continens. Altera caulem habet crassissimũ, Portulacæ assimilem, in herbaceo colore rufescentẽ, folia Salicis, in ambitu incisis, flores magnos, purpureos, instar Consolidæ hodie regalis uocatæ herbæ caudatos, fructum priori non dissimilem, primo herbaceũ, dein pallidum luteúmue, pilosum, qui maturitate dissilit, inanitasq́ confracto apparet, semina intus aliquot lenticulæ ferè figura continentẽ.

LOCVS.

Non nisi satæ in Germania proueniunt. Sed iam in multorum hortis plantatæ nascuntur.

TEMPVS.

Floribus & fructibus prægnantes sunt Augusto & Septembri mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod Telephium temperamentũ, potissimum alteram, obtinere arbitror. Quare in secundo ordine intenso, aut certe principio tertij exiccare, nec insigniter calefacere, primo nimirum ordine, est uerisimile.

VIRES.

Ex primi generis Balsamines seminibus oleum exprimitur, ad uulnera, quod in Corollario suo annotauit doctissimus Hermolaus, præcipuum. Nõnulli pomum oleo prius imbutum aliquot dies insolant, deinde uel fimo, uel terra tantisper obruunt, dum prorsus intabuerit, sic Balsami uires glutinandis uulneribus adsciscere

Balsamine uox unde nata. pollicentur, inde tractum Balsaminæ uocabulum. Quid multa? in uũlneribus sanandis Telephio non inferiores esse conijcio, hincq́ Balsaminas appellatas. Nos tamen de ijs peculiarem experientiam nullam habemus. Poterunt itaque alij, si lubet, earundem uirium facere periculum.

DE GLYCYR-



BALSAMINE PRIMA.

Balſamkraut menle.



BALSAMINE ALTERA.

Balſamkraut weible.

A

NOMINA.



ΓΛΥΚΥΡΡΙΖΑ Græcis, Dulcis radix Latinis, Liquiritia officinis, Germanis Süßholtz dicitur. Nomen tum apud Græcos, tum etiã Latinos à dulcedine, qua radix eius prædita est, inuenisse notius est, quàm ut dici debeat. Theophrastus nono de plantarũ historia libro, Scythicam nominauit radicem, quod in Scythia circa Mæotim paludem plurimum proueniat. Sunt etiam qui ἄδιψον uocitent, quod sitim retenta in ore arceat. *Liquiritia.* *Glycyrrhiza unde dicta.* *Scythica radix.*

FORMA.

Breuis frutex est, ramos binûm cubitorum altitudine spargens, in quibus folia densa, Lentisco similia, pinguia, tactuq; glutinosa. Florem fert Hyacintho similem. Fructum pilularum Platani magnitudine, asperiorem tamẽ, siliquas Lentis modo rubescentes, breuesq; habentẽ. Radices illi sunt longæ, colore buxeæ ut Gentianę, subacerbæ, sed dulces, quæ Licij modo in succum coguntur & densantur. Hæc deliniatio ita Liquiritiæ hodie uocatæ quadrat, ut nulla penitus sit nota quæ in illa non reperiatur. Fruticosa enim est, ramos bicubitales emittens, folijs lentiscinis, densis, pinguibus, tactuq; sequaci lentore glutinosis. Flore Hyacinthi, fructu pilularũ Platani crassamento, sed asperiore, siliquas Lentis figura, & breues habente. Radicibus prælongis, buxeo colore, & dulcibus.

LOCVS.

Plurima & optima in Cappadocia ac Ponto nascitͬ. Multa præterea nec ignaua aliquot Germanię nostræ locis, Pabenbergensi prępertim agro, IOACHIMI nostri Camerarij, uiri doctissimi, patria, producitur. Et hodie nusquam ferè nõ seritur in hortis. His quæ semel comprehenderit, tam pertinaci fertilitate cohæret, ut uix unquam posit radicitus extirpari, tam restibili fœcunditate regerminat. *Pabenbergensis ager Glycyrrhiza fœcundus.* *Ioach. Camerarius.*

B

TEMPVS.

Carpitur Septembre mense, quando semine prægnans est, aut Vergiliarum occasu. Flores suos Iulio mense profert.

TEMPERAMENTVM.

Natura eius nostræ temperaturæ familiaris est: nam tale monstratum est esse id quod dulce est. Sed quum adstrictio quædam adiuncta sit, uniuersum eius temperamentum quantum ex caliditate & adstrictione est, tepidę potissimum caliditatis fuerit, quamproximè ad symmetrum temperatúmue accedens. Porrò quum etiam dulcis sit, humida quoq; sit oportet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus radicis ad arteriæ exasperationes utilis est, oportet autem ut linguæ subditus eliquescat. Ardori stomachi, & ad iecinoris thoracisq; uitia prodest. Vesicæ scabiem, & renum uitia cum passo potus emendat. Idem eliquatus sitim restinguit. Vulneribus prodest circunlitus. Cõmanducatus stomacho succurrit. Radicum recentium decoctum ad eadem conuenit. Radix uero sicca in puluerem trita, pterygijs commodissimè inspargitur.

EX GALENO.

Huius fruticis radicum succus in primis utilis est, similiter ut eius radices dulcis, simulq; modicè adstringens. Proinde asperitates lenire potest, nõ solum in arteria, uerumetiam scabra uesica, idq; temperaturæ mediocritate. Quoniam autem temperie quoque humidum est quod modicè dulce est, iure sanè sitim arcens medicamentum est, nimirum modicè humidum, simul & natura humana frigidius. Refert Dioscorides, radicem siccam ad leuorem redactam, pterygiorum illitu idoneum esse remedium.

EX THEO-


GLYCYRRHIZA
Süßholtz.

EX THEOPHRASTO.

A Dulcis & Scythica radix utilis ad suspiria, & tussim siccam, atq; in totum thoracis laborantis medicamento cōmoda redditur. Quin & ex melle ulceribus mederi potest. Sitim quoq; extinguit, si teneatur in ore. Qua de causa tum ea, tum Hippace, Scythas decem & duodecim dies degere, & uitam prorogare affirmant.

EX PLINIO.

Radicis usus in subditis decocta ad tertias, cetero ad mellis crassitudinē, aliquando & tusa. E quo genere & uulnerib. imponitur, & faucium uitijs omnibus. Item uoci utilissimo succo, sic ut spissatus est linguæ subdito: item thoraci & iecinori. In ore habentes sitim non sentiunt: ob id quidam Adipson appellauerunt eam, & hydropicis dedere ne sitirent. Non parum auxilij confert ijs qui perpetua siti excruciantur: ideo cōmanducata & stomatice est, & ulceribus oris inspergitur, sæpe & pterygijs. Sanat uesicæ scabiem, renum dolores, condylomata, ulcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarum pondere, & pipere, hemina aquæ. Cōmanducata sanguinem sistit ex uulnere. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt. *Adipson.*

DE GALEOPSI. CAP. LXXI.

NOMINA.



ΓΑΛΗΟΨΙΣ, ἢ γαλεόβδολον græce: Galeopsis, Vrtica labeo latinè, uulgo & officinis Scrophularia maior, Ficaria, Millemorbia & Castrangula dicitur. Germanicè Braunwurtz/Sauwurtz/groß feigwartzenkraut. Appositè autem Galeopsis appellatur, nomine ex græco & latino com- B posito, quod eius flores prorsus galeæ aspectum referant. Aut si græca cum latinis componi haud possunt, γαλήοψις cum η & non ι, ut habent multa exemplaria, scribendum erit, ut idem ualeat ac mustelæ aspectum referens: flores enim nō dissimiles esse capiti illius animalis uidentur. Et ita legendum esse Plinius etiam testatur, qui Galeopsin hanc nominat herbam. Scrophulariam autem à curandis strumis, quas scrophulas uocant recentiores, dixerunt. *Scrophularia maior.* *Galeopsis cur dicta.*

FORMA.

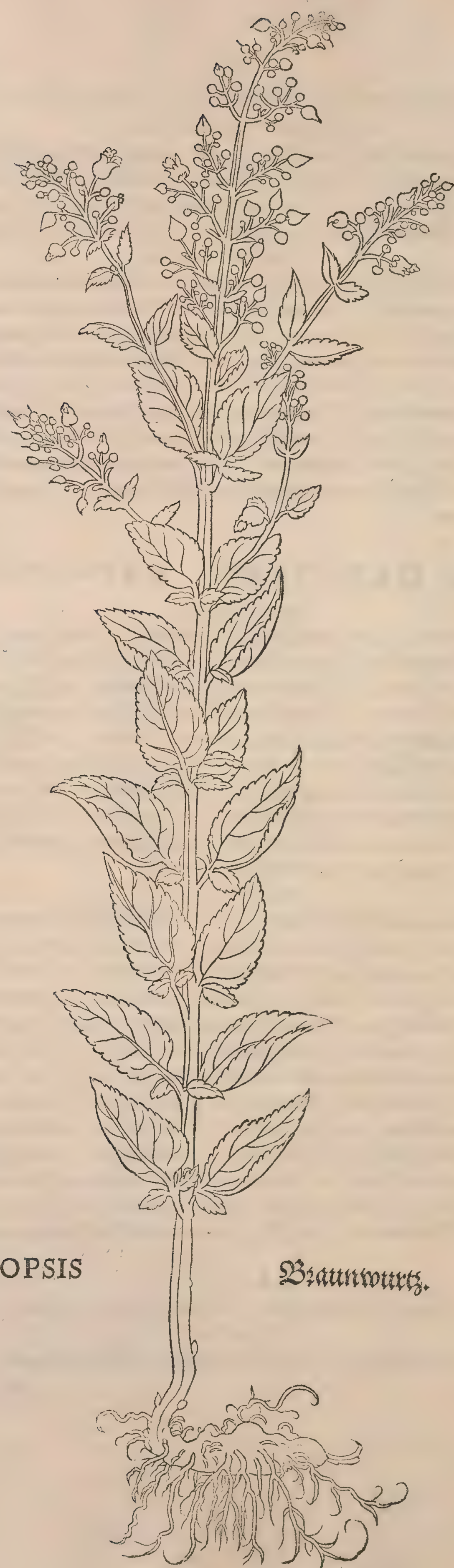
Totus cum suo caule & folijs frutex Vrticæ similis est, læuiora tamen habet folia, & cum teruntur grauiter odorata. Flores illi tenues, & purpurascentes. Huius deliniationis notæ in uniuersum omnes, nulla prorsus reclamante, herbæ quam uulgus Scrophulariam maiorem nominat, conueniunt. Frutex enim est qui ad humani corporis ferè longitudinem interdum assurgit, foliaq; Vrticæ habet, sed læuiora, & quæ trita grauem fundunt odorem. Flores tenues, atque purpurascentes. Respondet etiam locus natalis, ut ex sequentibus patebit. Esse autem ueterum Galeopsin uulgi Scrophulariam maiorem, præter ea quæ iam diximus, manuscriptus quoque codex euidenter ostendit, in quo pictura ita Scrophulariam refert, ut nemo sit qui eam non agnoscat. Huc accedit quod in descriptione, quam ex Dioscoride desumpsit, apertè testatur Scrophulariam maiorem alio nomine dictam esse Galeopsin & Galeobdolon. Neque facultates discrepant, sed utrarunque similes sunt, adeò ut hauddubiè ueterum Galiopsis, recentiorum herbariorum sit Scrophularia maior.

LOCVS.

Nascitur circa sepes, semitasq;, & in areis ædificiorum passim.

TEMPVS.

Colligitur Iunio & Iulio mensibus, tum enim potissimum floret.



GALEOPSIS Braunwurtz.

A TEMPERAMENTVM.

Desiccat, extenuat, & discutit, adeoq; partium est tenuium, id quod amaritudo quam in gustu præ se fert, satis indicat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia, succus, caulis & semen, duritias, carcinomata, strumas, parotidas & panos disijciunt. Oportet autem bis die cum aceto tepidum cataplasma imponere. Fouentur & decocto eius utiliter. Ad nomas, gangrænas, & putrescentia cum sale illita prosunt.

EX PAVLO.

Galeopsis, quam alij Galeobdolon appellant, urticæ similis herba est, maiorem tamen læuorem habet, & odorem grauem. Scirrhosos tumores dissipat & emollit. Item ad nomas cataplasmatis modo illita confert.

EX PLINIO.

Galeopsis folia caulesq;, duritias & carcinomata sanant ex aceto trita & imposita. Item strumas, panos & parotidas discutiunt. Ex usu est & decocto succo fouere. Putrescentia quoque & gangrænas sanat.

APPENDIX.

Recentiores etiam Scrophulariæ tribuunt facultatem sanandi ulcera putrescentia, & mariscas. Succum eius mederi deformitati faciei iam ferè elephanticę tradunt, ut inde satis constet à Galeopsi non diuersam esse. Semen in expellendis & enecandis lumbricis esse efficax adijciunt, id quod ab eius amaritudine non abhorret.

DE GALLIO. CAP. LXXII.

B NOMINA.

ΓΑΛΛΙΟΝ, ἠγάλλιεον, ἠγαλάτιον Grecis, Gallion Latinis. Officinis, ut multæ aliæ optimæ herbæ, neglecta & incognita est. Germanis Vnser lieben frawen weg/oder wal/oder betstro dicitur. Nomen inuenit ex eo quod uim coagulandi, ac spissandi lactis habeat. *Gallion unde dictum.*

FORMA.

Ramulos rectos, & folia Aparinæ simillima habet. Florem in summo luteum, tenuem, frequentem, ualde odoratum.

LOCVS.

Nascitur in aruis & humidis palustribúsue locis.

TEMPVS.

Iunio & Iulio potissimum mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

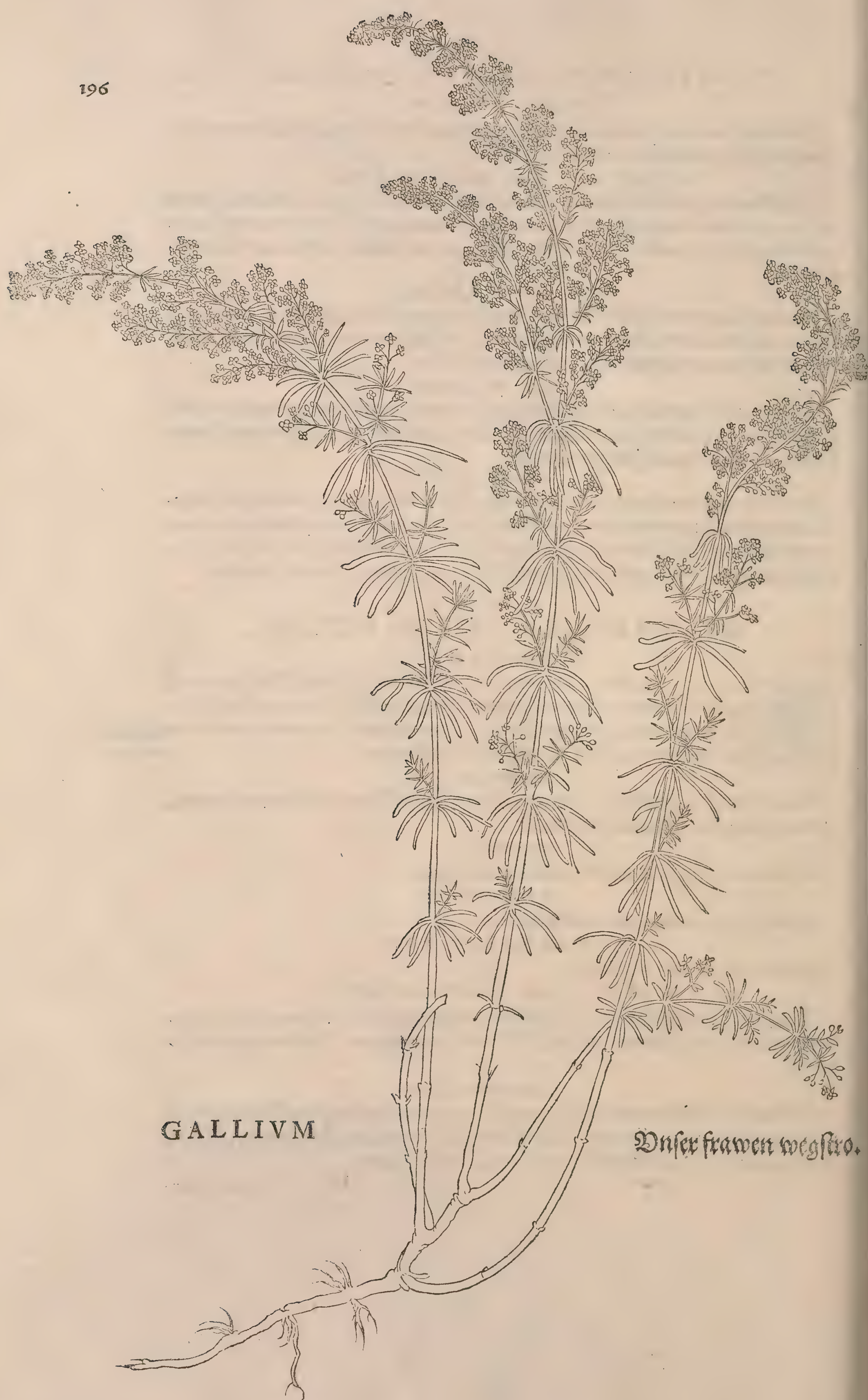
Gallium siccum est & subacre.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Flos eius ambustis illinitur, & sanguinis profluuia cohibet. Idem cerato rosaceo miscetur, insolaturq; donec albescat, & sic lassitudines recreat. Radix uenerem stimulat.

EX GALENO.

Gallium inde adeò nomen sortitum est suum, quod lac coagulet. Facultatem obtinet exiccatoriam & subacrem. Flos eius sanguinis profluuijs competere uidetur, & ambustis mederi. Est autem boni odoris, & coloris lutei.



GALLIVM

Vnser frawen wegstro.

A

NOMINA.



ΓΛΗΧΩΝ, ἢ βλήχων Grecè, Pulegium Latinè uocatur. Officinæ latinum nomen retinent. Germanicè Poley. Blechona autem appellarũt, quod gustatum à pecore cum floret, balatum concitet. Id quod Plinio lib. xx. cap. xiiij. autore, de syluestri uerè dicitur. Pulegiũ uerò, quod eius flos recens incensus pulices interficiat. Blechon.

GENERA.

Plinius & Apuleius duo Pulegij faciunt genera, alterum fœminam, alterum marem: nec alia ratione differre scribunt, nisi quod mas candidum, fœmina uerò purpureum florem habeat. Dioscorides Pulegium masculum, quod satiuum alio nomine in Dictamni descriptione uocat, duntaxat depingit. Syluestre autem secundam Calaminthæ speciem facit, quam Latini propriè Nepetam nominant, ut suo loco dicemus. Satiuum Pulegium. Syluestre.

FORMA.

Pulegium mas seu satiuum, cuius hic picturã damus, fruticosum assurgit, & ad cubiti altitudinem increscit, maximè si sit quo sustentetur: folijs Sampsychi, surculis hirsutis, rubicantibus, & per interualla purpureo flore orbiculatim coronatis.

LOCVS.

Prouenit locis cultis & aquosis: semelq; satum diutina durat ætate.

TEMPVS.

Carpitur dum floribus prægnans est, id quod Iulio & Augusto mensib. accidit.

TEMPERAMENTVM.

Pulegium quum acre & subamarum sit, ualde tum excalefacit, tum extenuat, B ideoq; in tertio ordine calidum & siccum esse statuunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Extenuat, calefacit, & cõcoquit. Potum menses, secundas, & fœtus trahit. Cum melle & aloë potum, ea quæ circa pulmonem sunt, educit, & conuulsis auxiliatur. Nauseas stomachiq; morsus cum posca potum lenit. Atram bilem per aluum educit. Cum uino potum uenenatorum morsibus succurrit. Defectos animo cum aceto naribus obiectum recreat. Siccatum & in puluerem tritum crematumq; gingiuas firmat. Illitum cum polenta inflammationes omnes mitigat. Podagris per se confert usquedum rubescat cutis. Cum cerato uaros tollit. Lienosis cum sale utiliter illinitur. Decoctum eius prurigines si eo lauantur sedat. Inflationes, duritias, & conuersiones uuluæ in desessionibus iuuat.

EX GALENO.

Pulegium calefacere abunde magnum est testimonium, quod illitum rubrificat, & quod, si quis diutius toleret, exulceret. Extenuare uerò satis indicat, quum humida, crassa & lenta ex thorace & pulmone excreatu facilia faciat, mensesq; moueat.

EX PLINIO.

Magna societas cum Mentha, ad recreandos defectos animo, Pulegio cum surculis suis in ampullas uitreas aceti utrisque deiectis. Qua de causa dignior è Pulegio corona uertigini quàm è rosis, cubiculis nostris pronunciata est. Nam & capitis dolores imposita dicitur leuare. Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æstusq; iniuriam, & à siti traditur: neque æstuare eos qui duos è Pulegio surculos impositos auribus in sole habeant. Illinitur etiam in doloribus, cum polenta & aceto. Nauseas cum sale & polenta in frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac uentris dolorem. Stomachi autem ex aqua item rosiones sistit, & uomitiones cum aceto & polenta. Intestinorum uitia melle decocta & nitro sanat. Vrinam pellit ex uino, &



PVLEGIVM

Poley.

A ſi aminæum ſit, & calculos, & interiores omnes dolores, ex melle & aceto ſedat. Menſtrua & ſecundas, uuluas conuerſas corrigit, defunctos partus eijcit. Comitialibus in aceto cyathi menſura datur. Si aquæ inſalubres bibendæ ſunt, tritum inſpergitur. Salſitudines corporis ſi cum uino tradatur minuit. Neruorum cauſa & in contractione, cum ſale, aceto & melle confricatur opiſthotono. Bibitur ad ſerpentium ictus decoctum. Ad ſcorpionum, in uino tritum, maximè quod in ſiccis naſcitur. Ad oris exulcerationes, ad tuſsim efficax habetur. Flos recentis incenſus, pulices necat odore. Xenocrates Pulegij ramum lana inuolutum, in tertianis ante acceſsionem olfactandum dari, aut ſtragulis ſubijci, & ita collocari ægrum, inter remedia tradit.

EX SYMEONE SETHI.

Pulegium attenuat & calfacit uehementer, quapropter humida & craſſa in thorace, & in pulmone humida & glutinoſa iuuat, & ut excreentur efficit. Cum uino albo coctum & potum, calidumq́ſ ſyncerum menſes prouocat. Extrinſecus illitum iſchiadicis, & alijs partibus frigore affectis auxiliatur.

DE GENTIANA. CAP. LXXIIII.

NOMINA.


ENTIANH græcè, Gentiana latinè appellatur. Nomen apud omnes officinas retinet. Germanicè Entzian/oder Bitterwurtz nominatur. Sic à Gentio Illyriorum rege, qui in bello primus eius uires reperit, dicta eſt. Gentiana unde dicta.

FORMA.

Folia Gentianæ iuxta radicem erumpunt iuglandi aut Plantagini ſimilia, ſub-
B rubentia: ſed quæ à medio caule, præſertim autem cacumine prodeunt, breuioribus inciſuris ſecta ſunt. Caulis illi inanis, leuis, digiti craſsitudine, binûm cubitorũ altitudine, geniculis interſectus, ex maioribus interuallis folia proferens. Flores eius lutei primum calycibus concluſi, poſtea intumeſcentes explicantur. Semen in calycibus obtinet latum, leue, glumoſum, ad Spondilij ſemen accedens. Radicem mittit longam, ſimilem Ariſtolochiæ longæ, craſſam, & amaram.

LOCVS.

Naſcitur in altiſsimis montium cacuminibus, umbroſis locis & aquoſis. Plurima uerò & copioſiſsima ſub Alpinis montibus in Illyrio, & in monte Farrenberg haud procul à Tubinga ſito.

TEMPVS.

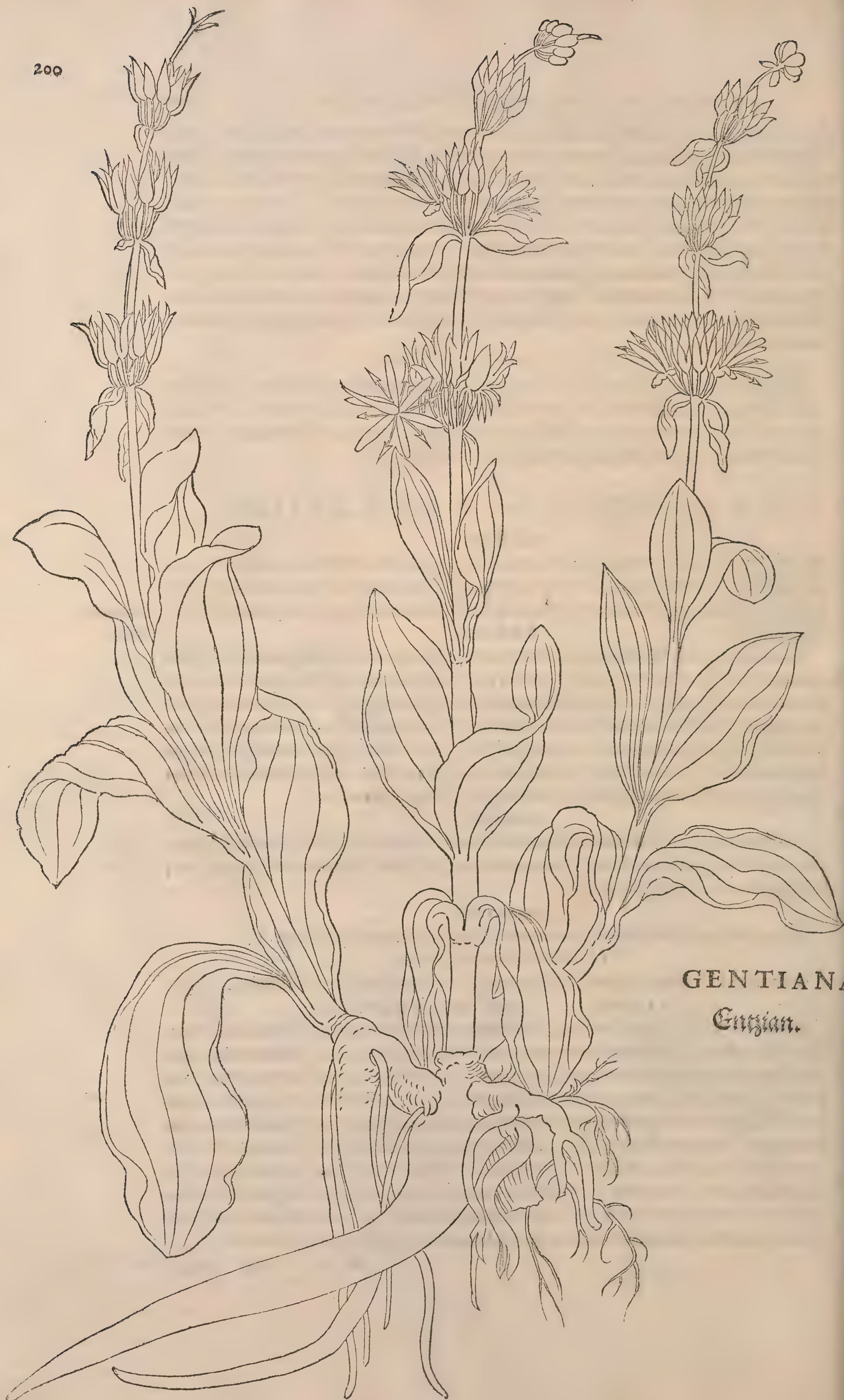
Floret æſtate, Iunio potiſsimum menſe, dein Iulio ſemen producit.

TEMPERAMENTVM.

Amaritudo immenſa ſatis monſtrat radicem eius eſſe calidam & ſiccam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Gentianæ radix calefactoriam & adſtringentem uim habet. Venenatorũ morſibus ſuccurrit duarum drachmarum pondere cum pipere, ruta & uino pota. Succi drachma, laterum doloribus, ex alto cadentibus, ruptis & cõuulſis opitulatur. Hepaticis, ſtomachicis pota cum aqua ſubuenit. Radix collyrij modo ſubdita fœtus eijcit. Vulneraria eſt, impoſita ut lycium, uulneribusq́ſ ſinuatim depaſcentibus, potiſsimum ſuccus, medetur. Oculis inflammatione laborantibus illinitur. Pro meconio collyrijs acribus miſcetur ſuccus. Radix alphos abſtergit. Contuſa radix diebus quinque aqua maceratur, poſtea in eadem decoquitur, dum aquæ radices ſuperſtent emineántue: deinde ubi refrixerit aqua linteolo percolatur, iterumq́ſ decoquitur, dum mellis craſsitiem contrahat: demum in uaſe teſtaceo reconditur.



GENTIANA

Entzian.

EX GALENO.

Radix Gentianæ herbæ admodum efficax est quum opus est extenuatione, purgatione, abstersione, obstructionis liberatione. Nec mirum si hæc poßit, quum impense amara sit.

EX PLINIO.

Vsus in radice & succo. Radicis natura est excalfactoria, sed prægnantibus non bibenda. Præcipuè aduersus angues duabus drachmis cum pipere & ruta, uini cyathis sex, siue uiridis siue sicca pota prodest. Tanta huic uis est, ut iumentis etiam nõ tußientibus modo, sed ilia quoqꝫ trahentibus auxilietur pota. Stomachum corroborat ex aqua pota. Farina eius ex aqua tepida fabæ magnitudine pota, interaneorum uitijs occurrit. Radix trita uel decocta, à ruptis, conuulsis, & ex alto deiectis potatur.

DE GLYCYSIDA. CAP. LXXV.

NOMINA.

ΛΥΚΥΣΙΔΗ, ἢ παιωνία Græcis, Pæonia & Casta herba Latinis dicitur. Nomē Pæoniæ in officinis seruat. Germanis Peonienblům/ Kônigßblům / Gichtwürtz/ Benignenroß / Venedischroß / Benedictenroß/ Pfingstroß uocatur. Glycysida porrò dicta est, quod grana mali punici acinis similia habere uideatur. Nam sidia mali punici grana à Bæotis nominantur. Pæonia ab eius inuentore, medicinæ peritißimo, Pæone appellata est. *Glycysida unde dicta.* *Pæonia cur dicta.*

GENERA.

Duo eius genera sunt, mas & fœmina. Mas in uulgaribus herbarijs Ninïuenwurtz/ fœmina uero Peonienblům/ alijsqꝫ nominibus Germanicis paulò antè commemoratis nuncupatur. Iidem, magno errore, Pæoniam à Pionia differre putant, atqueadeo diuersis etiam capitibus, imò & uiribus disiungunt. Ferendus tamen is error esset nisi utriqꝫ etiam herbæ, hoc est, Pæoniæ & Pionię, duplex genus aßignarent, marem nimirum & fœminam, cum tamen sub una Pæoniæ nomenclatura, utrunqꝫ genus Dioscorides & alij ueteres complexi sint. *Error herbariorum.*

FORMA.

Caulis duorum ferè dodrantū altitudine nascitur, multas propagines habens. Mas Iuglandi nuci folia similia obtinet: fœmina uero Smyrnij modo diuisa. Summo caule siliquas quasdam Amygdalis similes profert, in quib. quum aperiuntur, grana rubra, multa, exigua, punici mali acinis similia inueniuntur, in medio nigra, purpurea, quinqꝫ aut sex. Radix maris digiti craßitudine, dodrantali uero longitudine, gustu adstringens, alba. Fœminæ propagines sobolésue ceu glandes septem aut octo, ut Asphodelus habet. Ex qua siquidem descriptione abundè liquet, Pæoniam quæ paßim in hortis nascitur, & cuius hic picturam damus, esse fœminam, quod eius folia Smyrnij modo sint laciniata, & quod radix septem aut octo ueluti glandibus constet. Reliquæ notę, potißimum quod in siliquis grana alia rubentia, alia nigra sint, utriqꝫ generi cõmunes existunt.

LOCVS.

Nascitur in altißimis montibus, & paßim hodie, fœmina potißimum, in hortis prouenit.

TEMPVS.

Maio floret mense.

TEMPERAMENTVM.

Pæonia radicem habet leuiter adstringentem cum quadam dulcedine. Si uero plusculum dentibus mandas, acrimoniã item quampiam subamaram subesse percipies, id quod in radice etiam nostratis Pæoniæ, quam fœminã esse diximus, deprehendes.



PAEONIA
FOEMINA.

Peonienblům.

A hendes. Pæoniæ uerò in uniuersum temperamentum tenuium est partium, exiccatorium, haud tamen insigniter calidum, sed aut symmetrum, aut paulò calidius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Datur radix mulieribus à partu non purgatis. Cit menses Amygdalæ magnitudine pota. Ventris doloribus cum uino pota auxiliatur. Regio morbo correptis prodest, renum ac uesicæ doloribus. Decocta in uino & pota, aluum sistit. Seminis grana rubra decem aut duodecim pota in uino austero, nigro, rubentem fluxionē sistit. Stomachicis & erosionibus comesta prosunt. A pueris pota & comesta, initia calculorū eximunt. Grana nigra nocturnis suppresionibus, ephialtas nominant, uuluæ strangulationibus, & uteri doloribus in aqua mulsa aut uino quindecim pota, opitulantur.

EX GALENO.

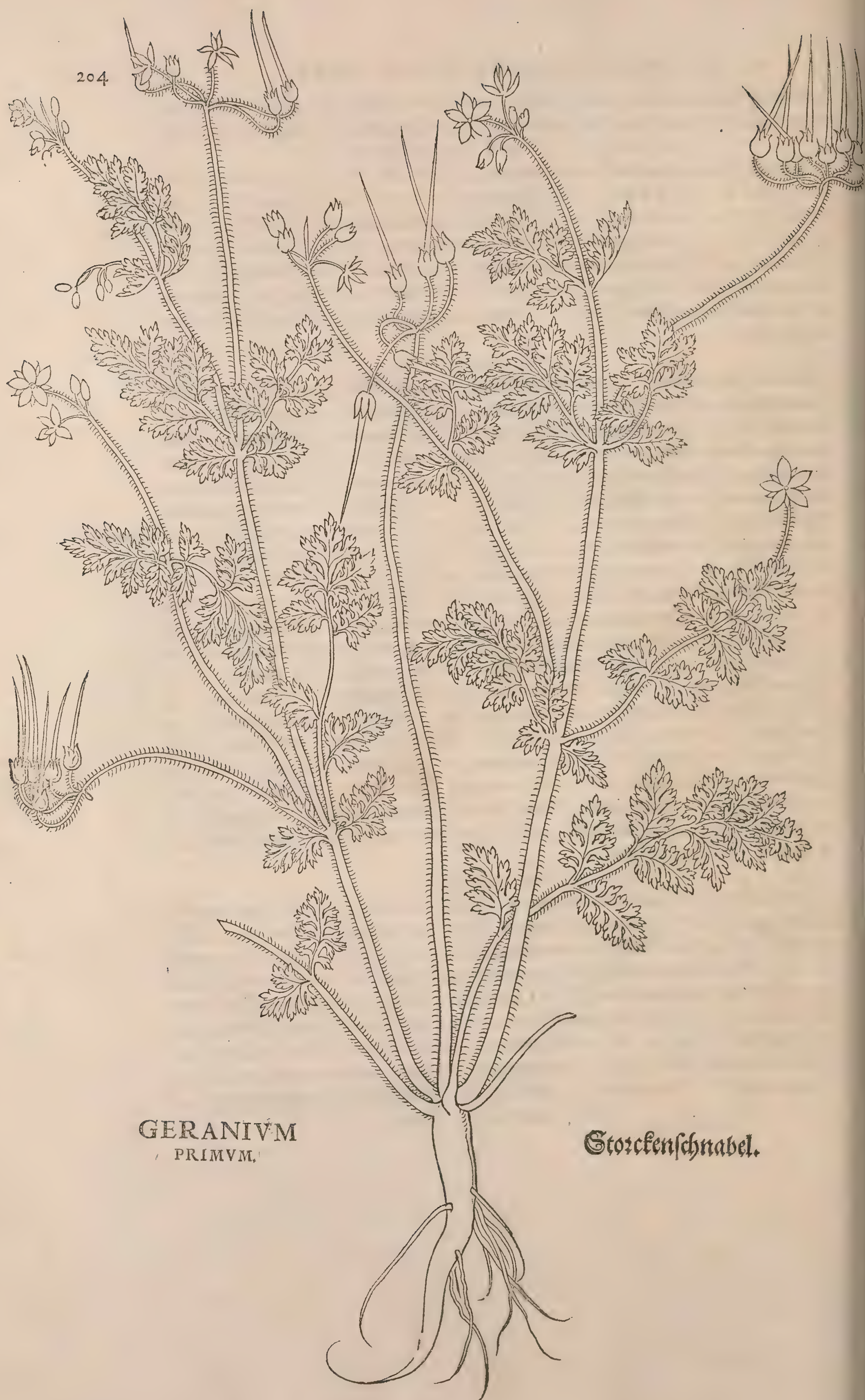
Radix Pæoniæ menses cit ex mulsa Amygdalæ quantitate pota. Sanè tundere eam oportet ac cribare, & sic inspergere. Expurgat etiam iecur obstructū & renes. Sed hæc efficere nata est quà acris & subamara est, quà uerò quiddam etiam adstrictorium obtinet, fluxiones uentris sistit. Oportet autem tunc in austerorum uinorum quopiam eam decoctam bibere. Est omnino resiccatoria uehementer, ut non desperauerim eam ex collo pueris suspensam, meritò comitialem morbum sanare. Equidem uidi puellum quandoque octo totis mensibus morbo comitiali liberum, ex eo quo gestabat radicem tēpore. Vbi autē fortefortuna quod à collo suspensum erat decidisset, protinus morbo correptus est: rursusq́ suspenso in illius locum alio, inculpatè postea se habuit. Visum uerò est mihi satius esse denuò id certioris experientiæ gratia detrahere, id quum fecissem, ac puer iterum esset cōuulsus, magnam ac recentem radicis partem ex collo eius suspendimus, ac deinceps prorsum sanus effectus est puer, nec postea conuulsus. Rationabile itaque erat aut partes quaspiā à radice defluentes, ac deinde per inspirationem attractas, ita affectos locos curare, aut aërem à radice assiduè mutari & alterari. Nam hoc pacto succus Cyrenaicus columellam phlegmone affectam iuuat, & Nigella fricta palàm destillationes & grauedines desiccat, si quis eam in calidum linteum rarum liget, assiduéq́ calorem ex ea per inspirationem quæ per nares fit, attrahat. Quinetiam si compluribus linis, maximè marinæ purpuræ, collo uiperæ inieceris, illis uiperam præfocaueris, eaq́ postea cuiuspiam collo obuinceris, mirificè profuerit tum tonsillis, tum omnibus ijs quæ in collo expullulant. Historia.

B

EX PLINIO.

Pæonia medetur Faunorum in quiete ludibrijs. Rubra grana rubentes menses sistunt quindecim ferè pota in uino nigro. Nigra grana uuluis medentur, ex passo aut uino totidē pota. Radix omnes uentris dolores sedat in uino, aluumq́ purgat. Sanat opisthotonum, morbum regium, renes, uesicam. Matricem autem & stomachum decocta in uino, aluumq́ sistit. Estur etiam contra malum mentis, sed in medendo quatuor drachmæ satis sunt. Grana nigra auxiliantur & suppresionib. nocturnis in uino pota quo dictum est numero. Stomacho uerò & erosionibus, & esse ea & illinire prodest. Suppurationes quoq; discutiuntur recentes nigro semine, ueteres rubro. Vtrunq; auxiliatur à serpente percussis, & pueris contra calculos incipiente stranguria.

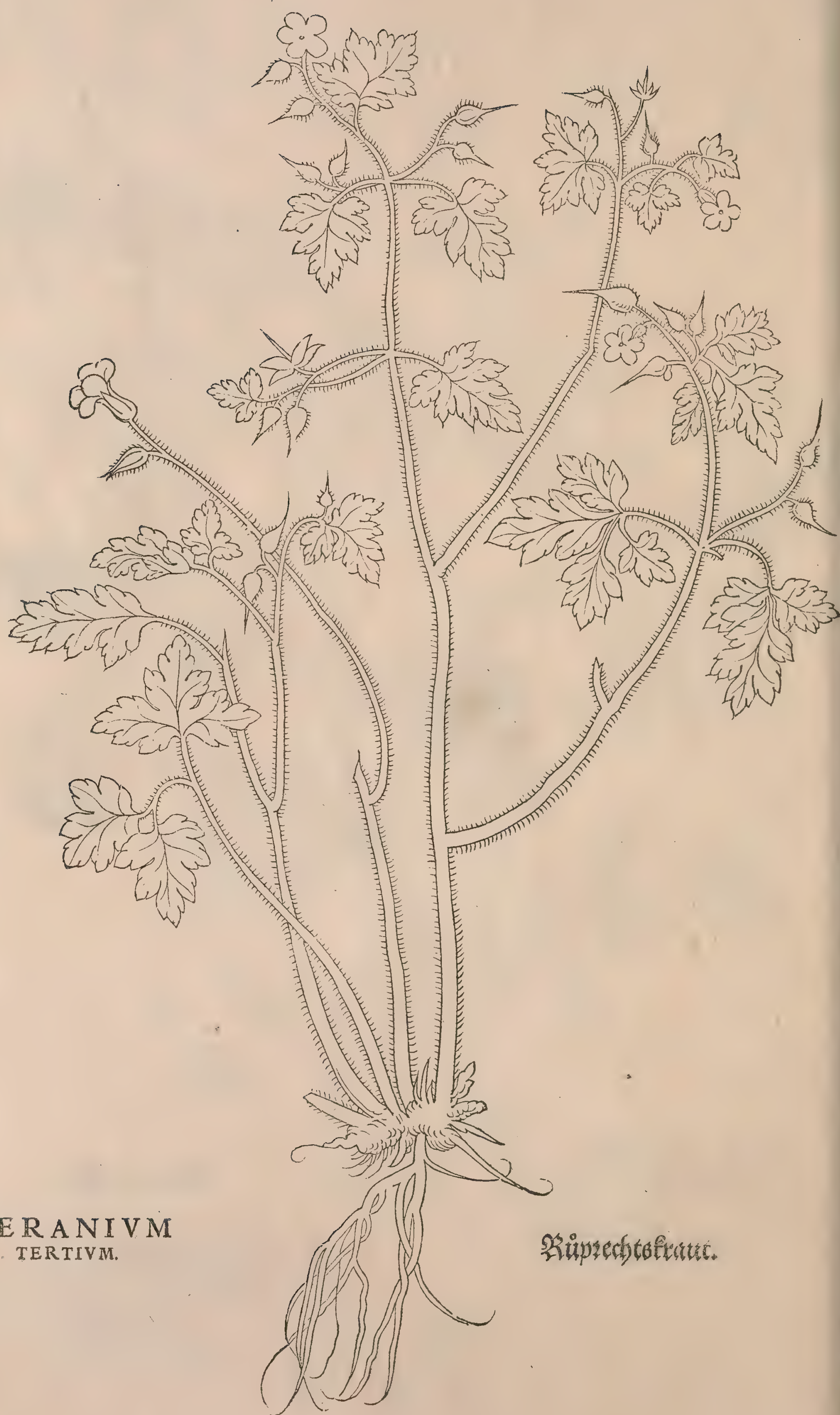
DE GERA-


GERANIVM
PRIMVM.
Storckenschnabel.



GERANIVM ALTERVM.

Dauben füß.



GERANIVM TERTIVM.

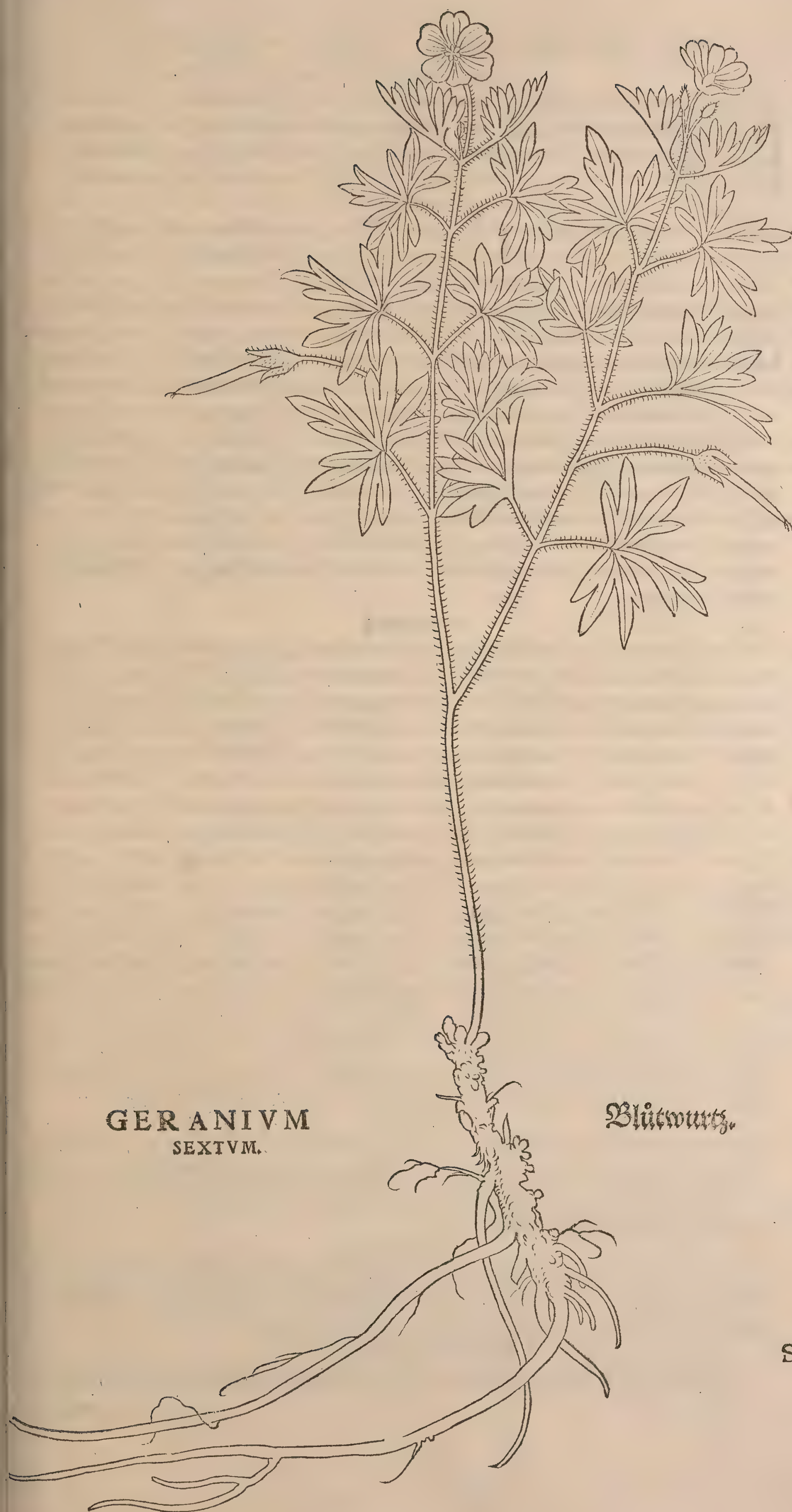
Rûprechtskraut.



GERANIVM QVARTVM.

Kranichhalß.


GERANIVM
QVINTVM.
Gottes gnad.



GERANIVM SEXTVM.

Blůtwurtz.

C

NOMINA.

Rostrum ciconiæ. Geranium unde dictum.



ΕΡΑΝΙΟΝ græcè, Geranium latinè, uulgo & herbarijs Roſtrum ciconiæ appellatur. Geranium autem à gruini capitis imagine, quæ ſummo eius plantæ capitulo ineſt, Græcis aptiſsima ſimilitudine dictum eſt. Sic recentioribus à ciconiæ roſtri effigie, Roſtrum ciconiæ nominatū eſt.

GENERA.

Primum genus. Duo Geranij Dioſcorides tradit genera. Primum quod longioribus roſtris, & in mucronem acuminatis conſtat. Hoc hodie officinis & herbarijs Acus paſtoris & *Secundum.* Muſcata, Germanis uerò Storckenſchnabel dicitur. Alterum quod maluæ folia *Amomū non eſt Pes columbinus.* habet, Pes columbinus uulgo nominatur. Sunt qui turpiter aberrantes, Amomū eſſe exiſtimant. Germanicè Taubenfüß/oder Schartenkraut appellatur. Præter *Tertium.* hæc duo alia adiecimus genera, inter quæ id quod tertium ordine eſt, folijs Arte- *Robertiana.* miſiæ tenuifoliæ uel Chærephyllo ſimile exiſtit, herba Roberti & Robertiana à nonnullis, hauddubiè à ſuperſtitione aliqua Diui, qua ſuperior ætas mirificè im- *Quartum.* buta fuit, appellatur, germanicè Rüprechtskraut. Quartum folia obtinens la- *Quintum.* ciniata, germanicè pro certiori diſcrimine Kranichhalß uocari poteſt. Quintum, quod folia Ranunculi habet, gratia Dei nominatur, germanicè Gottes gnad/ab *Sextum.* inſigni in ſanandis uulneribus effectu. Sextum, quod forma quarto generi ſimillimum eſt, nec ferè ab illo niſi ſola magnitudine foliorū, florum & radicis diſtat, germanicè Blůtwurtz/à rubro colore aut mirifica in ſiſtendo ſanguinis profluuio facultate uocatur.

FORMA.

Primi. Geranium primum caules habet à radice rubentes, lanuginoſos, folia Anemones, diuiſuris inciſa, flores purpureos, & in cacumine caulium faſtigia capitulis ci- D coniæ aut gruum cum roſtellis longitudine acus emicantia. Radicē oblongā & ſub- *Secundi.* rotundā dulcemq́. Alterū ut precedēs caules tenues, rubentes à radice ſtatim, lanuginoſosq́ obtinet, folia maluæ ſimilia, candidiora, floſculos ſubpurpureos, capi- *Tertij.* tella gruini capitis modo roſtrata, radicem tenuem & oblongam. Tertium, caules habet à radice rubeſcentes, lanuginoſos, geniculatos, ſaporis & odoris iniucundi, folia Chærephyllo aut Artemiſiæ tenuifoliæ ſimilia, flores purpureos, capitel- *Quarti.* la gruini capitis modo roſtrata, radicem intus uiridem, & adſtringentem. Quartum, cauliculos itidem ut reliqua rubentem, lanuginoſum, folia laciniata admodū, flores purpureos, ex quibus capitella gruini capitis inſtar roſtrata, & in ijs ſemina *Quinti.* quinq́ naſcuntur: radicem intus candidam, extrà ſubluteam. Quintum reliqua omnia magnitudine excedit, caules emittit oblongos, rotundos, modicè lanuginoſos, à radice ſtatim rubentes, folia Ranunculo ſimilia, flores ferè cæruleos, capitella precedenti Geranio ſimilia, radicem craſſam & longam, multis exiguis radiculis ue- *Sexti.* luti capillamentis quibuſdam fibratā. Sextum ramos habet tenues, lanuginoſos, folia laciniata, tenuia, flores in ſummo purpureos, ex quibus, ut in quarto, capitella gruini capitis formam referentia proueniunt. Radicem extrà & intus rufam.

LOCVS.

Omnia Geranij genera in incultis proueniūt. Primum paſsim in campeſtribus, & nōnunquam inter ſegetes naſcitur. Alterum in colliculis. Tertium in umbroſis locis & dumetis. Quartum in agrorum limitibus, & iuxta ſepes. Quintū in pratis. Sextum in locis montoſis & ſaxoſis.

TEMPVS.

Primū ſtatim inter initia ueris Aprili menſe flores ſuos oſtendit, & ſubinde per integram æſtatem. Alterum, tertium, & quartum, Maio menſe florent. Quintum Iunio & Iulio menſibus, quemadmodum etiam ſextum.

TEMPERAMENTVM.

Omnium folia & radices, primo excepto, cuius radix dulcis eſt, quodammodo,

atque a-

A atqueadeò discutiendi ui prædita, adstringunt ac siccant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Geranij primi in uino drachmæ pondere pota, uteri inflationes discutit. Secundum nullum habet in medicina usum.

EX PAVLO.

Geranium quod folijs respondet Anemones, radicem habet esculentã, quę cum uino drachmæ unius pondere sumpta, uteri inflationes dissoluit. Altera Geranij species in re medica inutilis est.

EX PLINIO.

Primæ Geranij speciei radix, reficientibus se ab imbecillitate utilissima. Bibitur contra phthisin drachma in uini cyathis tribus bis die. Item contra inflationes, quæ & cruda idem præstat. Succus radicis auribus medetur. Opisthotonicis semen drachmis quatuor cum pipere & myrrha potum.

APPENDIX.

Etsi secundum Geranij genus à Dioscoride alijsq; nõnullis, tanquam nullius in medicina usus damnatũ sit, tamen posterior ætas quotidiana experientia in sanandis uulneribus & fistulis, eius ac reliquorum etiam mirum esse effectum comperit: proinde eas herbas his ipsis in potu mirificè cõferre tradunt. Et certè nõ mirum est earundem uires olim fuisse ignoratas, cum & aliarum multarum plantarum facultates, quas constat esse hodie notissimas, ueteribus fuisse incognitas, notius sit quàm ut demonstrari debeat. Antiquus quoq; herbarius, prædictorum Geraniorũ folia magnam uim obtinere in glutinandis uulneribus, & articulorum doloribus leniendis tradit. Primi autem radicem mouendi urinam facultatem habere ait, ideoq; calculosis, stranguriæ & difficultati urinæ prodesse. Tertium genus ad oris, mammil-
B larum, pudendorumq; ulcera sananda unicè cõducit. Reliqua similiter ad glutinanda ulcera mirificè prosunt. Nullum uerò ad sanguinem undecunq; emanantẽ compescendũ præstantius sexto est: unde etiam Germani, ut comprehensum est, Blůtwurtz/hoc est, sanguinariam radicem appellare uoluerunt.

DE GONGYLE. CAP. LXXVII.

NOMINA.



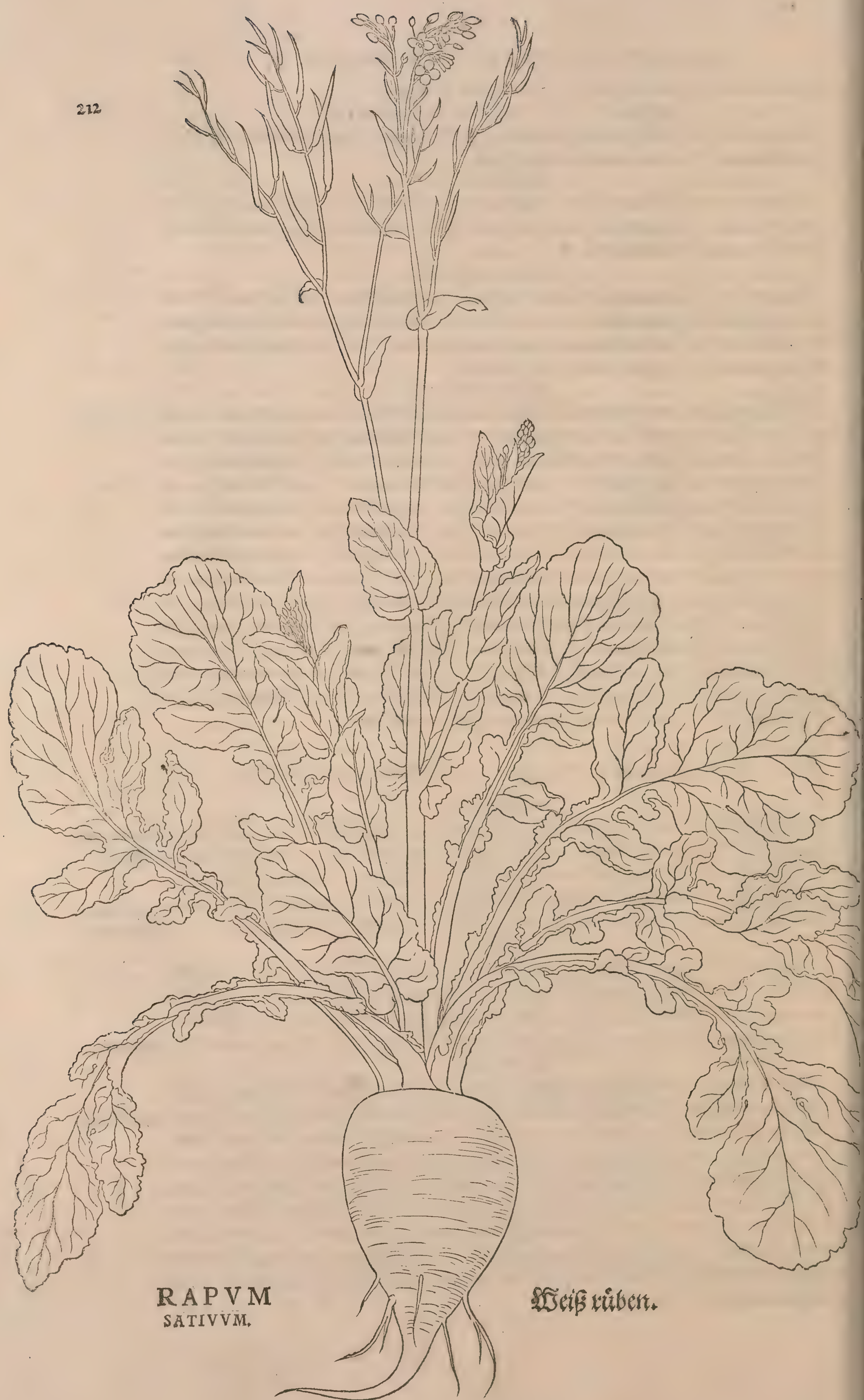
ΓΟΓΓΥΛΗ, ἡ γογγυλὶς Græcis, Rapum Latinis & Officinis, Germanis Růben appellatur. Græci autem à figura eius, quæ plerunq; rotunda esse solet, uocabulum detorserunt. Nanq; quod in rotunditatem coactum est, uel in orbem circumagitur, γογγύλον dixerunt. Rapa uerò, quod ex terræ rure, quasi ruapa, Varrone teste, nominata est. *Gongyle quare dicta.* *γογγύλον. Rapa unde.*

GENERA.

Rapi duo sunt genera. Vnum satiuũ, quod simpliciter Germani Růben uocãt. Estq; id iterum duûm generum. Vnum candidum, quod Germani etiam weiß rüben uocant: & alterum rubrum, rot rüben ijdem appellant. Alterum syluestre, quod uulgus Rapunculum, quasi paruũ rapum, Germani Rapuntzeln nominãt. *Rapunculus.*

FORMA.

Rapum satiuũ caule & folijs raphano simile est: floribus uerò & siliquis, in quibus semen profert, Napis aut Brassicis. Syluestre frutex est cubitali altitudine, ramosum, in summo leue, folia nimirum leuia habens, digitali latitudine, aut maiora. Semen in calyculatis fert siliquis: dehiscentib. uerò seminũ inuolucris, alia intus capitũ specie est siliqua, in qua semina parua nigra sunt, sed quæ fracta intus albicent. Flos eius in purpureũ uergit colorem. Radix digitalis ferè est. Quę deliniatio prorsus alludit ad hanc herbam quam uulgus Rapunculum nominat: siquidem cubitalis est, fruticosa, ramosa, folio digitali, nigro in siliquis semine, quod cum frangitur album intus apparet. Flos etiam purpurei coloris est, radixq; digiti magna ex parte magnitudine constat. *Syluestre rapũ.*



RAPVM SATIVVM.

Weiß rüben.



RAPVM RVBRVM.

Rot rüben.



RAPVM
SYLVESTRE.

Rapuntzeln.

A LOCVS.

Satiuum solum putre & solutum desiderat. Syluestre in aruis nascitur passim.

TEMPVS.

Satiuum rapum floret æstate, ac siliquatur subinde. Syluestre autem uerno quidem tempore priusquam in caulem attollitur, acetarijs frequenter inseri solet, erutum radicitus cum folijs suis iam recens enatis, quo sanè tempore à pueris etiam agnoscitur. Deinceps uerò exit in caulem & adolescit, ac Iunio mense flores, ac subinde semina profert.

TEMPERAMENTVM.

Rapa calida sunt in secundo ordine, & humida in primo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiui rapi elixa radix nutrit, inflat, carnem flaccidam generat, uenerem stimulat. Decocto eius podagræ ac perniones fouentur. Ipsa etiam radix trita illita prodest. Si uerò quispiam in excauata radice rosaceum ceratum feruenti cinere liquefecerit, exulceratis pernionibus proficiet. Asparagi eius decocti eduntur ciendæ urinæ accõmodi. Semen in antidota & theriaca, præsertim quæ dolores mitigare possunt, aptè additur. Potum uenenis aduersatur. Venerem concitat. Muria condîtum, comestum minus nutrit, sed appetentiam excitat. Syluestre rapum miscetur medicamentis quæ ad detergendam faciem reliquumq; corpus, ex lupinorum, aut tritici, aut lolij, aut erui farina conficiuntur.

EX GALENO.

Rapi semen uenerem excitat, utpote spiritum flatuosum procreans. Sic & radix concoctu difficilis est, inflatq; & semen generat. Succus ex ea in corpus digestus, temperato crassior est: ideoq; si quis ultra modum esitauerit, & maximè si perfectè conficere eam nequeat, crudum succum in uenis congeret. Ad alui deiectionem B nec conferre quicquam, nec officere dixeris, potissimum quando bene fuerit percocta, ut quę longam elixationem requirat, optimaq; fit bis decoctionem perpessa. Sin crudior ingeratur, concoctioni pertinacius resistet, pariet inflationes, & stomachum infestabit, nõnunquam etiam mordere illum non uerebitur.

EX PLINIO.

Rapo uis medica inest. Perniones feruens impositum sanat. Item frigus pellit ẽ pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur. Et crudum tusum cum sale cuicunq; uitio pedum. Semen illitum & potum in uino, cõtra serpentes & toxica salutare esse proditur. A multis uero antidoti uim habere in uino & oleo. Democritus in totum ipsum abdicauit in cibis propter inflationes. Diocles magnis laudibus extulit, etiam uenerem stimulari ab eo professus. Item Dionysius: magisq; si eruca condiretur. Tosta quoque articulorum dolori cum adipe prodest. Syluestri ad leuigandã albicandámue cutem in facie totoq; corpore, utuntur, mixta urina pari mensura. Eius succus circa messem exceptus, oculos purgat, medetur caligini admixto lacte mulierum.

EX SYMEONE SETHI.

Admodum nutriunt rapa, urinam ciunt, inflant, genitale semen gignũt, fauces leniunt atque thoracem. Crebrior illorum usus crassum humorem generat, & obstructiones iecoris parit. Ventrẽ nec sistunt, nec mouent. Si cum aceto & sale edantur, appetentiam excitant. Horum semen tritum & haustum magna copia, uenerem suscitat. Fertur quod si quis hoc ipsum semẽ cum Calamintha & Lemnia terra cõmixtum sumat, eo die neque ueneno, neque morsu uenenati animalis lædi. Appensum inguinum morbis peculiari quapiam proprietate medetur.



GINGIDIVM Kerbelkraut.

A NOMINA.


ΓΙΓΓΙΔΙΟΝ græcè, Gingidium latinè, officinis Chærefoliũ, Germanicè Kerbelkraut dicitur. Chærefolium autem, græca uoce & latina coalescentibus in unum nomen, ob id dictum est, quod folijs luxuriet. Ne tamen uocabulorum uicinitas aliquam pariat cõfusionem, imperitoq; lectori nomenclationũ similitudo imponat, sciendum est officinarum Chærefolium diuersum esse à Chærefolio Plinij. *Chærefolium.* *Chærefoliũ unde dictum.*

FORMA.

Herba est syluestri Pastinacæ similis, tenuior tantum & amarior. Radicula subcandida, amaricante. Vnde satis liquet herbam quam hodie Chærefolium nominant, esse Gingidiũ. Nam erraticæ Pastinacę folium æmulatur, aliquanto tenuius, radicula subalba, amaricante, floribus candidis, semine in siliquis exiguis oblongo, angusto & acuminato.

LOCVS.

Paßim hodie in hortis colitur.

TEMPVS.

Maio mense floret, & subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Sicut gustu amaritudinem & adstrictionem præfert, sic temperamento quoque ipso caliditatem & frigiditatem. Secundum uerò utranq; qualitatem desiccatoriũ in secundo ordine est: unde iterum colligi potest, Chærefolium esse Gingidium, quod ipsum gustui amarorem & adstrictionem euidentißimè repræsentet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Crudum & coctum olerum modo esui idoneum est. Editur etiam sale cõditum
B seruatúmue. Stomacho utile. Vrinam ciet. Decoctum eius cum uino potum, uesicæ accommodum est.

EX GALENO.

Estur Scandicis modo. Stomacho mirè utile siue crudum, siue elixum libeat sumere. Longioris decoctionis impatiens est. Nõnulli ipsum ex garo oleoq; esitant. Alij uinum aut acetũ adijciunt, ac multo sic magis stomacho conducit. Cum aceto assumptum, fastidiosos ad cibum inuitat. Perspicuum uerò est hanc herbam medicamentum magis esse quàm cibum, quippe quæ & adstrictionis & amaritudinis non obscuræ nec exiguæ particeps est.

EX PLINIO.

Coctum crudumq; stomachi magna utilitate estur. Siccat enim ex alto omnes humores eius.

APPENDIX.

Facultates iam cõmemoratas etiam Chærefolio suo tribuunt recentiores: scribunt enim mirificè conferre uentriculo, ciendisq; mensibus, & urinę in uino decoctum, ut iterum hinc constet à Gingidio non esse diuersum.



GENISTA　　　Ginst.

A

NOMINA.


GENISTA Latinis rei rusticæ scriptoribus & Plinio nominatur. Officinis & barbaram sectantibus medicinam, Genesta & Genestra. Germanis Ginst uel Genist appellat. Genistam autem uocāt hauddubiè quod genu modo flexilis ad nexus sit: uel, ut alijs placet, quia genibus medeatur dolentibus. Alia autem est à Sparto, quod hoc uirgas habeat longas sine folijs, ut suo dicemus loco, illa autem minutis folijs scatet. *Genesta.* *Genista unde dicta.* *Genista non est eadē cū Sparto.*

FORMA.

Genista fruticat ramis herbaceis, scabris, folijs minutis scatentibus, flore luteo, apibusq; gratissimo, semine lenticulis haud absimili, quod siliquis innascitur, radice sublutea.

LOCVS.

Perarida loca amat, ideoq; in syluis, & iuxta syluas nascitur.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio mense, ac subinde in siliquis hirsutis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat in altero ordine, id quod amaritudo quā gustata refert, & eius facultates abundè docent.

VIRES. EX PLINIO.

Semen Genestæ purgat Ellebori uice, drachma & dimidia pota in aquę mulsæ cyathis quatuor ieiunis. Ramis similiter cum fronde in aceto maceratis plurib. diebus & tusis, succum dant ischiadicis utilem, cyathi unius potu. Quidā marina aqua macerare malunt, & infundere clystere. Perunguntur eodem succo ischiadici, addito oleo. Quidam ad stranguriā utuntur semine. Genista tusa cum axungia, genua
B dolentia sanat.

APPENDIX.

Ex iam cōmemoratis uerbis perspicuum omnibus fit, Sparto & Genistæ, nō obstante quod forma nonnihil distent, eandem inesse facultatem: ut enim Spartum pituitam per superna & inferna purgare potest, sic etiā Genista. Hinc adeò fit ut eius seminis hodierno tempore contra podagram magnus sit usus. Vrinam etiam amaritudinis ratione mouet, & quia incidendi & extenuandi facultatem habet, lapidem tum in renibus, tum in uesica cōfringere, ut etiam recentiores tradunt, potest. Strumas denique atq; alios tumores discutere posse ijdem scribunt.

DE GENISTELLA. CAP. LXXX.

NOMINA.


PRIORI non admodum dissimilem herbam nonnulli Genistellam uocant, quod scilicet Genista exilior & humilior sit. Germanicè appellari potest, die stechende Ginst. Alij uocāt Erdpfrymen/oder klein streichblůmen. Sunt qui non sine magno errore pro Genista utantur, quum facultatibus diuersis prædita sit. Sunt qui Rosmarinum aculeatum nominent, quod eius folia Rosmarino ferè similia sint. *Genistella.* *Rosmarinus aculeatus.*

FORMA.

Frutex est Libanotidis coronariæ, quam Rosmarinum uocāt, penè folio, sed rigido ac pungente, flore luteo, piso non dissimili, semine in exiguis siliquis ruso, radice sublutea.

LOCVS.

Nascitur in arenosis locis, secus uias.



GENISTELLA
Stechende Ginst.

A

TEMPVS.

Maio mense flores luteos producit, quibus pastæ apes improbũ mel conficiunt.

TEMPERAMENTVM.

Adstringentem cum amaritudine facultatem possidet, ac proinde ualenter, simulq; citra mordacitatem exiccantem.

VIRES.

Semen eius serpentibus aduersari tradunt. Decoctum foliorum, profluuiũ menstruorum sistit. Idem etiam potum uentris fluori succurrit. Et ut rem in pauca contraham, idem Genistella quod Hippuris seu Cauda equina potest.

DE GNAPHALIO. CAP. LXXXI.

NOMINA.



ΓΝΑΦΑΛΙΟΝ Græcis, Centunculum aut Centuncularis herba Latinis nominatũ. Officinis ignota. Germanis Rhůrkraut appellatũ. Gnaphaliũ uerò uocata est hæc herba, Galeno autore, à candidis mollibusq; eius folijs, quibus ἀντὶ γναφάλων, hoc est, pro tomentis utuntur. Gnaphalion itaque dicitur, quasi tomentitia. Centunculum autem dixerũt, quod centonibus cum tomento maxima sit cognatio. Germanicam nomenclaturam ab eius facultate aduersus dysenteriam illi inditam esse nemini non notum est. *Centunculum. Centuncularis herba. Gnaphaliũ quare dictum. Centunculus cur uocata.*

GENERA.

Duûm esse uidetur generum: unum enim paulò latioribus ac candidioribus folijs constat: alterum uerò tenuioribus & minus candidis, quodq; flores in summitate ac cacumine tantum profert. Verum cum forma parum admodum, facultatibus
B uerò nihil distent, nos una pictura genus utrunq; complexi sumus.

FORMA.

Candida & mollia Gnaphalium obtinet folia, atqueadeò tomentitia, floresq; luteos, radicem uero capillatam ac tenuem, ut pictura ipsa monstrat.

LOCVS.

Vulgaris herba ubiq; scatens Gnaphalium, in locis siccis potissimum, interdum etiam pinguibus proueniens.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Adstringit atqueadeò exiccat Gnaphalium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Gnaphalij folijs aliqui pro tomento utuntur. Tamen faciunt hæc ipsa in austero uino pota ad dysenteriam.

EX GALENO.

Folia Gnaphalij mediocriter adstringunt, ac proinde quidam id exhibent ex austerorum uinorum quopiam dysentericis.

EX PLINIO.

Datur in uino austero ad dysenteriam, uentris solutiones, mensesq; mulierum sistit. Infunditur autem tenasmo. Illinitur & putrescentibus ulcerum.


GNAPHALIVM
Rhürkraut.

A

NOMINA.



ΔΙΨΑΚΟΣ Gręcis, Labrũ ueneris, Carduus ueneris Latinis, Virga pastoris officinis, & Cardo fullonum dicitur. Germanis Kartendistel/Bubenstrel/Weberkarten. Dipsaci autẽ nomen à contrario inuenit, quoniam concauo alarum sinu rorem uel imbrem recipiat, quo uelut ad abigendas sitis iniurias abutitur. Labri ueneris nomenclationẽ à carinato foliorum habitu contraxit, quæ se anfractuosa sinuantia ambage, peluis uel lauacri speciem cõstituunt, & intra se humorẽ nunquam nõ retinent. Virga pastoris hauddubiè dicta est, ob longas uirgas, quibus cardui ad poliendos pannos utiles insident, quas pastores fortè sumunt, & ea parte qua possit manu capi aculeis nudant, reliqua autem aculeata parte gregem ducunt. Carduus uerò fullonius cœpit appellari, quod ea rudes pannos uelut echino quodam expoliunt, detractisque floccis concinnant. Errat mirum in modum Serapionis interpres, qui sub Virgæ pastoris nomine, Polygonon Dioscoridis deliniat.

Virga pastoris. *Dipsacus unde dicta.* *Labrum ueneris* *Virga pastoris.* *Carduus fullonius.* *Serapionis interpres perstringitur.*

GENERA.

Duûm est generum. Vnum quod à fullonibus in hortis plantatur, alterũ quod sua sponte passim prouenit. Differunt inter se hac quidem ratione, quod primum folia latiora & profundius in ambitu incisa, flores candidos, echinataque capitula magis aculeata habeat: alterum contrà angustiora & minus laciniata folia, flores purpureos, capitulaque minus aculeata obtinet. Nos discriminis illius rationem habentes, primi generis appellauimus Dipsacum album, alterius uerò Dipsacum purpureum, ad florum nimirum respicientes diuersitatem.

FORMA.

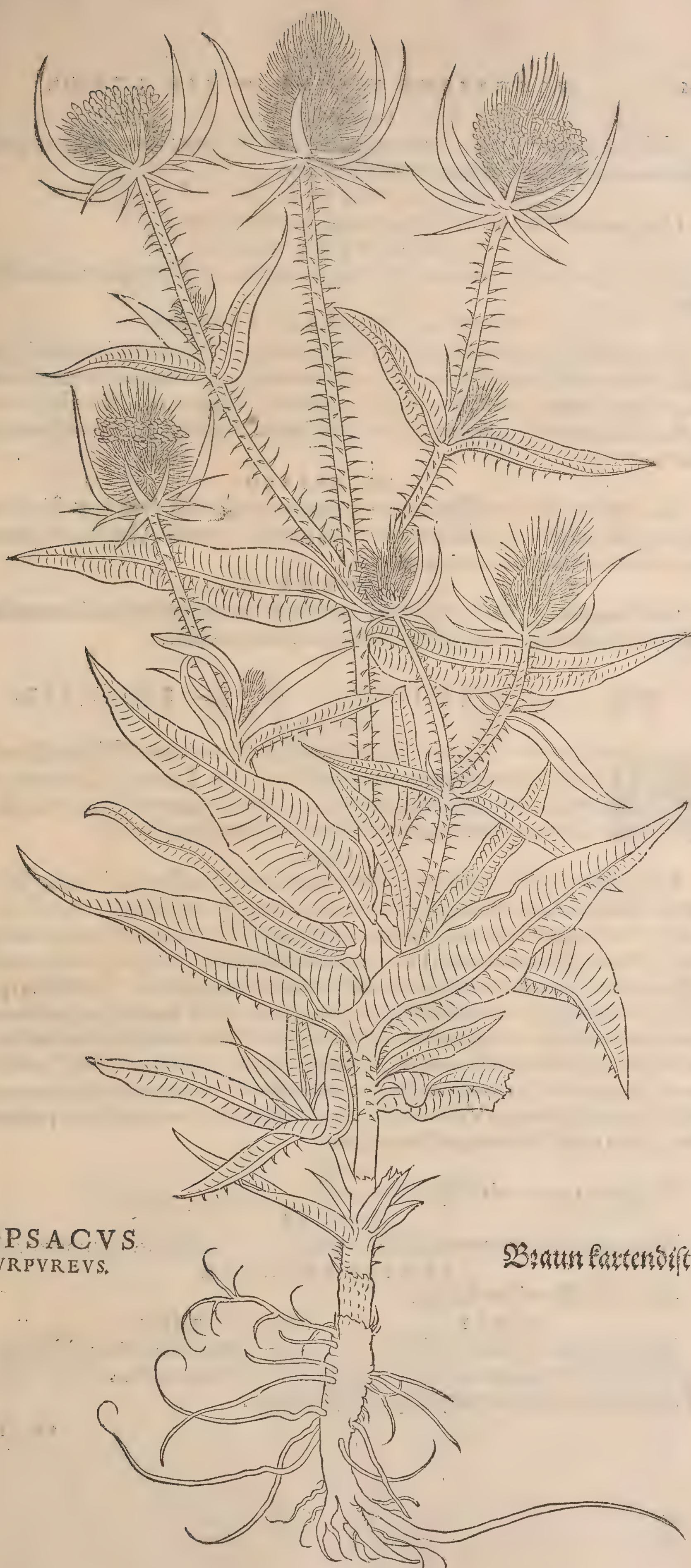
B Aculeatarum generis est hæc herba. Caulem habet altum, spinis horrentẽ, folia caulem amplectentia, lactucæ similia, in singulis geniculis bina, oblonga, aculeis armata, quæ in dorsi medio ueluti bullas intus & extrà spinosas habent, cõcauo quo se in geniculis cõiungunt sinu, quo aquæ, rores, & imbres asseruantur, unde Dipsaci quasi sitientis nomen traxit. In cacumine caulis, singulis surculis capitulũ unum echino simile inest, oblongum, aculeatum, quod postquam exaruerit candidũ apparet. Dissectũ per mediam medullam caput, uermiculos habet. Quod si itaque contempleris eam quam herbarij hodie Virgã pastoris & Carduum fullonũ nominãt herbam, offendes omnes huic notas respondere. Siquidem hæc pastoria uirga profert caulem binûm cubitorũ, imò qui sæpiusculè supra hominis altitudinẽ increscat, spinis horridum, geniculatũ, folia lactucæ, in singulis geniculis bina, prælonga, aculeata, quorum toruli bullantibus turgent spinis, dorsoque nocentibus aculeis rigent, carinato alarũ sinu, qui peluis uel labri modo roris & imbris pluuij capax sit. Gnaræ laticis huius auiculæ, cum solis ardentissimus opprimit æstus, huc appelluntur ad satianda sitis desideria, illis facta bibendi potestate anfractu liberalem potum ministrante. Scaporum fastigia echinato minantur uertice, resupina hamulorũ flexura, mucronibusque leuiter uncinatis, quibus rude lanificiũ aspero ductu læuigatur. Singuli echini è rotundo in oblongum quodantenus turbinantur, inter quorum spicula candicans aut purpureus emicat flos. His dissectis in medullo uermiculos identidem nobis in autumno quum exiccari incipit licet inuenire. Vermiculus autem albus est, qui per cauitatem echini dimouetur, & in caudicem transit. Hyeme etiam eundem uidere licebit antequam præ frigore moriatur. Imò etiam ueris initio in quibusdam uermiculi à nobis reperti sunt, partim uiui, partim mortui.

Vermiculi in echinis Dipsaci inuenti.



DIPSACVS ALBVS.

Weiß kartendistel.



DIPSACVS PVRPVREVS.

Braun kartendistel.

C

LOCVS.

Naſcitur humectis locis, iuxta riuos aquarum & fontes: quapropter nonnulli Dipſacon à Græcis nominatum eſſe arbitrantur.

TEMPVS.

Carpitur in æſtate, Iunio & Iulio potiſsimum menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Dipſaci ſpinæ radix ex ſecundo ordine exiccantium eſt, habetq́ nonnihil abſterſorium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius radix cum uino decocta & tuſa uſq; dum cerati craſsitudinē accipiat, impoſita rimas fiſtulasq́ ſedis ſanat. Oportet autem medicamentum hoc ærea pixide recondere. Ferunt præterea formicis & uerrucis penſilibus remedio eſſe. Vermiculi capitis eius in folliculo clauſi & collo aut brachio appenſi, quartanas ſanare produntur.

EX PLINIO.

Sanat rimas ſedis, item fiſtulas decocta in uino radice uſq; dum ſit craſsitudo ceræ, ut poſsit in fiſtulam mitti. Item uerrucas omnium generū. Quidam & alarum, quas modo diximus, ſuccum ijs illinunt.

APPENDIX.

Aliæ facultates quæ à Serapionis interprete & alijs recentioribus illi conceduntur non ſunt genuinæ, ſed ſpuriæ, & Polygono adſcribendæ.

DE DAPHNOIDE. CAP. LXXXIII.

D

NOMINA.



ΔΑΦΝΟΕΙΔΕΣ græcè, Daphnoides latinè nominatur. Officinis & noſtræ ætatis herbarijs, græcam imitantibus uocem, Laureola. Germanis ʒeilant / & ʒeidelpaſt nuncupatur. Daphnoides autem & Laureola, à Lauri forma & ſpecie, quam in folijs & fructu refert, dicta eſt.

Laureola.

Daphnoides unde dicta.

FORMA.

Frutex eſt cubitalis, ramos complures habēs lori inſtar flexiles, à medio ſurſum uerſus folioſos. Cortex ramos ueſtiens admodum glutinoſus lentúsue eſt. Folia Lauro ſimilia, molliora tamen, tenuiora, nec facilè fragilia, os & fauces erodentia, incendentiaq́. Flores candidi. Fructus ubi ematuruerit ſubniger. Radix inutilis. Quę in uniuerſum omnes notę Laureolę hodie dictæ cōueniunt. Nec obſtat quod Dioſcorides ſuę Daphnoidi candidos tribuat flores, cum Laureola purpuraſcentes potius habeat: ſolet enim color ſecundū diuerſas regiones in eadem ſæpè herba mutari, ut fuſius in Symphyto maiore dicemus. Et certè nihil incōmodi erit ſi etiā Laureolæ flores quiſpiam candidos dixerit, cum albi coloris non minor quàm purpurei in ijs portio reluceat. Veriſimile quoq; eſt Dioſcoridem ab extremo potius colore, quàm medio flores appellare uoluiſſe.

Obiectionis diſſolutio.

LOCVS.

Naſcitur in montanis & ſylueſtribus locis.

TEMPVS.

Floret primo ſtatim uere anteq́ folia erumpunt. Fructū autē autumno profert.

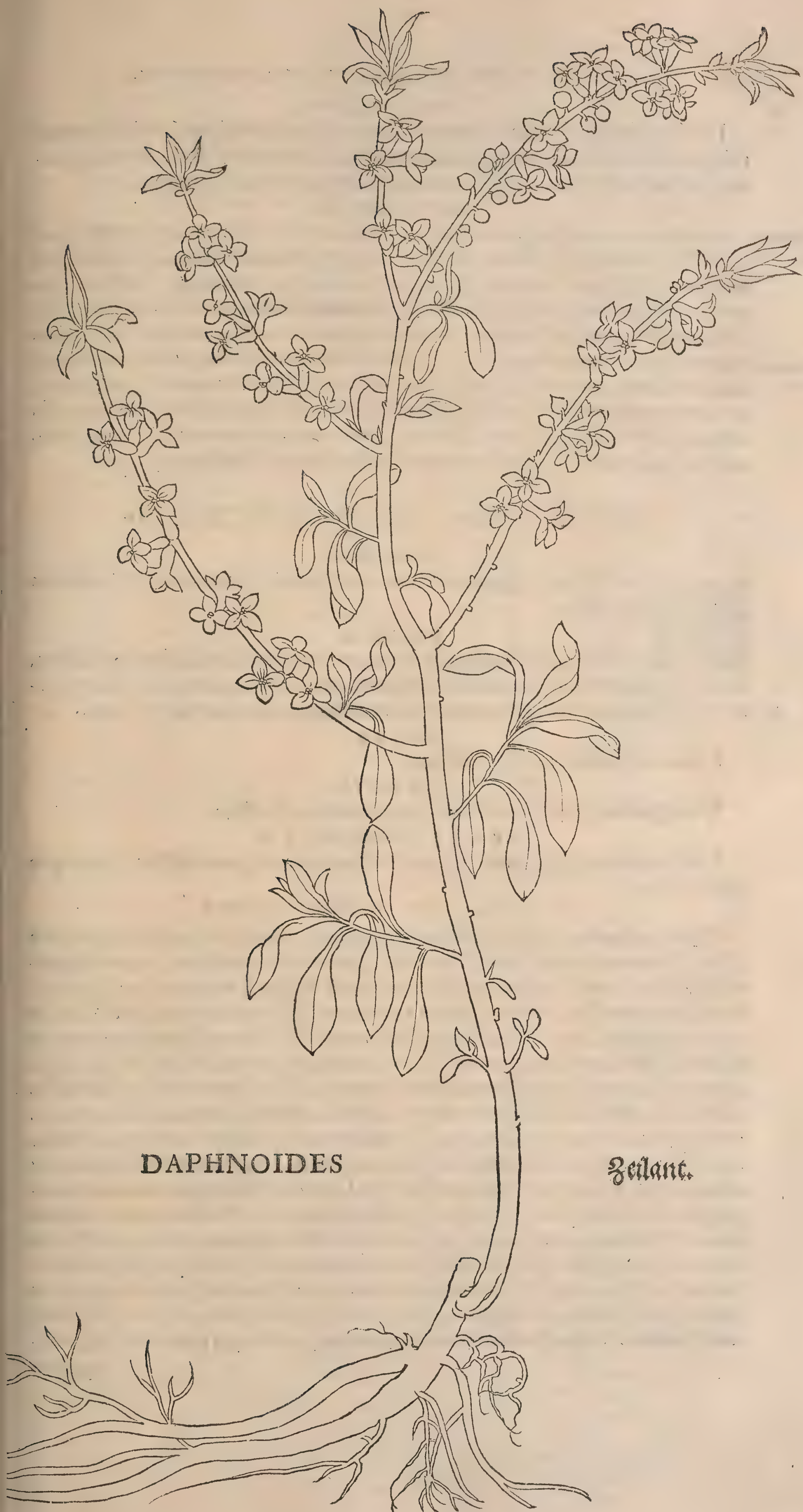
TEMPERAMENTVM.

Calida eſt admodum & ſicca.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ducit per inferna pituitoſa ſiccum aut recens Daphnoidis folium. Vomitus & menſes cit. Cōmanducatum capitis pituitas elicit. Sternutamenta itidem mouet. Purgant etiam ſeminis eius pota grana quindecim.

EX PLI-



DAPHNOIDES Zeilant.

C

EX PLINIO.

Daphnoides siue syluestris laurus aluum soluit, recenti folio uel arido drachmis tribus cum sale & hydromelite manducata. Pituitas extrahit foliũ & uomitus. Stomacho inutile. Sic & baccæ quinæ denæúe purgationis causa sumuntur.

APPENDIX.

Officinarum error. Animaduertendũ hoc loco mirum in modum errare officinas, propterea quod folijs Daphnoidis pro Mezereon, quæ tamen grecorum est Chamelæa diuersa ad modum à Daphnoide, utantur: & eius fructu pro cocco cnidio, quod fructum Thymeleæ esse notius est quàm ut demonstrari debeat. Sic in manifestißimis cæcutire solent officinæ, pulchrè interim ad eos errores conniuentibus medicis, non minus quàm illi rei herbariæ imperitis. *Thymelæa non est laureola.* Thymelæan uerò non esse laureolam hodie appellatam herbam, ex eo colligi potest, quod hęc ipsa, Dioscoride autore, linum nõnullis nominata sit, non alia quidem ratione, quàm quod satiui lini similitudinem referat, cui quàm dißimilis laureola sit, nemo non nouit. Sunt etiam qui ad hanc similitudinem respicientes, in hodiernum usque diem linum syluestre appellant.

DE DRYI. CAP. LXXXIIII.

NOMINA.



ΔΡΥΣ Græcis, Quercus Latinis & Officinis, Germanis Eychenbaum appellatur.

FORMA.

Notißima est arbor Quercus, procera, craßiore & asperiore caudice, ramosa, folijs profundè laciniatis. Glandes producit optimas, & grandißimas, gal-

D las item & uiscum. Radix eius latißimè circumiacentem terram amplectitur.

LOCVS.

Paßim in syluis alijsq́ꝫ locis nascitur.

TEMPVS.

Vere quidem germinat, sed tardius multis alijs arboribus.

TEMPERAMENTVM.

Desiccat, adstringit & excalfacit paulò infra media, in genere scilicet eorum quæ tepida sunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Quercus omnis adstrictoriam facultatẽ habet, præsertim id quod inter corticem & caudicem membranæ simile clauditur: quinetiam membrana putamini glandis subiecta. Decoctũ ex ijs datur dysentericis & sanguinẽ excreantibus, & in pessis tritum contra fluxiones mulierum apponitur. Glandes idem possunt. Vrinam ciunt, capitis dolorem, & flatus comestæ pariunt. Resistunt esitatæ uenenatorum ictibus. Decoctum corticis cum lacte bubulo potum, contra toxica prodest. Crudæ autem tritæ & illitæ inflammationes leniunt. Ad malignas duritias, & malefica ulcera cum adipe suillo salso cõueniunt. Galla fructus est quercus. Aliqua omphacitis appellatur, parua quidem, præ se ferens formam in digitis articulorum, solida, nullo foramine peruia. Altera leuis, plana, perforata. Eligi debet omphacitis quæ efficacior est. Vtraq́ꝫ uehementer adstringit. Carniũ excrescentias tritæ, fluxiones gingiuarũ & columellæ, atq́ꝫ in ore aphthas reprimunt. Nucleus earum cauernis dentium inditus, dolores sedat. Crematæ carbonibus donec igne flagrent, & uino aut aceto, aut oxalme extinctæ, sanguinem reprimunt. Decoctum earum ad insessus utile, contra uuluæ procidentias, fluxionesq́ꝫ. Capillos denigrãt aceto aut aqua maceratæ. Cœliacis, dysentericis, cum uino aut aqua trita conuenienter illinuntur aut bibuntur. Vtiles & obsonijs mixtæ, aut integræ in aqua præcoctæ, in qua aliquid co-



V

C quid coquendum sit quod ipsis cõferat. In summa, galla utendum quoties opus est adstrictione & exiccatione.

EX GALENO.

Quercus omnes partes adstrictoriæ facultatis participes sunt. Sed plus tamẽ quę in trunci cortice membrana subest, tum quę sub glandis putamine, ea uidelicet quę fructus carnem conuestit. Quamobrẽ ad fluxum muliebrem, sanguinis expuitiones, uentrisq́ diuturnos fluxus, cõmodam esse credunt. Maximè uerò ea utunt̃ decocta. Siquidem ego quandoq́ glutinasse me uulnus memini securi inflictũ, quum nullum ad manum esset medicamentũ præter ipsius Quercus folia. Terebam uerò in leui saxo, & uulnus cum circumiacentibus locis illinebam. Eandem folijs uim habet & fructus Quercus, eoq́ medici nõnulli ad incipientes, & crescentes phlegmonas utuntur. Nam quæ iam uehementes sunt, adstringentibus haud indigent. Galla quæ omphacitis nuncupatur, admodum acerbum est medicamentũ, plurimum terrenæ & frigidę substantię particeps, per quam desiccat & reprimit fluxiones: adhæc constringit contrahitq́ partes laxas ac languidas, omnibusq́ fluxionũ affectib. strenuè resistit. Esto uerò tertij in desiccando, secundi autem in refrigerãdo ordinis. Altera autem galla, flaua, laxa, & magna, exiccat quidem etiam ipsa, sed tanto, quanto acerbæ qualitatis minus est particeps. Cocta itaq́ ipsa per se, ac deinde trita cataplasma non instrenuum est sedis phlegmonarũ, ac procidentiarum. Porrò coquenda est in aqua, si modica opus sit adstrictione: sin uehementiore in uino. Et si augere insuper adstrictionem sit opus, uino etiam utare austeriore. Deniq́ gallæ combustæ sanguinis reprimendi facultatem acquirunt, ac nimirum etiam calorem & acrimoniam ex ustione assumunt, suntq́ ijs quæ ignem non expertæ fuerint, tum subtiliorum partiũ, tum maiore desiccandi potestate. Cęterum quum ad sanguinis suppresionem præparare eas uoles, carbonibus impositas dum undequaq́ candeant, aceto aut uino extinguere oportebit. *Vsta acrimoniã assumunt.* D

EX SYMEONE SETHI.

Glandes difficilis sunt coctionis, & ualde nutriũt, tardius descendunt, crudosq́ humores generant, proptereaq́ illarum usum deuitari præcipimus.

DE DAVCO. CAP. LXXXV.

NOMINA.



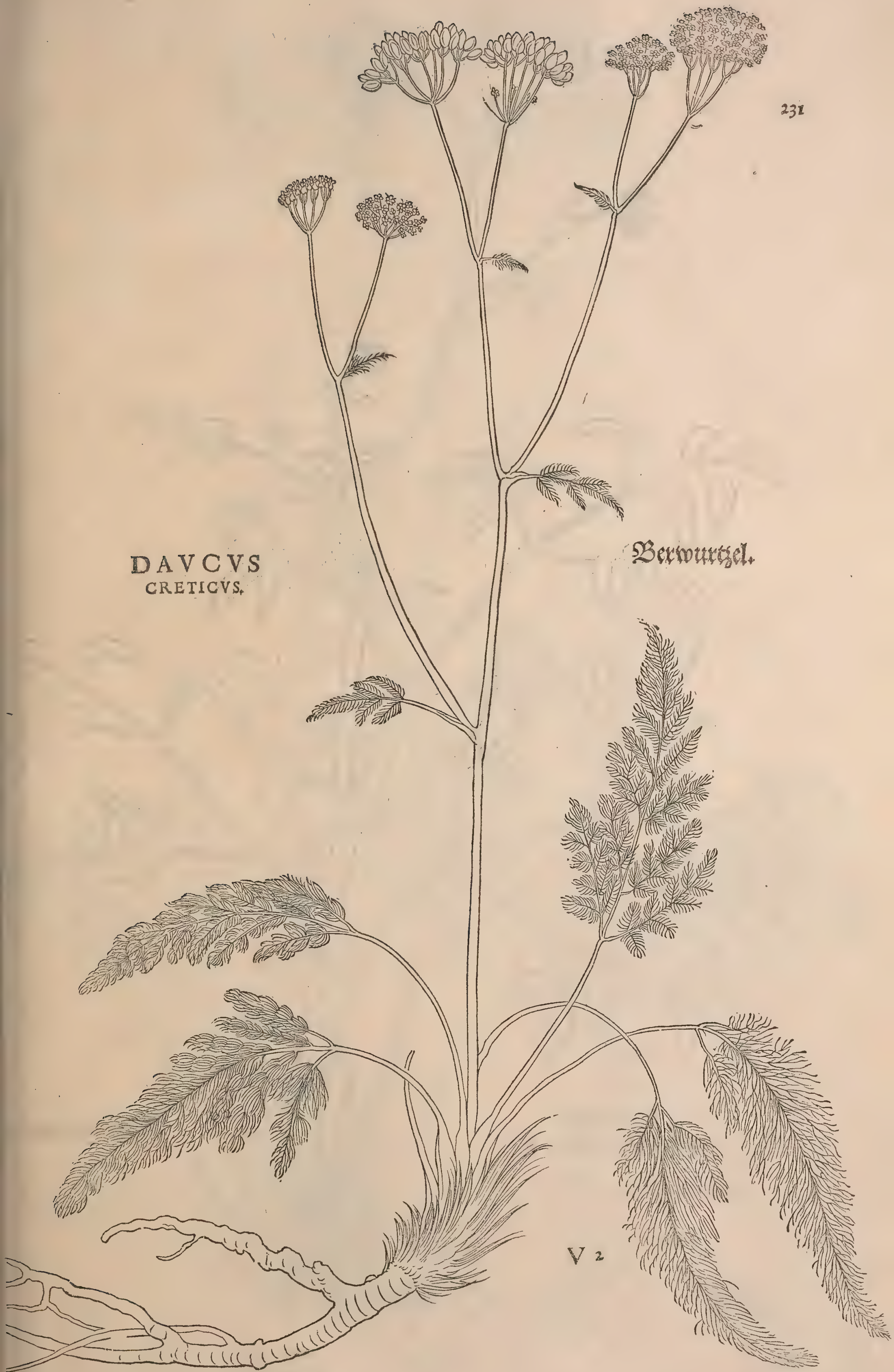
ΔΑΥΚΟΣ græcè, Daucus latinè nominatur. Officinæ alijs & adulterinis herbis sub hoc nomine utuntur. Germanicas appellationes in generũ explicatione indicabimus.

GENERA.

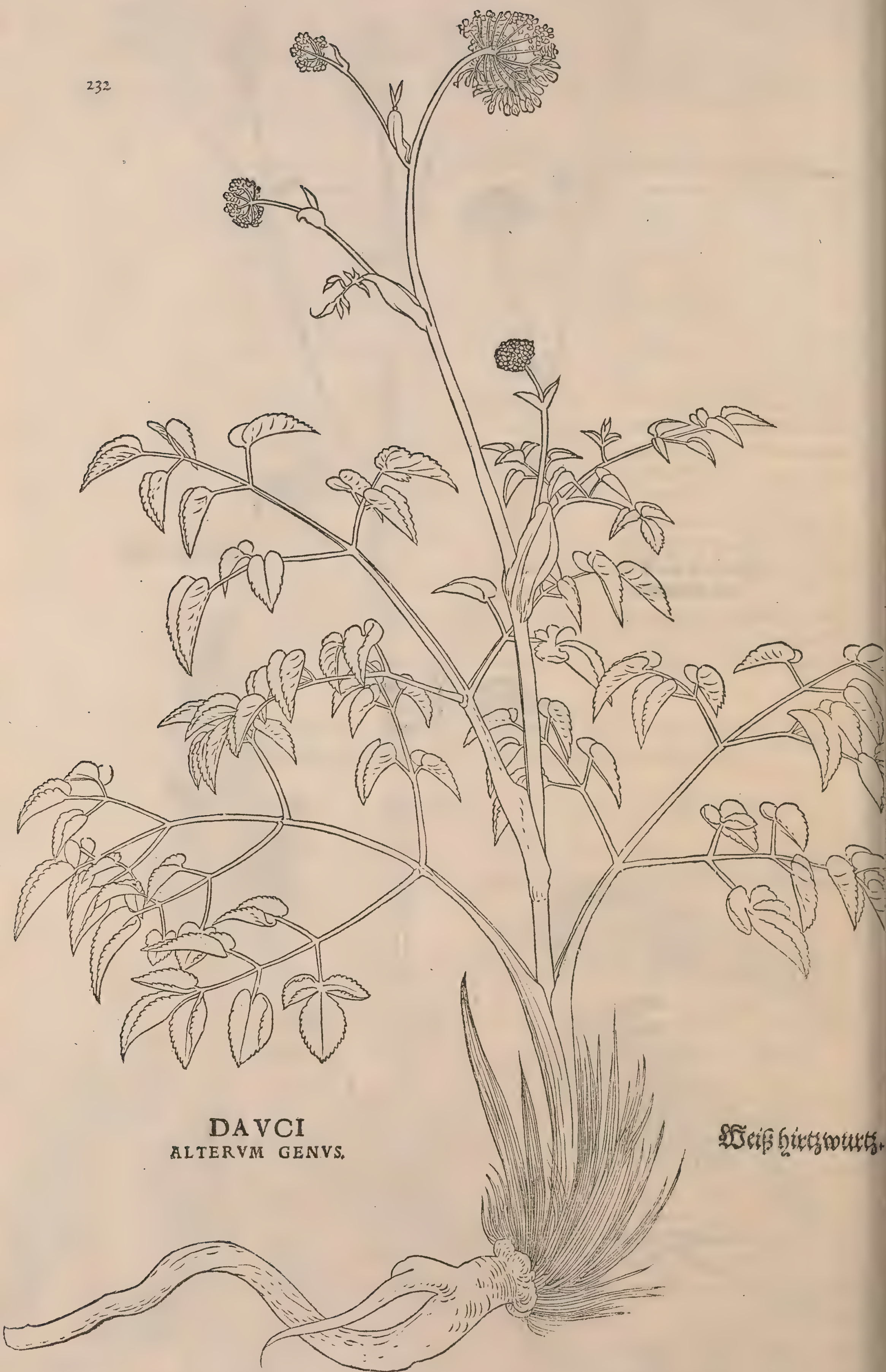
Dioscorides tria Dauci cõmemorat genera. Primum Creticum daucum uocat. Germanis Berwurtz/ propter capillatam radicem, aut quia uteri dolorem, qui ijsdem Bermůter appellatur, sanat. Alterum nomine peculiari caret, folijs Laserpitio simile, Germanis weiß Hirtzwurtz dicitur. Tertium genus itidem nomine destituitur proprio, Germanis autem nonnullis schwartze Hirtzwurtz nominatur. *Berwurtz cur dicta.*

FORMA.

Creticus daucus Creticus daucus folia Fœniculo similia habet, minora tamẽ & tenuiora. Caulem dodrantalem, umbellam Coriandro similem. Flores candidos, & post hos semen acre, candidum, hirsutum, & in cõmanducando odoratum. Radicem crassitudine digitali, & longitudine dodrantali. Omnes huius descriptionis notę, herbæ quam Berwurtz Germani uocant conuenire ad unguem uidentur, una duntaxat excepta: siquidem semen non est hirsutum. Sed quum omnia alia, atqueadeò facultates etiam ipsę respondeãt, nõ est cur una hæc nota nos impediat, cur minus Creticũ daucum credamus, aut saltem Germanicũ qui Cretico per omnia respondeat. Vel si prorsus alicui non satisfaciunt, quæ diximus, dicat planè hanc herbam esse Seseli Creticum,



V 2



DAVCI
ALTERVM GENVS.

Weiß hirtzwurtz.



DAVCI
TERTIVM GENVS.

Schwartz hirtzwurtz.

C Creticum, cuius etiam herbæ notę omnes huic nostrę cōueniunt, necꝙ etiam facultates quas similes Dauco cretico habet, discrepāt. Alterum Apio syluestri, uel, ut antea diximus, Laserpitio simile est: aromatū modo odoratum, acre, gustanti odoratum & feruens. Tertiū folijs Coriandro assimilatur, flore candido, capite & semine Anethi, in quo umbella erraticæ Pastinacæ similis est, semine oblongo plenum, sapore ut Cuminum acri.

LOCVS.

Primum in petrosis & apricis locis nascitur, nusquam uerò in Germania copiosius quàm in Martianæ syluæ quibusdam pratis prouenit. Reliqua duo genera in altis montibus gignuntur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus florent.

TEMPERAMENTVM.

Semen Dauci admodum calefacit & exiccat. Idem etiam, sed minori efficacia, facit herba.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium Daucorum semen calefaciendi uim obtinet. Potum menses, fœtus, & urinas mouet. Torminibus liberat. Tusses diutinas lenit. Succurrit phalangiorum morsibus cum uino potum. Oedemata illitum discutit. Ex alijs seminis tantū usus est, ex Cretico radicis etiam, quæ cum uino præsertim ad uenenata bibitur.

EX GALENO.

Dauci semen efficax admodum tum mouendæ urinæ medicamentū, tum prouocandis mensibus. Multum etiam discutere foris impositum ualet. Ipsa etiam herba eandem uim obtinet, semine tamen inferiorem, nimirum ob aqueæ humiditatis misturam. D

EX PLINIO.

Vehementer urinam impellit. Creticum magis contra serpentes pollet. Bibitur è uino drachma una, datur & quadrupedibus percussis, aduersatur phalangio, capitis dolori medetur, tussi subuenit, stranguriæ medetur drachma seminis. Eius radix in uino pota, dysenteriam sistit. Contusis & euersis potū duobus obolis in mulsi cyathis tribus subuenit, aut si febris adsit in aqua mulsa. Menses & secundas potum facillimè pellit. Calculos eijcit. Folia omnia tela infixa corpori extrahunt.

DE DRACONTIO MAGNO. CAP. LXXXVI.

NOMINA.

Serpentaria maior. *Dracunculus unde dicta.*



ΔΡΑΚΟΝΤΙΑ μεγάλη, ἢ δρακόντιον μέγα Græcis, Dracunculus maior Latinis, nonnullis Serpentaria maior dicitur. Officinis ignota herba. Germani Schlangenkraut uocant. Nomen autem à figura sumpsit: caulis enim glaber, purpureisꝙ respersus lituris, uersicolori facie, corpus anguinum represẽtat & æquat longitudine. Vertex quoque sinuoso oris hiatu linguam exerens cruentam, caput exprimit. Atque hinc est quod ueteribus etiam Romanis Colubrina ac Serpentaria nuncupata sit: uel sic dicta, Plinio autore, quod è terra ad primas serpentiū uernationes exeat, rursusꝙ cum ijsdem se in terram recondat, nec omnino occultata ea appareat serpens. *Colubrina.*

FORMA.

Caulẽ habet glabrū læuumꝙ, rectū, bicubitalẽ, baculi crassitudine, uersicolorẽ, ut angui similis uideat̃, purpureis etiā maculis abundat. Folia fert Rumicis inflexa, & plicata. Fructū in summo caule racemosum, coloris inter initia cineracei, postea ꝙ̃ maturuit crocei & punicei. Radicẽ grandẽ, rotundā, candidā, tenui cortice uestitā. Ex qua deliniatione omnib. perspicuū fit, plantā eam cuius picturā exhibemus, esse Dracunculū maiorẽ. Simplici enim caule attollit̃, binū cubitûm alto, lęui glabróue, recto, baculi crassitudine, uersicolorib. anguiū maculis uariegato, purpureis etiā

intercur-


DRACVNCVLVS
Schlangenkraut.

C intercurſantib. lituris, ita ut planè ſerpentis habitum coloremq́ mentiri uideatur. In uertice comoſo folia prodeunt ſena ſeptenáue, craſsiore pediculo digitorũ modo propendentia, puniceis reſperſa notis, Rumicis primi generis figura. E foliato ſcapi faſtigio, uagina quędam foris herbacea proſilit, in mucronem ſenſim turbinata, uelut erupturi partus inuolucrum, quæ cum dehiſcens ſeſe pandit, purpureum cornu in acumen faſtigiatum demonſtrat. Ea ſeminis incremento diſtenta diſsilit in rimam, & tandem elangueſcens flacceſcit, ſubareſcensq́ perit relicto cornu. Cuius imam partem racemoſus fructus ambit, acinis primo uirentibus, dein croceo & puniceo colore rutilantibus. Radix denique magna, rotunda, alba, tenuiq́ cortice ueſtita. Et in ſumma, nulla eſt prorſus nota, quæ reclamare uideatur.

LOCVS.

Naſcitur in opacis ſepibus.

TEMPVS.

Carpitur ſemen cum maturitate nigreſcit. Radix per meſſem effoditur, hoc eſt, Iulio menſe, aut initio Auguſti.

TEMPERAMENTVM.

Dracunculus acris & amarus eſt, leuiculamq́ quandam adſtrictionem habet, ut calidam & ſiccam eſſe nullus dubitare poſsit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix calefaciendi uim obtinet. Toſta & elixa cum melle delincta orthopnoicis, ruptis, conuulſis, tuſsibus, & deſtillationibus prodeſt. Pota cum uino uenerem ſtimulat. Conciſa & ex melle illita, ulcera maligna atq́ phagedænica expurgat, præſertim cum uite alba. Ex ea & melle collyria ad fiſtulas, & fœtus euocandos componuntur. Ad uitiligines cum melle efficaciter illinitur. Polypos & carcinomata abſumit. Succus eius ad oculorum medicamenta, item contra nubeculas, albugines, caliginemq́ utilis eſt. Odor herbæ radicisq́, recens cõceptos abortu uitiat. Idem præſtant triginta grana eius in poſca pota. Sunt qui eius ſuccum cum oleo aurium doloribus infudere. Quinetiã folia eius, utpote adſtringentia, uulneribus recentibus impoſuere, in uino autem cocta pernionibus. Ferunt non feriri à uipera eos qui folia manibus affricuerint, aut radicem geſtauerint.

D

EX GALENO.

Dracuntium quiddam Aro perſimile habet, tum folijs, tum radice. Acre etiam eſt & amarum, tenuiumq́ partium. Obtinet quoque leuem quandam adſtrictionem, quæ quandoquidem cum prædictis duabus qualitatibus, acri ſcilicet & amara, coniuncta eſt, medicamentum factum eſt, ut quę maximè efficax. Nam radix uiſcera omnia expurgat, craſſos potiſsimũ & lentos humores extenuãs. Optimumq́ remedium eſt contumaciũ ulcerum. Expurgat extergetq́ ſtrenuè tum alia quæ extersionem deſiderant, tum alphos cum aceto. Folia quoque, utpote ſimilem facultatem habentia, ulceribus, uulneribusq́ recens inflictis accõmoda ſunt, & quanto minus fuerint ſicca, tanto magis conglutinant: nam quæ ſicciora ſunt, uiribus ſunt acrioribus quàm ut uulneribus cõueniant. Creditum eſt caſeum humidũ ſi illis foris tectus reponatur, ob temperaturæ illorum ſiccitatẽ, à putredine cõſeruari. Fructus ualentior eſt, nõ folijs tantum, ſed & radice: proinde & cancros, & polypodas eliquare creditus eſt. Succus quoq́ eius uitia oculorum expurgat. Dracontij radicem bis terúe elixam, quo omnem exuat medicamentoſam uim, in cibo interdum Ari modo exhibemus, quum craſsi ac glutinoſi thoracem pulmonemq́ infeſtantes humores fortiore ui expellendi ueniunt.

EX PLINIO.

Omnino habentẽ Dracunculũ ſerpentes fugiunt. Ideo percuſsis prodeſſe in potu maiorẽ aiunt: ut & menſes, ſi ferro non attingatur, ſiſtat. Succus eius & aurium dolori prodeſt. Reliquas facultates in Ari deſcriptione offendes. Vident enim ueteres Arum cum Dracunculo minori miſcuiſſe.

APPEN-

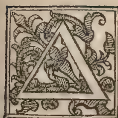
APPENDIX.

A Hæc eſt uera Serpentaria quæ officinis utendum erit, & minimè ea quam alio nomine Biſtortam uocant. Nam uiribus planè ab ea quæ genuina eſt diſsidet, ut ſuo etiam loco monuimus. Quare non eſt cur deinceps eandem medicamentis quæ thoraci expurgando adhibentur admiſceant medici, ſed hanc potius, cuius picturam oculis ſubiecimus.

DE DAPHNE ALEXANDRINA.

CAP. LXXXVII.

NOMINA.



ΑΦΝΗ ἀλεξανδρεια, ἢ ἰδαία Græcis: Laurus Alexandrina, aut Idæa Latinis, officinis Vuularia, nõnullis Bonifacia, multis etiam Pagana lingua, Germanis zäpflinkraut/hauckblatt/& auffenblatt dicitur. Theophraſtus appellat ἐπιφυλλόκαρπον, quod fructum ſuper folijs ferat. Alexandrinam autem laurum dictam putamus, quod Alexander uictor ea uſus fuerit. Hinc eſt quod Apuleius hanc Victorialam nominet, quod nimirũ uictores ea pro Lauro in triumphi & uictoriæ ſignum uterentur: quanquam in eo capite Daphnoida cum Victoriala confundat. Idæa uerò ab Ida monte, quo in loco ſpecioſior & copioſior naſcatur.

Vuularia. *Epiphyllocarpos.* *Alexandrina laurus cur dicta.* *Victoriala.* *Idæa.*

FORMA.

Folia Ruſco ſeu Myrto ſylueſtri ſimilia habet, maiora tamen, molliora & candidiora. Fructum in medijs folijs fert rubentem, Ciceris magnitudine. Ramos ſpargit à terra dodrantales, & aliquãdo ampliores. Radicem Ruſco ſimilem, maiorem B tamen, odoratam, & molliorem. Ex qua ſanè deliniatione ſatis perſpicuum fit, eam herbam cuius picturam damus, eſſe Laurum Alexandrinã. Folio ſiquidem Myrti ſylueſtris, ſed ut Plinius lib. xv. cap. xxx. ait, acutiore, molliore, & candidiore, fructu inter folia rubro, magnitudine Ciceris, ramulis à terra ſparſis dodrantalibus, radice ſylueſtri, Myrto proxima, odorata & molli.

LOCVS.

Naſcitur in locis montanis, & in Ida monte, ut cõprehenſum eſt, ſpecioſiſsima. Nunc adfertur ex inferiore Pannonia, atq; in nonnullis hortis plantata prouenit.

TEMPVS.

Fructum in æſtate in medio folij, in geniculo alterius folij quod maiori ſupernaſcitur, profert.

TEMPERAMENTVM.

Calida & ſicca eſt, id quod guſtus euidenter monſtrat. Siquidem guſtantibus acris ſimul & ſubamara eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix eius pota pondere ſenum drachmarũ cum dulci uino, difficulter parientibus, & ſtillicidio urinæ laborantibus ſuccurrit. Sanguinem quoq; menſtruũ elicit.

EX GALENO.

Pota tum urinas, tum menſes prolicit.

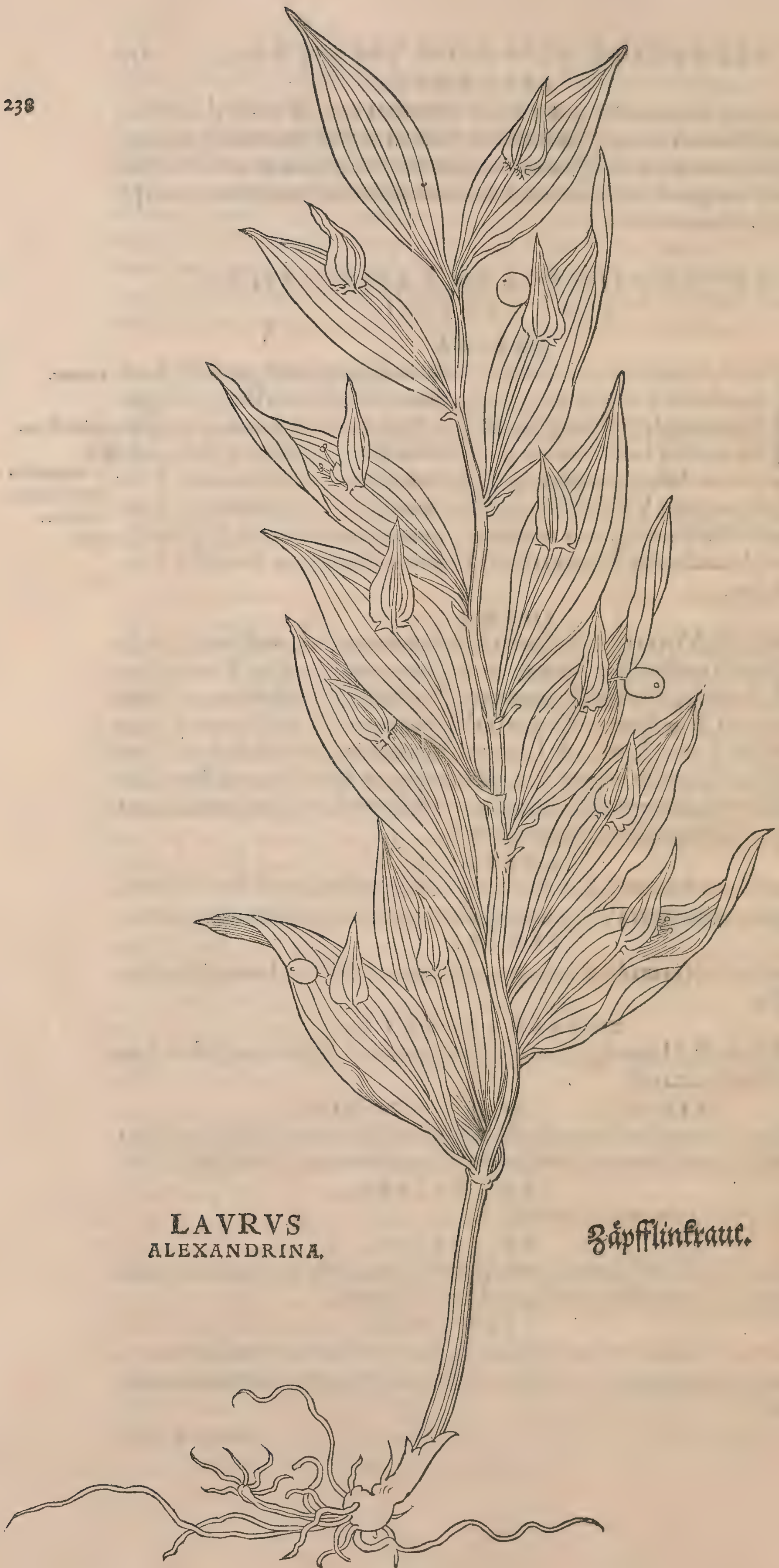
EX PLINIO.

Celeres partus facit, radice pota trium denariorũ pondere, in uini dulci cyathis tribus. Secundas etiam pellit menſesq;, eodem modo pota.

APPENDIX.

Recentiores in fauciũ ulceribus, & humecta ſupra modum columella utuntur. Hinc eſt quod nonnulli appendant hanc herbam pueris, ut nimia illorum humiditas exiccetur.

DE EPHE-



LAVRVS ALEXANDRINA.

Zäpfflinkraut.

NOMINA.



ΦΗΜΕΡΟΝ, ἴρις ἀγρία Græcis, Ephemeron, Iris sylueſtris Latinis dicitur. Cum autem Galeno, Paulo, & Dioſcoride teſtibus, duo ſint Ephemeri genera, alterum, quod Colchicon à natali ſolo dicitur, interficiens, de quo ſuo loco plura: alterum quod non letale eſt, & præcipuo nomine Ephemerũ dicitur, hic de ſecundo, nempe non interficiente, nobis ſermo duntaxat erit. Ephemerũ autem nominatum eſt, non quod eadem die iugulet (nulla enim ei uis mortifera ineſt) ſed quod flos illius confeſtim marceſcat, nec longius uno & altero die cõmoretur. Vulgus & officinæ Lilium cõuallium, quod in opacis & lucis naſcatur, appellant. Germani Mayenblümle.

Ephemeri duo genera.

Ephemerum cur dictum.

Liliũ conualliũ.

FORMA.

Caulẽ & folia Lilio ſimilia habet, tenuiora tamẽ. Flores candidos amarosq;. Fructum mollẽ. Radicẽ unam digitali craſsitudine, longam, adſtringentẽ, odoratam. Quæ ſiquidẽ deliniatio ita herbę illi quam uulgus Lilium cõuallium nominat conuenit, ut nulla prorſus in ea ſit nota, quæ ei nõ reſpondeat. Caulem enim & folia Lilij habet, ſed tenuiora. Flores candidos & ſuauiter olentes, guſtu amaros. Fructum mollem, colore puniceum, aſparagi fructui non diſsimilem. Radicem ſingularem digiti minimi craſsitudine, longam, adſtringentem & odoratam. Nec obſtat quod nunquam aut rariſsimè apud nos reperiatur radix quę minimi digiti craſsitudinem æquet. Dioſcorides enim cum alicui herbæ aut radici menſuram tribuit, id facit ut maiori parti indiuiduorũ illius ſpeciei quadret, nec adeò ſtatam menſurã aſsignat, quin quandoq; infra aut ſupra hanc eſſe poſsit. Cui hoc etiã accedit, quod magnitudo ſecundũ diuerſas regiones in una eademq; herba ſæpe uariatur, ita ut nihil mirũ ſit radices noſtri Ephemeri, paulò quàm illius quas Dioſcorides uidit minores eſſe.

Obiectio diluitur.

LOCVS.

Naſcitur in ſyluis & umbroſis locis.

TEMPVS.

In Maio menſe flores illius magna copia erumpunt, ac mox iterum euaneſcunt atq; decidunt. Deinde Iulio menſe fructus profertur Aſparago haud diſsimilis, ut dictum eſt.

TEMPERAMENTVM.

Miſtæ eſt temperaturæ, Galeno teſte, nempe repellentis & diſcutientis, quia ſcilicet radix adſtringit, floresq; amari ſunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius radix in dentium doloribus remedio eſt, ſi decocto eius colluuntur. Folia in uino decocta & illita œdemata & tubercula, quæ nihil adhuc puris cõtraxerunt, diſcutiunt: φῦμα enim & non ὑγρὸν legendum, ut ex Galeno liquet.

EX GALENO.

Ephemerum non illud letale, quod etiam Colchicum nominant, ſed alterum, quod & Irin agreſtem uocant, folia & caulem Lilio ſimilem obtinet, radicem oblongam, non rotundam ceu Colchicum: digiti autem potiſsimũ craſsitudine eſt, adſtringens & boni odoris. Ex quibus palàm fit quod miſtæ ſit facultatis, nempe repellentis, & halitu digerentis. Teſtificantur uerò id quæ particulatim ædit opera. Siquidẽ non inefficaciter radix eius in dentium doloribus colluitur. Folia tuberculorum tum augmento, tum uigori congruunt. Oportet autẽ in uino decocta prius quàm pus moueas illinere.

EX PLINIO.

Radicem unam digiti craſsitudine obtinet, dentibus præcipuam cõciſam in aceto, de-


EPHEMERVM
NON LETALE.
Mayenblümle.

A to, decoctam&#x A75B; ut tepido colluantur. Et ipsa etiam radix mobiles sistit, cauis & exesis imprimitur.

APPENDIX.

Recentiores roborare cor, iecur, cerebrumq; tradũt. Hinc est quod eius succum aut decoctum syncopa, uertigine, morboq; comitiali correptis, attonitis, & phreneticis exhibeant. Cæterum incipienti elephantiæ, ne latius serpat, & altius radices agat, uiam præcludere scribũt. Ocularij medici ad oculorum caligines discutiendas eo etiam utuntur.

DE ELENIO. CAP. LXXXIX.

NOMINA.



ἙΛΕΝΙΟΝ Græcis, Elenium & Inula Latinis, officinis Enula, rusticis Campana, uulgo iunctis utrisq; uocabulis Enula campana dicitur. Germanis Alant. Elenium autem ab Helenæ lachrymis, è quibus natum fabulantur, quidam dictum esse uolunt. Alij quoniam cõtra serpentes ex eo primum ab Helena remedium inuentum sit. *Enula campana* *Elenium unde dictum.*

FORMA.

Caulem ex se mittit Elenium crassum, hirsutum, cubitalem, & aliquando maiorem (interdum enim iustam hominis staturam altitudine æquat) angulosumq;. Huic supernè lutei flores insident, & in his semen Verbasco simile, tactu pruritum excitans. Folia angustifolio Verbasco similia obtinet, lanuginosiora tantum & oblonga. Radicem subruffam, odoratam, magnam, subacrem, ex qua ad consitionem Liliorum aut Ari instar, pingues propagines appendicésue auferunt. Hæ siquidẽ

B notæ Enulæ campanæ uulgo dictæ pulchrè quadrant, neq; obstat quod nõ in cunctis græcis exemplaribus omnes illæ habeantur, cum in nonnullis, ijsq; probatissimis saltem, legant. Sic Marcellus Virgilius Florentinus in suis quos ędidit in Dioscoridem cõmentarijs testatur, sibi uisum esse antiquissimũ ac probatissimũ codicem, in quo adhuc omnes seruentur. Et certè nihil absurdi cõmittemus, si nonnullas Dioscoridẽ notas subticuisse dicamus, cum euidentissimũ sit Inulam nõ passim una forma præditam nasci, quando, eodem Dioscoride teste, in quibusdã locis caulem haud emittat: in irriguis deniq; procerior & elegantior, quàm in siccioríb. proueniat. Huc accedit quod aliàs sæpe notas etiam admodũ necessarias pętermittat. *obiectio diluitur* *Marcellus Florentinus.*

LOCVS.

Nascitur montanis, umbrosis, & siccis locis. In hortis etiam passim hodie plantatur.

TEMPVS.

Radix æstate effoditur, & concisa siccatur. Floret Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Elenij radix non primo statim occursu excalefacit, ac proinde non dicenda est calida & sicca exactè, ceu mel & piper album, sed cum recrementitio humore.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radicis Elenij decoctũ potum, urinam & menses ducit. Ipsa deniq; in eclegmate cum melle sumpta, tussi, orthopnœæ, rupturis, cõuulsionibus, inflationibus, uenenatorum morsibus prodest, calefaciendi ui quam in uniuersum habet. Folia eius in uino cocta ischiadicis utiliter illinuntur. Radix etiam Elenij in passo condita, stomacho utilis est. Siquidem salgamarij paululum siccatam eam, mox decoctam, frigida aqua demergunt, postremo in defrutum coniectam, ad usum recondunt. Ea trita & pota sanguinem excreantibus auxiliatur.

EX GALENO.

Elenij radix maximè utilis est. Eclegmatis quæ faciunt ad educendos lentos &



ELENIVM
Alant.

A crassos qui sunt in thorace & pulmone humores commodè miscetur. Rubrificant quoq; ea partes frigidis & diuturnis uexatas affectibus, cuiusmodi sunt nonnullæ coxarum passiones, ischiadas uocant, & exiguæ assiduæq; quorundam articulorũ præ humiditate luxationes.

EX PLINIO.

Inula à ieiunis cõmanducata dentes confirmat, si ut eruta est, terram non attingat. Condita tussim emendat. Radicis uerò decoctæ succus tineas pellit. Siccata autem in umbra farina tusa, & conuulsis, & inflationibus, & arterijs medetur. Venatorum morsus abigit. Folia ex uino lumborum dolori illinuntur. *Superstitiosum.*

DE EVPATORIO. CAP. XC.

NOMINA.



ΕΥΠΑΤΩΡΙΟΝ, ἡπατώριον græcè, Eupatorium & Hepatoriũ latinè, officinis Agrimonia dicitur. Germanis Odermenig/Bruchwurtz. Eupatorium ab Eupatore rege, qui illam primus inuenit, nominatam esse uolunt. Hepatorium uerò quoniam iecori præcipuè medeatur. *Agrimonia. Eupatorium cur dictum. Hepatorium.*

FORMA.

Fruticosa est herba, unum, interdum alterum etiam scapum efferens, tenuem, lignosum, rectum, nigrum, hirsutum, cubitalem, aut etiam maiorem. Folia per interualla partibus potissimũ incisa quinq;, & aliquando pluribus, Quinquefolij uel Cannabis potius folijs similia, nigricantia, & serræ modo in extremitatibus incisa. Semen à medio caule enascitur, deorsum inclinatũ, hirsutum, adeò ut siccatum uestibus hæreat. Hæ deliniationes adamussim, nulla reclamante nota, herbæ quam B uulgus & officinæ uocant Agrimoniam conueniunt. Quapropter hanc uerum & genuinum esse Eupatorium facilè deprehendet, qui singulas descriptionis partes diligenter expendet. Siquidem Agrimonia fruticosa est herba, scapum unum aut alterum obtinẽs, lignosum, tenuem, rectum, nigricantem, hirsutum, cubitalem uel maiusculũ. Folia ex interuallis Cannabina, aut Quinquefolio similia, quinquepartita uel plurifariã incisa, per ambitum serrata. E medio caule semen erumpit deorsum spectans, subhirsutum, ut resiccatum uestibus adhærescat. Proinde præfracta quadam ac immedicabili cæcitate captos esse eos iudico, qui hoc ipsum hodie non animaduertunt. *Agrimonia est uerum Eupatorium.*

LOCVS.

Nascit̃ passim locis montosis, campestribus etiam, pratis nempè, & circa sepes.

TEMPVS.

Carpitur in æstate, dum floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Eupatoriũ herba tenuium partium, incidendi extergendiq; facultatem citra manifestam caliditatem obtinet. Inest ei & adstrictio modica.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

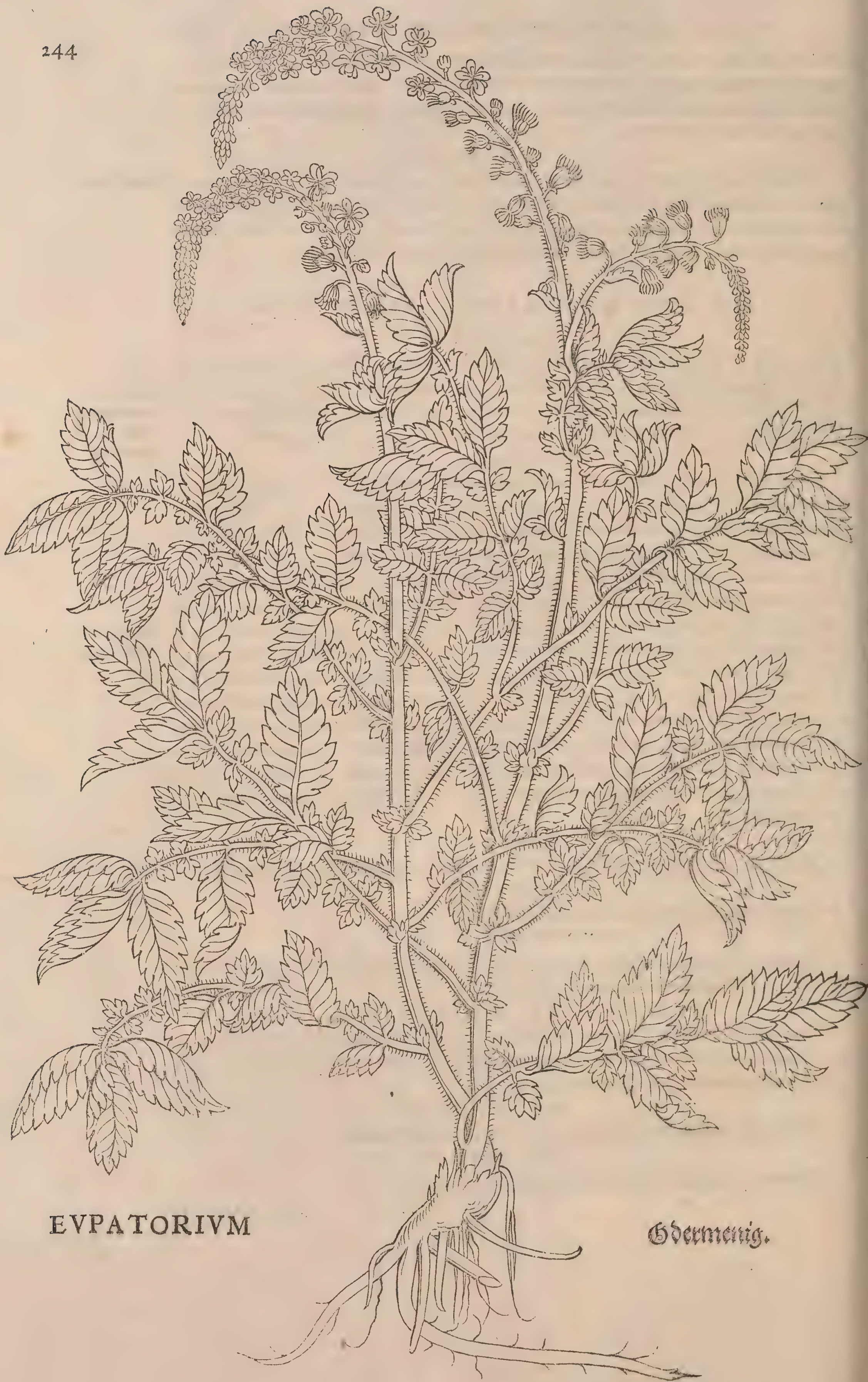
Contrita huius folia & cum ueteri suillo adipe imposita, ulceribus difficilè cicatricem contrahentibus medentur. Semen aut herba in uino pota, dysentericis, iecinorosis, & serpentium morsibus auxiliatur.

EX GALENO.

Obstructiones iecoris expurgat, & robur huic uisceri addit.

EX PLINIO.

Semen dysentericis in uino potum auxiliatur unicè.



EVPATORIVM

Odermenig.

A

NOMINA.



HAVDDVBIE Euphrasiæ herbæ nomen à græcæ linguę imperitis pharmacopolis deprauatum est, cum olim εὐφροσύνη dicta sit, quod nimirum oculos, quorum caliginem discutit, delectet. Ad quod nomen Germani nostri pulchrè alludentes Augentrost / hoc est, oculorũ solacium appellant. Nonnulli hac quoque ratione moti ophthalmicam & ocularíam nominant. Officinę, ut ferè in omnibus alijs herbis, corruptã uocem retinentes, Euphrasiam uocant. Etsi autem herba hæc græco & eleganti nomine donata sit, nihil tamen de ea, quod sciam, apud ueteres Græcos & Latinos, nempè Dioscoridem, Plinium, Galenũ, adde etiam recentiores, Aëtium, Paulum, & Actuarium scriptum reperitur. Cum uerò appellatio ipsa græcam testetur originem, uidetur sanè à Buglosso ueterum mutuata & desumpta esse. Vt enim hoc in uinum coniectum animi læticiam parit, atque adeò εὐφρόσυνον dictum est, ita etiam illa quia oculos iuuat & delectat, εὐφροσύνη appellari cœpit. Quam subinde uocem imperiti linguæ, ut diximus, deprauantes, in Euphrasiam uerterunt.

εὐφροσύνη cur dicta.

ophthalmica.

FORMA.

Herba est parua, palmę unius longitudine, Hyssopo similis, cauliculis purpureis, folijs exiguis, per ambitum serratis, flosculis albicantibus, radice exigua & inutili. Nec obstat quod Hermolaus, immensæ eruditionis uir, libro tertio, capite decimo octauo sui Corollarij, luteolos esse dicit: is enim ad partem duntaxat florum respexit, quæ lutea esse euidenter apparet. Certè si flores Euphrasiæ exquisitè consideres, neque prorsus luteos, neque in uniuersum etiam candidos esse deprehendes: tribus enim coloribus, nempe purpureo, candido & luteo, ut pictura ipsa ostendit, maculati sunt. Quum uerò potior florum pars candido colore constet, factum est
B ut fermè omnes herbã hanc depingentes, albos illi asignarint flores, nobis autem hos candicantes dicere placuit.

Hermolaus Barbarus.

LOCVS.

Nascitur in apricis collibus, & pratis ferè omnibus.

TEMPVS.

Inter autumni initia magna copia erumpit.

TEMPERAMENTVM.

Quas particulatim facultates obtinet, abundè docent calidam & siccam esse herbam.

VIRES.

Vtuntur ea ad oculorum caligines & suffusiones, uel per se imposita, uel ex uino decocta. Memoriam etiam oculorumq́ aciem redacta in puluerem, & in uino albo pota, mirificè roborat, amissamq́ reparat.



EVPHRASIA Augentrost.

A NOMINA.



ΕΛΕΛΙΣΦΑΚΟΝ Græcis, Saluia Romanis & officinis, Germanis Salbey appellatur. Porrò cum ipsa herba semper retorrida & exucca uideatur, factum est, ut Græcis Elelisphacon, quasi in tabem redacta, uel in syderationem flaccescens dicta sit, ἐλελίζειν & σφάκελος uocibus in unam coalescentibus appellatione. Est autem σφάκελος, seu potius σφάκελος, malum in plantis quum per æstatem & ardentissimū canis æstum ui solis altius penetrante, humoreq; quo nutriuntur deficiente, languent & arescunt. Latini syderationē nominant. Saluia autem dicta Latinis, quod ad multa, præsertim ad fœcunditatē, salutaris sit. *Elelisphacon unde dicta.* *σφάκελος* *Saluia cur uocata.*

GENERA.

Duo sunt Saluiæ genera, quemadmodū etiam plebeij abundè nouerūt. Vnum quod priuatim Elelisphacon dicitur, squalidius folio & scabrius, lacunosa facie præasperum, multo latius, quasi cultum senserit, adeò ut domestica aut hortensis Saluia dici posit. Nos euidentiori distinctione usi, Saluiam maiorem nominauimus. Germanis etiam groß oder breyt Salbey uocatur. Alterum folio leuius & cōtractius, quasi syluestrem ob id referat figurā, syluestris Saluia appellari potest, minus etiam squalore obsitū est. Nos Saluiam minorē diximus. Germani creütz Salbey / oder klein Salbey / oder spitz Salbey / edel Salbey nominant. Dioscorides utrunq; genus sub uno Elelisphaci nomine complexus est, quod scilicet facultate nihil distent, sed idem prorsus efficiant. *Saluia maior.* *Saluia minor.*

FORMA.

Frutex est oblongus, ramosus, quadrangulas & candidas uirgas habens. Folia mali Cotonei effigie, oblongiora tamen, asperiora, & crassiora, quæ sensim attritarum uestium modo hirsuta, subalbida, uehementer odorata, sed uirosa sunt. Semē in summis caulibus syluestri Ormino simile gerit. Hæc descriptio, nulla prorsus reclamante nota, cum herba quam Saluiam uulgo uocant quadrat: nanque ea fruticosa est, rugosis folijs, extritarum latenter uestium asperitatem scabritiámue referentibus, incanis, uehemēter odoratis, purpureo in spica flore, in aquilini rostri speciem falcato, semine syluestris Ormini, ut pictura graphicè monstrat. B

LOCVS.

Nascitur in locis asperis, & utrunq; genus hodie passim in hortis inuenitur.

TEMPVS.

Carpitur in Iunio & Iulio mensibus, quando nimirum floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

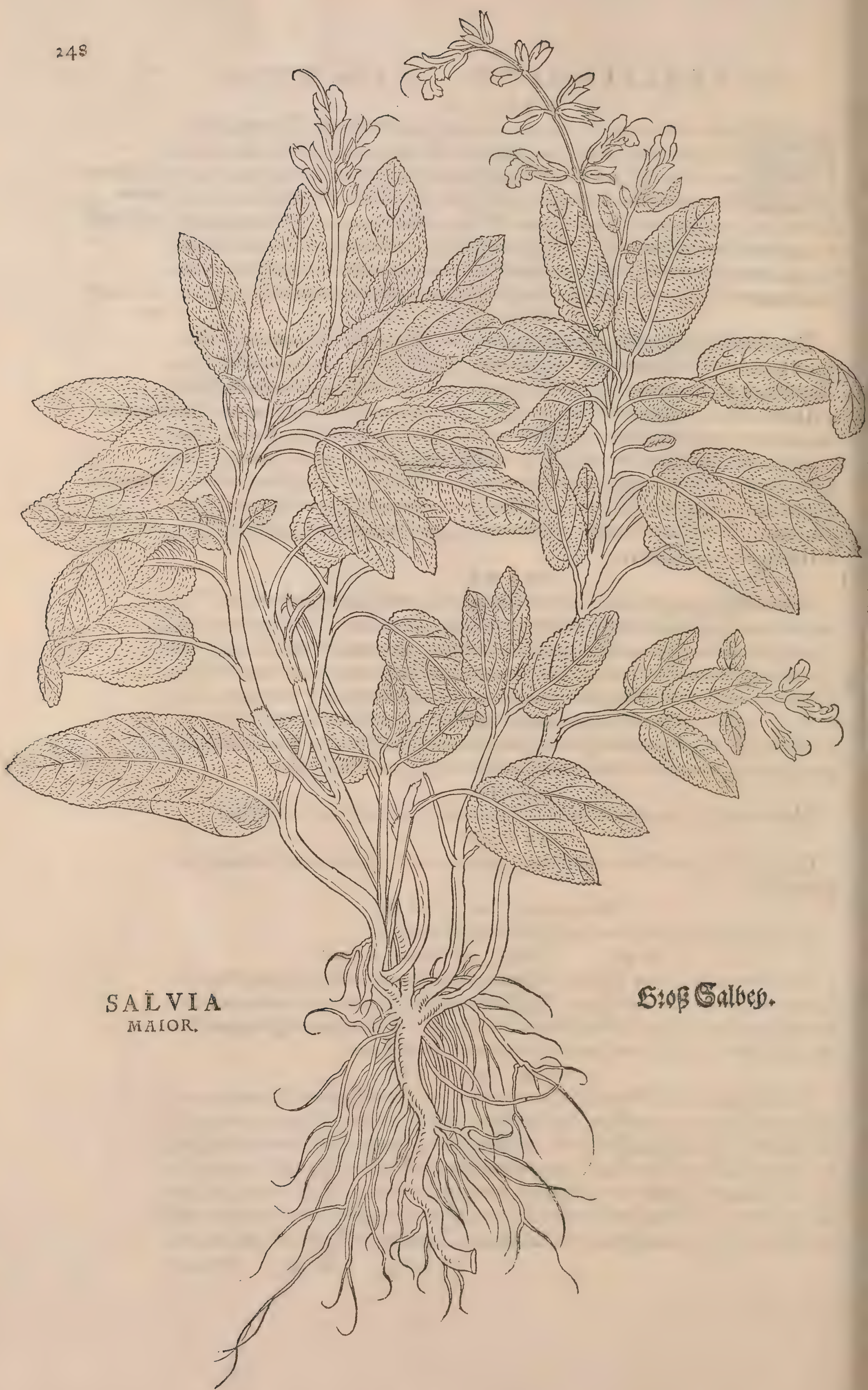
Elelisphacos euidenter excalfacit, ac leuiter adstringit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Foliorum ramorumq; decoctū potum urinam cit, menses fœtusq; extrahit. Pastinacæ marinæ ictibus auxiliatur. Capillos denigrat. Vulneribus herba utilis est, sanguinemq; compescit. Ferina tetráue ulcera purgat. Pudendorum pruritus foliorum & ramorum decoctum cum uino, si eo abluantur, sedat.

EX AETIO.

Tradunt quidam suffitam Saluiam menses immoderatè fluentes, & omnino muliebre profluuium compescere. Agrippa sacram herbam uocauit, quam prægnantes mulieres si fluidæ laxæq; fuerint, utilissimè comedunt: cōtinet enim conceptū uitalemq; reddit: ac si succi huius heminam cum modico sale quarto à secubitu die mulier potauerit, deinde uiro misceatur, proculdubio concipiet. Aiunt in quodam Aegypti loco post sæuas pestilentias ab his qui supersunt, ad eum succum bibendū mulieres cogi, plurimosq; inde produci fœtus. Dato, inquit Orpheus, sanguinem


SALVIA
MAIOR.
Groß Salbey.



SALVIA
MINOR.

Creütz salbey.

C expuentibus succi Saluiæ cyathos duos, ieiunis cum melle bibendos, & sanguis ilico cohibet. *Pilulæ.* Tabidis pilulæ in hunc modum parantur. Spicæ nardi, Zingiberis singul. drach. ij. seminis Saluiæ assati triti & cribrati drach. viij. Piperis longi drach. xij. cum succo Saluię pilulas conficito, & mane ieiunis drachmam unam exhibeto, eodemq; modo in uespere, ac postea aquæ puræ quippiam propinato.

EX PLINIO.

Menses Saluia cit & urinas. Pastinacæ marinæ ictus sanat. Torporem autem inducit percusso loco. Bibitur cum Absinthio ad dysenteriã. Cum uino eadem commorantes menses trahit. Abundantes sistit decocto eius poto. Per se imposita uulnerum sanguinem cohibet. Sanat & serpentium morsus. Et si in uino decoquatur, pruritus testium sedat. Partus emortuos apposita extrahit, item uermes auriũ. Ad tussim laterisq; dolores bibitur. Contra scorpiones eadem & dracones marinos efficax. Contra serpentes quoq; ex oleo perungi ea prodest.

DE ERPYLLO. CAP. XCIII.

NOMINA.



ΕΡΠΥΛΛΟΝ græcè, Serpyllum latinè. Officinæ latinum nomen retinuerunt. Germanicè Quendel/Kinlin/Hünerköl appellatur. *Serpyllum unde dictum.* Serpyllum autem, ut autor est Varro, ab eo quod serpat tam Gręcis quàm Latinis dictum est, quoniã si qua eius particula terram attingit, inibi radices demittit. Est enim ut Theophrastus libro sexto de plantarum historia, capite septimo ait, proprium quoddam eius ramulorum incrementũ, quippe cum posit in quantam uoluerit quispiam longitudinẽ trahi, adiecto illi pedamento aliquo, aut si prope sepes plantetur, aut ex altiore loco aliquo deorsum demittatur: sic enim in longum protrahuntur: & ab hac plantę in ramulis eius natura, quòd in longum serpit, Græci & Latini peculiariter Serpyllum nominauerunt.

D

GENERA.

Serpyllum hortense. Duo eius genera. Hortense, quod germanicè heymischer Quendel dicitur. *Syluestre. Ζυγὶς.* Syluestre, quod priuatim Zygis uocatur, quòd fortè eo iugarentur uites. ζυγῶν enim Gręcis interdum idem quod Latinis ligare & uincire significat. Germanicè simpliciter Quendel dicitur. Nos syluestris tantum Serpylli picturam damus.

FORMA.

Hortense. Hortense nõ dissimile est Origano, potissimum quod ad folia & ramulos ipsos attinet, quos candidiores tantum habet, odore tamen prorsus Sampsychum repræsentat. Repit humi, & in rectum non attollitur. *Syluestre.* Syluestre contrà humi non serpit, sed rectum exilibus ramulis & lignosis attollitur, Rutæ folijs plenis, angustioribus tamen. Flosculos habet subpurpureos, gustu acres, odore iucundo, radicem multifidã. *Plinij erratum.* Plinius secus quàm Dioscorides hortense serpyllum nequaq; syluestre uero humi serpere asserit, adeo ut subesse in hoc mendã uerisimile sit: res enim ipsa & uiuæ herbarum imagines satis testantur, Dioscoridis sententiam esse ueriorem. Dioscoridi subscribit Aëtius. Neq; mirũ est magis humi reptare cultum, quod infirmius humoris copia est, atqueadeò ramis inualidioribus stare nequit, quàm syluestre, quod illo rigidius ac lignosius existit.

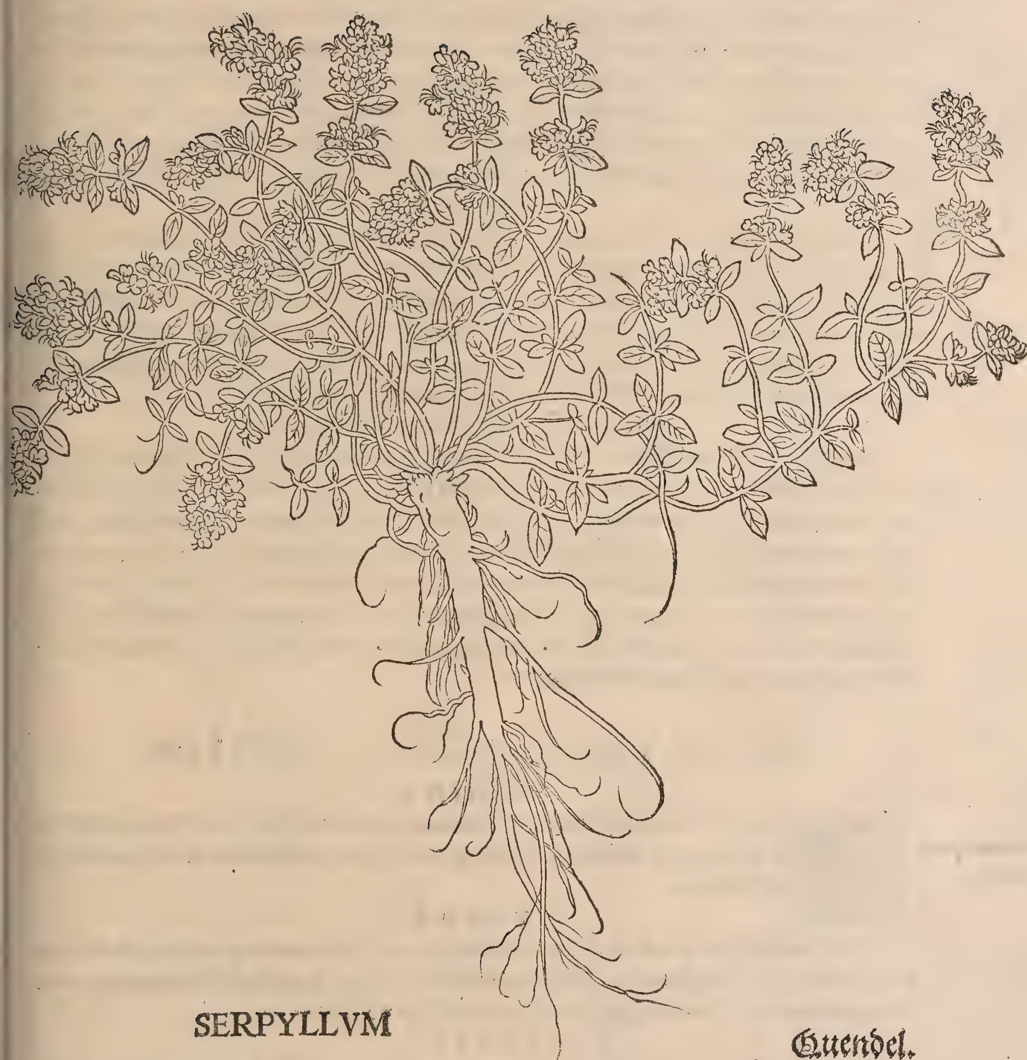
LOCVS.

Hortense non nisi satum prouenit, & Columella teste, neq; pinguem, neq; stercoratum, sed apricũ locum desiderat, ut quod macerrimo solo nascatur. Syluestre autem in petris, collibus, & montibus plerisq; copiosissimè nascitur, ita ut eo quasi uestiri uideantur.

TEMPVS.

Syluestre tota æstate floret, hortense autem Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERA-



SERPYLLVM

Quendel.

C

TEMPERAMENTVM.

Serpyllum gustu acre est, ob id calidum ualde, ita ut menses & urinam moueat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Syluestre efficacius & maiori calefaciendi ui quàm hortense, atque ad usum medicinæ aptius. Menses trahit, & urinam cit potum. Torminibus, ruptis, conuulsis, iecinoris inflammationibus auxiliatur. Aduersus reptilia potum & illitum. Capitis dolores sedat coctum adiecto rosaceo, & aceto madefactũ. Maximè uero lethargo & phrenitidi cõuenit. Sanguinis uomitum sedat succus eius quatuor drachmis cum aceto potus.

EX AETIO.

Serpyllum ita calefacit ut menses & urinam ducat. Huius genus duplex. Syluestre efficacius calidiusq́ hortensi, atq; omnino usus eius in medicina prefertur. Prodest torminibus, cõuulsionibus, rupturis, inflammationib. iecinoris, reptilibusq́. Potum ac illitum capitis dolores sedat. Madefactum autem aceto ac decoctum admixto rosaceo lethargicis, & diutinam phrenitim patientibus summopere cõgruit. Preterea drachmæ unius pondere ex aceto bibitum, sanguinis eiectiones cõpescit.

EX PLINIO.

Aduersus serpentes efficax, maximè Cenchrin & Scolopendras terrestres ac marinas & scorpiones, decoctis in uino ramis folijsq́. Fugat & odore, cominus si uratur, & contra marinorũ uenena præcipuè ualet. Capitis doloribus decoctũ in aceto illinitur temporibus, ac fronti cum rosaceo. Item phreneticis, lethargicis, contra tormina & iecinorum dolores. Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto. Ad cruentas excreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis.

EX PLINIO VALERIANO.

Serpyllum calidum, simul nobis utile medicinæ usus ostendit. Capitis dolores
D coctum ex aceto & rosaceo tempori ac fronti illitũ mitigat. Serpentes & omnia animalia uenenata adustum nidore repellit, ideo & messoribus in cibo miscetur, ut si fatigatos fortè somnus oppresserit, tutè quiescant contra animalia quæ hoc tempore uenenatis hausibus sęuire consueuerunt. Contusi puluis ex scrupulis xij. in aqua datus tormina emendat, urinæ difficultates resoluit, lienis quoq; iniuriæ idem puluis ex aceto mixtus occurrit. Nec minus cruentis excreationibus subuenit, ex duobus cyathis mellis & aceto temperatus.

DE ELYMO. CAP. XCIIII.

NOMINA.

Panicum quare dictum.



ΛΥΜΟΣ Græcis, Panicum Latinis, Germanis Heydelpfenich/oder Fenich dicitur. Panicum autem à paniculis in quibus semen est, Latini appellauerunt.

FORMA.

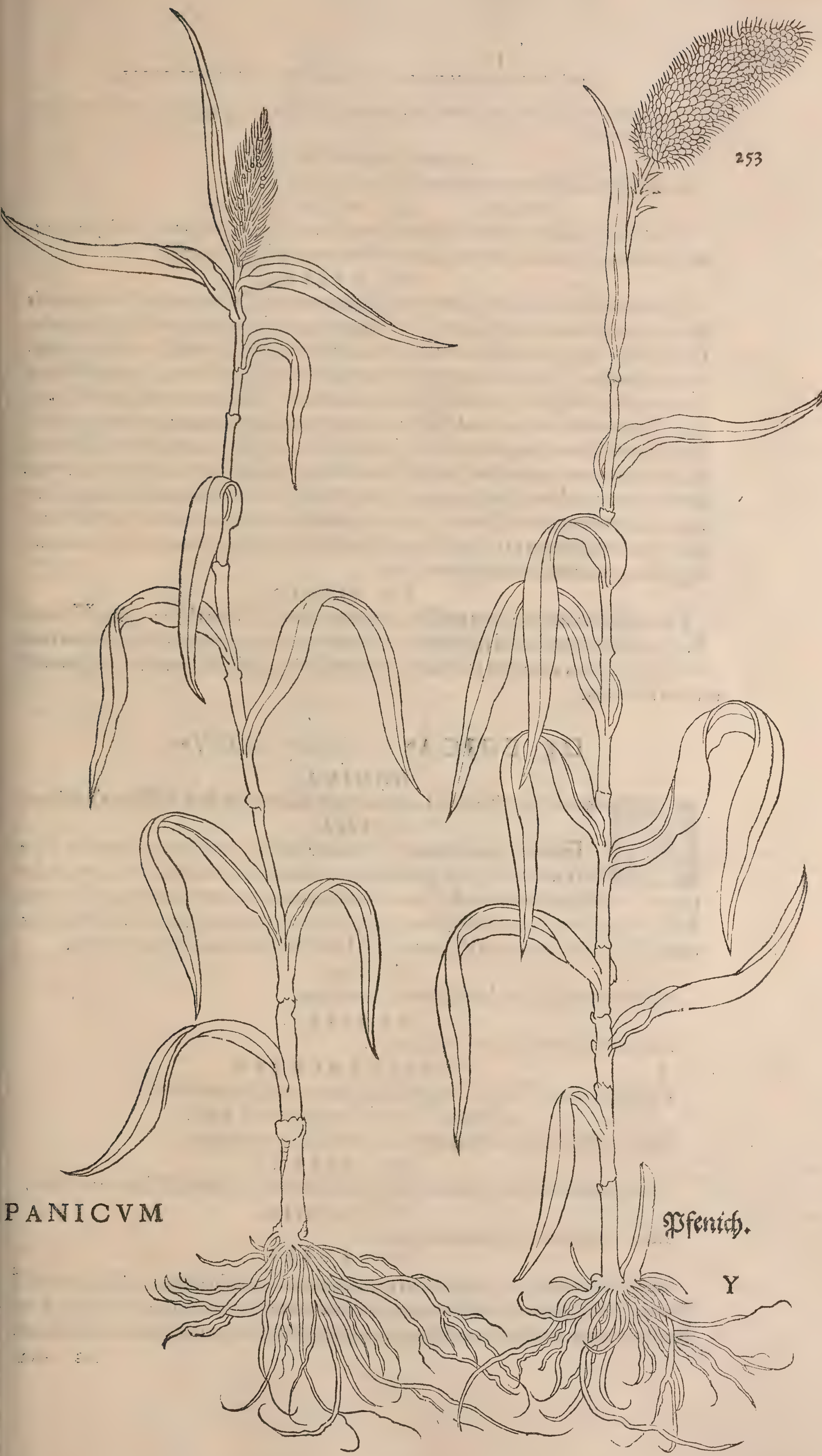
Milij similitudine prosilit, denis ut plurimum folijs luxurians, culmo penè in surculum extenuato, nutante, rubido panicularũ fastigio, prædensis aceruato granis, aliàs purpureis, aliàs rufis, nigris aliàs, item & candidis.

LOCVS.

Satum facilè quouis ferè loco prouenit, leuem autem & solutam terram potissimum desiderat. Nec in sabuloso duntaxat solo, sed in arena quoq; nascit̃, modo humidum cœlum, uel riguum solum sortiatur.

TEMPVS.

Quadragesimo die postquã satum est absolui, ut omnia æstiua, inter omnes conuenit.


PANICVM
Pfenich.

C uenit. Quocunq; igitur tempore satum fuerit, ubi semine prægnans erit, tum carpendum uenit.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & exiccat, præsertim si foris illinatur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Milij similitudinem refert, eodemq; modo in panes defingitur, & ad idem accõmodatum est, minus tamen quàm Milium nutrit & adstringit.

EX GALENO.

Panicum facultate pauci nutrimenti, & exiccatoria. Sistit quoq; nõnihil uentris fluxus, ceu ipsum etiam Milium. Panis itaq; eius exigui est alimenti & refrigerans. Constat insuper præaridũ & instar arenæ aut cineris friabilem esse: caret enim penitus pinguedine & lentore. Iure igitur aluum humentem desiccat. Agricolæ farina huius cocta admisto adipe suillo & oleo uescuntur. Panicum in omnibus Milio cedit, insuauius esu, concoctu difficilius, uentremq; magis coërcet, minusq; nutrit. Huius farinã interdum cum lacte coctam, rustici ueluti triticeam esitant. Clarumq; est id edulij tanto quàm illud per se solum assumptũ melius esse, quanto lac huius seminis natura ad boni succi procreationẽ, aliaq; omnia eminentius habetur. Dico autem alia omnia, cõcoctionem, uentris subductionem, in totum corpus distributionem, adeoq; ipsam in edendo suauitatem & uoluptatem. Hoc nanq; semen nulla gratia aut iucunditate commendatur.

EX PLINIO.

Panicum Diocles medicus mel frugum appellauit. Effectus habet quos Milium. In uino potum prodest dysentericis. Similiter ijs quę uaporanda sunt excalfactum imponitur. Sistit aluum in lacte caprino decoctum, & bis die haustum. Sic prodest
D & ad tormina.

DE ERICA. CAP. XCV.

NOMINA.

ΕΡΕΙΚΗ Gręcis, Erica Latinis, Heyd Germanis dicit. Officinis inusitata.

FORMA.

Erica fruticosa arbor est Tamarici similis, multò tamen breuior. Eius flore utentes apes, reprobũ mel conficiunt. Plinius lib. xxiiij. cap. ix. fruticem esse scribit nõ multum à Tamarice differentem, colore Rorismarini, & penè folio. Id quod uerè de ea Erica, cuius nos picturam damus, dicitur. Theophrastus etiam Rosmarino similem Ericam facit. Habet flores in candido purpureos.

LOCVS.

In montibus & syluis locisq; arenosis nascitur.

TEMPVS.

Autumno floret sola ferè in syluis.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est Erica, id quod in gustu amaritudo satis docet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ericæ coma & flores illita serpentium morsibus medentur.

EX GALENO.

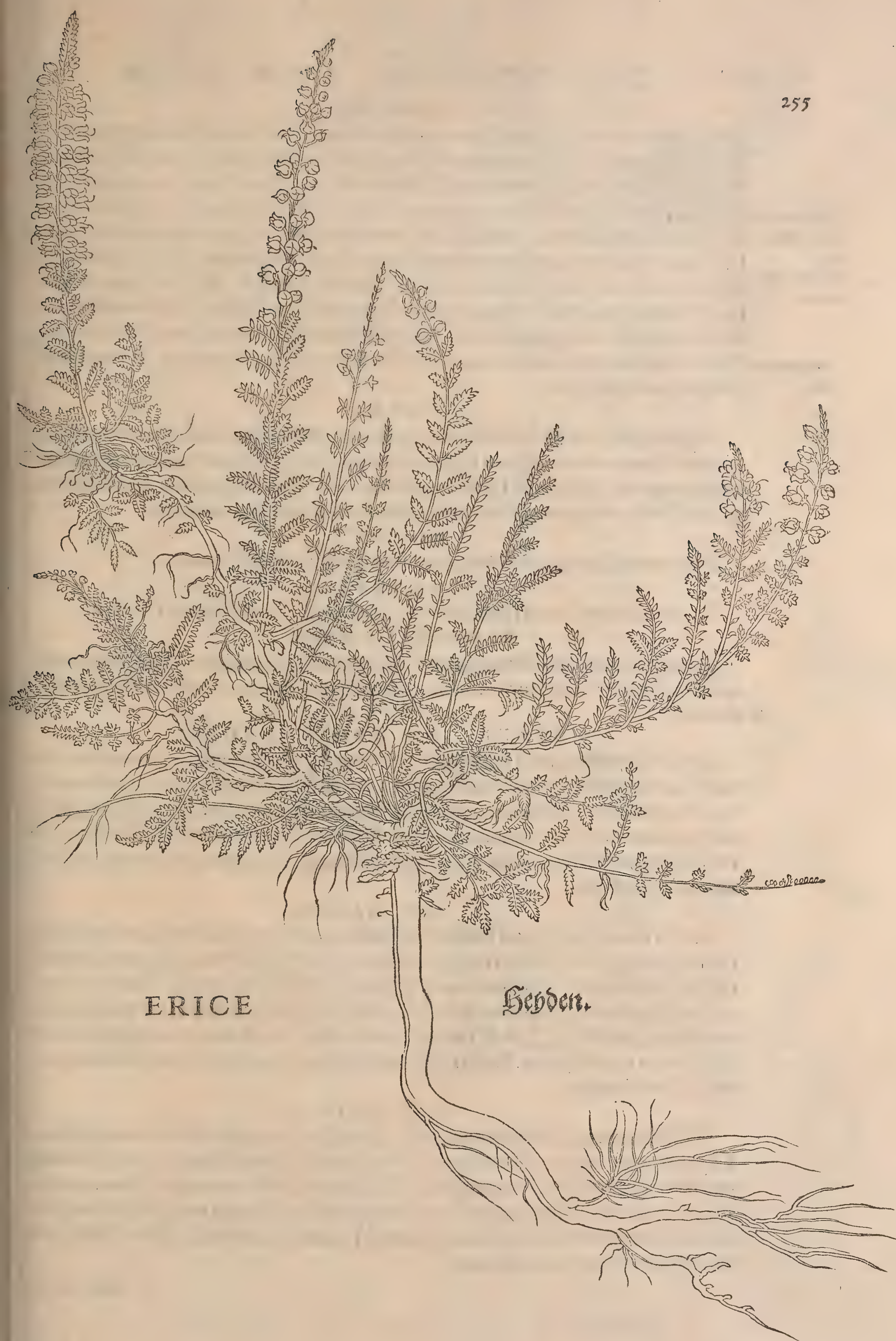
Discutiendi facultate prædita est Erica: flore eius potissimũ & folijs utendum.

EX PLINIO.

Ericen aduersari serpentibus tradunt.

APPENDIX.

Recentiores herbarij præter iam cõmemoratas, alias facultates addunt, nimirũ florum decoctum lumborũ ac uentris dolores lenire posse. Succum ex folijs floribusq; elicitum, oculis imbecillibus guttatim instillatum, aut foris inunctũ cõferre.



ERICE Heyden.

C NOMINA.



ΕΡΥΣΙΜΟΝ græcè, Irion latinè uocatur. Officinis nostris incognita. Vulgares herbarij non ineptè Sinapim syluestrem, nõnulli etiam Rapistrũ, Germani Hederich & Wilden senff appellant. Sunt qui perperam, eo quod gustu Erucam imitatur, syluestrem Erucam nominant. Alia enim est Eruca syluestris ab ea quam Rapistrum nominant herba, ut suo loco dicemus. Erysimon quidam ἀπὸ τοῦ ἐρέικειν nomen mutuatum esse credunt, id est, à multiplici foliorum sectione: nam Erucæ modo laciniata cõspiciuntur. Alij ab oleris præstantia dictum uolunt, quasi ἐρίτιμον, quod est preciosum & nobile. Mihi ἀπὸ ἐρύειν potius dictum esse uidetur, quod ob suam caliditatem maxima trahendi facultate prędita sit. Latini autem Irionem ab irruendo dixerunt, quod ignea ui, & feruido sapore irruat in gustum.

Rapistrum non est syluestris Eruca.
Erysimon unde dictum.
Irion quare uocata.

FORMA.

Folia habet syluestri Erucæ similia, caules lori modo flexiles, flores luteos. In cacumine siliquas corniculorum figura, ut Fœnigræci graciles, in quibus semina continentur parua, Nasturtio similia, gustu feruido. Hæ utique notæ in uniuersum omnes, herbæ illi quam pictam hic exhibemus adamussim quadrant.

LOCVS.

Nascitur passim propè urbes, domorum areas, rudera & hortos.

TEMPVS.

Per integram æstatem floret, autumno autem semen in siliquis profert.

TEMPERAMENTVM.

Semen Erysimi haud secus quàm Nasturtij calfacit & exiccat. Herba etiam ipsa arefacta similem semini uim obtinet. Humida tamen ac uiridis, multo semine inferior est.

D VIRES. EX DIOSCORIDE.

Erysimi semen thoracis fluxionibus purulentis, tussientibus, regio morbo, coxendicum doloribus linctum cum melle confert. Bibitur etiam contra letalia uenena. Ex aqua aut melle illitum, occultis carcinomatibus, duritijs, parotidibus, testiũ ac mammarum inflammationibus prodest. In uniuersum extenuat & calefacit. Mitius ad eclegmata fiet, si aqua madefiat & torreatur, aut linteolo illigatum circumlita pasta perassetur.

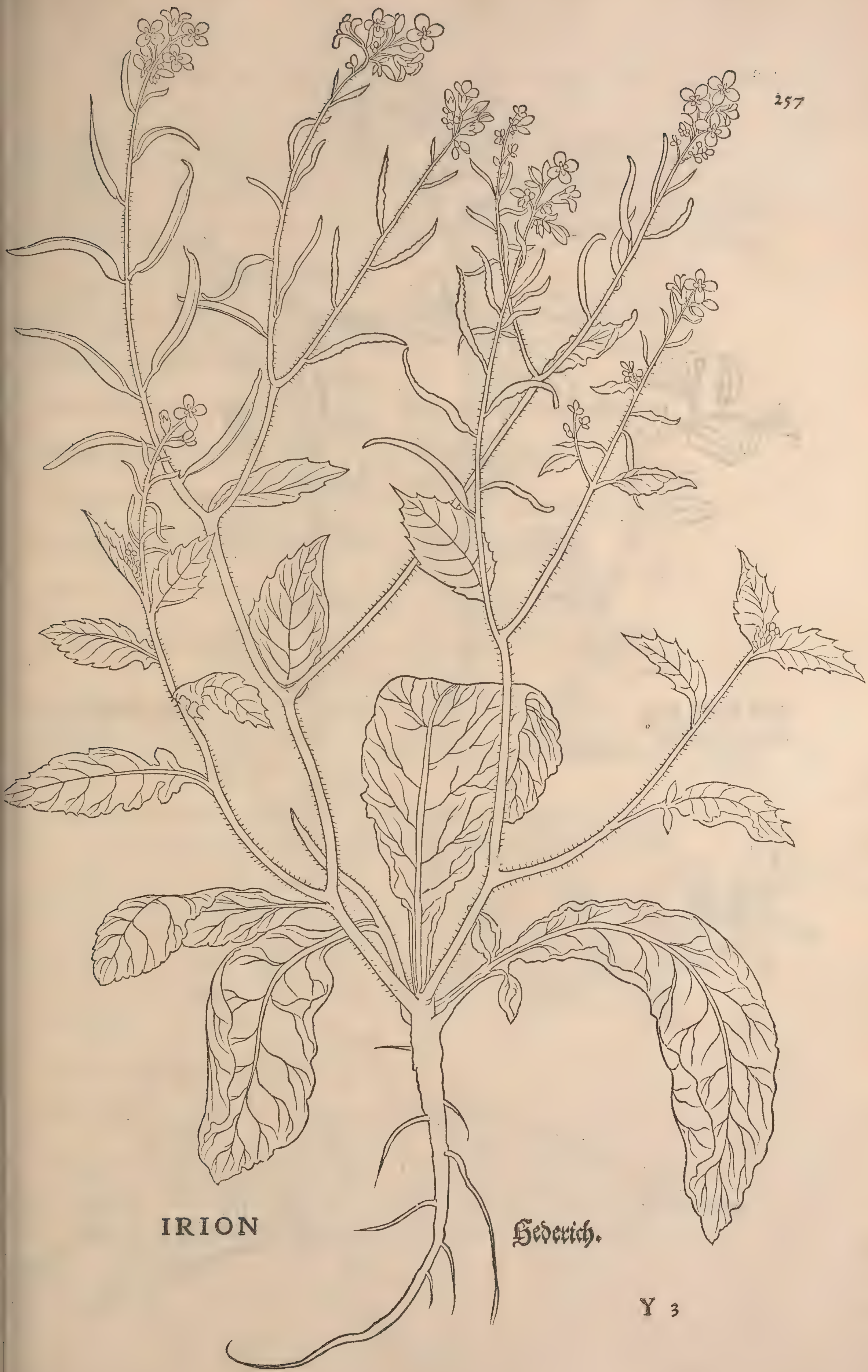
EX GALENO.

Irionis semen sicut gustu Nasturtio simile apparet, ita facultate igneum est & excalefactorium. Porrò ubi in eclegmate uti ex usu est, præstat aqua præmaceratum torrere, aut linteolo illigatum subindeq; crustæ pistoriæ inuolutũ assare. Vtile est cum eclegmatis ad promouendas crassorum lentorumq; in thorace & pulmone humorum expuitiones. Quin & parotidas induratas, atq; duritias mammarum & testiculorum ueteres iuuat. Refert Dioscorides, quod cum aqua & melle illitum, occultis prosit cancris.

EX PLINIO.

Vtilissimum tussientibus cum melle, & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo, & lumborũ uitijs, pleuriticis, torminibus, cœliacis. Illinitur uerò parotidum & carcinomatũ malis. Testium ardoribus ex aqua, aliàs ex melle. Infantibus quoq; utilissimum. Item sedis uitijs & articularijs morbis cum melle & fico. Contra uenena etiam efficax potum. Medetur & suspiriosis. Item fistulis cum axungia ueteri, ne intus addatur.

DE HEL-


IRION
Hederich.


HELXINE
CISSAMPELOS.
Mittelwind.

A

NOMINA.


ΕΛΞΙΝΗ κισσάμπελος Græcis, Helxine cissampelos & Conuoluulus Latinis nominatur. Vulgus herbariorum & officinę, Volubilem mediam & Vitealem appellāt, Germani Mittelwinden/oder Weingartenwinden. Rectè autem Cissampelos dicitur: in uineis enim potissimum nascitur, & folio hederaceo. Conuoluulus uerò, quod crebra reuolutione uicinos frutices & herbas implicet.

Vitealis. *Cissampelos quare dicitur.* *Conuoluulus.*

FORMA.

Folia habet Hederę similia, minora tamen. Ramulos exiguos circumplectentes quodcunqꝫ contigerint. Folia deniqꝫ eius scansili ordine alterna subeunt. Flores primum candidos Lilij effigie, dein in puniceum uergentes, profert. Semen angulosum in folliculis acinorum specie.

LOCVS.

In uineis nascitur, unde etiam ei appellatio Cissampeli, ut diximus, indita est.

TEMPVS.

Aestate, potissimum autem Iulio & Augusto mensibus, floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidam esse ex uiribus quas illi ueteres tribuunt, facilè conijcere licebit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus foliorum eius potus, aluum subducendi facultatem obtinet.

EX GALENO.

Helxine, quæ & Cissampelos nuncupatur, digerendi facultatem habet.

B

DE HEPTAPHYLLO. CAP. XCVIII.

NOMINA.


ΕΠΤΑΦΥΛΛΟΝ græcè, Septifolium latinè, uulgò Tormentilla nominatur. Sunt ex recentioribus qui perperam Bistortam uocent. Germanicè Tormentill/ Rotheilwurtz appellatur. Heptaphyllon autem à septenario foliorum numero dicta est.

Tormentilla. *Heptaphyllon unde dictum.*

FORMA.

Quinquefolio simillima est, nisi quod septem non quinqꝫ habet folia, utrinqꝫ lanuginosa, exigua, parua, serrata, caulem certis ferè interstitijs ambientia, flores luteos, radicem puniceam ac modicè intortam. Ex hac descriptione omnibus constare puto, herbam nostris Tormentillam dictam, non esse Dioscoridis Quinquefolium. Hoc enim, ut reliqua omittam, radicem non intortam, sed rectam & oblongam habet. Plinius etiam libro xxv. capite ix. herbam Quinquefolium incipere & desinere cum uite scribit. Tormentilla autem non maturè prouenit, sed cum uites iam florent. Accedit quod hæc in montosis & syluestribus incultisqꝫ, hoc uerò pratis, cultis & aquosis in locis potius prouenit. Apuleius etiam utranqꝫ herbam seorsim describit.

Tormentilla nō est Quinquefolium.

LOCVS.

Nascitur montosis, ut diximus, locis ac syluis.

TEMPVS.

Serò ac cum iam uites florent herba hæc apparere incipit.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores iudicant hanc herbā in tertio ordine frigidam & siccam esse. Ceterū non esse frigidam, potissimū in tertio ordine, facultates eius abundè declarant. Gustus etiam adstrictionē illam tanta frigiditate prorsus carere palàm ostendit. Quare cum easdem quas Quinquefoliū facultates habeat, idem etiam temperamentū ob-


HEPTAPHYLLVM
Tormentill.

tineat necesse est. Erit itaq; radix desiccatoria ex tertio ordine, nullatenus tamẽ manifesta caliditate participans.

VIRES EX APVLEIO.

Heptaphyllo herba trita & cũ oleo mixta pedes perunges, & tertio die dolorẽ tollit.

EX RECENTIORIBVS.

Facultatem obtinet glutinandi uulnera. Farina herbæ uel radicis ex succo Plantaginis propinatur in difficultate urinæ. Eadem respersu uulnera ad cicatricem perducit. Cum albo oui subacta & figlino decocta, datur cholericis. Foliorũ uis deploratis fistulis instillatur, necq; non oculis ad discutiendas nubeculas. Ad putrescentia oris ulcera herba & radix cõmanducata, & in ore retenta ualẽt. Herpetas, strumas, duritias, tumores, aneurismataq; sanat. Et ut antea diximus, facultates ferè easdem quas Quinquefolium obtinet. Quapropter uenenis resistit, dysenterias, & omnes sanguinis eruptiones compescit.

DE ERVCA. CAP. XCIX.

NOMINA.

EYZΩMON Græcis, Eruca Latinis, officinæ latinum nomen retinuerũt, Germanis Weiß senff appellatur. Euzomos autem Græcis, quoniam iura cõmendet, habeatq; in eisdem peculiarẽ gratiam dicta est. Erucam uerò ideo nominatam uolunt quod erodat: hęc enim ubi degustaueris, os & linguam satis acriter uellicat. *Euzomos unde dicta. Eruca.*

GENERA.

Duplex est Eruca. Vna hortensis seu satiua, quæ Germanis zam weiß senff dicitur. Altera syluestris, ijsdem wilder weiß senff appellatur.

B FORMA.

Sesquipedali thyrso consurgit satiua, folio longo, angustoq;, in profundas sed rariores crenas laciniato, gustu præter modum acri, floribus pallidioribus, semine in siliquis rapi, uel sinapi, firmo, radice candida. Syluestris folio satiuæ simili, strictiore tamen & minore, flore luteo.

LOCVS.

Satiua in hortis nascitur. Syluestris Hispaniæ familiaris: propè tamen aquas prouenit magna copia. Quæ autem apud nos creditur esse syluestris Eruca, ea non est sed Erysimon, de qua quidem herba suo in loco abundè scripsimus.

TEMPVS.

Satiua tota æstate floret: syluestris autem circa Calendas Iunij potissimum erumpit: alio enim tempore uix reperitur.

TEMPERAMENTVM.

Temperamentum Erucæ idem cum temperamento Erysimi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cruda Eruca satiua largius comesta uenerem stimulat. Idem potest semen eius, quod urinam cit, coctionẽ adiuuat, aluumq; bonum efficit. Vtuntur semine ad condimenta. Quod ut plurimo tempore seruetur, aceto uel lacte maceratum, & in pastillos digestũ recondunt. Syluestris semine homines in Hispania sinapis uice utuntur. Est autem ad ducendam urinam efficacior, & multo quàm satiua acrior.

EX GALENO.

Olus hoc perquã manifestè calefacit, adeò ut nõ facilè solum absq; iunctis Lactucæ folijs edatur. Quinetiam genitale semen augere creditur, & in uenerem stimulos addere. Caput magis dolore afficiet si solum edatur.

EX PAVLO.

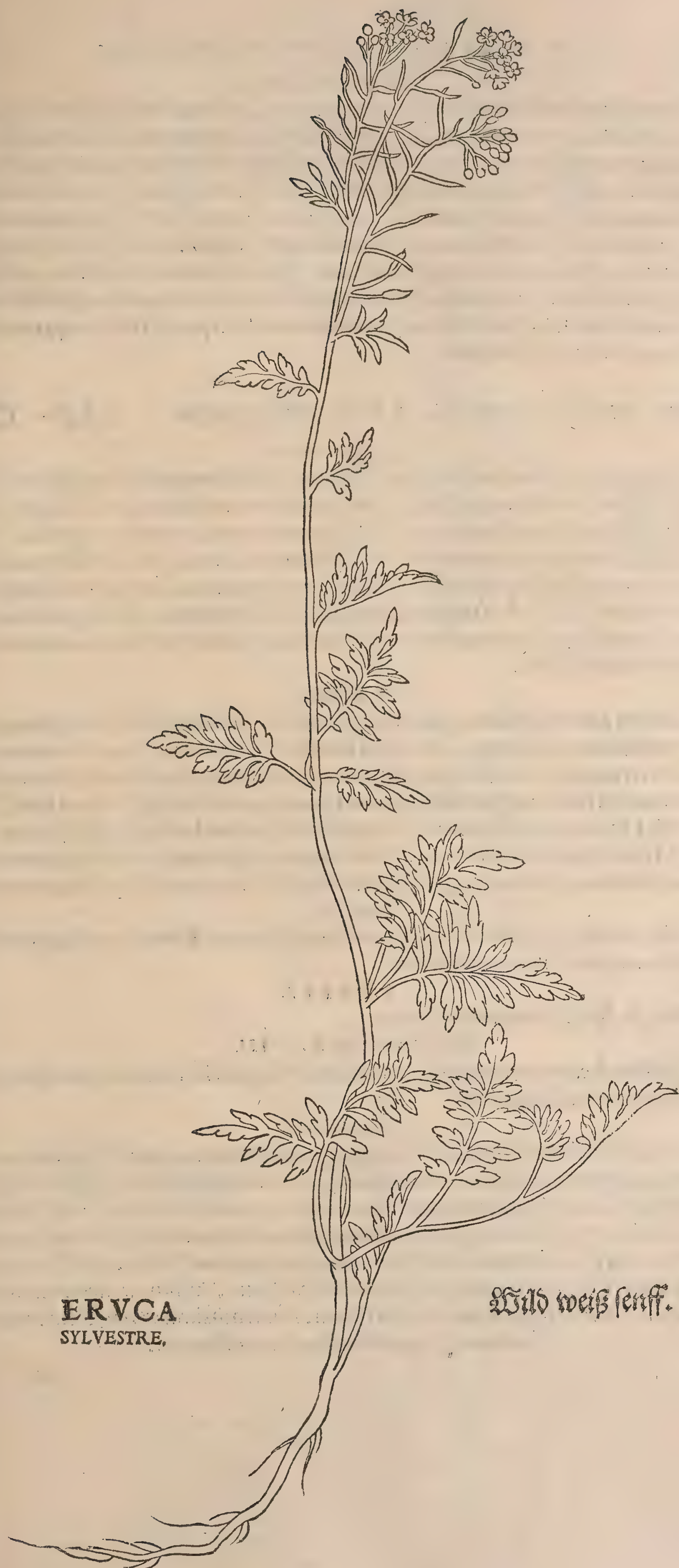
Eruca temperamento Erysimo similis, flatulenta est, ob quod ad uenerem instigat. Semen eius urinam quoq; mouet. Cæterũ syluestris, domestica ualentior est.

EX PLI.



ERVCA
SATIVA.

Zam weiß senff.



ERVCA
SYLVESTRE.

Wild weiß senff.

C

EX PLINIO.

Eruca diuersæ est quàm Lactuca naturæ: concitatrix ueneris: idcirco iungitur illi ferè in cibis, ut nimio frigori par feruor immixtus temperamentū æquet. Eius semen scorpionum uenenis & muris aranei medetur. Bestiolas omnes innascentes corpori arcet. Vitia cutis in facie cum melle illitum. Lentigines ex aceto. Cicatrices nigras traducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt uerbera subituris potum ex uino, duritiam quandam contra sensum induere. In condiendis obsonijs tanta est suauitas, ut Græci euzomon appellauerint. Putant subtrita Eruca si foueant̃ oculi, claritatē restitui. Tussim infantium sedari. Radix eius in aqua decocta, fracta ossa extrahit. Tria folia syluestris Erucę sinistra manu decerpta, & trita in aqua mulsa, si bibantur, uenerem stimulant.

DE EVPATORIO ADVLTERINO. CAP. C.

NOMINA.



NVM herba hæc ueteribus Græcis & Latinis cognita fuerit, & quo nomine ab ijsdem appellata sit, mihi nondum constare ingenuè fateor. Officinæ tamen ferè omnes pro Eupatorio uero, cum tamen non sit, haud sine magno errore utuntur. Hinc cum nomen aliud non esset quo illam appellaremus, Eupatorium adulterinū nominare placuit. Germanicè Kunigund kraut/ hoc est, herba S. Kunigundi uocatur, & Wasserdost/ ab Origani similitudine, & quod iuxta aquas proueniat. Alijs Hirtzenklee/ quod uulnerati cerui sibi hac medeantur herba.

Officinarum error.

Eupatoriū adulterinum.

FORMA.

Caulem ędit rotundum, purpureū, geniculatū, solidum & hirsutum, circa quem

D alæ panduntur, folia longa, Canabinis ferè similia, amaraq;. Flores in summo paruos coaceruatos, in candido purpurascentes, tandē in pappos tenues abeuntes. Radicem multis fibris capillatā & inutilem. Errant hauddubiè qui herbam hanc Dioscoridis Hydropiper esse putant. Nam etsi ferè tota eius herbæ facies, floribus demptis, Hydropiperis deliniationi respondeat, tamen quia nulla prorsus piperis in folijs aut floribus acrimonia apparet, non est cur Hydropiper dici poßit aut mereat̃.

Eupatoriū adulterinum non est Hydropiper.

LOCVS.

In fluminum ripis, alijsq; locis humidis nascitur: potißimum uerò iuxta resides aquas, aut tardo fluxu prorepentes.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

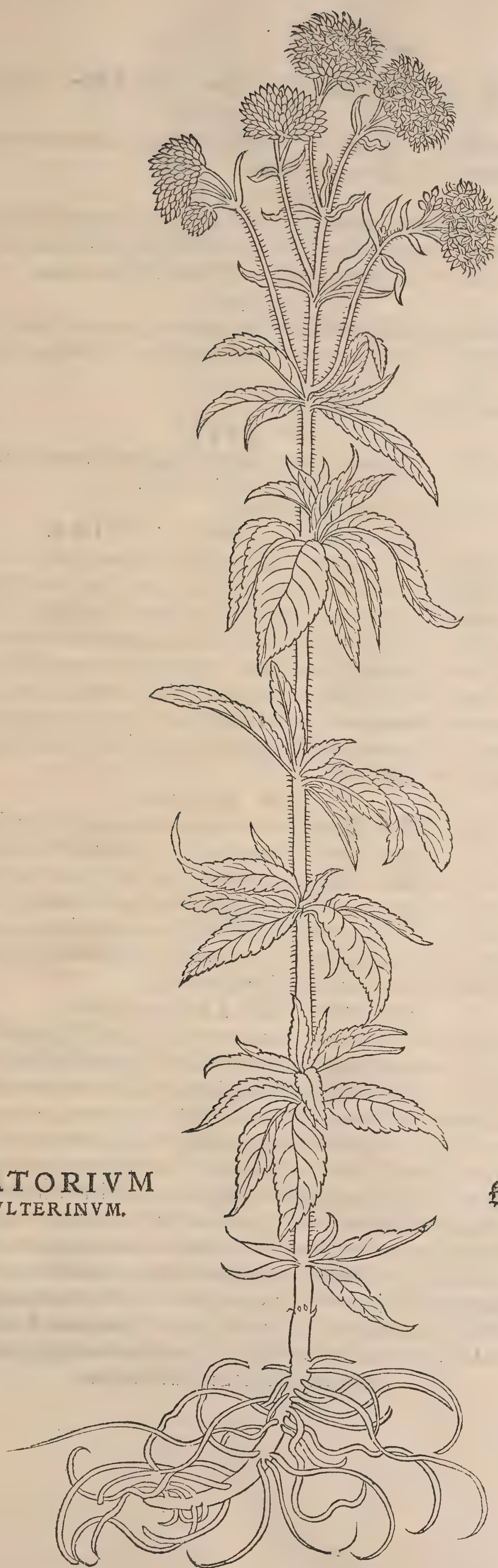
TEMPERAMENTVM.

Gustu uehementer amara est, ut calidam & siccam esse in secundo ordine, aut in medio tertij non sit dubium.

VIRES.

Hauddubiè herba hæc abstergit, expurgatq;, & quæ in uenis est craßitiem incidit: quamobrem menses & urinas mouet, educendoq; ex thorace pulmoneq; puri auxiliatur, aliasq; facultates amari saporis, quas recenset Galenus lib. iiij. de Simp. med. facul. cap. xvij. obtinet. Potest itaq; obstructiones iecoris & lienis aliarumq; partium corporis soluere. Ex recentioribus sunt qui hanc Vulnerariā esse tradunt, neq; temerè; idipsum enim posse, siccitas eius testatur. Suffitum præterea eius herbę, uenenatas fugare feras ijdem scribunt. Euidentißimū uerò est hanc etiam contra uenena esse admodum efficacem.

DE ERE-

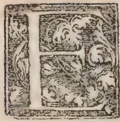


EVPATORIVM ADVLTERINVM.

Kunigunt kraut.

C

NOMINA.



ΡΕΒΙΝΘΟΣ græcè, Cicer latinè, officinæ latinum nomen retinuerunt, germanicè zyssern nominatur.

GENERA.

Tria præcipua sunt Cicerum genera, album, rufum & nigrum. Nos ex ijs tribus nigri tantum picturam damus. Differunt potissimum in floribus: hoc enim ut cernis purpureos, album uerò candidos flores producit.

FORMA.

Cicer satiuum caule est lignoso, obliquo, folijs exiguis, multis, circinatis, flore albo uel purpureo, siliquis rotundis, radice tenui & non admodum longa.

LOCVS.

Pullo crassoque solo gaudet.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, atque subinde in siliquis semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum est primo in ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cicer satiuũ bonam facit aluum, urinam cit, inflationes parit, cutis colorem commendat, menses & fœtus educit, lac auget. Cum Eruo decoctum illinitur ad inflammationes testium & myrmecias. Ad scabiem, achoras, impetigines, ulcera concrescentia & maligna, cum hordeo & melle. Alterum genus arietinum nominatur. Vtrunque cit urinas, dato cum Rosmarino contra regium morbũ & cutem subeuntes aquas eorum decocto. Lędunt autem uesicam exulceratã & renes. Contra myrmecias & acrochordonas iubent aliqui noua luna singula earum capita eminentiásue singulis Ciceribus tangere, deligataque in lintheolo semina illa post se abijcere, ut acrochordones decidant.

D

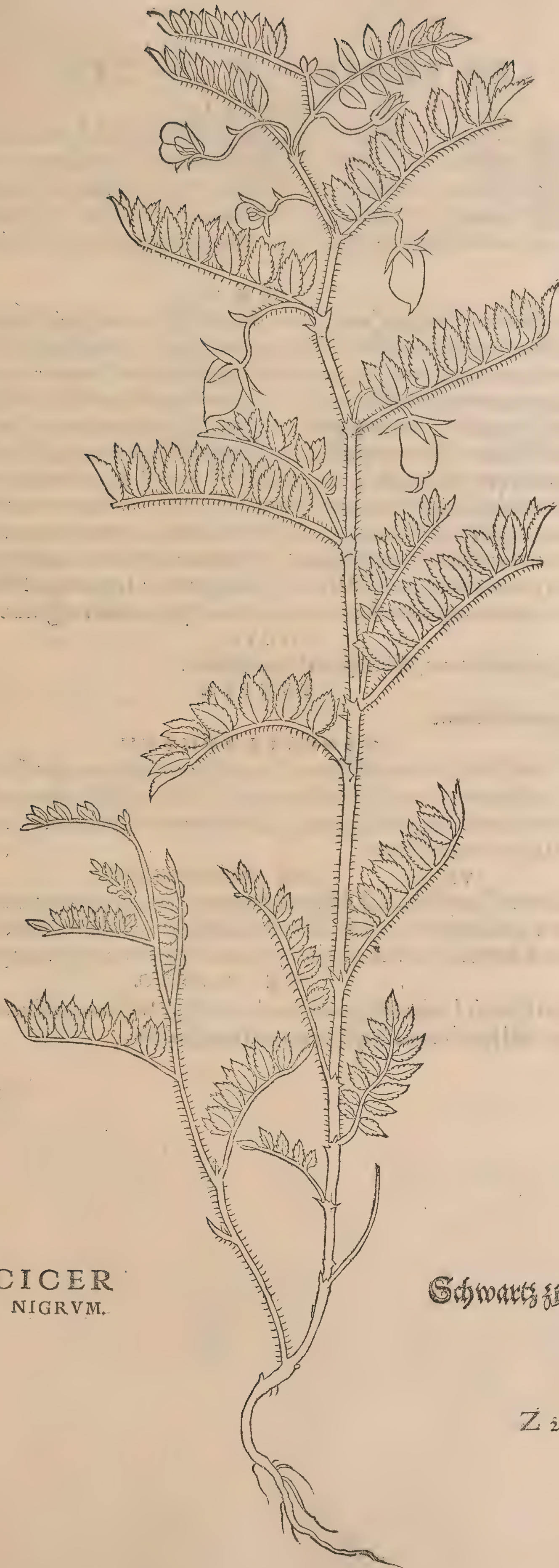
EX GALENO.

Cicer legumen est flatuosum quod nutrire potest, aluo mouendæ habile, ciendæ urinę idoneũ, & semini generando aptum. Prolicit uerò & menses. Porrò quod uocatur arietinum, cæteris efficacius urinam prouocat. Decoctum eius calculos renum confringit. Reliquum autem Cicerum genus quod Orobiæũ uocant, eadem ui pollet, puta attrahendi, digerendi, incidendi, extergendi. Lienem & iecur, & renes expurgant, scabiesque & impetigines extergunt. Parotidas & testes induratos discutiunt. Maligna etiam ulcera cum melle sanant.

EX SYMEONE ANTIOCHENO.

Cicera difficulter concoquunt & excrementa gignunt. Venerem stimulant, magisque quàm fabæ nutriunt, obstructiones tollunt, & menses educunt. Habent salsam simul & dulcem qualitatẽ, & ob salsuginem uentrem mouent, propter dulcedinem autem urinam. Inflationes quoque faciunt, & lac gignunt, extergendique facultatem obtinent. Nigra medicamentosam uim habent: urinam enim uehementissimè mouent, & calculos renũ & uesicæ frangunt. Nullum uero legumen sic ut Cicera, præcipuè autẽ nigra & parua, lapides frangere potest. Id uerò magis eius ius, quod tamen uesicæ morbis supra cætera legumina officit. Cicera uerò rubra calidiora & crassiorũ sunt partium quàm alba. Omnia autem urinam ducunt. Madefacta nocte una in aqua & sumpta, lumbricos eijciunt, sed qui utitur sex ieiunet horas oportet. Imposita ut cataplasma parotidibus, molliunt & discutiunt tumorẽ. Farina horum aceto subacta, & scabiosis inuncta prodest. Ius eorundem ictericos iuuat, & urinam albam reddit. Oportet uerò ijs neque ante cibum, neque post uti, sed in medio.

DE ECHIO.



CICER
NIGRVM.

Schwartz zyßern.

C

NOMINA.

Buglossum sylvestre. Echion quare dictum.



ΕΧΙΟΝ, ἢ ἀλκιβιάδιον Græcis, Echion & Alcibiacū Latinis dicitur. Officinis ignotum. Vulgares herbarij syluestre Buglossum nominant, quos sequentes Germani wild Ochsenzungen appellant. Echion autem dictum uolunt, quod contra ferarum ictus sit utile. Alij quod florescit capitulis uiperæ similibus. Rectius Dioscorides, quod semina uiperino capiti similia habeat.

FORMA.

Folia obtinet oblonga, aspera, tenuia, Anchusæ proxima, minora tamen & pinguia. Habet & aculeos exiles folijs adiacentes. Cauliculos tenues multos, & utrinque foliola tenuia, pennata, nigra, minora proportione ad cacumen caulis. Iuxta folia flores purpureos, in quibus semē est uiperino capiti simile. Radix digito exilior, subnigra. Ex qua sanè deliniatione sole clarius fit, herbam cuius picturam hic exhibemus esse Echion. Folia enim habet prælonga, hirsuta, tenuia, ad Anchusam accedentia, minora tamē pinguiaq́; tenuibus spinis horridula, cauliculos tenues, numerosos, minutaq́; folia utroq́; latere dependentia, nigra, in summo caule minuscula, inter quæ purpurei flores emicant, in quibus semina uiperarum capitulis similia insident, à ceruice paulatim in rostellum extenuata, tumidiore superna parte, in qua quædam prominulæ quasi sedes oculorū apparent, id quod ego hisce oculis non semel, sed iterum atq́; iterum conspexi. Radix digito tenuior nigricat.

LOCVS.

Vbiq́; ferè ad itinera, & in asperis locis nascitur.

TEMPVS.

Iunio mense floret.

D

TEMPERAMENTVM.

Calidum esse citra tamen insignem siccitatē inde conijcitur, quod lactis procreatricem facultatem obtinet. Medicamenta ènim, Galeno libro quinto capite uigesimo de Simpl. med. facul. teste, quia pituitosos humores calefacientia in sanguinem uertunt, lac procreare solent.

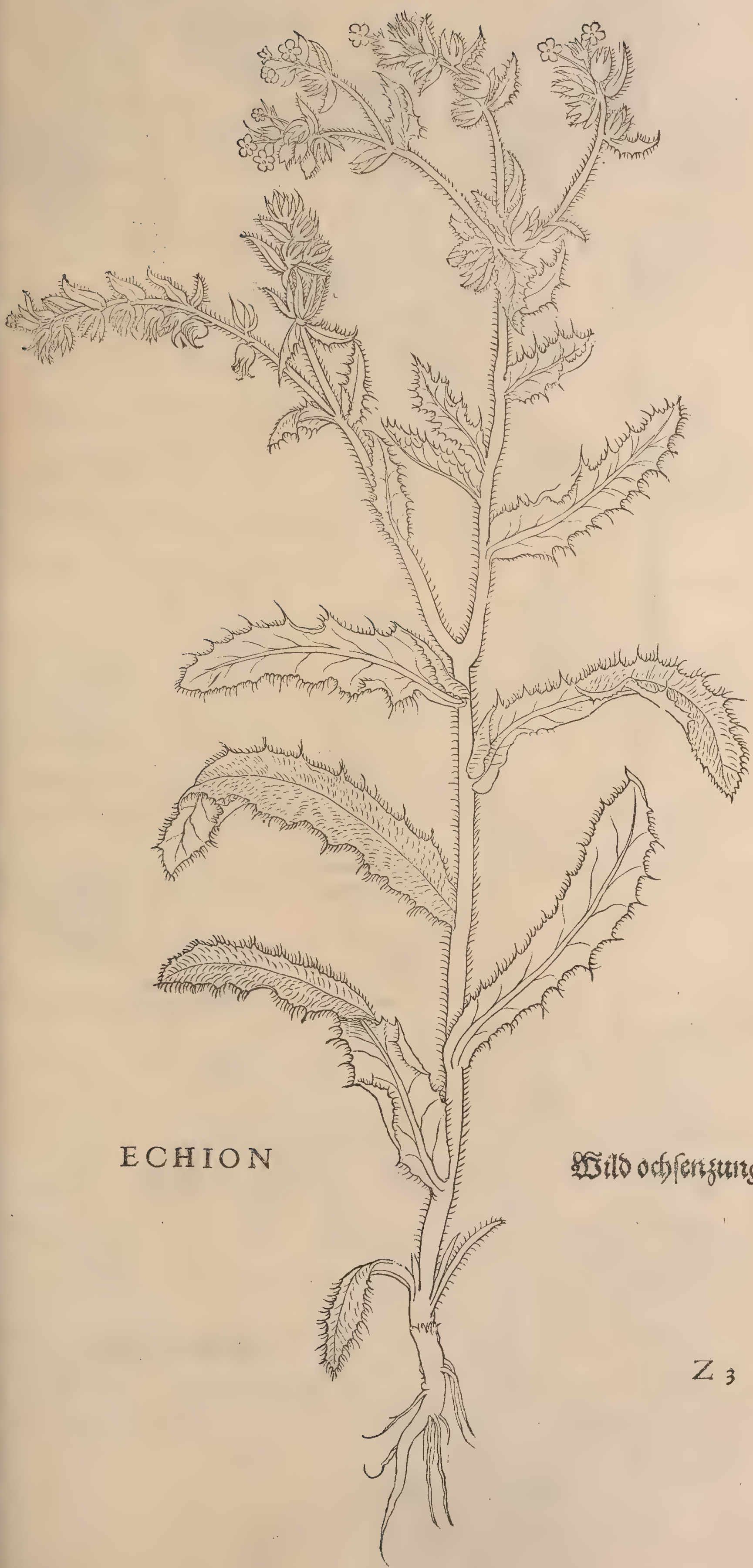
VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix non solum ijs qui à serpentibus morsi sunt succurrit pota cum uino, uerūmetiam præsumentes eam ne feriantur facit. Idem præstant folia & semen. Sedat etiam dolores lumborum, & cum uino aut sorbitione sumpta lac proritat.

EX PAVLO.

Echion spinosa herba est, quæ non modo à serpente commorsis cum uino pota auxiliatur, sed præsumentes quoq́; percuti non patitur.

DE ELEO-



ECHION

Wild ochsenzungen.



APIVM PALVSTRE.

Wasser eppich.

A

NOMINA.


ΛΕΟΣΕΛΙΝΟΝ, ἢ ὑδροσέλινον Græcis, Apium paluſtre & ruſticum Latinis, Germanis Waſſer epff/oder Eppich/oder bauren eppich nominatur. Sic dictum Grecis, quod in paludibus & aquoſis locis proueniat.

Apium paluſtre
Eleoſelinon unde dictum.

FORMA.

Apio ſatiuo maius eſt, caule tenero, concauo, folio molli, raro nec hirſuto, ſimile Apio ſapore, odore, floribus, ſemine & radice.

LOCVS.

Naſcitur in paludibus & aquoſis locis.

TEMPVS.

Iulio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod Apium ſatiuum temperamentum obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eadem omnia quæ ſatiuum poteſt.

EX PLINIO.

Eleoſelino uis priuata contra araneas.

DE ELLEBORO ALBO. CAP. CIIII.

NOMINA.


ΛΛΕΒΟΡΟΣ λευκὸς Græcis, Elleborus candidus, & Veratrum album Latinis, officinis pariter Latinis Elleborus albus, Germanis weiß nießwurtz appellat. Elleboron autem Græci dictum uolunt, quod cibũ corporis eripiat. Album à radice uocarunt, quæ nigri reſpectu candida eſt.

Elleborus cur dictus.
Albus quare cognominatus.

B

FORMA.

Plantagini ſimilia folia obtinet, aut Betæ ſylueſtris, breuiora tamen, nigriora, & colore rubentia. Caulem palmi altitudine, cauum, quum ſiccari incœperit corticibus ſeu tunicis inuolutum. Radices illi ſubſunt numeroſę, tenues, ab exiguo & oblongo capite ceparũ modo prodeuntes. Quod autem Dioſcorides dicit colore rubere folia, id de coſtis eorum intelligendum erit.

LOCVS.

Naſcitur in montanis locis frigidis & aſperis.

TEMPVS.

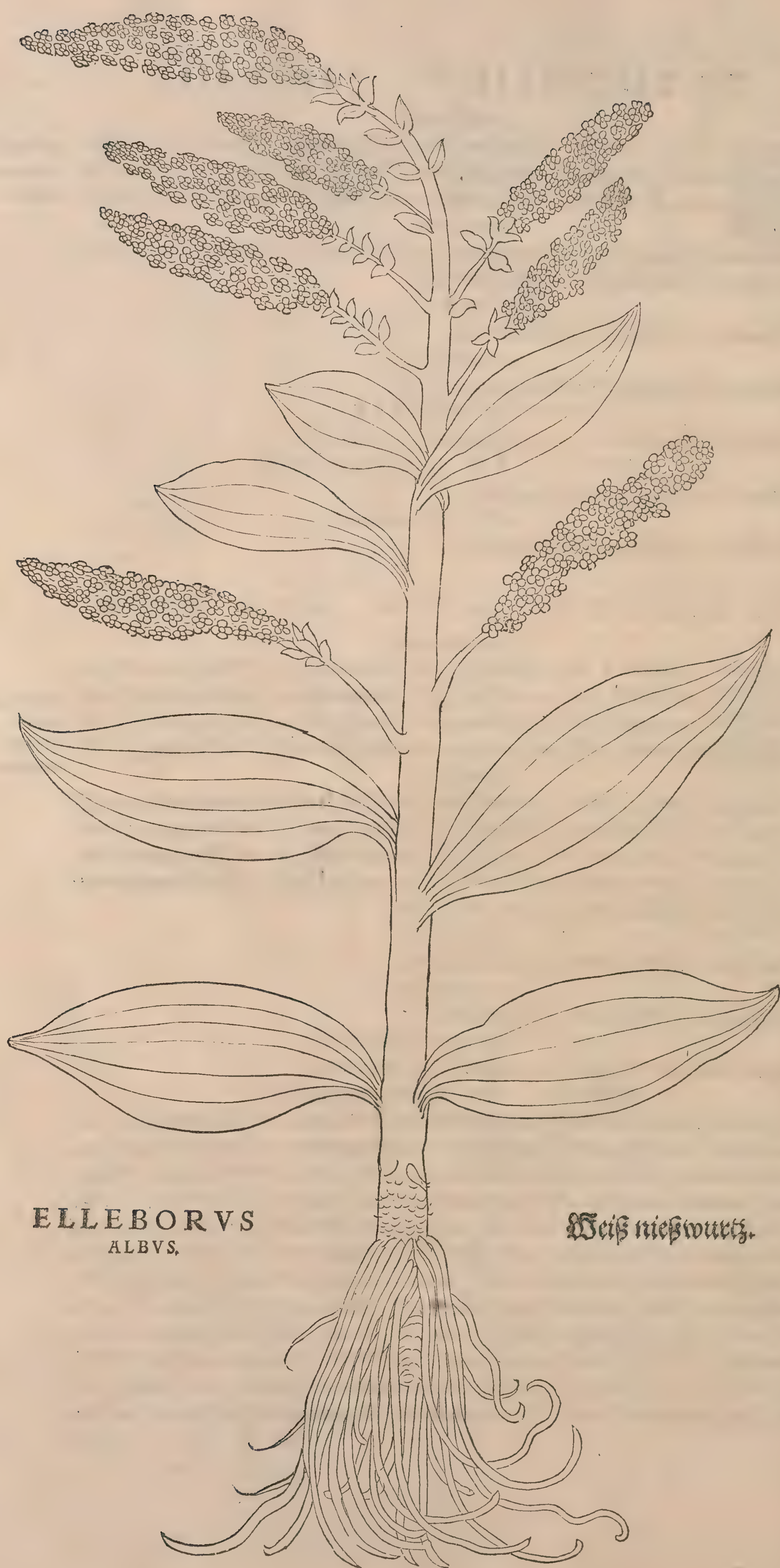
Radices eius per meſſem legendæ ſunt.

TEMPERAMENTVM.

In tertio ordine eſt excalefacientium & exiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Optimus habetur qui mediocriter extentus eſt & albus, fragilis, carnoſus, non acuminatus, iunceusq́ue, aut quum frangitur puluerulentus, exilem interiorem medullam habens, guſtu non admodum feruens, neq; ſaliuã confertim ciens. Huiuſcemodi autem ſtrangulat. Purgat uomitionib. uaria educens. Miſcetur collyrijs, quę claritati oculorum officientia purgare poſſunt. Menſes ducit, & fœtus in utero appoſitus enecat. Sternutamenta cit, & mures interficit, cum melle & polenta ſubactum. Carnes ſimul coctum minuit. Datur ieiunis per ſe & cum Seſamo, aut Ptiſanę ſucco, aut Alicæ, aut mulſa, aut pulte, aut lenticula, aut alia ſorbitione. Pani cõpinſitur & torret. Apparatus & uictus ratio ab ijs tradita eſt, qui de ratione & modo dandi eius, dicato priuatim opere, ſcripſerunt. Potiſsimum autem Philonidi Siculo ab Enna ſubſcribimus. Longum enim eſſet ei qui de medica materia agit, curandi quoq; rationem docere. Dant autem aliqui cum copioſa ſorbitione, aut ſuc-


ELLEBORVS
ALBVS.
Weiß nießwurtz.

A co multo, aut modicum cibum dari præcipientes, ſtatim Elleborum offerunt, præſertim ijs in quibus ſuſpecta timendáue erit ſtrangulatio, aut corporis imbecillitas imminet: tuto enim ea ſic peragitur purgatio, quod non intempeſtiuè medicamentum corporibus cibo munitis accedat. Sedi etiam balani ex Elleboro ſubditæ cum aceto, uomitiones eliciunt.

EX GALENO.

Elleborus extergentis ſimul & excalfacientis facultatis eſt. Quamobrem ad alphos, impetigines, ſcabies, lepraſq; accõmodus eſt. Quinetiam ſi in fiſtulam callo induratam infundatur duobus tribúſue diebus, callum detrahit. Dentibus ſi cum aceto colluantur prodeſt.

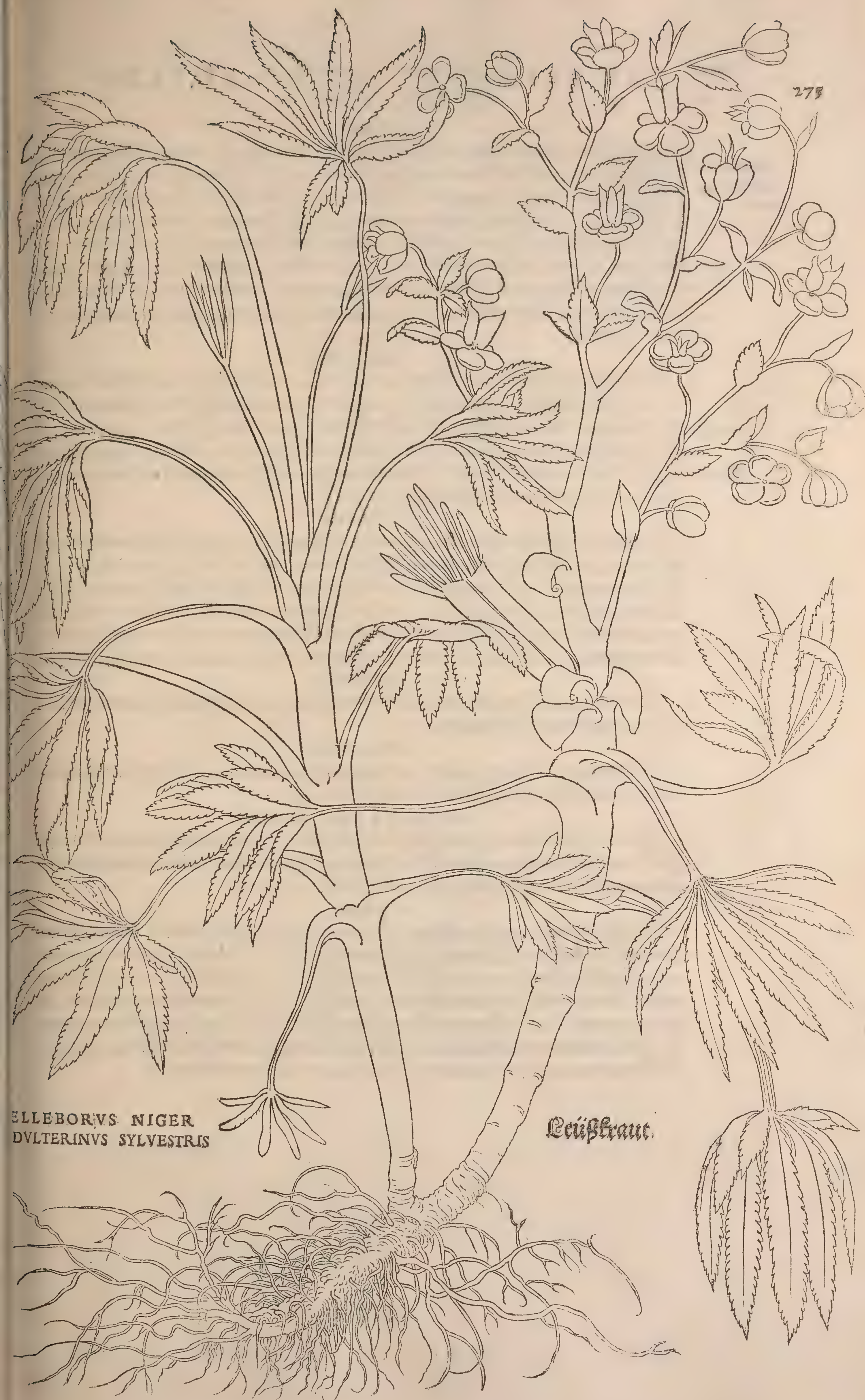
EX PLINIO.

Candidũ ueratrum uomitione, cauſaſq; morborũ extrahit: quondam terribile, poſtea tam promiſcuum, ut pleriq; ſtudiorũ gratia ad prouidenda acrius quæ commentabant, ſæpius ſumptitauerint. Carneadem reſponſurũ Zenonis libris: Druſum quoq; apud nos, tribunorũ popularium clariſsimũ, cui ante omnis plebs adſtans plauſit, optimates uerò bellum Marſicum imputauere, conſtat hoc medicamento liberatũ comitiali morbo in Anticyra inſula. Ibi enim tutiſsimè ſumitur, quoniam, ut diximus, Seſamoides admiſcent. Italia ueratrum uocat. Farina eius per ſe & mixta radiculę qua lanas diximus lauari, ſternutamentũ facit, ſomnumq;. Leguntur autem tenuiſsimæ radices breueſq; ac ueluti decurtatæ etiam hæ. Nam ſumma quæ eſt craſsiſsima, cepis ſimilis, canibus tantum datur purgationis cauſa. Antiqui radicẽ corticemq; carnoſiſsimũ eligebant, quò tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis ſpongijs opertam turgeſcentemq;, in longitudinẽ findebãt. Deinde fila in umbra ſiccabãt, ijs utentes. Nunc ramulos ipſos à radice ſua grauiſsimi corticis, ita
B dantes. Optimũ quod acre guſtu, feruenſq; in frangendo puluerem emittit. Optimum præterea quod celerrimè mouet ſternutamenta, ſed multo terribilius nigro, præcipuè ſi quis apparatũ poturorũ apud antiquos legat, contra horrores, ſtrangulatus, intempeſtiuas ſomni uires, ſingultus infinitos, aut ſternutamenta, ſtomachi diſſolutiones, tardiores uomitus aut longinquiores, exiguos aut nimios. Sed antiquorum uitium erat, quod propter hos metus parcius dabant, cum celerius erumpat, quo largius ſumitur. Themiſon binas nõ amplius drachmas donauit. Sequentes & quaternas dedere, claro Herophili præconio, qui Elleborum fortiſsimi ducis ſimilitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus, ipſum in primis exire. Præterea mirum inuentum eſt, quod inciſum forficulis, cortex remanet. Hoc inanito, medulla cadit. Hæc in nimia purgatione data, uomitiones ſiſtit. Cauendum eſt felici quoque cura, ne nubilo detur die, quippe impatibiles cruciatus exiſtunt. Nam æſtate potius quàm hyeme dandum, non eſt in dubio. Corpus ſeptẽ diebus præparandũ cibis acribus, abſtinentia uini, quarto & tertio die uomitionibus, pridie cœnæ abſtinentia. Album è dulci datur, aptiſsimè uerò in lacte aut pulte. Nuper inuenere diſſectis raphanis inſerere Elleborum, rurſuſq; comprimere raphanos, ut tranſeat uis, atq; eo lenimento dare. Reddi poſt quatuor ferè horas incipit. Totum opus ſeptenis peragitur horis. Medetur in morbis comitialibus, uertigini, melancholicis, inſanientibus, lymphaticis, elephantię albæ, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis, incipientibuſq; tympanicis, ſtomachicis, ſpaſticis, clinicis, iſchiadicis, quartanis quæ aliter non deſinant, tuſsi ueteri, inflammationibus, torminibus redeuntib. Vetant dari ſenibus & pueris. Item mollibus & fœminei corporis animęue exilibus, aut teneris, & fœminis minus quàm uiris. Item timidis, aut ſi exulcerata ſint pręcordia, uel tumeant, minimeq; ſanguinẽ excreantibus, uel latere uel faucibus. Medetur extra corpus eruptionibus, pituitæ cum axungia illitum. Item ſuppurationi ueteri. Mures polenta admixtũ necat. Muſcæ quoq; necantur albo trito, & cum lacte ſparſo. Eodem & phthiriaſis emendatur.



ELLEBORVS NIGER ADVL TERINVS HORTENSIS.

Chꝛiſtwurtz.


ELLEBORVS NIGER
DVLTERINVS SYLVESTRIS
Leüßkraut.

C

DE ELLEBORO NIGRO ADVLTERINO. CAP. CV.

NOMINA.

Elleborus niger adulterinus cur dictus.



HERBAM hanc cuius picturam damus non esse uerum Elleborum facilè constabit, si eam ad descriptionē referas. Verum quum magna pars hodie medicorum pro Elleboro nigro, necq; tamen citra summam efficacitatem, utatur, adulterinum nigrum Elleborum appellare placuit. Germanis Christwurtz dicitur, non alio sanè nomine quàm quod circa seruatoris nostri CHRISTI natalem diem flores, modo calido in loco sita sit herba, producat. Cæterum etsi genuinus Elleborus non sit, tamen non admodum ab illo abludit descriptio, nec uiribus multo inferior est, ut in alterius inopia huius usus citra errorem esse posit.

GENERA.

Duo eius esse genera deprehendimus. Vnum quod officinæ hodie Elleborum nigrum, Germani uerò Christwurtz/ ut diximus, nominant. Nos certioris discriminis causa, Elleborum nigrum adulterinum hortensem appellauimus, quod scilicet sua sponte, & nisi plantatum sit, in hortis non proueniat. Alterum quod syluestre sit, & sponte sua nascitur, Elleborum nigrum adulterinum syluestrem nuncupauimus. Germanis Leüßkraut dicitur.

Hortensis.

Syluestris.

FORMA.

Hortensis caulem, uel potius pediculum, habet oblongum & folijs nud um, nisi in summo, ubi folia oblonga, angusta, pluribusq; diuisuris incisa, atqueadeò in ambitu serrata producit. Florem habet herbacei coloris. Radices tenues, nigras, ueluti à capitulo ceparum pendentes. Syluestris priori non admodum dissimilis est, nisi quia caulem obtinet crassiorem, foliaq; minora. Florem etiam etsi herbaceū habeat, tamen è medio eius, folliculi, aut siliquæ duæ aut tres, in quibus semen est, exeunt.

LOCVS.

D Hortensis, ut dictum est, passim in hortis nunc prouenit: syluestris in montibus asperis, lapidosis ac sublimibus.

TEMPVS.

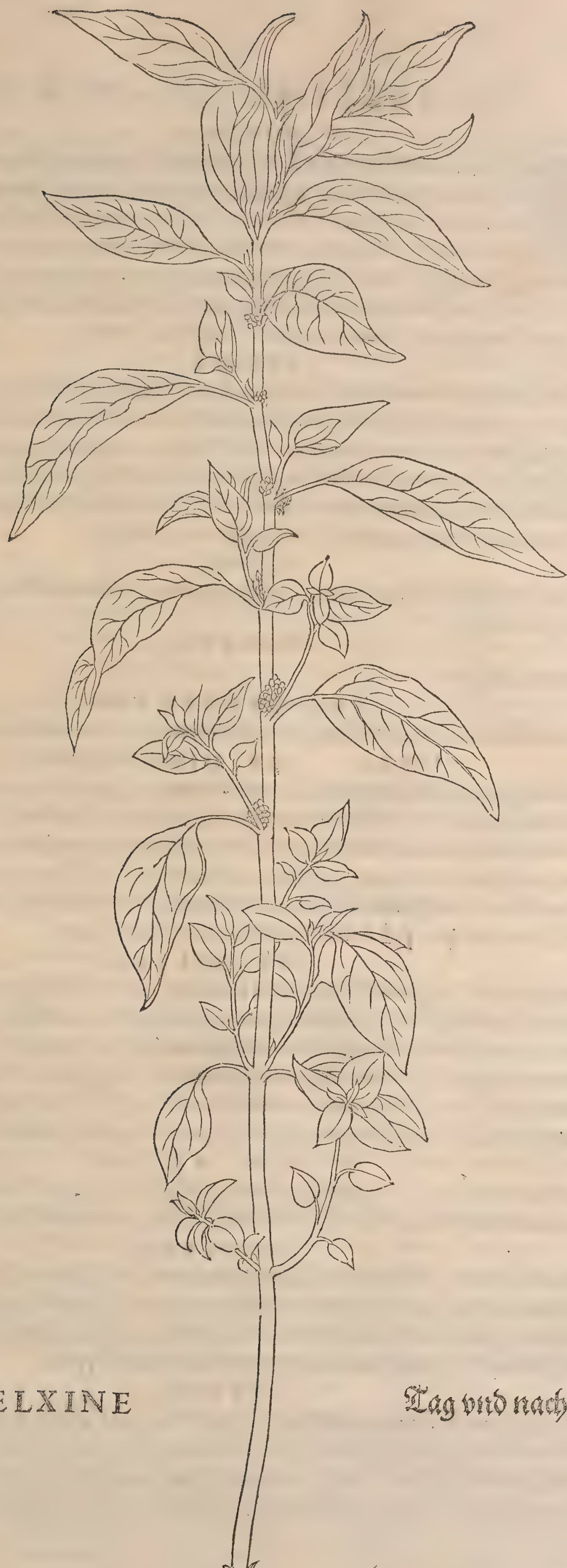
Hortensis hyeme, circa CHRISTI nimirum natalem, ut comprehensum est, floret. Syluestris autem uere & initio æstatis.

TEMPERAMENTVM.

Quum experientia testetur Elleborum nigrum adulterinum, potissimū hortensem, eandem quam genuinus habere facultatē, idem etiam obtineat temperamentum necesse est. Calidus itaq; & siccus in tertio ordine erit.

VIRES.

Purgat perinde atq; genuinus inferiorem uentrem, pituitam & flauam bilem ducens. Prodest comitiali morbo laborantibus, melancholicis, insanientibus, articulorum doloribus correptis, & resolutis. Menses in pesso subditus trahit. Fœtus necat. Porrò cum illis etiam insit extergendi uis, alphos, impetigines, scabiem, leprasq; curant. Erodentibus medicamentis cōmiscentur. Ideoq; syluestris non temere, quod pediculos interficiat, Leüßkraut à Germanis meis dicitur. Non uero pediculos tantum, uerum etiam oues & alia animantia comestus necat.



HELXINE Tag vnd nacht.

C

NOMINA.



ΕΛΞΙΝΗ, ἢ περδίκιον græcè, Helxine & Vrceolaris latinè nominatur. Officinæ uocant Parietariam, & dempta una litera Paritariã. Vulgus Muralium & Muralem. Germani Tag vnd nacht/S. Peterskraut/oder Glaßkraut. Helxine autem ab aspero semine quod tenaci nexu uestibus adhæret, dicta est. Perdicium uerò, quod ea perdices præcipuè uescantur. Vrceolaris autem, quod detergendis uitreis, urceolis uasisq; efficax sit. Muralis & Parietaria, quod muros ac parietes natales locos sibi fecerit.

Helxine unde dicta. Perdicion. Vrceolaris. Muralis. Parietaria.

FORMA.

Cauliculos habet tenues, subrubentes, folia Mercuriali similia, hirsuta, circa caules ueluti exigua semina, aspera, uestibus adhærentia. Hæc sanè pictura sic plantæ illi respondet, ut nulla prorsus sit nota quæ illi non adamussim conueniat. Est enim fruticosa, cubitalis, cauliculis tenuibus, leniter rubescentibus, folijs Mercurialis herbæ, hirsutis, floribus purpureis minutissimis, exili per ambitum eius semine, aspero, uestibus adhærente, radice subrubra, fibris capillata.

LOCVS.

Nascitur in sepibus, muris, macerijs, parietibus & uinetis. Nunc in hortis etiam plantata prouenit.

TEMPVS.

Iulio mense floret.

TEMPERAMENTVM.

Facultas Perdicio inest abstergendi & cõstringendi cum humiditate subfrigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia refrigerandi cõstringendiq; uim obtinent. Quare illita sacros ignes sanant, D condylomata, adusta, incipientes panos, inflammationes omnes, & œdemata. Succus eius cerussæ mixtus, ignibus sacris & ijs quæ serpunt malis utiliter illinitur. Inungitur podagris cum cerato Cyprino, uel seuo hircino. Diuturnas tusses adiuuat, cyathi mensura absorptus. Contra inflammatas tonsillas gargarissatus & illitus prodest. Aurium quoq; dolores cum rosaceo infusus iuuat.

EX GALENO.

Vim habet abstergendi & paulatim constringendi ac refrigerandi. Quare phlegmonas omnes inter initia, & in augmento usq; ad statum sanat, maximè calidas. Quinetiam incipientib. phygethlis cataplasmatis ritu illinitur. Succus quoq; eius ad dolores phlegmonosos mediocriter profuerit. Gargarizandũ item nonnulli exhibent ad paristhmia. Aliqui etiam medicorum ijs qui diutina tussi uexantur, illam exhibuerunt. Certè euidens extergendi experimentum præbet & in uasis uitreis.

EX AETIO.

Exterit alopecias & impetigines priuatim assiduè illita. Sedis hæmorrhoidas aperit, fistulis medetur, & sinus cohibet trita & cum modico sale apposita.

EX PLINIO.

Hæc inficit lanas, sanat ignes sacros, tumores, collectionesq; omnes & adusta. Panos succus eius cum psimmythio, & guttura incipientia turgescere. Item ueterem tussim cyatho hausto. Et omnia in humido. Sicut tonsillas & uarices cum rosaceo. Imponitur & podagris cum caprino seuo ceraq; Cypria.

APPENDIX.

Monendi sunt hoc loco medici ut rectum Helxines usum discant. Nam hactenus non rectè eam in frigidis uitijs pro fomento usurparunt, cum refrigerandi constringendiq; uim habeat. Cæterum cum abstergendi quoque illi facultas insit, potest etiam calculosis, & ijs qui difficultate urinæ laborant exhiberi, potissimum si

aliquid

A aliquid conſimilem facultatem obtinens ei admiſceatur. Sic Aëtius ſedis hæmorrhoidas aperire tradit, ſi trita cum ſale, cui etiam abſtergendi uis ineſt, apponatur. Quare qui calculoſis hanc herbam propinant, curent ut aliquid quod abſtergendi facultatem habeat, commiſceant.

DE ERYTHRODANO. CAP. CVII.

NOMINA.

ΕΡΥΘΡΟΔΑΝΟΝ græcè, Rubia latinè uocatur. Officinæ Rubeam tinctorum appellant. Germanicè Röte nominat̄. A rubore radicis, quo lanæ & coria tinguntur, factum illi utrunq; nomen eſt. *Rubia cur uocata.*

GENERA.

Dioſcoridi & alijs duo Rubiæ ſunt genera. Altera enim ſatiua eſt, altera uerò ſponte prouenit, & ſylueſtris exiſtit: nec eſſe uidetur alia quàm quæ à noſtris Stellaria uocatur. *Satiua. Syluestris.*

FORMA.

Caules ſatiuæ quadranguli, longi, aſperi, ſimiles Aparinæ, multo tamē maiores robuſtioresq;, folia per interualla in ſingulis geniculis habentes, ſtellarū modo in orbem circūiacentia. Fructus rotundus, per initia uiridis, mox ruber, poſtea cum maturuit niger. Radix tenuis, longa, rubra. Sylueſtris itidem caules quadrangulos, ut diximus, emittit, folia per interualla in ſingulis geniculis ſtellarum inſtar in orbem circumiacentia, flores candidos, radicem tenuem, longam & rubram, adeò ut ſuo colore tingere etiam uideatur.

LOCVS.

B Naſcitur in pleriſq; nunc Germaniæ locis, agro potiſſimum Argentoracenſi & Spirenſi. Seritur autem propter emolumentū quod ex ea queſtuoſiſſimū ſentitur.

TEMPVS.

Aeſtatè colligitur fructus, & ſubinde etiam effoditur radix.

TEMPERAMENTVM.

Calida eſt in ſecundo ordine, & ſicca in tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix urinam ciet, qua de cauſa regio morbo laborantibus cum aqua mulſa auxiliatur: item iſchiadicis & reſolutis. Vrinam multam & craſſam ducit, nonnunquam etiam ſanguinem. Bibentes quidem quotidie lauari oportet, & excrementorum quæ redduntur differentiam ſpectare. Aduerſus uenenatorū morſus ſuccum cum folijs bibere prodeſt. Semen ex oxymelite potum, lienem abſumit. Appoſita radix, fœtus, menſes, & ſecundas trahit. Albas uitiligines ex aceto illita ſanat.

EX GALENO.

Rubia tinctorum radix acerba & guſtu amara eſt. Itaque quæcunq; agere diximus ubi eiuſmodi coiuerint qualitates, ea omnia in hac radice luculenter conſpicies: quippe quum & lienem & iecur expurget, & urinam craſſam copioſamq;, ac nonnunquam etiam ſanguinolentam moueat. Quin & menſes ciet, ac mediocriter quæ exterſionem poſtulant, extergit: proinde uitiligines albas cum aceto illita iuuat. Sunt qui eam iſchiadicis & reſolutis in potu cum melicrato exhibeant.

EX PLINIO.

Erythrodanum, quam nos Rubiam uocamus, qua tinguntur lanæ, pelleſq; perficiuntur, in medicina urinam cit, morbum regium ſanat ex aqua mulſa, & lichenas ex aceto illita: & iſchiadicos & paralyticos, ita ut bibentes lauentur quotidie. Radix ſemenq; trahunt menſes, aluū ſiſtunt, & collectiones diſcutiunt. Contra ſerpentes rami cum folijs imponunt̄. Folia & capillum tingunt. Inuenio apud quoſdam morbum regium ſanari hoc frutice, etiam ſi adalligatus ſpectetur tantum.


RVBIA
SATIVA.
Röte die zam.



RVBIA SYLVESTRIS.

Rôte die wild.

C

NOMINA.

Semen cur dicta Zea.
ζάδωρος ἄρουρα.



EIA Græcis, Zea & Semen Latinis, uulgo & Italis Spelta dicitur. Semen autem Latini à præstantia frugis appellarunt. Hinc est quod Homerus etiã hanc celebrauerit dicens, ζάδωρος ἄρουρα. Quib. sanè uerbis innuit aruum Zeam largiens, non ut nonnulli arbitrantur quod uitam donet, Plinio autore.

GENVS.

Δίκοκκος.

Duo Zeæ Dioscorides facit genera. Vnum cuius grana in singulis tunicis seu glumis gemina, quod Græcis eã ob causam δίκοκκος cognominatur. Germanis hoc genus Spelz/oder Dinckelkorn uocatur. Alterum simplicis est grani, & germanice nominatur Einkorn/oder S. Peters korn.

FORMA.

Primum genus. Alterum.

Primum genus culmo, geniculis & spica tritico simile est, duobúsque utriculis iunctis duo grana simul fert. Alterum culmo & spica est breuioribus, grana singula in singulis tunicis duplici ordine seu uersu dispositis proferens, ac in summitate aristis suis planè hordeum refert.

LOCVS.

Lætum pingueq́ solum desiderat.

TEMPVS.

Iunio mense floret, Iulio autem maturitatem consequitur.

TEMPERAMENTVM.

Zea media quodammodo est inter triticum & hordeũ, quatenus ad calefaciendi & refrigerandi facultatem attinet, placide uero exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

D Zea magis nutrit quàm hordeum. Ori suauis est. Digesta in panificia minus quàm triticum alit.

EX GALENO.

Zea uniuersa sua facultate quodammodo in medio est tritici & hordei: itaq́ ex illis cognoscatur.

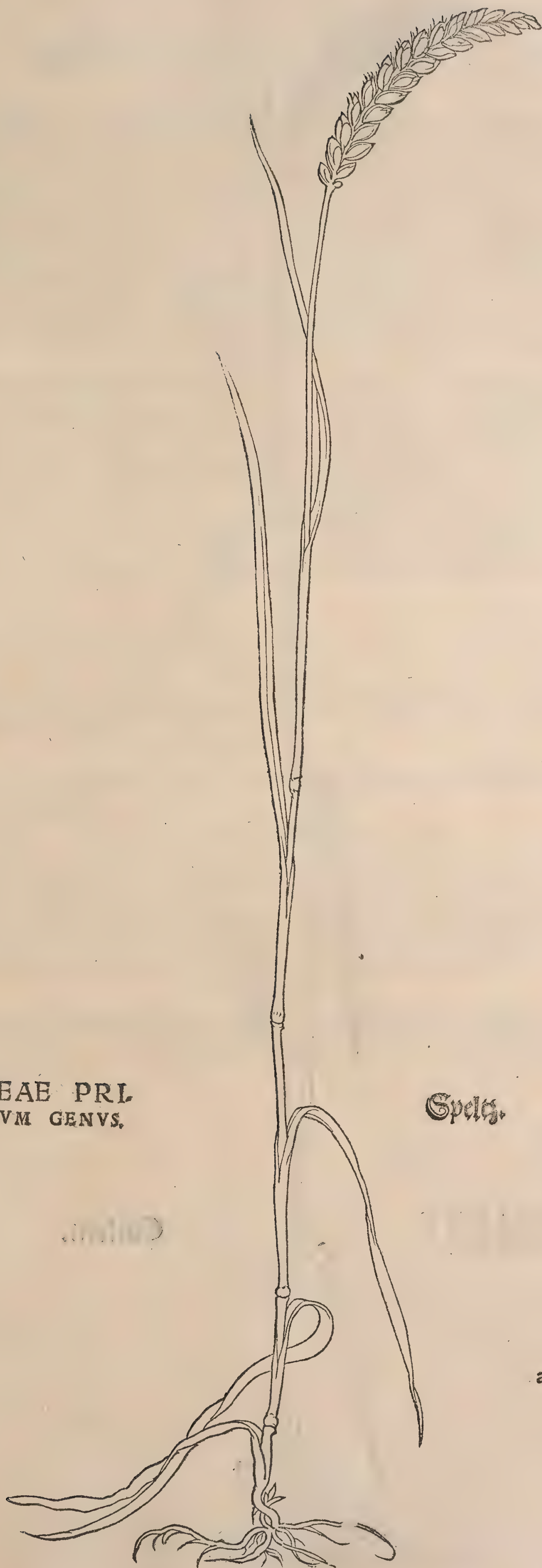
EX PLINIO.

Zeæ farina efficacior hordeacea uidetur, trimestris mollior. Ex uino rubro ad scorpionum ictus tepida, & sanguinem excreantibus. Item arteriæ. Tussi cum caprino seuo aut butyro. Ex Fœnogræco mollissima omnium. Vlcera manantia sanat, & furfures corporis, stomachi dolores, pedes & mammas cum uino & nitro cocta.

EX SYMEONE SETHI.

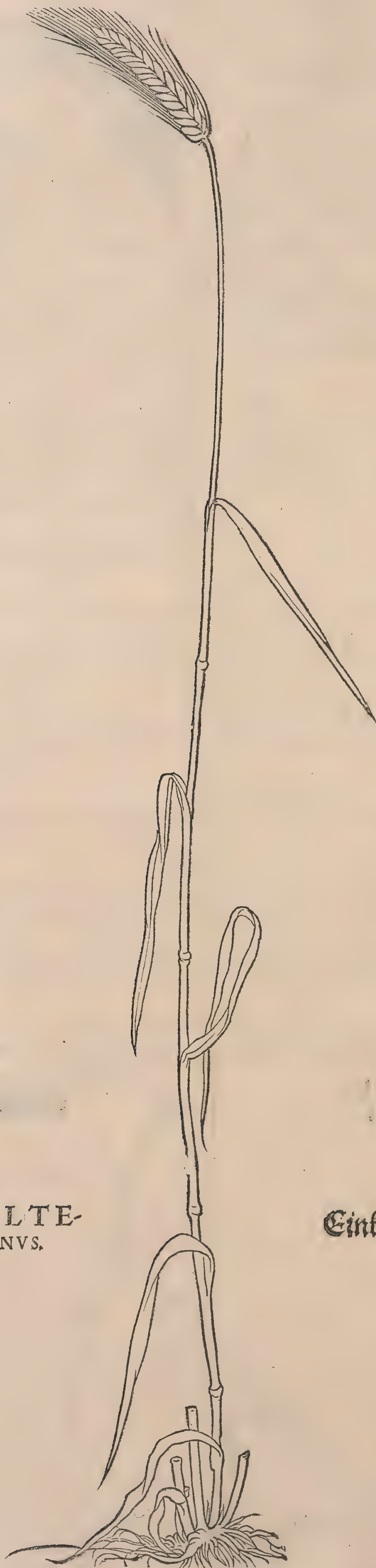
Zea facultatem habet proximam tritico. Est uero facilis concoctionis, boniq́ succi: ad hæc etiam emplastica existit.

DE ERI-



ZEAE PRI-
MVM GENVS.

Spelts.



ZEAE ALTE-
RVM GENVS.

Einkorn.

NOMINA.

A ΡΙΓΕΡΩΝ Græcis, Senetio Latinis, officinis inusitata, Germanis Grindtkraut dicitur. Græcis autem Erigeron quasi uernus senex nominatur, seu citò uel uerè senescens, quod celeriter in pappum & lanuginem abeat. Itaque compositione nominis, tempus simul quo floret, & floris mox deflorescentis euentum, indicare uoluerunt Græci, ut quo tempore quærenda, & quibus notis inuenienda esset omnes scirent. Non igitur senectutis ratio aliqua in ea est, sed canescentes humani capilli modo post florem eius pappi, ut à senectute denominaretur, effecerunt. Eam etiam ob causam Romani Senetionem illam uocauerunt.

Erigeron cur dicta.

Senetio.

FORMA.

Herba est cauliculo cubitali, subrubro, folijs continuis, in extremitatibus Erucæ modo incisuris diuisis, sed minoribus multo: floribus luteis, celeriter scissis dehiscentibúsue, & in pappos deflorescentibus: unde & Erigeron dicta est, quod uere scilicet capilli modo flores canescant. Radice inutili. Omnes hæ Dioscoridis notæ, herbæ quam Germani Creutzwurtz & Grindtkraut nominant, respondere deprehenduntur. Siquidem cauliculus est illi cubitalis, subruber, folia continua habens, per extremitates Erucæ instar laciniosa, minora tamen. Flores lutei, qui scissi statim in lanuginem abeunt. Errant toto cœlo qui Senetionem Nasturtium esse garriunt.

Senetio non est Nasturtium.

LOCVS.

Nascitur passim in sepibus, & circum oppida.

TEMPVS.

Vere erumpit, quo etiam tempore, ut dictum est, canescit, & durat ferè tota æsta-
B te eius herbæ prouentus.

TEMPERAMENTVM.

Erigeron, Paulo Aegineta autore, mixtam temperaturam obtinet: refrigerat enim & modicè discutit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum floribus refrigerandi uim obtinent, quapropter cum exiguo uino, aut per se illita folia, testium sedisque inflammationes sanant. Cum manna, tum reliquis uulneribus, tum neruorum quoque medentur. Idem præstant pappi per se ex aceto illiti, uerum recentes epoti strangulant. Totus autem caulis in aqua decoctus, & cum passo potus, stomachi dolores à bili contractos persanat.

EX PLINIO.

Lanugo eius cum croco & exiguo aquæ frigidæ tritæ illinitur epiphoris. Tosta cum mica salis strumis. Erigeron quoque cum farina thuris & uino dulci, testium inflammationes sanat.


SENETIO
Creützwurtz.

A NOMINA.


HΔΥΟΣΜΟΣ, ἡ μίνθη græcè, Menta latinè dicitur. Officinæ nomen latinum retinuerunt. Germanicè Müntz uocatur. Hedyoſmon Græci, quod ſuauem ſpiret odorem, nominauerunt. Menta autem dicta eſt, quod odore ſuo mentem excitet, aut quod grato, ut ait Plinius, odore menſas percurrat. *Hedyoſmon unde dictum.* *Menta.*

GENERA.

Mentæ in uniuerſum duo ſunt genera. Vna enim ſatiua & hortenſis eſt: altera ſylueſtris & fera. Satiuæ iterum quatuor præcipua ſunt genera. Vna eſt quam Germani Deyment ſimpliciter, uel krauß Deyment uocant. Altera, quam iidem krauß Balſam. Tertia, quæ iiſdem Balſammüntz appellatur, & vnſer Frauwen müntz / oder ſpitz müntz: à noſtræ ætatis herbarijs Romana uel Saracenica. Quartam Germani quidam Hertzkraut/nonnulli Balſamkraut uocant. Per me tamen licebit has ſpecies, quandoquidem facultatibus ſimiles ſint, ut cuiuis placuerit nominare. Nobis autem ut certius diſcernerentur prædictis nominibus appellare placuit. Sylueſtris, quæ Latinis Mentaſtrum uocatur, & uulgo equina Menta, germanicè Roßmüntz/wilder Balſam/oder wild müntz dicitur. Non ignoramus plures eſſe Mentæ ſpecies, nos tamen eas duntaxat quas uidimus, pictas exhibemus. *Satiuæ genera.*

FORMA.

Satiua prima caulem habet quadrangulum, à radice lentè punicantem, & lanugine pubeſcentem, folium ferè rotundum, ſerratum, molle & odoratum, floſculos purpureos internodia geniculatim coronantes, uerticillato ſemper ambitu. Altera priori per omnia ſimilis eſt, niſi quod illi ſubpurpureus flos circa cauliculorum faſtigia ſpicatur. Tertia folio longiore & acutiore conſtat, floſculis purpureis coliculorum cacuminib. ſpicatim inſidentibus. Quarta itidem longioribus folijs eſt, floribusque purpureis internodia geniculatim, haud ſecus quàm in prima, caules coronantibus. Mentaſtrum uerò folijs lanugine caneſcentibus, atque hirſutioribus, Siſymbrio procerius, odore magis uiroſo, floſculis ſpicatim coliculorum faſtigia coronantibus. *Prima.* *Secunda.*

B

LOCVS.

Satiuæ paſsim in hortis proueniunt. Amant apricum locum, nõ pinguem, non ſtercoratum, humidis facilius adoleſcunt. Sylueſtris autem, quæ Mentaſtrum alio nomine appellatur, uliginoſis gaudet locis, paſsimque irrigua hoc Mentaſtro pubent.

TEMPVS.

Florent omnes menſe Auguſto.

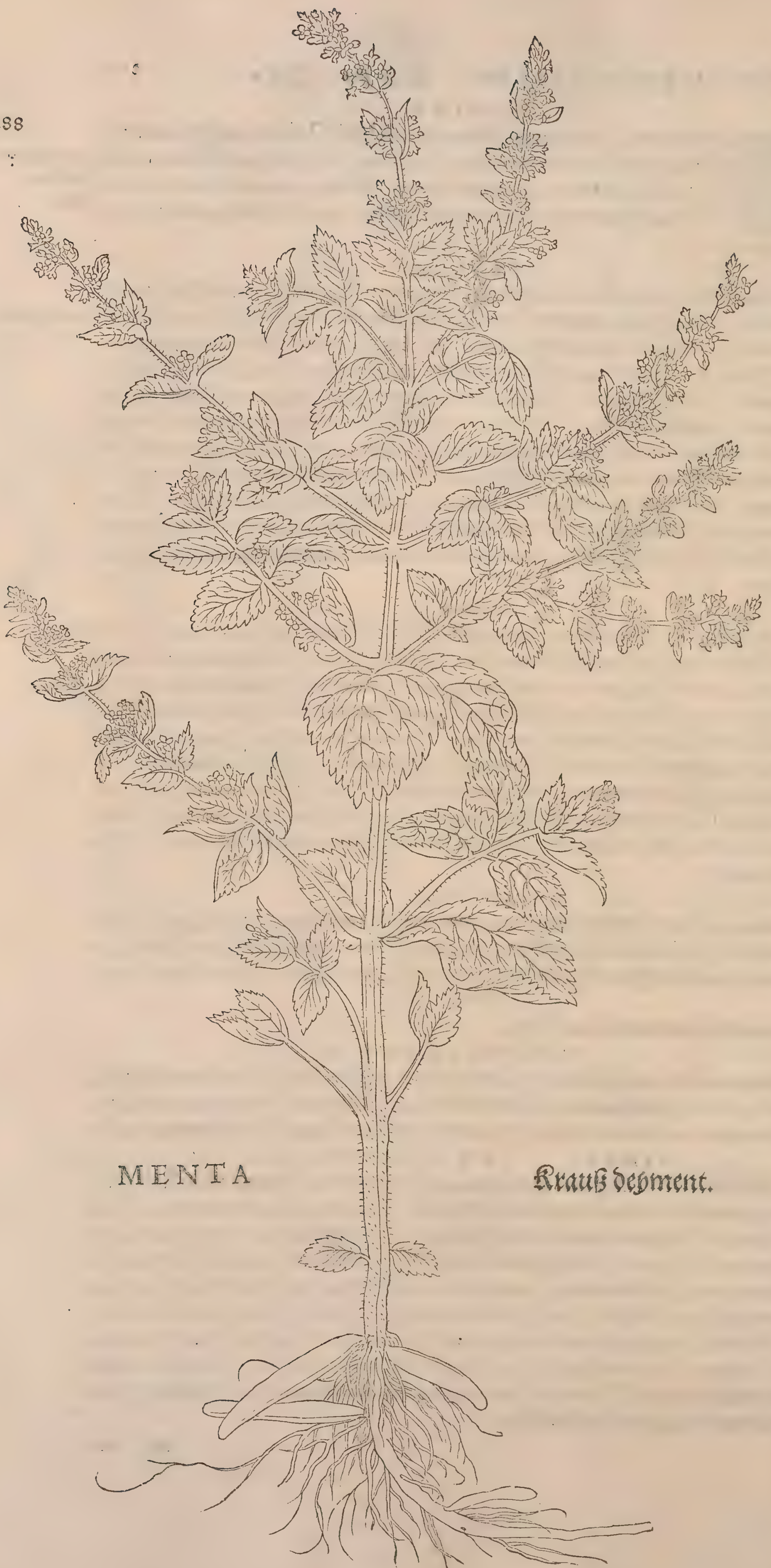
TEMPERAMENTVM.

Vtraque, tam hortenſis ſcilicet quàm ſylueſtris, guſtu acris, & facultate calida eſt, ex tertio ordine excalefacientium. Infirmior tamen eſt hortenſis, minusque calefacit. Exiccat autem in ſecundo ordine: illi enim ex cultura aliquid humiditatis accedit.

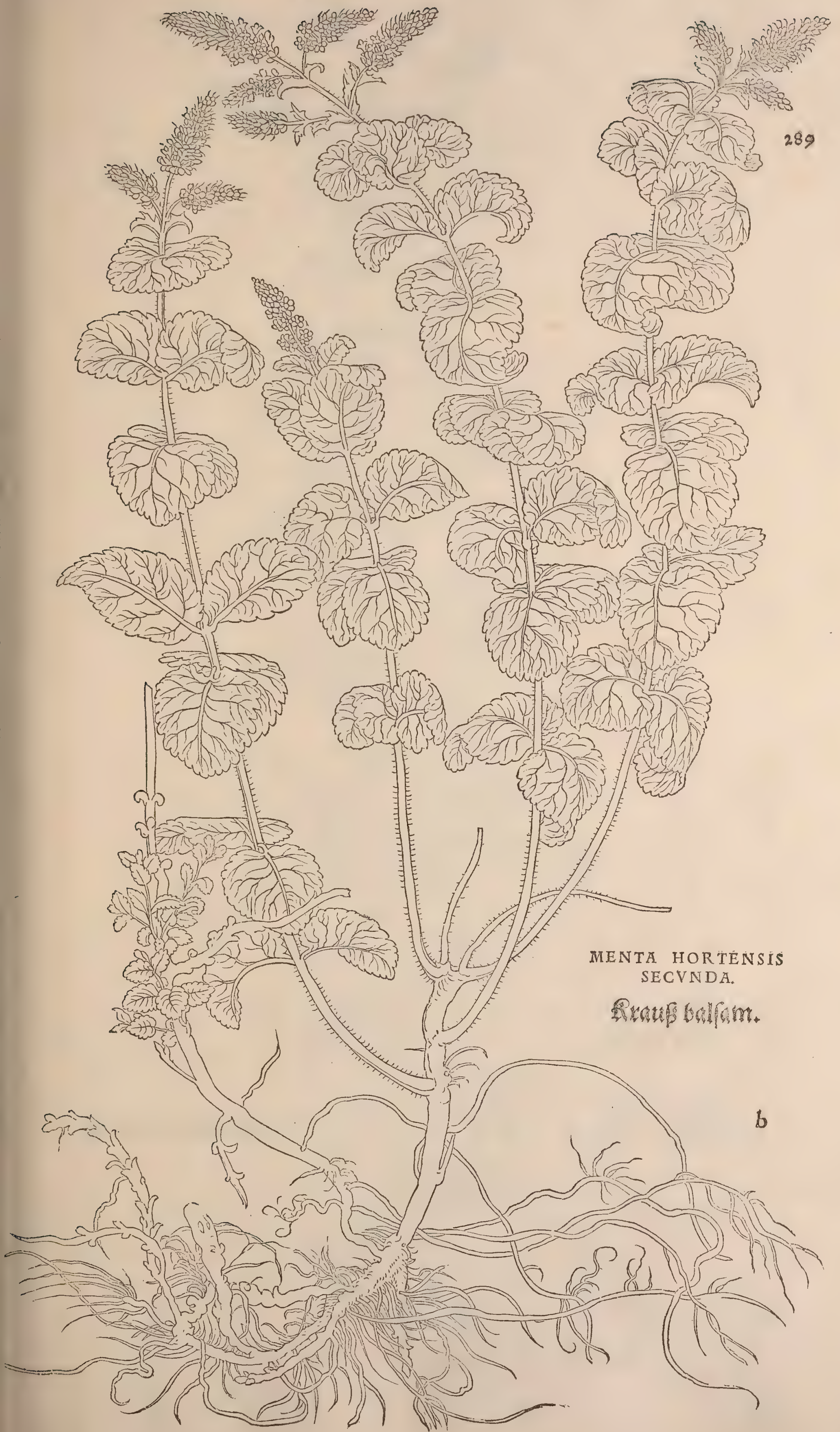
VIRES, EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi, adſtringendi atque exiccandi uim habet Menta hortenſis. Proinde ſanguinem ſiſtit ſuccus eius cum aceto potus. Lumbricos rotundos enecat. Venerẽ concitat. Singultus, uomitiones, choleramque ſedant duo aut terni ſurculi cum acidi granati ſucco poti. Cum polenta illita abſceſſus diſcutit. Impoſita fronti, capitis dolores mitigat. Mammas quæ tendunt, aut lacte turgent, compeſcit. Cum ſale canum morſibus illinitur. Aurium doloribus eius ſuccus cum aqua mulſa ſubuenit. Mulieribus ante coitum admota, conceptioni reſiſtit. Linguæ ſcabritiem confricata leuigat. Lac coire denſarique in caſeum non ſinit, immerſis in eo folijs. In ſumma, ſtomacho utilis eſt, & in condimentis peculiarem uſum habet. Sylueſtris in ſanitate deterioris uſus eſt quàm ſatiua.

EX GA-



MENTA Krauß deymment.



MENTA HORTENSIS SECVNDA.

Krauß balſam.



MENTA
HORTENSIS TERTIA

Vnser frawen müntz.



MENTA
HORTENSIS QVARTA

Hertzkraut.



MENTASTRVM Roßmüntz.

A EX GALENO.

Menta satiua ad uenerem mediocriter excitat, id quod omnibus inest quæ humiditate semicocta & flatuosa participant. Denique in abscessibus aliqui eam cum polenta imponunt. Habet etiam quiddam amarum in se & acerbum: illo quidem lumbricos interficit, acerbitate uero si cum oxycrato bibatur, recentes sanguinis excreationes reprimit. Substantia est, ut si qua alia herba, tenuium partium. Aëtius addit, potum eius decoctum tribus seriatim diebus, colicos omnino sanare.

EX PLINIO.

Mentæ hortensis odor animũ excitat, & sapor auiditatem in cibis: ideo in mammarum mixtura familiares ipsæ accessere, ut coire densarique lac nõ patiantur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu strangulentur. Data in aqua & mulso, eadem ui resistere & generationi creditur, cohibendo genitalia densari. Aeque maribus & fœminis sanguinem sistit, & purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cœliacorum impetus. Syriation & uomicas uuluæ curauit. Ille & iecinorum uitia ternis obolis ex mulso datis. Item sanguinem excreantibus in sorbitionem. Vlcera in capite infantiũ mirè sanat. Arterias humidas siccat, siccas adstringit, pituitas corruptas purgat in mulso & aqua. Voci succus sub certamine utilis duntaxat, qui & gargarisatur uua tumente, adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & contra tonsillas cum alumine, linguæ asperæ cum melle. Ad cõuulsa intus per se, uitijsque pulmonis. Singultus & uomitus sistit cum succo granati, ut Democritus monstrat. Recentis succus narium uitia * spiritu subducto emendat. *Aliàs spiritus subductos. Ipsa trita choleras in aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam imposita cum polenta, & si mammæ tendantur. Illinitur & temporibus in capitis dolore. Sumitur & contra scolopendras, & scorpiones marinos, & ad serpentes.
B Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus, item sedis uitijs. Impetigines quoque, uel si teneat tantum, prohibet. Auribus cum mulso instillatur. Aiunt & lieni mederi eam in horto gustatam, ita ne uellatur. Aridæ quoque farinam tribus digitis apprehensam, & stomachi dolorem sedare in aqua, & similiter aspersa in potionem, uentris animalia pellere.

APPENDIX.

Animaduertendum, ea quæ Plinius Mentastro tribuit, Calaminthæ deberi, ut satis liquet Dioscoridem legenti. Neque sanè mirum, quandoquidem autores societate quæ est inter Mentam, Mentastrum & Nepetam decepti, tum species, tum nomina confundunt.

APPENDIX ALTERA.

Cæterum appendicis etiam uice hic annotandum erit, Aristotelem sectione xx. proble. secundo, cum asserit Mentam refrigerare posse corpora, non pugnare cum Galeno alijsque medicis qui illam esse calidã affirmant. Per se nanque calida est Menta: at quia esa libidinem proritat, & hęc cum immodica fuerit corporis uires deijcit, atque adeò animum & corpus refrigerat, ideo eam ex accidente, quia uidelicet ut in uenerem immodice ruamus efficit, refrigerare dixit Aristoteles.

EX SYMEONE SETHI.

Iuuat iecur frigidum, & uentrem corroborat ac stomachum, coctionem facit, uomitum sedat & singultum. Prodest etiam ad cordis morsus, & appetitionem suscitat. Flatus discutit, & lumbricos interimit, potissimum syluestris Mentę ius. Venerem stimulat, & iecinoris obstructiones tollit. Verum hoc uesci ad satietatem non oportet, quoniam sanguinem extenuat, & serosum facit, & ipsum in flauam bilem mutat: dein efficit ut sanguis qui maxime est tenuium partiũ discutiatur, & crassus ac melancholicus relinquatur, atque idcirco oportet biliosos ab ea abstinere. Cõtrita cum sale, & morsui rabiosi canis imposita, medicamentum fit salubre. Arida uero



HEMIONITIS

Hirßzungen.

A trita, & post cibum sumpta, ad cōcoctionem facit, & lienosos iuuat. Cum uino pota difficulter parienti succurrit. Ferunt etiam quod mansa lippienti imposita, fiat remedium: quodq; eius decoctum absorptum, confestim sanguinem è faucib. eijcientes sanet. Huius semen uentrem purgat, & pulmonem lædit.

DE HEMIONITIDE. CAP. CXI.

NOMINA.



HMIΩNITIΣ, ἀσπλήνιον Græcis, Hemionitis Latinis, Plinio Teucrion, officinis & herbarijs Scolopendria & lingua ceruina, Germanis Hirßzung nominatur. Alia tamen est à Dioscoridis Scolopendrio, quę Asplenon alio nomine dicitur. *Scolopendria officinarum.*

FORMA.

Folium Dracunculo simile profert, lunatum. Radices uero illi multæ subsunt, tenues. Neq; caulem, neq; semen, neq; florē fert. Ex qua descriptione satis liquet, eam herbam quā uulgus Scolopendriā uocat, esse Hemionitin, quod tota illi Dioscoridis pictura, nulla reclamante nota, conueniat. Sunt enim illi folia Dracunculi seu Ari, instar lunę corniculantis falcata. Etsi enim interdum in altū surgant, tamen inter initia potissimum incurua, & lunæ crescentis modo falcata sunt. Radicibus etiam cohæret multis exilibus, nunquam florescens, nec caulem, nec semen proferens. Non esse autem Phyllitim in primis folia docent, quę in ea sunt recta, & minime sicut in Lingua ceruina lunata. Dein in tergo ueluti uermiculi, qui in Phyllitide pensiles, in Lingua ceruina autem sessiles & nequaquā propendentes, sed liratim digesti sunt. Tertio natales ipsi: Phyllitis enim in umbrosis opacisue, & hortis na-B scitur, Scolopendria uero seu Hemionitis in petrosis. Quarto, quod me omniū maxime mouet, Phyllitidi nulla prorsus lienem liquandi facultas inest, quam tamen Scolopendrię uulgari adesse præter cōmunem consensum, quotidiana etiam experimenta demonstrant. His itaq; de causis Phyllitis, Scolopendria uulgaris esse aut dici non debet. Dato enim quod descriptio per omnia conueniret, facultates tamen ipsæ, quæ diuersæ sunt, aliam à Scolopendria esse manifeste docerent. *Scolopendria est Hemionitis.* *Scolopendria nō est Phyllitis.*

LOCVS.

Nascitur locis umbrosis, montosis ac petrosis, copiosissime autē iuxta montem haud procul à Tubinga situm, quem Germanico uocabulo Farnberg nominant, prouenire solet. Nunc passim in hortis habetur.

TEMPVS.

Æstate usq; ad autumnum abunde nascitur.

TEMPERAMENTVM.

Adstringens simul & parum amara est, unde credibile est in primo ordine esse calidam, & in secundo siccam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

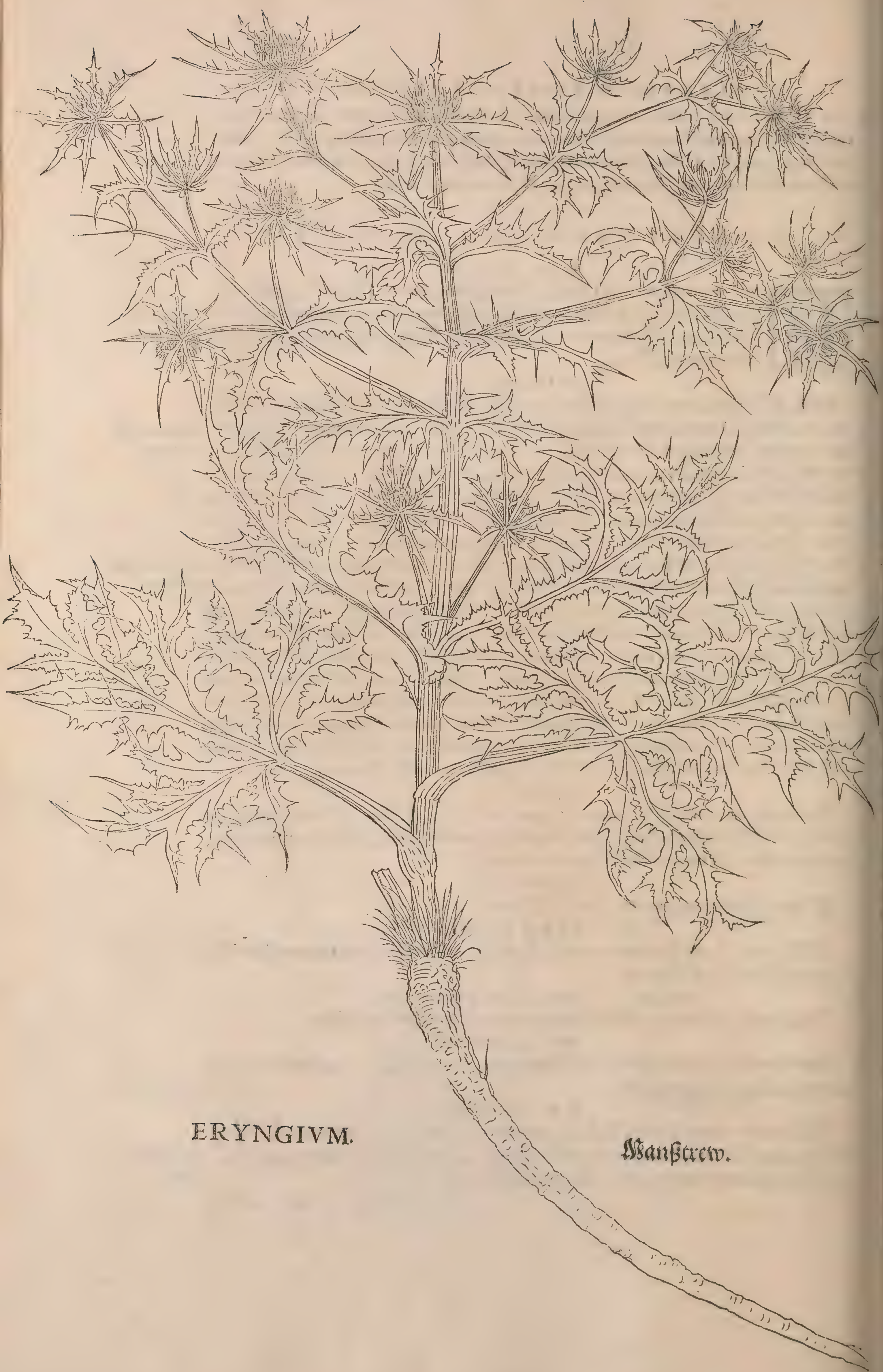
Herba gustu adstringit. Hæc autem cum aceto pota lienem liquat.

EX GALENO.

Hemionitis simul & adstrictionē & amaritudinem possidet: quamobrem cum aceto pota, lienosis auxilio est.

EX PLINIO.

Medetur lienibus. Constatq; sic inuentum: cum exta super eam proiecta essent, fertur adhæsisse lieni, eumq; exinanisse. Ob id à quibusdam Splenion uocat. Narrant sues qui radicem eius edunt, sine splene inueniri. *Splenion unde dictum.*



ERYNGIVM.

Manßtrew.

A NOMINA.



ΗΡΥΓΓΙΟΝ Græcis, Eryngiũ Latinis, officinis corrupto uocabulo Iringus uocatur. Pleriq; etiã Centumcapita nominant, à numero nimirum capitum quæ in summo obtinet. Plinij tamen Centumcapita, ab Eryngio est diuersa, ut etiã Serapionis. Si quis enim diligenter eius descriptionem excutiat, eam planè esse deprehendet, quæ Dioscoridi Aster Atticus & Inguinalis appellatur. Vtriusq; enim picturæ sic sibi respondent, ut planè una esse herba uideat. Germanis Eryngiũ nominatur Manßtrew/Brachendistel/& Raddistel. *Iringus.* *Centumcapita.* *Serapionis Centumcapita est Aster.*

FORMA.

In genere aculeatarum stirpium est Eryngium, cuius folia initio sale condita olerum modo comeduntur. Sunt aũt lata, & in ambitu aspera, gustu odorata. Quum uero adolescunt, in multis caulium eminentijs spinis aculeant: in quorum summitatibus globosa capita, durarũ acutissimarumq; spinarum ambitu stellæ instar circumuallantur, quorum color modo uiridis aut candidus, interdum ceruleus inuenitur. Radix illi oblonga, lata, foris nigra, intus alba, pollicis crassitudine, & odorata. E qua nimirum deliniatione omnibus perspicuũ fit, spinam cuius picturã nunc exhibemus, esse Eryngium: aculeatis enim folijs & per extrema spinosis conspicitur, odoratis, caule cubitali, in cuius uertice coacta in globum capitula, durorum & acutissimorum spiculorum uallo, stellę instar radiantur, quorum color in pubertate uiridis, adultæ cœruleus, flaccescenti candidus conspicitur: radice pollicari, intus candida, foris nigra, sed odorata.

LOCVS.

Nascitur in campestribus & asperis locis. Prope Argentoratum eius magna est copia.

B TEMPVS.

Colligi hanc quidam, ut Plinius tradit, cum sol Cancri hospitium tenet, hoc est, sub solstitio, iussere.

TEMPERAMENTVM.

Eryngium caliditate aut parum aut nihil ea quæ moderata & temperata sunt superat. Siccitatem uero in tenui essentia consistentem non exiguam obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet calefactoriam radix. Pota menses & urinas pellit. Tormina & inflationes discutit. Cum uino iecinorosis, uenenatorum morsibus, & ijs qui letiferum hauserunt succurrit. Bibitur aduersus plurima cum Staphylini semine pondere drachmæ unius. Appensa & illita tubercula discutere proditur. Radix cum hydromelite pota, opisthotonicis & comitialibus medetur.

EX AETIO.

Potum radicis decoctum colicis medetur. Mulso addito calculos, stillicidia, difficultates urinæ, & renum uitia sanat: quod per quindecim iugiter dies, & ieiunos, & in lectum ituros bibere oportet. Quod si cum eo Sium quoq; decoxeris, magis proficies. Affirmabat quidam assiduo Eryngij usu, nunq; postea minxisse calculos, cum prius eo morbo frequentissime uexaretur.

EX PLINIO.

Clara in primis aculeatarum Eryngion est, contra serpentes & uenenata omnia nascens. Aduersus ictus morsusq; radix eius bibitur drachmę pondere in uino: aut si plerunq; tales iniurias comitatur febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter efficax contra chersydros ac ranas. Omnibus uero contra toxica & aconita efficaciorem Heraclides medicus, in iure anseris decoctam, arbitratur. Apollodorus aduersus toxica cum rana decoquit, cæteri in aqua.

DE THRI-

C

NOMINA.

Lactuca unde dicta.



ΘΡΙΔΑΞ Grecè, Lactuca Latinè: officinæ latinum nomen retinuerunt: Germanicè Lattich/oder Lactuck nominat. Dicta autem Lactuca est, quòd copia lactis, quod credebatur leniter mouere uentrem, exuberet: unde apud ueteres in primis epulis ueniebat, quod Martialis etiam ijs testatur uerbis:

Prima tibi dabitur uentri Lactuca mouendo Vtilis.

GENERA.

Lactuca primum in satiuam & syluestrem deducitur. Satiuæ tria sunt genera, crispa nimirum, rotunda, & capitata. Nos una icone duo complexi sumus genera. *Crispa Lactuca.* Folium enim quod statim à radice erumpit, eam Lactucam refert quæ Latinis crispa, à folijs crispissimis, Germanis krauser Lattich/appellatur. Columella lib. xi. cap. iij. Cecilianam & Beticam à regionibus in quibus crescit, nominat. Reliqua folia eam quæ *Rotunda.* Rotunda à folijs rotundis uocatur, præ se ferunt. Germanicè breiter *Capitata.* Lattich nominatur. Tertij generis Lactuca, quę Capitata dicitur, à folijs suis, quæ ubi parum à terra attolluntur, mâli cuiusdam speciem rotundam obtinent, & instar Brassicæ capitatæ, in capitis ferè formam extuberant. Germanis grosser Lattich/ uel weisser Lattich à semine candido nominat. Syluestris Lactuca satiuę opponitur, sponte enim sua in aruis nascitur. Germanis wilder Lattich nuncupatur.

FORMA.

Satiua prima, cuius imaginem hic damus, folia Intybo satiuo haud dissimilia habet, in rectumq; surgit, caulibus in summo brachiatum, in quorum cacumine flores sunt lutei. Altera folijs, quę crispa admodum sunt, duntaxat à priori uariat, aliàs per omnia similis. Sic etiam capitata non nisi folijs suis, idq; dum paululum creue-
D runt, à priorib. differt. Ideoq; duab. picturis, quę omnes referunt, contenti fuimus.
Lactuca syluestris. Syluestris similis est satiuæ Lactucæ, radice tamen breuior, proceriore caule, candidioribus folijs, gracilioribusq;, asperioribus, & gustu amaris, quæ, ut addidit Theophrastus, ubi cōsummata sunt aculeantur. Ex qua deliniatione abunde constat, Lactucam syluestrem esse eam herbam, quæ passim nunc ab officinis & herbarijs, nō sine magno errore, Endiuia dicitur. *Officinarum error.* Ea enim in aruis & uinearum limitibus sponte nascitur, folio Lactucæ, & cum adoleuit per oras aculeato, & laciniatim serrato, caulib. bicubitali proceritate consurgentibus, spinulis inhorrescentibus, quibus succus inest lacteus, amarusq;, flore ut Lactuca satiua luteo. Desinant itaq; deinceps ea herba pro Endiuia uti medici, si modo recte consultum ægris cupiunt.

LOCVS.

Satiua in hortis prouenit. Syluestris in aruis & uinearum hortorumq; macerijs sua sponte nascitur.

TEMPVS.

Florent Iulio mense, atq; subinde semen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Lactuca satiua humidum est frigidumq; olus, non tamen extremè: siquidē edendo non foret: uerum maxime secundum aquæ, ut sic dicam, fontanæ frigiditatem. Symeon Sethi frigidam & humidam in tertio ordine statuit. Syluestris autem minus refrigerat & humectat.

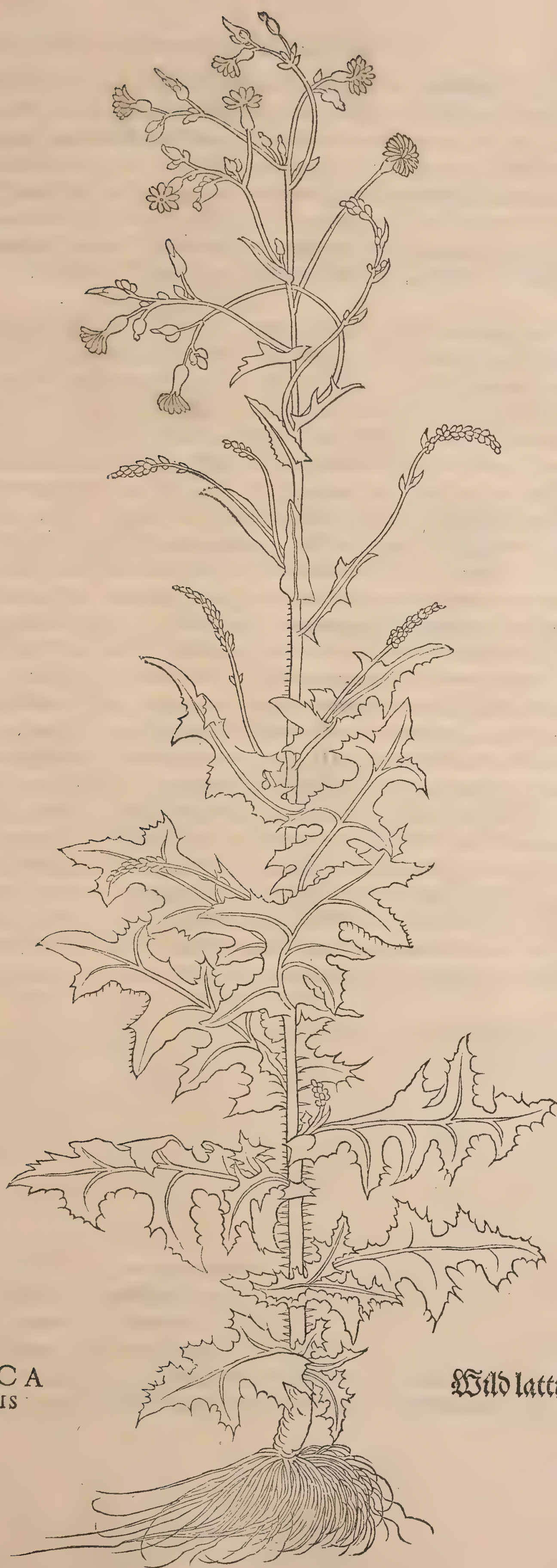
VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiua Lactuca stomacho accommodata est, refrigerat, somnū conciliat, aluum mollit, lactis abundantiam facit. Elixa magis alit. Illota autem comesta stomachicis prodest. Semen eius potum uenerem assidue somniantibus opitulatur, & concubitum arcet. Ipsæ tamen frequentiores in cibo, claritati oculorum officiunt. Condiuntur muria. Quum in caulem prodierunt, uim quandam nanciscuntur succo

aut


ACTVCA SATIVA CRI-
SPA ET ROTVNDA.
Krauſer vnd breiter lattich


300
LACTVCA
CAPITATA.
Groſſer lattich.



LACTVCA SYLVESTRIS

Wild lattich.

C aut lacti syluestris Lactucę similem. Syluestris uirib. in totum Papaueri similis est, unde aliqui eius succum Meconio permiscuerunt. Aquosa per aluum purgat potus in posca liquor obolorum duorum pondere. Exterit argema & caliginē. Cum lacte muliebri inuncta ad ambusta prodest. In uniuersum soporifera est, & dolorem leuat. Menses trahit. Contra scorpionum ictus, & phalangiorum morsus bibitur. Semen haud secus quàm satiuę libidinum imaginationes in somno, ac uenerem arcet. Succus ad eadem ualet, sed uiribus infirmior. Reponitur succus eius in fictili uase, antea, ut in alijs liquaminibus moris est, insolatus.

EX GALENO.

Lactuca ad calidas phlegmonas accōmoda est, & ad parua & leuia erysipelata, maioribus tamen satisfacere minime idonea est. Est etiam edulium sitim arcens. Semen potum genituræ profluuium cohibet: quamobrem etiam ijs qui libidinosis somnijs uexantur, datur. Sic & syluestris Lactucæ semen. Cuius quoq; succus colligitur, argema & caliginem expurgans. Ad adustiones cum lacte mulierum inungitur. Omnibus alijs oleribus paucissimum sanguinem & uitiosum generantibus, ex sola Lactuca non multus quidem, nec uitiosus, haud tamen omni ex parte laudabilis gignitur. Vt plurimum cruda ipsa uescuntur. Æstate autem cum in semen iam proruptura est, in aqua dulci præcoquentes, cū oleo, garo & aceto assumunt, aut cum aliquo ex condimentis, obsonijsúe, præsertim ijs quæ caseo constant. Pleriq; etiam antequam excaulescat, in aqua elixa utunt: uti ego iam facio, ex quo dentes mihi deteriores esse cœperunt. Nam amicus quidam meus, quum olere hoc à longo tempore me ut familiari cibo usum fuisse sciret, uideretq; pòst mandi à me citra magnam molestiam non posse, cocturæ rationem indicauit. In iuuentute enim, quoniam assiduo os uentriculi bile efferuescebat, æstus moderandi gratia Lactu-
D cis utebar. Quum autem ad prouectā ætatem peruenissem, olus hoc contra quàm in iuuentute, somnum iam studio & industria accersenti mihi, auxilio fuit: quippe qui etiamnum iuuenis uigilijs dedita opera me assuefeceram, declinante iam ætate, ipsa ex se insomni, grauius hoc incommodo molestabar. Aduersus quod unicum mihi præsentissimum remedium Lactuca uespere cōmanducata semper fuit. Frigidum ergo humidumq; succum profert, haudquaquam tamen uitiosum. Itaq; sicut alia olera à iusta concoctione non excidit, neq; aluum cohibet, uti neq; impellit. Atq; hęc illi non immeritò accidunt, quum nec austera, nec acerba sit, quibus facultatibus in uniuersum aluus sistitur, quemadmodum à salsis, acribus, & omnino abstergendi uim habentibus ad excretionem concitat, quorum nihil Lactucę inest.

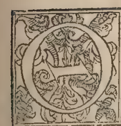
EX PLINIO.

Est quidem natura omnibus refrigeratrix, & ideo ęstate gratæ à stomacho fastidium auferunt, cibiq; appetentiam faciunt. Diuus certe Augustus Lactuca conseruatus in ægritudine fertur, prudentia Musæ medici, cum priores eam ob religionē minimè commanducarent, in tantum recepta commendatione, ut seruari etiam in alienos menses eas oxymelite repertum sit. Venerem inhibent, ęstum refrigerant, somnumq; faciunt. Cruditatem ipsæ nequaquam faciunt, nec ulla res maiorem in cibis auiditatem incitat inhibetq;. Ambustis prosunt recentibus, priusquam pustulæ fiant, cum sale illitæ. Vlcera etiam quæ serpunt, coërcent initio cum aphronitro, mox in uino tritæ. Igni sacro illinuntur. Conuulsa & luxata caulib. tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. Eruptiones papularum ex uino & polenta. In cholera quoq; coctas patellis dederunt, ad quod utilissimæ quammaximi caulis & amaræ. Quidam lacte infundunt. Deferuefacti ij caules & stomacho utilissimi traduntur, sicut somno, & satiua maxime Lactuca, & amara lactensq;, quam Miconidem uocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte utilissimum esse præcipitur, dum tempestiuè capiti inunguntur. Semen satiuarū contra scorpiones dari, Se-

A ri. Semine trito ex uino poto & libidinum imaginationes in somno compesci. Tentantes aquas non nocere Lactucam edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

DE THYMBRA. CAP. CXIII.

NOMINA.



Θύμβρα Gręcis, Thymbra, Cunilaq; Latinis, Kunel Germanis appellat.

GENERA.

Thymbræ seu Cunilæ duæ sunt species. Vna hortensis seu satiua, *Hortensis.* quę quia minori est acrimonia, in cōdimentario genere eduliјs cōcoquitur: hinc à saturando Satureia dici cœpit. Aliј tamen à Satyris nomē traxisse putāt, *Satureia unde dicta.* quod scilicet marcescentes coitus stimulet. Germanicè Saturon/Hünerfül/Joseplen/Zwibel oder Gartenhysop/oder Sergenkraut nominatur. Altera agrestis *Syluestris.* siue rustica Cunila est, quæ peculiariter Thymbra nuncupatur.

FORMA.

Thymbra similis est Thymo, sed minor atq; tenerior, ferens spicam floribus plenam, coloris uiridis. Satureia pedali altitudine surgit, fruticosa, surculosis utrinq; *Satureia.* cauliculis, folio Hyssopi, flosculis per interualla ex purpura candicantibus, odore saporeq; gratissimo.

LOCVS.

Thymbra in tenui solo, & asperis locis nascitur. Satureia in hortis seritur passim.

TEMPVS.

Æstate utraq; Cunila floret.

TEMPERAMENTVM.

B Thymbra calida & sicca in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Thymbra eadem quæ Thymus præstat si consimiliter sumatur. Vtilis etiam in sanitate eius usus. Est etiam satiua Thymbra, in cunctis syluestri minor: ad cibum uero utilior, propterea quod non adeò efficax illi sit acrimonia.

EX PAVLO.

Thymbra syluestris eadem quæ Thymus præstat. Hortensis autem omnibus quidem imbecillior, sed ad cibum laudatior.

EX PLINIO.

Nusquam utrunq; Thymbræ genus additur, quippe similis effectus.

EX HERBARIO ANTIQVO.

Farina eius ex uino pota, medetur pulmonis, thoracis, & uesicæ uitiјs. Ciet urinas, mēses pellit. Herba ipsa cum floribus Lethargicos excitat calfactu, aut coronę modo capiti imposita. Succus cum rosaceo auribus infunditur. Cum triticea farina coxendicibus illinitur. Satureiæ usus marcescentes coitus stimulat, quare à Satyris traxisse nomen putant. Stomachi concoctiones adiuuat, fastidia discutit, hebetes oculos exacuit.



SATVREIA
SATIVA.

Joseplen oder Saturon.

A

NOMINA.


ΘΛΑΣΠΙ, ἢ θλασπίδιον, ἢ σίνηπι ἄγριον Græcis dicitur: Thlaſpi, Capſella, & Scandulaceum Latinis. Sunt huius temporis herbarij qui Naſturtium tectorum, & Sinapi ruſticum, quod digitis friatum ſinapim ſuboleat, appellent. Alij Burſam paſtoris uocant, non ſanè quod ſit reuera eius herbæ ſpecies, ſed quod ad formam illius quamproximè accedat. Sic antiquo herbario Burſam paſtoris appellare Thlaſpin placuit. Thlaſpi autem Græcis à fructus forma dictum eſt, qui Naſturtio ſimilis eſt, ſed latior, & uelut infractus & contuſus. θλᾶσθαι enim ijſdem contundi eſt & infringi, infringendoq; quod globoſum tumidúmue erat malleo, lapide, pedéue cum dilatatione exæquare.

Naſturtium tectorum. Sinapi ruſticum. Burſa paſtoris. Thlaſpi unde dictum.

GENERA.

Duo Thlaſpis genera damus. Vnum latioribus folijs, quod ad Dioſcoridis deſcriptionē proximè accedit. Hoc germanicè Baurnſenff / oder Kreß nominatur. Alterum folijs anguſtioribus conſtat, & germanicè Beſemkraut / quod ſcoparum uices ſuppleat uocatur. Quare ſi quiſpiam hæc duo genera ab inuicem diſtinguere certis appellationibus uoluerit, primum Thlaſpi maius aut latifolium, alterum uero minus aut anguſtifolium appellet. Dioſcorides etiam duo Thlaſpios genera facit, unum latifolium, alterum anguſtifolium.

FORMA.

Herbula eſt anguſtis folijs ad digiti longitudinem, in terram uerſis, in extremitatibus inciſis, ſubpinguibus. Caulem tenuem, duorum drodantum emittit, adnaſcentes ſibi paucos ramulos habentē, & per totum eius ambitū fructus eſt in ſummo modicè latus, in quo ſemen exiguum Naſturtio ſimile, diſci figura, ueluti conquaſſatum, unde & nomen inuenit. Florem obtinet album, ſemenq; acre. Ex ea ſanè deſcriptione ſatis cōſtat, herbam hanc quam pictam damus eſſe Thlaſpin, anguſta enim folia habet, potiſsimū ſuprema eius parte, digitali longitudine, in terram ſe conuertentia, per extrema leniter inciſa, caulem duûm dodrantum, agnatis in eo paucis calycibus, breui pediculo nitentibus, quadam ligularum uel cochleariorum effigie, in quibus ſemen continetur Naſturtio ſimile, ſed latius & ueluti conquaſſatum, quod acerrimi eſſe guſtus deprehenditur, ita ut manſum Sinapis modo os & linguam uellicet.

B

LOCVS.

In foſsis, ſemitis, & ſepibus prouenit.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſibus floribus & ſemine prægnans inuenitur.

TEMPERAMENTVM.

Semen calfacit & exiccat in quarto ordine.

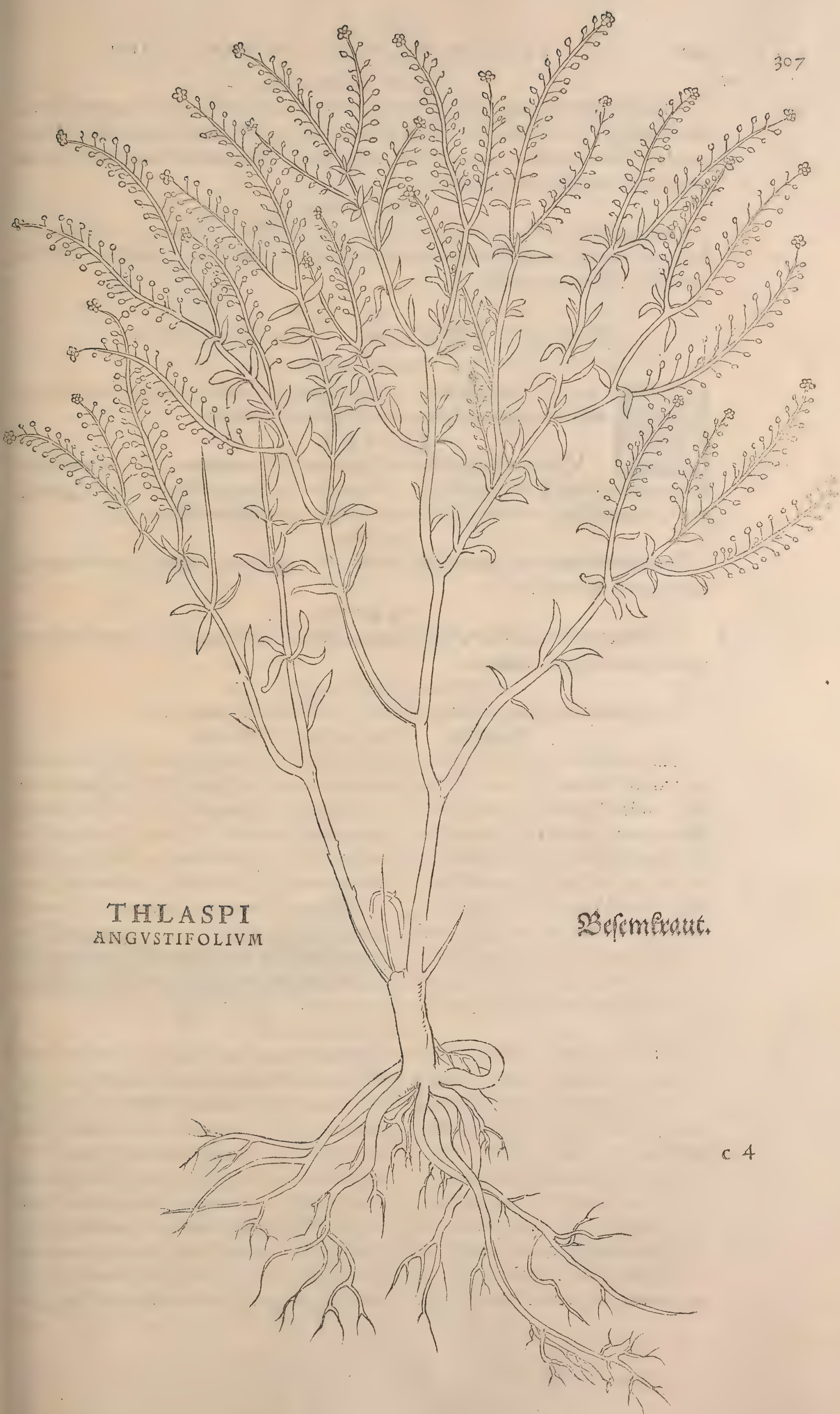
VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefacit, bilem per ſuperna & inferna purgat acetabuli menſura potūm. Iſchiadicis in clyſtere infunditur. Potum ſanguinem ducit, & interiores abſceſſus rumpit, menſes cit, & fœtus necat.

EX PAVLO.

Semen Thlaſpi facultatē habet acrem, adeò ut internos abſceſſus potum diſrumpat. Menſes cit, & fœtus enecat. Per ſedem infuſum ſanguinolenta euacuans iſchiadibus prodeſt. Poteſt enim alioqui tum ſuperne, tum inferne bilioſos uacuare humores acetabuli menſura epotum. Infunditur & contra coxendicū dolores. Quinetiam potum ſanguinem trahit, & internos abſceſſus rumpit.


THLASPI
LATIFOLIVM.
Baurnſenff.



THLASPI
ANGVSTIFOLIVM

Beſemkraut.

C

EX GALENO.

Thlaspi semen facultate acre est, adeò ut internos abscessus potũ rumpat. Menses mouet, & fœtus necat. Per sedem infusum sanguinolenta euacuans ischiadibus prodest. Est enim alioqui tum inferne, tum superne biliosorum humorum euacuatorium, acetabuli mensura potum.

EX PLINIO.

Semen asperi gustus, bilem & pituitam utrinq; extrahit. Modus sumendi acetabuli mensura. Prodest & ischiadicis infusum, donec sanguinem extrahat. Menses quoq; cit, sed partus necat.

DE THERMIS. CAP. CXV.

NOMINA.



ΘΕΡΜΟΣ ἥμερος Græcis, Lupinus satiuus Latinis: officinæ latinum nomen retinuerunt: Germanis Feigbon appellatur.

FORMA.

Vnicum caulem obtinet Lupinus, folium quinquefariam aut septifariam dissectum, florem candidum, siliquas in quibus quina senáue intus grana, dura, lata, rufaq; continentur. Radicem luteam capillamentis fibratam.

LOCVS.

Exilem amat terram, arenosam & rubricam præcipue. Limoso agro non exit, culturamq; reformidat.

TEMPVS.

D Ter floret, primum Maio, deinde Iunio, & tertio Iulio mense. Post unumquemque florem siliquas producit.

TEMPERAMENTVM.

Immensa amaritudo euidenter calidum & siccum esse monstrat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Farina eius cum melle lincta lumbricos pellit. Ipsi quoq; macerati, & amari adhuc comesti idem efficiunt. Decoctum eorundem cum Ruta & Pipere potũ idem facit: unde & lienosis prodest. Eodem gangrænas, ulcera tetra, incipientẽ scabiem, alphos, maculas, exanthemata, & achoras perfundere utile. Menses & fœtus idem decoctum cum myrrha & melle subditum trahit. Farina eorum cutem liuoremq; expurgat. Inflãmationes cum polenta & aqua mitigat. Ischiades & tubercula cum aceto lenit. In aceto cocta & illita strumas dissipat, & carbunculos rumpit. Decocti pluuiali aqua donec in succũ liquescant faciem abstergunt. Cum radice nigri Chamæleonis ouium scabiei medentur, si tepido decocto abluantur. Radix cum aqua cocta & pota cit urinam. Vbi autem edulcati fuerint, triti cum aceto & poti stomachi fastidium leniunt, & cibi auiditatem excitant.

EX GALENO.

Lupinus editur coctus, multis antè diebus maceratione in aqua amaritudinem deponens, fitq; tunc nutrimentum crassi succi. Cæterum ut medicamen ita præparatus ex genere est emplasticorum. Qui uero natiuam amaritudinem habet, huic extergendi & digerendi uis inest. Lumbricos occidit illitus, & cum melle linctus, aut cum posca potus. Quin & decoctum eius lumbricos eijcere potest. Foris identidem perfusum, alphos, achoras, exanthemata, scabies, gangrænas, ulceraq; maligna iuuat, partim extergendo, partim digerendo, citraq; mordacitatem siccando. Expurgat iecur & lienem cum Ruta & Pipere suauitatis gratia assumptum. Elicit menses ac fœtum cum myrrha & melle adpositum. Porrò Lupinorum etiam farina sine mordacitate digerit: nec enim liuida tantum, sed & strumas & tubercula curat: atqui tunc in aceto, aut oxymelite, aut posca hanc decoquere oportet,

pro



LVPINVS

Feigbon.

C pro laborantis nimirum temperamento, & affectus diuersitate, quod ex usu est inueniendo. Digerit item quæ liuida sunt, & quæcunq; modo dictum est præstare decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt uero etiam qui Ischiadicis cataplasmatis modo illinunt.

EX PLINIO.

Ex omnibus quæ eduntur sicco nulli minus ponderis est, nec plus utilitatis. Mitescunt cinere aut aqua calidis. Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant. Amari cōtra aspidas ualent. Vlcera atra, aridi decorticatiq; triti, supposito linteolo, ad uiuum corpus redigunt. Strumas, parotidas in aceto cocti discutiunt. Succus decoctorum cum ruta & pipere, uel in febri datur ad uentris animalia pellenda, minoribus triginta annorum. Pueris uero impositi in uentrem ieiunis prosunt. Et alio genere tosti, & in defruto poti, uel ex melle sumpti. Iidem auiditatem cibi faciunt, fastidium detrahunt. Farina eorum aceto subacta, papulas prurituscq; in balneis illita cohibet, & per se siccat ulcera. Liuores emendat. Inflammationes cum polenta sedat. Si ad mellis crassitudinem decoquant̃, uitiligines nigras & lepras emendant. Rumpunt carbunculos impositi, panos & strumas minuunt, aut maturant. Cocti ex aceto cicatricibus candidum colorem reddunt. Si uero cœlesti aqua decoquantur, succus ille smegma fit, quo solent fouere gangrænas, eruptiones pituitę, ulcera manantia, utilissimum. Expedit ad lienem bibere, & cum melle menstruis hærentibus. Lieni crudi cum fico sicca triti ex aceto imponuntur. Radix quoq; in aqua decocta, urinas pellit. Medentur pecori cum Chamæleonte herba decocti, aqua in potum collata. Sanant & scabiem quadrupedum omnium in amurca decocti, utroq; liquore postea mixto. Fumus crematorum culices necat.

D

DE IO. CAP. CXVI.

NOMINA.



ION πορφυρουῦ Græcis, Viola muraria uel purpurea Latinis, blaw Veiel oder Mertzen violen Germanis dicitur. Officinæ simpliciter Violam nominant. Nicander Ion Gręcis dictam credit, quod Nymphæ quædam Ioniæ, florē illum Ioui primum dedere muneri. Alij Græci Ion uocatum putant, quod cum Io in uaccam à Ioue conuersa esset, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit. Latini quoq; detrita t litera, Violam quasi uitulam imitatione græca uideri possunt appellasse.

Ion quare dicta.

Viola unde uocata.

FORMA.

Folium habet minus tenuiusq; quàm Hedera, nigrius tamen nec dissimile. Cauliculus statim à radice medius prosilit, in quo flosculus suauiter olens, purpureus. Humilis præterea est, statimq; à numerosa radice orbiculata folia sine ramis exeūt. Semen quoq; minutum in folliculis uasculisue rotundis, ut pictura indicat, extrema ferè æstate producit.

LOCVS.

Nascitur in opacis & asperis locis, ad radices maxime murorum, hortorum marginibus, & sepibus.

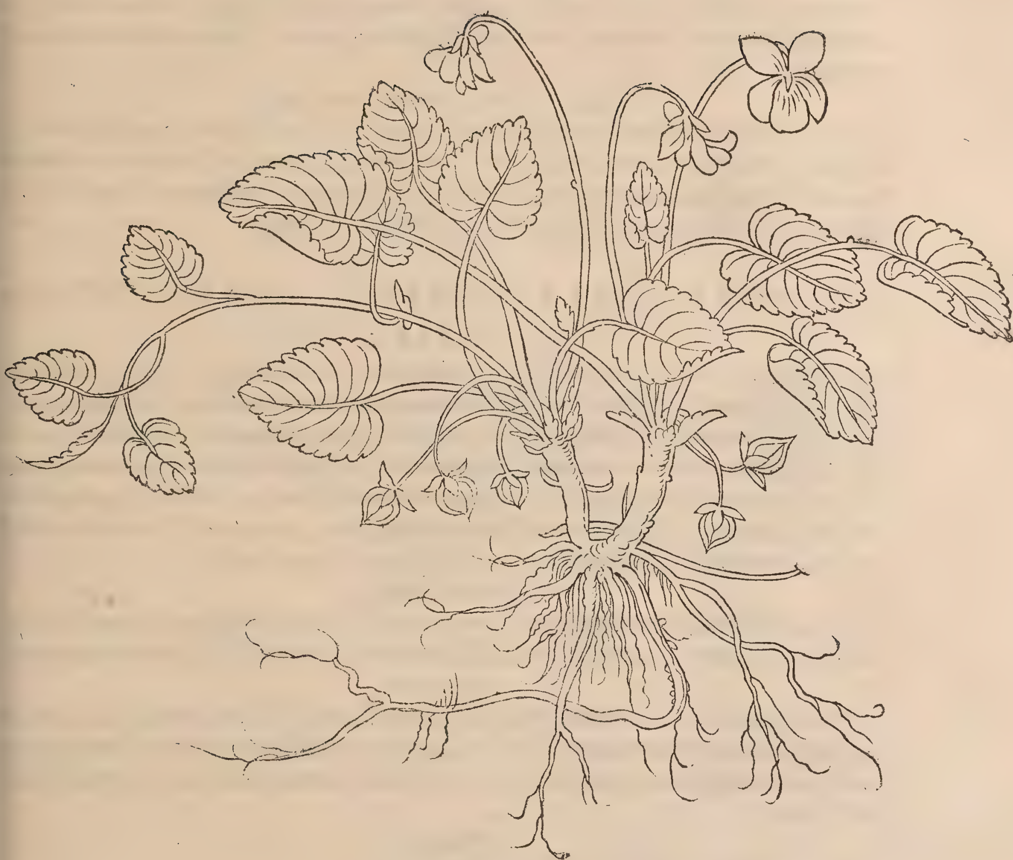
TEMPVS.

Viret hæc perpetuò, Theophrasto teste, si cultus adhibeat̃: tamen uere, & Martio mense floret, quo potissimum tempore colligi flores eiusdem debent. Semina uero in æstate, ut dictum est.

TEMPERAMENTVM.

Violæ folia aqueam & subfrigidam substantiam superantem possident. Frigidę autem sunt primo ordine, humidæ uero secundo.

VIRES.



VIOLA
PVRPVREA

Mertzen veiel.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Refrigerandi uim obtinet. Folia eius per se & cũ polenta illita, stomacho ęstuanti, oculorum inflammationibus, sedisq́ procidentijs auxiliantur. Præterea id quod in flore purpureum est cum aqua potum, angina correptis, & puerorum comitialibus mederi affirmant.

EX GALENO.

Folia per se, aut cum polenta illita, calidas phlegmonas mitigant. Imponunt & ori uentriculi æstuanti, & oculis.

EX PLINIO.

Purpureæ uiolæ refrigerant. Contra inflammationes illinuntur stomacho ardenti. Imponuntur & capiti in fronte. Oculorũ priuatim epiphoris, & sede procidente, uuluáue. Et contra suppurationes. Crapulam & grauedines capitis impositis coronis olfactúue discutiunt. Anginas ex aqua potę. Id quod purpureum est ex ijs comitialibus medetur, maxime pueris, in aqua potum. Semen scorpionibus aduersatur.

EX SYMEONE SETHI.

Prosunt ad intestinorum dolores, cor uero offendunt. Dolores capitis qui fiunt à flaua bile sopiunt potæ & odoratæ. Ventriculũ irritant, & flauã in eo inuentam bilem. Caput siccum humectant, calidumq́ refrigerant suo odoratu. Somnum inducunt. Humida capita destillationibus obnoxia reddunt.

DE VIOLA MATRONALI. CAP. CXVII.

NOMINA.

D Eteribus Græcis & Latinis cognitæ fuerint nec ne Violæ quæ hodie, quod eas matronę colere soleant, matronales uocantur, nondum compertum habemus. Quare uulgari & usitato nomine, donec rectius inuentũ fuerit, utemur. Germanicè, quod raræ adhuc in Germania dum ista scriberemus fuerint, welsch Veiel appellare uoluimus, ut nimirum hac nomenclatura à Leucoijs, de quibus suo dicemus loco, segregaremus. Possent etiam haud inepte Frawenueiel/ ad imitationem latini nominis appellari.

GENERA.

Tria Violarum matronalium damus genera. Primi enim generis candida est, alterius punicea, tertij purpurea: nec differre admodum nisi solis floribus uidentur.

FORMA.

Fruticosa est herba, cubitali altitudine, ramosa, caule & folijs lanuginosis, oblongis, angustis, mollibus ac canescentibus, floribus aut albis, aut puniceis, aut purpureis quadrifolijs, semine in oblongis siliquis lato ac tenui, radice longa, lignosa, subrufa & acri.

LOCVS.

In hortis & cultis locis proueniunt.

TEMPVS.

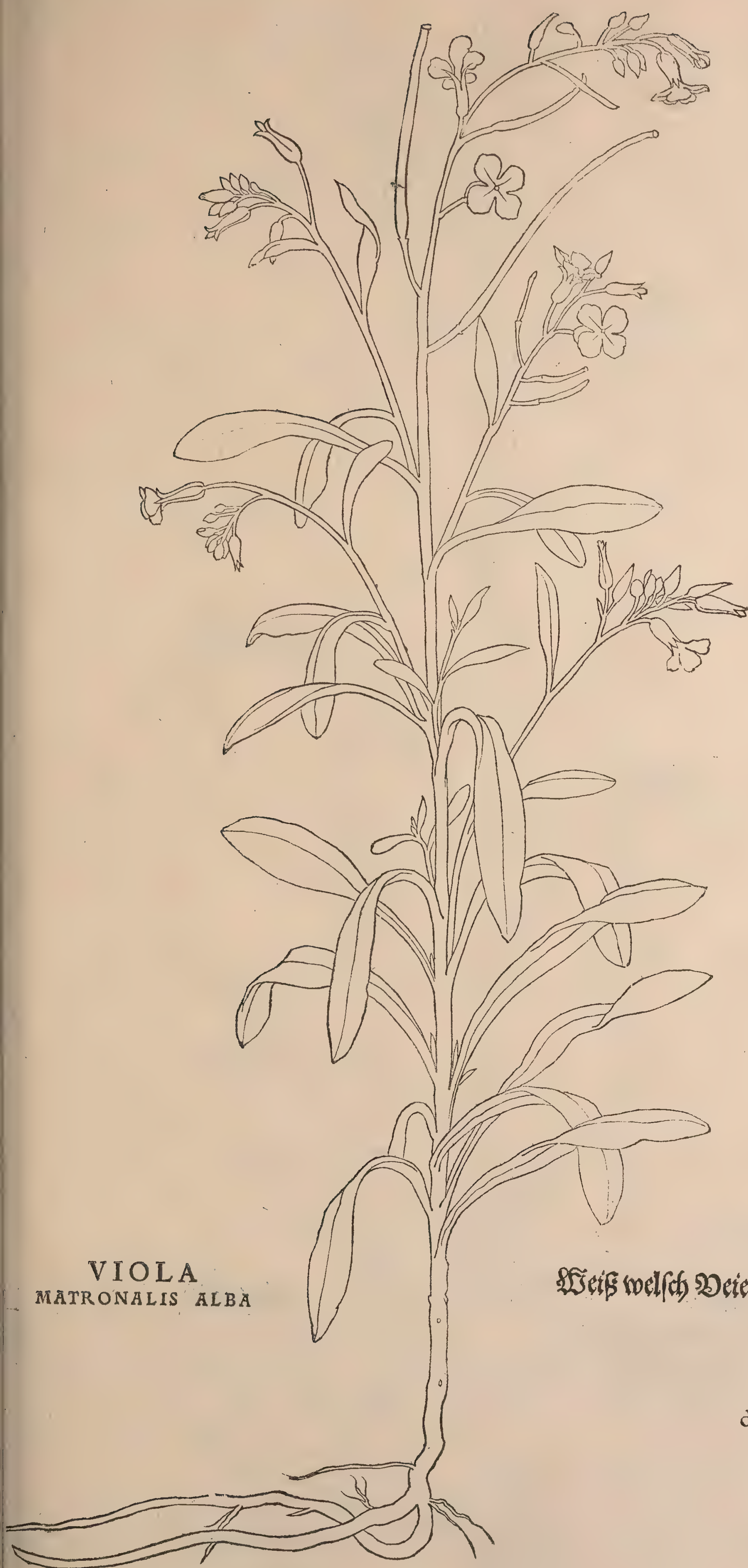
Iulio & Augusto mensibus florent.

TEMPERAMENTVM.

Admodum calidas esse sapor foliorum & radicis, qui acris est, abunde docet. Humiditatem autem multã, Galeno lib. 4. cap. 18. de simpli. medi. facul. teste, eo quod amaræ non sint, admistam habent.

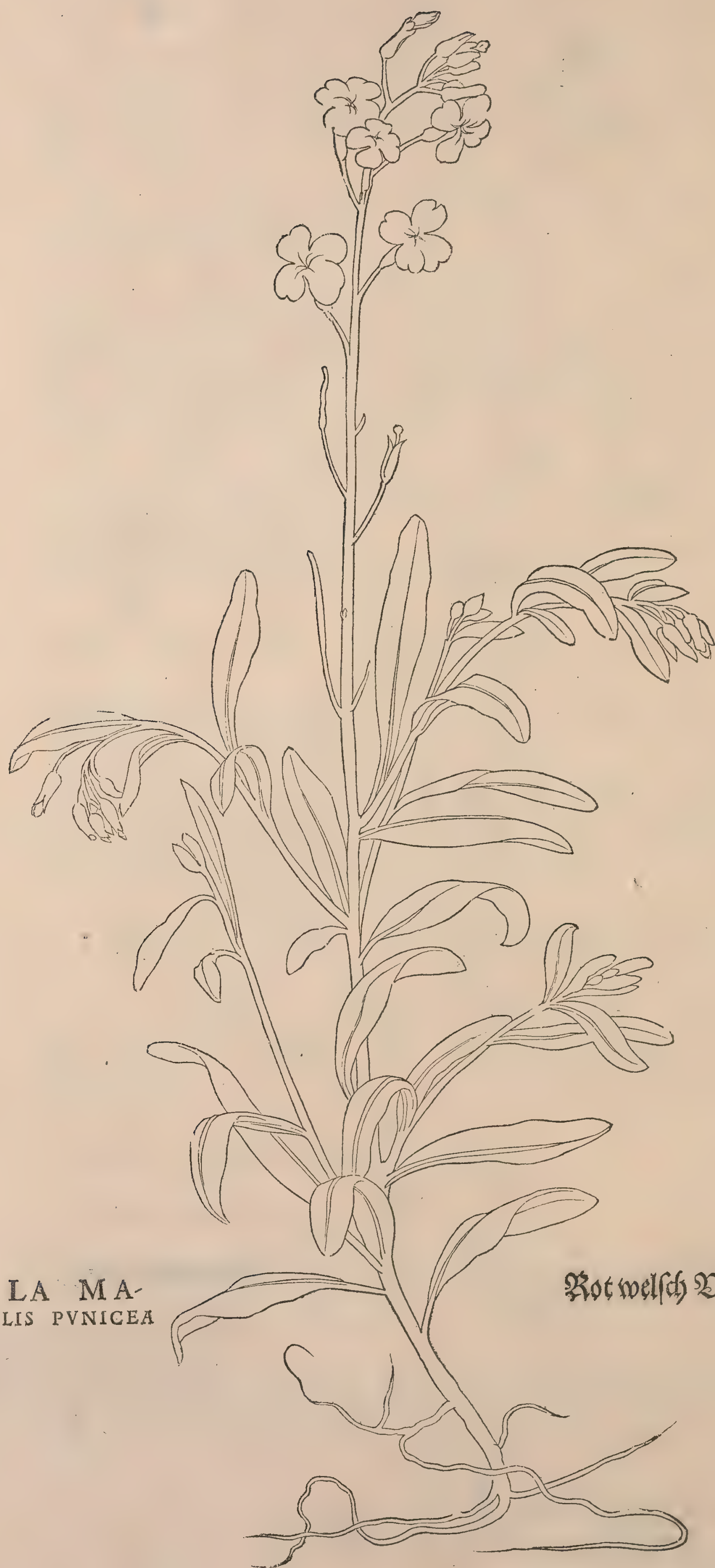
VIRES.

Incidendi & digerendi per halitum uim obtinent. Ideoq́ radix aut folia decocta in aqua, cõuulsis, difficultate spirandi laborantibus, & ueteri tussi auxiliantur. Vrinam & menses ducunt, sudoresq́ ciendi facultatem habent.



VIOLA
MATRONALIS ALBA

Weiß welsch Veiel.



VIOLA MATRONALIS PVNICEA

Rot welsch Veiel.



VIOLA MATRONALIS PVRPVREA.

Braun welsch Veiel.

C

NOMINA.



ΙΡΙΣ Græcis, Iris Latinis appellatur: officinis ſuam appellationem retinuit. Germanis blaw Gilgen/ blaw Schwertel/ Veielwurtz dicitur. A cœleſtis arcus ſimilitudine, quam flores eius repræſentant, ut paulò pòſt dicemus, nomen accepit Iris. Sunt qui non ſine pudendo errore aliam aſsignent herbam recto, aliam caſui paterno, ita ut Iris ab Ireos, tanquã purpureus color à niueo, diſtingui putetur imperitis herbarijs. Promanaſſe autẽ hunc errorem ex græca uoce λείριον, qua Lilium, quod candidos profert flores, genti illi ſignificatur, parum per unius literæ abiectionem deprauata, uериſimile eſt. Primam nanque literam abijcientes, ultimam uerò in σ uertentes, εἶρος dixerunt pro λείριον. Sed hæc opinio indigna eſt quæ explodatur, cum Dioſcoridem & alios ueteres omnes ſeorſim de Iride & Lirio ſiue Lilio agere conſtet.

Iris unde dicta.

Cauſa uulgaris erroris.

FORMA.

Folia Gladiolo ſimilia fert, maiora tamen, latiora & pinguiora. Flores in caule æqualibus inuicem ſpacijs diſtantes, inflexi, uarij. Aut enim candidi, aut uirides, aut lutei, aut purpurei, aut cœrulei conſpiciuntur. Vnde ob hanc uarietatem arcui cœleſti aſsimilata eſt. Radices ſubſunt geniculatæ, ſolidæ, odoratæ: quæ ſimulatq; fuerint diſſectæ, ſiccantur in umbra, & filo traiectæ reconduntur. Hæc Dioſcoridis pictura tota huic herbę, quam Irim hodie herbarij & officinæ uocant, ſuffragatur. Siquidem ea radicibus nititur ſolidis, geniculatis & odoratis, adeò ut uiolarũ purpurearũ odorem prorſus referre uideatur, & hoc nomine à Germanis noſtris Veielwurtz/ hoc eſt, Violacea radix, ſit appellata. Folia Gladioli faciem ſimulant, maiora duntaxat, latiora & pinguiora. Caule recto ſeſquipedali, è cuius faſtigijs pari interuacante ſpatio flores erumpunt, inflexis mutuò foliorũ labris, qui nitent uaria colorum miſtura, inſtar cœleſtis arcus. Quemadmodũ enim aquarius ille arcus, qui eſt imago malè expreſsi ſolis, caua nube recepta, uarios mentitur colores, ſic ut cœruleas, uirides, luteas, purpureasq; lineas ducat, ita cauo calyculi ſinu uerſicolores lituras flores oſtendunt, qua diuerſa ſpecie cœleſtem æmulantur arcum. Falluntur itaque qui in toto floris ambitu huiuſcemodi uarietatem perquirunt, cum inflexa foliorum labra uel purpureus, uel cœruleus ſemper color inficiat.

Violacea radix.

D

LOCVS.

Paſsim in hortis & macerijs uinearum prouenit. Laudatiſsima tamen eſt quæ in Illyrio & Macedonia naſcitur, & melior inter has quæ denſa & breui radice conſtat, quæque frangenti contumax eſt, colore ſubruffa, admodum odorata, guſtuq; feruida.

TEMPVS.

Floret uere, Maio potiſsimũ menſe, quo ſanè tempore flores colligi debent. Radices autem ſuo tempore, hoc eſt, autumno.

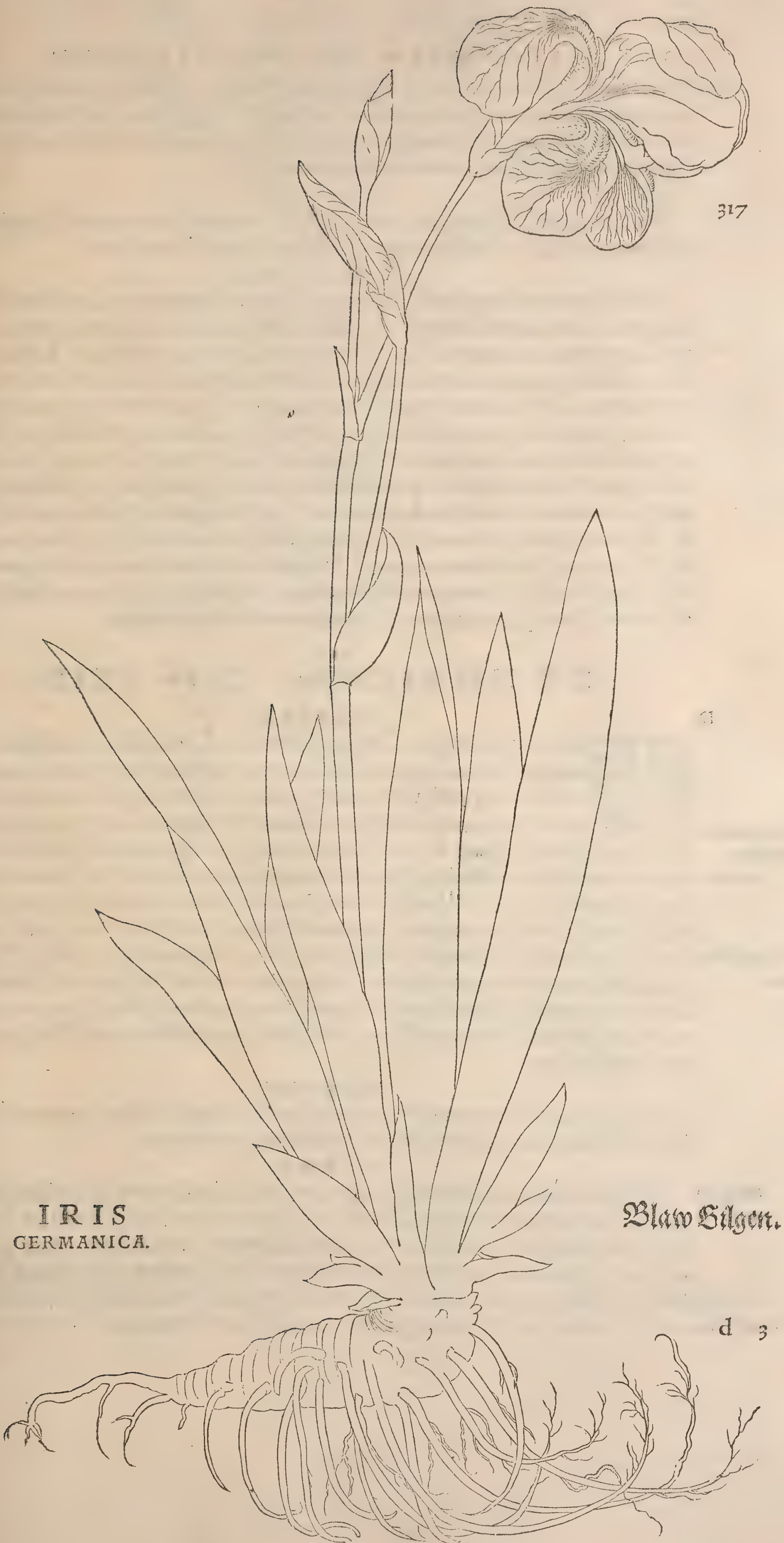
TEMPERAMENTVM.

Iris in altero calefacit ordine, in tertio aũt deſiccat. Abſtergit quoq; & maturat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Irides omnes calefaciendi extenuandiq; uim obtinent. Contra tuſsim efficaces, humoresq; nõ facilè excreabiles extenuant. Biles ex hydromelite drachmarum ſeptem pondere potæ purgant. Somnum conciliant. Lachrymas cient. Torminibus medentur. Cum aceto potæ uenenatorum morſibus, lienoſis, conuulſis, refrigeratis, rigentibus, & quibus genitura effluit, auxiliatur. Menſes cum uino potæ ducunt. Decoctũ earum ad muliebria fomenta utile, molliens aperiensq; locos. Iſchiadicis infunditur. Fiſtulas & ſinus carne explent. Quinetiã glandis modo cum melle appoſitæ, fœtus extrahunt. Strumas ueteresq; durities coctæ & illitæ emolliunt.

Aridæ



IRIS
GERMANICA.

Blaw Gilgen.

C Aridæ ulcera explent, & cum melle purgant. Nudata ossa carne operiunt. Doloribus capitis cum aceto & rosaceo utiliter illinuntur. Lentigines, cutis in facie uitia cum Elleboro albo, & duabus mellis partibus illitæ emendant. Pessis, malagmatis & acopis miscentur. In uniuersum magni usus sunt.

EX PAVLO.

Iris tussi utilis. Humores in thorace nō facilè excreabiles extenuat. Torminibus medetur, ulceraq; sordida expurgat. Cum mulsa pota aluum ducit.

EX PLINIO.

Infantibus eam circunligari salutare est. Dentientibus præcipua est & tussientibus, tinearúmue uitio laborantib. instillari. Cæterum ulcera purgat, capitis præcipuè, suppurationes ueteres. Aluū soluit duabus drachmis cum melle. Tussim, tormina, inflationes, pota. Lienes ex aceto. Contra serpentiū & araneorū morsus, ex posca ualet. Contra scorpiones, duarum drachmarū pondere in pane uel aqua sumitur. Contra canum morsus ex oleo imponitur. Et contra perfrictiones. Sic & neruorū doloribus. Lumbis uerò & coxendicibus cum resina illinitur. Vis ei concalfactoria. Naribus subdita, sternutamenta mouet, caputq; purgat. Dolori capitis cum Cotoneis mâlis aut Strutheis illinitur. Crapulas quoq; & orthopnœas discutit. Vomitiones cit, duobus obolis sumpta. Ossa fracta extrahit, imposita cum melle. Ad paronychias farina eius utunt̄. Halitus oris cōmanducata abolet, alarumq; uitia. Succo duritias omnes emollit. Somnum conciliat, sed genituras cōsumit. Sedis rimas & condylomata, omniaq; in corpore excrescentia sanat.

DE HIERACEO. CAP. CXIX.

D

NOMINA.



IΕΡΑΚΙΟΝ, ἢ σογχίτης Græcis, Hieraceum Latinis dicitur: officinis inusitatum. Germanicè, quum aliud nomen expiscari non potueramus, Habichkraut appellauimus, ad græcam alludentes appellationem: neque enim alia ratione Greci hanc herbam Hieraceū nominarunt, nisi quod accipitres, quos illi ἱέρακας dicunt, scalpendo eam, succoq; oculos tingendo, obscuritatem cum sensere discutiant. Sonchites autem dicta est, quod Soncho nō admodum dissimilis sit, maximè quod ad eius circunferentiam & extremam partem, in qua caules & flores sunt, attinet. Hæc enim & illa cōcauo, & lacteum succum emittente caule, luteisq; floribus est. Apuleius Lactucam syluaticam appellat. Plinius quoque libro uigesimo, cap. septimo, ut alij omnes ferè, in Lactucarum sponte nascentium numero, propter similitudinem, Hieraceon hoc habet. Quàm autem inuicem similes sint Hieraceum & Lactuca syluestris, utriusq; icones & effigies collatæ monstrabunt.

Hieraceum unde dictum. *Sonchites.* *Lactuca syluatica.*

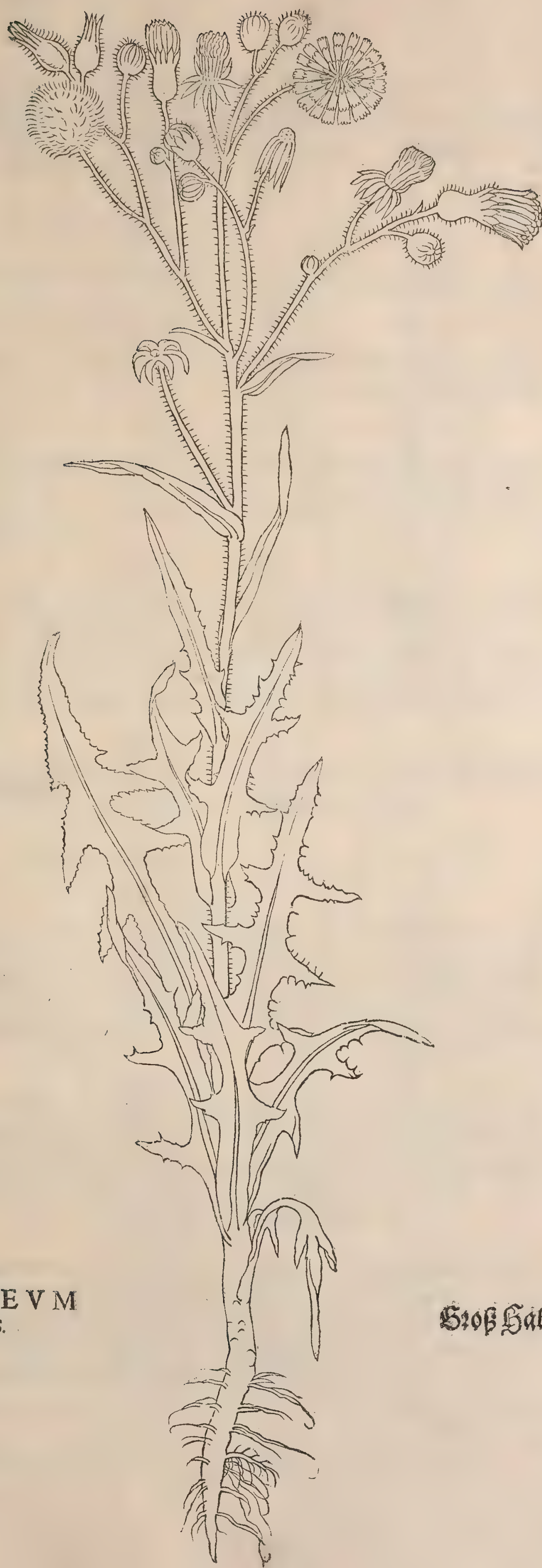
GENERA.

Hieracij duo sunt genera, maius nimirum & minus. Maius germanicè groß Habichkraut, minus autem klein Habichkraut nominatur.

FORMA.

Hieraceum maius. Hieraceum maius caulem habet asperum, modicè rubentem, spinosum, concauum. Folia per interualla rariusculè diuisa, Soncho per circunferentiam similia. Flores in oblongis capitulis luteos. Quæ designatio prorsus hanc quam pictam damus herbam exprimit. Siquidem caulem emittit scabrum, subrubrum, spinulis horrentem, cauum, folia ex interuallis & rarò laciniata, Sonchi folijs non dissimilia. Flores in longiusculis capitulis luteos. Minus Hieraceum folia ex interuallis per

Hieraceū minus.



HIERACEVM
MAIVS.

Groß Habichkraut.


HIERACEVM
MINVS.
Klein Habichkraut.

A lis per ambitum diuisuris scissa obtinet. Caules de se emittit cauos, teneros & uirides, in quibus flores lutei circulum circunscribentes. Quę itidem notæ omnes herbæ illi, cuius picturam exhibemus, conueniunt.

LOCVS.

Vtrunque in quibusdam pratis prouenit.

TEMPVS.

In fine Iulij mensis, & per uniuersum Augustum floret Hieraceum. Succus eius carpitur per messes inciso caule.

TEMPERAMENTVM.

Maius Hieraceum planè Sonchi temperamento constare uidetur, refrigerat itaque & mediocris adstrictionis est particeps. Minus in gustu paulò maiorem amaritudinem refert.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet Hieraceũ maius refrigerandi, & modicè adstringendi, ideoque æstuanti stomacho, & inflammationib. illitum prodest. Succus erosionem eiusdem in sorbitione mitigat. Herba ipsa cum radice illita scorpionum ictibus auxiliatur. Minus facultates habet superiori easdem.

EX PLINIO.

Succus sanat omnia oculorum uitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices, adustionesque omnes, præcipuè caligines. Imponitur etiam oculis in lana contra epiphoras. Idem succus aluum purgat, in posca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in uino potus. Et folia tosta, thyrsique triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur, maximè contra scorpionum ictus. Verum contra phalangia,
B commixto uino ex aceto.

APPENDIX.

Sunt qui tantam inesse huic herbæ uim contra oculorum uitia credant, ut radicem etiam à collo suspensam caliginem oculorum sanare posse dicant.

DE HIPPVRI. CAP. CXX.

NOMINA.

ΙΠΠΟΥΡΙΣ Græcis, Equisetum, herba aut salix equinalis Latinis, recentioribus herbarijs uerbum uerbo reddentibus Cauda equina, Germanis Roßschwantz / Pferdtschwantz / Roßwadel / Katzenwedel / Katzenzagel / Kantenkraut / Schaffthöw nominatur. Nomen tam Græcum quàm Latinum à caudæ equinæ imagine, quam comæ illius præ se ferunt, accepit.

Equisetum. *Cauda equina.* *Hippuris cur dicta.*

GENERA.

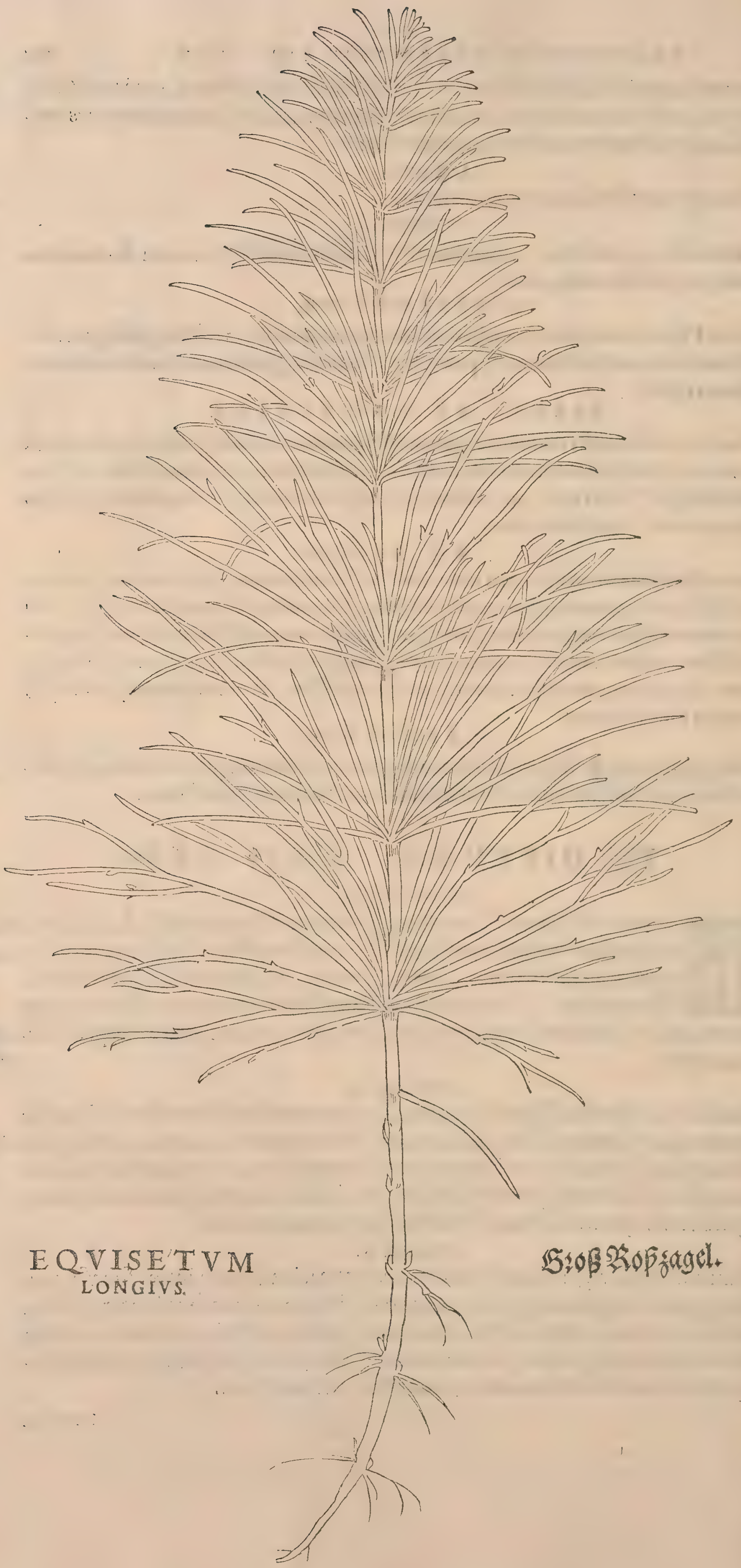
Eius duo sunt genera. Vnum longius, quod nonnulli ætatis nostræ herbarij ab asperitate quam obtinet Asprellam uocant. Hinc est quod materiarij fabri ligneã pectinum & aliorum minutorũ operum ruditatem huius herbæ scabritia in nitorem expoliant. Germanicè groß Roßschwantz dicitur. Alterum breuius est, ad abstergenda uasa aptum. Germani klein Roßschwantz appellant.

Asprella.

FORMA.

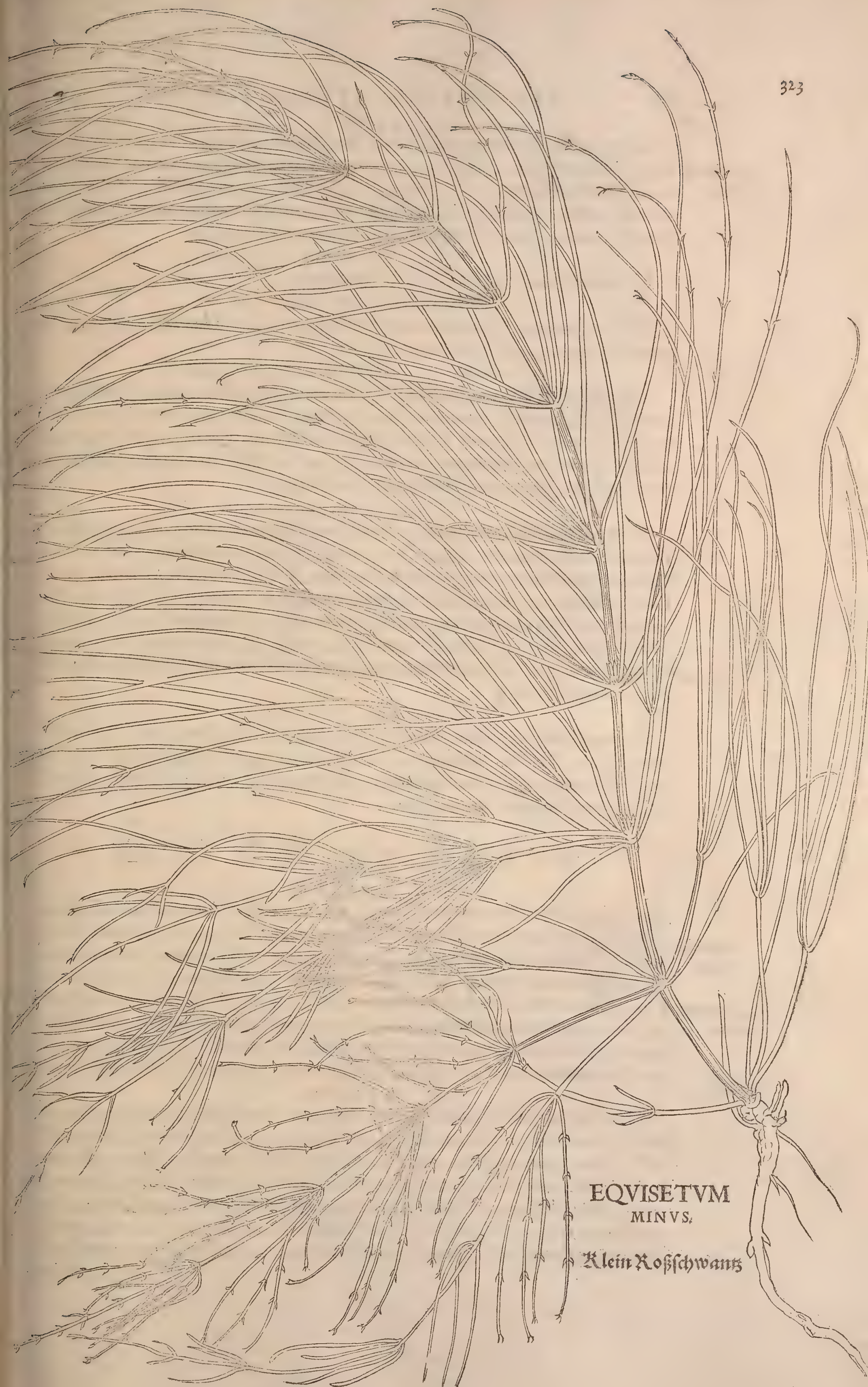
Primum Equiseti genus cauliculos habet inanes, leniter rubentes, subasperos, solidos, geniculis qui inuicem inseruntur dissectos, in quibus folia iuncea, crebra, & tenuia. In altitudinem adsurgit, scandendo proximas stipites comis circunfusa dependet multis, nigris ut equorum cauda. Radix illi est lignosa, dura. Alterũ comas per interualla habet breuiores, candidiores & molliores.

LOCVS.



EQVISETVM LONGIVS.

Groß Roßzagel.


EQVISETVM
MINVS.
Klein Roßschwantz

C

LOCVS.

χαράδρανον. *ἔφυδρον.*

Longius Equisetũ in aquosis locis & scrobibus prouenit, nec eo in fossis prope aquas & umbrosis locis alia planta frequentior est, ut hoc nomine χαράδρανον Græcis dictum sit. Neq; enim χαράδρα aliud est illis nisi terrę rima & fissura. ἔφυδρον etiam non alia ratione, quàm quod in aquosis produceretur, nominauerunt. Alterum in pratis inuenitur, nec ferè frequentius occurrit, inuisa fœnisecis.

TEMPVS.

Vtrunq; æstate suis in locis copiose prouenit.

TEMPERAMENTVM.

Adstringentem cum amaritudine facultatem, ac proinde ualenter simulq; citra mordicationem exiccantem, obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipsa adstringit, quapropter succus eius sanguinem ex naribus erumpentem sistit. Dysentericis cum uino potus confert. Vrinam cit. Folia cruenta uulnera glutinant trita & inspersa. Herba & radix tussientibus, orthopnoicis, ruptisq; succurrit. Quinetiam intestinorum diuisiones, uesicæ dissectionem, & intestinorum ramicem coalescere cogiq; folia in aqua pota feruntur.

EX GALENO.

Vulnera maxima conglutinat, etiamsi præsectos esse neruos contingat: præterea intestinorum ramices cogit. Cæterum ad sanguinis reiectionem, ad fluxũ muliebrem, potissimum rubrum, ad dysenterias, & ad alia uentris profluuia generosum est medicamentum herba ipsa aut ex aqua, aut ex uino epota. Sunt qui de ea scriptum reliquerunt, quod nonnunq; etiam uesicæ, & tenuium intestinorum uulnera succus ipsius sanauerit. Prodest etiam profluuio sanguinis ex naribus, tum
D fluxu obnoxijs in uentre affectibus ex austerorum quopiam uinorum potus, ac si febre teneatur ex aqua.

EX PLINIO.

Vis eius spissare corpora. Succus sanguinem è naribus fluentem inclusus sistit, item aluum. Medetur dysentericis in uino dulci potus cyathis tribus. Vrinam cit. Tussim, orthopnœam sanat: item rupta, & quæ serpunt. Intestinis & uesicæ folia bibuntur. Enterocœlen cohibet.

DE HIBERIDE. CAP. CXXI.

NOMINA.

Nasturtium agreste.

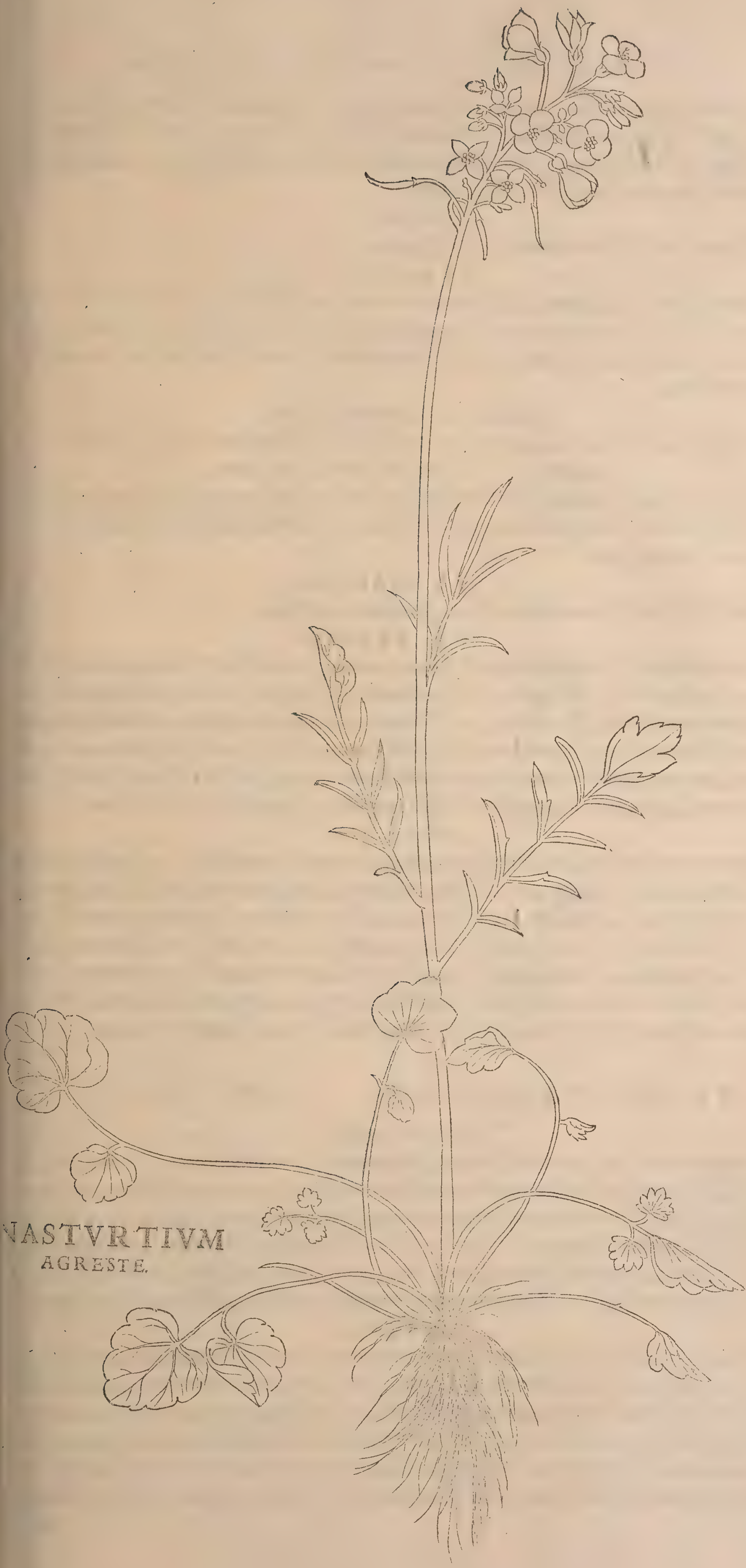


IBEPIΣ, ἢ καρδαμαντικὴ, ἢ ἀγριοκάρδαμον Græcis, Galeno & Paulo alio nomine Lepidion: Hiberis, Nasturtium agreste Latinis appellatur. Officinis nostris incognita. Germanis Gauchblům/ non alia ratione quàm quod plerosq; qui in illius notitiam nondum peruenerunt, infatuet. Potest etiam cõmodè dici wilder Kreß. Cardamantice, & Agriocardamũ Græcis appellata, quod radici odor insit Nasturtij: uel quod eius folia partim Nasturtio aquatico, quod à Dioscoride Sisymbrium cardamine dicitur, partim etiam hortensi, quod Cardamon Græcis nominat̃, similia sint: uel quod gustu Nasturtiũ referant.

Agriocardamon cur dicta.

FORMA.

Folia Nasturtio similia habet, uerno tempore uirentia, cubitali longitudine, aut minore, flore lacteo, radicibus duabus, sed una apud nos frequentius, nititur, odore Nasturtij quam acerrimo. Ex qua nimirum descriptione omnibus perspicuum fit, herbam cuius picturam exhibemus esse Hiberida: caulem enim cubitalem obtinet, foliaq; Nasturtio similia. Quæ enim à radice statim exeunt, aquatici, quæ uero in supremo caule emicant hortensis Nasturtij folia referunt. Verno quoq; tempore uirent, flos deniq; lacteus est, hoc est, in albo purpurascens: hunc enim Dioscoridem



Gauchblům.

c

C ridem uocare lacteum florem, satis testatur quarta Ranunculi species, cuius etiam florem, qui colore huic similis est, lacteum esse scribit. Semen quoque in siliquulis tam exiguum producit, ut, Plinio etiam teste, uix aspici posit: radicem autem exilem atque acrem, cui inest Nasturtij odor.

LOCVS.

Nascitur incultis locis, circa itinera & prata.

TEMPVS.

Verno tempore apparet, Aprili potissimum mense & Maio, duratque ad æstatis initia, quo potissimum tempore lacteum florem fundit: initio enim purpureo colore maculatus uidetur: efficacioremque usum obtinet, quod tum semen etiam in siliquulis proferat.

TEMPERAMENTVM.

Ex quarto est ordine calefacientium, ut Nasturtium, minus tamen eo desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix calefacit & adurit. Vtilis est ad coxendicis dolores cum suillo adipe salso, emplastri modo quaternis horis illita. Deinde in balneũ descendatur, & oleo cum lana locus perungatur.

EX GALENO.

Similis Nasturtio tum odore, tum gustu, tum uiribus.

EX PLINIO.

Coxendicibus & articulis omnibus cum axungia modica utilissima, uiris plurimum quaternis horis, fœminis minus dimidio adalligata, ut dein in balneum descendatur in calidam, & postea oleo & uino corpus perungatur, diebusque uicenis interpositis idem fiat, si qua admonitio doloris supersit. Hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos. Imponitur in ipsa inflammatione, sed imminuta. Adalligata
D capiti cum Quinquefolio, epiphoras & si qua in oculis uitia sunt, emendat.

APPENDIX.

Recentiores herbarij eius herbæ cuius picturam damus usum probant contra pediculos si lixiuio incoquatur. Vnde colligere licebit, eam exiccandi & ex alto euocandi trahendique facultatem, haud secus atque Nasturtiũ aut Sinapi, habere. Nam, Galeno lib. I. de composit. med. secundum locos, cap. vij. teste, medicamenta quæ phthiriasi medentur necessariò exiccant atque ex alto trahunt. Vt iterum euidentissimum sit hanc herbam, eo quod Nasturtij facultates obtineat, esse ueram Hiberida, non obstante quod raró aut nunquã duabus, sed una potius & exili nitatur.

DE HIPPOSELINO. CAP. CXXII.

NOMINA.

Officinarum error.

Hipposelinũ unde dictum.

Olus atrũ quare appellatum.



ΙΠΠΟΣΕΛΙΝΟΝ Græcis, Olus atrum Latinis dicitur: officinæ eius semine perperam pro Petroselino macedonico utuntur. Germanis groß Epffich/oder groß Eppich appellatur. Hipposelinon autem à magnitudine dictum est: siquidem Græci magnis & amplis rebus hippo præponere solent, adeò ut Hipposelinũ Latinis nihil aliud nisi grande Apiũ sit. Olus autem atrum uel pullum à folijs, quæ atro colore nitent, appellatum esse uidetur.

FORMA.

Maius est hortensi Apio, caule cauo, alto, tenero, ueluti lineas habente, folijs latioribus, subpuniceis, Libanotidis coma, plena flore, in corymbos antequã defloreat cõgesta, semine nigro, oblongo, solido, acri, odorato, radice odorata, intus candida, ori grata, pro caulis magnitudine non admodũ densa. Porrò ne mireris quod picturæ non ex omni parte respondeat descriptio: neque enim Hipposelinum integrum, & quod ad perfectam peruenit ætatem, floresque & semen produxit, damus, sed id


HIPPOSELINVM
Groß Epffich.

C ſed id tantum quod primo erumpit. Radicem itaq; tantum & folia depingi curauimus, ut quæ Oleris atri, cuius ſæpè fit apud Dioſcoridem mentio, forma, ſaltem in folijs & radice, eſſet, cerneres. Annitemur tamen ut aliquando integram eius herbæ picturam exhibeamus.

LOCVS.

Naſcitur in umbroſis, & iuxta paludes.

TEMPVS.

Satum tardè prouenit, ideoq; factum ut integrè depictum dare nobis haud licuerit. Floret, Plinio teſte, æſtate.

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſt in ſecundo ordine, ut Apium, & ſiccum in medio tertij.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eſtur olerum modo ceu Apium. Radix etiam cocta & cruda eſtur. Quinetiam folia & caules cocti manduntur, & per ſe aut cum piſcibus præparantur. Crudaq; ad ſalgama condiuntur. Semen potum in mulſo menſes ducit. Rigore concuſſos calfacit potum & illitum. Vrinæ ſtillicidio auxiliatur. Radix eadem præſtat.

EX GALENO.

Hippoſelini ſimilis Apio uis eſt, ualidior tamen. Menſium autem & urinæ ciendæ potiſsimum facultatem habet, ut liquet ex capite eiuſdem de Smyrnio.

EX PLINIO.

Olus atrum quod Hippoſelinum uocant, aduerſatur ſcorpionibus. Poto ſemine torminibus interaneis medetur. Itemq; difficultatibus urinæ ſemen eius decoctum ex mulſo potum. Radix eius in uino decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabioſi morſibus potum & illitum medetur.

D

DE IXO. CAP. CXXIII.

NOMINA.



ΞΟΣ Græcis, Viſcum Latinis & officinis, Germanis Miſtel / oder Affolter nominatur.

FORMA.

Planta eſt fruticoſa, lenta, ſemper uirens, intus porracei coloris, extrà ſubflaua, folijs buxi, acinis exiguis, ſine flore.

LOCVS.

Nunq; in terra, ſed ſemper in arbore, quercu præſertim, pyro, mâloq; prouenit.

TEMPVS.

Autumni initio cum ſuis acinis decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

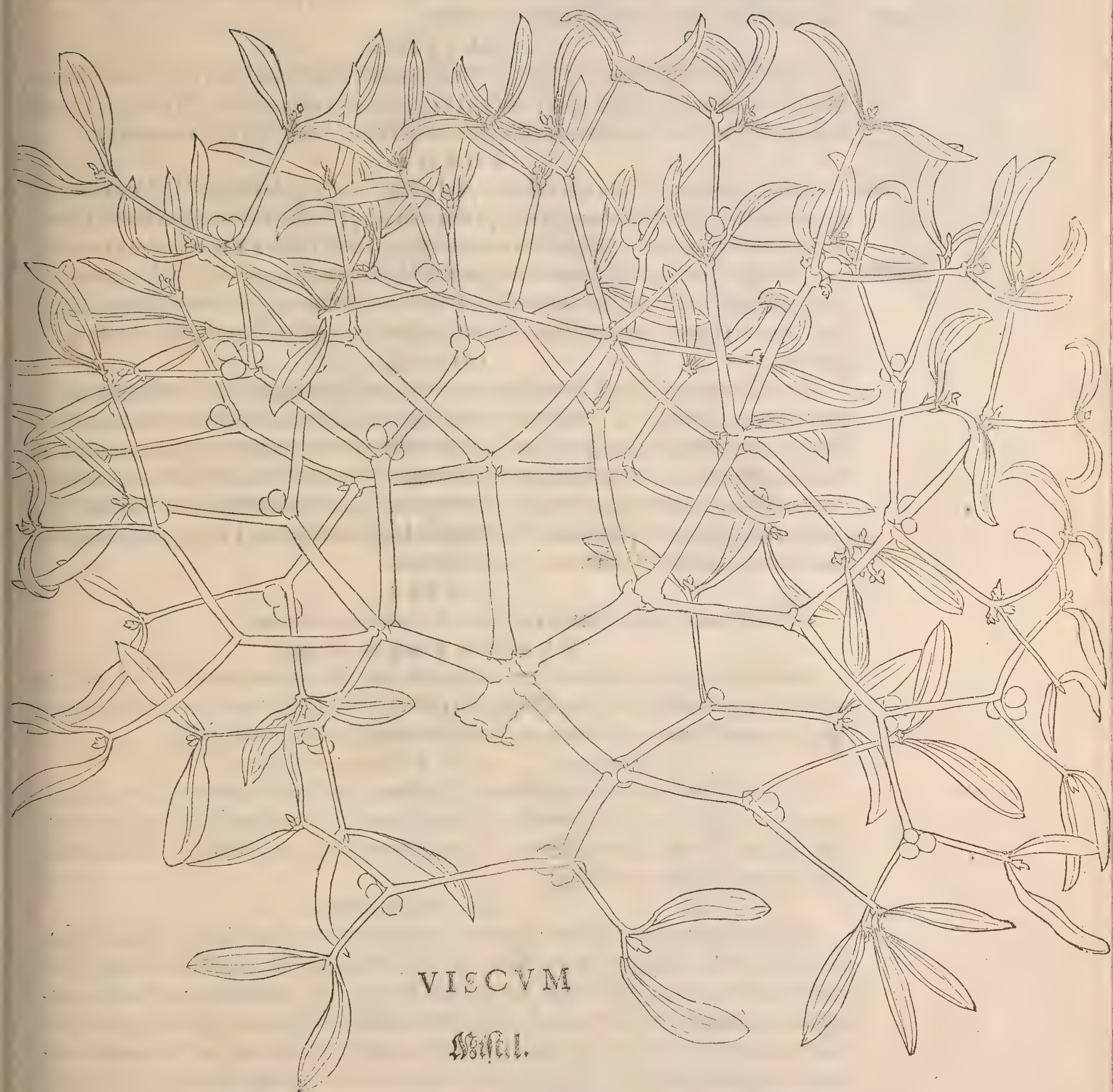
Calefacit cum acrimonia: ex plurima enim aëria & aquea, paucißima terrena conſtat. Igitur acrimonia in eo amaritudinem excellit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Diſcutit, emollit, attrahit: tubercula, parotidas, cęterosq; abſceſſus cum reſina & pari cæra mixtum, maturat. Epinyctidas in ſplenio curat. Cum thure antiqua ulcera, & malignos abſceſſus mollit. Lienes cum calce, aut gagate lapide, aut aſio coctum & impoſitũ minuit. Cum auripigmento aut ſandaracho illitum, ungues extrahit. Mixtum cum calce & fæce, uim ſuam intendit.

EX GALENO.

Valenter ex alto humores extrahit: nec tenues tantum, ſed & craſsiores, eosq; diffundit ac digerit. Eſt autem ex eorum genere quæ non protinus admota calfaciunt, ſed quæ tempus requirunt, uelut Thapſia.



VISCVM

Mistel.

C

NOMINA.

Guadum. Nilech. Indicum. Osatis. ΙΣΑΤΙΣ Græcis, Isatis Latinis uocatur. Gallis, ut in cõmentarijs suis testatur Cæsar, Glastum olim dicebatur, nunc Guadum. Germanis autem ad hoc nomen alludentibus, Weydt nominat. Arabibus Nil, Nilech, & Indicum, ut lib. i. Paradox. cap. uigesimosexto monstrauimus. Barbari deprauata uoce Osatim appellant.

GENERA.

Duo Isatidis sunt genera. Vna enim satiua, qua tingendis lanis infectores utuntur. Altera uerò syluestris, qua lanarum infectores haud utuntur. Priorem Germani simpliciter Weydt/alteram uerò cum adiectione wild Weydt nominant.

FORMA.

Satiua. Satiua folia habet Plantagini similia, sed pinguiora, nigrioraq́, caulẽ duobus cubitis altiorẽ. Hęc Dioscorides, qui reliquas notas, quę syluestri similes per omnia sunt, cõmemorare noluit. Ex syluestris tamen effigie facilè quales sint æstimare poteris: Syluestris. hęc eñ teste Dioscoride, satiuæ similis est, folia tamẽ maiora obtinet, ad Lactucę folia accedentia: caules etiã tenuiores, multifidos, rubicantes, qui in cacumine folliculos linguarũ figura multos dependentes habent, in quibus semen. Flos ei luteus & tenuis.

LOCVS.

Isatis satiua copiose in Germania prouenit, pręsertim agro Erphordiano, cui magnum quæstum adfert. Viridem enim herbam trusatilibus molis premunt, ut herbaceã saniem excludant: dein abacto liquore digerunt in magnos globos, quos tabulatis cõputrescere in æstate feruente sinunt. Hos cortinis infectoriæ coquunt officinæ, & laneos pannos, ac uellera demergunt, ut cœruleũ imbibant colorem. Syl-
D uestris sua sponte in quibusdam Germaniæ locis nascitur, ut Tubingæ, ubi omnes uinearum maceries hac herba septæ uidentur.

TEMPVS.

Maio & Iunio mense florent, ac subinde semen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Isatis satiua ualenter admodum exiccantis, nondum tamen mordentis facultatis est: amara enim simulatque adstringens existit. Syluestris uerò acre quiddam, tum gustu, tum actione præfert: proinde ualentius quàm satiua deficcat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Isatidis satiuæ folia omnia œdemata & tubercula illita discutere possunt. Cruenta uulnera glutinant. Sanguinis profluuia sistunt. Vlcera phagedænica, herpetas, erysipelata, & putrescentia sanant. Syluestris eadem quæ satiua potest. Lienosis etiam pota & illita auxiliatur.

EX GALENO.

Satiua magna ulcera durorum corporum glutinat, etiamsi in capitibus musculorum fuerint, & sanguinis profluuio laborantibus partibus utiliter illinitur. Tumores œdematodes mirificè discutit, simul & reprimit, omnibusq́ ulceribus malignis mirabiliter resistit, etiamsi putrescant, etiamsi erodantur. Quod si quando laborantis natura ualidior appareat, folijs eius tritis aut panem, aut hordeaceã farinam, aut triticeam, aut polentam, pro uincente in unoquoq́ affectu, miscere oportebit. Syluestris uerò potentissimè humidis putredinib. obsistit, ad cętera uerò iam comprehensa deterior: immoderatius enim & cum mordacitate deficcat, talia nanque irritantur hoc pacto, & phlegmone grauari incipiunt. Cæterum ob facultatis robur lienosis quoq́ utilis est, quum altera prodesse nondum posit.

EX PLINIO.

Isatidis folia trita cum polenta, uulneribus prosunt. Sanguinem sistit. Phagedænas & putrescentia ulcera, & quæ serpunt, sanat. Item tumores ante suppurationẽ. Contra ignem sacrum, radice uel folijs prodest, uel ad lienes pota.

DE ITEA.


ISATIS
SATIVA.
Weydt.



ISATIS
SYLVESTRIS.

Wild Weydt.

A NOMINA.



ITEA Græcis, Salix Latinis, Weiden / oder Felber Germanis appellatur. Salix uerò à saliendo dicta est, quod ea celeritate crescat, ut quasi salire uideatur. Sic etiam Iteam quasi Salicem uocauerunt Græci. *Salix cur dicta. Itea unde uocata.*

GENERA.

Tria Salicis genera Theophrastus lib. iij. cap. xiij. de historia plantarũ recenset. Primã nigram nominari dicit, quod nigro aut puniceo cortice obducta sit. Secundam candidam, quod candido obducatur cortice. Tertiam coactę breuitatis ac pumilam, Helicen Arcadibus appellari scribit. Plinius etiam lib. xvij. cap. xxxvij. tria Salicis nomina cõmemorat: Viminalem, eandemq́ purpureã: Vitellinam à colore luteo, graciliorẽ priore: Gallicam, quæ sit tenuissima. Lucius Columella lib. iiij. cap. xxx. eiusdem quoque tria facit genera, Græcam, Gallicam, & Sabinam, quam etiam Amerinam uocari à plurimis scribit. Gręcam flaui coloris, Gallicam obsoleti purpurei, tenuissimiq́ uiminis, Sabinam gracilibus uirgis atq́ rutilibus esse asserit. Quæ sanè singula pulchrè cum ijs quæ Theophrastus tradit, conuenire uidentur. Nam primam Salicis speciem, quam Theophrastus nigram aut puniceam uocat, Plinius Viminalem, Columella uerò Sabinam & Amerinam appellat, Germani rot Weiden nominant. Secundam speciem, quam Theophrastus candidam, Plinius Vitellinam, Columella autem Græcam uocat, Germani geel Weiden. Tertiam, quæ Theophrasto Helix dicitur, Plinius & Columella Gallicam appellant, Germani uerò à tenuitate klein Weiden. *Salix nigra. Candida. Pumila. Viminalis. Vitellina. Gallica. Græca. Sabina. Prima Salicis species. Secunda. Tertia.*

FORMA.

Salix breui caudice consurgit, ramis longis, è trunco extrêmo ueluti à capite pro-
B deuntibus, lentis, flexilibus: folijs longis, subtus incanis, supernè uirentibus: flore seu nucamento squamatim compactili, lanuginoso, propendente, fructu qui facilè ante maturitatem euanescat.

LOCVS.

Aquosis lætatur, ideoq́ auctu perquam facilis.

TEMPVS.

Floret primo statim uere. Ocyssimè amittit fructum, antè quàm omnino maturitatem sentiat, ob id dicta Homero ὠλεσίκαρπος, hoc est, frugiperda, Odyss. κ. ubi sic canit: μακραί τ' αἴγειροι καὶ ἰτέαι ὠλεσίκαρποι. Fructum siquidem fert, Plinio autore, abeuntem in araneam antequam percoquatur.

TEMPERAMENTVM.

Salicis tum folia, tum flores, citra mordacitatem exiccantis sunt facultatis, ac modicè adstringunt. Cortex tamen eius siccior.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

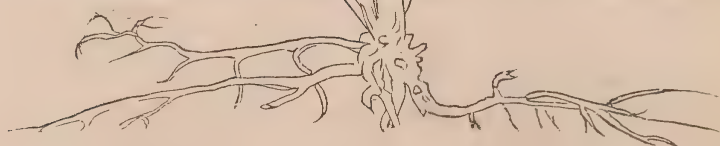
Adstringunt Salicis folia, fructus, cortex & succus. Folia trita cum exiguo pipere & uino pota ileosis conueniunt. Per se etiam cum aqua sumpta, præstant mulieribus ne concipiant. Fructus potus sanguinẽ expuentibus prodest. Cortex eadem pręstat. Vstus & cum aceto subactus, clauos & callos illitus tollit. Ex folijs & cortice succus in putamine mâli punici cum rosaceo calfactus, aurium doloribus auxiliatur. Decocto eorum podagras foueri optimũ. Furfures exterit. Excipitur etiam è Salice succus exciso cum floret cortice: in interiore enim eius parte concretus inuenitur. Vim autem habet exterendi quæcunq́ pupillæ claritati obstant.

EX GALENO.

Salicis folijs ad cruenti uulneris glutinationẽ quis uti posset. Verũ floribus eius maximè propè omnes utunt̃ medici ad exiccantis emplastri pręparationẽ: est enim uis eorum desiccatoria: habent etiam quandam adstrictionẽ. Sunt qui succum ex ea expressum, medicamen seruent mordacitatis expers & exiccatorium, ad multas res uti-

PRIMVM SALICIS GENVS.

Rot Weiden.





ALTERVM SALICIS GENVS.

Geel Weiden.



TERTIVM
SALICIS GENVS.

Klein Weiden.

A res utile. Haud enim inuenias quid ad plures res utilius medicamento citra mordacitatem exiccante, quod paulum etiam adstringat. Porrò arboris cortex similem facultatem obtinet, tum floribus, tum folijs, nisi quod temperaturæ sit siccioris, uelut omnes cortices. Sed hunc quidam comburunt, eiusq́ue cinere utuntur ad ea omnia quæ ualenter desiccare oportet. Nam clauos quos uocant, callos, myrmeciasq́ue tollunt, aceto ipsum macerantes acri. Nonnulli autem dum floret Salix, corticem eius incidunt, & succum quendam colligunt, utunturq́ue ad ea quæ pupillas obfuscant, extergente uidelicet simulq́ue tenuium partium medicamine. Vti uerò illo ad multa alia quis posset, siquidem talis sit.

EX PLINIO.

Salicis fructus ante maturitatem in araneam abit. Sed si prius colligatur, sanguinem reijcientibus prodest. Corticis è ramis primis cinis, clauum & callum aqua mixta sanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admixto succo suo. Est autē hic trium generum. Vnum arbor ipsa exudat gummi modo. Alterum manat in plaga cum floret, exciso cortice trium digitorū magnitudine. Hic ad purganda quæ obstant oculis, item ad spissanda quæ opus sunt, ciendamq́ue urinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius succus est detruncatione ramorū à falce destillans. Ex ijs aliquis cum rosaceo in calyce mâli punici calfactus, auribus infunditur: uel folia cocta, & cum cera trita imponuntur. Item podagricis. Cortice & folijs in uino decoctis fouere neruos utilissimum. Flos tritus cum folijs furfures purgat in facie. Folia trita & pota intemperantiam libidinis coërcent, atque in totum auferunt usum sæpius sumpta.

B

DE CAPNO. CAP. CXXVI.

NOMINA.



ΚΑΠΝΟΣ Grȩcis, Fumaria Latinis: officinis Fumus terrȩ, Germanis Erdrauch/Daubenkropff/Katzenkörbel appellatur. Fumaria uerò hæc herba dicta est, propterea quod succus eius oculis inditus, ueluti fumus lachrymas mouet, oculosq́ue mordicat. *Fumus terræ.* *Fumaria unde dicta.*

FORMA.

Fruticosa herbula est, Coriandro similis, tenera admodum: folijs candidioribus, cineracei coloris, undiq́ue numerosis: flore purpureo.

LOCVS.

Nascitur in segetibus hordeaceis, hortis, uineis, sepibus, & macerijs, alijsq́ue locis incultis atque pinguibus.

TEMPVS.

Carpitur in fine Maij mensis & Septembris.

TEMPERAMENTVM.

Capnos calida & sicca in secundo esse uidetur ordine, id quod ex gustu patet: acris enim & amara est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius succus acris est, uisum acuit, lachrymas ducit, unde & nomen traxit. Illitus cum gummi duplices palpebrarum pilos renasci non finit. Cōmanducata herba biliosam urinam trahit.

EX GALENO.

Capnos acris simul & amaræ qualitatis est particeps, nec tamen planè expers est acerbæ. Quamobrem biliosam urinam multam prouocat, sanatq́ue iecinoris obstructiones & debilitates. Succus eius oculorum aciem acuit, non parum lachrymarū trahens, uelut ipse fumus: nam hinc ei appellatio indita. Plebeius quidam ea uti solebat ad stomachum roborandum, unaq́ue uentrem lubricandū. Siquidem herbam



FVMARIA Erdrauch.

A primum deſiccatam condebat: dein cum uti uolebat ſubductionis quidem gratia melicrato inſpergebat: roborandi uerò cauſa, uino nimirum diluto.

EX PLINIO.

Claritatē facit inunctis oculis, delachrymationemq́; ceu fumus, unde nomen accepit. Eadem euulſas palpebras renaſci prohibet. Bilem per urinam trahit.

DE CICI. CAP. CXXVII.

NOMINA.



IKI, ἢ κρότων Græcis, Ricinus Latinis, Mauritanis Kerua, officinis nonnullis Cataputia maior, quibuſdā etiam Pentadactylon & Palma Chriſti, quod ſcilicet eius folia in humanæ manus effigiem articulentur: Germanis Wunderbaum/oder Creutzbaum dicitur. Croton autem & Ricinus à ſimilitudine animalis, quod ſemen eius referre uidetur, nominata eſt. Sunt enim Græcis κρότωνες, & Latinis Ricini, inſecta animantia, quæ canibus præſertim adhærent, quibus cibi nullus exitus eſt, colore liuido, nullis diſcreta membris, in globum continuè creſcentia, donec plenius ſaginata, poſt aliquot dies ſponte ſua decidant. Hinc eſt quod à Germanis noſtris Zeckenkörner nominentur. Cherua. Cataputia maior Croton & Ricinus unde dicta. κρότωνες.

FORMA.

Arbor eſt paruę ficus magnitudine, folia Platano ſimilia habens, maiora tamen, læuiora & nigriora. Caudices uerò & ramos arundinis modo concauos. Semen in uuis racemiſue aſperis, quod cortice nudatum, Ricino animali ſimile eſt. Quæ deſcriptio ita picturæ quadrat, ut nihil magis.

LOCVS.

B Naſcitur nuſquam in Germania noſtra, niſi ſatum fuerit. Satum autem ſemel copioſe prouenit. Sine difficultate etiam paſsim iam in hortis prouenit.

TEMPVS.

Carpitur Autumno dum ſemine abundat.

TEMPERAMENTVM.

Ricinus in ſecundo uel ſummum tertio ordine calefacientium & ſiccantium eſſe apparet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ex ſemine Ricini oleum nomine Ricininum exprimitur, ad edendum minimè aptum: alioquin tamen lucernis & emplaſtris utile. Grana triginta numero putaminibus purgata, trita & pota, pituitam, bilem, & aquam per aluum deijciunt. Vomitiones etiam mouent. Eſt uerò iniucunda admodum & laborioſa huiuſcemodi purgatio: ſtomachū enim ualidè ſubuertit. Tuſa & illita uaros, maculaſq́; ſole cōtractas purgāt. Folia trita cum polenta, oculorū œdemata & inflammationes ſedant, mammaſq́; turgentes cohibent. Per ſe aut cum aceto illita ignes ſacros reſtinguūt. Oleum Ricininū

EX GALENO.

Semen Ricini, quod etiam purgat, extergendi & digerendi facultatem obtinet. Sic uerò & folium, ſed undequaq́; debilius. Oleum quod ex ſemine cōficitur, tum calidius, tum tenuiorum partium, quàm eſt oleum commune, ac proinde quoque digerit.



RICINVS Wunderbaum.

A

NOMINA.



ΙΡΣΙΟΝ græcè, Spina mollis, Buglossum magnum latinè nominatur: officinæ, necnon herbarij Buglossam uel Linguam bouis uocant. Cirsion autem eò quod uarices, quos Græci κιρσοὺς nominãt, sanet, dicta est. Germanis Ochsenzung appellatur. *Buglossa.* *Cirsion cur dicta*

GENERA.

Nos duo damus genera, quorum unum Germanicum, alterum uerò Italicum est, in quo omnia sunt maiora.

FORMA.

Caulis est tener, duûm cubitorum, triangularis. Ab inferiore parte foliolis rosaceorum figura, angulos spinosos per interualla, sed molles habentibus. Folia Buglosso similia, modicè hirsuta, longiora, albicantia, extremitatibus aculeata obtinet. Cacumen in caule orbiculatum, hirsutum, in quo capitula in summo purpurea, quæ in lanugines euanescunt. Hæc sanè descriptio satis monstrat, Cirsion esse Buglossam hodie uocatam, cum ei deliniationes omnes, nulla ferè reclamante nota, conueniant. Siquidem caulis ei tener, bicubitalis, triangularis, spinosis per interualla angulis, sed mollibus & innoxijs aculeis. Folia Buglosso similia, longiora tamen, aut lege, μικρότερα, hoc est, minora, cum Plinio: subcandida, leniter hirsuta, in extremis partibus aculeata. Cacumen quoque caulis circinatum, hirsutum, in quo capitula purpurea. Etsi uero reliqua omnia conueniant, tamen capitula purpurea non abeunt in pappos neq; in nostra, neq; in Italica. *Buglossa nostra.* *Locus Dioscoridis emendatur.*

LOCVS.

Producitur locis cultis & incultis, arenosis potissimum & petrosis. Italicũ etiam
B hodie in multis hortis magna copia nascitur.

TEMPVS.

Carpitur Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

In primo calefacere & humectare ordine apparet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

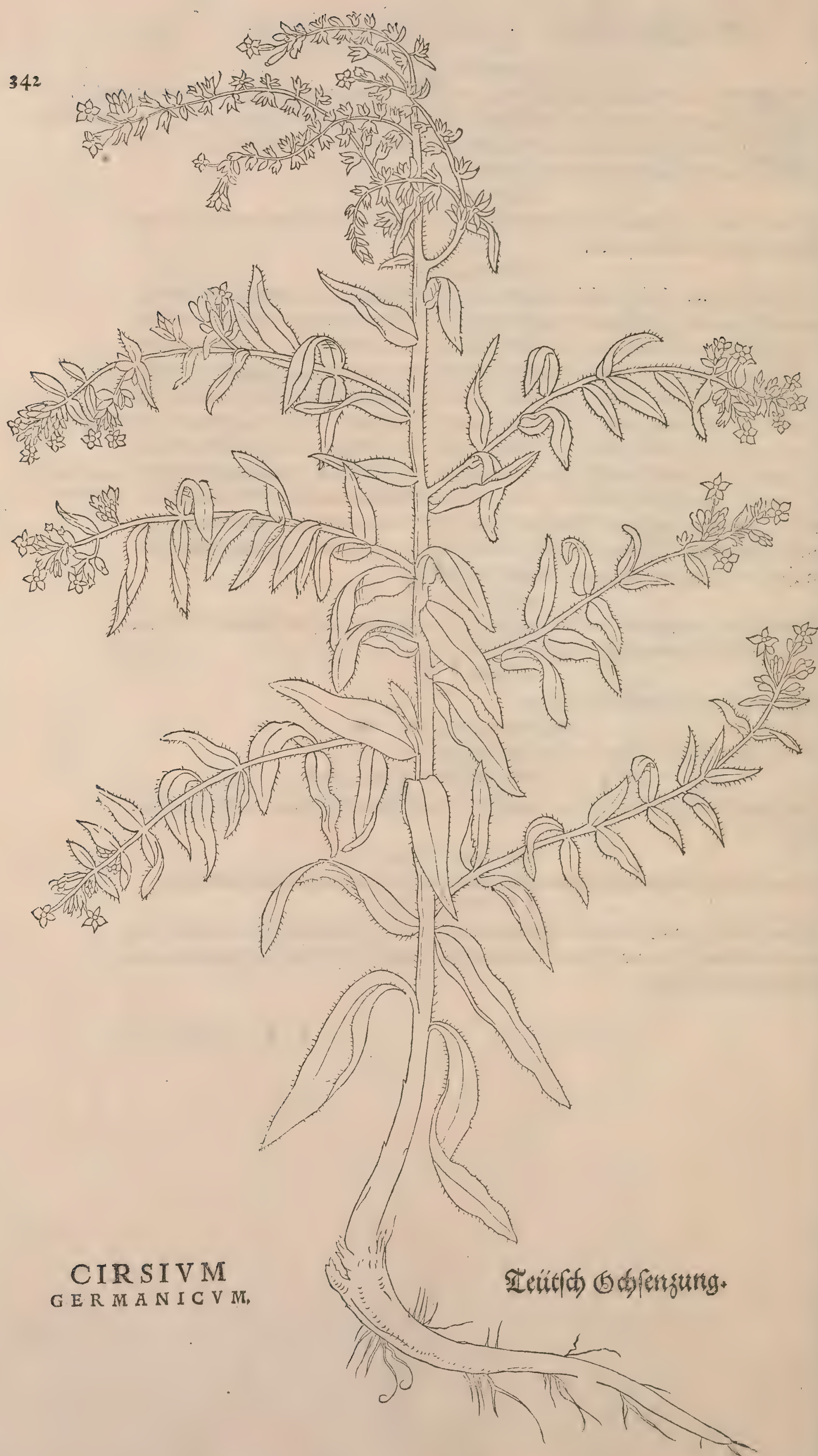
Radicem Cirsij laboranti loco adalligatam, dolores uaricum sedare Andreas scripsit.

EX PLINIO.

Hanc herbam radicémue eius adalligatam, dolores uaricum sanare tradunt.

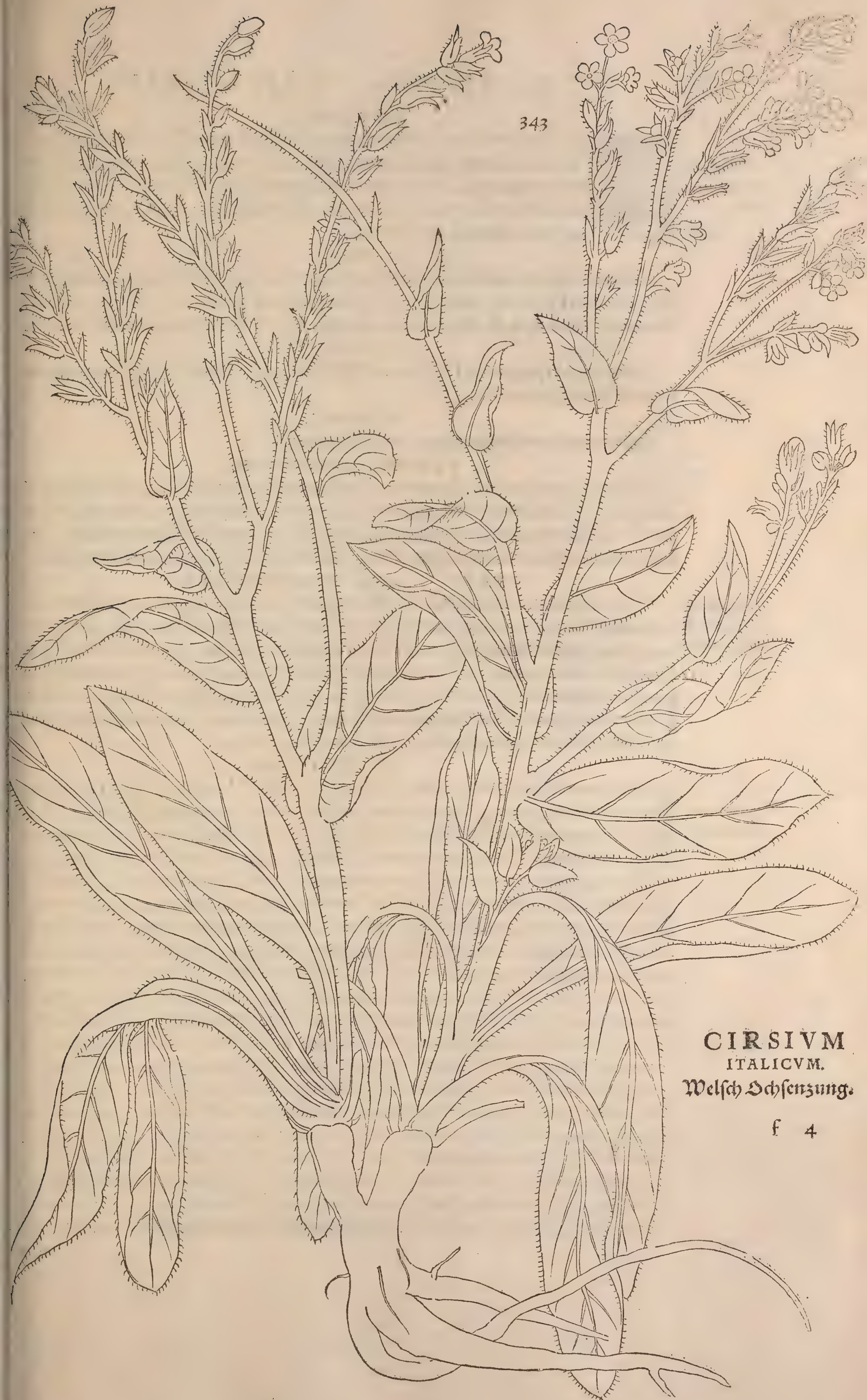
APPENDIX.

Non plures iam cõmemoratis facultates Cirsio, Dioscorides & ueteres alij tribuunt. Videant igitur nostrę ætatis medici, ne temerè Buglossæ suæ quas non obtinet uires adscribant.



CIRSIVM
GERMANICVM.

Teútsch Gchsenzung.



CIRSIVM
ITALICVM.
Welsch Ochsenzung.

C

NOMINA.



Coriandrum. Corion quare uocatum. κόρυς.

ΚΟΡΙΟΝ, ἢ κορίαννον Grecis: Corion seu Coriannon Latinis, uulgo & officinis Coriandrum, Germanis, qui latinam seu officinarum appellationem imitantur, Coriander nominatur. Corio nomen fecisse cimices uerisimile est, quos folia & caules eius olent: κόρυς enim Græcis insecti id genus est, quod Latinis cimex dicitur.

FORMA.

Caulis Corianno exilis, sesquicubitalis, ramosus. Folium dum primũ erumpit Adianti, dein Fumariæ, odore graui. Flores candidos. Semen rotundũ ac nudum, firmum & diutinum. Radicem breuiusculam, ligneam, neq; admodum fibratam.

LOCVS.

Amat terram pinguem, Palladio teste, sed & macro solo nascitur. Nunquam autem nisi satum prouenit.

TEMPVS.

Autumno dum semine prægnans est carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Coriandri temperamentũ minimè frigidum ac simplex est, sed uariè coalitum & compositũ. Est enim copiosæ quidem amaritudinis particeps, quę in tenui simul ac terrestri substantia fundat: sed & aquosæ humiditatis tepidę ei nõ parum inest. Habet etiã adstrictionis nõnihil, sicut paulò pòst ex Galeni uerbis clarius innotescet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hæc Dioscoridis uerba paulò pòst Galenus exibilat.

Vim refrigeratoriã habet Coriandrum, unde illitum cum pane aut polenta erysipelatis, & herpetibus medetur. Epinyctidas, testium inflammationes, carbunculosq; cum melle & uua passa sanat. Cum lomento strumas & tubercula discutit.
D Lumbricos semen cum passo potũ pellit, geniturámq; auget. Largius tamen sumptum, mentem non sine periculo mouet, quapropter copiosiorẽ & cõtinuum eius usum cauere oportet. Succus cum cerussa, aut argenti spuma, necnon aceto & rosaceo illitus, ardentes in summa cute inflammationes iuuat.

EX GALENO.

Dioscorides reprehenditur.

Coriannon siue Corion, aut utcunq; uocare lubet. Vetustiores Græci Coriannon nominabãt, ac recentiores omnes medici Corion appellitant, sicut & Dioscorides refrigeratoriã esse herbam dictitans, sed perperã. Siquidem ex contrarijs constat facultatibus, plurimũ habens amaræ essentiæ, quam ostendimus esse tenuium partium, & terrenam, nec modicum etiam aqueę humiditatis obtinentẽ, quæ est facultatis tepidæ. Habet autem & adstrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus uariè quidem agit ea quæ scribit Dioscorides, & non tantum ex refrigeratione. Cæterum ego cuiusq; particulatim actionis causam enarrabo, tametsi propositum fuerat mei unius duntaxat hoc in libro sententiã expromere. Sed fortè nihil obstabit, imò si uerum fatendum est, proderit nõnihil superiores methodos, quæ in paucis medicamentis sunt dictæ, hunc in modum repetere. Primum ergo nõ Dioscorides tantum, sed & alij complures medicorũ indeterminatè & citra limitationẽ de morbis pronunciant, sicut sanè hac quoq; tempestate non paucos reperias medicos insignes, præter alia, hac in re maximè hallucinantes. Interdum enim atra, liuida, frigidaq; reddita parte quæ erysipelas habuit, nec amplius refrigerantia poscente medicamenta, ceu antea, sed ea quæ infixum parti præter naturam humorem euacuent, ij tamen refrigerare perseuerant. Aliquando autem ad digerentia quidẽ transeunt, cæterum erysipelas sanare dicunt. Et sanè scribunt incipientibus etiamnum & crescentibus erysipelatis alia cõuenire medicamenta, aliaq; declinantibus. Verum res ita non habet. Neq; enim erysipelas etiam uocari debet posteaquam inflammatio eius



CORIANDRVM Coriander.

C eius & feruor, ac biliosum illud abierint: neq; quę facultate sunt frigida, neq; quę illa sanant, remedio esse putandum est, sed uelut si uel initio protinus aut percussis, aut alia de causa quauis tumor in parte quapiã aut liuidus, aut niger extiterit, eum frigidum esse affectum existimabis, & quæ digerant excalfaciantq; poscere: ad eundem modum si calida affectio in frigidam reciderit, negligenda quidem prior est, sed secunda alio nomine appellanda. Aut si displicet nominis mutatio, saltem sicut aliqui alia scribunt principij, alia declinationis remedia, haud frigida esse autumantes declinationis remedia, concedendũ sanè est, si cui ita placet, ut talis affectio etiam erysipelas uocetur: sed eam etiam calidã dicere ubi iam refrigerata est, id uerò neutiquam concedendum. Itaque ne quod tunc ei auxilio est, refrigeratorium esse credamus, sicut Dioscorides Coriannon, quod, ut ipse ait, cum pane aut polenta illitum erysipelas sanet. Nam quod exquisitum est erysipelas, & iam utique inflammatum & flauum est, nequaquam cum pane sanabit Coriannon, sed illud quod iam refrigeratum est. Proinde nos superioribus uoluminibus, quum determinata ac definita experientia cuiusq; medicamenti facultatem explorandam censuimus, quammaximè fieri posset simplicissimum eligi affectum consuluimus. At plerique medici, neq; quod uel plurimi morborum protinus ab initio compositi inuadant, norunt, neque quod alius affectus sit erysipelas exactum, alius uerò is qui uocatur ab omnibus nobis usitatè, ut à ueteribus quoq;, phlegmone. Alij autem inter hos medij plurimi, partim ut sic dicam erysipelata phlegmonode, partim phlegmonæ erysipelatodes. Ac inuenias nõnunquam ubi neutrum uincat, sed ad unguem paria sint. Quinetiam nõnunquam œdematodes esse erysipelas cõspicitur, sicut aliud

D scirrhodes, ut compositorũ morborum haud paruus aceruetur numerus. De quibus copiosius cum alibi disseruimus, tum in libris de curandi ratione. Dicetur autem & nunc, quoad saltem eorum meminisse necesse est, quod exactum erysipelas haud unquã ab antedicto cataplasmate curari possit. Voco autem exactum, quum à biliosa fluxione pars impleta fuerit. Porrò quod longè à refrigeratione absit Coriandrũ, uel ex ijs quæ ipse scripsit Dioscorides discere licet. Nam strumas, inquit, cum lomento discutit. Quod uerò nullum refrigerantiũ medicamentorũ idoneum sit discutiendis strumis, uel ipsum Dioscoridẽ non dubitare arbitror, ut qui sexcenta scripserit medicamenta strumas sanare potentia, quæ omnia temperie calida, & actionibus digerentia esse cõfessus est. Hactenus Galenus: cuius quidẽ, etsi prolixa sint, uerba ideo recensere placuit, ut uulgi & nõnullorum etiam medicorũ errorẽ detegeremus, qui pręter ueritatẽ Coriandri temperamentũ esse frigidum asserunt. Deniq; ut ex hoc loco discerent studiosi, quàm periculosum sit Dioscoridis ac aliorũ ueterum scripta sine limitatione sequi. Admonitos quoq; lectores esse uolumus, hoc caput ex eorum esse numero, in quo Galenus à Dioscoride dissentit.

Libro xiiij.

Exquisitum erysipelas.

Periculosum Dioscoridis scripta sine limitatione legere.

EX PLINIO VALERIANO MEDICO.

Non dubitanter Coriandro refrigeratrix potestas datur, nõ tamen simplex, ut prudentissimè Galeno uidetur, sed cui quædã portio austeritatis immixta sit, inde quod quædã ex eo uitia curantur, quæ nunquã omnino curaret, si sola uirtute frigida niteret. Cum melle & uua passa tritũ & impositũ, omnes tumores collectionesq; compescit. Præcipuè tamen isto genere medicaminis doloribus testium subuenit. Succo mâli granati et oleo in potione permixtum, animalia interaneis innata persequit. Semen ex aqua potum solutionẽ uentris stringit. Scriptũ à multis legitur tria Coriandri grana tertianas excludere ante accessionẽ si fuerint deuorata. Iisdẽ quoq; repellendis efficax est ipsum Coriandrũ ante solis ortum ignoranti ceruicali uiride subiectũ. Mirum est quod Xenocrates tradit, si unum seminis granũ fœmina biberit uno die menstrua cõtineri, biduo si duo, & totidẽ diebus quot grana sumpserit.

Eadẽ ferè sunt quæ alter Plin. lib. naturalis histo. xx. cap. xx. scribit, ideoq; omittere placuit. Tantũ addit, Marcum Varronẽ putare Coriandro subtrito cum aceto, carnem incorruptã æstate seruari.

APPENDIX.

A Non transeundum silentio erit quod Dioscorides hic diligenter monet, Coriandri copiosum & cõtinuum usum esse fugiendum. Ideoq; errare uehementer recentiores medicos, qui eo tam frequenter, potissimum ad caput roborandũ, cui infensissimum est, utuntur, manifestius est quàm ut probatione indigeat. A quo sanè errore uel id saltem reuocare eos deberet, quod idem Dioscorides, libro sexto, Coriandrum inter uenena connumeret. *Coriandro nõ copiose & cõtinuò utendum.*

EX SYMEONE SETHI.

Stomacho bonum est, & eundem corroborat. Cibos in uentriculo donec probè cõcoquantur retinet. Tostum igne uentrem sistit. Prodest ad phlegmonas & calidas temperaturas. Sanguinis profluuiũ potum, & si imponatur, compescit. Cum uino potum, lumbricos educit: immodicus tamen eius usus delirium facit. Huius etiam succus potus uenenum est & occidit. Qui enim hunc bibunt, muti fiunt, & desipiunt.

DE CASSVTHA. CAP. CXXX.

NOMINA.



ΚΑΣΣΥΘΑ recentioribus Græcis: Cassutha, y litera in u transeunte, ut sæpè fieri solet, Latinis appellatur: officinis & herbarijs nostræ ætatis hinc deflexa quadam pristini nominis umbra, Cuscuta dicitur, cum primum Cassutha, dein cõuersa Cascutha, postremo Cuscuta cœperit appellari. Sunt qui podagram lini uocant, quod quasi compedibus id cui insederit illiget, nec uinctum eo facilè possit extricari. Germanis Filtzkraut/oder Flachßseiden/ *Podagra lini.*
B oder Todtern dicitur. Errant qui Dioscoridis Androsacen esse putant, cum ueteres Græci, quod sciam, de Cuscuta hodie dicta, nihil memoriæ prodiderunt. Plinius tamen lib. xvi. cap. ultimo, eius uidetur meminisse ijs uerbis: Est & in Syria herba quæ uocatur Cassythas, non tantum arboribus, sed ipsis etiam spinis circumuoluens sese: Cassytas enim legendum non Cadytas: sic enim codices aliquot Pliniani, ut in suis annotationibus doctissimus Hermolaus admonet, ijsq; emendatiores, habent. Iam igitur memoria Plinij Cassytas herba suo nomine Syriaco uenerat in Latium, quod multis postea seculis usurpantes tam Pœni quàm Arabes, suis scriptis protriuerunt. Quod autem Plinius sine spiritu protulit, id librariorum culpa factum esse suspicor, qui inuertentes mutarunt Cassytha in Cassytas. *Androsace non est Cassutha.* *Plinij locus emendatus.*

FORMA.

Herbosis fruticibus adnascitur, earum adminiculo fulta: radice nulla, sed uelut ab alarum sinu prodeunte cirro capillamentóue miræ longitudinis, statim ab eius ortu sese ramulis conuoluente. Quæ iam ueluti clauiculis nixa, sensim proserpens herbarum fastigia scandens, & crebris uolutionibus opere topiario per uertices rotata, comas herbarum complectitur: tam uolubilis illi natura est. Folijs uidua cernitur. Florem fundit album, semine quoq; scatet tenui. Cirri dilutiore rutilant purpura, nõnunquam ex rubro rufescunt, fidibus lyrarum crassitie pares.

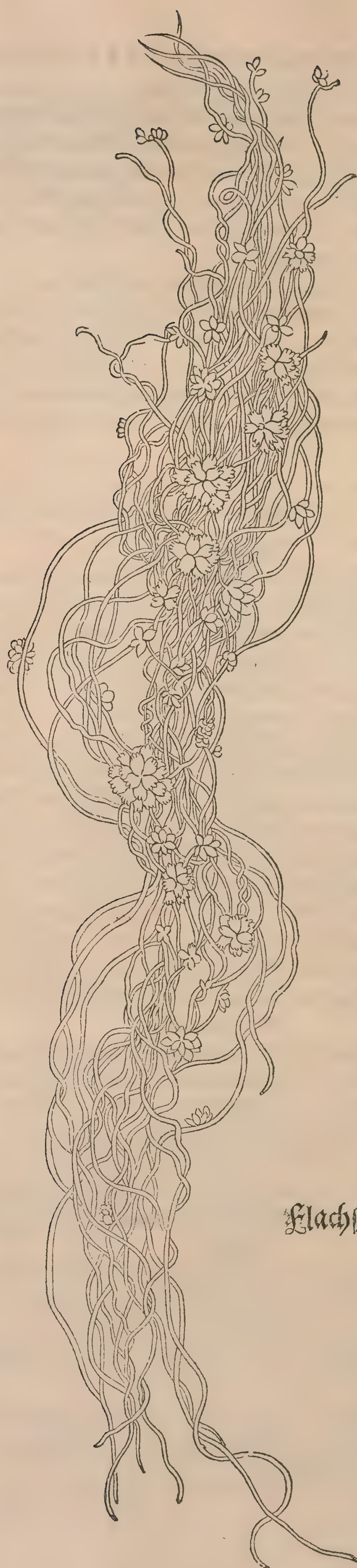
LOCVS.

Non in terra, sed in herbis arboribusq; passim nascitur Cassytha, quas tam spisso sæpius irretit cõtextu, ut tentorij modo herbosum cespitem à sole uindicet. Non nunquam cacuminib. impendens stirpes humi deturbat, propriamq; parentẽ suis laqueis strangulat, aut continuò materni alimenti suctu perducit ad tabem.

TEMPVS.

Aestate, Iulio potissimum & Augusto mensibus, maximus illius in Germania prouentus esse solet: hoc enim tempore tanta eius est luxuria, ut mole sua stirpes oneratæ ferè procumbere uideantur.

TEMPERA-



CASSVTHA Flachß seiden.

A TEMPERAMENTVM.

In primo calefacientium abſceſſu ſeu ordine, & deſiccantium ſecundo ſtatuendum; quandam enim reſipit amaritudinem.

VIRES.

Abſtergendi naturam obtinet, & cum quadam adſtrictione roborandi facultate prædita eſt. Iecinoris impedimenta laxat, infarcti & obſtructi lienis expedit uitia, uenas pituitoſis atque bilioſis exonerat humoribus, pellit urinam. Regio morbo ſubuenit qui iecinoris obſtructionibus contrahitur. Febribus ijs auxiliatur quæ pueros malè habent: ſed uſu nimio ſtomachum ſua aſtrictione grauat: uerum noxa tollitur, ſi Aniſi momentũ adijciatur. Natura eius flauam bilem per aluum exigere, ſed efficaciorem cum Abſinthio præbet effectum. Hæ quidem ex Pœnorum ac Arabum ſententia facultates Caſſuthæ tribuunt, qui utique uires illius longè magis gliſcere pollicentur, ſi parentis ingenium ei patrocinetur. Hinc eſt quod hanc forſitan ueteres Græci, quamuis triuialem, eo nomine ſubticuerunt, quod natiuas ſuæ meritò parentis dotes adſciuiſſet, è ſinu cuius uernaculum ebibens humorem aleretur. Nam ut teſtatum ijdem Arabicæ factionis medici reliquerunt, ſi calidæ inſidet herbæ arboriue, calidam ſortietur facultatem, & ſi decubuerit frigidæ, uim ſibi frigidam uendicabit.

DE CESTRO. CAP. CXXXI.

NOMINA.

ΚΕΣΤΡΟΝ græcè, Betonica ſeu Vetonica latinè: in officinis antiquũ nomen retinuit, Braunbetonick germanicè appellat. A uarietate autem B & copia remediorũ, Ceſtron à Grecis dicta eſt: hac ſiquidem uoce opus interpunctũ, acuúe pictum nominauere. Libri etiam à uarietate ſubiecti, ab aliquot Græcis hoc titulo inſcripti ſunt. Plinius quoque aliquando Ebur ceſtrum, id eſt, picturatum dixit. Betonica uerò ab inuentoribus Vetonibus, Hiſpaniæ populis, nominata eſt. *Ceſtron unde dicta.* *Betonica.*

FORMA.

Herba eſt caulem tenuem obtinens, cubiti altitudine, aũt maiorem, quadrangulum. Folia longa, mollia, quernis ſimilia, per ambitum inciſuris diuiſa, odorata, prope radicem maiora. In ſummo caulium ſemen ueluti Thymbræ ſpicatum ineſt. Radices ſubſunt tenues ut Ellebori.

LOCVS.

Naſcitur in pratis, ſyluis, montoſis, frigidis & opacis locis, ideoque Grecis ψυχότροφον uocata eſt. *ψυχότροφον.*

TEMPVS.

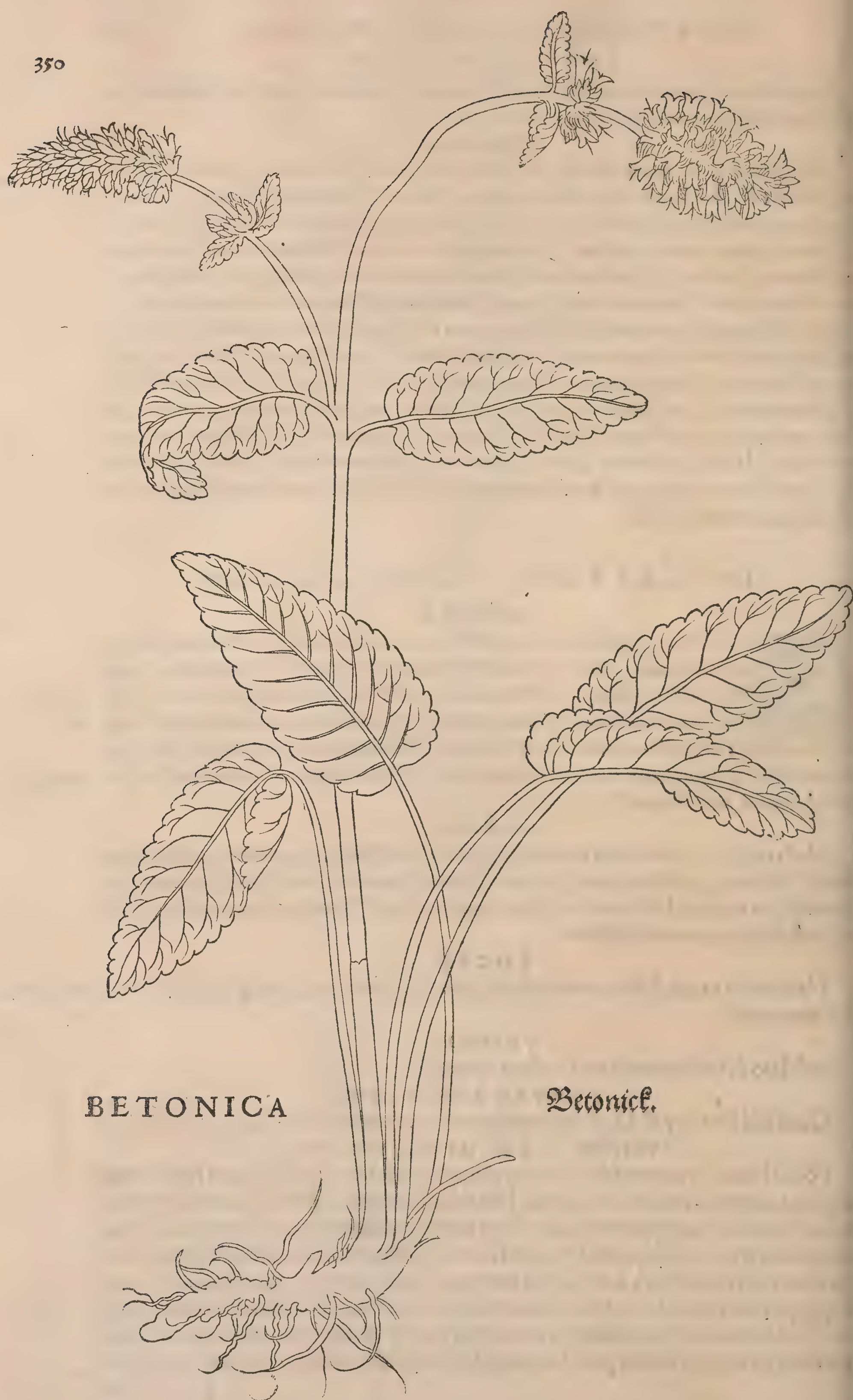
In Maio & Iunio menſibus floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Calida & ſicca in primo ordine completo, aut in medio ſecundi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia Betonicæ carpunt & ſiccantur plurimos ad uſus. Radices cum hydromelite potę, pituitoſam uomitionē eliciũt. Folia dantur ruptis, cõuulſis, uuluæ affectionibus, & eiuſdē ſtrangulationib. drachmę unius pondere cum hydromelite. Ternę in uini ſextarijs duobus cõtra ſerpentiũ morſus ebibunt. Herba ipſa illita uenenatorũ morſib. prodeſt. Aduerſus etiã uenena drachma ex uino pota cõuenit. Hanc ſi quis præſumpſerit, letale hauſtũ uenenũ nihil nocebit. Vrinã cit. Aluum ſubducit. Medet comitialibus & furioſis cum aqua pota. Iecinoris & lienis uitijs drachmę pondere cum aceto mulſo pota ſuccurrit. Concoctionē adiuuat, ſi quis à cœna eam


BETONICA
Betonick.

A fabæ magnitudine cum melle cocto deuorauerit. Eodem modo & acida ructantibus propinat. Stomachicis eam manducare, & succum deuorare proderit, si postea dilutum uino sorbeatur. Datur sanguinem excreantibus trium oboloru͂ pondere cum diluti uini cyatho uno. Ischiadicis, renum & uesicę dolorib. ex aqua. Hydropicis autem binis drachmis, febrientibus cum hydromelite, non febricitantib. cu͂ mulso. Regio morbo laborantes recreat. Menses ducit drachmæ pondere cum uino pota. Aluum purgant drachmę quatuor cum hydromelitis cyathis decem potæ. Cum melle tabidis, purulentis auxiliatur. Folia cum inaruerint trita ad hos effectus fictili uase reponuntur.

EX GALENO.

Vim habet incidendi, ut gustus indicat. Amariuscula enim est, & subacris ipsa herba, id quod & particulatim edita ostendit actio. Nam consistentes in renibus lapides rumpit, & pulmone͂ & thoracem & iecur expurgat, abstergitq́. Menses mouet, & comitialibus prodest. Rupta atq́ conuulsa curat, & omnibus bestiaru͂ morsibus illita ulceri auxiliatur. Acidum ructantibus & ischiadicis bibita succurrit.

EX PLINIO.

Morsibus serpentum imponitur Betonica præcipuè, cui uis tanta perhibetur, ut inclusæ circulo eius serpentes, ipsæ sese interimant flagellando. Datur & ad ictus semen eius denarij pondere cum tribus cyathis uini, uel farina drachmis tribus sextario aquæ imponitur. Obolis tribus in aqua, contra purulentas, contraq́ cruentas excreationes facit. Faciles præstat uomitiones radix eius Ellebori modo quatuor drachmis in passo aut mulso. Ischiadicos dolores & spinæ leuat eiusdem farina ex aqua mulsa. Aluum soluit drachmis quatuor, in hydromelitis cyathis nouem. Folia siccantur in farinam plurimos ad usus. Fit uinum ex ea & acetum, stomacho &
B claritati oculoru͂. Paralysin sanare dicitur. Eadem torpentibus membris prodest. Ad lateris & pectoris dolores farina eius bibitur.

DE BETONICA ALTERA. CAP. CXXXII.

NOMINA.

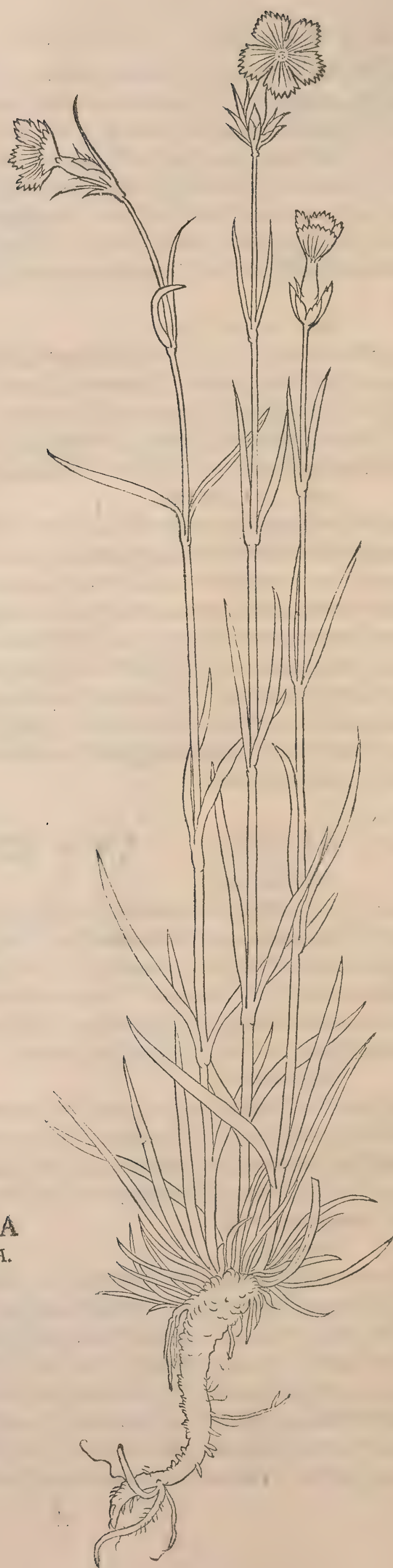
DVAS esse Betonicæ species præter Paulum Aeginetam lib. vij. Plinius etiam lib. xxv. cap. viij. abundè docet: & in aliquibus Dioscoridis codicibus huius quoque secundæ Betonicæ mentio fit. Hanc itaque posteriorem, tam officinæ quàm herbarij medici Tunicam, detractis à Betonica duabus literis prioribus, nomina͂t. Germanis Grasblůmen & Negelblůmen/ quod flores eius garyophylloru͂ odorem referant, appellare placuit. *Herba Tunica.*

GENERA.

Duûm est generum. Vna siquidem syluestris est, quam Germani wild Negelblůmen/ hoc est, syluestrem Garyophylleam, & Dondernegele/ Feldtnegele/ & Blůtströpffle. Altera altilis est, quę alio nomine Betonica seu Vetonica coronaria, quod illius in coronis nimius usus sit, dicitur. Germani heymisch Negelblůmen/ quasi domi natam Garyophylleam appellant. *Syluestris.* *Altilis.*

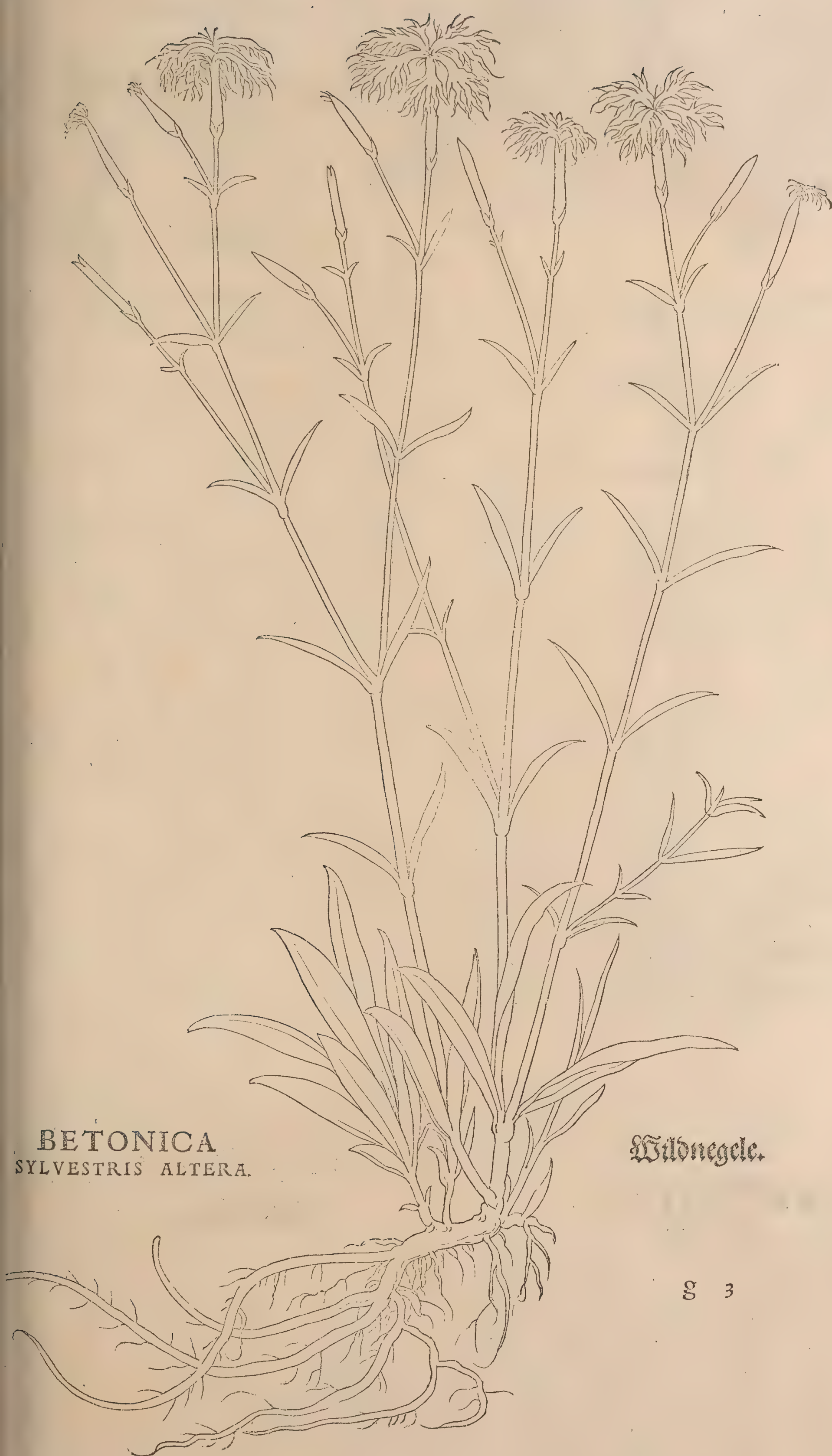
FORMA.

Specie multum à priore Betonica differt. Radicem enim totam rubram, odoratamq́ habet. Folia porracea, oblonga, stamine quo medium diuiditur puniceo ac rubente, cum recto calamo triangula, floribus in uertice purpureis. Hæc Dioscoridis deliniatio utriq́ generi co͂munis est: priuatim tamen syluestris Betonica herba fruticosa est, folijs porri, oblongis, angustis, per extremu͂ mucronatis, cæsijs, concoloribus calamis, teretibus, geniculatis, cubitalibus, floribus speciosis, simplicibus, qui quinis, senisue folijs constant, lentè fimbriatis, magna ex parte purpureis, quamuis & interdum niuei conspicianť. Altilis seu coronaria, folijs est porraceis, *Syluestris Betonica.* *Altilis seu coronaria Betonica.*



BETONICA
SYLVESTRIS VNA.

Donderneghele.



BETONICA
SYLVESTRIS ALTERA.

Wildnegele.



BETONICA ALTILIS.

Negelblům.

A oblongis, per extremum mucronatis, cōcoloratu cæſijs, teretibus cauliculis ſeſquicubitalibus, geniculatis, coëuntibus pyxidatim internodijs, floribus omnium ſpecioſiſsimis, Garyophyllorum odoratu, ſed longè ſuauiſsimo, quandoquidem alius cocco rutilat, alius ſaturata nitet purpura, alius candido, alius emaculato blanditur colore, alius uerſicolore uariatur cōmiſtu. Omnibus teres longiuſculusq́ calyx ſpectatur, orbiculo ſuperiore denticulatus, à quo quina ſenáue folia prodeūt, lentè quidem fimbriata. Nonnulli tamen flores frequentiore coma ſtipantur, geminis utrinque emicantibus ſtamineis apicibus.

LOCVS.

Syluestris in pratis, montibus, nitidisq́ locis naſcitur. Coronaria uerò paſsim in fictilibus uaſis alitur, neq́ facilè ædes inuenies, ante quas non expoſitam intuearis.

TEMPVS.

In æſtate utriuſq́ magna eſt copia. Coronaria tamen longiori tempore durat, atq́ æſtiuas, autumnales, hyemalesq́ ſtruit coronas.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & ſiccam eſſe tum amaritudo, tum odor & alia multa declarant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

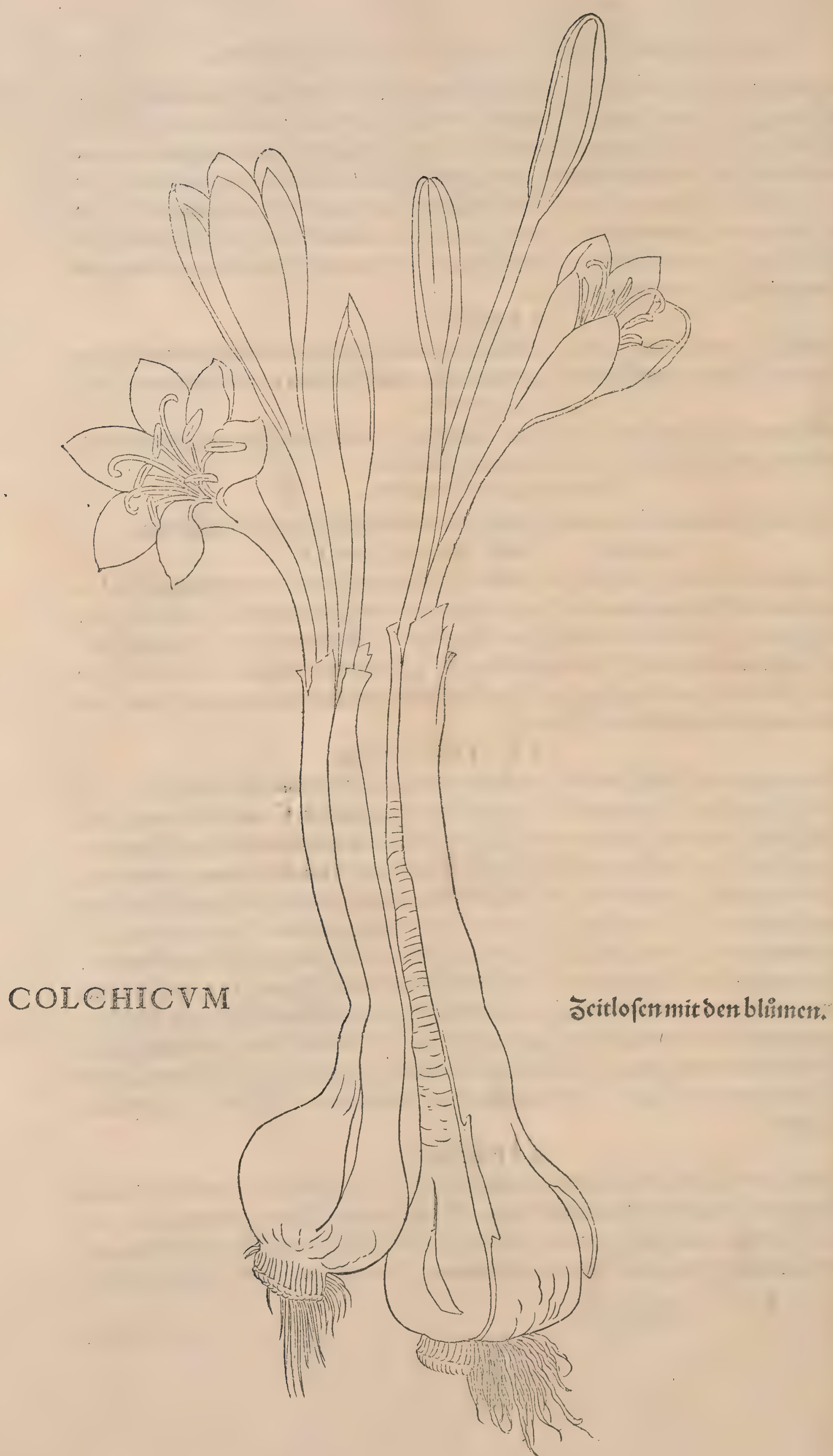
Animas hominum & corpora cuſtodit. Contra nocturnas peregrinationes, loca inſidioſa, & difficiles ſomnos cōmendatur. In totum, ad omnem medendi rationem celebrata. Recens trita uulneribus capitis indita dolorem finit. Vulnera glutinat. Fracta oſſa extrahit, & hoc quotidie efficit, donec perſaneſcat. Dolori capitis medetur, ſi decocta ea ex aqua caput perfundatur, aut temporibus cum bitumine illinatur, aut radix eiuſdem ſuffiatur.

EX INCERTO.

B Farina eius tam aduerſus toxica quàm ſerpentū & ſcorpionū ictus ex albo uino bibitur. Quartanæ reliquarumq́ febrium horrores diſcutit. Comitialibus opitulatur ſub ipſam acceſsionem propinata. Eadem per ſe carcinomatis inſpergit̃, quæ tamen præſtiterit herbæ ſucco prius abluiſſe. Eſtur contra uentris tineas. Succus peſtis arcet contagia, atque etiam hauſtus, ſi iam morbus inuaſerit, liberat. Fit ex flore oleum ad canis rabioſi morſus, ad fiſtulas & parotidas, quibus illitu medetur. Viſus aciem exacuit. Ieiuno ſumpta dolorem dentium ſedat, iure decocti colluto ore. Diſcutit grauedines. Partum, qui ſine febre ſit, accelerat. Neruorū uulneribus imponitur. Præſumpta ebrietatem arcet. Intertriginem in itinere faciundo non ſentient qui ex uino biberint. Faſtidia cum aceto mulſo diſcutit. Iis qui ex morbis ſeſe recolligunt aluum ex aqua calida deijcit. Vomitiones cohibet. Dolores podagræ ac inflationes uentris ſedat. Venena rabioſi canis morſu impreſſa elicit plagæ diutius illigata.

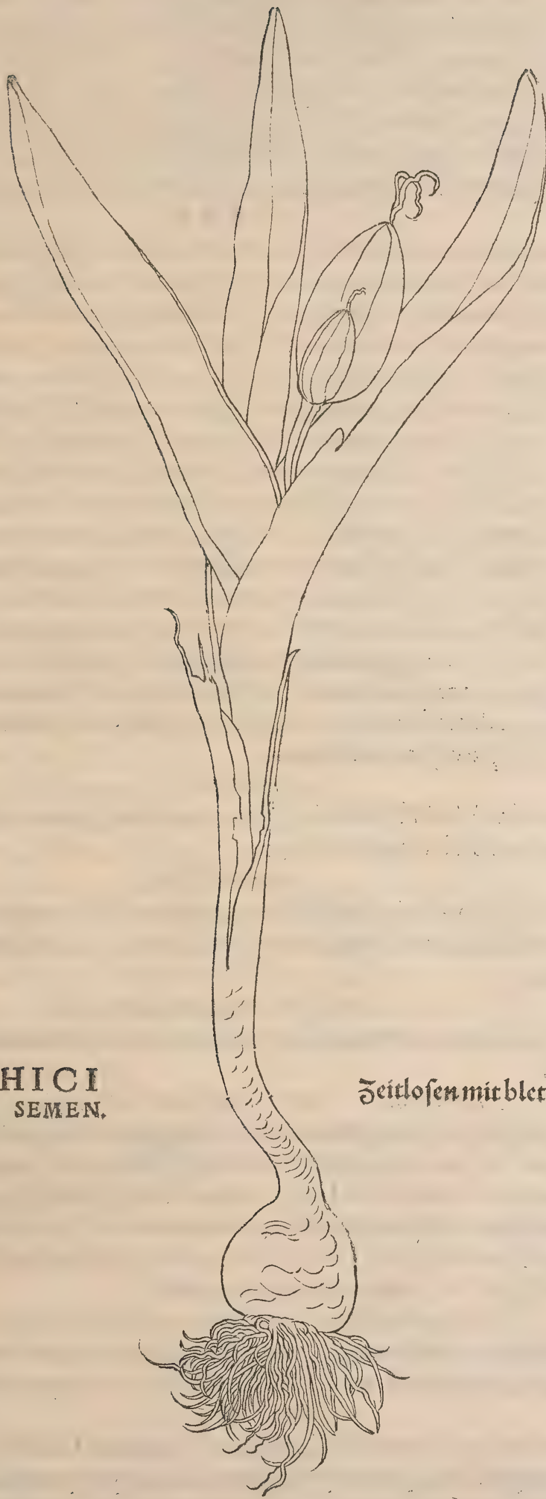
APPENDIX.

Recentiores ſylueſtris Betonicę ſuccum mirificè cōmendant in atterendo & educendo calculo, & medendis comitialibus. Altilis autem radicem contra peſtis contagia utilem eſſe tradunt. Hanc ob cauſam ex floribus etiam eiuſdem, medicamentum conficiunt, quod Conſeruam hodie uocant, quod ad eundem uſum adhibent.



COLCHICVM

Zeitlosen mit den blůmen.



COLCHICI
FOLIA ET SEMEN.

Zeitlosen mit blettern vnd somen.

C

NOMINA.



Hermodactylus. Colchicum cur dictum. Ephemerum.

ΚΟΛΧΙΚΟΝ, ἢ ἐφήμερον Græcis, Bulbus agrestis Latinis, officinis & herbarijs Hermodactylus dicitur. Germanis Zeitlosen. Colchicum à Colchide ueneni ferace, in qua nascitur, nomẽ desumpsit. Dictum uerò est Ephemerum, quoniam uno die sumptum interficiat, atqueadeo ab altero Ephemero, quod minimè letale est, & de quo suo loco diximus, non solum figura, uerumetiam facultatibus differt. Etsi uerò Ephemeron Colchicum etiam significet, tamen præcipuè id Ephemeron quod ueneno caret, hoc nomine intelligitur.

FORMA.

Autumni exitu florem subcandidum, crocino similem profert. Post florem folia Bulbo similia, pinguiora tamen. Caulem palmo altum, ruffum ferentẽ semen. Radicem habentem corticem in nigro rufescentem, quę cortice suo nudata, alba, tenera, succo plena, & dulcis inuenitur. Habet Bulbus eius in medio rimam fissurámue unde flos erumpit. Huius descriptionis in uniuersum notæ omnes ita Hermodactylo nostro conueniunt, ut nemo, nisi Tiresia cæcior sit, Dioscoridis esse Colchicũ ambigere posit. Exitu enim autumni in pratis florem ædit albicantem, croci floribus similem. Posterius, Februario nimirũ mense & primo statim uere, folia Bulbi, sed pinguiora. Caulem palmeũ ferentem semen rufum. Radicem cortice in nigro, colore rufescente, quæ decorticata candicat, teneraq́ꝫ, succo plena, & dulcis apparet. Bulbus etiam eiusdem diuisionẽ in medio obtinet, ex qua flos erumpit, ut pictura exquisitè tibi monstrat. His accedit, quod Serapio Arabs sub nomine Hermoda-

D ctyli, Dioscoridis Colchicon prorsus depingat. Alium tamen esse à nostro Hermodactylo illum putamus, quem Aëtius, Paulus Aegineta lib. vij. & Actuarius peculiariter & priuatim articulorum doloribus conducere scribunt. Paulus enim separatim tanquam diuersorum mentionẽ fecit, & de Colchico & Ephemero diuersa ab Hermodactylo capita constituit.

Hermodactylus recentiorum græcorum.

LOCVS.

Magnus Colchici in Messenia, & apud Colchos prouentus. Nascitur & passim in omnibus pratis Germaniæ nostræ.

TEMPVS.

Flores in Autumni exitu, ut diximus, apparent. Folia autem post flores generantur, & primo statim uere è terra erumpunt. Semen in æstate Iunio potissimũ mense producitur.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum nonnulli Colchicum in secundo ordine seu à medio recessu statuunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix eius comesta fungorum modo strangulando enecat. Hanc autem depinximus ne pro Bulbo deuorata aliquem lateat. Mirum est enim quantum ignaros propter suauitatẽ inuitet. Hæc Dioscorides. Proinde satis liquet Hermodactyli huius nostri usum minimè tutum esse: uenenum enim est, & usq́ꝫ ad sanguinis excretionem per inferna subducit. Eius tamen, radicis potissimum & foliorum, ad enecandos ac abigendos pediculos usus esse potest.

REMEDIA CONTRA COLCHICVM.

Remedio sunt edentibus quęcunq́ꝫ contra fungos opem ferunt. Bubulum etiã lac potum, adeò ut quoties hoc affuerit, nullum pręterea quærendum præsidiũ sit.

EX PAVLO.

Ephemeron, quod nonnulli Colchicon, eò quod in Colchide nascatur, uocant, aut Bulbum agrestem, epotum protinus totum corpus prurire facit, uelut urtica & scilla

A ſcilla tactum irritatumq́; interiora erodit, ſtomachum urit cum ponderoſa grauitate. Inualeſcente autem malo, cruenta ſtrigmentis miſta per aluum egeruntur. Succurrendum, ut Salamandræ, uomitionibus & clyſteribus. Sed antequam uires ſibi adſciſcat uenenum, dari debet foliorum quercus, aut glandiũ, aut malicorij, aut ſerpylli decoctum cum lacte bibendum: aut Polygonij ſuccus, aut ſurculorum uitis, aut rubi, aut tenerarum ferularum medullæ, aut myrti cum uino. Benefacit etiam caſtanearum interior tunicula, ſi cum aliquo è ſuccis, quos prędiximus, aſſumatur. Origanum quoq; cum lixiuia potum, in idem efficax eſt. Adeò uerò exactum præſidium eſt lac uaccinum calidum potum, & ſimul in ore contentum, ut hoc præſente nullum aliud deſideretur.

DE CLEMATIDE DAPHNOIDE. CAP. CXXXIIII.

NOMINA.



ΚΛΗΜΑΤΙΣ δαφνοειδὴς Græcis, Clematis Daphnoides Latinis, Peruinca officinis, Vincaperuinca uulgo nominatur. Germanis, eò quod ſemper uireat, Yngrün / uel Syngrün. Clematida Græci, quoniam κλήματα, hoc eſt, ſarmenta ſeu uiticulas per terram ſpargat, dixerunt. Daphnoida uerò à foliorum Lauri, quam eius folia habent, figura. Plinius lib. xxiiij. cap. xv. Clematida Ægyptiam nominat: libro autem xxi. cap. xi. Vincamperuincam, alioq; nomine Chamædaphnen dici tradit, quod ſcilicet humilis uideatur Laurus, ut nomen ſonat. Non eſt autem cur eam Chamædaphnen putes quæ Romanis Laureola aut Laurago dicta eſt: hæc enim à Vincaperuinca genere & facultatibus diuerſa eſt, & ſeorſim illam Chamædaphnen depingit Plinius lib. xxiiij. cap. xv. ut hinc manifeſtiſsimũ ſit Plinio duplicem eſſe Chamædaphnen. Vnam quam ſic appellant Dioſcorides, Galenus & alij Græci. Alteram quam priuatim Vincam peruincã alio nomine uocat Plinius. Sic autem, quod humi ſerpat, & ſe in modum funiculi porrigat uicina quæq; uinciens, appellat.

Clematis unde dicta. *Daphnoides.* *Chamædaphne.* B *Plinio duplex Chamædaphne.*

FORMA.

Sarmenta oblonga habet, iunceæ craſsitudinis. Folium exiguum, Lauro figura & colore ſimile, multo tamen minus. Iam ſi quis imaginem & effigiem Clematidis daphnoidis exquiſitius exploret, ea deprehendet eſſe quæ hodie uulgò Vincaperuinca nominatur. Hæc enim humiles & graciles ſpargit iuncos, foliaq; Lauri figura & colore obtinet, multo tamen minora: flore hyacinthino ſeu in purpuram cœruleo, inodoro, rotundo, folijs quinque ſed continuis diſtincto. Ea etiam, ut Plinius ait, ſemper uiret, in modum lineę folijs geniculatim circundata. Hybernas ſua perpetua fronde texit coronas.

Vincaperuinca.

LOCVS.

Gignitur pingui, umbroſo, lætoq; ſolo, ſed inculto, in agrorũ uinearumq; marginibus.

TEMPVS.

Hæc etſi nunquam non uireſcat, uere tamen duntaxat floreſcere uidetur, Martio potiſsimum menſe & Aprili.

TEMPERAMENTVM.

Siccitas in Clematide, Paulo Aegineta teſte, cæteris qualitatibus præualet. Id quod guſtus etiam oſtendit: guſtanti enim adſtrictionem quandam & amarorem habere uidetur. Adſtringit autem modicè, ſed fortiter amara eſt. Siccat itaque, at citra mordicationem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius caules ac folia in uino pota, alui profluuia & dyſenterias finiunt. Vteri dolores cum lacte & roſaceo, aut cyprino in peſſo appoſita ſanant. Commanducata

dentium



CLEMATIS DAPHNOIDES.

Syngrün.

A dentium dolorem mitigant. Venenatorum morsibus imposita prosunt. Feruntur & aspidum morsibus cum aceto pota auxiliari.

EX GALENO.

Clematis daphnoides nequaquam est exulceratoria, neque acris, imò alui profluuijs & dysenterijs cum uino pota prodest, dentiūq; dolores mansa mitigat. Vteri doloribus in pesso admotum usui est, tantum abest ut urat aut ulceret.

EX PAVLO.

Clematis quibusdam Daphnoides, alijs Myrsinoides, nōnullis Polygonoides, sarmenta habet prælonga, crassitudine iunci, folium uerò Lauri. Siccandi facultate pollet, qua alui fluores, difficultates intestinorum, & dentium dolores finit. Contra uenenatorum morsus prodest.

APPENDIX.

Iam cōmemoratæ facultates satis ostendūt Clematida daphnoida esse Vincamperuincam: nam codex antiquus manuscriptus, quem in rebus dubijs lubens cito & sequor, easdem prorsus uires Peruincæ tribuit. Sanguinis enim è naribus profluuio mirū in modum prodesse tradit. Item ijs qui sanguinē uomunt aut spuunt. In summa omnem sanguinis fluxum folia eius sistere asserit, ita ut euidentissimum sit Peruincam officinarum eandem esse cum Clematide hac nostra. Quibus etiam accedit pictura & descriptio eiusdem, quæ utraque adamussim Peruincæ nostræ respondent.

DE CARDAMO. CAP. CXXXV.

NOMINA.



B KAPΔAMON græcè, Nasturtiū satiuum latinè dicitur. Officinis latinum nomen retinuit. Barbari nostrę ætatis herbarij Cressionem hortensem uocant. Germanicè Gartenkreß dicitur. Cardamū uerò Græcis nonnulli dictum esse arbitrantur, ἀπὸ τῆς καρδίας, quod cor foueat, & in syncope illa, quam Cardiacam nominant, plurimum ualeat. Alij diuersa ratione usi, sic dictum quod caput edomet, quasi καρήδαμον, putant. Nam arcem mentis obsidens suo ferit acremento, & ignea ui præditum caput tentat. Sunt è Græcis qui παρὰ τὸ κόρας μύειν, id est, quod pupillas oculorum coëuntibus unà palpebris abscondat, ita dici censeant. Nam luminibus admotum subinde cogit conniuere. A quo, ut uolunt, euentu καρδαμύττειν uerbum declinarunt, quod conniuere nostra lingua dicimus. Nasturtium autem appellatum est, Varrone & Plinio testibus, à naribus torquendis, quod odore & seminis acrimonia sternutamenta prouocet.

Cressio hortensis

Cardamum unde dictum.

καρδαμύττειν

Nasturtiū quare appellatum.

FORMA.

Nasturtium caulibus assurgit sesquipedalibus, statim à radice minutorū foliorum pediculo, floribus candidis, semine per ramorum latera copioso, firmo, calyculis orbicularibus contento, acri sapore.

LOCVS.

Passim in hortis satum prouenit.

TEMPVS.

Floret æstate, Iunio potissimū mense. Sequenti tempore semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Nasturtij semen calefacit & desiccat ordine quarto. Herba quoque sicca similem semini facultatem possidet. Humida autem adhuc & uiridis propter aqueæ humiditatis admistionem multo inferior est, adeoq; sic mordacitas eius moderata est, ut cum pane ea uti liceat ceu obsonio.


NASTVRTIVM
HORTENSE.
Gartenkreß.

A VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium semen calefacit, acre est, & stomacho inimicum. Aluum turbat. Lumbricos pellit. Lienem imminuit. Fœtus in utero enecat. Menses cit. Venerem excitat. Sinapis & Erucæ semini simile est. Lepras & impetigines abstergit. Lienem illitum cum melle extenuat & reprimit, & fauos expurgat. Sorbitionibus incoctum ea quæ in pectore sunt educit. Potum serpentibus aduersatur. Suffitu easdem fugat. Capillos deciduos continet. Carbunculos rumpit ad suppurationem ducens. Ischiadicis cum polenta & aceto illitum confert. Oedemata & inflammationes discutit. Furunculos cum muria illitũ ad suppurationes ducit. Herba omnia eadem, sed minore effectu, potest.

EX GALENO.

Nasturtij semen adurentis est facultatis particeps sicut Sinapi. Proinde coxendicis & capitis dolores, atque adeò quodcunque rubrificationẽ postulat, eo perinde atque Sinapi excalefaciunt. Miscetur quoque remedijs quæ exhibentur asthmaticis, tanquam id quod crassos humores ualenter incidere ualet, uelut & Sinapi. Nam per omnia ei simile est.

EX PLINIO.

Nasturtium Venerem stimulat, animum exacuit, aluum purgat. Detrahit bilem potum in aqua decem denariorũ pondo. Cum lomento strumis illitum, opertumque Brassica, præclarè medetur. Capitis uitia purgat, uisum clarificat. Cõmotas mentes sedat ex aceto sumptũ. Lienem ex uino potum, uel cum fico extenuat. Tussim ex melle, si quotidie ieiuni sumant. Semen ex uino omnia intestinorũ animalia expellit, efficacius addito Mentastro. Prodest & contra suspiria cum Origano & uino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos discutit cum pice,
B extrahitque corpori aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adijcitur ouorum album. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus uerò è melle utilissimè. Sestius adijcit hoc serpentes fugare, scorpionibus resistere. Capitis dolores contritum, & alopecias emendare addito Sinapi: grauitatẽ aurium trito imposito auribus cum fico. Dentium dolores infuso in aures succo. Porriginem & ulcera capitis cum adipe anserino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad suppurationẽ perducit & rumpit. Phagedænas ulcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur. Item licheni & unguibus scabris: quippe natura eius caustica est.

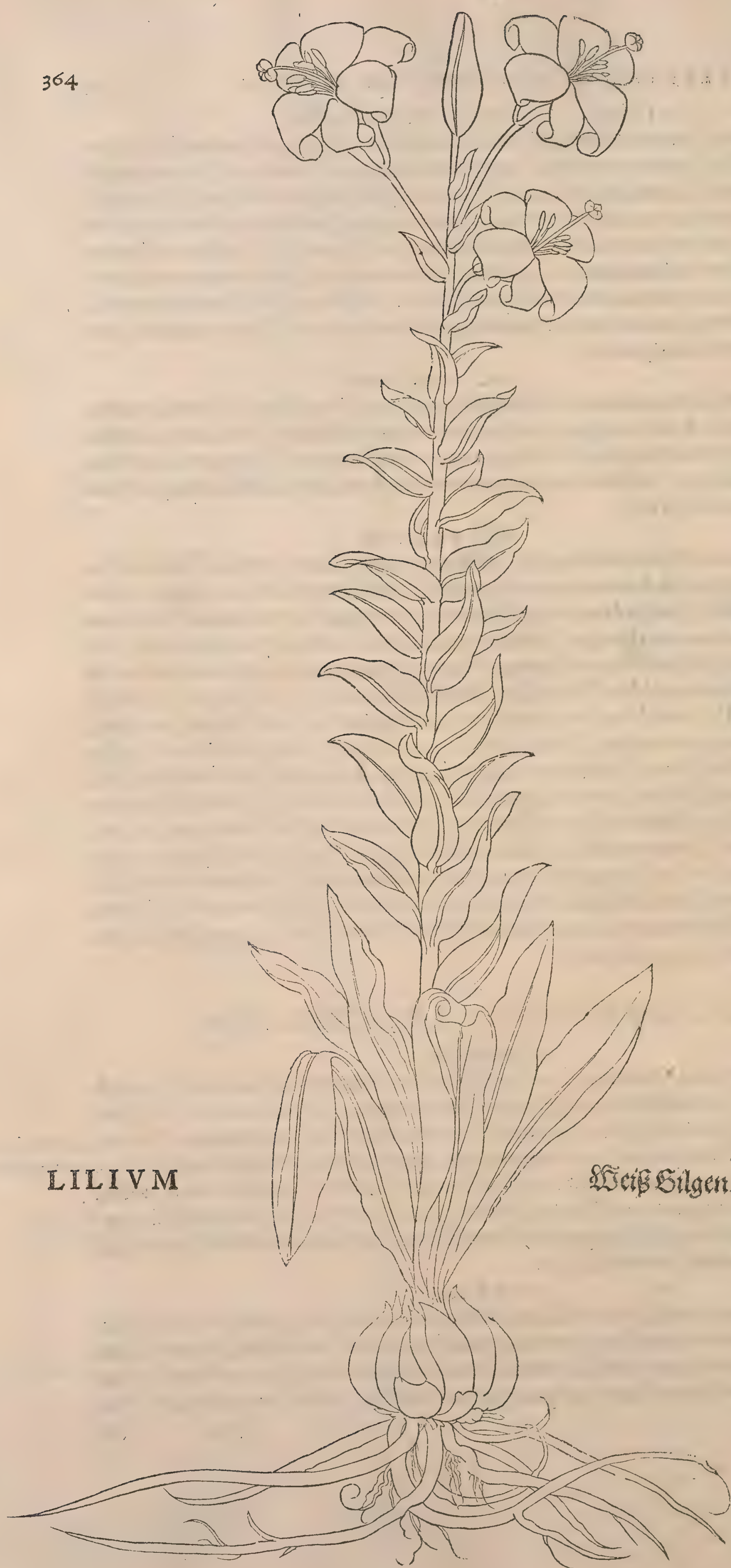
DE CRINO. CAP. CXXXVI.

NOMINA.

ΚΡΙΝΟΝ καὶ λείριον Græcis, Lilium siue Iunonis rosa Latinis, Lilium album officinis, weiß Lilgen/ oder Gilgen Germanis dicitur. Veteres Græcorũ poëtæ fingunt è Iunonis lacte respersa terra natum Lilium. *Iunonis rosa quare dictum Liliũ.* Nanque cum Hercules puer, quem ex Alcmene sustulerat Iupiter, Iunonis dormientis uberibus admotus esset, & lacte se replesset, post suctum digressus mamma lacte copiose profluxit. Quod in cœlo à puero uago & incerto suctu perfusum est, lacteam effecit uiam: quod humi sparsum est, Lilium lacteo flore nitentẽ creauit, unde rosa Iunonis dictum.

FORMA.

Lilium caule simplici, raro duplici, tricubitali, comoso, folijs longis, Satyrij effigie, ex herbaceo nitentibus, flore eximij candoris, folijs foris striatis, & ab angustijs in latitudinem se paulatim laxantibus, forma calathi, resupinis per ambitum labris, luteis emicantibus ex fundo calycis apicibus, alterius quàm flos odoris, constat.


LILIVM
Weiß Silgen.



LILIVM
CROCEVM.

Goldtgilg.

C Flos ille languido ſemper collo eſt, nõ ſufficiente capitis oneri. Radix bulboſa. Hęc deſcriptio planè huic Lilio cõuenit, quod hodie candidum uocamus. Nos alterius etiam generis picturam adiecimus, quod Croceum appellauimus, à flore eius, qui non, ut in priore, candidus, ſed croceus eſt. Folia quoq; eius anguſtiora ſunt quàm prioris, aliàs ſimile, ut pictura luculenter oſtendit.

LOCVS.

Paſsim apud nos in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret initio menſis Iunij.

TEMPERAMENTVM.

Lilij flos temperaturã miſtam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena eſſentia, ex qua utiq; in guſtu amaritudinẽ habet, partim ex aquea, eaq; temperata. Radix autem & folia primi ordinis ſunt exiccantiũ & abſtergentium. Plus tamen ineſt abſtergentis facultatis in radice quàm in folijs.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lirinum oleum. Ex Lilij flore unguentũ fit quod ab alijs Lirinum, ab alijs Suſinum appellatur, ad emolliendos neruos, priuatimq; uuluarum durities aptum. Folia herbę illita, ſerpentium morſibus ſubueniunt. Feruefacta ambuſtis proſunt. Eadem in aceto condîta uulneribus opitulantur. Succus foliorum cum aceto & melle in æreo uaſe coctus, cõtra uetuſta ulcera, & recentia uulnera medicamentũ fit. Radix aſſa, aut cum roſaceo trita ambuſtis medetur, uuluam emollit, menſtrua ducit, & ulceribus cicatricem inducit. Cum melle ſubacta neruorum præciſionibus & luxatis auxiliatur. Alphos, lepras, furfureſq; emendat. Achores abſtergit, faciemq; emendat & erugat. Teſticulorũ inflammationes trita cum aceto, aut Hyoſcyami folijs, & farina tri
D ticea demulcet. Semen contra ſerpentiũ morſus potum ualet. Illinuntur ſacris ignibus ſemen & folia cum uino trita.

EX GALENO.

Quod ex flore Lilij conficitur oleum & unguentum, citra mordicationem digerendi ſimulq; emolliendi facultatem obtinet. Vnde fit ut uteri duritiebus ſit aptiſsimum. Porrò radix foliaq; per ſe trita deſiccant & abſtergunt & digerunt moderatè: proinde quoque ambuſtis competunt: ſiquidem hæc quoq; moderatè deſiccantem extergentemq; facultatem poſtulãt. Radicem ergo aſſam toſtámue, ac deinde cum roſaceo cõtritam, ambũſtis quoad obducatur cicatrix imponunt: quippe cum alioqui & aliorum ulcerum omniũ bonum ſit inducendæ cicatrici remediũ. Quinetiam uteros emollit, menſeſq; prouocat. Folia uerò præcoquentes, & ipſa ad obductam uſq; cicatricem imponunt, non in ambuſtionibus duntaxat, ſed alijs quoq; uulneribus. Sed ſunt qui aceto ea cõdientes ad uulnera ſuo tempore utant̃. Quum alphos, aut pſoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere uolumus, cõmiſcemus illi aliquid aliorum medicamentorũ ualidius extergentiũ, cuiuſmodi mel eſt. Cæterũ ſi id moderatè illi ac cõuenienter admiſceatur, & ad neruorũ diuiſiones competit, & ad alia uniuerſa quæ ualenter exiccari poſtulant abſq; morſu. Impoſuimus uerò etiam quandoq; & foliorũ ſuccum cum aceto & melle coctũ. Quinque partibus ſucci plus utroq; erat, atq; inſigne medicamen ad omnia ea quę exiccari poſtulant abſq; morſu fuit, ceu uulnera omnia ingentia, & maximè quæ in capitibus muſculorũ eueniunt, & quæcunq; humida flaccidáue, diuturna & ægrè ad cicatricem perducuntur.

EX PLINIO.

Lilij radices multis modis florem ſuum nobilitauerunt, contra ſerpentium ictus ex uino potæ, & contra fungorum uenena. Propter clauos pedum in uino decoquuntur,

A quuntur, triduoq́ non soluuntur. Cum adipe aut oleo decoctæ pilos adustis reddunt. E mulso potæ inutilem sanguinem cum aluo trahunt. Lieni & ruptis & uulsis prosunt. Et menstruis fœminarum in uino decoctæ. Impositæq́ cum melle neruis præcisis medentur. Lichenas, lepras & furfures in facie emendant. Erugant corpora. Folia in aceto cocta uulneribus imponuntur. Epiphoris testiũ in melle cum Hyoscyamo & farina tritici. Semen illinitur igni sacro. Flos & folia ulcerum uetustati imponuntur. Succus qui flore expressus est ab alijs mel, ab alijs syrium uocatur, ad emolliendas uuluas utilis. Sudores mouet, suppurationes concoquit.

EX SYMEONE SETHI.

Odoratum frigido capiti prodest. Oleum uerò quod ex ipso paratur, uim habet discutiendi & emolliendi. Huius autem radice quidam utuntur ad uulnerum sanationem.

DE CVCVRBITA SATIVA. CAP. CXXXVII.

NOMINA.

KOΛOKYNΘA ἐδώδιμος Græcis, Cucurbita Latinis uocatur: officinæ latinum nomen retinuerunt. Germanis Kürbß. Græci ex aduerso uocabulum imposuere, κολοκύνθην nominantes, quod scilicet pumili breuesq́ sint partus, quos ipsa pasim enititur, cum tamen corporis mole omnes herbarum arborúmue fructus uideantur superare. Cucurbitã uerò Latini à concuruatu hauddubiè dixerunt, quod facilè si quid obstiterit aut fuerit impedimento quo minus extendatur, incuruescat.

κολοκύνθα qua re nominata.

Cucurbita cur dicta.

GENERA.

B Plinius lib. xix. cap. v. duo satiuæ Cucurbitæ genera facit. Vnam camerariã uocatam, quæ facili & admodũ flexibili ramorũ curuitate, tecta, pergulas & testudines operit. Alterã plebeiam, quæ scilicet suis flagellis humi repit. Nos ad formã respicientes tria eiusdem genera fecimus. Vnam maiorẽ, altera uerò minorem. Maiorem uocauimus sic à floribus & fructu, quos maiores habet. Minorem contrà, quę prædicta minora obtinet. Tertiam longiorẽ, à fructu oblongiore diximus.

FORMA.

Cucurbita amplexicaulis est, reptantibus flagellis in altum scandens, in ramosq́ uitis modo se diffundit: tamen ob caulis infirmitatẽ, humi spargitur, ni propius adsit cui caducus innitatur: folio rotundo, Personatiæ aut Asari folijs haud dissimili: flore candido, fructu coloris herbacei primum, flaui paulò pòst, pyri forma turbinato, qui aut in longum prorogatur, aut in orbem collectus intumescit, aut in breue crassamentũ cogitur. Cortex recenti tener, inueterato durus, quo carne prius exinanito peregrè proficiscentes urceorũ uice frequenter utuntur in eo uina condentes, quo per iter se à sitis iniuria uindicare possint.

LOCVS.

Amat rigua & aquosa loca Cucurbita, nec nisi sata prouenit.

TEMPVS.

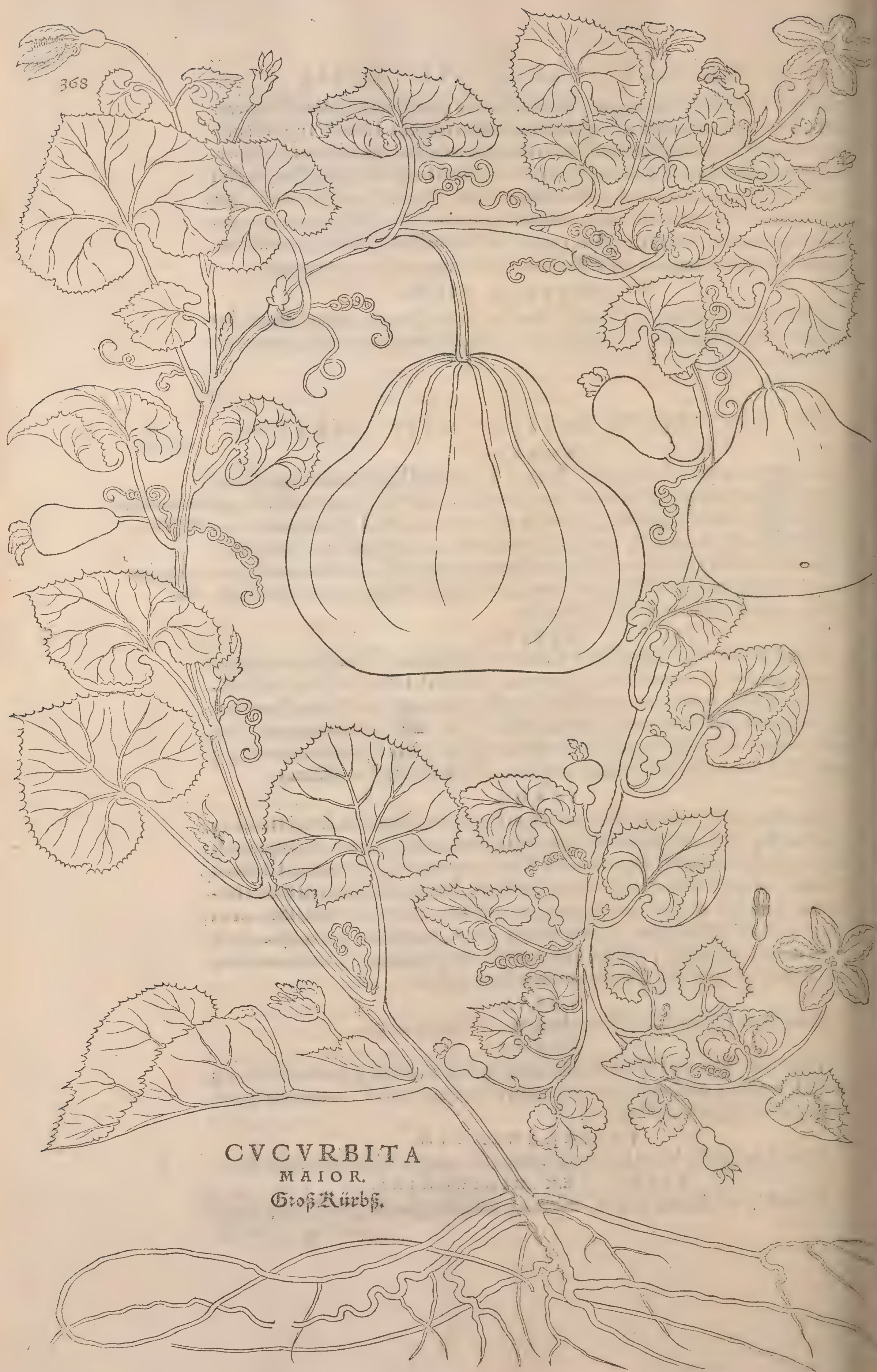
Tardius in Germania ob soli frigiditatem fructus Cucurbitæ maturescit, ideoq́ uix ante exactum autumnũ maturum eius fructum inuenies. Cibus autem quotidianus, donec lignescat, esse potest.

TEMPERAMENTVM.

Cucurbita frigidæ humidæq́ temperaturæ est, utraq́ qualitate secundi ordinis.

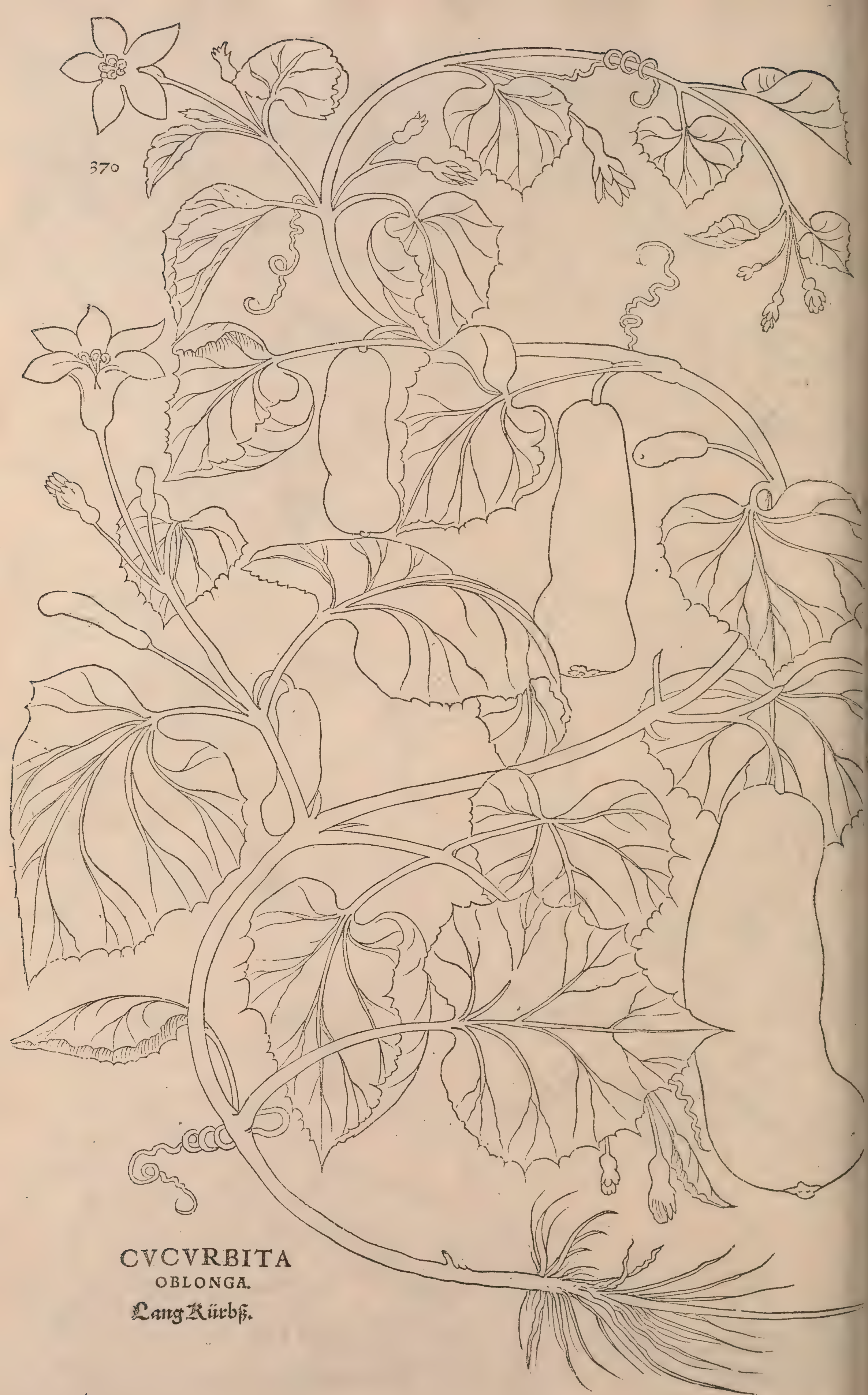
VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cucurbita cruda trita & illita, œdemata, abscessusqúe mitigat. Ramenta eius



CVCVRBITA
MAIOR.
Groß Kürbß.

CVCVRBITA
MINOR.
Klein Kürbß.



CVCVRBITA
OBLONGA.
Lang Kürbß.

1 infantibus contra capitis ardorem, quam ſiriaſin uocant, in ſincipite utiliter illinuntur. Oculorũ inflammationes, podagrasq; ſimiliter iuuant. Succus è ramentis contuſis per ſe, & cum roſaceo inſtillatus, aurium doloribus auxiliatur. Aduſtiones cutis inunctus adiuuat. Totius Cucurbitæ elixæ & expreſſæ ſuccus cum exiguo melle & nitro potus, aluum leniter ſoluit. Si quis in Cucurbitã crudam excauatã uinũ infundat, & ſub dio habeat, temperatumq; ieiunus bibat, aluum leniter molliet.

EX GALENO.

Succus ramentorũ Cucurbitę ad aurium dolores cum phlegmone iunctos, cum roſaceo utentibus prodeſt. Sic tota quoq; illita calidas phlegmonas mediocriter refrigerat. Comeſta humida eſt, & ſitim arcet. Cruda cibo inſuauis eſt, ſtomacho perniciosa, & concoctu planè inexpugnabilis, adeò ut ſi quis alterius cibi inopia ingerere eam cõpellatur, ceu quidam iam auſus eſt, pondus cum algore uentriculo incumbere ſit ſenſurus, ſtomachumq; euertet, & ad uomitionẽ concitabit, quæ una cum ab urgentibus ſymptomatis liberare poteſt. Hanc igitur, aliaq; ex fugacibus cõplura, aut mox quàm elixata eſt, aut frictam in ſartagine, aut aſſam omnes homines eſſe conſueuerunt. Ipſa quantum in ſe eſt, humidũ frigidumq; corpori alimentũ præbet, ac idipſum ea de cauſa exiguum, ſed leuiter per aluum ſubit, cum ob ſuæ ſubſtantiæ lubricitatem, tum ob cõmunem omnium humidorũ ciborũ rationem, qui ſcilicet citra adſtrictiones tales ſunt. Nec ſanè infeliciter cõcoquitur, modo non anteuertat corruptio. Plura lib. ij. de aliment. facult. Galenus.

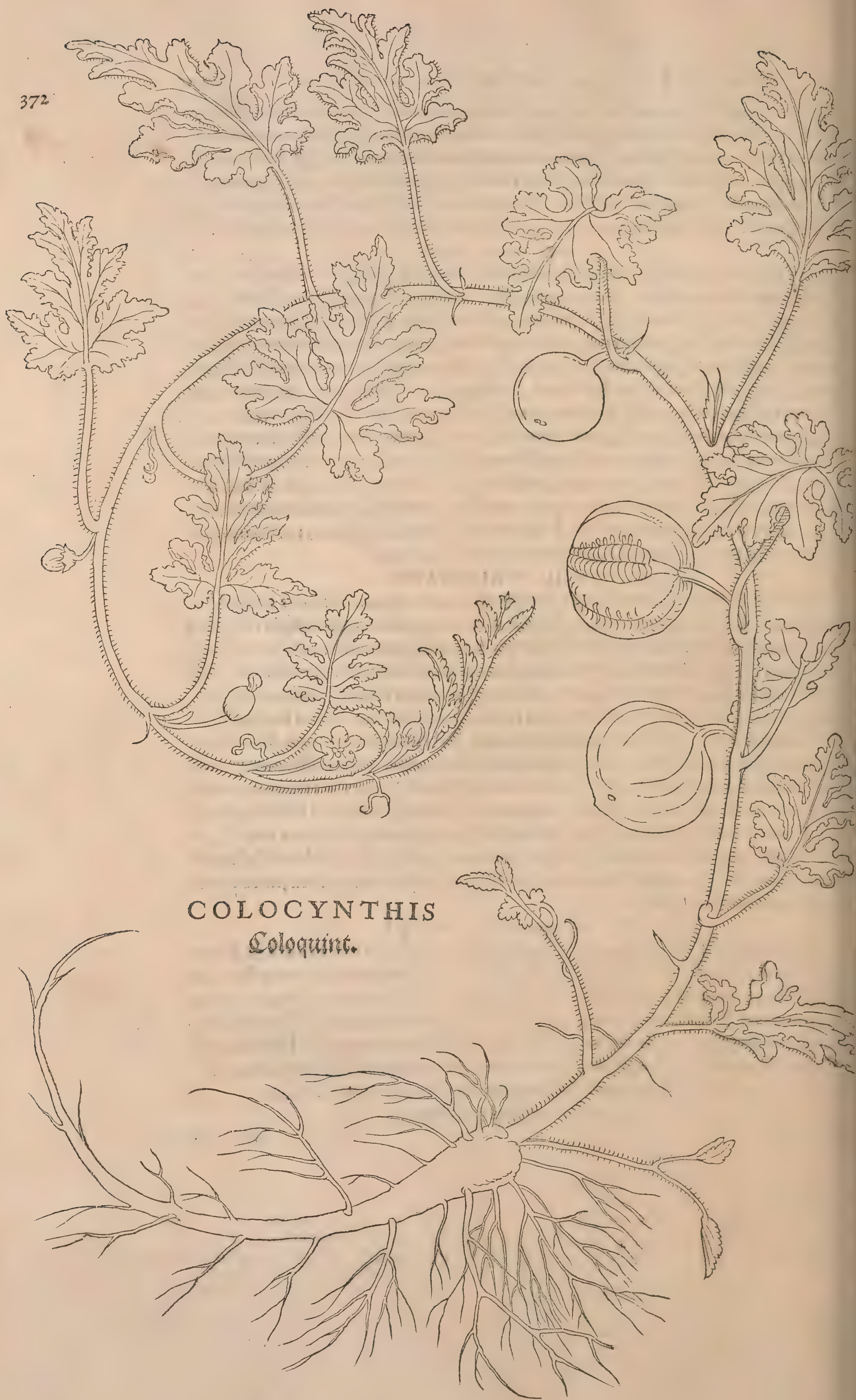
EX PLINIO VALERIANO.

Veteres medici de Cucurbita ita ſenſerunt, ut eam aquam dicerent coagulatã. Galenus humidæ putat uirtutis & frigidæ, idq; ex eo probat, quod ipſa in cibo ſumpta ſtomachũ relaxat, bibendi deſideria non excitat. Cætera etiam in Cucurbita talia ut apertè frigidæ poteſtatis exempla demonſtret.
3 Crudæ & tritæ leniunt omnẽ tumorem. In cibo ſumptæ molliunt uentrem. Succus earum, ut Galenus ait, ad cõpeſcendum uelociter auriculæ dolorem tepefactus infunditur. Idem ſuccus & dolorem dentiũ mitigat, ſi diutius in ore teneatur. Sed & roſaceo mixtus, & unctioni corporis admotus, febriũ reſtinguit ardores. Cinis aridæ corticis efficaciter poteſt combuſta ſanare. Eundem cinerẽ didicimus ab expertis uulnera in uerretro iam in putredinem uerſa purgare, & ad cicatricem uſq; perducere. Semini ſicco illa uis traditur, ut in puluerem tuſum & inſperſum impleat uulnera quæ cauata ſunt. Quidam illud in uino bibendum dedere, ut ſolutiones alui fluentis inhiberet. Viticulæ quoq; Cucurbitę iam ſeneſcentes cum paſſo & aceto dyſentericis datæ, miro modo ſaucia inteſtina componunt.

EX SYMEONE SETHI.

Concoctu facilis, boniq; ſucci eſt, & admodũ nutrit. Sitim ſedat, urinã cit, & uentrem mouet. Calidis & ſiccis tẽperaturis prodeſt, & inflãmationes uentris & iecoris ſedat. Pituitoſos autem lędit, colicosq; affectus. Si malos humores aſſequitur, ab ijs corrumpitur, & malum ſuccum generat. Semen genitale minuit, & Veneris appetentiam extinguit. Sanguis ex ea procreatus, conſiſtentia tenuis eſt. Thoraci, pulmoni & ueſicæ prodeſt. Succus ramentorum eius, cum roſaceo impoſitus, ad aures inflammatione laborantes confert. Integra uerò illita, calidas inflammationes refrigerat.

DE CO-



COLOCYNTHIS
Coloquint.

NOMINA.



ΚΟΛΟΚΥΝΘΙΣ Græcis, ſylueſtris Cucurbita Latinis, Coloquintida barbaris & officinis, Germanis wilder Kürbß/ uel Coloquint appellatur. Sic autem nominata eſt, quaſi parua Cucurbita. Nam ſi eius fructum cum fructu ſatiuæ contuleris, quantitate longe minor erit, ac pilæ forma in orbem coactus. *Coloquintida.* *Colocynthis unde dicta.*

FORMA.

Viticulas foliaq; per terram ſtrata emittit, ſatiuo Cucumeri, ei nimirum quem Citrulum hodie officinæ uocant, ſimilia, diuiſuris ſciſſa, fructum rotundũ, mediocri pilæ ſimilem, uehementer amarum, fungoſa candidaq; intus medulla: flores, quod Dioſcorides omiſit, palleſcentes ac luteos, Cucumeri iam nominato ſimiles.

LOCVS.

In Germania ſua ſponte non naſcitur, ſata tamen prouenit, ſed rariſsimè perfectionem attingit, quod frigidior ſit eius terra quàm quod in ea fructum proferre poſsit. In orientalibus enim & calidioribus locis nata ad nos defertur.

TEMPVS.

Eius flores in fine ferè æſtatis, fructus autem extremo autumno apparent, qui primum quidem herbacei, mox pallidi fiunt. Legendi uerò ſunt cum cœperint in pallidiorem colorem demutari. Et durat integris natura & uiribus ad quinq; annos.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & deſiccat in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Medulla fructus purgandi uim habet, quatuor obolorum pondere cum mulſa aqua ſumpta, & cum nitro, myrrha & melle coacta in catapotium. Arefactæ pilæ tritæ, utiliter miſcentur clyſteribus iſchiadicorum, reſolutionis neruorum, & colico dolore affectorum, pituitam, bilem & ſtrigmenta, interdum etiam cruenta educentes. Appoſitæ fœtus enecant. Dentium dolores, ſi quis repurget hanc, & luto oblinat, & in aceto nitroq; inferueſcat, & ad colluendos dentes det, tollit. Si uerò quis aquam mulſam aut paſſum in ea decoxerit, & ſub dio refrigeratum bibendum dederit, craſſos humores & ſtrigmenta purgat. Stomacho ſupra modum aduerſatur. Sedi etiam ex ea balani ſubijciuntur, ad excrementa eijcienda. Quinetiã uirentis ſucco, iſchiadici utiliter perfricantur.

EX GALENO.

Colocynthis guſtu amara eſt. Sed quæ amariſsimo dum potatur adſunt opera medicamento, ea euidenter efficere nequit, ob purgatoriam facultatem quam ualidam in ſe continet, nimirum cum ijs quæ expurgat, per aluum & ipſa excerni præuertens. Viridis ipſius ſuccus intritus iſchiadicis prodeſt.

EX PLINIO.

Herbacea arefacta per ſe inanit aluum. Infuſa quoque clyſteribus inteſtinorum omnium uitijs medetur, & renum, & lumborum, & paralyſi eiecto ſemine. Aqua mulſa in ea decoquitur ad dimidias, ſic tuſsienti infunditur obolis quatuor. Prodeſt & ſtomacho, farinæ aridæ pilulis cum decocto melle ſumptis. In morbo uerò regio utiliter ſemina eius inſumuntur, & protinus aqua mulſa. Carnes eius cum abſinthio & ſale dentium dolorem tollunt. Succus uerò cum aceto calefactus mobiles ſiſtit. Item ſpinæ & lumborum ac coxarum dolores, cum oleo ſi infricetur. Præterea, mirum dictu, ſemina eius ſi fuerint pari numero adalligata febribus, ſanare dicuntur quas Græci periodicas uocant.



COTONEA MALVS.

Küttenbaum.

A

NOMINA.

KYΔΩΝΙΑ μηλέα Græcis, Mâlus Cotonea & Cydonia Latinis, officinis Citonia, Germanis Küttenbaum nominatur. Cydoniam uerò Græci à Cydone Cretæ oppido, unde primum aduecta est, dixerunt. Cotonea uerò à Sidonte Corinthi uico nominata est. Sunt tamen qui sic uocatam uelint, quod mâla eius lana quadam tegi uideantur, quæ coton dicitur. Atqui in re non admodũ magni momenti, parum refert utram amplectaris sententiã. *Cydonia unde dicta. Cotonea.*

GENERA.

Cotoneæ arboris mâla Dioscoride & Galeno autoribus duûm sunt generum. Alia enim minora, rotunda, odoratioraq; sunt, quæ uera Cotonea appellant. Alia autem maiora, dulciora, ac minus acerba, Galeno in fine libri sexti de tuenda sanitate teste, Struthea nuncupantur. *Struthea.*

FORMA.

Arbor notior est quàm ut debeat repræsentari. Mâlo uulgari haud dissimilis est, nisi quod infra magnitudinem illius subsidet, fructu scilicet incuruatos deprimente ramos, prohibenteq; parentem crescere. Folium quoque eius angustius à terra albicat. Poma tenui lanugine pubescunt, & incisuris crispantur, ut pictura affabre ostendit.

LOCVS.

In cultis & hortis prouenit. Locum tamẽ peculiariter & frigidum & humidum desiderat. Si in calido statuitur, assidua irrigatione illi succurri opus est: fert tamen mediocris situs, inter frigoris & caloris naturam, statum. Planis & decliuis gaudet.

TEMPVS.

Autumno poma eius maturescunt.

B

TEMPERAMENTVM.

Mâla Cotonea frigido & terrestri temperamento donata sunt, propterq; uincentem adstrictionem minus cæteris mâlis humida existunt. Frigida itaque sunt primo ordine, & sicca secundo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cotonea stomacho accõmodata sunt, urinam mouent. Tosta mitiora fiunt. Cœliacis, dysentericis, purulenta excreantibus, cholericis prosunt, præsertim cruda. Maceratorũ liquor potus stomachi atque alui fluxionibus opitulatur. Succus crudorum assumptus orthopnoicis auxilio est. Decocto eorum sedes & uuluæ procidentes proluuntur. Quæ melle condiuntur, urinam cient, mel autem naturam eorum induit: quippe adstringens & conspissans obstruẽnsue fit. Quæ autem cum melle coquunt, stomacho utilia sunt, & gustu iucunda, minus autem cõstringunt. Cruda cataplasmatis miscentur ad cohibendam aluum, contraq; stomachi subuersionem & ardorem, mammarum inflammationes, lienes induratos & cõdylomata. Fit uinum ex ijs tusis & expressis, sed quo perduret, sedecim sextarijs succi, unus mellis adijcitur, alioqui acescit. Prodest autem ad omnia quæ dicta sunt. Vnguentum etiam ex ipsis cõficitur, quod Melinum appellãt, quo utimur quando adstringenti oleo opus est. Eligi oportet uera, quæ parua, rotunda & odorata sunt. Struthea autem uocata & magna, minus utilia. Flos & uiridis & siccus cataplasmatis utilis, ijs potissimum quæ adstrictionem desiderant conueniens. Inflammationibus oculorum, sanguinis reiectionibus, alui fluxionibus, mensiumq; impetui cum uino potus prodest. *Vnguentum melinum.*

EX GALENO.

Eximium quid Cotonea præ alijs mâlis possident: nam & plus adstringunt, & durabilem succum habent, si cocta cum melle asseruare quis cupiat. Aliorũ succus

C repositus acescit, utpote frigida humiditate multa redundans. Strutheorum quoque succus perennare potest ubi recte fuerit præparatus, quemadmodũ & Cotoneorum: uerũ hic minus suauis & iucundus est, maximeque adstringit, ita ut huius quoque aliquando usus sit idoneus ad uentris maiorem in modum dissoluti robur restituendum.

EX PLINIO.

Cotonea cocta suauiora. Cruda tamen duntaxat matura, prosunt sanguinẽ excreantibus, ac dysentericis, cholericis, cœliacis. Non idem possunt decocta, quoniã amittunt cõstringentem illam uim succi. Imponunt & pectori in febris ardoribus, & tum decoquuntur in aqua, ad eadem quæ suprascripta sunt. Ad stomachi autem dolores cruda decoctáue cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos sanat, cocta in uino, & illita cum cera. Alopecijs capillum reddunt. Quæ ex ijs cruda in melle cõdiuntur, urinam mouent. Mellis autem suauitati multum adijciunt, stomachoque id utilius faciunt. Quæ uerò in melle condiuntur cocta, quidam ad stomachi uitia trita cum rosaceo folijs decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodest. Item mammis, condylomatis, uaricibus. Flos & uiridis & siccus, inflammationib. oculorum, excreationibus sanguinis, mensibus mulierum. Fit & succus ex ijs mitis, cum uino dulci tusus, utilis & cœliacis & iecinori. Decocto quoque eorum fouentur, si procidant uuluæ & interanea. Fit & oleum ex ijs, quod Melinum uocauimus, quoties nõ fuerint in humidis nata. Minus utilia Struthea, quamuis cognata.

EX SYMEONE SETHI.

Stomachũ adstringunt & corroborant, & ante cibum sumpta uentrẽ cohibent, urinam prouocant. Si ad satietatẽ edantur, difficulter cõcoquuntur. Dulcia minus D adstringũt, acida uerò magis, uomitumque compescunt. Post cibum sumpta uentrẽ mouent: sed quibus est imbecilla facultas uentris retentrix, & excretrix ualida, plus cibi accipiant. Mansa à potu, uini uaporẽ in caput distribui prohibent. Si qua prægnans, ut fertur, crebrius hæc comedat, puerum industrium & uersutum pariet.

DE CASTANEA. CAP. CXL.

NOMINA.



ΑΣΤΑΝΑ, ἡ διὸς βάλανος, ἡ σαρδιανὰ βάλανος, ἡ λόπιμον Græcis: Castanea, Sardiana glans, Iouis glans, Nuxque castanea Latinis appellatur. Germanis nostris Castani/uel Kesten uocant. Castaneæ autem à Castano Magnesiæ oppido, unde primum aduectæ sunt, nominatas esse cõstat. Sardianæ uerò glandes, quoniam in Sardinia optimæ nascantur.

Castaneæ unde dictæ.

Sardianæ glandes.

FORMA.

Arbor est uulgò cognita, Iuglandi haudquaquam dissimilis, folio tantum ueno siore & fimbriato. Nux quam producit intus solida, & plurimum plana, triplici tegminis ambitu septa, membrana primum amara, mox lento cortice, demum echinato calyce.

LOCVS.

Puram & resolutã terram desiderat, opacoque & septentrionali cliuo lætatur. Montes & ualles diligit. In plerisque Germaniæ locis copiosissima prouenit.

TEMPVS.

Ineunte uere germinat, seriusque Vergiliarum occasu fructificat.

TEMPERAMENTVM.

Adstringit & exiccat Castanea haud secus quàm aliæ glandes. Calida uerò & sicca est primo ordine.

VIRES.


CASTANEA
Kesten.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Caſtaneæ adſtringunt, eademq́ quæ glandes poſſunt. Potiſsimū autem quę inter carnem & corticem membrana eſt. Caro his qui Ephemeron, hoc eſt, Colchicon, biberunt, accommodata eſt.

EX GALENO.

Caſtaneæ inter omnes glandes principatum tenent, ſolæq́ ſyluestrium fructuū alimentum memorabile corporibus præbent.

EX PLINIO.

Caſtaneæ uehementer ſiſtunt ſtomachi & uentris fluxiones, ſanguinē excreantibus proſunt, carnes alunt.

EX PLINIO VALERIANO.

Caſtaneæ ex omnibus fortiſsimū quidem cibum corpori præſtant, ſed qui difficilè concoquatur. Coctæ autem in carbonibus, uel in fictili uaſe ſicco aſſatæ, & cum melle ieiunis datę, tuſsientibus proſunt. Aqua in qua cum ſuo cortice decoquūtur, cœliacis, dyſentericis, ſanguinemq́ excreantib. bibenda haud inutiliter propinat. Interior membrana quæ corticē fructumq́ diſcernit, ad tertiam partem decocta in aqua & potui oblata, mirè aluum fluentē refrenat, adeò ut Dioſcorides putet etiam cathartico dato, per hanc potionem iri obuiam poſſe, ſi pluſquā neceſſe ſit, purget.

EX SYMEONE SETHI.

Copioſum corpori alimentum præbent, tardè tranſeunt, & difficulter coquuntur. Craſſum humorē, capitis dolorem, & flatus efficiunt, uentremq́ ſiſtunt. Si torreantur, aut ſiccentur, multum nocumenti deponunt.

APPENDIX.

Capitis dolores creant. Inflationes pariunt, cōcoctu difficiles. Toſtæ tamen crudis innocentiores ſunt. Arefactæ multum noxæ remittunt. Tritæ cum melle & ſale rabioſorum canum morſibus imponuntur. Mammarū duritias diſcutiunt, cum hordeaceo polline & aceto impoſitæ, ijsq́ uino maceratis, & cum farina ſubactis, peſsi uice utuntur ad ſupprimendos menſes.

D

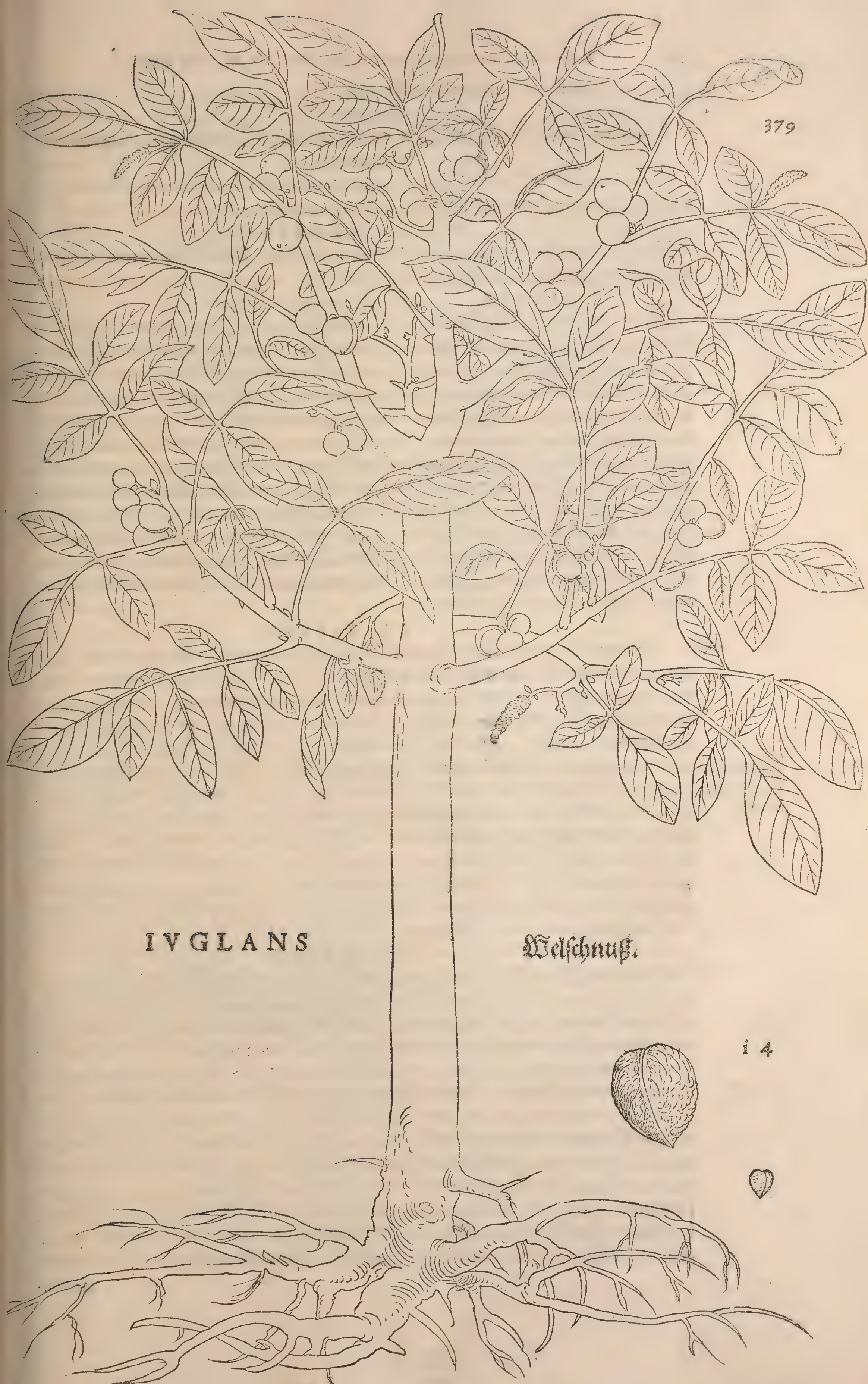
DE CARYO BASILICO. CAP. CXLI.

NOMINA.

Caryon unde Græci appellarint. KARYON βασιλικὸν Græcis, Regia nux & Perſica, Iuglansq́ Latinis: officinis Nux ſimpliciter, Germanis Welſchnuß appellatur. Κάρυον autem Græcis à capitis grauedine uocatam eſſe notiſsimum eſt. Nam folia arboris huius grauem expirant halitū, uiresq́ eius in cerebrum penetrāt, atque adeo eos ſopore tentans lædit qui ſub arbore decubuerint. *Baſilica & Perſica cur dicta.* Baſilicā uerò, Regiámue & Perſicam, eò quod è Perſide primum in Græciam à regibus delata ſit, dictam eſſe conſtat. *Iuglans.* Iuglandem à iuuando & glande nominatam exiſtimant.

FORMA.

Arbor eſt pręgrandis, multis prælongisq́ nixa radicibus, procero caudice, multis ſummatim ramis ingentibus brachiato, ad binûm ternúmue cubitorū complexus ſæpius craſſeſcente, cortice hiulco, & in rimas altas dehiſcente, folijs latis, oblongis, è iucundo grauiter ſubolentibus, patulamq́ iaculantibus umbram & inſalubrem, per autumnum deciduis. *Vmbra Iuglandis arboris inſalubris.* Verni temporis initio ueluti quodam geſtiente foliorum conceptu, panicula prælonga, callo ſquamatim compactili protracta, ordine nucis pineæ protuberat, dehiſcitq́. Flaueſcens ſtatim quàm frondem facere cœpit, nutans caducaq́ prolabitur. Tum ſuper ramenti huius pediculū flos erumpit, totidemq́ calyculacea tegumenta quot flores petiolo contrahuntur, ſingulisq́ ijs ſingulæ includuntur nuces, multis munitæ inuolucris, primum herbaceo cortice, mox ligneo putamine, dein tenui tunica. Criſpi intus nuclei quadripartitò digerun-


IVGLANS
Welschnuß.

C gerũntur, lignosa intercedente membrana.

LOCVS.

Montibus lætat̃, aquasq; odit. Passim in omnib. ferè Germaniæ hortis prouenit.

TEMPVS.

Germinat post afflatum Fauonij, non cacumine, ut maxima pars arborum, sed lateribus impulso priore pullulo. Fructificat autumno.

TEMPERAMENTVM.

Huius temperamentum ex uirium enarratione patebit. Virides uerò nuces primo ordine siccæ, secundo uerò calidæ censentur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Nuces iuglandes difficiles cōcoctu, stomacho inutiles, bilem augent, capitis dolorem faciunt, tussientibus inimicæ. Ad uomitiones ieiunis in cibo utiles. Præsumptæ & à cibo comestæ cum caricis & ruta letalibus uenenis aduersantur. Largius esitatæ latos lumbricos pellunt. Illinuntur mammarũ inflammationi, abscessibus, luxatisq; cum exiguo melle & ruta. Cum cepa uerò, sale & melle, canis hominisq; morsui conferunt. Tormina cum putamine suo crematæ & umbilico admotæ sedant. Cortex combustus, tritusq; in uino & oleo, infantibus inunctus capillos elegantes efficit, alopeciasq; replet. Sistit menses crematum tritumq;, & cum uino admotum quod intra nuces clauditur. Vetustarũ autem nucum nuclei illiti, gangrænas, carbunculos, ægilopas & alopecias cōmanducati & impositi celeriter sanant. Fit etiam ex ijs contusis & expressis oleum. Recentes nuces stomacho minus nocent, dulciores enim sunt. Quam ob causam allijs miscentur, ut acrimoniam auferant. Illitu liuores quoque tollunt.

EX GALENO.

D Arbor tum in germinibus, tum in folijs adstrictionem quandam possidet. Cæterum euidentem & plurimam in nucis putamine recenti & sicco: proinde eo fullones quoq; utuntur. At nos ea exprimentes, succo similiter ut mororum & ruborũ decocto in melle, ut stomatico medicamento utimur, & ad omnia reliqua ad quæ modo dicti succi cōueniunt. Porrò nucis ipsius quod edendo est, oleosum est & tenuium partium, ideoq; etiam facilè † exprimitur: & quo diutius reconditum fuerit, magis tale efficitur. Quamobrē oleum ex eo inueterato exprimere licet: tunc sanè admodum discutiens fit, ut eo nōnulli gangrænas, & carbunculos, & ægilopas sanent: nōnulli uerò etiam ad neruos uulneratos utuntur. Cæterum si recens sit adstringentis nōnihil qualitatis quoq; obtinet. At quod imperfectũ est etiamdum, & nondum siccum, ueluti reliqui fructus omnes qui uirides sunt, plenum est semicoctæ humiditatis. Cortex tamen eius ubi inaruit, tenuium partium & exiccatoriũ est medicamentum, morsus expers.

†Aliàs ἐκχολοῦται, in bilem uertitur.

EX PLINIO.

Arborum ipsarum foliorumq; uires, in cerebrũ penetrant, hocq; minore momento, sed in cibis, nuclei faciũt. Sunt autem recentes iucundiores, siccæ unguinosiores, & stomacho inutiles, difficiles cōcoctu, dolorē capitis inferentes, tussientibus inimicæ, & uomituris ieiunis aptæ in tenasmo solo: trahunt enim pituitã. Eædem præsumptæ uenena hebetant. Item anginam cum ruta & oleo. Item aduersantur cepis, leniuntq; earum saporem. Auriũ inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. Item cum ruta mammis & luxatis. Cum cepa autē & sale & melle, canis hominisq; morsui. Putamine nucis iuglandis, dens cauus inuritur. Putamen combustum tritumq; in oleo aut uino, infantiũ capite peruncto, nutrit capillum: & ad alopecias sic utuntur. Quo plures quis nuces ederit, hoc facilius tineas pellit. Et quæ perueteres sunt nuces gangrænis & carbunculis medentur. Item sugillatis. Cortex iuglandiũ lichenum uitio & dysentericis prodest. Folia trita cum aceto, aurium dolori. In sanctuarijs Mithridatis maximi Regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari cōmenta-

A mentario ipsius manu compositionē antidoti, duabus nucibus siccis, item ficis totidem, & rutæ folijs uiginti simul tritis, addito salis grano: & qui hoc ieiunus sumat, nullum uenenum nociturum illo die. Contra rabiosi quoq; canis morsus, nuclei à ieiuno homine cōmanducati illitiq;, præsenti remedio esse dicuntur.

EX PLINIO VALERIANO.

Nux uiridis, utpote adhuc aquatioris humoris, styptica & frigida uirtute censet. Potest deniq; & stomacho aliquid uigoris acquirere, & uentrē cum garo sumpta mollire. Nuces autē siccæ, durę, cum caricis duabus, & uiginti rutæ folijs addito salis grano simul cōteruntur, nullisq; uenenis opprimi poterit ea die quisquis ieiunus acceperit. Inter Calendas & Idus Iulij centum numero nuces statim ut arbori demptæ sunt cortice adhærente quassantur: his admiscentur aluminis scisi libræ tres, & in nouo fictili uase ponuntur: super hæc infunduntur olei boni libræ tres, & diligenter in loco neq; humido, neq; nimium sicco obruunt, post nonaginta dies dabunt oleum, quod fluentium capillorum damna restituit.

EX SYMEONE SETHI.

Virides uentrem mouent, quamobrē quidam ante cibum cum sapo comedunt. Facilius etiam quàm amygdalæ concoquuntur. Aridæ in ore inflammationes & plagas efficiunt. Stomacho meliores fiunt, si cum caricis edantur. Ferunt etiam eum qui nuces cum caricis & ruta ante reliquos cibos esitauerit, non magnopere à uenenatis medicamentis lædi. Cōcoquuntur facilè nuces in frigidis uentriculis, in calidis uerò in bilem magis mutantur. Faucium & capitis dolorem afferunt, & tusses augent. Ante alios cibos sumptæ, uomitum adiuuant. Ad satietatem comestas, lumbricos educere scimus. Ad dentium pruritum utiles sunt.

B DE CALTHA. CAP. CXLII.

NOMINA.



QVO nomine Græci plantam hanc appellauerint, fateor ingenuè mihi nondum constare. Latinis autem dicta uidetur Caltha uel Calthula, quam uocē deinde corrumpentes officinę, in Calendulam immutarūt. *Calendula quare dicta.* Quanquam uerisimile etiam sit, sic nominatam esse, quod omnibus mensium Calendis fruticare comperiatur. Atque hinc fit quod nonnulli florem omnium mensium appellent. *Flos omnium mensium.* Germani Ringelblumen uocant, ab intorto, & in circulum acto semine.

FORMA.

Herba est fruticosa, caule dodrantali, lignoso, folijs longiusculis, in angustum desinentibus, floribus speciosis, croceis luteisue, non ingrati, quamuis grauis, odoris, qua dote in coronamenta uenit: semine, cuius uagina scorpionis caudam imitatur: radice simplici, multo capillitio fibrata. Cur autem hanc herbam Caltham esse credam, facit inprimis Plinius, qui lib. uigesimoprimo, capite sexto, Caltham odore grauem esse scribit. Dein Virgilius qui Ægloga secunda sic canit: Mollia luteola pingit uacinia Caltha. Luteolam, à luteo florū hauddubiè colore, nominans.

LOCVS.

Prouenit in cultis, atq; uix hortum inuenies in quo non copiose nascatur.

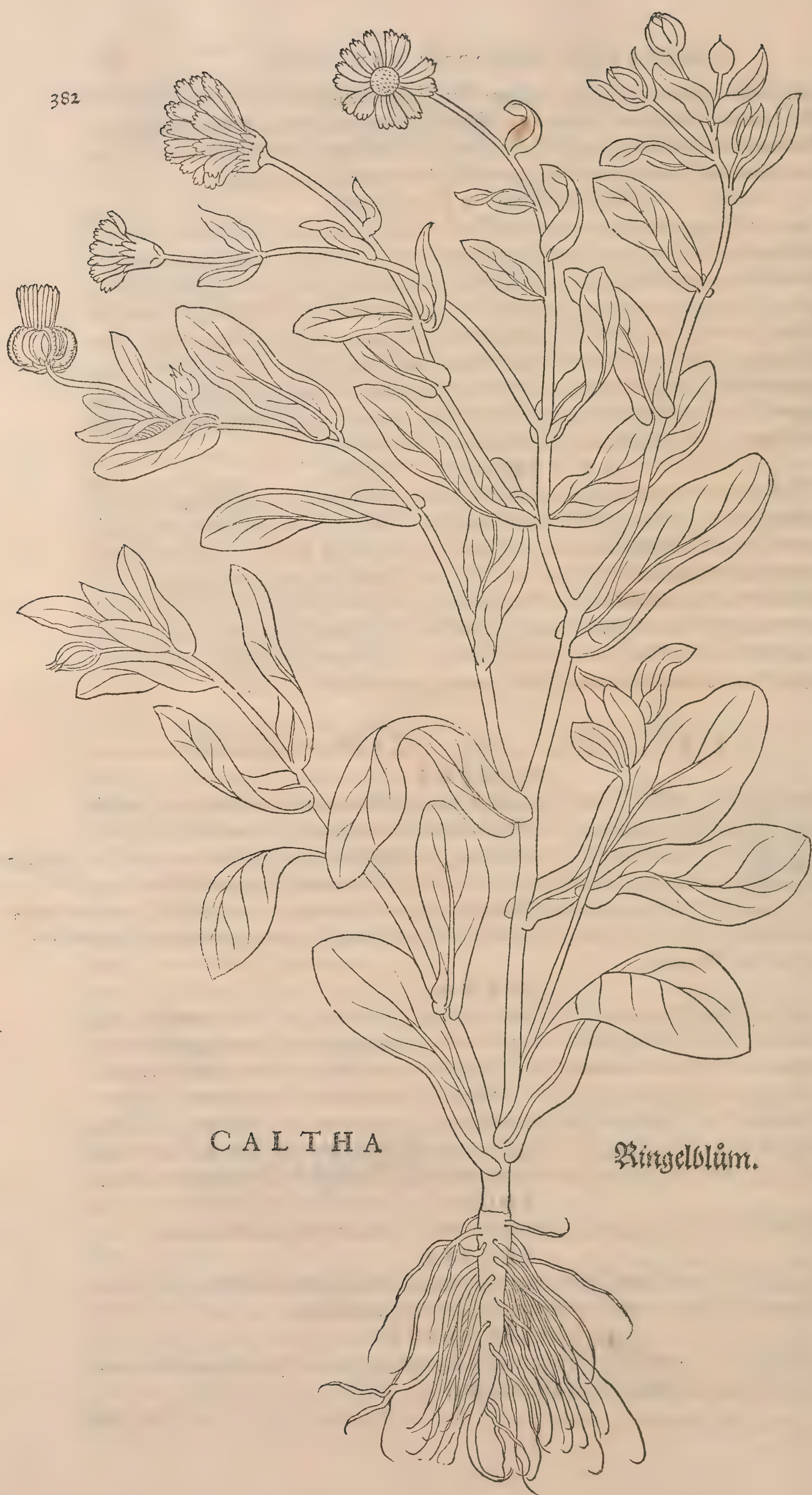
TEMPVS.

Singulis ferè mensium Calendis, ut diximus, florere deprehenditur, Maio incipiens mense. Magis autem autumno eiusdem emicant flores.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse statuunt, neq; id immeritò, quandoquidē dulcedine modica cum amaritudine coniuncta participet.

VIRES


CALTHA
Ringelblům.

A VIRES EX RECENTIORIBVS.

Herba ipsa adhibetur condimentis & acetarijs. Flos ex uino potus ciet menses: item herbæ succus, quo in dentium dolore os presentaneo remedio colluitur. Non parum etiam eius flos ad flauos reddendos capillos conducit. Idem, perinde atque ipsa herba, secundas educit mirificè, si aridus suffitibus admotus fuerit.

DE CARYOPHYLLATA. CAP. CXLIII.

NOMINA.



QVALITER Græcis & antiquis Latinis scriptoribus hæc herba nominata sit, nondum compertum habeo. Cur enim Dioscoridis Lagopum non esse credam, etsi paniculum pedi leporino prorsus similem habeat, facit quod in manuscripto & peruetusto herbario seorsim descriptã & depictã utranque herbam uiderim. Pictura autem Lagopi longè aliam herbam, quę in segetibus nascitur, quàm sit Caryophyllata, exprimit: de qua suo loco dicemus. Neque desunt qui herbam hanc de qua agimus, Geum Plinio dictam uelint, quorũ certè sententia periculo uacat, quod eadem facultas utrisque radicibus sit. Sed ad institutum reuertamur. Herbam quam recentiores Latini Caryophyllatam, ab odoris suauitate quam radices de se præbent, nominant, uulgus herbam Benedictam, à diuina sua efficacia, & Sanamundam appellant. Germani Benedictenwurtz.

Caryophyllata nõ est Lagopus. *Benedicta.* *Sanamunda.*

GENERA.

Duo esse eius herbæ genera animaduerti, non tamen multum à se dissidentia. Primum genus Caryophyllatam hortensem uocauimus, cui ex cultura aliqua teneritas accedit in folijs, floribus & paniculis. Flos huic paulò minor & pallidior quàm syluestri. Germanicè garten / oder heymisch Benedictenwurtz appellari B potest. Alterum huius herbæ genus Caryophyllatam syluestrem diximus, quod scilicet citra culturam proueniat. Flores eius multo maiores, magisque ad croci colorem accedunt. Germanicè wild Benedictenwurtz nominari cõmodè potest. Differentiam tamen nemo rectius quàm ipsa pictura demonstrabit.

Caryophyllata hortensis. *Caryophyllata syluestris.*

FORMA.

Caulis illi sesquicubitalis, geniculatus, angustus, terna è pediculo longo folia articulatim exeuntia, per ambitum serrata, bina etiam prioribus minora, singula genicula cingunt. E medio alarum sinu ramuli funduntur tenues, quibus in summis flos luteus emicat, quo succusso caput extuberat circinatis acinulis cumulatè stipatum, quasi rudimentum eluceat naturæ fragum inchoantis. Radix multis luteis capillamentis fibrata, Caryophyllon olet.

LOCVS.

Primum in hortis plantatum prouenit. Alterum in montanis, opacis, & iuxta sepes nascitur.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores, & peruetustus etiam herbarius, calidam & siccam esse in secundo ordine statuunt. Folia sanè in gustu non mediocrem adstrictionem ostendunt. Radix itidem haud paruam adstrictionem obtinet.

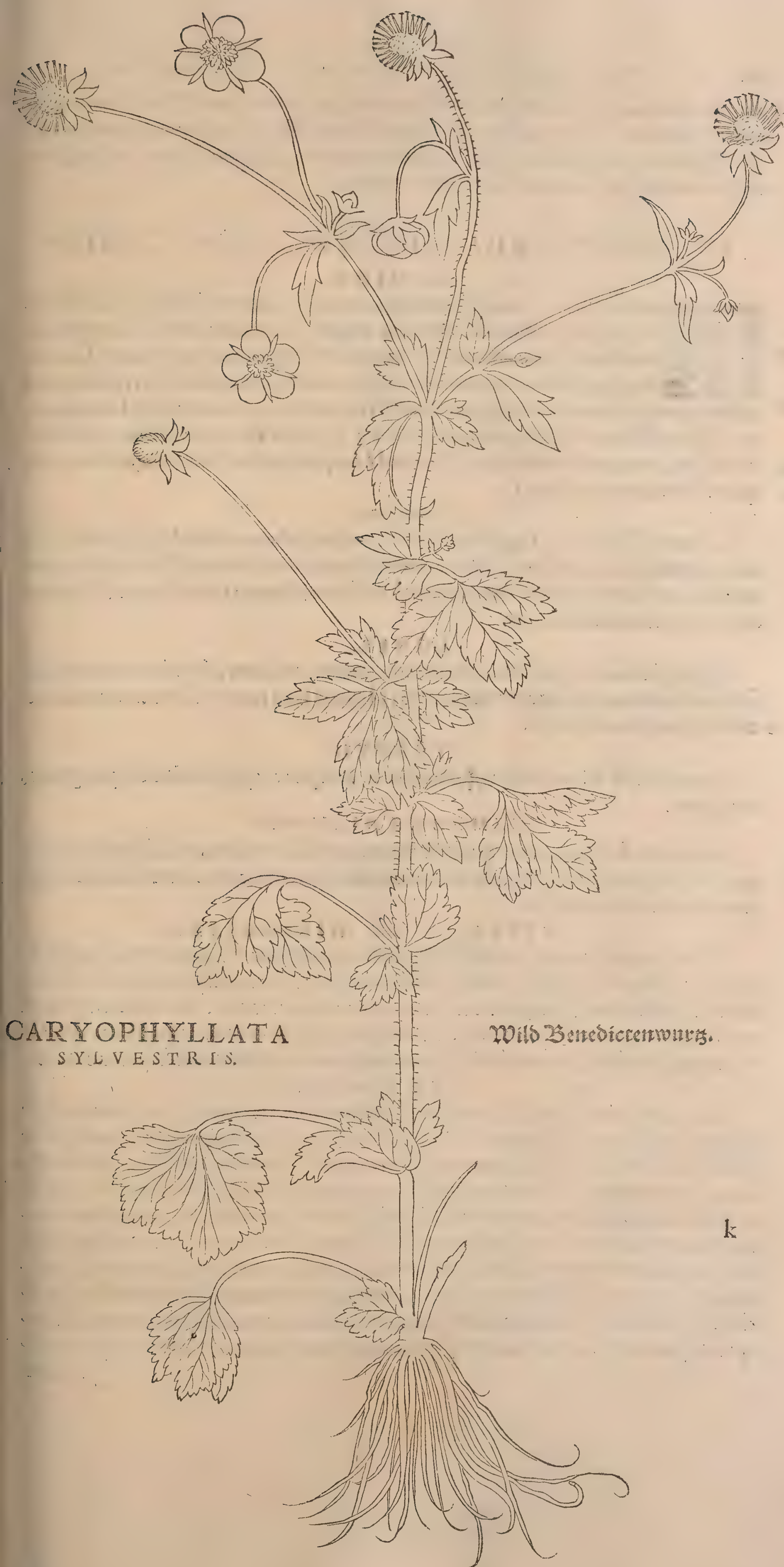
VIRES EX RECENTIORIBVS.

Radix eius luto & sordibus eluta siccatur, & imbre aceti respersa arcas & uestes iucundo cõmendat odore. Decoctum huius sumitur ad perficiendas concoctiones, sedandosque coli dolores. Radix eius pectoris laterisque dolores & cruditates iucundo sapore discutit. Manuscriptus herbarius facultatem habere dissoluendi, digerendi, & obstructiones tollendi scribit. Fomentũ item ex uino decoctionis eius menses



CARYOPHYLLATA HORTENSIS.

Garten Benedictenwurtz.


CARYOPHYLLATA
SYLVESTRIS.
Wild Benedictenwurtz.

C menses ciêre. Contra uenena tritam cum uino sumptam ualere. Cōcoctionem praeterea roborare, dolorem uentriculi & intestinorū à frigiditate aut flatibus ortum, decoctam in uino sanare ait. Mirificè etiam ad interna uulnera huius herbae decoctum confert. Externa uerò ex ea collui debent.

DE CENTAVRIO MINORE. CAP. CXLIIII.

NOMINA.



ΕΝΤΑΥΡΙΟΝ μικρὸν, ἢ λιμνήσιον, καὶ λιμναῖον Graecis, Febrifuga & Fel terrae Latinis, officinis Centauria minor, Germanis klein Tausendtguldenkraut/Fieberkraut/Erdtgall/& Biberkraut appellatur. Centaurium, quod ea curatus dicit Chiron Centaurus, cum Herculis excepti hospitio pertractanti arma sagitta excidisset in pedem. Limnesion & Limnaeum, quod secundū aquarum scatebras ac paludes, quas Graeci λίμνας dicunt, nascatur. Febrifuga, eo quod febres fugat, & procul è corpore pellat. Fel terrae, ob summam quam habet amaritudinem.

Centaurium unde dictum. *Limnesium.* *Febrifuga.* *Fel terrae.*

FORMA.

Herba est Hyperico Origanóue similis, caulem habens altitudine supra dodrantem, angulosum. Flores in puniceo colore subpurpurascentes, ad Lychnidis flores accedentes. Folijs paruis & oblongis ueluti Rutae. Semen tritico simile. Radicem exiguam, inutilem & leuem.

LOCVS.

Propter lacus & rigua loca, Dioscoride autore, nascitur. Apuleio uerò teste in solidis & fortibus quoque locis prouenit, id quod non raro in Germania nostra accidere compertum habeo.

D

TEMPVS.

Floret aestate & autumno, quo maximè tempore, quia semine est praegnans, colligitur.

TEMPERAMENTVM.

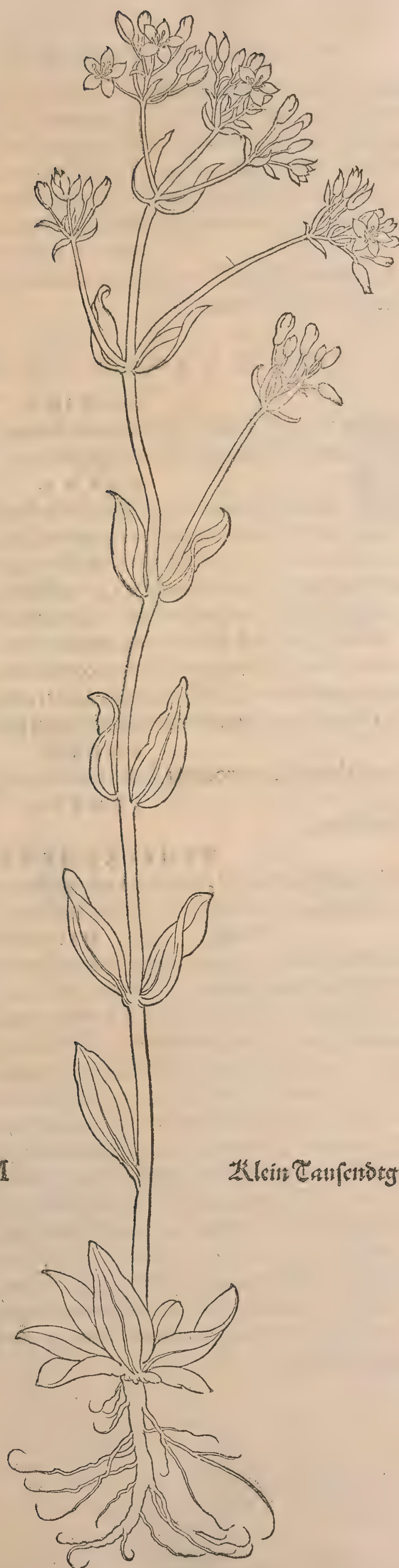
In folijs & floribus uincit qualitas amara paululum obtinens adstrictionis, atque propter eiusmodi temperamentum admodum exiccatorium est medicamentum, expers mordacitatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipsa adhuc uirens tusa & illita uulnera glutinat. Vlcera uetera purgat, & cicatrice obducit. Biliosa & crassa per aluum ducit. Decoctum eiusdem ischiadicis cōmodè infunditur, sanguinem educens, & à dolore leuans. Succus ad oculorum medicamenta perutilis, cum melle quae pupillas obtenebrant expurgans. In pesso admotus menses ac foetus educit. Priuatim potus neruorum affectibus succurrit.

EX GALENO.

Centaurij minoris radix prorsus inefficax est. Rami uerò & potissimum folia quae in ijs sunt atque flores, utiliora. Vlcera magna herba ipsa adhuc recens illita glutinat. Vetera quoque & quae aegrè ad cicatricem perduci possunt eodem modo utentibus cicatrice obducuntur. Arefacta glutinatorijs & desiccatorijs miscetur facultatibus, ijs uidelicet quae sinus & fistulas sanare sunt natae, & ueteres durities emollire, tum ulcerum maligna sanare. Miscetur etiam ijs quae rheumaticis affectibus medentur, in quibus ea medicamenta optima sunt quae uehementer desiccantia cum quadam adstrictione nullam habent mordacitatem. Decoctum herbę quidam ischiadicis infundunt, ceu biliosa ac crassa ducens: nam & talia purgat. Quanquam quum adeò uehementer operabitur ut cruenta euacuet, tunc magis proderit. Suc-



CENTAVRIVM MINVS.

Klein Tausendtgulden.

C rit. Succus porrò eius quum adſimilis ſit facultatis, hoc eſt, exiccatoriæ & abſterſoriæ, & reliqua iam dicta pulchrè efficere poteſt. Cum melle etiam oculis illinitur, menſesq́ & fœtum appoſitus in peſſo euocat. Sunt qui ipſum præbeant & ijs quibus nerui affecti ſunt, ut qui euacuet & deſiccet innoxiè quæ impleta ſunt. Optimũ etiam medicamentum eſt ad iecinoris obſtructiones ſoluendas. Bonum quoq́ lieni indurato foris impoſitum, & nihilo ſecius ſi quis bibere ſuſtinuerit.

EX PLINIO.

Purgat aluum ſuccus Centaurij minoris drachma in hemina aquæ cum exiguo ſalis & aceti, bilemq́ detrahit.

DE CYAMO. CAP. CXLV.

NOMINA.


ΚΥΑΜΟΣ Græcis, Faba Latinis dicitur. Officinæ Latinum nomen retinent. Germanis Bonen appellatur.

FORMA.

Sola Faba inter legumina ſine adminiculo nititur, folio carnoſo, Portulacę ſimili, flore criſtato, uerſicolore, partim albo, partim purpureo, atris quibuſdam maculis notato, quas M. Varro lugubres uocat literas: ſiliqua plerunque ſemipedali, fructu intus lato humani unguis effigię, colore non ſimplici, ſed aut fuluo, aut nigro, iam uerò etiam herbaceo & coccineo: radice ſingulari, lignoſa, & capillata fibris. Quæ hic à quibuſdam, quaſi noſtra non eſſet uera Faba, afferuntur argumenta, non tanti momenti ſunt ut confutatione indigeant: conſtat enim noſtram, eas quas ueteres illi adſcripſerunt, habere notas & facultates. Non tamen ne
D gamus in diuerſis terris maiorem aut minorem produci poſſe.

LOCVS.

Paſsim in hortis ſata prouenit. Lætatur loco pinguiſsimo & ſtercorato.

TEMPVS.

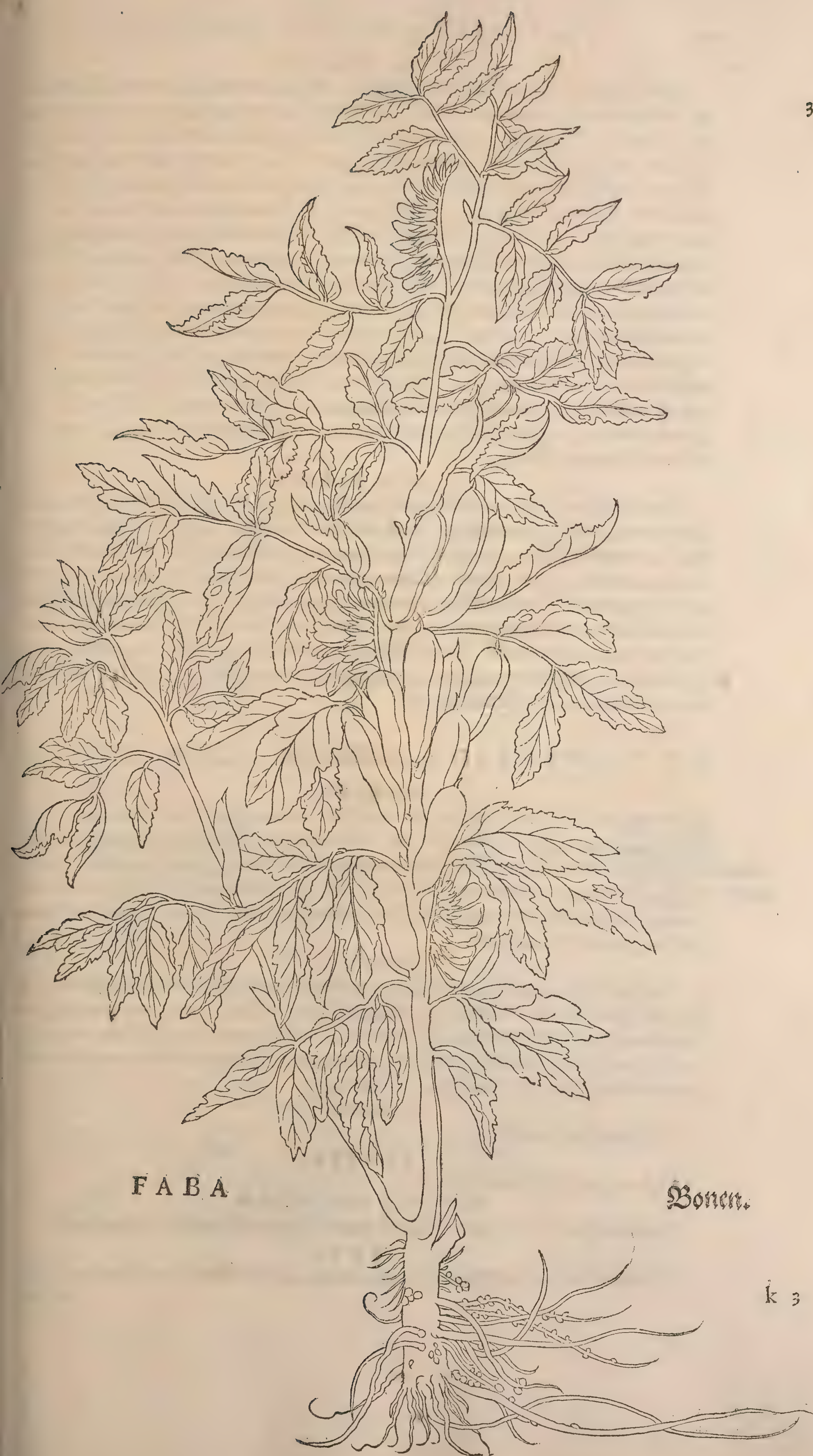
Floret æſtate.

TEMPERAMENTVM.

Faba in refrigerando & exiccando ad mediam temperaturam propinquiſsimè accedit. Eſt itaque frigida & ſicca in primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Spirituoſa, inflans, concoctu pertinax, inſomnia tumultuoſa faciens. Tuſsi tamen confert, carnesq́ generat. Decocta in poſca, & cum cortice comeſta, dyſenterias & cœliacas fluxiones ſiſtit. Vtilis contra uomitiones in cibo ſumpta. Minus inflat priore aqua in decoctione effuſa. Viridis magis ſtomacho nocet, plusq́ inflat. Farina eius per ſe & cum polenta illita, ex plaga inflammationes mitigat, & cicatrices ad reliqui corporis colorẽ reducit. Mammis in quibus lac in grumos cogitur, & inflammatione laborantibus auxiliat, lacq́ extinguit. Cum melle & fœnigręci farina furunculos, parotidas ac ſugillata oculorum diſcutit. Cum roſa, thure, & oui albo, procidentes oculos, ſtaphylomata & œdemata compeſcit. Macerata in uino ſuffuſiones & ictus oculorum ſanat. Ad ſiſtendas fluxiones ſine cortice commanducata fronti imponitur. Teſtium inflammationes in uino decocta ſanat. Puerorum pubi illita diu impuberes ſeruat. Alphos exterit. Euulſos pilos ut non nutriantur & graciles fiant, cortices illiti efficiũt. Cum polenta, alumine & oleo ueteri illiti ſtrumas diſcutiunt. Decoctum illorum lanas tingit. Factas ab hirundinibus ſanguinis eruptiones, cortice ablato, Faba qua parte cohæret diuiſa, ſi dimidia apponatur, compeſcit.


FABA
Bonen.

C

EX GALENO.

Caro Fabæ paulum quid abstergentis facultatis cõtinet, sicut cortex adstringentis: idcirco medicorum nonnulli totam Fabam cum polenta decoctam dysentericis, cœliacis & uomentibus exhibuerunt. Porrò ut edulium flatulenta est, & coctu difficilis, ut si quid aliud. Excreationibus quidem ex thorace & pulmone idonea. Vt medicamentum uerò foris imposita sine molestia exiccat. In podagricis ea sæpenumero usi sumus ex aqua decocta, deinceps adipem suillum admiscentes. Ad neruorum tum contusiones, tum uulnerationes, farinam eius cum oxymelite imposuimus. Ad eos qui ex ictu iam phlegmone occupabantur, cum polenta. Sed & testium & mammarum bonum est cataplasma. Nam hæ partes cum phlegmone tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè cum mammæ ex lacte in ipsis concreto phlegmonen patiantur. Quin lac quoque ab eo cataplasmate extinguitur, sicut puerorum pubes farina fabacea illita plurimo tempore glabra permanet. Manifestè fabacea farina cutis sordes detergere conspicitur, quod intelligentes mangones, ac mulierculæ, in balneis quotidie hac utuntur. Illinunt præterea & hac faciem quemadmodũ ptisana: nam quæ in summa cute eminent lentes exterit, & maculas uelut ex sole contractas.

EX PLINIO.

Faba hebetare sensus existimata, insomnia quoq; facere. Solida fricta, feruensq; in acri aceto coniecta, torminibus medetur. In cibo fressa, & cum allio cocta, contra deploratas tusses suppurationesq; pectorum, quotidiano cibo sumitur: & commanducata ieiuno ore, etiam ad furunculos maturandos discutiendósue imponitur, & in uino decocta ad testium tumores & genitalium. Lomento quoq; ex aceto decocto, tumores maturat atq; aperit. Item liuoribus, combustis medetur. Voci eam prodesse, autor est M. Varro. Fabalium etiam siliquarum cinis, ad coxendi-
D ces, & ad neruorũ ueteres dolores, cum adipis suilli uetustate prodest. Et per se cortices decocti ad tertias sistunt aluum.

DE CONSOLIDA MEDIA. CAP. CXLVI.

NOMINA.



INTER multas alias herbas quibus uulnera glutinandi facultas inest, & hæc cuius picturam damus cõnumeratur. Hinc est quod uulgus herbariorum illam Consolidam mediam nominet. Qua etiam appellatione nos uti uoluimus, quod nobis quo nomine ueteribus Græcis aut Latinis appellata sit nondum constaret. Rectius tamen Solidago diceretur. Germanis Gulde guntzel nuncupatur.

Consolida media.

FORMA.

Caulem habet quadrangulum, lanuginosum, ex quo per interualla folia bina ex singulis geniculis in extremitatib. laciniata, Menthæ similia emicant. A medio caulis ad fastigium usq; ex singulis foliorum alis, flores sex aut septem in purpureo cœrulei exeunt. Radix illi subest lignosa, quæ multas à se exiguas radices capillamentorum instar per terram latè serpentes propagat.

LOCVS.

Passim in pratis nascitur.

TEMPVS.

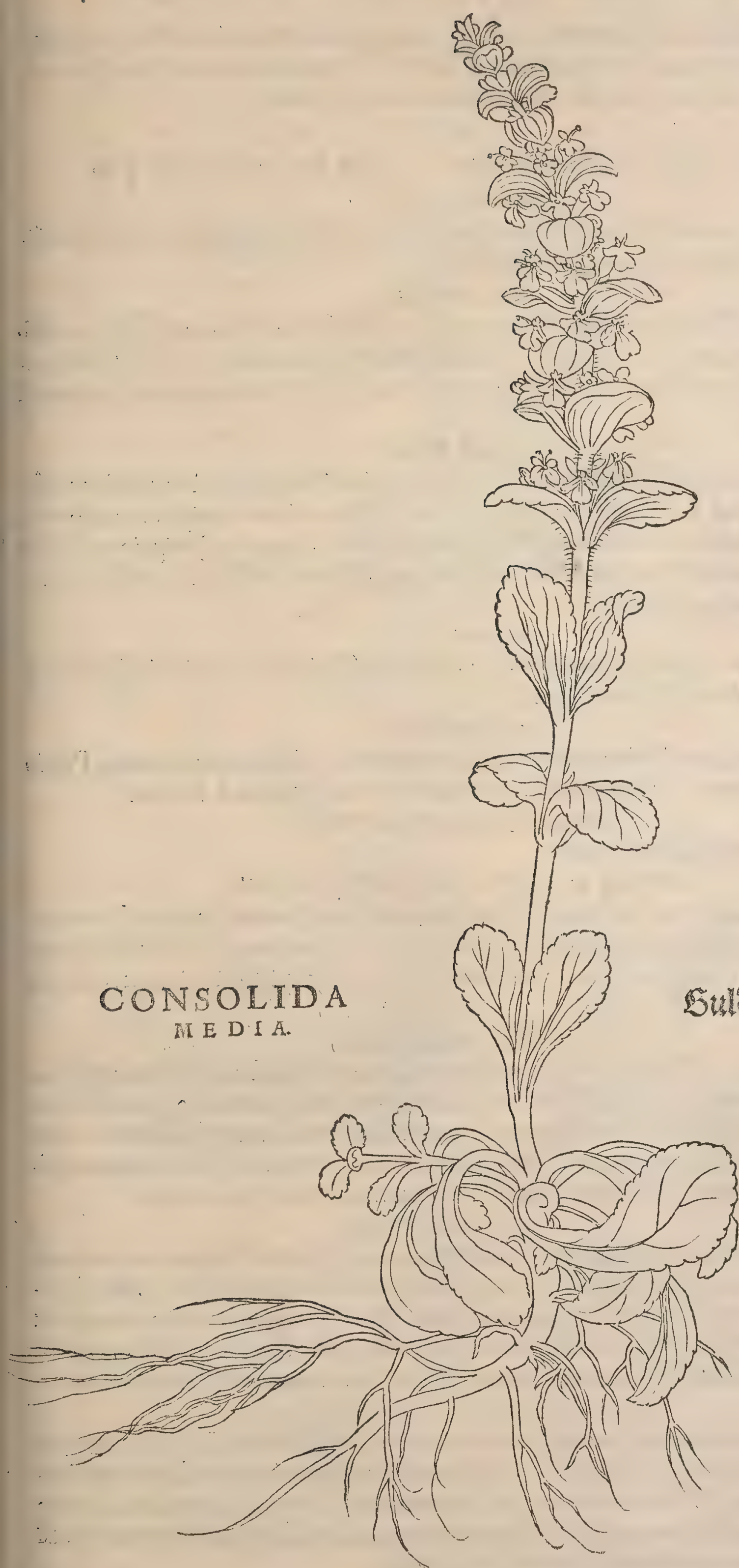
Floret copiose Maio mense.

TEMPERAMENTVM.

Gustu adstringit & amara est, ut calidam & siccam esse nemo dubitare posit.

VIRES.

Vulnera glutinat. Sanguinis grumos ex casu, uel cõtusionib. coactos in corpore disijcit



CONSOLIDA
MEDIA.

Gulde guntzel.

C disijcit & dissoluit. Præsens remedium est aphthis & ulceribus in ore serpentibus. Decoctum eius tumoribus illitum eos disſipat. Vſus etiam eius ad intertrigines, ulcera pudendorum, & inteſtinorum exulcerationes prodeſt.

DE CANNABE. CAP. CXLVII.

NOMINA.


ANNABIΣ Græcis, Cannabis Latinis, Barbaris & uulgo Canapus dicitur, Germanis autem Hanff.

GENERA.

χοινόστροφος. Cannabis duo ſunt genera. Vna enim ſatiua eſt, quam Græci χοινόστροφον, quod magni in uita uſus ſit ad robuſtiſsimos funes texendos. Germanis zamer Hanff dicitur. Altera ſylueſtris, quam Latini Terminalem uocant, Germani wilden Hanff.

FORMA.

Satiua Cannabis Satiua Cannabis folia fert fraxino ſimilia, grauis odoris, caules longos, inanesq́;, Syluestris. ſemen rotundum. Sylueſtris uerò uirgas fundit Altheæ ſimiles, nigriores, aſperiores & minores, cubitali altitudine. Folia ſatiuæ ſimilia, aſperiora & nigriora. Flores ſubrubeos, Lychnidi ſimiles. Semen & radicem Altheæ ſimilia. Eius effigiem uidere nobis nondum licuit.

LOCVS.

Satiua, in locis cultis ſata prouenit. Sylueſtris in ſyluis & aſperis locis, Apuleioq́; teſte, iuxta ſemitas & ſepes naſcitur.

TEMPVS.

Herba ad uſus medicos carpitur dum maxime uiret. Semen autem eius, Plinio D autore, cum maturum eſt, id quod prope autumni æquinoctium accidit.

TEMPERAMENTVM.

Admodum calefacit & exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiuæ maiori copia ſumptum genituram extinguit. Ex uiridi autem ſuccus expreſſus, contra aurium dolores utiliter inſtillatur. Sylueſtris radix decocta illitaq́;, inflammationes mitigat. Tumores diſcutit, & callos diſijcit. Huius cortex texendis funibus utilis eſt.

EX GALENO.

Cannabis ſemen flatus extinguit, adeoq́; deſiccat, ut ſi pluſculum edatur genituram exiccet. Sunt qui ex uiridi ſuccum exprimentes, ad aurium dolores ab obſtructione, ut mihi uidetur, natos utuntur. Semen etiam cannabinum difficulter concoquitur, ſtomacho & capiti aduerſatur, prauosq́; humores creat. Admodum excalfacit, ideoq́; caput æſtuoſo ac medicamentoſo halitu ſurſum miſſo tentat.

EX PLINIO.

Semen Cannabis extinguere genituram uirorum dicitur. Succus ex eo uermiculos aurium, & quodcunq́; animal intrauerit, eijcit, ſed cum dolore capitis. Tantaq́; uis ei eſt, ut aquæ infuſa, coagulare dicatur, & ideo iumentorum aluo ſuccurrit pota in aqua. Radix cõtractos articulos emollit in aqua cocta. Item podagras & ſimiles impetus. Ambuſtis cruda illinitur, ſed ſæpius mutatur priuſquam areſcat.

EX SYMEONE SETHI.

Semẽ Cannabis comeſtum idem nocumentum quod Coriandrũ affert: immodicè enim ſi eſtur, ut illud, deliriũ facit. Folia uero arida pota, ueluti farina, aut magis pro potione hæc farina exiccata, ebrietatem quandam hoſpitalem facit, & quæ ab hauriente non ſentiatur. Apud Arabas enim pinſitur, ſubigitúrue pro uino, & inebriat. Deſiccat uerò ſemen genitale ut Caphura.

APPEN-



CANNABIS SATIVA.

Zamer Hanff.

C

APPENDIX.

Quum ex iam dictis cōſtet Cannabinum ſemen caput facilè tentare, atqueadeo lædere, imprudenter faciunt, qui uulgi errorē ſequentes, in morbis, iiſq; maximis, capitis, ex hoc ſemine confecta iuſcula ægrotantib. magno eorum malo exhibent.

DE CARDIACA. CAP. CXLVIII.

NOMINA.

Cardiaca cur dicta.



QVO nomine herba hæc ueteribus ſit appellata, nondum nobis conſtat. Noſtri tamen temporis herbarij Cardiacam uocant. Germani Hertzgſpan/oder Hertzgſpert. Cardiaca uerò hauddubiè à recentioribus nominata eſt, quod cordis palpitationi, quam illi perperàm καρδιακὴν appellant, mirificè conferre uideaē. Alia eſt hæc à Ballote, de qua ſuo loco diximus.

FORMA.

Cardiaca caulem ex ſe mittit quadrangulum, geniculatum, nigrum: folia laciniata, nigra, per interualla in caule ex ſingulis geniculis prodeuntia: flores in candido purpureos orbiculato ambitu caules circumiacentes: radicem luteam, intortam, capillamentis fibratam.

LOCVS.

Paſsim in ruderibus & circa ſepes naſcitur.

TEMPVS.

Iulio menſe floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Amara admodum exiſtit, ut hoc nomine calidam eſſe in ſecundo ordine, & ſiccam in tertio conſtet.

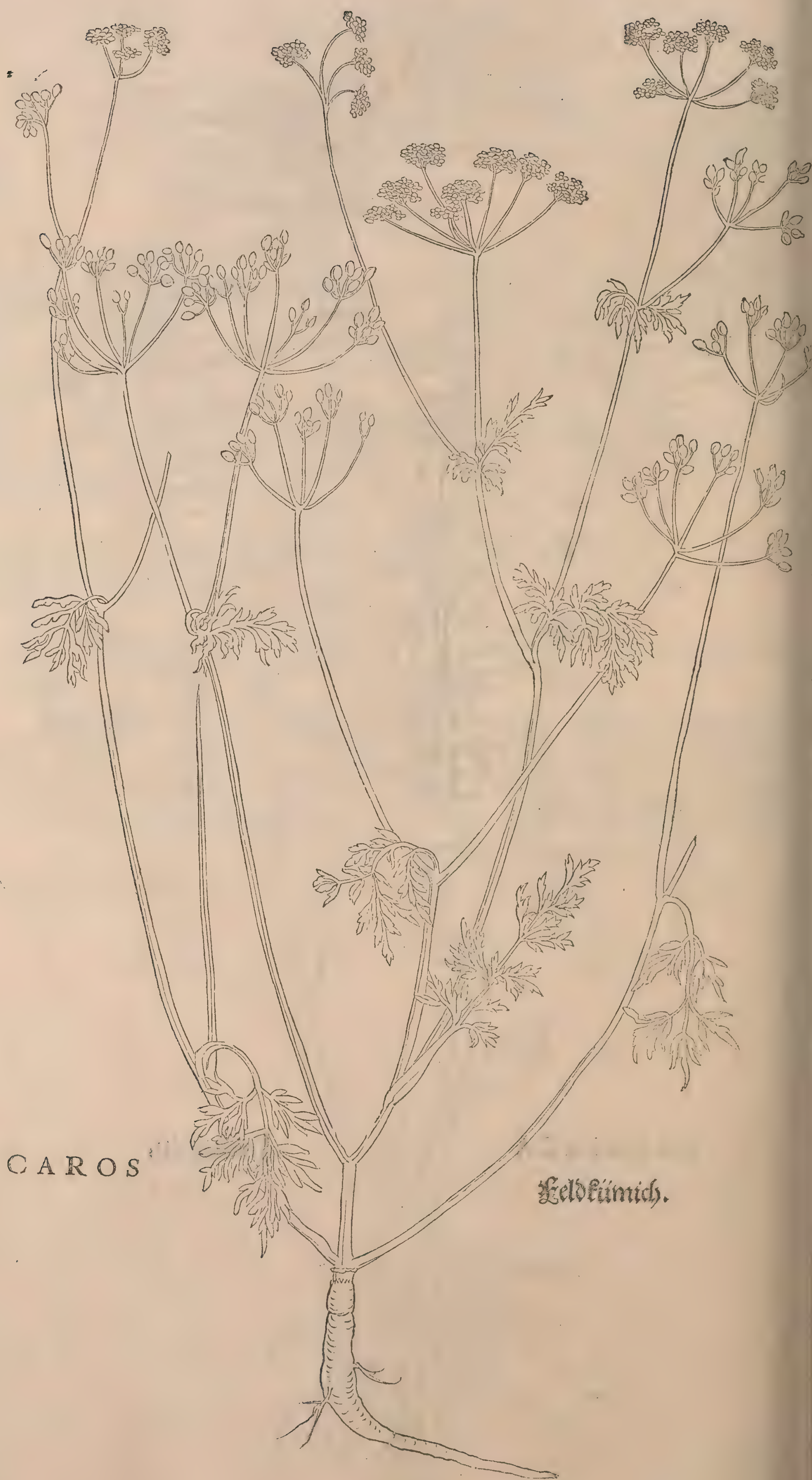
D

VIRES.

Recentiores rectè contra cordis palpitationem, conuulſionem & reſolutionem cōducere tradunt: poteſt enim quum amara ſit herba, ſua caliditate & ſiccitate craſſos humores qui in uenis & alijs partibus, neruoſis potiſsimum, ſunt, incidere, extenuare & diſcutere. Hac etiam ratione morbo comitiali confert, urinas mouet, & menſtrua educit, aliasq; facultates quas Galenus libro quarto de ſimpl. med. facult. cap. xvij. amaris tribuit, obtinet.

DE CARO.


CARDIACA
Hertzgspan.



CAROS

Feldkümich.

A

NOMINA.


ΚΑΡΟΣ Grecis, Caron uel Careum Latinis, officinis Carui nominatur. Germanis Mattkümich / oder Wysenkümel dicitur. A Caria fortè regione, in qua laudatißimum naſcitur, appellationem accepit. *Carui. Careum unde dictum.*

FORMA.

Caules emittit quadrangulos ab una radice multos, folia Staphylini, flores candidos, & in caulium ſummo ſemen anguloſum ac copioſum, radicem oblongam & luteam.

LOCVS.

Paßim in pratis Germaniæ noſtræ prouenit. Optimum tamen eſt quod in Caria, ut diximus, naſcitur.

TEMPVS.

Iunio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Cari ſemen calfacit & exiccat tertio quodammodo ordine, moderatè acrem qualitatem poßidens.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Cari calfacit, urinam cit, ſtomacho & ori gratum accõmodumq́. Concoctiones adiuuat. Antidotis & oxyporis utiliter miſcetur, Aniſo proportione reſpondens. Radix elixa Paſtinacæ ſylueſtris modo edendo eſt.

EX GALENO.

Flatus extinguit & urinas ciet, non ſemen tantum ſed & planta.

DE CARYO PONTICO. CAP. CL.

B

NOMINA.


ΚΑΡΥΑ ποντικὰ, ἢ λεπτοκάρυα Græcis: Auellanæ nuces, & Præneſtinæ Latinis, Haselnuß Germanis nominantur. Ponticæ autem uocantur, quod in Aſiam Græciamq́ è Ponto uenerunt. Paruæ, quod Iuglandibus minores ſint. *Auellanæ. Ponticæ quare uocatæ. Paruæ.*

GENERA.

Duo eius ſunt faſtigia. Vna enim eſt ſylueſtris, quam priuatim Germani noſtri Haselnuß nominant. Altera uerò urbana ſeu domeſtica, quam ijdem Rotnuß/ oder Kürnuß appellant.

FORMA.

Corylus arbor in qua Auellana nux prouenit, caudice eſt multis infernè ſtolonibus fruticante, ſupernè ramis brachiato, uirgis breuibus, ſine alarum ſinu enodibus, craßisq́ nõnullis, folijs ab una parte nigris, altera uerò ſubalbis, per ambitum ſerratis, materia admodum lenta, cortice ſummo tenui, pingui, maculis albis uario, medulla tenui & flaua. Non floret, ſed floris uice quidam in eo peculiares compactili callo racematim cohærentes, & ueluti prelongi uermes ſingulari pediculo penſiles iuli erumpunt, qui ineunte uere dehiſcunt ac defluunt cum folia proſiliunt, ac tum calyculacea tegumenta totidem ſummatim fimbriata, quot iuli ſupra pediculum exeunt, eorumq́ ſingulis nuces ſingulæ inſunt. Domeſtica non differt à ſylueſtri, niſi quod eius folium maius, & caudex procerior, melior fructus, rubra membrana incluſus. *Corylus. Iuli. Domeſtica.*

LOCVS.

Gaudet argilloſis & uliginoſis locis: naſcitur itaque in plano. Nemora etiam & montes Corylis ueſtiuntur.

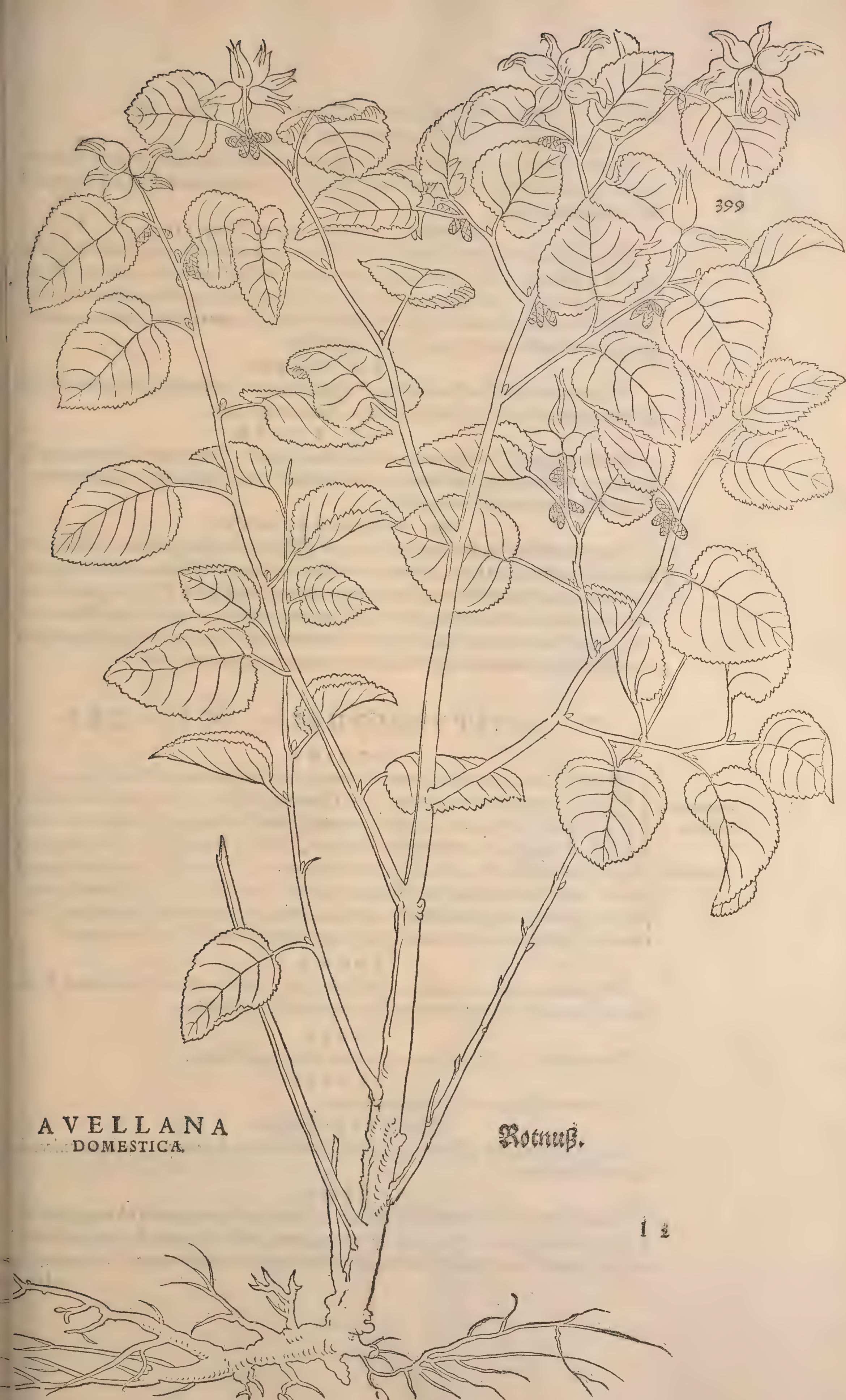
TEMPVS.

Autumno leguntur Auellanæ nuces.



AVELLANA NVX SYLVESTRIS.

Haselnuß.



AVELLANA DOMESTICA.

Rotnuß.

TEMPERAMENTVM.

C Tum cortex, tum planta, tum fructus gustanti austerior quàm Iuglans apparet, plus itaque habet essentiæ terrestris & frigidæ. Symeon Sethi calidas & humidas esse Auellanas asserit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Stomacho aduersantur Auellanæ. Tritæ in aqua mulsa, & potę ueterem tussim sanant. Tostæ uerò & cum exiguo pipere comestæ destillationem maturant. Totæ crematæ, tritæ cum axungia aut seuo ursino & inunctæ alopecias explent. Ferunt aliqui usta earum putamina, & in puluerem redacta cum oleo cæsiorum oculorũ pupillas infantibus denigrare, perfuso syncipite.

EX GALENO.

Valentiores sunt Auellanæ quàm Iuglandes: nam densior strictiorq́; his est substantia, ac minus oleosa. Cætera magnæ nuci similia sunt.

EX AETIO.

Auellana, quę & Nux pontica nuncupatur, quod in Euxino ponto frequens sit, præter quod frigidior, austerior, terrestriorq́; est, in reliquis Iuglandi assimilatur. Comesta dolorem capitis inuehit.

EX SYMEONE SETHI.

Magis nutriunt quàm Iuglandes nuces, difficiliusq́; cõcoquuntur. Inflationes faciunt, &, ut quidam aiunt, ieiunum intestinũ lædunt. Facilius autem cõcoquuntur, minusq́; uentrem sistunt, si interior earum cortex abijciat̃. Dicitur quod si quis ante reliquos cibos cum ruta sumpserit, huic neq; morsus, neq; uenena officere illo die posse, & scorpiones ab ipso fugere. Sumptæ cum caricis, iam à scorpione ictos

D iuuant. Ad aciditatem à nigro humore excitatam omnino confert.

DE CENTVMMORBIA. CAP. CLI.

NOMINA.



Centummorbia unde dicta. HVIC herbæ, ut alijs multis, nomẽ aliud imponere non licuit, quàm, quo uulgò hodie appellari solet, Centummorbiæ. Sic autem hauddubiè à chirurgis, qui illa quotidie utunt̃, à mirifica sua quam in plurimis ulceribus medendis obtinet facultate, dicta est. Sunt qui à foliorũ similitudi-*Nummularia.* ne, quę nummi speciẽ referũt, Nummulariã uocant. A nõnullis Hirudinaria, quod passim terræ hirudinis instar affixa sit, dicitur. Nec desunt qui Serpentariam appellent, quod compertum sit serpentes hac herba si uulnerentur sibi mederi. Germanicè Egelkraut/oder klein Naterzung/oder Pfennigkraut nominatur.

FORMA.

Serpit per terram, exiguisq́; radiculis è coliculis latis prodeuntibus nititur. Folia habet ex utroq; caulis latere rotunda, pinguiaq́;: flores luteos.

LOCVS.

Prouenit in locis humidis, potissimum uerò circa fluenta.

TEMPVS.

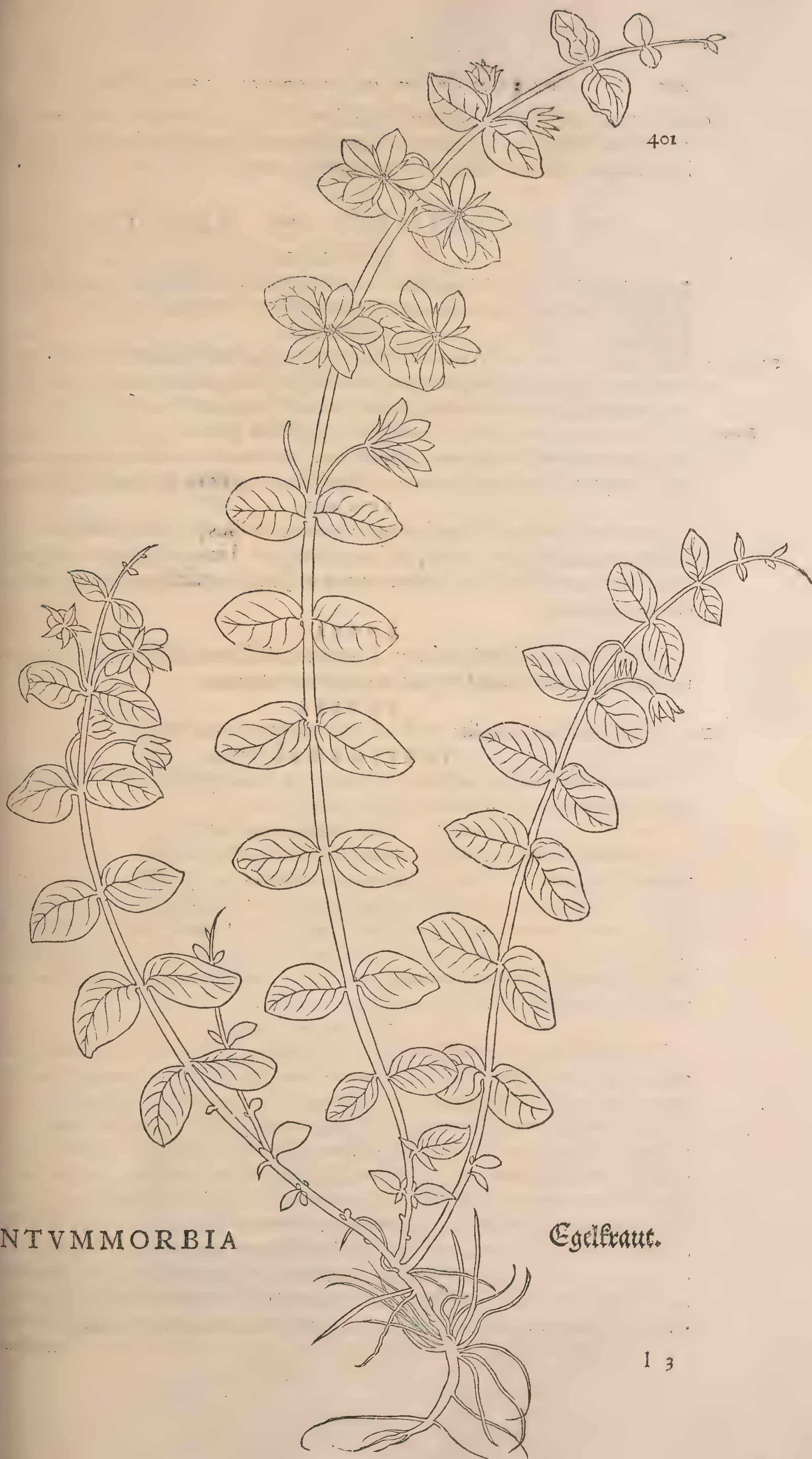
Maio mense apparet, Iulio autem floret.

TEMPERAMENTVM.

Gustu admodum adstringit, ut hinc constet secundi aut tertij ordinis exiccantium esse herbam.

VIRES.

Huius flores & folia trita adeò desiccãt adstringuntq́;, ut quæuis ulcera glutinare ualeant. Ideoq́; pota cum uino dysenterias, uentris imbecillitates, fluxusq́; ac humiditates sanant. Cataplasmatis ritu illita ulcerũ putredinosa iuuant. Prosunt etiam ad san-



CENTVMMORBIA Egelkraut.

C ad ſanguinis reiectiones, profluuia muliebria, & ad omnia interanea uulnera & ulcera, potiſsimũ pulmonis. Externis etiam ulceribus ſummè confert, ſi uino in quo herba hæc decocta eſt, lauentur atque abſtergantur.

DE COCCIMELEA. CAP. CLII.

NOMINA.



KOKKIMHΛEA Græcis, Prunus Latinis & officinis, Germanis eius arboris fructus Pflaumen/oder Prumen dicuntur.

GENERA.

Satiua Pruna. Duo ſanè Prunorũ habentur genera. Vnum ſatiuorũ, in quo genere ſunt nigra, candicantia, uerſicoloria, cerea, hoc eſt, ex candido in luteum palleſcentia, purpurea, Damaſcena, & ſi qua ſunt alia. Alterum ſylueſtriũ, quę Galeno lib. ij. Pruneola. de alimentorum facultatib. ἀγριοκοκκυμήλα, & in Aſia πρῦμνα, Pruneola ſiue Prunula uulgo nominant, Germanicè Schlehen. Caue eorum amplectaris ſententiam, qui Poterium eſſe putant: neque enim facultates, nec notæ Prunulis reſpondent.

FORMA.

Prunus arbor eſt radicibus ſummo ceſpite uagantibus paucis, caudice ſubrecto, ſcabro, multis brachiato ramis, folio ex oblongo ferè rotundo, per oras minutim ſerrato, flore candido, foliato, pomo carne cuteq́ ueſtito, oſſe intus duro in quo nucleus includitur.

LOCVS.

Satiua Prunus in hortis naſcitur. Damaſcena in Damaſco Syriæ, à quo cognominata ſunt. Sylueſtris autem paſsim in ſepibus reperitur.

TEMPVS.

D Satiua in æſtate poma ſua profert, ſylueſtris autem autumno.

TEMPERAMENTVM.

Satiuæ Pruni fructus mediocriter humectant & refrigerant. Sylueſtris adſtringunt, ut fuſius ex eorundem facultatibus innoteſcet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eius pomum eſtur, ſtomacho tamen aduerſatur. Aluum mollit. Syriaca autem pruna, & præſertim in Damaſco genita, exiccata ſtomacho utilia ſunt, & aluum cohibent. Folia in uino decocta & gargariſſata columellam, gingiuas & tonſillas fluxione laborantes reprimunt. Præſtant idem & ſylueſtrium Prunorũ fructus cum maturuerunt ſiccati. Cum ſapa decocti ſtomacho utiliores, & ad cohibendam aluum aptiores redduntur. Gummi Prunorũ glutinat. Potum in uino calculos conterit. Ex aceto illitum, impetigines infantium ſanat.

EX GALENO.

Pruni fructus uentrem ſubducit, recens quidem plus, aridus uerò minus. Cæterum Dioſcorides, haud ſcio cur, Pruna Damaſcena ſiccata uentrem ſiſtere ait, quum tamen & ipſa palàm etiam ſubducant, minus tamen ijs quæ importantur ex Iberia. Damaſcena quidem magis adſtringunt: at quæ Iberia fert, dulciora ſunt. Quin & ipſæ arbores fructibus proportione reſpondent: minus enim adſtringunt quæ in Iberia naſcuntur, magis uerò quę Damaſci. Porrò ut in ſumma dicam, quarum in folijs aut germinibus adſtrictio quædam ineſſe apparet manifeſta, ijs decoctis phlegmonę in columella aut tonſillis exiſtentes colluuntur. Sylueſtriũ fructus euidenter adſtrictorius eſt, uentremq́ ſiſtit. Gummi autẽ arboris ſunt qui dicant cum uino potum lapides confringere, cum aceto uerò puerorũ ſanare impetigines. Ac ſi id præſtat, clarum eſt incidendi tenuandiq́ illi facultatem ineſſe. Raro fructum hunc auſterum aut acidum, aut omnino iniucundum inuenias, ubi exactam maturi-


PRVNVS
SATIVA.
Pflaumenbaum.
14



PRVNVS
SYLVESTRIS.
Schlehen.

A maturitatem fuerit assecutus. Priusquam enim eò perueniat, nullus est fermè qui non acorem, aut acerbitatem præ se ferat: est qui & amaritudinem. Proinde ex hoc fructu minimum alimenti corpus accipit. Verum quum humectare & refrigerare mediocriter uentrem statuemus, utilis erit: quem subducit humiditatis & lentoris sui gratia. Prunis porrò æque ac ficubus concessum est, ut uel exiccata utilia permaneant. Damascenis prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur. Proxima ijs quæ in Iberia & Hispania proueniunt. Probatissima in Damascenis sunt, quæ cum mediocri adstrictione magna laxãtq; sunt. At parua, dura, acerbaq; & in cibo permolesta, & uentri subducendo minus idonea, cui officio Iberica maximè côueniunt. In melicrato plus mellis habente, abundè uentrem molliunt, etiamsi sola comedantur, & multo magis si melicratum ipsum subsorbeatur.

EX PLINIO.

Pruni folia decocta tonsillis, gingiuis, uuæ prosunt in uino decocta, & subinde ore colluto. Ipsa Pruna aluum molliunt. Syluestriũ quidem Prunorum baccæ, uel è radice cortex, in uino austero si decoquatur, ita ut triens ex hemina supersit, aluum & tormina sistunt. Satis est singulos cyathos decocti sumi. Et in ijs & satiuis Prunis est limus arborum, quem Græci Lichena appellant, rhagadijs & condylomatis mirè utilis.

DE CONIO. CAP. CLIII.

NOMINA.



ΚΩΝΕΙΟΝ græcè, Cicuta Latinis & officinis, Germanis Wutzerling/ Wundtscherling/ Schirling/ oder Wüterich/ quasi tyrannus dicitur, B quod scilicet hominẽ interficiat, si intra corpus sumatur. Hinc est quod Athenienses eius succo in interimendo sapientissimo philosopho Socrate, quem falso Anytus & Melytus quasi parum recte de Dijs sentiret, accusarunt, usi sunt.

FORMA.

Caulem profert geniculatum Fœniculi modo, magnum. Folia ferulæ, uel, ut Plinius ait, Coriandro similia, angustiora tamen & graueolentia. In cacuminibus adnascentes ramulos & umbellã. Florem subalbum, semen Aniso simile, albidius tamen. Radicem concauam nec profundam.

LOCVS.

Passim in pratis, locis incultis & umbrosis nascitur.

TEMPVS.

Iulio mense flores & semina profert.

TEMPERAMENTVM.

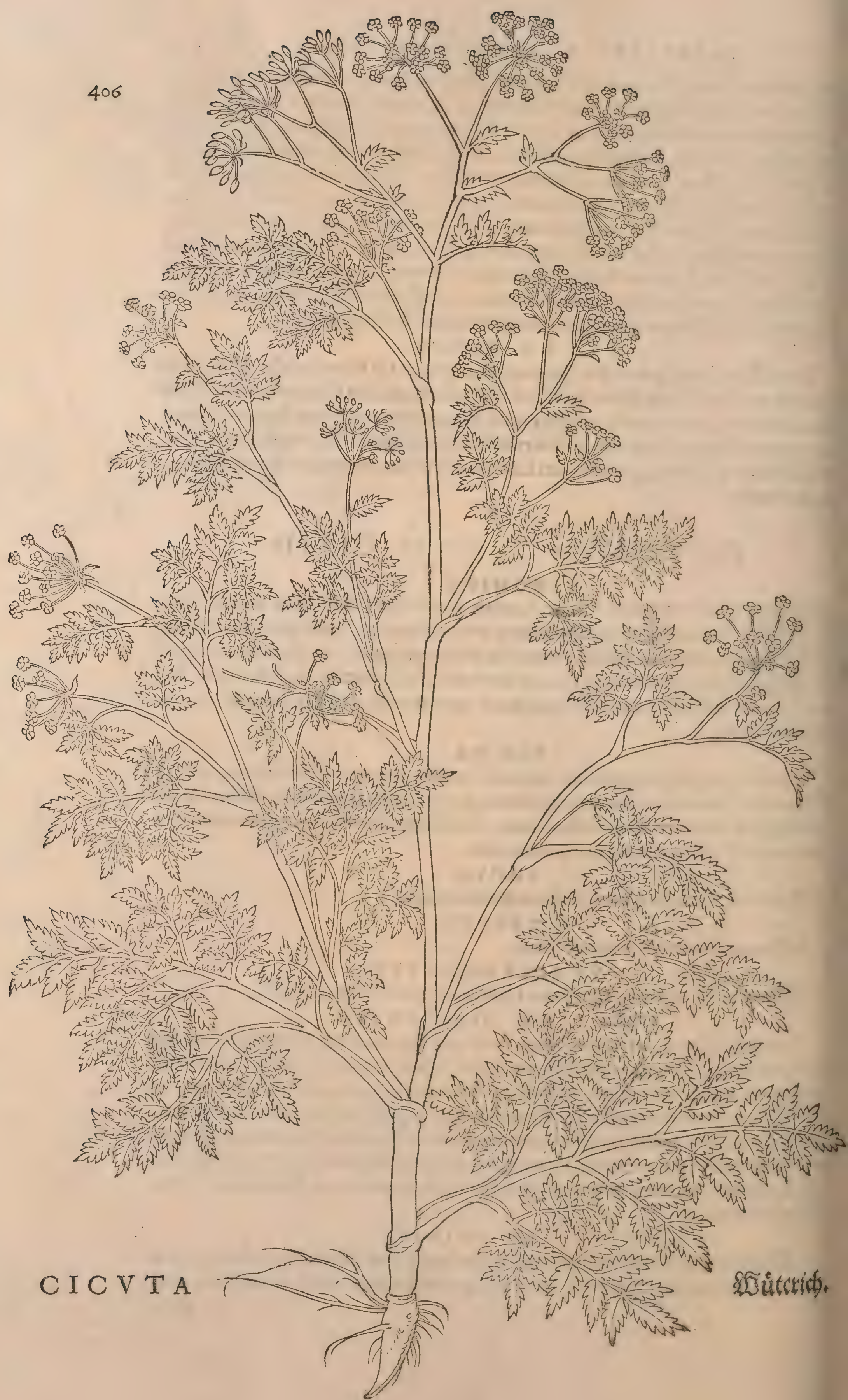
Summam habet refrigerandi uim Cicuta, atque adeo uenenum est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Inter letalia connumeratur Cicuta, sua frigiditate enecans. Remedio est meraci uini potus. Succus exprimitur ex eius cacuminibus contusis, priusquam semen & coma arescat, expressusq; in sole densatur. Multus aridi ad medendi rationem usus est. Miscetur utiliter collyrijs, quæ leuandi doloris gratia adhibentur. Herpetas & erysipelata illitus restinguit. Herba cum coma trita & testibus circunlita, libidinum in somno imaginationibus auxiliatur, sed genitalia illita resoluit, languidaq; reddit. Lac extinguit, mammas in uirginitate increscere prohibet. Puerorum testiculos tabescere facit.

EX PLINIO.

Cicuta uenenum est, publica Athenienſium pœna inuisa, ad multa tamen usus non omittendi. Semini & folijs refrigeratoria uis, quæ si enecat, incipiunt algere



CICVTA Wüterich.

A algere ab extremitatibus corporis. Remedio est, priusquam perueniat ad uitalia, uini natura excalfactoria. Sed in uino pota, irremediabilis existimatur. Succus exprimitur folijs floribusq́: tunc enim maximè tempestiuus est & melior. Semine trito expressus, & sole densatus in pastillos, necat sanguinẽ spissando. Hæc altera uis. Et ideo sic necatorũ maculæ in corporibus apparent. Ad dissoluenda medicamenta utuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandũ malagma. Præcipuus tamen est ad cohibendas epiphoras æstiuas, oculorumq́ dolores sedandos circunlitus. Miscetur collyrijs, & alios omnes rheumatismos cohibet. Folia quoq; tumorem omnem doloremq́ & epiphoras sedant. Anaxilaus autor est, mammas à uirginitate illitas, semper staturas. Quod certum est, lac puerperarum mammis imposita extinguit, ueneremq́ testibus circa pubertatem illita.

DE CYNOGLOSSO OFFICINARVM.
CAP. CLIIII.

NOMINA.


ΚΥΝΟΓΛΩΣΣΟΝ græcè, latinè Lingua canina: officinæ græcam appellationem retinuerunt, Germanicè Hundßzung appellãt. Animaduertendum tamen nos non temerè adiecisse officinarum: neque enim Dioscoridis damus Caninam linguam, quæ uidua caule est, & uiribus etiam ab hac nostra diuersa.

Lingua canina.

Dioscoridis Cynoglosson.

FORMA.

Caulem obtinet cubitalem, & interdum longiorem, hispidum, surculosum: folia angusta, prælonga & lanuginosa, non uenosa, molliaq́: florem primum purpureum, dein cœruleum, stamina habentẽ purpurea: radicem oblongam, & profun-
B dè terram penetrantem.

LOCVS.

Pasim circa itinera prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores herbarij frigidam & siccam esse statuunt in ordine secundo.

VIRES.

Oris & alijs maleficis ulceribus medetur. Dysenteriæ etiam prodest. Debet itaque illius herbę usus esse in omnibus ulceribus, uulneribus, scabie Hispanica, & similibus morbis. Auxiliatur etiam gonorrhœæ & destillationibus: atque hinc est quod catapotiorum compositioni, quorum nomenclatura est ad omnes morbos catarrhi, aut de Cynoglosso, admisceatur.

Catapotia de Cynoglosso.

DE CNICO.



CYNOGLOSSVM OFFICINARVM.

Hundßzung.



CARTAMVS Wilder gartensaffran.

C

Cartamus.
Crocus hortensis.

NOMINA.



ΚΝΙΚΟΣ græcè, Cnicus & Cnecus latinè nominatur. Officinæ Cartamum & Crocum hortensem appellant. Germani Wilden gartensaffran / ad differentiam Atractylidis, de qua suprà dictum est.

FORMA.

Folia habet oblonga, incisuris diuisa, aspera, aculeata. Caules cubitales, in quibus capita oliuæ magnitudine. Florem similem Croco, semen candidum & rufum, oblongum, angulosum.

LOCVS.

Nascitur in hortis & agris satus.

TEMPVS.

Floret Iulio & Augusto mensibus, ac subinde semen etiam profert.

TEMPERAMENTVM.

Tertij est ordinis excalefacientium eius semen, si quis foris eo uti uolet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius flore utuntur in obsonijs. Semen tundit̃ & ex eo exprimit̃ succus qui cum hydromelite aut gallinaceo iure datus aluum purgat. Stomacho tamẽ aduersatur. Fiunt etiam placentæ quæ aluum emolliunt, si succus eius amygdalis, nitro, aniso, & melli cocto misceatur. Oportet autem ante cœnam in partes quatuor diuisas Iuglandis nucis quantitate duas aut tres sumere. Eas hoc modo conficere oportet. Sumatur Cnici candidi sextarius, amygdalarũ tostarum & decorticatarũ cyathi tres, anisi sextarius unus, aphronitri drachma una, caricarum triginta carnes. Seminis succus lac cogit, & ad soluendum aluum efficacius efficit.

EX GALENO.

D Cnici semine duntaxat ad purgationes utimur.

DE CENCHRO. CAP. CLVI.

NOMINA.



ΚΕΓΧΡΟΣ Græcis, Milium Latinis & officinis, Germanis Hirß appellatur. Nomen, Festo autore, à miliaria summa deriuatum.

Milium unde dictum.

FORMA.

Frumenti genus stipula cubito altiore, geniculata, folio arundinaceo, semine in iuba tereti & pendulo, folliculo concluso, radice numerosa, capillata, ac multiplici fruticante culmo.

LOCVS.

Satum in aruis prouenit. In frigido & aquoso solo prius serendum, postea in calido præcipiunt. Gaudet solo limoso uliginosoq́;.

TEMPVS.

Augusto mense demetendum.

TEMPERAMENTVM.

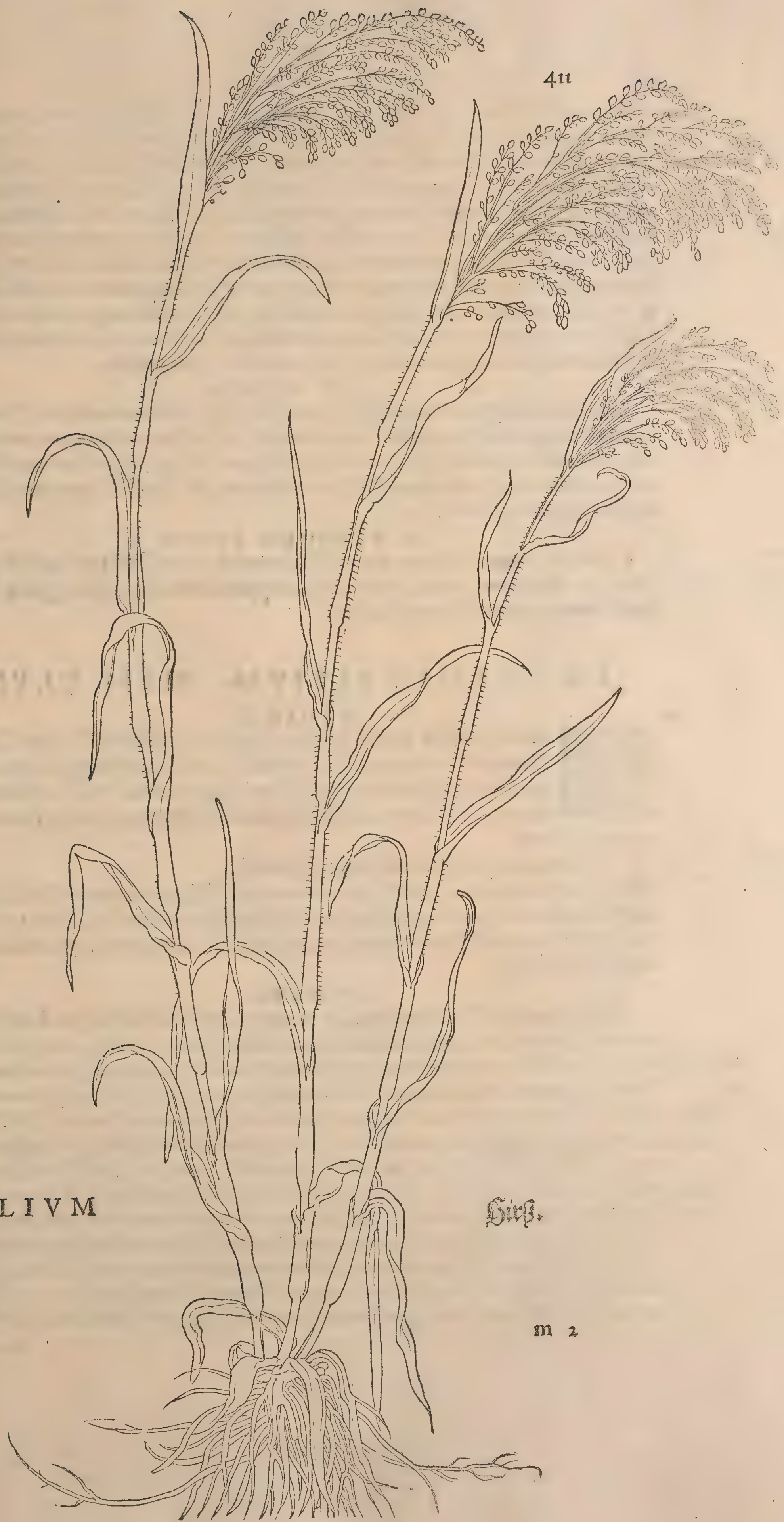
Milium primo ordine refrigerat, exiccat autem tertio exoluto, aut certè secundo intenso. Paululum etiam tenuium est partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Minus cæteris frugibus alit. In panes autem coactum, aut tanquam puls confectum aluum sistit, urinam autem mouet. Tostum uero saccis inditum & fomenti loco appositum, torminibus & alijs doloribus auxilio est.

EX GALENO.

Milium ut ferculum comestum inter omnia frumentacea edulia minimũ nutrimenti confert. Sed & uentrem desiccat. Porrò foris impositum in sacculis idoneum est fo-



MILIVM

Hirß.

C est fomentum ijs quæ citra morsum exiccari postulant. Cataplasmatis etiam modo illitum exiccare potest, attamen admodum friabile est, proinde difficilis est eius in cataplasmatis usus. Panis ex milio exigui est alimenti & refrigerantis. Constat insuper præaridum & instar arenulæ aut cineris friabilem esse: caret enim penitus glutinoso pingui: iure itaque aluum humentem desiccat. Milium tamen ad omnia panico præstantius, nam & suauius editur, facilius concoquitur, uentremq́ minus cohibet, ac magis nutrit. Huius farinam lacti incoctam esitant, ueluti triticeam agricolæ: clarumq́ est id edulij tanto quàm illa quę per se sola sumuntur melius esse, quanto lac milij natura ad boni succi procreationem, aliaq́ omnia eminentius habetur. Dico autem alia omnia, concoctionem, uentris subductionem, in totum corpus distributionem, adeoq́ ipsam in edendo suauitatem ac uoluptatem.

Panis ex milio.

EX PLINIO.

Milio sistitur aluus, discutiuntur tormina, in quem usum torretur antè. Neruorum doloribus & alijs feruens in sacco ponitur, neque aliud utilius, quoniam leuissimum mollissimumq́ est, & caloris capacissimum. Itaque talis usus eius est ad omnia quibus calor profuturus est. Farina eius cum pice liquida, serpentium & multipedæ plagis imponitur.

EX SYMEONE SETHI.

Difficulter concoquitur, uentrem sistit, parumq́ nutrit. Iuuat eos qui refrigeratione & exiccatione uentriculi indigent. Sumptum cum lacte, uel amygdala thasia facilius concoquitur, & humidius fit.

DE CRAMBE SATIVA. CAP. CLVII.

D

NOMINA.



ΡΑΜΒΗ ἡ ἥμερος græcè, Brassica satiua latinè, officinis & uulgo Caulis, Germanicè Kôl appellat. Crambe Gręcis dicta censetur quasi κοράμβλη, quod pupillas oculorum, quas Gręci κόρας uocant, obtundat, hebetetq́. In qua certè sententia fuisse Columellam hoc eius de cultu hortorum carmen testatur:

Nunc ueniat quamuis oculis inimica Coramble.

Attici integro nomine κοράμβην protulerunt, alio sed potiore etymi sensu, quasi κορῶ ἀμβῆ, uel rectius ἀντίβη, id est, crapulæ satietatiq́ contraueniat. Nam uino aduersatur, ut inimica uitibus. Antecedens in cibis ebrietatem arcet, & postea sumpta crapulam discutit.

GENERA.

Etsi plurima sint Brassicæ genera, ut ex ueteribus rei rusticæ scriptoribus liquet, quatuor tamen duntaxat, quæ hodie usitatæ sunt, producemus: quarum una Græcis λεία, hoc est, leuis nominatur, grandibus & latis folijs, caule magno: Germanis breiter oder grosser Kôl uocatur. Altera crispa, quæ à similitudine apij σελινοειδὴς, id est, Apiana nuncupatur. Vulgo crispus caulis, Germanicè krauser Kôl. Tertia propriè uocatur Crambe, minutioribus caulibus, & tenuioribus folijs, flore luteo, Germanicè kleiner Kôl / ut ab alijs discernatur, nominari potest, aut simpliciter & sine adiectione Kôl. Quarta sessilis est, folio & capite patula. Vulgus capitos caules, quasi capitulatos appellat, quoniam in capitis formam extuberant. Folia enim horum in orbem glomerantur, exterius callosa & per ambitum rugata, multis intus carinarum uoluminibus, externis semper interiora complectentib. Huc alludentes Germani Cappißkraut uocant. Nonnulli à candore foliorum Brassicam albam, & caules albos appellare maluerunt. Hoc genere Brassicæ in plerisque

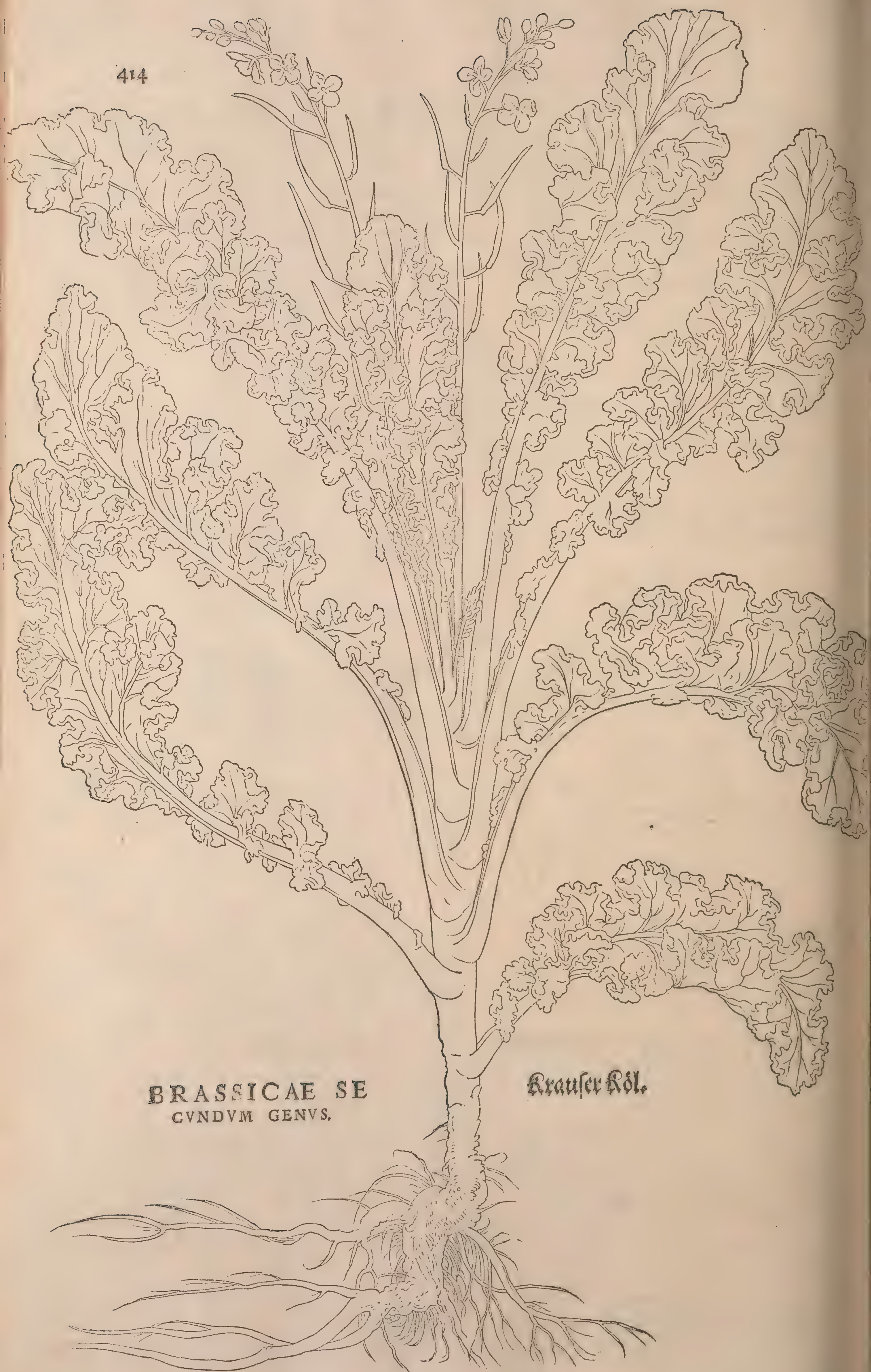
Brassica leuis. Apiana. Crambe. Capitata.

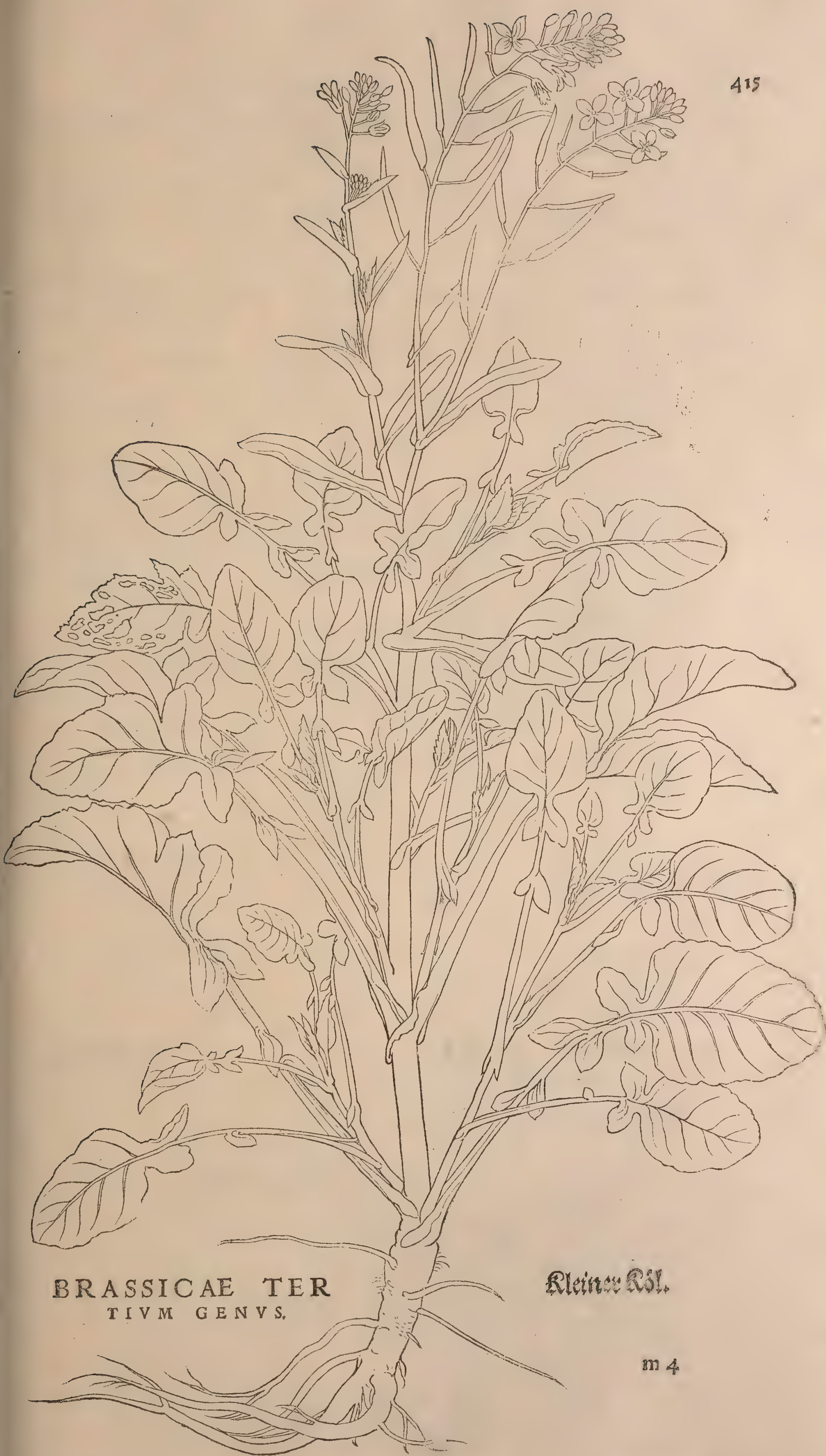
Germa-



BRASSICAE PRIMVM GENVS.

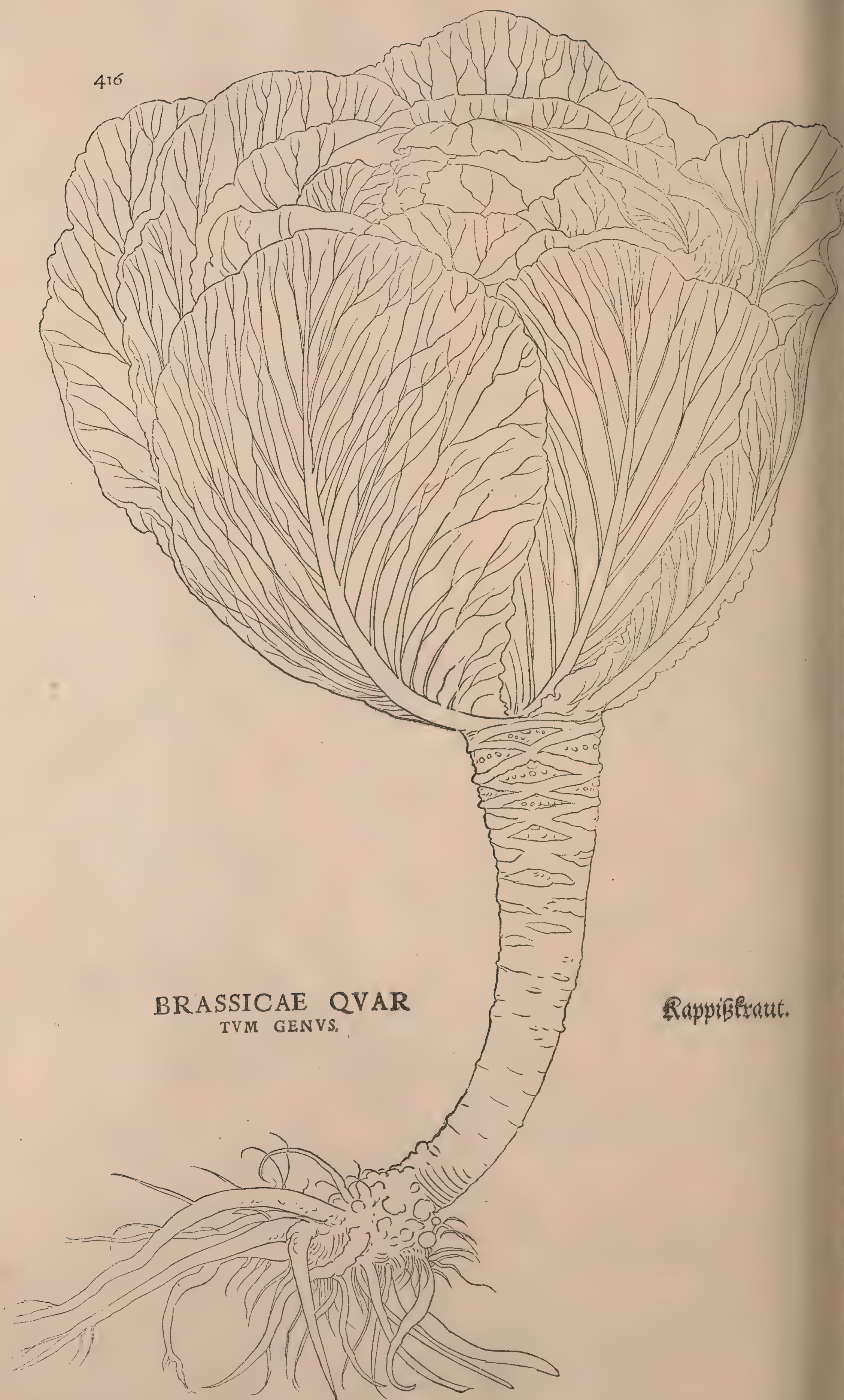
Breiter Köl.


BRASSICAE SE
CVNDVM GENVS.
Krauser Köl.



BRASSICAE TERTIVM GENVS.

Kleiner Köl.



BRASSICAE QVARTVM GENVS.

Kappißkraut.

A Germaniæ partibus, Boioaria potiſsimum, per integrum anni curriculum quotidie uictitant, quod illic eius prouentus ſit uberrimus.

FORMA.

Caule eſt Braſsica leuiter rubente, craſſo, folio prægrandi, carnoſo, ex cæſio candicante, in latus utrinq; diffuſo, prominulis uenarum toris fruticante, cyma patula, flore tum luteo, tum albo, ſemine in ſiliquis.

LOCVS.

In hortis hodie paſsim proueniunt Braſsicæ. Frigidis uero & pluuijs regionibus poſitio earundem optima.

TEMPVS.

Auguſto menſe potiſsimum florent, ac ſubinde ſemen etiam proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Braſsica tum manducata, tum foris impoſita exiccat. Sicca uero & calida primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Braſsica ſatiua aluo eſt idonea, ſi leuiter feruefacta edatur. Percocta uerò aluũ ſiſtit, & multo magis bis cocta, & in lixiuio decocta. Æſtiua ſtomacho nocet & acrior eſt. In Aegypto propter amaritudinẽ nõ eſtur. Obſcuritate uiſus laborantib. & tremulis comeſta auxiliat̃. A cibo ſumpta ex crapula & uino noxas reſtinguit. Cyma eius ſtomacho utilior, ſed acrior, & ad ciendã urinã ualidior. Cõdita ſale ſtomacho inimica eſt, aluumq; cõturbat. Crudus eius ſuccus cũ iride & nitro deuoratus aluũ mollit. Cũ uino potus uiperarũ morſib. ſuccurrit. Cum Fœnigræci farina, podagricis & articulorũ doloribus correptis, ulceribusq; ſordidis & uetuſtis illitus prodeſt. Caput purgat per ſe naribus infuſus. Menſes ducit cum loliacea farina inditus. Fo-
B lia per ſe aut cum polenta trita, omnibus inflammationibus & œdematis cõferunt. Eryſipelatis, epinyctidis & lepris medent̃. Cum ſale carbunculos rumpunt. Capillorum in capite defluxũ retinent. Cocta autem & melli mixta gangrænarũ paſcentibus malis opitulant̃. Cruda ex aceto comeſta lienoſis proſunt. Manſa uerò deuorato ſucco uocem amiſſam reſtituunt. Decoctũ eius potum, aluum & menſes mouet. Flos poſt conceptionẽ in peſſo ſubditus ſterilitatẽ facit. Semen eius, præſertim quæ in Aegypto naſcitur, potum lumbricos pellit. In antidota cœliacorũ additur. Faciem lentiginesq; expurgat. Cauliculi uirides cum radice cremati, & adipe porci uetuſto excepti, diuturnos laterum dolores impoſiti mitigant.

EX GALENO.

Braſsica eſculenta deſiccandi uim habet tum eſa, tum foris impoſita, non tamen etiam admodum acrem. Alioqui & ulcera glutinat, & maligna ulcera ſanat. Præterea phlegmonas iam induratas, ac ægrè ſolubiles, & id genus quoque eryſipelata. Eadem facultate epinyctidas & herpetes ſanat. Habet quiddam etiam in ſe abſterſorium, quo lepras curat. Porrò ſemen eius potum lumbricos interficit, maximẽ Braſsicæ Aegyptiæ, quanto ea ſcilicet temperatura ſiccior eſt. Sanè amaræ qualitatis particeps ſemen eſt, ſicut uidelicet omnia alia medicamenta quæ ad lumbricos idonea ſunt. Secundũ eandem facultatem ephelidas, lentigines, & quæcunq; alia modicã abſterſionẽ poſtulant, adiuuat. Caules Braſsicę combuſti, cineres efficiunt admodum deſiccantes, ut uidelicet iam & adurentẽ uim participent. Hac ratione ei ueterem adipem cõmiſcentes, ad inueteratos laterum dolores, & ſi quid eius fuerit generis, adhibent. Nam ualenter digerens medicamentum efficitur. Braſsicę quoque ſuccus purgandi quandam uim obtinet: contrà ſolidum eius corpus ſiccitatis ratione cohibere magis quàm incitare deiectionem poteſt. Proinde quum expellere alui excrementa propoſitum erit, aheno in quo elixa unà cum aqua fuit, propius admoto, ipſam eximere confeſtim, uaſculoq; in quo paratur, oleum cum garo

inijce-

C inijcere oportebit. At humentē aluum ſiccare uolentes, quum mediocriter bulijſſe uidebitur, priore aqua effuſa repentè aliam calentem inijcimus, ac ita rurſus in ea diſcoquimus uſquedum tenera flaccidaq́ꝫ euaſerit.

EX PLINIO.

Cato criſpam maximè probat, dein leuem grandibus folijs, caule magno. Prodeſſe tradit capitis doloribus, oculorū caligini, ſcintillationibusq́ꝫ, uel ſtomachi doloribus, crudam ex aceto & melle, coriandro, ruta, mentha, laſeris radicula, ſumptā acetabulis duobus matutino. Tantamq́ꝫ eſſe uim, ut qui terant hæc, ualidiores fieri ſe ſentiant. Ergo uel cum uino tritam, ſorbendam, uel ex olei intinctu ſumendā. Podagræ autem, morbisq́ꝫ articularijs illini cum rutæ, coriandri & ſalis mica, hordei farina. Aqua quoque eius decocta, neruos articulosq́ꝫ mirè iuuari. Si foueantur uulnera & recentia & uetera, etiam carcinomata, quæ nullis alijs medicamentis ſanari poſſunt. Foueri prius aqua calida iubet, & bis die tritam, imponi. Sic etiam fiſtulas eluxatas, & tumores reuocari, quæque diſcuti opus ſit. Inſomnia etiam, uigiliasq́ꝫ tollere decoctam, ſi ieiuni edant quamplurimam ex oleo & ſale. Tormina, ſi decocta iterum decoquatū, addito oleo & ſale, cumino, polenta. Si ita ſumatur ſine pane, magis profuturā. Inter reliqua bilem detrahit per uinum nigrum pota. Quin & urinam eius qui Braſsicā eſitauerit, aſſeruari iubet, calefactamq́ꝫ neruis remedio eſſe. Auribus quoq́ꝫ ex uino ſuccum Braſsicæ tepidum inſtillari ſuadet. Idq́ꝫ etiam tarditati audientium prodeſſe aſſeuerat. Et impetigines eadem ſanari ſine ulcere. Græci biles detrahere non percoctā putant. Item aluum ſoluere, eandemq́ꝫ bis coctam ſiſtere. Vino aduerſari, ut inimicam uitibus. Antecedente in cibis caueri ebrietatem. Poſtea ſumpta crapulam diſcuti. Hunc cibum & oculorū claritati conferre multum, ſucco uerò crudæ angulis uel tantum tactis cum Attico melle, plurimū.
D Hippocrates cœliacis, dyſentericis bis coctā cum ſale dari iubet. Item ad teneſmon, & renum cauſas. Lactis quoq́ꝫ ubertatem puerperis hoc cibo fieri iudicans, & purgationem fœminis. Crudus quidem caulis ſi edatur, partus quoq́ꝫ emortuos pelli. Inuenio & à podagra liberatos edendo eam, decoctæq́ꝫ ius bibendo. Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito ſale. Item ſpleneticis in uino albo per dies quadraginta. Contra uerò ſingultus cum coriandro, & anetho, & melle, ac pipere, & aceto. Illitam quoque prodeſſe inflationibus ſtomachi. Item ſerpentiū ictibus, & ſordidis ulceribus & uetuſtis, uel ipſam aquam cum hordeacea farina. Succū ex aceto, uel cum Fœnogræco. Sic aliqui & articulis, podagrisq́ꝫ imponunt. Epinyctidas ac quicquid aliud ſerpit in corpore, impoſita leuat. Item repentinas caligines: has & ſi mandiť ex aceto. Sugillata uerò & alios liuores pura illita. Lepras & pſoras cum alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus teſtium & genitalium malis hanc utiliſsimè imponi aſſerit. Efficacius eandem cum faba trita. Item conuulſis cum ruta. Et muris aranei morſus, foliorum aridorum farina alterutra parte exinanit. Stirpium Braſsicæ aridorum cinis, inter cauſtica intelligitur. Ad coxendicū dolores cum adipe peruetuſto. Plura de Braſsicæ uiribus uide apud Catonem de re ruſtica, cap. clvij.

EX SYMEONE SETHI.

Malum & melancholicū ſuccum procreat. Viſum hebetat, & ſomnū per contraria inſomnia interturbat. Succus eius aliquatenus purgat: corpus uerò eius uentrē ſiſtit. Quapropter in quibus humectā aluum exiccare uolumus, ipſam medicè decoquentes, aquamq́ꝫ primam abijcientes, confeſtim alteri aquæ feruenti indimus: nihil enim neque aëris, neque frigidæ aquæ quod bis coquitur tangere debet. Æſtiua Braſsica peioris ſucci eſt quàm hyberna. Cit uerò urinam, lumbricos interficit, & ijs qui ex uino crapula laborant auxiliatur. Fertur autem quod ab humiditate ortam hebetudinem ſanet. Cocta cum pingui carne, plurimum noxæ atque uitij amittit.

A amittit. Flos eius proprietate quadam semen genitale corrumpit, utero impositus, & mulieres concipere prohibet. Pulmonem lædit. Tradunt quoque si ante alios cibos assumpta fuerit, ebrietatem arcere. Et quod eius succus cum melle sumptus, magnificè defectiones uocis iuuet. Vulneribus imposita, ea conglutinat, & malefica ulcera, & induratas inflammationes sanat.

DE CRVCIATA. CAP. CLVIII.

NOMINA.



QVO nomine ueteres hanc herbam appellauerint nondum compertum habeo. Neque enim Isatis est, quam uulgus Saponariam uocat, ut suo loco docebimus, ideoq; nomen quo illam nominaremus fingendum fuit. Ad imitationem autem Germanicæ nomenclaturæ Cruciatam diximus, quod eius radix in modum crucis transfossa sit. Vt hoc etiam nomine græcè σταυρότυπος dici posset. Germanicè Creutzwurtz / Sperenstich / & Madelgeer nuncupatur. *Cruciata cur dicta. σταυρότυπος.*

FORMA.

Caulem rotundum obtinet, dodrantalem, in summo rubentem, alas multas habentem, è quibus singulis bina folia crassa, angusta & oblonga, floresq; orbiculatim purpurei è siliquis coloris herbacei prodeunt. Radicem albam, longam, crucis instar ab utroq; latere perforatam, à qua illi nomen inditum est.

LOCVS.

Nascitur locis incultis.

TEMPVS.

B Floret Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Admodum amara est, unde facilè colligere licet calidam & siccam esse.

VIRES.

Recentiores eius esse magnum contra pestilentiæ uenena usum tradunt. Item quod ea quæ in thorace sunt educere ualeat. Quæ sanè singula præstare posse amarus sapor qui illi inest abundè docet. Abstergunt enim expurgantq; amara, & quæ in uenis est crassitiem incidunt, Galeno libro quarto de simpl. medicamentorũ facultatib. cap. decimoseptimo, autore. Quamobrẽ menses etiam mouet, comitiali morbo competit, & alia quæ amaris ab eodem tribuuntur, præstare potest. Vulneribus etiam glutinandis mirificè conducit.

DE CISSO.


CRVCIATA
Madelgeer.

A

NOMINA.


ΚΙΣΣΟΣ grecè, Hedera latinè, Ephew Germanicè dicitur. Athenienses Bacchum appellarunt Citton, quo nomine rigens Hedera quæ sine adminiculo stat, sola omnium generum ob id uocata est Cissos: è diuerso nunquã nisi repens humi Chamæcissos. Sic Dionysia, hoc est, Bacchica nominata est à Baccho, qui primus ex Indis in Græciam Hederam asportauit: uel quod in tutela eius fuerit. Nam ut ille iuuenis semper, ita hæc uiret. Nec secus omnia, sicut ille mentes hominum, illigat. Hedera uerò dicta est, quod uetustis parietibus hæreat: uel potius quia edita petat, & altè diuagetur: uel quia id cui adhæserit, edat atque corrumpat.

Cissos cur nominata. *Dionysia.* *Hedera unde appellata.*

GENERA.

Plurimas, Dioscoride autore, sigillatim habet species, sed maximè generales tantum tres. Candida enim quędam dicitur, eo quod candidũ fert fructũ: hæc fœmina à Plinio uocat. Germanis weisser Ephew nominari cõmodè poteſt. Altera nigra, quæ nigrum producit fructum: hæc Plinio mas nominatur. Germanis schwarzer Ephew. Hæc etiã parietibus obrepit, murisq́ pertinacius hæret quàm ut possit abire, hinc Maurephew Germanis uocatur, & Baumephew/quod scilicet arbores suo complexu strangulet. Tertia priuatim Helix, id est, clauicula, & hederula nuncupatur. Germanis klein Ephew/oder Erdephew.

Candida. *Nigra.* *Helix.*

FORMA.

Nigra, quæ in Germania nostra prouenit, arbores & parietes radicosis amplectitur brachijs, in totum fruticosa, folia primùm cum pubescit angulosa, complurimum in triangulam faciem exeuntia habens. Vetustiori rotundantur, pinguia, dura, immortali uirore: flore exili, uitigineo, non inodoro: baccis primum herbaceis, B moxatris, & nonnunquã croceis, longiori pediculo in uuæ modum dependentibus, sparsioribus racemis non in globum candidæ modo coëuntibus, sed in acinos discretis. Radice numerosa, densa, flexuosa, cõtorta, ac surculosa, nec admodũ profunda. Candida inter media folia emittit brachia, quibus arbores complectitur, maximè ramosa & robusta, corymbis, hoc est, racemis in orbem circumactis, aut folio albicat. Helix quantumuis diu uiuat, Theophrasto autore, nunquã fert fructum, adeoq́ sterilitate à cæteris distat. Parua tenuiáue huic folia, angulosa & rubra, uiticulæq́ tenues sine corymbis.

Nigræ. *Candidæ.* *Helicis.*

LOCVS.

Hedera aquis gaudet. Nigra pasſim circa muros crescit. Helix uerò in syluis humi serpit.

TEMPVS.

Nusquam non uiret Hedera.

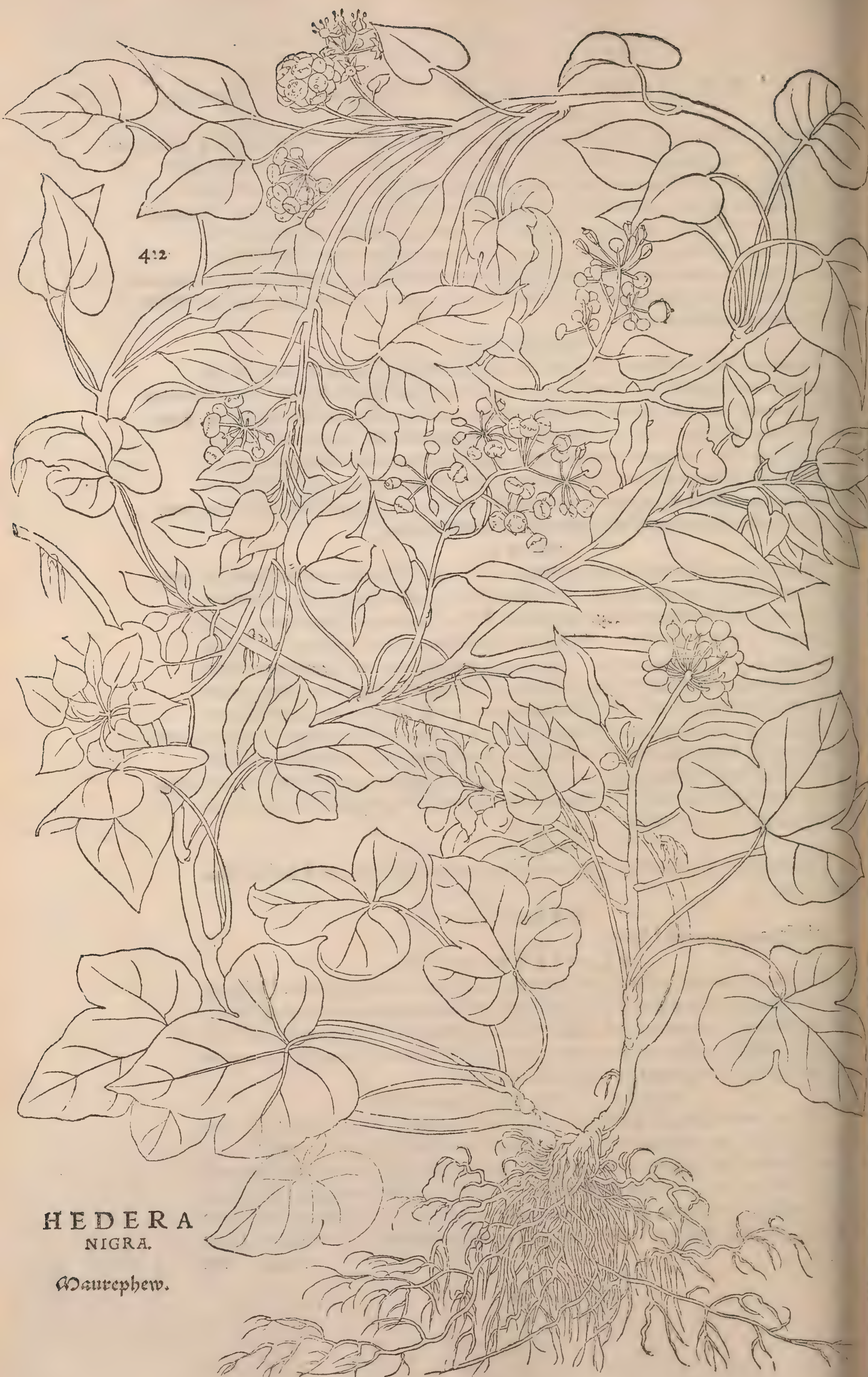
TEMPERAMENTVM.

Hedera ex contrarijs cõposita est facultatibus: habet enim quiddam adstringentis substantiæ, quæ terrena & frigida est. Habet etiam nõnihil acris, quæ calida est. Nec deest tertia, aqueam nanq́ substantiam quandam tepidam obtinet, certè si uiridis sit. Siquidem dum arescit, hæc prima exhalet necesse est, manetq́ quæ terrea est & frigida adstringensq́, & ea quæ calida & acris.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

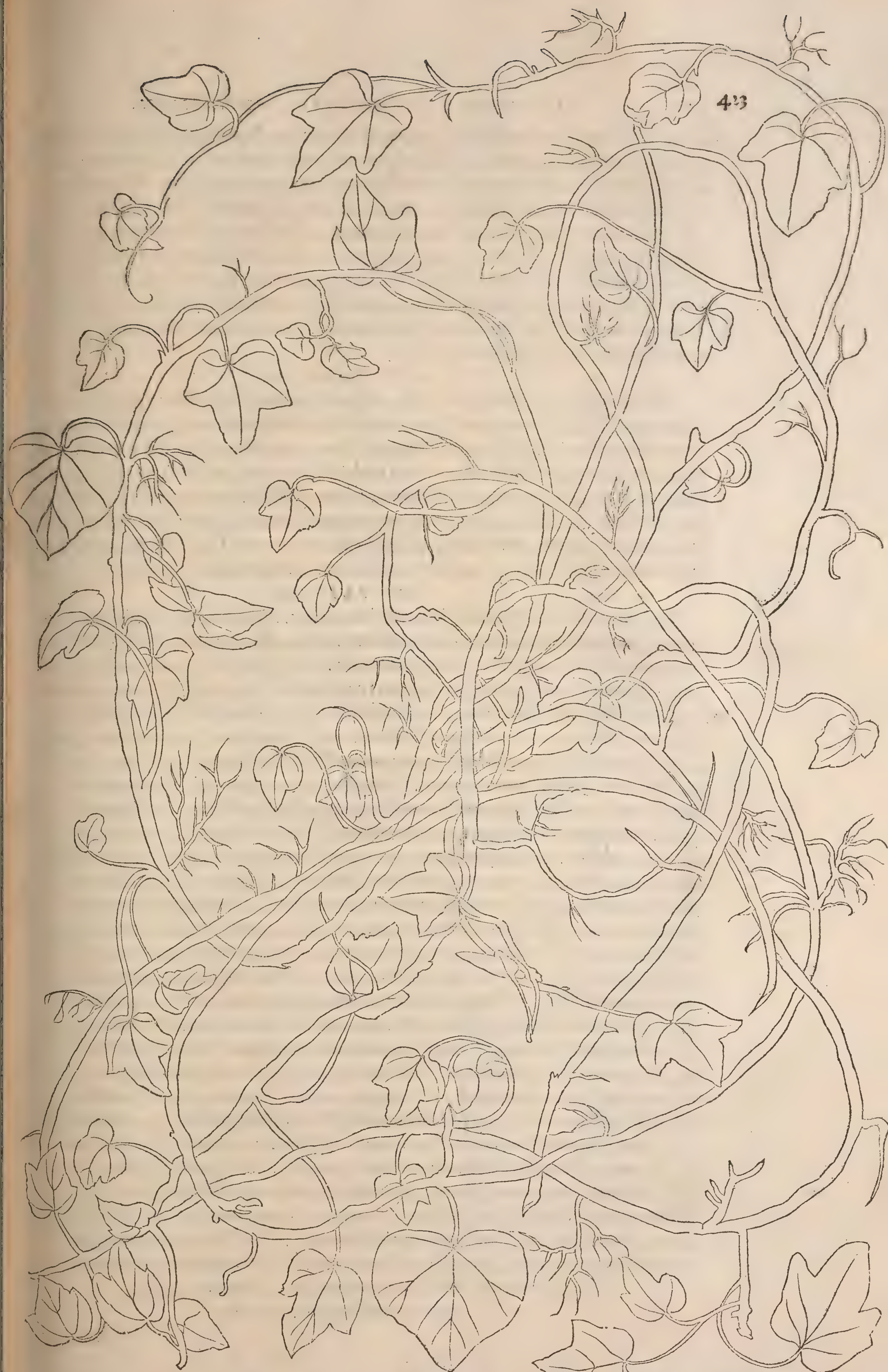
Hedera omnis acris & adstringens est. Neruos tentat. Flores trium digitorum carptu, in uino bis die poti, ad dysentericos faciunt. Ambustis cum cerato illiti prosunt. Tenera folia ex aceto cocta, aut cruda cum pane detrita, lienes sanant. Foliorũ & corymborum succus cum irino unguento, melle, aut nitro naribus infunditur. Et contra ueteres capitis dolores ualet, atque eo perfunditur caput cum aceto & rosaceo. Dolentibus & purulentis auribus cum oleo medetur. Nigræ hederę succus,

n aut



HEDERA NIGRA.

Maurephew.



HEDERA
HELIX.

Klein Ephew.

C aut epoti corymbi imbecillitatē pariunt, mentemq́ turbant largius sumpti. Pilulæ quinque corymborū tritæ calefactæq́ in malicorio cum rosaceo si instillentur in contrariā aurem, dolorem dentium mitigant. Denigrant capillum illiti corymbi. Folia in uino decocta, omniū ulcerum generi, etiamsi cacoëthe sint, illinuntur. Vitia cutis in facie & ambusta, uti iam diximus decocta, sanant. Mouent menses triti & subditi corymbi. Iidem poti post purgationes fœminarū drachmę pondere sterilitatem faciunt. Pediculus foliorū melle irrigatus, ac uuluæ inditus, menstrua & fœtus extrahit. Succus instillatus in naribus, graueolentiā & putredines expurgat. Lachryma eius depilat, pediculosq́ illita necat. Radicum succus cum aceto potus, phalangiorum morsibus succurrit.

EX GALENO.

Viridis, folijs eius in uino decoctis, ulcera grandia conglutinat, quæque maligna sunt, ad sanitatem reducit. Igne etiam factas exulcerationes cicatrice includit. Cum aceto decocta folia lienosis prosunt. Flores autem quodammodo ualidiores sunt, ut ad leuorem redacta cum cerato ambustis conueniant. Præterea succus medicamentū est, quod naribus infusum capiti purgando idoneum existit. Vetustas aurium fluxiones sanat: ad hæc ulcera uetera tum in auribus, tum in naribus. Porrò si acrior appareat, aut rosaceo, aut dulci oleo misceatur. Lachryma eius pediculos interimit, pilis nudat, usqueadeo calidæ potestatis ut obscurè adurat.

EX PLINIO.

Natura omnium Hederarū in medicina anceps. Mentem turbat & caput purgat largius pota. Neruis intus nocet. Iisdem neruis adhibita foris prodest. Eadem natura quæ & aceto, ei est. Omnia genera eius refrigerant. Vrinam ciunt potu, capitis dolorem sedant, præcipuè cerebro: continentiq́ cerebrū membranæ utiliter
D mollibus folijs impositis, cum aceto & rosaceo tritis & decoctis, addito postea rosaceo oleo. Illinuntur autem fronti, & decocto eorū fouetur os, caputq́ perungitur. Lieni & pota & illita prosunt. Decoquuntur & contra horrores febrium, eruptionesq́ pituitæ, aut in uino teruntur. Corymbi quoque poti uel illiti lienem sanant: iecinora autem illiti. Trahunt & menses appositi. Succus Hederæ tædia nariū graueolentiamq́ emendat, præcipuè albæ satiuæ. Idem infusus naribus caput purgat, efficacius addito nitro. Infunditur etiam purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoque decorem facit. Ad lienes efficacior albæ est, ferro calefactus: satisq́ est acinos sex in uini cyathis duobus sumi. Acini quoque ex eadem alba terni, in aceto mulso poti, tineas pellunt: in qua curatione uentri quoque imposuisse eos utile est. Hederæ quam chrysocarpon appellauimus, baccis aurei coloris uiginti, in uini sextario tritis, ita ut terni cyathi potentur, aquā quæ cutem subierit, per urinam educit Erasistratus. Eiusdem acinos quinq́ tritos in rosaceo oleo, calefactosq́ in cortice punici, instillauit dentium dolori à contraria aure. Acini, qui croci succū habent, præsumpti potu, à crapula tutos præstant. Item sanguinē excreantes, aut torminibus laborantes. Hederæ nigræ candidiores corymbi poti steriles etiam uiros faciunt. Illinitur decocta in uino omniū ulcerum generi, etiamsi cacoëthe sint. Lachryma Hederæ psilothrum est, phthiriasimq́ tollit. Flos cuiuscunq́ generis trium digitorū carptu, dysentericos & aluum citam emendat, in uino austero bis die potus. Et ambustis illinitur utiliter cum cera. Denigrant capillum corymbi. Radicis succus in aceto potus, contra phalangia prodest. Huius quoq́ ligni uase splenetico bibentes sanari inuenio. Et acinos terunt, moxq́ cōburunt, & ita illinunt ambusta, prius perfusa aqua calida. Sunt qui & incīdāt succi gratia, eoq́ utantur ad dentes erosos, frangiq́ tradunt, proximis cera munitis ne ledantur. Gummi etiam in Hedera quærunt, quod ex aceto utilissimum dentibus promittunt.


CERASVS
Kirschen.

C

NOMINA.



ΚΕΡΑΣΟΣ Grȩcis, Cerasus Latinis, Germanis Kirschenbaum dicitur. Cerasum autem arborem, ut Athenȩus refert lib. ij. Dipnosoph. à Cerasunte Pontica ciuitate, primus in Italiam Lucullus intulit, debellato Mithridate. Ille idem est qui etiam fructum cognomine ciuitatis appellauit Cerasium.

Cerasus unde dicta.

GENERA.

Multa Cerasiorum sunt genera, in Germania tamen tria, quod sciam, duntaxat proueniunt. Primi enim generis sunt rotunda, ac maxime rubent, suaq; uoce illis dicuntur Amarellen. Alterius generis, quod ad figuram attinet, prioribus similia sunt, differunt autem colore, qui illis ad nigredinem accedit. Vocantur autem horum lingua Weichsel. Tertij generis prædictis minora sunt ac longiora, partimq; rubent, partim nigricant: à nonnullis priuatim Kirschen uel Kerschen appellantur. Nos una icone omnia tria complexi sumus. Quæ in utroq; genere nigra sunt, ea uescentiũ manus & labra succo suo, qui sanguineus est, mororũ instar inficiunt.

Primum. Secundum. Tertium.

FORMA.

Cerasus folio ferè Mespili, duro, latiore, & in ambitu serrato cõstat, cortice lȩuo, in candido nigricante, flore albo racematim congesto, fructu rubro aut nigro, magnitudine fabæ.

LOCVS.

Frequens est in omnibus hortis Cerasus. Quȩ tamen posterioris generis Cerasia profert, in syluis nonnunquam & nemoribus etiam reperitur. Gaudet autem aquosis montibus.

TEMPVS.

D Iunio ac Iulio potissimum mensibus fructus maturitatem consequitur. Flores primo statim uere apparent.

TEMPERAMENTVM.

Cerasorum non unum idemq; est temperamentum, quod ex eorundem facultatibus perspicuum fit. Symeon tamen Sethi frigida & humida esse tradit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cerasia quidem ipsa si uiridia sumantur, uentri utilia sunt. Eadem siccata aluum sistunt. Gummi Cerasorum cum uino diluto sumptũ, uetustæ tusi medetur. Colorem commendat. Visum exacuit. Appetentiam inuitat. Idem ex uino potũ calculosis auxilio est.

EX GALENO.

Cerasus arbor fructũ fert non paris adstrictionis in omnibus particulatim plantis participem. Nam & in horum, sicut etiam malorum granatorum, & malorum, quibusdam austera qualitas, in quibusdam uero dulcis, in nonnullis autem acida exuperat. Quinetiam ipsorum dulcium ea quæ nondum concocta sunt ac matura, quædam admodũ acerba sunt, quædam similiter moris acida. Sed in moris immaturis acida qualitas acerbã exuperat, in Cerasijs non semper. Ergo quȩ dulcia sunt, magis quæ in intestinis sunt subducunt, sed minus apta stomacho sunt. Contrà austera. Quæcunq; uero acida sunt, ea pituitosis excrementosisq; stomachis conueniunt. Siquidem austeris magis exiccant, & nonnihil etiam incidunt. Porrò ipsius arboris gummi cõmunem omnibus uiscosis & mordacitatem expertis medicamentis facultatem obtinet, quæ & ad arterias exasperatas accõmoda est. Propriè autem (si quidem uerum est quod quidam scribunt) calculis uexatos cum uino potum adiuuat. Nam sic illi tenuium partium quædam facultas inest.

EX PLINIO.

Cerasa & aluum molliunt, stomacho utilia. Eadem siccata aluum sistunt, urinã

ciunt.

A ciunt. Inuenio apud autores, si quis matutino roscida deuoret cum suis nucleis, in tantum leuari aluum, ut pedes morbo liberentur.

EX SYMEONE SETHI.

Cerasia mali succi sunt, uentrem subducunt, humidum uentriculũ lędunt, præsertim cum non sunt matura. Prosunt autem calidis & siccis uentriculis ac temperaturis. Gummi uerò arboris cum uino sumptum calculosis auxiliatur.

APPENDIX.

Sunt qui tradunt gummi quod ex arbore destillat ueteri tussi mederi, exq; uino sumptum gutturis lenire asperitates, fastidia discutere, & ciborum appetentiam moliri. Colorem cutis facere gratiorem, & oculis afferre claritatem. Lichenes infantium ex aceto sanare.

DE CYANO. CAP. CLXI.

NOMINA.


KYANOΣ Græcis, Plinio & Latinis aliјs Cyanus appellatur. Nonnũllis Baptisecula, quod secantibus & metentibus officiat, retusa in eius occursu falce. Nam & seculam ueteres falcem dixerunt. Rectius tamen Blaptisecula uocaretur, quod βλάπτειν Græcis nocere significet. Nostri florem frumentorum, Germani autem blaw Kornblůmen nominant, quod scilicet in frumentario nascat agro. Cyanos uerò dicta est hæc planta, ob florem quem profert cœruleum, aut quod honorem nomenq; dederit cœruleo colori. Hinc est quod pueri in hodiernum usque diem barbulas calycibus erutas, ex candido oui liquore terant, quo in pingendis grandioribus literis cœrulei nitorem mentiantur.

Baptisecula. *Flos frumentorũ* *Cyanos cur dicta*

B FORMA.

Caulis illi est angulosus, folia angusta & oblonga, calyces rosarum, sed squarosi atque tristes, quos plurimæ cœruleæ stipant barbulæ. Radix oblonga, lignosa, fibris quibusdam capillata.

LOCVS.

Triuialis flos est, passim in frumentis nascens.

TEMPVS.

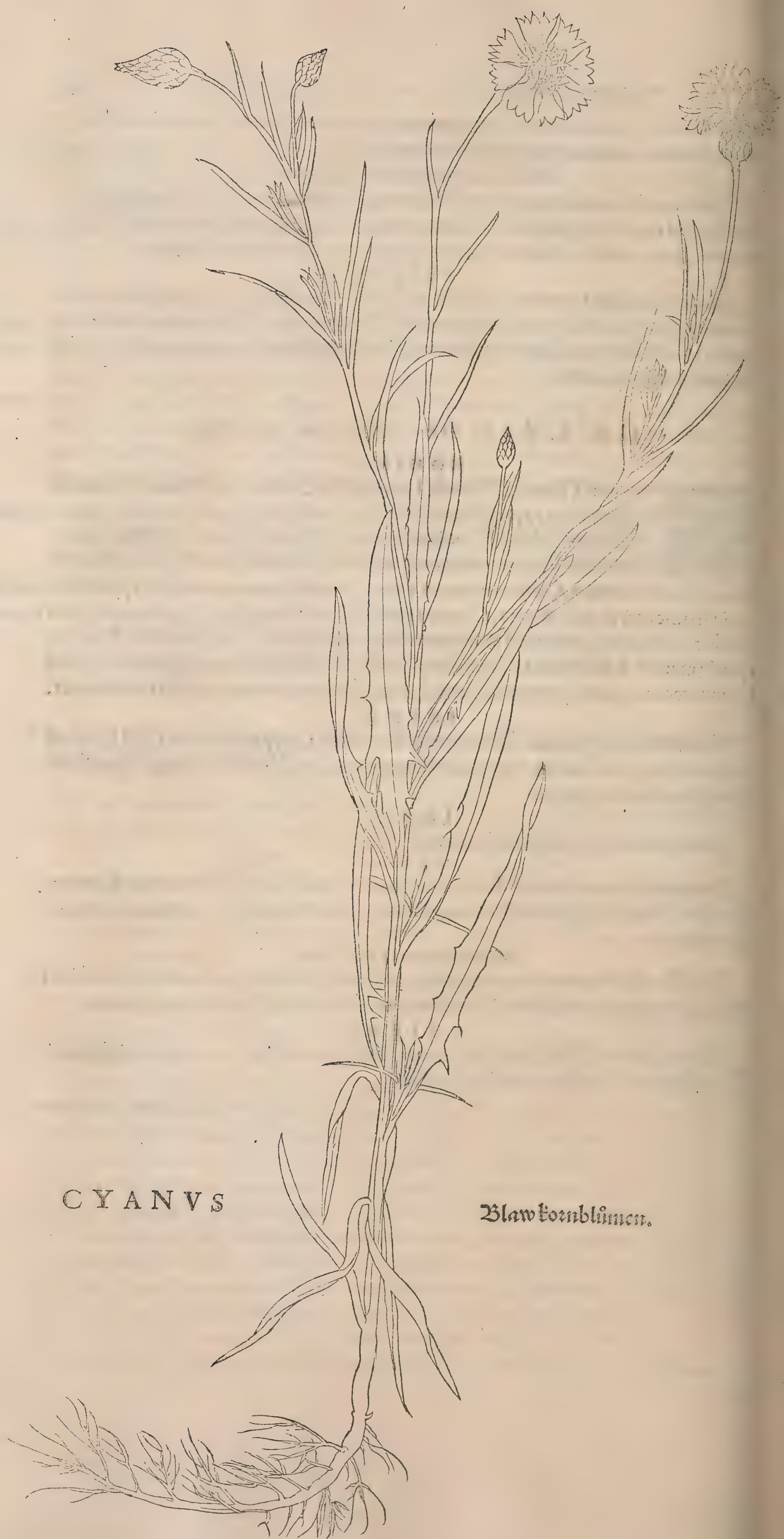
Iunio potissimum mense floret, nec parum gratiæ suo cœruleo colore frumentis adfert. Hinc est quod rusticorum etiam coronis inseratur, quanquam inodorus prorsus sit.

TEMPERAMENTVM.

Frigidæ est temperaturæ atque adeo repellentis, id quod gustus etiam facilè indicat, uiscositatem manifestam, & nullum prorsus caloris indicium præ se ferens.

VIRES.

Recentiores rectè tradunt huic herbæ facultatem inesse, qua oculis aliјsq; partibus inflammatione laborantibus prosit.



CYANVS

Blaw kornblůmen.

A NOMINA.



KROMMYON Græcis, Cepa, & in neutro Cepe, Latinis dicitur. Officinę genuinum nomen retinuerunt. Germanis Zwibel appellatur: quod sanè uocabulum à Gallico detortum esse uidetur: quandoquidem Galli sua lingua Cepam uocent Siboulam. Crommyon autem, Aristotele in problematis autore, dictum est, quod oculi pupillam comprimi cogat. Nam oculos uellicando expreßis subinde lachrymis contrahi pupillas certum est. Itidem libro nono Dipnosoph. testatur Athenæus. Cepa uerò à capitis magnitudine.

Crommyon unde dictum. *Cepa quare uocata.*

FORMA.

Folia habet ferè porracea, intus concaua: caulem teretem rotundumque, per cuius fastigium flores primùm candidi, ac subinde semen, in orbem sparguntur: radicem capitatam pluribus compactã tunicis, quę summatim prætenuibus rufisque uestitur membranis, uertice nigricantẽ, à quo fibræ capillitij modo fruticant.

LOCVS.

Terram Cepæ amant pinguem, uehementer subactam & irriguam, paßimque hodie in omnibus plantantur hortis.

TEMPVS.

Floret Iulio potißimũ mense, & deinceps semen profert, quod non antè legendum, quàm cum nigrum colorem præ se feret. Siquidem eo colore perfectionem fatetur, nigritiaque maturitatis index est.

TEMPERAMENTVM.

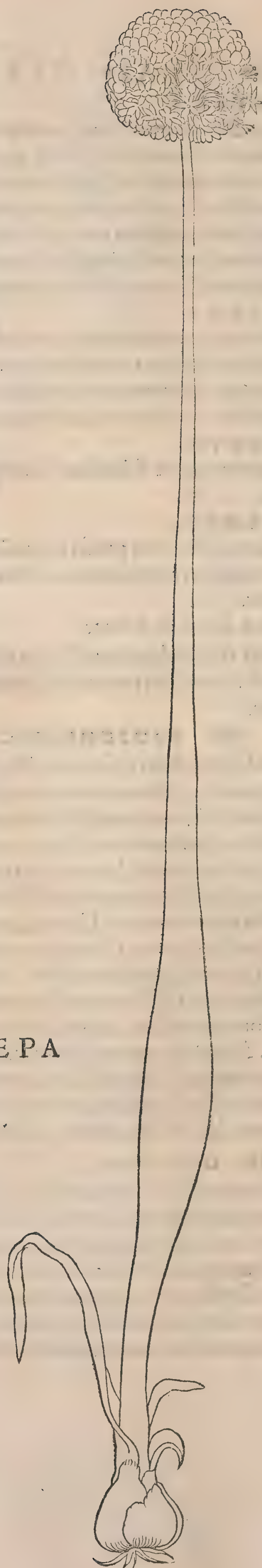
Ex quarto est ordine excalefacientiũ, essentiaque eius crassarum est partium. Si succum eius exprimas, quod reliquum est admodum terreæ substantiæ est, eiusque cali-
B dæ: at succus aqueæ aëriæque caliditatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cepa longa acrior est quàm rotunda, item flaua quàm candida, sicca quàm uiridis, & cruda quàm cocta, aut sale condita. Omnes tamen mordicant, flatus gignunt, appetentiam inuitant, extenuant, sitim excitant, fastidium pariunt & expurgant. Aluo utiles sunt. Detractis tunicis inque oleum coniectæ, ac pro glandibus subditæ, hęmorrhoidas, reliquasque excretiones aperiũt. Succus cum melle illitus, oculorum hebetudinibus, argemis, nubeculis, & incipientibus suffusionibus auxiliatur, anginaque laborantibus. Suppressos menses mouet. Caput purgat naribus infusus. Canis morsibus cum sale, ruta & melle illinitur. Cum aceto autem in sole inunctus alphos sanat. Cum pari spodio, scabras lippitudines sedat. Varos cum sale reprimit. Contra calceamentorum attritus, cum gallinaceo adipe utilis est. Alui fluoribus prodest. Aurium grauitati, ac sonitui confert. Ad purulentas aures, & eliciendam aquam in ijs interceptam ualet. Alopeciæ earum succo utiliter perfricantur: celerius enim quàm Alcyonium pilos euocat. Largior Ceparum cibus capitis dolores ciet. Cocta uehementius urinam pellit. In morbis, cocta etiam, copiosius comesta, lethargũ efficit. Cum paßis uuis, & fico illita, tubercula cõcoquit & rumpit.

EX GALENO.

Hęmorrhoidas aperit, tum apposita, tum cũ aceto inuncta. In sole alphos abstergit, & alopecijs attrita pilos Alcyonio citius restituit. Porrò succus eius ijs qui suffusione oculorũ laborant, aut aciem oculorũ obtusam præ craßitudine humorũ obtinent, inunctus prodest. Tota Cepa manducata flatuosa est. Itaque quę temperatura sunt sicciore, minus flatuũ generant. Crassos corporis humores extenuat, glutinososque incidit. Bis tamen aut ter in aqua decocta, acrimonia spoliatur, quanquam ne sic quidem uim perdit extenuandi; uerum facultatẽ quandam obscurißimã alendi corpo-



CEPA Zwibel.

A corporis exinde acquirit, cuius antea quàm decoqueretur, nihil prorsus obtinebat.

EX PLINIO.

Cepæ olfactu ipso & delachrymationi, & caligini medentur, magis uero succi inunctione. Somnum etiam facere traduntur, & ulcera oris sanare, commanducatæ cum pane. Et canis morsus uirides ex aceto illitæ, aut siccę cum melle & uino, ita ut post diem tertium soluantur. Sic & trita sanant. Tostam in cinere epiphoris multi imposuere cum farina hordeacea, & genitalium ulceribus. Succo & cicatrices oculorum, & albugines, & argemas inunxere, & serpentium morsus, & omnia ulcera cum melle. Item auricularum cum lacte mulierum, & in ijsdem sonitũ ac grauitatem emendantes, cum adipe anserino, aut cum melle stillauere. Et ex aqua bibendum dederunt repente obmutescentibus. In dolore quoq; ad dentes colluendos instillauere, & plagis bestiarum omnium, priuatim scorpionum. Alopecias fricuere & psoras tusis cepis. Coctas dysentericis uescendas dedere, & contra lumborum dolores. Purgamenta quoq; earum cremata in cinerem, illinentes ex aceto serpentiũ morsibus, inter ipsas quoq; multipedes ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuersitas. Proximi inutilia esse præcordijs & concoctioni, inflationemq; & sitim facere dixerunt. Asclepiadis schola ad ualidum quoq; colorẽ profici hoc cibo. Et si succum ieiuni quotidie edant, firmitatem ualetudinis custodiri, stomacho utilia esse, ac spiritus agitationi, uentrem mollire, hæmorrhoidas pellere subditas pro balanis, succum cum succo fœniculi contra incipientes hydropises mirè proficere. Item contra anginas, ruta & melle. Excitari eisdem lethargicos.

EX SYMEONE SETHI.

Cepa lotium cit, & semen genitale gignit. Cibi appetentiam excitat. Capitis do-
B lores facit, & stomacho officit. Rationem etiam, ut aliqui ferunt, lædit. Si uero coquatur, plurimum malignitatis deponit, & utilis fit ad thoracis asperitates, & tusses. Hæmorrhoidas imposita aperit, & cum aceto inunctum alphos extergit. Etsi autem crassarum partium substantiã habeat, humores tamen crassos & lentos extenuat. Ventriculum uero inflat. Si crebrius quis ea utatur, in lienis uitia incidit.

DE CAMPANVLA. CAP. CLXIII.

NOMINA.



CVVM nobis non constet quo nomine ueteribus appellata sit hæc herba, placuit illam Campanulam, à florum similitudine, qui campanã planè referunt, nominare. Germanis Halßkraut, hoc est Ceruicaria, dicitur, quod scilicet ad oris, & ceruicis, fauciumq; mala mirifice conferat. *Campanula unde dicta. Ceruicaria.*

FORMA.

Caulem profert quadrangularem, hirsutum, rubescentẽ, folia oblonga, hirsuta, in extremitatibus incisa & serrata, ad Vrticam proxime accedentia, flores purpureos campanæ aut calatho similes, in medio luteum quid prominens obtinentes, quibus emarcescentibus in rotundis capitulis semen prouenit. Radicem multifariam intortam, & candidam.

LOCVS.

Gignitur in pratis siccis, in quibus dumeta plurima existunt. Propemodũ enim nunquam nisi in dumetis reperiri potest.

TEMPVS.

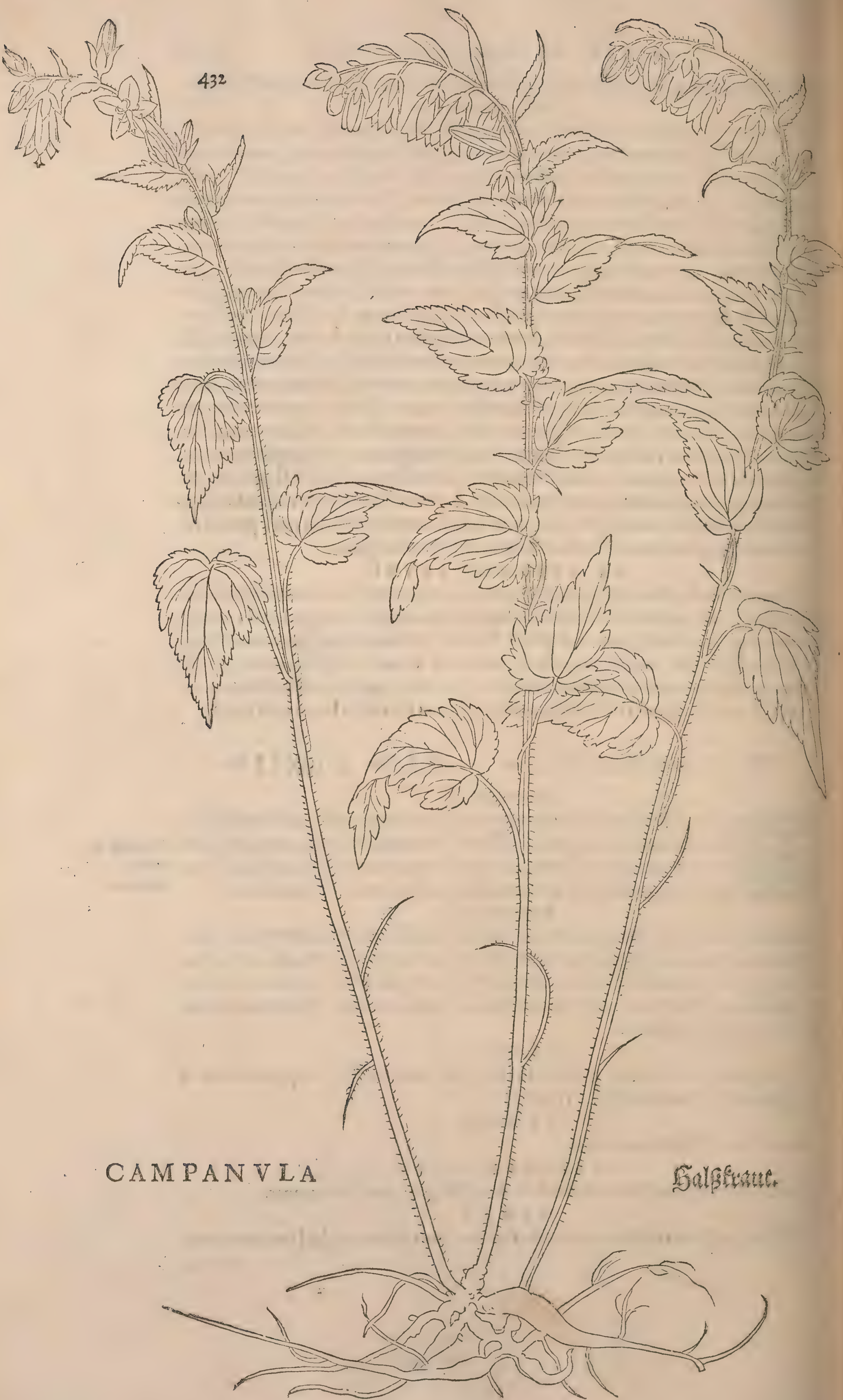
Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Gustu adstringit, ut hinc exiccandi illi uim esse quisq; conijcere queat.

VIRES.

Adstringendi habet facultatem, ideoq; decoctum illius unicè ad oris exulcerationes,



CAMPANVLA Halßkraut.

A tiones, aliaq́ eiusdem mala quæ adstrictione indigent, confert. Vtilis etiam hauddubié ad alia quæuis ulcera, ob insignem quam obtinet in exiccando facultatem.

DE CALAMINTHA. CAP. CLXIIII.

NOMINA.



ΚΑΛΑΜΙΝΘΗ Grecis, Calamintha Latinis, officinis Calamentum nominatur. Germanicas appellationes paulò pòst indicabimus. Calamintha uerò dicitur quasi uel bona, uel utilis mentha: nanq́ nidore suo serpentes fugat. Quod testatur etiam Aristophanes ijs uerbis: σὺ δὲ ὄζεις καλαμίνθης, ὄφεως ἐλαστικῶ. Nisi quis existimet à κάλω, hoc est, ligno, quasi lignosam appellari mentham. *Calamintha quare dicta.*

GENERA.

Calaminthæ Dioscorides tria facit genera. Primum amat montes, ideo huius generis Calamintha montana uocatur. Germanis Stein oder Katzenmüntz dicitur. Alterum Latini propriè Nepetam, uulgus eò quod Pulegio simile sit, syluestre Pulegium nominat. Germani etiã uulgi opinionẽ sequentes, wilden Poley & Kornmüntz uocant. Officinæ pro Calamento hoc solo genere utuntur. Tertium Mentastro simile est, Germanicè Geelmüntz cõmodè appellatur. *Primum.* *Secundum.* *Pulegium syluestre.* *Tertium.*

FORMA.

Primum Calaminthæ genus folia Ocymo similia habet, subalba, ramulos angulosos, florem purpureũ. Alterum Pulegio simile est, maius tamen, propter quod quidam, ut dictum est, syluestre Pulegium nominant, quoniam & odorem illius æmuletur. Tertium Mentastri similitudine est, longioribus folijs, caule & ramis
B prædictis maius, sed minus efficax: flore luteo.

LOCVS.

Primi generis Calamintha in montibus & asperis gignitur, unde & montana dicta est. Alterius in campestribus & agris. Tertij in aquosis locis.

TEMPVS.

Florent Iunio, potissimum uerò Iulio, mense.

TEMPERAMENTVM.

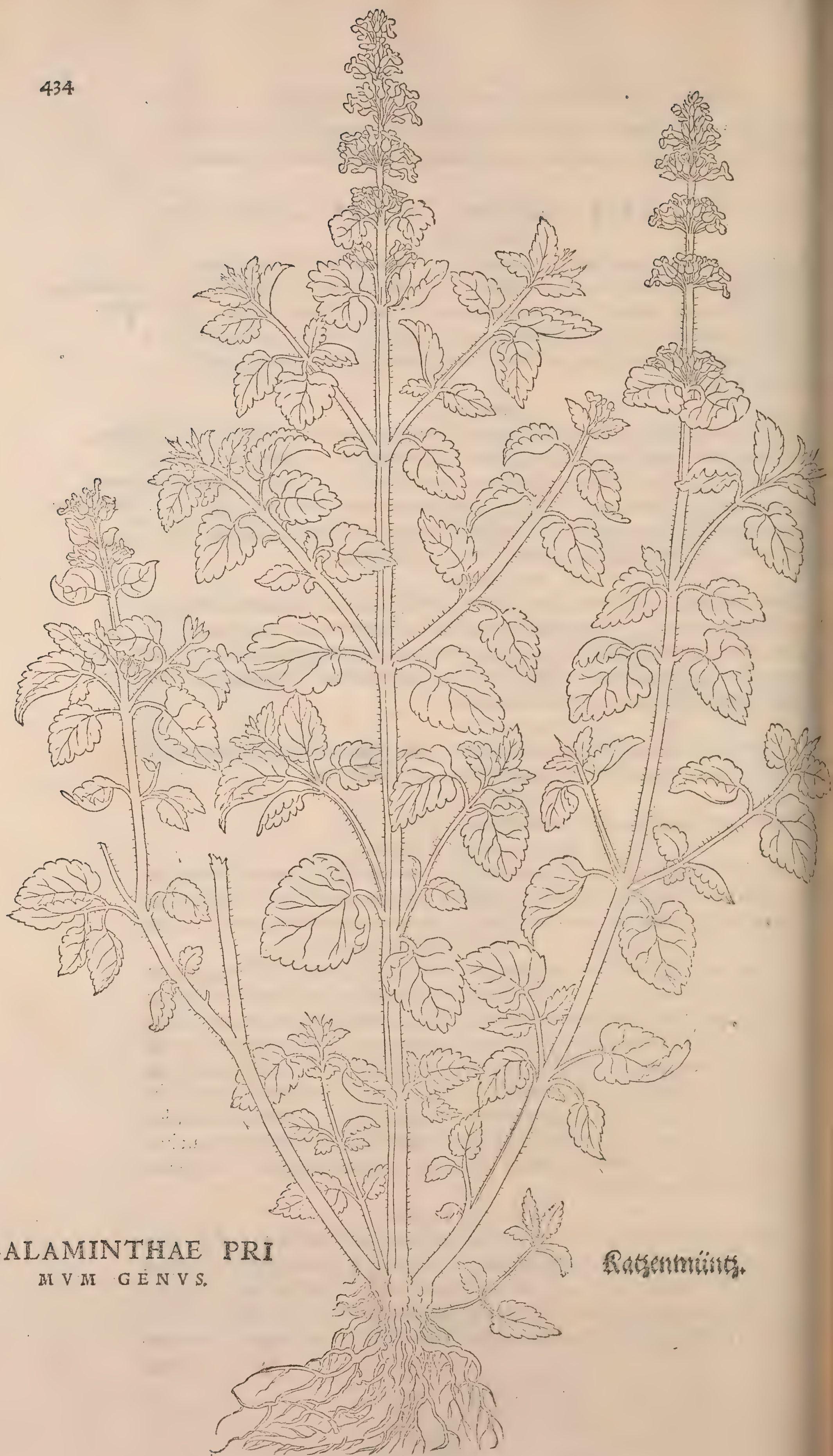
Calamintha essentia est tenui & calida, siccaq́ in tertio quodammodo ordine. Horum manifesta sunt indicia, partim gustu apparentia, partim experientia cognita. Gustu quidẽ acris & palàm calida est, ac paulum omnino amaritudinis obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium folia gustu feruentia admodum & acria. Radix inutilis. Pota aut illita demorsis à serpente opitulatur. Decoctum eius potum urinas & menses expellit. Ruptis, conuulsis, orthopnœæ, torminibus, choleræ, rigoribusq́ auxiliatur. Præsumpta in uino uenenis resistit. Regium morbũ expurgat. Lumbricos & ascaridas cum sale & melle pota, enecat. Nec secus cocta crudaq́ si terat. Elephanticos esitata adiuuat, si postea serum lactis bibatur. Folia trita & apposita, menses ducunt, & fœtus interimunt. Accensa aut substrata serpentes fugant. Nigris cicatricibus candorem reddunt, in uino cocta & illita. Sugillata tollunt. Ischiadicis imponitur, ut humorem ex alto euocet, meatusq́ transmutet, summam cutem exurens. Vermes necat succus auribus instillatus.

EX GALENO.

Periclitantibus & corpori admouentibus extrinsecus imposita, primũ quidem ualde excalfacit & mordicat, cutemq́ laniat, postremo etiam ulcus efficit. In corpus autem intrò assumpta, tum ipsa per se sicca, tum etiã cum melicrato, perspicuò calfacit, & sudorem ciet, omneq́ corpus tum digerit, tum exiccat. Ea ratione ducti quidam ipsam contra rigores per circuitũ repetentes adhibuerunt, foris quidem oleo



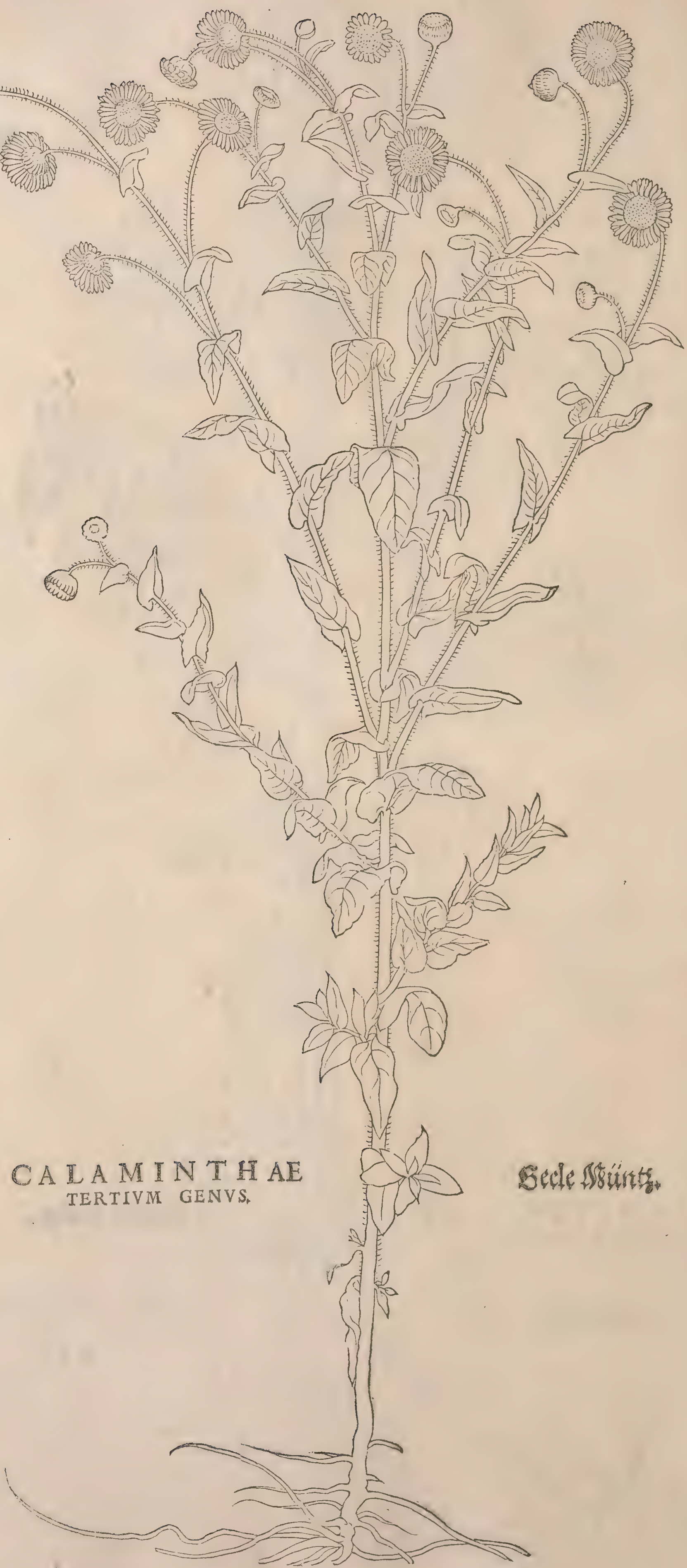
CALAMINTHAE PRIMVM GENVS.

Katzenmüntz.



CALAMINTHAE SE
CVNDVM GENVS.

Wilder Poley.



CALAMINTHAE
TERTIVM GENVS.

Becle Müntz.

A incoctam toti corpori inungentes cum frictione non segni, intrò uero assumentes, sicuti est dictum. Quinetiã & coxendicibus eam quidam in ægritudinibus ischiadicis tanquã strenuum remediũ illinunt: trahit enim quæ in profundo hærent, totumq́ adeo articulum excalfacit, cutemq́ non obscurè adurit, mensesq́ tum pota, tum apposita admodũ efficaciter prouocat. Bonum etiam elephanticorũ remediũ, non eò tantum quod strenuè tenues humores digerat, uerumetiã quia extenuet & incîdat ualenter crassos, quales sunt qui hunc morbũ procreant. Sic & cicatricibus atris candorem reddit, & sugillata digerit. Sed ad talia recentem magis quàm arentem adhibere præstat. Quippe arefacta uehementior redditur, & ad urendũ promptior. Porrò talis cum sit, ad uenenatarũ bestiarũ morsus assumitur, uelut etiã cauteria, & quæcunq́ medicamenta calida sunt & acria, tenuiumq́ partiũ, quæq́ facilè ex alto ad sese circumiacentẽ omnem humiditatẽ possunt attrahere. Cæterũ quæ illi inest amaritudo, planè exigua est, uerum ad quædã ita efficaciter agit, ut quæ ualentissima est, nimirũ quum cõiuncta sit uehementi calori cum tenui essentia. Quare & ascaridas & lumbricos succus eius infusus aut potus enecat. Eadem ratione aurium uermes, aut si alicubi in parte corporis sinuosa aut implicata quæ putredine tentetur, talis prouenerit affectus. Sic & conceptũ seu pota, seu admota interimit & eijcit. Igitur incidendi quidem ei uis adest propter calorẽ eius, tenuitatem, & amaritudinẽ: abstergendi uero propter unicam amaritudinẽ. Itaq́ asthmaticis ob omnia antedicta prodest. Ictericis uerò potissimum ob amaritudinẽ, sicut alia ferè omnia amara, utpote abstergentia & expurgantia in iecinore prouenientes obstructiones. Ad omnia iam dicta efficacior est montana.

EX PLINIO.

Decocta in aqua ad tertias discutit frigora. Mulierũ menstruis prodest. Aestate
B sedat calores. Vires quoq́ contra serpentes habet. Fumũ ex ea nidoremq́ fugiunt, quam & substernere in metu obdormituris utile est. Tusa ægilopis imponitur, & capitis doloribus recens, cum tertia parte panis temperata aceto illinit. Succus eius instillatus naribus supinis, profluuiũ sanguinis sistit. Item radix cum myrti semine in passo tepido gargarizata, anginis medetur.

DE CRITHE. CAP. CLXV.

NOMINA.

KPIΘH Græcis, Hordeũ Latinis & officinis dicitur. Germanis **Gersten.** Ex eo polenta, quam Græci ἄλφιτον nominant, & Ptisana, medicamenta ueteribus usitatissima, conficiuntur. *Polenta.*

GENERA.

Rustici duo esse Hordei genera tradunt. Vnum Polystichũ, quod sic dictum est quia in multos uersus spicatur. Sunt enim ex hoc genere quę spicam tribus, interdũ quatuor, nunc sex, nunc octo uersibus distinctã proferunt. Germanis **groß Gerst/** hoc est, Hordeũ magnum uocatur. Alterum Distichũ nominatur, quod scilicet in duos duntaxat uersus spicetur. Germani **klein Gersten/** id est, Hordeum exiguum appellant. *Hordeum polystichum.* *Distichum.*

FORMA.

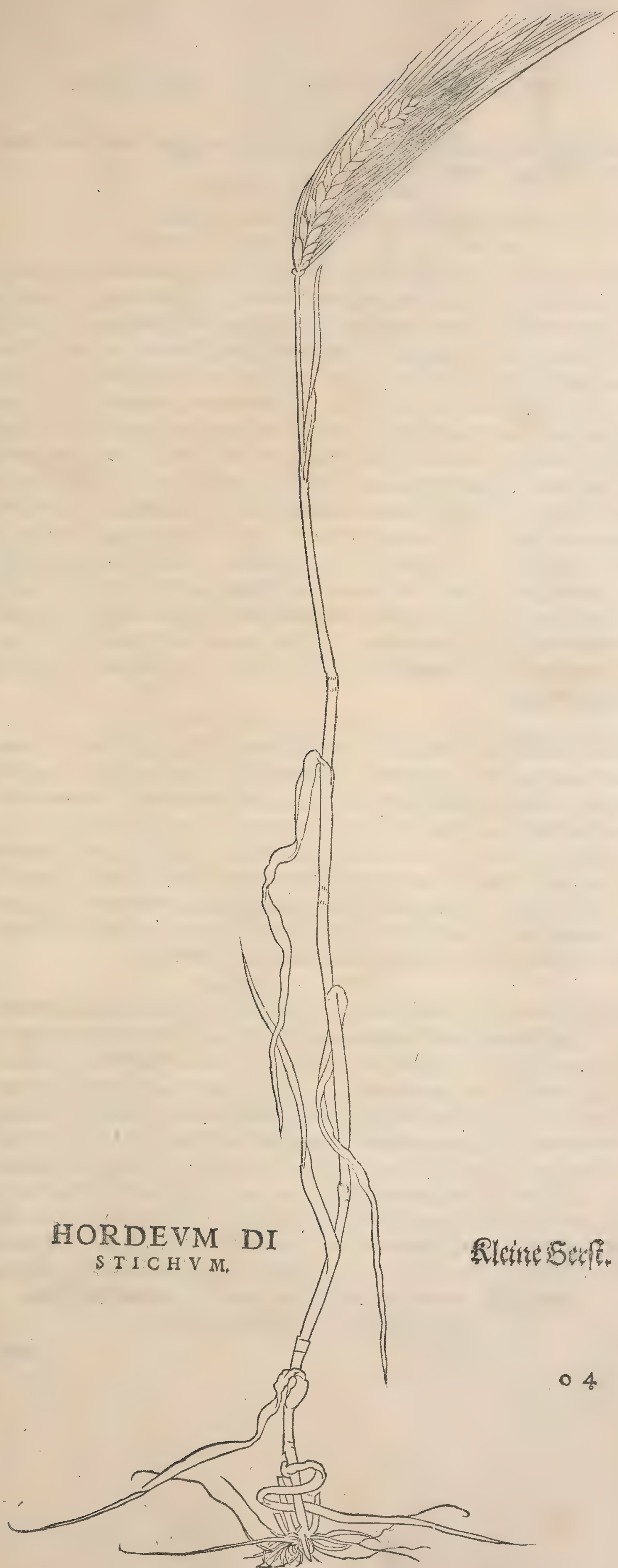
Culmum habet tritici, fragiliorẽ tamen minoremq́, quinque, sex, & interdum pluribus geniculatũ articulis, simplici in stipula folio, & eo quidem scabro ac lato. Grana ferè nuda, longiore capillamento, mordaciq́ arista. In uersus spicatur, radice frequenti, capillis fibrata.

LOCVS.

Hordeum pinguissimum amat agrum.

HORDEVM
POLYSTICHVM.

Groſſe Gerſt.



HORDEVM DI STICHVM.

Kleine Gerst.

C TEMPVS.

Erumpit à primo satu die septimo, & caput alterum grani in radicem exit, alterũ in herbam. Metitur Augusto mense.

TEMPERAMENTVM.

Hordea primi sunt ordinis in exiccando & refrigerando.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hordeum optimũ est candidum, purumq;. Minus quàm triticum nutrit. Ptisana tamen ob cremorem in elixatione redditum, plus alimenti præbet quàm polenta ex hordeo facta. Contra acrimonias atq; faucium scabritias, exulcerationesq; pollet, quibus etiam triticea ptisana præsidio est, sed plus alit, magisq; urinam mouet. Lac abundè suppeditat, si cum Fœniculi semine decocta sorbeatur. Abstergit, urinam ciet, inflat, stomacho aduersatur, & œdemata concoquit. Farina hordeacea cum fico in mulsa aqua decocta, œdemata & inflammationes discutit. Duritias cũ pice, resina & fimo columbino concoquit. Cum meliloto autem & papaueris calyce dolores finit qui latus excruciant. Aduersus intestinorum inflationes, cum lini semine, fœnograeco & ruta illinitur. Strumas cum pice liquida, cera, oleo, & impubis pueri urina, ad concoctionem perducit. Cum Myrto autem, aut uino, aut syluestribus pyris, aut rubo, aut malicorio, alui profluuia sistit. Podagricis inflammationibus cum cotoneis, aut aceto prodest. Decocta in acri aceto, modo quo hordeaceum cataplasma, & calida imposita, lepris medetur. Liquata eadem cum aqua, atq; cum pice & oleo decocta, pus excitat. Cum aceto autem liquata, & cum pice decocta, contra articulorum fluxiones prodest. Farina ex ijs aluum cohibet, inflammationesq; mitigat.

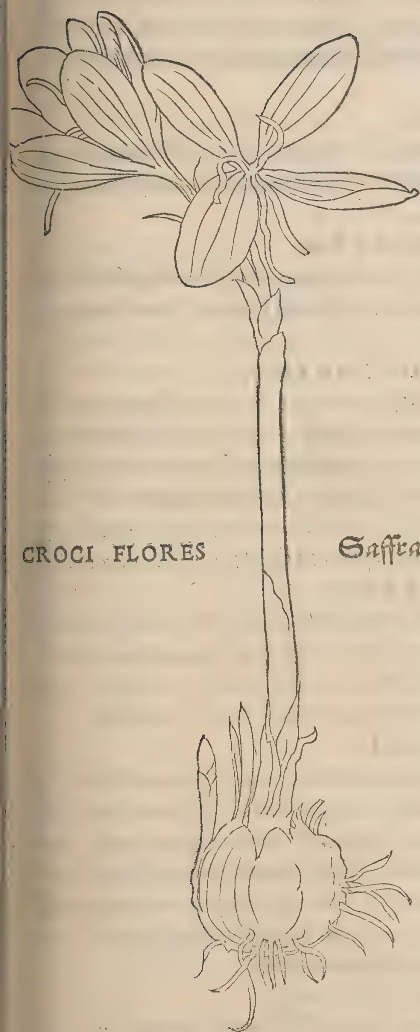
EX GALENO.

D Hordea pauxillum etiam absterſionis habent. Paulò etiam plus deſiccant quàm farina fabacea, cui non insint cortices. Cętera uerò similia sunt foris utentibus. In cibo autem hoc præstant fabis, quod flatuosam naturã exuant: fabis quantumcunq; que coxeris, flatuosa natura remanet: sunt enim crassioris essentiæ quàm hordea, quamobrem ijs plus etiam nutriunt. Quoniam uerò ambo paulum à medio recesserunt, multo sunt usui. Nam talia medicamenta multis alijs miscentur ceu materiæ quædam: itaque etiam cera & oleum paucis medicamentis coniunguntur. Polenta uerò multo plus hordeo desiccat. Plura de hordeo, ptisana & polenta apud Galenum libro primo de alimentorũ facultatibus offendes.

EX PLINIO.

Farina ex hordeo & cruda & decocta, collectiones impetusq; discutit, lenit & concoquit. Decoquitur aliàs in mulsa aqua, aut fico sicca. Ad iecinoris dolores eam in posca positam cõcoqui opus est, aut cum uino. Cum uero inter coquendum discutiendumq; cura est, tunc in aceto melius, aut in fęce aceti, aut cotoneis pyrisue decoctis. Ad multipedũ morsus cum melle, ad serpentium in aceto & contra suppurantia, ad extrahendas suppurationes ex posca, addita resina & galla. Ad concoctiones uero & ulcera uetera cum resina. Ad duritias cum fimo columbino, aut fico sicca, aut cinere. Ad neruorũ inflammationes, aut intestinorũ uel laterum uel uirilium dolores, cum papauere aut meliloto, & quoties ab ossibus caro recedit. Ad strumas cum pice & impubis pueri urina. Cum oleo & fœnogræco contra tumores præcordiorum, uel in febribus cum melle, uel adipe uetusto. Suppuratis triticea farina multo lenior. Neruis cum Hyoscyami succo illinitur. Ex aceto & melle lentigini.

DE CRO-



CROCI FLORES Saffranblůmen.

CROCI FOLIA. Saffranbletter.

C

NOMINA.


ΡΟΚΟΣ Græcis, Crocus Latinis appellatur. Officinæ antiquū nomen retinuerunt. Germani Saffran uocant simpliciter, aut cum adiectione, zamer Saffran. Sic uerò uocatus à Croco iuuene, qui propter amorem Smilacis uirginis, in florem sui nominis uersus est: quod Ouidius testatur, qui sic scriptum reliquit:

Crocus unde dictus.

Et Crocum in paruos uersum cum Smilace flores.

FORMA.

Crocus folio est angusto adusque capillamenti penè exilitatem: flore purpureo Colchici floribus non admodum dissimili, in quo flammea Croci stamina: radice bulbosa, copiosaq́ ac uiuaci.

LOCVS.

Nascitur in Coryco monte Ciliciæ optimus. Proxima nobilitas ei qui in Olympo Lyciæ monte prouenit. Dein ei qui ex Aegis Ætoliæ urbe affertur. Nunc in plerisque Germaniæ locis plantari cœpit haud infeliciter, quod uiribus è locis iam cōmemoratis allatis haud cedat.

TEMPVS.

Florem ante folium ædit: per autumnū nanq; Vergiliarum occasu floret, neque ultra mensis spacium flores durant. Postquā autem hi decidunt, statim folia angusta & oblonga prodeunt, uirentq́ tota hyeme.

TEMPERAMENTVM.

Crocus paulum quid adstringens obtinet, quod terreum frigidumq́ est: sed superat in eo calefaciens & qualitas & facultas, ut tota essentia secundi sit ordinis excalefacientium, & primi exiccantium.

D

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Crocus emollit, concoquit, leniter adstringit, urinam cit, & coloris bonitatē efficit. Arcet crapulam cum passo potus. Fluxiones oculorū cum lacte muliebri inunctus sistit. Potionibus quæ pro interaneis parantur, utiliter miscetur: item ijs quæ uuluæ sediq́ subijciuntur & illinuntur. Venerē stimulat. Inflammationes erysipelatosas inunctus lenit. Aurium remedijs utilissimus est. Letalem sanè dicunt hunc si trium drachmarū pondere cum aqua bibat̄. Radix eius cum passo pota, urinā cit.

EX GALENO.

Crocus concoquendi uim quandam habet, adiutante scilicet in hoc & pauca adstrictione. Quippe quibus medicamentis, quum non admodū excalfaciāt, paucula adest adstrictio, ea parem facultatē habent essentijs emplasticis nominatis, quas cum iunctas caliditati non uehementi contigerit, concoquentes esse constat.

EX PLINIO.

Discutit inflammationes omnes quidem, sed oculorū maximè ex ouo illitū. Vuluarum quoq; strangulatus. Stomachi exulcerationes, pectoris & renum, iecinorū, pulmonū, uesicarumq́, peculiariter inflammationi earum uehementer utile. Item tussi & pleuriticis. Tollit & pruritus. Vrinam cit. Qui Crocum prius biberint, crapulam non sentient. Ebrietati eo resistunt. Coronę quoq; ex eo mulcent ebrietatē. Somnum facit. Caput leniter mouet. Venerē stimulat. Flos eius igni sacro illinitur cum creta Cimolia. Ipsum plurimis medicaminibus miscetur.

EX SYMEONE SETHI.

Stomacho bonus est, ciborumq́ concoctionē efficit. Obstructiones tollit. Pituitosa & lethargica uitia iuuat. Discutiendi quoque uim obtinet, & uisceribus utilis est, ad spiritusq́ difficultatē conducit. Si quis illo mediocriter utatur, bonum colorem habebit: sin uerò citra modum, pallorem contrahet, & capitis dolorem, cibiq́

inappe-

A inappetentiam faciet. Cum opio & lacte & rosaceo pedum doloribus impositus ubi dolent, summopere prodest, superpositis Betæ folijs.

DE CYNOCRAMBE. CAP. CLXVII.

NOMINA.



ΚΥΝΟΚΡΑΜΒΗ, ἢ κυνία, ἢ λινόζωστις ἄγρια ἄῤῥην Grecis, Canina Brassica, Cynia, & syluestris mercurialis mas Latinis, wild Bingelkraut das menle / Hundßköl Germanis appellatur.

FORMA.

Caulem ex se mittit dodrantalem, tenerum & subalbidũ. Folia Mercuriali similia, albescentia ex certis interuallis. Semen prope folia paruum, rotundum. Ex qua quidem deliniatione sole meridiano clarius est, herbam cuius picturam damus esse Cynocramben. Siquidem ea caulem binûm palmorum altitudine habet, mollem & subcandidum. Folia Mercuriali similia admodum, certis interstitijs, subalbida. Semen item iuxta folia exiguum, rotundum, geminorũ instar testiculorum connexum: & in summa, nihil est quod non in ea descriptioni adamussim respondeat.

LOCVS.

In syluis copiose prouenit.

TEMPVS.

Semen ueris initio, nempe Aprili mense, profert, maturescit autem Maio.

TEMPERAMENTVM.

Quum gustu nihil à satiua Mercuriali distet Cynocrambe, colligitur hinc idem quod illa obtinere temperamentum.

B VIRES. EX DIOSCORIDE.

Caulis & folia pota, & olerum modo comesta aluum cient. Ius uero decoctorũ bilem & aquosa detrahit.

APPENDIX.

Alia est Cynocrambe ab hac nostra, ea cuius mentionem facit Galenus, Paulus & alij, adde etiam Dioscorides, uerum sub nomine Apocyni: quod lectorem, ne diuersas herbas unam esse putaret, monere uolui.

DE COLY-


CYNOCRAMBE
Wild Bingelkraut.

A

NOMINA.


ΚΟΛΥΤΕΑ Græcis, Colytea & Colutea Latinis dicitur: à nullo tamen, quod sciam, ueterum, quàm à Theophrasto lib. iij. de plant. hist. cap. xvij. celebrata.

GENERA.

Duo eius sunt genera. Vnum quod priuatim Colytea uocatur, officinis incognitum. Germani welsch Linsen appellant. Alterum officinis cognitum & frequenti usu à medicis usurpatũ, Mauritano sermone Sena nominatur. Germani ad eam alludentes appellationẽ, Senet nuncupant. Differunt autem inter se magnitudine: siquidem primũ genus maius est altero, utpote quod quadriennio, Theophrasto loco paulò antè citato teste, se in arborem efferat. Siliquæ etiam illius magis turgido spiritu distenduntur, Sena uerò siliquas profert lunatas, nec ita prætumidas. Semen deniq; Colyteæ rotundum, lentis obtinens similitudinem: Senæ autem oblongum, cordisq; humani instar acuminatum. Colytea.

FORMA.

Frutex est ramis exilibus, folio fœnigræci, flore genistæ aut pisi luteo, membraneo folliculo, pellucente, prætumido, & ueluti quodam spiritu distendente turgido, ita ut digitis si prematur, crepitans dissiliat, in quo semen atrum, durum, latum, lentis magnitudine, pisi gustu, in ordinemq; digestum clauditur. Colyteæ descriptio.

LOCVS.

Satum utrunque in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret Colytea Maio & Iunio mensibus, ac subinde in siliquis oblongis semen

B profert.

TEMPERAMENTVM.

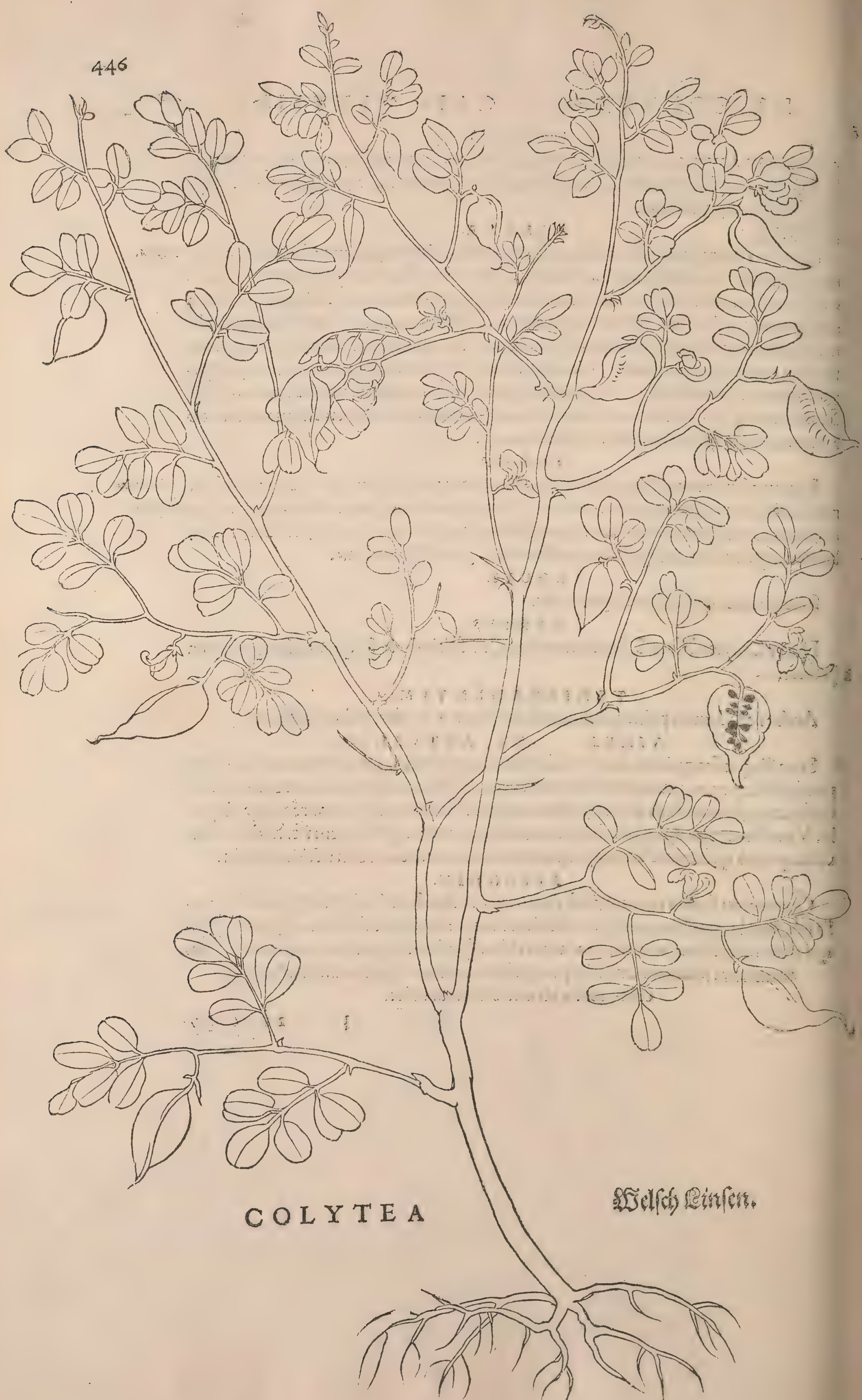
Arabes calidam in principio secundi, & siccam in primo ordine statuunt.

VIRES. EX ACTVARIO.

Sene siliquosus quidam fructus à barbaris appellatur, qui citra noxam drachmę ponduscculo potus, pituitam & bilem deijcit: post hos reliquos humores modestissimè purgat, retorridam atramq; bilem, eiusq; suffusiones ex gallinaceo iure depellit. Vetusto capitis dolori, scabiei, comitialibus, impetigini succurrit. Sed feruefacti ius potius quàm triti farina propinatur. Interaneorum obstructiones tollit.

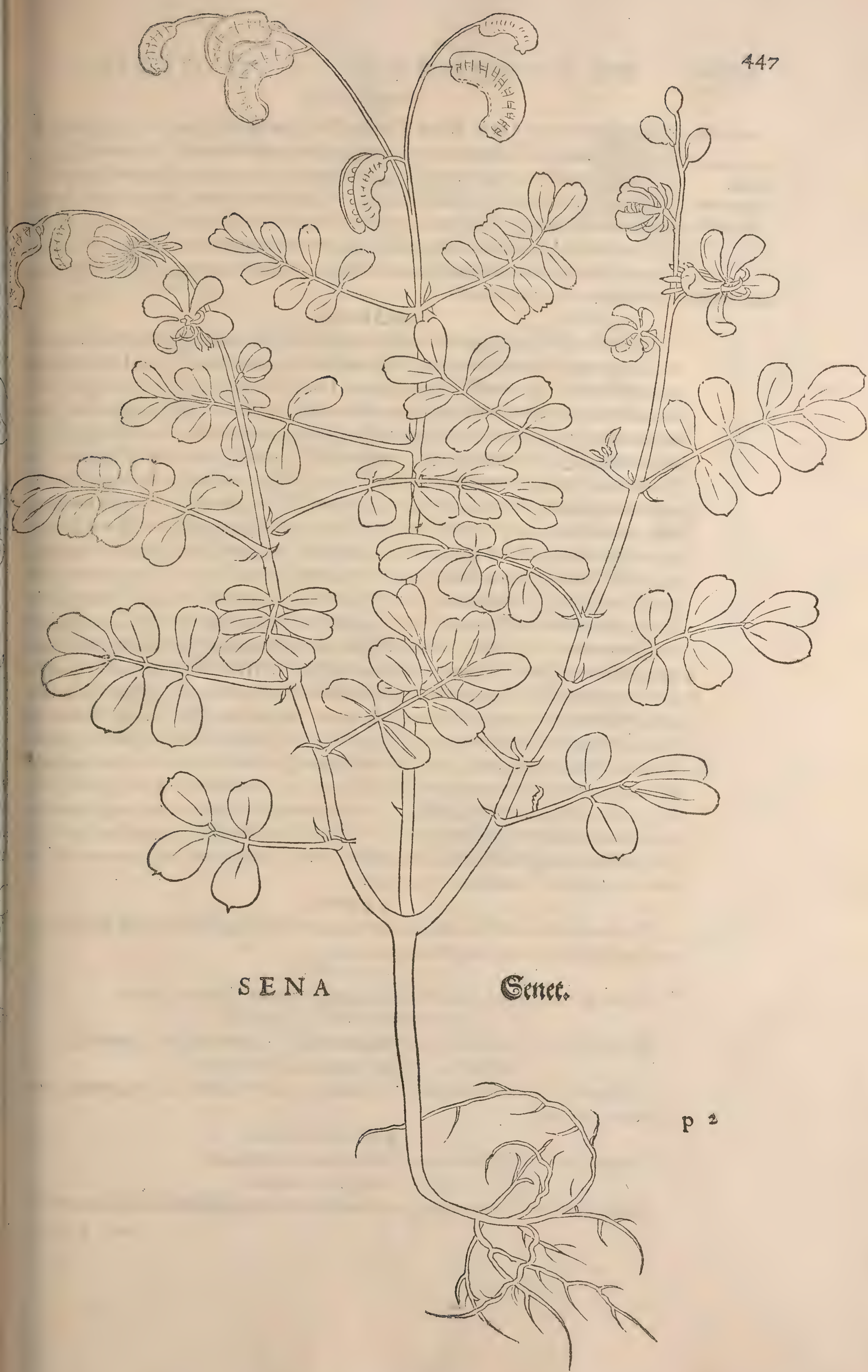
APPENDIX.

Quum non forma tantum, imò etiam sapore duo hæc Colyteæ genera sibi similia sint, facilè etiam hinc colligitur facultate inter se minimè differre. Quare utrunque citra molestiam atram bilem retorridamq; educit, caputq; ac cerebrum, & instrumenta sensuum à noxijs purgat humoribus. Quid multa? aduersus omnia uitia ab atra bile nata ualet.



COLYTEA

Welsch Linsen.



SENA Senet.

NOMINA.

Pes Cornicis.
Coronopus unde dicta.
Sanguinaria.
Herba stellæ.



ΚΟΡΩΝΟΡΟΥΣ, ἀστριον Græcis, Pes Cornicis & Sanguinaria Latinis dicitur. Officinis incognita herba. Germanis cōmodè Krǎen oder Rappenfūß appellari potest. Coronopus enim non alia ratione dici cœpit, quàm quod Cornicis pedem effigie repræsentet. Sanguinaria autem Sanguinalis ue uocata est, quod sanguini sistendo apta sit herba. Sunt qui herbam Stellæ nominant, alludentes hauddubiè ad græcam appellationē astrion. Nonnulli quod folium eius multipartitò consectum in ceruini cornu imaginem effigietur, Ceruinum cornu uocarunt.

Cornu ceruinum

FORMA.

Herbula est oblonga, per terram strata, folijs fissis, radice gracili & adstringente. Ex qua quidem descriptione, etsi concisa admodum, satis liquet, herbam hanc cuius picturam damus esse Coronopum. Herbula enim est folijs oblongis & scissis ac in multas partes laciniatis, atqueadeo cornicis pedem effigie referentibus, humi quoque semper sparsa proserpit: radice denique tenui admodum & adstringente prædita. Quibus omnibus id quoque accedit, quod Dioscorides Psyllium folia Coronopo similia habere scribit: quod si uerum esse ex utriusque herbæ collatione experiri uolueris, senties Coronopi huius nostri folia planè Psyllij folijs simillima esse, potissimum ubi primum è terra erumpunt: imò quod ad folia, flores & semina attinet, omnia in utrisq; sibi similia deprehendes, in eoq; solo distare comperies, quod Psyllium folia non fissa habeat, & in altum surgat, singulaq; iam dicta maiora producat: contrà Coronopus humi repat, minoraq; omnia proferat. Vtraq; igitur herba luteos obtinet flores, & semina in capitulis pulicibus similia. Capitula uerò in Coronopo sunt multo quàm in Psyllio tenuiora ac longiora, id quod pictura
D graphicè monstrabit. Ex ijs quoque manifestum fit errare illos toto cœlo, qui gramen aculeatum & Coronopum unam & eandem herbam esse contendunt, cum tamen forma non parum distare uideantur. Atque hinc est quod omnes ueteres tam Græci quàm Latini utranque herbam seorsim, & in diuersis locis descripserint. Plinius siquidem lib. xxiiij. cap. xix. aculeatum gramen in cacumine aculeos plurimum quinos habere, atqueadeo Dactylon uocatum esse hoc nomine, quod scilicet digitorum speciem referat, scribit. Coronopus uerò neque quinos, neque in cacumine aculeos obtinet, sed tantum folia fissa, uel si aculeos placet appellare has fissuras, non in cacumine, sed in ambitu passim foliorum eas reperies: ut certum sit Coronopum non esse aculeatum gramen.

LOCVS.

Dioscorides in incultis, semitis, & iuxta domicilia nasci tradit. In Germania tamen, quod sciam, nusquam nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio mense, ac subinde in oblongis capitulis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Ex adstrictione ipsa satis constat radicem ipsam siccandi ui præditam esse.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba cocta estur olerum modo. Radicem habet in cibo adstringentem, quæ cœliacis conducat.

EX GALENO.

Coronopodis radix comesta cœliacis prodesse creditur.

EX PLINIO.

Seritur interim Coronopus, quoniā radix cœliacis præclarè facit in cinere tosta.


CORONOPVS
Kråenfüß.

C

NOMINA.



KYKΛAMINOΣ, ἰχθυόθηρον Græcis, Rapum & tuber umbilicusq́ terræ Latinis, Cyclamen officinis mutata uoce, Panis porcinus & terræ, atq; Arthanita à nostrę ętatis herbarijs, Germanis Erdwurtz oder Apffel/ Schwein oder Sewbrot dicitur. Cyclamino Græci nomen fecerunt, circumactã in orbem eius circinationẽ contemplati, ἀπὸ τοῦ κύκλου, quasi ab orbe Cyclaminon, hoc est, orbicularẽ dixerunt. Fuitq́ hæc prior & antiquior plantæ huius appellatio. Ichthyotheron uerò ijdem, quod pisces ea necantur nominauerunt. Romani Rapum terræ, quoniam eius radix in terra uelut Rapum extuberat. Qua sanè ratione terræ tuber, quod in molem quandam intumeat: aut umbilicum terræ, quoniam ut umbilicus circinata forma emergit, sic & Cyclaminus sub terra conspicitur, etiam appellarunt. Panem porcinum hauddubiè primum uocarunt subulci, qui pecori suo radicem huius gratam pabulis cognouerunt. Cæteri antiquum Cyclamini nomen ignorantes, quod sæpius radicem in orbem circumactã intuerentur, quæ non in globum intumescens, sed ueluti pressa sese in latitudinem explicaret, qua forma quotidiano usu panes uisuntur, terræ panem cœperunt appellare.

Cyclaminus unde dicta. *Ichthyotheron.* *Rapum terræ.* *Tuber terræ.* *Vmbilicus terræ* *Panis porcinus.* *Panis terræ.*

FORMA.

Folia Hederę habet, purpurea, uaria, suprà infraq́ albicantibus maculis. Caulem longitudine quatuor digitorũ, nudum, folijsq́ carentem, in quo flores rosarum effigie purpurei. Radicem nigram, rapo similem, in latitudinem se pandentem.

LOCVS.

Nascitur in umbrosis & uepribus, maximè sub arboribus.

TEMPVS.

Cyclaminus ad finem Augusti folia sua quæ per integrũ retinuit, amittit, & sub-

D inde noua emittit, atq; statim inter ea flores ostendit, qui integro durant autumno.

TEMPERAMENTVM.

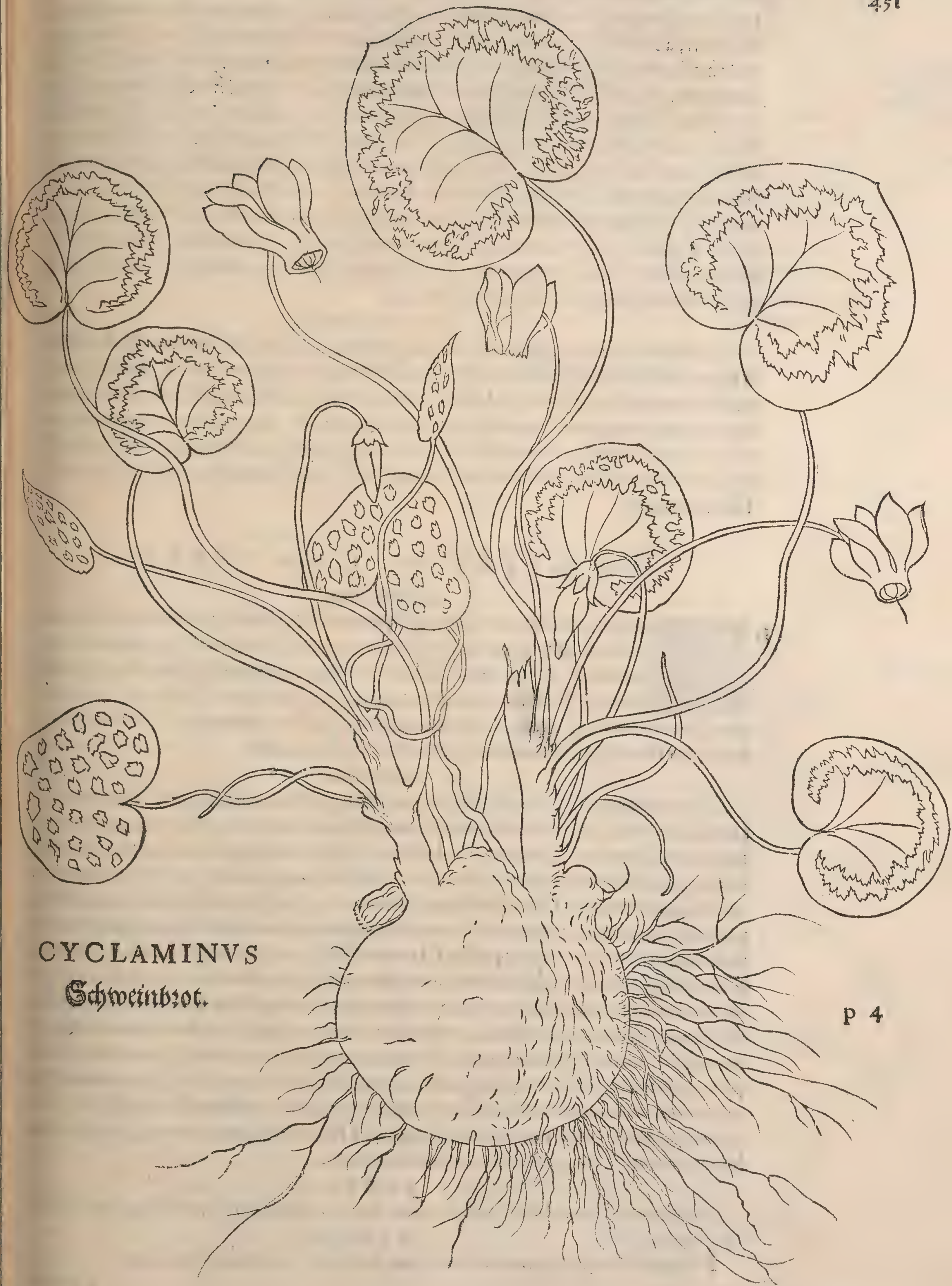
Clarum est ex particularibus operationibus, quas statim subijciemus, Cyclaminum esse calidam & siccam in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Cyclamini cum hydromelite pota, pituitam, aquamq́ per inferna trahit. Menses pota & apposita cit. Tradunt si prægnans mulier radicem transgrediatur, abortum fieri. Partum appensa accelerat. Bibitur & in uino contra letalia, præsertim leporẽ marinum. Illita contra serpentiũ ictus remedio est. Immista uino ebrietatem facit. Regium morbum sistit tribus drachmis pota cum passo, aut diluta mulsa. Sed oportet eum qui bibit cubiculo calido reclinare, multis uestibus cõtectum, quò sudet. Eiectus uerò sudor felleus colore inuenitur. Succus eius ad purgandum caput, naribus instillatur. Sedi etiam deijcienda excrementa in lana subijcit. Vmbilico, imo uentri & coxæ illitus succus aluũ mollit, uerum abortũ efficit. Suffusis & hebetibus oculis inunctus cum melle succus prodest. Medicamẽtis abortũ inferentibus admiscet. Sedem procidentẽ cum aceto inunctus succus cõpescit. Exprimitur tusa radice succus, & ad mellis crassitudinẽ decoquit. Radix cutem extergit. Exanthemata reprimit. Vulneribus per se ex aceto aut melle medet. Illita lienẽ minuit. Vitia cutis in facie à sole & alopecias emendat. Decocto eius luxata, podagra, & capitis ulcuscula, perniones q́ utiliter fouent. Ipsaq́ in uetere oleo feruefacta, ad cicatricem perducit quæ oleo illo inuncta fuerint. Cauata radix oleo explet, & cineri feruenti imponit, adiecto interdũ thyrrhenicæ ceræ modico, ut strigmenti crassitudinem contrahat unguentũ, cum primis utile pernionibus. Radix Scillæ modo concisa reponitur. Narrant ad amatoriam assumi cõtusam, & in pastillos conformatã.

EX GALENO.

Cyclaminus uarias uires obtinet, nam & extergit, & incidit, & ora uenarum aperit, & attrahit, & discutit. Clarum uerò id est ex particularibus operibus. Nam succus eius



CYCLAMINVS
Schweinbrot.

C cus eius hæmorrhoidas reserat, uiolenterq́ ad recessum prouocat in floccis appositus. Sic etiam medicamentis tubercula, strumas, aliasq́ durities discutientibus commiscetur, ac suffusis cum melle illitus competit: ad hæc quoq; per nares expurgat. Adeò est uehemens eius facultas, ut abdomine illito uentrem subducat, & fœtum interimat. Nam & alioqui ualidum interimendo conceptui medicamen est, in pesso addita. Tota uerò radix succo imbecillior est, quanquam & ipsa uehemens sit. Nam & menses siue epota, siue apposita euocat, & regio morbo prodest, non modo ipsum uiscus expurgans, sed etiam quæ in toto corpore bilis fuerit, eam per sudorem excernens. Proinde à potione omnibus modis sudoris adiuuanda prouocatio est. Modus eius bibendi est drachmarum trium, siue cum melicrato, siue cum passo. Cutem extergit cum in aliis, tum quod alopecias, ephelidas, omniaq́ exanthemata curet. Lienem quoque induratum iuuat illita, tum recens, tum arida. Sunt qui radicem siccam asthmaticis exhibeant.

EX PLINIO.

Cyclamini radix contra serpentes omnes bibitur. In omnibus serenda domibus, si uerum est, ubi sata sit, nihil nocere mala medicamenta: amuletũ uocant: narrantq́ ea ebrietatem repræsentari, addita in uinum radice. Et siccata Scillæ modo concisa reponitur, decoquiturq́ eadem ad crassitudinẽ mellis. Suum tamẽ uenenum inest ei, traduntq́ si prægnans radicem eam transgrediatur, abortum fieri. Radix denique tribus drachmis bibitur in loco calido, & perfrictionibus tuto: sudores enim felleos mouet.

DE CYPERO. CAP. CLXXI.

NOMINA.

D Κύπερος ἢ κύπειρος Grçcis, Cyperus & Cypirus Latinis dicitur. Quum enim Græci quandoq; diphthongo, ut Theophrastus, quandoq; uocali breui, quemadmodũ Dioscorides, Galenus & alii quidam, penultimam scribant, fit ut aliqui e, alii uerò i retineant. Poëtæ qui e ex diphthongo retinuerunt, meritò penultimam in Cypero producunt. Officinæ latinũ nomen retinuerunt. Germanis wilder Galgan uocatur.

FORMA.

Cyperus porri folia habet, longiora tamen, graciliora & solidiora. Caulem cubitalem, & nõnunquam altiorẽ, angulosum, schœno similem, in cuius cacumine minutorum foliorum ac seminis productio est. Radices illi subsunt, quarum usus est, oblongæ, oliuarum modo sibi inuicem cõmissæ, aut rotundæ, nigræ, suauiter olentes, & amaræ: uel, ut Theophrastus deliniauit, inęquales, partim crassæ, carnosæq́, partim graciles atq; surculosæ. Ex qua descriptione omnibus esse perspicuum arbitramur, stirpem cuius nunc picturã damus esse Cyperum. Siquidem folia fert porracea, longiora exilioraq́: caulem altitudine cubiti, aut altiorem, angulosum, in cuius cacumine minuta folia prodeunt, inter quæ semen residet. Radices huic sunt oblongæ, oliuarum modo inter se connexæ ac inuicem implexæ, aut rotundæ, nigræ, iucundè spirantes, gustu amaræ. Præterea magna inæqualitate notantur, quod pars quædam crassa carnosaq́, quædam gracilis atque lignosa fit. Nemo enim non uidet radicis tenuitatẽ surculosam protinus in oliuaria tubercula uerticillari. Nascitur quoque è latere huius radicula, quod Theophrastus etiam notauit, unde cauliculus erumpit alius, ut pictura affabrè monstrat.

LOCVS.

Nascitur in locis cultis & palustribus. In Germania certè non nisi cultus in hortis prouenit.

TEMPVS.

Minuta folia in cacumine cum semine Iunio & Iulio mense producit.

TEMPE-


CYPERVS
Wilder Galgan.

C

TEMPERAMENTVM.

Cyperi radices maximè usui sunt, excalfacientes pariter & exiccantes citra mordacitatem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radici Cyperi calefaciendi uis inest, urinamq; mouendi. Calculosis & aqua inter cutem correptis pota succurrit. Aduersus scorpionũ ictus remedio est. Refrigerationibus uuluæ & præclusionibus fotu auxiliatur. Pellit menses. Arida trita oris ulceribus, etiam si depascant, prodest. Malagmatis calefacientibus miscetur, & unguentorum spissamentis accommodatur.

EX GALENO.

Cyperi radices maximè usui sunt, excalfacientes pariter & exiccantes citra mordacitatem. Itaq; ulceribus quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt, mirificè prosunt: habent enim quiddam etiam adstringens, quapropter ulceribus item oris conueniunt. Quin & incidendi uim quampiam illis inesse testificandum, qua & calculo uexatis congruunt, & urinam mensesq; mouent.

EX PLINIO.

Cypero uis in medicina psilothri. Illinitur pterygijs, ulceribusq; genitalium, & quæ in humore sunt omnibus, sicut oris ulceribus. Radix aduersus serpentiũ ictus & scorpionum præsertim remedio est. Vuluas aperit pota. Largiori tanta uis, expellit eas. Vrinam ciet & calculos: ob id utilissima hydropicis. Illinitur & ulceribus quæ serpunt, sed his præcipuè quæ in stomacho sunt, ex uino uel aceto illita. Iunci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias tussi medetur. Semen tostum & in aqua potum, sistit aluum & fœminarũ menses, capitisq; dolores facit.

D

DE LATHYRI. CAP. CLXXII.

NOMINA.

Cataputia minor quare dicta



ΑΘΥΡΙΣ Græcis, Lathyris Latinis, officinis Cataputia minor, quod in pilulis quibusdam, seu potius catapotijs, semen ferat: aut, quod uerisimilius est, quia granis eius ad aluum subducendam pro catapotijs utantur. Germani Springkraut/Springkörner oder Treibkörner appellant, quod semen scilicet nisi in tempore auferatur, sua sponte ex loculamentis saliendo excidat.

FORMA.

Caulem profert cubitalem, uacuum, digiti crassitudine: in eius cacumine sunt alæ. Folia in caule oblonga, amygdalinis similia, latiora tamen & læuiora. Quæ uerò in summis sunt ramulis, minora, Aristolochiæ aut oblongæ Hederæ figura. Fructum fert in summis ramis tribus loculamentis distinctũ, rotundũ ceu Capparin, in quo terna sunt semina putaminib. inuicẽ discreta, rotunda, maiora eruis, quæ quũ corticibus exuunt, candida sunt, & gustu dulcia. Radix illi tenuis & inutilis. Totus autem frutex lacteo liquore, Tithymali modo, plenus est. Hanc certè descriptionẽ, *Cataputia minor* si singula comparare uelis, ita Cataputiæ minori quadrare inuenies, ut nulla prorsus sit nota, quam non pictura referat. Nam hæc caulem cubitali emittit longitudine, & digitali crassitudine. Gignunt in fastigio alæ, & folia in caule oblonga, amygdalæ proxima, latiora & læuiora. Quæ autem in summis emicant ramulis, minora ijs quæ caulem ambiunt conspiciuntur, Aristolochiæ aut longioris Hederæ figura. In cacuminibus fructum gerit triplici cellula conceptaculóue distinctum, ceu Capparin rotundum, in cuius uentriculis grana tria intercursantibus membranis diuisa continentur, eruis maiora, rotunda, quæ corticibus exuta alba spectantur, gustatu dulcia.


LATHYRIS
Springkraut.

C

LOCVS.

Nascitur locis cultis & sabulosis.

TEMPVS.

Carpitur autumno dum fructu prægnans est, semenq́ eximitur dum tuniculæ quibus includitur, inaruerunt.

TEMPERAMENTVM.

Calidam in tertio, & in primo ordine humidam statuunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Purgant aluum grana eius sex uel septem sumpta in catapotio, aut comesta, aut cum caricis aut palmulis deuorata, frigida superpota aqua. Ducunt autem pituitam & bilem, & aquas. Succus Tithymali modo exceptus, eundem effectum præstat. Folia cum gallinaceo aut oleribus decoquuntur ad eosdem effectus.

EX GALENO.

Sunt qui Lathyrin dicant Tithymali esse speciem, tum quod similiter illis succum habeat, tum quod eodem modo purget, uniuersaq́ illis facultate similis sit, nisi quod semen gustantibus uideatur dulce: quod sanè etiam maximè purgatoriam uim obtinet.

EX PLINIO.

Grana uicena in aqua pura aut mulsa pota, hydropicos sanant. Trahunt & bilem. Qui uehementius purgari uolunt, cum folliculis ipsis sumunt ea, nam stomachum lædunt: itaq́ inuentum est, ut cum pisce, aut iure gallinacei sumerentur.

DE LEVCOIO DIOSCORIDIS.
CAP. CLXXIII.

NOMINA.

D

Viola alba. Cheiri.



ΛΕΥΚΟΙΟΝ Græcis, Viola alba, uel Viola simpliciter Latinis, officinis Mauritana uoce Cheiri uel Keirim appellatur, Germanis Veiel. Non autem temerè adiectũ est Dioscoridis: hac enim uoce à Leucoio Theophrasti, de quo suo loco dicemus, segregare uoluimus.

GENERA.

Etsi Leucoij nomine Viola significetur candida, tamen & pro lutea, & cœrulea, & purpurea solet usurpari. Quatuor itaque Violæ huius sunt genera, quæ sola florum diuersitate inter se differunt. Alia enim candida, alia lutea, alia purpurea. Non est tamen quod per purpuream hic intelligas eam quæ Græcis ἴον, & Latinis propriè Viola dicitur: nam eius alia ab ea de qua hic agimus familia est, huicq́ tum qualitate tum facultate, adde etiam forma, contraria. Ea enim quæ ἴον Græcis uocatur, humilis est, ob id à nonnullis Sessilis dicta, & latiore folio. Contrà nostra illa, ut mox dicemus, cubitali est altitudine, & minimè sessilis. Idem de candida dictum putes, nam ea quoq́ duplex est: una de qua hic fit sermo, alia sessilis, de qua in præsentia nihil dicemus. Nos tria duntaxat genera picta damus: cœruleas enim uidere non licuit. Quare suppositìtium hoc uerbum in Dioscoride puto, maximè cum Plinius lib. xxi. ubi de satiuis Violis loquitur, purpurea scilicet, lutea & alba, nullam de cœrulea mentionem fecerit.

Viola purpurea duplex.

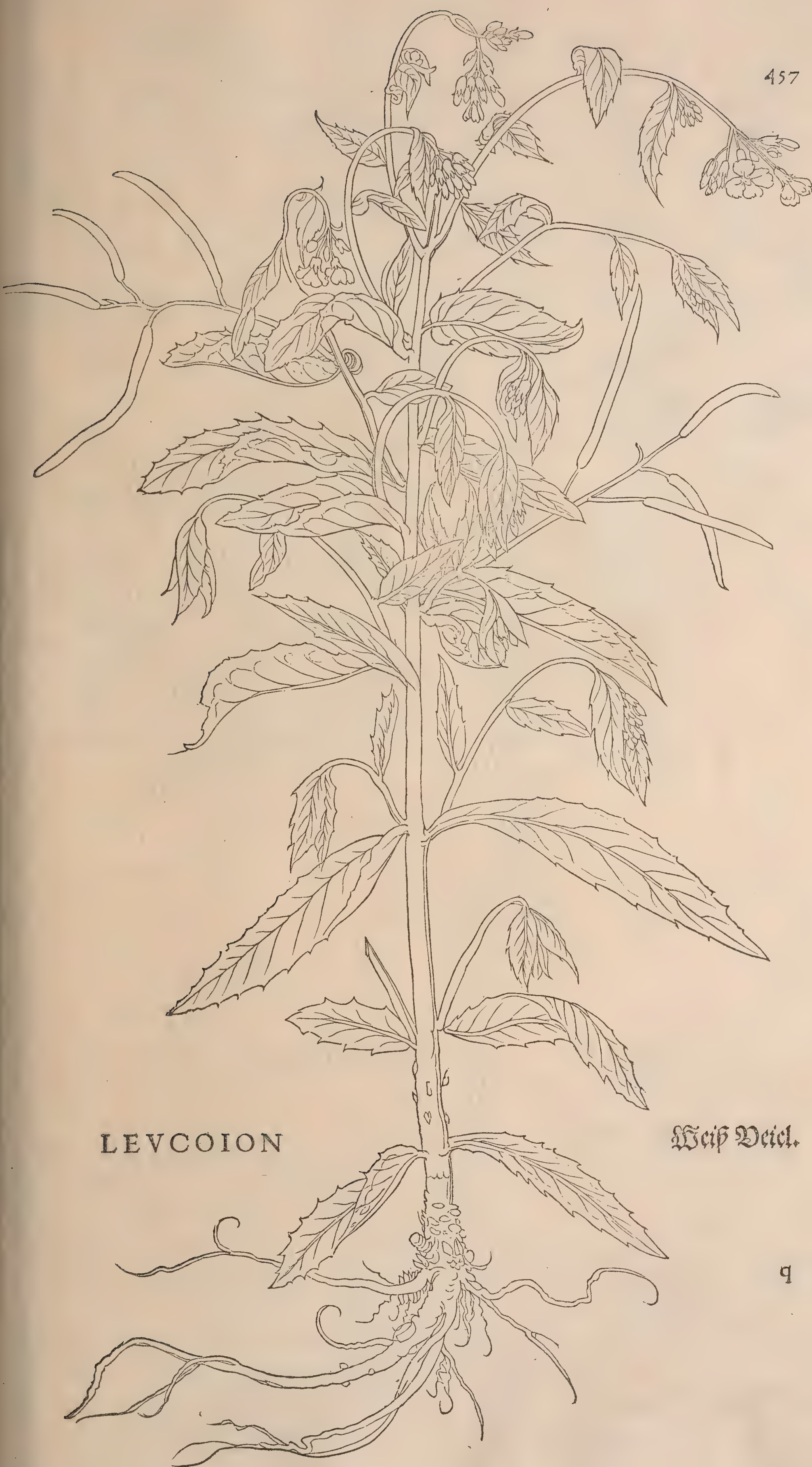
Viola candida duplex.

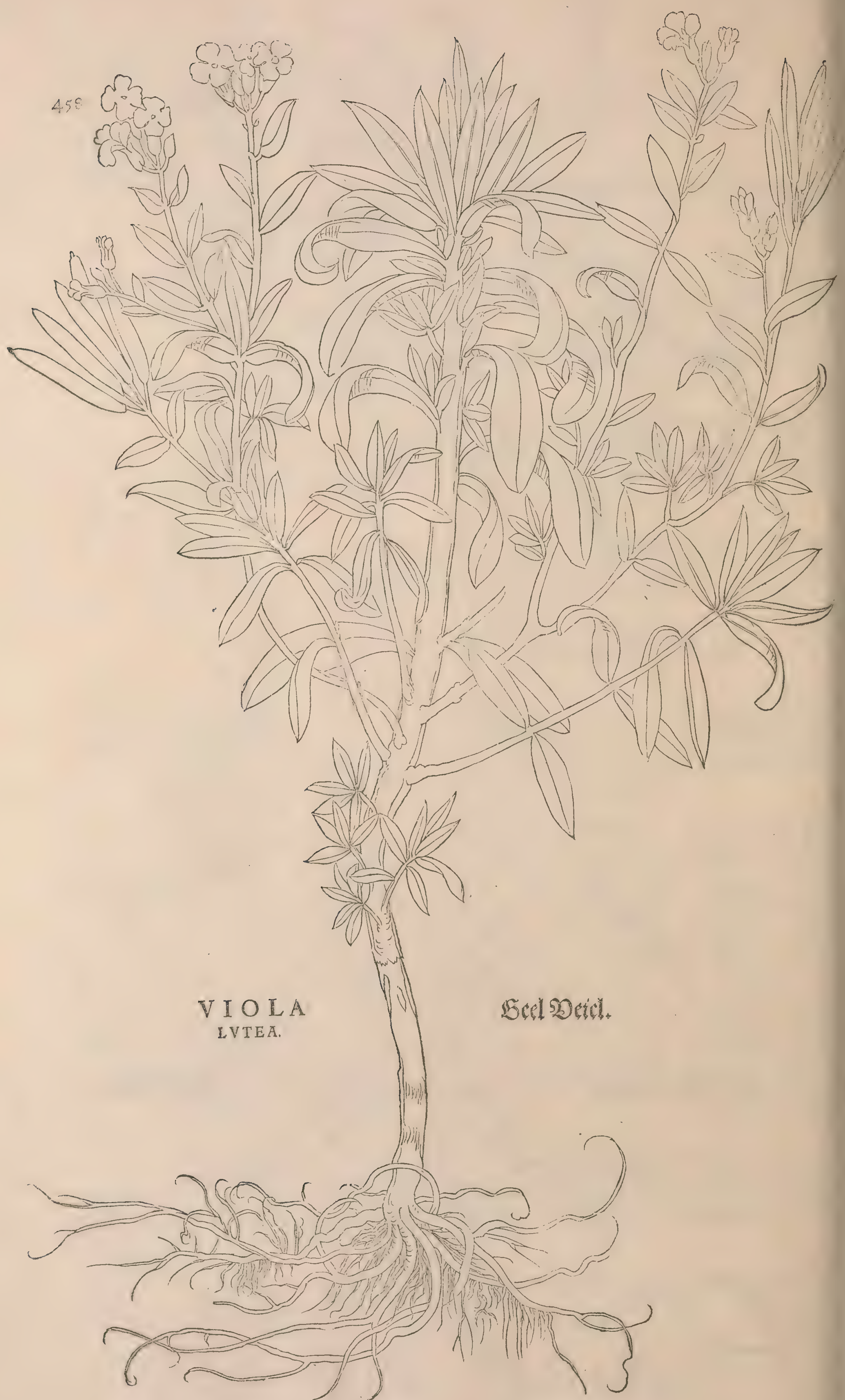
FORMA.

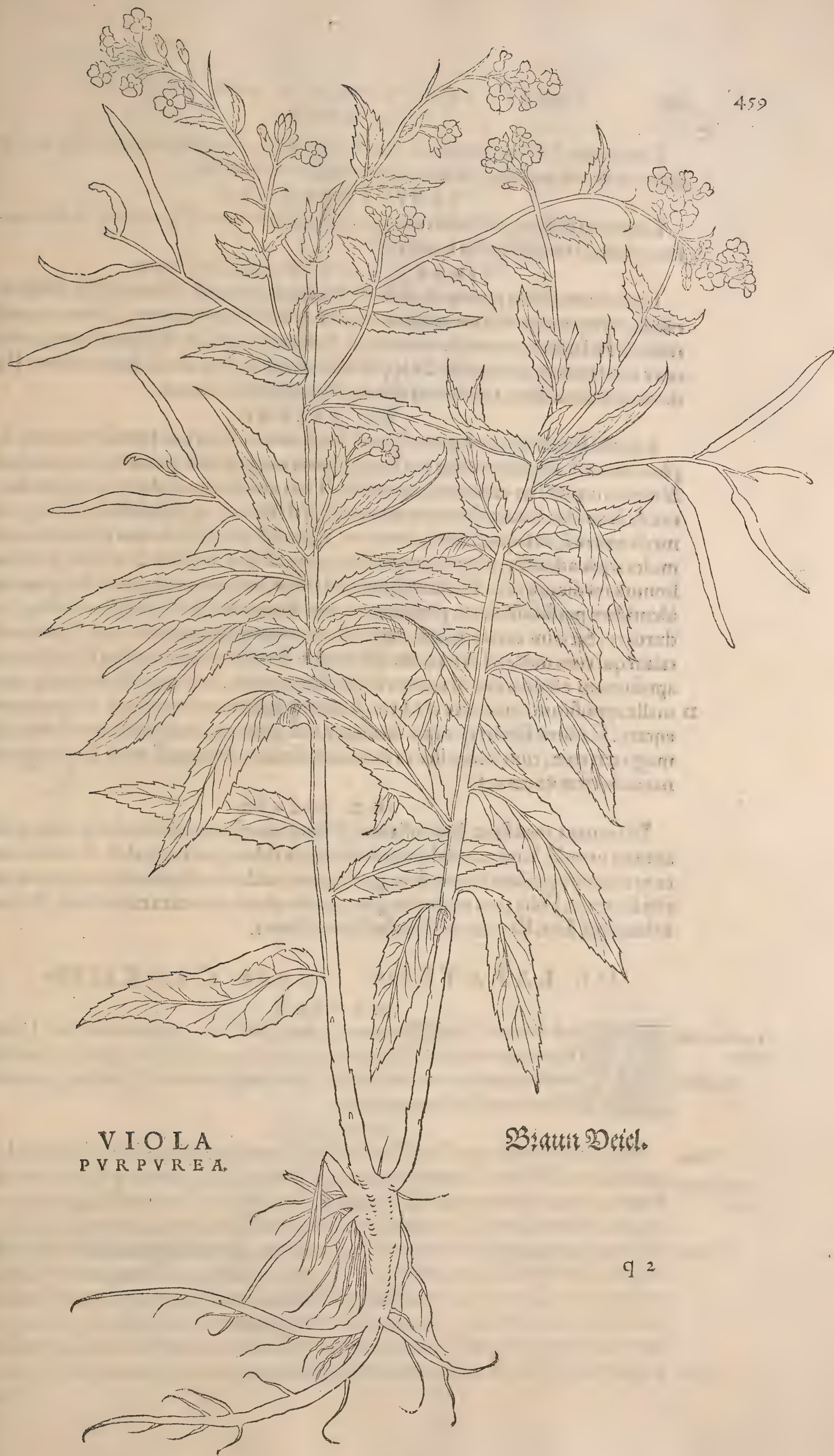
Cubitali altitudine prosiliunt, ramosæ, caule Brassicæ exiliore, folio longo, molli, canescente, flore quadrifolio, Violæ syluestris odorem referente, non unius coloris, nam alij candidi, alij lutei, alij purpurei. Semen foliaceum tenuibus quidem, sed quincuncialibus siliquis continetur.

LOCVS.

Vbiq́ ferè in hortis & cultis reperiuntur. Non enim nascuntur magna ex parte nisi satæ fuerint.


LEVCOION
Weiß Veiel.


VIOLA
LVTEA.
Geel Veiel.


VIOLA
PVRPVREA.
Braun Veiel.

TEMPVS.

C Primo uere & Maio potissimũ mense, inter flores emicat Leucoion. Hoc itaque tempore flores carpendi. Semen inter æstatis initia profert.

TEMPERAMENTVM.

Leucoion abstergentẽ facultatem possidet, & tenuium est partium, Galeno autore, proinde ut calidum sit necesse est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lutea in medicina præcipui usus est. Huius flores aridi efferuefacti in desessionibus, contra uuluæ inflammationes ualent, & menstrua educunt. Cerato excepti rimas sedis sanant: cum melle oris ulcera. Semen eius duûm drachmarum pondere ex uino potum, aut cum melle appositum, menses, secundas & fœtus educit. Radices cum aceto illitæ, reprimunt lienem, & podagricos iuuant.

EX GALENO.

Leucoij frutex uniuersus extergentẽ facultatem obtinet, ac tenuiũ partium est, plus tamen flores, & inter hos qui sunt sicciores magis etiam quàm uirides, adeò ut & oculorum crassas cicatrices extenuent. Tum menses quoque decoctũ eorum mouet, & secundas, fœtumque emortuum elicit, & si bibatur, abortum facit. Est ergo id medicamentũ, ut si quod aliud, amarum. Quod si quis uirium eius uehementiam multa aqua admista mitiget, aut certè id genus aliquo, habebit & ad phlegmonas bonum medicamentũ. Sic decoctum eius si non merum fuerit, uteri phlegmonas identidem perfusum sanat, potissimum quæ diutino tempore ad scirri modum induruere. Sic cum cerato ulcera ægrè ad cicatricem peruenientia curat. Sunt uerò etiam qui cum melle ad oris ulcera adhibeant. Semen quum eiusdem sit facultatis, aptissimum est duarum drachmarũ mensura potum, tum mensibus ciendis cum D melle appositum conuenire creditur, fœtumque uiuentem interficere ac mortuum eijcere. Radices similis quoque facultatis, nisi quatenus crassioris sunt essentiæ, & magis terrenæ, cum aceto lienes induratos sanant. Nonnulli uerò & phlegmonas induratas ijs curant.

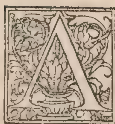
EX PLINIO.

Extenuant, menstrua & urinã ciunt. Minor uis est recentibus, ideoque aridis post annum utendũ. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menses trahit. Radices eius cum aceto illitę sedant lienem. Item podagram, oculorũ inflammationes, cum myrrha & croco. Folia cum melle purgant capitis ulcera, cum cera rimas sedis, & quæ in humidis sunt. Ex aceto uerò collectiones sanant.

DE LAPATHO. CAP. CLXXIIII.

NOMINA.

Lapathum unde dictum. *λαπάζειν.*

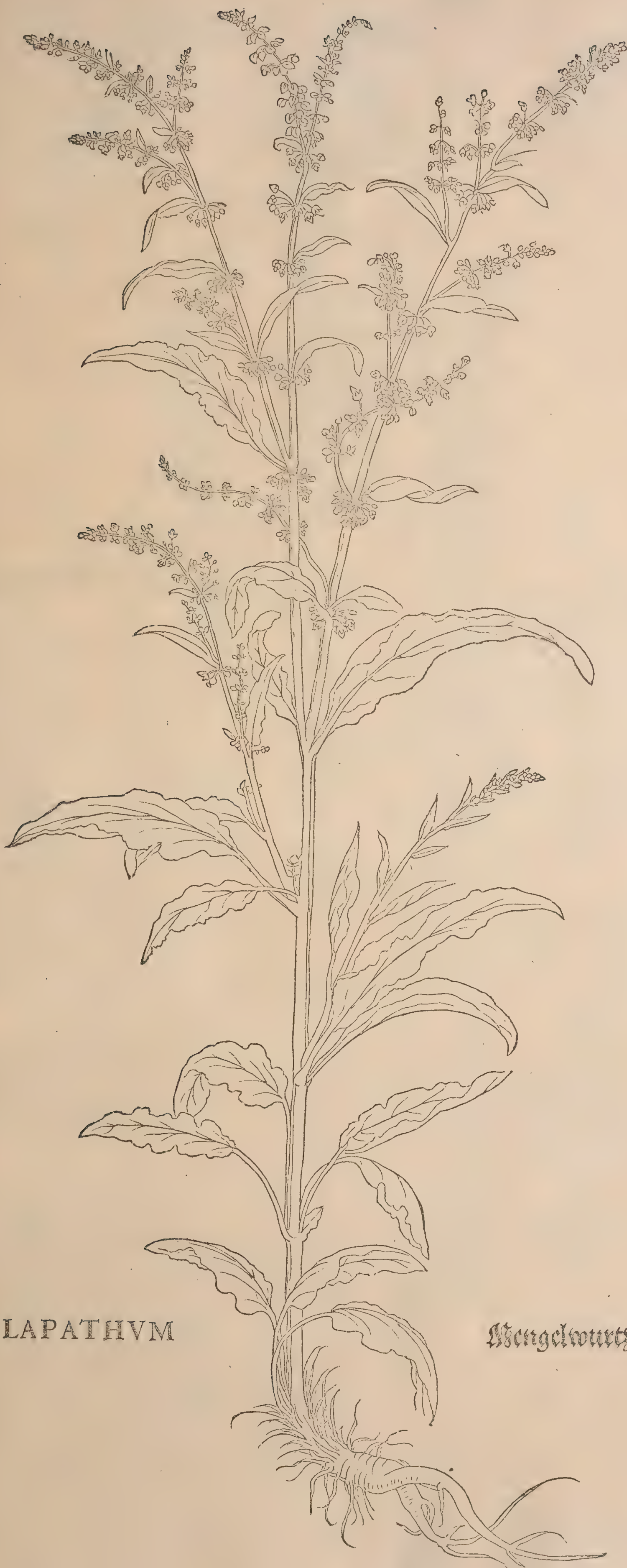


ΛΑΠΑΘΟΝ Græci, Rumicem Latini, barbari Lapatium uocant. Lapathum autem ab effectu nomen accepit, quod scilicet exinaniat: etenim λαπάζειν uacuare uel exinanire Græcis est: omnium siquidem generum folijs decoctis aluus mollitur.

GENERA.

Primum. Huius quatuor genera facit Dioscorides. Primum oxylapathon Græcis & Latinis dicitur. Officinæ Lapatium acutum, Germani Mengelwurtz / Grindtwurtz / Streyffwurtz / Zitterwurtz / Wildampffer nominant. Oxylapathũ, quamuis anceps in acidum saporẽ uel acutam figurã uideatur significatio, tamen nomen hoc à folijs quæ in mucronẽ desinunt accepisse uidetur. Secundũ genus hortense priori dissimile, non quidẽ in uniuersum, sed duntaxat in folijs, quæ Serapione teste, multo sunt latiora. Hoc genus hauddubiè est Rhabarbarũ monachorum, quod passim hodie in hortis plantatur: Oxylapatho enim per omnia ferè simile est, folia tamen latiora obtinet, & ob cultũ paulò tenerius est. Cum autem primùm erumpũt folia, purpurea ferè sunt, dein quotidie uiridiora fiunt, ut pictura ipsa monstrat. Tertium sylue-

Lapatium acutum. *Secundum.* *Tertium.*



OXYLAPATHVM Mengelwurtz.


RVMICIS SECVNDVM GENVS.
Münch Rhabarbarum.



RVMICIS
TERTIVM GENVS.

Güter Heinrich.



OXALIS Saur Ampffer.

A ſylueſtre, paruum, plantagini ſimile, molle & humile eſt, quod uulgato nomine bonus Henrichus, germanicè güter Heinrich dicitur, id quod ex forma primùm colligitur: folia enim eius oxalidi, niſi quod ampliora ſunt, atqueadeo ad plantaginis nõnihil accedunt folia, ſimilia ſunt. Flores autem eius & ſemen ſic Oxylapathũ referunt, ut uix ab inuicẽ diſcerni queant. Dein uires etiam cõueniunt: uulneraria enim herba eſt Bonus Henrichus, ac mirificè ad ſordida purganda, ac glutinanda ulcera confert, ſic ut appenſa etiam, ac trita uulnerib. impoſita, uermes qui in ijs nati ſunt excidere faciat. Quartũ genus Græci ὀξαλίδα, Latini Oxaliden, officinę Acetoſam, Germani Saur Ampffer nominant. Oxalis autem ideo dicta eſt, quod in guſtu acorẽ planè reſipiat, unde etiam uulgus Acetoſam uocauit. Hanc propriè Romani appellarunt Rumicẽ, forſitan quod ab ea ſuccus non aliter atq; mamma, quam Rumen ueteres dixerunt, ſitientibus exugi ſoleat. Galenus tria tantum genera Lapathi facit, Oxaliden, Oxylapathon & Hippolapathon, quod ſic Græci quaſi grande Lapathum dicunt, magnis amplisq; rebus hippo præponere ſoliti, ab equo excellentis amplitudinis animali magnitudinem mutuantes. *Quartum.* *Acetoſa.* *Rumex unde dicta.* *Hippo.*

FORMA.

Oxylapathũ folijs duris & in cacumine acutis, ſemine herbaceo acuminato ex minutiſsimis pediculis dependente, radice longa & lutea uel potius crocea. Secundũ genus Oxylapatho perquàm ſimile eſt, folijs tamẽ latioribus ac teneriorib. conſtat, caule bicubitali interdum, ſtriato, floribus exiguis, luteis, ſemine ut Oxylapathon triangulari, radice longa & lutea ſeu crocea. Tertiũ genus, quod uulgus hodie Bonum Henrichũ uocat, foliũ Oxalidi, latius tamẽ, aut Aro, uel ut Dioſcorides inquit, plantaginiue ſimile obtinet. Aliqua enim Ari, aliqua autẽ plantaginis folia referũt. Caulẽ prioribus duobus humiliorẽ, in quo flores & ſemina racematim multa dependent. Radicẽ uerò longam & ſubflauã. Oxalis autẽ folia ſylueſtri & paruo humiliue Rumici ſimilia habet. Caulis eius nõ adeò grandis eſt, ſeſquicubitũ altus. Semen acuminatum, rubrum, quod foliaceo ueſtitur inuolucro, ſapore acri, quod in caule & adnaſcentibus coliculis naſcitur. *Oxylapathi.* *Oxalidis.* B

LOCVS.

Oxylapathon in paluſtrib. & circa foſſas potiſsimũ naſcitur. Secundũ genus hodie in multorũ hortis conſitum prouenit. Tertiũ paſsim in areis, ſepibus & circa itinera creſcit. Oxalis in omnibus pratis copioſiſsimè prouenit.

TEMPVS.

Æſtate antequam prata demetantur omnium copia haberi poteſt.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores Acetoſam ſtatuũt eſſe frigidã & ſiccã in ſecundo. Atqui quale huius & reliquarũ Rumicũ ſit temperamentũ, ex facultatibus earundem, quas mox dicemus, facilè deprehendent ſtudioſi. Secundi generis Rumex in folijs manifeſtiſsimã aciditatem oſtendit, ut hinc etiam conijcere liceat eſſe Rumicem, utcunq; monachi & cum ijs multi quoq; medici, Rhabarbarum eſſe contendant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium Rumicũ olus decoctũ aluum mollit. Crudum illitũ cum roſaceo aut croco melicerides diſcutit. Semẽ ſylueſtris & Oxylapathi & Oxalidis cum aqua aut uino utiliter contra dyſenterias, cœliacos affectus, ſtomachi faſtidia, ſcorpionumq; ictus bibitꝰ. Si quis etiã in potu præſumat, nihil ictus patietꝰ. Radices ipſarũ ex aceto & crudæ illitæ, lepras, impetigines, ſcabroſosq; ungues ſanãt. Sed antea locus aceto & nitro in ſole perfricandus eſt. Pruritus decoctũ earum ſedat, ſi eo foueantur. Coctæ in uino ſi cum iure colluantꝰ, aurium dentiumq; dolorẽ mulcent. Strumas parotidasq; diſcutiunt ſi cum uino decoctæ illinantꝰ. Lienes autẽ cum aceto. Aliqui utuntur radicibus contra ſtrumas, uinculo collo eas appendentes. Tritæ & appoſitę fœminarũ fluxiones ſiſtunt. Decoctę cum uino & potę regio morbo correptos emendant. Calculos ueſicæ cõminuunt. Menſes cient. Scorpionum ictibus auxiliantur. Hippolapathon eaſdem antedictis Rumicum generibus uires obtinet.

EX GA-

C

EX GALENO.

Lapathum moderatè digerentē facultatem habet, oxylapathum uerò mistam: nam ſimul cum eo quod digerit, nōnihil quoq; reprimendi facultate participat. Semen eorum manifeſtam quandam adſtrictionē obtinet, adeò ut & dyſenterias, & alui profluuia ſanet, potiſsimum autem oxylapathi. Hippolapathon eaſdem dictis facultates obtinet, ſed imbecilliores.

EX PLINIO.

Syluеſtria Lapatha ſcorpionū ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. Radix aceto decocta ſi coletur, ſuccus dentibus auxiliatur: ſi uerò bibatur, morbo regio. Semen ſtomachi inextricabilia uitia ſanat. Hippolapathi radices priuatim ungues ſcabroſos detrahunt. Dyſentericos, ſemen duabus drachmis in uino potum, liberat. Oxylapathi ſemen lotum in aqua cœleſti, ſanguinem reijcientibus, adiecta acacia lentis magnitudine, prodeſt. Præſtantiſsimos paſtillos faciunt ex folijs & radice, addito nitro & iure exiguo. In uſu aceto diluunt. Sed ſatiuū in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice melicerias & lepras curant. In uino uerò decocta, ſtrumas & parotidas & calculos. Poto uino & lienes, cœliacos æque & dyſentericos & tenaſmos. Ad eademq; omnia efficacius ius Lapathi, & ructus facit, & urinā ciet, & oculorum caliginem diſcutit. Item pruritum corporis, in ſolia balnearū additum, aut prius ipſum illitum ſine oleo. Firmat & cōmanducata dentes. Eadem decocta cum uino, ſiſtit aluum. Folia ſoluunt adiecto ſale.

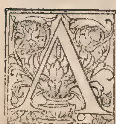
APPENDIX.

Rhabarbari monachorum facultas.

Alterius generis Rumicis, qui Rhabarbarū monachorū uocatur, radix purgandi etiam uim obtinet, ſi in puluerem redacta drachmæ pondere ſumatur. Neq; id mirum admodum, cum etiam Dioſcorides ipſe omnium Rumicum olus decoctū
D aluum mollire, atq; decoctas eorundem radices cum uino, regio morbo correptos emendare, ob bilis nimirum per inferna eductionem, teſtetur.

DE LIMONIO. CAP. CLXXV.

NOMINA.



ΛΕΙΜΩΝΙΟΝ Græcis, Limonion, Beta ſylueſtris & Tintinabulum terræ Latinis, uulgo Pyrola, Germanis Wintergrün / Holtzmangolt / Waldtmangolt / oder Waldtkōl appellatur. Beta autem ſylueſtris hęc herba dicta eſt, quod in ſyluis & locis muſcoſis, hortenſi Betæ primum erumpenti haud diſsimilis, proueniat. Tintinabulum, à floribus eius tintinabulo ſimilibus. Pyrola, quod eius folia arboris pyri folio ſimilia ſint.

Beta ſylueſtris unde dicta.

Tintinabulum terræ.

Pyrola.

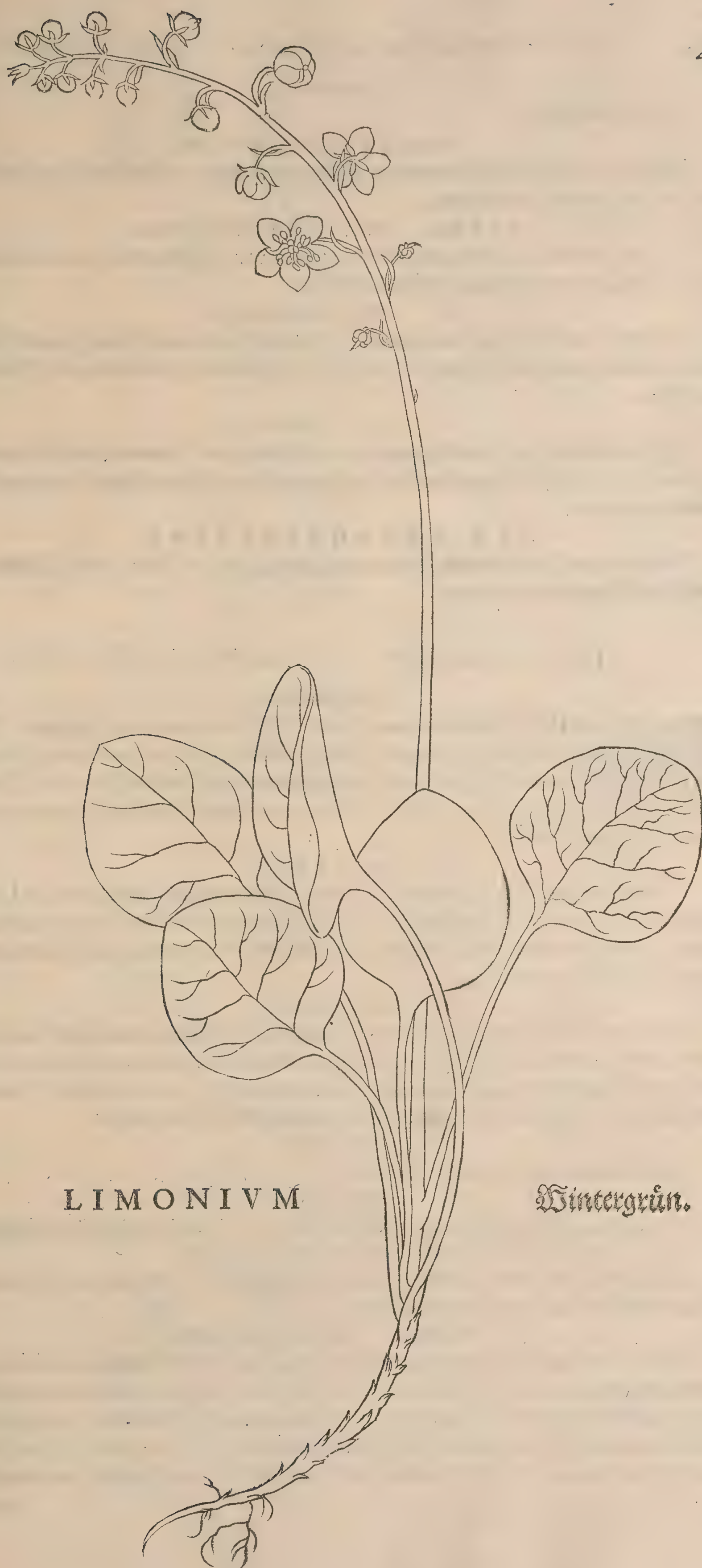
FORMA.

Folia Betæ ſimilia habet, tenuiora tamen & minora, decem, aut plura. Caulem tenuem, rectum, lilio æqualem, ſemine rubro, guſtuq; adſtringente plenum. Ex qua ſiquidem deſcriptione abundè liquet, herbam quam uulgus Pyrolam uocat eſſe Limoniū. Folijs enim Betæ ſimilis eſt, uerum tenuioribus & minoribus (legendum enim in Dioſcoride μικρότερα, & non μακρότερα, Plinio libro uigeſimo, capite octauo, teſte) decem, interim pluribus. Caule tenui, recto, lilio ſimili, pleno ſeminis rubri, quod guſtu adſtringit. Quibus accedit quod germanicè Waldtmangolt / id eſt, Beta ſylueſtris nominatur. Neque uires diſcrepant: adſtringit enim, uulnerariaq; herba eſt Pyrola, haud ſecus atque Limonium. Flores denique tintinabulo ſimiles ſunt, ut citra ullum diſcrimen Pyrolam Dioſcoridis eſſe Limonium aſſeuerare liceat.

LOCVS.

In umbroſis & ſylueſtribus prouenit locis.

TEMPVS.



LIMONIVM Wintergrün.

C

TEMPVS.

Iunio menſe floret.

TEMPERAMENTVM.

Folia & ſemen guſtu uehementer adſtringunt, ita ut in tertio ordine ſiccitatis illud recte recentiores collocent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen tritum in uino potum acetabuli menſura, dyſentericis ac cœliacis auxiliatur. Rubrum fœminarum profluuium ſiſtit.

EX GALENO.

Limonij ſemen utpote auſterum, cœliacis, dyſentericis & ſanguinem ſpuentibus cum uino exhibent. Iuuat & profluuium muliebre. Satis autem eſt acetabuli menſura.

EX PLINIO.

Huius folia ambuſtis utilia, guttantia adſtringunt. Semen acetabuli menſura dyſentericis prodeſt. Aquæ è radice coctę maculas ueſtium eluere dicuntur, itemq́ membranarum.

EX RECENTIORIBVS.

Pyrolæ decoctum interna & externa uulnera potum ſanat. Item fiſtulis ac alijs malignis ulceribus medetur.

DE LAMIO. CAP. CLXXVI.

NOMINA.

Archangelica.

D

Vrtica mortua quare dicta.



LAMIVM Plinio lib. xxi. cap. xv. & lib. xxij. cap. xiiij. uocatur. Vulgo Vrtica iners & mortua. Sunt qui albam Vrticam nominent, & Archangelicam. Officinis inuſitatum, germanicè Todtneſſel / oder Taubneſſel dicitur. Iners & mortua cognominata, quod folijs non mordentibus ſit, & mitiſsima.

GENERA.

Vrticæ mortuæ tria inueniuntur genera. Vnum albis, quod propriè Lamium dicitur: alterum luteis, & tertium purpureis floribus conſtat. Nos, quia ſolis floribus differunt, nec in eorum folijs aliquod diſcrimen apparet, una icone omnia tria complexi ſumus genera.

FORMA.

Folijs conſtat Vrticæ pungentis, minoribus, fimbriatis, candidioribus, lanugine nequaquã mordaci, caule quadrangulo, flore albo, luteo, aut purpureo, radice ex interuallis cincinnis capillata. Graui odore tota fragrat. Innoxia eſt & morſu caret. Semen in caulibus per interualla copioſum & nigrum profert.

LOCVS.

Paſsim circa ſemitas & ſepes naſcuntur.

TEMPVS.

Vere primo, Maio potiſsimum menſe, floribus abundant, & tota ferè æſtate.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum eſt Lamium, ueluti etiam alia Vrticæ genera, id quod ex guſtu, eiusq́ facultatibus deprehenditur.

VIRES. EX PLINIO.

Medetur cum mica ſalis contuſis incuſsisq́, inuſtis & ſtrumis, tumoribus, podagris, uulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus ſacris medetur. Quidam è noſtris tempore diſcreuere genera. Autumnalis Vrticæ radice alligata in tertianis, ita ut ægri nuncupentur cum eruitur ea radix, & dicatur quæ, & cui, & quorum filio eximatur, liberari morbo tradiderunt. Hoc idem contra quartanas pollere, Iidem



LAMIVM

Taub Nessel.

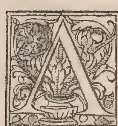
C re. Iidem radice urticæ addito sale, infixa corpori extrahi. Folijs cum axungia strumas discuti, uel si suppurauerint, erodi complerique.

EX RECENTIORIBVS.

Recentiores hac inerti Vrtica utuntur sistendo ruentis è naribus sanguinis impetu, imæ ceruici uel scapulis alligando, inde sperant in aduersum trahi cruoris manantis impetum. Vlceribus denique, putredinibus & fistulis mirificè conferre, ac mederi tradunt.

DE LINO. CAP. CLXXVII.

NOMINA.



Λινον Græcis, Linum Latinis & officinis, Germanis Lein / oder Flachß appellatur.

FORMA.

Herba est tenui caule, folijs angustis, oblongis, & in summo acuminatis, floribus cœruleis, speciosis, quibus decidentibus folliculus enascitur in quo semina continentur fulua.

LOCVS.

Linum agris noxium. Gaudet pingui solo & modicè humido. Agris autem noxiũ est, deteriores enim eos facit, id quod ijs carminibus in Georgicis significauit Virgilius:

Vrit enim lini campum seges, urit auenæ,
Vrunt letheo perfusa papauera somno.

TEMPVS.

Vellitur æstate ubi maturitatẽ consecutum fuerit, quæ sanè duobus argumentis D intelligitur, intumescente semine, uel flauescente colore.

TEMPERAMENTVM.

Est in primo ordine calidũ, ac humiditatis & siccitatis quodãmodo in medio sitũ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

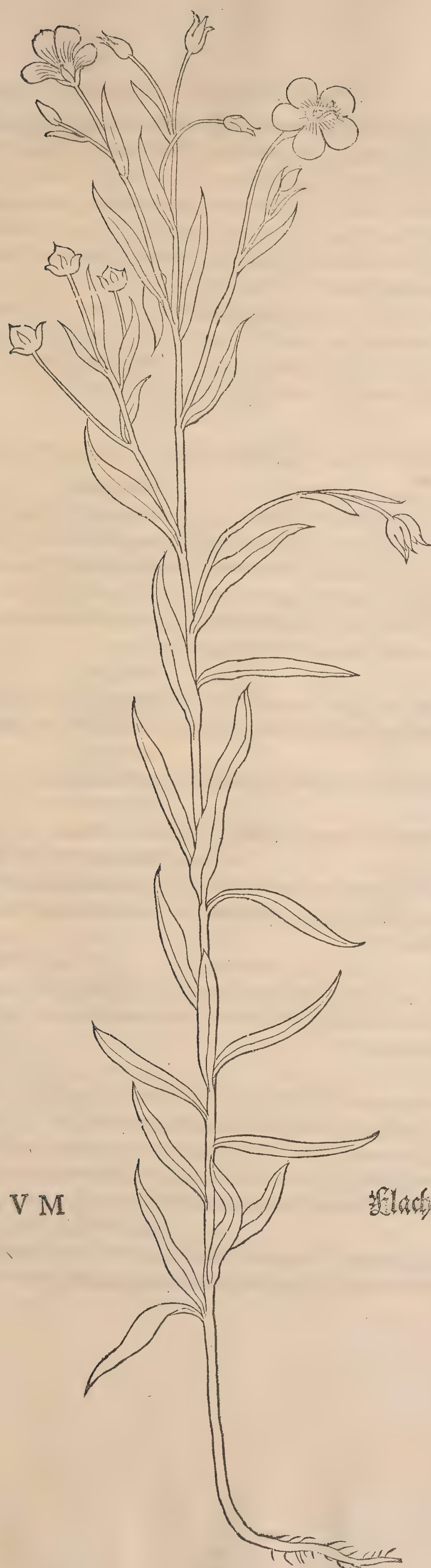
Semen Lini eandem Fœnogræco facultatem obtinet. Omnem intus forisque inflammationem discutit & emollit, cum melle, oleo, exiguaque aqua decoctum, aut melle cocto exceptũ. Vitia cutis in facie crudum, uarosque cum nitro & ficu illitum. Cum lixiuia autem parotidas, duritiesque discutit. Herpetas in uino decoctũ, & fauos purgat. Vngues scabros cum pari modo Nasturtij & mellis eximit. Cum melle uice eclegmatis sumptum, ea quæ in thorace sunt educit. Tussim lenit. Venerem stimulat si cum melle & pipere mixtũ pro placenta largius sumatur. Huius decoctũ intestinorum uterique erosionibus iniectum medetur, adque excrementorũ eductionem prodest. Ad uuluæ inflammationes in desessionibus haud aliter quàm Fœnigræci perquam utile est.

EX GALENO.

Lini semen esum flatuosum est, etiamsi frigatur, adeò sanè excrementitia humiditate plenum est. Visceribus tamen quę circa hypochondria sunt, ut si quid aliud, gratum existit. Quidam hoc tosto instar obsonij non secus ac factitio sale cum garo utuntur. In usu est & melle conspersum. Inserunt nonnulli panibus quoque. Stomacho & concoctioni repugnat. Tenuiter corpus alit. Quod spectat ad deiectionem, nec laudandum, nec uituperandum, perexiguam tamen uim mouendæ urinæ tenet, quæ in tosto efficacior est. Idem quoque aluum magis sistit. Rustici sæpenumero torrefacto adiecta portione mellis utuntur.

EX PLINIO.

Lini semen cum alijs quidem in usu est. Et per se mulierum cutis uitia emendat in facie. Oculorum aciem succo adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha. Cum uino sedat parotidas. Cum melle, aut adipe, aut cera, stomachi solutiones


LINVM
Flachß.

C tiones inſperſum polentæ modo. Anginas in aqua & oleo decoctum, & cum aniſo illitum. Torretur ut aluum ſiſtat. Cœliacis & dyſentericis imponitur ex aceto. Ad iecinoris dolores eſtur cum uua paſſa & ad phthiſin utiliſsimè. Semine fiunt & ecligmata. Muſculorum, neruorum, articulorum, ceruicum duritias, cerebri membranas mitigat farina ſeminis, nitro aut ſale, aut cinere additis. Eadem cum fico item concoquit ac maturat. Cum radice uero cucumeris ſylueſtris extrahit quæcunque corpori inhærent. Sic & fracta oſſa. Serpere ulcus in uino decocta prohibet. Eruptiones pituitæ cum melle emendat. Vngues ſcabros cum pari modo Naſturtij, & teſtium uitia & ramices cum reſina & myrrha, & gangrænas ex aqua. Stomachi dolores cum Fœnogræco ſextarijs utriſq; decoctis in aqua mulſa. Inteſtinorum & thoracis pernicioſa uitia, clyſtere in oleo & melle.

DE LICHENE. CAP. CLXXVIII.

NOMINA.

Hepatica.
Lichen quare dicta.
Hepatica quare.



ΛΕΙΧΗΝ Græcis, Lichen Latinis, officinis & herbarijs Hepatica, Germanis Stein oder Brunnenleberkraut dicitur. Lichena autem Græci & Latini nominauerunt, quod cōtra Lichenas omnibus remedijs anteponatur: aut à re ipſa nomen dederunt, quoniam ſaxa quibus hæret linguæ modo lambat. Hepaticam uerò recentiores uocarunt, quod iecinorum fibris ſimilis conſpiciatur.

FORMA.

Folio ſucci pleno, craſſo & oblongo conſtat, rorulentis petris adhærènte, ſub quo cauliculi, pediculorum forma, capitula ſtellata habentes, exeunt.

D

LOCVS.

Naſcitur in roſcidis & grauiter olentibus ſaxis.

TEMPVS.

Iulio menſe ea qua picta eſt forma decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Abſtergentem ac modicè refrigerantem facultatem, utranq; uetò reſiccantem habet. Abſtergentem quidem atq; exiccantem à petra, refrigerantem autem ab aqueo humore.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lichen illitus ſanguinis eruptiones ſiſtit, & inflammationes compeſcit. Impetigines ſanat. Inunctus cum melle regio morbo affectis prodeſt. Oris & linguæ defluxiones arcet.

EX GALENO.

Lichen qui in petris naſcitur, eſt ueluti muſcus quidam, ſed recte ex plantarum genere cenſeri poteſt. Sic nominatus uidetur, quod lichenas ſeu impetigines curet. Extergentem & mediocriter frigidam facultatem obtinet. Porrò quod ex talibus ſubſtantijs cōponitur, aduerſum eſſe inflammationi nihil mirum eſt. An uerò ſanguinis eruptiones ſiſtat, ut Dioſcorides ait, id neutiquam dicere queo.

EX PLINIO.

Sanguinem ſiſtit uulneribus inſtillatus, & collectiones illitus. Morbum quoq; regium cum melle ſanat ore illito & lingua. Stigmata etiam delet.



LICHEN Stein Leberkraut.

C

NOMINA.

Mercurialis.

Mercurialis cur dicta



ΛΙΝΟΖΩΣΤΙΣ, ἢ ἑρμοῦ βοτάνιον, ἢ πόα Græcis, Mercurialis Latinis & officinis dicit. Germanis Bingelkraut/ Mercuriuskraut/ oder Kůwurtz. Mercurialis dicta est, quod à Mercurio inuenta sit.

GENERA.

Duo eius genera, mas & fœmina, quæ facilè ex eorundē descriptionibus discerni poterunt. Folia uerò maribus nigriora, fœminis candidiora.

FORMA.

Mercurialis folia Ocimo similia habet, ad Helxines foliorum figuram accedentia, minora tamen. Ramulos geniculatos, alarū caua multa & densa habentes. Fœmina semen fert racemosum & multum. Mas uerò iuxta folia exiguum, rotundū, geminorum testiculorum modo connexum. Totus frutex dodrantalis, & nonnunquam maior.

LOCVS.

Nascitur in campestribus cultis, uinetisq́ue, aliquibus locis tam copiosa & efficax, ut sapore suo uina etiam inficiat, & bibentibus ingrata reddat.

TEMPVS.

Augusto mense semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam in primo ordine esse asserunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtraq́ue aluum mouet olerū modo comesta. Cocta in aqua & epota aqua, bilem & aquosa ducit. Creduntur præterea fœminæ folia trita & pota, aut post purgationem pudendis apposita, ut fœminæ concipiantur efficere. Masculæ uerò similiter

D adhibita, mares progenerare.

EX GALENO.

Mercuriali omnes duntaxat ad uentris purgationes utuntur. Verumenimuero si quis eius facere periculum uolet in cataplasmate, sanè digerentis admodum facultatis esse experietur.

EX PLINIO.

Mirum est quod de utroq́ue eorum genere proditur: ut mares gignantur hunc facere, ut fœminæ illam. Hoc cōtingere si à conceptu succus protinus bibatur in passo, edantúrue folia decocta ex oleo & sale, uel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in nouo fictili cum heliotropio, & duabus aut tribus spicis, donec decoquatur. Decoctum dari iubent & herbam ipsam in cibo altero die purgationis mulieribus per triduū, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum usu prædicauit illas. Easq́ue ad hunc modum adhuc medicorū nemo nouit. Ille eas uuluæ cum melle, uel rosaceo, uel irino, uel lirino admouit. Item ad ciendos menses, secundasq́ue. Hoc idem præstare potu fotuq́ue dixit. Instillauit auribus surdis succum, inunxitq́ue cum uino uetere. Aluo folia imposuit, epiphoris, stranguriæ & uesicæ. Decoctum eius dedit cum myrrha & thure. Aluo quidem soluendæ, uel in febri, decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias, bibitur sale & melle admixto: necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius. Purgationis causa putauere aliqui utranq́ue dandam, siue cum malua decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum lædunt.


MERCVRIALIS
MAS.
Bingelkrautmennle.

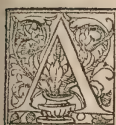


MERCVRIALIS
FOEMINA.

Bingelkraut weible.

DE LIBANOTIDE CORONARIA CAP. CLXXX.

NOMINA.


ΛΙΒΑΝΩΤΙΣ Græcis, Rosmarinus Latinis & officinis, Germanis Rosmarin appellatur. Libanotis uerò dicta est, quod odorem thuris reddat. Libanotida autem nō eam quæ simpliciter sic nominatur à Græcis intellige, sed eam quę cum adiectione, coronaria Libanotis appellatur. *Rosmarinus.* *Libanotis cur dicta.* *Libanotis coronaria.*

FORMA.

Rosmarinus qua nectentes coronas utunt, uirgas habet tenues, circa quas sunt folia tenuia, crebra, oblonga & gracilia, intus candicantia, exteriore autem parte uiridia, grauiter odorata. Florem, quod Dioscorides omisit, in candido cœruleum, radicem nigram, multis fibris capillatam.

LOCVS.

Hodie passim in hortis & fictilibus uasis plantatur. In Narbonensi autem Gallia sua sponte prouenit tam copiose, ut eius incolæ aliud lignum non urant.

TEMPVS.

Carpitur Maio mense & deinde usque ad Septembris medium. Floretq; bis annuatim, uere & autumno.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est, id quod ex gustu & uiribus conijcere quisq; poterit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calfacit. Regium morbum sanat, si quis eam in aqua decoxerit, & ante exercitia bibendam dederit, dein post exercitia lauerit, & uino potauerit. Miscetur etiam acopis, & musteo oleo.

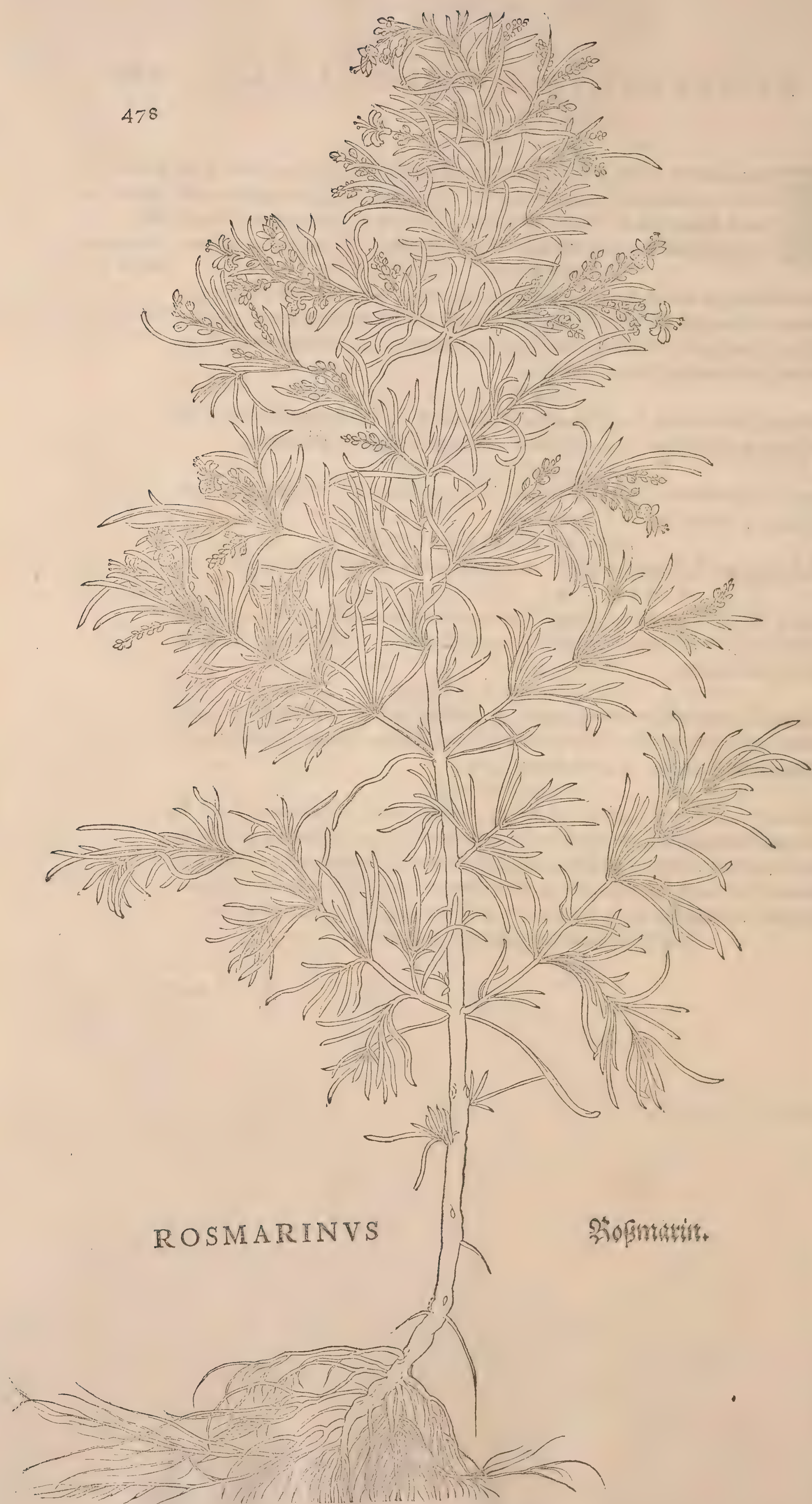
EX GALENO.

Libanotidis, quæ ad coronas est utilis, quam Romani Rosmarinū nuncupant, decoctum regio morbo laborantes potum adiuuat. Omnes enim Libanotides abstergentis & incidentis facultatis sunt participes.

APPENDIX.

B Recentiores Rosmarinum suffitu tussim & destillationem sedare tradunt. Et quod in primis nobile, tutam præstare in pestilentia domum crematam, nidore improbam aëris diluentem perniciem. Adijciunt & alias facultates, eas nempe: Rosmarinus corroborat cerebrum, sensus interiores, memoriam & cor. Succurrit tremori, resolutioniq; partium. Loquelam amissam reparat, & alia multa potest, quæ cōmemorare superuacaneum est.

DE LIGV-



ROSMARINVS Roßmarin.

A NOMINA.



LIGVSTRVM Plinio alijsq; Latinis nominatur. Officinis inusitatum, Germanis Beinhölzlin/Mundtholtz/Rein oder Schülweiden dicitur. Quo autem nomine Græcis appellatum sit, nondum certo nobis constat: neque enim ut ferè omnes hodie putant Cypros est, quæ Plinio libro duodecimo teste, semen habet Coriandri, peregrinaq; existit arbor. At Ligustrum semen non Coriandro simile, quod rotundum ac subflauum est, sed potius atrum, & altera parte latum modiceq; cócauum in racemis profert. Nec arbor est peregrina, sed sponte in sepibus & senticetis ubiq; prouenit. Mea tamen sententia Phillyrea potius apud Dioscoridem erit, quod hæc Cypro congener ac similis sit, easdemq; quas Ligustrum facultates habeat. Iudicium tamen penes prudentem lectorem esse uolumus.

Ligustrum non est Cypros.

Phillyrea uidetur esse Ligustrũ.

FORMA.

Ligustrum arbor est parua, folijs Oleæ similibus, floribus paruulis, candidis & odoratis, racematim florentibus, fructibus initio uirentibus, processu temporis nigris, uuarum more congestis.

LOCVS.

Nihil frequentius Ligustro in uepribus occurrit, nihilq; crebrius in dumetis inuenitur, ita ut hoc nomine contemptui habeatur. Quapropter huc respiciens Virgilius in Bucolico carmine, eius flores negligi à pastoribus, ac inutiliter perire canit, dicens:

Alba ligustra cadunt, uacinia nigra leguntur.

TEMPVS.

B Maio mense floret, autumno autem cum maturis baccis nigrescit.

TEMPERAMENTVM.

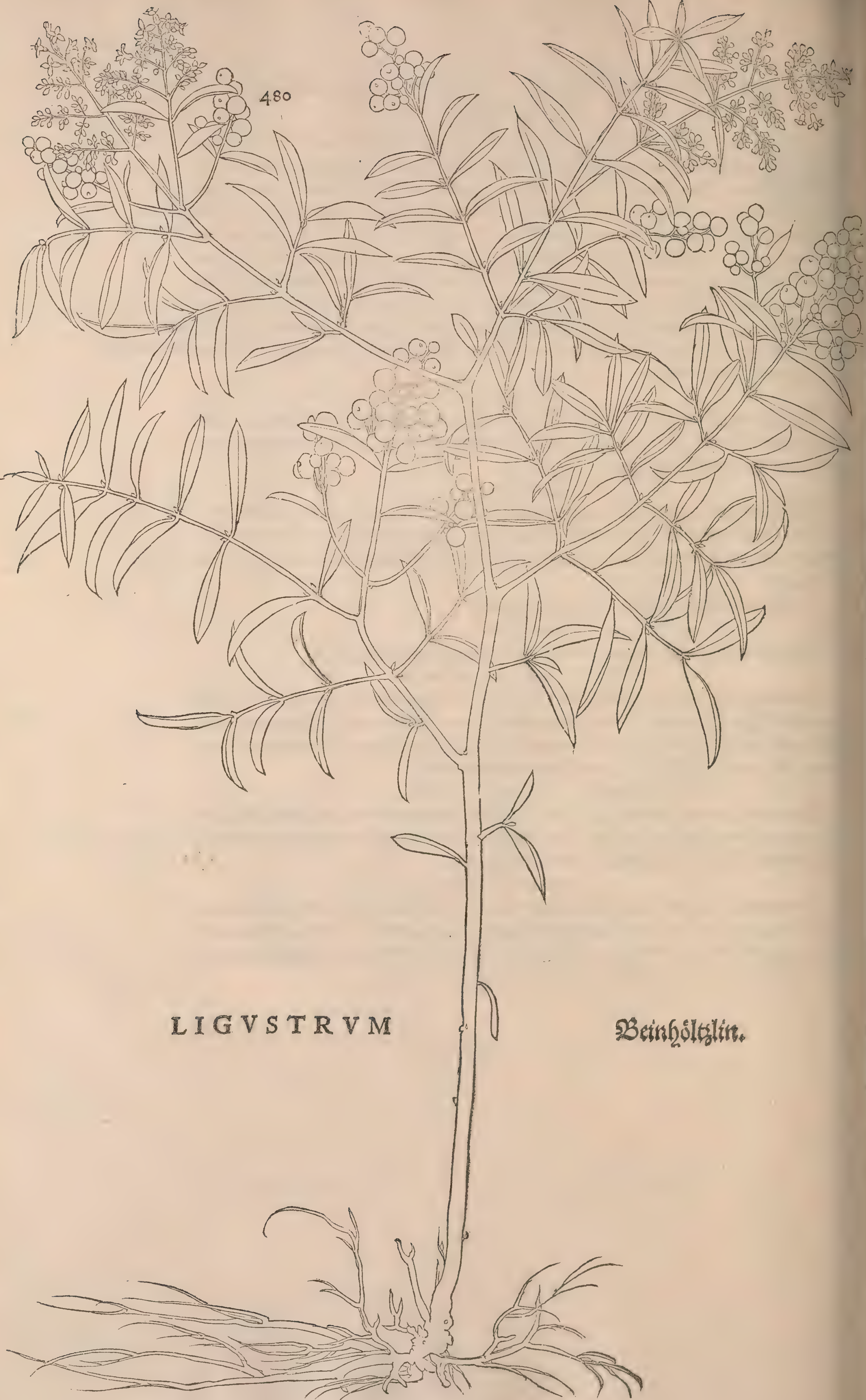
Etsi forma nõnihil à Cypro distet Ligustrum, temperamento tamen eodem est præditũ. Eius enim folia & surculi mixta qualitate constant: discutiens enim quiddam cum aquea substantia, modicè calida, & quiddam etiam adstrictorium ex terrena substantia frigida, & sine morsu siccante, obtinent.

VIRES. EX PLINIO.

Succus eius neruis, articulis, algoribus, folia ubiq; ueteri ulceri cum salis mica, & oris exulcerationibus prosunt. Acini contra phthiriasin, item contra intertrigines, foliáue. Sanant & gallinaceorum pituitas acini.

APPENDIX.

Recentiores Ligustri succum ulcera oris, ueretriq; sanare tradunt. Idem etiam posse folia in uino decocta adijciunt: ut hinc euidentissimũ sit, folijs Ligustri, haud secus atque Cypri aut Phillyreæ, adstrictoriam inesse uim, propter quam cõmanducata & decocta, oris potissimum ulceribus opitulantur.



LIGVSTRVM Beinhöltzlin.

CAP. CLXXXII.

A

NOMINA.



Diu multumq́ de huius herbæ nomenclatura fuimus soliciti, at utcunque multos interrogauerimus, tamen aliud nomen quàm idipsum quo nunc appellamus expiscari haud potuimus. Vocetur itaque Lunaria minor, donec certiorem appellationem habere contigerit. Germanicè klein Monkraut/ut sit ad Latinam nomenclaturam allusio quędam, nuncupetur. *Lunaria minor.*

FORMA.

Rotundo est caule, cui folia utrinq́ septem annexa, cordis ferè humani formam habentia: in summitate caulis semen Betæ simile profert.

LOCVS.

Nascitur in montibus. Copiosissimè autem Tubingæ in pede montis Austriaci prouenit. Prope hanc nunquam nō Ophris, de qua suo dicemus loco, inuenitur.

TEMPVS.

In fine Maij & Iunio mense inuenitur, dein statim euanescit.

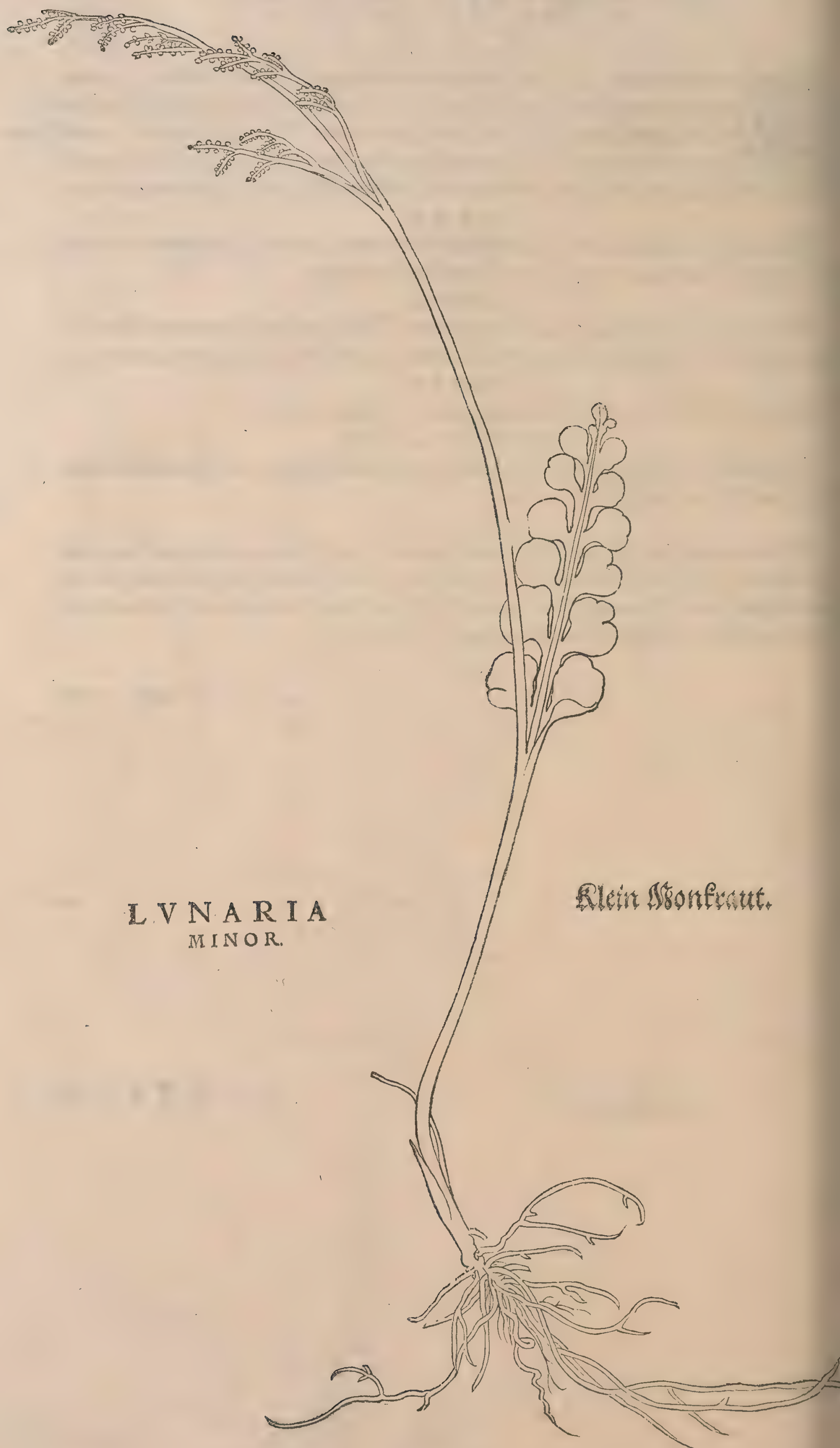
TEMPERAMENTVM.

Terrestre quid præ se fert gustata, atque parum adstringit, ut hinc mediocriter frigidam & siccam esse uerisimile sit.

VIRES.

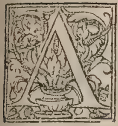
Vis foliorum eius hauddubiè uulneribus efficax, glutinandi nanque facultate prædita est. Chymicorum nugas, quibus eius herbæ usus frequentissimus est, lubens prętereo. Cōstat autem experientia, ad supprimendos menses, & album muliebre profluuium, mirificè conferre hanc herbam.

S DE LEPI-


LVNARIA
MINOR.
Klein Monkraut.

A

NOMINA.


ΛΕΠΙΔΙΟΝ Græcis, Lepidium Latinis appellatur. Vulgus herbariorũ Piperitim nominãt. Quam denominationẽ sequentes Germani nostri Pfefferkraut uocant. Nomen uerò hoc à pipere traxit, cuius acrimoniam herba hæc gustata refert. Diuersa est uerò, ut obiter parum attentos moneam, ab ea planta quam Plinius Piperitim nuncupat, de qua suo loco dicemus copiose. Sunt qui Lepidium alio nomine raphanum nominent, quod non alia fit ratione, quàm quod herba hæc quod ad folia attinet, raphano syluestri, quem Amoraciam alio nomine dicunt, admodum similis sit. Lepidium uerò appellatũ, quod λεπίδας, hoc est, squamas & maculas in facie deleat & repurget.

Piperitis.

Raphanus cur dicatur Lepidium.

Lepidium unde dictum.

FORMA.

Fruticosum est, in cubitalem altitudinem surgens, folijs laurinis, sed mollibus, & maioribus. Sic quidem Lepidion depingit Plinius & Paulus. Vnde sole clarius fit, herbam cuius picturam damus esse Lepidion: cubitalis enim & interdum bicubitalis est, caule solido & rotundo, folijs oblongis & laurinis, maioribus tamen & mollioribus, gustu piper referentibus & acribus, magnopereq́ linguam uellicantibus, floribus candidis exiguis admodum, semine paruo, radice oblonga. In summa, forma totius herbæ raphano, ut diximus, syluestri similis est.

LOCVS.

In hortis potissimum prouenit, in quibus uiuacitatem suam usque ad multos annos prorogat.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, deinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

B In ordine quarto calefacit, ut Nasturtium, exiccat autem ipso minus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Salgamorum more, sale cum lacte conditur. Foliorum uis acris & exulceratrix est. Quapropter ischiadicis præsenti remedio illinitur, tritum cum radice Inulæ, & quarta unius horæ parte impositum. Similiter & lienosis prodest. Lepras idem pellit. Radix collo adalligata, dentium dolorem leuare creditur.

EX GALENO.

Facultate Nasturtio simile est.

EX PLINIO.

In facie cutem emendat exulcerando, ut tamen cera & rosaceo facilè sanetur. Sic lepras & psoras tollit semper facilè, & cicatricũ ulcera. Tradunt in dolore dentium adalligatum brachio quà doleat, compescere dolorem.

APPENDIX.

Lepidion crassos & glutinosos cibos & humores extenuare, & incidere ualet: ideoq́ culinaria est herba, & salsamentis idonea.



LEPIDIVM

Pfefferkraut.

A CAP. CLXXXIIII.

NOMINA.


ΛΕΥΚΟΙΟΝ Theophraſti hoc loco deſcribimus, quod planè diuerſum eſt à Leucoio Dioſcoridis, quod ſuprà depinximus, id quod tamen plerique etiam docti uiri non animaduerterunt. Latinis Viola alba dicitur. Germanicè weiß Hornungßblůmen/oder Mertzenblůmen. Non autem ab re Viola alba dici cœpit; flos enim huius herbæ colorem album, & Violarum odorem refert. *Viola alba.* *Viola alba cur dicta.*

FORMA.

Folia habet Porro ſimilia, tenuiora tamen & molliora, ex radice bulboſa prodeuntia. Pediculum etiam profert dodrantalem, tenuem ac ferè iunceum, in quo candidus flos eſt, in medio croceus, Violarum purpurearũ odorem referens, quo decidente, capitula Nucis auellanæ quantitate erumpunt, in quibus ſemen Sinapi haud diſsimile continetur. Quod ſi ad hanc deſcriptionem adhibeas ea quæ de Viola alba Theophraſtus libro ſexto & ſeptimo de ſtirpium hiſtoria tradit, certè ſole manifeſtius erit herbam hanc cuius picturam damus eſſe eam, quam λευκόιον Theophraſtus uocat. Nam hæc prima florum ſe oſtendit. Emicat ubi cœlum clementius ſtatim, etiam non hyeme exacta: ubi uerò immitius, poſtea. Celeriter quoque euaneſcit. Radicem denique bulboſam & florem odoratum obtinet. Quę ſingula etiam de hac noſtra herba uerè dici poſſunt. Prima ſiquidem florum, hyeme etiam nondum exacta, Februario nimirum menſe, & die diuo Valentino ſacro, ubi cœlum clementius fuerit, apparet. In Aprili, ubi appropinquare iam cœperit Maius, euaneſcit. Flos item eius, Violarum purpurearum prorſus odorem refert. Radix etiam ad Bulbi ſimilitudinem orbiculata exiſtit, ut hoc nomine nemini dubium eſſe debeat, quin ſit Viola alba Theophraſti. *Theophraſti alba uiola.* *Flos Februarij uocatus.*

B LOCVS.

Prouenit in umbroſis ſyluis & locis, qualis eſt non procul à Tubinga paulò ſuprà & infrà monaſterium Bebenhuſum uocatum, ubi copioſiſsimè naſcitur. Plantatur nunc etiam paſsim in hortis.

TEMPVS.

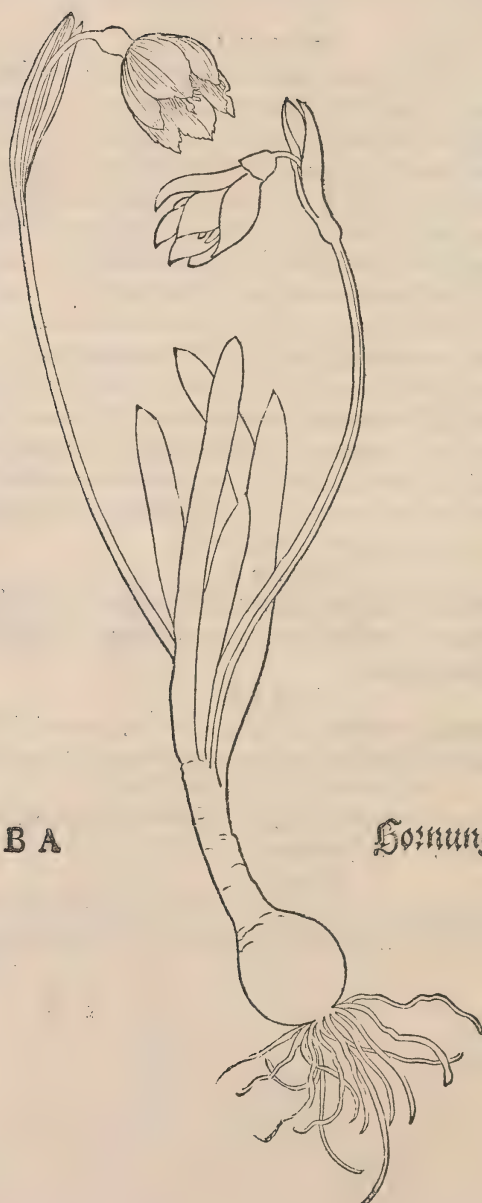
In Februario ſtatim hæc erumpit, ut diximus, herba, & inter initia Martij ad perfectionem uenit. Semen in Aprili oſtendit in capitulis, ut in altera pictura uides.

TEMPERAMENTVM.

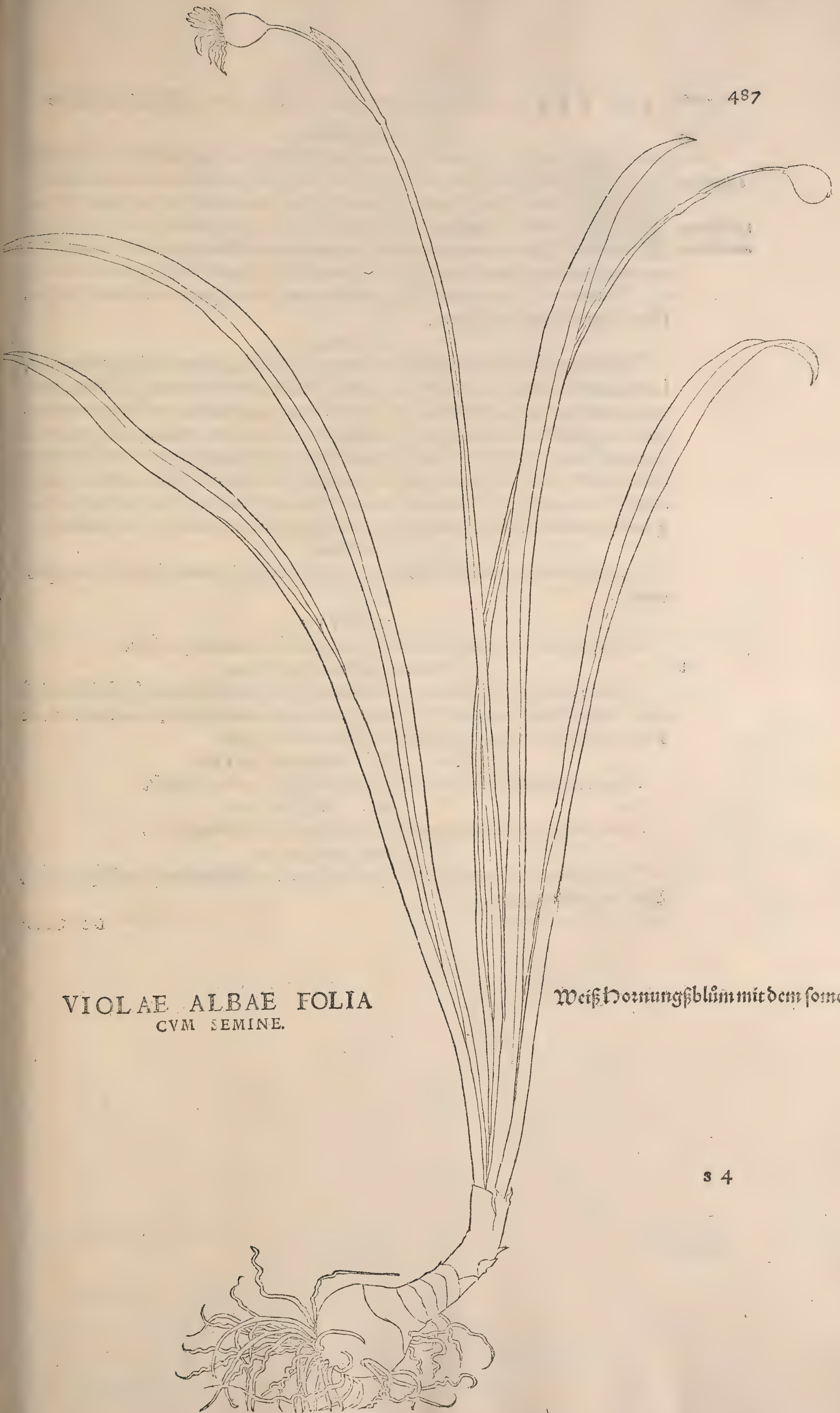
Folia ferè qualitatis omnis expertia, radix autẽ dulcis & glutinoſa eſt, ut hoc nomine adſtringat & exiccet, ut reliqui bulbi.

VIRES.

Digerentem leuiter, & cum hoc adſtringentẽ facultatem, ſicut reliquos bulbos, habere ex ijs quæ cõmemorauimus ſatis conſtat. Tamen nunc nullus, quod ſciam, eius ſtirpis uſus eſt.



VIOLA ALBA Hornungßblům.



VIOLAE ALBAE FOLIA
CVM SEMINE.

Weiß Hornungßblům mit dem somen.

C

NOMINA.

Milium solis.

Lithospermon unde dictum.



ΙΘΟΣΠΕΡΜΟΝ Græcis, Lithospermum Latinis, officinis & medicis hodie omnibus Milium solis appellatur. Germanis Meerhirß/ oder Steinsomen. Nomen à lapidea seminis duritia accepit: neque enim Lithospermon aliud sonat Græcis, quàm lapideum semen. Quum itaque semina tanquam calculos ferat, candore & rotunditate margaritarum, duritia uerò lapidea, cõmodissima uoce Lithospermon dictum est. Milium uerò solis recentioribus nominatum puto, quod semen eius candore solis & lucis splendore fulgeat.

FORMA.

Folia habet Oleæ similia, longiora tamen & latiora, & quæ in ima parte sunt, humi iacent. Ramulos uerò rectos, tenues, crassitudine Iunci acuti, solidos, lignososq́. In quorum cacumine bifidi diuaricatiq́ exortus, cauliculorum speciem exhibent longa habentes folia, inter quæ semen lapideum, rotundum, paruum, eruo ęquale. Plinius graphicè candore & rotunditate margaritas referre dixit. Nostrum autem Lithospermon multo minus quàm Dioscorides & Plinius tradiderunt semen profert, quod soli diuersitati acceptum referendum erit. Radix etiam Lithospermi, quod adijciendum esse arbitror, exteriore sui parte rubore perfunditur.

LOCVS.

Lithospermon asperis & sublimibus locis gaudet. Satum etiam in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, eoq́ tempore semen etiam profert.

D

TEMPERAMENTVM.

Semen Lithospermi, cuius maximè usus est, calidum & siccum esse facilè ex eiusdem facultatibus conijcitur. Omnia siquidem urinam cientia, Galeno lib. v. de simpl. medicam. facult. cap. xij. teste, calida & sicca sunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen cum uino albo potum, calculos frangit, & urinam ducit.

EX PAVLO.

Semen cum uino albo potum, calculos conterit, & urinas pellit.

EX PLINIO.

Lapillis eius drachmæ pondere potis uino albo calculos frangi pelliq́ constat, & stranguriam discuti.


LITHOSPERMVM
Meerhirß.

C

NOMINA.



ΛΥΣΙΜΑΧΙΟΝ græcè, Lysimachia latinè, uulgò Salicaria, germanicè Weiderich nominatur. Lysimachia uerò ab eius inuentore Lysimacho appellata, aut quia uis tanta herbę, ut iumentis discordantibus imposita iugo, asperitatem cohibeat. Quare à dissoluenda dissidentium pugna, non ineptè Lysimachia uidebit nominata. Salicaria uerò quod folia salicis, aut quod inter salices nascatur, dicta est.

Lysimachia unde appellata.

Salicaria.

GENERA.

Lysimachię duo esse genera ex Dioscoride & Plinio satis liquet. Plinij enim purpureum florem habet, hinc nos illam purpureã appellauimus, Germanicè braun Weiderich. Dioscoridis uero rufos, hoc est, aureos, ut metipse interpretatur, flores obtinet, ideoq; luteam nominauimus, Germanicè geel Weiderich. Et hæc quidem altera magis adstringit, inq; usu medico hoc nomine eidem præferenda.

FORMA.

Caules profert cubitales, aut etiam maiores, tenues, fruticosos, quorum à geniculis folia exeunt gracilia, salici similia, gustum adstringentia, flores rufos, aut ad auri colorem declinantes. Ex qua pictura nulli non notum fit, plantas quas pictas damus esse Lysimachias. Caules enim emittunt cubitales, & multo quoque longiores, tenues & fruticosos. Folia etiam habent salicis, cum lentore quodam adstringentia. Flores hæc rufos, illa autem purpureos habet, ut non contemnendus autor est Plinius. His accedit locus natalis, & alia quæ referre non attinet.

LOCVS.

Nascuntur palustribus locis, & prope aquas, potissimũ ubi salices proueniunt.

TEMPVS.

D Iunio & Iulio mensibus florent, ac subinde purpurea in siliquis oblongis semen producit, lutea uerò decidentibus floribus, semen exiguum, Coriandro haud dissimile profert, quod gustum non secus atque folia adstringit.

TEMPERAMENTVM.

Superantem adstrictoriam qualitatem, adeoq; exiccatoriam uim obtinent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

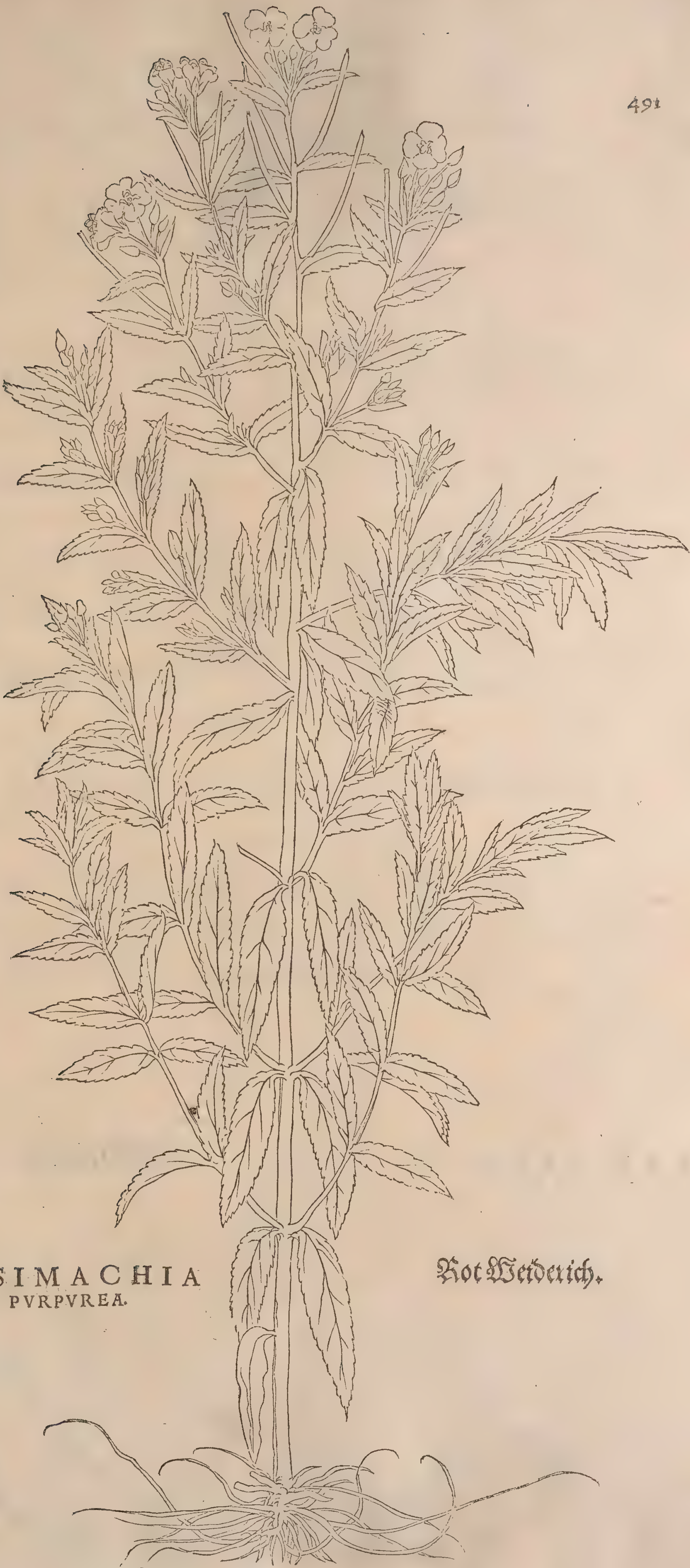
Succus foliorum eius, cui adstringendi facultas est, ad sanguinis excreationes & dysenterias potus & infusus confert. Sistit & mulierum fluxum appositus. Contra erumpentem è naribus sanguinem herba ipsa utiliter inseritur. Vulneraria etiam est, & sanguinem compescit. Incensa acerrimum habet fumum, ut serpentes quidem abigat, & muscas enecet.

EX GALENO.

Vulnera glutinat, erumpentemq; ex naribus sanguinem emplastri modo illita sistit: quin & reliquas sanguinis eruptiones compescere tum ipsa, tum succus eius multò magis potest. Pota dysenterias, sanguinis reiectiones ac muliebrem fluxum sanat.

EX PLINIO.

Vis eius tanta est, ut iumentis discordantibus iugo imposita, asperitatem cohibeat. Pota uel illita, uel naribus indita, sanguinis profluuium sistit. Vulneribus ijs priuatim quæ calceamento facta sunt contrita & arida infricata efficax est.



LYSIMACHIA PVRPVREA.

Rot Weiderich.



LYSIMACHIA
LVTEA.

Geel Weiderich.

A

NOMINA.



ΛΑΓΩΠΟΥΣ Græcis, Leporinus pes Latinis, Trifolium humile & Trinitas à tribus folijs herbarijs dicitur. Officinis nostris ignota est herba. Germanis Hasenfüß/oder Katzenklee/oder Kätzle nominatur. Sic uerò Græci atque Latini hanc herbam appellarunt, quod Leporino pedi similem paniculam habeat. *Trinitas.* *Lagopus cur dicta.*

FORMA.

A nullo, quod sciam, Lagopus describitur. Herba autem quam pro eo exhibemus, caules habet rotundos, hirsutos, folia Loto trifoliæ quæ in pratis gignitur similia, semen in paniculis muscosis lanuginosisq́ue, leporino pedi similibus admodũ, adstringentis gustus.

LOCVS.

In segetibus, Plinio etiam authore, & in hortorum areis, ut testatur Dioscorides, gignitur.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus potissimum apparet.

TEMPERAMENTVM.

Exiccandi facultatem obtinet, Galeno teste, Lagopus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet Lagopus herba sistendi aluum cum uino pota. Febrientibus autem cum aqua danda. Alligatur eadem contra inguinum inflammationes.

EX GALENO.

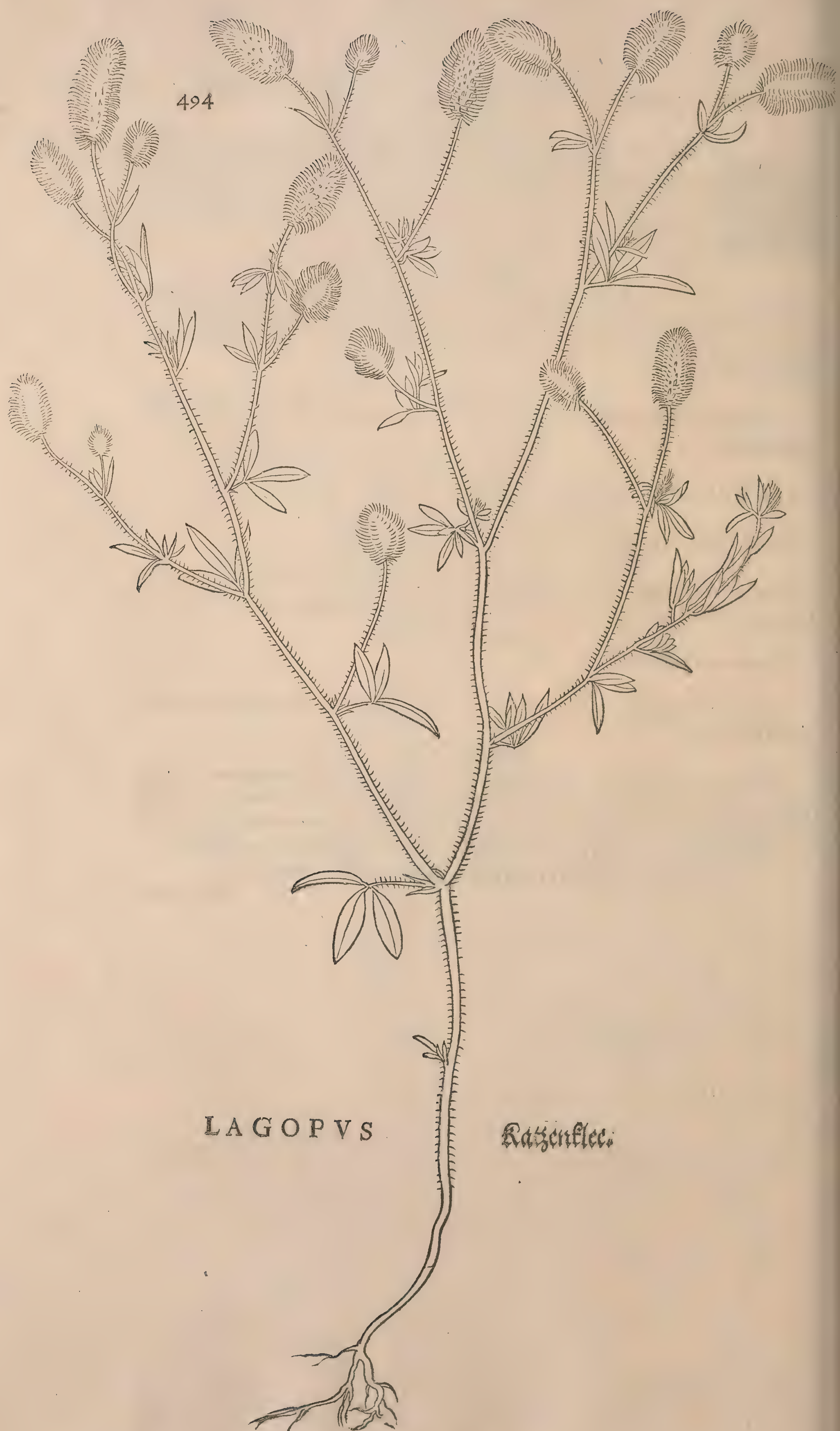
Fluxus alui probè exiccat.

EX PLINIO.

B Lagopus sistit aluum è uino pota, aut in febri ex aqua. Eadem inguini adalligatur in tumore.

APPENDIX.

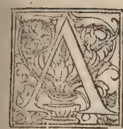
Ex ijs omnibus abundè constat, herbam eam quam depictam damus esse Lagopum, siquidem & nomen & forma illi aptissimè respondent. Locus etiam conuenit: nascitur enim copiosissimè in segetibus. Nec temperamentum abhorret, quod illi est adstrictorium & exiccans. His omnibus accedunt uires: uulgò enim omnes hac planta in dysenteria, & alui profluuio utuntur.



LAGOPVS Katzenklee.

A

NOMINA.


ΑΚΤΙΣ Græcis, Larix & Larex Latinis, officinis & uulgò Larga, Germanis Lörchbaum appellatur. *Larix seu Larex*

FORMA.

Larix arbor est magna, Piceæ similis, crassior, læuiorique cortice, folio uilloso pectinum modo, pingui & denso, mollique flexu, materia præstanti, rubente, odore acri. Hinc erumpit nonnihil liquoris melleo, Dioscoride ac Plinio testibus, colore atque lento, nunquam durescentis. Est autem resina quam Larignam, aut certè Laricinam uel Lariceam uocant, qua hodie omnes ferè officinæ pro terebinthina, non sine errore utuntur. Terebinthina enim candida est, pellucida, & in modum coloris uitri cœrulea & odorata. Lignum eius propémodum ignibus inuictum, neque flagrat, neque in carbones recidit: nec alio modo ignis ui consumitur, quàm saxum in fornace ad calcem coquendam adhibitum, quod quidem nec flammam recipit, nec carbonē remittit, sed longo spacio tardè comburitur. E ramis eius panicularum modo nucamenta dependent, quod pictura affabre ostendit. *Resina laricina hodie pro terebinthina utuntur officinæ.*

LOCVS.

Larix, ut autor est Vitruuius, circa ripam fluminis Padi, & litora maris Adriatici nascitur. Copiosissimè autem in Silesia prouenit, unde Illustrissimus Princeps GEORGIVS Marchio Brandenburgensis dominus meus clementissimus, plures arbores Onoltzbachiū transferre curauit, à quo sanè hanc etiam cuius hic damus picturam ad me Tubingam transmisit. In Silesia ex eius arboris ligno hypocausta construuntur, tantus illius ibidem prouentus est. *GEORGIVS Marchio Brandenburgensis.*

TEMPVS.

Larix nullo exhilaratur flore, sed turgens tantum ædit germina.

B

TEMPERAMENTVM.

Minimum in eius temperamento ignis & aëris, humoris autem terreni plurimum. Hinc cum non habeat spacia foraminum quà possit ignis penetrare, fit ut eius uim, quemadmodū paulò antè diximus, reijciat, nec patiatur ab eo citò lædi. Adstrictoriam itaque facultatem, haud secus atque piceæ, eius folia & cortices, ut statim dicemus, obtinent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cortex eius adstringit, ac intertriginib. tritus & illitus prodest, & ulceribus summam cutem occupantibus, ambustisque cum lithargyro & manna thuris. Vlcera in teneris corporibus cerato myrtino exceptus ad cicatricem perducit. Tritus cum atramento sutorio, serpentia cohibet. Fœtus & secundas suffitu eijcit. Potus aluum sistit, & urinam mouet. Folia eius trita illitaque inflammationes leniunt, & uulnera ab inflammatione uindicant. Trita uerò & in aceto cocta, calida collutione dentiū dolorem mulcent. Resina eius, ut omnes aliæ, emollit, calefacit, discutit, expurgat. Tussientibus ac tabidis in ecligmate per se aut cum melle conuenit. Thoracis uitia expurgat. Vrinam etiam cit, maturat, & aluum mollit. Pilos in palpebris glutinat. Cōtra lepras cum ærugine, atramento sutorio, & nitro inungitur. Auribus saniem stillantibus cum melle & oleo, & in genitalium pruritu. Miscetur etiam emplastris, malagmatis & acopis. Lateris doloribus per se inuncta & imposita auxiliatur.

EX GALENO.

Cortex eius uincentem habet adstrictoriā facultatem usqueadeo, ut & intertrigines bellissimè sanet, & uentrem potus sistat. Sed & ambustis cicatricem inducit. In folijs arboris, ut quæ multo sunt cortice humidiora, uis inest uulnerum glutinatoria. Resina eius desiccat & calefacit.

EX PLINIO.

Laricis folia trita & decocta in aceto, dentium dolori prosunt. Cinis corticum


LARIX
Lörchbeum.

A intertrigini & ambustis medetur. Potus aluum sistit. Vrinam mouet. Suffitu uuluas corrigit. Resina larigna tussi efficax habetur, polletque contra uiscerum ulcera.

DE MELISSOPHYLLO. CAP. CLXXXIX.

NOMINA.



ΜΕΛΙΣΣΟΦΥΛΛΟΝ, ἢ μελίφυλλον Græcis, Apiastrum siue Citrago Latinis, officinis Melissa dicitur. Germanis Melissen / Melissenkraut / Honigblům. Melissophyllum non alio nomine appellatum est, nisi quod apes eius folio magnopere delectentur: neque enim μελισσόφυλλον aliud quàm apum folium significat. Meliphyllon uerò, qua uoce Nicander usus est, mellis folium indicat. Sic itaque nominari cœpit, quod hinc apes mellis materiam colligant. Pari ratione Latini Apiastrum hauddubiè dixerunt, quod ea herba apes plurimum lætentur, adeò ut si ea aluearia confricentur perunganturúue, detentum in eis examen non fugiat. Citraginem autem ab odore Citri; nares enim si consulantur Citrium mâlum olebit.

Melissa. *Melissophyllum unde dictum.* *Apiastrum.* *Citrago.*

GENERA.

Duo sunt ex uulgarium herbariorum sententia Melissophylli genera. Vnum uerum: alterum adulterinum, quod Germani Wantzenkraut nominant, ut paulò pòst dicemus.

FORMA.

Folia & cauliculi ueri Melissophylli, Balloti seu Marrubio nigro similia sunt, maiora tamen & tenuiora, nec ita hirsuta, citri mâli odore. Perperàm hodie officinæ
B pro uera Melissa utuntur herba passim in hortis proueniente, quam Germani, ut diximus, quia cimices olere uidetur, Wantzenkraut nominant. Fœdus itaque cum huius herbæ odor sit, non est cur apes ea delectentur, neque ei florenti insident, sed eam potius fugiunt. Contrà illa quam pro uera pictam damus unicè oblectantur, quod illius tam gratus odor sit, ut in ædibus strata, eas gratissimo odore compleat.

LOCVS.

Nascitur in syluis uerum, adulterinum autem in hortis.

TEMPVS.

Carpitur æstate, Iunio potissimum mense, quo floribus prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Melissophyllon ex secundo ordine calefacientiũ censetur, desiccat uerò non æquè, sed ipsum quispiam in hoc primi ordinis esse posuerit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

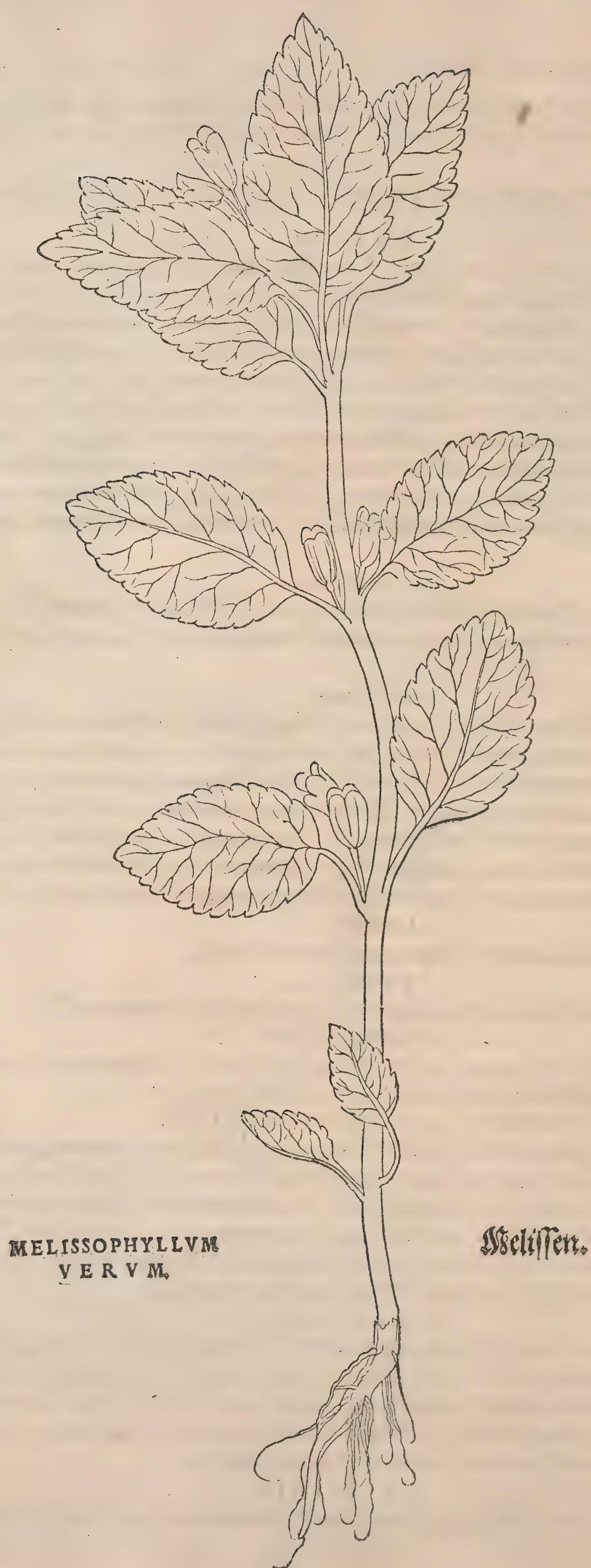
Folia cum uino pota aut illita, contra scorpionũ, phalangiorũ, canumque morsus prosunt. Decoctũ eorundem, si eo perfundantur, idem potest. In insessionibus ad ducendos menses utile est. Dentes eodem in dolore colluuntur. Dysentericis iniectum prodest. Fungorũ strangulationibus, folia cum nitro pota succurrunt. Torminibus auxiliant. Dantur in eclegmate orthopnoicis. Illita cum sale strumas discutiunt. Vlcera purgant. Articularios dolores illita mitigant.

EX GALENO.

Melissophyllon Marrubio facultate simile est, sed plurimũ ab eo uincit: quamobrem nec utitur illo quispiam. Superuacaneum siquidem foret præsente Marrubio, cuius tantus est ubique terrarum prouentus, uelle uti Melissophyllo. Cæterum si cui fortè ad manum quandoque Marrubium non fuerit, illo ad quæcunque uti licebit, modo quanto ab hoc exuperetur cognitum habuerit.

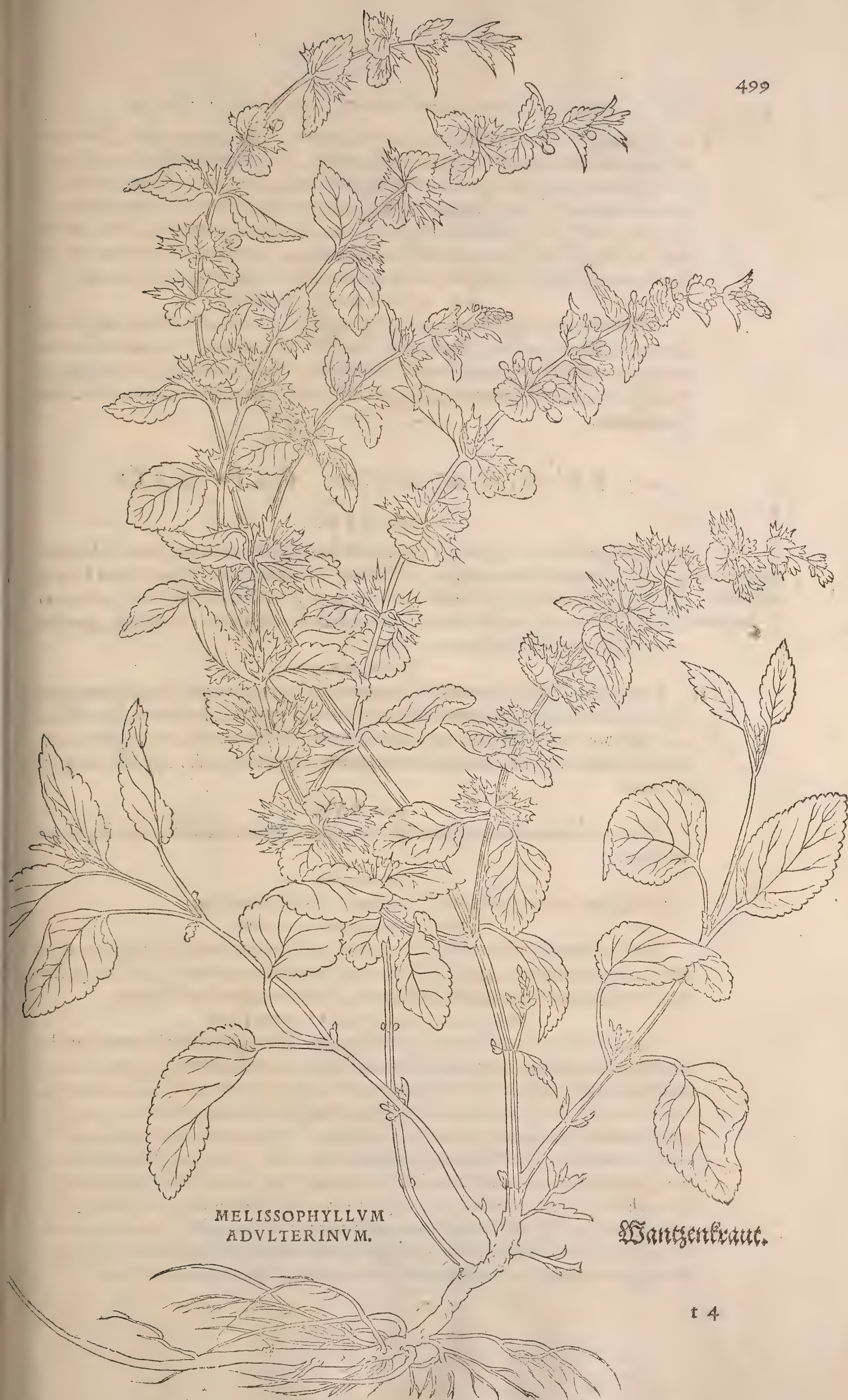
EX PLINIO.

Melissophyllo siue Melittæna si perungantur aluearia, non fugient apes: nullo



MELISSOPHYLLVM VERVM.

Melissen.



MELISSOPHYLLVM ADVLTERINVM.

Wantzenkraut.

C enim magis gaudent flore. Copia istius examina facillimè continentur. Idem præsentissimum est contra ictus earum uesparumq́ue, & araneorum, item scorpionum, remedium. Item contra uuluarum strangulationes addito nitro. Contra tormina è uino. Folia eius strumis illinuntur, & sedis uitijs cum sale decocta. Succus fœminas purgat, & inflationes discutit, & ulcera sanat. Articularios morbos sedat, canisq́ue morsus. Prodest dysentericis ueteribus, & cœliacis, orthopnoicis, lienibus, ulceribus thoracis. Caligines oculorum succo cum melle inungi eximium habetur.

EX SYMEONE SETHI.

Ad stomachi ex frigiditate morsus, & à nigra bile tristitias & timores qui sine ratione ex illa fiunt, confert. Hilaritatem efficit, & ad melancholicũ ac pituitosum humorem prodest. Fertur quod industriam afferat, & quod ante somnum sumptum, bona somnia faciat, contraria ratione cum Brassica, quæ mala insomnia affert. Bubones lædit.

DE MARATHRO. CAP. CXC.

NOMINA.

Marathrum cur appellatum.
Fœniculum.



ΑΡΑΘΟΝ græcè, Fœniculum latinè, officinæ antiquum & latinum nomen retinuerunt, Germanicè Fenchel dicitur. Marathrum Græcis dictum putant à marcescendo, quod ad cõdienda plurima cum inaruerit cõmendatissimum sit. Fœniculum autem dici existimant, quod satum magno cum fœnore semen reddat.

FORMA.

D Fœniculum ferulacei generis est, hominisq́ue plerunq́ue proceritatem superat, caule geniculato, fungosa intus medulla, leui exterius cortice & herbaceo, folia Abrotoni, sed longiore molliorióque, iucundo odore, umbella rotunda, ampla, lutea, in orbem radiatim circinato, in qua semen nudum dependet, radice candida, longa & odorata.

LOCVS.

Passim in hortis satum prouenit. Sua etiam sponte interdum ceu Anethum nascitur.

TEMPVS.

Colligitur caule turgescente. Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Fœniculum tam ualenter excalfacit, ut ex tertio ordine excalefacientium censeri possit. Exiccat uerò non æquè, sed ipsum quispiam in hoc primi esse ordinis posuerit. Proinde lac procreat, quod, si admodum desiccaret, non sanè efficeret.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Fœniculi herba comesta mammas lacte replet. Idem potest semẽ potum, aut decoctum cum ptisana. Comæ decoctum subditum impositúmue, renum & uesicæ uitijs utile: quippe quod urinam ciere potest. Contra serpentium ictus in uino potum prodest. Menses ducit. In febribus nauseam, & stomachi ardorem ex aqua frigida potum, sedat. Radices contritæ & cum melle illitæ, morsibus canum medentur. Succus caulibus & folijs expressis in sole siccatus, medicamentis quæ ad excitandam oculorum aciem cõficiuntur, utiliter adijcitur. Extrahitur etiam succus ex semine uiridi, folijs, ramulisq́ue, ad eadem utilis. Radix in prima germinatione exprimitur. In occidentali Iberia liquorem gummi similem reddit. Caulem medium dum herba floret incolæ demetunt, igniq́ue admouent, quo facilius ui caloris exudans gummi remittat. Hoc efficacius succo est ad medicamenta oculorum.


FOENICVLVM
Fenchel.

C

EX GALENO.

Fœniculum lac procreat. Suffusis auxiliatur. Vrinas mensesq́ cit. In condimentis assiduus Anethi usus, Fœniculi uerò & in obsonijs. Apud nos in hoc reponunt, non secus ac Pyrethrum & Terebinthum condientes, ut in totum annum usui sit, quemadmodum & cepas & rapas & alia huiusmodi quædam in solo aceto, alia in oxhalme asseruantes.

EX PLINIO.

Ad scorpionum ictus & serpentium, semine in uino poto ualet. Succus & auribus instillatur, uermiculosq́ in his necat. Idipsum condimentis propè omnibus inseritur. Oxyporis etiam aptissimè. Quin & crustis subditur panis. Semen stomachum dissolutum adstringit. Nauseam ex aqua tritum sedat. Pulmonibus & iecinoribus laudatissimum. Ventrem sistit cum modicè sumitur, urinam excitat, & tormina mitigat decoctum, lactisq́ defectu potum mammas replet. Radix cum ptisana pota renes purgat, siue decocto succo, siue semine sumpto. Prodest & hydropicis radix ex uino cocta: item conuulsis. Illinuntur folia tumoribus ardentibus ex aceto. Calculos uesicæ pellunt. Genituræ abundantiam quoquo modo haustum facit. Verendis amicissimum, siue ad fouendum radice cum uino cocta, siue contrita in oleo illitum. Multi tumoribus & sugillatis cum cera illinunt. Et radice in succo uel cum melle contra canis morsum utuntur. Et contra multipedē ex uino.

EX SYMEONE SETHI.

Lac procreat, & suffusis remedio est. Vrinam cit, & menses ducit.

DE MELANTHIO. CAP. CXCI.

D

NOMINA.

Nigella.

Melanthion unde dictum.



ΕΛΑΝΘΙΟΝ Græcis, Papauer nigrum, Nigella & Gith Latinis dicitur. Officinæ omnes Nigellam appellant. Melanthion autem & Nigella, à nigro seminis colore hæc herba hauddubiè dicta est.

GENERA.

Etsi apud Dioscoridem aliosq́ ueteres una duntaxat Nigellæ species reperiatur, nobis tamen domesticas & hortenses tres uidere contigit, quarum duæ quidem habent semina nigra, tertia uerò subflauum. Inter eas quæ habent semina nigra, primã schwartz Kommich germanicè appellauimus, alteram autem schwartz Coriander/quod folia eius Coriandri folijs non dissimilia sint. Tertia, quod ad folia & flores attinet, primæ per omnia similis est, in semine tantum quod flauescit, ut diximus, diuersa. Herbarij huius temporis Nigellam citrinam nominant. Præter has tres iam cõmemoratas est quarta, quæ syluestris Nigella dicitur, quod scilicet sua sponte in aruis nascatur. Germanis wild schwartzer Coriander nominatur. Videtur autem esse potius tertium genus Cumini syluestris.

FORMA.

Melanthion.

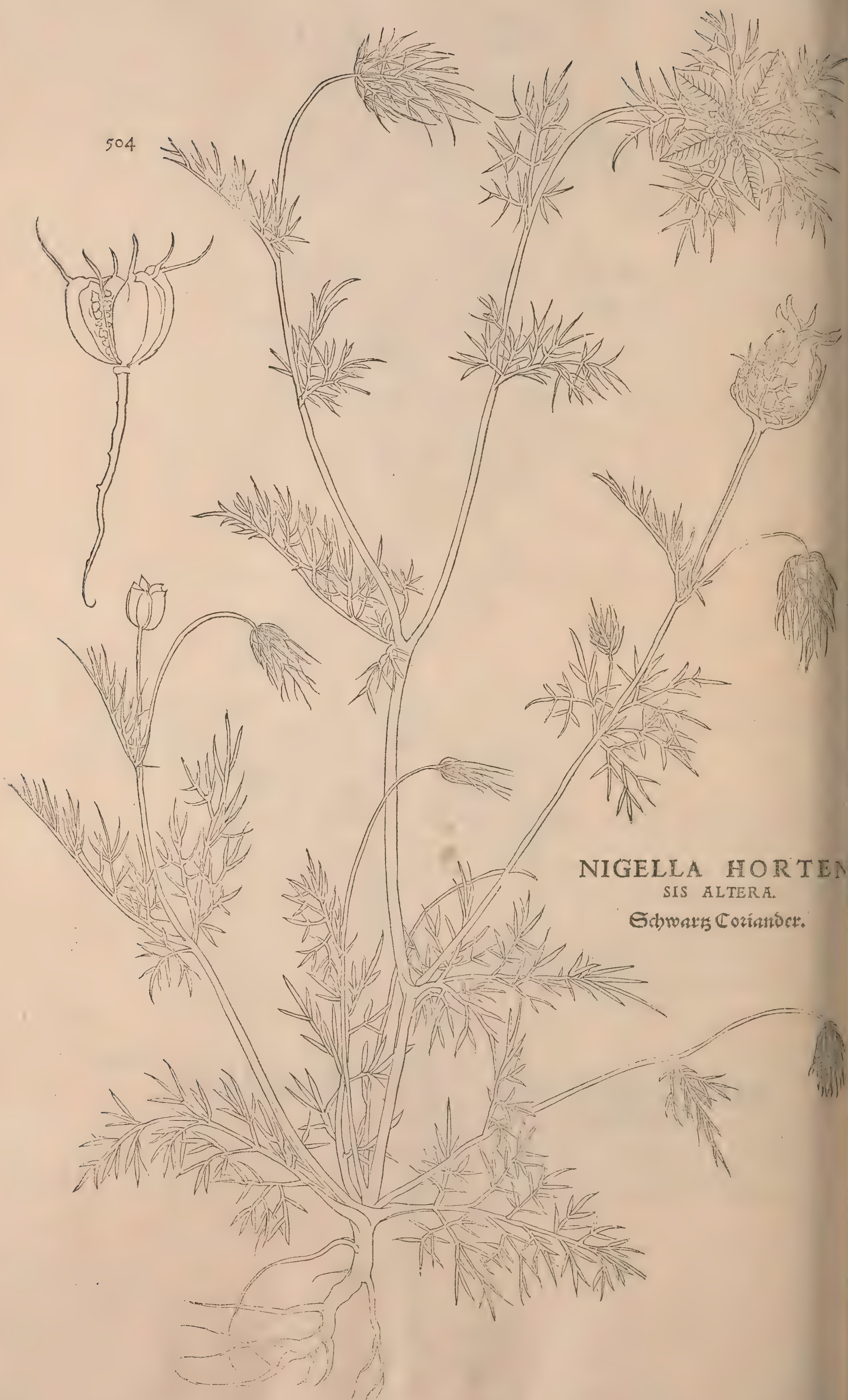
Melanthion frutex est pusillus, ramulis tenuibus, altitudiue palmorum duorum uel amplior, folijs paruis Senetionis herbæ similibus, multo tamen exilioribus, capitulo in cacumine, exiguo ceu Papaueris, oblongo, intercursantibus internè distinctionibus loculosis quinque aut sex, in summitate extrinsecus corniculatis, quibus semen nigrum, acre, odoratum includitur. Syluestre alteri hortensi ferè simile est, folia siquidem anethi habet, flores primo similes, nisi quod colore sint elegantiores. Capitulum planè Aquileiæ respondet, atque in se semina nigra & odorata continet.

LOCVS.



MELANTHIVM HORTENSE PRIMVM.

Schwartz Kommich.



NIGELLA HORTEN
SIS ALTERA.
Schwartz Coriander.



MELANTHINVM SYLVESTRE.

Wilder schwartzer Coriander.

C

LOCVS.

Melanthion domesticum non nisi in hortis satum prouenit. Syluestre autem, ut dictum est, in agris sua sponte prouenit.

TEMPVS.

Melanthion floret Iunio mense, Iulio autem & Augusto semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Melanthium excalefacit atque desiccat tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Capitis doloribus illitum fronti Melanthiũ, & incipientibus suffusionibus cum irino tritum & naribus infusum prodest. Tollit lentigines, lepras, œdemata uetusta, duritiesq́ cum aceto illitum. Circunscarificatos clauos excutit cum uetere uino impositum. Dentium doloribus cum aceto & teda decoctum, si eo colluantur, succurrit. Rotundos uentris lumbricos expellit, ex aqua umbilico illitum. Tritum autem & in linteo colligatum & olfactum, destillatione laborantes adiuuat. Pluribus diebus potum, urinam, menses & lac prouocat. Difficultatem spirandi cum uino potum finit. Phalangiorum morsibus drachmæ pondere cnm aqua haustum auxiliatur. Suffitu serpentes fugantur. Tradunt largius epotum enecare.

EX GALENO.

Tenuium est partium Melanthium, unde destillationes sanat calidum in linteo admotum, atque asiduò olfactum. Quinetiam si intrò in corpus sumatur, uel maximè flatus extinguit. Hinc constat essentiæ ipsum esse tenuis, & ad unguem à caliditate elaboratæ. Propterea sanè etiam amarum est. Itaque mirum non est si lumbricos interimat non esum modo, sed etiam foris impositum. Neque sanè etiam mirandum si lepras, clauos, myrmecias eijciat. Sic uerò etiam orthopnœam iuuat, & D menses prouocat, qui ob crassitiem aut uiscedinem retenti fuerint. In summa, ubi incisione, extersione, desiccatione, excalefactione est opus, præstantissimum id remedium est.

EX PLINIO.

Melanthion medetur serpentium plagis & scorpionum. Illini ex aceto & melle reperio, incensoq́ serpentes fugari. Bibitur drachma contra araneos. Destillationem narium discutit tusum in linteolo olfactum. Capitis dolores illitum ex aceto, & infusum naribus mitigat. Cum irino oculorũ epiphoras & tumores lenit. Dentium dolores coctum cum aceto. Vlcera oris tritum & cõmanducatum. Lepras & lentigines ex aceto tritum emendat. Difficultates spirandi addito uino potum. Duritias tumoresq́ ueteres & suppurationes illitum. Lac mulierum auget continuis diebus sumptum. Colligitur succus ut Hyoscyami. Oculos purgat, urinam & menstrua ciet. Similiter largius uenenum est, quod miremur, cum semen gratissimè panes etiam condiat. Quinimo linteolo alligatis tantum granis triginta, secundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in urina. Culices suffitu necare; item muscas.

EX SYMEONE SETHI.

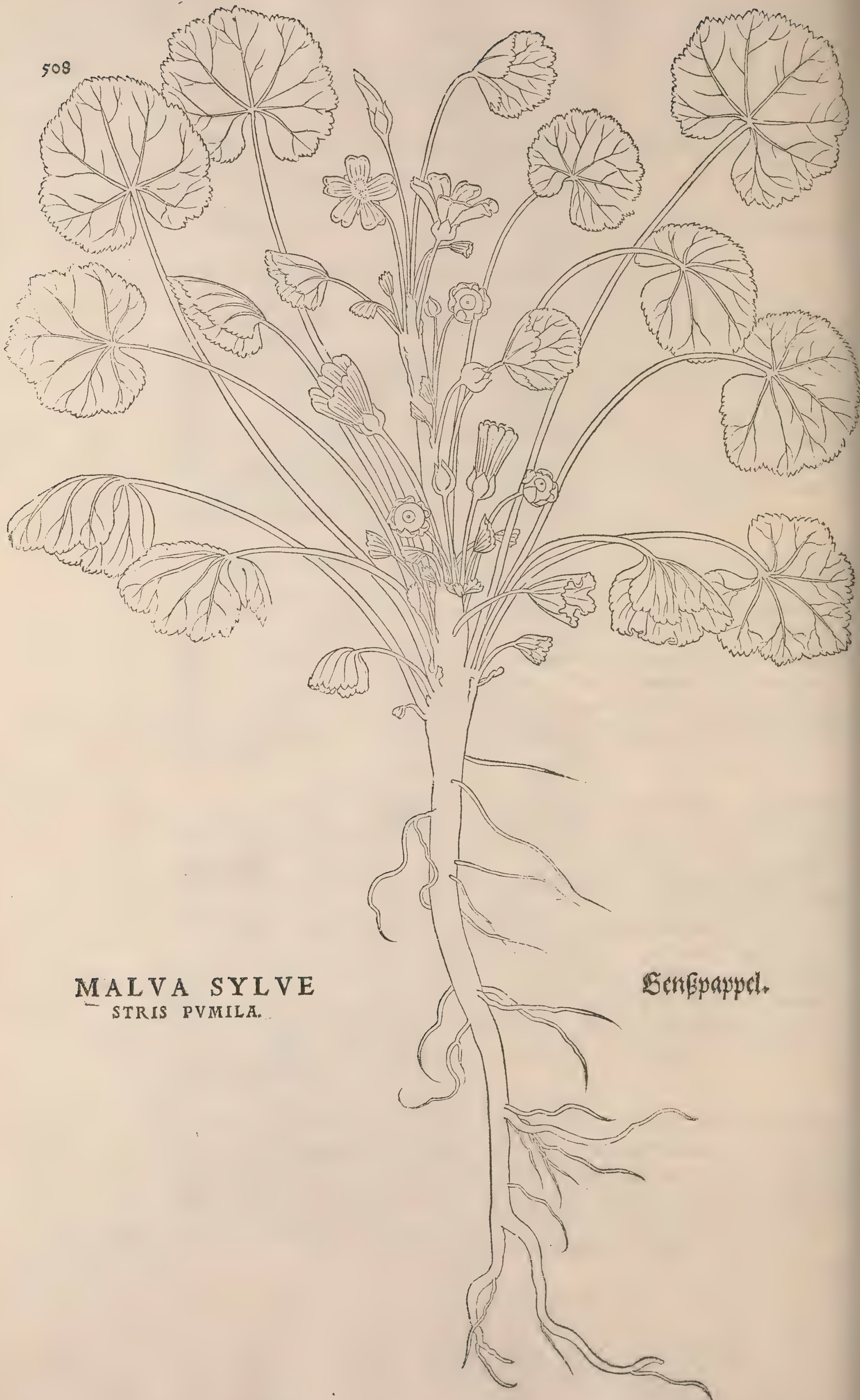
Est tenuium partium, lumbricos in uentre necat, flatus discutit, pituitamq́ incidit. Ad orthopnœas & defluxus capitis facit odoratum, præsertim postquam calefactum fuerit. Dicitur uerò quod si teratur, & cum aceto uentri imponatur, etiam sic lumbricos necare. Et si cum melle fermentetur, & calida aqua hauriatur, calculos in renibus & uesica minuit, urinam cit, menses ducit, & ueluti remedium contra uenena est, si quis ipsum ieiunus assumat.

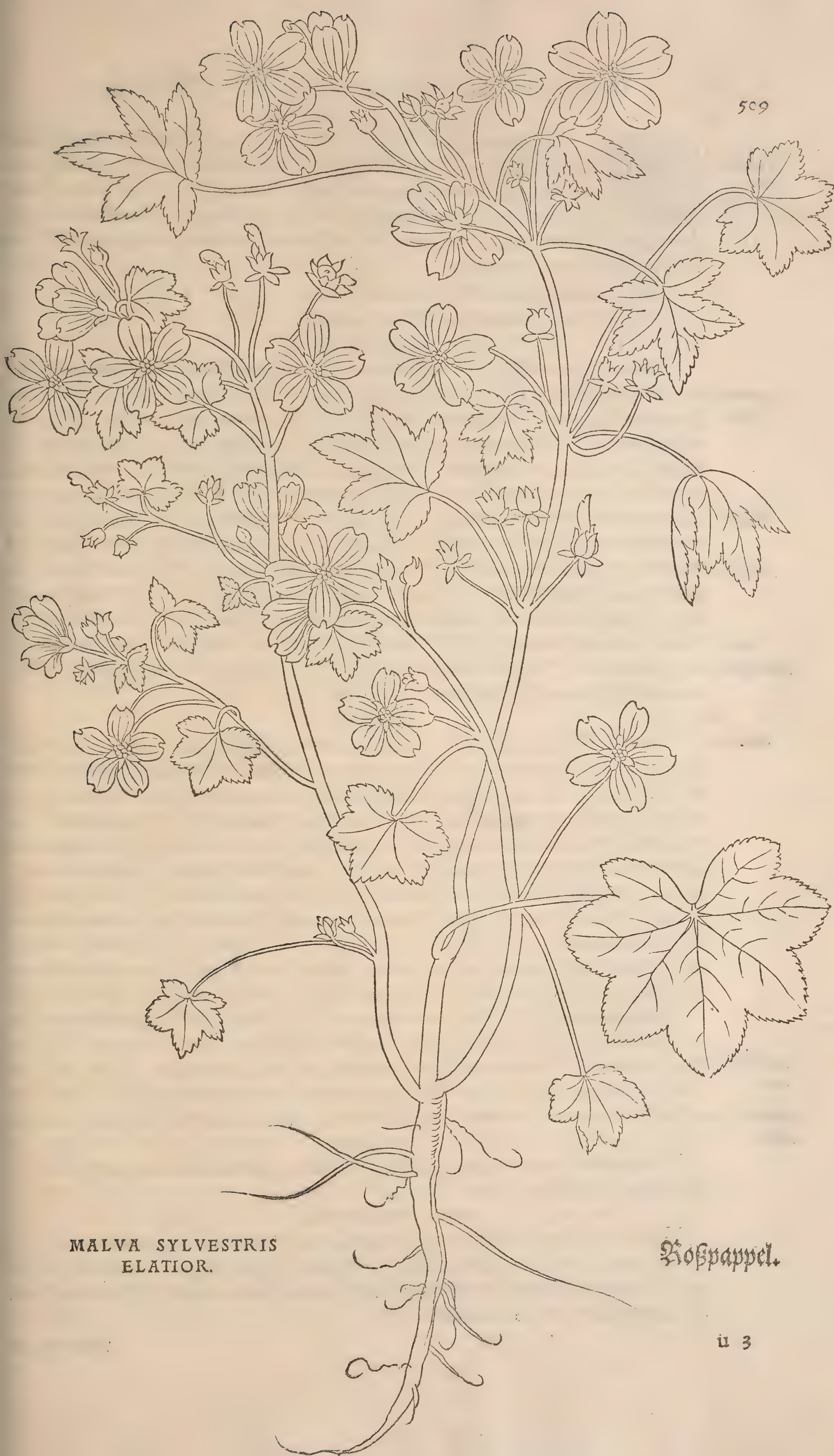
DE MALA-



MALVA
HORTENSIS.

Ernrosen.


MALVA SYLVE
STRIS PVMILA.
Genßpappel.



MALVA SYLVESTRIS
ELATIOR.

Roßpappel.

C

NOMINA.



Malua quare dicta. μαλάσσειν.

ΜΑΛΑΧΗ græcè, Malua latinè, officinis latinum nomen retinuit, Germanicè Pappel dicitur. Malua autem Græcis ab emolliendа aluo nomen traxit: μαλάσσειν enim mollire significat. Quinetiam Latinis Varro Maluam quasi moluam, quod aluum molliat, dictam esse contendit. Antiqui enim ea utebantur in acetarijs cum Lactuca ad subducendam aluum. Vnde Martialis libro decimo ait:

Exoneraturas uentrem mihi uillica maluas
Attulit, & uarias quas habet hortus opes.

GENERA.

Maluarũ genera esse duo Dioscorides & Galenus tradunt. Vna enim hortensis, altera syluestris Malua dicitur. Hortensis, quæ in hortis sata prouenit, Germanis Römische Pappel/uel Ernroß/quod scilicet messis tempore floreant, uel Herbstroß nominatur. Huius iterum uaria sunt genera: alia siquidem rosas purpureas, & has uel simplici uel multiplici foliorũ textura constantes, ut pictura monstrat: alia candidas & iterum foliorũ textura differentes producit. Nos una pictura quatuor hæc hortensis Maluæ genera complexi sumus. Syluestris non quæ in syluis, aut asperis locis, sed quæ in incultis locis sua sponte nascitur, intelligi debet: id quod græca uox χερσαία, qua Dioscorides utitur, maximè docet. Hæc enim Græcis incultam & inelaboratã terram significat, qualis in semitis, pratis, alijsq́ue huiuscemodi ruris & agri partibus est. Erratica hæc seu syluestris Malua itidem in duas distribuitur species: quædam enim pumila est, & humi serpens, hanc Germani Genßpappel/Käß oder Hasenpappel uocant. Quædam altius attollitur, & ferè arborescit, hanc germanicè Roßpappel nominant.

Hortensis Malua. Syluestris. χερσαία. Pumila. Arborescens.

D

FORMA.

Hortensis. Hortensis Malua grandescit in arborem, eiusq́ue scapus tanta magnitudine proficit, ut baculi usum præbeat. Folia huic ampla, circinatæ rotunditatis, multis in ambitu segmentis. Caudex simplex, luxuriosæ proceritatis attollitur, à medio ferè ad uerticem pulcherrimis floribus decoratus, breui admodum pediculo dependentibus, qui uenustate rosis non cedunt, & si suppeteret odor, de principatu certarent. Colore constant purpureo, uermiculatóue & candido. Capitula quędam breuibus innixa petiolis, & leuiter in mucronem fastigiata primùm è caule prosiliunt, ijsq́ue paulatim intumescentibus, prægnantia florũ inuolucra fatiscũt, in quibus dehiscentes rosæ sese pandunt, & explicant in folia quinq́ue, interdum structili quadam serie, ut diximus, numerosa, calycibus apices paucos cõplexis, qui lutei medijs emicant, quibus decidentibus erumpunt purpurea stamina. His fœtus succrescit multipliciter tunicatus, atq́ue in umbilici formam numeroso semine coagmentatus, in quibus cum decussa sunt folia, reliquarum Maluarũ modo semina recluduntur. Syluestris pumila & humi repens, folio rotundo, pingui, & in ambitu serrato constat: caule magno, floribus ex candido purpurascentibus, radice candida. Syluestris altior folio magis laciniato nascitur, floribus ex cœruleo purpureis, radice candida.

Syluestris pumila. Syluestris procerior.

LOCVS.

Hortensis in hortis sata prouenit. Syluestris autem locis incultis, pinguibus potissimum, & humidis.

TEMPVS.

Hortensis floret Iulio & Augusto præsertim mensibus: neque enim flos is ut rosa fugax est, sed diu uigor uitaq́ue durat. Syluestris pumila per totam æstatem, & in maximam autumni partem durat. Arborescens autem Iunio & Iulio mensibus, floribus quammaximè abundat.

A TEMPERAMENTVM.

Malua ſylueſtris digerentis paululum, & emollientis leuiter eſt facultatis. Hortenſis uerò quanto plus habet aqueæ humiditatis, tanto facultate imbecillior eſt. Fructus eius tanto ualidior eſt, quanto & ſiccior. Inter Lactucā, Betam & Maluam id eſt diſcriminis, nempe quod ſicciora ſint ſylueſtria, ſatiua humidiora. Permiſtū eſt Maluę ſucco aliquid glutinoſum, quo Lactuca caret. A refrigerādi facultate maniſeſtè abeſt, ut ante ſumptionē cernere licet, ſi ex ambobus particulatim oleribus, quemadmodū factitare homines conſueuerunt, cataplaſma ad calidum quempiam affectum, qualis eſt eryſipelas, componas, molliuſcula folia diligenter tundens donec ad leuorem redacta ſint exactiſsimum. Tum nanque cognoſces Lactucam maniſeſtè refrigerare, Maluam uerò modicum, & quaſi tepidum quendam calorem obtinere. Facilè hoc olus deorſum labitur, non tantum quia humidum eſt, ſed etiam quia glutinoſum. Si horum trium olerum ſuccos inter ſe compares, tenuis & abſterſorius Betæ, craſsior glutinoſiorq́ue Maluæ, in utriuſq́ue medio Lactucæ ſtatuetur. Hæc Galenus lib. ij. de alimentorū facultatibus. *Sylueſtria ſatiuis ſicciora.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eſui aptior hortenſis multò quàm ſylueſtris. Stomacho noxia, aluum bonam efficit, præſertim caules, inteſtinis & ueſicæ utiles. Folia cruda illita, & cum modico ſale addito melle cōmanducata, ęgilopas ſanant. Verum in inducenda cicatrice, ea ſine ſale utendum eſt. Contra apum ueſparumq́ue ictus illita prodeſt. Et ſi cruda tritaq́ue cum oleo antea ſe inunxerit aliquis, non feritur. Achoras, furfuresq́ue cum urina illita ſanat. Sacris ignibus & ambuſtis decocta folia tritaq́ue utiliter cum oleo imponuntur. Eius decoctum uuluas inſeſsione mollit. Prodeſt eroſionibus inteſtinorum, uuluæ ſedisq́ue, clyſtere infuſum. Ius decoctæ cum radice ſua omnibus letalibus uenenis auxiliatur, ſi continuò à bibentibus reuomatur. Contra phalangiorum morſus remedio eſt. Lac prouocat. Semen eius admixto Loti ſylueſtris ſemine potum cum uino ueſicæ dolores lenit.

B

EX PLINIO.

Maluæ contra omnes aculeatos ictus efficacior uis, præcipuè ſcorpionū, ueſparum ſimiliumq́ue, & muris aranei. Quin & trita cum oleo qualibet earum peruncti antè, uel habentes eas non feriuntur. Folium impoſitum ſcorpionibus torporem affert. Valent contra uenena. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ, aut cum † anetho potæ. Decoctę uerò cum radice ſua, leporis marini uenena reſtringunt: & ut quidam dicunt, ſi uomatur. De eiſdem mira & alia traduntur, ſed maximè, ſi quotidie quis ſucci ex qualibet earum ſorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Vlcera manantia in capite ſanant, in urina putrefactæ lichenas, & ulcera oris cum melle. Radix decocta furfures capitis & dentium mobilitates. Eius quæ unum caulem habet, radice circa dentem qui doleat punge, donec deſinat dolor. Eadem ſtrumas & parotidas panóſque, addita hominis ſaliua, purgat citra uulnus. Semen in uino nigro potum, à pituitis & nauſeis liberat. Radix mammarum uitijs occurrit, adalligata in lana nigra. Tuſsim in lacte cocta, & ſorbitionis modo ſumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextus Niger dicit. Olympias Thebana, abortiuas eſſe cum adipe anſeris. Aliqui purgari fœminas, folijs earum manus plenæ menſura, in oleo & uino ſumptis. Vtique conſtat parturientes ſubſtratis folijs celerius ſolui, protinus à partu reuocanda, ne uulua ſequatur. Dant & ſuccum bibendum parturientibus ieiunis, in uino decocta hemina. Quin & ſemen tritum adalligant brachio, genitale non continentium. Adeóque eæ Veneri naſcuntur, ut ſemen unicaulis aſperſum genitali, fœminarum auiditates augere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta *† aliàs aceto.*

C adalligatas, tenasmo & dysentericis utilissimè infundi. Item sedis uitijs, uel si foueantur. Melancholicis quoque succus datur cyathis ternis tepidus, & insanientibus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ succi. Hic & calculosis, & inflatione, & torminibus, aut opisthotonico laborantibus tepidus illinitur. Et sacris ignibus & ambustis decocta in oleum folia imponuntur, & ad uulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodest, & uesicæ, & intestinorum rosionibus. Vuluas & cibo & infusione mollit in oleo. Succus decoctę pori meatus suaues facit.

EX SYMEONE SETHI.

Ventriculum facilè subit, non solum propter humiditatem, uerumetiã glutinositatem, atq; inprimis si cum oleo & garo offeratur, uino quo editur tempore irrorata. Vesicam, thoracẽ, pulmonemq; iuuat, & raucam uocem lenit. Syluestris malua, ut ferunt, comesta, dolores ex uesparũ morsu tollit. Si quis morsus à uespis aut apibus, succo Maluæ, præsertim syluestris, perungatur, confestim dolore leuatur. Dicitur etiam quod huius decoctum potum, lapides conterit, somnum conciliat, facilemq; partum præstat, si mulier ea crebrius utatur. Illita inflammationes lenit, eaq; quæ indurata sunt emollit. Illud Maluæ peculiare est, ut imposita ictibus uesparum & apum, dolores leuet.

DE MYRICE. CAP. CXCIII.

NOMINA.



Tamariscus. MYPIKH Græcis, Myrice & Tamarix Latinis, officinis Tamariscus, Germanis Tamarisck & Porst nominatur.

GENERA.

D Dioscorides duo Tamaricis genera facit. Vna enim syluestris est, qualis est ea quæ in plerisq; Germaniæ locis prouenit, quamq; hic pictam damus. Altera satiua, quæ priori in cæteris similis est, nisi quod fructifera est, & minimè, ut illa, sterilis.

FORMA.

Syluestris arbustum frutéxue humilis est, ramis ex herbaceo fuluoq; colore uariegatis, folijs Sabinæ aut Erices, flore muscoso, qui demum in pappos euolat. Satiua cætera similis est syluestri, fructum tamen gallæ non dissimilem profert, qui gustu inæqualiter adstringit.

LOCVS.

Proxime paludes, resides stagnantesq; aquas nascit. Syluestrisq; copiosa in Germania ad Rhenum & Isarum, insignes fluuios, prouenit. Satiua in Syria & Ægypto, ubi procerissimas æquat arbores, gignitur.

TEMPVS.

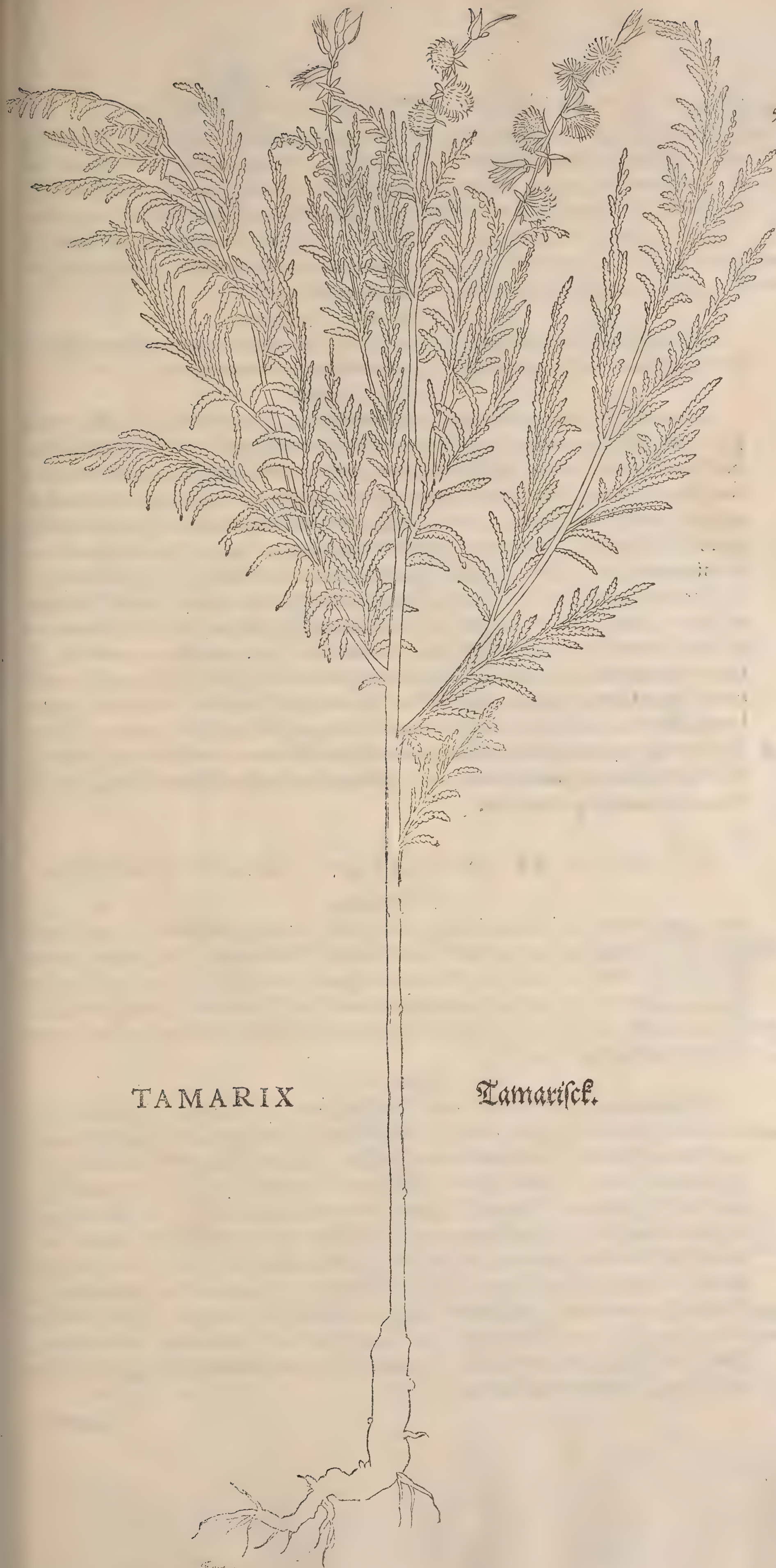
Perpetua coma frondet.

TEMPERAMENTVM.

Myrice abstergentis est ac incidentis facultatis, absq; perspicua desiccatione: habet uerò etiam adstrictionẽ nonnullam. Cæterum fructus & cortex non paucam sortita est adstrictionẽ, adeò ut gallæ omphacitidi seu immaturæ proxima sint, nisi quod acerbitas euidens est in galla, sed Myrices fructui temperatura inest inæqualis: immista est enim naturæ eius multa partium tenuitas, atque uis abstergendi, quod sanè gallæ haud inest. Porrò Myricæ combustæ cinis admodum desiccatoriæ facultatis est, plurimam abstergendi facultatem habens, pauxillam adstringendi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Fructu uice gallę in oris oculorumq; medicaminibus utuntur. Cruentis sputis in potu


TAMARIX
Tamarisck.

C potu, cœliacis, fœminarũ fluxionibus, morbo regio, & phalangiorũ morsibus prodest. Oedemata illitus reprimit. Cortex eadem quæ fructus potest. Decoctum foliorum cum uino potum, lienem minuit. Ad dolorem dentium in collutionibus salutare est, & mulierum fluxionibus in desessionibus. Aptè his in quibus pediculi & lendes abundant circunfunditur. Cinis lignorum eius appositus profluuiũ ex utero supprimit. E trunco eius nonnulli potorios calices fabricant, quibus in lienosis pro poculo utuntur, quò datus in ijs potus proficiat.

Calices potorij ex trunco tamaricis.

EX GALENO.

Myrice prodest admodũ lieni indurato, decoctis cum aceto aut uino radicibus, siue folijs, siue extremis ramulis. Sanat uerò etiam dentium dolores.

EX PLINIO.

Lenæus sanari ea carcinomata in uino decocta tritaq; cum melle dicit. Ad lienem præcipua est, si succus eius expressus in uino bibatur. Adeoq; mirabilem eius antipathiam cõtra solum hoc uiscerum faciunt, ut affirment, si ex ea alueis factis bibant sues, sine liene inueniri. Et ideo homini quoque splenetico cibum potumq; dant in uasis ex ea factis. Lignum & flos & folia & cortex in eosdem usus adhibent, quanquam remissiora. Datur sanguinem reijcientibus cortex tritus, & contra profluuia fœminarum, cœliacis quoq;. Idem tusus impositusq; collectiones omnes inhibet. Folijs exprimitur succus. Ad hæc eadem & in uino decoquuntur: ipsa uerò adiecto melle gangrenis illinuntur. Decoctum eorum in uino potum, uel impositum cum rosaceo & cera sedat. Sic & epinyctidas sanant. Ad dentium dolorem auriumq;, decoctum eorum salutare est. Radix ad eadem, similiter & folia. Hæc amplius ad ea quæ serpunt imponuntur cum polenta. Semen drachmæ pondere aduersus phalangia & araneos bibitur. Cum altilium uerò pingui furunculis imponitur. Efficax
D & contra serpentium ictus, præterquam aspidum. Necnon morbo regio, phthiriasi, lendibusq; decoctum infusum prodest, abundantiamq; mulierum sistit. Cinis arboris ad omnia eadem prodest.

DE MECONE RHOEADE. CAP. CXCIIII.

NOMINA.



Papauer rubeũ.

MHKΩN ῥοιὰς Græcis, Papauer rhœas, hoc est, fluidum aut erraticum Latinis, Papauer rubeum officinis & herbarijs, Germanis à strepitu quem ludentes pueri harum folijs concauo pugno impositis, altera palma incussa ædunt, Klapperrosen/ quasi dicas crepitaculares rosas, & Glitschen/ & wild Magen/ ac Kornrosen appellant. Rhœas autem à flore, qui ei protinus decidit, dictum est.

Rhœas unde dictum.

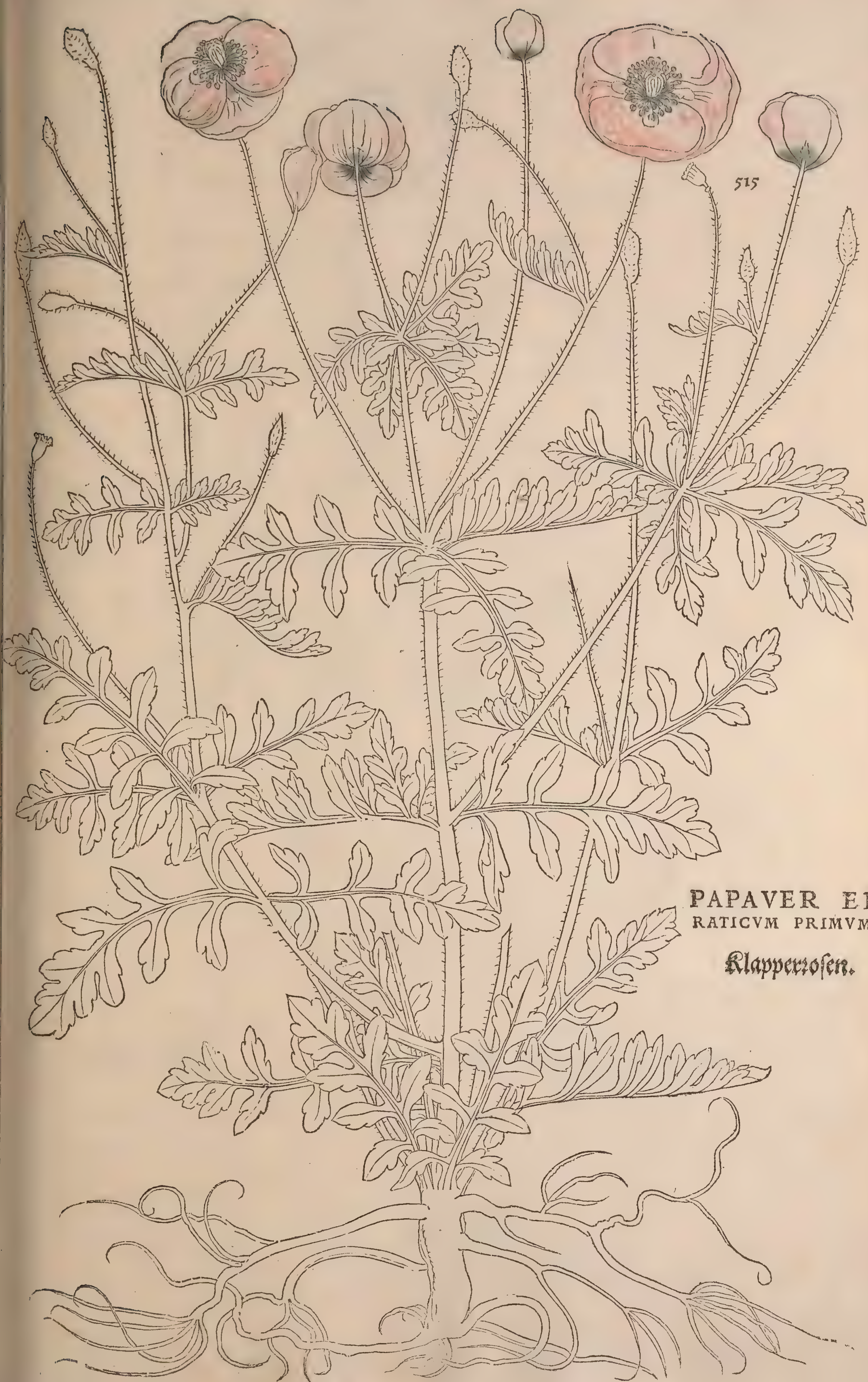
FORMA.

Folia Erucæ, aut Cichorio similia, & incisa habet, longiora tamen & aspera. Caulem † lanuginosum, rectum, asperum, cubitalem. Florem puniceum, & aliquando candidum, similem syluestris Anemones flori. Caput oblongum, minus tamen quàm Anemones. Semen rufum. Radicem oblongam, subalbam, minoris digiti crassitudine, amaram. Ex qua deliniatione omnibus perspicuũ fit, herbam quam Papauer rubeum hodie uulgò nominant, esse Rhœada, quod sit folio Erucæ, laciniato, scabro, & longiore: caule lanuginoso, recto, aspero, cubitali: flore syluestris Anemones puniceo, nonnunquã albo, oblongo capite: semine rufo, radice longa, subalbida, minoris digiti crassitudine, gustu amara. Errant itaque qui Anemonem esse arbitrantur, quod folia eius, quæ Coriandri sunt, euidentissimè reclament. Nos Rhœadis utriusque picturas damus. Vnius, atqueadeo primi, quod Erucæ folia habet, alterius quod Cichorij.

† aliàs iunceum

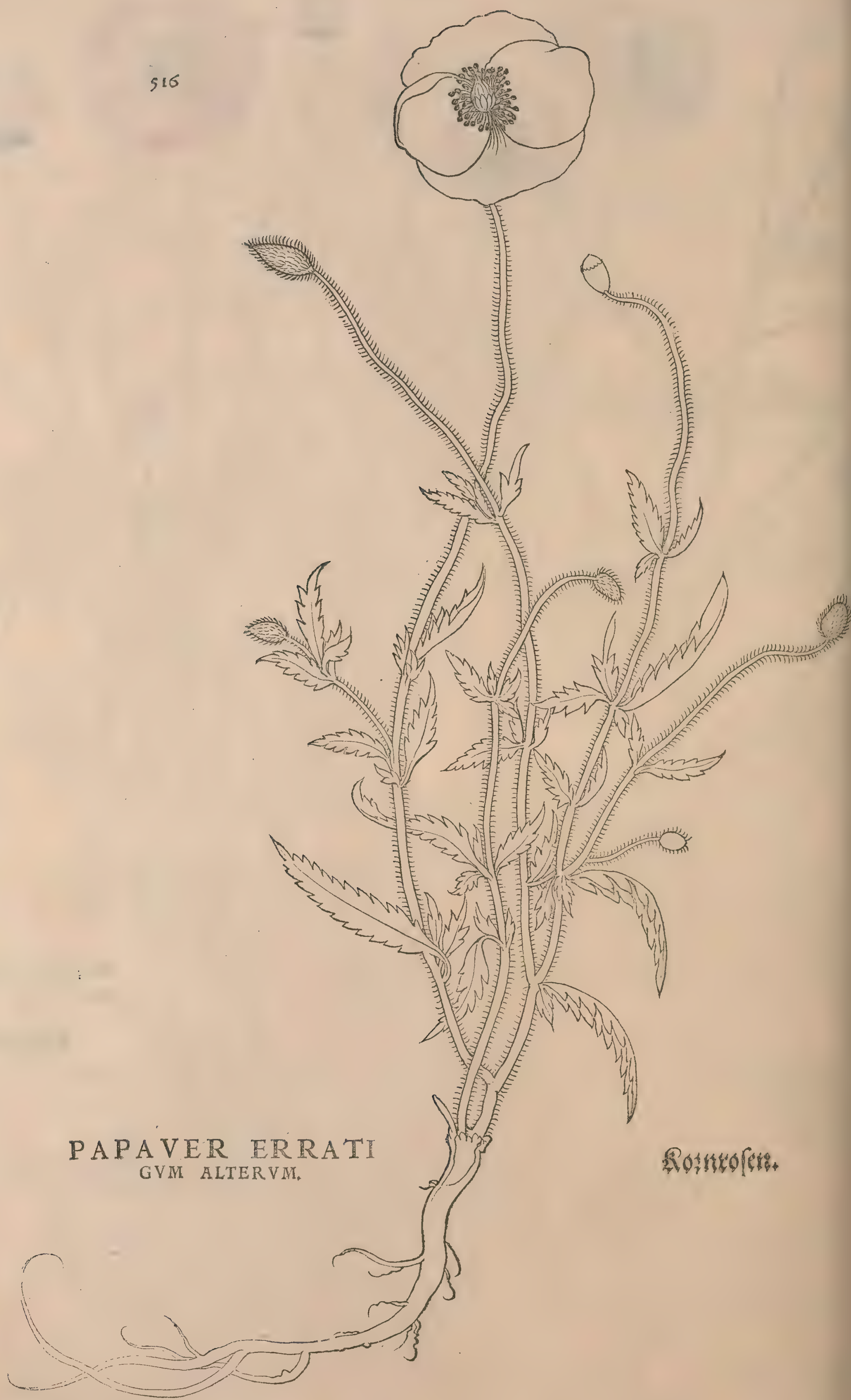
Papauer rubeũ nõ est Anemone.

LOCVS.



PAPAVER ERRATICVM PRIMVM.

Klapperrosen.



PAPAVER ERRATI
GVM ALTERVM.

Kornrosen.

A

LOCVS.

Naſcitur in aruis & ſegetibus paſsim.

TEMPVS.

Vere & æſtate dum frumenta meſſem appetunt, floret: quo etiam tempore decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat, ut alia genera Papaueris.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius Papaueris quinque ſéxue capita cum tribus uini cyathis decocta donec ad duas reducantur, potui dabis quibus ſomnum accerſere uolueris. Semen acetabuli menſura cum aqua mulſa potum, aluum leniter emollit. Ad idem præſtandũ mellitis & dulciarijs immiſcetur. Folia cum calycibus illita inflammationes ſanant. Eorundem perfuſione & fotu ſomnus allicitur.

EX GALENO.

Papauer quoddã Rhœas nuncupatˀ, quod ſcilicet celeriter flos eius defluat. Huius ſemen ualidius refrigerat, ita ut nequaquam eo quis innoxiè ſolo uti poſsit, uelu ti ſatiuo melli admiſcens. Admodũ uerò ita ſumptum ſomnum conciliat. Sed & pu ſillum eius inſpergunt ijs quæ ex melle conficiuntur bellarijs, placentis & panibus.

EX PLINIO.

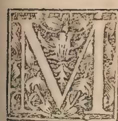
Aluum exinaniunt capita quinq; decocta in uini tribus heminis: pota ſomnum faciunt.

EX RECENTIORIBVS.

Sacro igni medetur. Mulierum menſtrua profluuia compeſcit. Sanguinem è naribus fluentem iecori impoſitum ſiſtit. Lingua ex decocto eius lota, ardorem faucium ſanat. B Pudendorũ tumores detumeſcere facit. Temporibus illitum, phreneticis ſomnum conciliat. Calidos oculorum dolores linteo impoſitum mitigat. Vnde rurſus omnibus liquet, Papauer hoc rubrum non eſſe Anemonem, quod ſcilicet hæc ipſa contrarias planè facultates obtineat.

DE MECONE SATIVO. CAP. CXCV.

NOMINA.



HKΩN ἥμερος græcè, Papauer ſatiuum latinè dicitur. Officinæ antiquũ nomen retinuerunt. Germanicè Magſomen oder Mān uocatur. Dictum autem Græcis μήκων à μὴ κονεῖν, hoc eſt, non miniſtrando, quod ſuis fungi munijs ueſcentes non patiatur. *Mecon quare appelletur.*

GENERA.

Satiui Papaueris duplex genus, albũ uidelicet, cuius flos & ſemen candidũ: & nigrum, quod ſemine nigro cõſtat. Nos utrunq; genus una pictura complexi ſumus.

FORMA.

Folijs conſtat longis, per ambitum ſerratis, nulloq; pediculo cauli adhærentibus: floribus uel candidis, uel ex candido leniter purpureis: capitibus oblongis, in quibus ſemen atrum uel candidum.

LOCVS.

Paſsim in hortis ſatum prouenit.

TEMPVS.

Æſtate floret, ac ſubinde ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat, ſicut omnia alia Papaueris genera, in quarto ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cõmunis ipſis refrigerandi uis eſt: proinde folia & capita in aqua decocta fotu


PAPAVER
SATIVVM.
Magſomen.

A somnum accersunt. Bibitur & decoctum contra uigilias. Capita trita & cum polenta cataplasmatis mixta, ignibus sacris & inflammationibus prosunt. Oportet autem uiridia ipsa tundere, & in pastillos conformare, siccatosq; reponere ac uti. Capita per se etiam ad dimidias in aqua decocta, dein iterũ cum melle dum humor densetur crassescatq; decocta, eclegma medicamentũ efficiunt, dolorẽ mitigans in tussi, fluxionibus arteriæ & cœliacis affectionibus. Efficacius redditur adiecto Hypocistidis succo & Acacia. Papaueris nigri semen tritum cum uino bibitur contra fluxiones alui & fœminarum profluuia. In peruigilijs fronti temporibusq; cum aqua illinitur. Eiusdem liquor plus refrigerat, inspissat, siccatq;. Erui quantitate sumptus dolorem leuat, somnum conciliat & concoquit. Tussi atque cœliacis affectibus auxiliatur. Maiori autem copia haustus nocet, lethargicos efficiens, & interimit. Ad dolores capitis cum rosaceo perfusus facit. Aures dolentibus cum amygdalino, myrrha & croco instillatur. In oculorum inflammationibus cum tosto oui luteo & croco. Igni sacro & uulneribus cum aceto, podagris cum lacte mulieris & croco sedi pro balano subditus, somnum allicit.

EX GALENO.

Satiui Papaueris semen panibus utiliter ceu dulciarium inspergitur, non secus ac Sesamum. Candidius nigriore præstat, uimq; refrigerandi habet, ideoq; somnificum est. Si uerò liberalius sumatur, soporem etiam inducet, ægreq; concoquetur. Tussim præterea ex thorace & pulmone compescit. Confert aduersus tenues ex capite destillationes. Corpori nullum notatu dignum exhibet nutrimentum.

EX PLINIO.

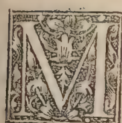
Candidi semen tostum in secunda mensa cum melle apud antiquos edebatur. Calyx ipse teritur & bibitur somni causa. Semen elephantijs medetur. E nigro Pa-
B pauere lacteus succus scapo inciso exprimitur, qui densatur, & in pastillos tritus in umbra siccatur, non ui soporifera modò, uerum si copiosior hauriatur, etiam mortifera per somnum: opion uocant. Semine eius trito in pastillos, è lacte utuntur ad somnum. Item ad capitis dolores cum rosaceo. Cum his aurium dolori instillatũ. Podagris illinitur cum lacte mulierum. Sic & folijs ipsis utuntur ad sacros ignes. Item uulnera cum aceto. Ego tamen damnauerim collyrijs addi, multoq; magis quas uocant lexipyretas, quasq; pepticas & cœliacas. Nigrum tamen cœliacis in uino datur.

EX SYMEONE SETHI.

Melius est album quàm nigrum. Somnificam uim habet, & difficilis est concoctionis, parumq; nutrit. Si autem cum melle edatur, semini genitali adijcit. Prodest & thoraci, & asperæ arteriæ, ac tussi. Ventrem sistit, etsi quidam falso putauerunt ipsum mouere, cum contrariam habeat uim. Lædit caput, si copiosius sumatur, idemq; aggrauat. Sunt qui ipsum conterunt, & uigilantiũ fronti imponunt, in hoc ut somnum conciliet. Cæterũ nigrum Papauer frigidius est, & magis somniferũ, adeò ut si quis eo immodicè utatur, somno profundo similiter lethargicis capiatur. Cum rosaceo impositum capiti, eiusdem dolores à calore ortos sanat. Dicitur etiam quod illitum cum lacte muliebri & croco, podagricos iuuet. Huius lachryma uenenum est. Nigri autem succus est uocatum opium.


PAPAVER
CORNICVLATVM.
Gelb ölmagen.

A NOMINA.



ΗΚΩΝ κερατῖτις Græcis, Papauer corniculatum Latinis, officinis Papauer cornutum, Germanis Gelb ölmagen appellatur. Corniculatum à fructu, quem producit, cornu modo inflexo nominatum eſt. *Papauer cornutum.*

FORMA.

Folia habet candida, hirſuta, Verbaſco ſimilia, per ambitũ Papaueris ſylueſtris modo ſerrata: caulem etiam ſimilem, florem luteum pallidúmue, fructum paruum ut cornu inflexum, fœnigræci corniculo ſimilem, unde & nomen inuenit. Semen puſillum, nigrum quale Papaueris. Radicem in ſuperficie terræ herentem, nigram, craſſam.

LOCVS.

Dioſcorides in maritimis & aſperis locis prouenire ait. In Germania tamen noſtra non niſi ſatum fuerit naſcitur.

TEMPVS.

Iunio floret menſe. Semen autem circa meſſes legitur.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum eſſe, facultates eius, & in guſtu nitroſitas, ſatis oſtendunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix ad dimidias cocta in aqua & pota, iſchiadas, & iecinoris affectus ſanare poteſt. His etiam qui craſſas & araneoſas faciunt urinas prodeſt. Semẽ acetabuli menſura cum aqua mulſa potum, aluum leniter purgat. Folia præterea floresq́ cum oleo illita cruſtas emarginant. Eadem inuncta iumentorum argema ac nubeculas emendant.

EX GALENO.

B Papauer corniculatũ nominatum quidem eſt à fructu leuem inuerſionẽ habente, ueluti & fœnumgræcũ, ut bouis cornu ſimile eſſe uideatur. Vim habet incidendi & abſtergendi. Proinde radix herbæ in aqua decocta ad dimidium, iecinoris affectus adiuuat. Folia & flores, ſordida admodum & maligna ulcera iuuant. Sed ab his abſtinere oportet ulceribus iam purgatis: adeò enim abſtergere ualent, ut & puræ quoque carnis nonnihil eliquent. Hoc facultatum robore non ſordes duntaxat, ſed & cruſtam ulceribus detrahit.

EX PLINIO.

Semen aluum purgat dimidio acetabulo in mulſo. Folia trita cum oleo, argemas iumentorũ ſanant. Radix acetabuli menſura cocta in duobus ſextarijs ad dimidias, datur ad lumborum uitia & iecinoris. Carbunculis medentur ex melle folia.

DE MORO. CAP. CXCVII.

NOMINA.

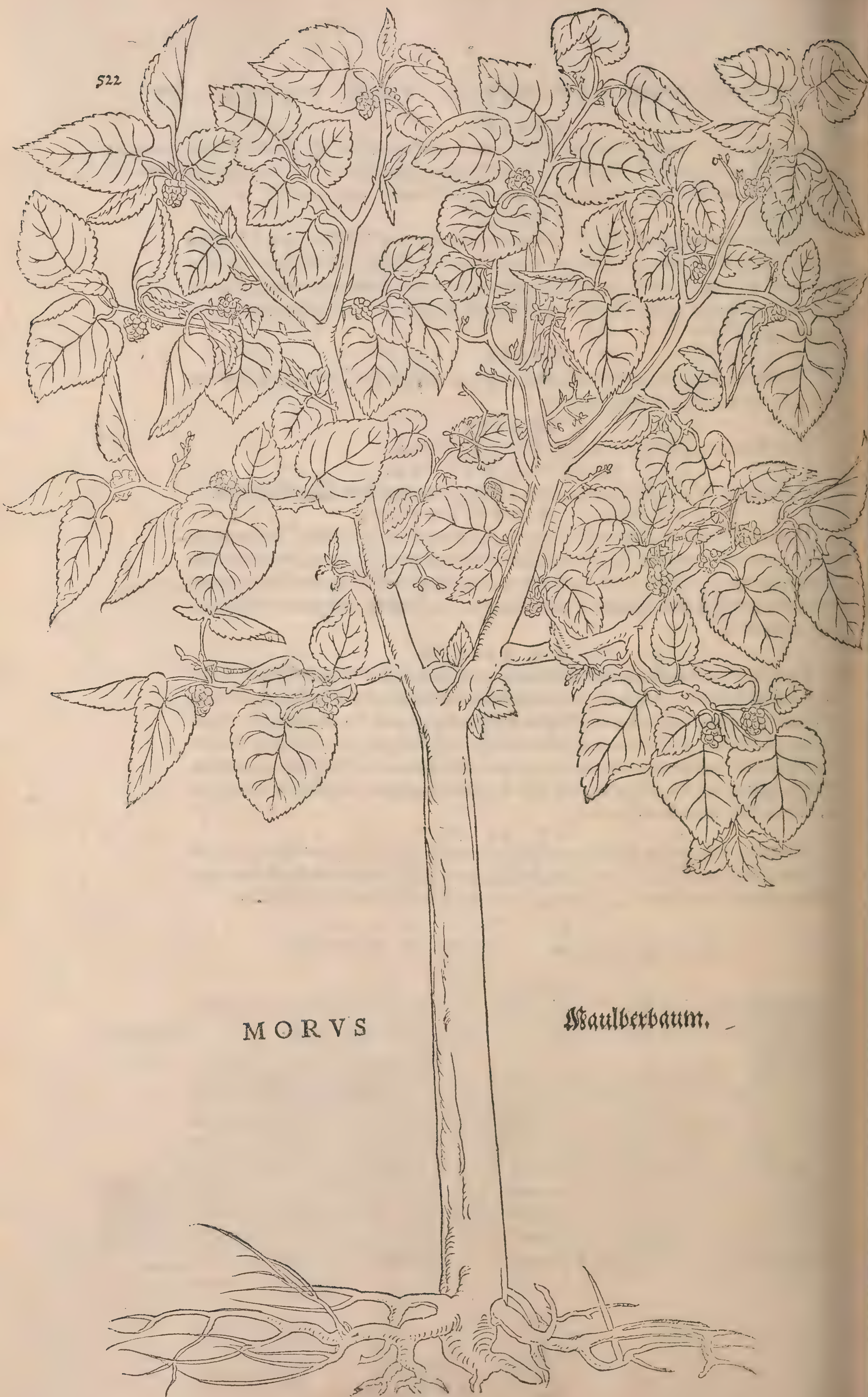


ΟΡΕΑ, ἢ συκαμινέα Græcis, Morus Latinis, officinis & uulgaribus herbarijs Morus celſi, Germanis Maulberbaum appellatur. *Morus celſi.*

FORMA.

Morus arbor notior eſt quàm ut deſcribi deſideret. Folia autem rotunda ferè habet, niſi quod in ſummo ſint acuminata, in extremitatib. ſerrata, & ad Menthæ hortenſis primi & ſecundi generis folia accedentia. Flores lanugineos, fructum ſtatim ab ortu candidum, cum pubeſcit rubrum, ubi maturuit atrum. Non eſt certè ſilentio tranſeundum, quod Mori folijs quadraginta ferè diebus à Vergiliarum exortu uſq; ad ſolſtitiũ paſti uermiculi, qui σῆρες Græcis, Latinis bombyces ac Seres nominantur, ſericeũ uellus, quo turget uterus, pedibus explicantes conficiunt: nulla enim in re alia natura ſagacior deprehendit, nec ars aliquid ab ijs accepiſſe uidebitur, in quo ingenioſius laborauerit, ſi tam multas dum id uellus perfici- *Seres uermiculi unde nutriantur, & eorundem mirandam metamorphoſis.*

 tur na-


MORVS
Maulberbaum.

A tur naturæ mutationes, & artis dum ad uitæ usum disponitur labores æstimemus. Appetente siquidem uere oua, piscium ouis haud dissimilia, linteolo chartæúe adhærescentia, quæ proximo autumno produxerunt, radijs solis exponuntur, aut calido in loco, hypocausto nimirum, seruantur. Quo fit ut uermiculi excludantur exigui, qui mox Mori folijs nutriuntur, quoad grandiores facti fuerint: tum statim penulæ cuiq; chartaceæ, uel potius inuolucra conficiuntur, quibus inclusi mirabili naturæ opere lanitio sese inuoluunt, ac congesto glomeri se condentes, postquam suum nendi obierunt munus emoriuntur, adeò ut semestris tantum illis apud nos uita sit. Mortuis testacea subinde tunica inducitur, qua aliquot diebus obducti reuiuiscunt, ac ascitis sibi alis in uolucres papiliones degenerant, qui assiduè inuicem insidentes coëuntesq;, tandem relictis ouis milij forma & colore, quibus sua rediuiua proles sequente anno renascitur, iterũ moriuntur, atqueadeo cum nullius præterea sint usus abijciuntur. Oua autem ad ueris usq; initia seruantur. Hanc mirificam metamorphosin quam nõ raro summa cum admiratione ac delectatione sum contemplatus, non potui non cõmemorare, quò studiosis uermiculorum istorum qui Mori folijs pascuntur natura prorsus perspecta esset.

LOCVS.

Nascitur in hortis quibusdam. Amat autem inprimis loca calida sabulosaq;. Gaudet fossione & stercore.

TEMPVS.

Nouissima urbanarũ germinat, nec nisi exacto frigore, ob id dicta sapientissima arborum. Proinde cum hanc germinare uiderimus, frigus minimè timendum erit. *Morus sapientissima arborũ.*

TEMPERAMENTVM.

Immaturus Mori fructus ubi exaruerit admodũ adstringit. Maturus autem me
B diocriter adstringit. Cortex radicis arboris amaritudinis cuiusdam & purgantis facultatis particeps est. Folia & germina quodammodo media temperie inter adstrictionem & purgatoriam facultatem sunt prædita.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Mori fructus aluum soluit. Facilè corrumpitur. Stomacho inimicus est. Præstat hoc idem eius succus. Decoctus autem æreo uase, aut insolatus, magis adstringit. Admixto mellis exiguo, ad fluxiones, nomas & tonsillarũ inflammationes facit. Augetur uis eius adiecto scissili alumine, galla, croco & myrrha, item tamaricis semine, iride & thure. Mora uerò immatura sicca tusaq;, Rhois uice obsonijs miscent̃, & cœliacos iuuant. Radicis cortex decoctus in aqua & potus aluum soluit. Latos uentris lumbricos expellit: ijs quoq; auxiliat̃ qui aconitũ hauserũt. Folia trita & cum oleo illita, ambustis igne medentur. Decocta in aqua cœlesti cum uitis & nigræ fici folijs capillos tingunt. Succus foliorum cyathi mensura potus, phalangiorum morsibus auxiliatur. Corticis & foliorum decocto colluuntur utiliter in dolore dentes. Colligitur per messem succus, circũfossa & secta radice arboris: inuenitur enim postridie concretus, qui in dolore dentiũ utilis est. Tubercula discutit, & aluũ purgat.

EX GALENO.

Mori fructus maturus uentrẽ quidẽ subducit: immaturus arefactus medicamentum fit satis cõstringens, adeò ut ad dysenterias & cœliacos affectus, aliosq; omnes qui ex fluxionum sunt genere efficax sit. Contunditur autem & obsonijs miscetur, ueluti Rhois fructus: aut si cui ita uideatur, ex aqua aut uino bibitur. Porrò quod maturorum succus ad stomatica medicamenta sit utilis, propter eam uidelicet quæ inest illi adstrictionem, neminem latet. Preterea ad alia complura particularia, quæ mediocrem poscunt adstrictionẽ, competit. At immatura præter acerbitatẽ aciditate etiam participant. Tota quoq; arbor in omnibus suis partibus mistam aliquam obtinere facultatem ex constringente & purgante compositam uidetur. Attamen in radicis cortice purgatoria cum quadam amaritudine exuperat, adeò ut & latum

C lumbricum interficiat. In alijs autem partibus constringens uincit. In folijs tamen & germinibus media quodammodo cōprimentis & subducentis facultas est. Cæterum Mora ubi in uentriculum purum, & prima fuerint ingesta, citissimè per intestina transeunt, & alijs cibis suo ueluti ductu uiam struunt. Verum secundo loco assumpta, aut prauum in uentre humorē inuenientia, celerrimè alijs unà cum cibis corrumpunt, extraneā quandam atq; inexplicabilem corruptelam inducentia similiter Cucurbitis. Tametsi enim fugacibus hæc omnia sint esculentis innocentiora, corruptione tamen nisi uelociter deorsum concedant, non secus ac Pepones, uitiantur. Porrò quando uentriculi os squalidum calidumq; erit, tum sicut peponibus, ita & Moris utendum. Tale nanq; iecur etiam tunc esse necesse est. Immatura Mora ab arbore decerpta, siccataq;, in hyemem reponunt, ut sibi medicamē ex ijs parent, utile ad dysenteriam, aluiq; diuturnum fluorem persanandū. Quod quidem facilè descendant fortè eis usuuenit sola substantiæ humiditate & lubricitate, fortè etiam admistione acrioris facultatis, quæ stimulandę ad excretionem aluo sit satis. Nam adstringens qualitas adeò nihil ad deiectionem opitulatur, ut etiam reprimere sistpereq; sit nata. Proinde Moris exiguam quandam eius facultatis portiunculam inesse cōijcio, cuius permagna in purgantibus medicamentis habetur: quæ facit non solum ut facilè deijciantur, uerumetiā ut diutius morata in uentre corrumpantur. Quod si corruptionem effugiant, omnino quidem humectant, sed non planè refrigerant, nisi frigida accipiantur. Parcissimè corpus alunt, similiter ut Pepones, haud tamen uomitum cient, nec stomacho ut illi aduersantur.

DE MYRRHIDE. CAP. CXCVIII.

D

NOMINA.

Cicutaria.

Error de duplici Cicuta.



YRRIS ἡ μύῤῥα Græcis, Myrrhis Latinis, uulgaribus herbarijs Cicutaria, quod scilicet caule & folijs Cicutæ simillima sit. Hac similitudine quidam decepti, ueram esse Cicutam putauerunt, cum tamen ab ea, uiribus potissimū, diuersissima sit. Germanis Wilderkorffel appellatur.

FORMA.

Cicutæ caule & folijs similis est, radicem obtinet longam, teneram, rotundam, odoratam, in cibo non insuauem. Hæc tota Dioscoridis deliniatio, nulla prorsus reclamante nota, herbæ cuius effigiem damus pictam suffragatur. Siquidem caule striato, folijs & flore Cicutæ simillima est, adeò ut eam nonnulli à Cicuta discernere nesciant. Radicem etiam habet longam, teneram, rotundam, cibo iucundam & odoratam.

LOCVS.

Passim in hortis & pratis nonnullis prouenit.

TEMPVS.

Maio mense loca in quibus nascitur huius floribus quasi candicant.

TEMPERAMENTVM.

Ex secundo est ordine excalfacientium, adiuncta partium tenuitate.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Phalangiorū morsibus radix Myrrhidis succurrit cum uino pota. Menses purgat & secundas educit. Cocta in sorbitione tabidis utiliter datur. Ferunt præterea aliqui eam bis térue die potam ex uino in pestilentialibus constitutionibus, à morbo seruare incolumes.

EX GALENO.

Radix eius menses mouet, quæq; in thorace & pulmone sunt expurgat.

EX PLINIO.

Cit menstrua & partus cum uino. Aiunt quoque eandem potam in pestilentia salutarem


MYRRHIS
Wildkörffel.

C salutarem esse. Subuenit & phthisicis in sorbitione. Auiditatem cibi facit. Phalangiorum morsus restringit. Vlcera quoque in facie aut capite succus eius in aqua triduo maceratæ sanat.

DE MELILOTO. CAP. CXCIX.

NOMINA.

Sertula cur dicta.
Corona regia.



ΕΛΙΛΩΤΟΣ Græcis, Melilotus, Sertula campana, & Corona regia Latinis dicitur. Meliloti nomen officinæ retinuerunt. Sertulam uerò dixerunt, quod flos eius coronamentis dicatus sit, & quia ex ea antiquitus coronæ & serta factitata sint. Coronam autem regiam, quoniam luteis floribus supernè coronetur.

GENERA.

Vulgaris Melilotus.
Primum genus nō est uera Melilotus.

Tria Meliloti hodie faciunt genera. Primum uulgarē, statim à radice fruticosam, cubitalem, folio fœnigræci minuto ac lentè fimbriato, flosculo luteo, odoris suauis, tereti per ramos diffuso semine. Hoc quanquam tertio generi, quod nos uerum esse putamus, folijs & floribus simile sit, tamen cum nullam gustu præ se ferat adstrictionē, quam summè requirunt Dioscorides, Galenus & alij ueteres medici, & præter amaritudinē haud exiguam acrimoniā habeat, fit ut inter Melilotos, meo quidem iudicio, rectè cōnumerari non possit. Hinc est quod nos infrà, hanc alio nomine dignati sumus, Saxifragamq; luteam appellauerimus.

Germanica Melilotus.

Alterum aspectu cano, Croci flore, folijs Trifolij, minutissimis, ut paulò pòst fusius dicemus. Hoc sanè genus nos Melilotum germanicā uocauimus, quod illa, & non prior, in Germania nostra pro uera Meliloto sit usurpanda, ob adstrictionem illam manifestam quam gustu præfert. Accedunt folia quæ pinguia sunt, & flores Croci colorē referentes,
D quos Dioscorides requirit. Sententiā nostram confirmat antiquus manuscriptus herbarius, qui hanc pro Meliloto pingit. Neq; obstat quod hæc herba non admodum odorata sit: fatemur enim non esse laudatissimam Melilotum, sed eam quam Germania nostra profert. Nam quum Plinio lib. xxi. cap. xi. teste, Melilotus ubiq; nascatur, suam quæuis habeat ferè regio necesse est. Nihil igitur mirum si huic herbæ non adsint singulæ notæ, quas illi ueteres Græci & Latini attribuunt. Satis autem est ei mistam quandam, nempe adstringentē & digerentem inesse facultatem, haud secus quàm optimæ. Germani hanc herbā nominant Vnser frawen schüchlin/uel wilden klee.

Italica Melilotus

Tertium genus nos optimam & legitimam esse arbitramur Melilotū, quam nos maioris discriminis causa Italicam nuncupauimus, quod mos sit patrius Germaniæ nostræ, omnia ferè peregrina uocare Italica. Germanicè itaq; haud ineptè welscher Steinklee nominabitur.

FORMA.

Melilotus Germanica.
Italica.

Vulgaris Meliloti descriptionē inuenies suo loco. Germanica, herba est humilis, palmi altitudine, folio pratensis Trifolij, pingui & cano, flore pisi, minore tamē, luteo, semine in siliquis, radice rufa. Italica, quam è Campania allatam in Germaniam arbitror, caulem habet subrufum, rotundū, folium fœnigræci, in ambitu serratum, flore luteo, odorato, semine in siliqua lunata, ut pictura luculenter ostendit. Tota etiam herba odorata est, ut hinc etiam conijcere liceat ueram esse Melilotum.

LOCVS.

Germanica passim in pratis Germaniæ, montosis potissimum, nascitur. Italica in Germania, nisi sata fuerit, non prouenit. In Campania uerò circa Nolam, Dioscoride teste, copiose nascitur.

TEMPVS.

Floret ferè per integram æstatem utrunque genus. Siliquas tamen in fine Iulij & Augusto mense proferunt.

TEMPE-



MELILOTVS GERMANICA.

Vnser frawen schůchlin.



MELILOTVS
ITALICA.

Welscher Steinklee.

A

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ eſt facultatis: habet enim quiddam adſtringens, ſed & diſcutit & maturat: copioſior enim in ea eſt ſubſtantia calida quàm frigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Melilotus adſtringendi facultatẽ obtinet. Mollit omnes inflammationes, præcipuè autem oculorũ, uteri, ſedis & teſtium in paſſo decocta & illita. Aliquando autẽ addito oui luteo aſſato, aut fœnigræci farina, aut lini ſemine, aut polline molario, aut capitulis Papaueris, aut Intybo. Recentes meliceridas per ſe cum aqua, & achoras cum creta Chia & uino aut galla illita ſanat. Stomachi dolorẽ cum uino cocta, & cruda cum antedictis leuat. Aurium etiam dolores crudæ expreſſus ſuccus, & cum paſſo inſtillatus ſedat. Capitis dolorem lenit, cum aceto & roſaceo inſperſa.

EX PLINIO.

Melilotos oculis medetur cum lacte, aut cum lini ſemine. Maxillarũ quoq; dolores lenit, & capitis cum roſaceo: item auriũ è paſſo, quæq; in manibus intumeſcunt uel erumpunt. Stomachi dolores in uino decocta, uel cruda tritaq;. Idem effectus eſt ad uuluas. Teſtes uerò & ſedem prociduam, quæq; ibi ſunt uitia, recens ex aqua decocta, uel ex paſſo. Adiecto roſaceo illinuntur ad carcinomata. Deferueſcit in uino dulci. Peculiariter & contra meliceridas efficax.

DE MANDRAGORA. CAP. CC.

NOMINA.



ΜΑΝΔΡΑΓΟΡΑΣ, ἢ κιρκαία Græcis, ἀνθρωπόμορφος Pythagoræ, Latinis canina aut terreſtris mâlus, officinis Mandragora, Germanis Alraun dicitur. Qui Circæam uocarunt, nomen illi à Circe fecerunt, quoniam creditur radix eius ad amatoria conducere. Pythagoras hauddubiè ab humana forma, quam radix eius referre uidetur, Anthropomorphon appellauit. Hinc ſumpta occaſione, agyrtæ & impoſtores illi circũforanei radices humana effigie inſignitas circunferunt, quas Mandragoras eſſe teſtantur, cum tamen conſtet eas eſſe fictitias, & manu factas ex cannarum radicibus humana ſpecie ſculptis, poſtea plantatis. Naſcuntur autem ſubinde radiculæ paruæ, quæ repræſentant capillos, barbam, pectinis pilos, & ex terra eum acquirunt colorem, ut radices eſſe appareant. Sunt & alia multa quæ nebulones illi fabulantur ut pecuniam ab imperitis extorqueant, quæ cõmemorare in præſentia nihil attinet. Terreſtrem mâlum Romani dixerunt, quod mâla proferat, nec in altum ut reliquæ arbores ſurgat.

B *Circæa quare dicta Mandragora.* *Anthropomorphos cur nominata.* *Agyrtarum commentum.* *Terreſtris mâlus.*

GENERA.

Duo Dioſcoridi & Plinio Mandragoræ ſunt genera. Mas candida eſt, μώριον Græci uocant. Huius hic effigiẽ, citra tamen poma, quæ habere non potuimus, damus. Fœmina nigra, Græcis θριδακίας à ſimilitudine foliorum appellata. Theophraſtus tamen lib. vi. de hiſtoria plantarũ, cap. ij. tertium quoddam genus Mandragoræ conſtituere uidetur, cuius fructus ſit μέλας, καὶ ῥαγώδης, καὶ οἰνώδης τῷ χυμῷ, hoc eſt, niger, acinoſus, & ſapore uinoſus. Et niſi hoc genus à priorib. diuerſum eſſe ſtatuas, diſcrepare inter ſe non leuiter Theophraſtũ & Dioſcoridẽ neceſſe eſt fatearis. Nam Dioſcorides palàm aſſerit poma priorum duorũ generum uitellis ouorũ eſſe ſimilia, & pallida: contrà Theophraſtus nigra, acinoſa, ut diximus, & ſapore uinoſa eſſe tradit. Accedit quod idem Theophraſtus eodẽ loco Mandragoræ caulem tribuat, perinde atque Plinius, quem Dioſcorides penitus aufert: ut hoc nomine neceſſe ſit hæc omnia ad tertium hoc genus Mandragoræ referre, quod nos tamen infrà inter Solani genera recenſebimus, ubi etiam eius picturam offendes.

Mas. *Fœmina.* *Locus Theophraſti explicatu difficilis.*

FORMA.

Fœmina anguſtiorib. & minoribus quàm Lactuca folijs eſt, grauiter odoratis & uiroſis,

Fœminæ.



MANDRAGORA
MAS.

Alraun mennle.

A uirosis, per terram sparsis, iuxtaque folia pomis uitellis oui similibus, pallidis, odoratis, in quibus semen quale pyri, radicibus magnis, binis ternisue, sibi inuicem implicitis, in superficie nigris, intus candidis & crassi corticis. Caulem uerò non fert. Maris folia sunt magna, candida, lata, læuia ut Betæ. Mâla duplo maiora quàm fœminæ, croci colore, cum aliqua grauitate odorata, quæ comedentes pastores quadantenus soporantur. Radix supradictæ similis, maior tamen candidiorque. Orbata & hæc est caule.

LOCVS.

Prouenit in syluis & umbrosis locis. Nunc in hortis etiam plantatur.

TEMPERAMENTVM.

Mandragora uincentem habet facultatem refrigeratoriam, adeò ut tertij sit ordinis refrigerantium. Veruntamen nonnihil etiam caloris inest, & in pomis humiditatis. Radicis cortex non tantum refrigerat, sed & desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus colligitur è cortice recentis radicis tuso & prælis subiecto, quem insolatum cum iam cõcreuerit, in fictili uase reponere oportet. Colligitur itidem è pomis succus, ignauior tamen. Delibratur radicis cortex, & traiectus lino ad usum suspenditur. Quidam Mandragoræ radices in uino ad tertias decoquunt, & traiectũ per colum ius seruant, utentes cyathi unius mensura in peruigilijs, & doloribus, & in his quos sine doloris sensu secare aut urere uoluerint. Potus obolorum duorũ pondere cum mulsa aqua Mandragoræ liquor, pituitam, nigramque bilem ueratri modo purgat. Verum maiore copia potus uitam adimit. Miscet medicamentis ocularibus, & ijs quæ dolores finiunt, pessis quoque emollientibus. Per se semioboli pondere appositus, menses & fœtus trahit. Sedi pro balano subditus somnũ facit. Ra-
B dix ebur emollire fertur, si senis horis cum eo decocta sit, & in quam uoluerit aliquis formam fingi & formari facilem reddere. Folia recentia, oculorũ & quas ulcera excitarunt inflammationibus cum polenta illita prosunt. Discutiunt eadem omnẽ duritiem, abscessus, strumas, tuberculaque, quinque aut sex diebus leniter cõfricata. Stigmata sine ulceratione delent. Folia condita sale seruantur in eosdem usus. Radix autẽ trita ex aceto ignibus sacris, & serpentium ictibus ex melle aut oleo medetur. Strumas atque tubercula ex aqua disijcit. Articulorũ dolores cum polenta sedat. Conficitur citra coctionẽ uinũ è cortice radicis. Ternæ minæ in uini dulcis metretã conijciuntur. Dantur ex eo terni cyathi, ijs qui secari, aut uri debent, ut antè dictum est. Siquidẽ nullo tunc afficiuntur dolore, eò quod somno quodam pressi torpescant. Mâla olfactu, & comesta soporem afferunt. Potest idem & eorũ succus. Nimius tamen eorundem usus obmutescere facit. Semen mâlorum potum uterum purgat, appositumque cum sulphure ignem non experto rubra fœminarum profluuia sistit. Colligitur ex radice liquor, ea scarificata multifariam, & eo quod erumpit, in cauum uas recepto. Est autem liquor succo efficacior. Sed non ferunt omnibus locis liquorem radices, idque experientia ostendit.

EX GALENO.

Soporem conciliandi uim habent Mandragoræ poma. Radicis cortex ualentissimus est, reliquum quod intus est imbecillum existit.

EX PLINIO.

Succus fit & è mâlis & è caule, deciso cacumine, & radice punctis aperta aut decocta. utilis hæc uel surculo. Concisa quoque in orbiculos seruatur in uino. Succus non ubique inuenitur, sed ubi potest, circa uindemias quæritur. Odor grauis eius, sed radicis & mâli grauior. Mâla matura in sole siccantur. Succus ex ijs sole densatur: item radicis tusæ, uel in uino nigro ad tertias decoctę. Folia seruantur in murijs efficacius, aliàs recentium succus pestis est: sic quoque uires noxiæ. Grauedinem

C afferunt etiam olfactu, quanquã mala in alijs terris mandantur, nimio tamẽ odore obmutescunt ignari. Potu quidem largiore etiam moriuntur. Vis somnifica pro uiribus bibentium. Media potio cyathi unius. Bibitur & contra serpentes, & ante sectiones punctionesque, ne sentiantur. Ob hæc satis est aliquibus somnũ odore quæsisse. Bibitur & pro Elleboro duobus obolis in mulso. Ad strumas radix Mandragoræ ex aqua bibit. Articulis prosunt folia cum polenta, uel radix recens tusa cum cucumere syluestri, uel decocta in aqua. Cum cerato apostemata & ulcera tetra, folia Mandragoræ recentia sanant. Radix uulnera cum melle aut oleo.

DE MALIS INSANIS. CAP. CCI.

NOMINA.



QVAE mâla insana hodie appellantur, & à Neapolitanis Melanzana, ab alijs amoris poma, à Germanis uerò Melantzan/ num ueteribus cognita fuerint asseuerare non ausim. Non latet tamen Hermolaum in Corollario suo in ea esse sententia, ut putet esse tertiã Mandragorę speciem, quam Morion uocant. Quam tamen sententiam cur non probem, facit inprimis Theophrastus, qui lib. vi. de historia stirpium cap. ij. eius fructum esse nigrum, acinosumque scribit, qualia mala insana non sunt. Dein quod Morij fructus letalis sit, mala uerò insana minimè, ut paulò pòst dicemus. Mala autem insana dicta sunt, nõ quod letalia sint, sed quod difficulter concoquantur. Amoris autem poma, quod propter elegantiam & pulchritudinem digna sint quæ amentur.

Mâla insana non sunt tertia Mandragoræ species.

Mâla insana cur dicta.

Amoris poma quare uocata.

GENERA.

Duo sunt malorum insanorum genera. Aliqua enim purpurea ferè tota, aliqua
D uerò lutea, aut candorem aliquem præ se ferentia. Primi generis poma germanicè braun Melantzan/ alterius autem, geel Melantzan uocantur.

FORMA.

Mala insana in frutice nascuntur, qui Personatiam propemodum caule & folijs refert. Differunt autem huius folia à Personatiæ, quod longiora, magisque laciniata sint. Flores habet purpureos, speciosos, sex folijs è calatho stellatim radiatis, fructus oblongi mali forma & magnitudine, in quibus semen siliquastro non dissimile. Radicem multis capillatam fibris luteamque.

LOCVS.

In hortis apud nos seruntur, sed frequenter in fictilibus & pensilibus fenestrarũ hortis. Et eodem cultu quo cucumeres & melones gaudent.

TEMPVS.

Floret Augusto & Septembre mensibus, ac subinde fructum profert.

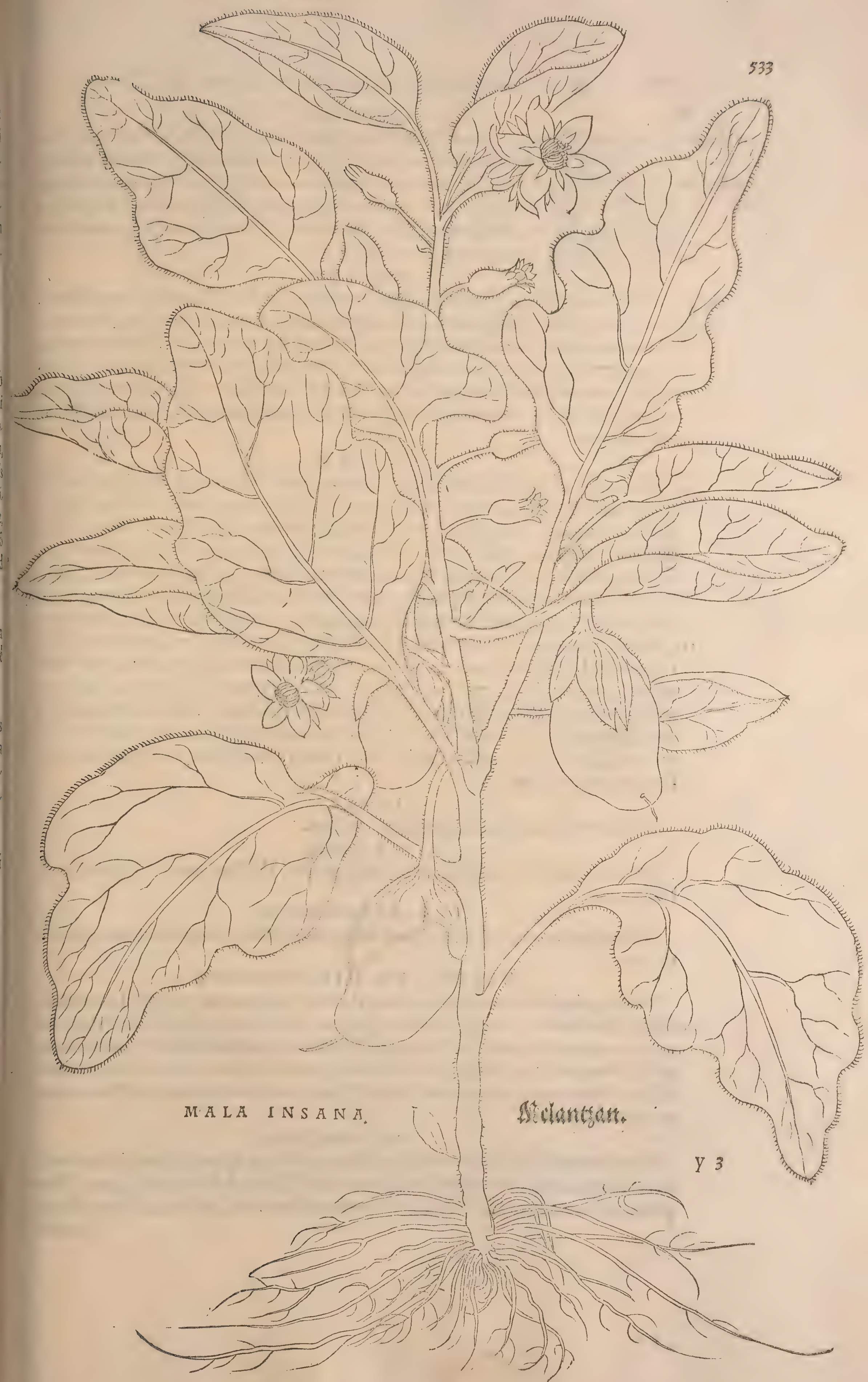
TEMPERAMENTVM.

In his malis hauddubiè ut in cucumere esculento, aut fungo, frigida & humida temperies superat.

VIRES.

Nullum, quod sciam, in medicina usum habent. Eduntur autem à nonnullis ex oleo, sale & pipere fungorũ modo cocta. Alij ubi paululum inferbuerunt igni, in orbiculos uel taleolas digerunt, & in acetarijs ex oleo, uel pipere & aceto comedunt. Salgamarij in muria acida seruant, cibo per hyemem & uer ori grato, sed tamen qui ægrius concoquatur. Quid multa? delicatorum & omnia degustare uolentium cibus est malum insanum. Quare qui sanitatis studio aliquo tenentur, ij statim nomine ipso territi, usum illorum euitabunt.

DE NYM-


MALA INSANA.
Melantzan.

C

NOMINA.

Nenuphar.

Nymphæa cur dicta.



ΥΜΦΑΙΑ Græcis, Nymphæa Latinis, officinis Nenuphar barbara uoce nominatur. Germanis Seeblům / Wassermåhen. Nymphęæ autem nomen sibi uendicasse uidetur, quod aquosa amet loca: uel, ut ex ueteribus aliqui fabulati sunt, à Nympha, quæ zelotypia Herculis intabuit & mortua est, inq; palustrem hanc plantam mutata.

GENERA.

Candida. Lutea. Duo eius genera. Vna enim à flore candido, Lilij simili, candida appellatur. Germanicè weiß Seeblůmen. Altera itidem à floribus, qui lutei sunt, lutea nominatur. Germanicè geel Seeblůmen. Possent etiam radicibus discerni, cum prior nigra, altera uerò candida cōstet, adeò ut hoc nomine prima candida, altera autem nigra diceretur. Multò uerò consultius est à floribus, quàm radice discrimen sumere, quòd illi nunquam non oculis expositi sint, radices autem non nisi effossæ intueri posint.

FORMA.

Prima, folia Ciborio similia habet, minora tamen & longiora, quadantenus super aquam eminentia, aliqua tamen etiam sub aquis, plura ab una radice prodeuntia. Flos candidus, Lilio similis, in medio quod croceum sit obtinens. Hic cum defloruerit rotundus, & mâlo circunferentia, aut Papaueris capiti similis, colore niger fit. In quo sanè semen clauditur nigrum, latum, densum, gustu glutinosum. Caulis illi læuis, minimè crassus, niger, Ægyptiæ fabæ similis. Radix nigra, aspera, clauæ persimilis. Hæ singulæ notæ alteri Nenuphari uocato quadrant. Folio enim conD spicitur orbiculato, læui, herbaceo, amplo, in stagnantibus aquis supernatante: flore candido, Lilio simili, in medio croceum habente, & cum defloruerit capite Papaueris, in quo semen latum, amarum, pingue. Caulis gracilis est & læuis. Radix nigra & ampla, dulcis, nodosa, clauæ formam repræsentans. Altera folia antedictę similia habet, sed radicem albam & asperam: florem luteum, splendentem, rosæ similem. Quæ itidem notæ in uniuersum omnes alteri Nenuphari, quæ luteis est floribus, respondent.

LOCVS.

Nascitur in paludibus & aquis stagnantibus.

TEMPVS.

Flores in fine Maij & Iunio mense colliguntur. Radices autem in autumno effodiuntur.

TEMPERAMENTVM.

Nympheæ tum radix, tum semen refrigerandi & citra morsum desiccandi uim obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix prioris sicca cum uino pota, cœliacis & dysentericis prodest. Lienem absumit. Stomachi uesicæq; doloribus illinitur. Alphos ex aqua exterit. Alopecias cum pice imposita sanat. Eadem contra Veneris insomnia bibitur, siquidē ea compescit. Paucis diebus, si quis continuò bibat, genitale infirmat. Idem semen potum efficit. Alterius quæ lutea dicitur, radix & semen contra muliebria profluuia ex uino nigro bibuntur.

EX GALENO.

Nymphęæ radix & semē, uentris profluuia cohibent, semenq; genitale siue per somnia, siue alio pacto immodicè profluens retinēt. Iuuāt dysentericos. Cęterū Nymphæa quæ candidā radicē habet, potentioris est facultatis, ut & muliebri profluuio medea-


NYMPHAEA
CANDIDA.
Weiß Seeblůmen



NYMPHAEA
LVTEA.

Geel Seeblůmen.

A medeatur. Verum & hæc, & ea quoque quæ atram habet radicem, ex uino nigro austero bibitur. Porrò nonnullam etiam abstergendi uim obtinent, ita ut alphos & alopecias sanent. Ad alphos uerò macerantur aqua, ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior est ea cuius radix nigra est, sicut ad alia, cuius alba.

EX THEOPHRASTO.

Nymphæa trita plagæ imposita sanguinem sistere traditur. Vtilis & ad difficultates intestinorum pota.

EX PLINIO.

Venerem in totum adimit Nymphęa, semel in quadraginta dies pota. Insomnia quoque Veneris à ieiuno pota, & in cibo sumpta. Illita quoque radix genitalibus, inhibet nō solum Venerem, sed effluentiam genituræ: ob id corpus alere, uocemq; dicitur. Semen cum uino potum dysentericis auxilio est. Tenesmo radix eiusdem ex uino bibitur. In uino quoque pota lienem consumit. Dolores uesicæ sedat ex uino. Manantia sanat ulcera. Maculas omnes emendat. Trita plagis imponitur. Vlceribus, priuatim ijs quæ calceamento facta sunt, prodest arida infricata.

DE NAPY. CAP. CCIII.

NOMINA.



NAPY, ἢ σίναπι græcè, Sinapis & Sinapi latinè uocatur. Officinæ nomen retinuerunt. Perperā tamen faciunt, quod altero genere pro Eruca, quam suo loco depinximus, utunt̃. Germanicè Ʒam oder Gartensenff nominatur. Sinapis autem nomen è Græcia uenit in Latiū, censetq; dictum Athenæus lib. ix. Dypnosoph. Sinapi, ὅτι σίνεται τοὺς ὦπας ἐν τῇ ὀδμῇ, hoc est, quod olfa
B ctum luminibus officiat. Pleraq; Græcia Napy nominat quasi Naphy, ut idem eodem in loco interpretatur, quoniam non sine natura sit, sed acri & proinde incommoda donetur. Alij Napy per priuationem uidelicet νήπυον, quasi immitè dici uolunt, quoniam acrimoniæ uehementis particeps sit.

Officinarum error.

Sinapis unde dicta.

Napy curuocatum.

GENERA.

Sinapis duo inueniuntur genera, folijs, floribus & semine distantia. Primum siquidem genus rapitiam frondem exprimit, floremq; luteum obtinet, ac semen album profert. Nos à floribus luteis germanicè geelen Gartensenff nominauimus. Alterum in Erucæ folium laciniatur, floreq; albicante, & semine uesco pulloq; constat. Nos genus hoc ab albicantibus floribus weissen Gartensenff appellauimus, ut esset huius aliqua ab Erucæ nomenclatura diuersitas, quam Germani simpliciter weissen Senff uocant.

FORMA.

Primum caulem habet hirsutum, longum, ramosum, folia rapi, minora tamē & asperiora, flores luteos, siliquas rotundas ac hirsutas, plenas semine candicante. Alterum genus itidem hirsuto caule præditum est, minore tamen, folijs Erucæ, maioribus tamen ac latioribus, laciniatis, floribus albicantibus, crucisq; effigiem referentibus, siliquis teretibus & oblongis, semine pullo rufescentéue refertis.

LOCVS.

Vtrunq; in hortis satum prouenit. Et quamuis nullo cultu plerunq; germinet, terram tamen aratam & congestitiam magis amat.

TEMPVS.

Floret utrunq; Iunio ac Iulio mensibus, eodemq; tempore semen in siliquis suis profert.

TEMPERAMENTVM.

Sinapi calefacit & desiccat quarto ordine.

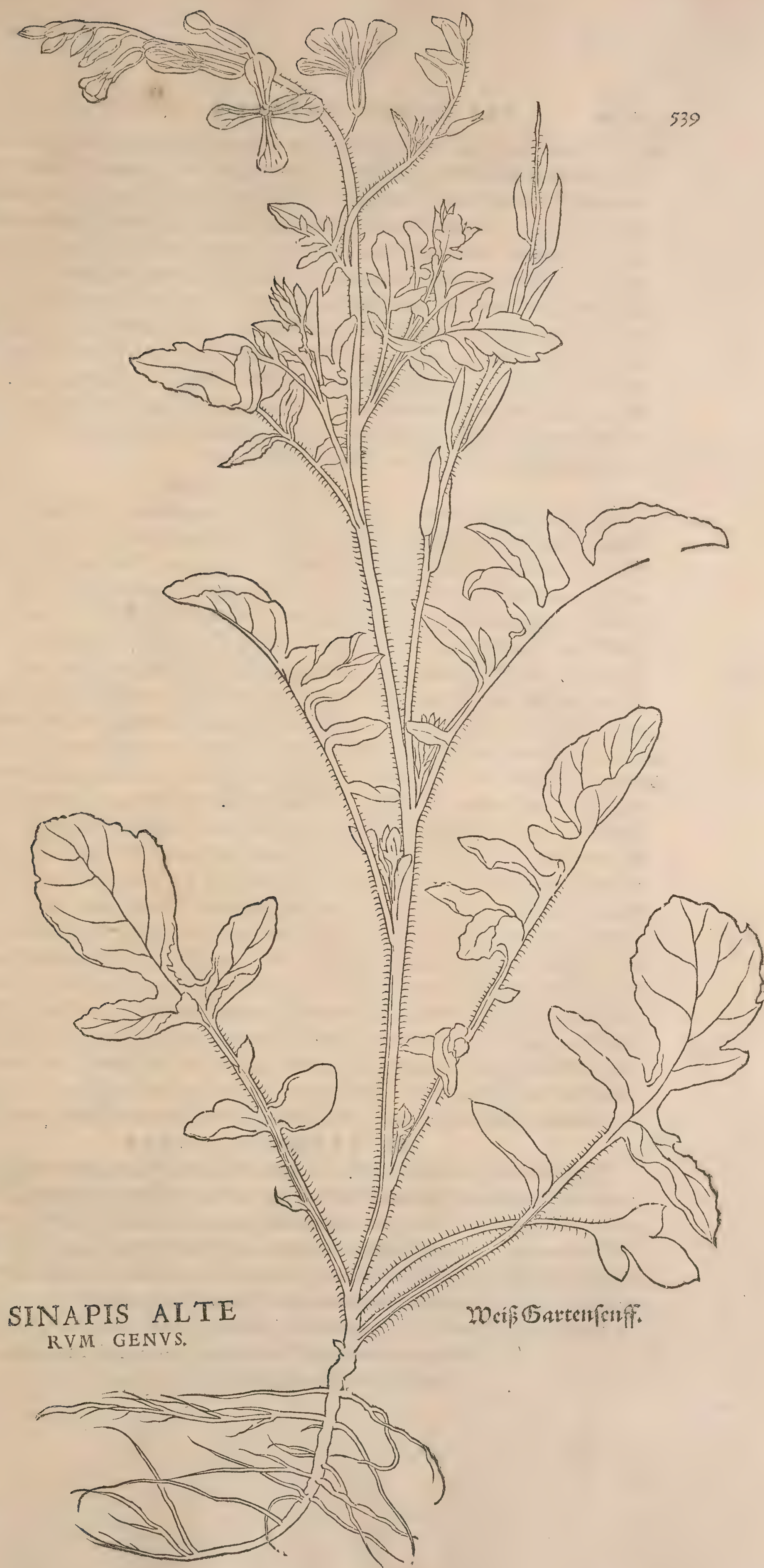
VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calfaciendi, extenuādi & extrahendi uim habet. Cōmanducatū capitis pituitā elicit.



SINAPI PRI
MVM GENVS.

Geeler gartensenff.



SINAPIS ALTE
RVM GENVS.

Weiß Gartensenff.

C cit. Succus eius hydromeliti mixtus contra tonsillarum præduros tumores, ac ueterem callosamq; arteriæ scabritiē conuenienter gargarizatur. Tritum naribus admotum, sternutamenta ciet. Comitialibus quoq; auxiliatur. Fœminas uuluæ strangulatu oppressas excitat. Lethargicis, deraso capite, illinitur. Ficis ammistum & impositum donec rubescat locus, ad coxendicum cruciatus, lienes, & omnis generis diuturnos dolores confert, cum permutandæ passionis causa ex alto in cutis superficiem aliquid trahere uoluerimus. Alopecijs illitum medetur. Faciem purgat. Sugillata cum melle, aut adipe, aut cerato delet. Ex aceto contra lepras, & feras impetigines perungitur. Aridum contra febrium circuitus bibitur, aut potui polentæ modo insperfum. Extrahentibus emplastris, scabiemq; extenuantibus utiliter ammiscetur. Grauitati aurium & sonitui, tritum cum fico impositum prodest. Succus ad hebetudines oculorum & palpebrarum scabritiem illinitur. Exprimitur autem ex uiridi adhuc semine succus, & in sole siccatur.

EX PLINIO.

Sinapi Pythagoras principatum habere ex his, quorum sublime uis feratur, iudicauit: quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad serpentiū ictus & scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum uenena discutit. Contra pituitam tenetur in ore donec liquescat, aut gargarizatur cum aqua mulsa. Ad dentium dolorem manditur. Ad uuam gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho utilissimū contra omnia uitia, pulmonibusq;. Excreationes faciles facit in cibo sumptum. Datur & suspiriosis. Item comitialibus tepidum cum succo cucumerū. Sensus atque sternutamenta capitis purgat, aluum mollit, menstrua & urinam ciet. Et hydropicis imponitur. Cum fico & cumino tusum ternis partibus comitiali morbo. Et uuluarum conuersionē suffitum excitat odore aceto mixto. Item lethargi-
D cos: & si uehementior somnus lethargicos premat, cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico & aceto. Veteres dolores thoracis, lumborum, coxendicū, humerorum, & in quacunque parte corporis ex alto uitia extrahenda sunt, illitum caustica ui emendat pustulas faciendo. At in magna duritia sine fico impositum: uel si uehementior urigo timeatur, per duplices pannos. Vtuntur ad alopecias cum rubrica, psoras, lepras, phthiriases, tetanicos, opisthotonicos. Inungunt quoq; scabras genas aut caligantes oculos cū melle. Succusq; tribus modis exprimitur in fictili, calescitq; in eo in sole modicè. Exit & è cauliculo succus lacteus, qui ita cum induruit, dentiū dolori medetur. Semen ac radix cum immaduere musto, conteruntur, manusq; plenæ mensura sorbentur ad firmandas fauces, stomachum, oculos, caput, sensusq; omnes. Mulierū etiam lassitudines, saluberrimo medicinæ genere. Calculos quoque discutit, potum ex aceto. Illinitur & liuoribus sugillatisq; cum melle & adipe anserino, aut cera Cypria. Fit & oleum ex semine madefacto in oleo expressoq;, quo utuntur ad neruorum rigores, lumborumq; & coxendicum perfrictiones.

EX SYMEONE SETHI.

Sinapi uim habet dissoluendi & discutiendi humiditates quæ in capite & stomacho sunt. Confert etiā lienis affectib. à humiditate & flatu procreatis. Item quartanis morbis, qui ex adusta pituita contracti sunt: ad hæc & podagris à pituita factis. Officit uerò uisui, & calido capiti, ac iecori. Adiuuat concoctionē & distributionē ciborum crassarū partium. Minuit quæ in uentriculo sunt humiditates. Illitum lepris, eas in melius mutat. Linguas etiam humiditate grauatas siccat. Si cum melle sumatur, tusses resoluit. Cum caricis uerò ischiadicis illitum, & lienosis utile est: trahit enim quæ intus sunt ad corporis superficiem. Suffitum uerò & incensum, serpentes fugat.



z

C

NOMINA.



Oleander.

Rhododaphne cur dicta.

ΝΗΡΙΟΝ, ἡ ῥοδοδάφνη, ἡ ῥοδόδενδρον Græcis, Nerion & Rhododendron Latinis, officinis & barbaris Oleander, Germanis Olander dicitur. Rhododaphnen autem Græci dixerunt à roſæ floribus & lauri folijs, quæ fruticis huius præcipuæ ſunt notæ. Nec refert quod Dioſcorides amygdalæ folijs eius folia cõparauerit, lauro enim & amygdalæ nõ diſsimilis magnopere foliorũ figura eſt. Fecit idem roſæ flos & arbor, ut eadẽ gens Rhododendrũ nominauerit.

Rhododendros quare.

FORMA.

Notus frutex, amygdalæ longiora & craſsiora folia habens, florem roſarum figura, fructum amygdalæ ſimilem, ueluti cornu, qui dehiſcens lanea natura plenus eſt, pappis acanthinis ſimili. Radix illi eſt acuminata, longa, lignoſa, guſtanti ſalſa.

LOCVS.

Naſcitur in hortis, maritimis, & ſecundum amnes locis.

TEMPVS.

Quo menſe floribus & fructu prægnans ſit Nerion, non ſatis conſtat: neque enim uel flores uel fructus eius nobis uidere licuit. Hinc eſt quod etiam pictura quam exhibemus ijſdem careat.

TEMPERAMENTVM.

Neriũ Arabes calefacere in principio tertij ordinis, & in ſecundo ſiccare tradunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Flores & folia canes, aſinos, mulos & quadrupedes plurimos enecant: hominũ uerò cum uino pota contra uenenatorũ morſus præſidia ſalutaria ſunt, præſertim ſi rutæ cõmiſcueris. Infirmiora uerò animantia, ut oues, capraſq́ue, ſi aquam biberint in qua folia eius maduerint, moriuntur.

D

EX GALENO.

Nerium aut Rhododaphne notus omnibus eſt frutex. Foris quidem illitus diſcutiendi uim obtinet. Intrò autem in corpus aſſumptus, pernicioſus ac uenenoſus non tantum hominibus, uerumetiam pleriſq́ue pecudibus.

EX PLINIO.

Rhododendros ne nomen quidem apud nos inuenit latinum: Rhododaphnen uocant, aut Nerium. Mirum, folia eius quadrupedum uenenum eſſe, homini uerò contra ſerpentes præſidium, ruta addita, & è uino pota. Pecus etiam & capræ ſi aquam biberint in qua folia ea maduerint, mori dicuntur.

DE OXYACANTHA. CAP. CCV.

NOMINA.



Berberis.

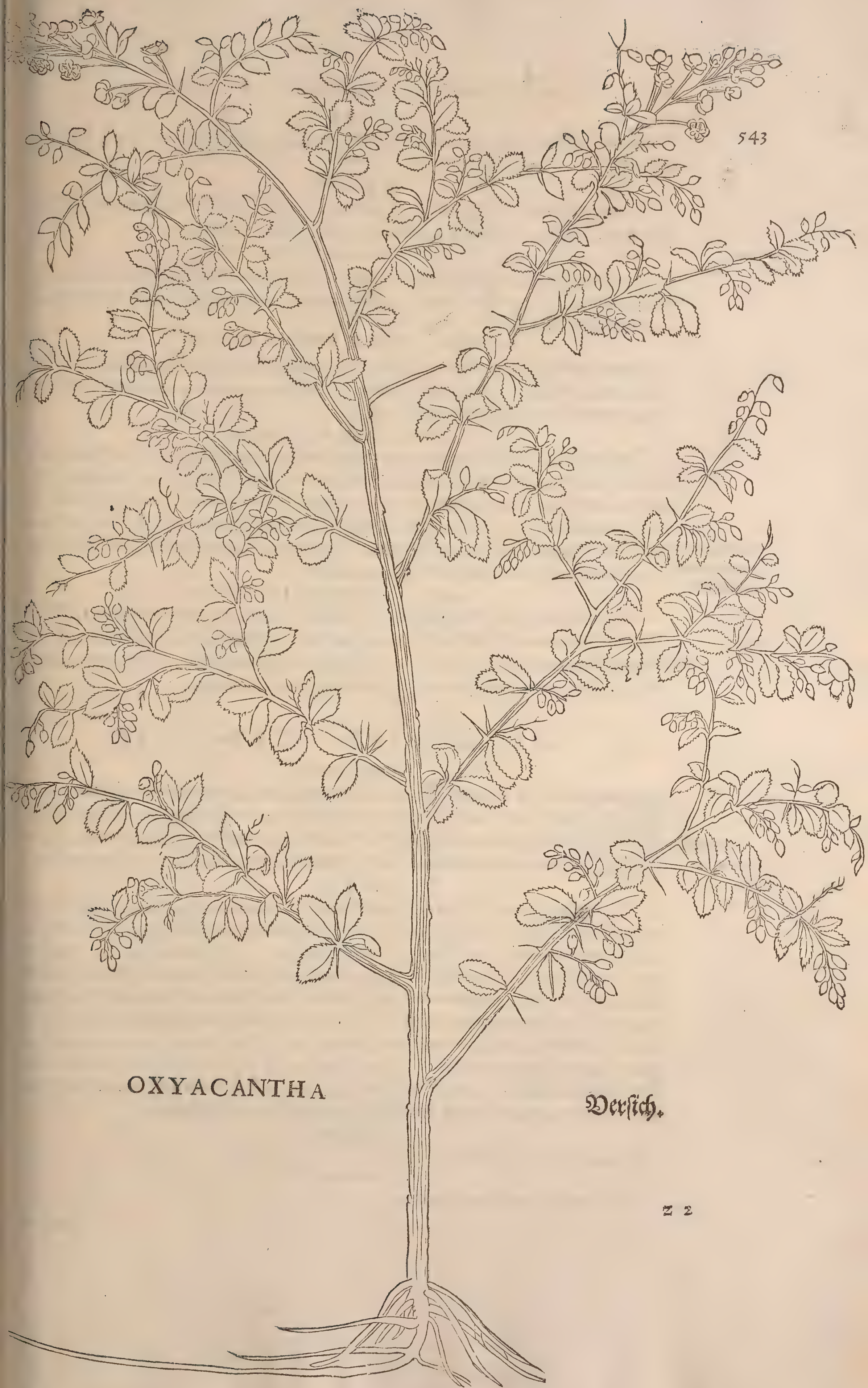
Oxyacantha cur dicta.

ΟΞΥΑΚΑΝΘΑ Græcis, Oxyacantha Latinis, officinis Berberis, Germanis Paiſſelbeer / Saurich / Erbſel / Verſich uocatur. Hauddubiè Græci à ſpinarum acuminatis cuſpidibus Oxyacanthan dixerunt.

FORMA.

Syluestri pyro ſimilis arbor eſt, ſed minor & nimis ſpinoſa. Fructum fert Myrto ſimilem, plenum confertúmue, rubentem, fractu facilem, intus nucleos habentem. Radicem multifidam & altam. Huius deliniationis notę, nulla prorſus reclamante, arbori quam uulgò Berberim barbara uoce nominant, adamuſsim reſpondent. Nanque arbuſcula eſt pyri ſyluestris aſpectu, ſed humilior, ramis ex interuallo ſpinoſis, folio lentè per ambitum aculeato, acinis rubentibus, in pediculo iuxta & racemo pendulis, guſtu acido & ſubauſtero, duobus intus granis, radice numeroſa.

LOCVS.



OXYACANTHA

Verſich.

C

LOCVS.

Multis naſcitur locis, ſyluis nempe, frutetis, campeſtribus, montanis, ſiccis & aquoſis.

TEMPVS.

Germinat ineunte uere, ab occaſu autem Vergiliarũ fructifera. Per Septembrẽ itaque ac Octobrem menſes carpitur, campos ſyluasq́ exornans.

TEMPERAMENTVM.

Oxyacantha adſtringit & deſiccat, atqueadeo quorundam ſententia frigida & ſicca in ſecundo eſt ordine. Fructus tamen tenuium eſt partium, & paululum quid dam inciſiuum habet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius fructus potus & comeſtus, alui profluuium, & muliebrem fluxum ſiſtit. Radix trita & illita aculeos & ſpicula extrahit. Abortum facere tradunt, ſi ſenſim uenter ter radice feriatur aut perungatur.

EX GALENO.

Oxyacanthus arbor ut pyro ſylueſtri ſimilem habet ſpeciem, ita & facultates minimè diſsimiles. Quin & ipſi fructus. Pyri quidem ſylueſtris prorſum atq; abſolutè auſterus eſt, Oxyacanthes autem tenuium partium eſt, & modicè incidit. Porrò arboris huius fructus, pyri ſylueſtris ſimilis non eſt, ſed Myrti potius fructui, rubens ſcilicet & † rarus. Habet uerò & nucleos. Cæterum non tantum eſus, ſed & bibitus omnes fluxionum affectus cohibet atque ſiſtit.

† ἁδρὸς uidetur legendum, ut eſt apud Dioſcor.

EX RECENTIORIBVS.

E baccis uinum exprimitur eodem ferè uſu, quo uinum ex mâlo punico. Condiuntur item acini uel melle uel ſaccharo ad reſtringendã ſitim, depellendamq́ febricitantium malaciam, quorũ moroſum nimis palatum cibum ferre quemcunq; reſpuit. Elangueſcens appetentia grato huius acore recreatur.

D

DE OSYRIDE. CAP. CCVI.

NOMINA.



ΣΥΡΙΣ Græcis, Oſyris Latinis, officinis Linaria, nonnullis herba urinalis appellatur. Germanicè Flachßkraut / Lynkraut / Harnkraut / Unſer frawen flachß / Wildflachß / Krotenflachß / Nabelkraut. Linariam autem dixerunt recentiores à folijs quæ Lini faciẽ referre uidentur.

Linaria quare dicta.

FORMA.

Virgultum ſarmentúmue nigrum eſt Oſyris, tenues uirgas lentasq́ habens. In quibus foliola ſunt terna & quaterna, modo quina, interim & ſena, ceu Lini nigra initio, dein colore mutato ſubrubeſcentia. Iam ſi rem diligenter expendas, nullam deliniationis notam Oſyridi traditã, in Linaria dicta hodie deeſſe reperies. Siquidẽ hæc cauliculis fruticat nigricantibus, & qui ob ſuum lentorem haud facilè franguntur, tenuibus, atris quoque folijs, Lini facie. Concolori denique ſemine tantiſper dum matureſcit, poſtquam ematuruit rubeſcente. Seneſcentes quoque ramuli nigritiam in ruborem uertunt. His accedit antiqui & manuſcripti herbarij teſtimonium, qui Linariam eam eſſe herbam tradit, quæ Dioſcoridi Oſyris dicitur, floremq́ habere luteum inquit. Reſpondet etiam per omnia pictura.

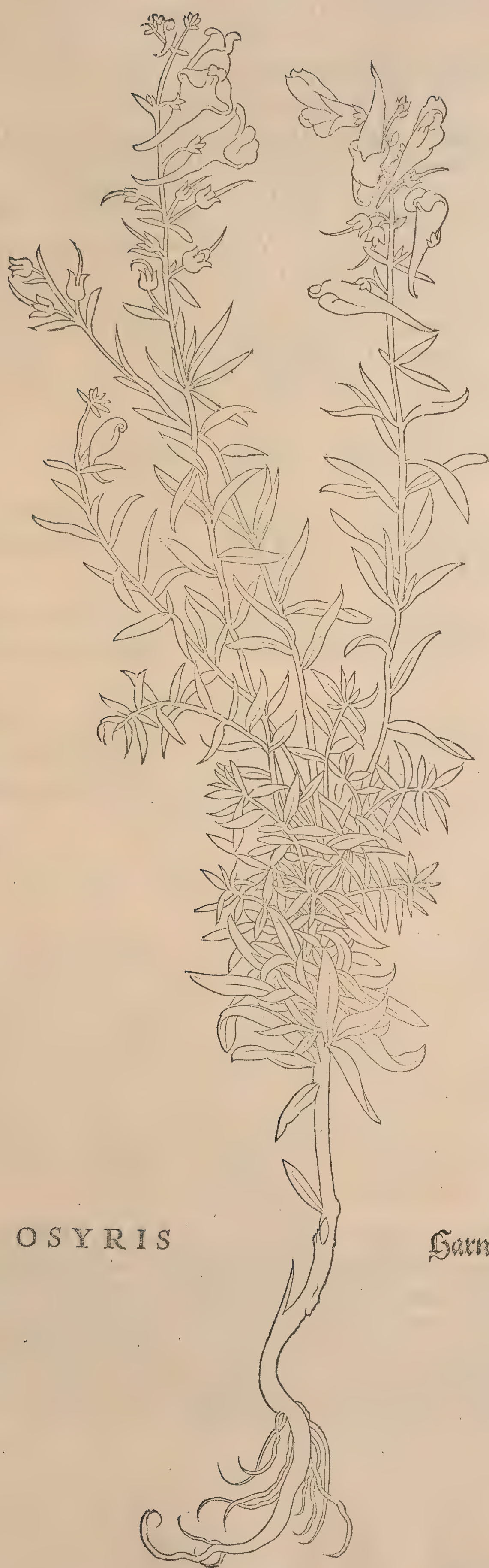
LOCVS.

Paſsim in campeſtribus prouenit.

TEMPVS.

Floret æſtate tota & autumno.

TEMPE-



OSYRIS   Harnkraut.

C TEMPERAMENTVM.

Oſyridi amara ineſt qualitas, & obſtructiones aperiendi, adeoq́ ut calida ſit neceſſe eſt. Amara nanq́, Galeno lib. iiij. cap.x. de ſimpl. medicament. facult. teſte, qualitate prædita, omnia calida ſunt. Sic etiam eodem autore lib.v.cap.xi.eiuſdem tractationis, ſingula quæ poros & meatus expurgant, ab infarctuq́ liberant medicamenta, calida ſunt & tenuiū partium. Vehementer itaque errant, qui Linariam frigidam & humidam eſſe aſſerunt. Et certè præter ea quæ iam dicta ſunt, uel hoc uno argumento erroneam illorum ſententiam confutare omnium maximè licebit. Cum etenim Linariæ urinam mouendi facultatem ineſſe ſcribant uulgares etiam herbarij, colligitur illam non eſſe frigidam & humidam, quandò Galeno libro iam citato cap.xij. atteſtante, omnia quæ urinam ducunt ex acrium atque adeò calidorū & ſiccorum ſint genere.

Linaria non eſt frigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius decoctum potum morbo regio affectos iuuat.

EX GALENO.

Oſyridi, ex qua medicamenta ad exterendam leuigandamq́ cutem, Græci κορήματα uocant, fieri ſolent, amara ineſt qualitas, & obſtructiones expediendi facultas. quare & in iecinore conſiſtentes obſtructiones adiuuat.

κορήματα enim nō ſolum ſcopas, ut quidam arbitratur, uerumetiam κόσμητρα, Suida & Phauorino teſtibus, hoc eſt comptoria & uenūſtantia faciē medicamēta græci dixerūt: è quorum ſanè numero Oſyris eſt, quæ cū amara ſit, extergere etiā quæ ſunt in corpore, facie potiſsimū, maculas poteſt. Hinc rectè Plinius ex eius folijs mulieribus, utpote quæ plus alijs comere & uenuſtare faciem ſolent, ſmegmata fieri tradit.

EX AETIO.

Oſyris eſt herba ſubfruticoſa, tenuibus uirgulis, fractioni renitentibus, folijs Lino ſimilibus, nigris primo, poſtea ſubrubeſcentibus, guſtu amaris, unde regio morbo conferunt.

EX PLINIO.

Smegmata mulieribus ex Oſyridis folijs faciunt. Radicum decoctū potum, ſanat arquatos. Eædem priuſquā matureſcit ſemen conciſæ, & ſole ſiccatæ, aluum ſiſtunt. Poſt maturitatē uerò collectæ, & in ſorbitione decoctæ, rheumatiſmis uentris medentur, & per ſe tritæ ex aqua cœleſti bibuntur.

DE OCIMO. CAP. CCVII.

NOMINA.



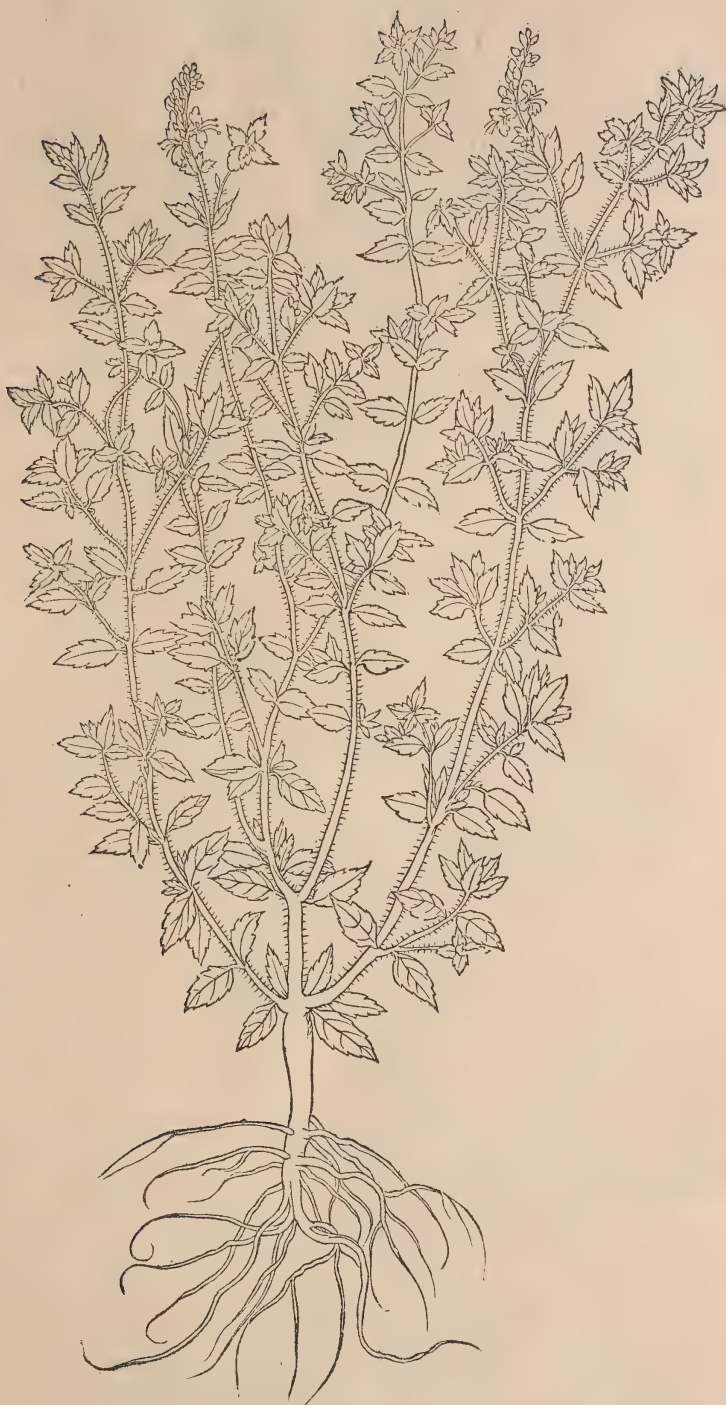
OKIMON Græcis, Ocimum Latinis, recentioribus Græcis βασιλικὸν, id eſt, regium appellatur, quod nomen apud omnes noſtræ ætatis herbarios & officinas uſurpatur. Sunt tamen quibus Ocimum gariophyllatū nominetur. Germanicè Baſilien/uel Baſilgram dicitur. Ocimum autem quibuſdā à naſcendi celeritate dictum eſt, ſiquidem à ſatu tertio ſtatim die emicat. Quod uerius Ocymo uidetur conuenire, quod pabuli & farraginis quoddam genus eſt, ſic nominatū ab ὠκὺς græca dictione, quæ citò ſignificat. Proinde ſunt qui ſignificantius per z ſcribendū ducant Ozimum, ab ὄζω, quod redolere denotat, quoniam herba tota ſuauiſsimū ſpiret odorem. Ab eodem odore, quod baſilica & regia domu dignum ſit, Baſilicum hodie nuncupatur.

Ozimum cur dictum.

Baſilicum.

GENERA.

Sunt qui duo Ocimi cōminiſcantur genera: unum latiora folia habens, quod priuatim Baſilicum: alterum anguſtiora, quod Ocimum gariophyllatum appellant. Nos tria tibi exhibemus ex uno promiſcuè ſemine nobis nata. Primū maioris diſcriminis ratione Ocimū exiguū, Germanicè klein Baſilien/nominauimus. Alterum mediocre, Germanicè mittel Baſilien. Tertiū magnum, Germanicè groß Baſilien uocauimus. Neq́ enim niſi folijs ſolis diſtare uidenť, quæ in primo genere exigua admodū ſunt, in altero uerò paulò latiora, in tertio primi reſpectu latiſsima. Odor autem omnibus tribus unus idemq́ eſt.

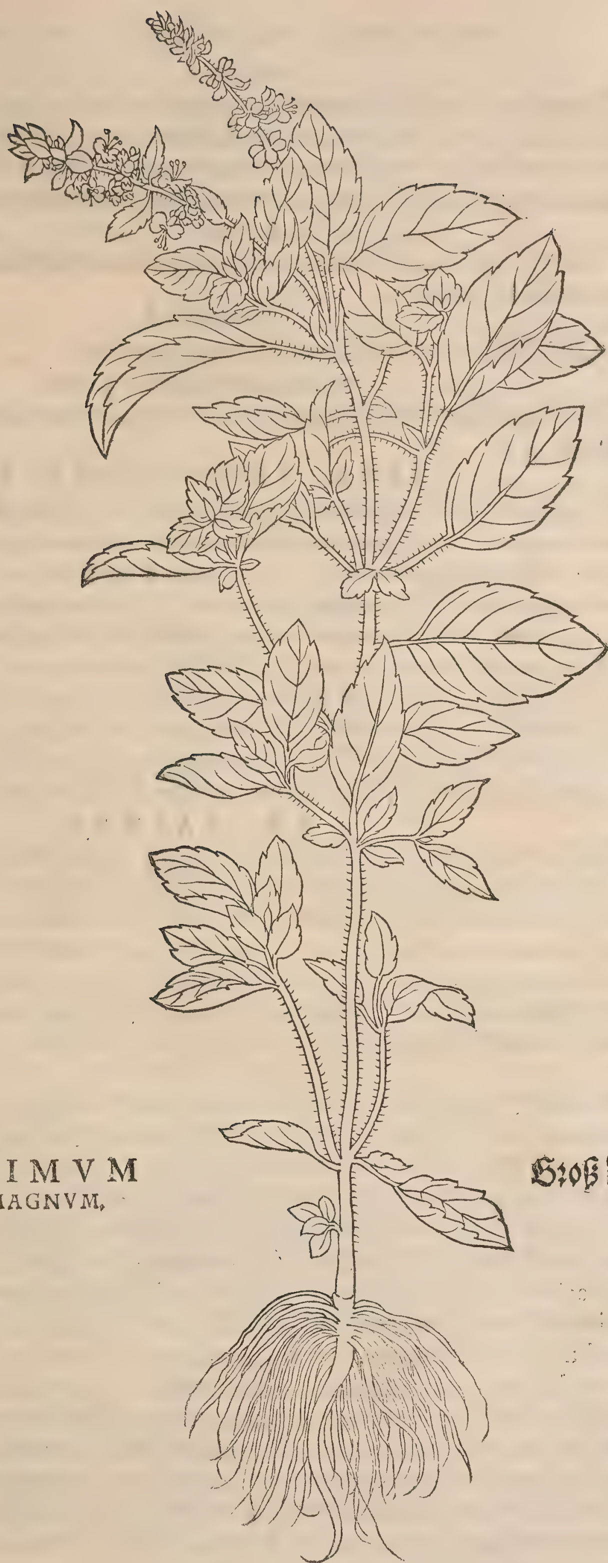


OCIMVM EXIGVVM. Klein Basilien.



OCIMVM MEDIOCRE.

Mittel Basilien.



OCIMVM MAGNVM.

Groß Basilien.

C

FORMA.

Ocimum pedali altitudine prosilit, surculosum, ramulis rotundis, folio Mercurialis, diluti uiroris. Floret particulatim, primò parte inferiore, demum superiore: flosculo candido, semine pullo nigróue, cui cortex obducitur. Radix una descendit in altitudinem, crassior & lignosa, cæteræ à lateribus funduntur exiles ac prolixæ.

LOCVS.

Passim in figulinis uasis mulieres extra fenestras ædium fouent Ocimũ. In hortis etiam satum prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret, dein semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Ocimum ex secundo est ordine calefacientium, cum excrementitia quadam humiditate.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Copiose comestum oculorum aciem hebetat, aluum emollit, flatus mouet, urinam cit, lac euocat, ægreq́ in uentre mutatur. Illitum cum polentæ farina, rosaceo & aceto, inflammationibus, mariniq́ draconis & scorpionis ictibus auxilio est. Per se autem cum uino Chio oculorũ doloribus. Oculorum caligines succus eiusdem abstergit, eorundemq́ fluxiones exiccat. Semen potum quibus atra bilis gignitur, difficultati urinæ, inflatisq́ conuenit. Olfactu per nares attractum, copiosa sternutamenta mouet. Quod idem herba efficit. Porrò instante sternutamento oculos comprimere oportet. Sunt qui Ocimum cauent minimeq́ comedunt, quandoquidem manducatũ, & in sole positum uermes gignat. Libyes autem adiecerunt, quod si feriantur à scorpione qui Ocimum ederint, nullo dolore conflictari.

D

EX GALENO.

Ocimum excrementitiã humiditatem habet, proinde nec cõmodum est quod in corpus sumatur. Cæterum foris illitum, ad digerendum & concoquendũ utile est. Pleriq́ hoc etiam ut obsonio utuntur, ex oleo & garo offerentes. Vitiosioris autem succi est. Admentiuntur ob hoc quidam dicentes, si tritum fictili nouo indatur, celerrimè intra paucos dies scorpiones gignere, præsertim ubi quis quotidie ollam soli expositam calfecerit. Sed hoc sanè à uero abest. Id porrò uerè de eo dixeris, praui succi, stomacho inimicum, & concoctu pertinax olus esse.

EX PLINIO.

Ocimum Chrysippus grauiter increpuit, inutile esse dicens stomacho, urinæ, oculorum quoq́ claritati. Præterea insaniam facere, & lethargos, & iecinoris uitia, ideoq́ capras id aspernari: hominibus quoq́ fugiendum censet. Adijciunt quidam, tritum si operiatur lapide, scorpionẽ gignere: cõmanducatum, & in sole positum, uermes afferre. Alij uerò, si eo die feriatur quispiam à scorpione qui ediderit Ocimum, sanari non posse. Quinimò tradunt aliqui, manipulo Ocimi cum cancris decem marinis uel fluuiatilibus trito, cõuenire ad eum scorpiones à proximo omnes. Diodotus in empiricis, etiam pediculos facere Ocimi cibum. Secuta ætas alacriter defendit, nam id esse capras, nec minus quàm mentham & rutam scorpionũ terrestrium ictibus, marinorumq́ uenenis mederi cum uino, addito aceto exiguo. Vsu quoq́ cõpertum, deficientibus ex aceto odoratum salutarem esse. Item lethargicis, & inflammatis refrigerationi. Illitũ capitis doloribus cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impositum ex uino. Stomacho quoq́ esse utile, inflationes & ructum ex aceto dissoluere sumptum. Aluum sistere impositum. Vrinam ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodesse. Choleras eo & destillationes stomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philistio dedit, & coctum dysentericis & colicis Plistonicus. Aliqui & in tenasmo, & sanguinẽ excreantibus, in uino. Contra duritiam pręcordiorũ illinitur mammis. Extinguit quoq́ lactis prouentum. Auribus utilissi-

A utilissimũ infantium, præcipuè cum adipe anserino. Semen tritum & haustum naribus, sternutamenta mouet, & destillationes capiti quoq; illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto atramento sutorio tollit. Venerem stimulat.

EX SYMEONE SETHI.

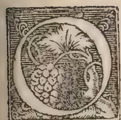
Basilica ocima olfacta cor & caput iuuant. Si aqua irrigantur, humidiora fiunt, & somnum conciliant. Semen eorum cardiacis affectibus succurrit. Animi mœrorem ex atra bile ortam, in hilaritatem & lætitiam mutat.

APPENDIX.

Vides in referendis Ocimi facultatibus non parũ inter se dissentire Dioscoridẽ, Galenũ & Plinium, ita ut uix pugnantes illorum sententias conciliare posis. Quare cõsultum erit ut hic, quemadmodũ in aliis etiam, Galeni amplectaris opinionẽ, qui quodammodo inter hos medius interiectus, cõmendat exteriorem eius usum in iis quæ σύμπεψιν καὶ διαφόρησιν, id est, concoctionem & discusionẽ desiderant: damnat uerò internum, ob excrementitiũ humorem quo grauat & lædit interanea. Et ad hunc etiam scopum respiciens, plerasq; alias Dioscoridis & Plinij contradictiones tollere poteris.

DE ORIGANO. CAP. CCVIII.

NOMINA.


ΟΡΙΓΑΝΟΣ Græcis, Origanus uel Origanum Latinis, officinis nomen suũ retinuit, Germanis Wolgemůt/Dosten/Braundosten/uel Bergmüntz nominatur. Origanum uerò quod montibus gaudeat appellationem apud Grecos inuenit, ἀπὸ τοῦ ὄρους, id est, monte, & χαρᾶς, gaudio. Herodianus quod uisum exacuat nomen duxisse testatur, ab ὁρᾶν uidere, & γανῶ *Origanum unde dictum.*
B clarifico, quasi aciem oculorum illustrans. Theodorus grammaticus nomen ex aduerso datũ putat, à ῥιγῶ, quod est algeo, fieri ῥίγανον, quasi rigens, censet, & tandem ascita litera principe, o, in Origanum esse confictum, contrario tamen sensu, quod minimè refrigeret.

GENERA.

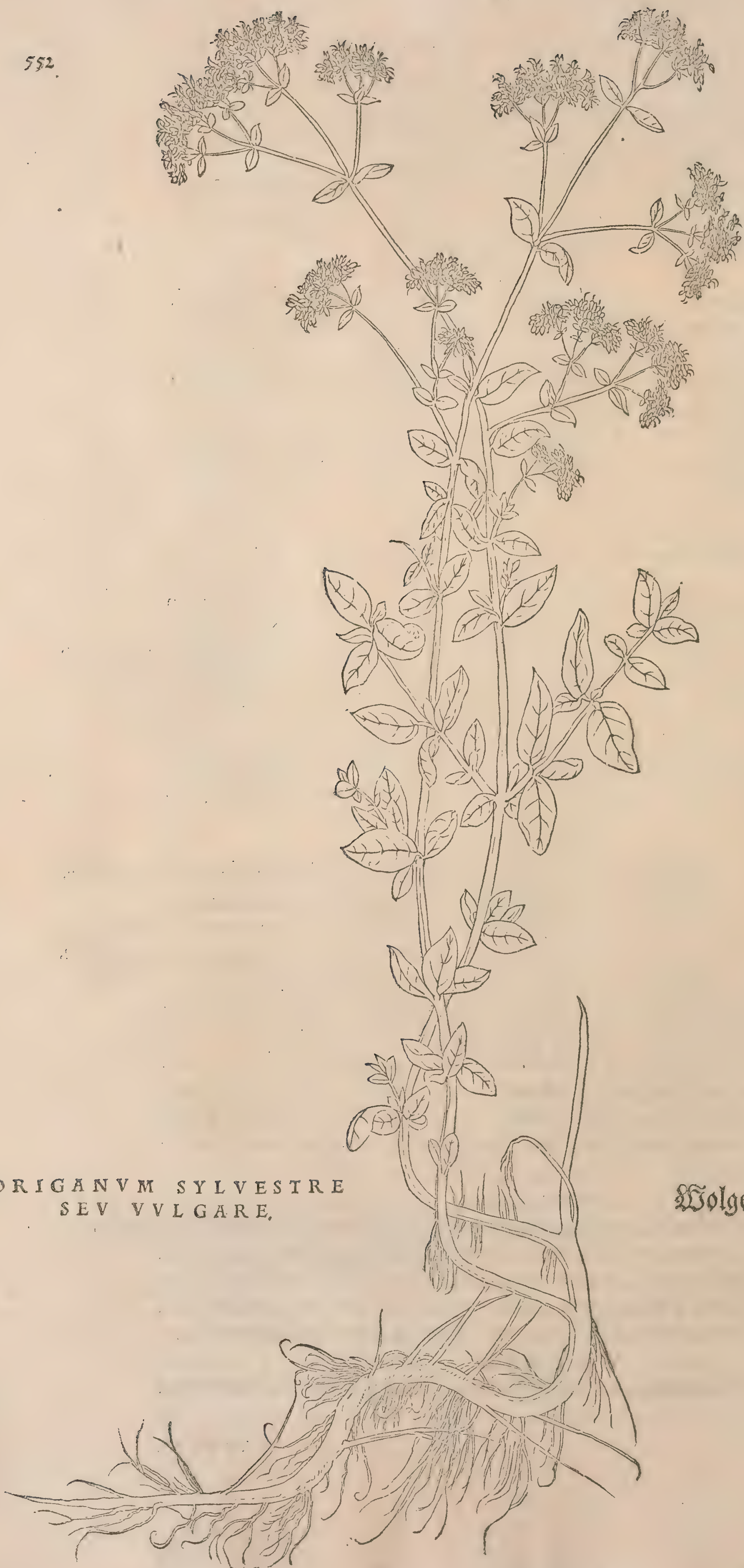
Origani genera seu rectius cognomina quatuor esse constat. Est enim Heracleoticum, Onitis, Tragoriganũ, & syluestre. Primum ab Heraclea Ponti dictum, cætera à pecoribus cognomenta desumpserunt. Onitis, quod ab asinis impeteretur, ac in cibo gratum esset. Tragoriganũ, quasi hircinum Origanum, non alia forsitan ratione quàm quod eius pabuli uoluptate animal hoc caperetur. Syluestre, quod sine cultura, & sua sponte proueniat, cognominatum fuit. Cæterum quum in tanta cum nomenclationũ tum historiæ ambiguitate uarietateq; tam Græcorum quàm Latinorum nõ facilè sit quicquam in solidum de his statuere, satis sit unum genus, syluestre nimirum & uulgare, pro omnibus pictum exhibere, quòd, ut Paulus ait, utcunque nominibus distinguantur, una tamen omnium sit facultas, adeoq; in re admodum incerta, multum operæ aut laboris temerè insumere minimè necessarium putaui. *Heracleoticum. Onitis. Tragoriganum. Syluestre.*

FORMA.

Origanum uulgare fruticulus est, tam foliis quàm ramis Serpyllo syluestri similis, comante supra cacumen umbella, in qua flores haud secus quàm in Serpyllo in albo purpurei, odore iucundo prediti emicãt. Ex qua sanè deliniatione satis liquet, Origanum hoc uulgare, Tragoriganũ, uel saltem eiusdem speciem quandam esse, quod hoc ut Dioscorides refert, foliis & ramulis syluestri Serpyllo simile existat. *Vulgare.*

LOCVS.

Montibus cliuosisq; locis gaudet Origanum nostrum, pasimq; in his propter sepes nascitur.



ORIGANVM SYLVESTRE SEV VVLGARE.

Wolgemůt.

A
TEMPVS.

Floret Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Omnes Origani species, Galeno & Paulo testibus, calefaciunt & exiccant in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Heracleoticũ excalfacit, unde decoctum eius cum uino potum uenenatorũ morsibus prodest: cum passo autem ijs qui cicutam, aut meconiũ: cum oxymelite ijs qui gypsum aut ephemerũ hauserunt. Ruptis, conuulsis, hydropicis cum fico manditur. Aridũ acetabuli mensura potum cum aqua mulsa, atros humores per aluum ducit, mensesq; ciet. Linctũ ex melle tussibus medetur. Prurigines itidem, scabies, regiumq; morbũ, decoctum eius cum in balnea descensum est, iuuat. Succus eiusdem adhuc uirentis, tonsillas, columellas, orisq; ulcera sanat. Per nares cum oleo irino infusus trahit. Cum lacte aurium dolores mitigat. Conficitur ex eo & cepis, & rhu obsoniorũ uomitorium medicamentũ, omnibus ijs in ęre Cyprio sub Canis ardenti æstu per quadraginta dies insolatis. Herba uerò substrata serpentes fugat. Onitis eadem quæ Heracleoticũ Origanum præstat, non tamen eadem efficacia. Syluestre priuatim folijs & floribus cum uino potis, uenenatorũ morsibus auxiliatur. Omnia autem Tragorigani genera calefaciunt, urinã mouent, bonam faciunt aluum, si decoctũ eius bibatur: biliosa enim deijciunt. Lienosis cum aceto pota utilia: cum uino autem his qui Ixiam hauserunt. Menses ducunt. Tussientibus, peripneumonicis, ex melle in eclegmate dantur. Est & efficax potio, quare cibum fastidientibus, & stomacho male affectis, & acida ructantibus datur. Item ijs quibus † à maris iactatione nausea, & hypochondriorũ calor excitatur. Oedemata cum po- lenta illita discutiunt. † aliàs repletione

B

EX GALENO.

Origanus Heracleotica efficacior est Onitide. Syluestris uerò utraq; ualentior. Omnes autem incidendi, extenuandi & calfaciendi facultatem obtinent. Tragoriganus quippiam etiam adstrictionis assumpsit.

EX PLINIO.

Origani priuatim usus contra torsiones stomachi in tepida aqua, & cruditates. Contra araneos scorpionesq; in uino albo. Luxata & contusa in aceto & oleo & lana. Tragoriganũ urinam ciet, tumores discutit, contra uiscum potũ uiperęq; ictum efficacissimũ, stomachoq; acida ructanti & præcordijs. Tussientibus quoque cum melle datur, & pleuriticis, & peripneumonicis. Heraclium serpentes fugat. Percussis esui datur decoctũ. Potu urinã ciet. Ruptis, conuulsis medetur cum Panacis radice. Hydropicis cum fico, aut cum hyssopo, acetabuli mensuris decoctũ ad sextã. Item scabiem, pruriginẽ, psoras, in descensione balnearũ. Succus auribus infunditur cum lacte mulieris. Tonsillis quoq; & uuis medetur. Capitis ulceribus. Venena opij & gypsi extinguit decoctũ, si cum cinere & uino bibatur. Aluum mollit acetabuli mensura. Sugillatis illinitur. Item dentiũ dolori, quibus etiã & candorẽ facit cum melle & nitro. Sanguinẽ narium sistit. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea farina. Ad arterias asperas cum gallo & melle teritur. Ad lienem folia cum melle & sale. Crassiores pituitas & nigras extenuat coctum cum aceto & sale sumptum paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infunditur. Lassi perunguntur ex eo, ita ut ne uenter attingatur. Epinyctidas cum pice sanat. Furunculos aperit cum fico trita. Strumas cum oleo & aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitum. Fluxiones sanguinis in genitalibus tusum ex aceto illitum. Reliquias purgationum à partu.



ORCHIS MAS LA
TIFOLIA.

Ongeſprengt Knabenkrautmennle.



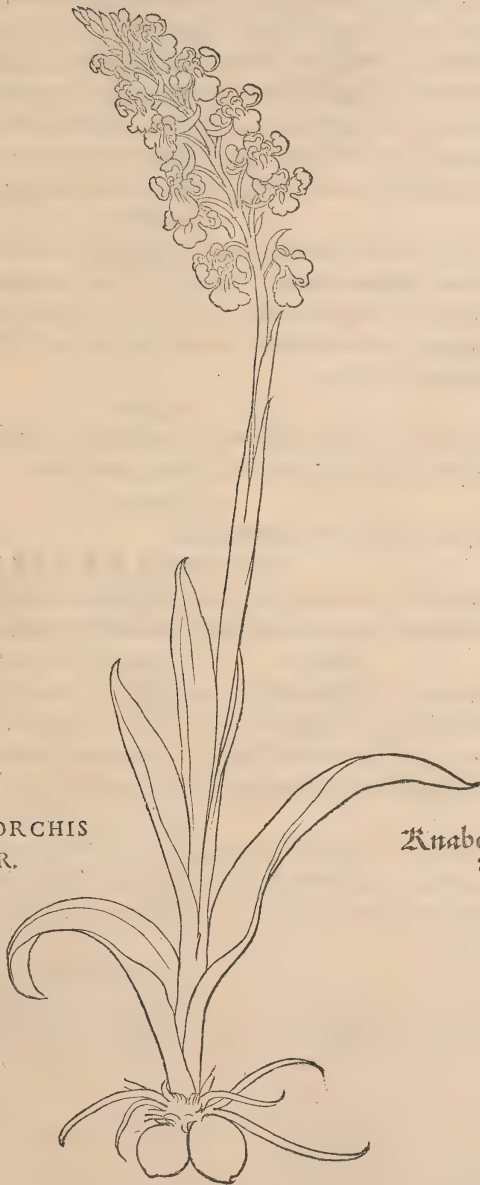
ORCHIS MAS
ANGVSTIFOLIA.

Gesprengt Knabenkraut
mennle.



ORCHIS FOE
MINA MAIOR.

Das grösser Knabenkraut
weiblin.



ORCHIS SIVE CYNOSORCHIS FOEMINA MINOR.

Knabenkraut weiblin das kleiner.

C

NOMINA.

Testiculus canis. Orchis cur dicta. Cynosorchis.



ΟΡΧΙΣ κυνὸς ὄρχις Græcis, Orchis & Cynosorchis Latinis, Testiculus canis officinis, Germanis Knabenkraut uocatur. Orchis dicta hęc herba est, quod radices sibi inuicem haud secus atque duo testiculi cohæreant. Cynosorchis uerò, quod canum testiculis similem radicē habeat.

GENERA.

Orcheos duo esse genera animaduertimus, marem nimirum & fœminam. Mas in uniuersum maior quàm fœmina proceriorq́ est, ut pictura ipsa pulchrè declarat. Estq́ duorum generum. Vnum latioribus folijs & candicantibus ferè floribus, quod Orchin marem latifoliam uocauimus. Alterum quod angustioribus folijs, & maculosis magis, floribusq́ purpureis constat. Nos maioris discriminis rationem habentes, Orchin marem angustifoliā nuncupauimus. Fœmina itidem duorum est generum: una enim maior, altera minor est, ut pictura satis demonstrat.

FORMA.

Folia habet circa caulem & ima eius parte per terram strata, oleæ molli similia, angustiora tamen, leuia & longiora. Caulem dodrantali altitudine, in quo purpurei flores. Radicem bulbo similem, oblongam, duplicem, in modum oliuæ angustam, superiorem alteram, inferiorem alteram: & hanc quidem mollem ac rugosam, illam uerò plenam.

LOCVS.

Nascitur locis, Dioscoride autore, petrosis & arenosis. In Germania certè nostra
D in hortis & pratis, locisq́ sabulosis copiose prouenit.

TEMPVS.

In Maio & Iunij principio carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius maior calida & humida est, gustantibusq́ dulcior esse apparet. Minor admodum elaborata est, ad calidius sicciusq́ tendit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

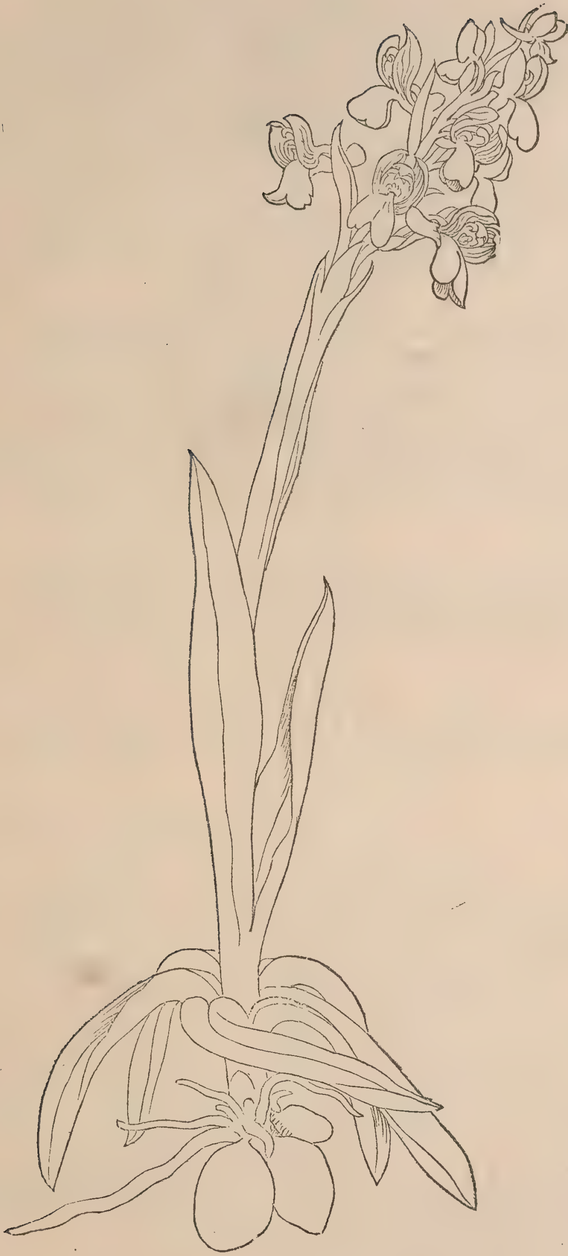
Radix editur ut bulbus cocta. Fertur de ea, si maiorem edant uiri, mares generari: minorem uerò fœminæ, fœminas. Addunt etiam in Thessalia mulieres paruam cum caprino lacte bibendam dare, ut ad uenerea excitent: aridam uerò ad inhibenda atque dissipanda. Alterum etiam alterius potu resolui.

EX GALENO.

Radix maior Orchios multam uidetur habere humiditatem excrementitiam & flatuosam: quapropter pota Venerem excitat. Altera uerò, minor uidelicet, contrà non modo non stimulat ad coitum, sed planè cohibet ac reprimit. Eduntur bulborum more assæ.

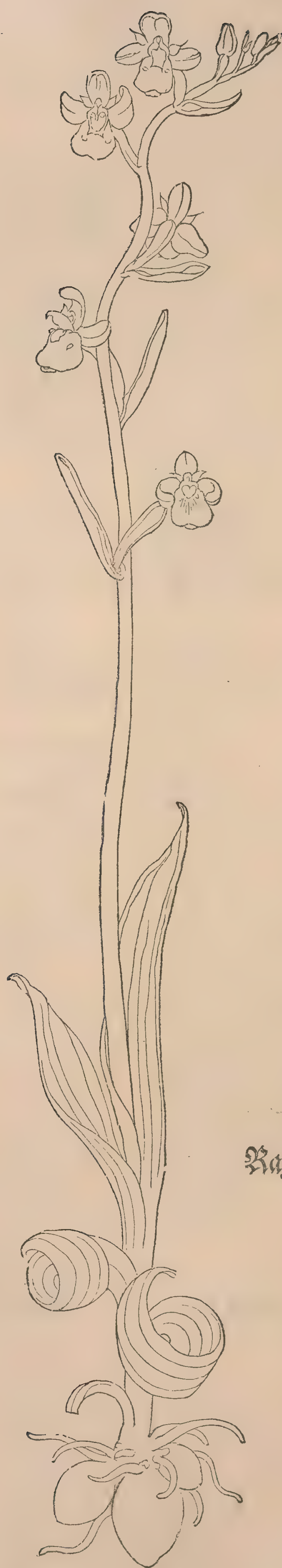
EX PLINIO.

Tumores & uitia partium earum erumpentia, cum polenta illita radix sedat, uel per se trita. Eadem ex lacte ouillo neruos intendit, & ex aqua remittit.



TRIORCHIS SERAPIAS MAS.

Knabenkraut menle das kleiner.



TRIORCHIS FOEMINA.

Ragwurtz weible.

A

NOMINA.



ΡΧΙΣ σεραπιὰς, ἢ τριόρχις, Paulo & Aëtio teſtibus, Græcis dicitur. Orchis ſiue teſticulus Serapias Latinis. Officinæ eius cognitionẽ non habent. Germanicè Ragwurtz dicitur. Serapias autem ab Andrea medico ob multos radicis uſus, ut inquit Dioſcorides, appellata eſt. Sunt qui à Sarapi Alexandrinorũ deo nominatã uelint, propter laſciuiã impudentẽ, qua is deus Canopi, ubi templum & cultu & religione excellens habebat, colebatur: de quo Strabo in xvij. ſuæ Geographiæ libro. Triorchis uerò, manifeſto ex ea appellatione argumento, quod non duabus, ſed tribus teſticulatis radicibus in terra nitatur. Qua una quidem re facilè à prioribus diſcriminantur Orchibus.

Serapias quare dicta.

Triorchis cur dicatur.

GENERA.

Duo eſſe Orchis Serapiadis ſeu Triorchis genera, res ipſa ſatis monſtrat. Etſi enim in folijs ac radicibus nihil aut parum diſcriminis habeant, tamen in floribus manifeſtè differre uidentur. Nam alterum genus, quod nos marem uocauimus, floribus conſtat purpureis, & parumper albicantibus. Alterum uerò, quod nos ut certius à priori diſcerneretur, fœminam nominauimus, flores obtinet diuerſis coloribus diſtinctos, purpureo uidelicet, candido, uiridi ac nigricante, inferioreq́ parte fuci planè effigiem exhibent.

Triorchis mas.

Triorchis fœmina.

FORMA.

Folia habet Porro ſimilia, oblonga, latiora & pinguia, in alarũ cauis inflexa. Cauliculos dodrantales, ſubpurpureos flores. Radicem minimis teſticulis ſimilem.

LOCVS.

Prouenit in pratis & campeſtribus.

B

TEMPVS.

In fine Maij menſis & initio Iunij hoc genus apparet, dein nuſquam inueniri poteſt.

TEMPERAMENTVM.

Valentius quàm primo ordine exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix illita tumores diſijciendi uim obtinet, atque ulcera expurgat. Herpetas cohibet. Fiſtulas abolet, inflammatione laborantia illita mitigat. Sicca nomas compeſcit, ulceraq́ putreſcentia & maligna oris ſanat. Cum uino pota aluum ſiſtit. Feruntur de hac etiam quæcunque de Cynoſorche dicta ſunt.

EX GALENO.

Orchis Serapias ad Venerem nõ ſimiliter accõmodus eſt. Oedemata illitus diſcutit, & ulcera ſordida purgat, & herpetes ſanat. Siccatus multò magis deſiccat, adeò ut & putreſcentia contumaciaq́ ulcera ſanet. Habet etiam quippiam ſubadſtringens, ac proinde uentrem in uino potus ſiſtit.

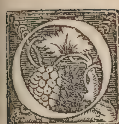
EX PLINIO.

Eius radices ſanant oris ulcera, thoracis pituitas, aluum ſiſtunt è uino potæ.


OENANTHE
Rot Steinbrech.

A

NOMINA.



ΟΙΝΑΝΘΗ, ἢ λεύκανθον Græcis, Oenanthe Latinis, Filipendula officinis, & Saxifraga rubea, Germanis rot Steinbrech nominatur. Oenanthe autem dicta hauddubiè est quod cum uino floreat. Leucanthon uerò à florum quos producit candore. Filipendulam à numerosis illis & rotundis in radice capitibus tuberibúsue, quæ quasi ex filo quodam pendere uidentur, appellatam esse constat.

Saxifraga rubea
Oenanthe quare dicta.
Filipendula.

FORMA.

Folia Pastinacæ syluestris habet, flores candidos, caulem crassum, dodrantalem, semen Atriplicis, radicem magnam, multa habentem capita rotunda. Ex qua descriptione palàm apparet, Oenanthen eam esse herbam quam ætas nostra Filipendulam uocat, quod nulla prorsus sit nota quæ illi non conueniat. Folijs enim Pastinacæ erraticæ est, quæ planè eius herbæ quæ uulgò Petroselinon hodie appellatur folijs similia sunt. Hinc est quod in uulgaribus herbarijs scribatur folia Petroselino similia habere: quamuis Staphylino legendum esse putem. Manuscriptus etiam herbarius Filipendulam folia Dauci agrestis habere tradit. Flores denique illi albi, caulis crassus, dodrantalis, Atriplicis semen. Radices quoque multa, quinque interdum aut sex, nonnunquã etiam plura capita rotunda, tanquam à filo pendentia, ut ait antiquus herbarius, habentes: ita ut hinc esse Oenanthen abundè constet. Sed demus non esse, nihil tamen inde periculi erit, quod scilicet Oenanthe easdem quas Filipendula, sicut ex paulò pòst dicendis patebit, facultates obtineat.

LOCVS.

Nascitur in petris & montibus asperis. Tubingæ certè in monte Austriaco nominato copiosissimè prouenit, & in sylua non procul ab arce eius oppidi distante.

B

TEMPVS.

Iunio mense floret, quo sanè tempore quia facilè ex floribus agnoscitur, carpi potest. Radices tamen inter autumni initia colligendæ erunt.

TEMPERAMENTVM.

Amara admodum est Filipendula, ita ut non temerè hanc recentiores calidam & siccam in tertio ordine statuant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Oenanthes semen, caulis & folia cũ mulso ad secundas eijciendas bibuntur. Radix cum uino contra stranguriam conuenit.

EX PAVLO.

Oenanthe secundas eijcit, urinæ stillicidio, morboq; regio medetur.

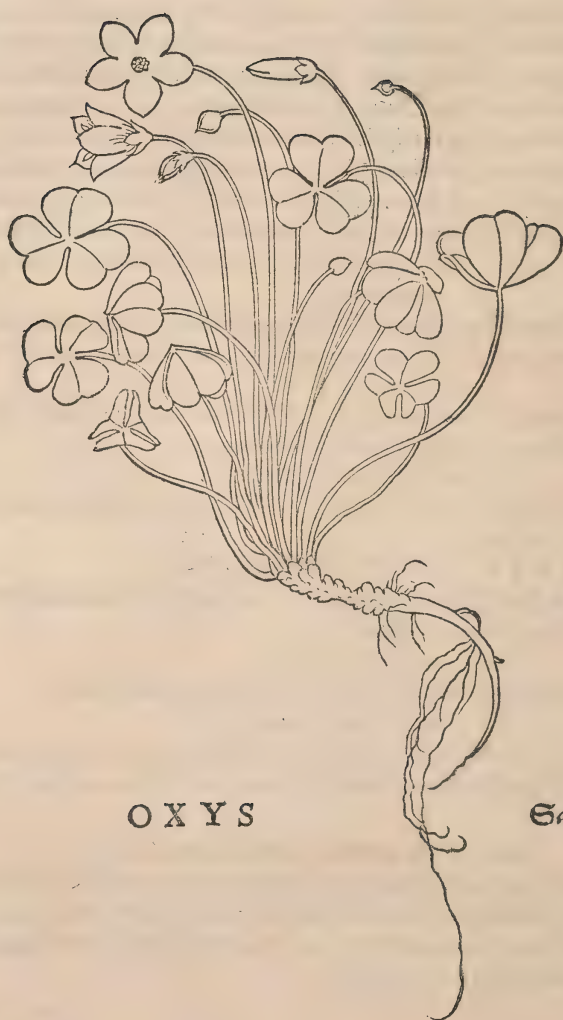
EX PLINIO.

Caulis eius & folia cum melle ac uino nigro pota, facilitatem pariendi præstant, secundasq; purgant. Tussim è melle tollunt. Vrinam cient. Radix uesicæ uitijs medetur.

EX RECENTIORIBVS.

Filipendula in lotij stillicidio & urinæ remoratu, neque non renum doloribus, atque lapide eorundem, cõuenit. Eadem stomachi inflationes discutit, medetur & suspiriosis & anhelantibus, & omnibus morbis quos causa frigida concitauit. Farinam eiusdem cibis comitialium inspergunt.

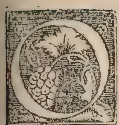
DE OXY.



OXYS Saurer Klee.

A

NOMINA.



ΞΥΣ græcè, Oxys Plinio & Latinis, Trifolium acetosum & Alleluya officinis, uulgo Panis cuculi, uel quod cuculus auis eo uescatur, uel quia hoc erumpente, cuculus uocem suam edere incipiat. Germanis Saurerklee/Büchklee/Büchampffer/Büchbrot/Gauchklee/Guckgauchklee & Hasenklee appellatur. Oxys uerò ab acido sapore dicta est. *Trifolium acetosum. Alleluya. Panis cuculi.* *Oxys quare dicta.*

FORMA.

Humilis herba est, longis tantum pediculis, tria summatim folia perinde atque Trifolium proferens, exigua, & in cacumine laciniata, sapore acido. Florem habet candidum, in simplici stylo inter folia prosilientem: rufum in lunatis siliquis semen. Radicem in transuersum longam, geniculatā ac rufam. Antiquus & manuscriptus herbarius putat hanc herbam esse Lotum satiuā, cuius certè sententiā, quòd à Dioscoride non describatur Lotus, neq; probo neq; improbo. Cur tamen non sequar, facit quod herba quam Alleluya barbari uocant, non sit satiua, sed passim in syluis & alijs locis umbrosis nascatur futuræ tempestatis prænuncia. Siquidem appropinquante aliqua tempestate, arrigitur contrà tanquam tempestati colluctatura.

LOCVS.

Multis locis prouenit: nam in syluis circa petrosa & aquea loca nascentem conspeximus. Nullibi autem copiosiorem quàm Tubingæ in primo statim conscensu montis Austriaci ad dextram prouenire uidimus.

TEMPVS.

Aprili atque interdum Maio mense floret, dum scilicet cuculi uox primùm exauditur, atq; hinc Cuculi panem dictam esse puto, ut dictum est antea. Obseruatū autem est à nobis, atque adeo multorum aliorum experientia cognitū, quod eius herbæ copiosi flores, crebras illius anni pluuias, & aquarum inundationes certò portendant; pauci contrà siccitatem.

B

TEMPERAMENTVM.

Quum acidum in gustu saporem præ se ferat, idem cum Oxalide habere temperamentum, frigidum nempe & siccum, euidentissimum est.

VIRES. EX PLINIO.

Datur ad stomachum dissolutum: edunt & qui enterocœlen habent.

EX RECENTIORIBVS.

Vlceribus, uulneribus & fistulis, potissimum autem oris, medetur. Sitim arcet, & ut summatim dicam, easdem quas Oxalis, acetosam nostri nominant, facultates obtinet.

DE OPHRI. CAP. CCXIII.

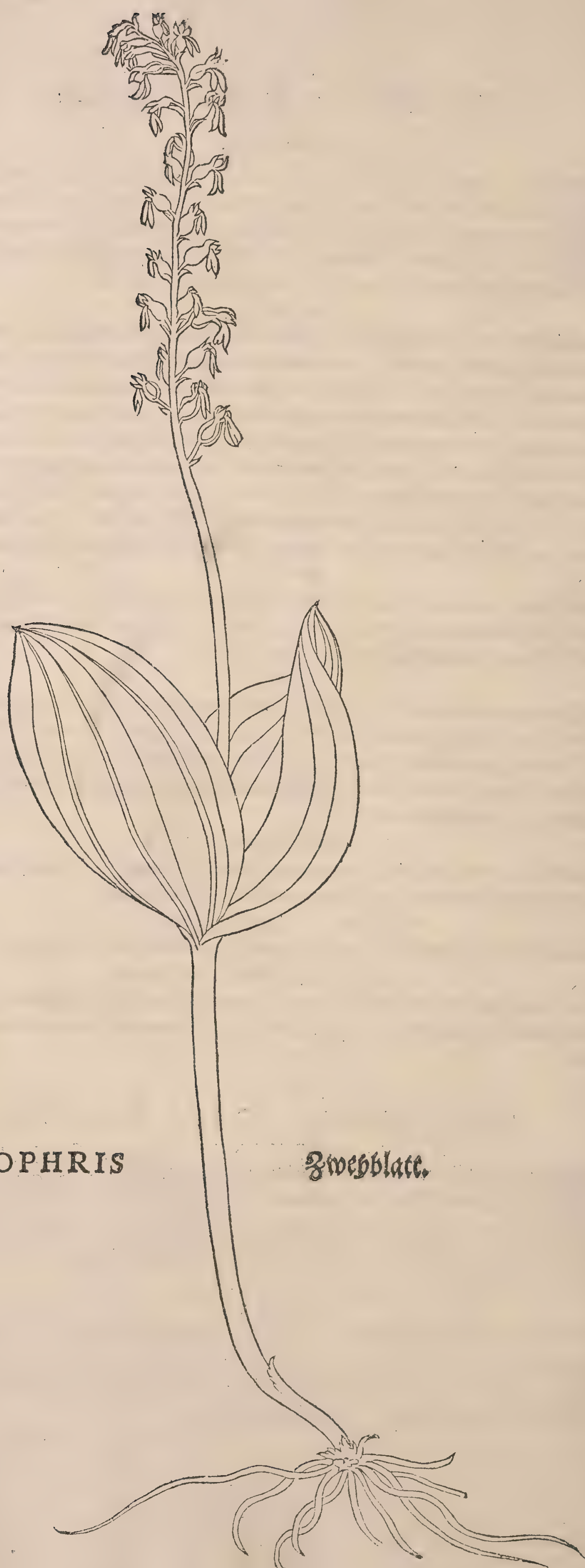
NOMINA.



PHRIN hanc herbam nominare placuit, quod inuenerim plantā binis duntaxat folijs constantem hac appellatione insigniri. Germanicum nomen nullum extorquere potuimus: neque enim ea est quæ Durchwachs/hoc est, Perfoliata uocatur, ideoq; hanc à geminis folijs Zweyblatt nominauimus. *Ophris.*

FORMA.

Caulem à radice singularem ac rotundū emittit, per bina quæ tantum habet folia penetrantem, à cuius medio ad summum usque calyculi multi sunt, & in his ueluti linguæ dissectæ nutantes flosculi. Radix uerò illi subest tenuis, adnascentes sibi radiculas multas, obliquas & odoratas obtinens.



OPHRIS Zweyblatt.

A LOCVS.

Naſcitur in montibus, & nullibi maiori copia quàm Tubingæ in pede montis Auſtriaci prouenit.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſibus floret, dein ſtatim euaneſcit. Quapropter hoc potiſsimum tempore colligenda.

TEMPERAMENTVM.

Guſtanti glutinoſa eſſe apparet, & quodammodo dulcis, ideoq́; calidam & ſiccam eſſe coniſcere licebit.

VIRES.

Iuxta dictarum qualitatum miſtionem contrahendi & conſtringendi facultate præditam eſſe nemini non conſtat. Hinc eſt quod ad rupta, & uulnera cõglutinanda hac herba cõmodè utantur recentiores.

DE ORMINO. CAP. CCXIIII.

NOMINA.



ORMINON Græcis, Orminum & Geminalis Latinis, Gallitricum officinis, Germanis Scharlach appellatur. Orminon autem Græcis haud dubiè dictum eſt, quia Venerem extimulat. *Gallitricum. Orminon cur dictum.*

GENERA.

Ormini duo ſunt genera. Vnum ſatiuum, quod Gallitricum ſimpliciter nominant, & germanicè Scharlach. Alterum ſylueſtre, quod alio nomine Saluiam ſylueſtrem herbarij uocant. Germani wilden Scharlach/oder wilde Salbey. *Saluia ſylueſtris.*

FORMA.

B Orminum ſatiuum herba eſt folijs Marrubio ſimilis, caule quadrangulo, ſemicubitali, circa quem eminentiæ ſiliquis ſimiles prodeunt, ad radicem uerſus nutantes, in quibus ſemen eſt. Ex qua deliniatione abundè liquet herbã quam hodie Gallitricum uocant eſſe Orminum ſatiuum: hæc enim folijs Marrubio ſimilis eſt, niſi quod ſunt maiora & mirificè odorata: caule ſemicubitali, quadrangulo, ab imo rufeſcente, calyculis circa caulem ſiliquarum effigie prominentibus, & ad radicem deorſum ſpectantibus, in quibus ſemen nigrum & oblongũ includitur: floſculis in candido purpureis, aut in dilutum ruborem inclinatis. Sylueſtre priori non admodũ diſsimile eſt, folijs ſatis ad Saluiam accedentibus, rugoſaq́; aſperitate præditis: caule ſeſquipedali, leniter hirſuto, in quadrangulum ſtriato: floribus è cœruleo in purpureum uergentibus, ad aquilini roſtri effigiem falcatis, calyculis pluribus in terram inclinatis, in quibus ad ſummum quatuor ſemina, parua, rotunda & fulueſcentia reperiuntur. *Orminum ſatiuum. Sylueſtre.*

LOCVS.

Satiuum nuſquam non in hortis ſatum prouenit. Sylueſtre autem paſsim omnia prata exornat, ſuaq́; ſponte in ijs naſcitur.

TEMPVS.

Vtrunque Iunio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Orminum calidum & mediocriter ſiccum eſt, id quod amaritudo atque adſtrictio in guſtu ſatis monſtrant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Creditur ſemen ſatiui cum uino potum Venerẽ ſtimulare. Cum melle argema & oculorum albugines purgat. Illitum cum aqua œdemata diſcutit. Surculos extrahit. Herba ipſa illita eadem poteſt. Sylueſtre uehementiorem facultatem habet, quare unguentis miſcetur.



ORMINVM SATIVVM.

Scharlach.



ORMINVM SYLVESTRE.

Wilder Scharlach.

C

EX PAVLO.

Orminon Venerem ſtimulat, oculorum craſsities cum melle repurgat, œdemata diſcutit, & extrahit aculeos. Syluestre domeſtico eſt ualentius.

EX PLINIO.

Semen ad Venerem ſtimulandam, & ad oculorum argema & albugines ualet. Vtroque genere tuſo extrahuntur aculei ex corpore, per ſe illito ex aqua. Folia ex aceto impoſita, panos per ſe uel cum melle diſcutiunt. Item furunculos, priuſquã capita faciant, omnesq́; acrimonias.

EX RECENTIORIBVS.

Recentiores etiam eaſdem facultates ſuo Gallitrico attribuunt: potiſsimum autem conferre ad albugines & oculorũ caliginem tradunt, ut hinc etiam colligi poſſit, herbam hanc Orminon eſſe Dioſcoridis.

DE OROBO. CAP. CCXV.

NOMINA.



ΡΟΒΟΣ Græcis, Eruum Latinis dicitur. Officinæ græcam appellationem retinuerunt. Germanis Eruen / ad imitationem latini nominis, appellari poſſunt.

GENERA.

Duo ſunt genera Erui: unum enim candidum, alterum autem rufum inuenitur. Nec inter ſe niſi floribus & radicibus differunt, quemadmodũ pictura affabre monſtrat. Rufum uerò ſylueſtre eſt, ſuaq́; ſponte in aruis, & inter dumeta prouenit.

FORMA.

D Exiguus frutex eſt, tenuis, anguſtis folijs, floribus uel candidis, uel in candido cœruleis aut puniceis, ſeminibus in ſiliquis ſine ſepto cylindraceis, quemadmodũ piſa, ſe inuicem tangentibus.

LOCVS.

Lætatur loco macro, non humido, quia plerunque luxuria corrumpitur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus, ijſdemq́; ſemina profert.

TEMPERAMENTVM.

Deſiccat quidem Eruum exceſſu ſecundo intenſo, calefacit uerò primo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Capitis grauitatẽ facit Eruum, uentrem turbat, ſanguinemq́; per urinã ducit ſi comedatur. Coctum tamen appoſitũ boues ſaginat. Farina eius bonam facit aluũ, urinam cit, corporis colorem cõmendat. Frequentior in eſu aut potu ſanguinẽ cum torminibus per aluum & ueſicam ducit. Vlcera cum melle purgat, & lentigines, & aſpredinẽ cutis in facie, eiuſdemq́; maculas & reliquũ corpus. Nomas, gangrænasq́; cohibet, & mammarũ duritias emollit. Fera ulcera, carbunculos, fauosq́; rumpit. In uino macerata canum, hominũ, uiperarumq́; morſus illita ſanat. Cum aceto autem difficultates urinę, tormina & teneſmos lenit. Prodeſt etiã ijs qui cibo non nutriuntur, nucis magnitudine frixa & cum melle ſumpta. Decoctum eius fouendo perniones, & in corpore pruritus ſanat.

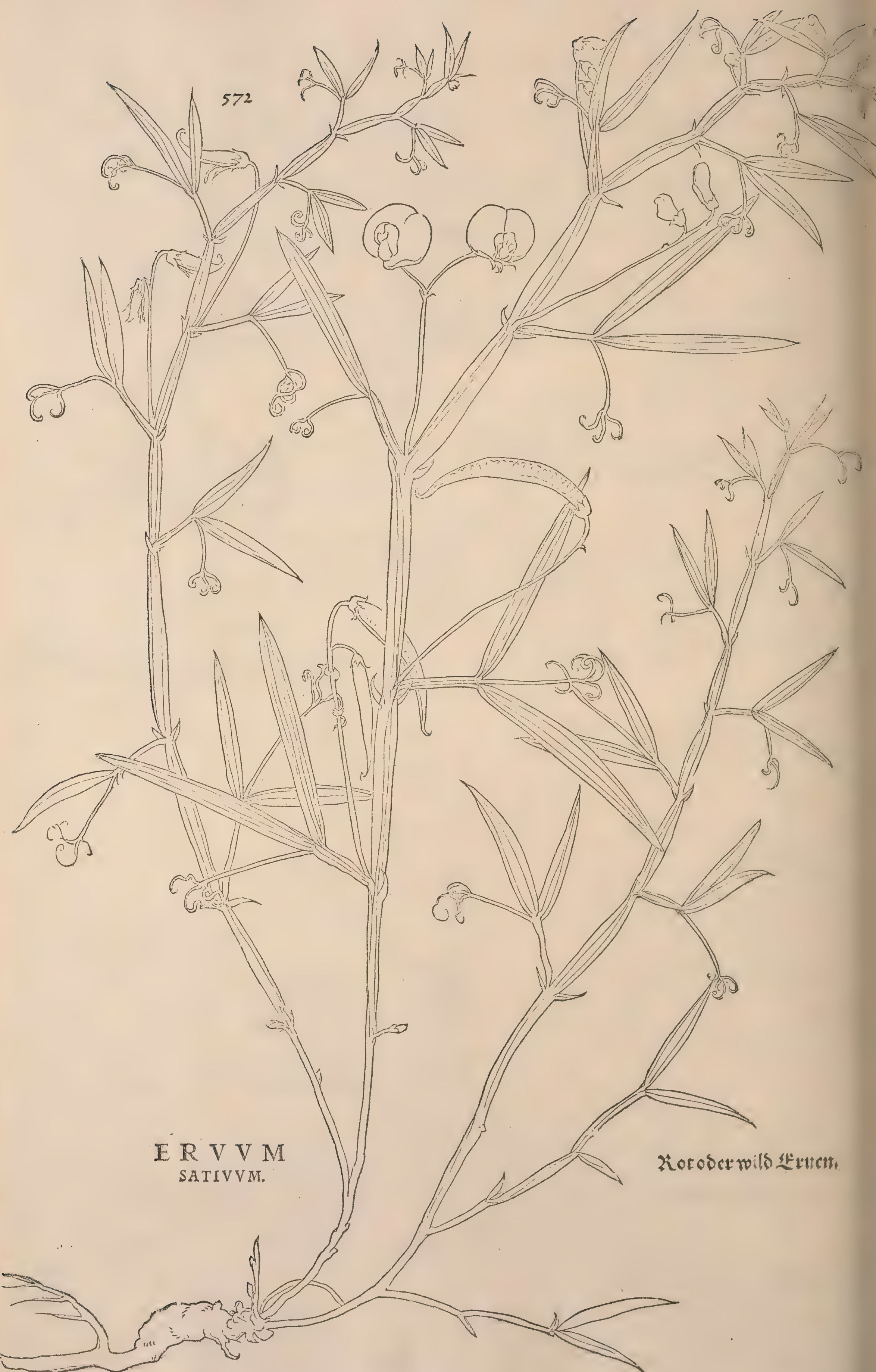
EX GALENO.

Orobus quatenus amaritudinis eſt particeps, eatenus incidit, extergit, atq; obſtructiones expedit. Cæterũ ſi ſumatur copioſe, ſanguinẽ per urinas euocat. Hominum cibis prorſus hoc ſemen damnat: eſt enim & inſuauiſsimũ & praui ſucci. Eruo autem inſtar lupini præparato ex melle utimur, ut medicamento craſſos pulmonis thoracisq́; humores expurgante. Candidum minus eſt medicamentoſum, quàm id quod ad flauum aut pallidum colorem tendit.

DE OREO-

ERVVM
SATIVVM.

Weiß Eruen.


ERVVM
SATIVVM.
Rot oder wild Erueu.

A NOMINA.



ΡΕΟΣΕΛΙΝΟΝ, ἢ πετροσέλινον ἄγριον Græcis, Syluestre Petroſelinum, & Apium montanū Latinis, officinis & barbaram ſectantibus medicinā Petroſelinum dicitur. Id quod hinc accidiſſe puto, quod linguæ græcæ inſcitia, Oreoſelinum dictionem in Petroſelinum mutauerint: uel quia ſimpliciter enunciauerint quod cum adiectione nominandum erat Petroſelinū ſyluestre, ad differentiā nimirum Macedonici, quod uerè eſt Petroſelinum ueterum. Germani Peterſilgen uocant. Nos teutſch Peterſilgen/oder Peterlin nominauimus, ut diſcerneretur à Macedonico, de quo ſuo dicemus loco.

Apiū montanū. *Petroſelinū officinarum.* *Petroſelinum ſylueſtre.*

FORMA.

Caulem habet unum dodrantalem à radice tenui exeuntem, circa quem ramuli & capitula Cicutæ ſimilia, multò tamen tenuiora. In his ſemen oblongum, acre, tenue, odoratū, Cumino ſimile. Ex qua ſanè deſcriptione ſole clarius apparet, Petroſelinum officinarum eſſe Oreoſelinum ueterum: caule enim uno prouenit dodrantali ex radice pertenui, qui per ambitum ramulos ſpargit capitulis Cicutæ, tametſi multò tenuioribus: in ijs ſemen, acrimoniā guſtu præferens, odoratum, tenue, Cumino proximum. Neque obſtat quod in pleriſque exemplaribus Dioſcoridis capitulorum Papaueris fiat mentio: error enim haud exiguus ſubeſt, quod ſcilicet non μηκωνίῳ παρεμφερῆ, hoc eſt, Papaueri ſimilia, ſed κωνείῳ, id eſt, Cicutæ legendum ſit. Id quod in primis confirmant ea quæ ſcribit Plinius libro xix. capite octauo, in hunc modum: Oreoſelinum eſt Cicutæ folijs, radice tenui, ſemine Anethi, minutiore tamen. Quod ſi tamen hæc ſententia minus arriſerit, nihil moror quin dicas Petroſelinum germanicum, cum forma parum admodum à uero Petroſelino diſtet, ut palàm ſit utriuſque picturas intuenti.

Dioſcoridis locus emendatur.

LOCVS.

B Naſcitur in locis petroſis & montanis, unde etiam nomen accepit. In Germania uerò noſtra in hortis paſsim plantatur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſt in ſecundo gradu extenſo, ſiccum uerò in medio tertij.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen & radix in uino pota urinam cient. Menſes etiam ducunt. Miſcetur antidotis, necnon medicamentis urinam cientibus & excalfacientibus. Non hallucinari nos oportet, exiſtimantes Oreoſelinum eſſe quod in petris prouenit: aliud enim ab hoc eſt Petroſelinum.

APPENDIX.

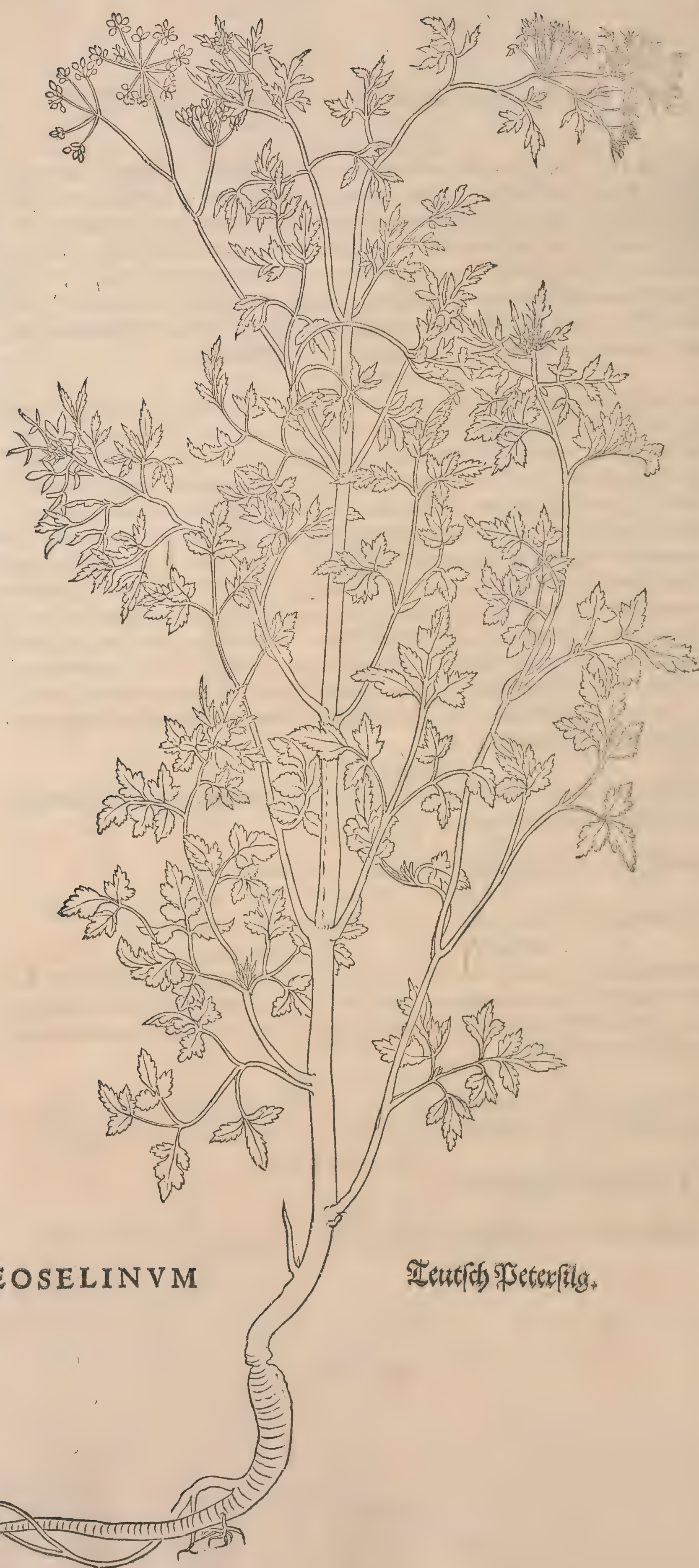
Vtcunque autem diligenter hoc monuerit Dioſcorides, tamen cauere non potuit quin poſteritas medicorum Oreoſelinum eſſe Petroſelinum certò crediderit.

EX GALENO.

Oreoſelini ſimilis Apio uis eſt.

EX PLINIO.

Oreoſelinum urinæ & menſtruis efficax. Eo etiam purgantur fœminæ è uino.

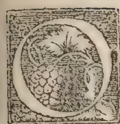


OREOSELINVM

Teutsch Petersilg.

A

NOMINA.



Oh Græcis, Sorbus Latinis, est arbor cuius fructus Græcis ὄα καὶ οὖα, Galeno teste, Latinis uerò Sorba appellantur. Officinæ latinam nomenclaturam retinuerunt. Germanis Speierling/ uel Sporöpffel corrupta puto uoce pro Sorböpffel nominantur. Vel sic ab austeritate uocata sunt, quasi mâla austera. *Sorbus. Sorba.*

GENERA.

Sorborum duo genera tradit Theophrastus lib. iij. de historia stirpium, cap. xij. fœminam fructiferam, & masculam sterilem. Differre quoque fructibus idem scribit, quod aliæ orbiculatum, aliæ ouatum ferant. Fructus autem orbiculati dulciores sentiuntur, ouati sæpenumero acidi, minusque odorati. Plinius lib. xv. cap. xxi. in Sorbo quatuor differentias Latinos nosse memoriæ prodidit: alijs enim eorum, ait, rotunditas mâli est, alijs turbinatio pyri, alijs ouata species ceu mâlorum. Quartum genus torminale appellant. Nos picturam eius generis damus, quod turbinatum pyri instar fructum ædit, qui Germanis Spörbirn/ corrupta uoce pro Sorbbirn/ aut quasi austerum pyrum dicitur. *Duo sunt genera Sorborũ Theophrasto. Plinius quatuor differentias Sorborum ponit.*

FORMA.

Sorbus arbor est procera, recto caudice, cortice leui, pinguiusculo, colore ad flauum albicante, cuius folia pediculo singulari, prolixo, neruaceoque, in uersus condita, alæ modo à lateribus exeuntia, tanquam ex omnibus unum fiat, ad neruum usque laciniatum, uerum ampliusculo interuallo distantia. Omnibus ramulis in extremo pediculi folium impar prominet, cuius accesſione impar numerus efficitur. Figura laurum tenuifoliam imitantur, uerum ambitu serrata, breuioraque sunt, nec
B in extremum acutum mucronata, sed in rotundius orbiculata. Flos racematim singulari petiolo, è multis minutis & candidis constans. Fructus uel orbiculatus, ut dictum est, uel ouatus, uel pyri instar turbinatus. Radices haud multas, nec altè descendentes, ualidas tamen & crassas & incorruptibiles agit.

LOCVS.

Loca amat humida, montana & frigida, eodem Theophrasto autore.

TEMPVS.

Autumno fructus suos Sorbus ostentat.

TEMPERAMENTVM.

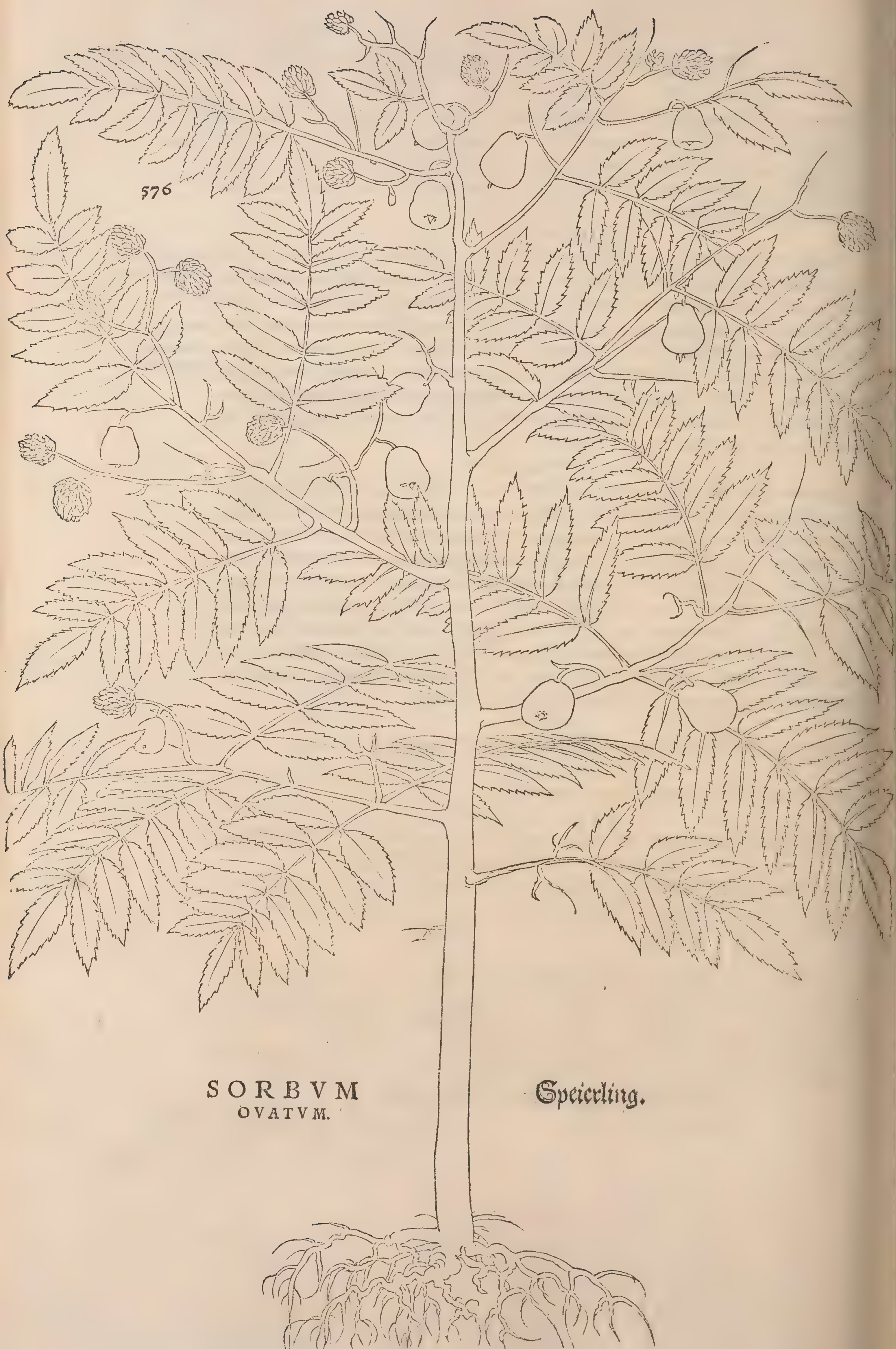
Adstringentẽ obtinet qualitatem Sorbus, sed multò imbecilliorem quàm Mespilus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sorba mâlorum colorem referentia, necdum maturescentia, dissecta & in sole siccata, cum manduntur aluum sistunt. Farina eorum cum mola teritur, polentæ loco in eundem usum sumitur. Potest idem & decoctum eorum.

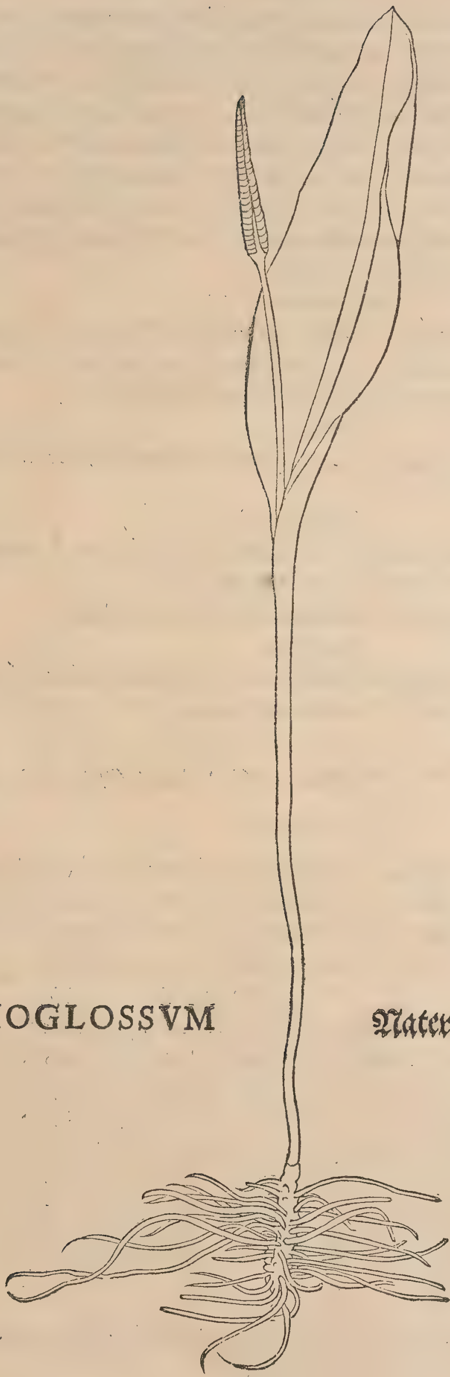
EX GALENO.

Sorba quidem adstringunt, sed multò fortius Mespila quàm Sorba. Quamobrem aluo fluenti in cibo accõmodatisſimè exhibentur. Sorba maiori cum uoluptate sumuntur: prorsus enim initio nihil acerbi uti Mespila habent, sed succus eorum citra acerbitatẽ duntaxat austerus est. Illud porrò neminem puto latêre, hæc omnia parcè, non largè ut ficus, uuasque esse comedenda. Nequaquam enim eis ut cibis, sed magis ut medicamentis egemus.



SORBVM OVATVM.

Speierling.



OPHIOGLOSSVM Naterzünglin.

C

NOMINA.

ὀφιόγλωσσον cur dicta.



HERBA hæc appositissima uoce græcè ὀφιόγλωσσον appellari potest, non quod sic eam ueteres aut recentiores greci nominauerint, sed quod cum germanica nomenclatura optimè quadret. Neque enim certò constat an Græcis, & sub quo nomine herba illa cognita fuerit. Quapropter ut nouam ei inderemus appellationē necessum erat: meliorem uerò hac ipsa quam retulimus, inuenire haud potuimus. Latinè Ophioglossum, aut lingua serpentina dici potest: germanicè enim Naterzünglin uocatur, à forma & figura quam refert. E singulis nanque folijs singulari pediculo prodit, quod ligulam serpentis forma sua referre uidetur, ut pictura affabrè monstrat.

Lingua serpentina.

FORMA.

Folium unicū obtinet pingue, digiti longitudine, Plantagini aquaticæ uocatæ haud dissimile, è cuius sinu inferiore pediculus exit, cui quippiam herbacei coloris insidet, quod serpentinæ linguæ uocati lapilli similitudinē refert.

LOCVS.

Copiose in monte prope Tubingā Austriaco nominato prouenit. Amat & alia prata in montanis sita.

TEMPVS.

Maio mense reperitur, subinde autem euanescit, ac nusquam apparet.

TEMPERAMENTVM.

Citra caliditatem insignem exiccat, id quod gustus satis docet.

VIRES.

Vulneraria est herba, maligna siquidē & curatu difficilia uulnera sanat. Tumo-
D res etiam discutit, & ferè Symphyti facultates obtinet.

DE XANTHIO. CAP. CCXIX.

NOMINA.



ΞΑΝΘΙΟΝ, ἀφάσγανον græcè, Xanthium latinè nominatur. Ab herbarijs nostræ tempestatis Lappa minor & Lappa inuersa uocatur. Germanicè Bettlersleuß / oder Bůbenleuß. Xanthion dictum, quod ξανθὰς, hoc est, flauos capillos faciat.

Lappa inuersa.

Xanthion unde dictum.

FORMA.

Caulem habet cubitalem, pinguem, angulosum, & in ipso alas multas. Folia Atriplici similia, incisuras habentia, odore Nasturtij. Fructū rotundū ceu grandem oliuam, aculeatum ut Platani pila, contactu uestibus adhærentē. Ex qua quidem deliniatione nemo non uidet herbam cuius picturā damus esse Xanthion, quod illi omnes notæ ad amussim respondeant. Caule enim est cubitali, pingui, anguloso, crebras fundente alas, folijs Atriplicis incisuras habentibus, Nasturtium manifestissimè olentibus, fructu magnæ oliuæ modo rotundo, ut Platani pila spinoso, contactu uestes apprehendente. Nucleus qui in echinata pilula clauditur à pueris estur dulci & grato cibo.

LOCVS.

Nascitur lætis & pinguibus locis, & lacubus paludibúsue exiccatis.

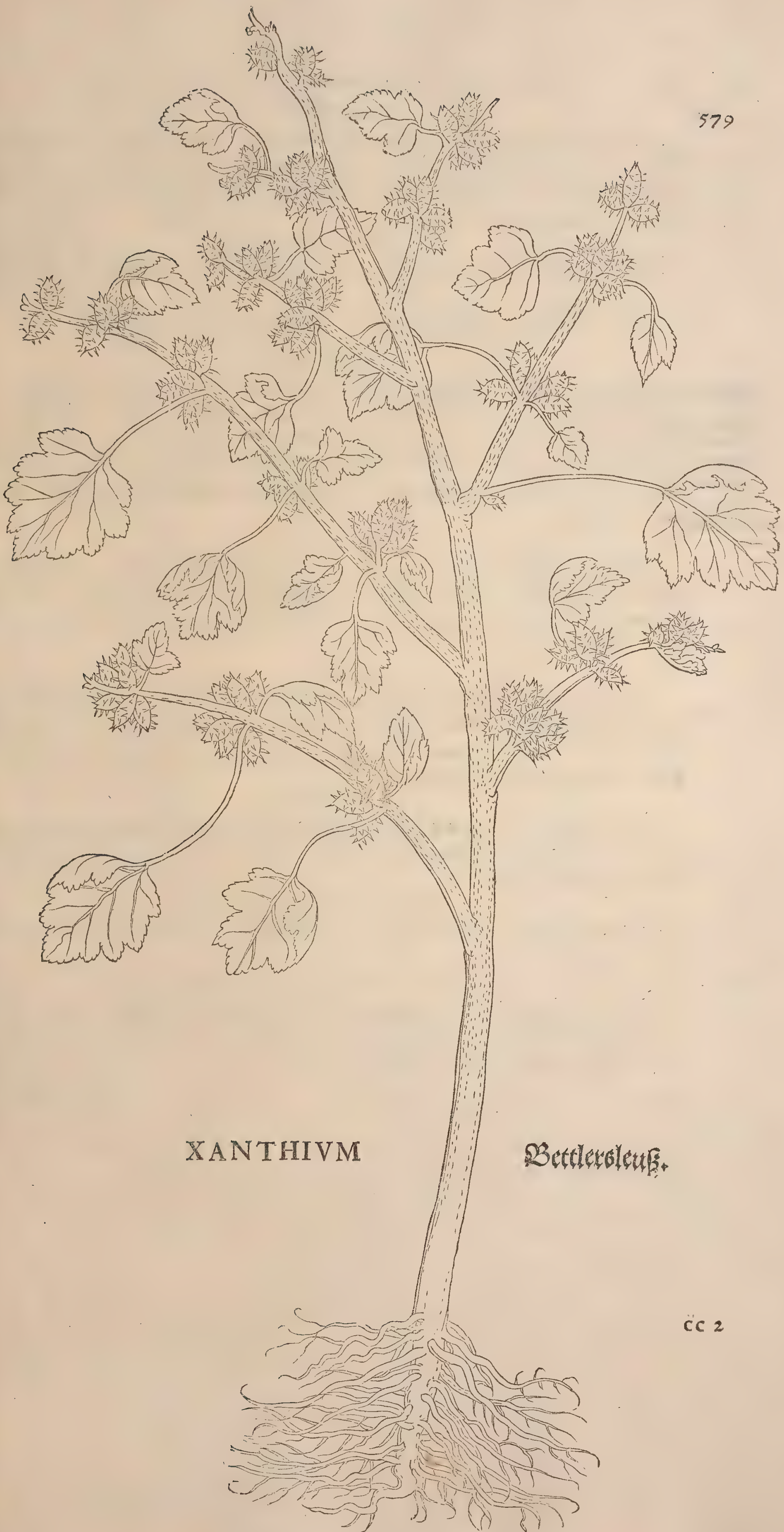
TEMPVS.

Fructus Autumno maturescit, quo sanè tempore colligi debet.

TEMPERAMENTVM.

Cum discutiendi uires habeat, facilè colligitur temperamento esse calido & sicco præditum, id quod ex sapore etiam, qui est amarus & subacris, deprehendi potest.

VIRES.


XANTHIVM
Bettlerßleuß.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Poteſt fructus antequam penitus inareſcat collectus, tuſus, & in fictili uaſe reconditus, capillos flauos reddere, ſi quis cum uſus exigit tryblij pondus ex eo ſumens, tepidaq́ aqua madefaciens, nitro prius capite præparato illinat. Alij cũ uino tuſum ipſum reponunt. Fructus etiam cõmodè tumoribus illinitur.

EX GALENO.

Xanthion uocatur etiam Phaſganion. Fructus diſcutiendi facultatẽ obtinet.

DE XYLO. CAP. CCXX.

NOMINA.

Goßipion. Cotum. Cotonium. Cotonum. Xylinæ ueſtes. Lana lignea.



XYLON & Goſsipium Plinio & alijs Latinis dicitur. Græci, quod ſciam, eius nuſquam meminerunt. Barbaris ac Arabibus Cotum & Bombax ſeu Bombaſum, Germanis Baumwoll appellatur. Linum eius cotonium uulgò uocatur, ſicut lanugo ipſa cotonũ. Ab huius generis planta ueſtes xylinæ, & lina xylina nominata ſunt. Iuriſconſulti lanam hanc ligneam nuncupant.

FORMA.

Frutex eſt exiguus, folio uitium, ſed minore, floribus luteis in medio purpuraſcentibus, fructu barbatæ nuci ſimili, lanugine pleno, quę netur in linum candidiſſimum, molliſsimumq́. Nux autem ipſa cum hiaſcens fatiſcit, lanuginis globos repræſentat.

LOCVS.

Superior pars Ægypti in Arabiam uergens, Plinio lib. xix. capite primo teſte, D fruticem hunc gignit. In Creta etiam naſcitur, & in Apulia, ac Maltha prope Siciliam inſula. Nunc in Germaniæ noſtræ hortis plantatur, ut plurima alia peregrina, nobis antea prorſus incognita.

TEMPVS.

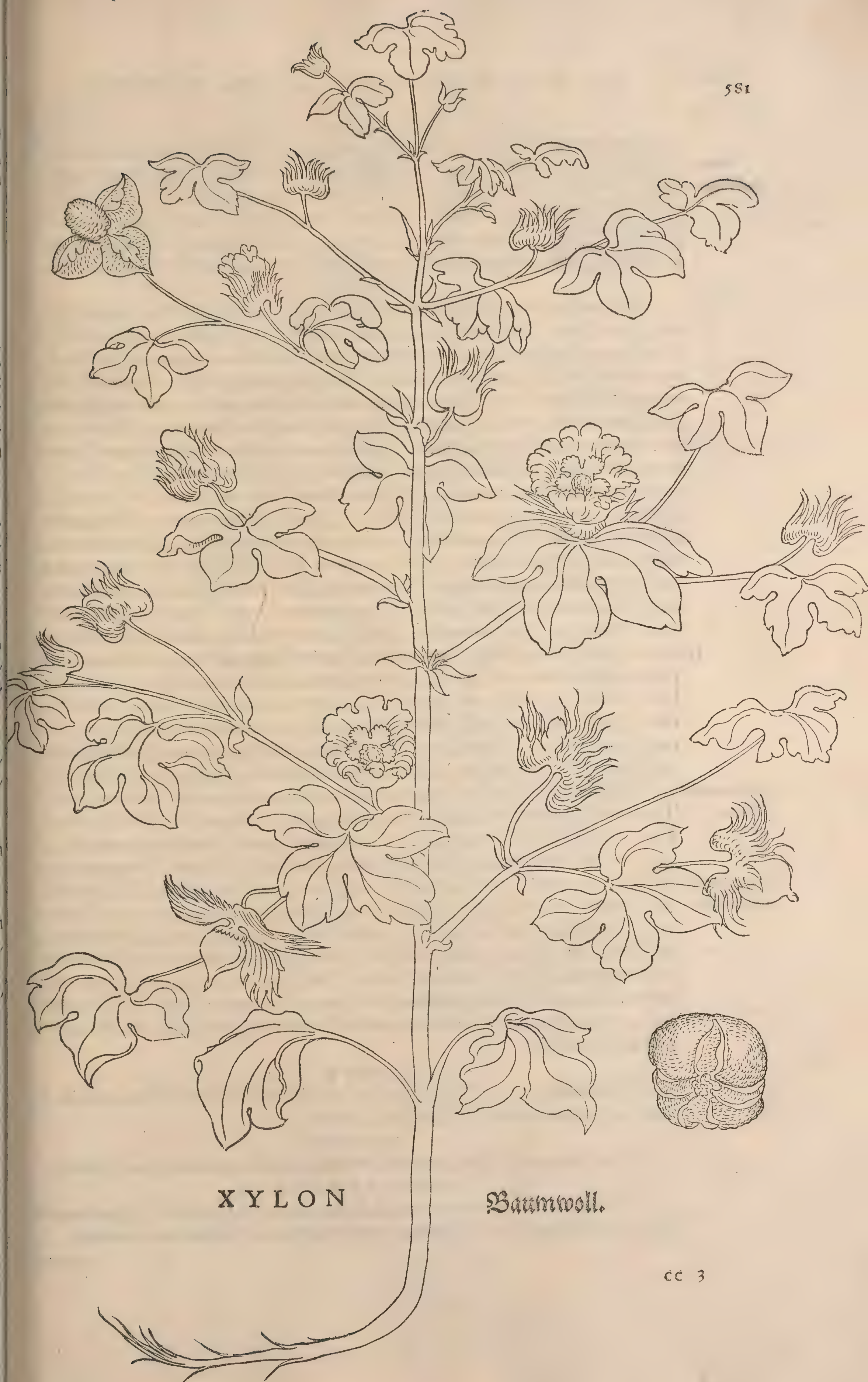
Tam fertilis hic frutex eſt, ut ſimulatque adoleuit, quod duorum menſium ſpacio accidit, nunquam deſinat florem & fructum proferre, donec aſperitate & inclementia hyemis impediatur.

TEMPERAMENTVM.

Arabes, ut annotauit Serapion, fruticis huius lanuginem calidam & humidam eſſe ſtatuunt.

VIRES EX ARABIBVS.

Foliorum ſuccus medetur infantium alui profluuio atque torminibus. Semen tuſsi & thoracis uitijs. Oleo ſeminis emaculantur lentigines & faciei puſtulæ. Semen etiam eius genitale ſemen procreat.


XYLON
Baumwoll.

C

NOMINA.



Cauta.
Cotula fœtida.

ΑΡΘΕΝΙΟΝ, ἀμάρακον, χαμαίμηλον Græcis: Partheniũ, Amaracum, Solis oculus, Millefoliũ Latinis: Thuſcis Cauta, officinis & herbarijs Cotula fœtida dicitur. Germanis Krottendill / Hundſzblům / wild Chamillen. Cæterum cogitabunt hoc loco ſtudioſi, Amaracum de quo nunc agimus diuerſum eſſe ab eo quem alio nomine Sampſychon Græci uocant, ut ſuo loco fuſius dicemus.

FORMA.

Folia Coriandro ſimilia habet tenuia. Flores per ambitũ candidos, in medio luteos, odore graui & ſubuiroſo, guſtuq; amaro. Hæc Dioſcoridis deſcriptio pulchrè & per omnia herbæ illi quæ hodie uulgò Cotula fœtida nominatur, reſpondet. Siquidem ea folijs eſt Coriandri tenuibus, flore per ambitum albo, intus luteo, odore graui, & ſapore amaro. Folijs autem Coriandri, non quidem iam erumpentis & paulò antè enati, necdum matureſcentis, quæ ſunt quadantenus lata & ſubrotunda, atque in extremitatibus inciſa: ſed maturi, cuius quidem in alto folia ad Chamæmeli aut Fœniculi foliorum formam accedunt, capillataq; ſunt, conſtare ſcias. Sic enim utriuſque folia ſimilia ſunt, ut Coriandrum Parthenij, & rurſus Parthenium Coriandri prorſus referre folia uideatur. Quod ut diſertè innueret Dioſcorides, φύλλα λεπτὰ, id eſt, folia tenuia dixit, ut ſcilicet hac uoce latiora, quæ in infima ſunt Coriandri parte, ſecluderet. Quod autem de ijs folijs Dioſcorides locutus ſit, ex tractandi ordine abundè liquet. De tribus ſiquidem herbis, Chamæmelo, Parthenio & Buphthalmo, quæ ſanè inter ſe congeneres, atque folijs admodum ſimiles ſunt, ordine agit, quod nunquã feciſſet ſi nulla inter has ſimilitudo intercederet foliorum, adde etiam florum. Buphthalmũ tamen folijs ad Fœniculi formam propius quàm reliquæ duæ accedit. Sententiam hanc noſtram confirmat, quod aliqui Parthenium, ob ſimilitudinẽ quam habet cum Anthemide, Chamæmelon dixerint. Tam ſimilis enim eſt Chamæmelo, ut frequenter etiam ab imperitis pro illa carpatur. His accedit & hoc, quod ob foliorum tenuitatem nonnullis Millefolium appellatum ſit Parthenium, quod fieri minimè potuiſſet ſi ad latiora Coriandri folia Dioſcorides reſpexiſſet. Præterea eſſe Parthenium Cotulam, nomen quod illi Thuſci indiderunt ſatis declarat: Cautam enim appellauerunt, unde diminutiuũ Cautula deductum eſt, & tandem corrupta uoce Cotula. Fœtidam autem eſſe, grauis odor qui in ea omnium maximè ſentitur, euidenter declarat. Nequaquã itaq; ea eſſe herba poteſt, quam Matricariã uulgò uocant, ut Hermolaus, & alij multi docti uiri hunc ſequentes putant: quòd huius folia latiora ſint, quàm ut cum Chamæmeli, Buphthalmi aut Coriandri tenuibus folijs cõparari queant, tantum abeſt ut ſimilia ſint. Huc accedit, quod omnium maximè euertere uidetur aduerſariorũ ſententiam: nemo unquam ex recentioribus Matricariæ herbæ bilis & pituitæ per inferna tractricem facultatem tribuit, quam tamen Parthenio Dioſcorides, Paulus & alij ueteres aſsignant, ut etiam hoc nomine Parthenium non poſsit eſſe Matricaria herba dicta uulgò.

D

Cotula uox unde deducta.

Parthenium nõ eſt Matricaria.

LOCVS.

Naſcitur inter ſegetes & iuxta ſemitas, intermixta ferè ſemper Chamæmelo. In hortorum etiam ſepibus, Plinio teſte, prouenit.

TEMPVS.

Primo ſtatim uere, Maio potiſsimũ menſe, erumpit, ac totam æſtatem durat.

TEMPERAMENTVM.

Haud inſtrenuè, Galeno autore qui Amaracum uocat, calefacit, non autem uehementer deſiccat. Itaq; in caliditate tertij eſt ordinis, in ſiccitate uerò ſecundi.

VIRES.



PARTHENIVM Krottendill.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sicca cum oxymelite, aut sale pota, non secus atque Epithymum bilem atram & pituitam per inferna ducit. Asthmaticis & melancholicis prodest. Herba ipsa floribus demptis à calculosis & asthmaticis utiliter bibitur. Decoctum eius ad insidendum prodest in uuluæ duritia & inflammatione. Illinitur cum floribus sacris ignibus, & inflammationi.

EX PAVLO.

Parthenium aridum in potu sumptum atram bilem per inferna deducit.

EX PLINIO.

Siccatum cum melle & aceto potum, bilem trahit atram. Ob hoc contra uertigines utilis & calculosis. Ad insidendum decoctũ in duritia uuluarum & inflammationibus. Illinitur & sacro igni, item strumis cum axungia inueterata. Magi contra tertianas sinistra manu euelli eam iubent, dicique cuius causa uellatur, nec respicere: dein eius folium ægri linguæ subijcere, ut mox in cyatho aquæ deuoretur.

Superstitiosum.

DE POLYGONATO. CAP. CCXXII.

NOMINA.



ΠΟΛΥΓΟΝΑΤΟΝ Græcis, Polygonatũ Latinis dicitur. Officinis, item herbarijs & uulgo, sigillum Salomonis, Germanis Weißwurtz / hoc est, radix alba nominatur. Polygonatũ autem à radice geniculorũ frequentibus nodis ex interuallis tumente appellauerunt.

Sigillum Salomonis.
Polygonatum cur dictum.

GENERA.

Duo eius genera damus. Vnum uerum, latioribus folijs: alterum multò angu-
D stioribus, quemadmodũ pictura graphicè ostendit. A folijs utrique nomina sunt indita.

FORMA.

Frutex est cubito altior, folia lauro similia habens, latiora tamen & leuiora, sapore mâli cotoneæ aut punicæ: gustatum enim adstrictionẽ quandam resipit. Per singulos foliorum exortus candidos flores promit numero maiore quàm folia, supputatione à radice facta. Radicem habet candidã, mollem, longam, geniculis plenam, densam, graueolentem, digiti crassitudinẽ obtinentem. Iam si singulas Salomonij sigilli notas libeat prosequi, omnes, ne una quidem reclamante, adesse comperies. Nanque in montibus gignitur, frutice cubito proceriore, folijs lauri latioribus, & læuioribus, quæ gustata quendam mâli cotoneæ aut punicę saporem referant cum aliqua adstrictione. Flores per singulas foliorum eruptiones exiliunt candidi, qui folia numero longè superent, à radice ad cacumen supputata. Siquidem bini, terni, aut plures ab unoquoque foliorum sinu prodeunt. Radix illi candida, mollis, longa, crebris nodis articulata, densa, grauiter olens, digitali crassitudine. Floribus excussis baccæ pisi ferè magnitudine dependent, ex uiridi nigricantes, & in quendam ordinem digestæ.

Sigillum Salomonium.

LOCVS.

Nascitur in montibus.

TEMPVS.

Maio mense floret, quo etiam tempore carpi debet.

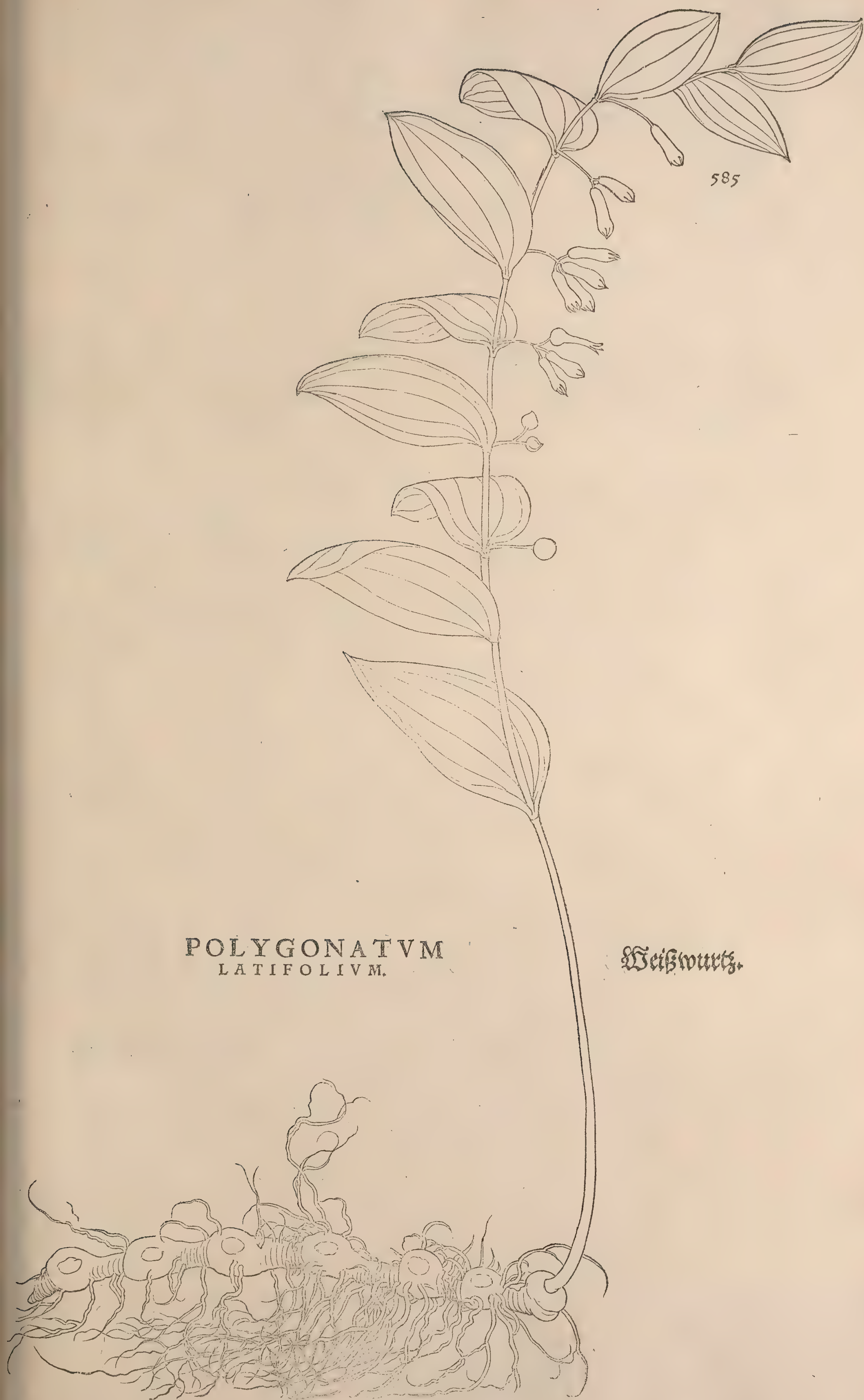
TEMPERAMENTVM.

Polygonatum mistam habet qualitatem. Est enim in eo adstrictionis pariter & acrimoniæ quippiam, necnon fastidiosæ cuiusdam amaritatis explicatu difficilis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix illita uulneribus auxiliatur. Quinetiã uultus maculas delet & aufert.

EX GALE-



POLYGONATVM LATIFOLIVM.

Weißwurtz.



POLYGONATVM ANGVSTIFOLIVM.

Schmale Weißwurtz.

A EX GALENO.

Radicem Polygonati quidam uulneribus illinunt. Sunt etiã qui illo næuos maculasq; in facie detergant.

APPENDIX.

Hodie quoq; mulieres sigillo Salomonis sibi faciem extergunt & fucant, ut planè nullum subsit dubium, quin Polygonatum esse constanter credamus.

DE POLYPODIO. CAP. CCXXIII.

NOMINA.



ΟΛΥΠΟΔΙΟΝ græcè, Polypodiũ, Filicula latinè, officinæ græcam appellationem retinuerunt, Germanicè Engelsüß/ Baumfarr/ Dropffwurtz uocatur. Polypodio nomen à radice quæ polyporum modo cirros obtinet inditum est. Filiculam autem Latini à similitudine foliorũ cum Filice nuncupauerunt. Polypodium unde dictum. Filicula.

FORMA.

Herba est palmi altitudine, Filici similis, subhirsuta, incisuris diuisa, non tamen adeò tenuibus. Radix illi est hirsuta, cirros polyporum modo habens, minimi digiti crassitudine. Derasa hæc intus uiridis est, acerba, gustu subdulcis. Parte auersa folia fuluis maculis notata, sine semine.

LOCVS.

Gignitur in muscosis petris, & in agrestibus quercuum truncis.

TEMPVS.

Radix in fine Augusti carpenda.

B TEMPERAMENTVM.

Polypodium dulcem simul & austeram habet uincentem qualitatẽ, ut facultatis sit admodum desiccantis, citra morsum tamen.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Purgandi uim obtinet. Coquitur autem cum gallina, aut piscibus, aut Beta, aut Malua ad purgationem. Arida aquæ mulsæ inspersa, bilem & pituitam ducit. Radix trita & illita luxatis confert, & ad fissuras quæ inter digitos sunt.

EX PAVLO.

Polypodiũ exiccat admodum citra morsum, & potum per inferna purgat.

EX PLINIO.

Radix in usu. Exprimitur succus aqua madefacta, & ipsa concisa inspergitur oleri, & Betæ, & Maluæ, uel salsamento, uel cum pulticula coquitur ad aluum leniter soluendam, uel in febri. Detrahit bilem & pituitam. Stomachum offendit. Aridæ farina indita naribus Polypum consumit. Illita luxatis medetur.

DE PRASIO.



POLYPODIVM Engelſüß.

A

NOMINA.



ΠΡΑΣΙΟΝ Græcis, Marrubiũ Latinis, Prasium officinis uocatur. Germanis Andorn das weiblin/weiß Andorn/Marobel/Gottßvergeß. Marrubium. Prassium.

FORMA.

Frutex est ab una radice ramosus, subhirsutus, albicans, uirgis quadrangulis. Folium pollici æquale, subrotundũ, hirsutũ, rugosum, gustu amarũ. Semen per interualla in caulibus est. Flores asperi uerticillorũ figura. Hæc deliniatio adamussim Marrubio hodie dicto respondet. Siquidem singulari radice, angulosis ramulis fruticat, lanuginosum: folijs ferè orbiculatis, pollicis magnitudine, incanis, hirtis, amaris, lacteo flore, uerticillato cinctu caulem ex interuallo amplectente, cui succrescit teres & asperum semen. Marrubium.

LOCVS.

Nascitur circa domicilia collapsa, & inter rudera.

TEMPVS.

Colligitur herba in æstate, Iulio potissimũ mense, dum semine est prægnans.

TEMPERAMENTVM.

Marrubiũ in caliditate quidem secundi ordinis iam completi est, in siccitate uerò tertij medij aut completi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

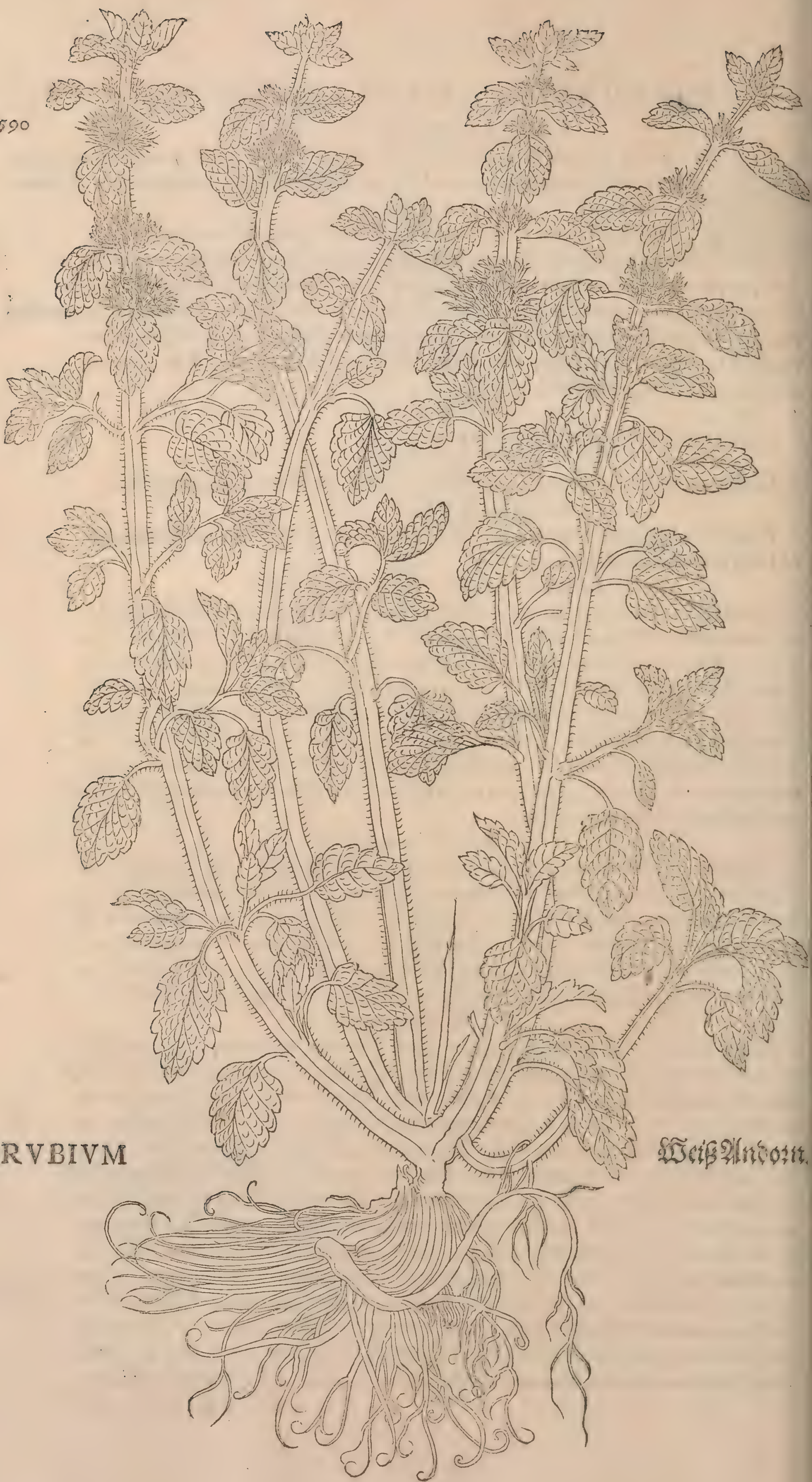
Huius folia arida cum semine decocta in aqua, aut uiridium expressus succus, datur cum melle asthmaticis, tussientibus & tabidis. Crassa è thorace cum iride sicca ducunt. Datur mulieribus quæ non purgantur, ut menstrua & secundas pellant. Item difficilè parientibus, his qui à serpentibus morsi sunt, & qui letale quid biberunt. Vesicæ tamen & renibus nocent. Folia cũ melle illita sordida ulcera purgant,
B pterygia nomasq; cohibent. Dolores laterum mitigant. Ad eadem pollet ex folijs contusis expressus succus & sole coactus. Cum uino & melle illitus, oculorum claritatem exacuit. Morbũ regium per nares expurgat. Aurium doloribus per se, aut cum rosaceo instillatus prodest.

EX GALENO.

Prasium ut gustu amarum est, ita si quis utatur consentientẽ huic sapori actionẽ habet, iecur ac lienem obstructione liberans, & thoracem pulmonemq; expurgans, ac menses promouens. Sed & illitum detergit ac discutit. Succo eius cum melle ad aciei oculorum claritatem utuntur. Quinetiam & per nares morbum regium purgant, & ad aurium dolores inueteratos adhibent, in quibus utique obstructionem disijcere, meatumq; ipsum & explantationes membranarũ expurgare necesse est.

EX PLINIO.

Huius folia semenq; contrita prosunt contra serpentes, pectorum & lateris dolores, tussim ueterẽ. Iis qui sanguinẽ eijciunt eximiè utile, scapis eius cum panico aqua decoctis, ut asperitas succi mitigetur. Imponitur strumis cum adipe. Sunt qui uiridis semen, quantum duobus digitis capiant, cum farris pugillo decoctũ, addito exiguo olei & salis, sorbere ieiunos ad tussim iubeant. Alij nihil cõparant. In eadẽ causa Marrubij & Fœniculi succis ad sextarios ternos expressis, decoctisq; ad sextarios duos, si cochlearij mensura in die sorbeatur in aquæ cyatho. Virilium uitijs tusum cum melle mirè prodest. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, conuulsis, neruorum contractionibus salutare. Potum aluum soluit cum sale & aceto. Item menstrua & secundas mulierũ. Arida farina cum melle ad tussim siccam efficacissima est. Item ad gangrenas & pterygia. Succus uerò articulis, & è naribus morbo regio, minuendæq; bili cum melle prodest. Item contra uenena inter pauca potens. Ipsa herba stomachũ & excreationes pectoris purgat. Cum iride & melle urinam ciet. Cauenda tamẽ exulceratæ uesicæ, & renum uitijs. Dicitur succus claritatẽ oculorũ adiuuare.



MARRVBIVM　　Weiß Andorn.

A

NOMINA.



ΠΕΡΙΣΤΕΡΕΩΝ, ἱερὰ βοτάνη grecè: Verbenaca, Verbena, Columbaris seu Columbina, herba Sagminalis latinè, herbarijs & officinis Verbena uocatur. Germanicè Eisenkraut/uel Eisernhart/hoc est, ferraria, quod nomen ut olim, sic hodie quoq; habet. Peristereon nomen inditũ à columbis, qui in ea uersari plurimum delectantur. Hierobotane autem, hoc est, sacra herba ideo dicta, quod ea olim apud Romanos domus purgabatur, familia lustrabatur, Iouis mensa ad sacrificiũ & epulas uerrebat̃, & fœciales in sacris legationibus illa coronabantur, uel ut Dioscorides inquit, quod in expiationibus suspensa & alligata mirè utilis sit. Sagminalis uerò, quod inter sagmina, hoc est, gramina ex loco sacro, præsertim arce Capitolij, cum sua terra euulsa, primum hæc honorẽ haberet.

Verbenaca. Verbena. Peristereon cur dicta. Hierobotane. Sagminalis.

GENERA.

Duo Verbenacæ & Græci & Latini fecerunt genera. Dioscorides & alij Græci à plantæ habitu rectam & supinam. Plinius à sexu marem & fœminam. Recta Dioscoridis, est Plinij mas, alioq; nomine Crista gallinacea, à serratis folijs quæ gallinaceæ cristæ formam referunt, dicitur. Recta autem nominata est, quod rectis ramulis assurgat. Supina autem Dioscoridis apud Plinium fœmina est, Romanisq; Cincinnalis uocatur. Supinam uerò uocarunt, quod semper humi supinè procumbat. Germani etiam per sexum genera illa distinguunt, uocantq; rectam Verbenacam Eisenkraut das mennle/Supinam uerò das weible.

Crista gallinacea.

FORMA.

Recta siue mas herba est altitudinis palmi, aliquando etiam maioris. Folia huic incisa, subalbida, è caule prodeuntia, qui ei unus est magna ex parte, quemadmodũ

B & radix una. Flos luteus, quo solo ferè à fœmina differre uidetur. Hæc descriptio pulchrè Verbenacæ mari respondet: est enim herba dodrantalis, interdum uerò procerior, quemadmodũ ea est quæ in Germania nostra prouenit: nunquam enim aut rarissimè palmi altitudinẽ non excedit. Folia habet incisuris diuisa, albescentia, erumpentia è caule. Singularis denique illi, ut plurimum, caulis & radix una. Supina seu fœmina ramos profert cubitales, aliquando etiam maiores, angulosos, circa quos folia sunt per interualla quernis similia, angustiora tamen & minora, per ambitum incisa, colore subcæsio. Radicem habet oblongam, tenuem. Flores purpureos, tenues. Cuius iterum deliniationis notæ Verbenæ fœminæ adamussim conueniunt. Siquidem multis statim à radice angulosis coliculis constat, coma subtus incana, folio querno non dissimili, nisi quod minus est & angustius, multis per ambitũ incisuris: flosculo ex albore & purpura uersicolore. Quibus omnibus manuscripti codicis, qui Peristereon interpretatur Verbenam, accedit testimonium, & communis omnium consensus, à quo sine manifestis coniecturis & rationibus nunquam est discedendum.

Recta. Supina.

LOCVS.

Vtraque in planis & aquosis locis prouenit.

TEMPVS.

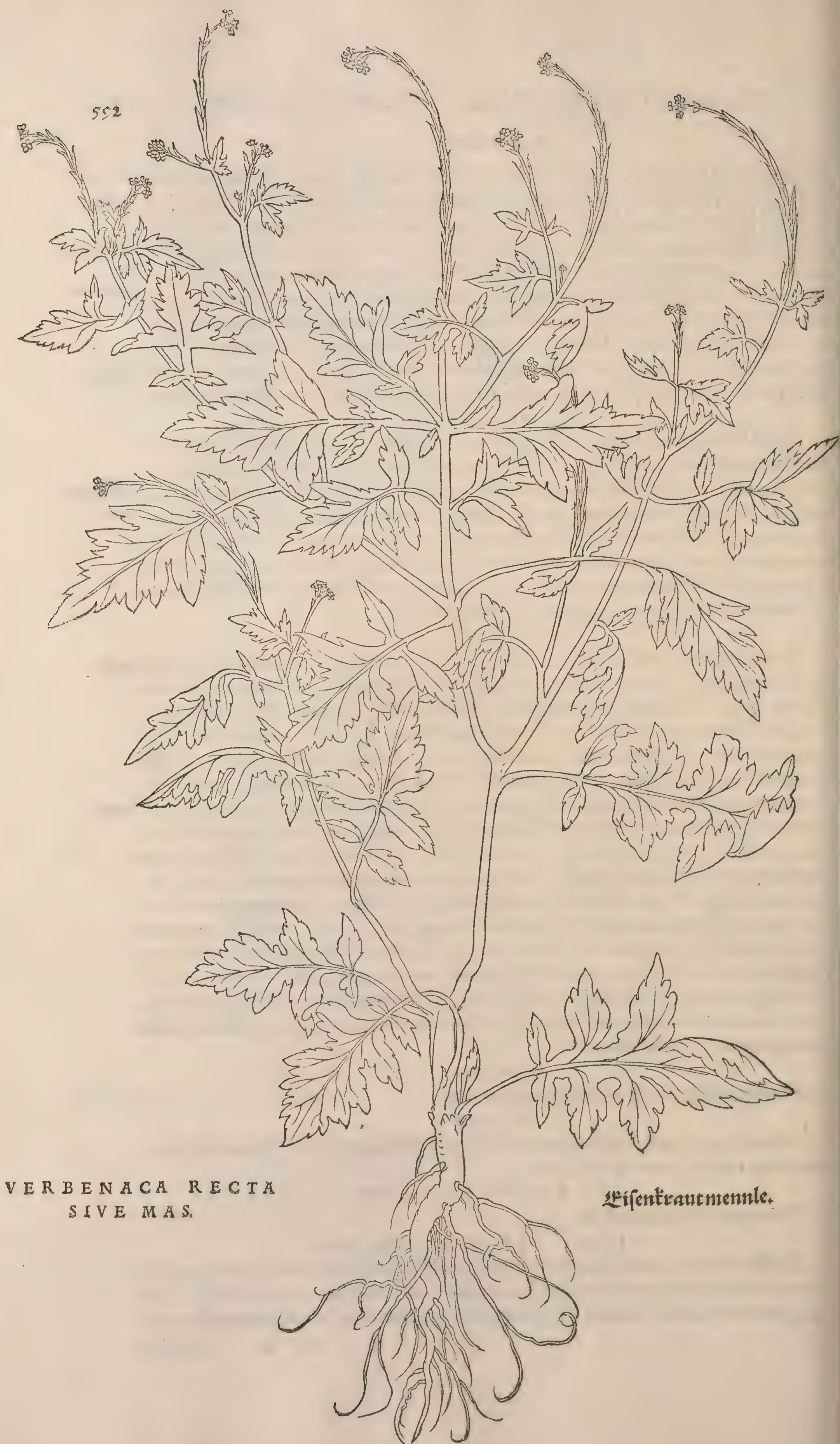
Mas citius quàm fœmina apparet. Colligi debent, potissimũ fœmina, circa Canis ortum, nam hoc tempore floret.

TEMPERAMENTVM.

Vtraque desiccat & adstringit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rectæ Verbenacæ folia cum rosaceo, aut adipe suillo recenti apposita, uuluarum dolores finire putantur. Ignem sacrum cum aceto illita reprimunt. Putrescentia ulcera cohibent. Vulnera glutinant, ueteraq; ex melle ad cicatricem perducunt.



VERBENACA RECTA SIVE MAS.

Eiſenkrautmennle.


VERBENACA SVPI
NA SIVE FOEMINA.
Eisenkraut weible.

C Supinæ autem folia & radix in uino pota illitaq́, aduersus reptilia serpentésue faciunt. Eadem drachmæ pondere cum thuris obolis tribus, & uini ueteris hemina, quadragenis diebus ieiuno contra regium morbum bibuntur. Vetera œdemata, & inflammationes illita mitigant. Sordida ulcera purgant. Tota autem herba in uino decocta tonsillarum crustas abrumpit, & oris nomas gargarissata cohibet. Fertur sparso aqua triclinio qua maduerit, lætiores conuiuas fieri. Datur potandum in tertianis febribus tertium à terra geniculum cum adiacentibus folijs: quartanis, quartum.

EX GALENO.

Vim habet adeò desiccantem ut uulnera glutinet.

EX AETIO.

Verbenaca recta ad capitis dolores summo præsidio esse testatur Archigenes, si ea coronetur patiens, aut si teratur cum aceto & rosaceo & illinat̃, aut oleo decoquatur, ac foueatur caput. Nec tantum capitis dolores sedat, sed capillos quoq; fluentes compescit. Radicis decoctum calidum ore retentum dentium dolores mitigat, ac mobiles firmat, orisq́ ulceribus medetur. Ad colicos radices semicontusas in aqua ad dimidiam decoquito, & diebus quinque decoctum potandum dato: efficacissimum id esse experientia compertum est. Facit & ad calculos atq; ad inchoantem elephantiasim, si cum melle propinetur. Vtere itidem ad epilepticos, & ad quotidiana, quartanáue febre laborantes. Ad podagricos uerò & coxendicũ morbo affectos uino decocta exhibetur. Succi è radice expressi collutio ad fistulas commodissima est. Et si mororum liquori ac melli mixtus exuratur, & acidus illinatur, fistulas sanat. Potest etiam melle assumi, & fistulæ tanquam collyrium inijci, ac mirum in modum prodest.

D

EX PLINIO.

Aiunt si aqua spargatur triclinio qua maduerit Verbenaca, lætiores conuictus fieri. Aduersus serpentes conteritur ex uino. Omnibus uisceribus medetur, lateribus, pulmonibus, iecinoribus, thoraci, peculiariter autem pulmonibus, & quos ab ijs phthisis tentat. Dysenterias emendat ex aqua data carentibus febre, aut ex uino aminæo cochlearibus quinque, additis in cyathis tribus uini.

EX SYMEONE SETHI.

Verbenaca recta facit ad capitis dolores & defluentes capillos inuncta. Dentiũ dolores sedat, & motos atq; concussos cõfirmat. Oris ulcera sanat. Decoctum eius colicos & calculosos iuuat. Pota ijs qui primum elephantia laborare incipiunt, & comitiali morbo affectis succurrit. Item quotidiana & quartana laborantes similiter iuuat. Podagricos uerò & coxendicis morbo captos, uulneratosq́ illita sanat.

DE PTERIDE. CAP. CCXXVI.

NOMINA.

Filix.
Pteris cur dicta.



TEPIΣ, ἢ πτέριον Græcis, Filix Latinis dicitur. Officinæ latino nomine utuntur. Germanicè Waldtfarr. Pteris autem & Pterion ab alis auiũ, quarum formã in ramulis disposita eius folia referunt, Græcis dicitur: pennatus enim, & pennatis folijs frutex Filix est.

GENERA.

Pteris. Duo Filicis sunt genera, mas scilicet & fœmina. Mas Græcis simpliciter πτέρις, Thelypteris. Latinis Filix mas, Germanis Waldtfarr mennle dicitur. Fœmina Grecis θηλυπτέρις, Latinis Filix fœmina, Germanis Waldtfarr weible appellatur.

FORMA.



FILIX MAS Waldfarn mennle.



FILIX
FOEMINA.

Waldfarn weible.

A

FORMA.

Filix mascula folia habet sine caule, sine flore, sine semine, ex uno pediculo cubitali longitudine exeuntia, incisa, alarum auium modo explicita, odore subgrauia. Radicem in terræ superficie foris nigram, crassam, oblongam, adnascentias appendicésue multas habentem. Ex qua siquidem descriptione satis constat hanc quam sub hoc nomine pictam damus herbam esse Filicem masculam: hæc enim neque caulem (quod enim in ea supra terram extollitur, pediculi foliorũ, non caulis rationem obtinet) neque florem, neque semen habet: folia ex uno pediculo cubitali à terra statim, aut ex stipite eius exeunt, utroque latere pinnata, subgraui odore. Radix denique illi est per summa cespitum nigra, & ut Theophrastus ait, crassa, oblonga, multis adnatis & capillamentis fibrata, atque, ut summatim dicam, omnes illi notæ adamussim respondent. Filix fœmina folia priori similia ob tinet, non tamen uno singularíq; pediculo ut illa hærentia, sed adnascentes ramulos multos altioresq; habentia. Radix illi longa, obliqua, in nigro colore subflaua, aliquando uerò rubescens. Quę descriptio iterum per omnia cum ea herba cuius picturam exhibemus ita conuenit, ut nulla prorsus sit nota quæ illi non respondeat.

Filix mascula.

Filix fœmina.

LOCVS.

Nascuntur ubiq;, sed maximè in montibus, syluis & saxosis locis.

TEMPVS.

Effodiuntur Vergilijs occidentibus, hoc est, autumno.

TEMPERAMENTVM.

Amaræ sunt Filices, paululum habentes adstrictionis, ut euidentissimum sit has calefacere & exiccare posse.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Filicis masculæ radix pellit latos lumbricos pondere drachmarum quatuor cum aqua mulsa pota. Melius autem si cum Scammoniæ, aut ueratri nigri quatuor obolis detur: ueruntamen oportet sumentes allia præsumpsisse. Lienosis ut restituantur prodest pota. Radix etiam cum axungia illita contra ictus ab harundine factos utilis est. Eius autem hæc probatio. Peribit Filix quam per ambitum copiosior harundo coronet: & contrà euanescet harundo, quam obsepiens multa Filix in orbem cinxerit. Fœminæ radices cum melle in eclegmate sumptæ, latos lumbricos pellunt. Cum uino autem pondere trium drachmarum potæ, rotundos lumbricos eijciunt. Mulieribus datæ sterilitatem faciunt. Et si prægnans sumat, abortum. Siccæ & in farinam tritæ, humidis & ijs quæ difficulter sanantur ulceribus insperguntur. Medentur iumentorum ceruicibus. Folia eius nuper prodeuntia olerum modo elixa comeduntur, aluumq; molliunt.

EX GALENO.

Filix mas radicem habet maximè utilem: latum enim lumbricum interficit, si quis eam quatuor drachmarũ pondere in aqua mulsa sumpserit. Ad eundem modum fœtum quidem uiuum necare, mortuum autem eijcere mirum non est. Vlceribus imposita ualenter desiccandi facultatem obtinet, nõ tamen mordax est. Similem ei uim habet Thelypteris nominata.

EX THEOPHRASTO.

Thelypteris seu fœmina Filix, contra lumbricos uentris & latos & graciles utilis est. Contra latos quidem cum melle mixta, contra tenues autem in uino dulci cum polenta data. Quinetiam mulieri si detur, prægnanti quidem abortum: simpliciter autem fœminis sterilitatem facere affirmant.

C

EX PLINIO.

Vſus radicis in trimatu tantum, neque antè neq; poſtea. Pellunt interaneorum animalia. Ex his tineas cum melle, cætera ex uino dulci triduo potæ. Vtraque ſtomacho inutiliſsima. Aluum ſoluit, primo bilem trahens, mox aquam. Melius tineas cum Scammonij pari pondere. Radix eius duûm obolorũ pondere ex aqua, poſt unius diei abſtinentiã bibitur, melle prægustato, contra rheumatiſmos. Neutra danda fœminis, quoniam grauidis abortum, cęteris ſterilitatem facit. Farina earum ulceribus tetris inſpergitur. Iumentorum quoque ceruicibus. Folia cimicem necant, ſerpentem non recipiunt, ideo ſubſterni utile eſt in locis ſuſpectis. Vſtæ etiam fugant nidore.

APPENDIX.

Filix ſemine prorſus caret.

Falſum & cõmentitium hauddubiè eſt quicquid neoterici aliqui de Filicis ſemine fabulantur: quod ſcilicet una ſolſtitiali nocte floreat, eademq; hora cum defloruit maturum in terram ſemen cadat, ideoq; niſi quiſpiam tunc affuerit, nec uideri florem, nec colligi ſemen poſſe, tum quia incredibilia ſunt, tum quod omnes, Theophraſtus ſcilicet, Galenus, Dioſcorides, Plinius, ſterilem & ſine ſemine dixerunt. Neq; etiam medici uel Arabes uel Perſæ ad magicas uanitates nati, ſeminis huius meminerunt. Quapropter omnia hæc agyrtarum cõmenta eſſe uidentur humanæ ignorantiæ ad quæſtum impudenter illudentium, quæ certè uel una hac ratione abundè ſatis confutari poſſunt, quod cũcta illa fieri & obſeruari natali nocte diui Ioannis Baptiſtæ præcipiunt, cum natalis ea nox & ſolſtitialis illa duodecim dierum numero nunc inter ſe diſtent.

D

DE PEVCEDANO. CAP. CCXXVII.

NOMINA.

Fœniculus porcinus.



ΕΥΚΕΔΑΝΟΣ Græcis, Peucedanus Latinis, officinis & herbarijs noſtræ ætatis Fœniculus porcinus dicitur. Germanis Harſtrang/ Sewfenchel/ oder Schwefelwurtz/ quod lachryma è radice ſulphuri aut thuri ſimilis exudet. Peucedanum autem nomen inuenit à pinu, quæ Græcis πεύκη dicitur, cui folio par eſt. Hinc poſteriores Latini Pinaſtellum eum uocauerunt.

Peucedanus unde dicta.

Pinaſtellus.

FORMA.

Caulem emittit tenuem, macilentum, Fœniculo ſimilem. Comam habet circa radicem copioſam & denſam. Florem luteum, radicem foris nigram, intus albam, graui odore, craſſam, liquore plenam. Hæ ſanè omnes notæ, nulla prorſus reclamante, huic quam pictam exhibemus herbæ conueniunt. Officinæ, quæ non rarò adulterinas pro genuinis uendũt herbas, Peucedanũ oſtendunt radice nõ ſuccoſa, ſed lignoſa, nec graui odore, ſed iucundo: unde ſatis cõſtare poteſt uerum non eſſe.

Officinarũ Peucedanus non eſt genuina.

LOCVS.

Gignitur in montibus opacis, potiſsimum in monte prope Tubingam, cui olim arx impoſita fuit, in itinere uerſus Rotenburgum ſito.

TEMPVS.

Floret Iulio & Auguſto menſibus, atque deinceps ſemen producit. Radix foditur exitu autumni.

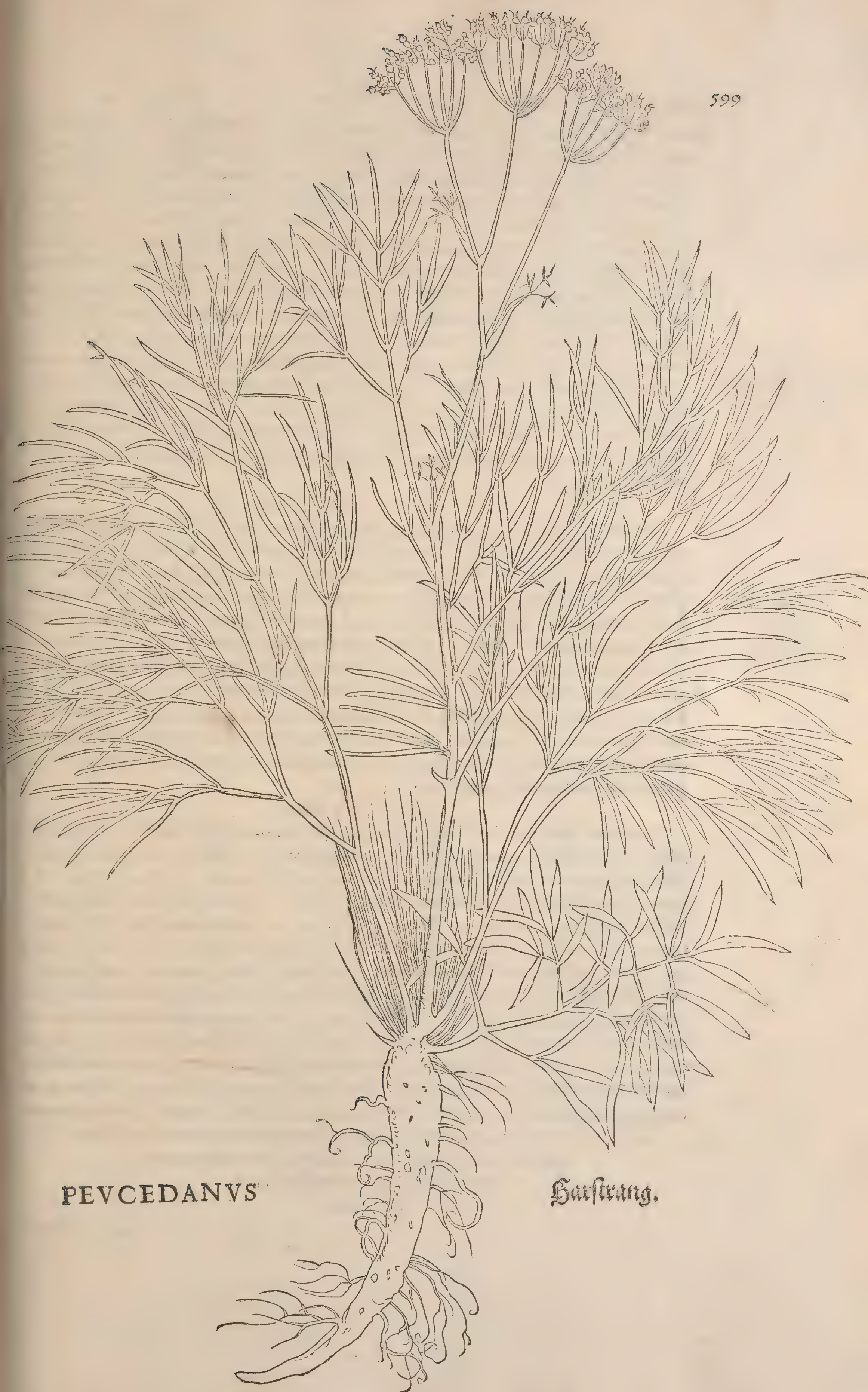
TEMPERAMENTVM.

Calefacit ordine ſecundo iam completo: deſiccat uerò tertio iam incipiente.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radice adhuc tenera Peucedani cultello inciſa liquor effunditur, profluensq; ſtatim in umbra reponit̃: in ſole ſiquidem langueſcit. Facit cum colligit̃ capitis dolores & uertigines, niſi quis antea roſaceo nares præungat, & caput irrigat. Radix aſſata

inutilis



PEVCEDANVS Harstrang.

C inutilis fit. Colligitur & ex caulibus & ex radice sicut è Mandragora liquor atque succus. Minus tamen efficax succo liquor, & uelocius expirat. Interdũ etiam cõcreta inuenitur lachryma thuri similis, caulibus radicibusque adhærens. Ex aceto & rosaceo inunctus lethargicis, phreneticis, uertiginosis, comitialibus, diuturnis capitis doloribus, resolutis, ischiadicis, conuulsis: in uniuersumque neruorũ affectionib. ex oleo & aceto inungitur. Strangulatu uuluæ laborantes olfactus, soporeque profundo correptos reuocat. Suffitu serpentes fugat. Aurium doloribus cum rosaceo instillatus prodest. Cauis dentium erosis inditus eorundem dolores mitigat. Contra tussim in ouo sumptus facit. Difficultati spirandi, torminibus & inflationibus subuenit. Aluum leniter mollit. Lienem minuit. Difficiles partus egregiè adiuuat. Ad uesicæ renumque dolores & distentiones potus confert. Aperit uuluam. Radix ad eadem utilis est, sed inefficacior. Eius decoctum bibitur. Sicca trita sordida purgat ulcera, ossiumque squamas detrahit, ueteraque cicatrice obducit. Ceratis malagmatisque calefaciendi ui præditis miscetur. Eligi debet recens, non cariosum, solidum, odoris plenum. Succus ad potiones amaris amygdalis, aut ruta, aut pane calido, aut anetho dissoluitur.

EX GALENO.

Peucedani radice quidẽ maximè, sed tamen etiam succo & liquore utimur. Sunt autẽ hæc omnia eiusdẽ specie facultatis, sed ualentior liquor, admodũ excalfaciens & digerens. Quare affectibus omnibus circa neruos consistentibus conuenire creditur, tum morbis in pulmone & thorace ex crassitudine atque uiscositate humorũ factis. Et intrò quidem in corpus sumpta, sed tamen etiam olfactu prosunt. Porrò quod incĩdat atque extenuet, sæpe etiam dentium perforatorũ dolores cauitati impositus protinus sedauit, quia uidelicet est tenuiũ partium, & excalfactorius. Quin
D etiam lienes induratos iuuat, nempe incidendo, digerendo & extenuando crassos humores. Sed & radice ad hæc uti licebit, quæ & squamas ab ossibus celerrimè detrahit, quia uidelicet ualidè desiccat, minus tamen quàm succus excalfaciens. Et ulceribus malignis arida illita optimum est remedium; ipsa enim expurgat, carnem generat, & ad cicatricem perducit.

EX PLINIO.

Peucedani radices conciduntur in quaternos digitos osseis cultellis, funduntque succum in umbra, capite prius & naribus rosaceo perunctis, ne uertigo sentiatur. Et alius succus inuenitur caulibus adhærens, incisisque manat. Probatur crassitudine mellea, colore ruffo, odore suauiter graui, feruens gustu. Et hic in usu & radix, & decoctum eius pluribus medicamentis. Succo tamen efficacissimo, qui resoluitur amaris amygdalis, aut ruta, bibiturque contra serpentes, & ex oleo perunctos tuetur. Idem pectoris doloribus subuenit. Pituitam & bilem detrahit Peucedani radix. Eadem decocta lieni & renibus prodest. Perungunt & radicẽ sudoris causa eliciendi, quoniam caustica uis ei est. Peucedano ad recentia uulnera tanta uis est, ut saniem ossibus extrahat. Cum semine Cupressi bibitur, si sanguis per os redditus est, fluitque ab infernis. Strangulatus uuluæ nidore ustum recreat, laxanturque suffocationes eo: sed quidam ammiscent in uino semen Cupressi cõtritum. Potum cum coagulo uituli marini æquis portionibus comitiales sanat. Succus infantium ramici, & umbilicis eminentibus inungitur. Stranguriæ cum melle medetur.
Item semine lethargici excitantur, & ut perhibent ex
euphorbio naribus tactis Peuce-
dani succo.


PERSICA
Pfersichbaum.

C

NOMINA.



ΠΕΡΣΙΚΗ μηλέα Græcis, Persica mâlus Latinis: antiquum nomen herbarij uulgares retinuerunt: Germanis Pfersichbaum appellatur. Persica fortè dicta, quod ex Perside primum aduecta sit.

Persica cur dicta.

FORMA.

Persica folijs amygdalæ maioribus constat: flore subpuniceo, pomo carnoso, succulento, foris lanuginoso, dura intus & scabra nuce, in qua nucleus qualis amygdalis.

LOCVS.

Passim in hortis, uineis potissimũ, nascitur. Gaudet autem aquosis.

TEMPVS.

Floret primo statim uere, fructus uerò eius autumni ferè exitu maturescit, celerrimè marcescens.

TEMPERAMENTVM.

Persica arbor in germinibus & folijs uincentem amaram qualitatẽ habet, ut hoc nomine calidam esse nemo dubitare possit. Fructus eius in secundo ordine frigidus & humidus existit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Persica poma stomacho grata sunt, matura bonum faciunt aluum, cruda uerò aluum constringunt. Siccata uehementius adstringunt. Siccorum decoctum haustum stomachi & uentris fluxiones sistit.

EX GALENO.

Folia Persicæ trita & super umbilicum imposita lumbricos necant. Alioqui sanè etiam discutiens medicamentũ est. Pomorum uerò eius succus & ueluti caro facilè corrumpitur, omninoq; noxam infert, quapropter haud post alios cibos ultimoq;, sicut nonnulli solent, illa offerri oportet: nam in summo natantia corrumpuntur. Huius uerò, quod omnibus cõmune est, meminisse oportet: quæcunq; uitiosi succi, quæ humida & lubrica sunt, facileq; descendunt secedúntue, præ alijs comedenda esse: sic enim & ipsa celeriter subeunt, & alijs præeunt, ac quasi iter muniunt. Postremò autem sumpta, unà secum alia quoq; in corruptionem trahunt.

D

EX PLINIO VALERIANO.

Persicorũ cibus est quidem stomacho inutilis, eò quod citò succus eius inacescat, & caro æque in digestione uitietur, uerum minimè grauis, dum non diutius in intestinis moratur, & ad ima semper exitu celeri festinat. Persicorum cibus negatur à medicis membra nutrire. Sed & Galenus suadet nunquam omnino post cibum sumere, corrumpi affirmans si cibis cæteris innatent. Persicorũ folia trita & imposita uentris animalia perimunt & expellunt. Eadem sicca & in puluerem tusa, recentes plagas cruentorũ uulnerum claudunt. Nucleus persicorum capitis dolori cum oleo & aceto tritus illinitur: quamuis quidam cum solo rosaceo terere maluerint. Gummi gutta quam Persici truncus illachrymat, fluenti aluo medetur. Eadem mixta cum uino etiam in uesica lapillos frangit. Trita ex aceto impetigines reprimit. Decocta cum croco tumores faucium mitigat. Asperam arteriæ canalem leuiorem facit. Excreantibus sanguinem miro modo subuenit. Thoracis obstrictos sinus reserat: uitia pulmonis expurgat.

APPENDIX.

Flores Persicæ saccharo condîti, instar rosarum aut uiolarum, aluum haud leuiter mouent atque subducunt.



PEPLOS Wolffsmilch.

C

NOMINA.

Esula rotunda.



ΠΕΠΛΟΣ Græcis, Peplos Latinis, officinis & uulgo Esula rotunda, Germanis Teufelßmilch appellatur.

FORMA.

Exiguus frutex est albo liquore plenus: folijs paruis ut Rutæ, latioribus tamen. Tota eius coma dodrantalis, rotunda, humi fusa: semine sub folijs paruo & rotundo, minore quàm candidi papaueris. Radice una, ex qua totus frutex prouenit.

LOCVS.

Nascitur in hortis & uineis.

TEMPVS.

Colligitur mesibus, siccaturq́ in umbra, & continuè uertitur.

TEMPERAMENTVM.

Idem cum Tithymallis habet temperamentū, atque adeo ex quarto calefacientium ordine est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipsa multos habet usus, radix uerò inutilis. Semen eius tusum, feruidaq́ aqua madefactū reconditur. Pituitam & bilem acetabuli pondere cum hydromelitis cyatho potū ducit. Obsonijs mixta herba aluū conturbat. Conditur in muria.

EX GALENO.

Peplos frutex liquorem similem Tithymallis habet, cum in alijs, tum quia purgat ceu illi.

EX AETIO.

Pituitam ac bilem ducit acetabuli mensura cum mulsæ cyatho bibitum Pepli semen. Sale etiam herba maceratur, flatusq́ discutit, ut Hippocrates asserit. Summopere igitur confert flatuosis affectibus, qui in melancholia dominantur, item diuturnis lienis & uteri & coli flatibus, tumefactisq́ œdematibus in abdomine.

D

EX PLINIO.

Semine Pepli poto aluus soluitur, bilis ac pituita detrahitur. Media potio est acetabuli mensura, in aquæ mulsæ heminis tribus. Et cibis inspergitur obsonijsq́ ad molliendam aluum.

DE PILOSELLA. CAP. CCXXX.

NOMINA.



QVO nomine ueteribus Græcis aut Latinis nominata sit hæc herba, ingenuè fateor me ignorare. Neq́ enim est μυὸς ὦτα Dioscoridis. Cum itaque græco & latino nomine destitueremur, barbaro uti nobis necesse fuit, nisi planè herbam hanc uulneribus glutinandis mirè utilem, præterire uoluissemus. Herbarij itaq́ nostræ ætatis à copiosis pilis quibus uestitur, Pilosellam, Germani Meußörlin/uocant.

Pilosella unde dicta.

GENERA.

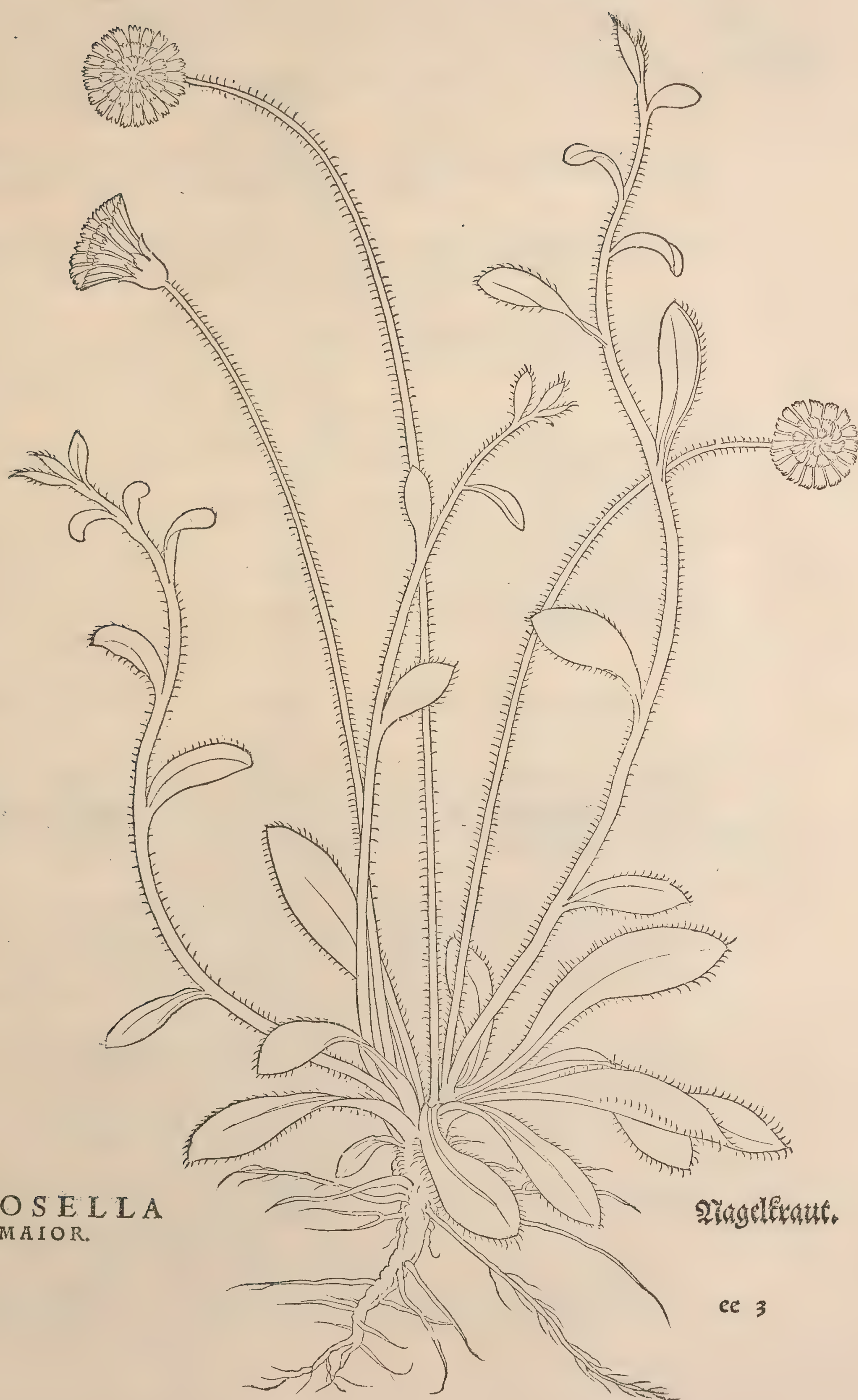
Maior.

Minor.

Duo eius herbæ genera reperiuntur, in nullo ferè nisi floribus distantia. Vnum genus maioribus folijs, & quæ se à solo sustollunt, floribusq́ luteis, maior Pilosella nominatur, Germanis propriè Nagelkraut. Alterū minoribus folijs, in terra sessilibus, floribus purpureis, & quasi in pappum euanescentibus, Germanis Meußörlin/oder Hasenpfätlin peculiariter appellatur. Sic etiam suam Pilosellam manu scriptus herbarius in maiorem & minorem digesit.

FORMA.

Herba est folijs in terram graminis modo sparsis, pilosis, albicantibus à terra, supernè



PILOSELLA
MAIOR.

Nagelkraut.



PILOSELLA
MINOR.

Meußörlin.

A ſupernè uirentibus, floribus luteis aut purpureis, radice in exilitatẽ multam extenuata. Ex qua deſcriptione ſole clarius fit, eam herbam quæ à Græcis Myoſotis, à Latinis autem Auricula muris dicitur, non eſſe Piloſellam: nam, ut reliqua taceam, neque maior neque minor Piloſella cœruleum floſculum uelut Anagallis obtinet: ut non parum errent herbarij noſtri temporis qui Piloſellam alio nomine Muris auriculam appellari tradunt. Myoſotis non eſt Piloſella. Auricula muris non eſt Piloſella.

LOCVS.

Naſcitur utrunque genus locis montoſis & collibus terrenis. Maior autem inuenitur etiam in aſperis & incultis agrorum limitibus.

TEMPVS.

Maio & Iunio potiſsimũ menſe florent. Minor tamen Piloſella paulò poſt initia Iunij menſis diſperit, & nuſquam ſubinde inuenitur.

TEMPERAMENTVM.

Eſſe calidas & ſiccas Piloſellas guſtus palàm declarat: habent enim adſtrictionẽ cum exigua quadam acrimonia coniunctam, ut hoc nomine ad purificanda ac ſubinde glutinanda uulnera ſint mirificè utiles.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Ferunt foliorum farinam uulnera mirum in modum glutinare. Herbæ recentis ſuccum exprimunt ad cohibendos quartanæ febris horrores. Eodem tingunt gladiorum aciem, ut omne ferrum aliud domet, ſecetq́ue: ferrum enim quod huius ſucco cõmaduit tantam contrahere duritiam, tamq́ue magnũ induere robur produnt, ut chalybis aciem reſpuat. Has certè omnes facultates manuſcriptus herbarius Piloſellæ adſcribit. Recentiores huius herbæ radicem Maio menſe effoſſam, ſiccatã, & in puluerem redactam, ac ſubinde potam, aut in cibo datam, efficaciſsimũ eſſe ad
B uerſus ramicem remedium tradunt.

DE PIMPINELLA. CAP. CCXXXI.

NOMINA.



VT appellata ſit Græcis aut Latinis herba hæc quam hodie uulgus herbariorum & officinæ Pimpinellam uocant, nondum nobis certò ſcire licuit. Sunt qui Pampinulam & Bipennulam nominent. Germani Bibinellen & Bibernellen appellant. Pampinula.

GENERA.

Duûm eſt generum Pimpinella. Vna maior, radice admodũ longa, folijs multifariam ſciſsis, Siſaro haud diſsimilibus, caulibus anguloſis, floribusq́ue in ſummo exiguis & candidis. Altera minor, caulibus rufeſcentibus, folijsq́ue minoribus, & non diſſectis multifariam, ſed ſerratis tantum, aliàs priori per omnia ſimilis.

FORMA.

Herba eſt folio mucronato, diſſecto, aut in extremitatibus ſerrato, caulibus ab eadem radice binis aut trinis, anguloſis, & interdum rubentibus, in quorum ſummo naſcuntur flores minuti & candidi, & ijs decidentibus ſemen exiguum Oreoſelini ſemini ſimile. Radice craſſa, longa, & ſubrubente, acri admodum.

LOCVS.

Lucis & opacis locis minus, in pratis autem maius, affatim citra cultũ erumpit.

TEMPVS.

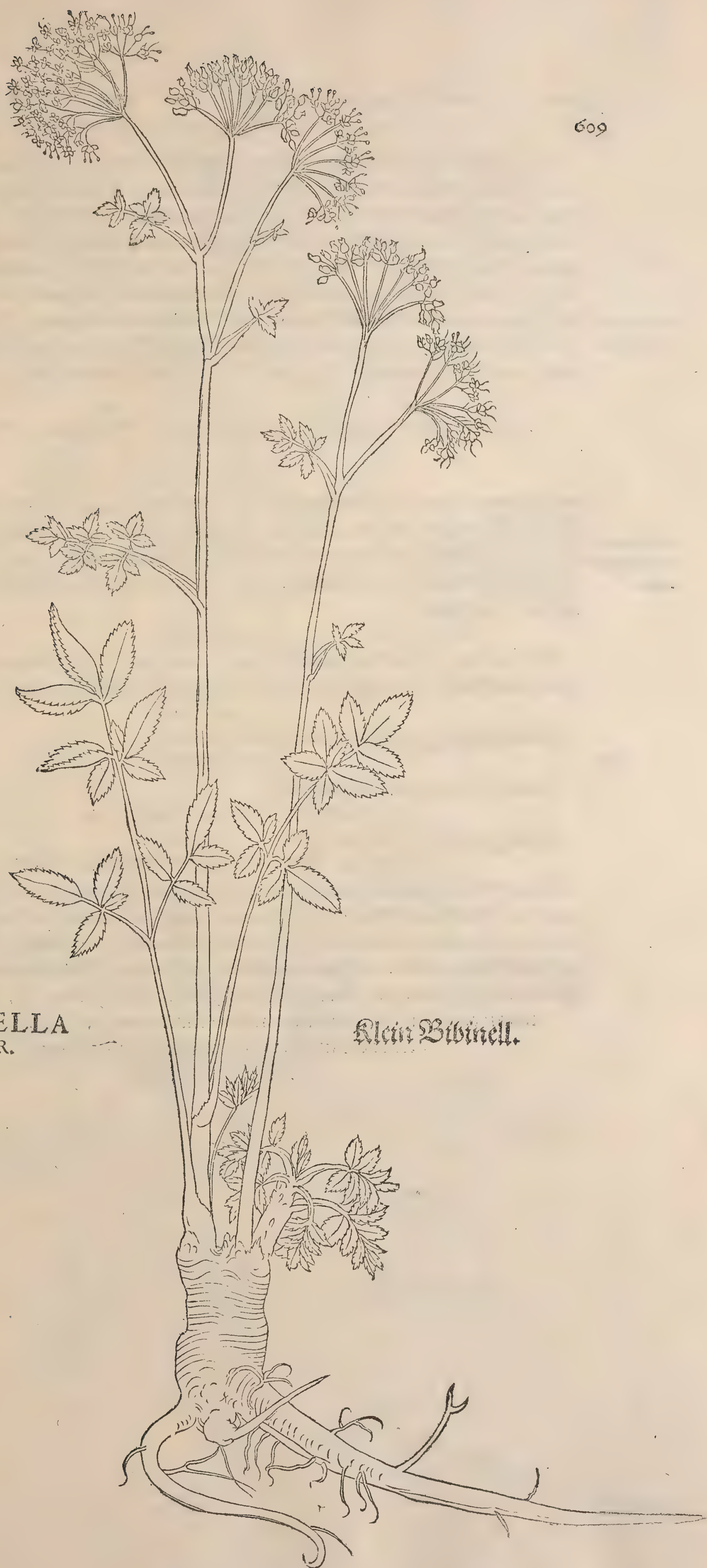
Æſtate in autumnum uſque floret.

TEMPERAMENTVM.

Quum acrimoniam non exiguam in guſtu præ ſe ferat, hauddubiè in ſecundo ordine calida & ſicca erit, imò ſecundum calefaciendi ordinem excedere credibile eſt, & ad tertium ferè accedere.



PIMPINELLA
MAIOR.
Groß Bibinel.


PIMPINELLA
MINOR.
Klein Bibinell.

C VIRES EX RECENTIORIBVS.

Pimpinellæ ſuccus bibitur contra ſerpentium morſus. Ex uino pota calculos terit. Stranguriã etiam decocta leuat. Succus eius potus omne uenenum diſcutit. Aqua eius ignis ui expreſſa oculorũ caliginem diſcutit. Hæ ſunt facultates quas illi antiquus herbarius tribuit. Alij tradunt ſuccum eiuſdem faciei maculas detergere poſſe. Eſt autem radicis Pimpinellæ tum uſus præcipuus, quum ſæuientis populatim peſtilentiæ contagia arcere conamur: unicè enim uenenis aduerſatur, & corpora ab hac lue uindicat, ut adfirmant, ſi tantum in ore teneatur. Quod certè non poteſt ea quam hodie Sanguiſorbã uocant herba. Quare mirum in modũ errant, qui hanc cum Pimpinella confundunt, ut fuſius ſuo dicemus loco.

Sanguiſorba nõ eſt Pimpinella.

DE PASTORIA BVRSA. CAP. CCXXXII.

NOMINA.



QVO nomine herba quam uulgus Paſtoriam burſam appellat græcis & latinis medicis dicta ſit, ignorare me ingenuè fateor. Sunt qui peram etiam paſtoris nominent, à folliculis in exiguæ uulgæ ſimilitudinem compreſsis, turbinata cordis effigie. Germanis Deſchelkraut & Hirtenſeckel uocatur.

Burſa aut pera paſtoris cur dicta.

FORMA.

Herba raro pede altior, ramoſa, Erucæ folia habens, at minora. Flores exiguos, candidos. Semen in uulgis minutum & nigrum. Radicem candicantẽ & oblongã.

LOCVS.

Naſcitur propter uias paſsim, & in parietinis.

D TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus legitur.

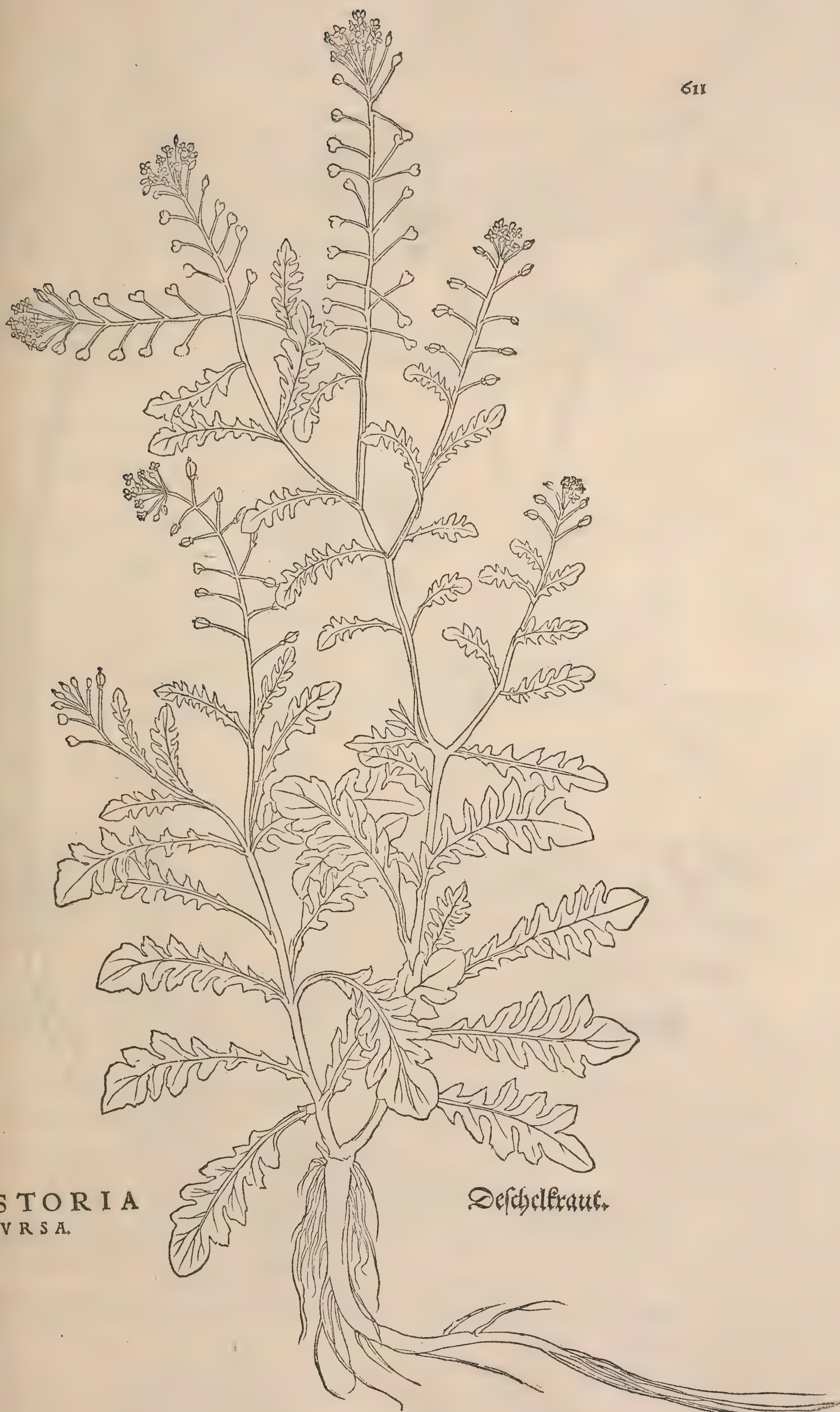
TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & adſtringit.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Ex aceto trita collectionum inflammationes refrigerat, ac eò confluentes humores cohibet. Imponitur ſacris ignibus, & quibus ſtomachus æſtuat. Succus eius purulentis auribus infunditur. Cruenta ſanat uulnera. Medetur dyſentericis, ſanguinem excreantibus, neq; non muliebri profluuio. Manuſcriptus herbarius addit hanc ſanguinem è naribus profluentem ſiſtere mirificè poſſe. Herbam quoque manu tantum geſtatam, mox idem efficere tradit. Quid multa? mirè efficax eſt in comprimendis omnibus ſanguinis eruptionibus.

DE PEDE


PASTORIA
BVRSA.
Deschelkraut.



PES LEONIS

Synaw.

A

NOMINA.



QVAM uulgus herbariorũ Pedem leonis nominat, non eſt Dioſcoridis Leontopodion, id quod deſcriptio ſatis monſtrat. Quo uerò nomine Græcis & Latinis appellata ſit, mihi nondum conſtat. Sunt ex barbaris qui Alchimillam, alij etiam qui plantam leonis nominant. Sic autem dicta, quod folia habeat inſtar leonini pedis lata & rotunda. Germanis Synnaw/ Löwentapen/Löwenfüß/& vnſer frawen mantel uocatur.

Leontopodion Dioſcoridis non eſt Pes leonis herbariorum.
Alchimilla.
Pes leonis cur dicta.

FORMA.

Dodrantalis eſt herba, folia lata, criſpa & rotunda octo ſerratis inciſuris diſtincta, non tamen ad pediculos uſque, qui ſtatim è radice exeunt, fiſſa habens. Flores item exiguos & luteos profert. Radicem digito craſsiorem, & ſeſquipalmo longiorem, ſubrubeſcentem.

LOCVS.

Paſsim in pratis, in alto potiſsimum ſitis, naſcitur.

TEMPVS.

Maio menſe erumpit, ac inter Iunij initia floret.

TEMPERAMENTVM.

Folia & radix adſtrictione uehementi participant, atq; eadeo exiccant. Recentiores idipſum in ſecundo efficere ordine tradunt.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Vulneribus glutinandis aptiſsima eſt. Decocto enim illius lauanẽ utiliter omnia uulnera. Linteum quoque in eo madefactum illis cõmodè imponitur. Mulierum mammas impenſe laxas linteum decocto eiuſdem intinctum & impoſitum, duras ſolidasq; efficit. Decoctum denique hoc epotum interanea uulnera, rupturasq; glu-
B tinat. Et quod dictu mirum eſt, tanta eius plantæ in glutinando uis eſt, ut ramices inteſtinorum, in pueris potiſsimum, ſanare poſsit.

DE POLYGONO MARE. CAP. CCXXXIIII.

NOMINA.



POAYΓONON ἄῤῥην græcè: Proſerpinaca, Seminalis à ſeminis multitudine, & Sanguinalis à cohibendo ſanguine nominatur. Officinis Corrigiola & Centumnodia. Germanicè Weggraß/Denngraß/Wegdritt appellatur. Polygonon à geniculorum frequentia, & multitudine dictum eſt.

Seminalis cur dicta.
Sanguinalis.
Corrigiola.
Centumnodia.

FORMA.

Herba eſt ramis tenuibus, teneribus, copioſis, geniculis interſectis, in terra graminis modo repentibus. Folijs Rutæ ſimilibus, longioribus tamen. Iuxta ſingula folia ſemine, unde maſculum uocatur. Flore albo aut puniceo.

LOCVS.

Naſcitur paſsim, quotidieq; pedibus conculcatur, ſua ſponte in aggeribus & ſemitis proueniens.

TEMPVS.

Æſtate floret, quo etiam tempore legitur.

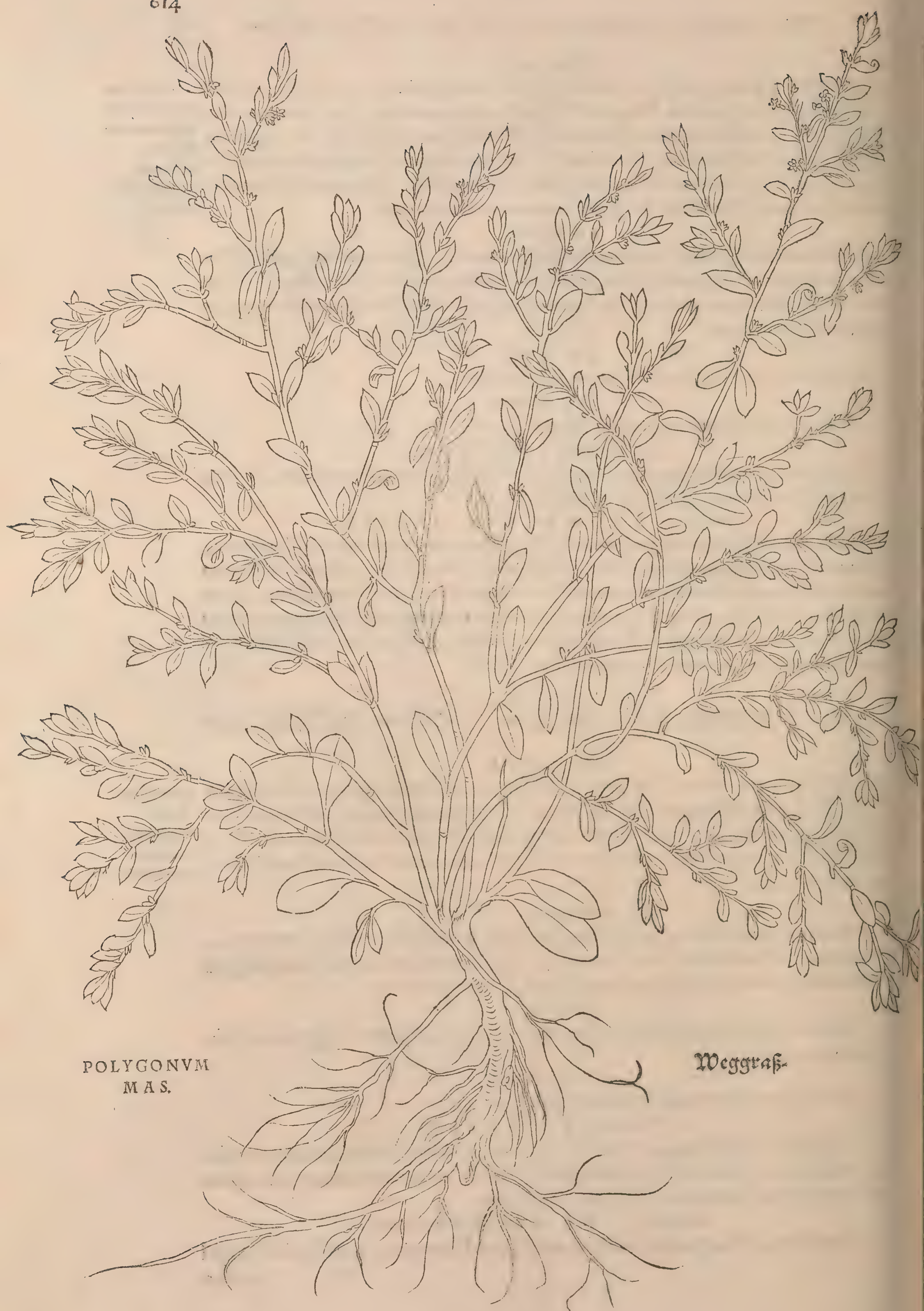
TEMPERAMENTVM.

Vti adſtrictionẽ quandam obtinet Polygonum, ita ſanè uincit in eo aqueum frigidum, ut uidelicet ſecundi ſit ordinis medicaminũ refrigerantium, aut etiam quodammodo in initio tertij. Eſt etiam exiccatorium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet adſtringendi & refrigerandi ſuccus Polygoni potus. Prodeſt ſangui-

ff nem ex-


POLYGONVM
MAS.
Weggraß.

A nem expuentibus, & alui defluxionibus, cholericis & urinæ ſtillicidio. Vrinã enim euidenter ducit. Cum uino potus uenenatorũ morſibus auxiliatur. Valet etiam ad febrium circuitus una hora ante acceſsionẽ ſumptus. Muliebre profluuium appoſitus ſiſtit. Aurium doloribus, & purulentis auribus inſtillatus confert. Cum uino decoctus melle adiecto, eximiè ad genitalium ulcera facit. Folia contra ſtomachi ardorem, ſanguinis reiectionem, herpetas, ignes ſacros, inflammationes, œdemata, & uulnera recentia illinuntur.

EX GALENO.

Polygonũ ijs ſanè quibus ſtomachus æſtu feruet extrinſecus illitum auxiliatur: ueluti etiam ignes ſacros & calidas phlegmonas iuuat. Porrò tale cum ſit, & fluxiones reprimit, & hac ratione uidetur exiccatorium eſſe. Quare cum herpetum, tum ulcerum, aliorumq; bonum eſt remedium: efficaciſsimũ autem inflammatione & fluxione laborantium partium. Eſt & cruentorum uulnerum glutinatoriũ. Sed & auriũ ulceribus prodeſt: & ſi uel ſatis puris inſit, hoc tamen etiam deſiccat. Eaſdem ob facultates & muliebre profluuium, & dyſenteriã, & ſanguinis eiectiones, & undecunque aliunde immoderatiores impetus ſiſtit. Refert Dioſcorides quod & urinam prouocet exhibitum ſtillicidio affectis. Non tamen affectum exactè diſcriminat in quo dari ipſum expediat.

EX PLINIO.

Succus eius infuſus naribus ſupprimit ſanguinem, & potus cum uino, cuiuslibet partis profluuium excreationesq; cruentas inhibet. Vis eius ſpiſſare ac refrigerare. Semen aluum largius ſumptum ſoluit, urinam ciet, rheumatiſmos cohibet: qui ſi non fuere, non prodeſt. Stomachi feruori folia imponuntur. Veſicæ dolori illinuntur, & ignibus ſacris. Succus & auribus purulentis inſtillatur, & oculorũ do-
B lori per ſe. Dabatur & in febribus ante acceſsiones, duobus cyathis in tertianis quartanisue præcipuè. Item cholericis, dyſentericis, & in ſolutione ſtomachi.

DE PEGANO. CAP. CCXXXV.

NOMINA.



ΠΗΓΑΝΟΝ κηπαῖον græcè, Ruta hortenſis latinè: officinæ retinuerunt nomen latinum: Rauten & Weinrauten germanicè uocatur. Peganon Græci, Plutarcho libro tertio ſui ſympoſij teſte, à facultate, quod calore ſiccitateq; genituram coagularet, dixerunt: πήγνυσθαι enim coagulare, & quaſi in glaciem contrahere eſt. Hinc uterum geſtantibus inimica etiam coronis inſerta putatur. Peganon unde dictum.

FORMA.

Frutex eſt Ruta hortenſis grauiſsimi odoris, ſemper ferè uirens: folio exiguo, penè rotundo, cæſij coloris, denſo, ſurculoſis ramis: flore luteo, anguloſis calycibus, in quibus ſemen album continetur.

LOCVS.

Prouenit paſsim in hortis, amat aprica & ſicca loca.

TEMPVS.

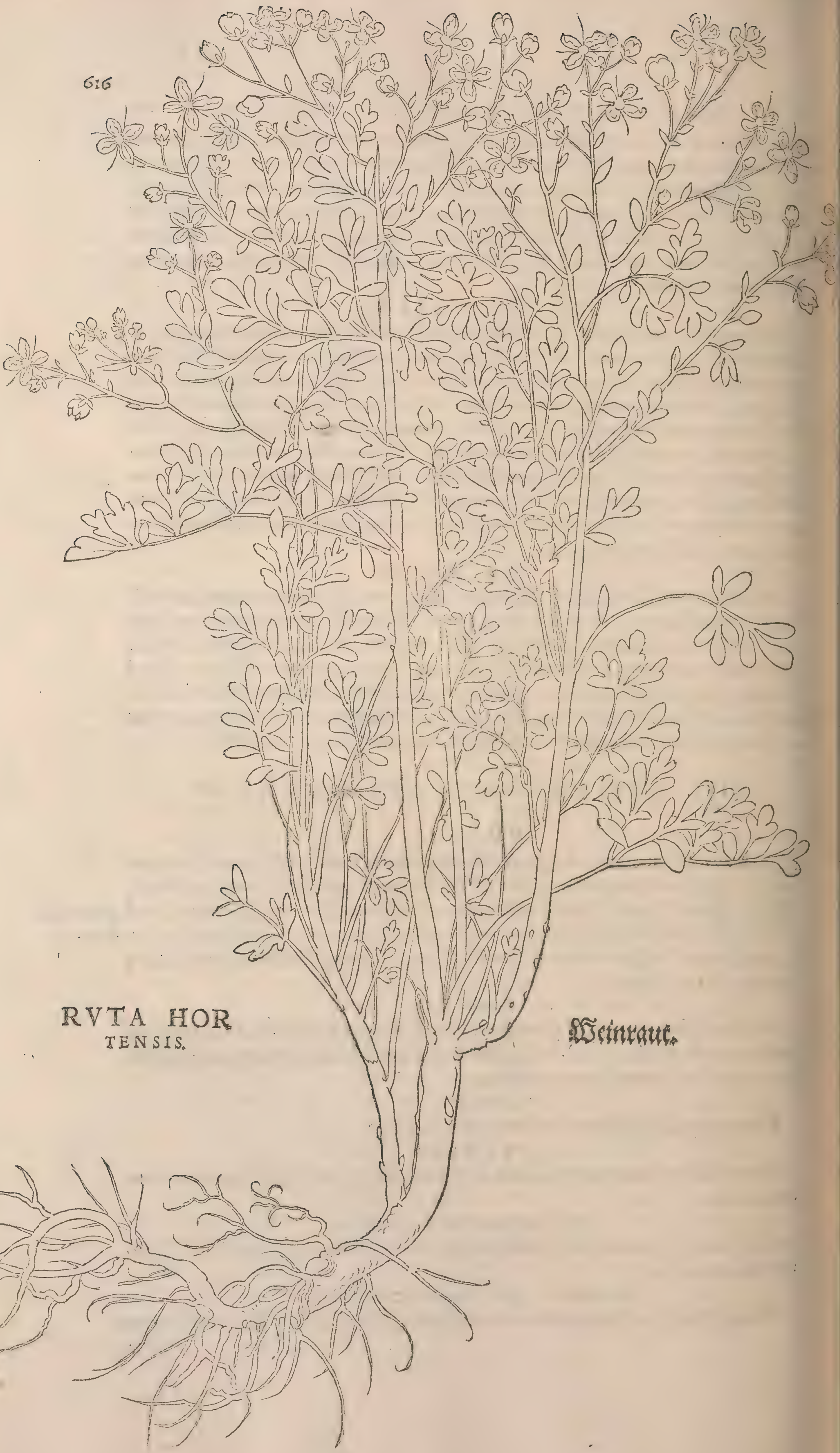
Floret æſtate, ſemen autem Autumno matureſcit, quo etiam tempore carpendum uenit.

TEMPERAMENTVM.

Guſtũ non ſolum acri, ſed & amaro eſt, ex tertio ordine excalfacientium, & ſtrenuè deſiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vrit, calfacit, exulcerat, urinam mouet, menſtruáque ducit. Aluum ſiſtit pota


RVTA HOR
TENSIS.
Weinraut.

A & comesta. Letalium uenenorũ antidotum est, si semen acetabuli mensura in uino bibatur. Folia per se ante cibum sumpta, & cum nucibus iuglandibus, aridisq; ficis, inefficacia uenena reddunt. Contra serpentes similiter sumpta prosunt. Geniturã tam in cibo quàm potu extinguit. Coctum cum anetho sicco, tormina sistit. Facit etiam ad lateris thoracisq; dolores, difficultatẽ spirandi, tusses, pulmonis inflammationem, coxendicum, articulorumq; cruciatus, rigores circuitibus certis repetentiũ febrium, uti prædictũ est, pota. Ad inflationes coli, uteri & recti intestini, decocta cum oleo & infusa. Vuluæ strangulatu liberat trita cum melle, si à genitali usq; ad sedem imponatur. Feruefacta cum oleo & pota, lumbricos excutit. Articulorũ doloribus cum melle, aquę inter cutem, quæ hyposarca dicitur, cum ficis illinitur. Eisdem pota auxiliatur, in uino decocta ad dimidias partes, & si ea abstergantur. Cruda, saleq; condîta ac comesta, uisus aciem exacuit, & oculorũ dolores cum polenta illita sedat. Cum rosaceo & aceto capitis doloribus succurrit. Sanguinis narium profluuia trita & imposita sistit. Testium inflammationibus cum Lauri folijs illita, & exanthematis cum myrto & cerato prodest. Cum uino autem, pipere & nitro confricta, albæ uitiligini medetur. Cum ijsdem illita thymos & myrmecias tollit. Cum melle & alumine imposita lichenibus prodest. Succus in malicorio calfactus & instillatus aurium doloribus succurrit. Oculorũ hebetudinibus cum succo Fœniculi & melle inunctus subuenit. Ignes sacros, herpetes & achores cum aceto, cerussa & rosaceo inunctus sanat. Ceparum & alliorum acrimoniam cõmanducata domat.

EX GALENO.

Ruta incidere atque digerere crassos lentosq; humores potest. Ob eam autem uim & urinas mouet. Quinetiã tenuium est partiũ, flatusq; extinguit. Quare ad inflationes prodest, ac Veneris appetitum cohibet. Discutit atq; exiccat strenuè: est B enim ex eorum medicamentorũ numero quæ ualenter exiccant.

EX PLINIO.

Quęcunq; Ruta & per se pro antidoto ualet, folijs tritis & ex uino sumptis. Contra aconitũ maximè & ixiam. Item fungos, siue in potu detur, siue in cibo. Simili modo contra serpentiũ ictus, utpote quũ mustelæ dimicaturæ cum his, Rutam prius edendo se muniant. Valent & cõtra scorpionũ ictus, & araneorũ, apum, crabronũ, uesparũ aculeos, & cantharidas, ac salamandras, canis ue rabiosi morsus, acetabuli mensura si succus è uino bibitur, & folia trita uel cõmanducata imponunt cum melle & sale, uel cum aceto & pice decocta. Succo uerò perunctos, aut etiã habentes, negant feriri ab his maleficijs. Serpentesq;, si uratur Ruta, nidorem fugere. Efficacissima tamen est syluestris radix cum uino sumpta: eandem adijciunt efficaciorẽ esse sub dio potam. Pythagoras oculis noxiam putauit falso, quoniam sculptores & pictores hoc cibo utuntur oculorũ causa. Cum pane quoq; uel nasturtio satiuæ atq; syluestris propter uisum. Vt aiunt, multi succo eius cum melle attrito inuncti discusserunt caligines, uel cum lacte mulieris puerum enixæ, uel puro succo angulis oculorũ tactis. Epiphoras cum polenta imposito. Lenit autem capitis dolores pota cum uino, aut cum aceto & rosaceo illita. Si uerò sint cephalæa, cum farina hordeacea, uel aceto. Eadem cruditates discutit, mox inflationes, dolores stomachi ueteres. Vuluas aperit, corrigitq; conuersas, illita in melle toto uentre & pectore. Hydropicis cum ficu, & decocta ad dimidias partes, potaq; ex uino. Sic bibitur & ad pectoris dolores laterumq;, & lumborũ, tusses, suspiria: pulmonũ, iecinorũ, renum uitia: horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines decoquuntur folia poturis. Et in cibo uel cruda uel decocta condîtaue prodest. Item torminibus in Hyssopo decocta, & cum uino. Sic & sanguinem sistit interiorem, & narium, indita: sic & collutis dentibus prodest. Auribus quoque in dolore succus infunditur, custodito ut diximus modo. E syluestri uerò contra tarditatẽ & sonitum cum rosaceo, uel cum lau-

reo oleo, aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto tritæ instillatur in tempora & cerebrum. Adiecerunt aliqui & Serpyllum, & Laurum, illinentes capita & colla. Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendũ. Dederunt & comitialibus bibendum decoctæ succum in cyathis quatuor ante accessiones, quarum frigus intolerabile est. Alsiosisq; crudam dari in cibo. Vrinam quoque uel cruentam pellit. Fœminarũ etiam purgationes, secundasq;, etiam emortuos partus, ut Hippocrati uidetur, ex uino dulci nigro pota. Itaque illitam & uuluarum causa etiam suffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordeacea. Et contra ileum decocta farina in oleo, & uelleribus collecta. Multi uerò & contra purulentas excreationes siccæ drachmas duas, sulphuris unam & dimidiam sumi censent. Et contra cruentas, ramos tres in uino decoctos. Datur & dysentericis cum caseo in uino contrita. Dederunt & cum bitumine infrictam potioni propter anhelitum. Ex alto lapsis seminis tres uncias, ex olei libra, uiniq; sextario. Illinitur cum oleo coctis folijs partibus quas frigus adusserit. Si urinam mouet, ut Hippocrati uidetur, mirum est quosdam dare uelut inhibentem potui contra incontinentiã urinæ. Psoras & lepras cũ melle & alumine illita emendat. Item uitiligines uel rugas, strumas, & similia, cum hircino & adipe suillo, ac taurino seuo. Item ignem sacrum ex aceto & oleo, uel psimmythio. Carbunculum ex aceto. Nonnulli laserpitiũ unà illini iubent, sine quo epinyctidas pustulas curant. Imponunt & mammis turgentibus decoctam, & pituitæ eruptionibus cum cera. Testium uerò epiphoris cum ramis laureæ teneris, adeò peculiari in uisceribus his effectu, ut syluestri Ruta cum axungia ueteri illitos ramices sanari prodant. Fracta quoque membra semine trito cum cera imposito. Radix Rutæ sanguinem oculis suffusum, & in toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis quoque quæ traduntur, mirum est, cum feruentem Rutæ naturam esse conueniat, fasciculum eius in rosaceo decoctum addita uncia aloës, perunctis sudorẽ reprimere. Itemq; generationes impediri hoc cibo, ideo profluuio genitali datur, & Venerẽ crebrò per somnia imaginantibus. Præcauendum est grauidis, abstineant hoc cibo, necari enim partus inuenio. Eadem ex omnibus satis quadrupedũ quoq; morbis in maximo usu est, siue difficilè spirantibus, siue contra maleficorum animalium ictus, infusa per nares ex uino: aut si sanguisugam exhauserit, ex aceto, & quocunque in simili morborum genere, ut in homine temperato.

EX SYMEONE SETHI.

Incidit crassos & tenaces humores, perq; urinam uacuat, & ad inflationes conducit, appetentiamq; Veneris compescit, ac strenuè exiccat. Ad inflatas aquas inter cutem, & anasarcam, morsos à uipera, succum Papaueris aut aconitum bibentes, colicosq;, pota & iniecta. Traditur quod comesta uisum acuet, ob id antiqui pictores hanc assiduè degustabant. Nonnulli & succum eius melli cõmiscentes, medicamentum ad oculorũ aciem acuendam cõficiunt. Succurrit difficultati urinæ si cum oleo coquatur, & ea uesica foueatur. Item difficulter spirantes cum melle data, confestim iuuat. Lethargicis pota, & per clysteres iniecta remedium fit. Intestina corroborat, non solum caliditate, sed proprietate quadã. Fertur etiam quod si prægnans mulier ex eius succo bibat, abortiat. Et si in dies quindecim folia assumat, idem facit. Obstructiones iecoris & lienis tollit. Si ieiunus quisquam ipsam assumpserit, eo die à ueneno non lædetur.

DE POTEN-



POTENTILLA Genserich.

C

NOMINA.



Potentilla. Tanacetum syluestre.

QVO nomine Græci & Latini hanc herbam appellarint, à nullo, quod sciam, adhuc proditum est. Recentiores herbarij Potentillam, aliqui ob similitudinē Agrimoniam & Tanacetum syluestre nuncupant. Germani, quod herba illa anseres in cibo delectentur, Genserich uocant.

FORMA.

Herba Eupatorio, quod Agrimoniam hodie uocant, haud dissimilis. Caules ex una radice multos profert, humi stratos. Folia Eupatorio similia, supernè uiridia, infernè candicantia. Flores luteos singulari pediculo pendentes. Radicē extrinsecus rufescentem, intus candidam.

LOCVS.

Nascitur passim circa semitas & loca aquosa, atque in fluuiorum ripis ac marginibus.

TEMPVS.

Æstate floret, quo etiam tempore legi debet.

TEMPERAMENTVM.

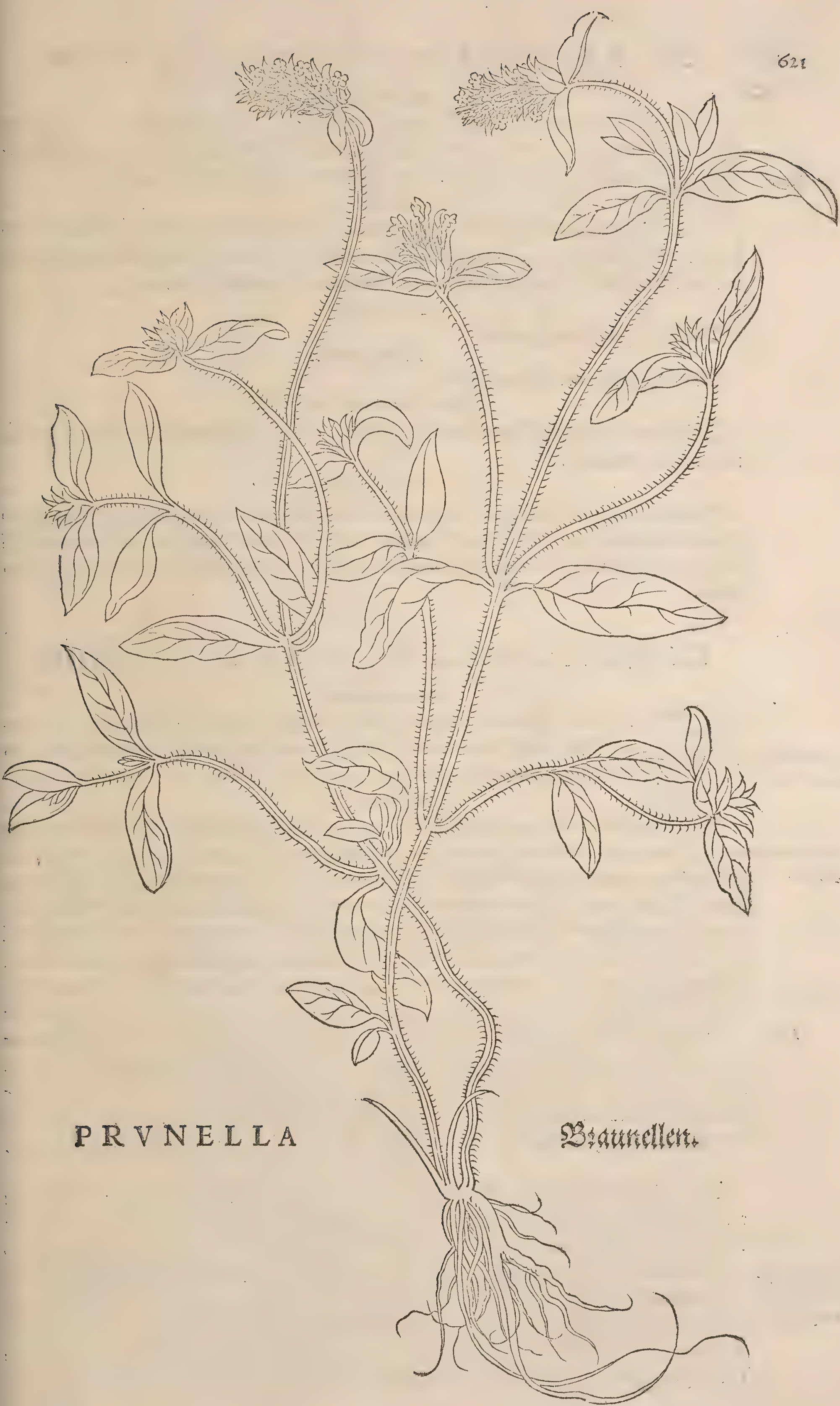
Potentilla nō est humida.

Quum folia eius & radix adstringant, temperamento à Pentaphyllo seu Quinquefolio nihil differre uidetur. Quare hæc, potissimum autem eius radix, ex tertio ordine desiccatoria est, minimumq; euidentis caliditatis habet. Errant itaq; mirum in modum recentiores, qui hanc humidam esse statuunt, nulla alia moti ratione quàm quod in humidis locis proueniat: quasi uerò Nasturtium aquaticum, quod Sisymbrium cardamine Dioscoridi uocatur, haud obstante quod in aquosis nascitur, non etiam in tertio desiccet ordine. Debuisset certè illos ab hac sententia deter-
D rere non leuis illa adstrictio, quę certissimus est siccitatis index: adstringentia enim, Galeno libro quarto de simpli. medicament. facult. capite sexto teste, terrena sunt & crassa corporis consistentia, atque adeo sicca.

VIRES.

Recentiores Potentillā fluxionibus & puncturis oculorū prodesse, recentia uulnera glutinare, & exedentia sanare, mulierū menstrua cōpescere, artus & membra cōfirmare, rectè tradunt: nam idipsum posse, adstrictio, quæ in hac herba haud modica est, abundè docet. Et cum habeat Quinquefolij temperamentū, eius etiam facultates obtineat necesse est. Dentiū itaq; dolorē finit. Exedentia oris ulcera sanat. Dysentericis & alui profluuijs, coxendicis articulorumq; doloribus subuenit. Sanguinis eruptiones sistit, aliaq; potest quæ à Dioscoride Quinquefolio tribuuntur. Quod uerò adijciunt hanc etiā lumbricos exterminare posse, id minus rectè faciūt. Ea siquidem facultas non huic, sed illi inest herbæ quæ uerè Tanacetū dicitur, quæ quidem est tertia, ut suo diximus loco, Artemisiæ species. Proinde non sine magno errore, Potentillam cum ea quæ propriè Tanacetum uocatur herba confuderunt.

Herbarij Potentillam cum Tanaceto confuderūt.



PRVNELLA Braunellen.

DE PRVNELLA. CAP. CCXXXVII.

C

NOMINA.



Prunella. NONDVM nobis constat quo nomine hæc herba ueteribus tum Græcis tum Latinis appellata sit. Vulgus tamen medicorũ & herbariorũ Prunellam nominant. Germani Braunnellen oder Gottheyl.

FORMA.

Caules habet in medio striatos, pingues & hirsutos: folia Ocimo similia, coloris herbacei, & acuminata. Flores in summis caulibus spicatos, Lauandulæ uocatę herbæ non dissimiles. Radicem tenuem, multis capillamentis fibratam.

LOCVS.

Nascitur passim in pratis.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse constat, id quod ex gustu patet: glutinosa enim admodũ, & modicè amara est.

VIRES.

Vulnerariam esse herbam euidentissimũ est. Succum eius cum aceto & rosaceo mixtum, uehementes capitis dolores sedare recentiores uno consensu tradunt, si tempora ex eo inungantur. Aphthas & oris ulcera, fauciumq́ uitia succus eiusdem sanat.

DE PENTAPHYLLO. CAP. CCXXXVIII.

D

NOMINA.



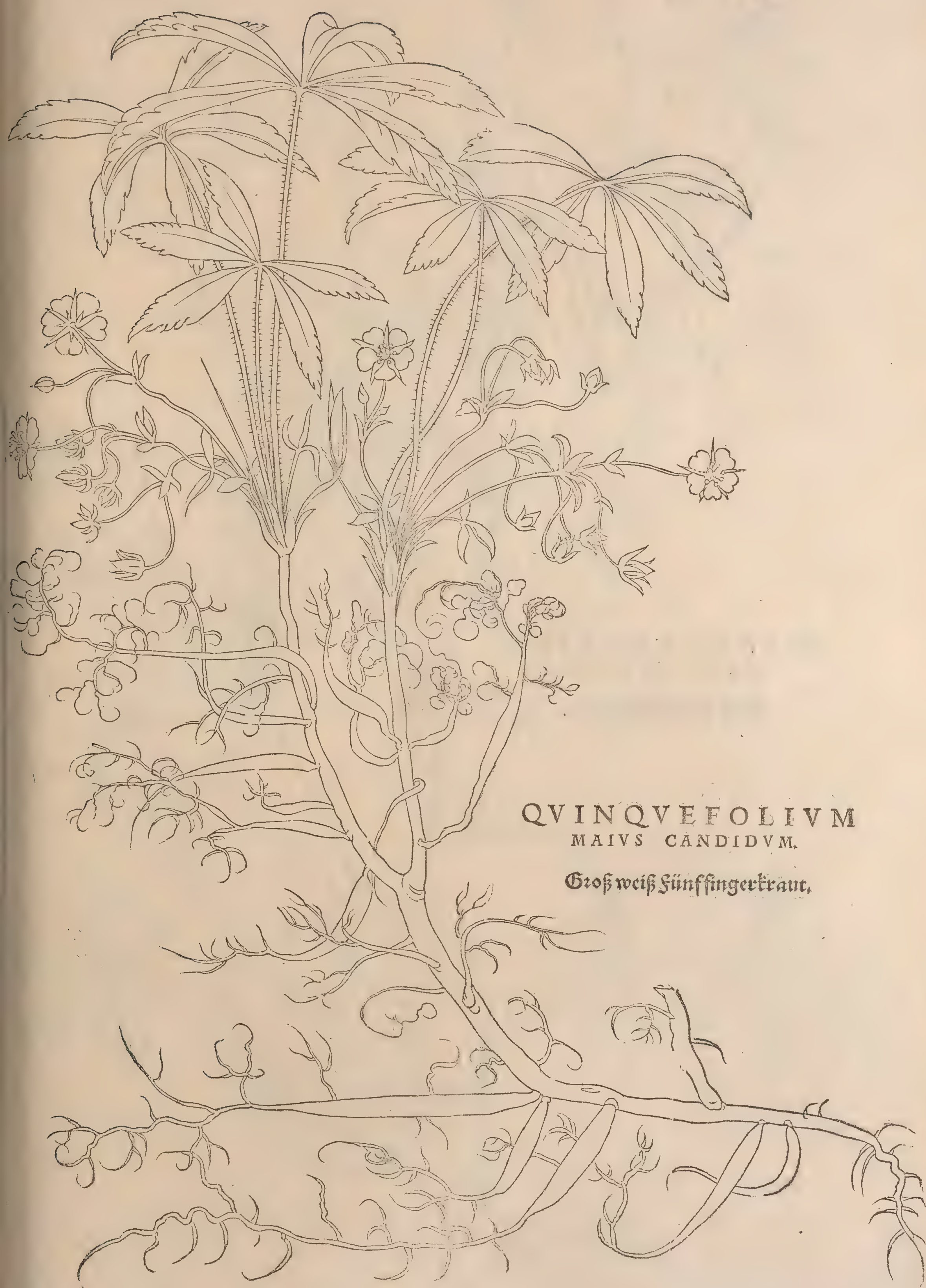
Quinquefolium unde dictum. ΠΕΝΤΑΦΥΛΛΟΝ Græcis, Quinquefoliũ Latinis & officinis, Germanis Fünffingerkraut/oder Fünffblatt appellatur. Nomen à numero foliorũ habet: in unoquoq; enim pediculo quinq; esse deprehenduntᷣ.

GENERA.

Etsi Dioscorides unum duntaxat Pentaphylli genus faciat, tamẽ nos ad nostras *Maius Pentaphyllon.* respicientes terras tria eius genera in uniuersum produximus. Vnũ quod maius appellauimus, prorsus ad Dioscoridis picturã accedẽs, ut hoc nomine uerũ esse Quinquefoliũ putemus. Estq́ duûm generũ: unum quod pallidos seu candidos flores obtinet, hinc est quod Quinquefoliũ maius candidum appellauerimus, Germanicè groß weiß Fünffingerkraut. Alterum floribus ornatur auri colorẽ æmulantibus, seu luteis. Nos ut discerneremus à priori, Quinquefoliũ maius luteum nominauimus. Dioscorides etiã hæc duo genera innuere uidetur, cum inquit florem habere *Minus.* uel candidum uel auri æmulũ. Tertiũ minus diximus, quod priori haud dissimile est, non tamen passim ut illud quinque folia obtinens. Hoc, cum non haberemus aliud nomen quo ipsum appellaremus, inter Quinquefolij genera connumerare placuit. Videtur uerò Hippocrates etiam duo Quinquefolij genera nouisse, unũ humilius, alterũ procerius, ut hoc nomine nobis etiã liceat minus & maius statuere.

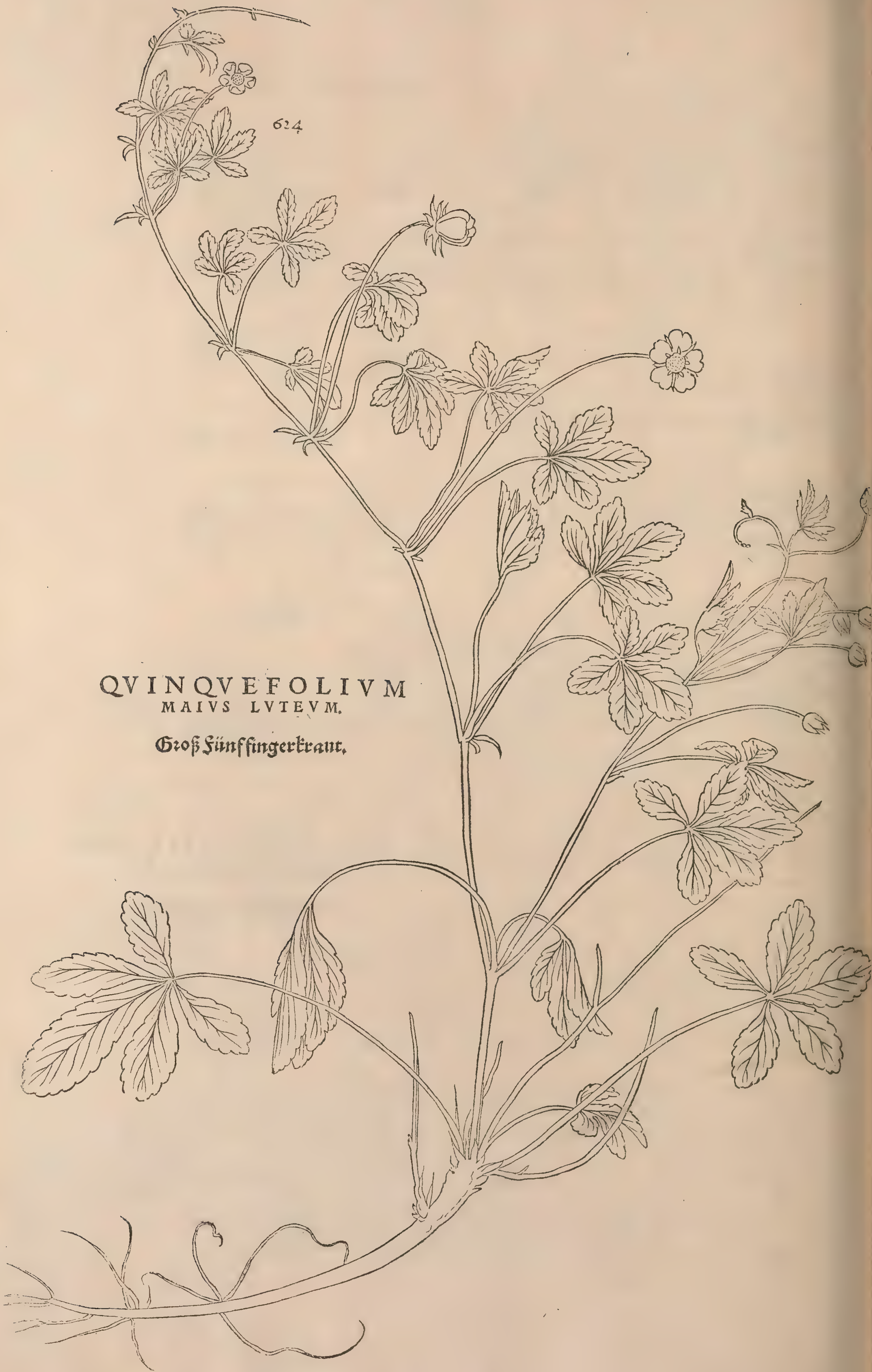
FORMA.

Ramulos habet festucarũ instar graciles, dodrantales, & in ijs semen. Folia Menthæ similia, in singulis pediculis quina, rarò plura, per ambitum serræ modo incisa: florem in candido pallidum, auri æmulũ. Radicem subrubrã, oblongam, Elleboro *Maius Quinquefolium est uerum Pentaphyllon.* nigro crassiorẽ. Ex qua sanè descriptione omnibus liquet, maius Quinquefoliũ esse legitimum. Ex una siquidem radice subrubra & oblonga, ramulos profert tenues, ac prorsus festucaceos, & in ijs semen, folia Menthę, quina in singulis pediculis, per ambitum serræ modo crenata, florem luteum, aut aureum. Quibus accedũt natalis locus (in riguis enim nascitur) & immensa adstringendi facultas: quæ quidem singula ue-



QVINQVEFOLIVM MAIVS CANDIDVM.

Groß weiß Fünffingerkraut.



QVINQVEFOLIVM MAIVS LVTEVM.

Groß Fünffingerkraut.



QVINQVEFO
LIVM MINVS.

Klein Fünffingerkraut.

C gula uerum esse Quinquefoliũ docent. Adeoq; mirari satis non possum, cur nonnulli adulterina hæc esse Pentaphylla sibi persuaserint.

LOCVS.

Prouenit aquosis locis, & iuxta aquæductus. Interdum etiam in incultis, siccis & arenosis locis.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio mensibus potissimum.

TEMPERAMENTVM.

Vtriusq; certè folia, flores & radices uehementer adstringunt: atque adeo, ut Galenus ait, radix, cuius multus est usus, ex tertio est ordine desiccantiũ, minimum habens euidentis caliditatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radicis Quinquefolij decoctum ad tertias depressum deductúmue, si in ore retineatur, dentium dolores sedat. Putrescentia oris ulcera collutione sistit. Arteriæ asperitates gargarizatum emendat. Contra alui profluuia, & dysenterias auxiliatur. Item articulorũ & coxendicũ dolores potum sanat. Cocta in aceto & illita, herpetas cohibet. Strumas discutit, duritias, œdemata, aneurysmata, abscessus, erysipelata, digitorum pterygia, condylomata, scabiesq; sanat. Teneræ radicis succus, contra iecinoris pulmonisq; affectiones & uenena prodest. Folia cum hydromelite, aut uino diluto, & exiguo pipere, contra febrium circuitus bibuntur: in quartana quidem quaternorũ ramulorum folia, in tertiana uerò trium, in quotidiana unius. Tricenis diebus pota comitiali morbo medentur. Succus foliorũ per dies aliquot triũ cyathorũ mensura potus, celeriter regiũ morbum sanat. Vulneribus ac fistulis cum sale & melle illita medentur. Enterocelicis, id est, intestinorum ramice laborantibus succurrunt. Sanguinis eruptiones potum & illitum Quinquefoliũ sistit. Inciditur ad expiationes lustrationésue, sanguinis profluuia & castimonias.

D

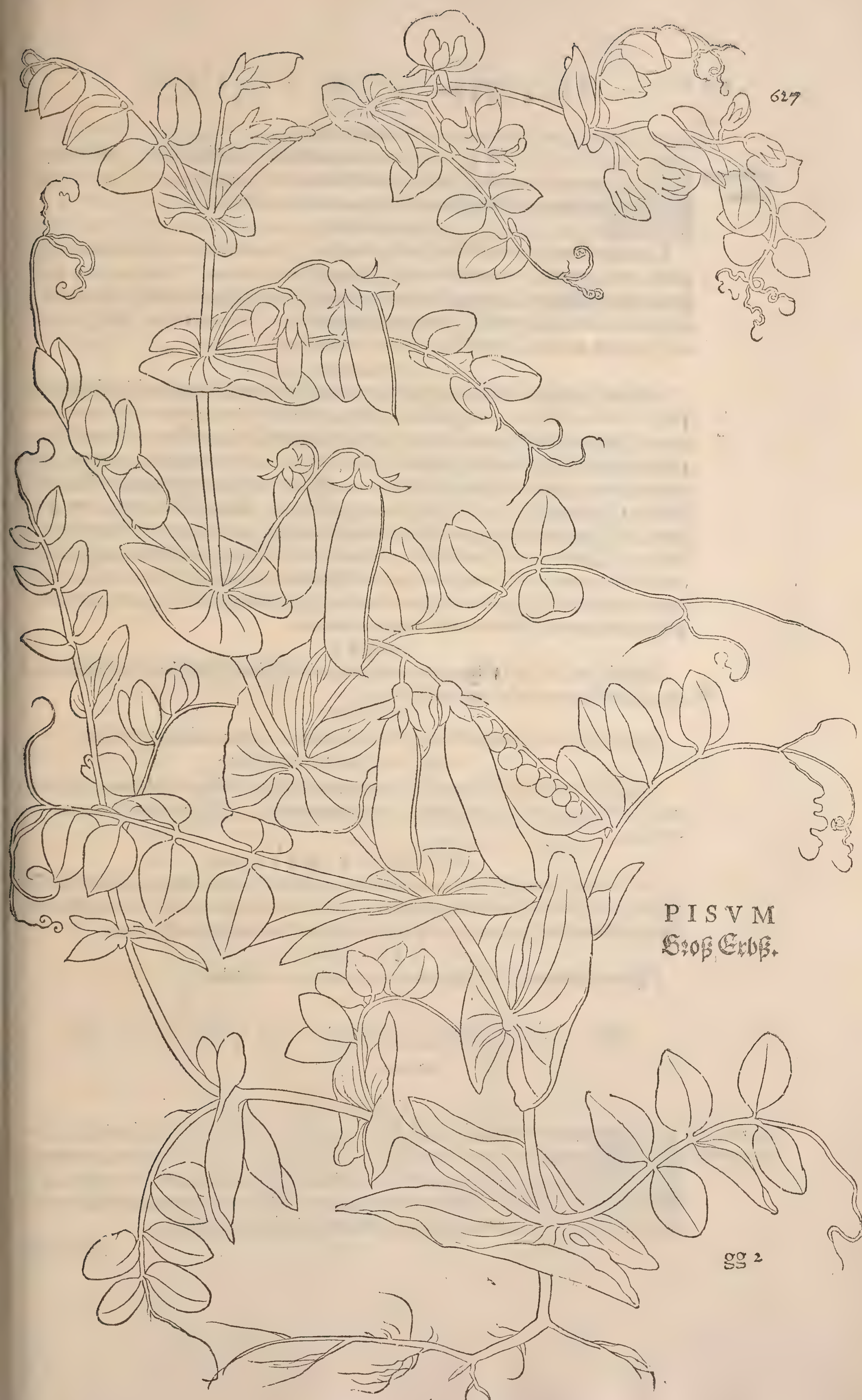
EX GALENO.

Pentaphylli radix desiccat uehementer, minimum uerò acris est: quare in multo est usu, uelut alia quoque omnia, quæ quum sint tenuium partium, citra morsum desiccant.

EX PLINIO.

Quinquefoliũ adhibetur purgandis domibus. Strumis medetur, & pectoris uitijs. Idem ischiadicis bibitur & imponitur. Panos sanat. Impositũ articulis utilissimum. Fistulis quæ in omni parte serpunt auxilio est cum sale & melle. Phalangio aduersatur, lichenas emendat. Succus de Quinquefolio potus cyathis tribus anginę medetur. Idem iecinoris & pulmonis uitijs, sanguinemq; reijcientibus, cuicunq; sanguinis uitio intus occurrit. Multi supra omnia laudant ad deploratos dysentericos Quinquefoliũ, decoctis in lacte radicibus & potis. Item decoctum ad tertias in uino ictericis dari atq; illini utilissimũ est. Eius folia ex aqua comitiales sanant. Item contrita ex uino sumpta triginta diebus in betonicæ farinæ pondo denariorũ tredecim cum aceti scillitici cyatho, comitialibus morbis liberant. Celerrimè succus regio morbo medetur, tribus cyathis cum sale & melle potus. Quinquefolij folia quidam terna tertianis dedêre, quaterna quartanis, plura cæteris, omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mulsa.

DE PISIS.



PISVM
Groß Erbß.

DE PISIS. CAP. CCXXXIX.

C

NOMINA.

Pisum quare dictum.



ΠΙΣΟΝ, ἤ λέκυθ@ græcè, Pisum latinè dicitur. Officinis hoc nomine notum. Germanicè Erbß/oder Erweyssen. Sic autem à Pisa loco in quo olim copiosissimè nascebatur, nominatum est.

GENERA.

Duo apud nos genera Pisorum reperiuntur. Vnum in aruis caducū, humi serpens, quod genus Germani klein feld Erweyssen nominant. Huius, utpote uulgaris, picturam haud damus. Alterum in altum scandit, arboribus aut palis quibus accubet adfixis, quibus sese capreolis uinciens illigat. Hoc Germani groß garten Erweyssen uocant. Genus hoc pictum exhibemus.

FORMA.

Caules in terram spargit concauos, ramososq́ prætenui surculo: folio frequenti præter cæterorū morem longiusculo: flore papilionis forma, circa umbilicum purpureo: siliqua oblonga seu cylindracea: granis rotundis, &, ut Plinius lib. xviij. capite xij. ait, angulos multos inæquales habentibus: radice imbecilla: ut mirari satis non possim, unde plerisq́ suspicio orta sit, ut Pisum nostrum legitimum esse dubitauerint. Scio autē esse qui legumen hoc quod hodie passim Pisum appellatur, putent esse Cicer arietinū, quod scilicet ualuulæ seu siliquæ eius cornu arietini formā habeant. Quorum certè sententiam probare non possum, quòd, Plinio teste, Cicer arietinū sic non sit dictum quia ualuulæ effigiē arietini cornu exprimant, sed quia legumen ipsum seu granum Ciceris arietino capiti simile sit. Eam autem formā legumen hoc quod Pisum nominamus non refert.

LOCVS.

Apricis gaudet locis, frigorum nanq́ impatientissimū. Tepidum itaque locum, D & cœlum frequentis humoris desiderat.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret, & subinde etiā semina in ualuulis profert.

TEMPERAMENTVM.

Quū Pisum simile quid tota substantia cum faba, ut testatur Galenus, obtineat, necesse est ut non multum à medio temperamento in refrigerando & exiccando recedat.

VIRES EX GALENO.

Simile quid tota substantia cum fabis obtinent Pisa, nec alio quàm illæ modo manduntur. In duobus autem euariant. Non enim similiter ac fabę inflant, nec abstergendi facultatē habent, ideoq́ segnius quàm illæ per aluum secedunt.

EX PAVLO.

Pisum molle quidem & laxum est, non tamen adeò inflat.

DE POLYTRICHO APVLEIANO. CAP. CCXL.

NOMINA.

Polytrichū Apuleij cur dictum.



NON temerè adiectū est Apuleij, ne scilicet quispiam Dioscoridis & aliorum Græcorum intelligeret Polytrichon, quod sanè forma ab eo quod nunc describimus alienissimū est. Germanicè à colore aureo quam habet, guldiner Widerthon uocatur. Officinis incognita est hæc herba. Polytrichon dicta est à ramulis, qui capillorum instar tenues sunt.

GENERA.

GENERA.

Duo Polytrichi Apuleiani damus genera. Vnum maius, alterũm minus: neq; enim differunt nisi sola magnitudine.

FORMA.

Ramulos habet capillorũ instar tenues, colore aurum referentes, circumq; hos folia multa capillacea, in summo capitula lentis aquaticæ ferè forma, eiusdem cum ramulis coloris.

LOCVS.

Maius nascit in pratis humidis & uliginosis. Minus in petris ac muris humidis.

TEMPVS.

Mense Iulio utrunque reperitur.

TEMPERAMENTVM.

In caliditate & frigiditate symmetra sunt: desiccant tamen, extenuant & digerũt.

VIRES.

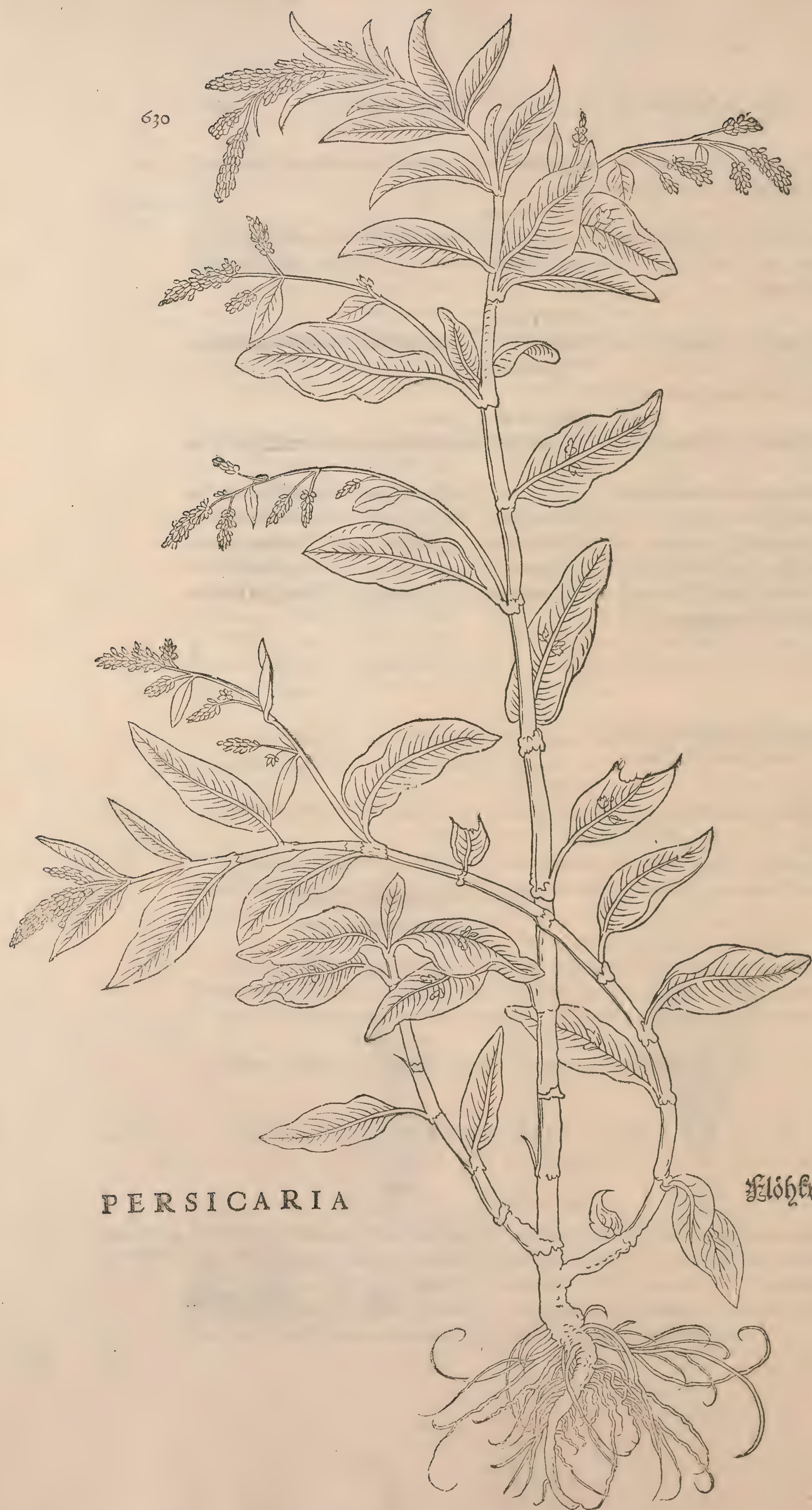
Decoctum eorundem in aqua aut lixiuia capillorũ radices firmat, ideoq; in alopecia caput glabrum capillis uestit. Potum, uiscosorum crassorumq; è thorace pulmoneq; excreationibus non mediocriter confert: lapides frangit, & urinas ducit. Morbo regio correptis & lienosis auxiliatur. Strumas discutit, & in summa eadem quæ Adiantum potest. Recentiores superstitione quadam ducti, illis multa ridicula & incredibilia tribuunt.

Maius Polytrichum Apuleij.
Das groß guldin Widerthon.



Minus Polytrichum Apuleij.
Das klein guldin Widerthon.





PERSICARIA

Flöhkraut.

A

DE PERSICARIA. CAP. CCXLI.

NOMINA.



NON clàm me eſt quàm uariè à multis diuinatum ſit, quo nomine Perſicaria uocata ueterib. ſit. Sed mea quidē ſententia, in uniuerſum omnes coniecturis uſi non ſatis firmis, decepti ſunt. Et ego quidem fateor ingenuè, nec mihi conſtare num à ueteribus deſcripta ſit, tantum abeſt ut ſcire queam quo illam appellauerint nomine. Vulgus herbariorũ uno conſenſu hodie, quod folia Perſicæ habeat, Perſicariã nominant. Germani Flöhkraut. *Perſicaria.* *Perſicaria unde dicta.*

FORMA.

Folia Perſicæ arboris habet, fuſca in medio macula plumbagineúe: caule geniculato, rubente, longo: flore ſpicaceo, primùm candido, dehinc purpureo: ſemine minuto, radice lutea, numeroſa.

LOCVS.

In humidis & paluſtribus locis frequentius prouenit.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus floribus ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Frigidam & admodum ſiccam eſſe guſtus abundè monſtrat: mirificè enim guſtata adſtringit.

VIRES.

Vulnerariam herbam eſſe temperamentũ eius ſatis docet. Recte itaq; iuniores medici in uulneribus, & maximè fiſtulis curandis utuntur. Vtilis hauddubiè in dyſenteria, alijsq; malis quæ refrigerationē & adſtrictionem requirunt.

B

DE PERFOLIATA. CAP. CCXLII.

NOMINA.



AN hæc herba ueteribus cognita fuerit Græcis & Latinis, affirmare certò non poſſum. Ego planè Cotyledonem putarem Dioſcoridis, niſi radix in diuerſam me traheret ſententiam, quæ oliuæ inſtar rotunda non eſt. Hodie tamen, quòd caulis eius ſingula folia diſſecat atq; penetrat, Perfoliata ab omnibus appellatur. Germanicè Durchwachß & Bruchwurtz dicitur. *Perfoliata cur dicta.*

FORMA.

Caulis illi rotundus, rubeſcens, folia ſingula penetrans, quæ Piſorum folijs haud diſsimilia ſunt, tenuia admodum & glabra. In ſummo coliculorum capitula, & in ijs flores lutei, & ſemina formam ferè Tithymalli, quam uulgo Eſulam nominant, præ ſe ferentia. Radix candida, fibris capillata.

LOCVS.

Naſcitur in hortis ſata, & interdum ſua ſponte in arenoſis locis prouenit.

TEMPVS.

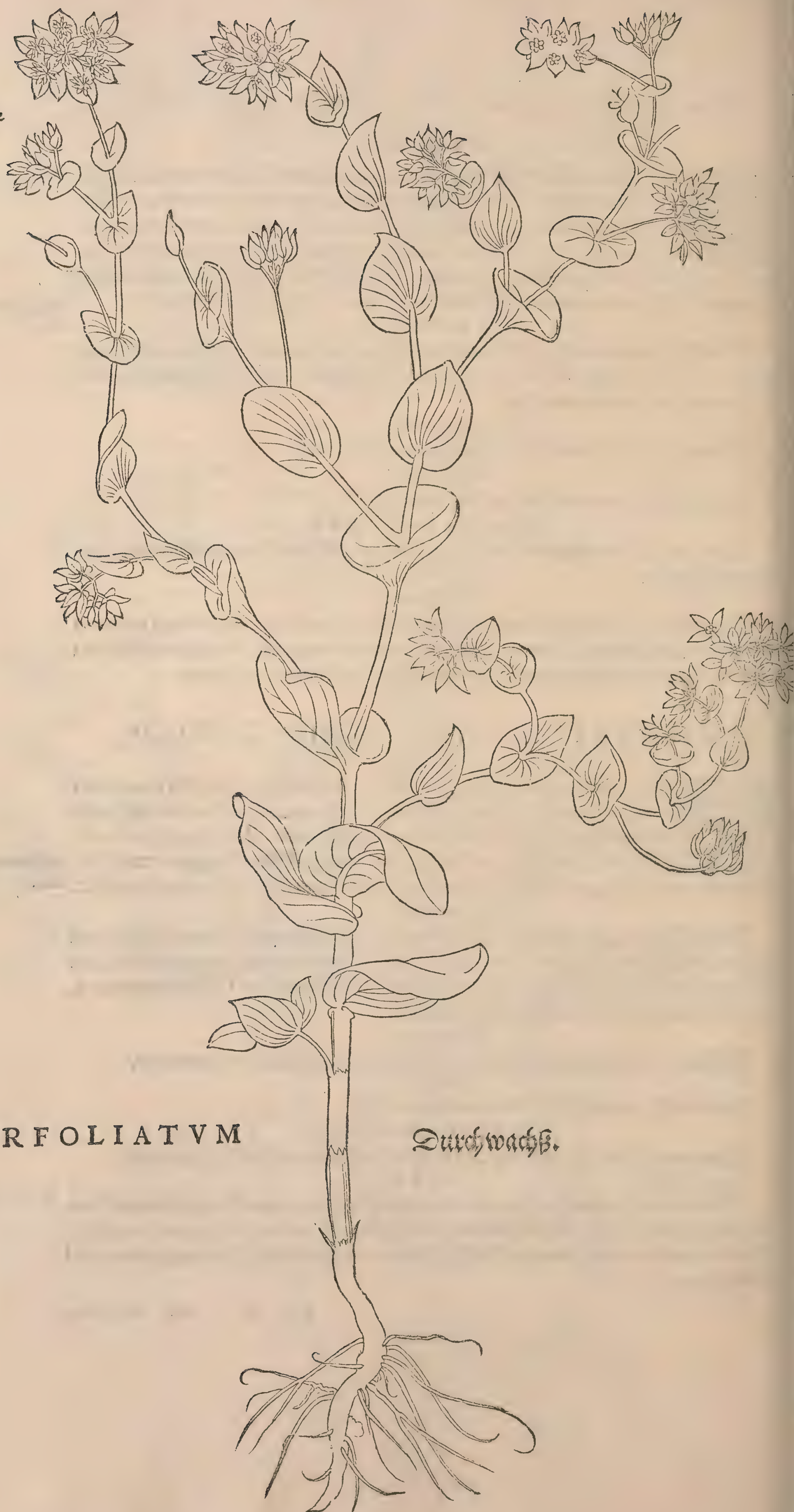
Floret Iulio menſe, & ſubinde ſemina producit.

TEMPERAMENTVM.

Amara modicè eſt & adſtringit, ut hinc colligi liceat calidam & ſiccam eſſe.

VIRES.

Vulneribus & ulceribus tam externis quàm internis curandis aptiſsima eſt herba: hæc enim glutinat. Valet autem potiſsimum ad ramices puerorum ſanandos. Auxiliatur etiam exulcerationibus & prominentijs umbilici. Plurimus huius apud chirurgos uſus.



PERFOLIATVM Durchwachß.

A

NOMINA.



ΠΡΑΣΟΝ Græcis, Porrum Latinis & officinis, Germanis Lauch appellatur. Porrum autem dictum putant, quod porrò eat, & longè lateq; grassetur. *Porrum unde dictum.*

GENERA.

Porri duo genera signauit antiquitas. Vnum capitatum, sic nominatum quod eius radix in caput increscat atque extuberet. Alterum sectiuum, cui frondens coma super terram eminens aufertur amputatúrue. Hoc Germani pulchrè ad nomen latinum alludentes, Schnittlauch nominant, & Bryßlauch. *Capitatum Porrum.* *Sectiuum.*

FORMA.

Capitatū simplici capite ex albæ ceruicis angustijs extuberante constat, fronde super terram carinata, & in angulum oblonga. Sectiuo uerò caulis est longus, intus cauus, multis in uertice floribus aceruatim collectis, & in speciē absoluti orbis conglomeratis, id quod in bimo accidit: quod etiam sementescit, sparso per eius cacumen semine, & emoritur. Radix candicans, crassa, multis fibris capillata, ac tunicis quibusdam uestita.

LOCVS.

Læto solo gaudet, odit rigua.

TEMPVS.

Duodeuigesimo die à satu prorumpit, bimatumq; perfert.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & extenuat perinde atque cepa, ut ex eius facultatibus euidentius innotescet. Symeon Sethi calidum & siccum in secundo facit ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Porrum capitatum inflationē facit. Noxium succum creat, difficilia insomnia parit. Vrinam ciet. Aluo accōmodum. Extenuat. Oculorum obscuritatē facit. Menses pellit, uesicam exulceratā, renesq; lædit. Cum ptisana uerò coctum & comestū, ea quæ in thorace sunt educit. Coma eius in aqua maris & aceto cocta, in desessionibus ad præclusiones uuluæ & duritias, utilis habetur. Vna & altera aqua coctū, aut aqua frigida maceratum, dulcescit, & multò minus inflat. Semen acrius est, & quandam adstrictoriā uim habet. Quare succus eius cum aceto, addito thure aut manna, sanguinem, maximè è naribus prorumpentē, sistit. Venerē stimulat. Contra omnia thoracis uitia pro delinctu efficax est, & ad tabem comestū. Purgat etiam arteriam. Sed si asiduè estur, uisus obscuritatē inducit. Stomacho aduersatur. Succus ex melle potus, contra bestiarū morsus auxilio est. Idem quoque illitus potest. Cum aceto, thure & lacte, aut rosaceo instillatus, aurium doloribus & sonitui prodest. Varos tollunt folia, cum rhoë obsoniorum illita. Epinyctidi medentur. Crustas ex sale illita rumpunt. Veteres sanguinis reiectiones cohibent seminis drachmæ binæ cum æquali baccarum Myrti pondere potæ.

B

EX GALENO.

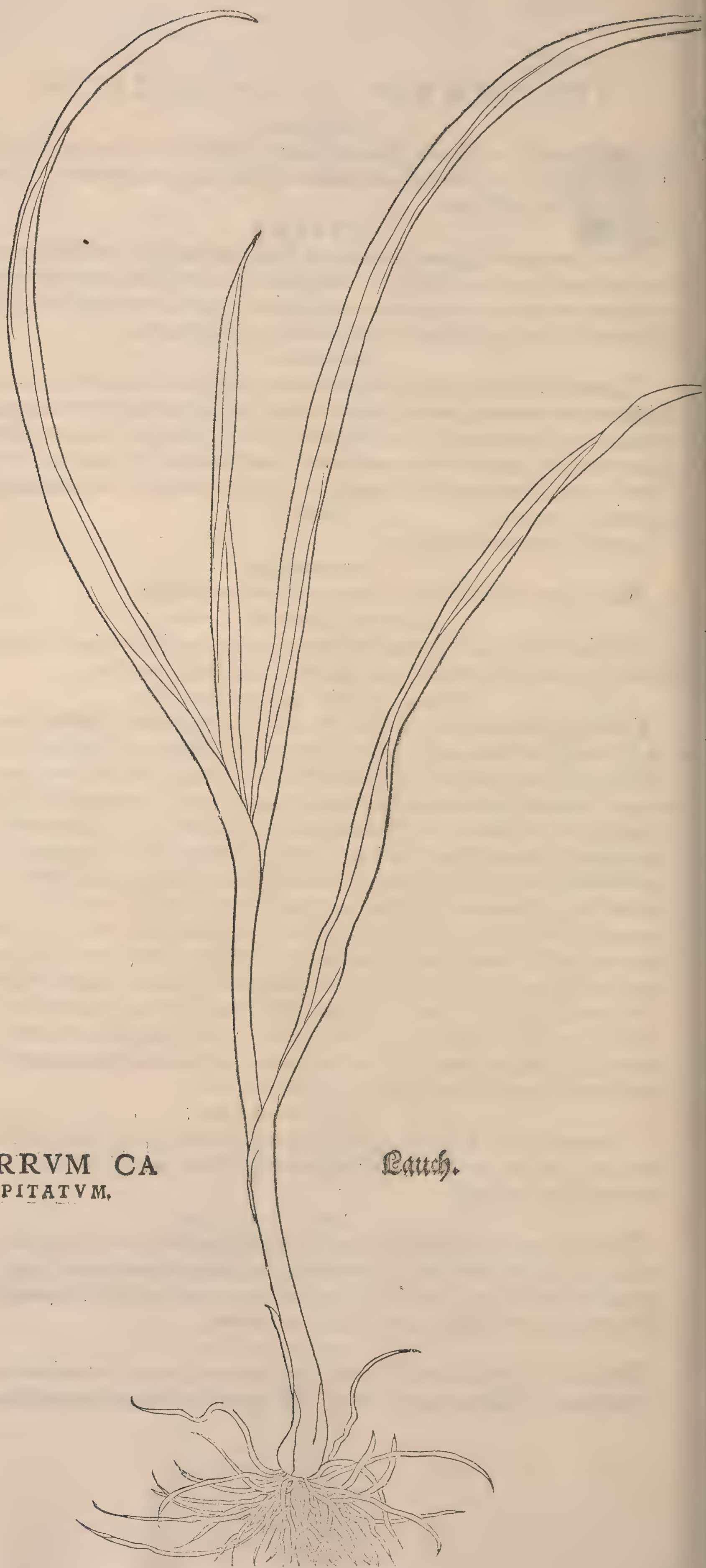
Corpus calefacit, & crassos in eo humores extenuat, glutinososq; incîdit. Bis tamen aut ter in aqua decoctum, acrimonia spoliatur: quanquam ne sic quidem uim perdit extenuandi.

EX AETIO.

Porri capitati acris saporis ueluti & cepe sunt, cuius ratione corpus calefaciunt, crassosq; humores attenuant, ac lentos incîdunt, urinam prouocant, sanguinē purgant. Præstantissimus usus eorum qui bis coquuntur: ita enim acrimoniam deponunt, neque amplius deprauatum succum retinent.

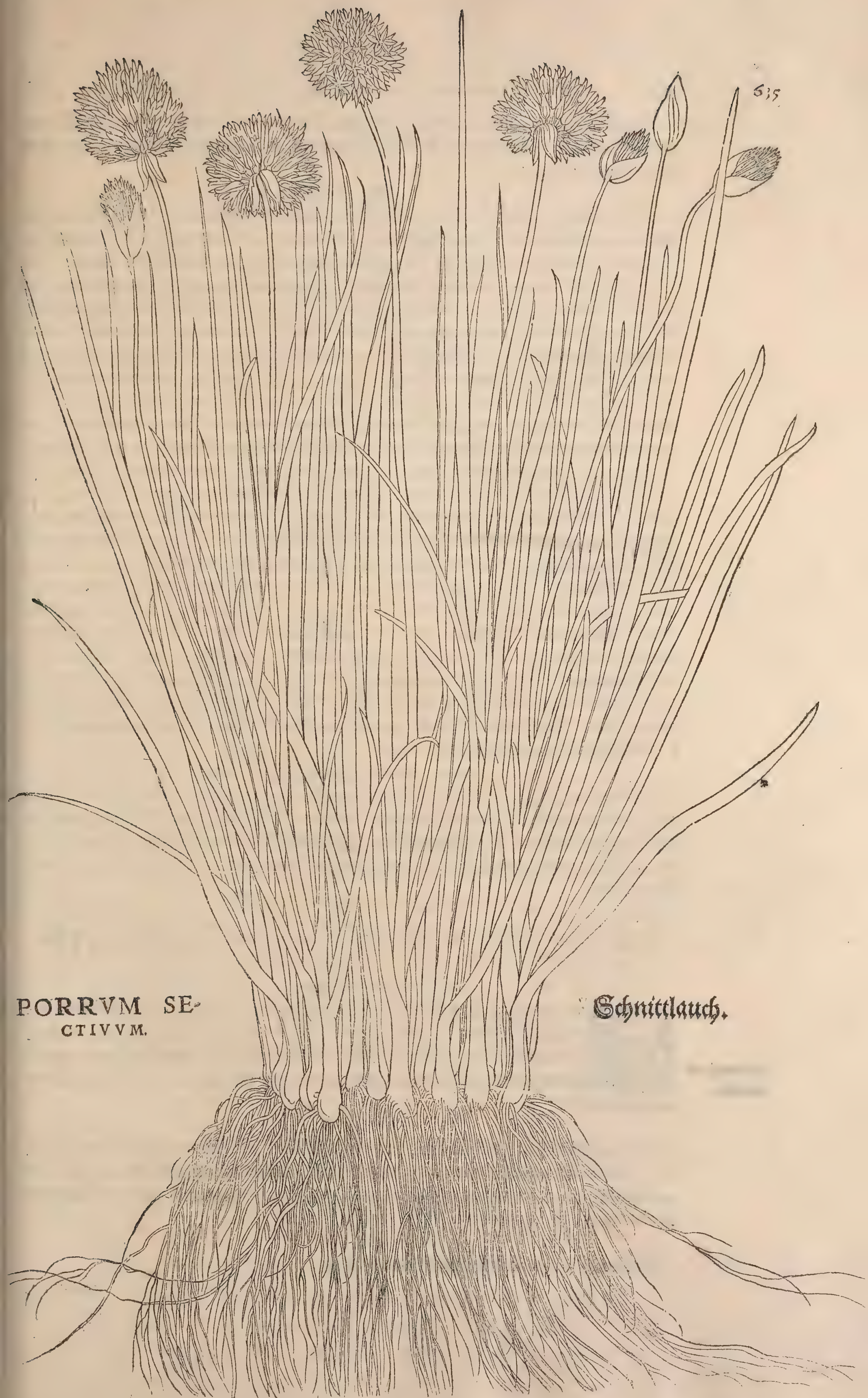
EX PAVLO.

Porrū mali succi est & acre. Vt autē Dioscorides ait, grauia facit insomnia, aluūq; bonam, urinā cit & extenuat. Habet & abstergendi uim aliquā, cum ptisana: siquidem



PORRVM CA
PITATVM.

Lauch.


PORRVM SECTIVVM.
Schnittlauch.

C dem coctum, ea quæ in thorace sunt educit. Semen uerò eius nephriticis miscetur medicamentis. Folia etiam nõnihil adstringunt, ob eamq́ causam succus ipsorum sanguinem supprimit.

EX PLINIO.

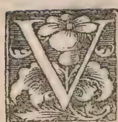
Porro sectiuo profluuia sanguinis sisti in naribus, contrito eo obturatis, uel gallæ mixto, aut menthæ. Item ex abortu profluuia, poto succo cum lacte mulierum. Tussi etiam ueteri, ac pectoris & pulmonis uitijs medetur. Illitis folijs sanantur ambusta, epinyctides: ita uocatur ulcus aciem hebetans, & in angulo oculi perpetim humor emanans. Quidam eodem nomine appellãt pustulas liuentes, ac noctibus inquietantes. Et alia ulcera cum melle trito. Vel bestiarũ morsus ex aceto. Item serpentium. Aurium uerò uitia cum felle caprino, uel pari mensura mulsi. Stridores cum lacte mulieris. Capitis dolores, si in nares fundatur, dormituris ue in aurem, duobus succi cochlearibus, uno mellis. Succus & ad serpentiũ scorpionumq́ ictus in potu bibitur cum mero, & ad lumborũ dolores cum uini hemina potus. Sanguinem uerò excreantibus & phthisicis, destillationibus longis, uel succus, uel ex ipso cibus prodest. Item morbo regio, uel hydropicis. Et ad renum dolores, cum ptisanæ succo acetabuli mensura. Idem modus cum melle, uuluas purgat. Tostus uerò editur & contra fungorum uenena, imponitur & uulneribus. Venerem stimulat, sitim sedat, ebrietatẽ discutit. Sed oculorũ aciem hebetare traditur, inflationẽ quoque facere, quæ tamen stomacho non noceat, uentremq́ molliat. Capitato maior est ad eadem effectus. Sanguinem reijcientibus succus eius cum caule aut thuris farina, uel acacia datur. Hippocrates & sine alia mixtura dari iubet, uuluasq́ contractas aperiri putat. Fœcunditatẽ etiam fœminarum hoc cibo augeri. Contritum ex melle ulcera purgare. Tussim & destillationes thoracis. Pulmonis & arteriæ sanat
D uitia, datum in sorbitione ptisanæ: uel crudum, præter capita, sine pane, ita ut alternis diebus sumatur: uel si purulenta excreentur. Sic uoci uel Veneri, somnoq́ multum confert. Capita bis aqua mutata cocta, aluum sistunt, & inflationes ueteres. Cortex decoctus illitusq́, inficit canos.

EX SYMEONE SETHI.

Vrinam cit, & mali succi est. Assiduè comestum uisus hebetudinẽ efficit. Difficilia inuehit somnia, & stomacho nocet. Semen genitale calefacit, & capitis dolores excitat. Iecur, renes & uesicam lædit. Confert ad hæmorrhoidas. Bis uerò aqua coctum, & aceto, garo & oleo, cuminoq́ condîtum, salubre est ijs qui frigido sunt stomacho.

DE PVLMONARIA. CAP. CCXLIIII.

NOMINA.


T ueteribus Græcis & Latinis nominata sit hæc herba, nondum scire licuit. Hodierni temporis medici & herbarij Pulmonariam uocant, Germani Lungenkraut. Sic autem hauddubiè appellari cœpit, quod pulmonum uitijs, exulcerationibus potissimum eorundem, præsens remedium sit.

Pulmonaria cur nominata.

FORMA.

Folia mollia habet, inuicem incumbentia, leniter laciniata, cauis multis prædita, superiore parte uiridia, inferiore in luteo albicantia, ac ueluti punctis aut pustulis quibusdã notata, atq́ hoc nomine aliquam pulmonis humani formam referentia: unde etiam Pulmonariam dictam esse conijcimus.

LOCVS.

Prouenit in quercu arbore, & saxosis locis.

TEMPVS.



PVLMONARIA Lungenkraut.

C

TEMPVS.

Tota æſtate inuenitur locis iam monſtratis.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores frigidam & humidam eſſe, mea quidem ſententia, falſo ſtatuũt: admodum enim adſtringit, ut hoc nomine idem cum quercu in qua naſcitur habeat temperamentum. Deſiccat itaque & paulò infra media calefacit, in genere eorum quæ tepida ſunt.

VIRES.

Deſiccandi & adſtringendi facultatem obtinet, quamobrem uulnera recentia glutinat, potiſsimum autem pulmonis. Ad incipientes quoque ac creſcentes phlegmonas utilis: nam quæ iam uehementes ſunt, adſtringentia reſpuunt. Confert autem hauddubiè etiam ad muliebre profluuium, & ſanguinis expuitiones, & diuturnos alui fluores.

DE PTARMICE. CAP. CCXLV.

NOMINA.

Sternutamentaria.
Syluestre Pyrethrum.



TAPMIKH Græcis, Sternũtamentaria Latinis dici poteſt. Sunt qui ſylueſtre Pyrethrum nominent, quod ſcilicet Pyrethri modo, quanquam mitius, linguam uellicet. Atque hinc eſt quod nonnulli pro uero Pyrethro, ſeducti eius titillante acrimonia, deſcripſerint. Germanis wilder Bertram appellari poteſt. Ptarmice dicta eſt, quod flores eius naribus obiecti ſternutamenta eliciunt.

Ptarmice cur dicta.

D

FORMA.

Breuis frutex eſt, paruis, multis, teretibus, & Abrotono ſimilibus ramulis, circa quos folia multa, oblonga, oleaginis ſimilia. In ſummo Chamæmeli capitulũ, paruum, rotundum, olfactu acre, ſternutamenta ciens, unde & nomen inuenit. Hactenus Dioſcorides. Quod ſi itaqꝫ naturam atque imaginem eius fruticis rectè expendas, undiquaqꝫ ei plantæ cuius picturã damus, hæc deſcriptio quadrabit. Nam ſurculis fruticat exiguis, multis, rotundis, Abrotono non diſsimilibus, lentè rufeſcentibus, qui folijs frequentibus, longiuſculis, oleæ ſimilibus, anguſtis, utrinqꝫ leniter ſerratis ambiuntur, cacumine Anthemidis umbellam obtinente, quæ acri ſuo odore nares feriens ſternutamentum irritat.

LOCVS.

Inuenitur ſæpius in montibus altis & ſaxoſis locis.

TEMPVS.

Floret æſtate: radix eius extremo effoditur autumno.

TEMPERAMENTVM.

Eius temperies eſt calida & ſicca, uiridis etiamnũ ordine ſecundo, ſiccatæ tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum floribus illita ſugillata emendare poſſunt. Flores ſternutamenta efficaciſsimè mouent.

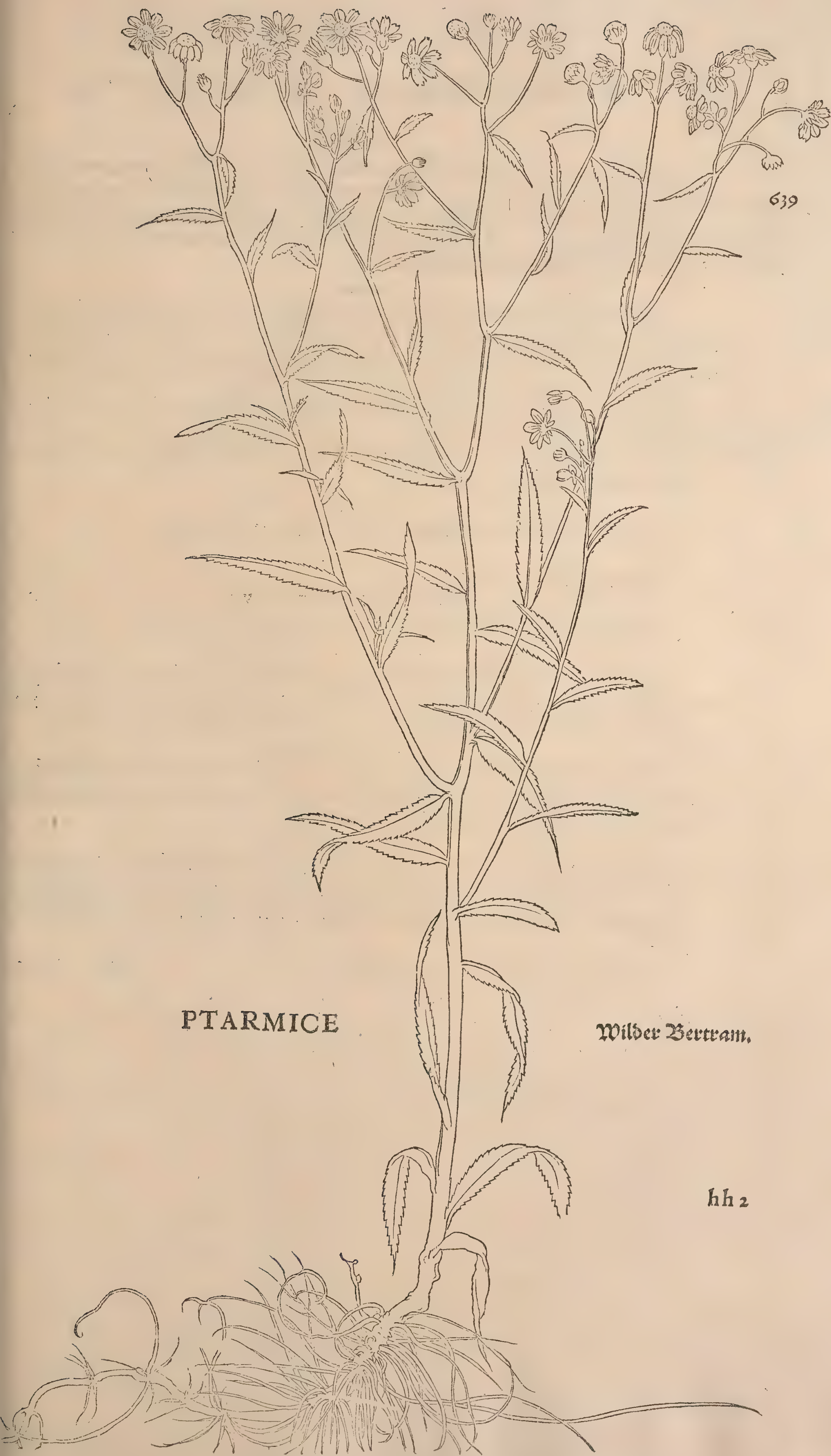
EX GALENO.

Ptarmices flores ciendæ ſternutationis uim obtinent, unde & herbæ nomen. Sugillata & reliquas ecchymoſes diſcutit.

EX PAVLO.

Ptarmices folia ſternutamenta mouent. Totus autem frutex uiridis ſugillata, liuoresqꝫ alios diſijcit.

DE PYRE-


PTARMICE
Wilder Bertram.

C

NOMINA.



ΥΡΕΘΡΟΝ græcè, Saliuaris latinè dicitur. Officinæ græcam appellationem retinuerunt. Germanicè Bertram nominatur. Pyrethron autem à feruido, ac ignis ſimili, qui in eius radice eſt ſapore, Græci dixerũt. Saliuaris uerò, quod manſa uel ore tantum detenta eius radix, copioſam ſaliuam eliciat, Romanis appellata eſt.

Pyrethron cur dictum. Saliuaris herba quare nominata.

FORMA.

Herba eſt caulem foliaq́ ſylueſtris Dauci, & Fœniculi inſtar proferens. Vmbellam Anetho ſimilem orbiculatam. Radicem pollicis craſsitudine, longam, ſapore feruidiſsimã. Hæc Dioſcorides. Vbi nobis monendus uenit lector, Pyrethrum noſtri ſoli non ex omni parte huic deſcriptioni reſpondere. Non enim umbellam anetho ſimilem, ſed anthemidis potius orbiculatum capitulum, quod Ptarmici tribuit Dioſcorides, habere deprehenditur. Cætera omnia adamuſsim reſpondent. Siquidem habet Pyrethrum caules & folia Dauci ſylueſtris & Fœniculi, radicem pollicis craſsitudine, guſtus ardentiſsimi.

Pyrethrum noſtrum Ptarmices flores obtinet.

LOCVS.

In Germania noſtra, quod ſciam, non niſi plantatum prouenit.

TEMPVS.

Floret æſtatis maxima parte.

TEMPERAMENTVM.

Excalfacit & ſiccat in tertio ordine, uel ut aliqui putant, in quarto.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Pituitã elicit radix: ideoq́ dentium doloribus decocta in aceto, colluto inde ore,
D auxiliatur. Manſa pituitam extrahit. Sudores ciet, inuncta ex oleo. Diuturnis rigoribus efficax. Contra refrigeratas partes corporis ac reſolutas eximiè conducit.

EX GALENO.

Pyrethri radice potiſsimũ utimur urentem facultatem obtinente, qua utiq́ dentium etiam refrigeratorum dolores mitigat. Et ad rigores ante circuitum cum oleo infricatur. Ad hæc ſtupidos & reſolutos adiuuat.

EX PAVLO.

Pyrethri radix adurentem poteſtatem occupat, dentium qui frigori patuerunt dolores lenit. Item ad febrium rigores ante circuitum infricatur cum oleo. Ad hæc ijs quorum corpora ex refrigeratione ſtupent, & reſoluta ſunt, efficaciſsimè adhibetur.

DE PYXO.



PYRETHRVM Bertram.


BVXVS
Buchßbaum.

DE PYXO. CAP. CCXLVII.

A

NOMINA.


YΞΟΣ Græcis, Buxus Latinis, Germanis Buchßbaum dicitur.

FORMA.

Arbor immortali coma uirens: folio Myrti, exiguo, ſubrotundo: flore herbaceo: ſemine rufo & rotundo, omnibus animantibus inuiſo.

LOCVS.

Gaudet frigidis & apricis, plurimaq; ubiq; Buxus.

TEMPVS.

Perpetua fronde uiret, neque ei ullo tempore decidunt folia. Quo nomine potiſsimum hanc celebrat germanica illa cantilena, eiuſdem ac Salicis contentionem continens.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores temperatam eius arboris eſſentiam eſſe ſtatuunt, id quod ob multas cauſas, quas recenſere ſuperuacuum eſt, non uidetur ueriſimile. Hauddubiè uerò adſtringit, atque adeo exiccat.

VIRES.

Non admodum magnus. Buxi in medicina uſus eſt. Folio eius in lixiuio decocto rufant, aut flaueſcere efficiunt capillos. Scobem eius decoctam in aqua alui profluuium ſanare tradũt. Somnum capere ſub hac arbore, cerebro uehementer incõmodat, quod eius odor naturæ prorſus aduerſetur. Ferunt ſerpentes uulneratas eius radice deguſtata, ſtatim ſanitatem recuperare.

DE PETASITE. CAP. CCXLVIII.

B

NOMINA.


ΕΤΑΣΙΤΗΣ Gręcis, Petaſites Latinis appellaẽ. Officinis penitus ignota. Germanis Peſtilentzwurtz nominatur, quod nimirum eius radix præſentaneum ſit contra peſtilentiales febres remedium. Petaſites autem à petaſo, pileum ſignificante, dicta eſt, quod foliũ eius pediculo ſuperpoſitum, petaſi modo amplum, ut fungus dependeat. *Petaſites quare dicta.*

FORMA.

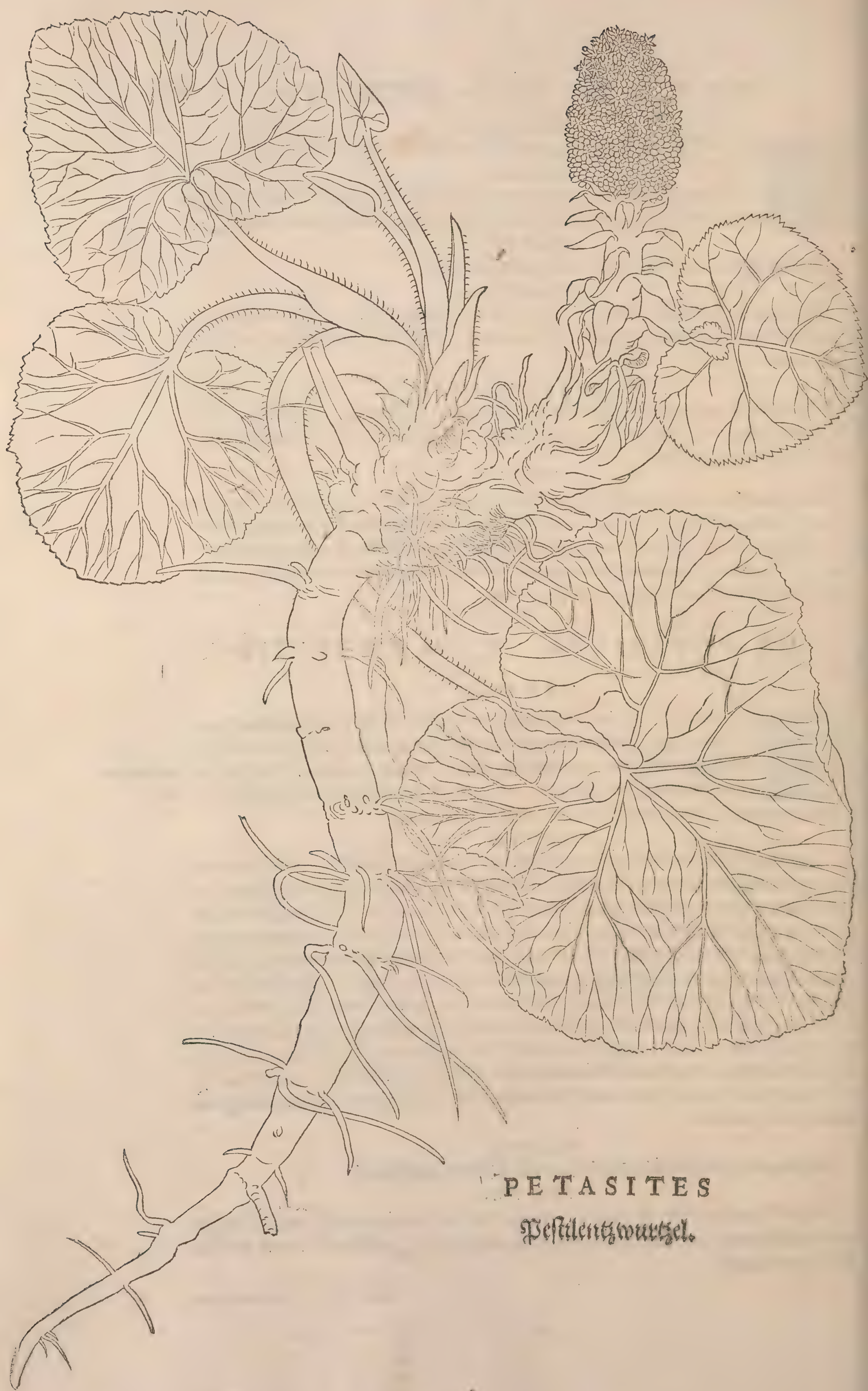
Pediculus eſt cubito maior, craſsitudine pollicis, in quo petaſi figura folium magnum, ut fungus dependet. Ex qua ſanè deſcriptione ſatis perſpicuũ fit, herbam cuius picturam damus eſſe Petaſiten. Hæc enim ſtatim inter initia Martij, flores ſuos in albo purpureos, agglomeratos, & botri figuram referentes profert, citra quidem folia, quod Dioſcorides omiſit. Hi marceſcentes ſine fructu abeunt ac decidunt. Poſtea purpureos emittit pediculos, cauos, hirſutos, quibus folia ſuperpoſita ſunt magna, pilei ampli figuram obtinentia, ſupernè uiridia, infernè uerò candicantia: quæ in tantam creſcunt amplitudinem, ut unum interdum, orbicularẽ menſam prorſus tegat. Radix illi craſſa & longa, intus candida, uehementer odorata & amara. Quibus accedit quod uires huius herbæ à uiribus Petaſites, ut ex ſequentibus patebit, non diſcrepent: ut hoc nomine nihil euidentius ſit, quàm eam herbam eſſe planè ueterum Petaſiten.

LOCVS.

Naſcitur copioſiſsimè in pratis humidis & iuxta riuulos ſitis.

TEMPVS.

Initio Martij menſis, ut comprehenſum eſt, floribus ſuis conſpicua eſt herba, qui Aprili imminente ſtatim citra fructum decidunt. Quo facto folia cum pediculis ſuis prodeunt.



PETASITES
Peſtilentzwurtzel.

TEMPERAMENTVM.

A Ex tertio est ordine desiccantiũ, id quod amaritudo eius, quam gustu deprehendimus, facilè monstrat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Facit ad maligna & phagedænica ulcera tritum & illitum.

EX GALENO.

Ad maligna & phagedænica ulcera, ea utuntur. Idem etiam de Petasite tradit Paulus.

APPENDIX.

Experimento comprobatũ est radicem hanc mirificè cõferre pestilentialibus febribus, quod sudorẽ uehementer moueat, si in puluerẽ redacta cum uino sumatur. Nec minori efficacia bibitur à mulieribus quas uteri tormina & præfocationes exercent. Valet etiam unicè ad enecandos lumbricos. Succurrit quoq; ijs qui spiritus difficultate laborant. Ducit urinã & menses. Efficax est ad uulnera præhumida, & ad reliquas cutis fœditates. Hęc uerò posse, amaritudo eius euidentissimè docet, cuius quidem hæ sunt facultates, ut ex ijs quæ sæpe iam diximus, & Galenus lib. iiij. de simpl. medi. facult. cap. xvij. fusius docet, manifestum est.

DE PERICLYMENO. CAP. CCXLIX.

NOMINA.



ΠΕΡΙΚΛΥΜΕΝΟΝ Græcis, Volucrũ maius Latinis, Scribonio Largo Syluæ mater, uulgo Caprifoliũ & Matersylua, & nonnullis Lilium inter spinas dicitur. Germanis Geyßblatt/ Speck oder Waldtgilgen/ & Zeunling. Sic sanè dictum, quod circumuoluendo ad se uicinas arbores aut frutices uocet. *Syluæ mater. Caprifolium. Lilium inter spinas. Periclymenon unde dictum.*

B

FORMA.

Simplex frutex est, ex interuallis folia spargens ipsum amplectentia, subcandida, Hederę similia: flores candidos, Fabę similes, subrotundos, quasi in folium procumbentes: semen durum, & quod difficilè uellitur: radicem crassam, rotundã. Ex qua quidem descriptione perspicuũ fit, fruticem quem pictum exhibemus esse Periclymenon: siquidem caulibus suis uicina amplectitur, gemina per interualla umbilicata folia habens, à terra cæsijs, supernè herbosis, ad Hederæ similitudinẽ: flores albos, Fabæ non dissimiles, subrotundos, potissimum antequam dehiscant, baccas hederaceas aut Rusci, radicem crassam.

LOCVS.

Nascitur in aruis ac sepibus, conuoluens se uicinis fruticibus. Nunc in hortis etiam passim plantatur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

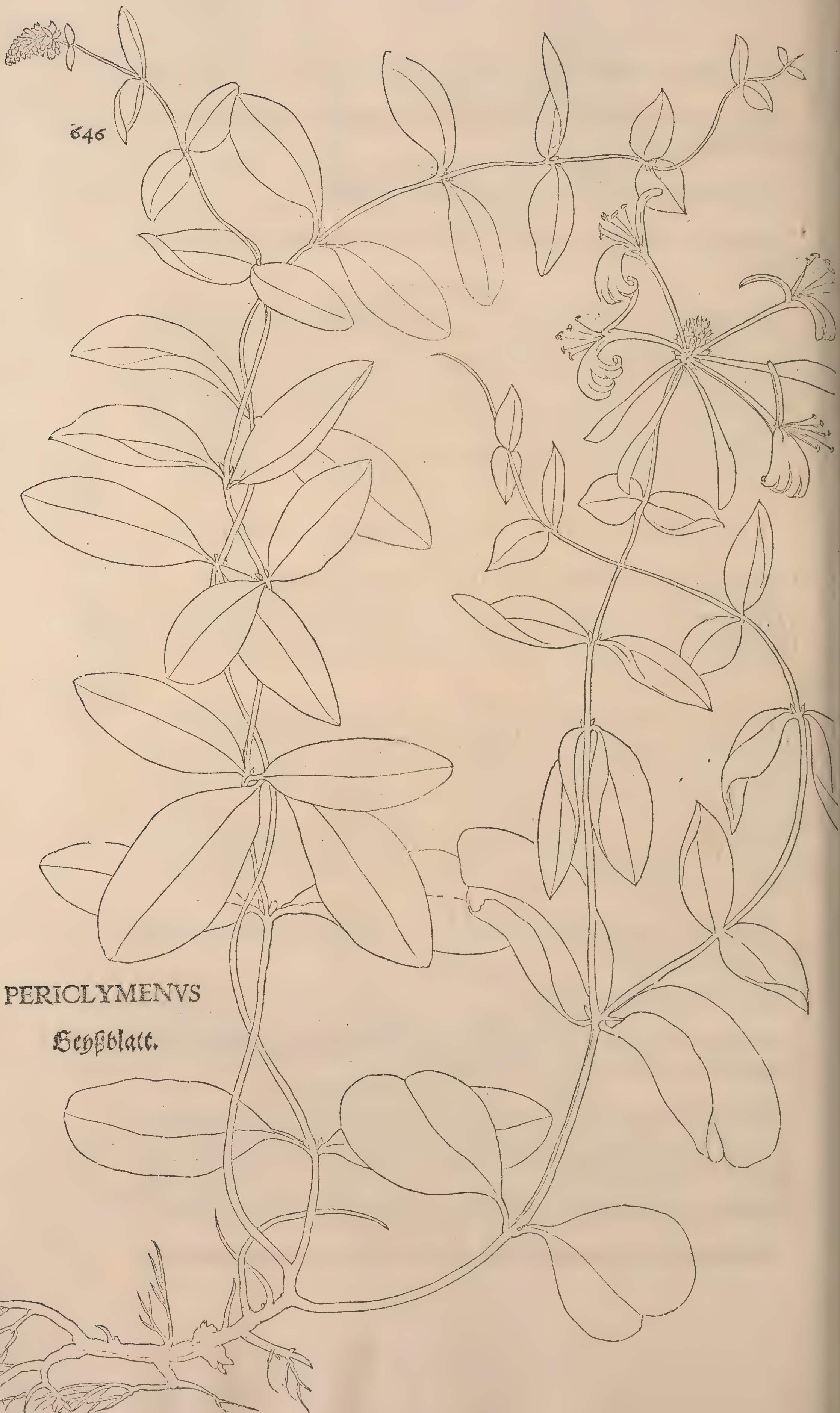
Vehementer calefacit & desiccat, id quod gustu etiam ipso deprehenditur. Folia siquidem acrimoniam quandam præ se ferunt gustata.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius semen postquã maturuit collectũ, & in umbra siccatũ, drachmæ pondere datur in uino quadraginta diebus, ut lienẽ minuat absumátue, & lassitudinẽ discutiat. Orthopnϖę & singultui prodest. Vrinã cit à sexto die cruentã. Partum accelerat. Habent easdem uires & folia: quæ trigintaseptem diebus pota, sterilitatẽ facere produntur. In periodicis febribus cum oleo inuncta, earũ horrores mitigant.

EX GALENO.

Periclymeni utilis est tum fructus, tum folia, adeò uehementer incidentis & excalefa-



PERICLYMENVS

Geyßblatt.

A calefacientis facultatis, ut si plusculum bibantur, urinam sanguinolentã efficiant. Principio quidem urinam tantum mouent; porrò foris cum oleo illita calfaciunt. Iuuãt & lienosos, & difficulter spirantes. Cõpetens potionis mensura est, drachmæ unius pondus cum uino. Cæterum desiccat quoque semen. Et quidam aiunt, si copiosius bibatur, sterilitatẽ omnino bibentibus afferre. Sunt etiam qui certum dierum numerum ad talem potionem præfiniunt, quemadmodũ Dioscorides, qui septem & triginta dies eos tradi refert. Hic quoque cruentam urinam reddi à sexto die memorat.

EX PLINIO.

Semen eius in umbra siccatum tunditur, & in pastillos digeritur. Hi resoluti dantur in uini albi cyathis tribus, tricenis diebus ad lienem, eumq; urina cruenta, aut per aluum absumit, quod intelligitur à decimo statim die. Vrinam cient & folia decocta, quæ & orthopnoicis prosunt.

APPENDIX.

Ex iam cõmemoratis facultatibus nemo non intelligit fruticem hunc esse Periclymenon: cum enim gustu acrimoniã præ se ferat, necesse est omnia hæc quæ ueteres Periclymeno tribuunt, possit. Quibus accedit, quod recentiores etiam herbarij suo Caprifolio easdem uires asignent. Exiccare enim ipsum tradunt ulcera humida & sordida, sanare impetigines, & alias cutis fœditates, lienem absumere, difficultati spirandi conferre, partus celeritatem facere, calculos pellere, faciei maculas abstergere, & alia posse quæ non attinet referre.

DE PYRO. CAP. CCL.

NOMINA.

B ΠΥΡΟΣ Græcis, Triticum Latinis dicitur. Officinæ antiquum latinum nomen retinuerunt. Germanis Weyssen appellatur. Triticum uerò dicitur, quod tritum ex spicis sit, ut autor est Marcus Varro. *Triticum unde dictum.*

GENERA.

Tritici summa genera tria obseruant qui frumentariæ rei periti sunt. Primum quod Robus dicitur, quoniam & pondere & nitore præstet. Germanis simpliciter Weyssen nominatur. Secundum trimestre, & nonnullis Sitanium dicitur. Trimestre quidem, quod tertio ferè satum mense maturescat: id quod tamen nostro in orbe non fit, in quo Martio mense satum, quinto tandem, hoc est, Iulio mense metitur. Germanis Amelkorn dicitur, hauddubiè non alia ratione, nisi quod ex hoc genere tritici amylum optimum conficiatur. Eius picturam dare hoc tempore non potuimus. Tertiũ genus tritici, non undiquaq; notum, Germanis welscher Weyssen/ & Weyssenkolb dicitur. *Primum.* *Secundum.* *Tertium.*

FORMA.

Primum tritici genus culmo est quàm hordeũ altiore, tribus geniculis constante, folio arundineo, spica à folijs remotiore, incondita, & in nullos uersus disposita. Exteritur in area, ut alia quædã frumenta. Alterũ culmo, geniculis, granisq; priori simile, nec ab eo differt, nisi quod spicam multis aristis uallatam, & in duos uersus dispositam obtinet. Tertium genicula habet quaterna, aliàs præcedenti per omnia propémodum simile.

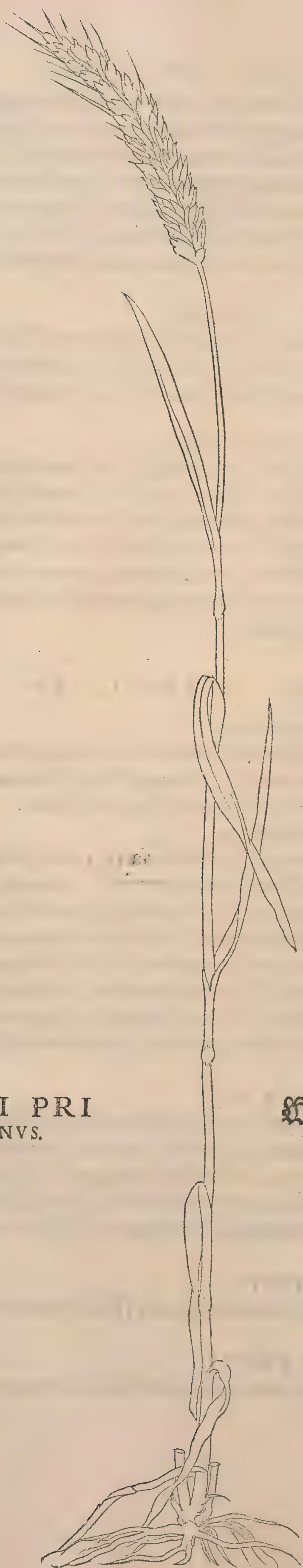
LOCVS.

Pasim prouenit Triticum primi & secundi generis. Postremum in Alsatia, & agro Tubingensi gignitur.

TEMPVS.

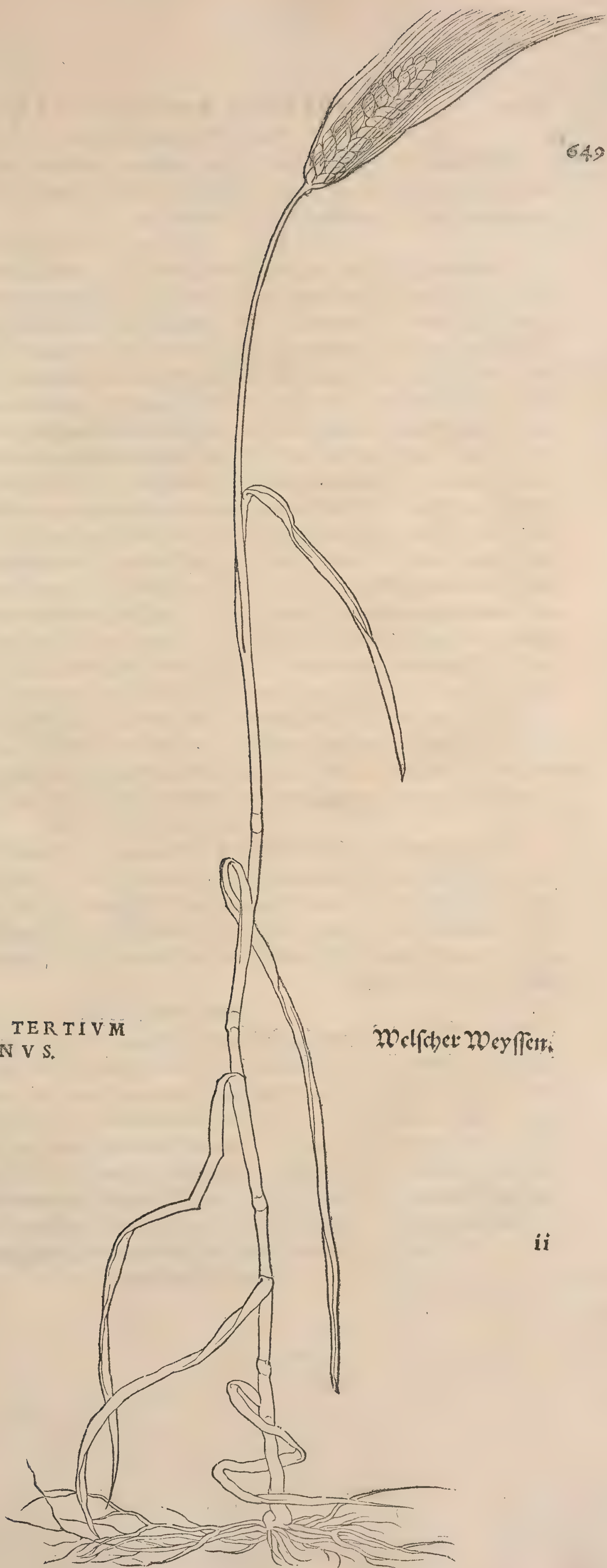
Floret, ut alia ferè omnia frumenta, Iunio mense: in Iulio autem metitur.

TEMPERA-



TRITICI PRIMVM GENVS.

Weyssen.



TRITICI TERTIVM GENVS.

Welscher Weyssen.

C TEMPERAMENTVM.

Triticum ut medicamentũ foris impositum, primi est ordinis excalefacientiũ, non tamen nec resiccare, nec humectare manifestò potest. Porrò quod ex eo conficitur amylum, eo tum frigidius est, tum siccius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

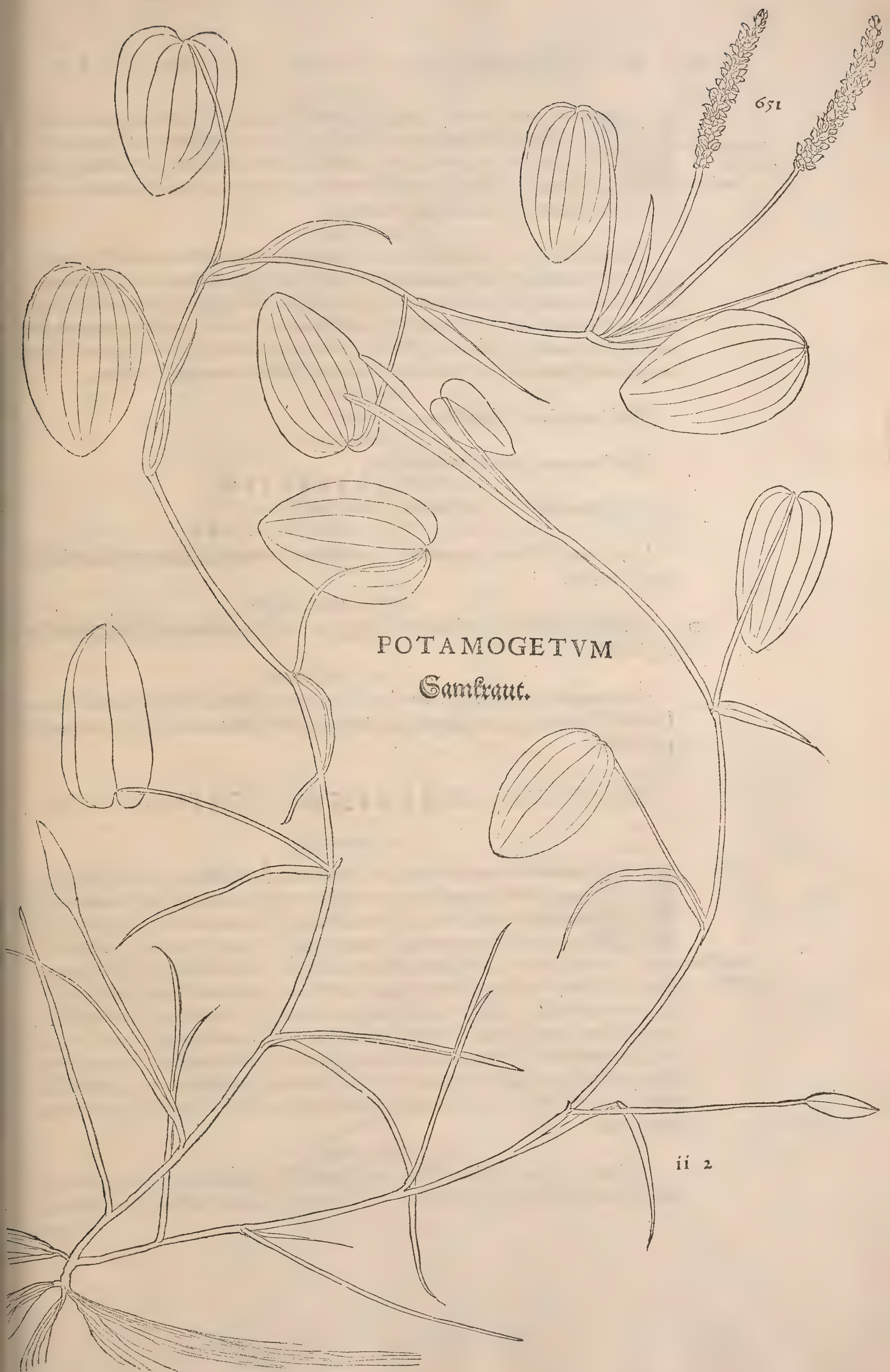
Optimum ad secundæ ualetudinis usum Triticum habetur quod recens & iam perfectè adultum, & colorem mâli refert. Crudum in cibis rotundos lumbricos gignit. Canum morsibus prodest mansum & illitũ. Confectus ex eius similagine panis, plus alit quàm cibarius, quem Græci συγκόμιστον uocant. E Sitanij farina panis leuiorem cibum præbet, & qui facilè in membra demandetur. Farina eius cum hyoscyami succo illinitur aduersus neruorũ fluxiones. Item contra intestinorũ inflationes. Lentigines ex oxymelite tollit. Furfures autem acri in aceto elixi & calentes illiti, lepras pellunt. Incipientes etiam inflammationes omnes illiti leniunt. In Rutæ uerò decocto elixi, mammas turgentes sedant. Viperarũ ictibus auxiliantur, & torminosis prosunt. Confectũ ex farina triticea fermentum calefaciendi extrahendiq; uim habet. Priuatim quæ in plantis pedum sunt extenuat. Cętera tubercula, furunculosq; ex sale concoquit, & aperit. Sitanij farina contra uenenatos ictus cum aceto aut uino cõmodè illinitur. Eadem si decocta in glutini modum delingatur, cruenta excreantibus succurrit. Cóntra tussim & exasperatam arteriam, cum menta & butyro decocta efficax est. Tritici pollen si ex aqua mulsa, aut hydrelæo decoquatur, omnẽ discutit inflammationẽ. Panis & cum melicrato coctus & crudus inflãmationes omnes illitus mulcet, cum emolliat, & quadantenus refrigeret, mixtus herbis succisq; quibusdã. Vetus autem & aridus per se, adiectisq; alijs quibusdã, citam aluum cohibet. Recens muria maceratus & illitus, uetustas impetigines sanat. Glu-
D tinum ex similagine & polline, quo chartæ glutinantur, sanguinem excreantibus prodest, si liquidius ac tepidum cochlearis mensura detur sorbendum.

EX GALENO.

Triticum quiddam lentoris, & obstruentis naturæ habet. Quod uerò ex pane fit cataplasma, uim obtinet magis digerentem, quàm quod ex Tritico: nimirum quum & salem & fermentum panis adiuncta habeat: quippe cum fermentum uim habeat attrahendi digerendiq; ea quæ in alto resident. Plura de Tritico petenda erunt ex capite primo, libri primi de alimentorum facultatibus, quo in loco uarię panis species exponuntur.

EX PLINIO.

Grana Tritici ferro combusta, ijs quæ frigus usserit præsentaneo sunt remedio. Farina ex aceto cocta, neruorũ contractionibus auxiliatur: cum rosaceo uerò & fico sicca myxisq; decoctis. Item suppuratis neruis cum hyoscyami succo illinitur. Ex aceto & melle lentigini. Furfures tonsillis faucibusq; gargarizatione prosunt. Sex. Pompeius prætorij uiri pater, Hispaniæ citerioris princeps, quum horreis suis uentilandis præsideret, correptus dolore podagrę, mersit in Triticum sese super genua, leuatusq; siccatis pedibus mirabili modo, hoc postea remedio usus est. Vis tanta est, ut cados plenos siccet. Paleam quoq; tritici uel hordei calidam imponi ramicum incõmodis experti iubent, quaq; decoctæ sunt aqua foueri.


POTAMOGETVM
Samkraut.

DE POTAMOGETONE. CAP. CCLI.

C

NOMINA.



ΠΟΤΑΜΟΓΕΙΤΩΝ, ἡ σταχυΐτης græcè, Fontalis & Potamogeton Latinis dicitur. Officinis ignota est herba. Germanis Samkraut uocatur. Potamogeton autem quasi fluminibus uicina dicta est: siquidem aquosis & palustribus locis nasci amat. Stachyites uerò quasi spicata, ob caulem quem ex se mittit floribus & semine spicatum.

Potamogeton unde dicta.

Stachyites.

FORMA.

Folium Betæ simile habet, densum, & paulum extra aquã eminens. Ex qua quidem breui admodum deliniatione satis intelligi potest, herbam cuius picturam damus esse Potamogetona. Caulem nanq; rotundũ habet, geniculis intersectũ, è quibus pediculi exeunt folijs Betæ aut Plantaginis uestiti, paulum supra aquam eminentibus. Flores etiam spicatos, Plantaginis instar, profert, ac subinde semẽ. Quid multa? folia huius herbæ planè referunt folium Indum uocatum officinis.

LOCVS.

Nascitur in lacustribus & aquosis locis.

TEMPVS.

Floribus prægnans est Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & exiccat, ut gustus etiam abundè docet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Refrigerat & adstringit: pruritibus, ulceribusq; uetustis, & ijs quæ pascendo serpunt, confert.

EX GALENO.

D

Adstringit & refrigerat similiter Polygono, sed essentia eius crassior quàm Polygoni est.

EX PLINIO.

Potamogeton ex uino dysentericis & cœliacis medetur. Peculiariter refrigerat, spissat. Vsus in folijs, cruribus uitiosis utilia, & contra ulcerum nomas, cum melle uel aceto.

DE PEDE ANSERINO. CAP. CCLII.

NOMINA.



QVO nomine ueteribus tum Græcis tum Latinis sit appellata hæc planta, nondum cognoscere potui: quapropter nouam ut illi nomenclaturã inderem necesse fuit. Aliam autem & cõmodiorem non licuit inuenire præter eam, quam alludentes ad germanicam appellationem imposuimus. Nam si folia eius spectes in ambitu laciniata, planè anserini pedis formam ac similitudinẽ repræsentant. Hinc appositissimè Germanis nostris uocata est Genßfüß/ oder Genßfüßle. Quum uerò eadem herba suibus inimica admodum sit, atqueadeo mortem inferat, factum est ut à mulierculis etiam sit nominata Sewtod/ & Schweinßtod. Etsi uerò in officinis eius herbæ nullus sit usus, tamen quia passim nascitur, & temerè fortassis à nonnullis uires eius ignorantibus usurpari posset, eam silentio transire noluimus, quò scilicet facultas tam uulgaris herbæ omnibus patefieret.

Pes anserinus cur dicta.

FORMA.

Caulem profert cubitalem, striatum: folia ad Halicacabi formam accedentia, in ambitu tamen laciniata, atqueadeo anserini pedis speciem referentia; flores exiguos ruben-


PES
ANSERINVS.
Genßfüß.

C rubentes, semen racematim, ueluti in atriplice syluestri, singulis ramis insidens: radicem obliquam, multasque adnascentias habentem.

LOCVS.

Paßim in hortis, alijsque locis ubi fimum reponitur, nasci solet.

TEMPVS.

Iulio mense potißimum floret.

TEMPERAMENTVM.

Hauddubiè in secundo refrigerat ordine, non secus atque Solanum hortense.

VIRES.

Suibus exitium affert herba hæc comesta, id quod experientia cognitum est. In humano corpore idem potest quod Solanum hortense. Quare facultates eiusdem suo quæres loco.

DE PETROSELINO. CAP. CCLIII.

NOMINA.

Apium saxatile.



ΕΤΡΟΣΕΛΙΝΟΝ Græcis, Apium saxatile Latinis, & Petroselinum appellatur. Germanicè frembder Petersilien nominari commodè, ad alterius quod Oreoselinum est, ut suo diximus loco, differentiam, potest. Officinæ eius herbæ cuius nunc picturam damus semine pro Amomo utuntur, non tamen sine magno errore, quum constet omnibus, modò conferre inter se utriusque historiam non pigeat, Amomum ab ea herba esse diuersißimum. Nos ut tandem sciremus è qua stirpe semen hoc decerperetur, terræ illud mandauimus, & hæc cuius pictura formã ostendit herba erupit, quam nos uerum esse Pe-

Officinarum erratum.

D troselinum, ut paulò pòst ostendemus, credimus.

FORMA.

Petroselinum, inquit Dioscorides, semen Ammi simile obtinet: odoratius tamen, acre, & aroma olens. Breuis quidem deliniatio hæc est, atque imperfecta, ut nihil mirum sit, nos hactenus quod uerum esset Petroselinum non potuisse cognoscere. Meritò itaque hoc loco, ut compluribus etiam alijs, Dioscorides negligentiæ insimulari potest, ut qui mancas ac mutilas plerasque posteritati relinquere stirpium historias uoluerit. Si uerò quispiam paucas etiam has notas expendat, hauddubiè herbam hanc cuius picturam oculis subiecimus, Petroselinum esse comperiet. Semen enim eius Ammi tam simile est, ut ab eo uix discerni queat: odoratius etiam existit, & acre, ac aroma olet. In summa, nulla est nota quę illi nõ respondeat, ut hoc nomine uerum Petroselinum esse credam. Quinetiam tota eius herbæ forma, quæ non multum à nostro & Germanico Petroselino abest, atque odor, Selini speciem esse docent, ut pro Petroselino usurpare hanc ipsam officinæ tutò poßint: semen enim quo hodie utuntur, non Macedonicum Petroselinum, sed Hipposelinum, ut suo diximus loco, existit.

Dioscorides negligentiæ insimulatur.

LOCVS.

In Macedonia frequens optimumque nascitur, hinc Macedonicũ dicitur: inque saxis & præruptis potißimũ locis, unde cœpit appellari Petroselinũ. Nascitur & alijs in locis, ut lib. i. de antidotis testatur Galenus, at minus laudatum.

TEMPVS.

Floret Augusto mense, atque subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Petroselinum ut gustu acre est cum amaritudine, sic & in operibus calidũ. Fuerit itaque & ipsum tertij ordinis tum excalfacientium, tum deficcantium.

VIRES.



'ETROSELINVM

Frembder Petersilien

C

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vrinam cit, & menstrua ducit. Stomachi & coli inflationibus auxiliatur, & torminibus. Laterum quoque, renum & uesicæ doloribus in potu sumptum succurrit. Miscetur antidotis urinam cientibus.

EX GALENO.

Petroselini semen maximè usui est, quum tota etiam herba unà cum radice similem, sed imbecilliorē, facultatem sortiatur. Incidendi etiam uim habet: hinc menses & urinas largiter prouocat. Flatus quoque extinguit.

APPENDIX.

Sunt qui hanc herbam quam pro Petroselino damus, Sisona esse putent: quorū sententiæ cur non magnopere repugnē, facit in primis Dioscorides, qui Sisona perinde atq; Petroselinū suis notis haud descripsit. Dein quod uiribus nō discrepent, atqueadeo in usu huius aut illius nullum sit periculū. Nos tamen nostram sententiam propter adductas paulò antè rationes deserere, nisi euidentibus conuicti argumentis, non possumus.

DE ROSA. CAP. CCLIIII.

NOMINA.

Rhodon cur dictum.



ΡΟΔΟΝ græcè, Rosa latinè, officinis eodem seruato nomine appellatur. Germanicè Rosen. Rhodon autem Græcis, Plutarcho autore, nominatur, quod largum odoris effluuium emittat.

GENERA.

D

Theophrastus libro sexto, cap. vi. de plantarum historia, genera rosarum multa esse tradit, quæ foliorū multitudine, paucitate, asperitate, leuitate, colore & odore differunt. Plinius etiam lib. xxi. capite quarto, ex loci diuersitate multa rosarum genera colligit. Nos simpliciter duo duntaxat illarum genera faciemus, syluestres scilicet & domesticas. Syluestres, quæ etiā Caninæ rosę uocantur, asperiores tum uirgis, tum folijs sunt, ac odore, colore, magnitudine à domesticis superantur. Germani Heydrosen/ & Wildrosen uocant. In utroque uerò genere duplices existunt, puniceæ nimirum & candidæ. Nos utrunque genus una pictura complexi sumus.

FORMA.

Vulgò omnibus nota est Rosa. Virgas siquidem fuscis maculis tinctas, & aculeis plenas emittit: folia incisuris diuisa, nigricantia & aspera. Germinat primum inclusa granoso cortice, quo mox intumescente, & in uirides alabastros fastigiato, paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calycis medio sui stantis complexa luteos apices staminaq; capillamentis insidentia, quæ propriè flores dicuntur. Syluestris spongiolas etiam producit, quas pleræq; officinæ Germaniæ nostræ, non sine detestando errore pro Bedegar usurpant: fructum quoq; parit rotundū, initio uiridem, dein puniceū.

LOCVS.

Domestica passim in hortis prouenit. Syluestris etiam nusquam non in campestribus & dumetis nascitur.

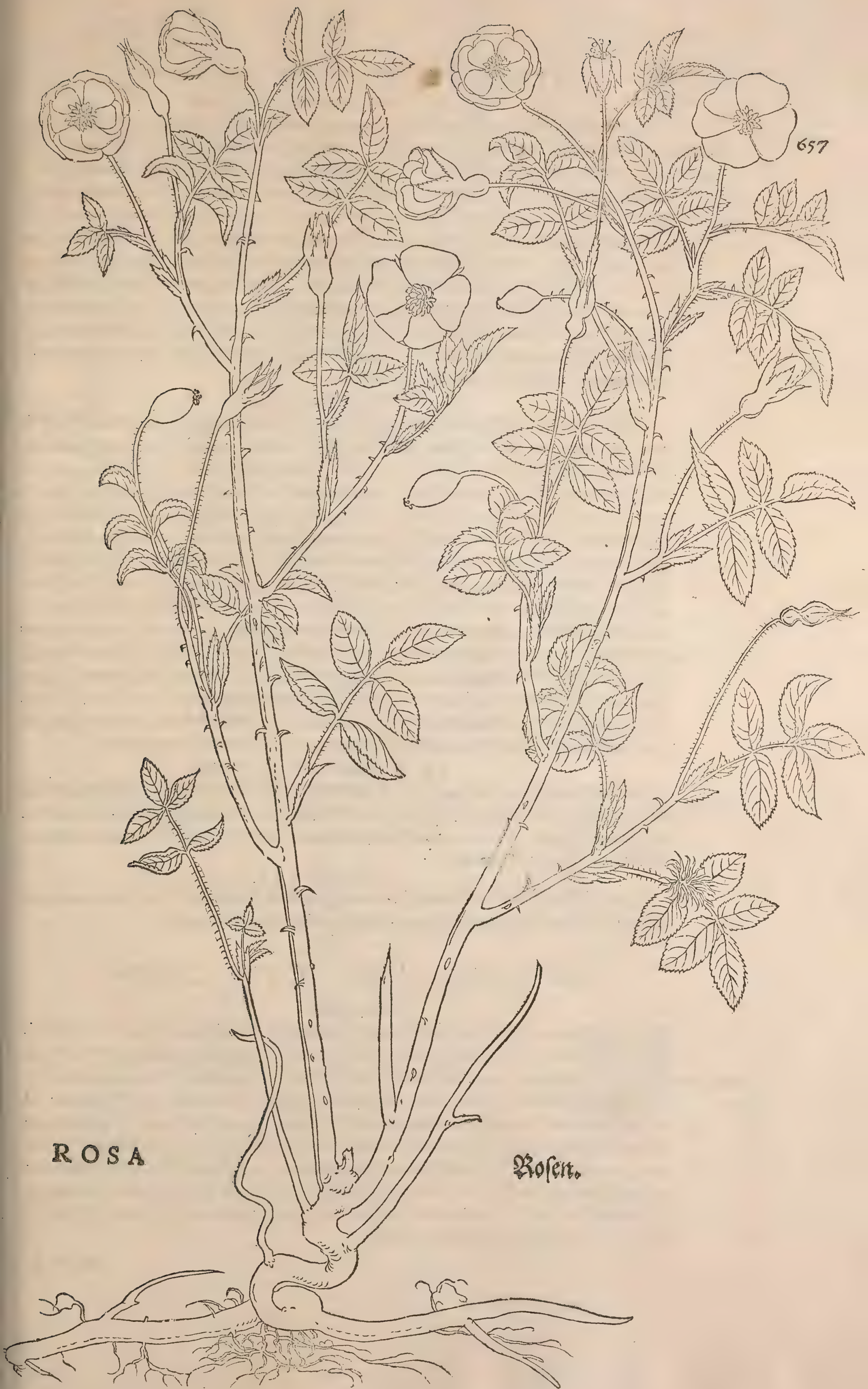
TEMPVS.

Rosa ut nouissima inter uernos flores erumpit, ita etiā statim deficit. Decerpenda itaq; erit Iunio mense ubi primum erupit, ne mox nusquam compareat.

TEMPERAMENTVM.

Rosarum uis ex aquea calida substantia duabus alijs qualitatibus, adstringenti uidelicet & amaræ mista, composita est. Flos earū magis etiam ipsis Rosis adstringit, ac proinde sanè exiccatorius est.

VIRES.


ROSA
Rosen.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rosa refrigerat & adstringit, sed sicca magis adstringit. Succus recentibus folijs exprimendus, detracto forfice ungue. Sic appellatur quod candidũ est in folio: reliquũ mortario premi & teri debet in umbra donec densetur, & ita ad oculorũ circumlitiones recondi. Siccantur etiam folia in umbra crebrò uersata, ne mucescant. Ex aridis rosis in uino decoctis expressus liquor, ad capitis, oculorum, aurium, gingiuarum, sedis, recti intestini ac uuluę dolores penna illitus, collutus infusúsue, conducit. Eadem sine expresione contusa & illita, præcordiorum inflammationibus, stomachi humiditati, & sacris ignibus medentur. Siccæ ac tritæ femoribus insperguntur. Misceri solent compositionibus quas antheras uocant, & uulnerarijs antidotis. Vruntur folia ad honestandas palpebras. Flos qui in medijs Rosis inuenitur siccatus, gingiuarum fluxionibus efficaciter inspergitur. Capita pota, aluum profluentem, & sanguinis reiectiones sistunt.

Vnguis.

EX PLINIO.

Vsus succi ad aures, oris ulcera, gingiuas, tonsillas, gargarizatu: stomachũ, uuluas, sedis uitia, capitis dolores. In febre per se, uel cum aceto ad somnos, nauseas. Folia uruntur in calliblepharum. E siccis femina asperguntur. Epiphoras quoque aridas leniunt. Flos somnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maximè albas, in posca potus, & sanguinis excreationes. Stomachi quoque dolores, quantum in uini cyathis tribus. Semen his optimum crocinum, nec anniculo uetustius, & in umbra siccatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Vrinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni sacro non ueteri. Naribus subditum caput purgat. Capita pota, sanguinem & uentrem sistunt. Vngues Rosæ epiphoris salubres sunt: ulcera enim oculorũ Rosa sordescunt, præterquàm initijs epiphoræ, ita ut arida cum pane imponatur. Folia quidem uitijs stomachi, rosionibus, & uitijs uentris, & intestinorũ, & pręcordijs utilissima uel illita. Cibo quoque Lapathi modo condiuntur. Cauendus quoque in ijs situs celeriter insidens. Et aridis & expresis aliquis usus. Diapasmata inde fiunt ad sudores coërcendos, ita ut à balneis inarescant corpora, dein frigida abluantur. Syluestris cum adipe ursino alopecias mirificè emendat.

D

EX SYMEONE SETHI.

Odorata calidis capitibus prodest, humida uerò offendit, eaq; destillationi obnoxia reddit. Sumpta uerò ad febres ex flaua bile procreatas iuuat, & roborat stomachum & iecur. Proprietate autem quadam testes lædit, prohibetq; acres exhalationes ne ad caput ferantur.

APPENDIX.

Spongiolæ ac fructus Cynorrhodi seu syluestris Rosæ mirificè ualent contra calculum, & urinæ difficultates, si leuigatæ in puluerem exhibeantur.

DE RAPHANO. CAP. CCLV.

NOMINA.



ΡΑΦΑΝΟΣ, ἡ ῥαφανὶς Græcis: Raphanus, Radix, Radicula Latinis dicitur. Hæc autem generis sunt nomina, ideoq; errant non pauci nostræ ætatis medici & herbarij, qui Radiculæ nomen ad satiuũ duntaxat Raphanum transferunt. Raphanus autem sibi nomen ἀπὸ τοῦ ῥᾶ φαίνειν id est, quod facilè appareat, adsciuit: nam die tertio à satu prosilit. Radicis uerò nomen sibi arrogauit, quod cæteras amplitudine corporis superet, uel quampaucissimis magnitudine cedat. Etenim plerunq; in tantam molem coalescit, ut frigidis locis quibus gaudet, sicut in Germania, Plinio lib. xix. cap. v. teste, infantium puerorum magnitudinẽ æquet. Et memini me stupendæ magnitudinis Raphanos Erfordię, Turingiæ celeberrimo oppido, uidisse.

Raphanus unde dictus.

Radix.

GENERA.


RAPHANVS
SATIVVS.
Rettich.



RAPHANVS
SYLVESTRIS.

Merretich.

A GENERA.

Raphani Græci duo faciunt genera, satiui & syluestris. Satiuus officinis hodie peculiariter Raphanus minor dicitur, Germanicè Rettich. Syluestris Latinis Armoracia appellatur. Germani ad uocem Romanã alludentes, Merrettich & Kren nominant. Nostri hodie herbarij, sua potius quàm ueterum autoritate freti, Radicem simpliciter, generis nomine, uocant. Nonnulli Raphanũ maiorem appellant, propter folia ipsa, quæ satiui folia magnitudine superant: aut quia acrimonia maiore, aut uiribus efficacioribus præditus est.

Raphanus minor. *Armoracia.* *Raphanus maior*

FORMA.

Radix satiua caudice uno assurgit nonnunquã arboreo, radice ad Rapi similitudinẽ, folijs laciniatis, angulisqꝫ horrida: floribus candidis, & semine in siliquis. Syluestris dicta Armoracia fronde copiosior quàm corpore, folia satiuæ ferè similia habet, magis tamen ad Lampsanæ formã accedentia, longa & acuta: radicẽ gracilem, mollem, Sinapi instar acerrimã, adeò ut caput tentet, & lachrymas incitet.

Satiua radix. *Syluestris.*

LOCVS.

Raphanus in hortis nascitur. Amat autem terram pinguem, Palladio lib. ix. cap. quinto teste, solutam & diu subactã. Syluestris etiam hodie in hortis habetur, sicqꝫ translatus ad culta, edomita feritate mitescit meliorqꝫ fit. Crescit aliàs circa margines itinerũ, & loca arenosa, inqꝫ pratis nonnunquã sua sponte copiose prouenit, ut fit in prato ad oppidum Tubingam sito, sacrificorũ uocato.

TEMPVS.

Cum frigoris patientissimus sit Raphanus, non solum ęstatẽ, uerumetiã hyeme colligi potest. Estqꝫ illius usus quotidianus. Floret æstate.

TEMPERAMENTVM.

B Raphanis satiua excalefacit quidem ordine tertio, desiccat uerò secundo. Syluestris autem in utroqꝫ efficacior est. Quin & semen ipsum planta efficacius est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Raphanus satiuus excalfacit, flatus gignit, ori suauis est, sed stomacho inimicus. Ructus & urinam cit. Bonam facit aluum. Si quis à cibo ipsum sumpserit, distributioni eius magis conferet. Pręsumptus autem, cibum subleuat. Prodest ante cibum datus uomituris. Sensus exacuit. Decoctus contra ueterem tussim, & crassitiem in thorace natam prodest. Cortex eius cum oxymelite sumptus maiori efficacia uomitiones citat. Hydropicis utilis. Illitus lienosis etiam confert. Cum melle ea quæ serpendo pascunt sistit. Sugillata tollit. Contra uiperarum ictus auxiliatur. Alopecias pilis explet. Lentigines cum farina loliacea exterit. His qui à fungis strangulantur subuenit. Menses trahit. Semen eius uomitum prouocat, urinamqꝫ mouet. Cum aceto potum lienem extenuat. Coctum cum oxymelite calido angina laborantibus utiliter gargarizatur. Contra Cerastis morsum ex aceto potum auxilio est. Cum aceto illitum gangrænas efficaciter disrumpit scarificatũe. Syluestris tam folia quàm radix olerum modo in cibo coquuntur. Excalefacit autem, urinam cit, æstuosus est.

EX GALENO.

Facultas inest Raphano discutiendi, itaque ad sugillata, & alios id genus liuores ob eam facultatem conducit. Radix eius ex eorum numero est quæ obsonij potius quàm nutrimenti nomine frequenter comeduntur. Vis illi extenuatoria, cum qua conspicuè unà excalfacit: acris enim in ea qualitas exuperat. Verno tempore caulem in altum assurgentem producere solet, ceu alia quæ nata sunt excaulescere. Hic elixus estur ex oleo, garo & aceto, ut Rapæ caulis, Sinapi & Lactucæ. Et sanè caulis hic magis quàm crudus Raphanus nutrit, ut qui acrimoniam in aqua deponat: quanquã minimam sanè & ipse alendi potestatem habeat. Quidam non solum cau

C lem, sed unà Raphanos ipsos elixantes comedunt Raparũ modo. Cæterum cum medicos, tum idiotas illos mirari subit, qui à cœna crudos eos concoctionis iuuandæ gratia edunt. Ipsi quidem se experientia id abundè compertũ habere dicũt, nullus tamen exemplum illorum sine damno imitari potuit. Hactenus Galenus, cuius equidem uerba eò libentius recitauimus, quod uulgi errorem Raphanos à cœna comedentis lepidè notare uideantur.

EX PLINIO.

Raphani decocti mane poti ad ternos cyathos, cõminuunt & eijciunt calculos. Iidem in posca decocti, contra serpentiũ morsus illinuntur. Ad tussim etiam mane ieiunis prodest Raphanus cum melle. Semen eorum tostum, ipsumq́ue cõmanducatum ad lagonoponon: In aqua folijs eius decoctis, bibere uel succum ipsius cyathis binis. Contrà phlegmoni ipsos illinire tusos utile. Inchoantibus autem recentem corticẽ cum melle, ueternosis uerò quamacerrimos mandere. Semenq́ue tostũ, dein contritũ cum melle suspiriosis. Iidem & contra uenena prosunt. Cæterum cerastis, scorpionibus aduersatur, uel ipso semine infectis manibus impunè tractantibus. Imposito Raphano scorpionibus, moriuntur. Salutares & contra fungorũ aut hyoscyami uenena ęquè, ut Nicander tradit. Et contra ixiam quoq́ue dari duo Apollodori iubent, sed Citieus semen ex aqua tritum, Tarentinus succum. Lienem item extenuant, iecinori prosunt & lumborum doloribus. Hydropicis quoque ex aceto & sinapi sumpti, & lethargicis. Praxagoras & iliosis dandos censet. Plistonicus & colicis. Intestinorũ ulcera sanant. At purulenta pręcordiorũ, si cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos in luto illitos malunt, sic & fœminas purgari. Ex aceto & melle sumpti intestinorũ animalia detrahunt. Item ad tertias decocto eorum poto cum uino enterocelis prosunt. Sanguinem quoque inutilem sic extrahunt.
D Medius ad hæc & sanguinẽ excreantibus coctos dari iubet. Et puerperis ad lactis copiam augendã. Hippocrates capillos mulierũ defluos fricari Raphanis, & super umbilicum imponi, contra tormenta uuluæ. Reducunt & cicatricẽ ad colorem. Semen quoque ex aqua impositũ sistit ulcera quæ phagedænas uocant. Democritus Venerem hoc cibo stimulari putat, ob id fortassis uoci nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis tantum nascuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Vbi uerò acrior Raphani medicina admota sit, Hyssopũ dari protinus imperant. Hæc antipathia est. Et aurium grauitati succum Raphani instillant. Nam uomituris, summo cibo esse eos, utilissimũ est. Syluestris urinæ duntaxat eijciendæ utilior.

DE RIBE. CAP. CCLVI.

NOMINA.



Ribes GRAECIS cognitus fuerit nec ne frutex ille, nondum compertũ habeo. Mauritanis & officinis hodie Ribes nominatur. Germanis S. Johanß treublin oder beerlin / quod scilicet circa diui Ioannis Baptistæ diem fructus eius fruticis ad maturitatem pertingant.

FORMA.

Frutex est nullis spinis horridus, sed topiarius magis, uitis pusillæ folijs, baccis rubentibus ex pediculis longis dependentibus refertus, ut pictura ipsa abundè docet. Vnde manifestum fit Mauritanorũ Ribes à nostro diuersum esse, quod non uitis, sed lata potius, magna, rotunda & uiridia folia habeat. Quanquam non lateat Arabes etiam in Ribes descriptione non admodum concordes esse.

LOCVS.



RIBES

S. Johans beerlin.

C

LOCVS.

Paſsim in hortis naſcitur, ac eorundem puluinos & areas ſepit.

TEMPVS.

Circa diui Ioannis Baptiſtæ natales ferias, & Iulio potiſsimũ menſe, baccis ac uuis rubentibus frutex ille ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Folia & fructus uehementer adſtringunt. Mauritani frigidum & ſiccum faciunt in ſecundo ordine.

VIRES EX MAVRITANIS.

Baccæ acido ſapore placent. Refrigerant æſtuantẽ ſtomachũ: ſitim reſtinguunt, quæ cum alios, tum maximè febricitantes excruciat. Cibi faſtidia diſcutiunt, & appetentiam inuitant. Fœdam uentris proluuiem cohibent. Vomitiones ſiſtunt, ſtomachum firmant. Alui profluuiũ quod bilis attulit, retinent: eroſiones & uellicationes eiuſdem tollunt. Sanguinis feruorẽ demulcent, & bilis acrimoniã domant. Seplaſiarij ſuccũ eius fructus condiunt, ad anni totius uſum, Rob de ribe appellantes.

DE RHODIA RADICE. CAP. CCLVII.

NOMINA.

Rhodia radix cur dicta.



ODIA ῥίζα græcè, Rhodia radix latinè nominatur. Officinis ignota, germanicè Roſenwurtz uocatur. Rhodiam autem tam Græci quàm Latini dixerunt, quoniam contrita Roſas redolet. Quapropter Roſæ, quas Græci ῥόδα nominant, non Rhodus inſula, ut imperiti putant, huic radici nomen fecerunt.

D

FORMA.

Radix rhodia Coſto ſimilis eſt, leuior tamen minoriſq; ponderis, & inæqualis, odorem Roſarũ cum teritur reddens. Reliqua eius facies Telephiũ refert, niſi quod flore & ſemine carere uidetur, id quod Galenus etiã aſſerit, & in Corollario ſuo annotauit Hermolaus. Dioſcorides etiam illorum nullam facit mentionem.

LOCVS.

Naſcitur potiſsimũ in Macedonia. Nunc in multis Germaniæ hortis plantatur.

TEMPVS.

Radix autumno effodienda.

TEMPERAMENTVM.

Rhodia radix in calefaciendo ſecundi ordinis, aut certè tertij incipientis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtilis eſt capitis doloribus, ſi madefacta fronti & temporibus cum modico roſaceo imponitur.

EX GALENO.

Tenuium partium, & diſcutientis eſt facultatis.

DE SAMPSV-



RHODIA RADIX

Rosenwurtz.

C

NOMINA.

Maiorana.

Duplex Amaracus.



AMYYXON, ἀμάρακον Græcis: Maiorana, Amaracus Latinis: officinæ latinam appellationem retinuerunt, Germanis Maioran / uel Meyran dicitur. Animaduertendũ autem nos hic de Amaraco ea loqui quæ iucundo placet odore. Duplex enim Græcis Amaracus est. Vna quæ Dioscoridi alio nomiue Parthenium dicitur, ingrato prorsus & uiroso odore prædita, meritoq; ea de causa hodie Cotula fœtida nominata. Altera de qua hic agimus, odorata, quam Sampsuchon Græci priuatim nominant. Id, ne imperitis uox illa πολώνυμος imponeret, monendum esse duximus.

FORMA.

Herba est Sampsuchum surculosa, per terram serpens: folijs hirsutis & rotundis, Calaminthę tenuifoliæ similibus, admodum odoratis. Hæc deliniatio adamussim herbæ Maioranæ uulgò dictæ fauet: est enim surculis lentè rubentibus, folijs pilosis, & rotundis, iucundo odore, semine copioso, quod bullulis quibusdam continet: flore candido & exiguo. Serpit etiam per terram: uerum id non ubiq; fit, inter dum enim rectà surgit in altum.

LOCVS.

Paßim in hortis & fictilibus uasis prouenit. Gaudet autem locis umbrosis, aqua & fimo.

TEMPVS.

Æstate dum floribus prægnans est carpitur.

TEMPERAMENTVM.

D Sampsuchum tenuium partium, & digerentis est facultatis: desiccat enim & calefacit ordine tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

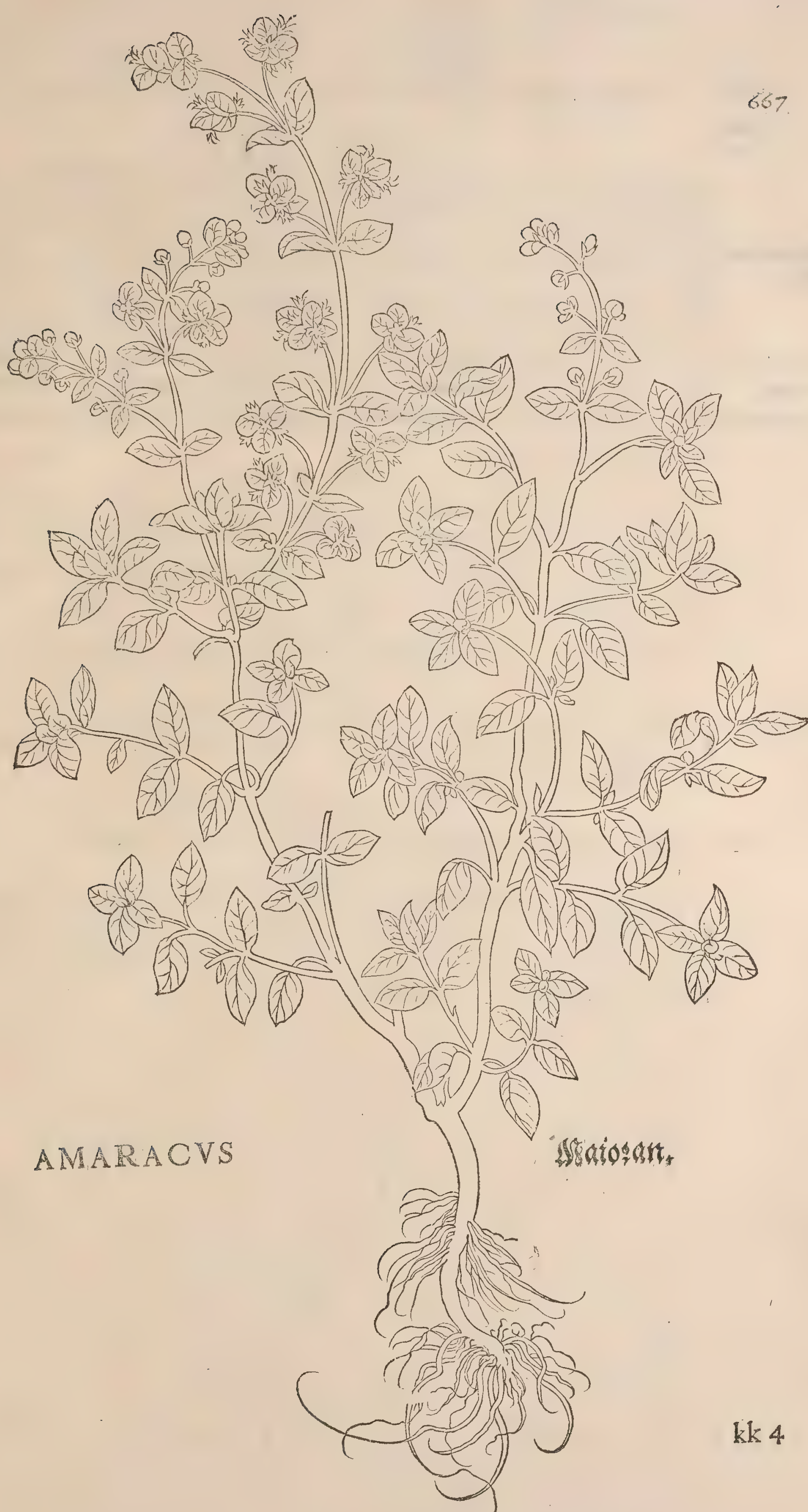
Calefaciendi uim obtinet, & coronamentis apta. Decoctũ eius potum, incipienti aquæ inter cutẽ prodest, & ijs quos urinæ difficultas, & tormina discruciant. Arida folia ex melle illita, sugillata tollunt. In pesso subdita menses ducunt. Cõtra scorpionis ictum ex sale & aceto illinuntur. Luxatis cerato excepta imponuntur. Similiter & œdematis. Aduersus oculorum inflammationes cum polline polentæ illinitur. Miscentur acopis & malagmatis calefaciendi gratia.

EX PLINIO.

Sampsuchum scorpionibus aduersatur ex aceto & sale illitum. Menstruis quoque multum confert impositum. Minor est eidem poto uis. Cohibet oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti tormina discutit. Vrinis & hydropicis utile. Mouet & narium sternutamenta. Fit ex eo oleum quod Sampsuchinum uocatur, aut Amaracinum, ad excalfaciendos emolliendosq; neruos. Vuluas calefacit. Et folia sugillatis cum melle, & luxatis cum cera prosunt.

Oleum Amaracinum.

DE SPANA-


AMARACVS
Maiozan.

C

NOMINA.



ΣΠΑΝΑΧΙΑ Græcis recentioribus, Spinacia uel Spinaceum olus Latinis appellari poteſt. Arabicæ factionis principes Hiſpanach, hoc eſt, Hiſpanicum olus nominant. Germani Spinet / oder Spinnat. Spanachiam hauddubiè ab oleris raritate dixerunt Græci: rarò enim illo utebantur medici, quod cibo magis forſitan, quàm medicinæ nata eſſet, nec quicquam illuſtre ſortita. Vel, quod etiam ſimile ueri eſt, ab alijs nationibus emendicato ſpinaceo nomine. Spinacia uulgò dicta eſt ab inſigni ſeminis ſpiculorum nota: etſi enim herba ipſa glabra & mollis ſit, ſemen tamen in ſpinas occaleſcit. Hiſpanicum uerò olus nominauere, forſitan quod inde primum duxerit originẽ, ad cæteras tandem nationes translata.

Spanachia cur dicta.

Spinacia unde uocata.

Hiſpanicum olus

FORMA.

Exit ſeptem diebus à ſatu, folio primùm triangulo, molli, mox intybi, plerunq; quà pediculo cohæret laciniato, inerti ſapore, exigua radice, tenuibus capillamenmentis fibrata, caule cubitali, nonnunquã altiore, intus cauo: floribus in uertice rotundis, racematim coëuntibus, exiguis: ſemine ſpinulis horrido.

LOCVS.

Nullum ſolum reſpuit, ſed ubicunque ſatum fuerit hic lætiſsimè prouenit.

TEMPVS.

Seritur Septembri menſe, non horrens hyemis frigora, ut uerno tempore cibũ ſuppeditare poſsit. Martio etiam menſe ſeritur, Iunio autem & Iulio menſibus ſemen & flores profert.

TEMPERAMENTVM.

D Spinachia primi refrigerantium & humectantium ordinis eſt.

VIRES.

Aluum emollit. Melius Atriplice ſuppeditat alimentũ, ſed aluo parum hærens facilè exigitur. Flatus colligit, & uomitiones concitat, niſi excrementitius humor abijciatur. Ventrem decoctæ ius proluit. Stomacho inutile. Et cæteras ferè omnes Atriplicis uires ſibi fertur arrogaſſe.

DE SANI-



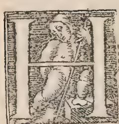
SPANACHIA　　　　Spinet.


SANICVL
FOEMINA.
Sanickel weible.


Sanickel mennle.
SANICVLA
MAS.

C

NOMINA.



HERBA quam omnes hodie Saniculã uocant, à nullo, quod sciam, ueterum descripta est, sed à recentioribus inuenta, ut multæ aliæ uulnerariæ herbæ. Sunt autẽ qui Diapensiam nominent. Germanis Sanickel dicitur. Nomen Saniculam à sanandis uulneribus traxisse uulgò constat.

Diapensia. Sanicula cur dicta.

GENERA.

Duûm est generũ. Vna quæ propriè appellatur Sanicula, ideoq; marem, ut certius esse discrimen, appellauimus. Germanicè Sanickel mennle. Altera ab omnibus ferè herbarijs pro specie Osteritij uulgò uocati habetur, sed falso, quando neq; in folijs, neque in radice ulla appareat acrimonia, sed perinde atque in mare Sanicula, amaritudo & adstrictio. Germanis errore etiã quodam die klein Meisterwurtz nominatur. Nos eandem cum & forma & facultate ad ueram Saniculam, quam marem fecimus, proximè accederet, Saniculam fœminam nuncupauimus. Germanicè Sanickel weible.

FORMA.

Sanicula uera, atqueadeo mas herba est folio uitis, aut Apij, in quinq; partes dissecto, rubentibus in fine sectionũ maculis quibusdam; surculis quoq; rubris ad radicem, quæ multis ei capillamentis fibrata subest: capitulis in summis coliculis pusillis, herbacei coloris & subnigris. Fœmina quod ad folia attinet priori similis, rubentibus tamen maculis caret, itemq; rubris ad radicem surculis, quod in ea hæc singula candida sint. Flores in summo candidos, ac subinde semen striatum & oblongum profert.

LOCVS.

Nascitur in syluis & umbrosis locis.

D

TEMPVS.

Carpenda cum suis capitulis Maio & Iunio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Non est simplicis naturę, sed, ut indicio est gustus, adstringit simul & amara est, ut hoc nomine calefactoriam & exiccatoriam esse nulli dubium sit. Statuunt autem calidam & siccam ordine secundo.

VIRES.

Saniculæ herbæ succum uulneratis in potu mirificè conferre experientia compertum est. Tumores quoque reprimere decoctam herbam impositam, aut eius succum illitum tam in homine quàm in pecoribus constat. Neque enim aliud præsentius est auxilium, cum ad fauces uel pulmones uitium decubuit. Et in summa, omnia quæ Symphyton, præstat etiam Sanicula. Potissimũ uerò sanguinis sputo, dysenteriæ, renumq; uitijs medetur.

DE SONCHO.

A

NOMINA.



Σογχος græcè, Sonchus, Cicerbita latinè dicitur. Sunt qui Lactucellã & Lacteronem appellent, quod scilicet caulis eius dissectus copioso diffluat lacte. Germanicè Moß/oder Genßdistel uocatur. Sonchus autem sibi nomen uendicauit ἀπὸ τοῦ σῶον χέον, eò quod salubrem fundat succum, utpote qui sua sorbitione stomachi rosiones leniat, & lactis abundantiam nutricibus subministret, genitalibusq; locis collectione laborantibus præsidio sit. Cicerbitę tamen uocabulũ, quo omnis Hetruria adhuc utitur, recens esse adiectitiumq;, & ex non multo tempore Dioscoridi accreuisse uidetur. *Sonchus cur dicta.* *Cicerbita.*

GENERA.

Sonchi duo sunt genera. Alterum syluestrius, aculeatius, & nigrius, quod Genßdistel germanicè uocatur. Alterũ tenerius esculentumq;, ac minus nigrum, Germanis Hasenköl dicitur. Et Apuleio Lactuca leporina, quod cum leporẽ animus defecit æstu, hac sibi herba mederi soleat. *Sonchus aspera.* *Non aspera.*

FORMA.

Cubitalis & angulosus Soncho caulis est, cauus & aliquando rubescens, & qui fractus copioso lacte manat. Folia habet per interualla in ambitu scissa. Florem luteum, qui, ut Senecionis, breui digestus abit in pappos, uanescitq; in lanugines.

LOCVS.

Vbiq; ferè in macerijs hortorum, potissimũ autem in uineis Sonchus prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus Sonchus uterq;.

TEMPERAMENTVM.

Temperamentũ eius quodammodo mixtum est: constat enim ex aquea terreaq;

B essentia, utraq; leuiter frigida. Nam & adstrictionis cuiusdam est particeps. Et siue cataplasmatis in morem imponatur, siue edatur, manifestè refrigerat. Postea uerò quàm planè resiccatus fuerit, terrestre eius temperamentũ redditur, modicam habens caliditatem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis utrique Soncho refrigeratoria, modiceq; adstringens. Proinde stomacho æstuanti & inflammationibus illiti prosunt. Succus eorũm in sorbitione datus stomachi rosiones morsusúe mitigat, & lactis abundantiã efficit. In lana appositus, sedis ac uuluæ inflammationibus opitulatur. Tam herba quàm radix illita scorpionum ictibus subuenit.

EX GALENO.

Sonchus ubi adoleuerit, ex spinosis plantis est. Cæterum uiridis etiamnũ & tener estur perinde ut cætera olera syluestria.

EX PLINIO.

Albus qui è lacte nitor, utilis orthopnoicis Lactucarũ modo. Erasistratus calculos per urinam pelli eo monstrat, & oris graueolentiam cõmanducato corrigi. Succus trium * cyathorũ mensura in uino albo & oleo calefactus adiuuat partus, ita ut à potu ambulent grauidæ. Datur & in sorbitione. Ipse caulis decoctus facit lactis abundantiã nutricibus, coloremq; meliorẽ infantiũ: utilissimus ijs quę lac sibi coire sentiant. Instillatur auribus succus, calidusq; in stranguria bibitur, cyathi mensura: & in stomachi rosionibus cum semine Cucumeris, nucleisq; pineis. Illinitur & sedis collectionibus. Bibitur cõtra serpentes scorpionesq;, radix uerò illinitur. Eademq; decocta in oleo punici mâli calyce, auriũ morbis præsidium est. Hæc omnia ex albo. Cleomporus nigro prohibet uesci, ut morbos faciente, de albo consentiens. Agathocles etiam contra sanguinem tauri demonstrat succo eius uti. Refrigeratoriã tamen uim esse cõuenit nigro, & hac causa imponendũ cum polenta. Zeno radice albi stranguriã docet sanari. *al. obolorum



SONCHVS ASPERA.

Genßdistel.


SONCHVS
NON ASPERA.
Hasenköl.

C

NOMINA.



ΣΕΡΙΣ Græcis, Seris & Intubus Latinis uocatur. Reliqua quæ illi sunt nomina, in generum distinctione mox dicemus.

GENERA.

Serin Græci in duo fastigia partiuntur, in satiuam & syluestrē. Sic & Intubum Latini in duo genera digesserunt, in satiuū & erraticum. Satiuū, qui non nisi cultu & humana diligentia prouenit. Erraticū uerò, qui suæ spontis & liber, sub nulla olitoris lege uagatur & errat, dixerunt. Satiuus Intubus, quem priuatim, Plinio lib. xx. cap. viij. teste, Serin nominarūt ueteres, in duas distrahitur species. Vna latiore folio constat, Lactucæ similior. Hæc corrupta ab Intybo uoce, in Hetruria passim Endiuia appellatur. Et debet in omnibus pro uera Endiuia usurpari officinis. Nam qua hodie sub hac uoce utuntur, non est uera Endiuia, sed Lactuca syluestris, ut suo diximus loco. Germanicè Endivien uocari potest. Altera angustiora folia habet, & subamara est. Hæc diminutiuo à Seris nomine Seriola dicitur, quod deinde corrumpentes recentiores Scariolam fecerunt, germanicè Scariol appellari poterit. Erraticus iterum Intybus in duas species, Plinio loco antea citato autore, degenerat. Vna, quæ Græcis ab insigni amaritudine πικρὶς, ἢ κιχώρειον nominatur, Latinis autē Ambubeia. Vulgus herbariorū & officinæ Cichoreā uocant, Germani Wegwarten/ quasi uiarum custodem, uel Wegweiß/ quod peregrinis quasi uiam indicare uideatur. Altera, quæ latiore folio prodit, Plinio Hedypnoïs nominatur, hauddubiè non alia ratione, nisi quod suauiter dormire, somnumq; irrepere faciat. Vel, si paulò durior hæc uidetur interpretatio, quod flos eius præter alias Serides suauiter admodū spiret. Theophrasto libro septimo de plantarū historia, capite septimo, & Plinio lib. xxi. cap. xv. Aphaca alio nomine appellatur: diuersa tamen ab ea quam suprà descripsimus, & quæ aliàs Vitia syluestris dicitur. Vulgo Dens leonis, quod folium sinuatim per lacinias denticulatū sit, & Rostrum porcinum nominatur. Officinis nostris, quę barbaris delectantur uocibus, Taraxacon, aut Altaraxacon dicitur, Germanis Rölkraut/ Pfaffenrörlin/ Pfaffenblatt.

Satiuus Intubus. Erraticus. Endiuia. Seriola. Scariola. Cichorea. Hedypnois. D *Aphaca. Dens leonis. Rostrum porcinum. Taraxacon.*

FORMA.

Satiuus Intubus. Satiuus Intubus caulem edit magnum, rotundum, striatum, frequentibus surculis brachiatū. Germinat foliatu statim à radice uenoso. Flos illi in ramusculis cœruleus, & nonnunquam etiam candidus emicat. Prima autem eius species, ut diximus, folio latiore, altero angustiore constat. Erratici Intubi genus primum, quod Cichorium uocant, germinat à radice post Vergilias, folio Betæ laciniato, ferè semper in solo procumbente: caule magno, fistuloso, frangi cōtumace, multis ramulis brachiato, ad uinctum quoque lentis: flore cœruleo, interdum albo, particulatim usque in autumnū erumpente, qui nubilo etiam die solis exortu panditur, & cum eo circumagitur in occasum, noctu semper compressus, & interdiu hiscens. Hinc panditur rudissimus quorundā error, qui hanc herbā quam Germani Wegwart nominant, Heliotropiū esse cōtendunt, cum tamen primum folia repugnent, quæ non sunt Ocimo similia, neque candida, sed nigricantia magis. Deinde non candidum, sed magna ex parte cœruleū florem habet. Radix denique eius, ut Heliotropij, non inutilis, sed, experientia teste, mirè efficax. Quibus omnibus accedit manifesta cum alijs satiuis Intubis similitudo, quæ una satis docet Intubū esse syluestrē, & non Heliotropiū. Vt quorundam temeritatē non satis mirari queam, qui contra apertam ueritatem, & omnium medicorum cōsensum, secus pronunciare audent.

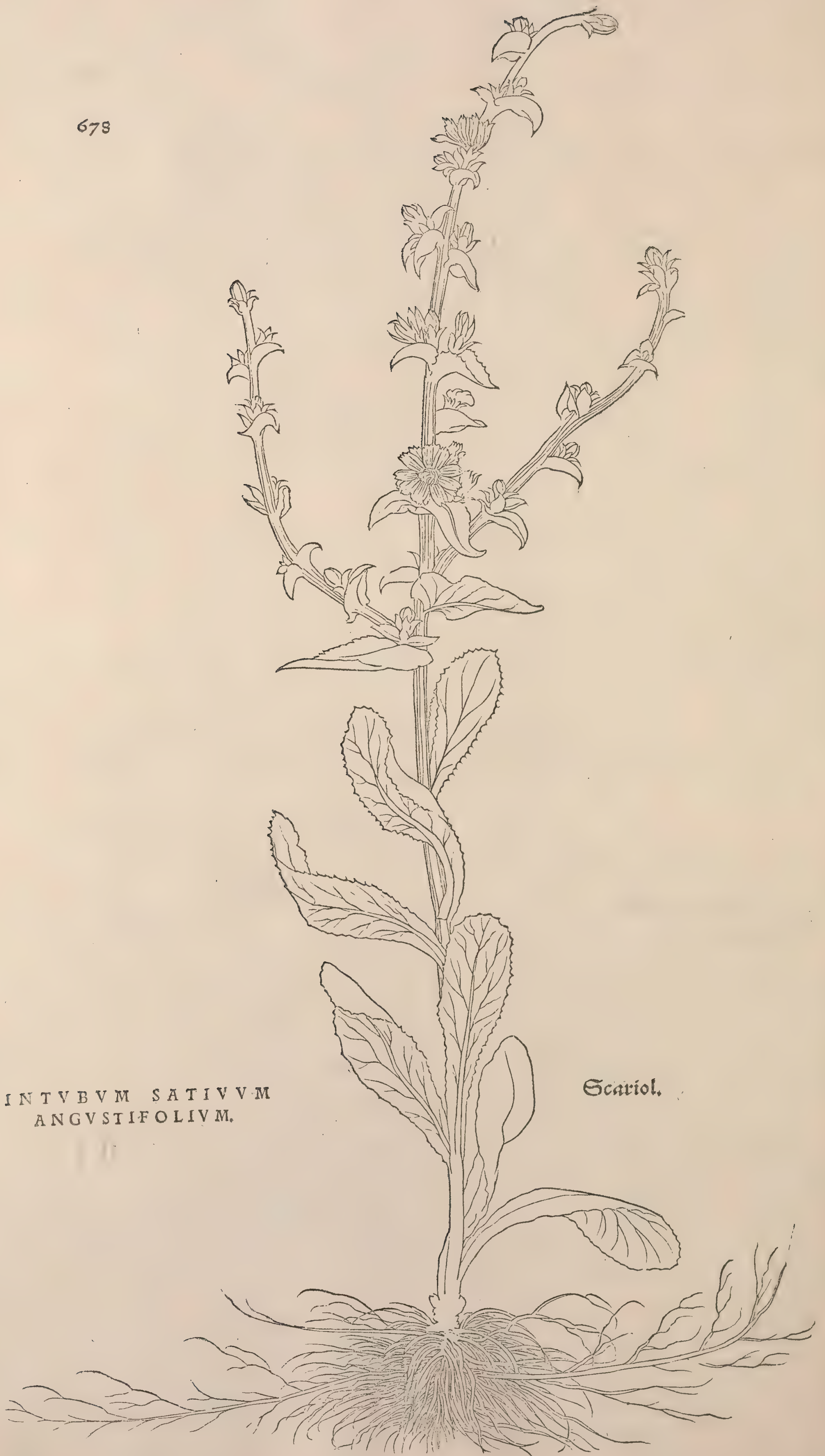
Cichorium.

Leonis dens. Alterum, quod Leonis dens nominatur, folijs multis constat, utrinq; denticulatis, in terra sessilibus, cauliculis dodrantalibus, concauis, leuibus & enodibus, flore luteo, sti-



INTVBVM SATIVVM LATIFOLIVM.

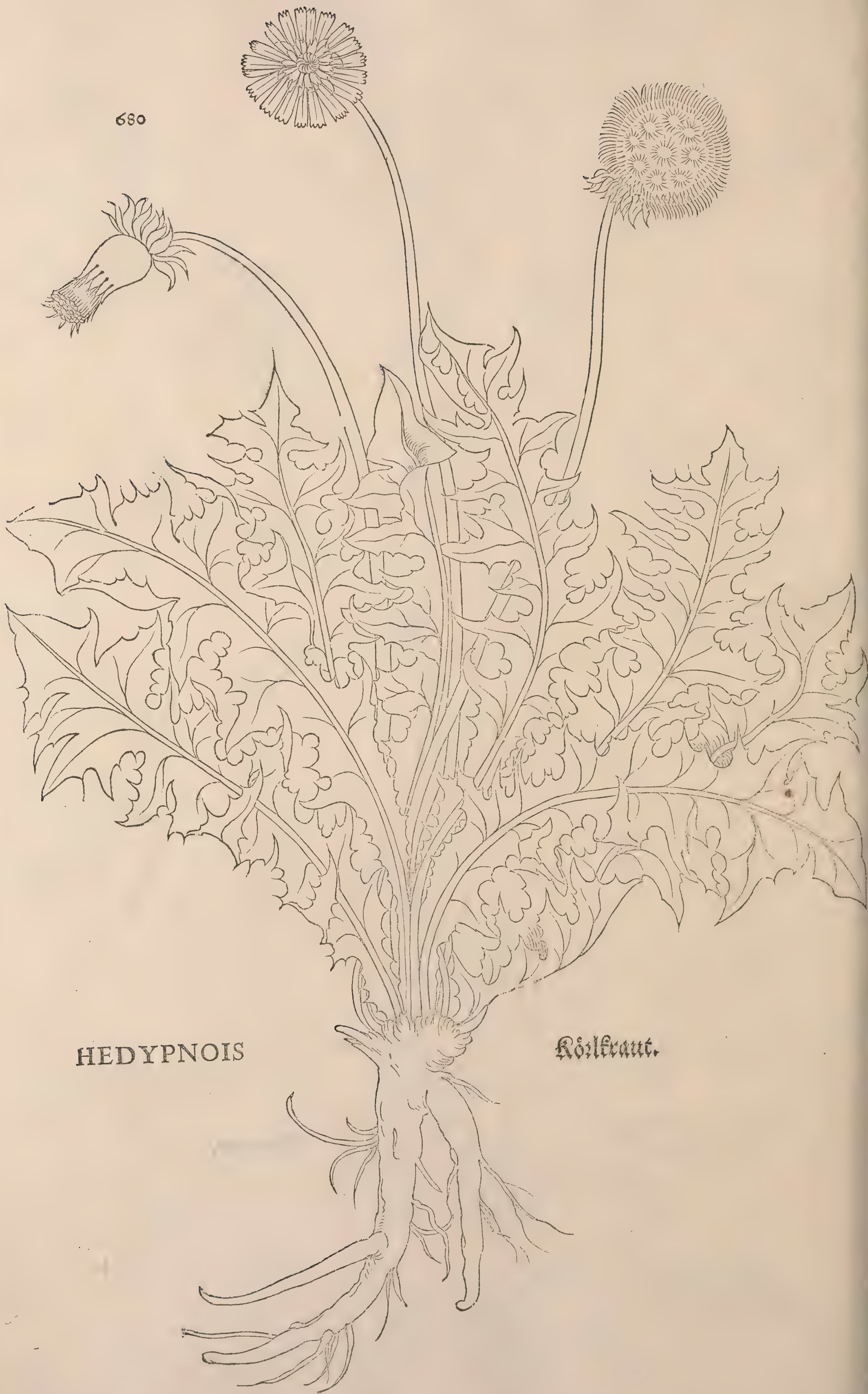
Endiuien.



INTVBVM SATIVVM ANGVSTIFOLIVM.

Scariol.


INTVBVM SYL-
VESTRE.
Wegwart.



HEDYPNOIS

Körlkraut.

A tco, ſtipantibus in circulum foliolis coronato, qui ſeneſcens euaneſcit in lanuginē, quæ cum aura raptim fertur.

LOCVS.

Satiuus non prouenit niſi in hortis cultu & diligentia humana: haud tamen difficulter ubi ſatus fuerit, emergit. Erratici prima ſpecies paſsim iuxta itinera naſcit. Altera in hortis, & paſsim ferè etiam ſponte ſua gignitur.

TEMPVS.

Satiuus Iunio & Iulio menſibus floret. Cichoriū eodem ferè tempore incipit florere, & in autumnum uſque durat. Hedypnoidis in Martio erumpunt flores, & in æſtatem uſque perdurant.

TEMPERAMENTVM.

Seris olus eſt ſubamarū, & magis quod ſylueſtre eſt, quod ob idipſum Picrida quidam nuncupant, quidam uerò Cichorium appellant. Eſt autem ea ſiccæ frigidæq; temperaturæ, utrunq; ſecundo abſceſſu. Porrò domeſtica magis etiam quàm ſylueſtris refrigerat. Sed & humiditatis multæ admiſtio ſiccitatem extinguit. Vtraque autem adſtringentis qualitatis particeps eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnes adſtringunt & refrigerant, & ſtomachū adiuuant. Aluum ſiſtunt coctę, ſi cum aceto aſſumantur. Sylueſtres autem ſtomacho meliores. Comeſti imbecillū & æſtuantem leniunt. Cardiacis per ſe, aut cum polenta utiliter illinuntur. Podagris & oculorū inflammationibus ſuccurrunt. Herba & radix illita, percuſsis à ſcorpione ſubuenit. Ignibus ſacris cum polenta medetur. Succus eorum cum ceruſa & aceto utiliter ijs quæ refrigerationem deſiderant inungitur.

EX PLINIO.

B Intubi quoq; nō extra remedia ſunt. Succus eorum cum roſaceo & aceto capitis dolores lenit. Idemq; cum uino potus, iecinoribus & ueſicæ & epiphoris imponit. Cichoriū refrigerat. In cibo ſumptum & illitum collectiones, ſuccusq; decocti uentrem ſoluit. Iecinori & renibus, & ſtomacho prodeſt. Item ſi in aceto decoquatur, urinæ tormina diſcutit. Item morbum regium è mulſo, ſi ſine febre ſit. Veſicam adiuuat. Mulierum purgationibus quidem decoctū in aqua adeò prodeſt, ut emortuos partus trahat. Adijciunt magi, ſucco totius cum oleo perunctos fauorabiliores fieri, & quæ uelint facilius impetrare. Hedypnois ſtomachum diſſolutū adſtringit cocta: crudaq; ſiſtit aluum. Et dyſentericis prodeſt magis cum lente. Rupta & conuulſa utroque genere iuuantur. Item quibus genitura ualetudinis morbo effluat. Seris utraq; ſtomacho utiliſsima, præcipuè quem humor uexat. Cum aceto in cibo refrigerant uel illitæ, diſcutiuntq; & alios quàm ſtomachi. Cum polenta ſylueſtrium radices ſtomachi cauſa ſorbentur, & cardiacis illinuntur ſuper ſiniſtrā mammam ex aceto. Omnes hæ & podagricis utiles, & ſanguinē reijcientibus. Item quibus genitura fluit, alterno dierum potu. *Hedypnoidis facultates.*

EX SYMEONE SETHI.

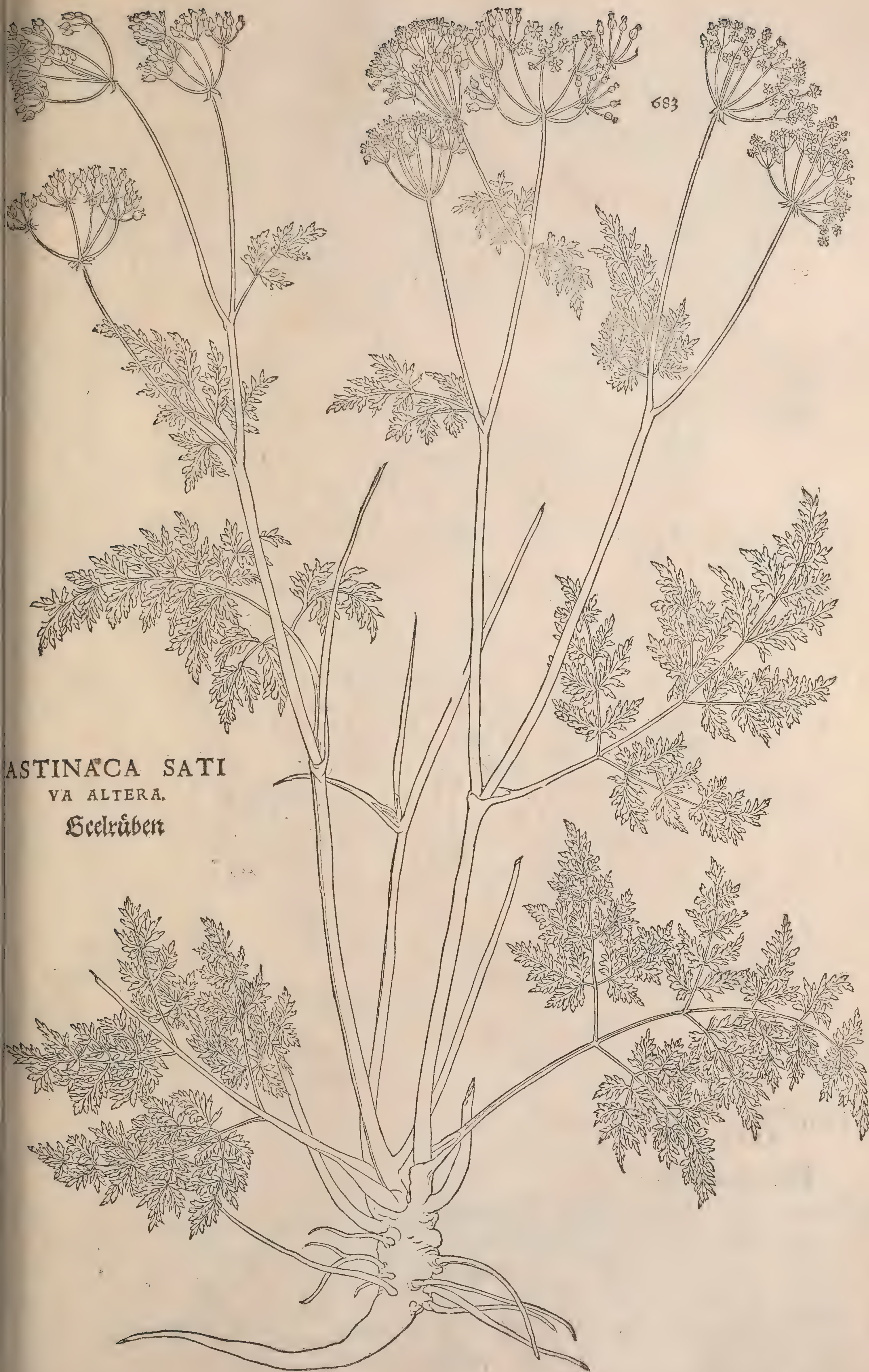
Stomacho bonum eſt Intubum, ſi cum aceto quis eo utatur. Poſtquam decoctū eſt, aluum ſiſtit. Obſtructiones auferendi uim habet, ut nullum aliud olus. Sanguinis feruorem ſedat, & inflammationes iecoris diſcutit, & ictericos iuuat. Iecur proprietate quadā corroborat. Mediocriter ſomnū inducit. Tradunt quidā poſt uenæ ſectionē, aut cucurbitas, ſi quis cum aceto utatur, iecinoris ſanitatē conſeruare. Veneris appetentiā extinguit, & ſemen genitale in ijs qui frigidam habent temperaturam, minuit. Vtile eſt ad ſanguinis excreationē. Huius etiam decoctum iecinori admodum utile. Semen febres ex flaua bile ortas iuuat; at lieni nocet.

DE STAPHY-



PASTINACA SATI VA PRIMA.

Zam Pasteney.



ASTINACA SATI
VA ALTERA.
Geelrüben



PASTINACA ERRATICA.

Wilde Pasteney.

A

NOMINA.



ΣΤΑΦΥΛΙΝΟΣ græcè, Pastinaca latinè dicitur, Germanicè Pastiney / oder Pastnachen. Pastinacæ uerò nomen à pascendo dictum uidetur: natura enim ei calens, sapor uehemens, alit corpus, & Venerem cit. *Pastinaca unde dicta.*

GENERA.

Duplex Pastinacę genus. Vna enim satiua est, quæ iterum duorum est generũ. Vnum genus quod uulgò Carota dicitur, Germanicè zam Pastiney / & rot Rüben. Alterũ, quod quidam inter Rapa connumerant. Hinc est quod Germani geel Rüben uocant. Syluestris altera, quæ propriè Staphylinus Gręcis nominatur, germanicè autem wild Pastiney / oder Vogelnest.

FORMA.

Folia Gingidij habet Pastinaca syluestris, latiora tamen & subamara. Caulem rectum, asperumq́, umbellam Anetho similẽ obtinentẽ, in qua flores candidi, exiguum quiddam purpurei in medio habentes, & ferè ad croceũ accedentis. Radix digiti crassitudine, dodrantalis, odorata, quæ cocta mandit. Hortenses syluestribus per omnia similes sunt, nisi quod flores in medio purpureũ quiddam non habeant, & radix unius in suprema sui parte purpurea sit, alterius autẽ magis lutea.

LOCVS.

Passim circa itinera, loca petrosa, & hortorũ macceries sua sponte proueniunt erraticæ. Satiuæ in hortis nascuntur.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus flores & semina Dauco similia producit utraq́.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & abstergit utraq́, magis tamen syluestris.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

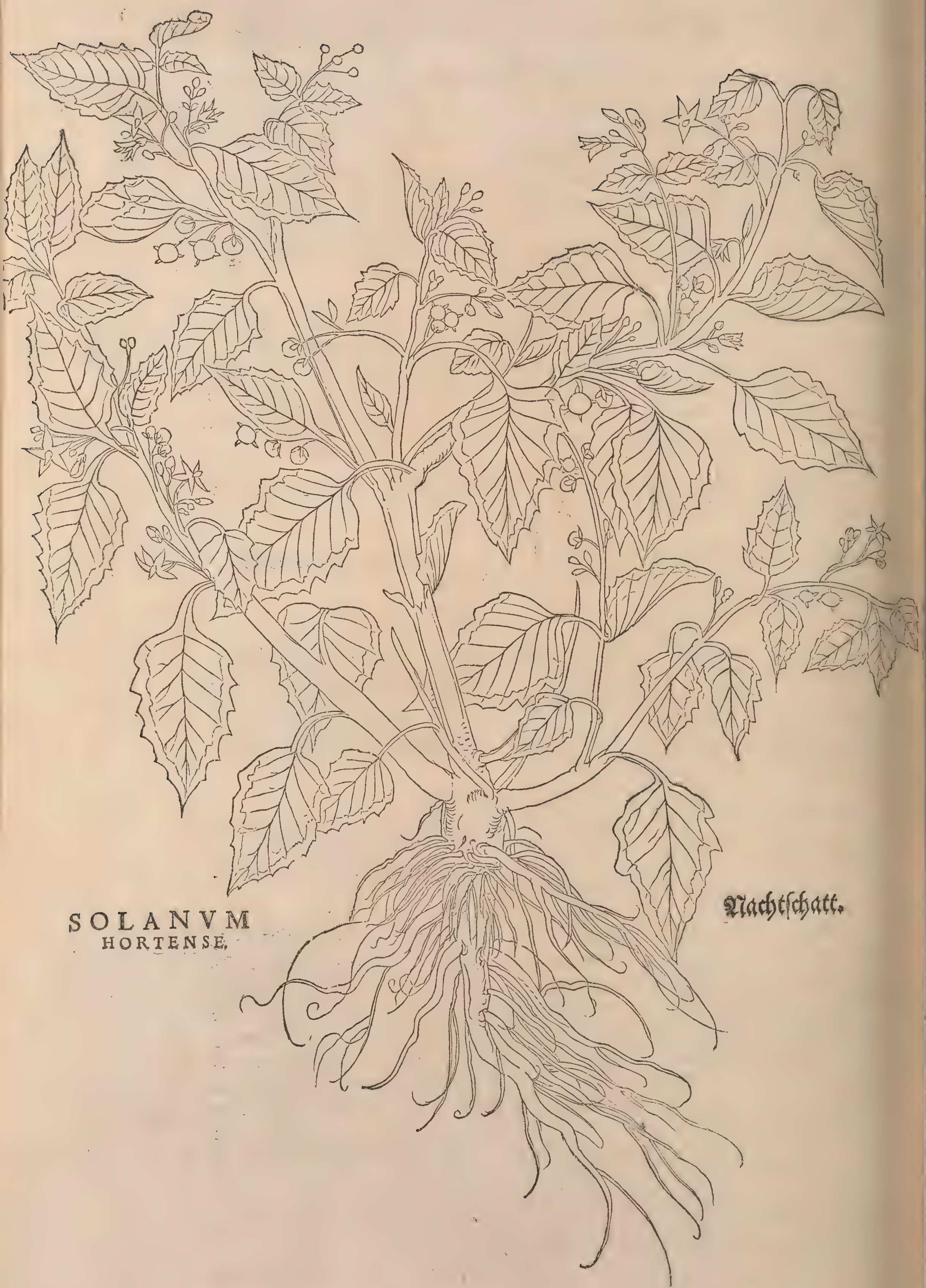
Erraticæ semen potum aut appositũ menses ducit. Vrinæ difficultatibus, hydropicis, & pleuriticis in potu confert. Contra uenenatorum morsus & ictus utile. Ferunt non lædi à uenenatis qui id pręsumpserint. Cõceptus adiuuat. Radix ipsa urinam cit, & Venerem stimulat. Fœtus ex utero pellit apposita. Folia trita cum melle imposita ulcera depascentia expurgant. Hortensis Pastinaca cibo aptior est. Ad eadem, sed minori efficacia, prodest.

EX GALENO.

Pastinaca satiua imbecillior, syluestris ad omnia potentior. Vrinas mouet, & menses prouocat cum herba quidem tota, tum maximè semen & radix. Habet porrò etiam abstersorium in se quippiam: quamobrem pascentia ulcera quidam folijs eius cum melle, quò pura reddant, illinunt.

EX PLINIO.

Pastinacæ erraticæ semen contritum, & in uino potum, tumentẽ aluum, & suffocationes mulierũ doloresq́ lenit in tantum ut uuluas corrigat. Illitum quoq́ è passo uentri earũ prodest. Viris uerò cum panis portione æqua tritum. Ex uino potum contra uentris dolores. Pellit & urinã, & phagedęnas ulcerũ sistit recens cum melle impositũ. Vel aridæ farinę inspersam radicẽ eius Dieuches cõtra iecinoris & lienis, ilium, lumborũ & renũ uitia, ex aqua mulsa dari iubet. Cleophantus & dysentericis ueteribus. Philistion in lacte coquit, & ad stranguriã dat radicis uncias quatuor. Ex aqua hydropicis, similiter & opisthotonicis, & pleuriticis, & comitialib. Habentes eam feriri à serpentibus negantur, aut qui antè gustauerint, non lædi. Percussis imponit cum axungia. Folia contra cruditates mandunt. Orpheus amatoriũ inesse Staphylino dixit, fortassis quoniã Venerem stimulari hoc cibo certum est: ideo cõceptus adiuuare aliqui prodiderũt. Ad reliqua & satiua pollet, efficacior tamen syluestris. Semen satiuæ quoq́ contra scorpionũ ictus, ex uino aut posca salutare est. Radice eius circunscalpti dentes, dolore liberantur.


SOLANVM
HORTENSE.
Nachtſchatt.



HALICACABVM
VVLGARE.
Judendocken.

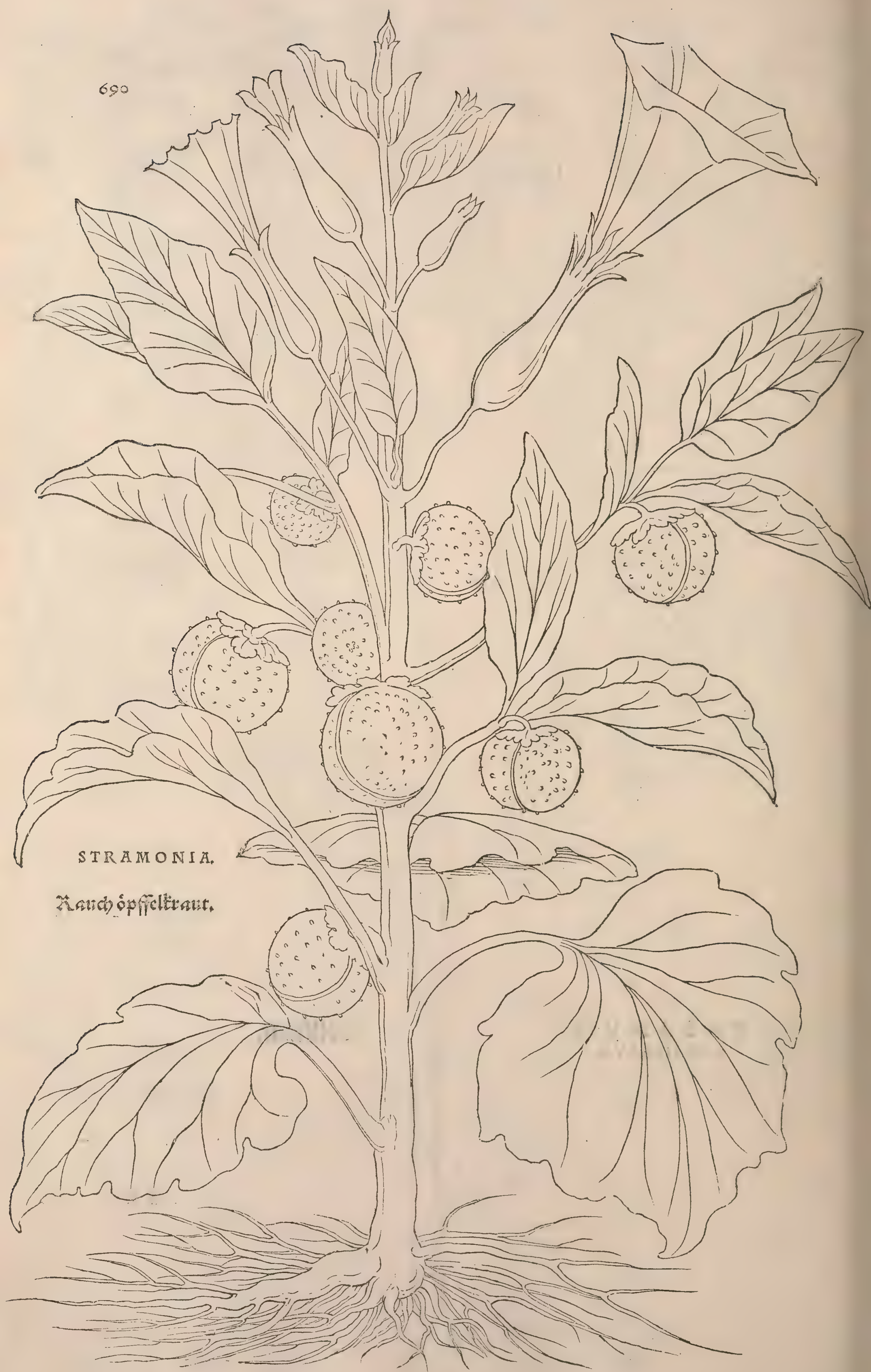


HALICACABVM PEREGRINVM.
Welsch Schlutten.



SOLANVM SOMNIFERVM.

Dollkraut.



STRAMONIA.

Rauch öpffelkraut.

A

NOMINA.



ΣΤΡΥΧΝΟΣ græcè, Galeno per unius literæ abiectionem τρύχν☉, Solanum latinè, officinis Solatrum, uulgo Cuculus, Vua lupina, Vua uulpis, Morellaq; dicitur. Germanicè Nachtschatt. *Solatrum.* *Morella.*

GENERA.

Quatuor, Dioscoride & Galeno autoribus, Solani sunt genera. Primū hortense dicitur, quod scilicet olim in hortis cum alijs oleribus quæ edendo sunt, seminabatur. Hodie sua sponte, & inuitis cultoribus prouenit. Nigrum alio nomine, à nigris nimirum folijs, aut in extrema maturitate fructu nigro, appellatur. Germanis simpliciter Nachtschatt uocatur. Secundum, quod priuatim Halicacabum nominatur. Vesicariã quoq; uocant à folliculis quos producit, uesicarum in animantibus speciem imitantibus, uel quod uesicę calculis medeatur. Officinæ Arabes secutę, corrupto Halicacabi nomine, Alkakengi appellant. Germani nostri Judenhütlin/ oder Docklin/ Judenkirsen/ Schlutten/ Boberellen/ Rot Nachtschatten. Est præterea alia Halicacabi species nuperrimè inuenta, & aliunde in Germaniam allata, cuius nemo antiquorum scriptorum, quod sciam, mentionem fecit. Nos discriminis gratia Halicacabū peregrinū nominauimus. Germanicè welsch Schlutten non ineptè nuncupauimus. Tertium Solanum somnificū, ab effectu scilicet nominant. Sunt qui Solatrum dormitoriū uel marinum dicant, quod rupibus non longè à mari inueniatur. Quartum Grecis μανικὸν, hoc est, furiosum nominatur, officinis Solatrum mortale. *Solanum hortense.* *Halicacabum.* *Vesicaria.* *Alkakengi.* *Solanum somnificum.* *Solanum furiosum.*

FORMA.

B Solanū hortense frutex est esculentus, exilis, alas multas habens, folia nigra Ocimo maiora & latiora, fructum rotundū, uiridem, cum autem maturuerit nigrum, aut rufum. Flos huic candicat. Halicacabū folijs priori simile, latioribus tamen. Caules eius postquam increuerunt in terram inclinant. Fructum fert in folliculis rotundis uesicis similibus, rufum, rotundum, leuem, uuarum acinis similem, quo coronarij utuntur texentes coronas. Peregrinum planta est pergulis operiendis aptissima: latissimè enim suis clauiculis sese diffundit. Folia habet oblonga, & laciniata. Flores candidos, uesiculas Halicacabo similes, in quibus semen includitur pisis aut ciceribus simile, in cuius medio effigies ueluti cordis humani insculpta & incisa apparet. Somnificum frutex est ramos habens multos, densos & lignosos, difficile fragiles, folijs pinguibus refertos, mâli cotonei similitudine, florem rubrū, grandem. Semen in siliquis croceum. Radicem corticem habentem subrubrum, grandem. Furiosum folium obtinet Erucæ simile, maius tamen, satis ad spinam quam Pæderota uocant accedens. Caules à radice proceros decem aut duodecim emittit, ulnarū cubitorúmue quatuor altitudine, capitulum effigie oliuæ insidens, sed hirsutum ut Platani pilulæ, maius tamen & latius. Florem nigrum, post hunc fructum racemosum, rotundum, nigrum, denis aut duodenis acinis constantem, Hederæ corymbis similibus, mollibus ut uuæ. Radicē candidam, crassam, cauam, cubitalem. Cæterum plantatur nunc in hortis Germaniæ herba Italis uocata Stramonia, & pomum spinosum, quam nonnulli inter Solani species numerant, non quod descriptioni respondeat, sed quod eius folia opij odorem referre uideantur. Quare ut alijs occasionem daremus cogitandi de hac planta, hoc loco eius picturam inserere placuit. Flores huius herbæ suauem Lilij spirant odorem. Videtur uiribus parum à posterioribus generibus Solani distare. Germanicè à pomis appellare libuit, stechend oder rauch öpffelkraut. *Hortense.* *Halicacabum.* *Somnificum.* *Furiosum.*

C

LOCVS.

Hortenſe paſsim in opacis locis, & ſemitis obuiũ eſt. Naſcitur & in hortis. Halicacabum in uineis copioſiſsimè prouenit. Somnificũ in ſaxoſis nec procul à mari locis producitur. Furioſum in montanis, ac uento perflatis locis, & ubi Platani naſcuntur.

TEMPVS.

Hortenſe tota ferè æſtate floret, autumno autem fructus eius matureſcit. Halicacabum ueſicas illas ſuas in fine Auguſti, & inter initia Septembris menſis colore primum uiridi, mox paulatim rubeſcente profert.

TEMPERAMENTVM.

Hortenſe refrigerat & adſtringit in ſecundo ordine, medium autem abſolutè in humectando & exiccando, Galeno lib. v. ſimpl. cap. ix. teſte. Idem faciunt Halicacabi folia. Somnificum tertij eſt refrigerantiũ ordinis. Manici ſeu furioſi cortex radicis refrigerat ſecundo ordine incipiente, & deſiccat in ſecundo iam completo, & tertio incipiente.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hortenſe refrigerandi facultatẽ obtinet, quapropter folia ignibus ſacris, herpetibus cum farina polentæ illita proſunt. Per ſe autem trita & impoſita ægilopas, capitisq́ dolores ſanant. Stomacho æſtuanti auxiliantur. Parotidas cum ſale trita & illita diſcutiunt. Succus eius ualet aduerſus ignes ſacros, & herpetas, cum ceruſa, roſaceo & lithargyro. Ad ægilopas uerò cum pane. Infantium quoq; ardori, quem ſyriaſin uocant Græci, cum roſaceo perfuſus proficit. Miſcetur collyrijs pro aqua aut ouo contra acres fluxiones ad inunctioues. Aurium dolori inſtillatus prodeſt. Muliebria profluuia in lana appoſitus ſiſtit. Succus fuluo gallinarum in domibus ober

D rantium fimo ſubactus & linteo appoſitus ægilopis remedio eſt. Halicacabum uim uſumq́ hortenſis Solani habet, uerum non comeditur. Fructus eius potus, eò quod urinã mouet, regium morbum expurgat. Vtrorumq; herba exprimitur, & ſuccus ſiccatus in umbra reponitur, ad eadem utilis. Somnifici radicis cortex in uino drachmæ pondere potus ſomnificam facultatẽ obtinet Papaueris ſucco mitiorem. Fructus uehementer urinam cit. Corymbi eius ferè duodecim hydropicis dantur. Plures autem poti ecſtaſin faciunt. Remedio eſt aqua mulſa copioſa potui data. Succus eius medicamentis dolorem leuantibus & paſtillis miſcetur. In uino decoctus & in ore retentus dentiũ doloribus ſuccurrit. Radicis ſuccus cum melle inunctus oculorũ hebetudines tollit. Furioſi radix in uino drachmæ unius pondere pota non illepidas neq; iniucundas imagines ſpecieſue efficit. Duarũ uerò drachmarum pondere pota, ad tres uſq; dies ecſtaſin affert. Quatuor autẽ drachmæ hauſtæ interimunt. Remedio eſt aqua mulſa maiore copia pota, & uomitione reiecta.

EX GALENO.

Solanum eſculentũ quod in hortis naſcitur, notũ eſt omnibus, utunturq́ illo ad omnia ea quæ refrigerari & adſtringi poſtulant. Cæterorũ uerò non eſculentorum unum quidem nuncupatur Halicacabum, fructum habens rufum, acino uuæ tum figura, tum magnitudine adſimilem, quo etiam ad coronas utuntur. Alterũ autem fruticoſum, quod ſomnificũ, & tertium quod furioſum dicitur. Halicacabum igitur in foliorũ facultate hortenſi ſimile eſt, fructum habens ciendæ urinæ idoneum: proinde multis compoſitis facultatibus quæ ad iecur, ad ueſicam & renes accõmodantur, miſcetur. Solani uerò ſomnifici cortex radicis ſi cum uino bibatur, ſomnũ accerſit drachmę pondere ſumptus. Sed & ad cætera Papaueris ſucco perſimilis eſt, niſi quod eouſq; imbecillior eſt, ut ipſe tertij habeatur ordinis refrigerantiũ, quum hic in quarto ſit conſtitutus. Huius ſemen urinã mouendi facultatem habet. Si autem plus

A tem plus duodecim corymbis hauseris, dementiã furiámue adsciscet. Porrò quod reliquum est ex dictis Solanis, ad medicationes quę intrò in corpus adhibentur, inutile est. Nam si quatuor eius drachmæ sumantur, mortem inferent: si pauciores, insaniam. Vna certè innoxiè offertur, cæterũ nec ipsa utile quid obtinet. Verum si foris corpori illinatur, ulcera maligna & depascentia curat. Sed ad talia radicis cortex optimus est.

EX PLINIO.

Strychno, quam quidam Trychnon scripsere, utinam nec coronarij in Ægypto uterentur, quos inuitat Hederæ florũ similitudo, in duobus eius generibus. Quorum alterum cui acini coccinei, granosi folliculi, Halicacabũ uocant. Nostri autem uesicariam, quoniam uesicæ & calculis prodest. Frutex est surculosus uerius quàm herba, folliculis magnis latisq;, & turbinatis, grandi intus acino, qui maturescit Nouembri mense. Tertio folia sunt Ocimi, minimè diligenter demonstranda. Remedia enim, non uenena tractamus: quippe insaniam facit paruo quoq; succo. Quanquam & Græci autores in iocum uertêre. Drachmæ enim pondere lusum pudoris gigni dixerunt, species uanas imaginesq; conspicuas obuersari demonstrantes. Duplicatum hunc modum, legitimã insaniam facere. Quicquid uerò adijciatur pondери, repræsentari mortem. Hoc est uenenum quod innocentissimi autores simpliciter Dorycnion appellauere, ab eo quod cuspides in prælijs tingerentur illo passim nascente. Quin & alterum genus soporiferum est, atq; etiam opio uelocius ad mortem. Laudatum uerò à Diocle & Euenore: quippe præsentaneum remedium ad dentes mobiles firmandos, si colluerentur: huic tamen exceptionem addidere, ne diutius id fieret: delirationem enim gigni eo. Cõmendatur & in cibis tertium genus, licet præferatur hortensis saporibus. Et nihil esse corporis malorum, cui non B salutare sit Strychnos, Xenocrates prędicat. Somnifici radicem bibunt qui sunt uaticinandi callentes, quod furere ad confirmandas superstitiones aspici se uolunt. Remedio est (id enim libentius retulerim) aqua copiosa mulsa calida potui data. Nec illud præteribo, aspidum naturæ Solanũ somnificum in tantum aduersum, ut radice eius propius admota soporentur, illud sopore enecante uim earum. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur. *Vesicaria.*

APPENDIX.

Quod nos somnificum esse dicimus Solanum, aliqui hortense non sine maximo errore esse putant, plurimumq; suibus conferre, ac easdem à letalibus morbis præseruare asserunt. Nos tamen non laboramus magnopere quomodo suibus succurrat, sed quid in homine posit magis consideramus, quum constet pleraque alijs animantibus esse cibum, quæ homini uenenum sunt. Experientia uerò cognitum est, geminos pueros statim ex esu acinorum huius generis Solani mortuos esse. Quod sanè exemplum nos mouet ut somniferum esse credamus, potissimũ cum in uniuersum ferè illi descriptio quadret, uno hoc dempto, quod semen non habet in siliquis croceum. Sunt autem notæ quædam in hortensis etiam deliniatione quę illi non conueniunt. Neque enim exilis est frutex, sed propémodum arborescens: neque etiam florem candidum, sed spadiceum obtinet. Quod uerò ad flores & fructum attinet, uidetur accedere ad historiã Solani furiosi, ut suspicio ferè sit duorum horum generum historias esse confusas: quam quidem auget Theophrastus, qui in eorundẽ descriptione nonnihil à Dioscoride uariat. Quicquid uerò sit, certum est Solani esse speciem, quod forma ipsa foliorũ abundè docet: atq; huic uehementẽ refrigerandi uim, maximè si paulò copiosius sumat̃, inesse, ut hoc nomine pro somnifero Solano eius usus medicis nullo periculo esse queat. Nos uulgi sententiã sequuti, appellauimus Dollkraut. Posset etiam germanicè uocari Schlaff Nachtschatt. Sunt qui Sewkraut nominant. Quod si tamẽ hæc nõnullis haud satisfecerint, certè necesse erit Mandragoræ speciem esse fateantur tertiã, quam pingit Theophrastus lib.

C ſtus lib. vi. de hiſt. plant. cap. η. ηs uerbis: ἴδιο δὲ ὁ καρπὸς τῷ μανδραγόρου τῷ μέλαςπ καὶ ῥαγώδης καὶ οἰνώδης ἐν τῷ χυμῷ. hoc eſt, fructus Mandragoræ peculiaris, quia niger, acinoſusq́, & uinoſus ſuo ſapore ſentitur. Hæ enim omnes notæ in fructu huius fruticis reperiuntur. Sed plura ea de re in capite de Mandragora diximus.

DE SYMPHYTO MAGNO. CAP. CCLXV.

NOMINA.



ΣΥΜΦΥΤΟΝ, ἢ σύμφυτρν μέγα Græcis, Symphytũ & Solidago Latinis, officinis & herbarijs Conſolida maior, Germanis Walwurtz/Schwartzwurtz/Schmerwurtz/groſſe beynwell. Nomen illi apud Græcos Latinosq́ egregia conſtringendi & conglutinandi uis fecit. *Symphytum cur dictum.*

FORMA.

Caulem emittit binûm cubitorum, aut maiorem, leuem, craſſum, anguloſum, Sonchi modo inanem, circa quem folia ſunt non magnis interuallis diſtantia, hirſuta, anguſta, oblonga, ad Bugloſſi foliorum figuram accedentia. Habet caulis ſecundum angulos eminentias quaſdam productas. Folium tenue ex ſingulis alis prodit. Flores lutei, & ſemen Verbaſci. Totus uerò caulis & folia quandam lanuginẽ modicè aſperam, tactu pruritum mouentem, habent. Radices in ſuperficie extràue nigræ, intus candidæ & glutinoſæ, quarum eſt uſus. Hæc ſiquidem deliniatio adamuſsim huic herbæ quæ uulgò Conſolida maior appellatur, competere uidetur, quod nulla prorſus ſit nota quę illi non quadret. Sed obtrudet quiſpiam, florum colorem non reſpondere, quem Dioſcorides luteum eſſe dicit, quum in noſtra Conſolida alius ſit. Cui ita reſponſum uolo. Coloris iſta in floribus diuerſitas non tanti momenti eſt, ut aliud à Conſolida maiori Symphyton eſſe, conuincere poſsit: neque enim ubique terrarum, etiam earundem herbarum, flores ſimiles ſunt. Exemplo eſt Bugloſſum, quod Boraginem hodie officinæ uocant: hoc enim interdũ albos, quos nos Norimbergæ & Culmachij ſæpe uidimus: magna autẽ ex parte purpureos producit flores. Sic quoque Symphytum frequenter flore ſubrubro, uel leniter purpuraſcente, ut Onoltzbachij, rarius candido conſpicitur. Tubingę tamen omnia flore albo uiſuntur. Luteis floribus nullum in Germania uidiſſe me memini. Quod autem alios quàm luteos nonnunquam proferat flores Symphytum, ſatis docet Apuleius in cõmentariolo illo quem de herbis conſcripſit, qui illius flores nigros eſſe tradit, ſubrubros aut ſubpurpureos hauddubiè innuens. Nos una pictura utroſq́ flores exhibemus. Germani candidis floribus Symphytum fœminã, ſubrubris uerò marem appellant. Cæterum non eſt quod in Symphyti deſcriptione te perturbet aut remoretur, quod idem caulis ſimul leuis & anguloſus dicitur: id enim ſic intelligendum uenit, quod caulis nõ perpetuò leuis aut anguloſus ſit, ſed modo hunc, modo illum producat pro ſoli diuerſitate. *Conſolida maior* *Obiectio diluitur* D

LOCVS.

Locis aquoſis, paluſtribusq́ abundè prouenit.

TEMPVS.

Per integram æſtatem floret. Radix tamen in autumno carpenda uenit.

TEMPERAMENTVM.

Modicè, ordine ſcilicet ſecundo, calefacit, exiccat & contrahit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices tritæ & potæ cruenta expuentibus, ruptisq́ proſunt. Recentia uulnera illitæ glutinant. Carnes ſi unà coquantur cogunt. Inflammationibus, ſedis potiſsimum, cum Senecionis folijs utiliter illinuntur.

EX GALE-



SYMPHYTVM MAGNVM.

Walwurtz.

C EX GALENO.

Symphytũ magnum similem petræo facultatem habet, non tamen gustantibus dulce, neq; odorantibus odoratum apparet, sed ijs sanè ab illo diuersum est. Cæterum quatenus uiscositatẽ quandam & mordacitatẽ obtinet, Scillæ simile est. Vtitor eo ad omnia quæ petræo. Potest autem petræum collectũ in thorace, pulmoneq; pus expurgare. Habet etiam contrahendi uim, qua sanguinis eiectionibus auxiliatur. Enterocelijs imponitur, & ad conuulsa & rupta cum oxymelite bibitur. In uino decoctum ad dysenteriam, & profluuium muliebre rubrum constringendum exhibetur.

EX PLINIO.

Symphyti radix illita, enterocelas cohibet. Vulneribus sanandis tanta præstantia est, ut carnes quoq; cum coquuntur, conglutinet addita, unde & Græci nomen imposuere. Ossibus quoque fractis medetur.

SYMPHYTI PETRAEI VIRES.

Quum Dioscorides & Galenus ad Symphyti facultates lectorem in Symphyti magni historia ablegent remittantq;, necesse est ut illas ordine cõnumeremus more quidem nostro primum ex Dioscoride, deinde ex Galeno & Plinio.

EX DIOSCORIDE.

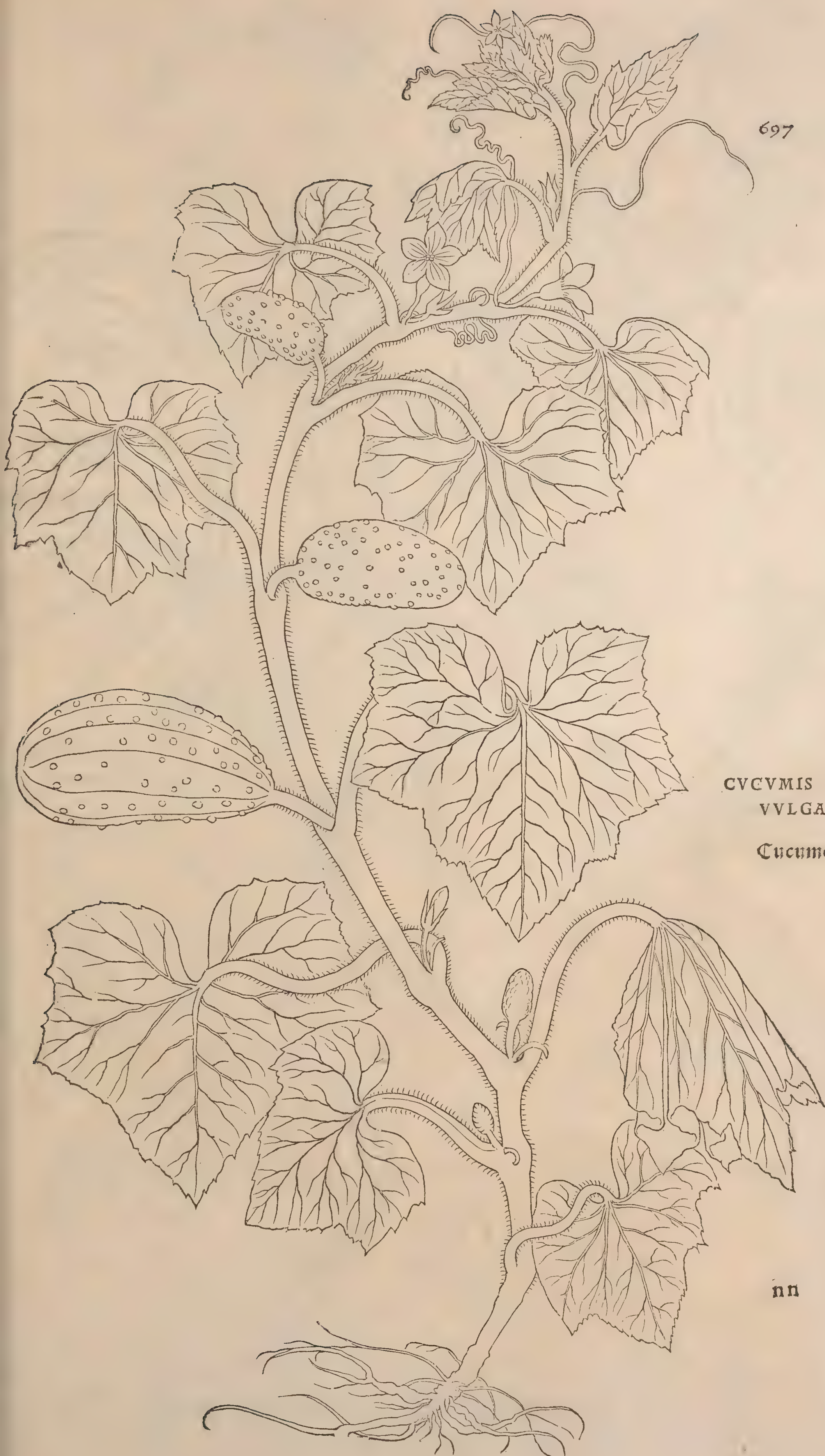
Decoctum in aqua mulsa & potum Symphytũ petræum, quæ in pulmone sunt expurgat. Sanguinẽ reijcientibus & renum doloribus cum aqua datur. Ad dysenteriam & rubra fœminarum profluuia in uino decoctum bibitur. Ad conuulsa & rupta ex aceto mulso sumitur. Cõmanducatum sitim arcet. Gutturis asperitatibus prodest. Recentia uulnera glutinat, & intestinorũ ramices illitum coërcet. Carnes
D cum unà coquitur conglutinat.

EX GALENO.

Symphytũ petræũ ex contrarijs constat facultatibus: habet enim incidendi uim quampiã, qua collectũ in thorace & pulmone pus expurgare potest. Habet etiam quandam contrahendi facultatem, qua eiectionibus sanguinis auxiliatur: & tertia ad eas inest humiditas quædam non immodicè calida, per quam gustantibus dulce apparet, & odoratu iucundum. Mansum sitim extinguit, & arteriæ asperitates sanat. Porrò secundum omnium dictarũ uirium mistionẽ simul digerere abundè potest, simulq; corpora contrahere & constringere. Proinde enterocelijs imponitur, & ad conuulsa & rupta cum oxymelite bibitur. Cæterum qui ipsum in uino decoctum ad dysenteriam, & rubrum muliebre profluuium exhibent, tanquam desiccante & contrahente utuntur. Qui uerò ad nephritin renúmue dolorem, tanquam expurgante & incidente.

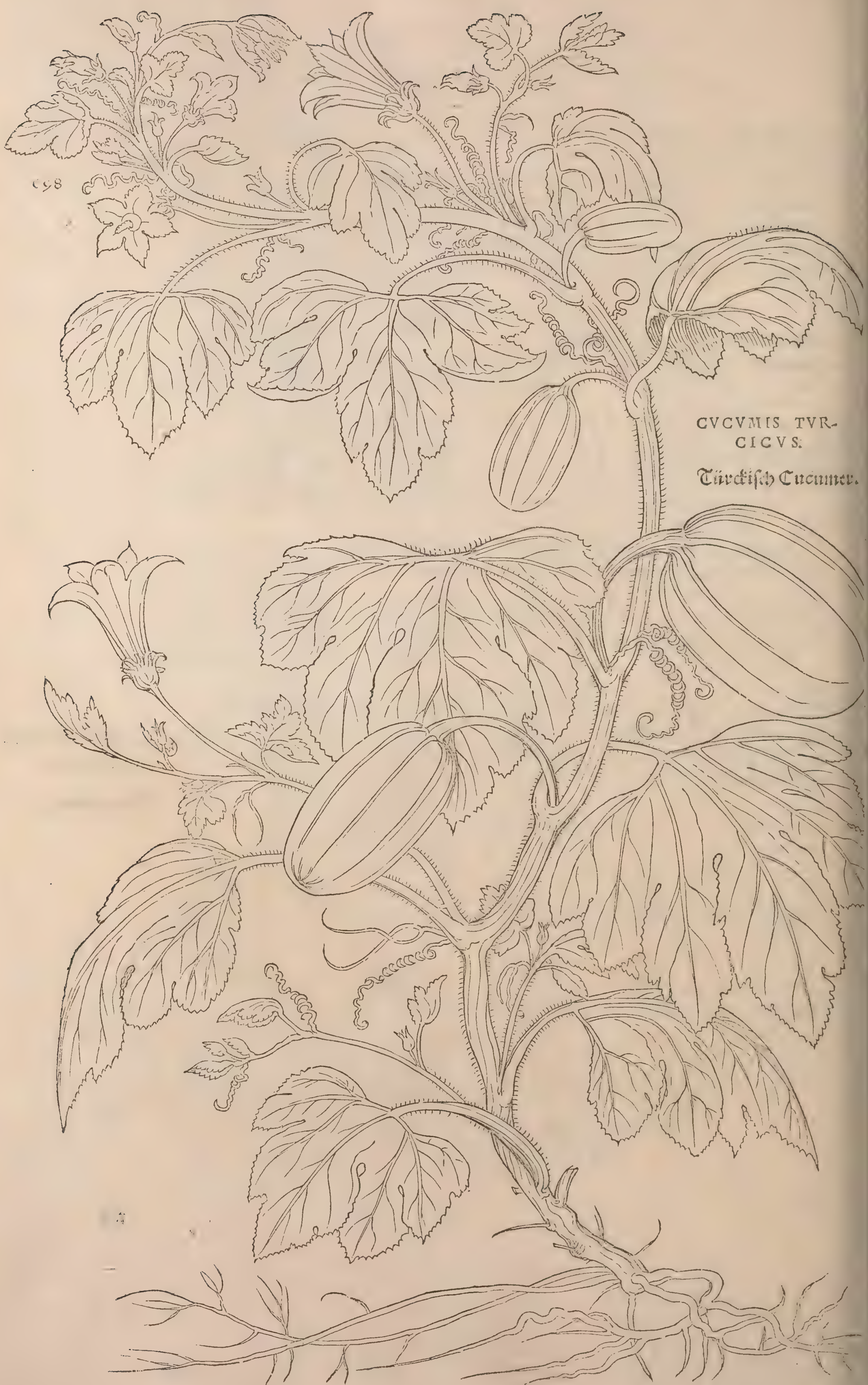
EX PLINIO.

Vtilissimũ lateribus, lienibus, renibus, torminibus pectoris, pulmonibus, sanguinem reijcientibus, faucibus asperis. Bibitur radix trita, & in uino decocta, & aliquando superlinitur. Quin & cõmanducata sitim sedat, præcipueq; pulmonem refrigerat. Luxatis quoque imponitur & cõuulsis, lieni, interaneis. Aluum sistit coacta in cineres. Detractis quoq; folliculis trita cum piperis nouem granis, & ex aqua pota. Vulneribus sanandis tanta præstantia est, ut carnes quoque cum coquuntur, conglutinet addita, unde & Græci nomen imposuerunt. Ossibus quoq; fractis medetur.



CVCVMIS SATIVVS VVLGARIS.

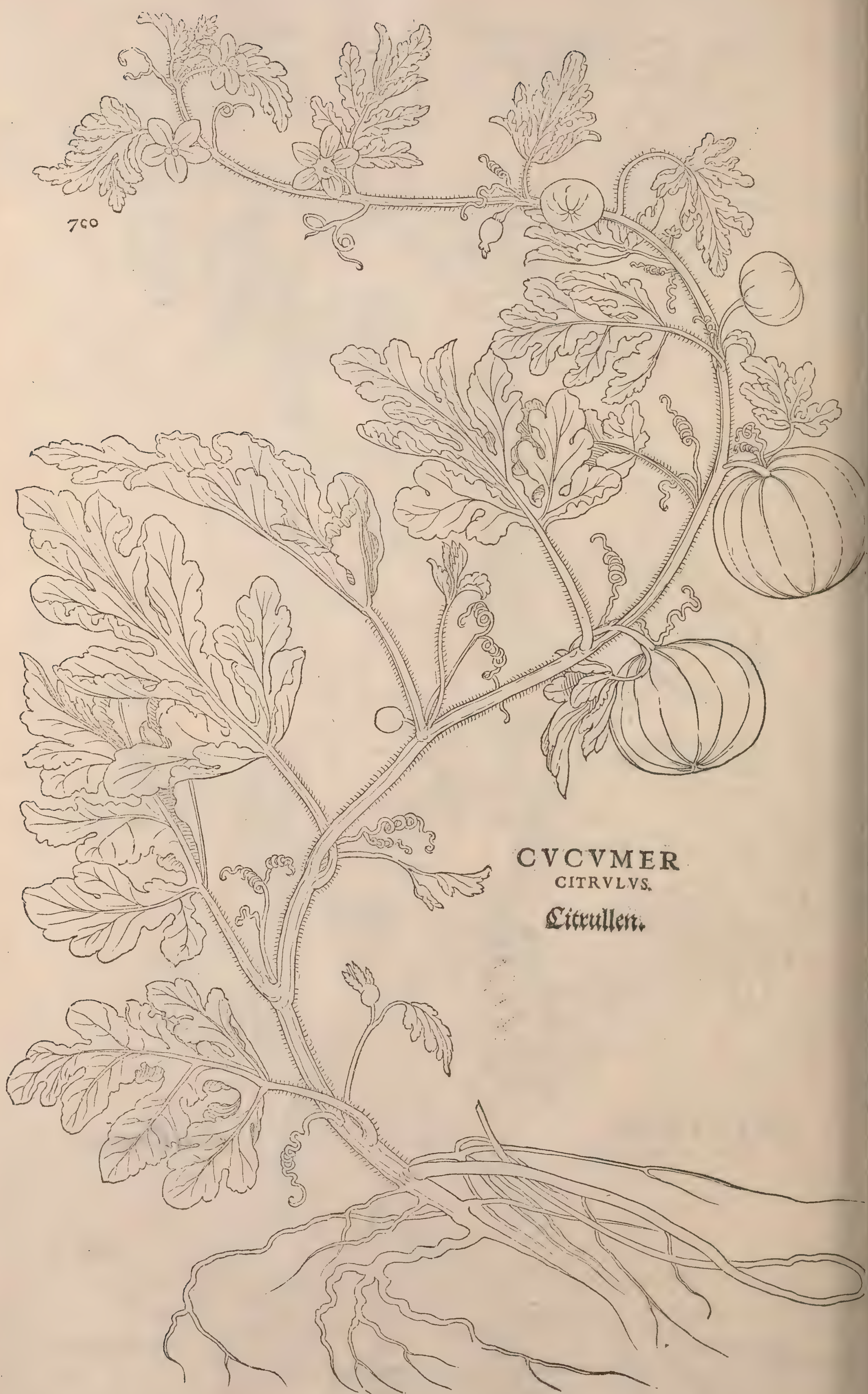
Cucumern.

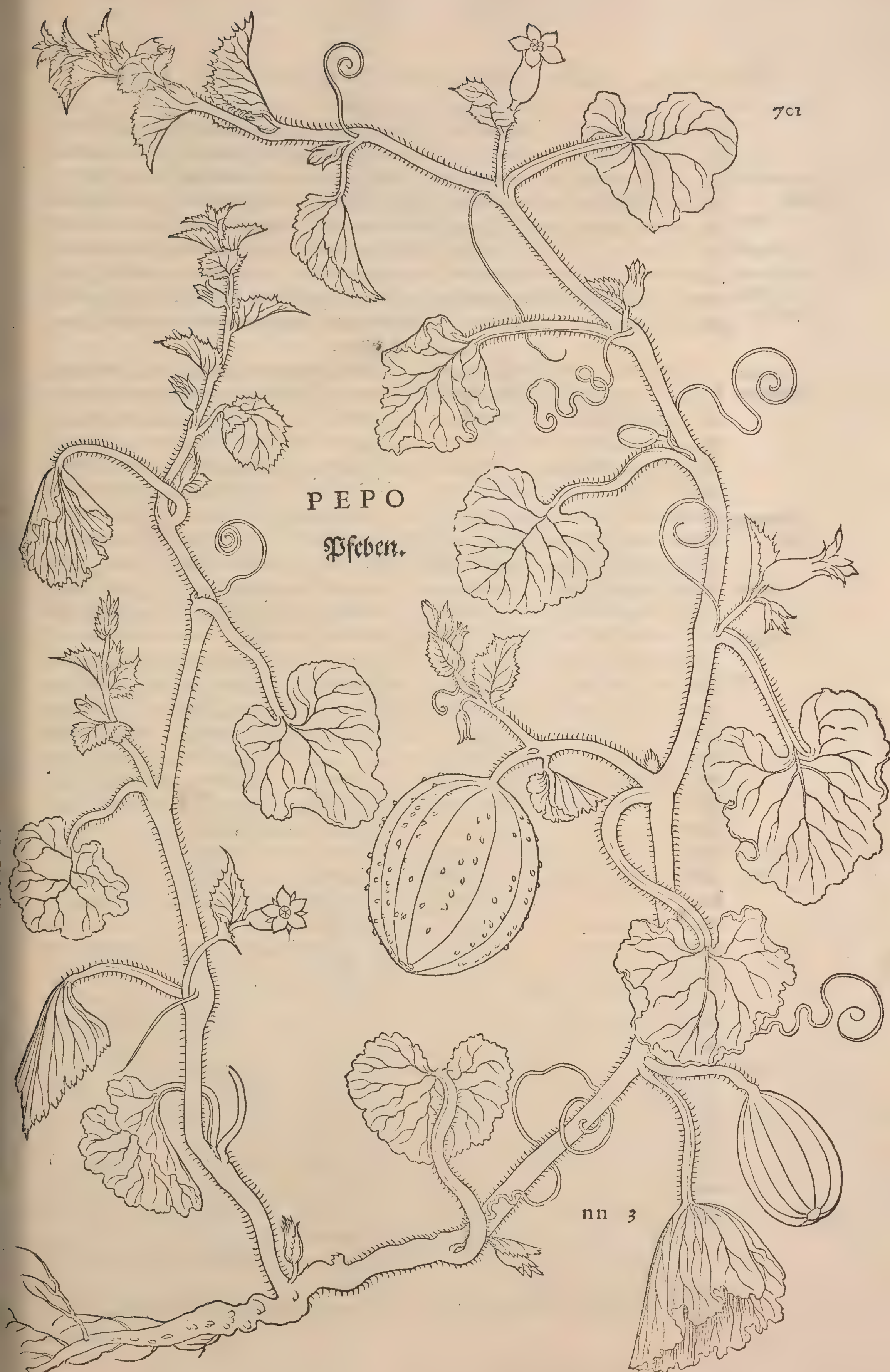

CVCVMIS TVR-
CICVS.
Türckisch Cucumer.



CVCVMER
MARINVS.

Meer Cucumer.


CVCVMER
CITRVLVS.
Citrullen.


PEPO
Pfeben.

C

NOMINA.



ΙΚΥΣ, καὶ σίκυς ἥμερος Græcis, Cucumis & Cucumer Latinis dicitur. Officinæ latinam appellationẽ retinuerunt. Aëtius Anguriũ etiam uocari tradit. Germani Cucumern uocant. Cucumer autem, ut Varroni placet, dicitur à curuore, quasi Curuimer. Sicyn uerò Græci ex aduerso ἀπὸ τοῦ σεύειν καὶ κύειν, quod scilicet appetentiã concumbendi minimè stimulet, nominasse uidentur. Hinc celebratum Græcis prouerbiũ est, ut ex Athenæo annotauit Hermolaus: Texens pallium mulier cucumerẽ deuoret. quòd textrices magna ex parte, si Aristoteli credimus, impudicæ sint, & opportunæ Veneri. Vt ergo ijs impetus infrenet̃ & elanguescat, adagiũ edendos cucumeres textricibus consulebat.

Cucumer unde dictus. Sicys. Adagium. Textrices magna ex parte impudicæ.

GENERA.

Cucumerũ genera sunt Pepones & Melopepones, in quos statim degenerant, figura tantum & quantitate inter se dissidentes. Siquidem qui magnitudine excedunt, aut in longitudinẽ procedunt, quales multis locis nascuntur, Pepones quondam uocati fuerunt. Sed qui formam & effigiẽ mâli referunt, & humi rotundantur, Melopepones Græcis uocantur, facto ex Pepone & mâlo nomine: neq; inter Pepones & Melopepones aliud quàm quod sumitur ex figura quondam, ut diximus, discrimen fuit. Totum hoc genus Palladius Melones, quasi μήλωνας, id est, pomeos, à mâlorum figura appellauit, quo nomine maior pars hodie medicorũ simul cum officinis utitur. Sunt itaq; in uniuersum tria Cucumerũ satiuorum genera. Primum genus absolutè Cucumis, à nostræ ætatis herbarijs, cum adiectione Cucumis citrinus, hoc est, flauus, à colore quem habet cum maturuerit, appellatur. Aëtius, quod equidem sciam, primus Anguria uocari tradit, quæ ueteribus σίκυα, id est, Cucumeres nominantur. Horum sanè plura sunt genera, nos quatuor potiora
D cõmemorabimus, quorũ etiã picturas exhibemus. Primi generis est uulgaris Cucumer, fructũ obtinẽs oblongũ & maculosum, germanicè uocat̃ gemeyn Cucumern. Sunt qui illum priuatim Anguriã appellent. Ad quod sanè nomen alludentes Germani nostri, alio nomine Gurchen nominant. Alterius generis Cucumer est peregrinus, quem uulgus Turcicũ nuncupat, priori multò maior ac procerior folijs, floribus & fructu, qui ut in primo nõ est maculosus, sed tamen oblongus etiã. Germani Türckisch Cucumern appellant. Fructus eius admodũ flauus existit, hinc est quod multi eundẽ priuatim Citrulum & Citreolũ, quasi citrinũ, hoc est, flauũ uocent. Huius semina alba & lata sunt. Tertij generis Cucumer est qui marinus dicitur, Turcico, quod ad folia, flores & semina attinet, ferè similis, nisi quod in hoc omnia sint minora. Fructus uerò rotundus, ut pictura monstrat. Vulgus Zucco marin uocat. Germani meer Cucumer. Officinis perinde atq; Turcicus ignotus. Quarti generis Cucumer est, quem officinę hodie Citrulũ uocant. Folia habet ferè Colocynthidis, multifariã dissecta & incisa: fructũ rotundũ, herbacei coloris, & in eo semina lata, & colore spadicea, hoc est, in rufo atra. Nos officinas respicientes nominauimus hunc Cucumerẽ citrulũ, germanicè Citrullen. Alterũ genus Cucumeris est, qui nunc simpliciter Pepon, ἀπὸ τοῦ πεπαίνεσθαι, hoc est, maturescere dicit̃. Is enim mitis ac tener maturitate flaccescit. Germani Pfeben appellant. Tertiũ genus Cucumeris hodie Melon ab omnibus uocatur, Germani Melaun nominant. A priore forma & suauitate differt: rotundior siquidẽ & mâli cotonei quasi formã referẽs, mitiorq; existit. Discrimen hoc sentientes posteriores Græci σίκυον simpliciter dixerunt, quem nos priuatim modo Cucumerẽ uocamus. Adiecta autem Peponis uoce, hunc quem nostra ętas priuatim Peponẽ nominat, σίκυον πέπονα, id est, Cucumerẽ Peponẽ dixerunt, mitẽ scilicet & maturitate tenerũ Cucumim innuentes. Sub quo eum etiam, quem à tereti ac rotunda mâli effigie μήλωνα peculiariter dixerunt, complexi sunt.

Pepones. Melopepones. Melones cur dicti. Cucumis. Anguria. Citreoli aut Citruli. Pepo. Melon.

FORMA.

Cucumis.

Cucumis sarmentis uiticulisq; prælongis serpit, in ramosq; uitis modo se diffundit, ta-

A dit, tamen ob caulis infirmitatē humi ſpargitur, ni propius adſit cui caducus incumbat: folio anguloſo, flore luteo, fructu cartilagineo, & interdum maculoſo, coloris tum herbacei, tū citrini, tum nigri. Pepo uite ſerpit prælonga, flagellis ultro citroq́ reptantibus, uitigineis ferè frondibus, ſcabris, flore luteo, fructu cartilagineo, orbiculatim ſtriato, prominulis puluinorū toris, ſtrigilibus in uertice pomi & umbilico coëuntibus, ibidemq́ ſtellatim decuſſatis, cute aſpera uelut lentiginibus occupata, carne intus ſuaui, ſeminibus in utero liratim digeſtis. Pepo.

LOCVS.

Pingui gaudet ſolo, locisq́ apricis uberior prouenit Cucumis. Naſcuntur & pepones bene cultis locis, eoq́ lætius ſi ſubinde rigentur. Amant tamen aprica loca, & ſole irradiata: ideoq́ cum annus eſt pluuioſus & nubilus, non æquè ut in ſiccis annis proueniunt. Libertate etiam gaudent, qua poſsint ultro uagari. Magna copia Peponum & Melonum apud Norimbergam, celeberrimū Germaniæ noſtræ oppidum, prouenit.

TEMPVS.

Æſtatis fine, Iulio potiſsimū menſe, matureſcunt. Citius tamen Melones, quàm priuatim Cucumeres dicti.

TEMPERAMENTVM.

In Cucumeribus ſuperat humida & frigida temperies, non tamen uehementer, ſed quaſi in ſecundo cenſetur ordine. Attamen ſi quis aut ſemen aut radicem arefaciat, haud etiam humidæ fuerit naturæ, ſed iam deſiccantis, idq́ in primo quodammodo ordine, aut in ſecundo incipiente.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiuus Cucumis bonam facit aluum, ſtomachoq́ accōmodatus eſt. Refrigerat,
B nec corruptionē ſentit. Prodeſt ueſicæ. Olfactu animo deficientes reſtituit. Semen eius mediocriter urinā cit. Cum lacte aut paſſo ueſicæ exulcerationibus ſubuenit. Folia eius cum uino illita, morſus canum ſanant, cum melle uerò epinyctidas. Peponis autem caro comeſta urinam cit. Inflammationes oculorum illita ſedat. Superior eius cortex contra aduſtionem infantiū, quam ſiriaſin uocant, ſyncipiti imponitur. Fronti ut oculorū fluxiones auertat, imponitur. Mixtus farinæ, & cum ſemine in ſole ſiccatus ſuccus, ſmegma fit ad extergendā cutem, & nitorem in facie conciliandum. Radix ſicca, & cum hydromelite drachmæ pondere pota, uomitiones mouet. Quod ſi quis modicè à cœna uomere cupiat, gemini oboli ſatis erunt. Sanat & ulcera in modum faui concreta, ceria uocant, cum melle illita.

EX GALENO.

Cucumis eſculentus maturus quidē tenuioris eſſentiæ eſt, qui uerò immaturus eſt, craſsioris. Sed & abſtergendi & incidendi facultate participant, quare & urinā mouent, & corpus ſplendidum reddunt: at magis ſi quis ſemine arefacto contuſoq́ atq́ cribrato, uice pulueris abſterſorij utatur. In ſemine & radice maior abſtergendi facultas, quàm in fructus ipſius carne. Vniuerſa Peponū natura frigidior cum larga humiditate exiſtit. Habent & quandā abſtergendi uim, ideoq́ urinam cient, & deorſum expeditius quàm Cucurbita & Melopepones rapiuntur. Quod porrò abſtergant, diſcere licet ſordidam cutem defricando. Quamobrē maculas etiam ſolis calore factas, & lenticulas faciem occupantes, & in ſuperficie alphos extergere poſſunt. Semen quod in eorum ueluti carne continetur, ad hoc efficacius, adeò ut renibus etiam calculo infeſtatis ſit accōmodatum. Gignit in corpore uitioſum ſuccum, potiſsimū quando non rectè concoquitur. Tum uerò morbū etiam qui cholera dicitur, inducere conſueuit. Etenim priuſquam ad corruptionem peruenit, uomitioni quoque idoneus eſt: largiusq́ ingeſtus, niſi quis aliquid eorum quæ boni ſunt ſucci ſupermandet, omnino uomitum concitabit. Melopepones minus humidi

C midi quàm Pepones ſunt, nec adeò praui ſucci, ſegnius item prouocant urinam, tardiusq́ deorſum deſcendunt. Ad uomitũ excitandum non eandem uim Peponibus obtinent, ſicut nec celeriter in uentriculo, quando illic prauus humor coaceruatur, aut alia corruptionis cauſa illum infeſtauerit, corrumpunt. Ventriculo haudquaquam ceu Pepones officiunt. Cucumeres autem urinam mouendi facultatem, perinde atque Pepones habent, ſed imbecilliorem: minus nanque ſubſtantia humidi, ideoq́ nõ facilè, ut illi, in uentriculo corrumpuntur. Inuenias qui hos ceu alia multa, quæ bonæ hominum parti concoqui non poſſunt, conficiant, ob totius ſcilicet naturæ cum eis proprietatem.

EX PLINIO.

Pepones qui uocantur, refrigerant, maximè in cibo, & emolliunt aluum. Caro eorum epiphoris oculorum, aut doloribus imponitur. Radix ſanat ulcera concreta in modum faui, quæ ceria uocant. Eadem contra uomitiones ſiccatur, in farina tuſa datur, quatuor obolis in aqua mulſa, ita ut qui biberit, quingentos poſtea paſſus ambulet. Hæc farina & in ſmegmata adijcitur. Cortex quoque uomitionẽ mouet, faciem purgat. Hoc & folia cuiuſcunq́ ſatiui illita. Eadem cũ melle epinyctidas ſanant: cum uino canis morſus. Cucumis odore defectum animi.

EX SYMEONE SETHI.

Anguria, quæ Cucumeres dicuntur, ſecundum uerò cõmunem ſermonem Tetrangura, ob frigidũ & humidum temperamentũ noxia ſunt, & mali ſucci. Ex ijs autem parua magnis anteferre oportet. Hæc urinã ducunt, & ſi in aceto macerentur, in acutis præſertim febribus, mitiorẽ calorem reddunt. Crebrior uerò horum uſus ſemen genitale minuit, in Veneremq́ impetũ aufert. Semen autem horũ de-

D ſiccatũ, caliditatem quandã poſsidet, contrariamq́ his actionẽ efficit, urinamq́ magis prouocat. Pituitã glutinoſam Tetrangura in uentriculo gignunt, quę cruda per uenas diffunditur. Propterea qui his crebrius utuntur, illi propter humores temporis ſpatio in uenis, & alijs corporis cauitatibus coactos, longis corripiuntur febribus. Semen uerò horum urinã cit, ſed minus quàm Peponũ, quoniam celerius in uentriculo corrumpuntur. Meliora in his ſunt quæ habent ſemen exiguũ. Calidos autẽ & ſiccos ſtomachos iuuant, & ſi in ardente febre cum aceto porrigantur, ualde proſunt. Propriũ uerò horum eſt nauſeas uentriculi calore excitatas, ſedare. Horum autem interiora eſſe oportet: nam quę foris ſunt, mali ſucci exiſtunt, & difficulter admodũ concoquuntur, & ferè uenenata. Habent uerò & alias proprietates, ut animo deficientes propter excedentẽ calorẽ reficiant. Si autẽ pituitã in uentriculo nanciſcant, nauſeas faciunt, & colicos affectus, & hypochondriacas paſsiones.

DE SICY SYLVESTRI. CAP. CCLXVII.

NOMINA.

Cucumis anguinus. Cucumer aſininus.



IKYΣ ἄγριος, ἢ ἐλατήριον, ſic autẽ propriè uocatur ſuccus eius Græcis, Cucumis anguinus, ſylueſtris & erraticus Latinis, officinis & barbaris Cucumer aſininus, Germanis wild Cucumer/ uel eſels Cucumer appellatur.

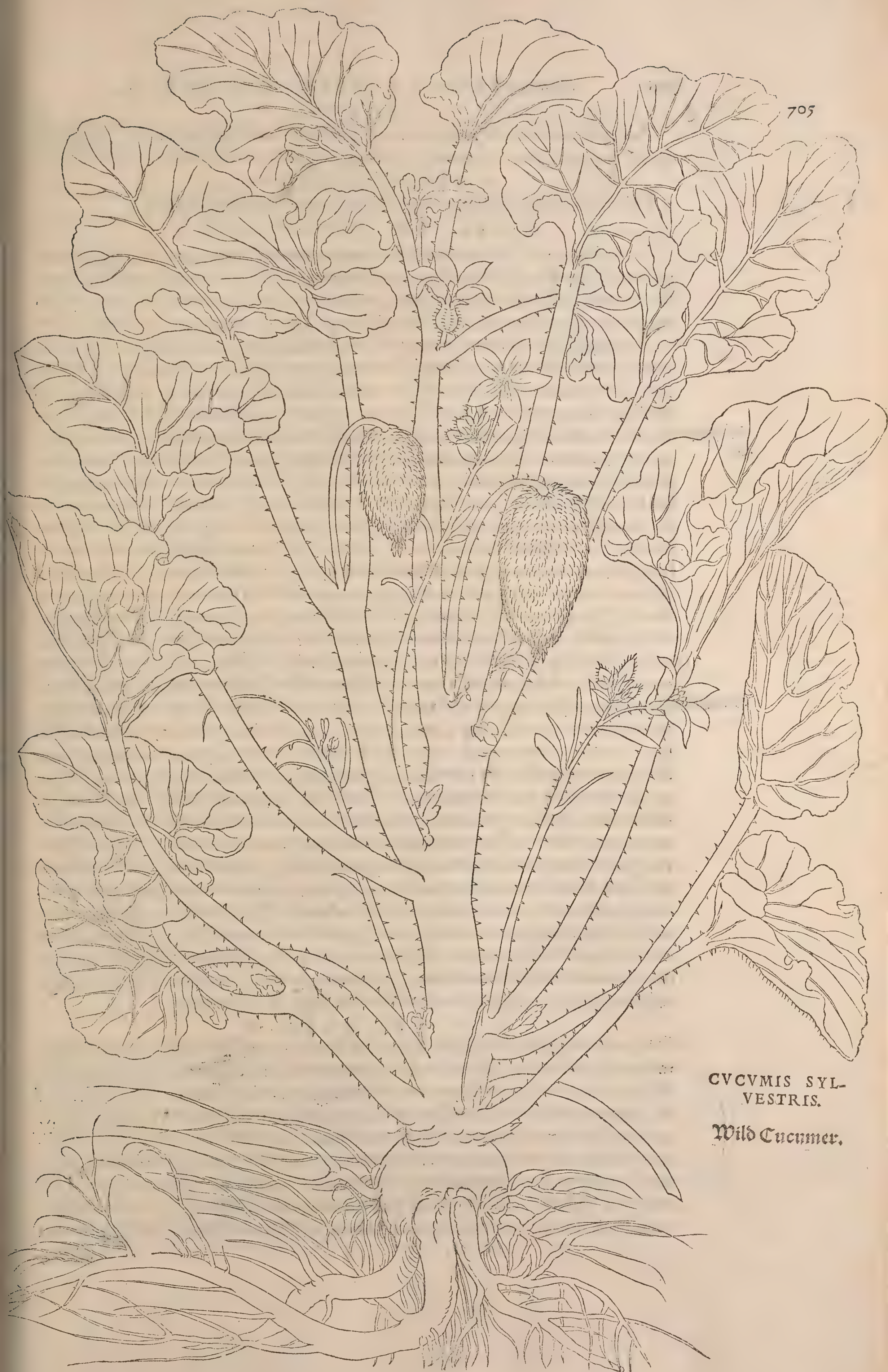
FORMA.

Solo fructu à ſatiuo Cucumere diſtat, quem multo minorẽ habet, glandibusq́ longiuſculis ſimilem. Folia & ſarmenta ſatiuo ſimilia. Radicem albam & magnam. Totus frutex amarus.

LOCVS.

Ruderibus ſabuloſisq́ locis prouenit. Nuſquã tamen in Germania, quod ſciam, niſi ſatus naſcitur.

TEMPVS.



CVCVMIS SYLVESTRIS.

Wild Cucumer.

C TEMPVS.

Augusto mense floret, atque subinde autumno fructũm tempestiuũ producit, qui seminibus ac succo plenus est, qui decerpto pediculo confestim exilire solet.

TEMPERAMENTVM.

Calidus & siccus est Cucumis syluestris, ut ex uiribus latius patebit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Foliorũ succus instillatus aurium dolori conuenit. Illita ex polenta radix omne uetus œdema discutit. Imposita cum resina terebinthina, tubercula rumpit. Decocta ex aceto & illita podagras discutit. Ischiadicis infunditur eius decoctum, eoq; in dolore dentes colluuntur. Arida trita, alphos, lepras & impetiginẽ abstergit. Cicatrices nigras, & in facie maculas expurgat. Radicis succus sesquioboli pondere, & item cortex acetabuli quarta parte, bilem pituitamq; deijciunt, præsertim in hydropicis. Purgat uerò citra stomachi iniuriam. Radicis selibram accipere oportet, inq; duobus uini, præsertim Libyci, sextarijs conterere, ac dandi ex eo terni cyathi, donec tumor abundè subsederit. Quod uerò Elateriũ uocatur, ex fructu huiusce Cucumeris paratur ad hunc modum. Eligito Cucumeres qui tacti saliendo succum ex se profundunt, ac nocte una repositos dimitte. Postridie cribrum rarius neque crebra foramina habens crateri superponito, supinoq; cultro sursum uersus aciem habente sigillatim Cucumeres utrisq; manibus prehendens diuidito, & per cribrum in subiectum craterem humorem exprimito, simulq; carnosum in eis quod iam cribro adhæret exprimito, ut & illud descendat. Quæ expressa sunt in paratã peluim cõijcito. Coaceruatis autem in cribro quæ antea dissecta fuerunt, ea dulci aqua perfundito, & cum expresseris abijcito. Humorẽ in pelui agitatum, & linteo opertum, soli exponito, dumq; steterit totam supernatantẽ aquam, cum humore cõcreto, per D colato. Facitoq; id sæpius donec supernatans aqua subsidat, quam cum diligenter excolaueris, coniectum in mortarium sedimentũ terito, & in pastillos conformato.

Elaterij confectio.

Vires Elaterij.

Elaterium uerò à bimatu ad decenniũ purgationibus utile. Integra quantitas obolus est, minima semiobolus, pueris chalci duo. Copiosius enim potum, periculũ adfert. Pituitã & bilem per inferna pariter & superna trahit. Optima autem per ipsum difficulter spirantibus fit purgatio. Quod si itaque in animo est per aluum purgare, adiecto salis duplo, & stibij quod colorari sufficiat, ex aqua catapotia erui magnitudine dato. Postea cyathus unus aquæ tepidæ sorbeatur. Ad citandas uerò uomitiones aqua diluens Elaterium, subiectas linguæ partes penitißimè penna oblinito. Quod si quispiam difficilius uomat, oleo aut unguento irino diluito. Somnum inhibeto. Porrò ijs qui supra modum purgantur, uinum cum oleo mixtum continuò dare conuenit: etenim uomendo emendantur. Quod si uomitiones non finiantur, aqua frigida, polenta, posca, poma, & quæ stomachum densare possunt offerenda sunt. Ciet Elateriũ menses. Fœtus enecat in pesso subditum. Morbo regio medetur, cum lacte naribus infusum. Diuturnos capitis dolores finit. Efficaciter angina laborantibus inungitur, cum uetere oleo, melle, aut felle taurino.

EX GALENO.

Cucumeris syluestris, & fructus ipsius succus, quem Elaterium uocant, & non minimè radicis ac foliorũ, ad medicationes perutilis est. Elateriũ itaq; menses ciet, & fœtum interimit appositum, ceu alia omnia amara & subtilium partiũ, maximè si aliquam habeant caliditatẽ, ueluti Elaterium. Summè siquidem amarum est, leuiter calidum, ut ex secundo sit ordine calefacientiũ. Porrò tale protinus quoq; digerendi uim obtinet. Sic igitur eo angina laborantes inungunt quidam cum melle, aut oleo uetere. Bonũ item est regio morbo affectis fusum cum lacte in nares. Hoc etiam usu dolores capitis sanat. Atq; Elateriũ quidem eiusmodi est. At radicis succus, ut & foliorum, licet similem uim habeat, imbecilliorẽ tamen. Sed & ipsa radix adsimi-

A adſimilem facultatem poſsidet, abſtergit nanque, digerit atque emollit. Porrò cortex eo potentius deſiccat.

EX PLINIO.

Ex Cucumere ſylueſtri fit medicamentũ quod uocatur Elaterium, ſucco expreſſo è fructu. Cuius cauſa niſi maturius incidatur, ſuccus exilit, oculorũ etiam periculo. Obſcuritates & uitia oculorũ ſanat, genarumq́ue ulcera. Tradunt hoc ſucco tactis radicibus uitium, non attingi uuas ab auibus. Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur, ſuccoq́ue dentium dolori medetur. Arida cum reſina impetiginẽ & ſcabiem, quam pſoram & lichenas uocant. Parotidas & panos ſanat, & cicatricibus colorem reddit. Et foliorum ſuccus auribus ſurdis cum aceto inſtillatur. Nullum ex medicamentis Elaterio longiore æuo durat. Incipit à trimatu. Melius autem quo uetuſtius erit, quod iam ducentis annis ſeruatũ eſſe autor eſt Theophraſtus. Et uſq; ad quinquageſimũ lucernarũ lumina extinguit. Hoc enim ueri experimentum eſt, ſi admotũ prius quàm extinguat, ſcintillare ſurſum ac deorſum cogat. Efficax eſt contra ſcorpionũ ictus Elateriũ, & ad purgandũ uterum, aluumq́ue. Modus portione uirium à dimidio obolo ad ſolidũ. Copioſius necat. Sic & contra phthiriaſin bibitur & hydropiſes. Illitũ, anginas & arterias cum melle, & oleo uetere ſanat.

DE SMILACE HORTENSI.
CAP. CCLXVIII.

NOMINA.

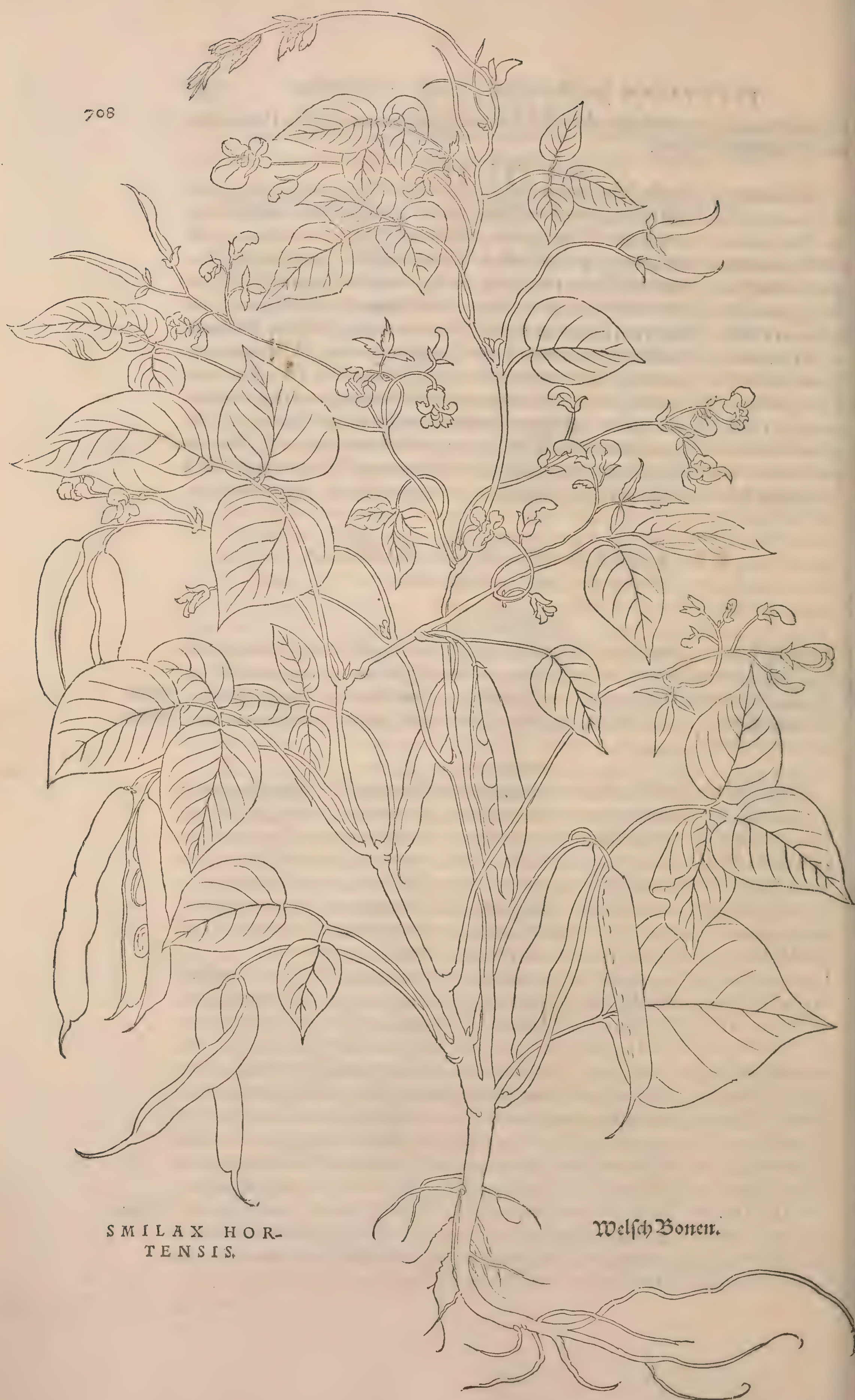


B SMIΛΑΞ κηπαία græcè, Smilax hortenſis latinè, officinis inuſitata: recentiores Græci ac herbarij, & qui Arabum, præſertim Serapionis & Auicennæ, ſectantur placita, Phaſiolos uel Faſeolos. Galenus & alij ueteres Græci Dolichos appellant. Germani Faſelen / welſch oder wild Bonen uocant. Phaſioli. Dolichi.

FORMA.

Folia Hederæ ſimilia habet, molliora tamen: caules tenues, & capreolos uicinis fruticibus ſe implicantes, in tantum increſcentes, ut tabernacula effingere poſsint. Fructum Fœnogræco ſimilem profert, longiorem tamen maioremq́ue, in quo ſemina renibus ſimilia, non unius coloris, ſed ex parte ſubrufa continentur. Ex qua certè deliniatione ſole clarius fit Smilacem hortenſem Dioſcoridis non eſſe niſi phaſeolos uulgò uocatos, cum ſint folijs Hederæ, mollioribus atque uenoſis, cauliculis tenuibus, clauiculis propinquis fruticib. ſe implicantibus, ramis incremento ſuo tentoria & hortorũ cameras fornicéſue facientibus, ſiliquis Fœnogræco haud diſsimilibus, longioribus autem & maioribus, ſeminibus intus uerſicoloribus, & renibus in uniuerſum ſimilibus. Quę certè unica nota ad docendum Smilacẽ hortenſem eſſe Phaſeolos ſufficere poſſet. Accedit quod Phaſeolorũ apud Serapionẽ deſcriptio non ſit alia quàm apud Dioſcoridẽ Smilacis hortenſis, id quod manifeſtè patebit utraſq; conferenti. Cæterum etſi duo Phaſeolorũ uideantur eſſe genera: ſunt enim aliqui candidi, nonnulli uerò rubentes, tamen quia in folijs nulla eſt prorſus diuerſitas, & Dioſcorides quoque innuat ſemina hæc non eſſe unius coloris, ſed ut Serapion interpretatur, quædam ad candorẽ, quædam uerò ad ruborem accedant, ideo ſub unica pictura utriuſq; coloris Phaſeolos exhibemus: neq; enim diſtant alia ratione, quàm quod albi producant flores candidos, rubentes uerò purpuraſcentes. Licet non ad candidos & rubentes tantum hæc Dioſcoridis uerba, ὀκ ἰσόχροα, referenda eſſe exiſtimem, ſed ad alios etiam: ſunt enim nõnulli fuſci, alij uerò giluì, cœrulei & cæſij, alij maculis & orbibus atris uariegati, niſi quis omnes iam dictos colores ſub candido & rubro, ex quibus ij cõmixti eſſe uidentur, complecti uelit. ἰσόχροα.

LOCVS.



SMILAX HORTENSIS.

Welsch Bonen.

A LOCVS.

Smilax de qua hic agimus, ut ex nomine ſatis conſtat, in hortis ſata prouenit, & cum longis ſerpat flagellis, propè poni ridicę paliue debent, quas capreolis ſuis, ubi increuerit, complectatur.

TEMPVS.

Æſtate florent, ac ſubinde ſiliquas & in ijs ſemen producunt.

TEMPERAMENTVM.

Symeon Sethi & Mauritani in primo ordine calidos & humidos eſſe Phaſeolos ſtatuunt. Galenus etiam in libro primo de alimentorũ facultatib. humidiores natura eſſe aſſerit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Olerũ modo eſui apta eſt ſiliqua cum ſemine Aſparagi modo elixa. Vrinam pellit, inſomniaq́ꝫ grauia & tumultuoſa facit.

EX GALENO.

Dolichi non minus quàm Piſa nutriunt, ſimiliter etiam flatu carent: ſed quod ad ſuauitatẽ attinet & deiectionẽ, peiores ſunt. Alibiles itaq́ꝫ ſunt, niſi quando integri & etiamnũ uirides unà cum ſuis ſiliquis ex oleo & garo ab hominibus ingeruntur. Aliqui uinum etiam adijciũt. Sed horum in repoſitione, ut Piſorũ, nullus eſt uſus: quippe quum natura ſint humidiores, citò corrumpi cõſueuerunt. Attamen ſi quis hos tutò reponere cupiat, ſiccare prius diligenter & exactè oportebit. Siquidem eo modo & à putrefactione, & à corruptione tota hyeme uindicantur, eundem quem nobis Piſa uſum exhibentes.

EX AETIO.

Siliquæ ſeu Lobi qui nunc paſsim uocant, apud omnes antiquos Dolichi & Phaſioli appellati, de genere Piſorum ſunt, ſimiles illis quantũ ad minimam flatus generationem: quantum uerò ad iucunditatẽ cibi & egeſtionem, peiores. Peculiariter autem Lobi dicuntur, quoniam ferè iſti tantum eorum omniũ quæ ſiliqua ueſtiuntur, cum ſiliquis ſuis comeduntur.

B

EX SYMEONE SETHI.

Qui ex ijs magis rubri ſunt, calidiores. Manifeſta quoque in ijs humiditas, quod citò putreſcant. Humorẽ generant craſſum & pituitoſum. Medium locum habent, ut ait Galenus, inter ea quæ facilè & difficulter cõcoquuntur, celeriter & tardè tranſeunt, inflant & non inflant, parum & multum nutriunt. Ante alios cibos cum ſapa ſumpti, uentrem proritant. Cum ſinapi oblati, plurimum noxæ deponũt. Albi igitur Phaſioli craſſiores, & difficilioris coctionis, ac humidiores ſunt quàm rubri. Proprietate autem quadam turbulenta ſomnia facit, ſed ad bonam habitudinẽ corporis conferunt, & urinas mouent. Et horum decoctum menſes mouet.

DE SATYRIO TRIFOLIO. CAP. CCLXIX.

NOMINA.

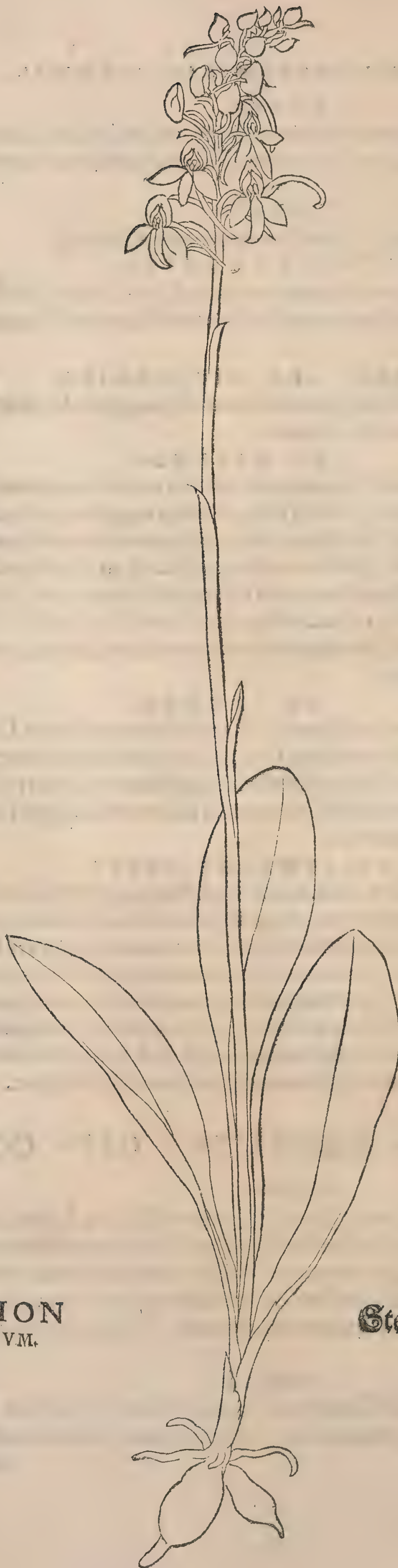


ΣΑΤΥΡΙΟΝ τρίφυλλον Græcis, Satyrium trifolium Latinis, officinis noſtris incognitum aut inuſitatũ: uulgo Teſticulus uulpis aut ſacerdotis, Germanis Stendelwurtz nominatur. Satyrio autem nomen fecerunt Satyri, qui primi ſylueſtres dij colludentes nymphis per ſyluas & antra, ad firmiorem Venerem herbam hanc inuenerunt. Trifolium uerò, quoniam tria fert folia ad terram uerſa.

Teſticuli uulpis. *Satyrium unde dictum.* *Trifolium.*

FORMA.

Folia tria fert Rumici aut Lilio ſimilia, minora tamen & rubentia. Caulem nudum, longum, cubitalem. Florem Lilio ſimilem, album. Radicem bulbo ſimilem,



SATYRION TRIFOLIVM.

Stendelwurtz.

A mâli modo extuberantē, foris rūfam, intus oui modo albam, gustu dulcē & ori gratam. Quod uerò hic dicimus Lilio similem, non sic intelligendū uenit quasi quantitate & tota figura Lilio similis flos sit, quando euidentissimū sit Lilium quantitate sua Satyrij florem multis modis superare. Denique nec figura etiam per omnia respondet: quare hæc similitudo ad colorem & floris essentiam referri potius debet, quæ planè eadem est cum Lilij colore & essentia, id quod conferenti hos duos flores manifestum fiet.

LOCVS.

In montosis & apricis nascitur.

TEMPVS.

In Iunio mense potissimum compâret.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & humidum est, quamobrem gustu dulce apparet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix in uino austero, nigro, ad opisthotonū bibitur. Ferunt etiam hanc impetum ad Venerem excitare.

EX GALENO.

Satyrion excrementitiā & flatuosam humiditatē possidet, quocirca ad Venerē incitat. Hæc uerò & herbę ipsius radix præstare potest. Porrò ut nonnulli scribunt, cum uino nigro austero potum opisthotonum sanat.

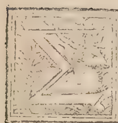
EX PLINIO.

Radix cum Satyrio gemina sit, eius inferior pars & maior mares gignit, superior ac minor fœminas.

B

DE SATYRIO BASILICO. CAP. CCLXX.

NOMINA.



ATYPION βασιλικὸν posterioribus Græcis, Satyriū regium Latinis, officinis Palma Christi, Arabibus Bucheiden, Auicennæ Digiti citrini, Germanis Kreutzblůmen uocantur. Palmā Christi propter similitudinem quam eius radix cum humana habet manu, dixerunt. *Palma Christi. Digiti citrini.*

GENERA.

Duo eius sunt genera, quorum alterum mas folia non maculosa, floresque purpureos habet. Alterum fœmina maculosis est & paulò latioribus folijs, floribus in purpureo albescentibus. Radicum etiam in colore est differentia, quod maris quidem radix flauescat citra albedinem, fœminæ autem cum albedine. Quam sanè differentiam Auicenna etiam expressisse uidetur, dum unam ex flauo & albo cōmistam esse colore, alteram uerò ex flauo sine albedine inquit. *Mas. Fœmina.*

FORMA.

Folia cum reliqua superficie Cynosorcho similia sunt. Radix tamen ei subest lutèa aut flauescens, instar manus ramosa: modo enim quatuor, modo quinque, modo sex aut plures radices prodeunt, quæ ferè humanos digitos imitari uidentur.

LOCVS.

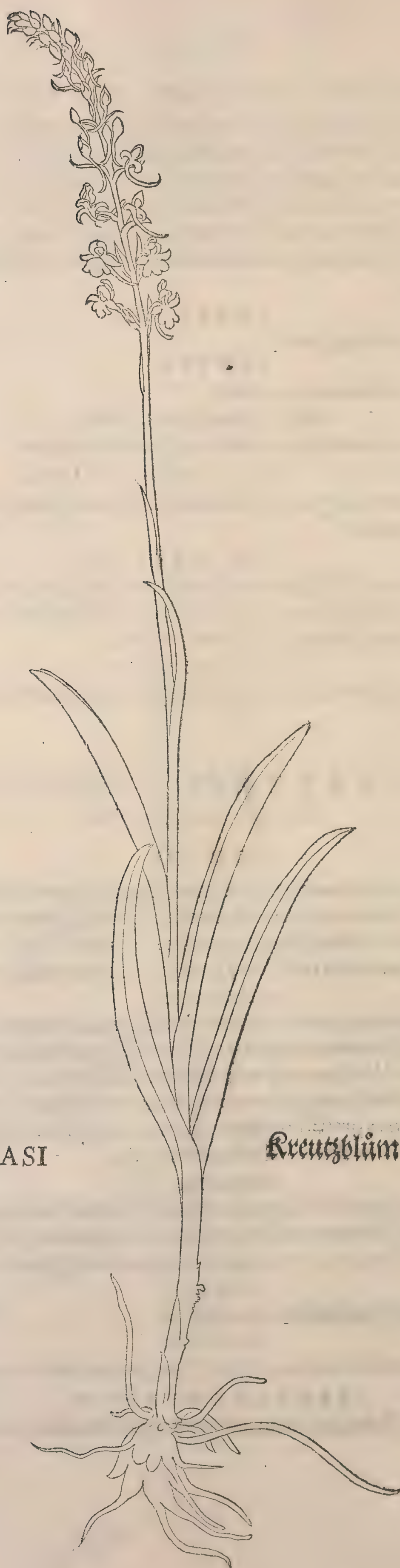
Prouenit in montibus, & locis soli expositis.

TEMPVS.

In Maio & Iunio mensibus inuenitur. Mas quidem Iunio, fœmina uerò Maio.

TEMPERAMENTVM.

Vtrunque amarū est, magis tamen amarum quod maculosis constat folijs. Ideoque



SATYRIVM BASI
LICVM MAS.

Kreutzblům mennle.



SATYRIVM BASILI
CVM FOEMINA.

Kreutzblům weible.

C non perperàm censent Auicenna & alij quidam ex recentioribus medicis, qui calidum esse & siccum in secundo ordine tradunt.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Vsus eius ad erugandã cutem, ad neruorũ dolores, & contra noxia medicamenta. Fertur & amuletum esse radix gestata. Semen ex uino sumptum nouem diebus, comitiales sanat. In eundem effectum uinum diluitur herbę decocto. Scobs radicis propinatur in uino ad arcendam quartanã, quam & uomitione curat paulò ante accessionem pota. Plura in præsentia rescire de huius facultatibus non licuit.

DE SVCCISA. CAP. CCLXXI.

NOMINA.



QVO nomine ueteres aut posteriores Græci appellauerint hanc herbam, cognitamq́; illam habuerint necne, nobis nondum constat. Nonnulli Geum esse arbitrant. Nos Succisam nominare uoluimus, partim quod id nominis latinum esset, & pulchrè huic herbæ quadraret, cuius radices circunrosæ sunt, partim quod antiquus manuscriptus herbarius sic uocaret. Vulgus superstitione quadam motum credit cacodęmona, tantæ efficacię radicem inuidere hominibus, atque hac ratione ubi succreuerit statim eam undiquaq; circunrodere. Hinc est quod Diaboli morsum appellitent. Quam etiam superstitionem plusquam muliebrem secuti Germani, Teuffels abbiß/hoc est, præmorsam à diabolo, nominant.

Succisa. *Morsus diaboli.*

FORMA.

D Binûm cubitorum fastigiatur altitudine, folijs Plantaginis minoris, aut Cirsij leuioribus, solidioribusq́;, leniter laciniatis. Floribus purpureis. Radicib. subnigris, succisis & circunrosis.

LOCVS.

Nascitur locis incultis & montanis, saltibus, ac interdũ etiam pratis & dumetis.

TEMPVS.

In Augusto eius magna est passim in locis iam dictis copia.

TEMPERAMENTVM.

Supra modum amara est, unde calidam & siccam esse satis constare cuiuis potest.

VIRES.

Præsentaneo remedio ad maturandos, atque adeo sanandos carbunculos adhibetur, si herba uiridis trita imponatur, aut uinum in quo decocta fuerit bibatur. Radix per se estur, aut uinum eius decocti in uuluę doloribus bibitur. Hæc manuscriptus herbarius. Hodie, cum habeat facultatem discutiendi & incidendi, utuntur ea ad dissoluendos sanguinis grumos.


SVCCISA
Teuffels abbiſſz.



SCABIOSA. Apostemkraut.

A

NOMINA.


ET hæc herba quo nomine Græcis uocetur, fatemur nos ignorare. Sunt qui Aëtio ψώραν dictam uelint: uerum cum nomine tenus eam tantum prosequatur non adiecta descriptione, nihil certi constitui potest. Vulgus Scabiosam uocat, quo nomine nobis utendum erit donec legitimũ compertũ fuerit. Germani Scabiosen/oder Apostemkraut nominant. Scabiosam uerò aut à scabro herbæ habitu, aut quod scabiei medeatur appellatam esse euidentißimum est: id quod etiam Psora uox prætendere uidetur. Stoeben Dioscoridis non esse multis argumentis constat, quæ prætereo. *Scabiosa.* *Scabiosa unde dicta.* *Scabiosa non est Stoebe.*

FORMA.

Folia carnosa, Erucæ modo laciniata & multifida habet, subhirsuta, non tamen aculeis horrentia. Flores speciosos, diuturnos, coloris ex cæsio aut purpureo albicantis. Radicem crassam.

LOCVS.

Paßim in omnibus, potißimũ autem humidis pratis prouenit.

TEMPVS.

In Iunio, antequã gramine denudentur prata, paßim floret.

TEMPERAMENTVM.

Quum sit uehementer amara, calidã & siccam esse nemo nescit, idemq́ cum Succisa temperamentum habet.

VIRES.

Easdẽ quas Succisa facultates obtinet. Potißimũ autem scabiem & tußim sanat.

B

DE SMILACE ASPERA. CAP. CCLXXIII.

NOMINA.


ΣΜΙΛΑΞ τραχεῖα Dioscoridi, μίλαξ Galeno, Smilax aspera Latinis dicitur, officinis nostris incognita, germanicè groß stechend oder scharpff Windt/ab aculeis quos habet, nominari aptè potest. *Smilax et Milax*

FORMA.

Folia habet Peryclimeno similia, uel, ut Theophrastus ait, hederacea: ramulos multos, tenues, Paliuri aut Rubi modo aculeatos. Circũmuoluitur arboribus sursum deorsum se circũagens. Florem candidũ, fructum racemosum fert, cum maturuerit rubentem, gustu leuiter mordentẽ. Radicem crassam & duram.

LOCVS.

In palustribus & asperis nascitur, Plinio autem teste in conuallibus opacis.

TEMPVS.

Smilacẽ quidem asperam nascentem, non uidi: sicca enim aliunde ad me transmissa est, ita ut certò indicare quo tempore floreat aut fructum producat, haud possim. Id quod ideo referre uolui, ne nos calumniandi ansam habeat osor peruersus, si non ex omni parte picturam natiuæ ipsius herbæ formæ respondere uiderit. Cogitet enim non uiridem, sed siccam nos pingendam tantum dedisse. Theophrastus tamen libro iij. cap. ult. de histor. plant. hanc uerno tempore florere scribit.

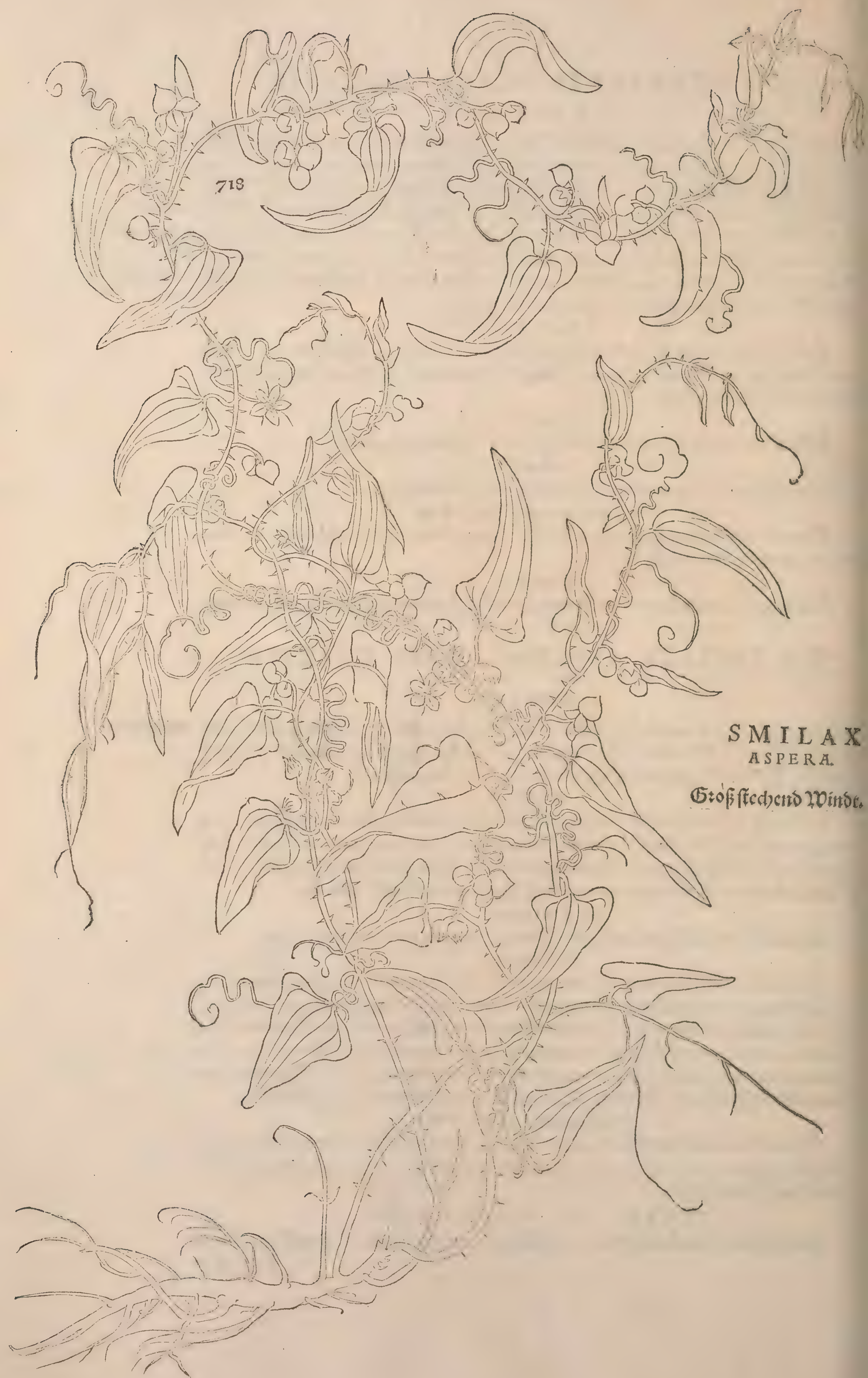
TEMPERAMENTVM.

Quale sit eius temperamentũ, uires satis declarant, & folia ipsa atq; fructus, quæ singula in gustu lenem quandam mordicationẽ præ se ferunt, ut calidam esse & siccam haud dubium sit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius folia & fructus si antè & pòst bibantur cõtra letalia uenena efficacia sunt.

Traditum



SMILAX ASPERA.

Groß ſtechend Windt.

A Traditum est, quod si quis tritum eorum aliquid nuper genito infanti bibendũ dederit, nullum illi postea uenenum nociturũ. Conciditur etiam in alexipharmaca.

EX GALENO.

Milax aspera clauiculis plena est, ut arboribus sursum deorsum diuersimodè circumuoluatur. Folia gustata acrimoniã aliquam habent, & alioqui si illis utaris calefaciunt.

EX PLINIO.

Coronam ex ea factam impari foliorũ numero, aiunt capitis doloribus mederi. Contra uenenata efficacissimi acinorũ corymbi, in tantum ut acinorũ succo infantibus sæpe instillato, nulla postea uenena nocitura sint.

DE SMILACE LEVI. CAP. CCLXXIIII.

NOMINA.


MIΛΑΞ λεία Dioscoridi, μῖλαξ Galeno & Paulo dicitur. Latinis Smilax leuis. Officinis & herbarijs Volubilis maior, à nõnullis Campanella, & Funis arborum, Germanis Windenkraut/glatte Winden/oder weiß Glocken uocatur. Læuis autem non alia ratione, nisi quod aculeis careat, dicta est. *Volubilis maior. Funis arborum. Smilax læuis cur nominata.*

FORMA.

Hederæ similia folia habet, molliora tamen, læuiora & tenuiora. Ramulos supra dictæ similes, aculeis carentes. Conuoluitur & hæc arboribus, ut prior. Fructũ fert Lupino similem, nigrum, paruum, super quem semper flores albi, copiosi, & orbiculati per totam Smilacẽ exeunt. Æstate tabernacula per ipsam fiunt, autumno au-
B tem folia cadũt. Ex qua descriptione planum fit omnibus, herbam hanc quam uulgus herbariorũ Volubilem maiorem uocat, esse Smilacem læuem, quod illi scilicet singulæ notæ à nobis cõmemoratę conueniant. Id quod etiã pictura Smilacis asperæ, si cum hac cõferas, satis demonstrat, quam uno hoc nomine dedimus, ut ex eiusdem collatione manifestius lęuis ipsa agnosceretur. His accedit antiqui & manuscripti herbarij testimoniũ, qui Smilacem lęuem, Volubilẽ maiorẽ interpretatur. Eius etiam pictura, Volubilem quam maiorem appellamus, penitus exprimit.

LOCVS.

Nascitur passim per fruteta, & sepibus sese inuoluit. Amat culta, & in ijs etiã potissimum gignitur.

TEMPVS.

Æstate floret, autumno semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Modicam amaritudinem in gustu præ se fert.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius semen cum Dorycnio, & utrunq; trium obolorũ pondere potum, somnia multa & turbulenta facere fertur.

EX GALENO.

Milax læuis facultate quodammodo prædictæ similis est.

EX PLINIO.

Nullius est effectus.

APPENDIX.

Empirici hodie succo Volubilis maioris ad calidas utuntur passiones, capitis potissimum & oculorum.

DE SISYM-


SMILAX
LEVIS.
Groß glatte Windt

A

NOMINA.



ΙΣΥΜΒΡΙΟΝ Grecis, Sisymbriũ Latinis appellatur. Sisymbriũ dici putat Varro à Sisymbrio, quæ fuit ueteribus comœdijs meretricula. Coronam etiam Veneris nõnulli dixerunt, uel quod ob odoris suauitatẽ quam prę se fert, eo iuuentus quę amoribus gaudet coronata, in comessationibus suis blando odoris oblectamento suas illecebras cõmendaret. Vel potius, quod Sisymbrij caulis articulatim per internodia uerticillato florum ambitu concinnè coronetur. *Corona Veneris cur dicta.*

GENERA.

Sisymbrij duo sunt genera. Vnum quod simpliciter Sisymbriũ dicitur: hoc seplasiarij Balsamitã, ut manuscriptus etiam testatur herbarius, uulgus autem Menthã aquaticam, Germani Fischmüntz/Wassermüntz/ oder Bachmüntz uocant. Alterum cum adiectione Sisymbriũ cardamine nominatur. Officinis Nasturtiũ aquaticum, Germanis Brunnenkreß. Sic uerò dictum, quod sapore Cardamum, hoc est Nasturtium, imtietur. *Balsamita: Mentha aquatica. Nasturtiũ aquaticum.*

FORMA.

Sisymbriũ hortensi Menthę simile, quadrato caule, quadantenus purpurascente, folijs Menthæ, serratis, latioribus & odoratioribus: floribus internodia geniculatim coronantibus, uerticillato semper ambitu. Sisymbriũ cognomento cardamine folia inter initia orbiculata habet, cum autẽ creuerint ut Erucę folium laciniatim finduntur. Caule prosilit cauo, sesquipedali, ima sui parte pluribus radicularum fibris subinde capillato, è cuius alarũ cauis cirri frequentes sinuatim erumpunt. Flore candido. Semine Erucæ instar in siliquis acri & exiguo. *Sisymbrium. Sisymbrium cardamine.*

B

LOCVS.

Vtrunqȝ riguos tractus amat. Primum autem potissimũ circa stagna & piscinas nascitur. Alterum nusquam non in aquatilibus.

TEMPVS.

Æstate, potissimũ uerò Augusto mense, cum Mentha florent.

TEMPERAMENTVM.

Sisymbriũ primũ excalfacit atqȝ resiccat in tertio ordine. Alterũ autẽ quum siccũ est, itidem tertij est ordinis excalfacientiũ & exiccantiũ: quum humidũ & uiride, secundi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

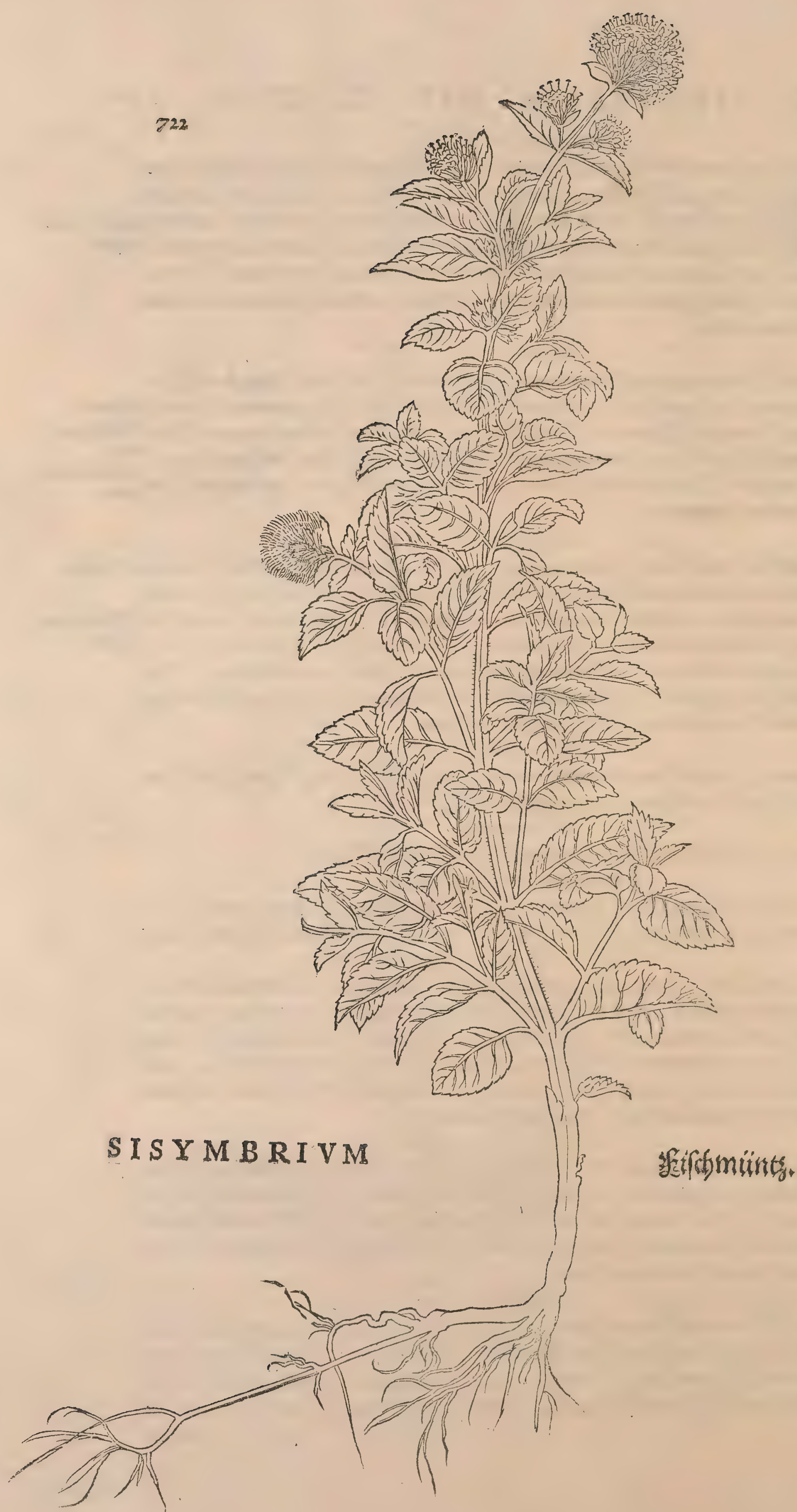
Sisymbrium primum uim calfaciendi obtinet. Semen eius ad strangurias & calculos cum uino potum prodest. Tormina & singultus sedat. Folia temporibus & fronti illinuntur contra capitis dolorem. Aduersus etiam apum & uesparum ictus ualent. Vomitiones potum sistit. Alterum cardamine cognominatũ calefacit, urinam ciet. Comeditur quoqȝ crudum. Lentigines & cutis à sole nigriciem & asperitatem exterit tota nocte illitum, mane autem ablutum.

EX GALENO.

Sisymbriũ primum tenuiũ partium est, digerentis, calefacientis & exiccantis facultatis. Semen quoque eius tenuium partium est & calidum. Quocirca ipsum quidam cum uino exhibent singultientibus, & tormina patientibus. Sisymbriũ quod quidã Cardaminen uocant, quandoquidẽ Cardamo, id est, Nasturtio simile quiddam gustu præfert, eadem ferè potest.

EX PLINIO.

Vtrunqȝ Sisymbriũ efficax aduersus aculeata animalia, ut sunt crabrones & similia. Sedant capitis dolorẽ, item epiphoras. Alij panẽ addunt. Alij per se decoquunt in uino. Sanat & epinyctidas, cutisqȝ uitia in facie mulierum intra quartum diem noctibus impositũ, diebusqȝ detractũ. Vomitiones, singultus, tormina, stomachi


SISYMBRIVM
Bachmüntz.

SISYMBRIVM
CARDAMINE.

Brunnenkreß.

C dissolutiones cohibet siue in cibo sumptum, siue in succo potum. Non edendũ grauidis nisi mortuo conceptu. Quippe etiam impositum eijcit. Mouet urinam cum uino potum. Syluestre & calculos. Quos uigilare opus sit excitat infusum capiti cum aceto.

DE SIO. CAP. CCLXXVI.

NOMINA.



Sion unde dictũ. *Anagallis aquatica.* *Lauer.*

ION, ἢ καὶ ἀγαλλὶς ἔνυδρος Græcis: Sion, Lauer & Anagallis aquatica Latinis dicitur. Officinis ignota herba. Germanis Wasserpungen/ Bachpungen/oder Pungen appellatur. Sion autẽ nomen sibi adsciuit à concussu, quod Græci σείειν dicunt: nam excutiendi uim nactum est, utpote quod à renibus calculos pellat, urinã & menses ducat. Anagallis aquatica, quod flores eius Anagallidis fœminæ floribus per omnia respondeant. Lauer nomen hauddubiè à lauando cõtraxit, quod sonantibus aquis enatũ semper elui gaudeat.

FORMA.

Pusillus est frutex, rectus, pinguis, folijs latis, Olusatro similibus, minora tamen, & odorata. Quæ deliniatio prorsus astipulatur huic herbæ quam Germani Wasserpungen nominant. Hæc enim riuulis gaudet, frutex pusillus pinguisq́ est, latis folijs, Hipposelino similibus, & digitis leniter friata iucundũ expirantibus odorẽ. Floribus cœruleis, Anagallida fœminam referentibus.

LOCVS.

Inuenitur in aquis citato lapsu repentibus, aut etiam residibus. Sæpe uerò intumescentibus demersum uidetur.

D

TEMPVS.

Iunio mense floribus prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Quum amara admodũ sit hæc herba, ut calefaciat & exiccet necesse est. Atq; hinc iterum colligere licebit, ut patebit ex uerbis Aëtij, eam esse Sium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sij folia cocta crudaq́ comesta calculos cõminuunt & excernũt. Vrinas mouent. Fœtus & menses educunt. Dysentericis utiliter comeduntur.

EX GALENO.

Sium quantum gustu odoratũ est, tantum etiam calefacientis facultatis est particeps. Digerit autem & urinã mouet, & calculos renum frangit, & menses euocat.

EX AETIO.

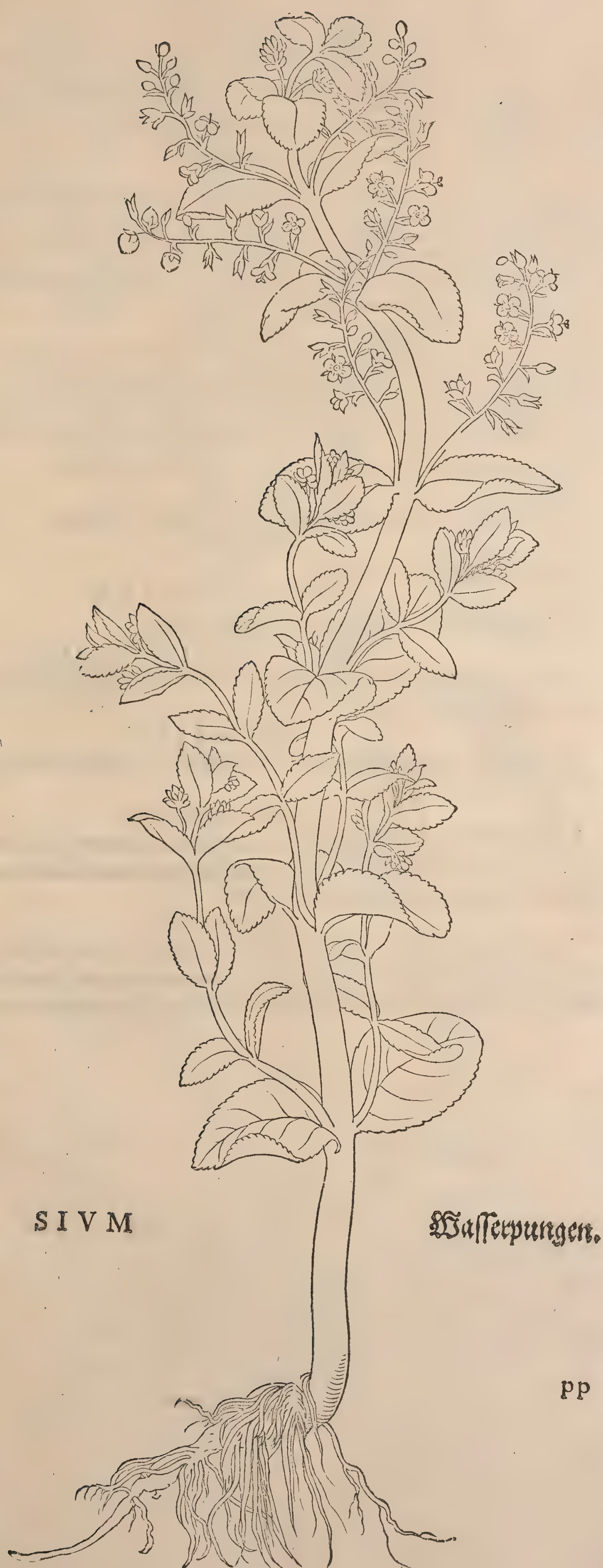
Sium quatenus gustũ odoratũ est, eatenus calefacit, & exiccat. Discutiendi etiã uires habet, urinã mouendi, calculos in renibus dissoluendi, ac menses ciendi.

EX PLINIO.

Prodest urinis, renibus, lienibus, mulierumq́ mensibus, siue ipsum in cibo sumptum, siue ius decocti, siue semẽ è uino drachmis duabus. Calculos rumpit, aquisq́ quæ gignunt eos, resistit. Dysentericis prodest infusum. Item lentigini illitum, & mulierum uitijs in facie, noctu illitũ momento cutem emendat, & ramices lenit, & scabiem equorum.

APPENDIX.

Veterinarij in hodiernũ usq; diem hac herba in tumoribus discutiendis, & scabie equorum sananda utuntur, ut hinc manifestũ fiat illam esse Sium.



SIVM Wasserpungen.

DE STRATIOTE MILLEFOLIA

CAP. CCLXXVII.

C

NOMINA.



Millefolium.

Stratiotes unde dicta.

ΤΡΑΤΙΩΤΗΣ ὁ χιλιόφυλλος Græcis, Stratiotes millefolia Latinis, officinis & herbarijs Millefolium, Germanis Garben/ Schafgarben/ Schafripp/ Tausendtblatt/ & Gerwel nominatur. Stratiotes uerò Grȩcis, id est, militaris dicta est, quod uulnera ferro facta sanet, atque adeo in militia & castris multus eius usus sit.

FORMA.

Frutex est exiguus, dodrantalis & maior. Folia habet pulli auium pennis similia. Suntq; foliorum exortus admodū breues, incisuris diuisi. Breuitate uerò & asperitate Cumino syluestri maximè assimilantur, & etiamnum breuiora. Huius denique umbella densior & plenior: surculos enim in cacumine paruos habet, in quibus Anethi modo umbellæ sunt. Flores illi candidi & exigui sunt.

LOCVS.

Nascitur in agris asperis, & præcipuè circa uias ac semitas.

TEMPVS.

Per integram floret æstatem.

TEMPERAMENTVM.

Nonnihil adstrictionis habet, atque adeo exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eximiè utilis est herba ipsa ad sanguinis eruptionē, & ad ulcera uetera ac recentia: item ad fistulas.

EX GALENO.

D Vulnera glutinare potest, & ulcerib. utilis est. Sunt qui ea ad sanguinis eruptiones utantur, & ad fistulas.

EX PLINIO.

Hetruria Millefolium appellat herbam in pratis tenuem, à lateribus capillamenti modo foliosam, eximij usus ad uulnera. Boum neruos abscissos uomere, solidari ea, rursusq; iungi addita axungia affirmant.

APPENDIX.

Recentiores ad eosdem usus Millefolium suum adhibent, ad sananda nimirum omnis generis uulnera, dissoluendum sanguinem concretū, & ad constringendos menses. Vnde à Stratiote millefolia non esse diuersum omnibus perspicuū fit.

DE SARRA-


STRATIOTES
MILLEFOLIA.
Garben.



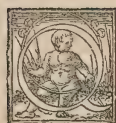
SOLIDAGO SARRACENICA.

Heydnisch Wundkraut.

A

DE SARRACENICA SOLIDAGINE. CAP. CCLXXVIII.

NOMINA.



CVVM nobis non constet quo nomine ueteribus nominata sit herba hęc, placuit usitatã ac tritam nostri temporis herbarijs appellationẽ usurpare, donec ueriorem comperire contingat. Non tamen latet à nonnullis corrupta uoce Cartafilaginẽ, uel magis deprauata Filaginem nominari, cum dicendum esset Ceratophylacẽ, quia nimirum partem oculorũ ceratoida, hoc est, corneam, defendat, salutiq́ percussam ac læsam restituat. Cur uerò hoc nomine non appellandã censeam, facit in primis quod descriptio Ceratophylacis illi non conueniat. Dein quod pictura eiusdẽ in manuscripto herbario illi herbę quam Fortem uocant, prorsus non respondeat. Herbam itaq́ Fortem, uel ut alij habent Sortis, nominamus eam quæ Germanis heydnisch Wundkraut uocat̃, quod fortè à Sarracenis reperta putetur. Hinc, ni fallor, à quibusdã Consolida Sarracenica dicitur. Fortis uerò à uehementi odore.

Herba Fortis nõ est Cartafilago, seu ut rectius dicam, Ceratophylax.

FORMA.

Caulem rubescentẽ, duûm triúmue cubitorum ac cauum habêt, è quo prodeunt folia oblonga, in extremitatibus serræ modo incisa, Saliciq́ similia. Flores luteos in pappos euanescentes. Radicẽ multifidam, forisq́ rubentem.

LOCVS.

Nascitur in syluis & in montibus altis. Copiose autem in monte post arcem Tubingensem, quem germanico nomine die öden burg uocant, prouenit.

TEMPVS.

Augusto mense floret.

B

TEMPERAMENTVM.

Gustu adstringit, modiceq́ amara est, atque adeo siccare euidentissimũ est.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Vulneraria herba est, id quod germanica appellatio abundè satis monstrat. Imposita itaq́ uulneribus carnem primum generat, dein statim glutinat. Sicca in puluerem trita recentia uulnera, si inspergatur, celeriter sanat. Fistulis etiam medetur, malignaq́ ulcera mundificat, ac confestim sanat.

DE SAXIFRAGA. CAP. CCLXXIX.

NOMINA.



ΣΑΡΞΙΦΡΑΓΟΝ, ἢ σαρξίφαγον, ἢ ἔμπετρον Græcis, Saxifragon & Saxifraga Latinis. Officinis quibusdam perperàm Capillus Veneris dicitur, ut in Adianto docuimus. Rectius muraria ruta uocaretur. Sunt qui Saluiã uitam hodie nominent. Germanis Maurrauten & Steinrauten appellat̃. Saxifragon, quod calculos è corpore pellat frangatq́. Empetron uerò, quoniam in saxis proueniat. Officinę hodie alias præter hanc latinorũ Saxifragas ostendunt, de quibus suo dicemus loco.

Officinarũ error

Saxifragon cur dictum.

Empetron.

FORMA.

Surculosus frutex saxis hærens, iuncis tenuibus, Epithymi non dissimilibus, nigris, breuibus, folijs Trichomanis, maioribus, interius leuibus, auersa uerò parte annexa puncta habentibus, sine flore, sine semine, radice nigra, superuacua.

LOCVS.

In saxis & asperis locis prouenit. Ideo eius magna copia inuenitur apud uetusta ædificia, in lapidum cõmissuris.

TEMPVS.



SAXIFRAGA Maurrauten.

A TEMPVS.

Vere & æstate inuenitur, potissimum autem Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Satis ex facultatibus eius gustuq;, in quo manifesta quædam adstrictio apparet, colligitur hanc herbam calidam & siccam esse.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

In uino cocta & pota, febricitantibus opitulatur, stranguriæ & singultui medetur. Lapides uesicæ frangit, & urinam mouet.

EX PAVLO.

Saxifraga urinam ciet, & calculos conterit.

DE SILIQVASTRO. CAP. CCLXXX.

NOMINA.



SILIQVASTRVM conuenientissimo nomine à Plinio lib. xx. cap. xvij. dicta est herba hæc, à siliquis nimirũ magnis & oblongis quas producit. Eadem etiam ab eodem Piperitis, quod semen eius gustatum piperis saporem & acrimoniã præ se ferat, nominatur. Alia tamen est ab ea quam uulgò Piperitim appellant, ut suprà etiam monuimus. Sunt qui piper Hispanum, alij piper Indianum, nonnulli etiam piper ex Chalechut uocant. Auicenna uidetur appellare Zinziber caninum. Germanicè dici potest Chalechutischer oder Indianischer Pfeffer. *Siliquastrum. Piperitis. Piper Indianum. Zingiber caninum.*

GENERA.

Maius & minus est Siliquastrũ. Maius siliquas producit maiores, & colore sub-B nigras, aut fuscas. Minus contrà minores profert, & colore puniceas. Nos tamen utrunq; genus una pictura complexi sumus, utq; hiantes duæ pingerentur siliquæ curauimus, non sanè quod sponte sua sic rumpantur, sed ut quale intus esset semen cerneretur. Præter hæc, genera alia sunt bina, quorum unum longissimas & colore puniceas, alterum uerò latiores multoq; breuiores producit siliquas. Damus itaq; quatuor Siliquastri distincta genera, ut ex pictura manifestissimè deprehendit. Horum primum discriminis gratia maius, alterum minus, tertium longum, quartum latum appellauimus Siliquastrum.

FORMA.

Herba est caule rubro & longo, crebris geniculis, folijs Lauri, floribus candidis, semine in siliquis oblongis & magnis albo, uel potius flauescente, tenui, gustu Piperis acerrimo. Radice unica, subalba, capillamentis fibrata. Ex qua nimirum deliniatione satis constat herbam cuius picturam damus esse Plinij Siliquastrum seu Piperitim. Caule siquidem, ut ex Castore collegit Plinius, rubro & longo, densis etiam geniculis, unde folia Lauri folijs similia erumpunt, semine albo, tenui admodum, gustu piperis. Quibus omnibus etiã Siliquastri & Piperitidis nomenclaturæ, quæ huic optimè quadrant, accedunt.

LOCVS.

In Germania iam in fictilibus ac testaceis satum passim ferè prouenit. Perpaucis antè annis Germanis incognitum fuit.

TEMPVS.

Æstate quidem floret, atque mox decidente flore siliquæ primum herbacei, dein punicei aut fusci coloris subnascuntur, plenæ semine.

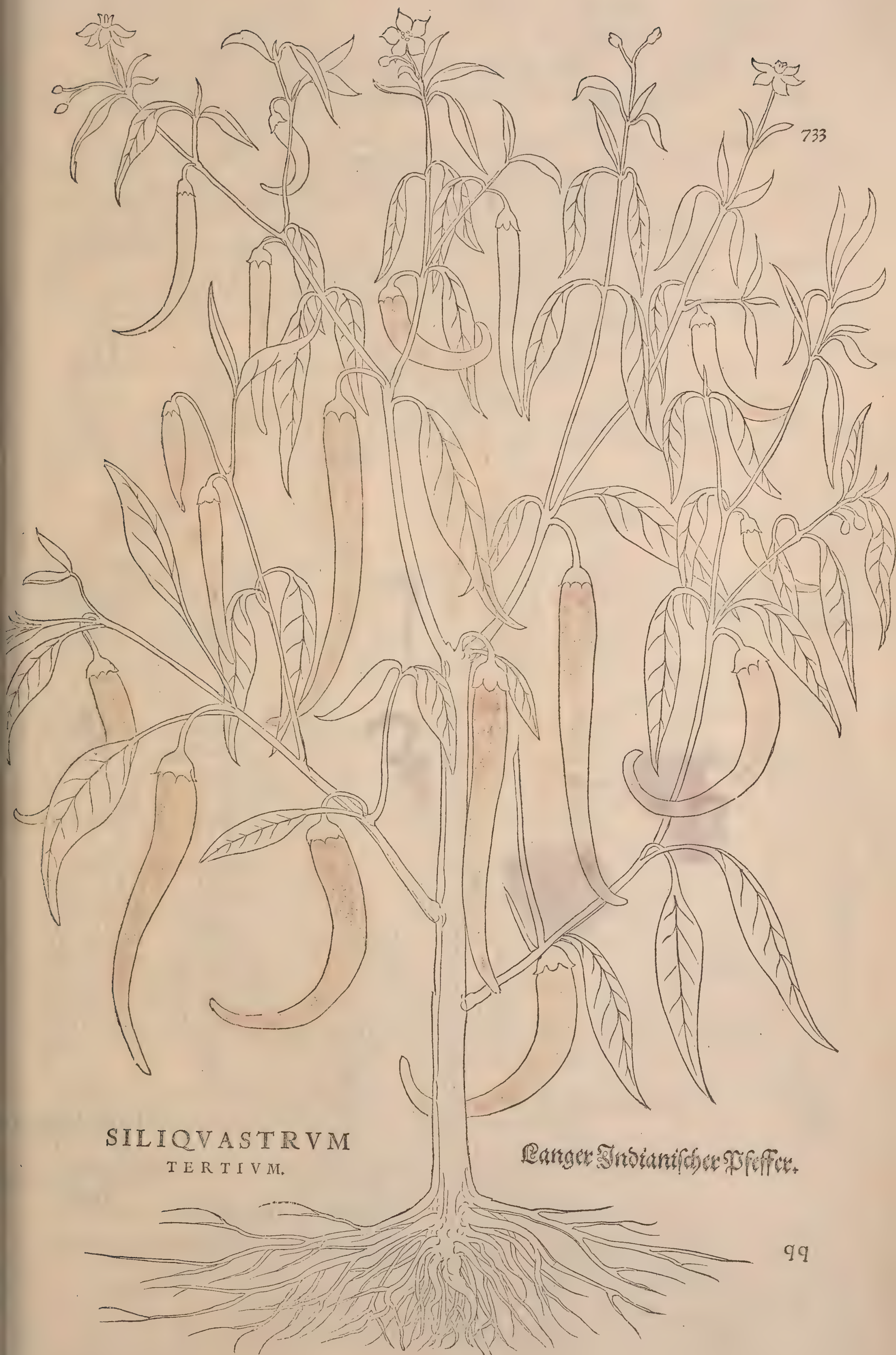
TEMPERAMENTVM.

Valenter excalfacit atque deficcat, id quod seminis immensa acrimonia, & foliorum amaritudo euidentissimè monstrat: ut certè non temerè pleriq; hoc semine loco ueri



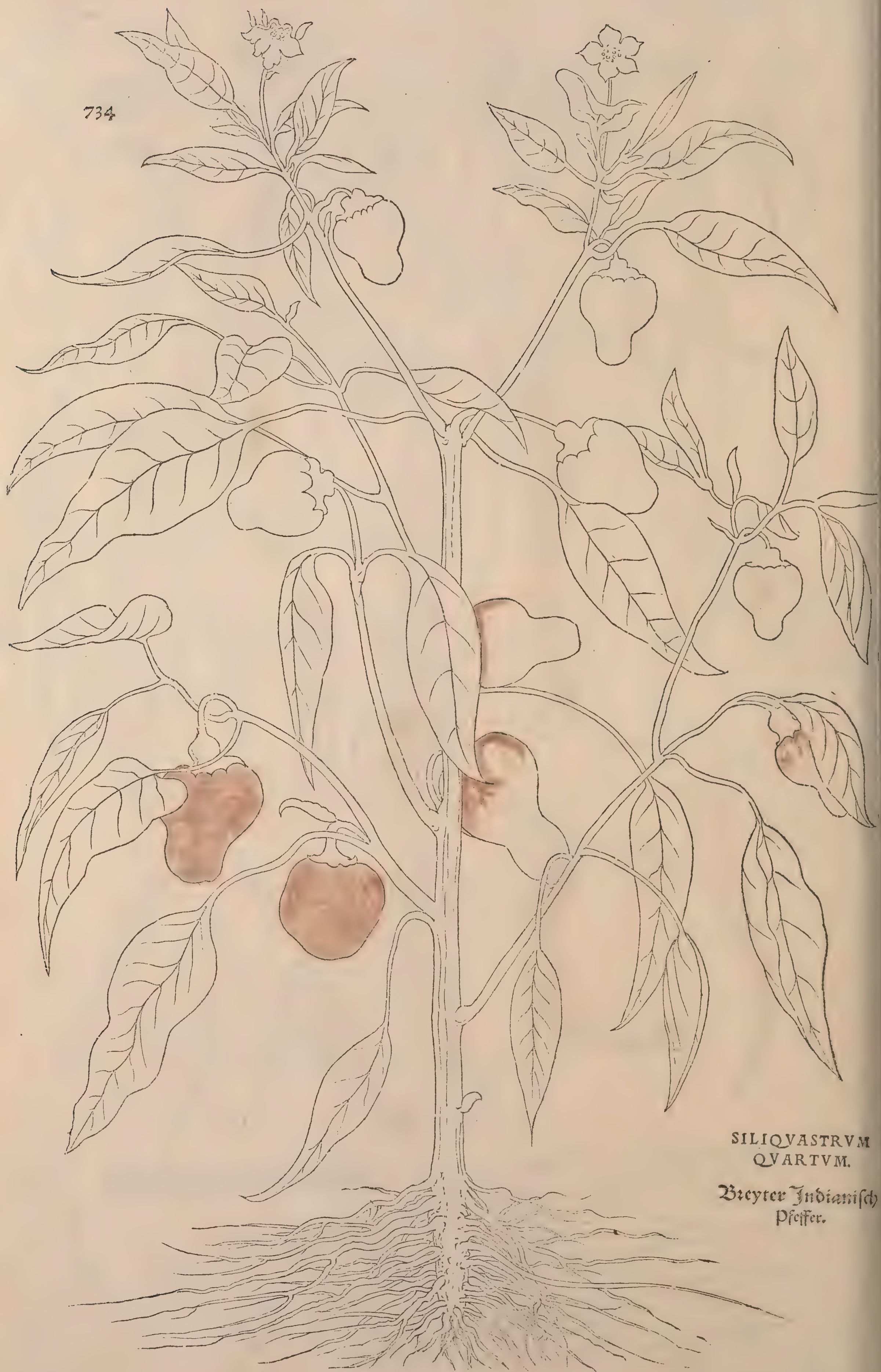
SILIQVASTRVM
MAIVS ET MINVS.

Calechutischer Pfeffer.



SILIQVASTRVM TERTIVM.

Langer Indianischer Pfeffer.



SILIQVASTRVM QVARTVM.

Breyter Indianisch Pfeffer.

A coueri Piperis utantur: easdem enim facultates hauddubiè habet, quas etiã ex Dioscoride sumptas subijciemus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Piper cõmuniter calefaciendi facultatẽ habet, urinã mouendi, cõcoquendi, extrahendi, discutiendi, & quæ pupillas oculorũ obtenebrant exterendi. Prodest rigoribus circuitu certo inuadentibus potũ & inunctũ. Venenatorũ morsibus succurrit. Fetus ex utero ducit. Tussi & omnibus thoracis affectib. in eclegmate & potu sumptum auxiliat. Cum melle inunctũ angina correptos iuuat. Tormina cum teneris Lauri folijs potũ soluit. Pituitã ex capite purgat cum Staphysagria cõmanducatũ. Dolores leuat, ualetudinemq; tuetur. Appetentiã mouet. Concoctionẽ adiuuat ad intinctus additũ. Strumas cum pice exceptũ discutit. Cum nitro alphos abstergit.

EX PLINIO.

Siliquastrũ utile gingiuis, dentibus, oris suauitati, & ructibus.

APPENDIX.

Auicenna Zinziber caninum abstergere cutis & faciei maculas, lentesq; tradit. Item strumas aliosq; tumores, eius semen digerere scribit, ut hinc etiã easdem cum uero Pipere habere facultates colligere liceat.

DE SCORODO. CAP. CCLXXXI.

NOMINA.



ΚΟΡΟΔΟΝ græcè, Allium latinè appellatur. Officinæ latinum nomen retinuerunt. Germanicè Knobloch/oder Knoblouch. Scorodon autẽ dicitũ, ut nõnullis placet, quasi σκαιὸν ῥόδον, id est, rudis Rosa, quod asperè supra modum redoleat, & olfacientiũ nares offendat. Latini Allium à Græco fortassis uerbo ἅλλεσθαι, id est, exilire, uocãt, quod nimirũ exiliendo crescat. *Scorodon unde dictum.* B *Allium.*

GENERA.

Tria in uniuersum Allij sunt genera. Vnum hortense & satiuũ domesticúmue, quod Germani garten oder heymisch Knoblouch uocant. Alterũ syluestre, quod Græci ὀφιοσκόροδον, id est, anguinũ Allium nominant, in aruis ac campestribus sponte nascens. Cuius nos duo genera damus, quorum primũ Germanis wilder Knoblouch dicitur, alterum uerò Feldknoblouch. Tertium itidem syluestre, ursinum cognominant, in syluis proueniens, Germanis Waldknoblouch appellatur. *Allium hortense.* *Anguinũ Allium* *Vrsinum.*

FORMA.

Allium hortense fronde uiret cepitia, caule tereti & inani. In cacumine flores in globum circumaguntur, in quo semẽ emicat. Radicis bulbus tenuis, uelatur membranis, mox pluribus coagmentatur nucleis, & ijs separatim uestitis, in cuius uertice complures fibræ cirrorum exemplo crispantur, tedioso habitu, & aspero sapore. Syluestre folijs constat prælongis, teretibus, intus concauis, iunceã speciem repræsentantibus, caule procero, leni, purpureos flores ostentante, cacumine tum colore tum forma conspicuo, radice bulbosa & capitata, nucleis spicatim cõpactilibus intumescente, summo uertice capillamentis fibrato. Vrsinũ odore molli, folijs grandibus, & Ephemeri non letalis folijs similibus, floribus in summo candidis, capite prætenui. *Hortense.* *Syluestre.* *Vrsinum.*

LOCVS.

Hortense passim in hortis satum & plantatũ prouenit. Syluestre sponte in aruis, ut diximus, & campestribus nascitur. Vrsinũ autem in nemoribus.

TEMPVS.

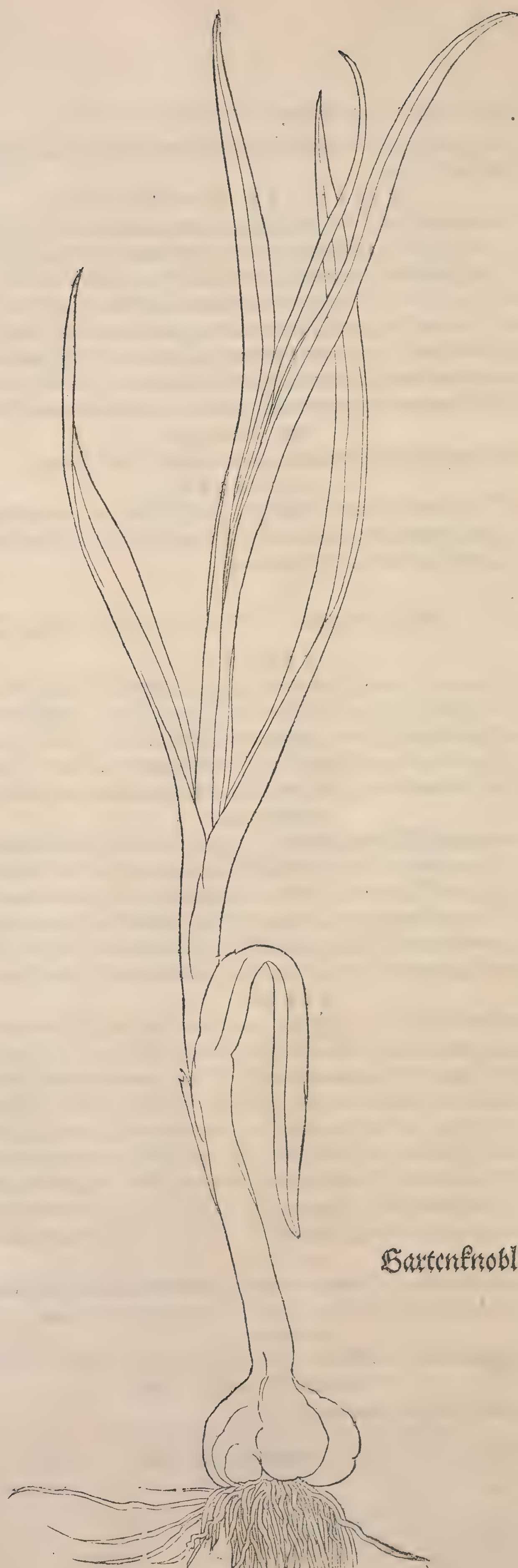
Hortense & syluestre æstate florent. Vrsinũ autẽ uere, Aprili & Maio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Allia desiccant & calfaciunt quarto excessu.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Facultas Allio est acris, calfacit, flatus excernit, aluum turbat, stomachũ exiccat.



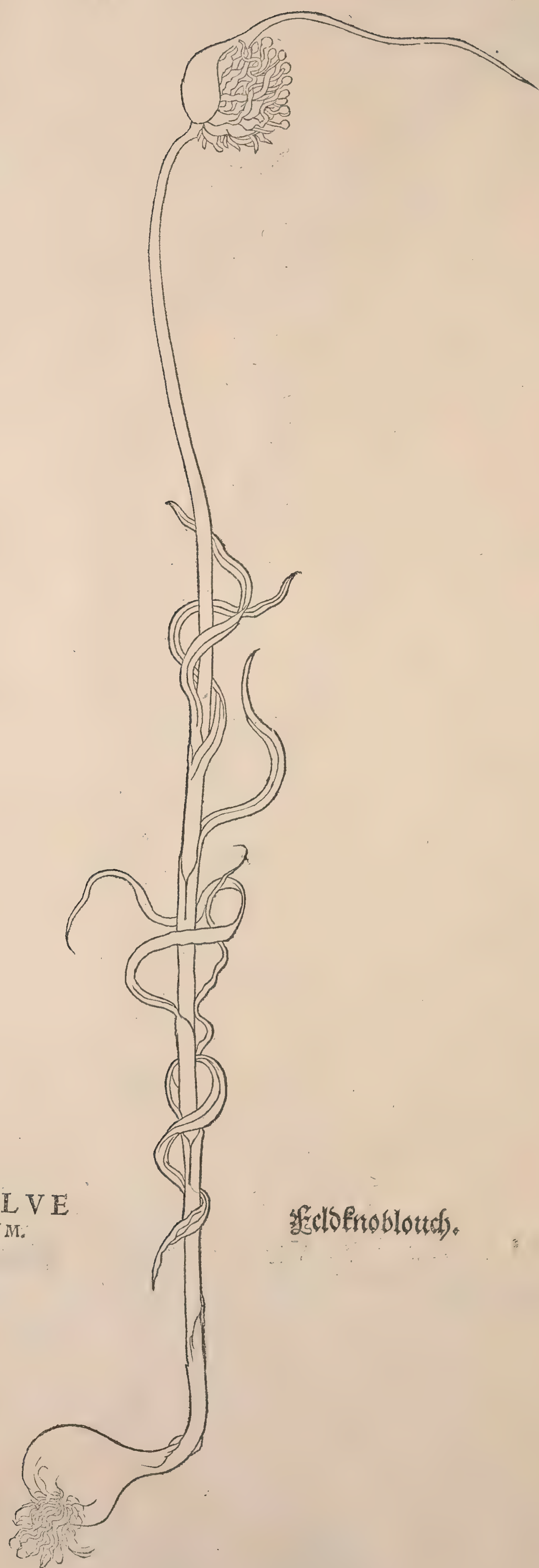
ALLIVM HORTENSE.

Gartenknoblouch.



ALLIVM SYLVE
STRE PRIMVM.

Wilder Knoblouch.



ALLIVM SYLVE
STRE ALTERVM.

Feldknoblouch.



ALLIVM VR-
SINVM.

Waldknoblouch.

Legendũ in Dioſcoride, καὶ ἐπιφανείας σωμάτων ἑλκωτικόν

C Sitim efficit. Inflationes permutat alterátue, & ſummam corporis cutem exulcerat. Eadem poteſt Anguinum allium. Comeſtũ latos uentris lumbricos expellit. Vrinas ducit. Contra uiperarũ morſus & hæmorrhoidũ prodeſt, ita ut non aliud magis, ſi uinum iugiter ſumatur, aut in eodem tritum bibatur. Contra rabioſorũ morſus utiliter illinitur. Allium ipſum in cibo ſumptum contra aquarũ mutationes confert. Aſperas arterias clarificat. Veterem tuſsim crudum & coctum comeſtũ lenit. Cum Origani decocto potum, pediculos & lendes enecat. Vſtum & cũ melle ſubactum illitumq́;, hypopya & alopecias ſanat. Exanthemata cum nardino unguento, ſale & oleo curat. Alphos, impetigines, lentigines, achoras, lepras, furfuresq́; eximit. Cum teda & thure decoctum, ſi in ore contineatur, dentium dolorem leuat. Contra muris aranei morſus cum ficulneis folijs, & Cumino illinitur. Comæ decoctum in inſeſsionibus menſes & ſecundas trahit. Eiuſdem gratia ſuffitur. Factum ex eo & nigra oliua intritum, quod Græci μυττωτὸν uocant, urinã cit, & obſtructiones aperit. Vtile etiam hydropicis.

EX GALENO.

Excalefacit corpus, craſſos in eo humores extenuat, glutinoſosq́; incidit. Bis tamen aut ter in aqua decoctũ, acrimonia ſpoliatur: quanquã nec ſic quidem uim perdit extenuandi, uerum facultatẽ quandam obſcuriſsimã alendi corporis acquirit, cuius antea quàm coqueretur, nihil prorſus obtinebat. Cæterũ Allium non modo ut obſoniũ, uerumetiam ut medicamentũ ſanitati accõmodum, quod obſtructa ſoluere & diſcutere poſsit, uſurpatur. Eſt autem Allium ex eorum ciborũ genere, qui & flatum diſcutiant, & minimè ſitim inferant. Ophioſcorodon domeſtico, uel reliqua omnia ſylueſtria, ualentius eſt.

EX AETIO.

D Allium comeſtũ flatus diſcutit, ſitim reprimit, craſſos & lentos humores incidit. Habet tamen quidpiã uiroſum, & mali ſucci, quod amittit ſi aqua elixetur. Ab eius aſsiduo uſu præſertim calidas temperaturas cauere oportet.

EX PLINIO.

Allio magna uis, magnæ etiam utilitates contra aquarũ & quorumlibet locorũ mutationes. Serpentes abigit & ſcorpiones odore: atq;, ut aliqui tradidere, beſtiarum omniũ ictibus medeẽ, potu uel cibo, uel illitu. Priuatim contra hæmorrhoidas prodeſt, cum uino redditũ uomitu. Ac ne contra araneorũ murum uenenatũ morſum ualere miremur, aconitũ, quod alio nomine pardalianches uocatur, depellit: item Hyoſcyamũ: contra canũ morſus, inq́; uulnera cum melle imponitur. Ad ſerpentiũ quidem ictus potũ cum reſtibus ſuis, efficaciſsimè ex oleo illinitur. Attritisq́; corporũ partibus, uel ſi ueſica intumuerit. Quin & ſuffitu eo, ſecundas partus euocari exiſtimauit Hippocrates: cinere eorũ cum oleo, capitis ulcera manantia ſanitati reſtituens. Suſpirioſis coctum, aliqui crudum id dedêre. Diocles hydropicis cum Centaurea, aut in fico duplici ad euacuandã aluum: quod efficacius præſtat uiride, cum Coriandro in mero potum. Suſpirioſis aliqui & tritũ in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbũ regiũ uino miſcuit: & contra ileum in oleo & pulte, ſic illinens. Strumis quoque. Antiqui & inſanientibus dabant crudum. Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi & gargarizare prodeſt. Dentiũ dolorem tribus capitibus in aceto tritis imminuit: uel, ſi decocta aqua colluantur, addaturq́; ipſum in caua dentiũ. Auribus etiam inſtillatus ſuccus cum adipe anſerino. Phthiriaſes & prurigines potum, tuſum item in aceto & nitro. Cõpeſcit & deſtillationes cum lacte coctũ, uel tritum permixtúmue caſeo molli: quo genere & raucitatem extenuat: uel phthiſin, in fabę ſorbitione. In totum autẽ coctum utilius eſt crudo, elixumq́; toſto, ſic & uoci plus confert. Tineas & reliqua animalia interaneorũ pellit, in aceto mulſo coctũ. Tenaſmo in pulte medetur. Temporũ doloribus illitum, elixum, & puſtulis coctum cum melle, deinde tritum. Tuſsi cum adipe uetuſto deco-

A sto decoctũ, uel cum lacte. Aut si sanguis etiã excreetur, uel purulenta sint. Et pituitæ sub pruna coctum, potum, & cum mellis pari modo sumptũ. Conuulsis & ruptis cum sale & oleo. Nam cũ adipe tumores suspectos sanat. Extrahit fistulis uitia cum sulphure & resina, etiam harundines cum pice. Lepras, lichenas, lentigines exulcerat, sanatq; cum origano, uel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & sacros ignes. Sugillata aut liuentia ad colorẽ reducit, cõbustum ex melle. Credunt & comitialẽ morbum sanare, si quis in eo cibo utatur aut potione. Quartanas quoq; excutere potũ caput unum cum Laserpitij obolo. In uino austero tussim, & alio modo acceptum. Suppurationes quantaslibet sanat, fractæ incoctũ fabæ, atq; ita in cibo sumptum, donec sanitatẽ restituat. Facit & somnos, atq; in totum rubicundiora corpora. Venerem quoq; stimulat cum Coriandro uiridi tritum, potumq; è mero. Cæterũ contra pituitam & gallinæ & gallinaceis prodest. Mixtum farre in cibo, iumentis urinam reddere, atq; non torqueri tradunt, si eo trito natura tangatur.

EX SYMEONE SETHI.

Cõmodissimũ est crassum & tenacẽ, aut crudum humorẽ aggregantibus: cum enim incidit, & obstructiones ab eo factas tollit. Habet uerò quippiam mali succi, quod decoctũ aqua abijcit. In frigidis temperaturis sæpe sanitatẽ præseruat. Temperatura uerò calidos, lædit, & maximè oculos, caput, pulmonem, & renes eorum. Proprietate autem quadã sitim à salso humore factam sedat, & lumbricos eijcit, & flatus discutit. Etsi uerò sanum uisum offendat, nihilominus tamen eius hebetudinem propter humiditatẽ ortam sanat. Semen in calidis corporibus exiccat. In frigidis uerò & humidis corporibus idem calefacit, Veneremq; excitat. Est etiam remedium contra uenena, & morsus uenenatorũ, perinde atq; theriaca: unde & Galenus hoc theriacam rusticorum uocat. Hoc ipsum fugiunt serpentes, tanquam Ru-
B tam. Quapropter Persæ coquinas ipsorum Allijs replent. Non solum autem flatus discutit, sed etiam horum generationẽ prohibet. Colicos affectus à flatibus ortos, & diuturnos coxendicũ qui à pituita proueniunt dolores, iuuat. Alimentũ & sanguinẽ extenuat, & faciem rubificat, asperamq; arteriam purgat. Si uerò assetur, & corrosis dentibus aut propter humiditatẽ dolentibus imponatur, prodest. Non solum uerò sumptum ad uenenatorũ morsus confert, sed etiam postquã tritum est, superpositum. Lædit prægnantes & lactentes, mensesq; ducit.

DE SANCTI IACOBI FLORE.

CAP. CCLXXXII.

NOMINA.



NVM herba hæc ueteribus Græcis & Latinis cognita fuerit, nondum certò affirmare aut inficiari audeo. Vulgus tamen herbariorũ sancti Iacobi florem aut herbam nominat. Officinis incognita est. Germani S. Jacobs blům appellant.

FORMA.

Herba est fruticosa, cauliculo rubente, multifariã striato, folijs exiguis, Erucæ instar consectis, floribus luteis, forma Chamæmeli floribus haud dissimilibus, radice adnascentias multas habente.

LOCVS.

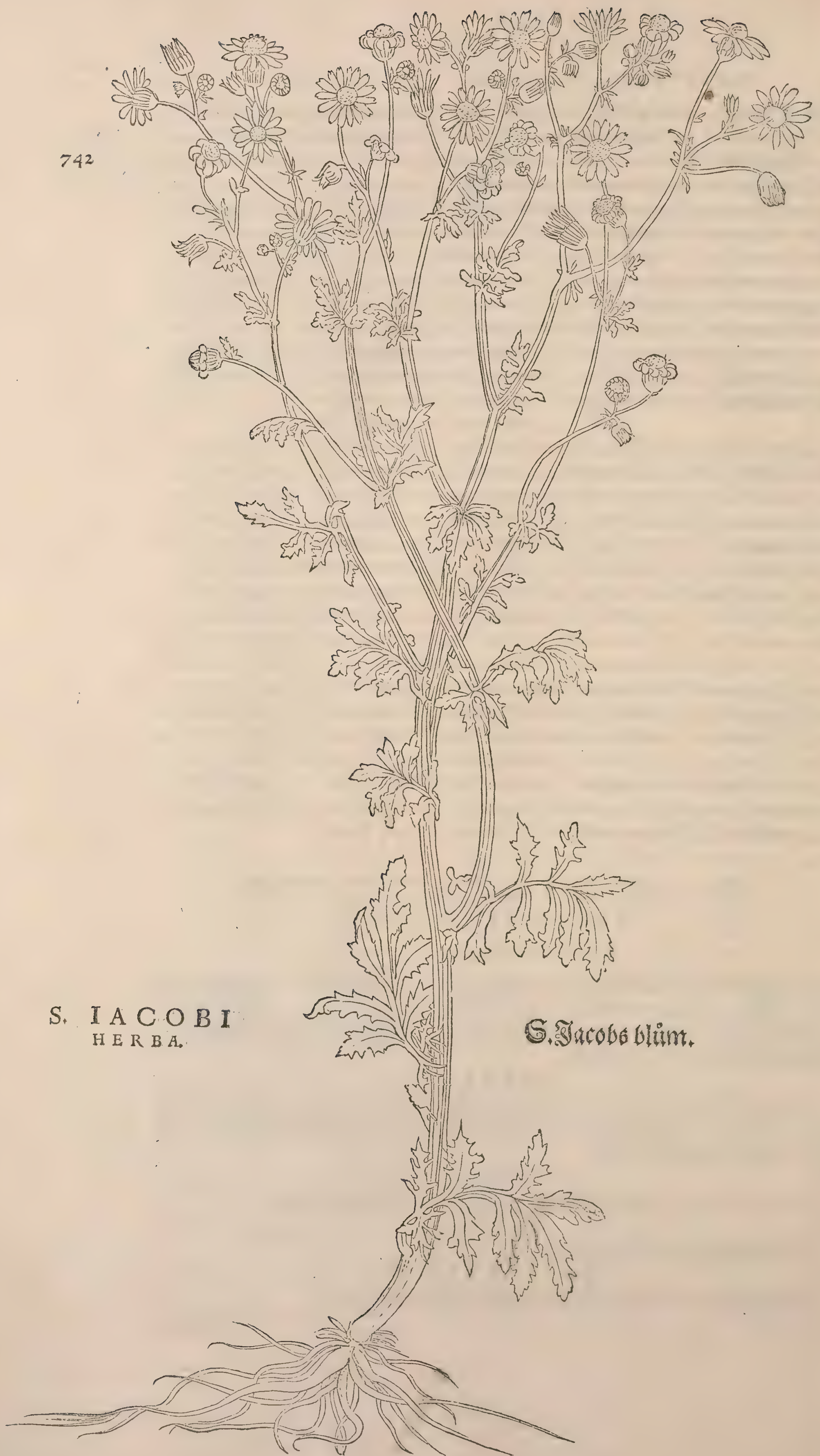
Nascitur in agrorũ marginibus, & aquarum ripis, locisq; arenosis.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Amara est & adstringit, ideoq; calidam & siccam esse constat.



S. IACOBI
HERBA.

S. Jacobs blům.

A VIRES.

Recentiorũ medicorum experientia cognitũ eſt, herbam hanc uulneribus mirificè mederi, & ad interanea prodeſſe. Fiſtulas quoque ijdem curare, & ne ultrà ſerpant prohibere, impoſitam tradunt. Quæ ſanè omnes facultates pulchrè eius temperamento reſpondere uidentur.

DE SELINO HORTENSI. CAP. CCLXXXIII.

NOMINA.



ΣΕΛΙΝΟΝ ἡμερον Græcis, Apium hortenſe aut ſatiuum Latinis uocatur. Officinæ latinum retinuerunt nomen. Germanis Eppich/oder Eppich nominatur. Selinon autem Græci uocant, quaſi ἑλεσιδόμενον, hoc eſt, paludibus impulſum: paludoſis enim gaudet, & in ijs enatum lætius exurgit. Apium hortenſe. Selinon quare dictum.

FORMA.

Apium hortenſe ſæpe cubitalem æquat altitudinẽ: caule rotundo, tenuiter ſtriato, multisq́; ramulis brachiato: folijs tripartitò diſſectis, & leniter criſpis, in extremitatibus laciniatis: floſculis candidis, & quibus minores haud temerè reperias: ſemine exiguo: radice ſingulari, longa, capillata. Hæc itaq́; herba, cuius picturã damus, eſt uerum Apium, quod illi omnes reſpondeant notæ, adeò ut temerè nonnulli putent eſſe uulgare noſtrum Petroſelinum.

LOCVS.

In hortis ſatum prouenit: amat autem loca potiſsimũ aquoſa. Hinc eſt quòd ſua
B ſponte nõ procul à Canſtadio Ducatus Vuirtenbergenſis oppido in paludoſis proueniat.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus floret ac ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſt in ſecundo ordine, & ſiccum in medio tertij.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ad oculorũ inflammationes cum pane aut tenui polenta illitũ prodeſt. Æſtum ſtomachi mulcet. Mammas grumis induratas diſſjcit. Crudũ aut coctum comeſtũ urinã mouet. Decoctum eius radicumq́; potum, letiferis medicamẽtis aduerſatur, uomitũ ciens. Aluum cohibet. Semen efficacius urinam cit. Succurrit & ferarũ morſibus, & ijs qui lithargyrũ hauſerunt. Inflationes diſcutit. Miſcetur etiam utiliter medicamentis dolorem leuantibus, theriacis, & tuſsi medentibus.

EX GALENO.

Apium uſqueadeo calidũ eſt, ut & urinas & menſes cieat. Flatus quoq́; diſcutit, & magis ſemen quàm herba ipſa. Ori, ſtomachoq́; gratiſsimum.

EX PLINIO.

Rami Apij largis portionibus per iura innatant, & in cõdimentis peculiarẽ gratiã habent. Oculis illitũ cum melle, ita ut ſubinde foueantẽ feruenti ſucco decocti, alijsq́; membrorũ. Epiphoris per ſe tritum, aut cum pane, aut polenta impoſitũ, mirè auxiliatur. Piſces quoq́; ſi ægrotent in piſcinis, apio uiridi recreantur. Verũ apud eruditos non aliud erutum terra in maiore ſententiarũ autoritate eſt. Ad cibos non eſt admittendũ, imò omnino nefas: nam id defunctorũ epulis feralibus dicatũ exiſtimant. Ipſius quoq́; uiſus claritati inimicũ. Eos qui ederint ſterileſcere mares fœminasq́; tradunt. In puerperijs uerò ab eo cibo comitiales qui ubera hauriunt. Innocentiorẽ tamen eſſe marem. Eaq́; cauſa eſt, ne inter nefaſtos frutices damnetẽ. Mammarum duritiã impoſitis folijs emollit. Suauiores aquas potui incoctũ præſtat. Succo maximè radicis cum uino lumborũ dolores mitigat. Eodem iure inſtillato grauitatem



APIVM
Epffich.

A uitatem aurium. Semine urinã ciet, menstrua ac secundos partus. Et si foueantur semine decocto sugillata reddit colori, cum oui albo illitum. Aut ex aqua coctum potumq; renibus medetur. In frigida tritum oris ulceribus. Semen cum uino, uel radix cum ueteri uino uesicæ calculos frangit. Semen datur ex tribus cyathis ex uino albo.

EX SYMEONE SETHI.

Vrinam cit, obstructiones tollit, non inflat, magis uerò flatus discutit, & menses ducit. Difficulter autem concoquitur, atq; ob eam causam oportet ipsum in medio ciborũ sumi. Paululum quid uentrem sistit. Proprietate uerò quadam comitiales lædit, & oportet hos omnino abstinere. Sæpe enim quidam qui ferè ex hoc morbo conualuere, parati autem eum incidere, ex eius usu iterum comitiales facti sunt. Offendit etiam testes. Semen autem quàm folia ualidius & efficacius, & eo radix. Prodest ad singultus à crassis excrementis profectos. Abstergit renes & uesicã. Obstructiones in uenis & arterijs factas aperit. Semen præsumptũ, ebrietatem arcet. Confert etiam ad bonum * corporis odorem, multiq; crebriore huius usu grauem * corporis odorem abegerunt. Mulieres ad rem uenereram promptiores facit. Si in huius decocto calculosi desidant, calculos, ut ferunt, eijcit, & difficultatẽ urinæ sanat, & renes curat. Lactantes mulieres oportet ab eius usu abstinere: minuit enim lac. * al. oris * oris

S. BARBARAE HERBA.
CAP. CCLXXXIIII.

NOMINA.



B EQVE huius herbæ aliud nomen, quàm quo uulgò appellatur, afferre potuimus. Superstitione enim quadam ducti prioris temporis herbarij, diuæ Barbaræ herbam nominarunt. Nec nos aliud nomen utcunque inuestigantes ex herbariæ rei peritis extorquere potuimus. Germanis S. Barbara kraut uocatur. S. Barbaræ herba cur dicta.

FORMA.

Caulem habet rotundũ, solidum, striatum, folia Erucæ modo laciniata, flores luteos, siliquas teretes, semine refertos, radicem ex obliquo prodeuntẽ, & oblongam.

LOCVS.

Passim in campestribus nascitur.

TEMPVS.

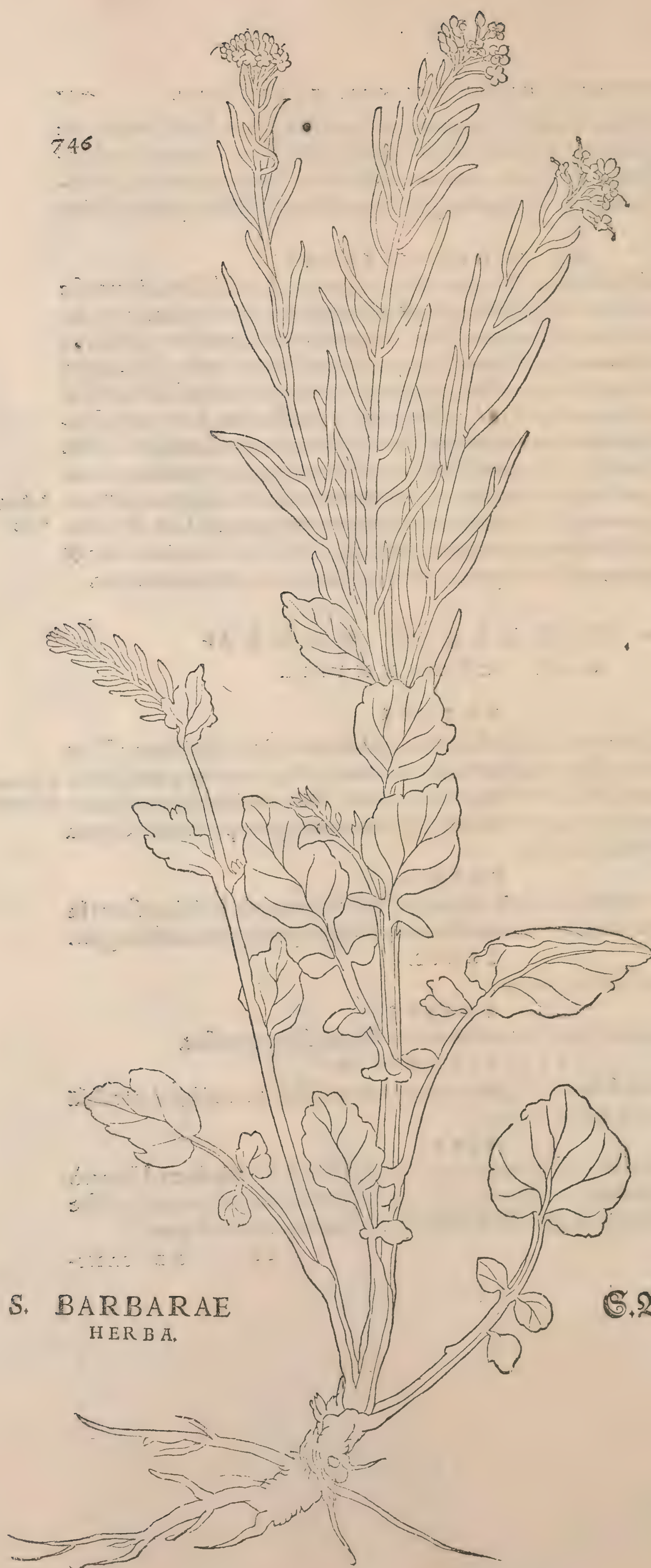
Maio & Iunio mensibus floret, ac subinde in siliquis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Gustanti primum subacris esse, dein parum etiam adstringere uidetur, ut calidã & siccam esse nemo dubitare debeat.

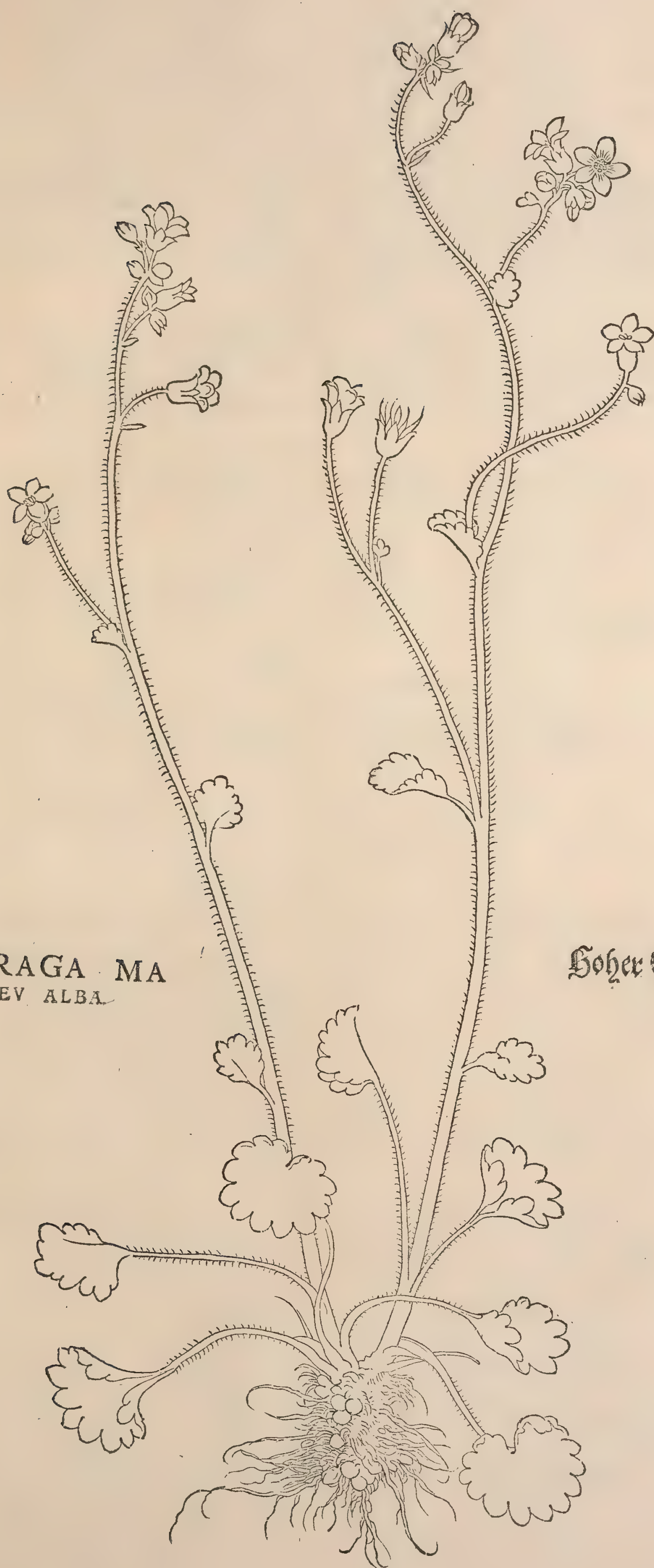
VIRES.

Vulnerariam herbam esse & temperamentũ eius & experientia docet. His uerò potissimũ ulceribus medetur quæ impura sunt, & in quibus caro supercrescens fuerit: nam quia ualenter siccat, ideo sordes extergere, & carnes minuere potest.



S. BARBARAE HERBA.

S. Barbara kraut.



SAXIFRAGA MAIOR SEV ALBA

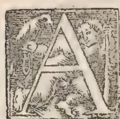
Hoher Steinbrech.

DE SAXIFRAGA MAIORE.

G

CAP. CCLXXXV.

NOMINA.



N ueteribus Græcis & Latinis herba hæc cognita fuerit, nondum mihi constare ingenuè fateor. Vulgus herbariorũ & officinę Saxifragã maiorem, & albam, quod scilicet mirificam in cõminuendis frangendisq; calculis uim, ac flores albos habeat, hodie uocant. Germani hohen Steinbrech/uel weissen Steinbrech appellant.

FORMA.

Caulem habet lanuginosum, subrubicundũ, folia exigua, rotunda, in extremitatibus incisa, flores candidos, radicem exilem, cui granula Coriandri seminis quantitatem referentia adhærent, partim alba, partim rubea, quibus officinæ pro semine eius utuntur.

LOCUS.

In pratis & montibus, potissimum siccis, prouenit.

TEMPUS.

Maio mense floret, dein statim euanescit.

TEMPERAMENTUM.

Quum flores, folia & radix gustanti amara sint, calidam & siccam in ordine tertio esse uerisimile existit.

VIRES.

Vrinã mouet, calculos frangit & conterit. Stranguriæ itaque confert: abstergit enim expurgatq;, & quæ in uenis est crassitiem, sicut omnia alia quæ amara sunt, incîdit. Menses quoque cit, crassaq; ac glutinosa ex thorace educit.

D

DE SAXIFRAGA LUTEA.

CAP. CCLXXXVI.

NOMINA.



NOMEN hoc in pręsentia fingere adlubuit, cum scilicet aliud quo herbam hanc appellaremus non occurreret, ut hac ratione à priori discerni posset. Saxifragã autem uocare placuit, quod nimirũ calculos frangat. Ad quod sanè nomẽ alludentes Germani Steinklee nominant, quod idem ualet, ac si Trifolium frangens lapidem dicerent. Alio nomine gulden oder geeler klee/&, quod sententiam nostram confirmat, Steinbrechen/à cõminuendo lapide appellant. Luteã uerò diximus à luteis floribus, uolentes eam ab alba discriminare Saxifraga. Cõmodissimè itaq; germanicè geeler Steinbrech uocabitur. Perperàm ea officinæ nõnullæ pro Meliloto usurpant, ut suo etiam loco indicauimus.

Saxifraga cur dicta.

Officinarum error.

FORMA.

Caulem cubiti ferè altitudine obtinet, folia fœnogræco similia, in quouis pediculo tria: floribus pisi, multò tamen minoribus, luteis, odoratis, deorsum nutantibus, semine per ramulos diffuso rotundo, radice subcandida.

LOCUS.

Passim in aruis & segetibus prouenit.

TEMPUS.

Floret tota æstate, potissimũ autem Iulio mense, in quo semen etiam producit.

TEMPERAMENTUM.

Calidam & siccam esse gustus abundè docet: amara enim & subacris existit.

VIRES.

Abstergit, expurgat, & quę in uenis est crassitiẽ incîdit, atqueadeo obstructiones iecinoris



SAXIFRAGA
LVTEA.

Grosser Steinklee.

C iecinoris & lienis tollit. Vrinã mouet, menses cit, lapidem frangit, & quæ in thorace sunt glutinosa extenuat & educit. Rectè itaq; recentiores in obstructionibus renum & uesicæ, earundemq; partiũ calculis hac herba utendum esse docent. Succus etiam eius herbæ ac florum eiusdem ad caliginẽ oculorum instillatus confert.

DE SISARO. CAP. CCLXXXVII.

NOMINA.

Siser. Serullum pro Siserculum.



ΣΙΣΑΡΟΝ Græcis, Siser Latinis, uulgo Pastinaca, quod ei congener sit, appellatur. Sunt qui extritis priorib. literis diminutrice forma Serullũ, aut Seruillam, aut Cheruillã, pro Siserculo nominent. Germani ad corruptam hanc appellationẽ respicientes, Gerlin & Geirlin uocant.

GENERA.

Duo sunt Sisari, Plinio lib. xx. cap. v. autore, genera. Vnum satiuũ, quod iterum duûm est generum: unum enim magnum dicitur, Germanis groß zam Moren. Alterũ uerò minus, quod ijdem priuatim Geirlin/weiß Morelen/klein zam Moren/uel Morchelen nominant. Alterum erraticum, quod wild Moren appellant. Officinis nonnullis Baucias dicitur. (Baucias.)

FORMA.

Sisaron satiuum. Sisaron satiuũ caulem habet angulosum, folia oblonga, & in extremitatibus incisa, flores magnũ luteos, minus uerò candidos, semen latum & foliaceũ, radices intus candidas, iucundi gustus, esuiq; gratissimas. Erraticum. Erraticũ caule est bicubitali, folijs Pimpinellæ, sed maioribus, flore luteo & umbella Anethi, semine lato & rotundo, ut satiuum, radice tenui ac longa.

LOCVS.

D Copiose in Germania nostra prouenit: gaudet enim frigidis locis. Satiuum quidem in hortis, erraticũ uerò passim in incultis, uberius autem in apricis pratis.

TEMPVS.

Vtrunq; æstate floret, atque subinde semen prodúcit.

TEMPERAMENTVM.

Sisaron Paulus in tertio ordine, Galenus autem rectius in secundo calidum esse statuit. Satiuum autem siccum quidem simul in primo ordine, quandoquidẽ Venerem stimulat: erraticum uerò, quoniam adiectam habet amaritudinẽ quandã cum leuicula adstrictione, siccius existit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Suauis ori elixa Sisari radix, stomacho utilis, urinã cit, & appetentiã excitat.

EX GALENO.

Sisari radix cocta, stomacho grata est, & urinam mouet.

EX PAVLO.

Sisari radix cocta, stomacho utilis est, & urinæ ciendæ. Semen tenue est & discussorium, ualidumq;: idcirco ijs quos singultus & tormina male habent, cum uino exhibetur.

EX PLINIO.

Siser erraticum satiuo simile est & effectu. Stomachũ excitat, fastidium discutit. Ex aceto laserpitiato sumptum, aut ex pipere & mulso, uel ex garo, urinam ciet, ut Opion credit, & Venerem. In eadem sententia est Diocles. Præterea cordi conuenire conualescentiũ, aut post multas uomitiones perquam utile. Heraclides contra argentum uiuum dedit, & Veneri subinde offensanti, ægrisq; se recolligentibus. Satiui priuatim succus cum lacte caprino potus, sistit aluum.

DE SYCE.



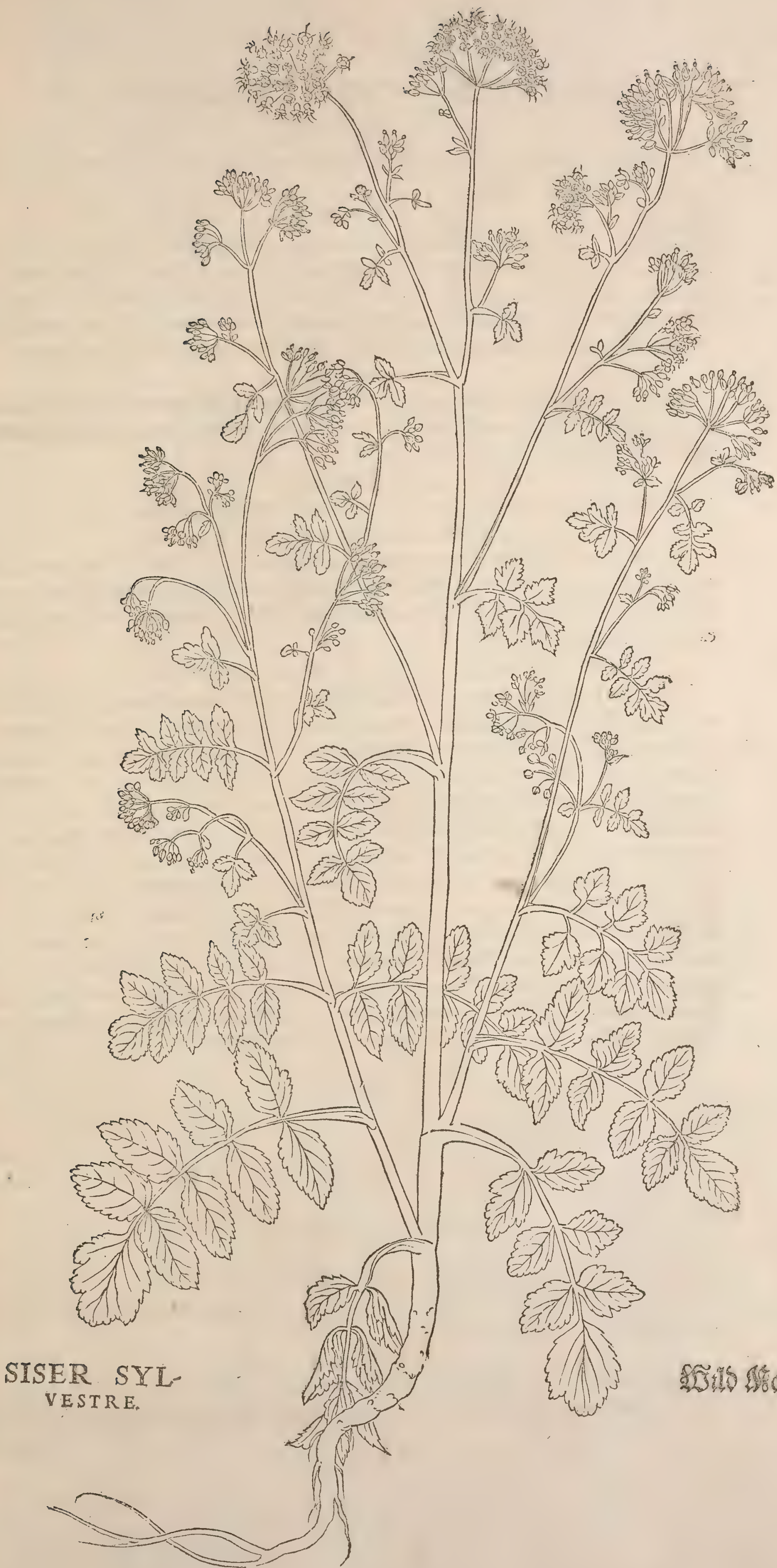
SISARVM SATIVVM
MAGNVM.

Groß zam Moren.



SISER
SATIVVM.

Gerlein.



SISER SYLVESTRE.

Wild Moten.

C

NOMINA.

Ficus. ΥΚΗ ἥμερος Græcis, Ficus satiua Latinis & officinis, Germanis Feigenbaum dicitur.

FORMA.

Ficus satiua arbor est non magnopere procera, quanquã amplissimæ quædam inueniantur, uel pyris ęmula magnitudine, caudice breui, cortice leui, medulla carnosa, folio perquam magno umbrosoq́, profundè admodũ laciniato, sine flore, pomo quod supra folij pediculũ nascitur, tubinato, molli, intus granoso, succo cum maturescit lacteo, postea melleo: radicibus multis, obliquis ac longis.

LOCVS.

Iam in plerisq́ Germaniæ nostræ hortis plantatur, at in paucissimis fructus maturos producit. Calidiora & aprica loca amat: arbor enim omniũ ferè tenerrima & delicatissima, gelicidia & glacies horret.

TEMPVS.

Germinat sub Arcturum post uer, aut paulò ante solstitium.

TEMPERAMENTVM.

Ficus arbor calidæ temperaturæ est, tenuiumq́ partiũ, ceu indicant tum liquor eius, tum foliorum succus. Valenter enim eorum uterq́ calidus est. Ficus quoque recentes & aridæ primo ordine completo calefaciunt, aut secundo incipiente: desiccant uerò in medio primi.

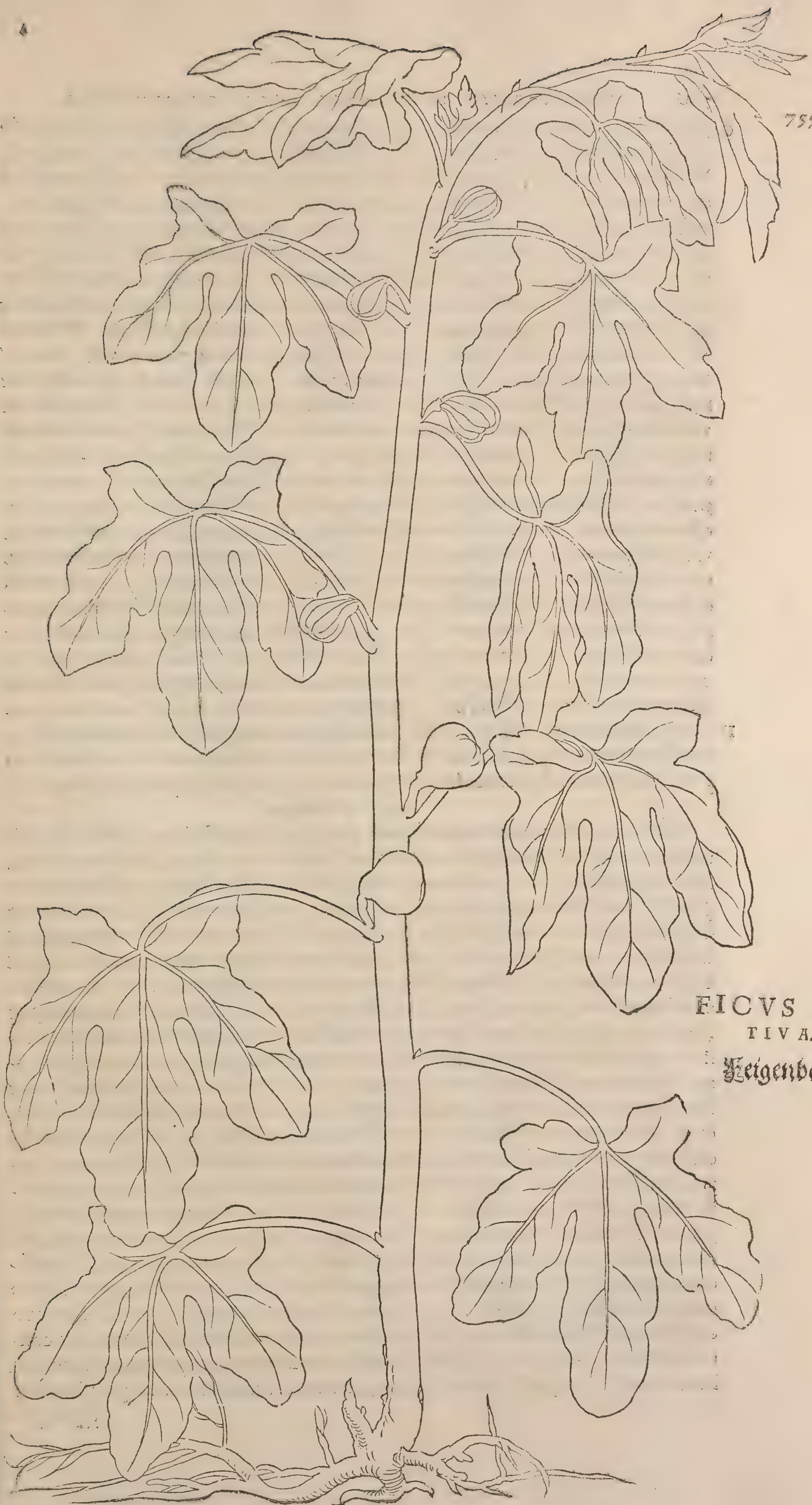
VIRES. EX DIOSCORIDE.

Fici maturę, teneræ recentésue stomacho noxiæ. Aluum soluunt, sed facilè ab eis contracta fluxio sistitur. Exanthemata & sudores prouocant. Sitim sedant, calorẽ

D restinguunt. Siccæ nutriunt, calefaciunt, sitim magis afferunt, bonam faciunt aluum. Fluxionibus tamen stomachi & uentris inutiles: arteriæ uerò, uesicæ & renibus utiles. Amicæ etiam ijs quos longa ualetudo decolorauit, asthmaticis, comitiali morbo laborantibus & hydropicis. Decoctæ cum Hyssopo & potæ, quæ in thorace sunt purgant. Veteri tussi, & diuturnis pulmonis affectibus prosunt. Aluum molliunt, tusæ cum nitro & croco manducatæ. Decoctũ earum arteriæ & tonsillarum inflammationibus gargarizatu confert. Cum hordeacea farina cataplasmati miscetur, & in muliebria fomenta cum fœnogræco, aut ptisana. Cum Ruta decoctæ, in torminibus infundunt. Coctæ, tritæ illitæq́, duritias discutiunt, parotidas ac furunculos emolliunt. Panos maturant, maximè iride, nitro, aut calce addita. Crudæ cum antedictis tusæ, eadem efficiunt. Cum malicorio, pterygia purgant. Cum atramento sutorio difficiles curatu & maleficas tibiarum fluxiones sanant. Quin cum uino decoctę, addito absinthio & hordeacea farina, hydropicis illitæ auxiliantur. Crematæ & cerato cõmixtæ, perniones sanant. Crudæ & tritæ sinapi humido exceptæ, ac auribus impositæ, sonitus & prurigines curant. Succus tam syluestris quàm satiuę Fici, coaguli modo lac coagulat, concretumq́ ut acetum dissoluit. Exulcerat corpora, ac uenarum ora aperit. Soluit aluum. Vterum laxat, cum Amygdala trita potus. Menstrua ciet cum luteo oui appositus, aut tyrrhenica cera. Podagricorũ cataplasmatis cum farina fœnigræci & aceto utilis. Lepras, lichenas, discolorem à sole cutem, alphos, scabies, achoras, cum polenta expurgat. Instillatum plagæ percussis à scorpionibus, uenenatorũ ictibus, & rabiosi canis morsibus auxiliatur. Dentium doloribus lana exceptus prodest, & cauis eorum inditus. Myrmeciam tollit cum adipe circunlita in ambitu carne.

EX GALENO.

Fici arboris liquor, & succus foliorũ eius non mordicat tantũ, aut abstergetuehementer, sed & ulcerat, & ora uasorũ reserat, & myrmecias eijcit. Verum & purgare potest.



FICVS SATIVA.

Feigenbaum.

C potest. Ficus aridæ tumores duros concoquunt, eosq́ statim discutiunt. Atq́ ipsæ per se illitæ eiusmodi uim obtinent. Sed & decoctũ earum eiusdem utiq́ naturę est. Verum ubi magis cõcoquere consiliũ est, miscenda est farina triticea: ubi uerò plus digerere, hordeacea. Panis horum in medio est. In præsentiarũ hæc de caricis nouisse sufficiat. Scire uerò oportet, quod quæ pinguiores sunt, magis possunt concoquere: quæ uerò gustu acriores, magis tum extergere, tum discutere. Cæterũ quod ex ijs plurimũ in aqua coctis efficitur, simile est melli non solum consistentia, sed & facultate. Porrò Ficus uirides comesæ propter admistam humiditatẽ facultatis sunt imbecillioris: subducunt tamen aluum utræq́ tum humidæ tum siccæ. Præterea Ficus cõmeabiles sunt, & facilè in totum corpus peruadunt, penetrantq́. Nam & abstergendi ui pollent haud obscura: cuius gratia cõmansæ, è calculosis renibus arenularũ uim propellunt. Caricę licet multiplici utilitate cõmendentur, si quis tamen crebrò largiterq́ esitauerit, sentiet non esse innoxias. Non admodũ enim probum sanguinẽ gignunt, quapropter pediculorũ quoq́ agmen eas comitatur. Incidendi extenuandiq́ uim habent, quo nomine aluum stimulant ad excretionẽ, renesq́ expurgant. Iecori autem lieniq́ inflammatione obsesis officiunt, uelut Ficus quoq́, cõmuni ratione omniũ dulcium epularũ, non peculiari quadam eximia facultate. Obstructis autẽ illis, aut scirrho tentatis, ipsæ ex sese proprijs uiribus nihil prosunt, nec obsunt: sed incidentibus, extenuantibus, & abstergentibus iunctæ, non mediocriter auxiliantur: ideoq́ medici nonnulli in dictis lienis iecorisq́ affectibus eas longè ante cibum cum thymo, aut pipere, aut zingibere, aut pulegio, aut satureia, aut calamentha, aut origano, aut hyssopo dare soliti sunt. Ad eundẽ modum cum alio quouis acrem qualitatem, aut omnino incidendi extenuandiq́ uim gerente caricas assumere, nõ solum ita affectis, sed sanis quoq́ ex usu fuerit. Siquidẽ iecoris meatus,
D per quos fertur alimentũ, patentes apertosq́ seruari non solis laborantibus, sed bene ualentibus etiam tutissimũ est. Proinde hoc pacto Ficus extenuante sale, aceto garoq́ condîtas uulgò comedunt, experimento id utile esse cõpertum habentes.

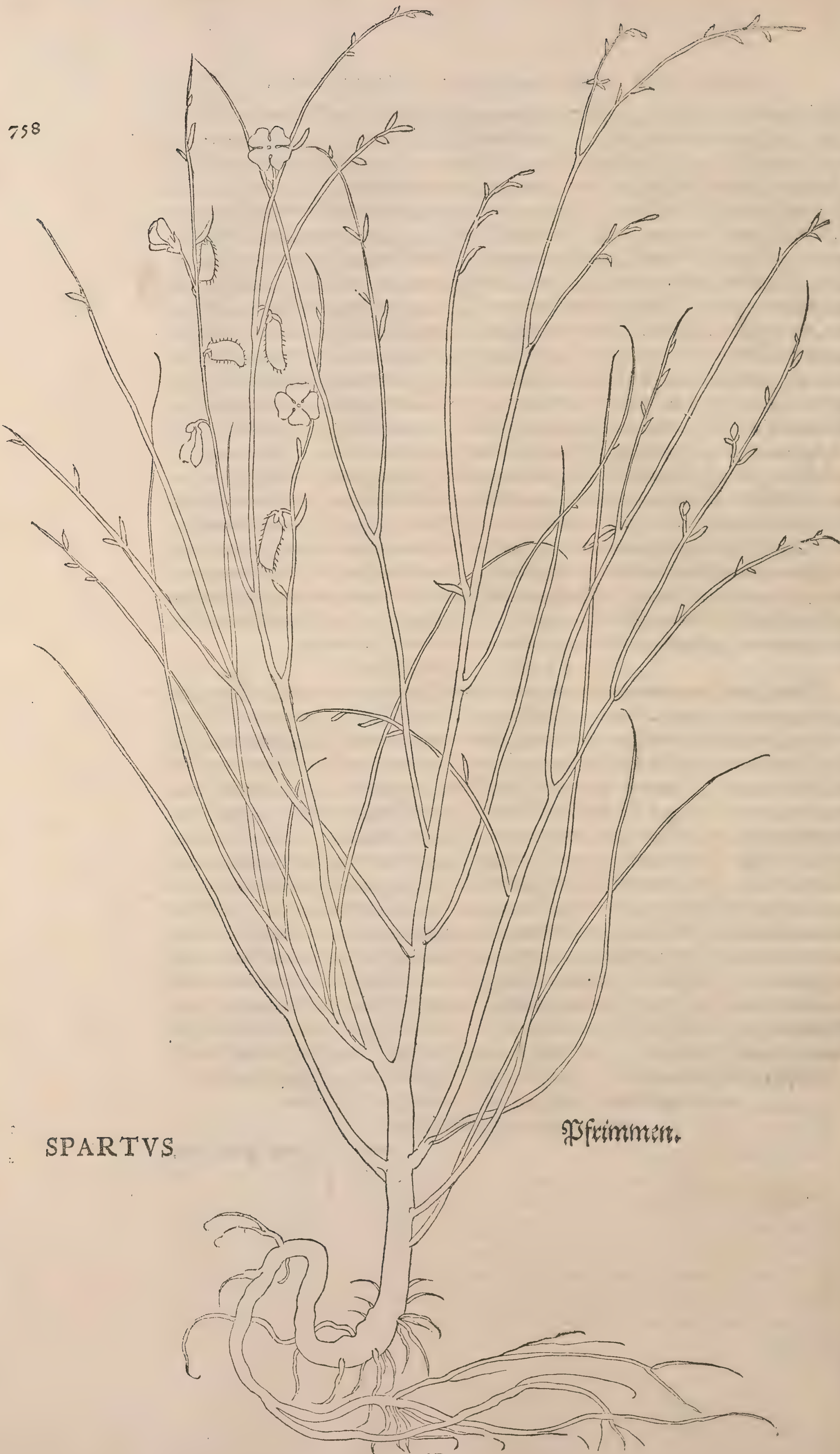
EX PLINIO.

Fici succus lacteus, aceti naturã habet: itaq́ coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatẽ pomi, & in umbra siccat̃ ad aperienda ulcera, cienda menstrua, appositus cum luteo oui, aut potus cum amylo. Podagris illinitur cum farina fœnigræci & aceto. Pilos quoq́ detrahit, palpebrarumq́ scabiẽ emendat. Item lichenas & psoras. Aluum soluit. Lactis ficulni natura aduersatur crabronũ, uesparumq́, & similium uenenis, priuatim scorpionũ. Idem cum axungia uerrucas tollit. Folia & quæ non maturuere Fici strumis illinuntur, omnibusq́ quę emollienda sunt discutiendáue. Præstant hæc & per se folia. Et alij usus eorũ, tanquam in fricando liene & alopecijs, & quæcunq́ exulcerari opus sit, & aduersus canis morsus. Ramorũ teneri cauliculi cuti imponunt̃. Iidem cũ melle ulceribus quæ ceria uocantur, illinuntur. Extrahunt infracta ossa cum Papaueris folijs syluestris. Canum rabiosorũ morsus, folio trito ex aceto restringunt. E nigra Ficu candidi cauliculi illinuntur furunculis, muris aranei morsibus cum cera. Cinis earum è folijs, gangrænis, consumendisq́ quæ excrescunt. Fici maturæ urinã ciunt, aluum soluunt, sudorẽ mouent, papulasq́. Ob id autumno insalubres, quoniã sudantia huius cibi opera corpora refrigescunt. Nec stomacho utiles, sed ad breue tempus. Nec uoci contrariæ intelliguntur. Nouissimæ salubriores quàm primæ. Medicatæ uerò nonnunquã iuuenum uires augent. Senibus meliorem ualetudinẽ faciunt, minusq́ rugarũ. Sitim sedant, calorem refrigerant: ob id non negandæ in febribus constrictis, quas stegnas uocãt. Siccæ Fici stomachũ lædunt, gutturi & faucibus magnificè utiles. Natura ijs excalfaciendi. Sitim afferunt. Aluũ molliunt, rheumatismis eius & stomacho contrariæ. Vesicæ semper utiles, & anhelatoribus, ac suspiriosis. Item iecinorũ, renum, lienum uitijs. Corpus & uires adiuuant, ob id antè athletæ hoc cibo pascebantur.

A Pythagoras exercitator, primus ad carnes eos transtulit. Recolligentibus se à longa ualetudine utilissimæ. Item comitialibus & hydropicis, omnibusq; quæ maturanda aut discutienda sunt, imponuntur. Efficacius calce aut nitro admixto. At coctæ cum hyssopo pectus purgant, pituitam, tussim ueterem. Cum uino autem ad sedem, & tumorẽ maxillarum, & furunculos, panos, parotidas, decoctæ illinuntur. Vtiles & decocto earum fouere fœminas. Decoctæ quoq; eædem cum fœnograeco utiles sunt pleuriticis & peripneumonicis. Cum Ruta coctæ, torminibus prosunt. Tibiarũ ulceribus cum æris flore. Pterygijs cum punico mâlo. Ambustis, pernionibus cum cera. Hydropicis coctæ in uino, & cum absinthio & farina hordeacea, nitro addito. Aluum sistunt manducatæ. Scorpionũ ictibus cum sale tritæ illinuntur. Carbunculos extrahunt in uino coctæ & impositæ. Carcinomati, si sine ulcere est, quampinguissimã Ficum imponi, penè singulare remediũ est: item phagedænę. Cinis non ex alia arbore aciem purgat acrior, conglutinat, replet, adstringit. Bibitur & ad discutiendũ sanguinem concretũ. Item percussis, præcipitatis, cõuulsis, ruptis, cyathis singulis aquæ & olei. Datur tetanicis & spasticis. Item potus uel infusus cœliacis, dysentericis. Et si quis eo cum oleo perungať, excalfacit. Item cum cera & rosaceo subactus, ambustis cicatricẽ tenuissimã obducit. Lusciosos ex oleo illitus emendat, dentiumq; uitia, crebro fricatu. Produnt etiam, si quis inclinata arbore, supino ore aliquem nodum eius morsu abstulerit nullo uidente, atq; in aluta illigatum licio è collo suspenderit, strumas & parotidas discuti. Cortex tritus cum oleo, uentris ulcera sanat. Crudæ grossi uerrucas & thymos nitro farinaq; additis tollunt, spodijq; uicem exhibet fruticum à radice exeuntiũ cinis. Bis tostus adiecto psimmythio digeritur in pastillos, ad ulcera oculorum & scabritiam.

EX SYMEONE SETHI.

B Ficus admodũ nutriunt, non tamen adstrictam & robustam carnem efficiunt, ut panis ac caro, sed laxam. Ventrem flatibus implent, nisi probè coquantur. Minus uerò quàm cætera opora sunt mali succi, & uentrem proritant, & facilè exeunt. Effatu dignã extergendi facultatẽ obtinent: proinde arenosa multa si edantur nephreticis excernuntur. Maturæ Ficus nihil ferè obsunt, proximeq; ad caricas accedunt, quæ multa utilia habent. Malum hoc illis inest, quod sanguinem non admodũ bonum gignunt, unde & pediculi procreantur. Oportet autem post usum Ficuum, alimentum quod extenuet, ingerere. Ad hæc Fici pulmonem & thoracem iuuant. Aiunt insuper cõtra uenena facultatẽ habere, si quis singulis diebus ieiunus ijs utatur. Caricæ pectus iuuant, & tusses. Vrinam ciunt, satisq; nutriunt, corporis etiam bonam habitudinẽ efficiunt. Ante cibum sumptę, uentrem irritant, sed nisi celerius uentrem pertranseant, non bonum sanguinẽ gignunt. Quapropter si ad satietatem usque eduntur, scabiem & pruritum excitant. Cibus autem bonus est, & aduersus uenena remedium, si cum nucibus aut amygdalis comedantur. Renes expurgant, & iecoris, lienisq; obstructiones auferunt, uerum calefaciunt, & sitim inferunt, & flauam in calidioribus temperamentis bilem procreant. Impositæ parotidibus & reliquis abscessibus, emolliunt & concoquunt, potissimum in ijs quibus sunt carnes molliores. Podagricis cum fœnogræco & aceto impositæ, non parum iuuant.


SPARTVS
Pfrimmen.

A

NOMINA.



ΣΠΑΡΤΟΝ, ἡ σπαρτίον Græcis, Spartum Romanis uocatur. Officinis incognitum. Germanis Pfrimmen appellari potest. Sparton uerò dixerunt, quod funiculi ac uinculi usum in alligandis uitibus præbeat. *Spartum unde dictum.*

FORMA.

Frutex est uirgas longas proferens, sine folijs, ualidas, difficulter fragiles, quibus uites ligant. Siliquas phaselorum modo fert, & in ijs semina lentis formam habentia. Florem luteum, ueluti Leucoion.

LOCVS.

Aridum solum amat, estq; ueluti terræ iuncus.

TEMPVS.

Floret circa Idus Iunias, ac subinde siliquas producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum esse, & gustus & uires indicant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sparti semen & flores in aqua mulsa pota quinq; oboloru pondere, per superna cum intensione ueluti Elleborus citra periculu purgat. Semen per inferna purgat. Quinetiam maceratis in aqua uirgis eius, deinceps uerò tusis & expresis, si succus cyathi unius mensura ieiunis bibatur, ischiadicis & angina laborantibus auxiliatur. Quidam etiam muria, aut marina macerantes, ischiadicis clysterem infundunt. Strigmenta autem cruenta elicit.

EX GALENO.

Sparti, quo & uites apud nos alligant, tum semen, tum uirgarum succus, nòn instrenuè trahentis est facultatis.

B

EX PAVLO.

Sparti, quo uites ligant, & semen & flos cum mulsa pondere quinque obolorum pota, per superiora purgant ueratri modo sine periculo. Semen per inferiora quoque purgat. Virgæ ipsius ad coxendicum dolores proficiunt.

EX SYMEONE SETHI.

Sparti, quo uites ligantur, semen & flores cum aqua mulsa si bibantur pondo obolorum quinque, per superna purgant, ut Elleborus albus, sine periculo. Semen autem per inferna purgat. Virgæ uerò ischiadicis prosunt.

DE SMYRNIO. CAP. CCXC.

NOMINA.



ΣΜΥΡΝΙΟΝ Græcis, Smyrnion Latinis, officinis Leuisticu, Germanis Liebstöckel dicitur. Smyrnion dictu, quod huic idem sit odor qui Myrrhæ. Errant qui Leuisticum hodie nominatã herbam, eam esse putant quæ Dioscoridi Ligusticum appellatur. Neq; enim caulem geniculatum, neque etiam folia Meliloto similia profert. Tolerabilior est sententia eorum qui arbitrantur secundam esse Dauci speciem. *Smyrnion cur dictum. Leuisticum non est Ligusticum.*

FORMA.

Caulem habet Apio similẽ, adnascentias obtinentẽ multas. Folia latiora Apio, ad terram confracta, subpinguia, robusta, cum acrimonia odorata, medicataq;, & colore sublutea. Vmbellã supra caulem Anetho similem. Semen rotundũ, nigrum, sapore acre. Radicẽ acrem, odoratã, teneram, succosam, fauces mordentẽ, foris nigram, intus pallidam, aut subalbidã. Cæterũ si quis singulas has notas uelit expendere, facilè perpendet Smyrniũ eam esse herbam quam hodie Leuisticũ nominant. Siquidẽ ea ut Apiũ caulem profert concauũ, ac stolones multos. Folia quoq; Apij, *Smyrnium esse Leuisticum.*



SMYRNIVM
Liebstöckel.

A at latiora, ad terram confracta, subpinguia, firma, cum quadã acrimonia odorata, odore tamen medicato, colore in luteum languido: muscariũ in capitibus caulium Anetho simile: semen rotundũ, nigrum, acri sapore: radicem odoratã, acrem, gustu fauces mordentem, succosam, mollem, foris atram, intus subalbidam, aut pallidam. His accedit quod Leuisticũ forma & odore Apio ualde simile est, ita ut nonnulli hac ratione moti putauerint esse Apij speciem quandã: ut congenerẽ esse herbam, quemadmodũ testatur Galenus, nemini dubiũ esse debeat. Vnde iterum liquidò colligi potest esse Smyrnion, quòd certè statim ab Apio Dioscorides, tanquã similem congeneremq́ herbam, idipsum describat. Conueniunt etiam utrarunque herbarum facultates, ut paulò pòst monebimus. Item Dioscorides scribit Pæoniam fœminã folia Smyrnij habere. Quid uerò folijs Pæoniæ fœminæ, quàm folia Leuistici hodie nominati magis simile: ut nemo dubitare debeat subinde Smyrnion esse Leuisticum.

Leuisticũ forma et odore Apio simile.

LOCVS.

Nascitur hodie passim in hortis. Humida autem loca amat.

TEMPVS.

Floret æstiuo tempore.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi facultatem habent radix, herba & semen. Olerũ modo comeduntur folia muria macerata, aluumq́ sistunt. Radix serpentiũ morsibus pota succurrit. Tusses & orthopnœas mitigat. Vrinæ difficultati medetur. Illita recentia œdemata, phlegmonas, & duritias discutit. Vulnera ad cicatricem perducit. Feruefacta
B & subdita, abortus facit. Semen eius lienis, renum & uesicæ uitijs prodest. Menses & secundas pellit. Cõmodè datur ischiadicis cum uino. Inflationes stomachi lenit. Sudores & ructus ciet. Potũ peculiariter hydropicis, & febriũ circuitibus prodest.

EX GALENO.

Smyrnion est eiusdem generis cum Apio & Petroselino: fueritq́ Apio quidem ualidius, Petroselino autem imbecillius. Menses itaque & urinas mouet. Cilices in Amano monte natum Petroselinũ uocant. Est quidem & ipsum Smyrnion, minus uerò Petroselino & Smyrnio acre est. Proinde & ulceribus imponi potest, quia uidelicet sine molestia desiccat. Sed & digerere quæ indurata sunt, ualet. Reliqua facultas eius Apio & Petroselino similis est. Quocirca & semine utimur ad menses, urinas & asthmata. Hæc Galenus. Ex ijs Galeni uerbis liquidò apparet duplex esse Smyrnion, unum quod alio nomine Hipposelinon, de quo suo diximus loco, dicitur: alterum autem quod in Amano nascitur monte, de quo hic nobis sermo est.

EX PLINIO.

Vrinã & menses ciunt folia & radix. Aluum sistit semen. Radix suppurationes recentes, & collectiones discutit: item duritias illita. Prodest contra phalangia, ac serpentes, admixto cachry aut polline, aut apiastro in uino pota, sed particulatim, quoniam uniuersa uomitiones mouet, qua de causa nonnunquã cum ruta datur. Partus adiuuat, & secundas pellit. Medetur tussi & orthopnϾ radix uel semen. Item thoracis, lienis, renum & uesicæ uitijs. Radix autem ruptis, conuulsis auxiliatur. Sudores ciet & ructus, ideo inflationem stomachi discutit. Vulnera ad cicatricem perducit. Datur ischiadicis in uino cum crethmo. Exprimitur succus radicis, utilis fœminis, thoracis & præcordiorũ desiderijs: calefacit enim, concoquit, & purgat. Semen peculiariter hydropicis datur potu, quibus & succus illinitur. Concoctiones facit. Sapore simillima piperi, ideo ad obsonia utuntur cum mulso, oleo & garo, maximè in elixis carnibus.

C APPENDIX.

Confer cum iam dictis facultatibus eas quas Leuistico recentiores tribuunt, & comperies prorsus easdem esse. Tradunt enim eius semẽ mouere menses & urinas, inflationes tollere, serpentiũ morsibus mederi, calculos confringere, sudores ciere, uulnera conglutinare, lienisq́ obstructiones auferre: adeò ut hinc iterum constet, Leuisticum à Smyrnio non esse, saltem uiribus, diuersum.

DE SILPHIO. CAP. CCXCI.

NOMINA.



ΙΛΦΙΟΝ Græcis, Laser, & Laserpitium Latinis dicitur. Vulgò & officinis corrupta uoce, deflexa tamen quadam à Laserpitio pristini nominis umbra, Osteritiũ uocatur. Primùm siquidẽ, ut dictum est, Laserpitium, dein deprauata nomenclatura, Osteritiũ, postremo Ostritium cœpit appellari. Qui sanè lapsus facilis admodum fuit. Abiecta nanq́ prima litera, Asteritium, & dein a mutato in o, Osteritiũ, ac postremo magis concise Ostritium nominare imperiti cœperũt. Veteribus Germanis hauddubie Laserwurtz dicta est hæc herba, quam quidem uocem, utpote semilatinã, posteri non rectè intelligentes, in Meysterwurtz mutarunt. Qua quidem appellatione adhuc hodie omnes utuntur Germani.

Ostritium cur dictum.

FORMA.

Caulem ferulæ similem habet, folia uerò Apij, aurei coloris, semen latum, foliaceum, radicem quæ corticem nigrum obtinet, à qua liquor etiam modicè rubens, translucidus, myrrhamq́ redolens, ac odoratus destillat. Ex qua quidẽ descriptione luce clarius constat, herbã hanc cuius picturã damus, esse Laserpitiũ, saltem germanicũ. Caulis enim ei fœniculaceus, seu ferulæ, hoc est, geniculatus, folia Apij in auri colorẽ languescentia, semen foliaceũ & latum, nempe quod figura exile foliolũ exprimit: radix crassa & multa, foris nigricans, intus candida, miraq́ flagrans iucunditate, quę si uulneratur, liquor profluit lentus, ac modicè rufus, suauissimumq́ spirans odorem, & linguam sua acrimonia uellicans, ut sanè nulla sit prorsus nota quæ reclamare uideatur. His accedit quod facultates Ostritij nominati à Laserpitij uiribus non discrepant, quemadmodum ex sequentibus patebit.

D *Laserpitium germanicum.*

LOCVS.

Nascitur in Syria, Armenia, Media & Aphrica. Quod ex Armenia & Aphrica affertur suauissimum odorem habet, præsertim Cyrenaicum, unde & ὀπὸς, id est, succus Cyrenaicus appellatur. Nec hoc Laserpitium aliud est quàm concretus ille succus, quem officinæ Belzuinum, uel Ben Iuinum uocant. Quod uerò ex Media & Syria affertur, Dioscoride teste, uirosum odorem obtinet, ac putrilaginẽ resipit, ideoq́ uidetur esse id quod hodie officinę passim Asam fœtidam nominant. Quod etiam hinc colligi potest, quod in hodiernum usque diem ex Syria Alexandrina, & hinc Venetias deportatur. Nostrum in montosis locis prouenit, ac in omnibus ferè hortis nunc plantatur.

Succus Cyrenaicus. Belzuinum est Laserpitium. Asa fœtida.

TEMPVS.

Iunio mense flores admodum exiguos ac candidos, instar Anisi, profert, atque subinde semen latum.

TEMPERAMENTVM.

Silphij liquor calidissimus est. Verumenimuero & folia, & caulis, & radix sat strenuè excalfaciunt. Nostrum etiam Laserpitiũ in uniuersum calidius atq́ acrius est pipere ipso, adeoq́ calefacit & exiccat in tertio ordine. Radix autem & semen, folia & caulem superant, ut in eo etiam efficacissimus omnium aliarum partium sit liquor, secundo loco folia, postremo caulis.


LASERPITIVM
GERMANICVM.
Meysterwurtz.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Laserpitĳ liquor acris est, inflat. Inunctus cum uino, pipere & aceto, alopecias sanat. Oculorũ aciem exacuit. Incipientes suffusiones cum melle inunctus dissipat. Cauernis dentium in eorundem dolore inditur, aut cum thure in linteo circunponitur, aut colluitur eo os cum Hyssopo, & Ficis coctis in posca. His prodest, quos bestia in rabiẽ efferata momorderit, uulneribus impositum. Valet aduersus omnia animantia quæ uirus eiaculantur, uenenata tela, potus aut inunctus. Scorpionum plagis oleo dilutus circunlinitũ. Gangrænis † antea scarificatis immittitur. Carbunculisque cum ruta, nitro & melle, uel per se. Clauos, callosque prius circunscarificatos tollit, cerato, aut aridorũ Ficuum carne præmollitus. Recentes lichenas ex aceto sanat. Excrescentias carnis, polyposque, si aliquot diebus cũ atramento sutorio aut ærugine illinatur. Extuberantia cum forfice extrahit. Diuturnis asperæ arteriæ asperitatibus opitulatur. Vocem subitò exasperatã irraucescentémue, dilutus aqua & absorptus confestim restituit. Vuam cum melle inunctus reprimit. Angina laborantibus ex aqua mulsa utiliter gargarizatur. Coloris bonitatẽ ĳs qui eo uescunt auget. In sorbili ouo datus tussi auxiliatur, pleuriticisque in sorbitionib. Suffusis felle, & hydropicis cum aridis Ficis utiliter exhibetur. Cum pipere, thure & uino potus, rigores soluit. Neruorum distentione laborantibus, opisthotonicisque datur oboli pondere deuorandus. Hærentes gulæ hirudines, gargarizatũ cum aceto deĳcit. Ad lac intus in grumos concretũ. Comitialibus ex oxymelite sumptus succurrit. Menses ciet cum pipere & myrrha potus. Cœliacos in acino uuæ sumptus iuuat. Cum lixiuio potus, repentinis conuulsionibus & rupturis prodest. Ad potiones dissoluitur amaris amygdalis, aut ruta, aut calido pane. Foliorũ liquor eadem potest, sed multò minori efficacia. Cum oxymelite manditur ad expediendam asperam arteriam, præsertim amissam uocem. Vtuntur eo cum Lactucis, pro eruca comedentes.

† προκαταχαραχθέντων legendum.

D EX GALENO.

Omnes Silphĳ partes flatulentæ magis sunt essentiæ, ac proinde concoctu difficiles. Foris tamen impositæ corpori, efficaciores, & omnium potissimũ liquor, admodum trahentẽ facultatẽ obtinens. Attamẽ excrescentias imminuendi, & liquandi uim quandam propter iam dictam temperiẽ habent. Liquor Cyrenaicus quidẽ omnes & caliditate & tenuitate exuperat, ac proinde etiam omniũ maximè discutit.

EX PLINIO.

Folia Silphĳ ad expurgandas uuluas, pellendosque emortuos partus, decoquuntur in uino albo odorato, ut bibatur mensura acetabuli à balneis. Radix prodest arterĳs exasperatis, & collectionibus sanguinis illinitur. Sed & in cibis concoquitur ægrè. Inflationes facit & ructus. Vrinæ quoque noxia. Sugillatis cum uino & oleo amicissima, & cum cera strumis. Verrucæ sedis crebriore eius suffitu cadunt. Liquor eius per se algores excalfacit. Potum neruorum uitia extenuat. Fœminis datur in uino. Et lanis mollibus admouetur uuluæ ad menses ciendos. Pedum clauos circunscarificatos ferro, mixtus ceræ extrahit. Vrinam ciet ciceris magnitudine dilutus. Andreas spondet, copiosius sumptum nec inflationes facere, & concoctioni plurimum conferre senibus & fœminis. Item hyeme quàm æstate utilius, ueruntamen aquam bibentibus, cauendumque ne qua intus sit exulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempestiuè enim datus, cauterium obtinet: assuetis etiam utilius quàm expertibus. Ad extera corporum, indubitatas confessiones habet. Venena telorum & serpentiũ extinguit potus: ex aqua uulneribus his circunlinitũ. Scorpionum tantum plagis ex oleo. Vlceribus uerò non maturescentibus, cum farina hordeacea, uel fico sicca. Carbunculis cum ruta, uel cum melle, uel per se uisco superlitũ ut hæreat. Sic & ad canis morsus. Excrescentibus circa sedem, cum tegmine punici mâli ex aceto decoctus. Clauis pedũ, qui uulgò morticini appellantũ, nitro mixto, antè subactus. Carnes replet cũ uino & croco, aut pipere, aut

murium

A murium fimo & aceto. Perniones ex uino fouet, & ex oleo coctum imponitur: sic & callo. Clauis pedum superrasis præcipuè utilitatis. Contra aquas malas, pestilentes tractus, uel dies. In tussi, uua, fellis ueteri suffusione, hydropicis, raucitatibus: confestim enim purgat fauces, uocemq; reddit. Podagras, in spongia dilutus posca lenit. Pleuriticis in sorbitione uinum poturis datur, contractionibus, opisthotonicis, ciceris magnitudine cera circunlitus. In angina gargarizatur. Anhelatoribus & in tussi uetusta, cum Porro ex aceto datur, atq; ex aceto his qui coagulum lactis sorbuerint. Præcordiorũ uitijs, syntecticis, comitialibus in uino, in aqua mulsa linguæ paralysi. Coxendicibus & lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. Non censuerim, quod autores suadent, cauernis dentiũ in dolore inditum cera includi, magno experimento hominis qui se eadem causa præcipitauit ex alto.

APPENDIX.

Laserpitiũ nostrum ex traditione recentiorũ unicè uenenis aduersatur. Item pestilentiæ populariter grassantis arcet contagia. Lentitiam pituitosorũ humorum incidit ac discutit: quapropter tussi quam frigus attulit, medet. Crassa quæ in thorace coëunt, discutit. Coloris corporis bonitatẽ ijs qui eo uescuntur, efficit. Concretum in corpore lac & sanguinem resoluit. Stomachũ esu corroborat. Pituitam uentriculi deijcit, & elanguescentẽ appetentiam inuitat. Menses & urinam ciet. Rabiosi canis morsu, aut serpentis ictu liberat, si contrita folia uulneri indantur. Hypochondriorũ uitijs auxiliatur. Item lumborum doloribus. Carbunculos cum polenta tritum & impositũ sanat. Cum uino potum rigores discutit. Herba ipsa in uino & aqua cocta uulnera interna glutinat: & in summa, omnia quæ Angelica uocata herba, & maiori efficacia, potest. Vt hinc etiam constet Ostritium à nostris nominatum, easdem habere quas ueterum Laserpitium, inefficaciores tamen, facultates. *Laserpitij germanici facultates.*

B Quare cum metus sit ne Laserpitiũ adulterinum, aut saltem non optimũ ad nos afferatur, præstat nostro uti, quod scilicet exigua admodũ pecunia comparari possit, & uiribus satis efficax sit. Nam eadem quæ Dioscorides & Plinius Laserpitio assignant, recentiorum testimonio præstare ualet.

DE STACHY. CAP. CCXCII.

NOMINA.



ΣΤΑΧΥΣ Græcis, Stachys Latinis dicitur, officinis ignota. Germanis riechender Andorn nominatur. Stachys uerò dicta, quod uerticillato florum ambitu, & orbibus spicarum caules cingentibus coronetur. *Stachys unde dicta.*

FORMA.

Frutex est Marrubio similis, sed altior, folia ferens plura, sed rara, hirsuta, dura, odorata, incana. Virgas ab una radice plures emittit Marrubio candidiores. Ex hac descriptione perspicuum fit omnibus, herbam quam pictam damus, esse Stachyn: est enim fruticosa, Marrubijq; similitudinem refert, nisi quod altior est: folia quoq; plura, at rara obtinet, item hirsuta, dura, odorata & albicantia. Virgulas denique, etsi pictura idipsum non ostendat, ab una radice plures emittit, candidiores quàm Marrubium. Quibus omnibus florum purpureorũ uerticillatus accedit ambitus, ac orbes spicarum, qui caules circundant.

LOCVS.

Asperis locis, montibus ac collibus prouenit.

TEMPVS.

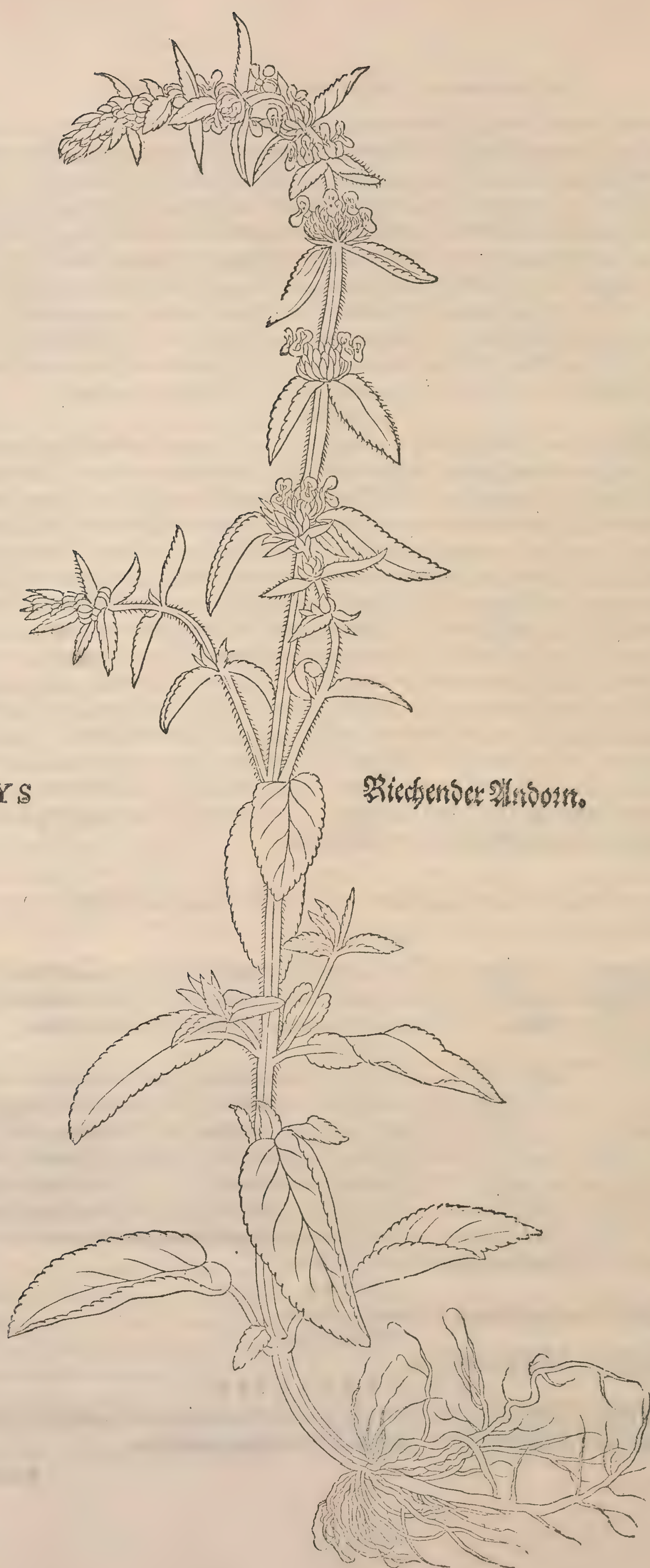
Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Stachys gustu acri & amaro est, tertijq; ordinis excalfacientiũ. Vnde iterũ liquet hanc herbam esse Stachyn, quod gustata acris & amara uideatur.

VIRES.

STACHYS



Riechender Andorn.

A VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet excalfactoriã & acrem. Ideoq; decoctum foliorum eius potum, menses & secundas pellit.

EX GALENO.

Menses prouocat, abortum facit, & secundas eijcit.

EX PLINIO.

Pellit menstrua.

DE SECALE. CAP. CCXCIII.

NOMINA.


SECALE dicitur Plinio lib. xviij. cap. xvi. & Farrago, Germanis Rocken & Rom nominatur. Magno in errore uersantur qui hoc frumenti genus Siliginem esse existimant. Siquidem ex hac, Plinio lib. xviij. cap. ix. teste, lautissimus fit panis, tener, candidus, & primatum tenens: ex illo cibarius, ater, & pondere precipuus, ad arcendam pauperum famem tantum utilis, qui ueterascens acorem etiam contrahit. Item Siligo habet spicam erectam, Plinio loco iam citato, cap. x. autore, nec rorem continet, quæ rubiginem faciat: hoc uerò procumbentẽ, & ideo quod imbres retineat, rubigini opportunũ. Siligo præterea grano est candido, leui, & multipliciter tunicato: hoc contrà nigro, striato, & glumis ferè explicito. Deniq; Siligo sine arista est, hoc uerò aristis horret. Postremũ ex Siligine pistrinarũ opera fiunt laudatissima, ex Secale nullum ferè tentatũ est. His itaque rationibus euidentissimũ esse puto, hoc frumenti genus quod Germani nostri Rocken uocant, non esse Siliginem.

Secale non est Siligo.

B FORMA.

Secale frumenti genus uulgò notissimũ, stipula est culmo triticeo, graciliore & proceriore, geniculis ut plurimũ quatuor, spica innocentiorib. aristis horrente, non erecta, sed semper propémodum procumbente, grano glumis explicito, & ob id caduco, tristi, nigricante, strigoso. Plinius cap. xvi. libri xviij. scribit, Secale fœcunda, sed gracili stipula esse præditũ, nigritia triste, sed pondere præcipuũ. Quæ singula satis monstrãt, frumentũ quod Rocken uocant Germani, esse secalen, & nõ siliginẽ.

LOCVS.

Gignitur qualicunque solo, ideoq; passim in Germania, præsertim Rhetia, & Vindelica seritur.

TEMPVS.

Floret Iunio mense, metitur autem Iulio.

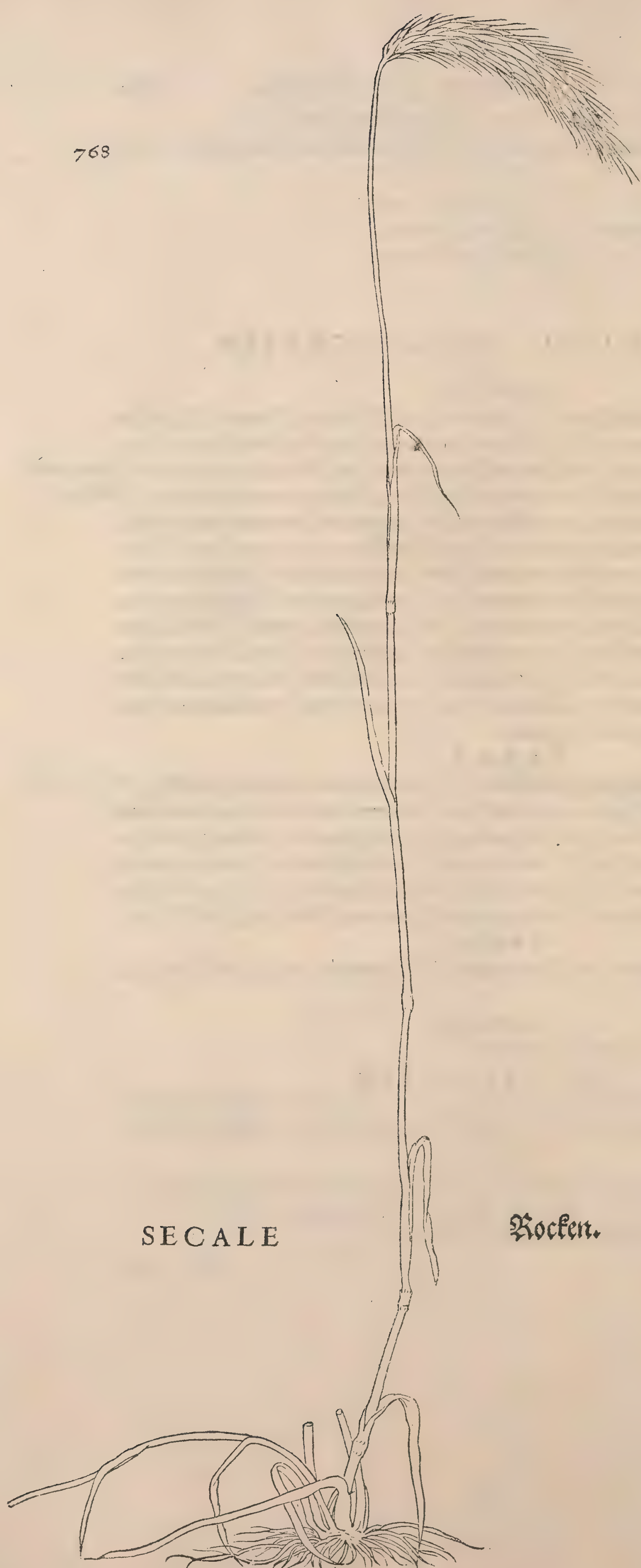
TEMPERAMENTVM.

Magis uidetur excalfacere quàm Triticum, minus tamen refrigerare quàm Hordeum. Magis item exiccare quàm Triticũ, minus tamen quàm Hordeũ aut Zea.

VIRES.

Habet aliquid lentoris & obstruentis naturæ. Hinc panis ex eo confectus, potissimum si à furfuribus non sit probè purgatus, stomacho grauis esse solet. Reliquæ uires ex capitibus de Tritico & Hordeo colligendæ.

DE SIDE-



SECALE

Rocken.



SIDERITIS
PRIMA.

Glidkraut.

DE SIDERITIDE PRIMA CAP. CCXCIIII.

C

NOMINA.

Chamæpitys adulterina.

Sideritis cur dicta.



ΙΔΗΡΙΤΙΣ Græcis, Sideritis prima Latinis dicitur. Magna officinarũ pars hac herba pro Chamępity uera utitur, non sine errore, cum satis ex forma illius constet, ut paulò pòst monstrabimus, non esse Chamæpityn. Germanis Glidkraut appellatur. Sideritis uerò nominata, quod glutinandis uulneribus apta, præcipuum in bello habeat usum.

FORMA.

Herba est folia Marrubio similia habens, longiora tamen, ad saluiæ aut quercus figuram accedentia, uerum minora & aspera. Caules fundit quadratos, dodrantales, aut longiores, gustu non iniucundos, aliquo modo adstringentes, in quibus per interualla uelut in Marrubio uerticilli in orbem circumacti, & in his semen nigrum. Ex qua quidem deliniatione sole clarius cõstat, herbam cuius hic picturam exhibemus, esse Sideritin primam. Siquidẽ folia Marrubij habet, sed longiora, ad saluiæ similitudinem aspera & rugosa, minora tamen. Caulem quadratum & hirsutum, non iniucundi gustus, aliquantum subadstringentis, quem per interualla uerticillati orbes coronant, ut in Marrubio uidere licet, in quibus flores subcandidi ac lutei, & subinde semen nigrum. Radicem exiguam & subluteam, quod silentio transiuit Dioscorides. Non esse uerò hanc herbam Iuam arthriticam, nec Chamæpityos generibus posse annumerari, hinc conijcere licebit: primũ, quod non sit pumila, sed in altum surgat, fruticis uerius quàm herbæ specie. Quod uerò neque primum neq; secundũ genus Chamępityos dici queat, hinc manifestũ fit, quod utrunque folijs Semperuiui minoris sit, à quibus saluiæ, qualia hæc habet, diuersissima sunt. Neq; etiam tertium, quia folia eius non sunt exilia.

Sideritis prima.

Sideritis non est Iua arthritica.

D

LOCVS.

Nascitur asperis, petrosis & incultis locis.

TEMPVS.

Iunio mense florere incipit, nec desinit nisi in Autumni fine.

TEMPERAMENTVM.

Sideritis habet quandam abstergendi facultatẽ, id quod amaritudo eius satis indicat: & pauculam adstrictionem. Plurima tamen eius pars humida est, & mediocriter frigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

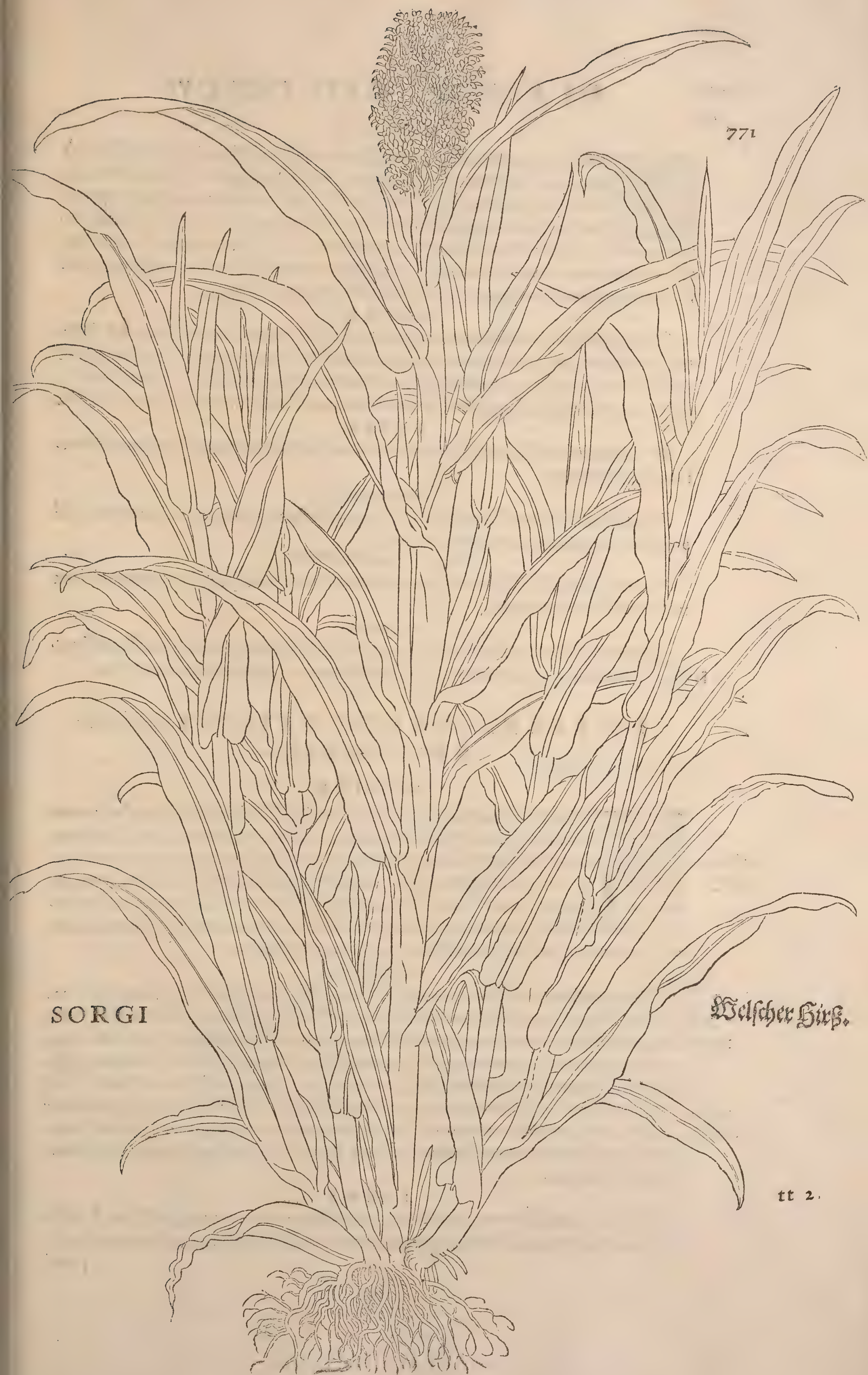
Folia eius illita uulnera glutinare, & inflammationẽ arcere possunt.

EX GALENO.

Phlegmonem sedat, & glutinandi uim obtinet.

EX PLINIO.

Sideritis tantam uim habet, ut quamuis recenti gladiatoris uulneri illigata, sanguinem claudat.


SORGI
Welscher Hirß.

C

NOMINA.



PEREGRINVM est hoc genus frumenti, & ex Italia ad nos allatũ, ideoq; Germani welschen Hirß uocant. Alij Sorgsomen / quod scilicet in Italia Sorgi nominetur. Neq; constat quo nomine ueteribus sit appellatum, nisi farris genus sit, quod in Gallia nunc rubrum & barbatũ frumentum nuncupant. Probè enim illi hęc nomenclatura uidetur couenire, quod nimirum eius spica rubra & barbata sit. Certò tamen nihil affirmare audemus, nam Panicum etiam referre, quamuis magnitudo repugnet, uidetur.

FORMA.

Culmos habet quatuor aut quinq; altos, crassos, geniculatos, rubicundos, folijs uestitos longis, latis, & in summitate acuminatis, harundini non dissimilibus: spicã quàm Panicũ maiorẽ ac densiorẽ, rufam & barbatã, in qua semen rufum, rotundũ, lentis magnitudine, & acuminatũ. Florem luteum. Radicem multis fibris capillatã.

LOCVS.

Non prouenit nisi satum, & nunc in multorũ hortis colitur ac plantatur, non tamen facilè emergit.

TEMPVS.

Floret Iulio & Augusto mensibus, flore, ut diximus, luteo, nec nisi extrema ferè autumni parte ad maturitatem peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Semen dulce est, & Panicum planè in gustu refert, ideoq; temperamento ab hoc minimè differre putamus.

VIRES.

Tametsi de illius facultatibus nihil comperti habeamus, tamen quia Panicũ gu-
D stu refert, easdem illi facultates obtinere existimamus, quas suo loco inuenies.

DE SERPENTARIIS OFFICINARVM. CAP. CCXCVI.

NOMINA.



QVO nomine ueteribus medicis Græcis & Latinis appellatæ sint, nemo hactenus, quod sciam, indicare potuit. Recentiores herbarij & officinę non sine magno & intolerando errore Serpentarias uocant, non certè quod in nomenclatura tantum sit situm, sed quod forma & uiribus plurimum ab ea herba quam Græci δρακόντιον, Latini autem Dracunculũ ac Serpentariam nominant, plurimum discrepent, ut suo loco latius demonstrabimus. Germani nostri has herbas Naterwurtz sua lingua appellant. *Officinarum erratum.*

GENERA.

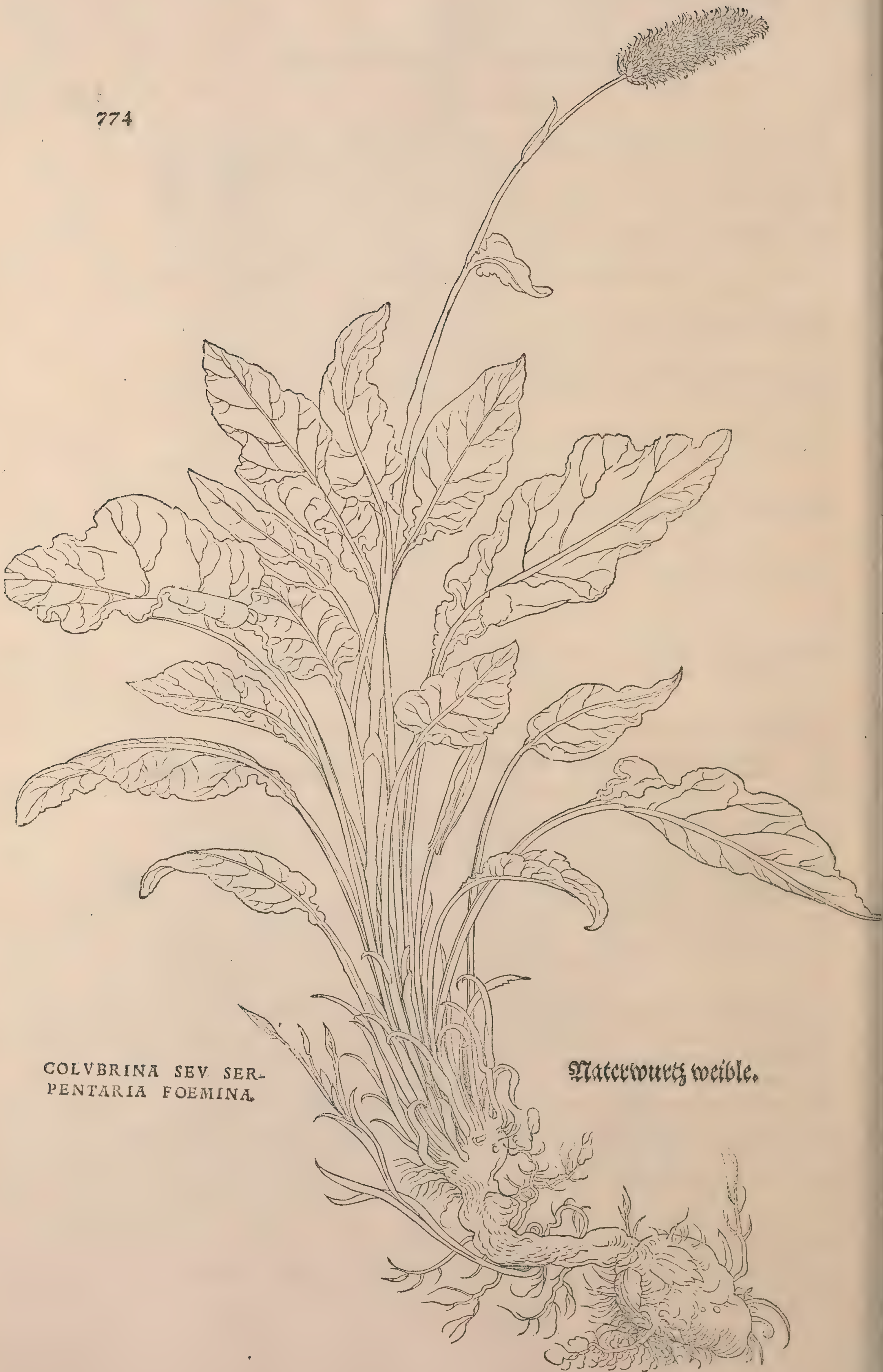
Duo sunt Serpentariæ recentiorũ & officinarũ genera, forma non multum uariantes. Vnum quod leuibus admodũ folijs, & radice in se contorta constat. Hinc est quod herbarijs nostri temporis Bistorta dicatur. Nos certioris discriminis gratia marem fecimus, germaniceq; Naterwurtz mennle uocauimus. Alterum rugosioribus folijs, maioriq; radice, & minus intorta, ac multum capillata uidetur. Vulgares herbarij Colubrinã nuncupant. Nos fœminã cõstituimus, ideoq; germanicè Naterwurtz weible uocauimus. Serpentarias uerò utrunq; genus dixerunt, propterea quod ubi primum è terra prodeunt, linguæ serpentinæ pelle tenui uestitæ, formam obtinent. *Mas. Bistorta. Fœmina. Colubrina.*

FORMA.

Cauliculo constant tenui ac iunceo, glabrescente, per ima tantum foliato, spicoso florũ uertice, quibus dilutioris purpuræ color inest: folio Rumicis à terra cæsio, su-

perne


SERPENTARIA MAS
SEV BISTORTA
Naterwurtz mennle.



COLVBRINA SEV SERPENTARIA FOEMINA.

Naterwurtz weible.

A perne uiridi & herbaceo: radice, mas quidem draconis modo inuoluta & contorta, fœmina uerò oblonga, maiore ac capillata, extrà nigricante, intus rubeſcente.

LOCVS.

Naſcuntur locis umbroſis & humidis, pratis potiſsimũ Martianæ ſyluæ.

TEMPVS.

Florent Maio menſe & Iunio, quo maximè tempore, ut omnes aliæ quę floribus ornantur plantæ, dignoſci ac inueniri poſſunt.

TEMPERAMENTVM.

Vtriuſq; radix mirificè adſtringit, ut refrigerandi ac exiccandi facultate præditas eſſe nemini ſit dubium. Antiquus manuſcriptus herbarius frigidas & ſiccas eſſe in tertio ordine cenſet.

VIRES.

Radices illarum glutinant uulnera, fœtum in utero retinent, uomitũ bilioſum reprimunt, dyſenteriã ſanant. Hæc antiquus herbarius. Noſtræ uerò ætatis medici, aliorũ errata impudenter ſectantes, ad longè diuerſos uſus Serpentariæ utriuſq; radices adhibent, nempe ad eos ad quos Dioſcorides, Galenus & alij ueteres ſuum Dracontiũ, cum tamen uiribus inter ſe maximè diſcrepent, quod guſtus etiã abundè teſtatur, cum Draconti radix acris ſit, illarũ uerò uehementer adſtringat. Vt igitur errorẽ hunc relinquant, ſubinde medicos & ſeplaſiarios hortor, niſi fortè perdere magis quàm ſanare in delitijs habeant: ſciantq; Serpentarias ſuas non alias quàm Britannicã habere facultates, adſtringendi nimirum, priuatim ad ea quæ in ore & tonſillis ſunt depaſcentia ulcera accõmodatas, & ad omnia alia quibus adſtrictione opus eſt. Folia etiam in farinam trita labiles dentes confirmant.

DE SCORDIO. CAP. CCXCVII.

B

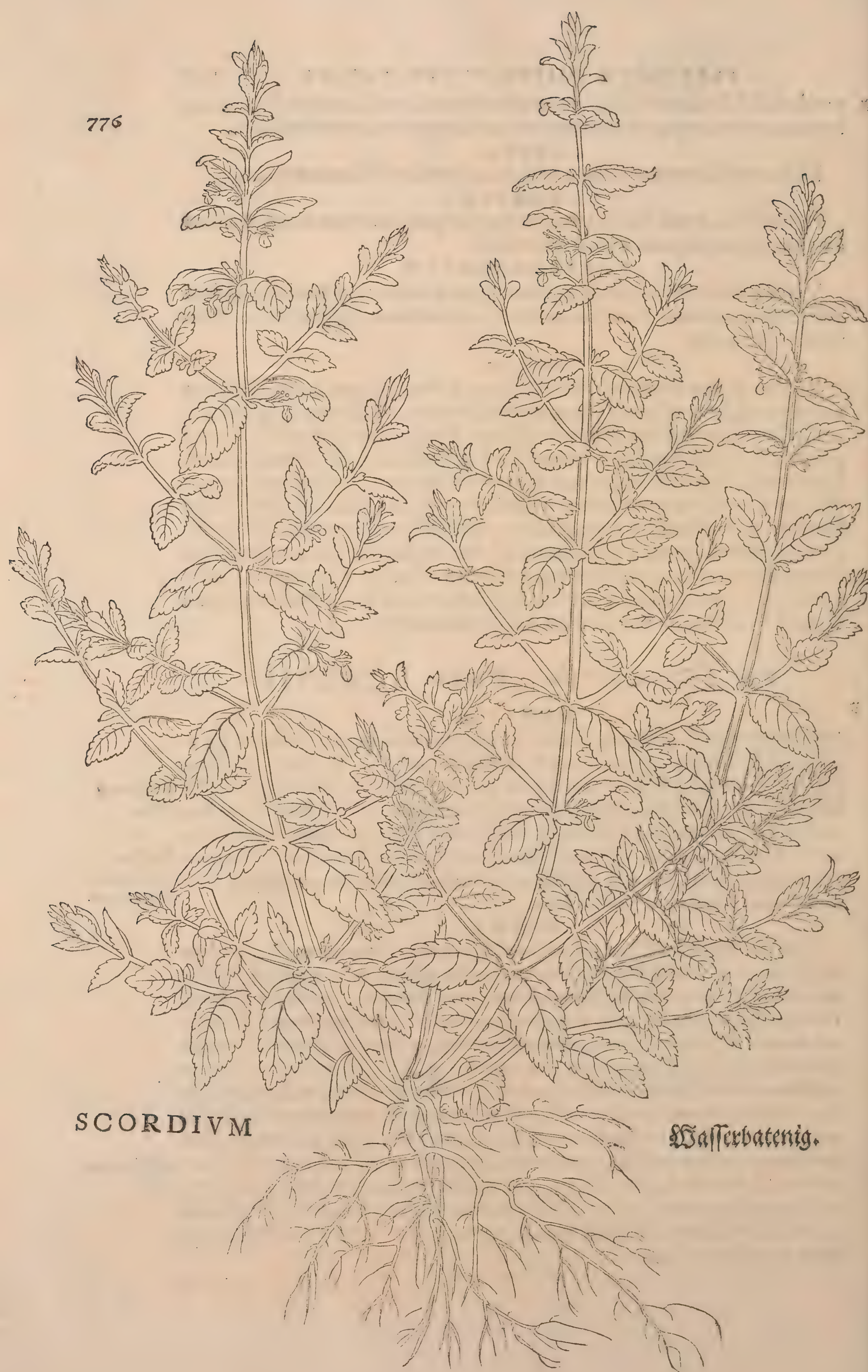
NOMINA.



ΣΚΟΡΔΙΟΝ Græcis, Latinis Trixago paluſtris dicitur. Officinis ferè omnibus incognita. Germanis alluſione quadam ad Romanã appellationem aptè Waſſerbatenig nominabitur. Scordion autem Gręcis ab Allijs dicta eſt herba hæc, quod nimirũ eius folia affricta, Allij, quod Græcis Scorodon uocatur, odorẽ referant. Ab hoc mali & ingrati odoris ſenſu, ijſdem etiam δυσόσμον appellata eſt. Vt uerò Trixago dicta ſit, ſimilitudo fecit: Trixagini enim, quæ Græcis Chamædrys nominatur, ſimilis eſt. Paluſtris autem, quoniã humentibus ac paluſtribus locis naſcatur. *Scordion unde dictum.* *Dyſoſmon.* *Trixago paluſtris cur uocata.*

FORMA.

Folia Trixagini ſeu Chamædryi ſimilia habet, maiora tamen, nec ſic in ambitu inciſa, odore aliquantũ Allium referentia, guſtu adſtringentia & amara. Caules quadrangulos, in quibus flos ſubrubeſcens. Hæc deliniatio ſic refert herbã hanc, cuius picturã damus, ut ouum ouo non ſit tam ſimile. Folio ſiquidem eſt Trixaginis, maiore, & per ambitum non ita profundè ſerrato & inciſo, odore aliquatenus Allium reddente, adſtringentis & amari guſtus, quadrangulis caulibus: flore in caulibus, inſtar Chamædryos & Teucrij, ſubrubro, & minimè in ſummis caulibus, ut aliqui putant, quemadmodũ pictura ipſa abundè docet. Hæc itaque herba in theriacos paſtillos inſerenda erit, & non ſylueſtre Allium, ut maximo in errore uerſentur ſeplaſiarij inſtitores, qui pro re tam ſalutari atq; omnibus putridis marcoribus, Galeno lib. i. de antidotis autore, aduerſante, ſylueſtre Allium uſurpant. Sed indignius erratum, quàm quod multis explodi debeat. In hunc autem eoſdem uicinitate uocabulorũ potiſsimũ incidiſſe errorem, libro primo Paradoxorũ, cap. xxiiij. abundè monſtrauimus. *Seplaſiariorum error.*



SCORDIVM

Wasserbatenig.

A **LOCVS.**

Naſcitur in montanis & humentibus locis. Nec inter ſe pugnant Dioſcorides & Plinius, dum hic in campis humidis pinguibusq;, ille autem in montanis naſci ſcribit. Vterq; enim uerum dixit: in campeſtribus ſiquidem & montanis, non tamen omnibus prouenit, ſed, quod Dioſcorides etiam adiecit, humentibus tantum. Plantatum autem Scordium non difficulter naſcitur, & poſſunt de uno duntaxat ramo complures prouenire, modò ſolo humido cõmittantur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus floret, flos tamen non niſi diem unum durare uidetur, ſic continuò unus alium ſequitur.

TEMPERAMENTVM.

Tum ex ſaporibus, tum etiam facultatibus paulò pòſt exponendis ſatis conſtat Scordiũ calidum eſſe. Nam, Galeno etiam teſte, amarum quid obtinet, & acre.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba uim calefaciendi habet, & urinam cit recens trita & pota. Arida quoque cum uino decocta contra ſerpentiũ morſus, & letalia uenena bibitur. Ad ſtomachi roſiones, dyſenteriã, & urinæ difficultatẽ pondere duarum drachmarũ cum hydromelite. Purgat craſſa purulenta è thorace. Facit ad ueterẽ tuſſim, rupta, conuulſa, cum naſturtio, melle & reſina in ecligmate arida cõmixta. Hypochondriorũ uetuſtas inflammationes excepta cerato lenit. Succurrit eadem podagris cum acri aceto circunlita, aut ex aqua illita. Menſes ſuppoſita mouet, uulnera glutinat, uetuſta ulcera purgat, & cum melle ad cicatricẽ ducit. Siccata carnium excreſcentias reprimit. Succus præterea ex ea expreſſus ad prædicta uitia bibitur.

EX GALENO.

Expurgat ſimulq; excalfacit uiſcera, tum menſes urinamq; mouet. Preterea conuulſa ruptaq; & laterũ dolores ab obſtructione & frigore natos ſanat potum. Deniq; uiride illitum magna uulnera conglutinat: uerum ſordida purgat, & maligna ad cicatricem perducit, illitum aridum.
B

EX PAVLO.

Scordium uarium exiſtit, ut quod amarũ, acerbũ & acre ſit. Purgat igitur ſimul & calfacit uiſcera, urinas & menſtrua cit, refrigerata omnia recalfacit, uulnera glutinat, repurgatq;, aridum illitum cicatricem inducit.

DE STICHADE. CAP. CCXCVIII.

NOMINA.



ΣΤΙΧΑΣ græcè, Stichas uel Stœchas latinè appellatur. Officinæ cognomento Arabicam uocãt. Germanis nominatur Stichaskraut. Stichas uerò nomen accepit à Stœchadibus ex aduerſo Maſſiliæ ſitis Galliæ inſulis, in quibus prouenit. Arabę factionis autores patriam Stichada reliquis omnibus prætulerũt, hinc ſequaces illorum gentili cognomento Arabicã nuncuparunt.

Stichas arabica. *Stichas unde dicta.* *Arabica quare uocata.*

FORMA.

Herba eſt tenuibus ramulis, comam ſimilem Thymo habens, longiore tamen folio, & guſtu acris, & aliquantũ ſubamara. Hactenus Dioſcorides, qui flores atq; ſpicam prorſus omiſit. Sunt autem flores, ut pictura abundè monſtrat, exigui & cœrulei, ſpica uerò flaueſcit, ſemine referta exiguo, triquetro, & coloris ſpadicei. Radix illi eſt tenuis & lignoſa.

LOCVS.

Naſcitur, ut antea eſt cõmemoratũ, in inſulis Galliæ è regione Maſſiliæ, quę Stichades appellantur, à quibus etiam gentilitiam appellationẽ accepit. Prouenit etiã in Arabia, alijsq; cõpluribus locis, & in multis etiam Germaniæ noſtræ hortis.

TEMPVS.



STICHAS Stichaskraut.

TEMPVS.

A Floret eo quo Lauandula tempore, nimirum ante Solstitium æstiuum, hoc est, Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Stœchadis qualitas gustu quidē amara est, & mediocriter subadstringens. Temperamentū uerò compositum ex terrena essentia frigida exigua, unde sanè adstringit: & ex tenui, altera, quæ terrena est, copiosiore, à qua utiq; amara est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Decoctum eius, quemadmodum & Hyssopi, ad thoracis uitia efficax est. Miscetur antidotis utiliter.

EX GALENO.

Obstructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tum omnia uiscera, tum totum corpus est nata.

EX PLINIO.

Menses cit potu, thoracis dolores leuat. Antidotis quoq; miscetur.

DE STRVTHIO. CAP. CCXCIX.

NOMINA.



ΤΡΟΥΘΙΟΝ Græcis, Radicula, siue Lanaria herba Latinis, Mauritanis *Radicula.*
& officinis Condisi, nonnullis herba fullonum, uulgò Saponaria, Ger- *Lanaria.*
manis Seyffenkraut dicitur. Vnde uerò Græci hanc herbam Struthiū *Condisi.*
appellauerint, non satis constat, nisi fortè à foliorū positura, quæ auium *Saponaria.* *Struthium unde*
alas quadantenus imitant̄, nomen illi indiderint. Nam gens ea στρουθὸν & στρούθιον paf- *nominatum.*
serem, & minores alias aues appellat. Vel forsitan quod Venerem stimulet. Græci
B enim, ut dictum est, στρουθὸν passerem uocant, & ab eius auis salacitate lasciuos, & in
Venerem procliuiores homines στρουθοὺς, quasi passeres uocant. Porrò strutheum, ut *στρουθοί.*
est apud Festum, nuncupant obscœnā uirilem partem. Qua imitatione Martialis
& Catullus passerem pro uirili membro in suis uersibus usurpasse uidentur. Lana- *Lanaria cur*
riam uerò dixerūt, quod ad candorem & mollitiem lanarū ea usa fuerit antiquitas. *dicta.*
Nam cum succidæ lanæ œsypo spurcatæ colores respuerent, prolutæ huius radicis
succo, ad quoscunq; suffectus imbibendos præparabantur, quibus œsypum erat
impedimento. Sic sordescentes lanas ueteres hac herba eluebant, ad munditiē contrahendam, quæ primum ab infectoribus quærebatur, sordidis colores aspernantibus. Sic quoq; à præcipua & utiliore parte, Radicula Romanis est appellata. Sa- *Radicula quare*
ponaria recentiorib. dicta est, quoniam eluendis uestimentorū maculis, sordibusq; *appellata.*
lanarum expurgandis, saponis uicem exhibet. Herba autem fullonū nominata est, *Saponaria cur*
quod ea interpollandis uestibus, & mangonio poliendis fullones utantur. *uocata.* *Herba fullonum.*

FORMA.

Struthion herba est caule lanuginoso, folijs oleæ prodeuntib. ex interuallo quasi geniculatim, plerunq; quinis in unum coëuntibus, in summo coliculorū floribus candidis: radice, quam summo cespite non in altum ultrò citroq; per longitudinem fundit, magna, tereti & oblonga, quæ conciditur purgandis lanis.

LOCVS.

Nascitur in Asia Syriaq;, saxosis & asperis locis præcipuè. Nunc in hortis quibusdam plantatur.

TEMPVS.

Floret æstate, Iunio maximè mense, sed per duos cōtinuos menses floribus prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum temperamento, ex quarto quodammodo ordine.

VIRES.



STRVTHIVM

Seyffenkraut.

A VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix eius acris est, urinam cit, iecinorosis auxiliatur, tussi & orthopnœis cum melle cochlearis mensura sumpta. Aluum subducit. Eadem cum Panace & Capparis radice sumpta, calculos frangit, & per urinam exturbat. Lienem induratũ minuit. Subdita menses elicit, & fœtum manifestè enecat. Cum polenta & aceto illita, lepras tollit. Cum farina hordeacea in uino elixa, tubercula discutit. Miscetur præterea collyrijs & malagmatis quæ ad claritatẽ oculorũ conficiuntur. Sternutamenta cit, & trita cum melle naribus infusa, per os purgat.

EX GALENO.

Struthij radice potissimũ utimur, gustu acri quidem existente. Sed & abstergit, & irritat, ideoq; sternutamenta mouet, ceu cætera omnia quæ gustu acria sunt, & temperamento calida.

EX PLINIO.

Medetur morbo regio ipsa radix decocta, & ius potum: item thoracis uitijs. Vrinam cit, aluum soluit, & uuluas purgat. Ea & ex melle prodest magnificè ad tussim orthopnœæ cochlearis mensura. Cum polenta uerò & aceto lepras tollit. Eadem cum Panace & Capparis radice calculos frangit, pellitq;. Panos discutit, cum farina hordeacea & uino decocta. Miscetur & malagmatis & collyrijs, claritatis causa. Ad sternutamenta utilis inter pauca. Lieni quoq; ac iecinori. Eadẽ pota denarij unius pondere ex mulsa aqua, suspiriosos sanat.

DE SCILLA. CAP. CCC.

NOMINA.

B ΣΚΙΛΛΑ Græcis, Scilla Latinis, Squilla, exemplo Varronis, omnibus nunc officinis uocatur. Germanis autem Meerzwibel.

FORMA.

Scillæ radix cæpæ modo multipliciter tunicata corticosaq;, ex qua prius, ut in croco, caulis prosilit, tum ex eo flos in luteo candidus emergens insidit, qui cum senuerit folia demum multis pòst diebus emicant lata, nullo nixa pediculo, cæpitia quadam specie, & pleraq; ex ijs in terram deflexa.

LOCVS.

Scilla undique, ut cæpæ & allia, prouenit.

TEMPVS.

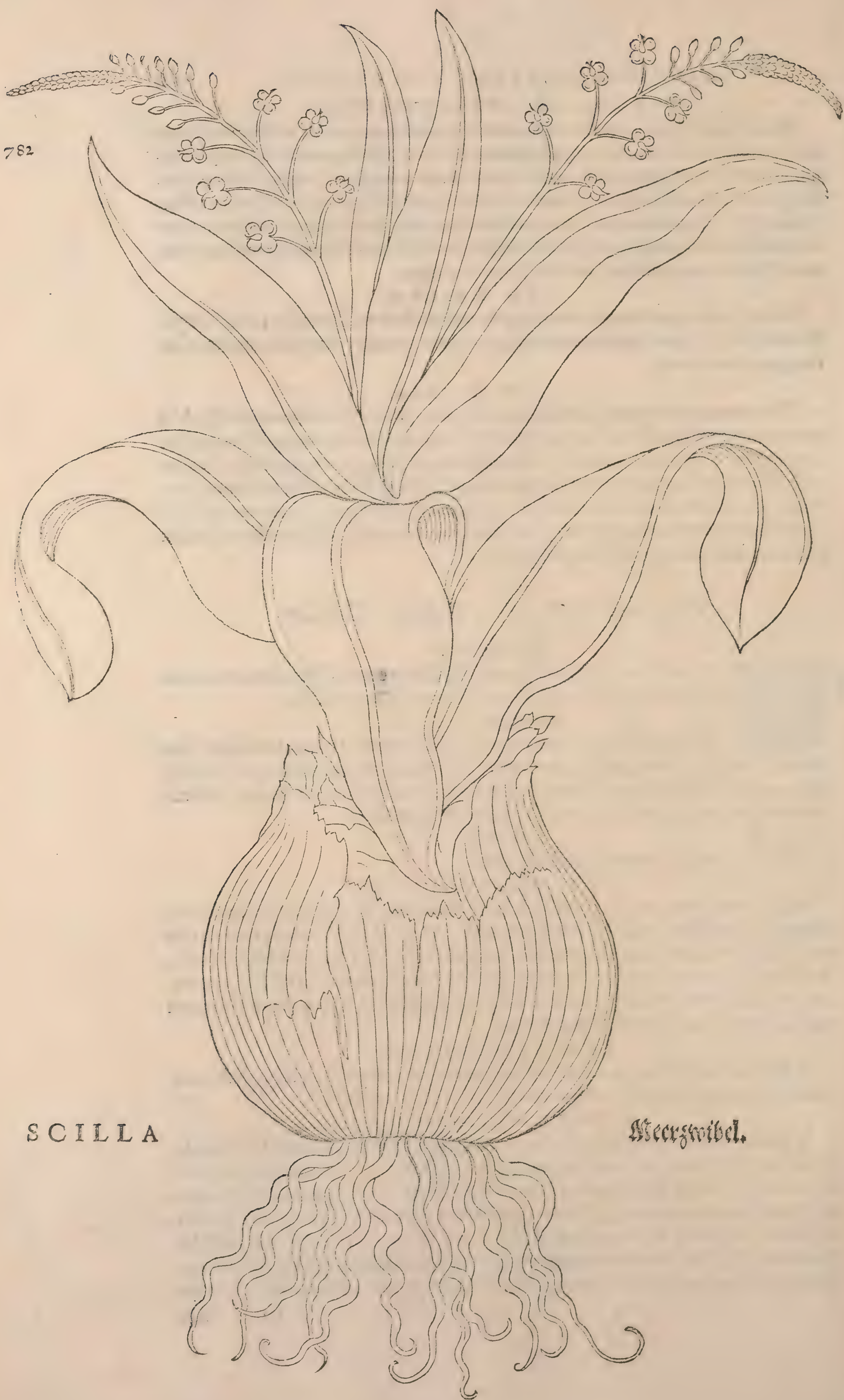
Scillam ter florere, triaq; tempora sationũ ostendere, Theophrastus libro septimo capite duodecimo tradit. Primum enim florum prouentũ, arandi primum tempus significare scribit, secundũ medium, tertiũ nouissimũ. Quot enim fuerint isti, totidem & arari tempora fermè occurrunt. Scillæ præterea flos, ut est Berytius autor, uirgata specie prosiliens, modò celeriter nõ emarcescat, largos frugum prouentus, ac uberem annonam nobis promittit.

TEMPERAMENTVM.

Admodũ incidentem facultatẽ obtinet, non tamen admodũ calidam, sed secundum hoc eam quispiam secundi ordinis censeat excalfacientiũ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim acrem & feruentẽ habet. Assata uerò multiplicẽ obtinet usum. Pasta aut luto oblita, in clibanũ conijcitur, aut carbonibus obruitur, donec circunlita pasta sufficienter tosta fuerit. Qua amota, si non emollescat, altera pasta aut luto circunlinitur, & eadem quæ prius fiunt. Nam quæ ita non assatur, noxia magis est, præsertim interaneis data. Torretur item in olla indito operculo, & in clibanũ coniecta. Sumitur ex ea, abiectis extimis partibus, quod maximè mediũ est, quod concisum, effusa priore aqua, coquitur, nouaq; superinfusa usq; dum nec amaritudinẽ, neque



SCILLA Meerzwibel.

A acrimoniam habeat aqua. Siccatur autem in umbra diſſecta, & lino traiecta, ita ut ne taleolæ inuicem ſe contingant. Sic igitur ſecta, ad oleum, uinum, acetumq́ ſcilliti cum utimur. Ad rimas uerò pedum crudæ Scillæ interanea pars in oleo feruefacta, aut cum reſina liquefacta imponiť. Decocta in aceto demorſis à uipera cataplaſma eſt. Aſſæ eiuſdẽ pars una toſti ſalis partibus octo ſubigitur, daturq́ ieiunis cochlearis unius duorúmue pondere ad emolliendã aluum. Additur potionibus & odoramentarijs medicamentis, & ijs cum quibus urinam ciere uoluerimus, hydropicisq́ & ſtomachicis, quibus innatant cibi, & morbo regio, torminibus, in uetere tuſſi, aſthmaticis, cruenta reijcientibus. Trium uerò obolorum pondus in delinctu ex melle ſumpſiſſe ſatis eſt. Coquitur eadem cum melle, ſumiturq́ in cibo ad eadem, maximè coctionẽ adiuuans. Strigmentitia per aluum ducit. Cocta & ſimili modo ſumpta, idem poteſt. Cauendus Scillæ uſus ijs, quibus interaneũ aliquod exulceratum erit. Prodeſt uerrucis & pernionibus aſſam inungere. Semen eius tritum, cum caricis aut melle exceptum, ſi manditur, aluum emollit. Pro foribus domus ſuſpenſa tota amuletum eſt.

EX GALENO.

Præſtat aſſam aut elixam ſumere: ſic enim uirium eius uehementia exoluitur.

EX PLINIO.

Scillarum in medicina alba eſt quæ maſculus, fœmina nigra. Scilla quę candidiſſima fuerit, utiliſsima erit. Huic aridis tunicis direptis, quod reliquũ è uino eſt, conſutum ſuſpendiť lino modicis interuallis, poſtea arida fruſta in cadum aceti quàm aſperrimi pendentia immerguntur, ita ne ulla parte uas cõtingant. Hoc fit ante Solſtitium diebus quadraginta octo. Gypſo deinde oblitus cadus, ponitur ſub tegulis, totius diei ſolem accipientibus. Poſt eum numerũ dierum tollitur uas, Scilla eximitur, acetum transfunditur. Hoc clariorẽ aciem facit. Salutare eſt ſtomachi laterumq́ doloribus, parum ſumptum binis diebus. Sed tanta uis eſt, ut auidius hauſtum extinctæ animæ momento aliquo ſpeciem præbeat. Prodeſt & gingiuis & dentibus, uel per ſe cõmanducata. Tineas & reliqua uentris animalia pellit ex aceto & melle ſumpta. Linguæ quoq́ recens ſubiecta præſtat ne hydropici ſitim ſentiant. Coquitur pluribus modis in olla, quæ conijciatur in clibanum aut furnum, uel adipe aut luto illita, aut fruſtatim in patinis. Et cruda ſiccatur, deinde cõciditur, coquiturq́ in aceto, tum ſerpentium ictibus imponitur. Toſta quoq́ purgatur, & medium eius iterum in aqua coquitur. Vſus ſic coctæ ad hydropicos. Ad urinam ciendam tribus obolis cum melle & aceto potę. Item ad ſpleneticos & ſtomachicos, ſi non ſentiant ulcus, quibus innatet cibus. Ad tormina, regios morbos, tuſsim ueterem cum ſuſpirio. Diſcutit & ex folijs ſtrumas, quadrinis diebus ſoluta. Furfures capitis, & ulcera manantia illita, ex oleo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia, maximè uti coctionem faciat. Sic & interiora purgat. Rimas pedum ſanat in oleo cocta, & mixta reſinæ. Semen eius lumborũ dolori ex melle imponitur. Pythagoras Scillam in limine ianuę ſuſpenſam, malorum medicamentorum introitum pellere tradit.

B



STAPHIS AGRIA

Bißmüntz.

CAP. CCCI.

NOMINA.



TAΦIΣ ἀγρία Græcis, herba Pedicularis & Pituitaria Latinis, officinis Staphiſagria, Germanis Bißmüntz. Pedicularis autem Pituitariaq́ Latinis à uiribus quas habet, dicta eſt: erumpentibus enim è corpore pediculis ex oleo inuncta aduerſatur, & cõmanducata feruore multam pituitam trahit. *Pedicularis quare dicta. Pituitaria unde.*

FORMA.

Folia habet Labruſcæ, inciſuris diuiſa, coliculos rectos, molles, nigrosq́, flores Iſati ſimiles, ſemen in uaſculis uiridibus ſimilibus Ciceri triangulũ, aſperum, in nigro ſubrufum, intus candidũ, guſtu acre. Hæc deſcriptio herbæ huic cuius hic effigiem damus per omnia quadrat, floribus tantum exceptis, qui minimè Iſati ſimiles ſunt, neq; in colore, neq; in quantitate. Iſatis enim flores lutei ſunt, & exigui, huius contrà ſubcæſij, ac multò maiores, ut hinc ferè ſuſpicer eam herbam non eſſe quam ueteres pingunt Staphida agrian. Cæterũ cum proximè tamen ad picturam accedat, neque uiribus diſtet admodũ, inter Staphidis agrias ſpecies rectè à pleriſq; hodie herbariæ rei ſtudioſis cõnumeratur. Folia enim fert plerunq; ſeptem, aliquando etiam paucioribus inciſuris diuiſa, coliculos rectos, nigros, & in folliculis herbaceis ſemen triquetrum, in nigro ſubrufum, intus candidum, guſtu acre, ita ut illi omnes notæ, demptis floribus, reſpondeant.

LOCVS.

Naſcitur, Plinio authore, in opacis. Ea cuius picturam exhibemus, nunc paſsim in hortis plantatur.

B

TEMPVS.

Floret æſtate.

TEMPERAMENTVM.

Quum urendi uim habeat Staphis agria, conſequitur eandem in quarto ordine eſſe excalfacientium & deſiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eius grana quindecim ſi quis trita in aqua mulſa dederit, craſſa per uomitũ purgant. Sed qui biberint, ambulare debent. Quinetiam aſsiduè attendere oportet, & aquam mulſam potui dare, quod ſtrangulationis pericula inferant, & fauces deurant. Trita eadem, & ex oleo inuncta, pediculationi, prurigini & ſcabiei auxiliatur. Plurimã cit pituitã cõmanducata. Decocta in aceto, dentium dolori, ſi ea colluantur, ſubuenit. Gingiuarũ rheumatiſmũ ſiſtit. Vlcera oris, aphthas nominant, cum melle ſanat. Miſcetur præterea urentibus malagmatis.

EX GALENO.

Vehementer acrem obtinet facultatẽ, adeò ut ex capite purget pituitam, abſtergatq́ ualenter. Itaq; ad ſcabiẽ accõmodata eſt. Sed & urendi uim aliquam habet.

EX PLINIO.

Nucleis eius ad purgationes uti non cenſuerim propter ancipitẽ ſtrangulationẽ, nec ad pituitã oris ſiccandã: fauces enim lædunt. Phthiriaſi caput & reliquũ corpus liberãt triti. Facilius admixta ſandaracha. Item pruritu & pſoris. Ad dentiũ dolores decoquuntur in aceto. Ad auriũ uitia, rheumatiſmũ gingiuarũ, ulcera oris manantia. Flos tritus in uino contra ſerpentes bibitur. Semen enim abdicauerim, propter nimiam uim ardoris. Quidam eam Pituitariã uocant, & plagis ſerpentium utiq; illinunt. Item phthiriaſi, qua Sylla dictator conſumptus eſt. Naſcuntur quoq; in ſanguine ipſo hominis animalia exeſura corpus. Reſiſtitur Staphidis agrias ſucco, cum oleo perunctis corporibus. Hæc quidem in aceto decocta, etiam ueſtes eo tædio liberat.



SESELI
MASSILIENSI

Sesel.

A

CAP. CCCII.

NOMINA.


ΣΕΣΕΛΙ τὸ μασσαλιωτικόν Græcis, Seseli Massiliense Latinis, officinis Siler montanũ dicitur. Semen tamen quod à seplasiarijs hoc nomine uenditur, non Massiliensis, sed, si amaritudinẽ respicias, Æthiopici, uel, quod magis uero simile est, Peloponnesiaci (neutrius enim integram imaginẽ uidimus) Seseli semen est: latius enim, odoratius, & carnosius Massiliensi existit. Germanis incognita hactenus planta fuit, ob id Sesel rectè illam appellabunt. Siler montanũ.

FORMA.

Folia gerit Fœniculi, crassiora tamen. Caulem uegetiorẽ, umbellam Anetho similem, in qua semen est oblongum, angulosum, & degustanti confestim acre: radicem longam, & odoratam. Ex qua Dioscoridis deliniatione satis constat stirpem, cuius picturam damus, esse Seseli Massiliense, quod huic nimirum, nulla prorsus nota reclamante, tota descriptio suffragetur. Quid multa? dato etiam quod singulæ illi non responderent notę, tamen cum eas quas ueteres Seseli attribuerunt facultates obtineat, citra omne periculum pro eo usurparetur.

LOCVS.

Optimũ iuxta Massiliam, teste Dioscoride, Galliæ urbem nascitur, unde etiam cognominatũ est Massiliense. Prouenit autem alijs quoq; in locis calidioribus, & nunc in plerisq; Germaniæ hortis, sed non nisi satum & cultum.

TEMPVS.

Floret æstate, & semen subinde producit.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & desiccat in secundo ordine.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen & radix calefaciendi uim obtinent. Stranguriæ, orthopnϾ, uteri suffocationibus & comitialibus pota medentur. Menses & fœtus ex utero ducunt. Interaneis omnibus prosunt, & diutinas tusses sanant. Ipsum semen cum uino potum coctioni confert, tormina discutit, & epialis febribus utile est. Ad arcenda in itinere frigora cum pipere & uino bibitur. Datur capris alijsq; quadrupedibus bibendũ, ut partus iuuet.

EX GALENO.

Seseli & radix & semen usqueadeo excalfacit, ut admodum urinã mouere queat. Sed & tenuium est partium, ut & comitialibus, & orthopnœis competat.

EX PLINIO.

Prodest homini ad tussim ueterẽ, rupta, cõuulsa, in uino albo potum. Item opisthotonicis, & iecinorũ uitijs, & torminibus, & stranguriæ, duarum aut trium ligularum mensura. Sunt & folia utilia, ut quæ partus adiuuent etiam quadrupedum. Hoc maximè pasci dicuntur ceruæ pariture. Illinitur & igni sacro. Multum in summo cibo concoctionibus confert, uel folio, uel semine. Quadrupedum quoque aluum sistit, siue tritum potui infusum, siue mandendo cõmanducatum è sale. Boum morbis medetur, uel si contritum infunditur.


SANGVISORBA
MAIOR.
Groß Kölbleskraut.



SANGVISORBA MINOR.

Klein Kölbleskraut.

C

NOMINA.


VVM ignoraremus quo nomine stirpem hanc ueteres Græci & Latini, si modo ijs cognita fuit, appellarint, maluimus interea uulgari uti nomenclatura, donec aliud certius nomen inueniremus. Elatinen tamen esse iudicarem, si folia pusilla, pilosa, & rotunda obtineret. Nunc quum neque pusilla, neq; pilosa, neq; rotunda, sed mucronata esse uideantur, certi statuere nihil possum. Sanguisorba uerò dicta est hæc herba, non quod uulneribus iniecta ferrũ & spicula facilè & citra sensum doloris exigat, ut nõnulli arbitrantur; idipsum enim non posse mirifica quæ illi inest adstringendi facultas abundè ostendit: sed potius quod ei in sistendo sanguine undecunq; emanarit, mira admodũ insit efficacia, adeò ut hunc ipsum quasi absorbere uideatur. Erroris autem huius nulla alia causa est, nisi quod hanc stirpem multi cum ea quæ hodie Pimpinella uocatur, confundant, quæ certè propter caliditatẽ quam obtinet haud exiguam, quandã etiam trahendi facultatẽ habere uidetur, adeò ut infixa corpori extrahere facile queat. Quod uerò cum Pimpinella confuderint non alio factum est nomine, quàm quod huius folia proximè ad Pimpinellæ folia, quæ itidem ut hæc serrata sunt, accedere uidentur. Sed hæc confusio non caret errore, ut paulò pòst dicemus. Germanis hæc herba Kölbleskraut / à capitellis quæ ruffescentibus punctis maculata sunt, dicitur. Nõnulli etiam Germanorum Hergots bärtlin nominant. Quidam etiam à sistendo sanguine Blůtkraut.

Sanguisorba cur dicta.

Error eorum qui Pimpinellã cum Sanguisorba confundunt.

GENERA.

Duo sunt eius herbæ quæ Sanguisorba uocatur genera. Vna enim maioribus constat folijs ac longioribus, coliculis tamen tenuioribus, ideoq; ab hac foliorũ forma maior à nobis dicta est. Altera minoribus folijs, coliculis autem maioribus esse deprehenditur, quare ab ista foliorũ effigie rectè minor appellari potest, ut inter eas aliquod discrimen esse herbariæ rei studiosi hac ratione animaduertant.

Sanguisorba maior.

D

Minor.

FORMA.

Herba est à radice crassa & longa, statim foliosa, minor potissimũ, coliculos habens plurimos rubentes, folia aspera, in extremitatib. latè crenata & serrata, in summo coliculorũ capitella ruffescentibus punctis maculata, quæ si hiant flores exeunt herbacei, in medio croceam comam ostendentes.

LOCVS.

Nascuntur locis incultis, aridioribus, & soli expositis. Vnde iterum colligere licebit non esse Elatinen, utcunq; à facultatibus illius non discrepet, quòd Dioscoride & Plinio testibus, Elatine in cultis & segetibus proueniat.

TEMPVS.

Florent Maio & Iunio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Gustantibus adstrictionẽ haud uulgarem ac uiscositatem herba præ se ferre uidetur. Quapropter siccam admodum consistentiã nacta est, simulq; corpora contrahere, & constringere potest, atqueadeo emplasticam, eo quòd glutinosa sit, facultatem obtinet.

VIRES.

Ex ijs quæ diximus abundè constat utranque Sanguisorbam in restringendis ac supprimendis sanguinis profluuijs esse efficacissimas, adeò ut nonnulli constanter asserant, eas etiam manibus gestatas sanguinem undecunq; manantẽ sistere posse. Experientia certè compertũ est ad muliebre profluuiũ sanandũ, nullum posse reperiri præsentius ijs stirpibus præsidiũ. Glutinant etiam uulnera illarũ folia, carcinomatisq; & fistulis medentur. Generosum deniq; ac strenuum remediũ easdem esse ad dy-

A ad dyſenterias, & reliquos uentris fluxus, ſi ex aqua aut uino bibantur, nemini non notum eſt. Quid multa? Elatines herbæ, cuius certè hæ duæ ſtirpes genus eſſe uidentur, facultates habent. Quare toto cœlo errant qui herbas has, ut ſuprà etiam cõmemoratum eſt, cum Pimpinella confundunt, quod hæc ipſa acris admodũ ſit & multum calida: illæ contrà ſapore, haud ſecus atq; Elatine, adſtringente. Verum non tantum differunt facultatibus, imò etiam odore, coloreq; foliorũ, maximè uerò florũ diuerſitate, ut quiuis ex utriuſq; herbę picturę collatione ſtatim deprehendet.

Pimpinella nõ ſolum facultatibus, uerumetiam forma à Sanguiſorba diuerſa.

DE SCOLYMO. CAP. CCCIIII.

NOMINA.



ΣΚΟΛΥΜΟΣ Græcis, Carduus & Strobilus Latinis, Columellæ Cinara dicitur. Sunt qui hodie Arcocum corrupta uoce nominent, primam uocis ſyllabam articuli uice præponentes. Alij paulò rectius Alcocalum uocant: Cocali ſiquidem nomine, nux pinea, cui Scolymi capitulum ſimile eſt, uenit. Nunc uulgo herbariorũ ab articulo ſtatim duabus interiectis literis Articocalus, aut expuncta uocali a, Articoclus, uel magis curtato, ut ferè fit, uocabulo, Articols uel Articoca nuncupatur. Germani inſtar uulgi Articoca nominabunt, aut Strobildorn. Strobilum autem Romani hanc ſtirpem non alia ratione dixerunt, quàm quod eius capitulum, ut diximus, ſtructili nucleorũ ſerie pineam nucem referre uidetur. Cinaram uerò ſunt qui appellatã putent, quod ſatum & cultum cineribus gaudeat. Alij à Cinara potius puella, quæ in eius ſpeciei Carduum mutata eſt, dictam eſſe uolunt.

Carduus. Strobilus. Cinara. Alcocalus. Cocalus. Articocalus. Articoca. Strobilus cur dicta. Cinara quare appellata.

FORMA.

B Folia habet Chamæleontis, & ſpinæ albæ uocatæ ſimilia, nigriora tamen ac craſſiora. Caulem emittit oblongum, folioſum, in quo capitulũ ſpinoſum. Radicẽ uerò nigram & craſſam. Hæc Dioſcorides. Cæterum caput eius & uertex in ſquaroſum extuberat globum, corticoſis unguibus turgentẽ, ſpicisq; ſquamatim coagmentatum, quorũ orbis exterior uiret, interior niueo candore niteſcit. Flos purpureo rutilat colore, qui tandẽ euaneſcit in pappos. Caput uetuſtate tandem diſsilit in corticeas laminas, ſemen oſtendens Cnici figura. Nos tamen integrã Scolymi faciẽ ac picturã hoc tempore dare non potuimus, quod primo anno fructum ſuum nõ oſtendat. Curabimus autem alio tempore ut ſtudioſi integram eius habeant picturam.

LOCVS.

Nuſquam, quod ſciam, in Germania prouenit Cinara, niſi ſata & culta. Quare Scolymus qui in hortis colitur & plantatur, uerè Cinara exiſtit. Quod ideo monendum eſſe duximus, quia inter Græcos eſſe conſtat, ut eſt Paulus & Aëtius, qui Scolymum à Cinara diſcriminãt. Non eſt autẽ aliud inter eas ſtirpes diſcrimen, quàm quod Scolymus ferus eſt & ſylueſter, Cinara uerò domita cultu, ideoq; à nonnullis Carduus altilis nominatur.

Scolymus hortenſis propriè Cinara dicitur. Scolymus. Cinara. Carduus altilis.

TEMPVS.

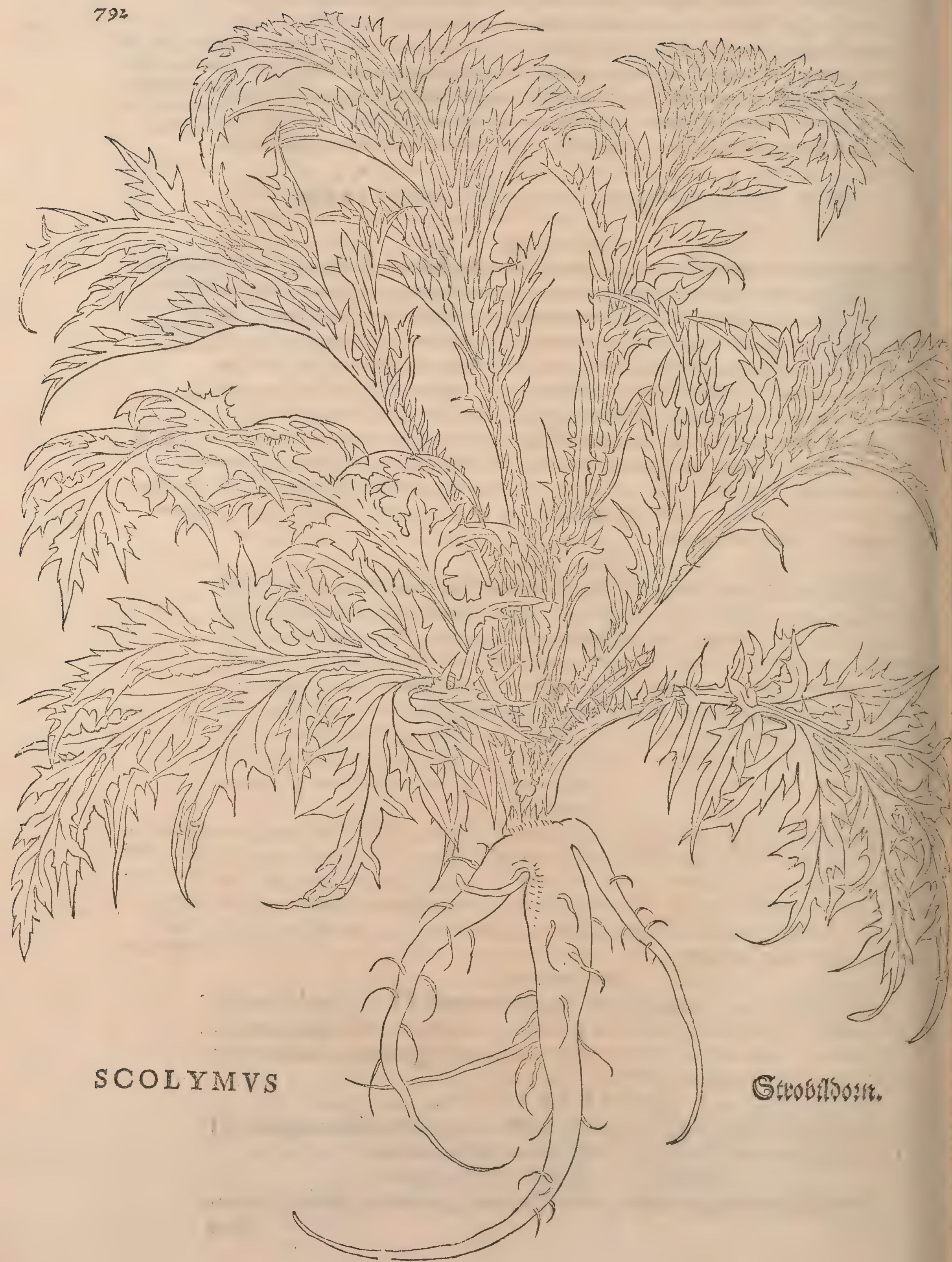
Quum Solſtitiũ æſtiuum agitur, Scolymi flos erumpit, Heſiodo in lib. ij. cui titulus Opera & dies, teſte, qui ea florente cicadas acerrimi cantus eſſe, & mulieres libidinis auidiſsimas, uirosq; in coitum pigerrimos, capite, genibus, ac toto corpore præ Sirij æſtu areſcentibus, ſcribit.

TEMPERAMENTVM.

Quæ ſecundum qualitatẽ editur actio, calidum in ſecundo ordine completo, aut tertio incipiente, medicamẽtũ indicat, ſiccum uerò in ſecundo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Scolymi illita graueolentiã alarũ, & totius corporis emendat. Item ſi decocta in



SCOLYMVS Strobildorn.

A cta in uino bibatur. Vrinā etiam copiosam fœtidamq́ pellit. Herba cum recens nascitur tenerescitq́, asparagorum modo in olera transit.

EX GALENO.

Scolymi radix copiosam urinam graueolentē elicit, si quis eam in uino coctā bibat: ideoq́ graueolentiā sanat, tum alarum, tum totius corporis. Atq́ hoc sanè medicamēto ex tota inest essentia, utpote eius succo existente purgatorio. Et in libro secundo de alimentorū facultatibus: Praui succi edulium est Cinara, pręcipuè cum iam durior euaserit: tum enim biliosi humoris copia abundat, totaq́ eius substantia durior existit, adeoq́ ut ex ipsa melancholicus, ex succo uerò eius tenuis & biliosus humor producatur. Proinde coctam edere præstiterit adiecto Coriandro, dein ex oleo, garo, uinoq́ sumatur. Si tamen in patina aut sartagine ad esum præparetur, absq́ ijs comedatur. Plerique enim sic eius ueluti cacumina comedunt, quæ spondylos nominant.

EX PLINIO.

Vrinam ciere Scolymum præcipuè traditur. Sanare lichenas & lepras ex aceto. Venerē stimulare in uino, Hesiodo & Alceo testibus, qui florente ea cicadas acerrimi cantus esse, & mulieres libidinis auidissimas, uirosq́ in coitū pigerrimos scripsere, uelut prouidentia naturæ hoc adiumento tunc ualentissimo. Item graueolentiā alarū emendat radicis emedullatæ uncia, in uini falerni heminis tribus decocta ad tertias, & à balneo ieiuno, itemq́ post cibum cyathis singulis pota. Mirū est, quod Xenocrates promittit experimento, uitium id ex alis per urinam effluere.

DE SPHATVLA FOETIDA.

B CAP. CCCV.

NOMINA.



HERBA quam officinæ Sphatulam fœtidam uocant, quod grauem exhalet odorē, quomodo ueteribus sit appellata nondum certò scire possum. Nomen quidem ipsum Xiphij seu Gladioli speciem esse docet: Sphata siquidem Latinis gladium significat. Non esse autem Xiphium radix eius euidenter admodū ostendit, quæ non est bulbosa, nec gemina, ita ut altera alteri insideat, sed capillamentis fibrata. Neq́ etiam Sparganiū esse partim folia eius quæ in terram non procumbunt, partim etiam semina, quæ non in pilulis, sed folliculis aut siliquis profert. Non uidetur etiam esse Xyris, quod illa radicem habeat longam & rufam, Sphatula uerò fœtida nec longam nec rufam, sed rotundam, albam & capillatam. Tamen quicquid sit gentilem ijs esse foliorum similitudine constat. Germani eam Wandtleußkraut/ à necandis cimicibus appellant.

Sphatula fœtida cur dicta. *Sphata.* *Sphatula fœtida non est Xiphiū.* *Non est Sparganium.* *Non est Xyris.*

FORMA.

Folia Iridi similia habet, minora tamen & angustiora. Caulem ex se mittit, in cuius summo folliculos aut siliquas Pæoniæ fœminæ non dissimiles profert, quibus dehiscentibus semen in ijs apparet rotundum & rubrum. Radicem obtinet capillamentis multis fibratam.

LOCVS.

Circa sepes & dumeta nascitur, frequens in Italia, nusquā tamen in Germania, quod sciam, nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Fructum seu siliquas suas autumno profert, ac subinde in ijs, ubi dehiscunt, semen ostendit.

TEMPERAMENTVM.

Vehementer acrem qualitatē obtinet, adeò ut gustata, fauces quasi urere uideatur. Proinde calidam & siccam admodum esse constat.



SPHATVLA
FOETIDA.
Wandtleußkraut.

A

VIRES.

Non multum à Staphidis agriæ uiribus abesse apparet: ualenter enim abstergit. Hinc ad scabiem, eius potissimũ succus, abigendam utilis est. Surculos etiam & spicula, perinde atque Xiphium & Xyris, sine dolore extrahit. Cimices quoque necat atque fugat.

DE TRICHOMANE. CAP. CCCVI.

NOMINA.



ΤΡΙΧΟΜΑΝΕΣ grecè, Trichomanes, Capillaris latinè uocatur. Officinis Polytrichon falso dicitur: id enim nominis Adianto herbę, quam hodie Capillum Veneris uocant, Dioscoride & ueteribus alijs testibus, debetur. Germanicè Widertodt/oder Abthon appellatur. Trichomanes autẽ à facultate sua Græci nominauerunt, quod scilicet fluentem capillum expleat, & subnasci faciat: μανὸν enim ea gens rarum uocant, τριχὰ autem capillum. Hoc etiam nomine Capillarem Latini dixerunt.

Polytrichon officinarum.

Trichomanes cur dictum.

Capillaris.

FORMA.

Filici simile est Trichomanes, paruum admodum. Ex utraq; parte ordine quodam folia habet tenuia, Lentis figura, contraria inuicem, in ramulis tenuibus, splendescentibus, subnigris & austeris. Cuius equidem descriptionis notæ omnes, nulla penitus reclamante, herbæ illi quam hodie officinæ Polytrichon uocant, pulchrè quadrant. Siquidem cauliculis iunceis, quincuncialibus, à radice statim penè foliatis constat, folijs rotundis, lenticulæ forma, aduersis inter se pediculis, ramulis subnigris & nitentibus, sine flore, sine semine.

B

LOCVS.

Nascitur in palustribus atque umbrosis locis, humentibus muris, & iuxta fontes, haud secus atque Adiantum.

TEMPVS.

Carpitur æstate & autumni initio.

TEMPERAMENTVM.

Trichomanes in caliditate quidem & frigiditate symmetrum est, uerum desiccat, extenuat & digerit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eadem potest quæ Adiantum. Cum itaque Adiantum aliunde in Germaniam sit deportandũ, & Trichomanes paßim proueniat, licebit hoc in alterius inopia uti. Et consultius multò ut Trichomane utantur officinæ, quàm Adianto adulterino. Prodest igitur Trichomanis decoctũ potum asthmaticis, dyspnoicis, felle suffusis, lienosis, urinæq; difficultatibus. Calculos frangit. Aluum sistit. Venenatorũ morsibus, & stomachi fluxionibus in uino potum medetur. Menses & secundas ducit, sanguinis autem reiectiones sistit. Crudum illinitur uenenatorũ morsibus. Alopecias explet, strumas disijcit. Furfures & achores cum lixiuio exterit. Cum ladano, myrtino, susino, aut hyssopo & uino capillos defluentes continet. Decoctũ etiam eius cum lixiuio & uino si eo abstergantur, idem potest.

EX GALENO.

Alopecias densat, & strumas & abscessus discutit, lapidesq; frangit potum. Viscosorum crassorumq; ex thorace pulmoneq; excreationibus non mediocriter confert. Ventris profluuiũ sistit, nullam tamen manifestam caliditatẽ affert, sicut nec frigiditatem.

EX PLINIO.

Calculos è corpore mirè pellit, frangitq;, utique nigrum. Qua de causa potius quàm quod in saxis nasceretur, & à nostris Saxifragum appellatum crediderim.



TRICHOMANES Widertodt.

A Bibitur è uino quantum terni decerpsere digiti. Vrinam cient. Serpentiũ & araneorum uenenis resistunt. In uino decocti aluum sistunt. Capitis dolores corona ex ijs sedat. Contra scolopendræ morsus illinuntur, crebrò auferendi ne pereant. Hoc & in alopecijs. Strumas discutiunt, furfuresq́ in facie, & capitis manantia ulcera. Decoctum ex his prodest suspiriosis, & iecinori, & lieni, & felle suffusis, & hydropicis. Strangurię illinuntur, & renibus cũm Absinthio. Secundas cient & menstrua. Sanguinem sistunt ex aceto, aut Rubi succo poti. Infantes quoque ulcerati perunguntur ex ijs cum rosaceo & uino prius. Folium in urina pueri impubis, tritum quidẽ cum aphronitro, & illitum uentri mulierum, ne rugosus fiat, præstare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis, pecoriq́ esse utilissimos.

DE TELI. CAP. CCCVII.

NOMINA.



THΛΙΣ, κεραΐτις, αἰγόκερως, βούκερως Græcis, Fœnumgræcũ Latinis: officinæ genuinum nomen retinuerunt: Germanis Bockshorn / oder Kůhorn dicitur. Magna græcarum appellationũ pars à siliquarum quas producit figura desumpta est: hę enim corniculis similes existunt. Hinc Ceraitis à cornu simpliciter dici cœpit: κέρας enim Græcis cornu est. Ægoceros autem à caprini cornu similitudine, quemadmodum à bubuli Buceros, quod sanè nomen Theophrastus libro quarto de historia plantarum illi imposuit. Cum itaque corniculis similes habeat siliquas, factum est ut illam Columella simpliciter Siliquã nominauerit, Plinius Siliciam, Varro Siliculam. *Ceraitis cur dicta. Aegoceros. Buceros.*

B FORMA.

Cauliculis emicat exilibus, rubicundis, folio penè Trifolij, flore candido & exiguo, semine in siliquis oblongis, ac cornu instar incuruis fuluo. Radice subrotunda & oblonga innititur.

LOCVS.

Satum Fœnogræcum passim ferè prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret, & unà siliquas producit. Semen tamen in Augusto maturum legitur.

TEMPERAMENTVM.

Fœnumgræcum calidum est secundi ordinis, desiccat primo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Molliendi & disijciendi facultatem habet Fœnogræci farina. Facit ad inflammationes quæ intus forisq́ sunt si cum aqua mulsa decocta trita illinatur. Lienem cum nitro & aceto subacta & illita minuit. Decoctũ eius insessu ad muliebria mala, quæcunque per inflammationes aut præclusiones consistunt, utile est. Expressus Fœnogræci in aqua decocti succus, capillos, furfures & achores exterit. Cum anserino adipe pessi uice apponitur, loca quæ iuxta uterum sunt emolliens & relaxans. Viride cum aceto imbecillis & exulceratis locis prodest. Decoctũ eius aduersus tenesmos, & grauiter olentia dysentericorũ excrementa confert. Oleum eius cum myrtino capillos & in genitalibus cicatrices abstergit.

EX GALENO.

Fœnumgræcũ feruentes inflammationes irritat. Quæ uerò minus sunt calidæ, & magis duræ, eas digerendo curat.

EX AETIO.

Fœnumgræcũ habet etiam abstergendi uires. Varijs modis comeditur, sed copiosius sumptum caput tentat. At cremor decocti Fœnogræci cum modico melle



FOENOGRAECVM

Bockshorn.

A exhibitus, omnes deprauatos intestinorũ humores educit. Permodicũ esse oportet quod permiscetur mel, ne erodat. In diuturnis uerò doloribus qui sine febri thoracem infestant, pingues simul palmulæ elixantur, inde succo expresso melleq; admixto suppositis carbonibus rursus decoquuntur usq; ad congruam consistentiam. Datur id diu ante cibum, obseruariq; oportet ne ijs exhibeatur quibus facilè caput dolet: palmulæ enim capiti infestæ sunt.

EX PLINIO.

Vis eius siccare, mollire, dissoluere. Succus decocti fœminarum pluribus malis subuenit: siue duritia, siue tumor, siue contractio sit uuluę, fouentur, insidunt. Infusum quoq; prodest. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impositum medetur. Item ex aceto. Sic iecinori decoctũ. Diocles difficilè parientibus semen eius dedit acetabuli mensura tritum in nouem cyathis sapæ ad tertias partes bibere, ut qui biberent in calida lauarentur. Et in balneo sudantibus dimidiũ ex relicto iterum dedit, mox à balneo reliquum, pro summo auxilio. Farinã Fœnogræci cum hordeo aut lini semine decoctam aqua mulsa cõtra uuluę cruciatus subiecit. Itemq; imposuit imo uentri. Lepras, lentigines, sulphuris pari portione mista farina curauit, nitro antè pręparata cute, sæpius die illinens, perungiq; præcipiẽs. Theodorus Fœnogræco miscuit quartã partem purgati Nasturtij acerrimo aceto ad lepras. Damion Fœnigræci semen acetabuli dimidia mensura cum sapæ & aquæ nouem cyathis ad menses ciendos dedit potu. Nec dubitat̃ quin decoctũ eius utilissimum sit uuluis, interaneisq; exulceratis, sicuti semen articulis atq; pręcordijs. Si uerò cum Malua decoquatur, postea addito mulso potus, ante cætera uuluis interaneisq; laudatur: quippe cum uapor quoque decocti plurimũ prosit. Alarum etiam graueolentiã decoctum Fœnogræci semen emendat. Farina porrigines capitis fur-
B furesq; cum uino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta addita axungia genitalibus medetur. Item parotidi, podagrę, chiragrę, articulis, carnibusq; quę recedũt ab ossibus. Aceto uerò subacta luxatis. Illinitur & lieni decocta in aceto, & melle tantum. Carcinomata subacta ex uino purgat, mox addito melle persanat. Sumitur & sorbitio è farina ad pectus exulceratũ, longamq; tussim. Diu decoquitur donec amaritudo desinat, postea mel additur.

DE TELEPHIO. CAP. CCCVIII.

NOMINA.



ΤΗΛΕΦΙΟΝ, ἢ ἀείζωον ἄγριον Grecis, Telephiũ & Illecebra Latinis, officinis & uulgo Crassula maior appellatur. Sunt qui Fabam crassam, à foliorũ quam cum faba habent similitudine, nominẽt. Germanis Wundtkraut/ Knabenkraut/ Fotzwang/ Fotzwein dicitur. Telephiũ uerò dictum est, quod ulceribus malignis & deploratis, quibus Telephus Mysiæ rex ab Achille uulneratus consenuit, quæ eam etiam ob rem Telephia uocantur, auxilietur.

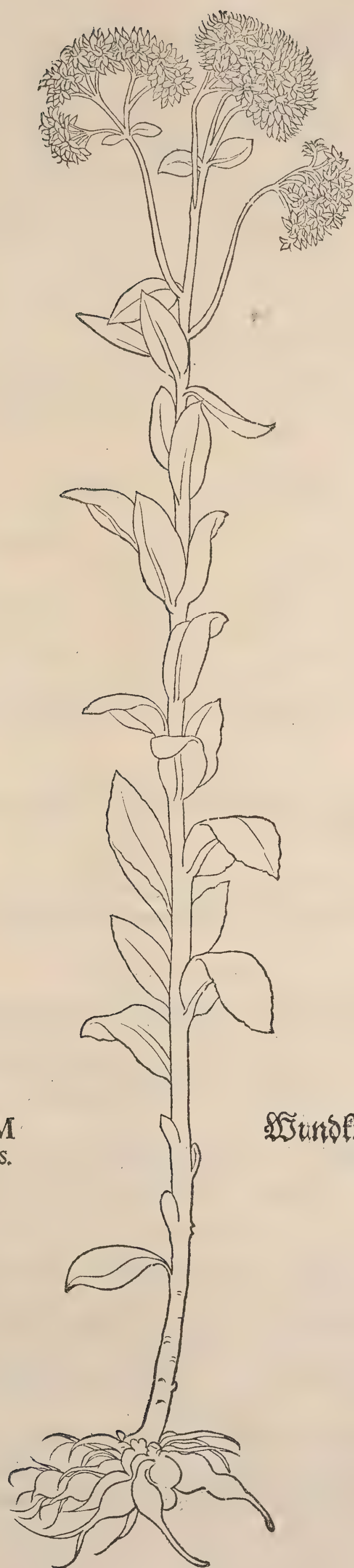
Crassula maior. Faba crassa. Telephium unde dictum. Telephia ulcera.

GENERA.

Dioscorides duo genera facit. Vnum floribus albis, quod nobis Telephiũ album nominare placuit, germanicè Wundtkraut das weible. Alterum floribus luteis, quod Norimbergæ me uidisse memini. Damus pro illo Telephiũ purpurascentibus floribus emicans, quod ad differentiã prioris Telephiũ purpurascens appellare uoluimus, germanicè Wundtkraut das mennle. Præter flores qui in primo candidi sunt, in hoc autem purpurascentes, foliorum etiam colore differunt, qui in candido uiridis & herbaceus existit, in purpurascente autem paulò pallidior. Cætera omnia in ijs similia apparent, folia potissimũ, quę fabacea prorsus sunt, nisi quod pinguiora, & crassiora existunt.

Telephium album. Telephium purpurascens.


TELEPHIVM
ALBVM.
Wundkraut weible.



TELEPHIVM
PVRPVRASCENS.

Wundkraut mennle.

C

FORMA.

Folijs & caule Portulacæ similis herba Telephium. Alas binas in singulis foliorum geniculis inhærentes habet. Ramuli à radice seni septeníue prodeunt, referti folijs cœruleis, crassis, glutinosis, carnosis: flores illi lutei, uel albi, uel purpurascentes: radix ima, quod Dioscorides omisit, innumeris tuberibus scatet. Non est autē cur diuersum Telephiū hoc nomine ab ea herba, quam herbarij hodie Crassulam maiorem nominant, suspicemur, cum omnes reliquæ notæ à Dioscoride cōmemoratæ, illi adamussim conueniant. Et solenne certè est Dioscoridi ut multas notas, in his potissimū herbis quæ ipse non uidit, atque adeo ex aliorū fide pingit, easq; maximè quidem necessarias omittat, & silentio transeat. Quibus etiā accedit locus natalis, & facultates Telephij, quæ eædem sunt cum ijs quæ Crassulæ maiori recentes herbarij adscribunt. Sunt qui alterum acetabulū esse putent, quorum sanè sententiam non admodum absurdam esse iudico.

LOCVS.

Nascitur inter uites, locis cultis & incultis humidis.

TEMPVS.

Vere statim prosilit, Iulio autem & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Telephiū exiccat ordine secundo intenso, aut certè principio tertij, nō tamen insigniter calida, uerum in hoc forsan quispiam ipsum primi esse ordinis censeat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia senis horis illita, albas uitiligines sanant: sed oportet postea hordeacea farina illinere locum. Quinetiā alphos tollunt cum aceto in sole inuncta. Sed ubi inaruerint, absterguntur.

D

EX GALENO.

Telephiū detergendi & exiccandi facultate est præditū: proinde ad putrida ulcera conuenit, & leucas & alphos cum aceto sanat.

EX PLINIO.

Illinitur lentigini, & cum inaruit teritur. Illinitur & uitiligini, ternis ferè mensibus senis horis noctis aut diei, postea farina hordeacea illinitur. Medetur & uulneribus & fistulis.

APPENDIX.

Recentiores herbarij sua Crassula maiori in curandis uulneribus, & sistendo sanguinis profluuio utuntur, ut eandem esse cum Telephio uel hoc saltem nomine nemo dubitare debeat. Magnam autem efficaciā habere in internis potissimū uulneribus & ulceribus, mirificeq; herniosis prodesse ijdem tradunt.

DE TRINITATIS HERBA.

CAP. CCCIX.

NOMINA.



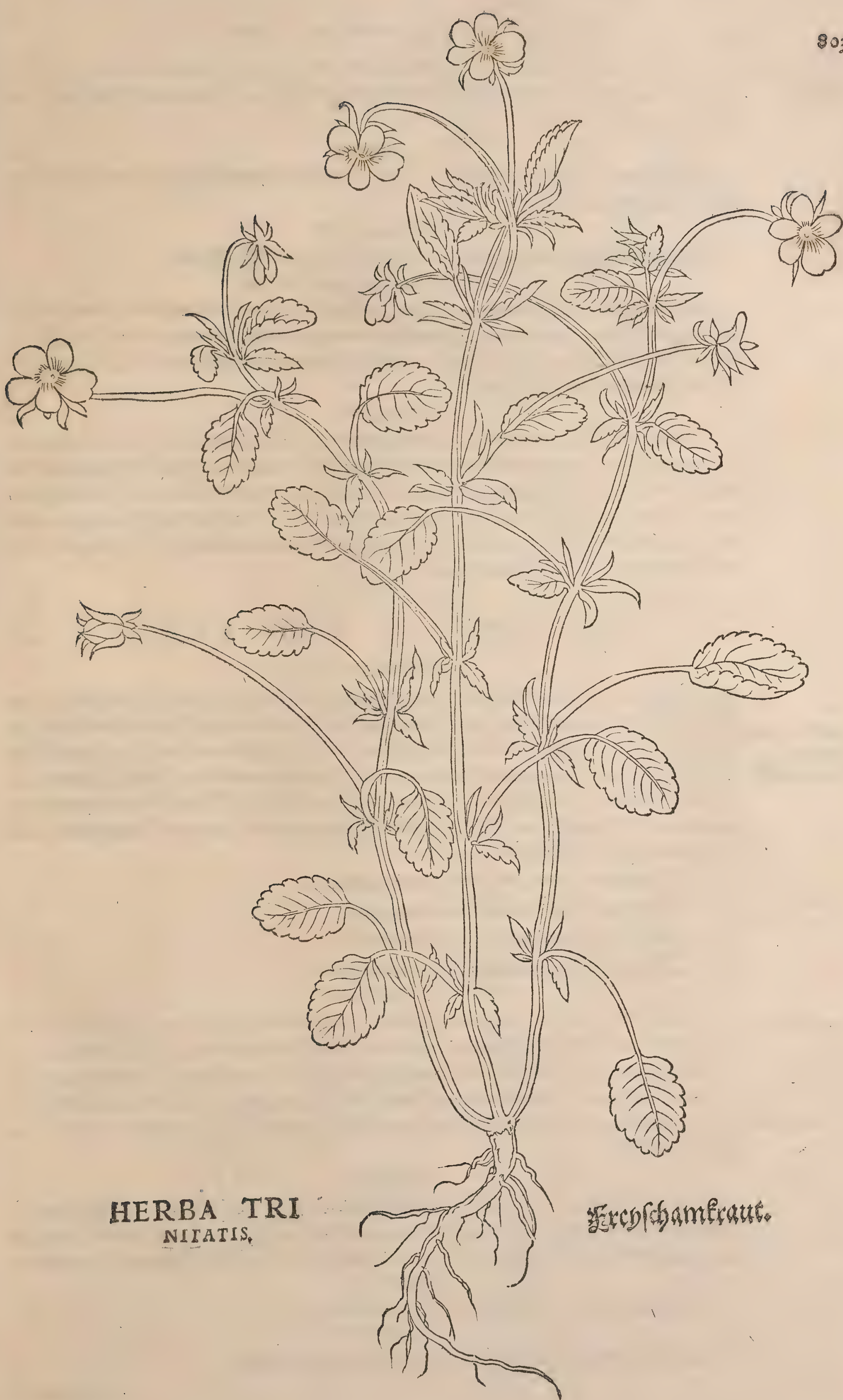
Iouis flos. *Herba Trinitatis unde dicta.* *Iacea.*

QVO nominè priuatim planta hæc Græcis aut Latinis appellata sit medicis, ignorare me fateor. Constat tamen Violæ inodoræ genus esse, & mea quidem sententia Iouis florem. Vulgus à triplici colore floris, herbam Trinitatis nominat. Sunt qui Iaceam, & herbam clauellatā appellent. Germani Dreyfeltigkeyt blůmen/ & Freyschamkraut uocant.

FORMA.

Herba hæc folio est initio rotundo, per ambitum serrato, processu temporis oblongiore, cauliculo triangulo, intus cauo, leuiter striato, ex interuallis geniculato, prodeuntibus ex alarum sinu pediculis longis, in quibus summatim elucent flores

figura



HERBA TRI
NITATIS.

Treyſchamkraut.

C figura & ſpecie uiolarum purpurearũ, ſuperiore parte purpurei, in medio candidi, inferiori uerò lutei, radijs quibuſdam nigris diſtincti. Quibus decidentibus ſemina protuberant.

LOCVS.

Sua ſponte in aruis interdum prouenit. In hortis tamen ut plurimum plantatur, ſpecioſiorq́ꝫ naſcitur.

TEMPVS.

Vere uiola hæc poſt purpuream emicat, & tota æſtate floret.

TEMPERAMENTVM.

Herba in guſtu lentorem quendam, atque modicam acrimoniam ſeu mordacitatem præ ſe fert, atqueadeo à Symphyti temperamento non admodũ abeſſe uidetur, id quod etiam ex facultatibus quas illi recentiores tribuunt facilè deprehenditur. Calida itaque & ſicca eſt.

VIRES.

Quum acrimoniȩ ratione incidendi uim quampiã habeat, ideo rectè recentiores aſthmaticis, pulmonisq́ꝫ phlegmonibus prodeſſe tradunt: collectũ ſiquidem in thorace & pulmone pus expurgare poteſt. Hac ratione puerorum etiam comitialibus morbis auxilio eſſe ſolet. Cȩterũ non parum ad pruritũ & ſcabiem confert, omniaq́ꝫ cutis uitia emendat, idq́ꝫ mediocris acrimoniæ & ſiccitatis ratione. Vlcera etiã, quia uiſcoſitatem obtinet, glutinare poteſt.

DE TEVTLO. CAP. CCCX.

NOMINA.

D 

Σεῦτλον unde dictum. *Beta cur dicta.*

TEVTΛON, ἢ σεῦτλον Græcis, Beta Latinis appellatur. Germanis Mangolt/ oder Pieſſen. Σεῦτλον autem Græci ab impulſu nominarunt, etenim cultus ratione quadam incrementũ capeſsit arboris, neque ulli hortenſium latitudo foliorũ maior. Betæ nomen ſibi adſciuit, quoniam figuram β literæ græcȩ dum ſemine turget referre uidetur. Nam ſummitatem in cacumine reflexam obtinet. Id quod teſtatũ nobis reliquit Lucius Columella in ſuo carmine de cultu hortorum ita canens:

Nomine tum graio, ceu litera proxima primæ,
Pangitur in cera docti mucrone magiſtri,
Sic & humo pingui ferratæ cuſpidis ictu
Deprimitur folio uiridis pede candida Beta.

GENERA.

Candida Beta. Eius à colore omnes duo genera faciunt, candidam & nigram. Candida alio nomine Sicula, ut Theophraſtus libro octauo de hiſtoria plantarum, & Plinius libro decimonono, capite octauo, memoriæ prodiderunt, appellatur. Et nunc extrita litera una ferè omnibus noſtri ſeculi medicis Sicla nominatur. Germanicè weiſſer Mangolt. *Sicla.* *Nigra Beta.* Nigra ad atrum uidetur tendere colorem, & à Germanis roter Mangolt uocatur.

FORMA.

Caulem habet ſtriatũ, bicubitalem, folium ferè Atriplicis, flores exiguos luteos, ſemẽ in caulibus copioſum: radicẽ unicam in longum protenſam, è cuius lateribus aliæ, modò ſingulæ, modò binæ, nonnunquã ternæ funduñ, fibris multis refertæ.

LOCVS.

In hortis paſsim, & cultis locis naſcuntur Betæ.

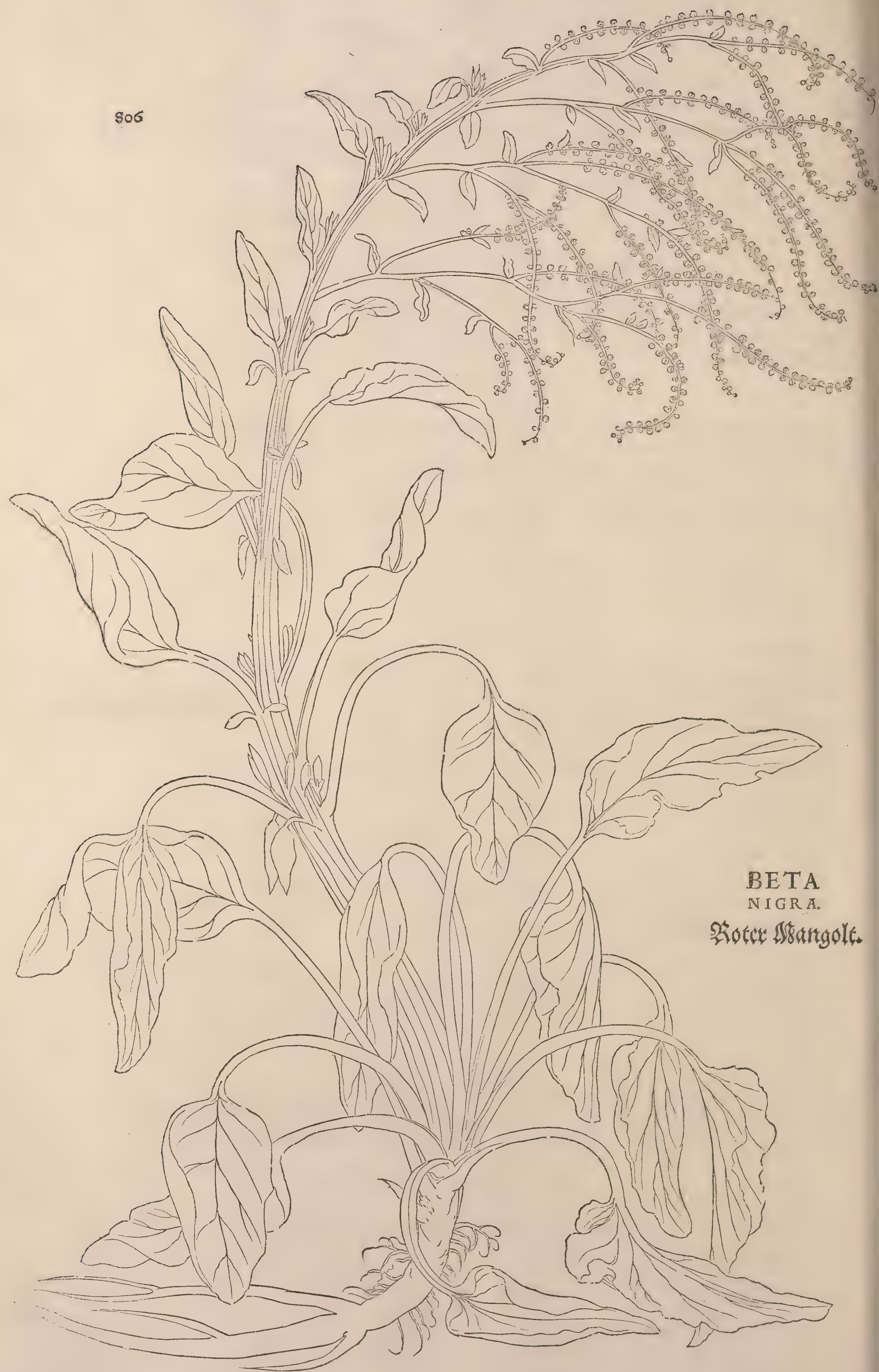
TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus floribus & ſemine turgent.



BETA CANDIDA.

Weisser Mangolt.



BETA
NIGRA.
Roter Mangolt.

A TEMPERAMENTVM.

Nitrosa qualitate particeps est. Nigra tamen adstrictionis quippiam adiunctũ habet, & magis in radice quàm in alijs partibus. Symeon Seihi calidam & siccam esse in tertio ordine asserit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Nigra Beta cum lente cocta aluum efficacius cohibet, multoq; magis radix. Candida aluo utilis est. Vtraq; uerò propter nitrosam uim quam habet mali succi est. Vnde succus earum cum melle naribus inditus caput purgat. Auriũ etiam doloribus auxiliatur. Decoctũ radicum & foliorum, furfures & lendes deterget. Perniones fotu mitigat. Crudis folijs alphos nitro prius perfrictos, alopecias prurientes, atq; depascentia ulcera illini prodest. Cocta exanthematis, erysipelatis, & ambustis medetur.

EX GALENO.

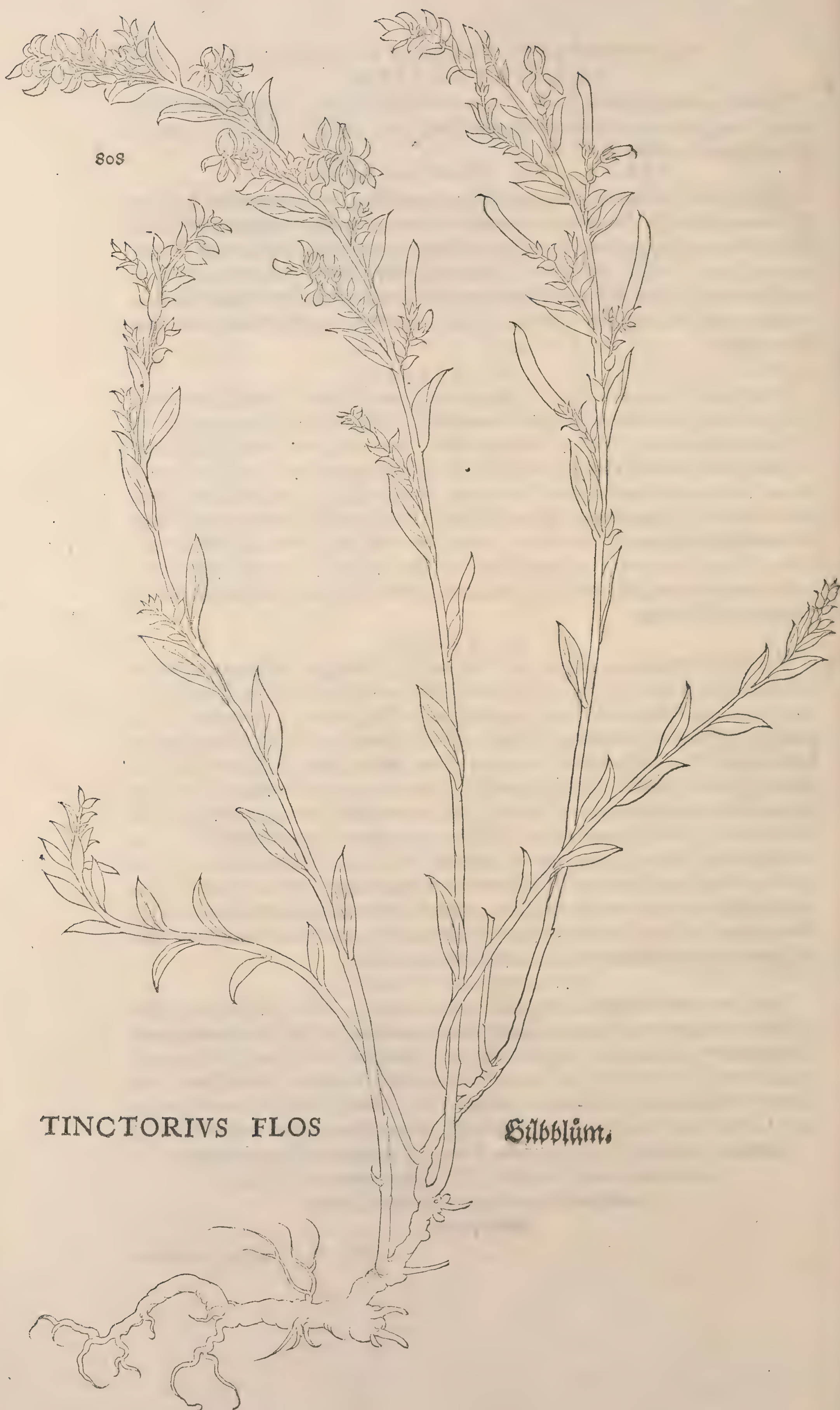
Beta nitrosæ facultatis est particeps, qua tum extergit, tum digerit, & per nares purgat. Cæterum cocta nitrositatẽ omnem exuit, fitq; facultatis phlegmonis aduersæ, leuiter discutientis. Porrò ad detergendũ digerendumq; ualidior est Beta alba. Nam nigra adiunctũ habet quippiã adstrictionis, & magis in radice quàm alijs partibus. Betæ itaq; absterssorius inesse succus conspicitur, adeò ut aluum ad excretionem extimulet, & nonnunquã stomachũ demordeat, præsertim ijs quibus ille sensilior obtigit: eoq; largius commansa, stomachum infestat. Huius ceu aliorum olerum, exigua est alimonia. Iecoris obstructionibus, quàm Malua, aptius accõmodatur, magis autem ubi cum Sinapi estur, aut aceto. Lienosos item similiter manducata, mirificè iuuat.

EX PLINIO.

B Nec Beta sine remedio est utraq;. Siue candidæ, siue nigræ radix recens & madefacta, suspensa funiculo, contra serpentiũ morsus efficax esse dicitur. Candida Beta cocta, & cum Allio crudo sumpta, contra tineas. Nigræ radices ita in aqua coctę, pruriginẽ tollunt, atq; in totum efficacior esse traditur nigra. Succus eius capitis dolores ueteres & uertigines, item sonitum aurium sedat, infusus ijs. Ciet urinã. Medetur dysentericis iniecta, & morbo regio. Dolores quoque dentium sedat illitus succus. Et contra serpentium ictus ualet, sed huius radici duntaxat expressus. Ipsa uerò decocta, pernionibus occurrit. Albę succus epiphoras sedat, fronte illita. Aluminis pauco admixto, ignem sacrum. Sine oleo trita licet, adustis medetur. Et contra eruptiones papularum cocta. Eadem contra ulcera quæ serpunt. Illinitur & alopecijs cruda. Et ulceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditus, caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, ut uentrem molliat. Validius cocta, fluctuationes stomachi sistit & uentris.

EX SYMEONE SETHI.

Eius succus mediocriter abstergit. Hic etiam uentrem ad effluxũ proritat, & stomachum aliquando uellicat, eorum præsertim qui hunc ualde sensilem obtinent. Quapropter edulium est stomacho infestum, si plurimũ comedatur. Exiguum est eius alimentũ, sicut cæterorũ olerum. Vtilis uerò est ad iecoris obstructiones cum aceto comesta. Pari modo si edatur, & lienis obstructionib. bonum fit medicamentum. Constat autem Beta ex contrarijs facultatibus. Succus enim eius calidus est, uentrem constringit, & sitim affert. Eius uerò corpus crassarum partium, flatuosum, concoctu difficilè & frigidum, uentremq; sistit, maximè si aqua in qua coctum est, subinde abijciatur.

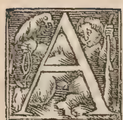


TINCTORIVS FLOS Gilbblům.

DE TINCTORIO FLORE. CAP. CCCXI.

A

NOMINA.


N herba hæc ueteribus cognita fuerit nondum compertũ habemus: quapropter ad germanicam alludentes appellationẽ, Tinctoriũ florem interim dum certius nomen nacti fuerimus, nominabimus. Germani Gilb oder Streich oder Ferbblůmen/ quod florũ illius in tingendis libris & aliis quibusdam usus sit, nuncupant. Sunt qui Ackerpfrimmen uocant.

FORMA.

Genistæ non admodũ dissimilis est hæc herba: ramos enim herbaceos, ut illa habet, ac scabros, folia tamen paulò longiora & latiora, ad Hyssopi ferè formam accedentia, florem luteum, Piso similem, semen in siliquis Lenticulæ haud absimile, radicem planè ligneam.

LOCVS.

Prouenit locis altis, incultis & aridis, atque pratis nonnullis.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, atque deinceps semina profert.

TEMPERAMENTVM.

Amara est, haud aliter quàm Genista, ut calefacere illam & siccare in altero ordine sit euidentissimum.

VIRES.

Vt forma & temperamento Genistę similis est, sic etiam facultatibus haud dubiè eidem respondet. Has igitur suo loco reperies.

B

DE TORDYLO. CAP. CCCXII.

NOMINA.


ΟΡΔΥΛΟΝ, ἢ τορδύλιον, ἢ σέσελι κρητικὸν Græcis: Tordylon & Tordylion, & Seseli Creticũ Latinis, Paulus Gordylion appellat. Germanis Beerwurtz dicitur, ut suprà in capite de Dauco quoque diximus. Nam cum Dauci semen hirsutum sit, utcunq; cætera respondeant, hoc uerò minimè, non est cur Daucum esse credamus. *Seseli Creticum.*

FORMA.

Fruticosa est herbula, semen habens rotundũ, geminatum, clypeo simile, subacre & odoratum. Quæ sanè omnes notæ huic herbæ, quæ à Germanis Beerwurtz dicitur, respondent, ut eius pictura, quam in capite de Dauco reperies, abundè docet. Hanc autem propter radicum similitudinẽ inter Daucorum effigies habere locum uoluimus.

LOCVS.

Nascitur in Amano Ciliciæ monte. In multis etiam Germaniæ nostræ locis copiosissimè prouenit.

TEMPVS.

Iulio mense floret, ac subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calfacit & exiccat, ut ex facultatibus eius abundè colligere licet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Potum eius semen contra urinæ difficultatẽ, & ducendis mensibus prodest. Succus uerò caulis seminisq; adhuc uirentis trium obolorum pondere haustus decem diebus in passo, nephriticos sanat. Efficax etiam radix: cum melle siquidem lincta, quæ in thorace sunt educit.

C

EX PAVLO.

Gordylon alij Seseli appellant, urinæ & mensibus ducendis habile. Radix ipsius ex melle lincta, quæ in thorace hærent, educit.

EX PLINIO.

Combusta potu ciet menses, & pectoris excreationes, efficaciore etiamnum radice. Succus eius ternis obolis haustus renes sanat. Additur radix eius & in malagmata.

DE TITHYMALIS. CAP. CCCXIII.

NOMINA.



ΙΘΥΜΑΛΟΣ, ἢ τιθυμάλον Grecis, Lactaria herba, & Lactuca caprina aut marina Latinis, barbaris & officinis Esula, Germanis Wolffsmilch dicitur. Lactariã autem herbam cõmuni appellatione, ob cõmune omnibus lac, uniuersum hoc genus uocauerunt. Lactucam uerò ob eandem causam, quia scilicet ex hac herba haud secus atq; ex Lactuca secta lac fluit. Caprinam, quod capræ Tithymalis uescantur.

Lactaria herba cur nominata. *Lactuca caprina quare uocata.*

GENERA.

Septem sunt, Dioscoride & alijs ueteribus testibus, Tithymalorum genera. Primus Characias, id est, uallaris dicitur, quod uallis septisq; muniendis idoneus sit. Secundus Myrsinites, à Myrti foliorũ figura: aut à nucibus, quibus similẽ fert fructum, Caryites nominatur. Hunc fructum sunt qui Nucem uomicam, Germanis Kronäglin uocatam, esse putent. Tertius Paralius, id est, marinus, quod in maritimis nascatur, appellatur. Quartus Helioscopius, hoc est, solisequus, quia eius coma ad solis cursum circumagitur, nominatͬ: germanicè Sonnenwendede Wolffsmilch uocari potest. Alijs nominatur groß Wolffsmilch. Quintus Cyparissias à Cupressi similitudine nuncupatur. Germanicè cypressene Wolffsmilch nominari potest. Sextus Dendroeides, à ramorũ copia dicitur. Septimus Platyphyllos, id est, latifolius, à latitudine foliorũ nominatur. Germanicè breytbletterte Wolffsmilch / alij groß Teuffelßmilch uocant. Nos ex ijs generibus tria tantum depicta damus, quod reliqua uidere nondum nobis licuerit. Proferent fortè alij longè plura.

Characias. *Myrsinites.* *Paralius.* *Helioscopius.* D *Cyparissias.* *Dendroeides.* *Platyphyllos.*

FORMA.

Nos ea tantum genera quorum picturas exhibemus, omissis alijs, describemus. Helioscopius itaque Portulacæ similia folia obtinet, tenuiora tamen atque rotundiora. Ramos autem à radice prodeuntes quatuor aut quinque mittit, dodrantales, tenues & rubentes, copioso lactis liquore plenos. Caput huic est Anetho simile, & semen ueluti in capitulis inclusum. Circumagitͬ huius coma cum sole, unde & Helioscopij nomen accepit. Cyparissias caulem emittit dodrantalem, aut maiorem, subrubrum, ex quo germinant folia pini similitudine, teneriora tamen ac tenuiora. Et in uniuersum pino nuper natæ similis est, unde & nomen traxit. Abundat hæc etiam succo candido. Platyphyllos Verbasco similis est, longioraq; reliquis folia habet.

Helioscopius. *Cyparissias.* *Platyphyllos.*

LOCVS.

Helioscopius in ruderibus potissimum, & circa oppida nascitur. Cyparissias in campestribus frequentissimus occurrit. Platyphyllos uerò in syluis.

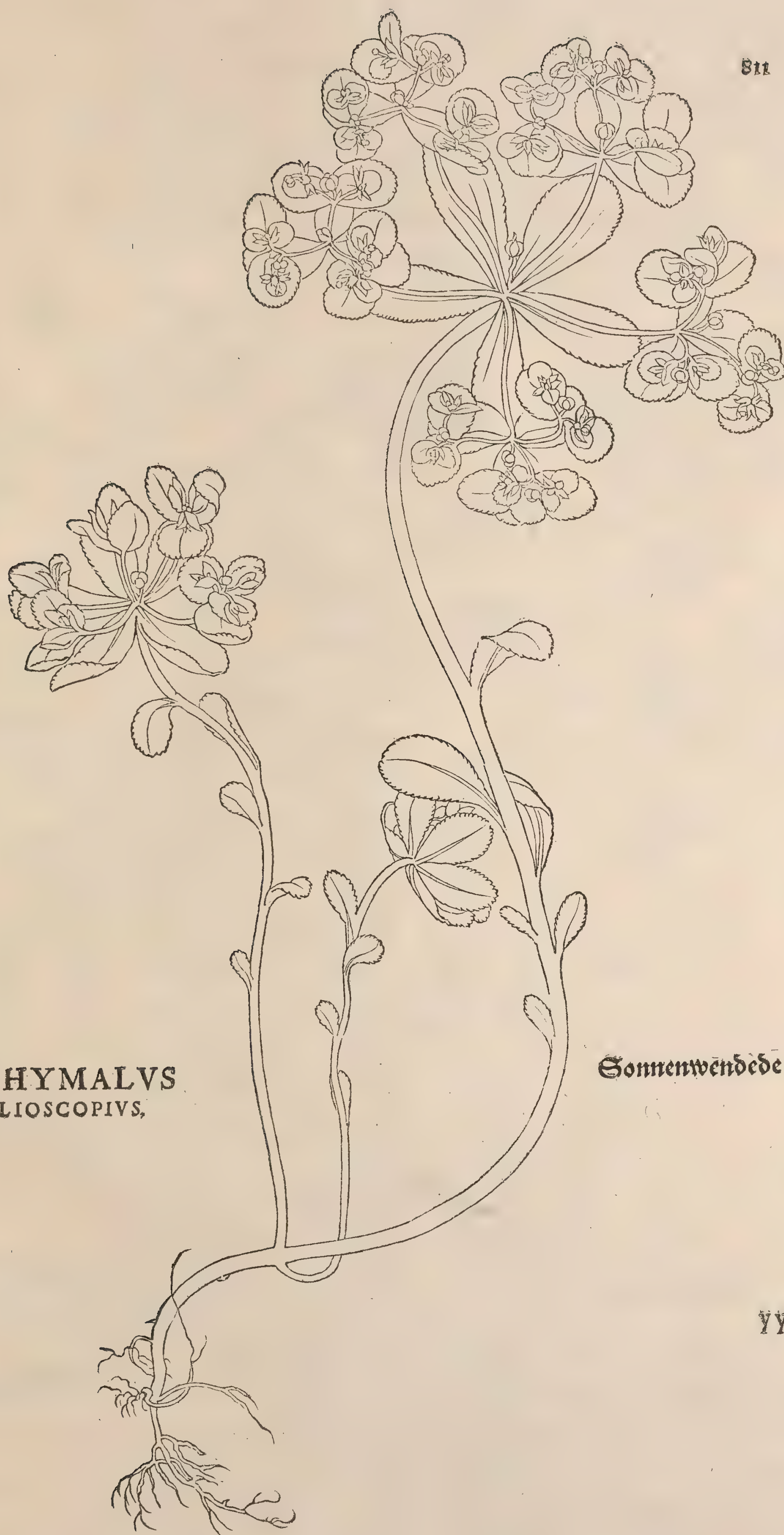
TEMPVS.

Semẽ Tithymalorũ autumno legitur, succus uerò incipiente pomorũ lanugine.

TEMPERAMENTVM.

Vincentem habent acrem calidamq; facultatẽ, inest uerò & amaritas. Ex quarto itaque calefacientium sunt ordine, & ualenter desiccant.

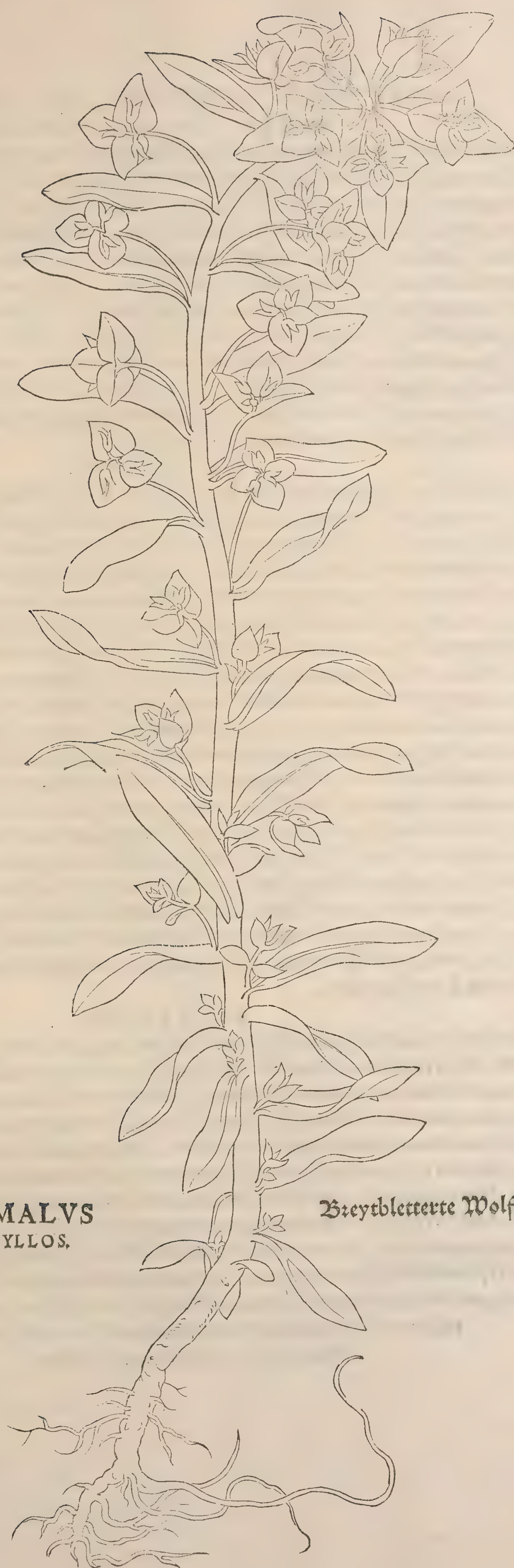
VIRES.



TITHYMALVS
HELIOSCOPIVS.

Sonnenwendede Wolffsmilch.


TITHYMALVS
CYPARISSIAS.
Cypressene Wolffsmilch.



TITHYMALVS PLATYPHYLLOS.

Breytbletterte Wolffsmilch.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

C Vim habet Characiæ liquor lacteus aluum per inferna purgandi, pituitã & bilem ducens, duorum oboloru͂ pondere ex posca sumptus. Cum melicrato autem uomitum cit. Appetente uindemia lacteus colligitur liquor. Depilat liquor hic recens ex oleo in sole inunctus, renascentesq; flauos & exiles efficit, tandemq; omnes destruit. Cauernis dentium inditur, leuatq; dolores: sed cera dentes oblinendi, ne effluens fauces aut linguam uitiet. Idem inunctus myrmecias, acrochordonas, thymos & impetigines tollit. Valet etiam aduersus pterygia, carbunculos, phagedænas, gangrænas, fistulasq;. Semen & folia eadem lacteo succo præstant, dimidij acetabuli pondere pota. Radix drachmæ pondere cum hydromelite inspersa & pota, per inferna purgat. Decocta cum aceto, colluto ore, dentiu͂ dolori auxiliatur. Helioscopius eandem priori uim habet, non tamen usqueadeo intentã. Nec diuersam facultatem obtinent Cyparissias & Platyphyllos.

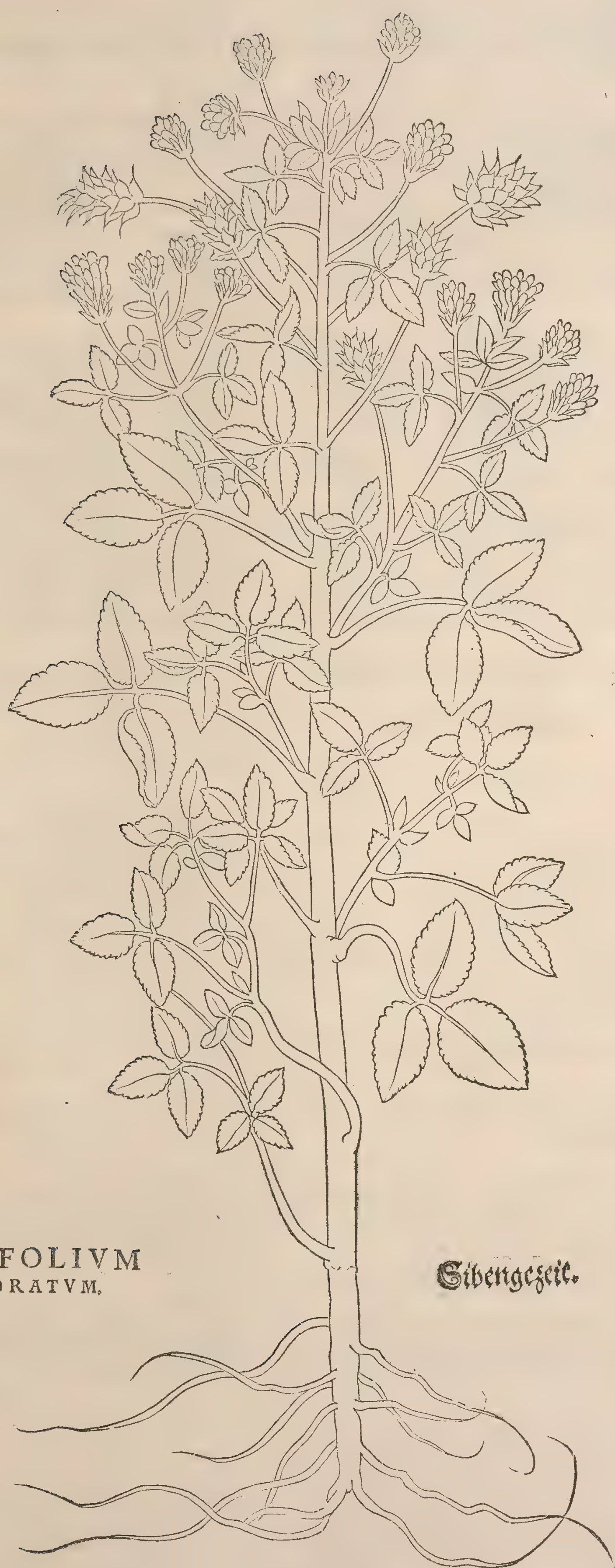
EX GALENO.

Validissimus Tithymaloru͂ liquor est. Secundu͂ locum tenet semen & folia. Sed & radix earundem facultatum particeps est, sed non ex æquo. Sanè ipsa cum aceto decocta dolores dentiu͂ sanat, maximè qui illis erosis proueniu͂t. At liquores ut qui ualentiorem uim habeant, in foramina quidem ipsa dentium induntur. Cæterum si aliam corporis partem contigerint, continuò adurunt, ulcerantq;: quapropter foris illis cera circunlinitur. Sic pilos quoque succus inunctus tollit. Porrò quum uehementior sit, oleo miscetur: & si id sæpe fiat, tandem prorsus radices pilorum adustæ corrumpen͂t, corpusq; depile reddetur. Eadem facultate myrmecias, acrochordonas, pterygia & thymos auferunt, detergentq; lichenas & psoras, quia scilicet abstergendi illis facultas inest, propter amaritudine͂. Preterea ulcerum phagedænica,
D anthracωde & gangrænωde, quia ualenter calefaciunt & abstergunt, si in tempore & moderatè quis utatur, iuuare poterunt. Verumenimuero & fistularu͂ callos, eadem facultate adimunt. Porrò hæc omnia genere quidem similiter, imbecillius tamen & folia & fructus præstare possunt. Quibus sanè & ad pisces in aqua stagnali capiendos uti assolent. Celerrimè nanque ab illis in uertiginem acti, ac semimortui redditi, ad aquæ superficiem feruntur. Cæterum quum septem sint eorum genera, ualentissimus est quem Characiam nominant, & Myrsinites, & qui in petris nascitur ad modum arboris: deinceps qui Verbasco adsimilis est, & Cyparissias: pòst Paralius, denique Helioscopius. Proportione uerò comprehensæ illorum facultatis & cinis & lixiuium erit.

EX PLINIO.

Tradunt toties purgari hydropicos fico sumpta, quot guttas lactis Characię exceperit. Est & semen in usu cum melle decoctum ad catapotia soluendæ alui gratia. Semen & dentium cauis cera includitur. Colluuntur & dentes succo radicis decoctæ in uino aut oleo. Illinunt & lichenas succo, bibuntq; eum ut purgent uomitiones, & aluo soluta, aliàs stomacho inutilem. Trahit pituitã sale adiecto in potu, bilem aphronitro. Si per aluu͂ purgari libeat, in posca: si uomitione, in passo aut aqua mulsa. Media potio tribus obolis constat. Ficos à cibo sumpsisse melius est. Fauces urit leniter. Est enim tam feruentis naturæ, ut per se extrà corpori impositu͂, pustulas igniu͂ modo faciat, & pro caustico in usu sit. Helioscopius trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo. Cæteri usus qui Characiæ. Cyparissiæ eadem uis quæ Helioscopio aut Characiæ. Platyphyllos pisces necat, aluum soluit, radice uel folijs, uel succo in mulso, aut aqua mulsa drachmis quatuor. Detrahit priuatim aquas.

DE TRIPHYL-



TRIFOLIVM
ODORATVM.

Sibengezeit.

C

NOMINA.



Trifolium odoratum cur dictum.

Τρίφυλλον Græcis, Trifolium odoratũ Latinis, officinis simpliciter Trifoliũ dicitur. Germanis Sibengezeit/propterea quod singulis diebus septies odorẽ suum habeat, & toties etiam amittat, quandiu in horto creuerit. Decerptum enim & exiccatum, odorem suum perpetuò retinet. Qui certè pluuiosa temporis constitutione ac tempestate instante multò uehementior est, sic sanè ut totas ædes, in quibus hæc herba reposita est, odore suo compleat. Potest etiam appellari cõmodissimè wolriechender Klee.

FORMA.

Frutex est cubito altior, uirgas habens tenues, nigris, iunceisq́ adnascentijs multis præditas, in quibus folia Loto arbori similia sunt, terna in singulis germinationibus. His recens enatis odor Rutę inest, auctis uerò iam, bituminis. Florem emittit purpureum, semen modicè latum & subhirsutũ, ex altero extremo apicem obtinens. Radix illi tenuis, longa, ualida. Ex qua quidem deliniatione satis constat herbam, cuius picturam damus, esse Trifolium odoratum: siquidem cubito altior est, caules tenues obtinens, unde ramusculi multi nigricantes quodammodo, ac iuncei oriuntur, qui singuli terna folia producunt odorata. Flores etiam habet in purpureo cœruleos. Semen quoq; Milio haud dissimile in folliculis modicè latis, pilosis, & in summitate aculeum habentibus, profert. Radicem deniq; longam, candidam ac ualidam habet, ut prorsus nihil sit quod descriptioni non respondeat.

LOCVS.

Sponte sua in Germania non prouenit. Satum uerò nulla difficultate prodit.

TEMPVS.

D Iulio mense floret, ac subinde semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est & siccum in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen & folia in aqua pota lateris dolore laborantibus, difficultati urinæ, comitialibus, incipienti aquæ inter cutem, uuluæq́ strangulationibus auxiliantur. Menses etiam ducunt. Oportet autem seminis tres, foliorũ uerò quatuor drachmas dare. Succurrunt & uenenatorũ morsibus folia trita cum oxymelite & pota. Referũt quidam, si totius fruticis, radicis & foliorũ decocto foueantur facti ex serpentiũ morsibus dolores, eos mitigari. Si uerò alius ulcus habens eodem illo decocto quo quispiam sanatus fuerit foueatur, eadem sentit quæ morsi à serpentibus. Dant quidam etiã in tertianis bibenda folia eius tria, aut totidẽ semina cum uino, in quartanis autẽ quatuor, ueluti quæ circuitus soluere possunt. Miscet̃ uerò eius radix & antidotis.

EX GALENO.

Triphyllum potum laterum dolores ab obstructione natos iuuat, urinã & menses prouocat.

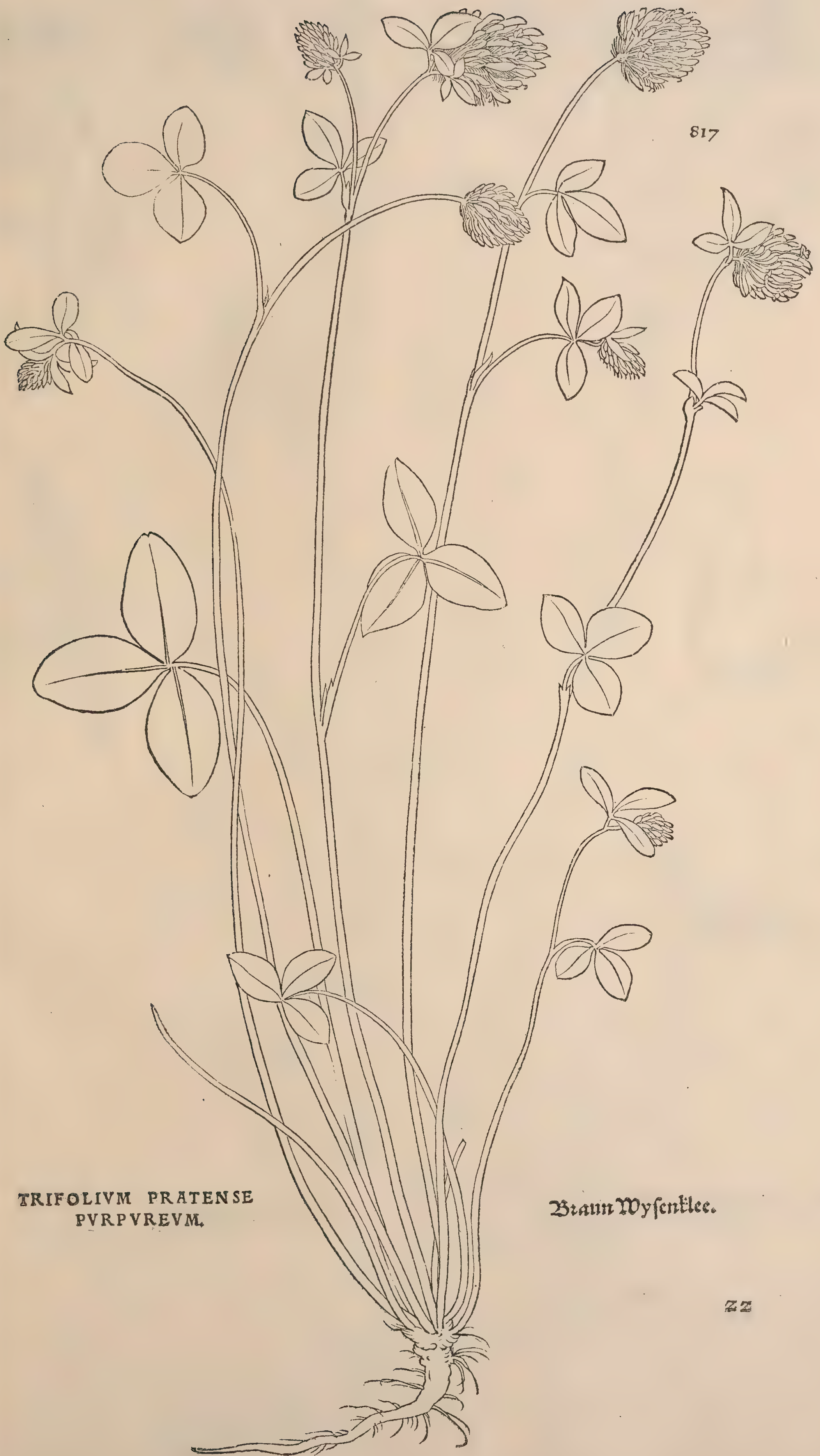
EX PLINIO.

Trifolium scio credi præualere contra serpentiũ ictus & scorpionũ, ex uino aut posca, seminis granis uiginti potis, uel folijs, & tota herba decocta, serpentesq́ nunquam in Trifolio aspici. Præterea celebratis autoribus cõtra omnia uenena pro antidoto sufficere uigintiquinque grana eius.

APPENDIX.

Debet eius Trifolij odorati usus esse subinde in omnibus officinis, quod mirificè uenenis aduersetur, & ad ulcera malefica sananda perquam utile sit.

DE TRIFOLIO



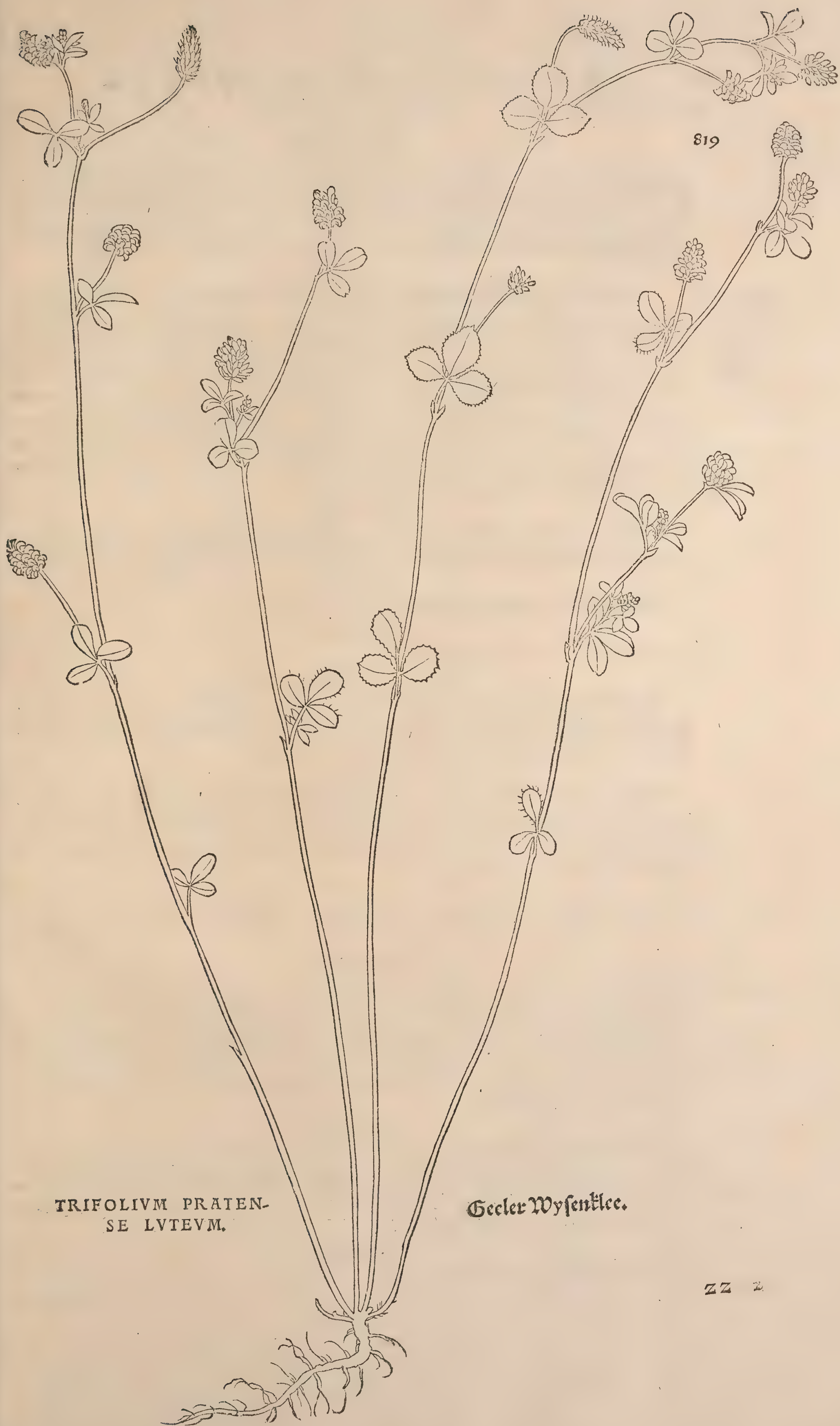
TRIFOLIVM PRATENSE
PVRPVREVM.

Braun Wysenklee.



TRIFOLIVM PRATEN SE ALBVM.

Weiß Wysenklee.



TRIFOLIVM PRATENSE LVTEVM.

Geeler Wysenklee.

DE TRIFOLIO PRATENSI. CAP. CCCXV.

C

NOMINA.



ΡΙΦΥΛΛΟΝ ἐν χερσονήσοις γινόμενον Græcis, Trifolium pratenſe Latinis dicitur. Officinæ latinum nomen retinuerunt, & ſimpliciter Trifolium uocant. Vtendum uerò illis eſſet odorato Trifolio, quemadmodũ altero abhinc capite diximus. Germanis Wyſenklee nominatur.

GENERA.

Tria genera pratenſis Trifolij. Purpureum. Candidum. Luteum.

Tria apud nos paſsim in pratis prouenientia Trifolij inueniuntur faſtigia, quorum primum à floribus purpureis, Trifoliũ pratenſe purpureũ, germanicè braun Wyſenklee/ alterum itidem à floribus ſuis candidis, Trifoliũ pratenſe candidum, germanicè weiß Wyſenklee/ & tertium luteum, germanicè geel Wyſenklee appellauimus. Quod ad folia ipſa attinet, non admodũ differunt: quoduis enim horum generum tribus conſtat folijs, quæ in primo ſunt latiora & herbacea, in ſecundo autem longiora & anguſtiora, magisq́ palleſcentia candicantiáue. In tertio ſunt minora & rotunda, atque ad Fœnigræci folia accedentia. Sunt qui hoc genus Lagopum eſſe putent. Sed de Lagopo ſuo diximus loco.

FORMA.

Caulem rotundũ, cubitalem obtinent, ramos exiles, folia per interualla tria: flores in ſummo aut purpureos, aut candidos, aut luteos: radicẽ longam & lignoſam.

LOCVS.

Scatent ijs prata omnia, unde etiam nomen nacta.

TEMPVS.

D

Florent Maio & Iunio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Adſtrictoriæ cuiuſdam qualitatis ſenſum in guſtu præ ſe ferunt, non tamen multum admodum, ut nihilominus ſint tenuium partium & exiccatoria, quandoquidem etiam exigua quaſi acrimonia prædita uideantur.

VIRES.

Hauddubiè mediocriter concoquendi & exiccandi uim poſsident, ut non temerè quidam ex recentioribus herbarijs tradant, Trifolia hæc albo muliebri profluuio mirificè conferre. Eadem etiam inflammationibus impoſita, eas cõcoquunt, & ad maturationem perducunt.

DE TRAGOPOGONE. CAP. CCCXVI.

NOMINA.

Hirci barba.



ΡΑΓΟΠΩΓΩΝ, ἡ κόμη Græcis nominatur, Latinis Hirci barba, & Coma: officinis ignota eſt herba. Germanis Bocksbart & Gauchbrot dicitur. Hieronymus herbarius Braunſchuuigenſis magno errore hypociſthida in hac herba naſci putauit. Sic autẽ eam Græci uocarunt, quod à calyce eius promiſſæ pendeant barbæ, uel rectius quod lutei illius flores in uolucres barbulas euaneſcant.

Tragopogon cur dicta.

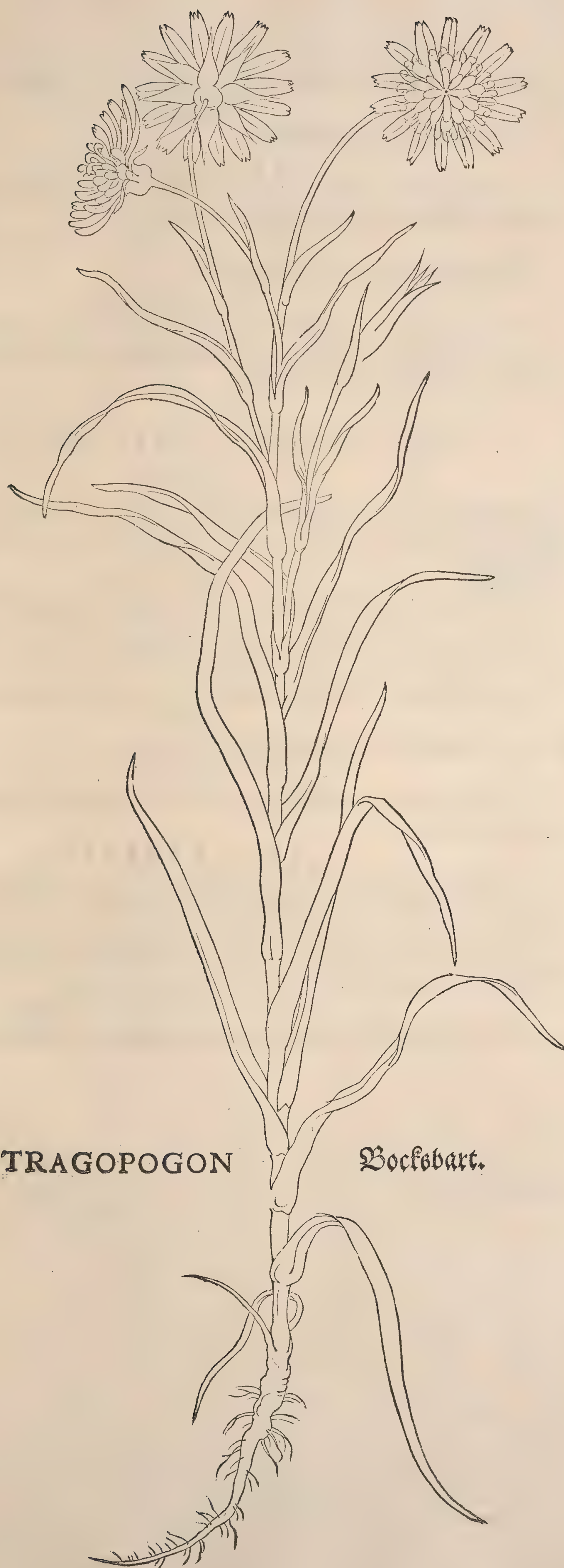
FORMA.

Caulem habet exiguum, longum tamen, & bicubitalem interdum, geniculatũ, folia Croco ſimilia, radicem longam & dulcem, ſupra caulem calycem magnum, & in eius ſummo ſemen nigrũ, florem luteum, qui in caneſcentes barbulas fatiſcit. Hæc etiam cum carpitur lacte manat.

LOCVS.

Sua ſponte in pratis naſcitur.

TEMPVS.



TRAGOPOGON Bocksbart.

C

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Dulcedo quæ in radice ac tota ferè planta apparet, satis monstrat eam esse caliditate tepida præditam, & modicè humidam.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Herba & cruda & cocta edendo est.

APPENDIX.

Ex recentiorum traditione, & temperamenti ratione, æstuanti stomacho utilis est herba, thoracis & iecoris uitijs, renum item & uesicæ malis. Succus eiusdem mirificè laterum doloribus auxiliatur.

DE TYPHA. CAP. CCCXVII.

NOMINA.



TYΦH Græcis, Typha Latinis, officinis inusitata. Germanis Moß/oder Narrenkolb dicitur. A nonnullis Knospen vnd Ließen.

FORMA.

Foliū profert Cyperidi simile, caulem læuem, enodem, cuius in summo capite flos obducitur densus, euadens in pappum seu lanuginem. Quæ descriptio huic plantæ sic quadrat, ut nulla sit nota quæ reclamet. Folio siquidem Cyperidis erumpit, caule alto, læui, plano, enodi, cuius cacumen densa florum congerie stipatur, & ueluti spissa cingitur lanugine, quæ in pappos tandem euanescit.

LOCVS.

D Gignitur in palustribus & stagnantibus aquis.

TEMPVS.

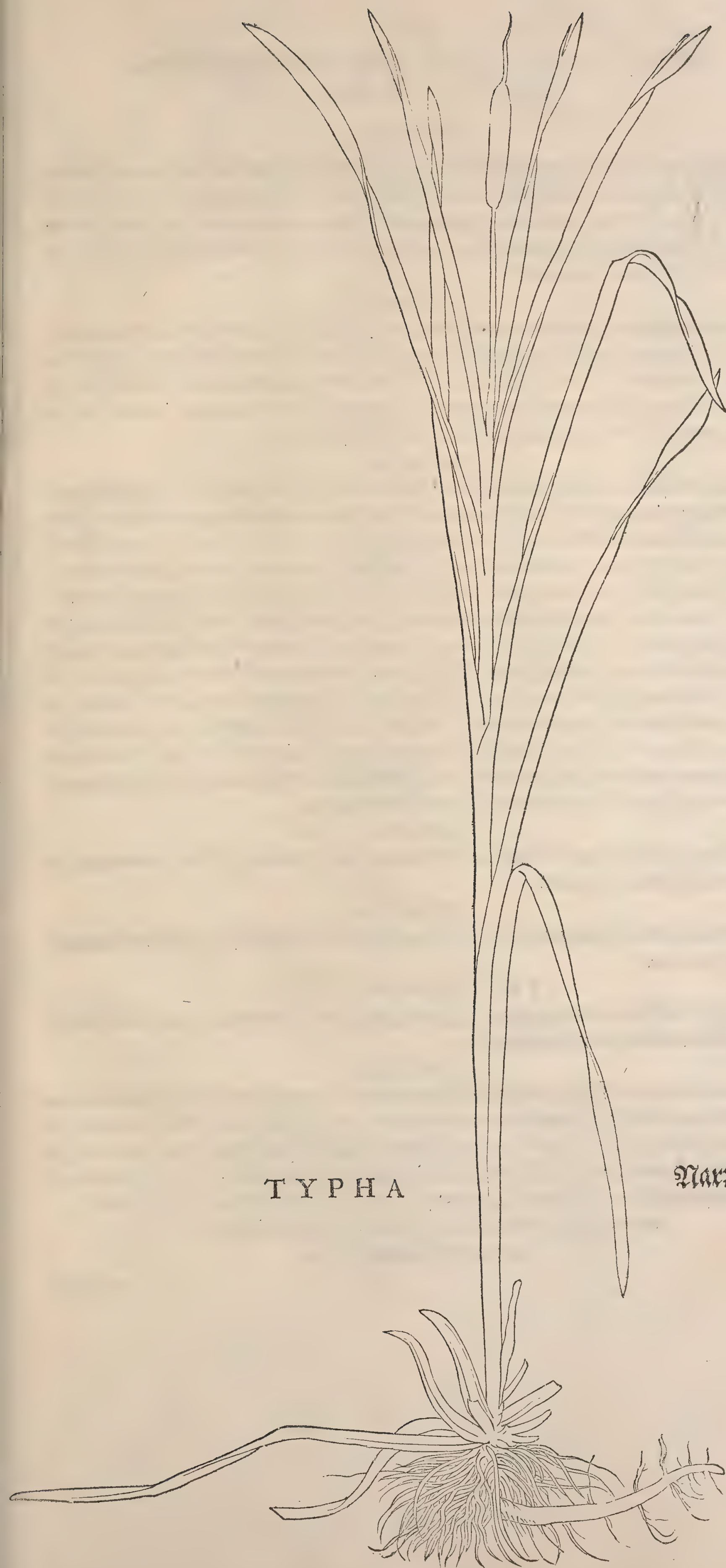
Iulio mense caulis lanosa floccorū densitate obducitur. Augusto autem in pappos abit, & euanescit.

TEMPERAMENTVM.

Quantum ex uiribus eiusdem colligi potest, non euidenter, potissimū eius flos, calefacit & refrigerat, modicéq; abstergit, atque adeo exiccat. Quum enim ambustis medeatur, & ambusta, Paulo libro quarto, capite undecimo teste, medicamenta quæ mediocriter citra insignem caliditatem aūt frigiditatem abstergunt, requirant, sequitur hoc quale diximus temperamentum obtinere.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Flos eius cum suillo adipe uetusto eloto exceptus ambustis medetur.



TYPHA

Narrenkolben.

DE TVRCICO FRVMENTO

C CAP. CCCXVIII.

NOMINA.

Turcicũ frumentum cur dictum.



HOC frumentum, ut alia multa, ex eorum est genere quæ aliundè ad nos translata sunt. E Grecia autem & Asia in Germaniam uenit, unde Turcicum frumentum appellatũ est: Asiam enim uniuersam hodie immanissimus Turca occupat. Germani etiã ad loca unde affertur respicientes, Türckisch korn nominant.

GENERA.

Quatuor huius frumenti reperiuntur genera. Quoddã enim grana rufa, quoddam uerò purpurea, aliquod lutea, aliquod subcandida grana profert. Spicarũ seu panicularum etiam in ijs est diuersitas: etsi enim omnes muticę sint, tamen alia candidos, alia luteos, alia purpureos, prout scilicet grana colorata erunt, flores obtinet. Aliàs, quod ad formam attinet, in ijs nulla est differentia.

FORMA.

Culmum habet crassum, rotundum, altum longúmue, infima eius parte purpureum, geniculis intersectum: folia oblonga & harundinacea, in summitate paniculas, aut spicam muticam, & granis uacuam, instar Secales florentẽ, nunc luteo, nunc candido, nunc purpureo colore, prout fructus quem profert coloratus est. Fructũ uerò & grana triangula, diuersis iam cõmemoratis coloribus tincta, in foliaceis, rotundis ac crassis membranis ac uaginis, quæ è lateribus geniculorum ferè singulorũ prodeunt, contenta obtinent, coaceruata ac penitissimè iuncta, inq; octo aut decem uersus ordine digesta. E fastigio uaginarũ capilli tenues, iam candido, iam luteo, nunc purpureo colore maculati dependent, ut pictura satis ostendit, quę D unica quidẽ tibi omnia genera repræsentabit. Hæc in una uagina quatuor tibi granorum colores monstrat, cùm tamen quæuis unius duntaxat coloris grana, nempe aut lutea, aut purpurea, aut rufa, aut subcandida omnia habeat. Quod nos, ne aliquem pictura deciperet, monendum esse duximus.

LOCVS.

E Græcia uel Asia, ut dictum est, primùm ad nos peruenit. Nunc autem passim in omnibus hortis prouenit.

TEMPVS.

Seritur mense Aprili, nec nisi sub finem Augusti & initia Septembris ad maturitatem peruenit.

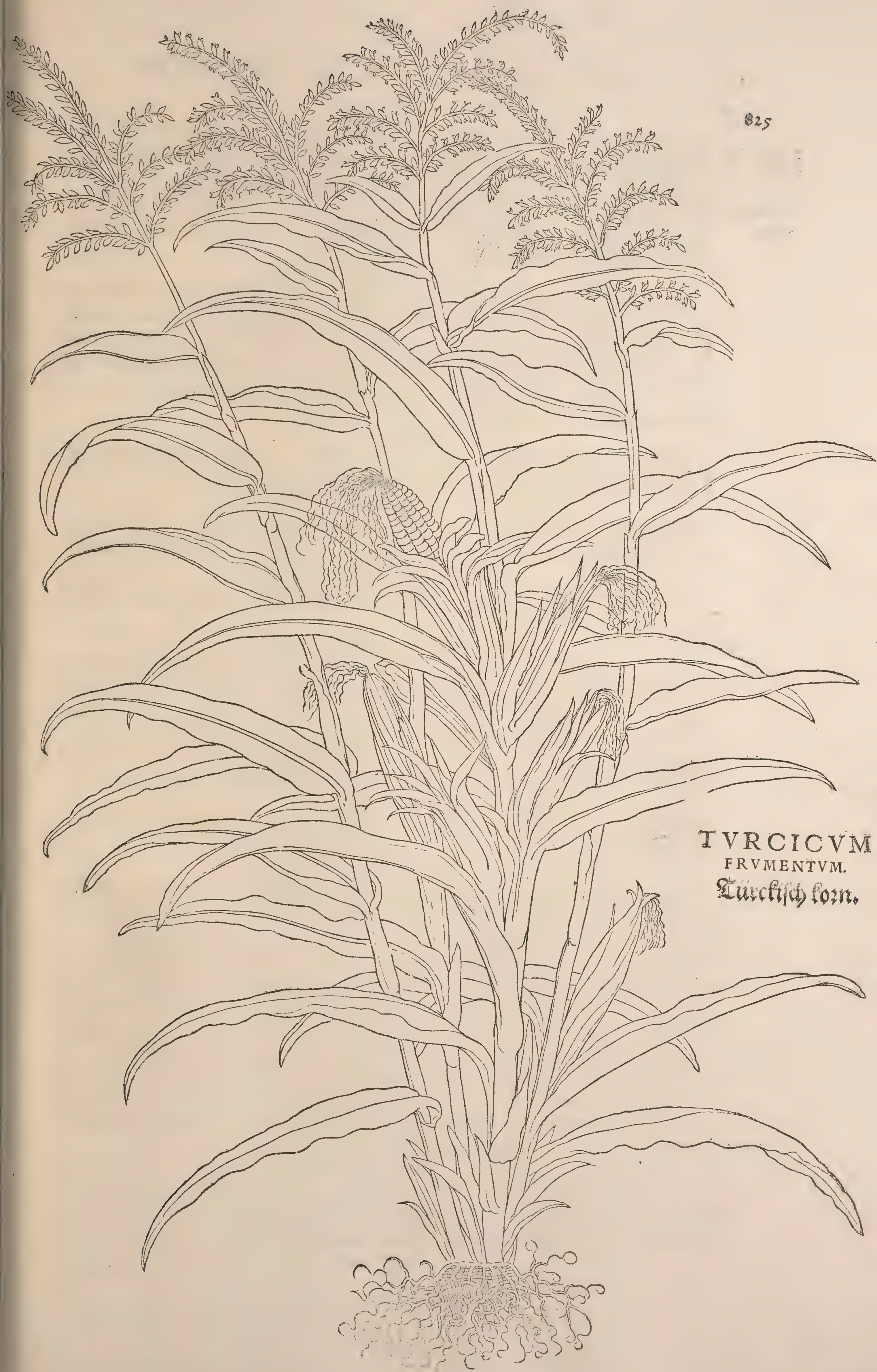
TEMPERAMENTVM.

Dulcedinẽ & lentorem quendam grana gustu præ se ferunt, ut hauddubiè idem cum Tritico habeat temperamentum.

VIRES.

Cum idem cum Tritico habere uideatur temperamentũ, easdem etiam obtineat facultates necesse est. Grana itaque teruntur in candidissimam farinam, quæ in panificia subinde cogitur. Panis tamen ille lentoris quiddam & obstruentis naturę habet. Hinc est quod in Asia & Turcia illius nullum in cibo usum esse, nisi cum annonæ premit inopia, dicunt. Cæterum foliorum succum refrigerandi facultatem obtinere tradunt, hinc ad erysipelata utilem admodum esse conijciunt.

DE THYMO.



TVRCICVM
FRVMENTVM.
Türckisch korn.

C

NOMINA.

Serpyllum Romanum.

Thymus unde dictus.



ΘYMOΣ Græcis, Thymus Latinis, herbariis uulgaribus Serpyllũ Romanum, hauddubiè ab odore quem cum Serpyllo cõmunem habet, dicitur. Officinæ antiquum nomen retinuerunt. Germanis Thym / & Römischer quendel uocatur. Thymus autem Græcis ab excitando, quod θύειν dicunt, nomen inuenit. Nonnullis potius hoc placet etymum, ut Thymos quasi thyæmos, hoc est, sanguinem impellens dicatur.

FORMA.

Thymus surculosus frutex est, minutis multis & angustis foliis circundatus, in summo capitula floribus purpureis referta habens. Ex qua sanè deliniatione omnibus conspicuũ fit, herbam cuius picturam damus esse Thymum. Dodrantalis enim & surculosus frutex est, foliis exiguis, flosculis ex purpura candicantibus, suauissimi odoris, capitella specie complicatarũ formicarum, radice lignosa, enascentias uirides multas obtinente, quibus in terra radicatur.

LOCVS.

Nascitur petrosis & tenuibus locis: neque enim locum pinguem, necꝫ stercoratum, sed apricum desiderat. Nunc in hortis multis Germaniæ prouenit.

TEMPVS.

Floret serò, quod Theophrastus etiam libro sexto de historia plantarũ, capite secundo testatur, circa Solstitia, cum & apes decerpunt, & auguriũ mellis est.

TEMPERAMENTVM.

Thymus uehementer calefacit. Itaque in calefaciendo & exiccando in tertio ordine statuendus est.

D

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Potus cum sale & aceto, pituitã per aluum ducit. Decoctũ eius cum melle orthopnoicis & asthmaticis prodest. Lumbricos uentris, menses, fetus & secundas pellit. Vrinam ciet. Mixtus melle in eclegmate, excreabilia efficit thoracis uitia. Recentia œdemata cum aceto illitus discutit. Sanguinis grumos dissoluit. Thymos & uerrucas pensiles tollit. Ischiadicis cum uino & polenta impositus auxiliatur. Hebetibus oculis in cibo sumptus opitulatur. Vtilis etiã pro condimento in sanitatis usu.

EX GALENO.

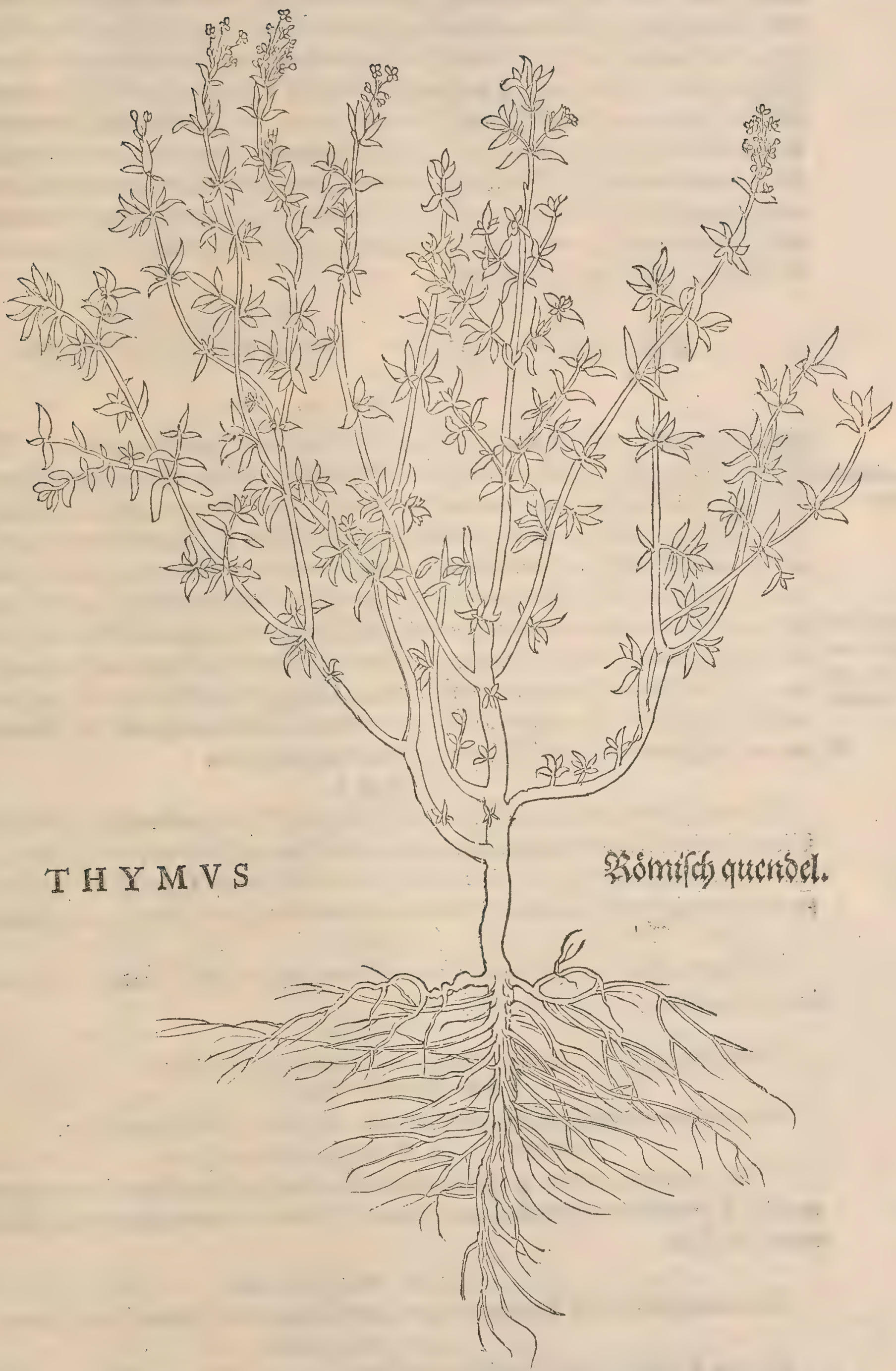
Thymus incidit, & calefacit manifestè: ob id & urinã & menses prouocat, fœtum euellit, & uiscera potus expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert.

EX AETIO.

Hæc experimentis de Thymo comperta sunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus, Thymi aridi minutissimi drachmas quatuor cum oxymelitis cyatho. Bilem enim reliquosꝗ humores atꝗ acrem saniem euacuat. Facit & ad uesicæ mala. Ventre inflatis, ubi intumescere cœperint, drachmã unam dato ieiuno cum cochleari aquæ mulsæ. Ad lumborũ coxendicumꝗ dolorem, laterisꝗ & thoracis, ac hypochondriorũ suspensiones, ac inflationes, pondere trium drachmarũ cum oxymelite temperato, mensura cochlearii ieiuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mente turbatis, timoreꝗ detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato item ieiunis & ante cœnam aduersus lippitudinẽ, & uehementem oculorum dolorẽ. Præterea contra podagram, etiam quæ motum omnino interceperit, cum uino utilissimè propinatur. Postremò ad tumefactos testes, ieiunis trium drachmarum pondere exhibeatur.

EX PLINIO.

Oculorũ claritati multum conferre existimatur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tussi ecligmate faciles excreationes facere cum aceto & sale. Sanguinẽ concrescere non patitur è melle. Longas faucium destillationes extrà illita cum Sinapi,


THYMVS
Römisch quendel.

C napi, extenuat: item ſtomachi & uentris uitia. Modicè tamen utendum eſt, quoniã excalfacit, quamuis ſiſtat aluum: quæ ſi exulcerata ſit, denarij pondus in ſextarium aceti & mellis addi oportet. Item ſi lateralis dolor ſit, aut inter ſcapulas, aut in thorace. Præcordijs medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur & in alienatione mentis & melancholicis. Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat Thymi. Aiunt & dormire eos oportere in molli Thymo. Prodeſt & orthopnoicis & anhelationi, mulierumq́ue menſibus retardatis. Vel, ſi emortui ſint in utero partus, decoctum in aqua ad tertias. Viris uerò contra inflationes, cum melle & aceto. Et ſi uenter turgeat, teſtésue aut ueſicæ dolor exigat. E uino tumores & impetus tollit impoſitũ. Item cum aceto, callum & uerrucas. Coxendicibus imponitur cum uino. Articularibus morbis trium obolorũ pondere in tribus cyathis aceti & mellis. Et in faſtidio, tritum cum ſale.

DE TEVCRIO. CAP. CCCXX.

NOMINA.



ΕΥΚΡΙΟΝ, ἢ χαμαίδρυς Græcis, Teucrion Latinis appellatur. Officinis ignotum. Germanis groß Bathengel dicitur. Teucrium autem uocatum eſt Græcis pariter & Latinis, quod Teucer Aiacis frater hoc inuenerit. Inuentum uero ab eo ſic tradit Plinius. Quum exta in ſacrificio ſuper id proiecta fuiſſent, lieni adhæſit, eumq́ue exinaniuit. Proinde quod caſus oſtenderat, obſeruatumq́ue à Teucro fuit, ad æternũ humani beneficij decus & famam illi accreuit. Diuerſum tamen hoc Teucriũ ab Hemionitide, quod à Plinio etiam Teucrium appellari diximus. Chamædrys autem nominata eſt hæc herba, quod Chamædry ſimillima ſit, adeò ut uiciſsim etiam Chamædrys hoc nomine, ut ſuo dicemus loco, dicta ſit Teucrium. Maius tamen eſt Teucrium quàm ſit Chamædrys,
D ut meritò Germanis groß Bathengel nuncupari queat.

Teucrium unde dictum.

Teucrium hoc diuerſum ab Hemionitide, quod multi non obſeruant.

FORMA.

Herba eſt uirgæ referens effigiem, Chamædry ſimilis, tenui folio, non multum Ciceri diſsimile. Hæc quanquã breuiſsima ſit Teucrij deliniatio, tamẽ abundè monſtrat herbam hanc, cuius picturã exhibemus, eſſe uerum Teucriũ, cum nihil Chamædry magis ſimile dici queat, ſi diligenter utriuſq́ue plantæ notas expendas.

LOCVS.

Nuſquam, quod ſciam, ſponte ſua in Germania prouenit. Satum tamen copioſe naſcitur. In Cilicia plurimum habetur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus, ac ſubinde ſemen producit.

TEMPERAMENTVM.

In ſecundo excalfacientium, tertio autem exiccantium exiſtit ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Viride cum poſca potum, aut aridum decoctum ac hauſtum, lienem potenter minuit. Lienoſis cum ficis & aceto illinitur. Venenatorum autem morſibus cum aceto ſine ficis.

EX GALENO.

Teucrium incidendi, & tenuium partium facultatis eſt, quare lienes ſanat.

EX PLINIO.

Recens Teucria in poſca, uel ſicca deferuefacta, potu lienem efficaciter cõſumit. Item ex aqua illinitur. Pota arida & decocta quantum manus capiat, in aceti heminis tribus lieni medetur. Ad uulnus illinitur eadem cum aceto, aut ſi tolerari non poſsit, ex fico uel aqua. Serpentium plagis imponitur cum aceto tantum.



TEVCRIVM

Groß bathengel.

C

NOMINA.



ΠΕΡΙΚΟΝ, ἀνδρόσαιμον, χαμαιπίτυς Græcis, Hypericū Latinis dicitur. Nomen latinum in officinis ſeruat. Vulgus herbariorū Perforatam uocat, quod folia ſoli obiecta innumeris foraminibus ſcatere, & omni ex parte punctis quibuſdā pertundi uideantur. Herbam quoq; diui Ioannis appellant. Germanis S. Johans kraut nominatur. Androſæmon ob florem eius qui digitis confricatus ſanguineū emittit liquorem, dixerunt. Chamæpitys uerò ab odore ſeminis reſinaceo nominata eſt. Fugam dæmonū aliqui, quod ſuperſtitione quadam inducti, fugare poſſe dæmones crediderint, appellauerunt.

Perforata. Androſæmon. Chamæpitys. Fuga dæmonū.

FORMA.

Folia Rutæ ſimilia habet, ſurculoſus frutex, dodrantalis, rubeſcens. Florem luteum, qui digitis attritus ſanguineum emittit ſuccum, qua ratione Androſæmon, quaſi humanum dixeris ſanguinē, appellatur. Siliquas gerit ſubhirſutas, in rotunditate oblongas, hordei magnitudine, in quibus ſemen nigrum, reſinam obolens. Cuius nimirum deſcriptionis notæ ita herbæ illi, quam Perforatam uocant noſtri temporis herbarij, reſpondent, ut nemo niſi prorſus præfracto ſit animo Hypericū eſſe deinceps reclamare poſsit. Siquidē ſurculoſa eſt herba, dodrantalis, ſubrubens, folio Rutæ, flore luteo, quem ſi digitis libeat terere, manus profectò inuenies ſanguineo ſucco cruentatas. Siliqua denique terete, hordei magnitudine, ſemine intus nigro, reſinam olente. Duo itaq; in Perforata inueniuntur, quæ eſſe Hypericū certam tibi faciūt fidem, cruentus nempe floris triti ſuccus, odorq; ſeminis reſinaceus. qui diuerſum ſentiunt hauddubiè Marcelli Florentini interpretatione falſa ſeducti ſunt, qui flore albo conſtare Hypericum aſſerit, cum tamen in Dioſcoride ſit, ἄνθος ἔχον μήλινον, hoc eſt, florem luteum habens.

Marcelli Florentini erratum.

D

LOCVS.

Gignitur in cultis, & aſperis locis.

TEMPVS.

Aeſtate floret, Iulio potiſsimum & Auguſto menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Hypericum calefacit & exiccat, tenuisq; ſubſtantiæ eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

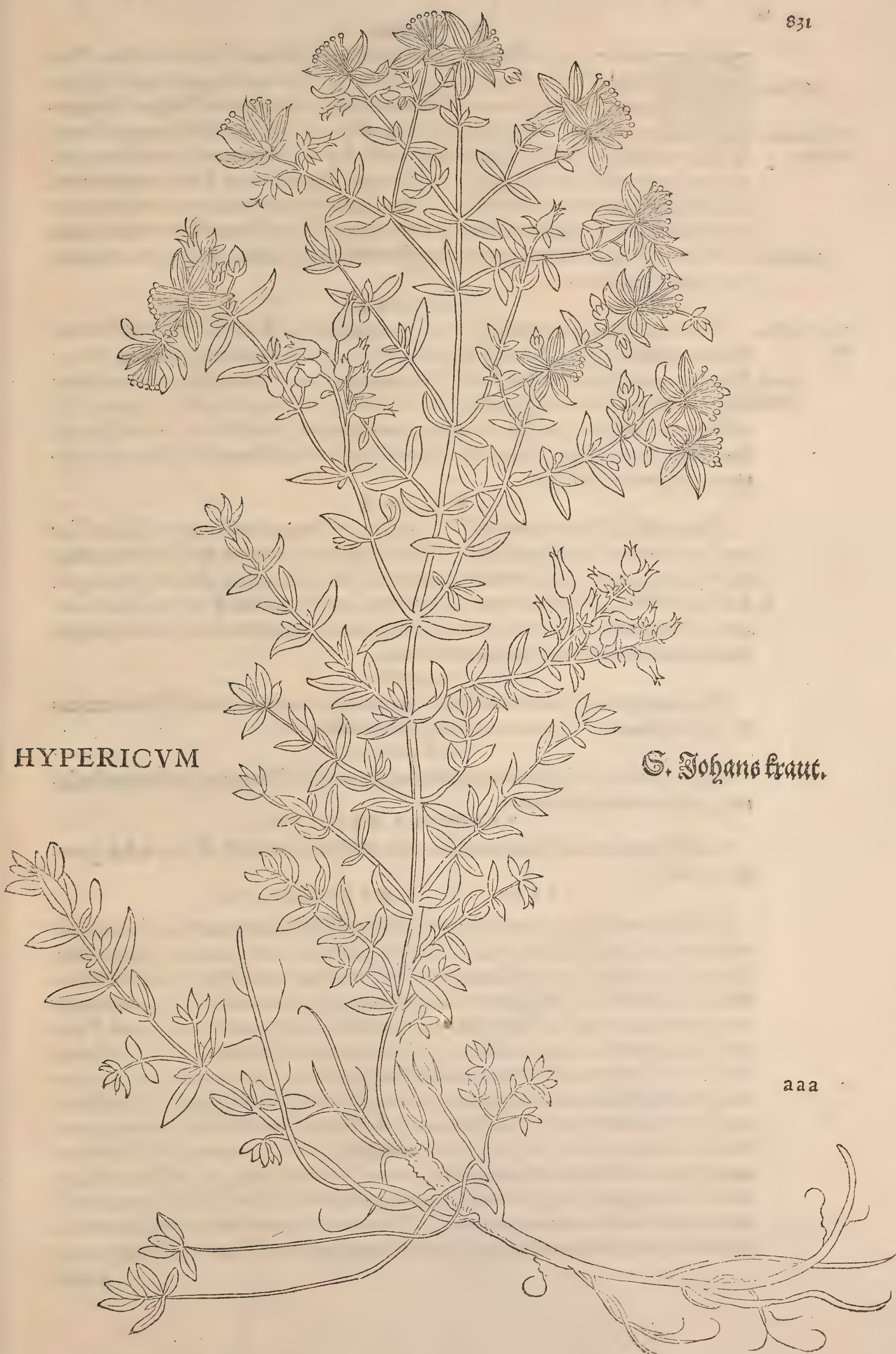
Vrinam cit, menſtrua ducit appoſitū. A tertianis quartanisq; cum uino potum liberat. Semen quadraginta diebus potum iſchiadicis medetur. Folia cum ſemine illita ſanant ambuſta.

EX GALENO.

Menſes & urinas prouocat: ſed ad hæc totus ſumendus eſt fructus, non tantum ſemen. Cum folijs illitus uiridis ad cicatricem ducit cum alia, tum etiam ambuſta. Cæterū ſi ſicca contuſa inſpergas, humida & putredinoſa ulcera ſanabis. Sunt nonnulli qui iſchiadicis bibendum exhibent.

EX PLINIO.

Natura ſemini Hyperici ſpiſſandi. Aluum ſiſtit, urinam cit, ad calculos ueſicæ cum uino bibitur.



HYPERICVM

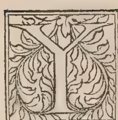
S. Johans kraut.

C

NOMINA.

Altercum.

Hyoscyamon unde dictum.


ΟΣΚΥΑΜΟΣ Græcis, Hyoscyamus, Apollinaris Latinis dicitur. Arabibus Plinius Altercũ uocari testatur. Officinis corrupta uoce Iusquiamus dicitur. Germanis Bilsamkraut/uel simpliciter Bilsen. Hyoscyamon autem Græci uidentur appellare quasi fabam suillam aprinámue, quòd, ut in historia sua Helianus inquit, pastu huius herbę conuellantur sues apriue, præsenti mortis periculo, nisi copiosa aqua statim se foris & intus proluerint. Adeuntque aquas non ut proluant se tantum, uerumetiam ut cancros uenentur: ijs enim nactis protinus sanitati restituuntur. Atque hinc est quod à nonnullis etiam

Apollinaris.

Germanis Sewbon nominetur. Apollinarem uerò Latini ab Apolline medicinæ inuentore dixerunt.

GENERA.

Niger Hyoscyamus.

Flauus.

Albus.

Tria sunt Hyoscyami genera. Unum purpureos fert flores, folia Smilaci similia, semen nigrum, cytinos duros & spinosos. Hoc nigrum herbarij appellant. Alterũ flores luteos ceu mâli effigie, folia & siliquas teneriores, semen subflauũ ceu Irion: flauum uocant. Et hoc est quod pictum damus. Tertium utile ad medicinam, placidissimum existens, pingue, tenerum, lanuginosum, flore & semine candido: album nominant. Quod si uerò illud non adsit, utendum flauo erit. Nigrum ut deterrimum improbandum.

FORMA.

Frutex est caules emittens crassos, folia lata, oblonga, incisa, nigra, hirsuta. Per caulem deinceps flores prodeunt ueluti mâli punici cytini, clypeolis septi, semine, ut Papaueris, plenis. Quid multa? frutex est tristi aspectu, folio lato, longo, pingui,

D

hirsuto, uenoso, & laciniato: caulibus crassis, è quorum latere flores prodeunt tanquam mâlorum punicorum cytini, muricatis calycibus, ramos continua serie uestientibus, semine intus Papaueris refertis.

LOCVS.

Primum genus in Galatia nascitur. Alterum passim circa littora, & inter ruinas & rudera prouenit. Tertium in maritimis & ruderibus.

TEMPVS.

Semen nullum nisi postquam inaruerit legendum. Floret ferè per integrã æstatem, potissimum Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Candidus ex tertio qudammodo ordine refrigerantium est. Reliqua duo genera uenenosa.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Exprimitur succus ex tenero semine, folijs, caulibusque, in quem usum tunduntur omnia, expressusque in sole siccatur. Usus eius ad annum usque: facilè enim putrescit. Exprimitur priuatim etiam succus ex arido semine, aqua calida perfuso, tuso & expresso. Est uerò succus liquore prestantior, & magis dolores finit. Herba autem uirens contusa, & trimestri farinæ mixta in pastillos cõformatur & reconditur. Prior uerò succi expressio, & quod à sicco semine exprimitur, collyrijs dolorem lenientibus cõmodè miscetur, & contra acres calidasque fluxiones, dolores aurium, & uuluæ uitia. Cum farina autem aut polenta, contra oculorũ, pedum, aliasque inflammationes. Semen eadem potest. Facit ad tussim, destillationẽ, oculorum fluxionẽ, uehementes dolores, muliebria profluuia, aliasque sanguinis eruptiones, oboli pondere cum Papaueris semine, & aqua mulsa potum. Confert podagris, testibus inflatis, mammisque à partu turgentibus, si tritum cum uino illinitur. Miscetur utiliter & alijs cataplasmatis dolorem leuantibus. Folia omnibus medicamentis dolorem sedantibus, per se, & cum polenta mixta utiliter illinuntur. Recentia ad mitigandos

omnes

HYOSCYAMVS
FLAVVS.

Bilsam.

C omnes dolores illinunt. Tria aut quatuor cum uino pota, hepialas febres sanant. Decocta olerũ modo, & triblij mensura comesta, mediocrem insaniam gignunt. Idem efficere tradunt, si in colo ulcus habenti quis per clysterem infundat. Radice in aceto decocta, dentes in dolore colluuntur.

EX GALENO.

Hyoscyamus cuius semen atrum est, insaniam & soporem affert. Huic is cui semen mediocriter flauum est propinquam facultatẽ obtinet. Fugiendi autem utrique sunt ut inutiles & uenenosi. Cęterũ cuius semen ac flos candidus est, ad sanationes uel maximè idoneus est.

EX PLINIO.

Hyoscyamũ contra canum morsus ualet, inque uulnera cum melle imponit. Contusum cum folijs ex uino datur peculiariter contra aspidas. Eius succus sanguinem excreantibus medetur. Nidor quoque accensi tussientibus. Vsus seminis & per se, & succo expresso. Exprimitur separatim, & caulibus folijsque utuntur, & radice, temeraria in totum (ut arbitror) medicina. Quippe etiam folijs constat mentem corrumpi, si plura quàm quatuor bibantur. Etiam antiqui in uino febrẽ depelli arbitrabantur. Et oleum fit ex semine, quod ipsum auribus infusum tentat mentem.

DE HYACINTHO. CAP. CCCXXIII.

NOMINA.

ΥΑΚΙΝΘΟΣ Græcis, Hyacinthus Latinis, officinis incognitus, Germanis Blaw Mertzenblümlin / quod uidelicet cum Viola purpurea in Martio & primo uere erumpat, appellatur.

GENERA.

Albi Hyacinthi. Duplices sunt Hyacinthi, albi & cœrulei, ut ex hoc Columellę carmine colligi potest:
D Necnon uel niueos, uel cœruleos hyacinthos. Albos uerò non intelligas prorsus candidos, sed eos potius qui si cum cœruleis cõferas pallescere uidentur, quemadmodũ pictura affabre tibi demonstrat. Germani album fœminã, sicut cęruleum marem uocant. Sunt qui ad ætatem hanc differentiam coloris referre uolunt, quorum ego sententiã ueriorẽ esse existimo: cum enim adolescunt, pallescere incipiunt. Cœruleũ autem Hyacinthũ nostra terra triplicem producit, ut è pictura manifestè cernere licet: maximũ, maiorem, & minorẽ. Minor floribus differt plurimũ à maiore: in illo enim maiores ac patentiores, in hoc autẽ minores & quasi orbiculati sunt flores. Omnibus autem descriptio, ut ex ijs quæ statim subijciemus planũ fiet, pulchrè conuenit, ut hinc congeneres herbas esse conijcere cuiuis liceat.

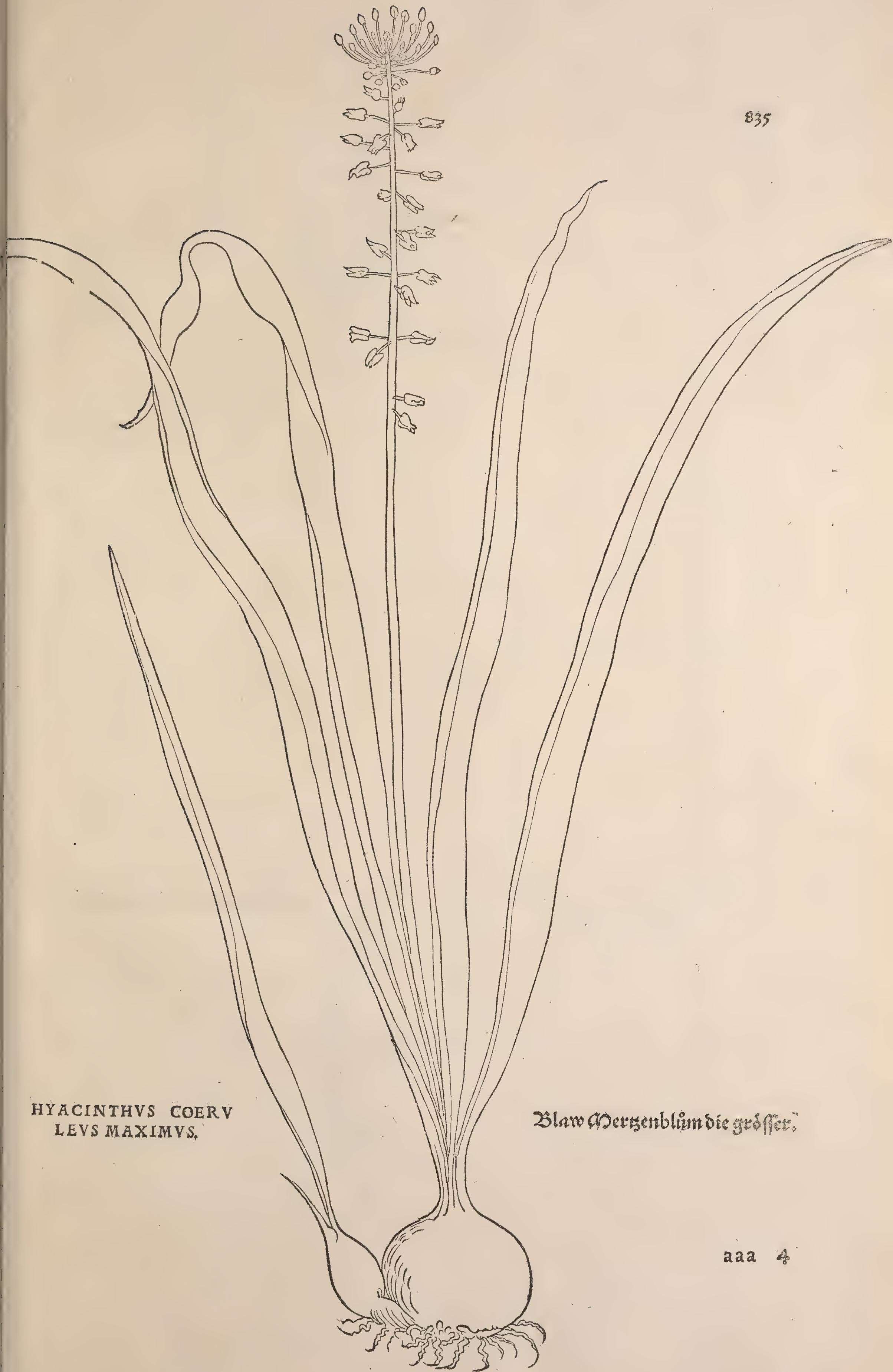
FORMA.

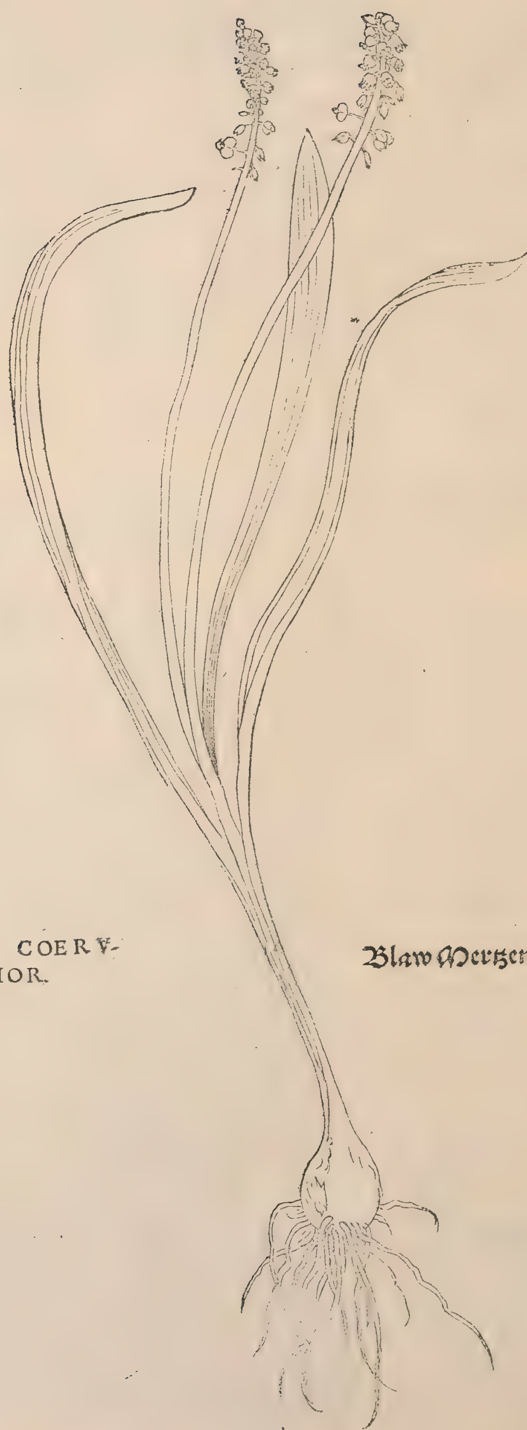
Folia Bulbo similia habet, caulem dodrantalẽ, leuem, minimo digito tenuiorẽ, uiridem, comam adiacentẽ incuruam, plenam florum purpureorũ, radicẽ & ipsam bulbosam. Hæc certè descriptio ita picturis quas damus quadrat, ut nulla prorsus sit eius nota quæ illas nõ appositissimè exprimat. Folia siquidẽ Bulbi protinus à radice prodeunt, caulis dodrantalis, leuis, & minimo digito tenuior, herbaceus, coma procumbens incurua, plena florum purpureorũ, radix bulbacea. Verũ posset aliquis cauillari, hos quos descripsimus flores non esse Hyacinthos, quod in ijs discurrentibus uenis græcarũ literarum figura ΑΙ, ut Plinius lib. xxi. cap. xi. prodidit, & Poëtæ fabulantur, haud inscripta legatur. Cui sic respondemus: Hyacinthũ, quem Dioscorides & alij historici describunt, diuersum esse ab eo de quo Poëtæ fabulantur. Cuius rei testis est Pausanias, qui refert florẽ qui natus est extincto Aiace apud Salamina, non esse Hyacinthũ, sed literis Hyacintho similem uideri, ex candido rubentem, ac Lilio minorem, quemadmodũ Ouidius, itemque Virgilius describunt. Idem etiam autor Cosmosandalon dici florẽ apud Hermionenses, Trœcenijs confines

Obiectio.

Ouidius xiij. metamor. Ipse suos gemitus folijs inscribit, & αι αι Flos habet inscriptum, funestaque litera ducta est.

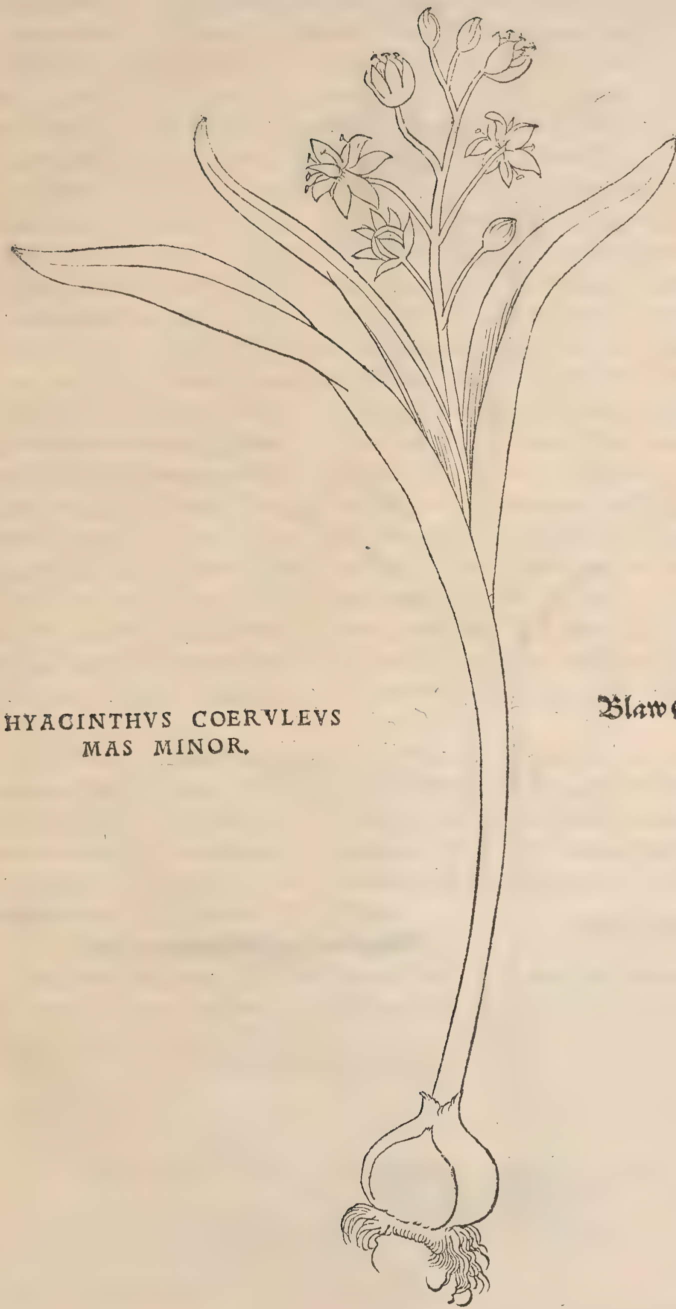
Theo[...] Idyll[...] Νῦμ[...] [...] σὰ γρ[...] τα κ[...] αἶ αἶ, [...] [...] τάλοι[...]


HYACINTHVS COERV
LEVS MAXIMVS.
Blaw Mertzenblům die grösser.



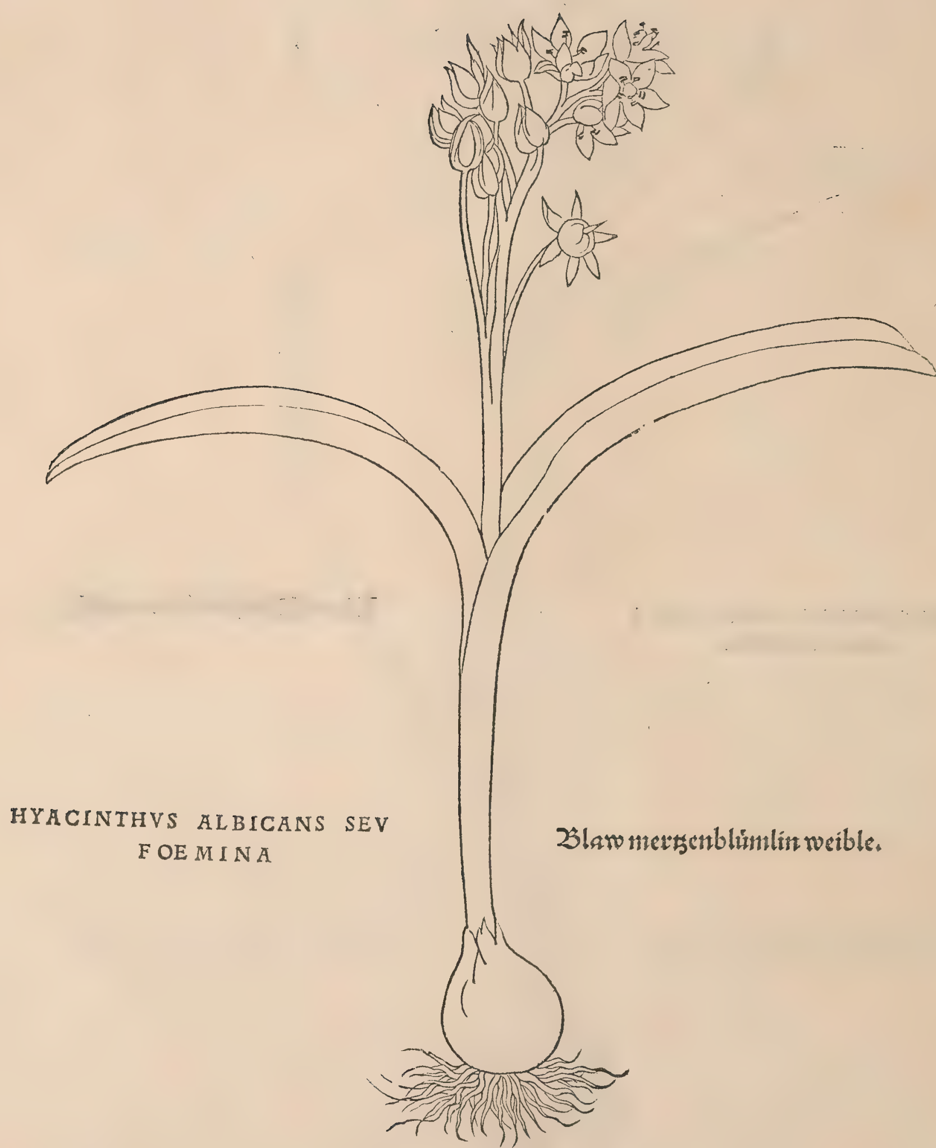
HYACINTHVS COERVLEVS MAIOR.

Blaw Mertzenblůmlin die kleiner.



HYACINTHVS COERVLEVS MAS MINOR.

Blaw Mertzenblům mënnle.



HYACINTHVS ALBICANS SEV FOEMINA

Blaw mertzenblümlin weible.

A fines testatur. Cum itaque constet duplicem esse Hyacinthum, alterum rubentem, cum literis illis inscriptis, qui à Poëtis describitur: alterum uerò purpureũ seu cœruleum (nihil enim refert utrum dixeris, quod Dioscorides per purpureum colorem uiolaceum dilutũ, hoc est, clariorem & apertiorẽ, quem cœruleum uocamus, intellexerit: nam & Plinius lib. xxxvij. cap. ix. Hyacinthi colorem uiolaceũ dilutum uocauit) sine literis, à Dioscoride aliȷsq; historicis descriptũ: nihil enim Dioscorides in suo Hyacintho de literis cõmeminit: Haud igitur temerè in Virgilio ferrugineos hyacinthos, non cœruleos, sed rubentes ad similitudinẽ ferruginis quispiam interpretabitur, potissimum cum Poëtarum Hyacinthus, non cœruleus, sed rubens sit, quemadmodũ alibi Virgilius & Pausanias docuere. Rubet etiã color ferrugineus. Neque obstat quod Nonius ferrugineos hyacinthos cœruleos interpretatus est: is enim cœruleũ tantum Hyacinthũ nouerat. Quod si uerò hæc morosis quibusdã non probabuntur, sed prorsus funestas literas inscriptas esse contendant, ȷs ita responsum uolo. Quas in Hyacintho literas appellant Poëtæ, ueras non esse, sed potius notas quasdam nigras, id quod hinc palàm fit. Plinius lib. xviij. cap. xȷ. ubi de leguminibus loquitur, literas lugubres in flore etiam fabæ ex sententia M. Varronis reperiri tradit, in quo tamen flore non literas ullas, sed nigras tantum notas, ut res ipsa & pictura docent, inspicere licet. Quod si nec ista satisfecerint, dicemus tum penitus fabulosum esse quod regum nominibus inscriptum Poëta, florem hunc canit. Si enim id credendũ erit, credendum etiam quod idem ex puero transformato natus sit. Vel, quod uero similius est, de regȷs florum appellationib. Poëta iocum struxisse uidetur, cum pastorem inducit sciscitantẽ, quibus in terris inscripti nomina regum nascuntur flores: sunt enim complures flores quibus à suis inuentoribus regibus nomina sunt indita. Neq; nunc ulla prorsus regũ permultorũ extaret memoria, nisi in florũ nomenclaturis, qui nominibus regum inscripti sunt, asseruarẽt. B

Hyacinthus poëtarum. *Hyacinthus Dioscoridis.* *Ferruginei Hyacinthi qui apud Vergilium.* *Vergilius Eclog. tertia: Et suaue rubens Hyacinthus.* *Literæ in Hyacintho quales.* *Virg. Dic quibus in terris inscripti nomina regũ Nascuntur flores. Eclog. iij.*

LOCVS.

Nascitur in nemoribus: atque hinc est quod Galli, apud quos, Plinȷ etiam testimonio, eximiè prouenit, ut in suis cõmentarȷs de Natura stirpium uir eruditione clarus Ioannes Ruellius autor est, nemoralem uel agrestem cepam nominent. Et eius certè magna est copia uerno tempore in nemore haud procul à uico Luschenau iuxta Tubingam sito, ut uel ex natali etiam satis constet flores hos quos pictos exhibemus, esse genuinos Hyacinthos.

Ruellius. *Agrestis cepa.*

TEMPVS.

Vere, mensibus nimirũ Februario & Martio, cum uiola purpurea, Theophrasto lib. vi. de Stirpium historia, cap. ultimo teste, erumpit: hinc Martium florem Germanis nostris dictum esse suprà monstrauimus. Hoc potissimũ tempore prorumpit is quem Hyacinthũ minorem nominauimus. Exit etiam, eodem Theophrasto autore, cum Gladiolo, qui uernus etiam flos est. Quo sanè tempore is maximè floret, quem maiorem appellauimus. Proinde cum tempus etiam cõueniat, nemo est qui deinceps ueros esse Hyacinthos, dubitare meritò possit aut debeat.

Martius flos.

TEMPERAMENTVM.

Hyacinthi radix bulbosa est, ordinis primi in desiccando, secundi uerò completi, aut incipientis in refrigerando. Semen autem tertio quadantenus ordine desiccat, in medio caliditatis & frigiditatis consistens.

VIRES, EX DIOSCORIDE.

Hyacinthi radix pueris cum uino albo illita impuberes seruare creditur. Sistit aluum. Pota urinam ducit, & phalangiorũ morsibus auxiliatũ. Semen magis adstringit, & cœliacis prodest. Potum cum uino regium morbum emendat.

EX GALENO.

Radix pueros diutissimè seruare impuberes in uino illita creditur. Semen regio morbo affectis in uino exhibetur.

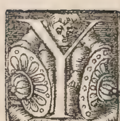
EX PLINIO.

C EX PLINIO.

Radix Hyacinthi in uino dulci illita pubertatē coërcet, & non patitur erumpere. Torminibus & araneorū morsibus resistit. Vrinam impellit. Contra serpentes & scorpiones, morbumq; regium, semen eius cum Abrotono datur.

DE HYSSOPO. CAP. CCCXXIIII.

NOMINA.



ΣΣΩΠΟΣ græcè, Hyssopus & Hyssopū latinè, Officinæ nomen legitimum retinuerunt. Germanicè Jspen/oder Jsop uocatur.

GENERA.

Hortensis. Montana. Duûm generū Dioscoridi Hyssopus est, hortensis & montana. Hortensis quę in hortis prouenit, ac culinarū causa colitur, garten Jspen Germanis uocatur. Montana quæ in montibus nascit̄, & germanicè birg Jspen appellari potest.

FORMA.

Herba est pedali altitudine hortensis, fruticosa, folio Satureiæ satiuæ, floribus in cœruleo purpurascentibus, thyrsos spicæ modo uestientibus, radice longa & lignosa. Montana priori haud dissimilis est. Errant qui nostram Hyssopum hortensem non esse ueram putant: habet enim planè folium origani, nisi quod angustius est. Nec plures sunt eius apud Dioscoridē notæ. Nam quę de umbella quidam obijciunt, nihil ad Hyssopū attinent, cum simpliciter scribat Dioscorides, Origanum

Hortensis & nostra Hyssopus est uera & genuina.

D non habere umbellam rotæ speciem obtinentem. Id quod uerum est.

LOCVS.

In hortis, ut diximus, hortensis, in montibus uerò montana nascit̄. Cæteris præfertur quæ in Tauro monte prouenit.

TEMPVS.

Æstate floret, quo etiam potissimum tempore carpenda uenit.

TEMPERAMENTVM.

Hyssopū calefacit & desiccat ordine tertio: sed & tenuium est partium.

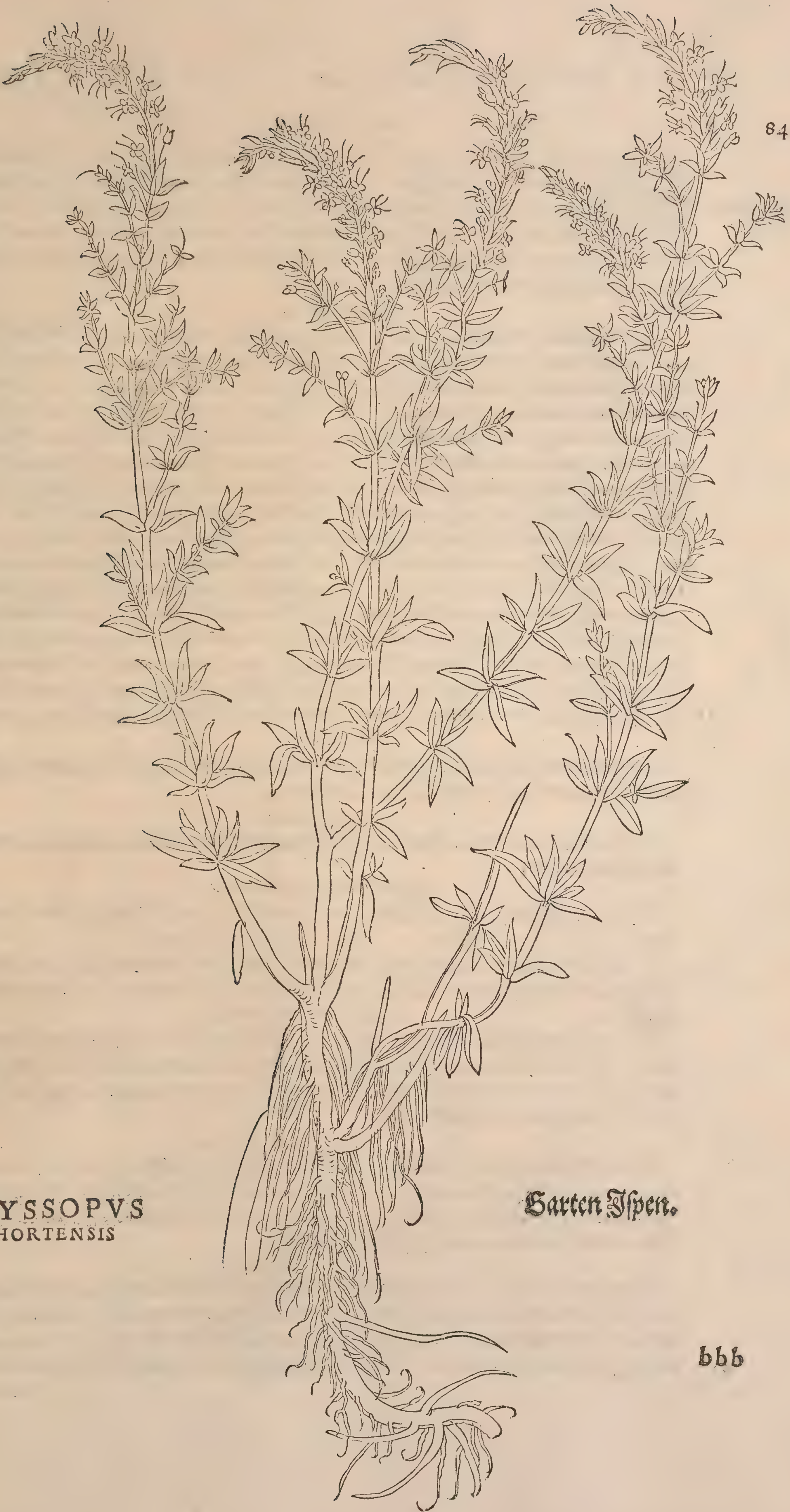
VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet extenuandi & calefaciendi. Decocta cum ficis, aqua, melle ac ruta, & pota, peripneumonicis, asthmaticis, tussi uetustæ, destillationi & orthopnϾ opitulatur. Lumbricos necat. Cum melle lincta idem præstat. Decoctū eius cum oxymelite potum, crassitudinē per aluum ducit. Estur cum ficis uiridibus, aluum subducens. Vehementius purgat adiecto illi cardamomo, aut iride, aut erysimo. Colorem bonum prębet. Cum fico & nitro illinitur ad lienem, aquam intercutē. Cum uino ad inflammationes. Discutit sugillata cum aqua feruenti illita. Angina laborantibus cum decocto ficorum optimū gargarisma. Decocta cum aceto, dentium dolorem collutione mitigat. Inflammationes quæ circa aures sunt suffitu soluit.

EX PLINIO.

Hyssopum in oleo contritum phthiriasi resistit, & prurigini in capite. Stomacho est contrarium. Purgat cum fico sumptum per inferna, cum melle uomitionibus. Putant & serpentium ictibus aduersari, tritum cum melle & sale & cumino.

DE HYDROPI-



HYSSOPVS
HORTENSIS

Garten Jspen.

C

NOMINA.

Hydropiper quare dictum.



ΥΔΡΟΠΕΠΕΡΙ Græcis, Hydropiper Latinis, officinis incognitum, Germanis Wasserpfeffer / oder Muckenkraut nominatur. Hydropiper autem à locis quibus naſcitur, & piperis ſapore quem præ ſe fert, quaſi dixeris piper aquatile, appellatum eſt. Muſcæ deniq; ab eo uehementer abhorrent: neque enim id quod ſucco eius aſperſum eſt attingunt, hincq; adeò alteram appellationem Germani illi indiderunt.

FORMA.

Caulem ædit geniculatũ, robuſtũ, circa quem alarum concauitates, & folia Menthæ ſimilia, maiora, teneriora, candidioraq;, guſtu piperis acri, non tamen odorato. Semen in ramulis fert ſecundum folia naſcens, continua ſerie congeſtum, racemoſum, & acre. Radicẽ exiguam & inutilẽ. Ex qua deſcriptione ſatis conſtat herbam hanc, cuius imaginẽ damus, eſſe Hydropiper: nulla ſiquidem nota eſt quæ illi non cõueniat. Caulis enim eius geniculatus, ſolidus, circa quem alæ panduntur, & folia Menthę cõſimilia, maiora tantũ, hoc eſt, longiora multò, teneriora & albiora. Quæ ſingula facilè diligens quiſpiam oculis luſtrabit. Si uerò linguã conſulat, folia meram piperis acrimoniam reſipiunt, nullam tamen odoris ſuauitatẽ in eis deprehendet. Quod ſi reliquam faciem excuſſerit, offendet ſemen prope folia enatum racematim congeſtũ, & quadã ſerie cohærens, ipſumq; acre. Accedunt deniq; natales, facultates, & alia, ut nullus planè ambigendi locus relictus ſit. Damus hic etiam alterius herbæ quæ in aquis prouenit picturã, quam nõnulli Hydropiperis ſpeciẽ eſſe arbitrantur, quæ ferè Hederę folia obtinet, & ſecundũ ea ſemen, Ari ſemini haud diſsimile. Nos à colore ſeminis appellauimus Hydropiper rubeum, germanicè rot
D Wasserpfeffer. Huius herbę & racemoſus fructus, & folia acrimonia ſunt prædita.

LOCVS.

Gignitur prope ſtantes aquas, aut quæ leniter fluunt. Copioſe prouenit ad flũmen Pegnicum haud procul à Norimbergo.

TEMPVS.

Floret Auguſto menſe floribus albis ſpicatim cohærentibus, ac ſubinde ſemen minutum profert.

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſt, non tamen uſqueadeo ut piper, & ſiccum: id quod guſtus abundè docet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum ſemine illita, œdemata, ueteresq; duritias diſcutiunt. Sugillata delent. Siccata & tuſa pro pipere ſali & obſonijs miſcentur. Radix parua, nullius in medicina uſus.

EX GALENO.

Hydropiper à locis in quibus naſcitur, & à ſimilitudine quæ illi cum Pipere in guſtu eſt, nomen ſortitum eſt. Cæterum calidum eſt, ſed minus quàm piper. Atq; herba ipſa etiamnum uiridis cum ſemine cataplaſmatis in modum impoſita ſugillata, & induratos tumores digerit.

EX AETIO.

Hydropiper herba eſt in aquoſis naſcens, ramuſculis ac folijs Menthę ſimilis, maior tantum, guſtu acerrima ut piper, perexigua ſemina ſingulis folijs ferens. Calida quidem eſt, non tamen accedens piperi, quæ recens illita ſugillata ac durities ſanat. Hanc nonnulli condimentis piperis loco addunt.

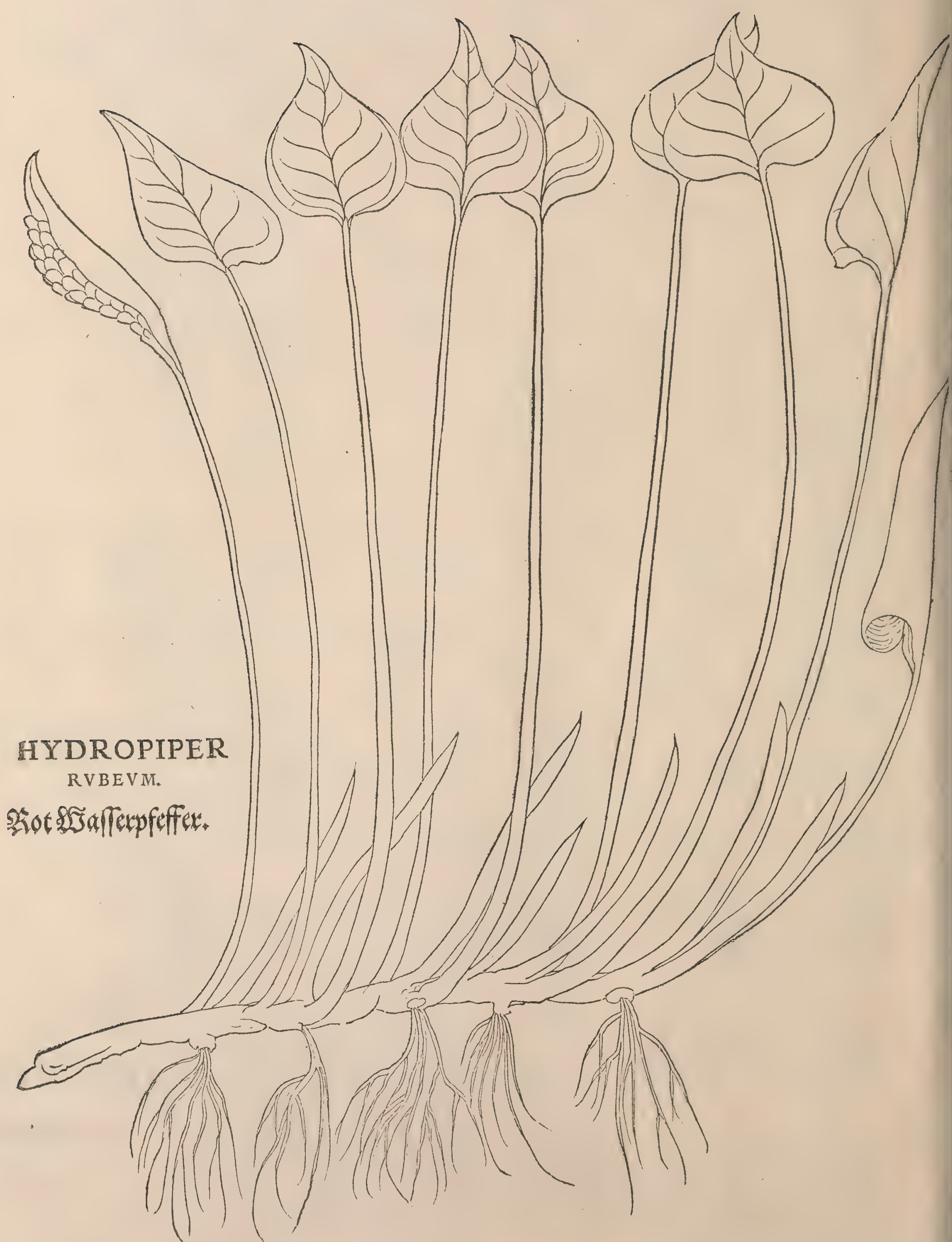
APPENDIX.

Cum interea temporis dum ſub prælo ſunt noſtri cõmentarij, quomodo ueteribus ſit appellata herba quam Hydropiper rubeum uocauimus diligentius cogito, tertiam Dracontij apud Pliniũ lib. xxiiij. cap. xvi. ſpeciem eſſe cõperio: hanc enim ita pingit: Tertia demonſtratio fuit folio maiore quàm Cornus, radice harundinea, totidem



HYDROPIPER

Wasserpfeffer.



HYDROPIPER
RVBEVM.
Rot Wasserpfeffer.

A totidem ut affirmabant geniculata nodis, quot haberet annos: totidemq́ eſſe folia. Hi ea ex uino uel aqua contra ſerpentes dabant. Quæ quidem notæ huic etiam herbæ competere uidentur. Eſt enim folio maiore quàm Cornus, radice harundinea, nodisq́ geniculata. An uerò tot nodis ſit geniculata, quot habet annos, totidemq́ folijs, nondum obſeruare potuimus. Quinetiã uniuerſa tum foliorum tum fructus forma, acrisq́ ſapor, Ari ac Dracontij genus eſſe euidenter oſtendunt. Facultas denique contra ſerpentes, quam Dioſcorides ſuis etiam tribuit Dracontijs, abundè quod contendimus docet. Non eſt autem, ut quidã exiſtimant, Plinij Aris, quod eius radix oliuæ grandis magnitudinem atq́ formam non referat. Hanc noſtram de hac ſtirpe ſententiam hoc loco referre placuit, ne quis nos illam Hydropiperis eſſe genus pertinaciter aſſerere ac tueri uelle exiſtimet.

DE PHLOMO. CAP. CCCXXVI.

NOMINA.



ΦΛΟΜΟΣ græcè, Verbaſcũ latinè, officinis Tapſus barbatus dicitur. Sunt qui Candelam regis, Candelariam, Lanariamq́ nominent. Germanicè Wullkraut/ Kertzenkraut/ Unholden kertz/ Himelbrant/ Brennkraut uocatur. Phlomon autem hauddubiè dixerunt Græci, quòd ea pro ellychnijs utantur. Candelariã quoque recentiores nominarunt, quod caulibus eius adipe, ſeuo, uel aliquo pingui illitis, nonnulli pro lucernis utantur. *Tapſus barbatus.* *Candela regis.* *Phlomos cur dicta.* *Candelaria.*

GENERA.

Verbaſcũ omnium ueterũ teſtimonio duo habet ſumma genera. Candidũ enim
B alterum folijs, nigrum alterũ eſt. Candidum rurſus in marem & fœminã digeritur. Pręter tria hæc, & ſylueſtre habetur, wild Wullkraut Germani appellant. Sunt etiã Verbaſcula duo, quæ à noſtris herbarijs herbæ paralyſis, & uulgò artheticæ, cum arthriticæ dicendum eſſet, uocantur. Germanicè Schlüſſelblůmen. Horum unum eſt odoratũ, alterum odoris expers. Prius germanicè ſimpliciter Schlüſſelblůmẽ/ oder gelb Schlüſſelblůmen/ Himelſchlüſſel/ oder S. Peters ſchlüſſel/ alterum wild Schlüſſelblůmen/ oder weiß Himelſchlüſſel appellant. Eſt & tertium Verbaſculum, quod Lychnitim, alij autem Thryallida appellant, Germani Marienroſen uocant. Hæc ſunt genera Verbaſci quemadmodũ à Dioſcoride & Galeno commemorantur, quorũ ſanè omniũ picturas damus, excepto ultimo, quod hoc tempore nondum floruerat. Quanquam diſtingui genera hæc, ut Plinius libro xxv. cap. x. ait, penè ſuperuacuũ ſit, quum ſint eiuſdem effectus omnia. *Verbaſcula duo.* *Herba paralyſis.*

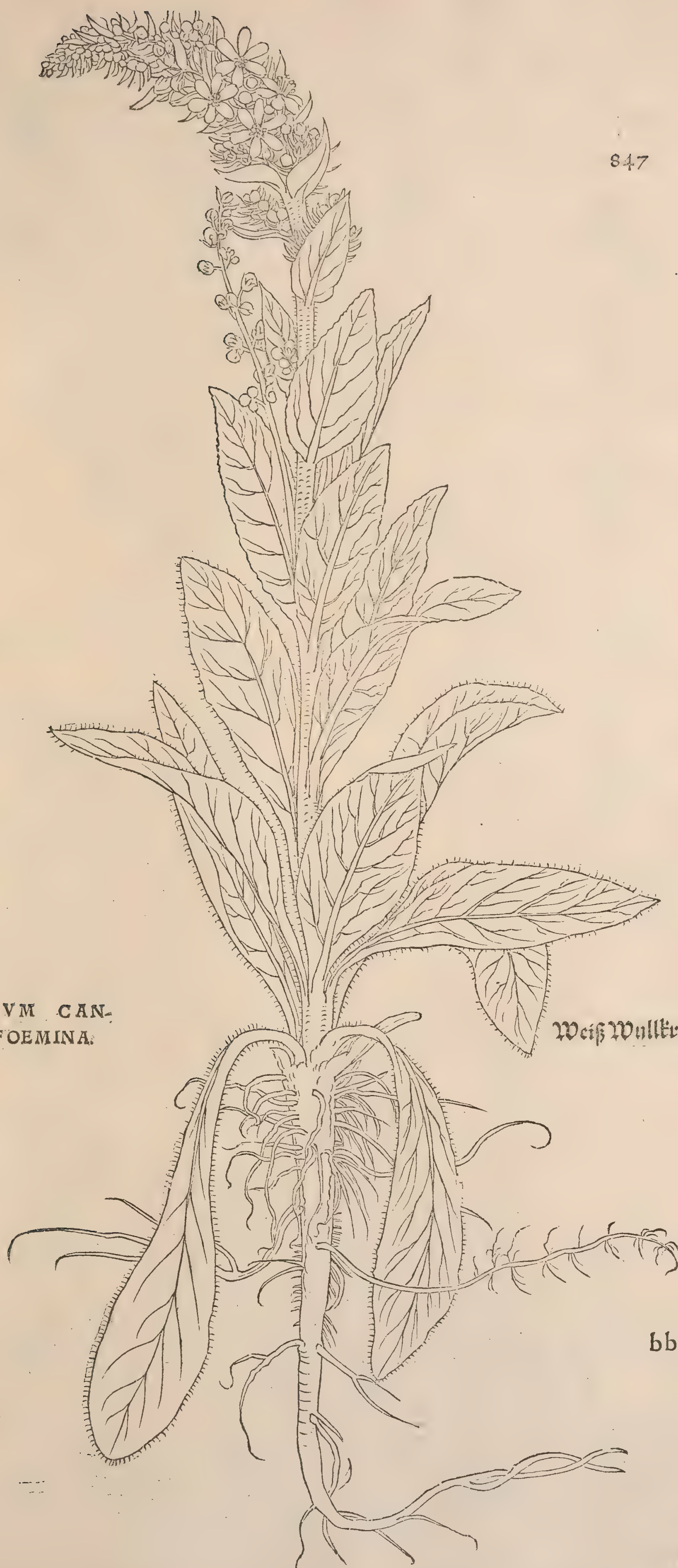
FORMA.

Verbaſcum candidum fœmina, Braſsicæ ſimilia folia habet, multò tamen hirſutiora, latiora & candida. Caulis eius cubitalis & amplior, candidus, ſubhirſutus. Flores albi aut ſubpallidi. Semen nigrum. Radix longa, acerba, craſsitudine digiti. Candidum mas à foliorum candore Leucophyllon Græcis dictum, oblongioribus & anguſtioribus folijs, & tenui caule. Nigrum in cunctis candido ſimile, niſi latioribus nigrioribusq́ conſtaret folijs. Sylueſtre uirgas fert altas & arboreſcentes, folia Saluiæ ſimilia. Habet uerò circa uirgas ramulos Marrubij modo. Florem luteum, auri fulgore. Verbaſcula duo hirſuta, terræ inhærentia, humiliáue: folijs rotundis, & multò minoribus, rugoſis, è quibus medijs ſtylus exilit tenuis, palmi altitudine, incanus, in cuius uertice terni, quaterni, & plures etiã dependent flores lutei, ſummis labris denticulati, in altero odorati, in altero inodori, calyculo in albũ palleſcente. Lychnitis ſiue Thryallis folijs ternis, aut quaternis, aut etiam pluſculis, craſsis, pinguibus, hirſutisq́, ad lucernarũ lumina utilibus, floribus purpureis. *Candidum mas.* *Nigrum.* *Sylueſtre.* *Verbaſcula.* *Lychnitis.*



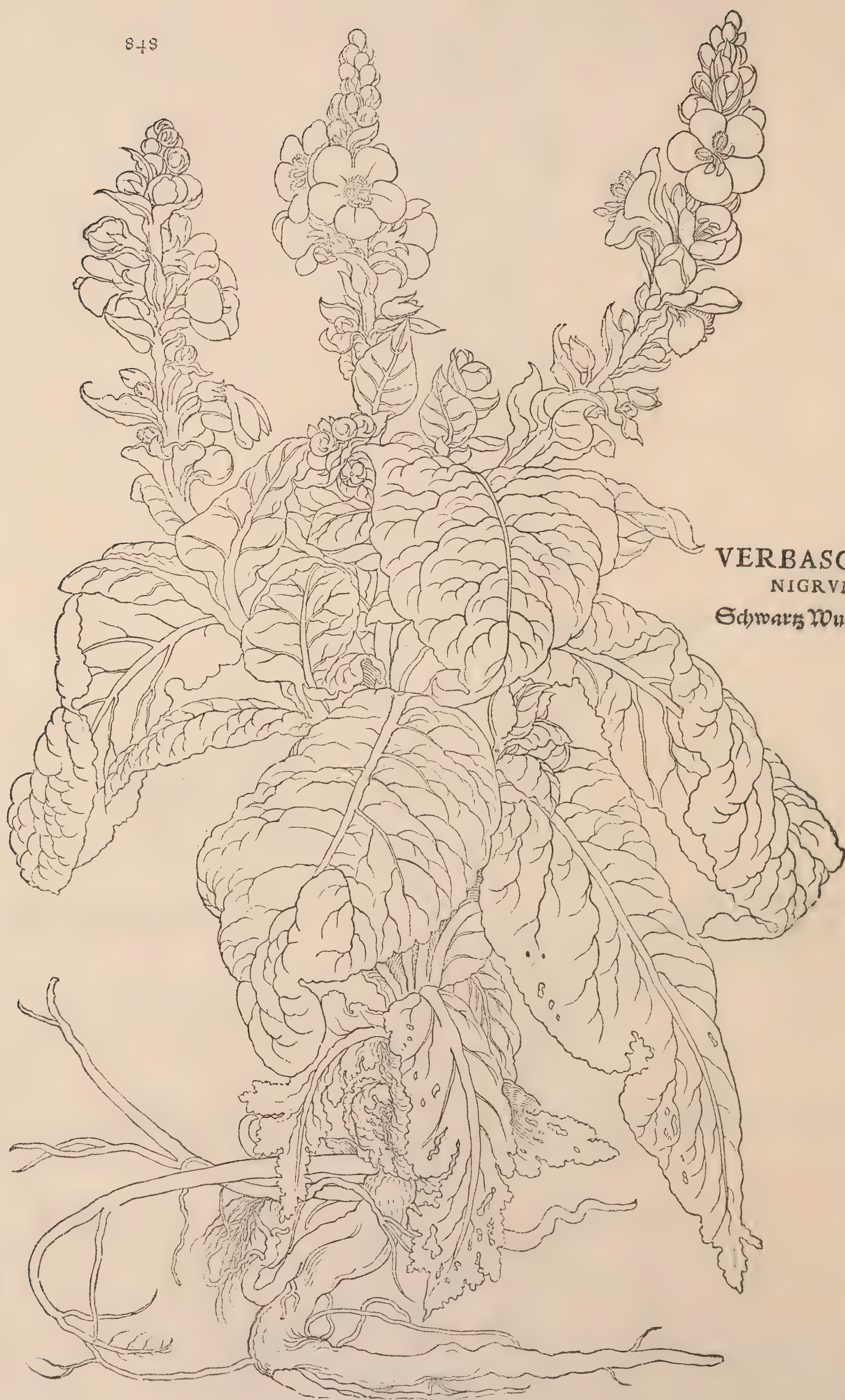
VERBASCVM CANDI
DVM MAS.

Weiß Wullkraut mennle.



VERBASCVM CAN-
DIDVM FOEMINA.

Weiß Wüllkraut weible.



VERBASCVM
NIGRVM.
Schwartz Wullkraut.



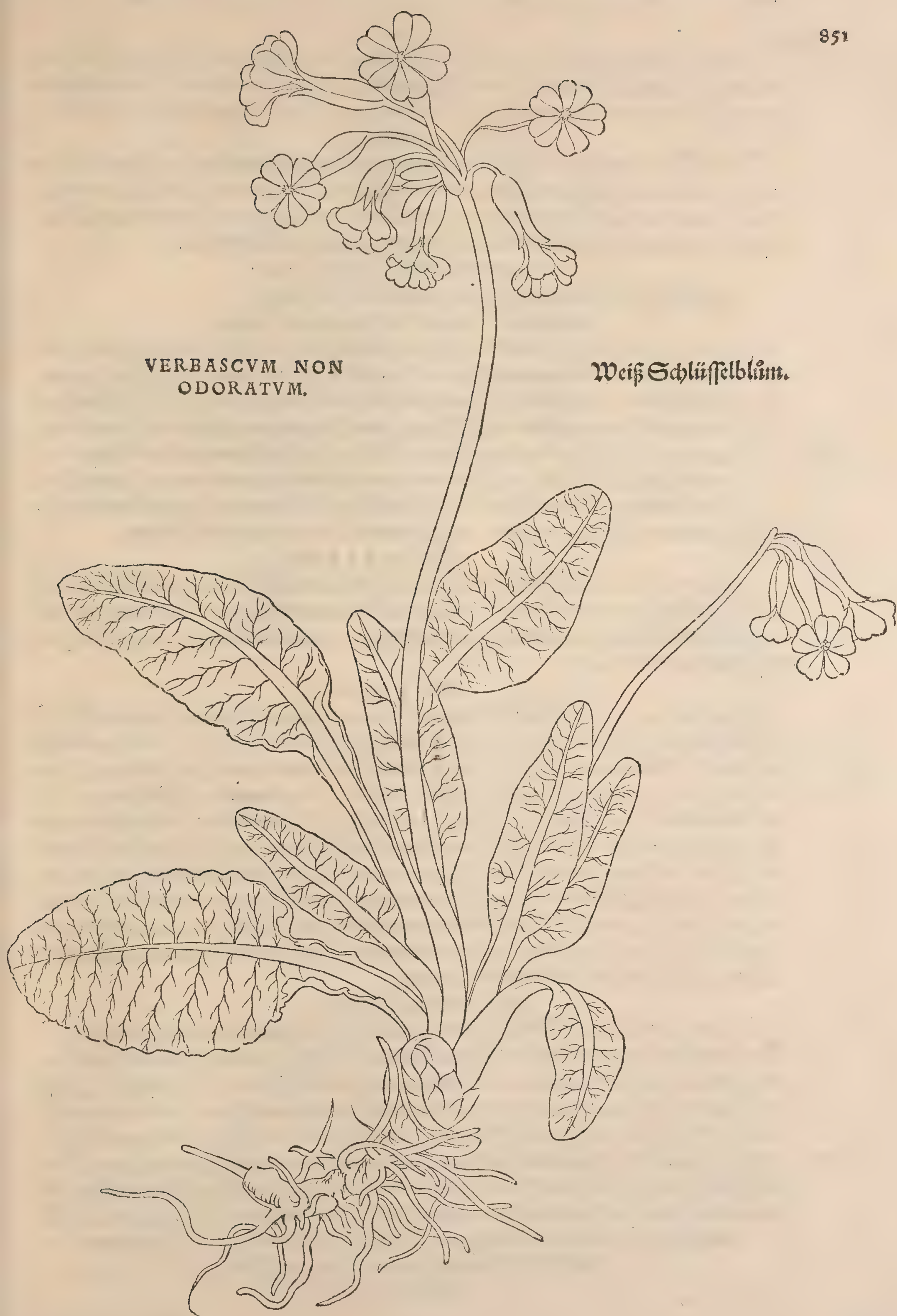
VERBASCVM SYLVESTRE.

Wild wullkraut.



VERBASCVLVM
ODORATVM.

Seel Schlüſſelblůmen.


VERBASCVM NON
ODORATVM.
Weiß Schlüsselblům.

LOCVS.

C Candidum & nigrum in campeſtribus, & in ſyluis etiam proueniunt. Syluestre in campeſtribus, potiſsimũ ſiccis & lapidoſis, naſcitur. Verbaſcula duo paſsim in pratis & hortis producuntur. Lychnitis ſimiliter alijs in campeſtribus naſci ſolet.

TEMPVS.

Verbaſcula duo primo ſtatim uere emicant, certiq́ʒ huius appetentis nuncij. Hoc ſanè tempore carpenda ueniunt, quod confeſtim fugacia euaneſcant: uita enim illis cum plurimum menſtrua, nec temerè ad ſummum ſeſquimenſem excedunt. Reliqua genera autumno, dum florent & ſemen proferunt, colligenda.

TEMPERAMENTVM.

Omnium folia deſiccandi & detergendi uim poſsident.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix priorum duorum adſtringit: unde tali ludicri magnitudine in alui profluuio utiliter cum uino in potu datur. Decoctũ eiuſdem ruptis, conuulſis, contuſis, & antiquæ tuſsi auxiliatur. Dentium dolorem collutione mitigat. Verbaſcum cui flos aurei coloris, capillos tingit, & quocunqʒ reponatur blattas in ſe contrahit. Folia in aqua decocta aduerſus œdemata, & oculorũ inflammationes illinuntur. Syderata ulcera cum melle aut uino, cum aceto autem uulnera ſanat. Contra ſcorpionum ictus auxilio ſunt. Syluestris folia ambuſtis illinuntur. Ferunt fœminæ folia caricis interpoſita, incorruptas atqʒ à putrefactione immunes ſeruare.

EX GALENO.

Priorum duorũ radix guſtu acerba eſt, & fluxionis affectibus prodeſt. Sed & ad dentium dolorem eam nonnulli colluunt. Folia tamen digerendi uim habent. Sic etiam aliorum folia, potiſsimũ autem eius quę aureos flores obtinet. Capillos quo-
D que flaueſcere faciunt.

EX PLINIO.

Contra ſcorpiones bibitur radix cum Ruta ex aqua magna amaritudine, ſed effectu pari. Verbaſcum priuatim tonſillis in aqua potum medetur. Tribus obolis bibitur Verbaſcũ cuius flos aureus eſt, contra omnia pectoris uitia, tuſſem, & purulenta excreantibus. Tanta huic uis eſt, ut iumentis etiam nõ tuſsientibus modò, ſed ilia trahentibus auxilietur potus. Lateris & pectoris dolores Verbaſcum cum Ruta ex aqua ſedat. Panos ſanat cum ſua radice tuſum, uino aſperſum, & ita cinere calfactum, ut imponatur calidum. Semen ex uino decoctum & contritũ luxatis medetur, dolorem & tumorẽ tollens. Radicis medulla collyrij tenuitate in fiſtulam additur. Contuſis, euerſis, & ſi febris ſit potatur in aqua Verbaſcum, cuius flos auro ſimilis eſt. Folia ex aceto imponuntur in ſtruma. Semine ac folijs decoctis in uino ac tritis, omnia corpori infixa extrahuntur.

APPENDIX.

Recentiores duobus Verbaſculis hos effectus aſsignant. Trita imponuntur efficaciter articulorum doloribus. Radicis decocto ueſicę renumq́ʒ obſtructiones ſoluuntur. Ius herbæ propinatur & illinitur aduerſus rupta, luxata & liuentia. Quod uerò hæc eadem poſsint, temperamentũ eorundem palàm docet: parum enim adſtringunt: ſi guſtaueris, amara, & modicè acria ſunt: ut hoc nomine deſiccandi & detergendi facultatẽ, quam illis Galenus aſcribit, habere nemo dubitare debeat. Noſtri etiam temporis herbarij calida & ſicca eſſe ſtatuunt. Et mulieres formæ ſtudentes, ſucco è floribus illorum expreſſo faciem illinunt, quod maculas, rugasq́ʒ, & alia eiuſdem uitia mirificè detergeant. Vt hinc euidentiſsimũ ſit herbas, quas Schlüſſelblůmen uocant Germani, eſſe Verbaſcula.



FRAGARIA MAIOR ET MINOR.

Erdtbeer.

C

NOMINA.

Rubus Idæus uidetur esse Fragaria.



GRAECIS ut herba quæ fraga gerit nominata sit, certò constituere nobis nondum licet. Sunt tamen qui βάτον ἰδαίαν, hoc est, Rubum Idæum esse putent, eum potissimum qui sine spinis inuenitur. Quorum certè sententiam ob multas uariasque causas, ut in sequentibus dicemus, minimè repudiandã existimamus. Apuleius Græcis κόμαρον appellari scribit, quod si uerum est, alia sit à Comaro quam Dioscorides, Galenus & alij quidam depingunt, necesse est: hæc enim arbor est, illa autem herba. Ego tamen uidi codicem manuscriptũ, in quo hæc uerba: Comaron Græci, Romani Fragum nuncupant: non habebantur. Quicquid uerò sit, ex numero Mororũ esse cõstat eius fructum optimi odoris: hinc à frago uerbo, quod odorẽ reddo significat, herba ipsa Latinis Fragaria, & fructus fragum dici cœperunt. Germani Erdtbeer uocant. Græci autem si Comaron appellarunt, ob fructum arboris eiusdem nominis qui fragis ijs terrestribus similis est, hauddubiè sic dixerunt.

Fragaria unde dicta.

GENERA.

Duo Fragariæ sunt genera. Vna flores fructusque paulò maiores, altera minores obtinet. Nos una pictura utranque expressimus.

FORMA.

Humi sine caule spargitur, multis à radice lanuginosis pediculis, quorum alij flore candido coronantur, alij trigemino comantur, folio per ambitum serrato atque uenoso, alij fructum gerunt exiguis quidem Moris haud absimilem, cæterum sui generis solidum, callosum, tenerũ, quum maturuit rubentẽ, tum gustu, tum etiam odore suauissimum. Radice foris atra aut rubescente, intus candida, multo fibrata capillitio.

D

LOCVS.

In syluis, dumetis, & in opacis montibus, ac secus uias sponte nascitur. Vnde etiã colligi potest esse Rubum Idæum, quando & is in lucis proueniat. In hortis etiam nonnunquam ut grandiorem fructum ministret, colitur Fragaria.

TEMPVS.

Floret uere, & tota æstate, inque maximã autumni partem. Fructus tamen eius fugax, rarò nisi æstatis initio inueniri potest.

TEMPERAMENTVM.

De temperamento Fragariæ recentiores diuersa tradunt. Serapio calidam & siccam in secundo ordine tradit. Alij frigidam & humidã in primo: nõnulli, qui tamen prorsus meo iudicio hallucinari uidentur, in tertio ordine scribunt. Nos folia ipsa gustu modicè esse amara, & adstringere deprehendimus, ut siccam esse hac ratione, & minimè humidã oporteat. Quapropter in tanta sententiarũ de eius temperamento diuersitate animaduertendũ, idem de Fragaria, quod de Rubo sentiendum esse, nempe quod folia, flores, fructus & radix adstringãt. Differre tamen inter se, quod folia potissimũ recens nata plurimum in se habeant aqueæ substantiæ, parum uerò adstringant: adeò ut uerisimile sit de ijs locutos esse, qui frigidam & humidã in primo ordine Fragariam statuerunt. Est enim eorum temperies ex terrena frigida essentia, & aquea tepida. Fructus immaturus frigida terrea substantia præditus est, ut frigidus & siccus hoc nomine dici mereatur. Maturus autẽ non parum succi temperati calidi qui dulcis est, modicamque adstrictionẽ habet, ita ut calidus & siccus dicendus ueniat. De fructu itaque intelligendi erunt, qui Fragariam calidam & siccam esse affirmant. Quare ubi de temperamento Fragariæ agitur, non simpliciter, sed cum prædicta distinctione respondendum est. Vnde cum idem ferè cum Rubo temperamentum habeat Fragaria, iterum hanc ab Idæo Rubo nihil differre uerisimile est.

Folia Fragariæ.

Fructus eiusdem.

VIRES.

A

VIRES.

Quum recentiores in cõmemorandis Fragarię facultatibus partim eas quas Dioscorides Rubo Idæo, partim etiam quas Comaro tribuit Apuleius, uires Fragariæ ascripserint, operepræcium me facturum arbitror, si utriusq; de ijs uerba præmisero, ut nimirum quisq; hac ratione, quapropter iuniores ijs facultatibus Fragariam ornauerint, certius intelligere queat.

EX DIOSCORIDE.

Idæus Rubus eadem potest quæ Rubus. Amplius eius flos cum melle tritus & illitus, oculorũ inflammationibus auxiliatur. Sacros ignes extinguit. Stomachicis cum aqua potui datur.

EX APVLEIO.

Ad lienis dolorẽ herbæ Fragi succum ex mellis uncia potui datum mirificè proficere certum est. Ad suspiriosos eiusdem succus cum pipere albo & melle mixtus, potui datus, mirificum est remedium. Has facultates etiam antiquus manuscriptus herbarius Fragariæ adscribit, nomine tamen Apulei in Dioscoridis nomen immutato. Addit tamen huius fructum comestum stomacho conferre, & ex succo eius os contra fœtorem collui, id quod Serapion quoque tradit.

EX RECENTIORIBVS.

Herba Fragaria in cibo sumpta medet̃ lienosis, item succus ex melle potus. Idem cum pipere candido datur suspiriosis. Fraga sitim sedãt, stomacho prosunt, sed pręsertim bilioso. Succus Fragis exprimitur, uetustate uires accipiens, præsentaneo remedio ad faciei ulcera, oculorũ suffusiones, necq; nõ epiphoras. Radicis decoctũ iecinoris feruores mulcet matutino & meridie potũ. Vtuntur hodie frequenter Fragaria ad glutinanda uulnera, aluum sistendam, menstrua cohibenda, gingiuas confirmandas, oris ulcera, eiusdemq; fœtorẽ tollendum, quæ singula Rubus etiam Idęus
B potest, ut inde rursus conijcere liceat Fragariam ab eodem nihil differre.

DE PHV GERMANICO.
CAP. CCCXXVIII.

NOMINA.



ΦΟΥ, ἀγρία νάρδος Græcis, Phu & Nardus syluestris Latinis, Valeriana officinis & herbarijs nostri temporis, Germanis Baldrion/ Dennenmarck/ oder Katzenkraut/ oder Augenwurtzel appellatur, quod scilicet catti odore radicis eius, quo eorũ oculi roborant̃, impense delectent̃. *Nardus syluestris. Valeriana.*

GENERA.

Duo sunt præcipua Phu genera. Magnum, quod alio nomine Theriacaria uocatur. Hoc descriptioni per omnia respondet, germanicè groß Baldrion/ & Triacks appellatur. Vulgus herbariorũ Valerianã maiorem nominat. Alterum uulgare, quod alio nomine Valeriana etiam uulgaris nuncupatur. Germanis gemein Baldrion/ & Katzenwurtzel dicitur. Hoc etiam genus à pictura Dioscoridis, ut paulò pòst fusius docebimus, non abhorret.

FORMA.

Folia Elaphobosco, siue Olusatro similia habet. Caulem cubitalẽ, aut procerioem, leuem, tenerũ, purpurascentẽ, in medio cõcauum, geniculis intersectũ. Flores ad Narcissi flores accedentes, minores & teneriores, in subalbido purpurascentes. Radices in superiore parte minimi digiti crassitudine. Adnascentes etiam radiculas obliquas ueluti iuncus odoratus, aut ueratrũ nigrum, inuicẽ implicitas, subflauas, bene odoratas, nardum in gustu referentes, cum quadam uirosa grauitate. Ex qua certè descriptione sole clarius fit, herbam quam uulgarẽ hodie Valerianã nominant, *Valeriana uulgaris.*

 minant,


PHV MAGNVM
Groß Baldrion.



PHV GER-
MANICVM.

Gemein Baldrion.

C minant esse Dioscoridis Phu, quòd omnia ferè sic illi respondeant, ut prorsus nulla reclamare nota uideatur. Folia nanque huius cum primùm erumpunt Elaphobosci præ se ferunt imaginē: postea uerò dum adolescit in Olusatri modum laciniantur. Caulis quoque eius cubitalis, & maior (nō enim rarò ad trium cubitorū longitudinē caulis à nobis uisus est) læuis, potissimū in infima eius parte, denique tener, purpurascens, in medio cōcauus, geniculatus. Flores eiusdem qui summis caulibus emergunt, Narcissi certam exprimunt effigiē, quamuis minores sint, atque adeo teneriores. Vt hoc nomine cum Ruellio in græcis codicibus Dioscoridis ἥσσονα pro μείζονα legendum esse putem. Nisi quis existimet Phu Ponti, quod Dioscorides potissimū describit, fauentis cœli beneficio maiusculos habere flosculos. Prædicti etiā flores aceruatim coëuntes in purpuram candicant. Radices quoque in superiore parte minimi digiti crassitudinē obtinent, multasque radiculas obliquas, Schœni, aut nigri Veratri modo sibiipsis implicitas, subflauas, odoratas, Nardum, cum uirosa tamē grauitate, imitantes. Quum itaque hæ omnes notæ, Valerianæ nostræ respondeant, multorumque cōsensus nobis subscribat, & facultates eius quas illi recentiores tribuunt, planè cum iis quæ Dioscorides Phu adscribit cōueniant, quid impediat cur non certò affirmemus Valerianam hanc uulgarem esse Phu Dioscoridis non uideo, præsertim cum manuscriptus etiam herbarius Phu esse Valerianā apertè doceat, ita ut mirari satis non queam cur aliquot docti uiri in Germania nostra diuersum astruere uoluerint.

Phu Ponti.

LOCVS.

Nascitur in humectis locis, & prope aquas, hæcque ad mirandā altitudinē surgit. Prouenit etiam in lucis & cæduis syluis, sed hæc in tantam proceritatē non emergit.

TEMPVS.

Floret integra æstate.

D

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse in secundo ordine tradunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Phu calefacit. Sicca pota urinā mouet. Potest idem & decoctum eius. Ad lateris dolorem prodest. Menses ducit, & antidotis miscetur.

EX GALENO.

Odorata quodammodo est huius herbæ radix, Nardo uiribus similis, sed tamen ad plurima infirmior. Vrinam plus mouet quàm Indica aut Syriaca Nardus, similiter autem ut Celtica.

EX PLINIO.

Radix Phu datur potui trita, uel decocta ad strangulationes, uel pectoris dolores, uel laterum. Menses quoque cit. Bibitur cum uino.

APPENDIX.

Magni Phu radice hodie multi, magno cum errore, pro calamo aromatico utuntur, quod hoc in loco monere placuit.

DE PHACO. CAP. CCCXXIX.

NOMINA.

Lens. ΦΑΚΟΣ, ἡ φακὴ Græcis, Lens & Lenticula Latinis dicitur. Officinis & herbariis latinum nomen retinuit. Germani Linsen appellant.

FORMA.

Lens racemosum legumen est, foliis Viciæ, sed minoribus, floribus exiguis in candido purpurascentibus, siliquis paruis, molliter in latitudinē fusis, in quibus tria aut quatuor grana, inter legumina minima, sunt.

LOCVS.

Prouenit passim in agris satum.

TEMPVS.


LENS
Linsen.

C TEMPVS.

Iulio mense floret, & deinceps in siliquis grana profert.

TEMPERAMENTVM.

Lentes mediũ tenent caliditatis & frigiditatis, desiccant tamẽ in secundo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lens crebrò comesta, oculorũ aciem hebetat. Ægrè cõcoquitur. Stomacho nocet, eumq́ & intestina inflat. Aluum cum cortice suo comesta sistit. Præstat quę facillimè concoquitur, & nihil atri in maceratione reddens. Vim habet adstrictoriã: quapropter aluũ sistit, si detracto antea cortice accuratè coquatũ, primaq́ aqua inter coquendũ effundatur. Primũ enim eius decoctũ aluum soluit. Somnia tumultuosa & grauia facit. Neruis, pulmoni & capiti inutilis. Melius suo fungetur officio contra alui fluxiones, admixto illi cum aceto intybo, aut portulaca, aut beta nigra, aut myrto, aut cortice punici mâli, aut rosis siccis, aut mespilis, aut sorbis, aut pyris Thebanis, aut cotoneis mâlis, aut cichorio, aut plantagine, aut gallis integris, quæ post decoctionẽ abijciuntur, aut rhoïs quę obsonijs inspargitur. Acetum autem cum eo diligenter percoqui debet, aliàs aluum conturbat. Cõtra subuersionẽ stomachi triginta grana lentis suis corticibus denudata, deuorata prosunt. Decocta cum polenta, & illita, podagram lenit. Sinus cum melle glutinat. Crustas rumpit, & ulcera purgat. Decocta in aceto duritias & strumas discutit. Cum meliloto, aut cotoneo mâlo, medetur inflammationibus oculorum & sedis, addito rosacco. In maioribus sedis inflammationibus & sinu amplo cum malicorio aut siccis rosis, adiecto melle decocta. Contra nomas gangrænicas similiter utuntur, aut adiuncta maris aqua. Aduersus autem pustulas, herpetas, erysipelata, pernionesq́, ut antea dictum est. Contra mammas grumosum lac continentes, & lactis copia turgentes, in aqua maris
D cocta & illita auxiliatur.

EX GALENO.

Lentes non ualenter adstringũt. Ipsum itaq́ earum corpus desiccat & sistit uentrem: cæterum decoctũ irritat. Proinde etiam prior aqua abijcitur, ubi retentionis causa adhibentũ. Cortex eius uehementer adstringit, carnea substantia tenuiter, quę & crasßi succi & terrestris est. Succus porrò Lentis adstringenti est cõtrarius. Quocirca si elixæ in aqua iusculum sale garo oleoq́ condîtum bibatur, aluum deijciet. At quod ex bis decocta Lente ferculum apparatur, contrariam succo uim obtinet. Nam quę uentri obueniunt fluxiones desiccat, os uentriculi, intestina, & totum deniq́ uentrem corroborans. Quamobrem cœliacis & dysentericis accõmodatus est cibus. Lens uerò decorticata, ut illam adstringendi uehementiã, cumq́ hac alia uidelicet omnia quæ cõsequuntur, amittit, ita alibilior quàm integra illa efficitur, crassum prauumq́ succũ gignens, tardè cõmeans: alui tamen fluores haud desiccat, uti ea quæ cortice non est spoliata. Iurè igitur qui modum in hoc edulio non seruant, elephantiasim quam uocant, & cancrum incurrunt. Siquidem crassa siccaq́ cibaria facilè in melancholicos humores uertuntur. Quare ijs duntaxat quibus uitiosa est habitudo ob aquã in carne diffusam, Lens cibo utiliter prębetur, ceu aridis & squalentibus admodũ damnose. Eandem ob causam uisum integrum & inculpatũ hebetat, immoderatè exiccans. Ei uerò qui contrario modo se habet, humidiori uidelicet, opitulatur. Menstruis purgationibus inepta est: crassum enim & tardifluum sanguinem facit. At muliebri appellato profluuio conuenientisßima.

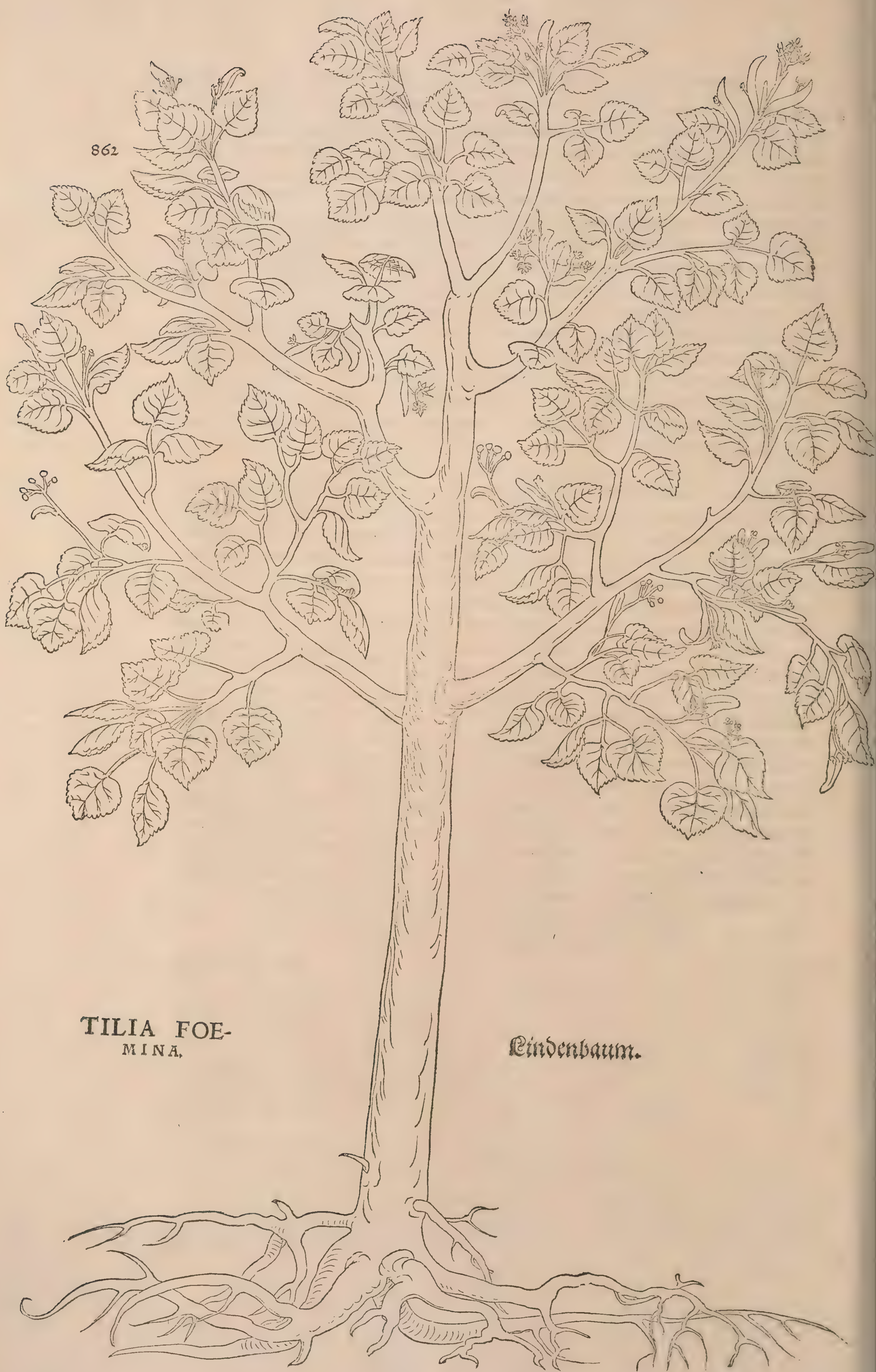
EX PLINIO.

Lens optima quæ facillimè coquitur, eaq́ quæ maximè aquam absorbet. Aciem quidem oculorũ obtundit, & stomachũ inflat: sed aluum sistit in cibo, magisq́ discocta cœlesti aqua. Eadem soluit, minus percocta. Crustulas ulcerũ rumpit, eaq́ quæ intra os sunt, purgat & adstringit. Collectiones omnes imposita sedat, maximeq́ exulceratas & rimosas. Oculorũ autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo. Contra sup-

A tra ſuppurantia cum polenta imponitur. Decoctæ ſuccus ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur. Ad ſedem, cum roſaceo aut cotoneo. In ijs quæ acrius remedium exigunt cum putamine punici, melle modico adiecto. Ad id demum ne celeriter inareſcat, adijciunt & Betę folia. Imponit & ſtrumis panisq;, uel maturis, uel matureſcentibus, ex aceto diſcocta. Rimis ex aqua mulſa, & gangrænis cum punici tegmine. Item podagris, cum polenta, & uuluis, & renibus, & pernionibus, ulceribus difficile cicatricem trahentibus. Propter diſſolutionē ſtomachi triginta grana Lentis deuorantur. In choleris quoque & dyſenteria, efficacior eſt in tribus aquis cocta, in quo uſu melius ſemper eam torrere aut tundere, ut quam tenuiſsima detur, uel per ſe, uel cum cotoneo mâlo, aut pyris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni eſt inutilis, & capitis dolori, neruoſisq; omnibus, & felli, nec ſomno facilis. Ad puſtulas utilis, igniq; ſacro, & mammis, in aqua marina decocta: in aceto autem, duritias & ſtrumas diſcutit. Stomachi quidem cauſa, polentę modo potionibus inſpergitur. Quæ ſunt ambuſta, aqua ſemicocta curat, poſtea trita, & per cribrum effuſo furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex poſca coquitur ad guttura.

EX SYMEONE SETHI.

Craſsi ſucci eſt, & auſteram uim atque qualitatem poſsidet. Si quis ergo in aqua coquat, & eam aquæ, oleo & ſapæ cum ſale miſceat, potionem faciet quæ uentrem ſubducat. Bis autem cocta, uentriculum & ad ipſum defluxus ſiſtit. Inducit autem ſtomacho robur, & inteſtinis, & uniuerſo uentri. Quapropter utilis eſt cibus cœliacis & dyſentericis. Si uerò cortice ablato ſumatur, uehementiam adſtringendi abijcit, magis uerò nutrit, cum tardi ſit tranſitus, & craſsi ſucci, non tamen adeò ſiccat, ut antea dixi. Qui uerò hoc edulio crebrò utuntur, elephantiam contrahunt, & can-
B cros, & duritias, & neruorum dolores, & melancholicos affectus. Aptus enim eſt craſſus & ſiccus ſanguis, ut fiat ſuccus melancholicus. Quibus igitur habitus quiſpiam malus aquoſus in carne eſt, ijs ſolis utile eſt edulium, quemadmodū ſiccis & ſqualidis maximè noxium. Similiter uiſum ſalubriter ſe habentem nimium exiccando hebetat, contrà uerò affectum iuuat. Neque etiam ad menſtruas purgationes utilis eſt, eò quod craſſum & difficulter fluentem ſanguinem efficiat. Ad hæc Veneris appetentiam, ſemen exiccando, extinguit: ideo caſtè uiuere uolentibus ad hoc maximè confert. Grauia etiam ſomnia facit, eò quod ex ea melancholici ſucci in totum diſtribuantur corpus. Cum Mentha decocta, plurimū inflationis deponit. Nonnulli & Betam huius rei gratia eo quo decoquitur tempore inijciunt. Lens uerò probè decocta & trita, ſi uulneribus ex iaculo aut telo facta imponatur, ſanguinis fluxum uehementer compeſcit. Paruæ uerò Lentis decoctum ſumptum, difficilem partum ſoluit. Auribus ex quibus pus emanat inſtillatum, ſuccurrit.


TILIA FOE-
MINA.
Lindenbaum.

A

NOMINA.


ΦΙΛΥΡΑ Græcis, Tilia Latinis & officinis, Germanis Linden appellatur. Alia ab hac est arbor quæ Dioscoridi φιλλυρέα uocatur. Quod non animaduertentes uiri etiam nõnulli doctissimi, utrasque arbores magno errore confundunt, quod forma admodũ discrepent, ut ex ijs quæ paulò pòst dicemus, & è Dioscoride & Theophrasto lib. iij. de plantarũ historia, cap. x. inuicem collatis abundè constabit. Differunt itaque inter se Philyra & Phillyrea, neque una utraque uoce arbor significatur, sed diuersæ. *Phillyrea alia à Philyra.*

GENERA.

Tiliæ, Theophrasto loco iam citato autore, duo habentur genera, mas scilicet & fœmina. Distantque inter se tum materiæ, tum totius corporis forma, & quod altera fructifera, altera sterilis. Materies mari dura, flaua, nodosior, spinosiorque: fœminæ candidior: & cortex mari crassior, detractusque inflexibilis propter duritiã est: fœminę candidior flexibiliorque, ex quo cunas faciunt: item fœminę odoratior. Et mas sterilis, nulloque flore est: fœmina, cuius tibi picturã damus, & florem & fructũ gignit.

FORMA.

Folio est hederaceo, molliore, & in angulũ acutiorẽ rotundiore & prolixiore, & in orbem lentè crispo atque serrato: flore tantisperdum calyculo continetur herbaceo, ubi emersit flauo: fructus magnitudine fabæ, similis acinis hederæ, in quo semẽ prætenue quantũ atriplicis, omnibus animantibus ingratũ, cum foliorũ pabulo maximè ducantur, eorumque mira dulcedine capiantur. Nunc cum ijs confer ea quæ Dioscorides de Phillyrea tradit, & senties esse diuersissima. Nam quis unquam dixit Tiliam habere folia oleæ, & fructũ ferre subdulcẽ ad similitudinẽ Lentisci, nigrũ, uuarũ more con-
B gestũ? Philyræ enim seu Tiliæ folia sunt hederacea atque serrata, adeoque ab oleæ folijs dissidentia: fructũ denique fert nõ modò non subdulcẽ, sed qui à nullo mandi potest.

LOCVS.

Montes & ualles diligit Tilia, sed plus montibus gaudet aquosis.

TEMPVS.

Floret Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Calidã esse Tiliam, uel ex eo liquet quod frigidis cerebri malis, epilepsię & id genus alijs mirificè conferat. Amaritudo etiam cum glutinositate quadã in ea reliquis qualitatib. præualere uidetur, si hanc degustes. Quare abstergendi planè facultatẽ cum modica adstrictoria, perinde atque Vlmus, cuius facultates illi Plinius, ut ex ijs quæ paulò pòst subijciemus planum fiet, tribuit, habere euidentissimũ est.

VIRES. EX GALENO.

Vlmi folijs aliquando recens uulnus glutinauimus, confidentes adstringentem pariter & extergentẽ illis inesse facultatẽ. Cortex amplius etiam subamarus est & adstrictorius, itaque cum aceto lepram sanat. Porrò uiridis etiamnũ & recens si uulneribus deligaturę uice circunligetur, ea glutinare potest. Radices eandem uim obtinent: proinde & decocto earum quidã perfundũt fracturas quibus callo inducto opus est.

EX PLINIO.

Cortex interior Tiliæ lepras sedat, & folia ex aceto illita. Multi corticẽ cõmanducatum uulneribus utilissimũ esse putant. Folia trita, aqua aspersa, pedũ tumori. Humor quoque è medulla castratæ arboris effluens, capillũ reddit capiti illitus, defluentesque continet. Humor denique cuti nitorẽ inducit, faciemque gratiorẽ pręstat. Folia ad infantiũ ulcera in ore cõmanducata prosunt. decocta & pota, urinã ciunt & menses.

APPENDIX.

Quum Plinius ferè omnes facultates Vlmi etiã Tiliæ adscribat, ut ex eiusdẽ uerbis patet, ideo è Galeno quæ ille de Vlmo tradit produximus. Si uerò quispiã uires

quæ à

C quæ à recentioribus Tiliæ tribuuntur, probè expendet, nihil ab ijs quæ ex Plinij & Galeni sententia retulimus differre comperiet. Nam maculas faciei abstergere scribunt Tiliam, si illa eius succo lauetur. Mederi etiam morbo comitiali bibitum eius liquorem stillatitiũ, oculis claritatem inducere, calculum sanare, tumores discutere ijdem docent. Quid multa? omnes facultates Vlmi obtinet Tilia, ideoq; uulneribus etiam recentibus succurrit, & alia quæ à Dioscoride & Galeno in Vlmi historia cõmemorantur, potest.

DE CHELIDONIO MAIORE. CAP. CCCXXXI.

NOMINA.



ΧΕΛΙΔΟΝΙΟΝ μέγα Græcis, Chelidoniũ maius Latinis, officinis Chelidonia, Germanis Schelkraut/Schelwurtz/groß Schwalbenkraut dicitur. Chelidonio autem, uel si mauis Hirundinariæ, auis hirundo quæ Græcis χελιδὼν uocatur, nomen indidit, uel, ut autor est Plinius, quod hanc primùm inuenit, & ea oculis pullorum in nido restituit uisum, ut quidam tradunt, etiam erutis, uel quod floret aduentu hirundinum, discessuq; commarcescit: id quod de minore uerè dicitur.

Chelidoniũ unde dictum.

FORMA.

Caulem emittit cubitalem & maiorem, gracilem, adnata folijs plena habentem. Folia Ranunculo similia, teneriora tamen, & colore subcæsia, iuxtaq; singula folia florem Leucoio similem. Succus illi croceus, acris, mordax, cum aliqua amaritudine & odoris grauitate. Radix supernè singularis, infernè autem plures. Fructus cor
D nuti Papaueris instar tenuis, longus ueluti galeę conus, in quo exigua semina sunt, Papaueris semine maiora. Huius descriptionis notæ omnes Chelidonio nostro respondent. Siquidem fruticosa est herba, cubitali altitudine, cauliculis lanuginosis, teneris, folio Ranunculi, magis anguloso, tenuiori, aduersa parte cæsio, auersa incano, flore luteo, Leucoio consimili, semine Papaueris, quod in corniculis seu siliquis longis exilibus clauditur. Vulnerata succum croceũ emittit, gustum uellicantẽ. Radix in superiore parte una, in inferiore parte multis luteis fibris capillata.

LOCVS.

Nascitur in opacis & parietinis.

TEMPVS.

Chelidoniũ hirundinum aduentu florem excitat, atqueadeo toto deinceps uere & æstate floret, quibus etiam temporibus carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Herba hæc tertij ordinis absoluti est in calefaciendo & desiccando.

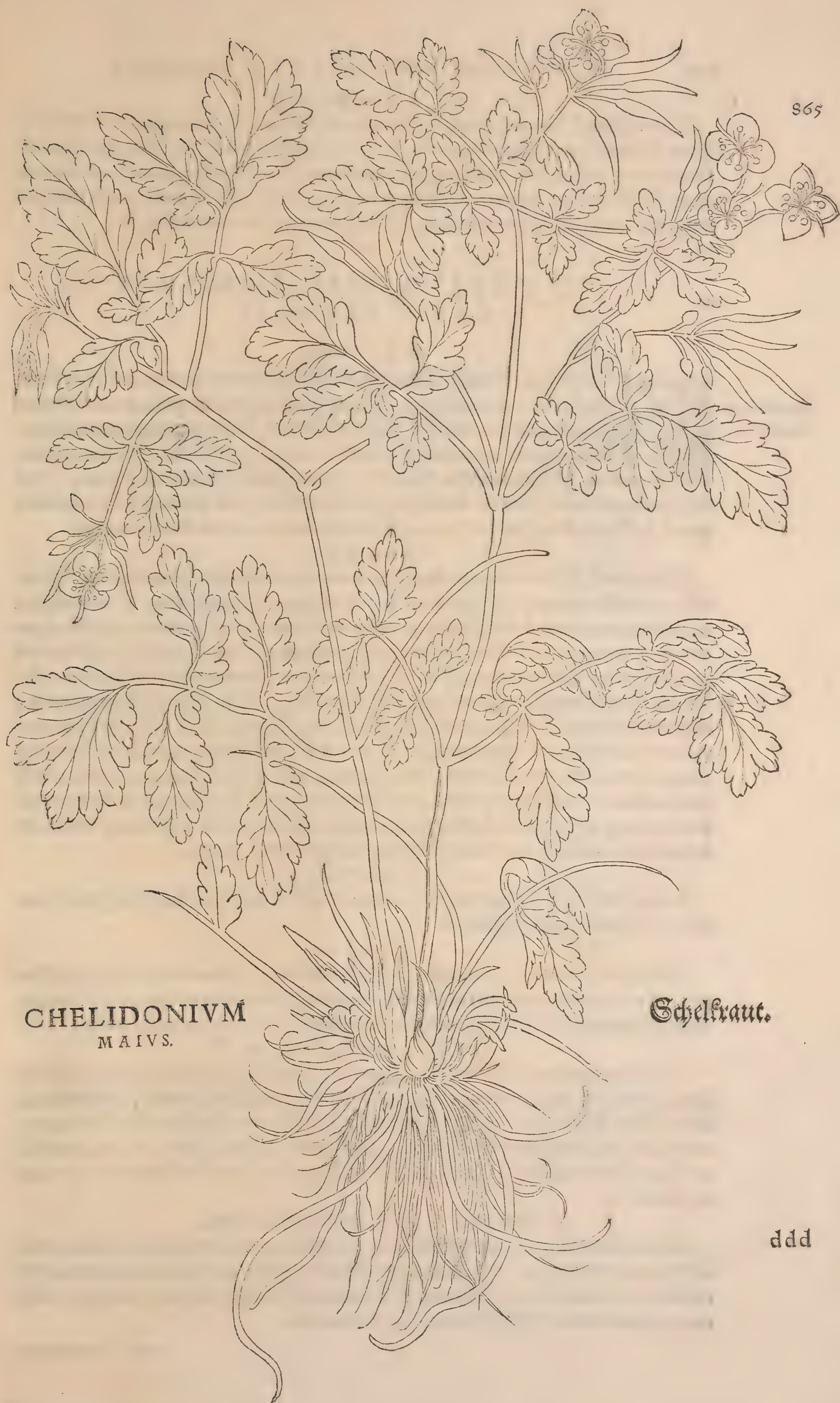
VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus Chelidonij mixtus melli, & in æneo uase in carbonibus decoctus, contra oculorum caliginem prodest. Exprimitur autem succus ex folijs, radicibus & floribus incipiente æstate, siccaturq; in umbra & in pastillos conformatur. Radix cum Aniso & uino albo pota, regio morbo medet. Sanat herpetas cum uino illita. Dentium dolores commanducata sedat.

EX GALENO.

Chelidoniũ admodum extergentis & calidæ facultatis est. Sed & succus eius ad acuendum uisum cõmodus est, utique in quibus crassum quiddam in pupilla colligitur discussione indigens. Vsi sunt quidam radice eius ad morbum regium à iecoris obstructione proficiscentẽ, in uino albo eam potui exhibentes cum Aniso. Pari modo mansa, dentium doloribus confert.

EX PLINIO.



CHELIDONIVM MAIVS.

Schelkraut.

C

EX PLINIO.

Florentibus ſuccus exprimit, & in æreo uaſe cum melle Attico leniter cinere feruenti decoquitur, ſingulari remedio contra caligines oculorum. Vtuntur & per ſe ſucco in collyrijs, quæ Chelidonia appellantur ab ea. Eadem oculorū aciem adiuuat, ſi addita aqua foueantur. Succus eius cum melle culices, nubeculas, obſcuritatemq; diſcutit, cicatrices extenuat. Albugines etiam iumentorum.

DE CHELIDONIO MINORE.
CAP. CCCXXXII.

NOMINA.

Scrofularia minor cur dicta.


ΕΛΙΔΟΝΙΟΝ μικρὸν Græcis, Chelidoniū minus Latinis, officinis Scrofularia minor uocatur, quod ſtrumoſa radix multis granorum frumenti grumis uideat coaluiſſe: uel quod ſtrumis, quas imitatione græca Scrofulas uocant, medeatur. Germanis Feigwartzen oder Blaternkraut/ id eſt Ficariam, Pfaffenhödlin/ klein Schelwurtz/ oder Schwalbenwurtz/ oder Meyenkraut nominatur. Chelidonium autem hæc herba uocata eſt hauddubiè, quod, ut Theophraſtus lib. vij. cap. xiiij. hirundinū aduentu florem excitet.

FORMA.

Herbula eſt à ſtolonibus pediculiſue pendens, ſine caule, folijs Hederæ figura, rotundioribus minoribusq;, item teneris & aliquatenus pinguibus. Radices habet paruas multas, ex eodem callo prodeuntes, tritici modo aceruatim congeſtas, quarum tres aut quatuor in longitudinem progrediuntur. Hæc Dioſcoridis deliniatio prorſus herbæ illi quam Scrofulariam minorem uulgò nominant, conuenire uide-
D tur. Nam hæc herbula eſt à pediculis pendens, uidua caule, folijs Hederę, rotundioribus multò minoribusq;, teneris & modicè pinguibus. Radices oſtendit ex eodem callo prodeuntes, paruas, complures in granorū tritici morem aceruatim collectas, quarum tres uel quatuor in longum protenduntur. Flos ei Ranunculi ut maiori, luteo colore nitens. His accedunt locus, tempora, uires, & alia quæ iam cōmemorabuntur, quæ ſingula Scrofulariæ minori adamuſsim quadrant, ut nemo hanc Chelidonium minus eſſe inficias ire ſine magna impudentia poſsit.

LOCVS.

In paluſtribus, prope aquas, & in limitibus humidis, omnibusq; uliginoſis tractibus ac hortis paſsim gignitur.

TEMPVS.

Verno tempore, Martio menſe, & præſertim hirundinū aduentu floret, nec longo poſt tempore marceſcens euaneſcit, ſic ut irrigui limites, qui largo foliorum florumq; ſtipatu pubeſcebant, confeſtim ijs ſpoliati glabreſcere conſpiciantur.

TEMPERAMENTVM.

Chelidoniū minus, Galeno teſte, quarti ordinis abſoluti eſt in calefaciendo & deſiccando, ideoq; magnam præ ſe fert acrimoniā, guſtum erodentem. Noſtrum autem uſqueadeo acre non eſt, ut commanducando ſæpe nullam prorſus ſentias acrimoniam, potiſsimum in eo quod humido in loco natum ſit. In hoc autem quod locis ſiccis prouenit, ſenties & amaritudinem & acrimoniam, ſenſim tamen guſtum erodentem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Acrem uim habet, Anemones modo ſummam cutem exulcerantē. Scabiem & unguium lepras tollit. Ex radicibus expreſſus ſuccus ad purgationem capitis addito melle naribus utiliter inſtillatur. Similiter decoctum eius cum melle gargariſſatum, caput ſtrenuè purgat, & omnia pectoris uitia.

EX GALENO.



CHELIDONIVM MINVS.

Feigwartzenkraut.

C

EX GALENO.

Chelidoniũ minus cum acrius sit maiore, illitum confestim cutem exulcerat, ungues¶ scabros eijcit. Succus eius per nares purgat, utpote uehemẽter acris existens.

APPENDIX.

Recentiores ea herba in exterendis ficubus mariscis ue, & strumis, magna experientia utuntur, ut inde certè Scrofularia nominari, quemadmodũ diximus, meruerit. Antiquus etiam ac manuscriptus herbarius, sub nomine tamẽ Pedis uituli, quo Aron nominatur, se à quodam qui expertus sit cognouisse scribit, quod hæc herba contra mariscas ac strumas mirificè prosit.

DE CHAMAEDRY. CAP. CCCXXXIII.

NOMINA.



AMAIΔΡΥΣ græcè, Trissago latinè, officinis græcum nomen insedit, uulgo Quercula minor, & à serratis folijs Serratula appellatur. Chamędrys uerò Græcis dicta est, quasi humilis ac terrestris quercus, quod scilicet folia Quercus habeat, & huius respectu quasi humi repat. Sunt qui Serratã nominatã ideo putent, quod ab ea serra inuenta sit. Dioscorides hanc Teucrium etiã, propterea quod Teucrio similis admodũ sit, appellari à nõnullis scribit.

Serratula. *Chamædrys unde dicta.* *Serrata.*

GENERA.

Etsi Dioscorides alij¶ ueteres unicã faciant Chamędryn, tamen nos, quia plures herbas ad eius formam ac picturã accedere uidemus, duo eius genera produximus. Quorum sanè primum uera Chamædrys existit, & germanicè klein Bathengel nominatur. Illius autem rursus duo sunt genera. Vnum enim quod præ cæteris o-

D mnibus picturæ Dioscoridis maximè accedit, mas dicitur, alterum uerò fœmina: neque enim aliter nobis discrimen indicare licuit nisi sexus ratione. Alterum genus uulgaris est Chamædrys, quod iterum duûm est generum, mas scilicet & fœmina. Mas germanicè Erdtweirauch / fœmina uerò Gamenderle / Blawmenderle / Vergißmein nit / appellatur.

FORMA.

Frutex dodrantalis, folijs exiguis, forma & diuisuris quernis similibus, amaris¶, flore subpurpureo, exili, semine in calyculis atro. Quæ utique descriptio ita herbis illis quas pictas exhibemus respondet, ut nulla prorsus nota reclamare uideatur. Sunt enim herbæ palmum altæ utplurimum, exili folio, effigie & diuisura Quercus, amaro, flore penè purpureo & exiguo, ita ut mirari satis non possim, cur nonnulli alteram speciem genuinam Chamædryn esse negent, cum tamen Germanica etiam appellatio pulchrè ad antiquum atque adeo græcum nomen alludat. Sed instabit forsitan quispiam dicens, Chamædrys Dioscoridis palmum alta est, hæc tua mensuram hanc excedit. Fateor sanè, attamẽ non multum exuperat, quod si etiam plus exuperaret, non tamen hoc nomine alterius speciei herba putanda esset: ne¶ enim adeò statam atque certam mensuram herbis tribuit Dioscorides, ut quandoque ultra citra¶ consistere non liceat: uerum cum alicui herbæ mensuram adscribit, id ea ratione facit, ut maiori parti indiuiduorũ illius speciei quadrare existimet. In prioris itaque inopia, alterius usus esse potest.

Obiectionis solutio.

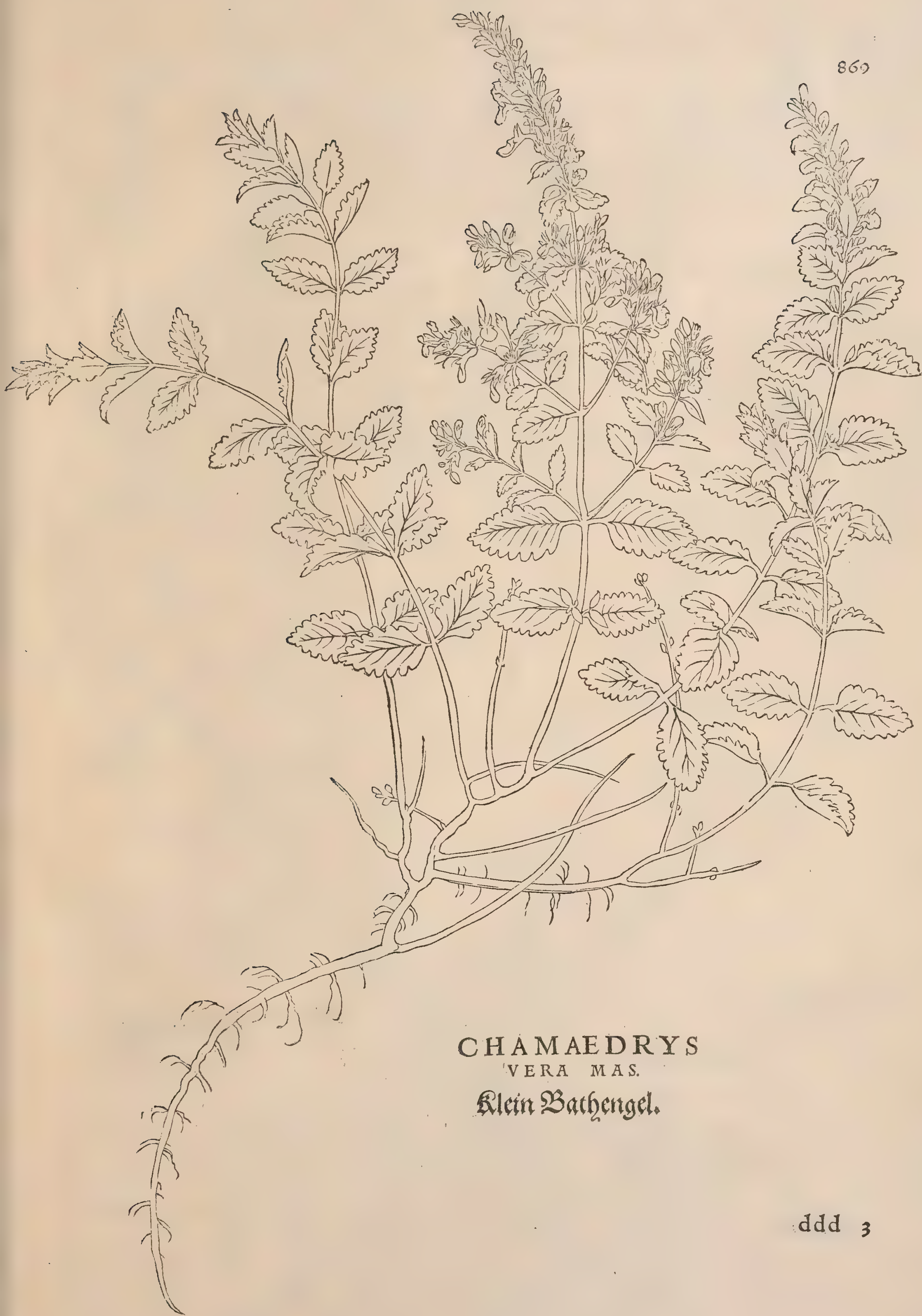
LOCVS.

Nascitur asperis & petrosis locis, interdum etiam in montosis & campestribus solidis.

TEMPVS.

Primum genus Iunio & Iulio mensibus floret. Alterum autem uere potissimũ. Carpuntur semine prægnantia.

TEMPERA-



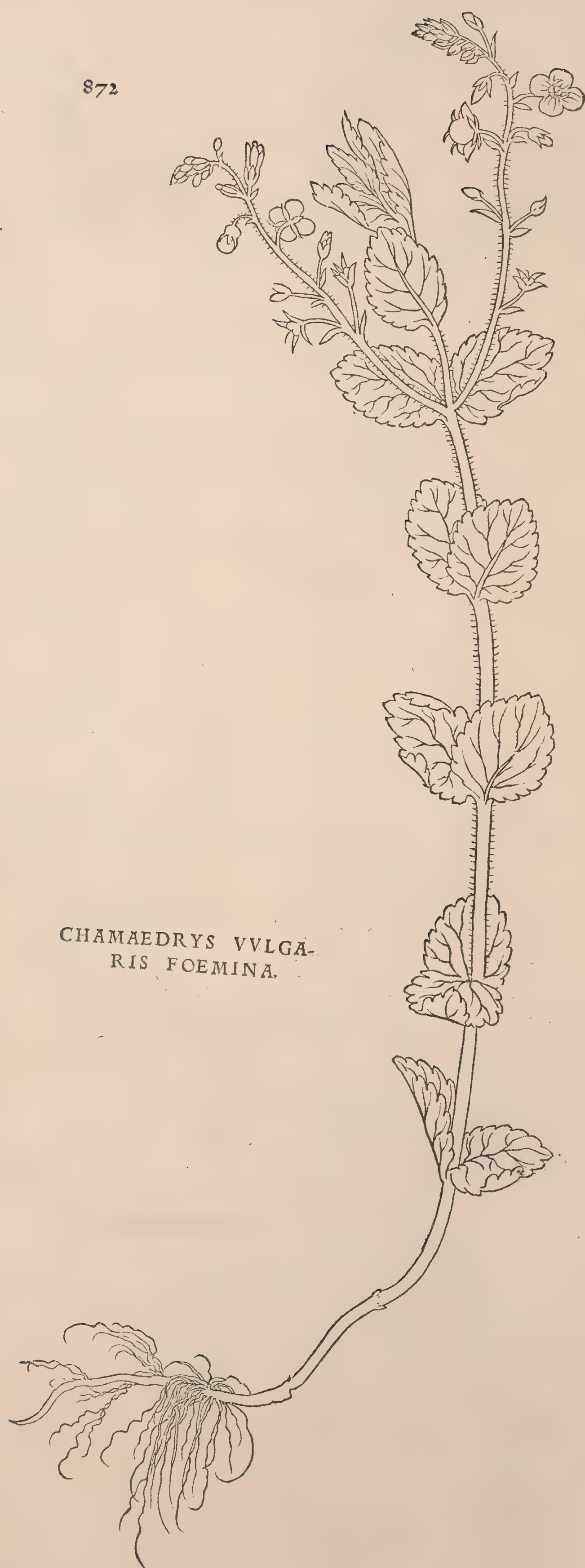
CHAMAEDRYS
VERA MAS.
Klein Bathengel.



CHAMAEDRYS VERA
FOEMINA.

Klein Bathengel weible.


CHAMAEDRYS VVLGA-
RIS MAS.
Erdtweirauch.



CHAMAEDRYS VVLGARIS FOEMINA.

Gamenderle.

A

TEMPERAMENTVM.

Ex tertio ordine calefacientiũ & desiccantium facit Galenus, Germanicæ tamen minus calefacere & desiccare uidentur, utpote in regione frigidiore natæ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Recens ac uiridis in aqua decocta & pota, conuulsis, tussientibus, lieni indurato, urinæ difficultatibus, hydropicis inter initia auxiliatur. Cit menses, fœtusq́ extrahit. Lienem ex aceto pota minuit. Aduersus uenenata cum uino pota & illita efficax est. Trita ad prędicta in pilulas conformatur. Cum melle uetera ulcera purgat. Cum oleo trita, inuncta & illita, oculorum caliginem discutit.

EX GALENO.

Chamædrys uincentem qualitatē amarã habet, & est quodammodo acris. Quocirca meritò lienem colliquat, urinam & menses mouet, crassitudinē humorum incīdit, & uiscerum obstructiones expurgat.

EX THEOPHRASTO.

Trissaginis folia ad rupta, uulneraq́ in oleo trita ualent, & ad depascentia ulcera. Semen bilem extrahit, & oculis quoq́ beneficum est. Folium ad albugines tritum in oleo prodest.

EX PLINIO.

Aduersus serpentiũ uenena potu illituq́ efficacissima. Item stomacho, tussi uetustæ, pituitæ in gula cohærescenti, ruptis, conuulsis, lateris doloribus. Lienem consumit. Vrinã & menses cit, ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus scopis eius in tribus heminis aquæ decoctis usque ad tertias. Sanat & uomicas, & sordida ulcera cum melle. Fit & uinum ex ea pectoris uitijs. Foliorũ succus cum oleo, caliginem oculorum discutit. Ad splenem ex aceto sumitur.

B

DE CHAMAECYPARISSO CAP. CCCXXXIIII.

NOMINA.



ΧΑΜΑΙΚΥΠΑΡΙΣΣΟΣ Plinio dicta est, quasi pumila Cupressus. Apud Græcos, quod sciã, eius fruticis nulla fit mentio. Vulgo Cypressus, Germanis Cypreß nominatur. Cypressus ab odore & forma foliorũ eiusdem nomenclaturæ arboris uocata est. *Cypressus unde dicta.*

FORMA.

In arbusculi formam fruticat, folijs incanis, Abrotoni fœminæ modo scissis. Floribus in summo auri instar fulgentibus. Totus frutex odoratus est. Errãt qui Chamæpityn esse arbitrantur: neque enim ut illa humi serpit, sed altius à terra, ut pictura monstrat, consurgit. *Chamæcyparissus non est Chamæpitys.*

LOCVS.

In hortis passim ac figulinis prouenit.

TEMPVS.

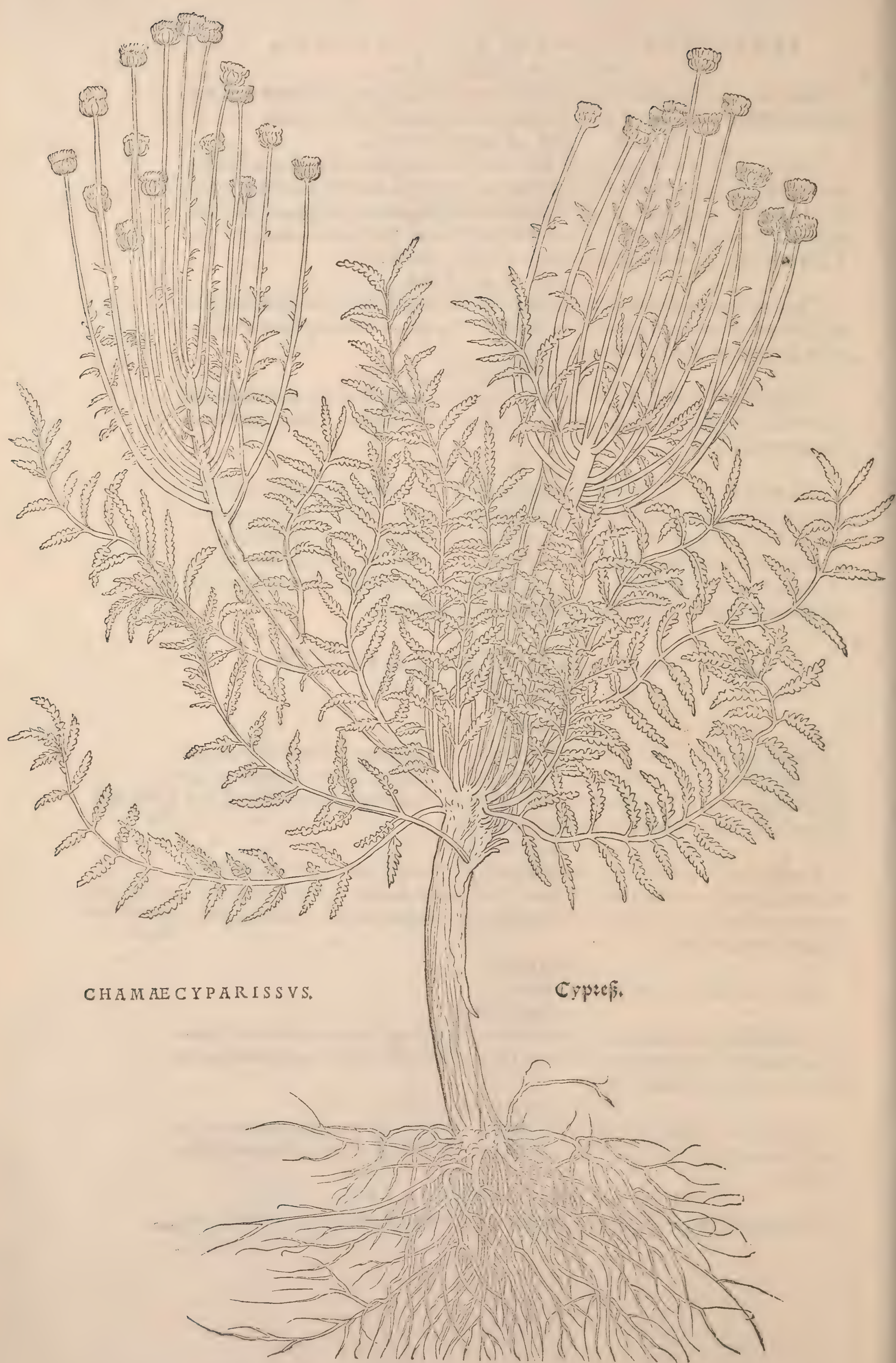
Æstate floret. Paucos autē frutices inuenies in quibus flores intueri liceat, quandò per uniuersam uitam non nisi unum hunc, cuius picturam damus, fruticem in quo flores apparuerint, uiderim.

TEMPERAMENTVM.

Apparet in ea, sicut gustus testificatur, leuis quidem acrimonia, sed maior amaritudo, multoq́ etiam plus acerbitatis in tota planta. Resiccat itaque absq́ insigni caliditate.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Quum easdem quas arbor Cyparissus qualitates habeat Chamæcyparissus, necesse est


CHAMAECYPARISSVS.
Cypreß.

A cesse est ut etiam facultates easdem obtineat. Arboris igitur hæ sunt uires. Adstringit & refrigerat. Folia eius cum passo & myrrha modica pota, uesicæ fluxionibus & urinæ difficultati medentur. Pilulæ tusæ, & cum uino potæ, contra sanguinis reiectionem, dysenterias, alui fluxiones, orthopnœam, tussimq́ prosunt. Decoctum earum idem potest. Tusæ cum fico duritias emolliũt, & polypos in naribus sanant. Leprosos ungues cum aceto decoctæ & tritæ adiectis lupinis tollunt. Intestinorũ ramices illitæ coërcent. Folia idem possunt. Pilulæ cum coma suffitæ culices abigere creduntur. Folia trita & illita uulnera glutinant, sanguinemq́ supprimunt. Cum aceto autem trita, capillos tingunt. Illinitur per se aut cum polenta ad erysipelata, herpetas, carbunculos, & oculorum phlegmonas. Cerato mixta & imposita uentriculum firmant.

EX GALENO.

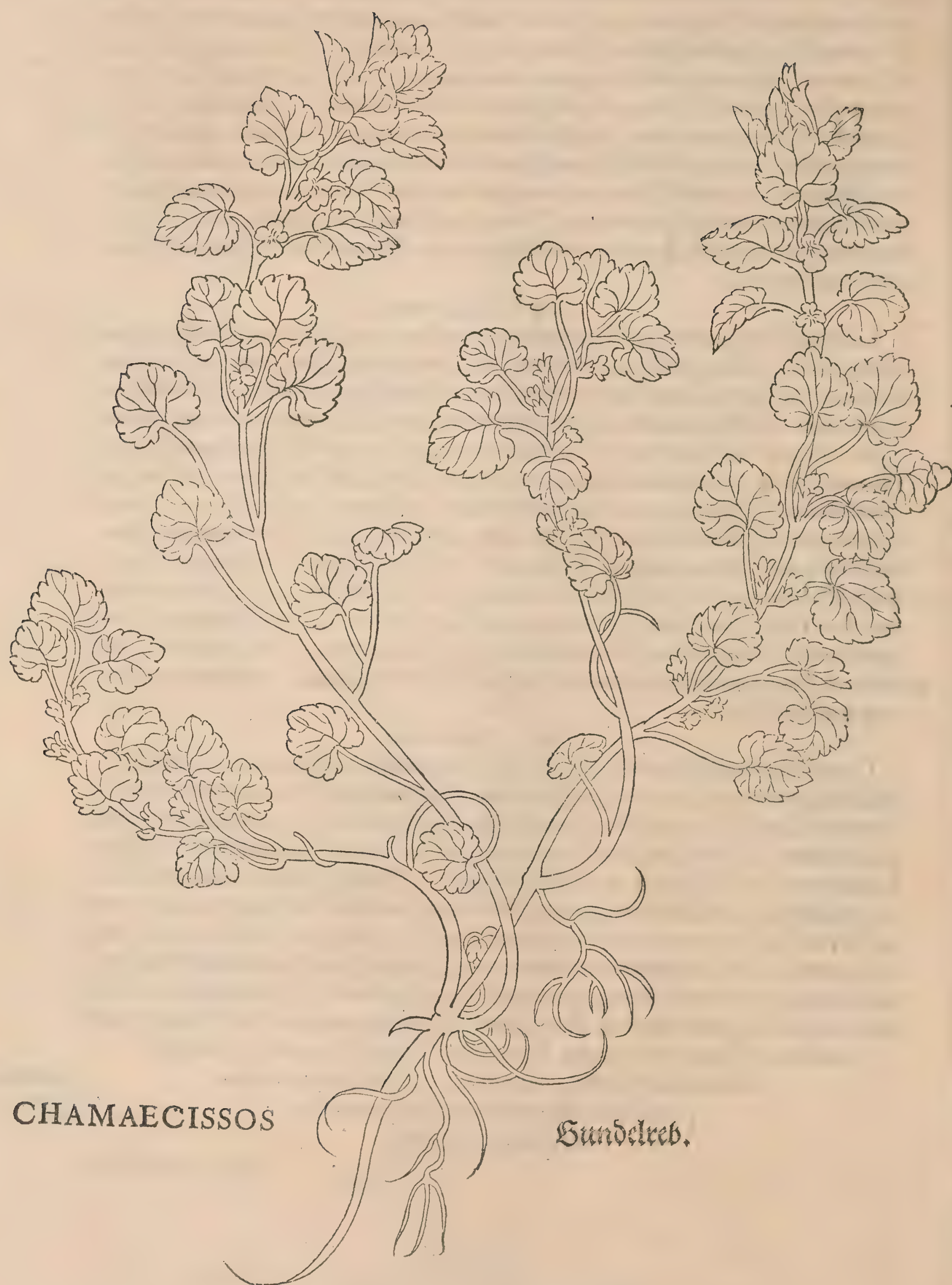
Cupressi folia, germina, pilulæ recentes & molles, magna ulcera in duris corporibus glutinant. Ex quo clarum est quod resiccandi uim habeat, absq; insigni acrimonia & caliditate. Tanta inest ei acrimonia caliditasq́, quanta satis sit deducendæ in altum acerbitati: nullam tamen mordicationẽ aut caliditatem in corporibus efficit. Proinde in alto latentes in flaccidis putrescentibusq́ affectibus humiditates, sine molestia tutoq́ depascitur, quum quæ calefaciunt & desiccant, eas quidem quę contentæ sunt absumant, cæterum acrimonia & caliditate alias attrahant. Sic intestinorũ ramice affectos iuuat: siquidem exiccat & robur addit corporibus præ humiditate laxis, utpote quum adstrictio in altum subeat, eò quod caliditas quę illi admista est deducat, ad eam quidem mensuram perueniens, ut præire quidem ualeat, nondum tamen mordicare. Quidam ea utuntur ad carbunculos & herpetes polentæ miscentes, tanquam absumat citra calefactionem eos morbos efficientem humi-
B ditatem. Sunt qui ad erysipelata utantur, admista nimirum polenta cum aqua, aut oxycrato aquoso.

EX PLINIO.

Cupressi folia trita serpentum ictibus imponuntur, & capiti cum polenta, si à sole doleat. Item ramici, qua de causa bibuntur. Testium quoque tumori cum cera illinuntur. Capillũ denigrant ex aceto. Eadem trita cum duabus partibus panis mollis, & è uino Amineo subacta, pedum ac neruorum dolores sedant. Pilulę aduersus serpentium ictus bibuntur, aut si eijciatur sanguis. Collectionibus illinuntur. Ramici quoq; teneræ tusæ cum axungia & lomento prosunt. Bibuntur ex eadem causa. Parotidi & strumæ cum farina imponuntur. Exprimitur succus tusus cum semine, qui mixto oleo, caliginem oculorum aufert. Item uictoriati pondere in uino potus illitusq́, cum fico sicca pingui, exemptis granis, uitia testium sanat, tumores discutit, & cum fermento strumas. Radix cum folijs trita potaq́, uesicæ & stranguriæ medetur, & contra phalangia. Ramenta pota menses ciunt, scorpionum ictibus aduersantur. Chamæcyparissos herba ex uino pota contra uenena serpentium omnium scorpionumq́ pollet.

Chamæcyparißi facultates.

DE CHAMAE-



CHAMAECISSOS

Gundelreb.

A NOMINA.



ΧΑΜΑΙΚΙΣΣΟΣ, ἢ γῆς στέφανος Græcis, Hedera terrestris, Terræ corona Latinis appellatur. Officinæ nomen Hederæ terrestris retinuerunt. Germanicè Gundelreb/corrupto sanè nomine uocatur, cum dicendũ esset Grundreb/hoc est, humi repens uiticula. Nominatur etiam Germanis Erdephew/& Erdenkrenzlin. Chamæcissos uerò dicta est, quod nunquã non repat humi, folijs Hederæ similibus. Corona terræ, quod ramulos suos per terram spargens, folioso ueluti serto eandem coronare uideatur. *Hedera terrestris.* *Chamæcissos unde dicta.* *Corona terræ.*

FORMA.

Folia Hederæ similia habet, minora tamen & tenuiora. Ramulos dodrantales multos, folijs plenos, à terra quinque aut sex prodeuntes. Flores Leucois similes, minores tamen, & in gustu uehementer amaros. Radix illi est tenuis, alba, & inutilis. Ex hac historia satis constat herbam hodie uocatam Hederam terrestrem, esse Dioscoridis Chamæcisson. Siquidem folijs Hederæ constat, minoribus tamen & tenuioribus, ac in circuitu incisis. Legendũ enim esse μικρότερα, & non μακρότερα, res ipsa docet: nam etsi folia Chamæcissi aliquatenus Hederæ similia sint, tamen rotundiora, atqueadeo minora etiam & tenuiora existunt. Et est hic lapsus ab ι in α apud Dioscoridem frequens, ut ex alijs etiam locis suprà notatis liquet. Ramulis etiam dodrantalibus multis, foliosis, qui tamen antequam scindantur quinque aut sex à radice procedunt. Flores denique eius Leucois similes sunt, non quidem luteis, albis, aut purpureis, sed cœruleis: ita ut uehementer errent qui eius flores neque figura neque colore floribus Chamæcissi, qui Leucois adsimilantur, esse similes putant. Etsi enim colore neque albi, neque lutei sint, cœruleos tamen, qui color etiam Leucoiorũ est, esse constat. In gustu denique, sicut etiam folia, amari sunt. Radix quoque eius tenuis, & nullius prorsus usus est. His omnibus accedit, quod nomen etiã pulchrè quadrat: neque enim Græcis aliud sonat Chamæcissos, nisi humilem ac humi repentem Hederam. Cæterum non esse Elatinen, præter alia multa quæ referre superuacaneum arbitror, sapor manifestè ostendit, qui in Hedera terrestri amarus & modicè acris est, atqueadeo calorem præ se fert. Elatine uerò refrigerat atque adstringit. Sic non esse Asclepiada, ut taceam quod Securidacæ simile semen non proferat, uel unus locus natalis satis monstrat. Asclepias enim in montibus, Hedera autem terrestris in decliuibus locis & uallibus, ut germanicum nomen Grundreb abundè indicat, prouenire solet. Quæ autem herba sit Asclepias, suo loco dictum à nobis est. *Dioscoridis locus emaculatur.* B *Chamæcissos Hedera terrestris non est Elatine.* *Non est Asclepias.*

LOCUS.

Nascitur in cultis locis, iuxta etiam sepes & dumeta.

TEMPUS.

In Martio statim erumpit, & floret in magnam usque æstatis partem.

TEMPERAMENTUM.

Amaritudo exiguaque acrimonia foliorũ & florum satis monstrant herbam hanc calidam & siccam esse, ita ut hi qui frigidã esse statuunt, reprehensione non careant. *Error quorundã notatur.*

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia eius trioboli pondere in aquæ cyathis tribus, quadragenis aut quinquagenis diebus pota, ischiadicis prosunt. Morbum quoque regium in senos septenósue dies similiter pota emendant atque expurgant.

EX GALENO.

Chamæcissi flos quum sit admodum amarus, iecoris obstructiones soluit. Sunt qui illum etiam ischiadicis exhibeant.

C EX PLINIO.

Chamæcisson appellant Hederam non attollentẽ se à terra. Et hæc contusa in uino acetabuli mensura lieni medetur. Eius folia bibunt ischiadici tribus obolis, in uini cyathis duobus septem diebus, admodum amara potione.

APPENDIX.

Has omnes iam cõmemoratas facultates Hederæ terrestri recentiores tribuunt: neq; dubium est, quum sit admodũ amara, quin easdem habeat, & alia etiam possit quæ illi adscribunt, ut euocare suppressos menses, urinam mouere, obtusum auditum remouere. Contra pestem etiam tradunt efficacem esse: id quod equites quoque sciunt: hi enim quoties fibula dicta pestis equum corripuerit, hac contra eandẽ herba magna efficacia utuntur.

DE CHRYSANTHEMO. CAP. CCCXXXVI.

NOMINA.



ΧΡΥΣΑΝΘΕΜΟΝ Græcis, Chrysanthemũ Latinis, officinis inusitatum, Germanis Goldtblům / Schmaltzblům / à pinguedine quæ contrito digitis flosculo apparet, & Ratblům nominatur. Chrysanthemon uerò à flosculis auri splendorem & colorem præ se ferentibus, dictum est. *Chrysanthemum unde dictum.*

FORMA.

Herba est tenera, fruticis tamen speciem obtinens, leues proferens caules, & multifida folia: luteos flores, uehementer splendentes, & oculi instar circulares. Ex qua sanè descriptione satis clarum est, herbam quam pictam damus, esse Chrysanthemon, quod illi omnes à Dioscoride traditæ notæ, nulla prorsus reclamante, conueniant. Quibus Democriti in Hydroscopico accedit testimonium, qui herbam hanc quæ Batrachio similis est, Chrysanthemon Gręcis appellari scribit, folijsq; Apij esse, maioribus tamen, flore auri colore splendente. Addit deniq; ab Aquilegijs mirè celebratã esse, eò quod aquam subesse certum sit, ubi solet emicare. Quæ quidẽ singula herbę illi quam depictã exhibemus respondent. Nam ut cætera omittam, ubi hæc nascitur aquæ latices subesse non est dubium. Quidam perperàm Wasserhanenfůß germanicè nominant: nam hoc nomine appellata herba, alia ab ea est, ut in capite de Batrachio docuimus. Nam cum hæc nostra acrimonia uacet, quanquam Batrachijs similis sit, tamen in numero illorum esse hoc nomine non potest.

D

LOCVS.

Nascitur prope urbes, in pratis humidis, & alijs locis aquosis.

TEMPVS.

Maio mense eius floribus prata & loca humida splendescunt.

TEMPERAMENTVM.

Eiusdem esse cum Buphthalmo temperamenti, & gustus & facultates declarant. Calidum itaque esse & siccum constat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eius flores cum cerato triti, steatomata discutere produntur. Regio morbo correptis coloris bonitatem tempestiuè reddit, à balneo post longiorem in eo moram exitu pota.

EX PLINIO.

Vesicæ calculos Chrysanthemon eijcit.

DE CHAMAE-



CHRYSANTHEMVM

Schmaltzblům.

C CAP. CCCXXXVII.

NOMINA.

Carduus ſuarius. Cardopatium.



ΑΜΑΙΛΕΩΝ λάυκὸς Græcis, Chamæleon albus, Carduus ſuarius & uarius Latinis, officinis & barbaris Cardopatium appellatur. Quod nomen hauddubiè corruptũ eſt, deductumq́ꝫ à dictione Pancration, nam ſic olim eſſe nominatũ Chamęleonem Apuleius teſtatur: aut à Carduo uario, à qua dictione, u ſcilicet litera in p, & r in t mutata, in Cardopatiũ facilis eſt lapſus. Germanis Eberwurtz / eleganti alluſione ad Carduum ſuarium, nuncupatur. Chamæleon autem à foliorũ uarietate dici cœpit. Mutat enim cum terra colores, Plinio teſte: hic niger, illic uiridis, alibi cyaneus, alibi croceus, atq; alijs coloribus uidetur. Suarius autem Carduus dictus eſt, quod ſues ſi in polenta exhibeatur, perimat. Ob quam etiam cauſam Eberwurtz Germanis nuncupatam puto.

Chamæleon unde dictus. Suarius Carduus quare nominatus

FORMA.

Folia habet Silybo aut Scolymo ſimilia, aſperiora autem, acutiora, nigroq́ꝫ Chamæleone ualidiora. Caule uacat, uerum è medio ſpinam Echino marino, aut Cinaræ ſimilem erigit. Flores purpureos, ueluti capillos, qui in pappos euaneſcunt. Semen Cnico ſimile. Radicẽ in pinguibus collibus craſſam, in montoſis uerò graciliorem, in profundo albam, aliquatenus aromaticam, graueolentẽ & dulcem. Plinius libro xxij. cap. xviij. breuius herbam hanc depingit, ſic inquiens: Aſperiora folia habet, ſerpit in terra Echini modo ſpinas erigens, radice dulci, odore grauiſsimo. Quæ certè notæ in uniuerſum omnes, herbæ quæ hodie barbara & corrupta uoce Cardopatiũ uocatur, adamuſsim reſpondent, ita ut nemo non eſſe Chamæleonem perſpicuè intelligat. Huc accedit quod facultates etiam eædem ſint. Radix
D enim Chamæleonis albi hauſta, uenenis reſiſtit. Radix etiam Cardopatij ex recentiorum traditione, mirificè uenenis aduerſari, & contra peſtilentiam populatim ſæuientem, ut paulò pòſt dicemus, efficaciſsimũ eſſe remediũ dicitur. Quod ſi tamen rectiora quis protulerit, non grauabimur hic, ut in alijs quoq;, mutare ſententiã.

LOCVS.

In glabretis montium prouenit, & in ſyluis, ut hinc etiam ſyluaticus Carduus cognominatus ſit.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus cum ſuis floribus effodi poteſt.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius calefacit ſecundo ordine abſoluto, deſiccat autem tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

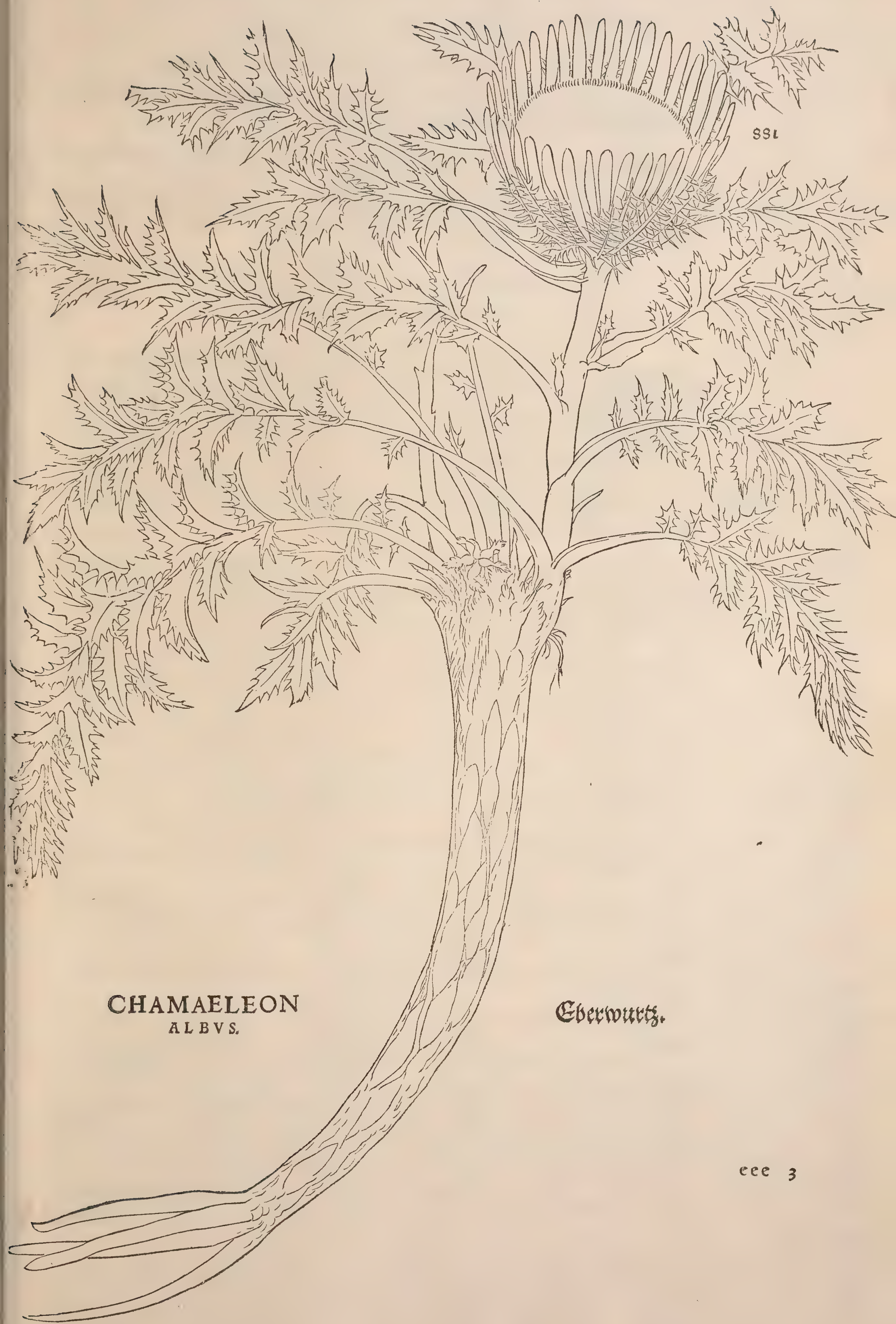
Radix pota acetabuli menſura, latos lumbricos pellit. Sumitur autem in uino auſtero, cum decocto Origani. Hydropicis cõmodè drachma in uino datur: etenim eos extenuat. Contra difficultatem urinæ decoctum eius propinatur. Pro theriaca cum uino pota eſt. Occîdit canes & ſues. Mures item necat ſubacta cum polenta, aut hydrelæo madefacta.

EX GALENO.

Radix eius potui datur acetabuli menſura contra latos lumbricos cum uino auſtero. Exhibent etiam aqua inter cutem laborantibus.

EX PLINIO.

Hydropicos ſanat ſucco radicis decoctæ. Bibitur drachma in paſſo. Pellit & interaneorum animalia acetabuli menſura ſucci eiuſdem in uino auſtero cum Origani ſcopis. Facit ad difficultatẽ urinæ. Hic ſuccus occîdit canes ſuesq́ꝫ in polenta. Addita aqua & oleo contrahit in ſe mures & necat, niſi protinus aquam ſorbeant. Radicem



CHAMAELEON
ALBVS.

Eberwurtz.

C dicem eius aliqui concisam seruari iubent funiculis pendentē, decoquuntq́ in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatismos uocant.

APPENDIX.

Recentiores radicē Cardui suarij drachmæ pondere in uino sumptam cōtra pestilentiæ contagia prodesse tradunt. Eandem etiam in aceto decoctam, contra scabiem, impetiginē, & omnes cutis fœditates curatu difficiles conferre scribunt, si eius decocto lauentur. Idem dentium etiam dolori succurrit.

DE CHAMAELEONE NIGRO
CAP. CCCXXXVIII.

NOMINA.



ΧΑΜΑΙΛΕΩΝ μέλας Græcis, Carduus niger aut Vernilagium Latinis dicitur. Officinis hæc planta incognita existit. Germanis allusione ad latinam nomenclaturam schwartzer Gartendistel uocari potest, quod scilicet in hortis tantum culta proueniat. Sunt qui eam à candore foliorum nominent welsch weiß Distel/ sed prior appellatio ad discriminandas plantas melior existit. Chamæleon uerò dictus est à uarietate foliorū, quæ pro terræ & locorū differentia, aut admodū uiridia, aut subalba, aut cœrulea, aut rubra inueniuntur. Niger uerò hauddubiè à radice appellari cœpit.

Chamæleon niger cur dictus.

FORMA.

Folijs Scolymo similis est, minora tamen, tenuioraq́, & rubentia ea habet. Caulem emittit digitali crassitudine, dodrantalem, subrubrū, qui in summo habet umbellam, & spinosos flores tenues, hyacinthi æmulos, uersicolores. Radicē crassam,
D nigram, densam, & aliquando corrosam, quæ dissecta subflauescit, & cōmanducata mordet. Hæ quidem notæ quanquā plantę, cuius hic picturā damus, ferè omnes uideantur quadrare: caulem enim euehit dodrantalē, & altiorē etiam, digitū ęquantem crassitudine, subrubrum, folia instar Scolymi, minora, subalba & leniter puniceа, candidū ac hispidum florem, hyacinthina purpura uariatū, radicem nigram & subflauam: tamen cum non admodū linguam uellicet cōmanducata radix, fit ut nō parum an legitimus sit Chamæleon niger addubitem. Verū cum multi huius temporis uiri eruditi hanc plantam Chamæleonē nigrum esse credant, nolui hoc tempore ab ijs prorsus dissentire, atque adeo eandem quæ illi, plantæ huic indere appellationem uolui, maximè cum nullam aliam eidem cōuenire apud Dioscoridem descriptionem uideam, donec aliquid certius de ea nobis aut alijs compertum fuerit.

LOCVS.

Nusquam sua sponte in Germania prouenit, quare cultura indiget. Nascitur autem Chamæleon niger, Dioscoride autore, siccis, campestribus, cliuosisq́, & maritimis locis.

TEMPVS.

Iulio mense floret, ac subinde in capitulis rotundis Augusto mense semen hispidum profert.

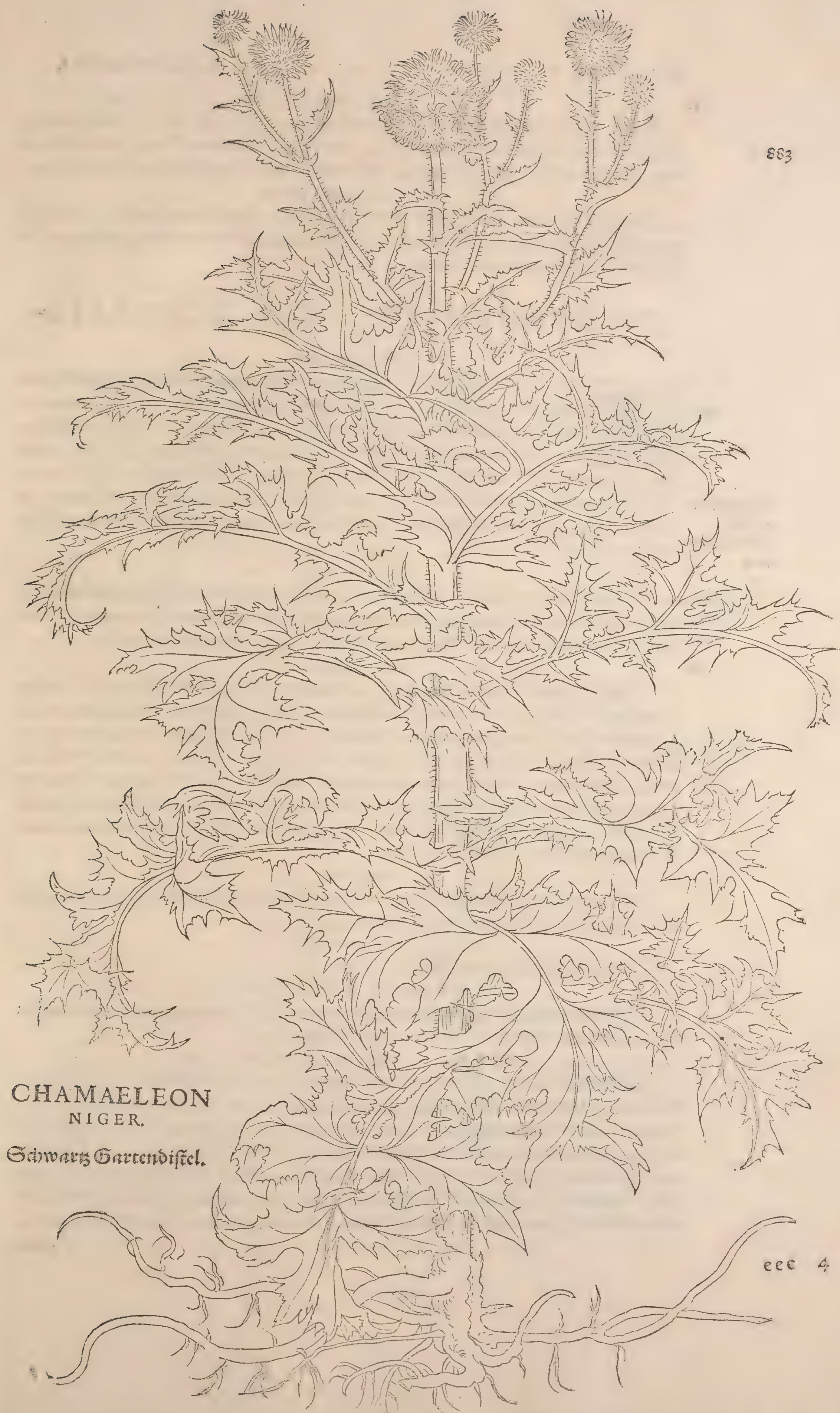
TEMPERAMENTVM.

Chamęleontis nigri radix sicca est in tertio ordine, calefacit uerò in secundo absoluto.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix trita, additis exiguo atramento sutorio, cedrino oleo, & axungia, scabiem abigere potest. Abstergit etiam impetigines, admixtis sulphure & bitumine. Decoctum eius collutione dentium dolorē mitigat. Cum pari pipere & cera oblita, dolentibus dentibus auxiliatur. Quinetiā fouentur ea dentes, quū decocta in aceto, & calens imposita fuerit. Scriptorio stylo dolēti denti calida admota, eum frangit. Cum sulphure decolorē ob solē faciē, & alphos emendat. Miscetur medicamentis erodentibus. Phagedænas, ferinaq́ ac tetra ulcera illita, ad mitiorē habitū trāsferens sanat.

EX GALENO.



CHAMAELEON NIGER.

Schwartz Gartendistel.

C

EX GALENO.

Radix quiddam letale obtinet, quamobrem eius foris usus ad scabies, impetigines, alphos, & in summa ad omnia quæ detersionẽ postulant. Præterea emollientibus & discutientibus medicamentis miscetur, ac illita phagedænica ulcera sanat.

EX PLINIO.

Radice eius lichenes curantur, cum sulphure & bitumine unà coctis: cõmanducata uerò dentes mobiles, aut in aceto decocta. Succo scabiem etiam quadrupedum sanant. Et ricinos canum necant.

DE CHAMAEPITY. CAP. CCCXXXIX.

NOMINA.



AMAIPITYS Græcis, Aiuga siue Abiga, autore Plinio, Latinis dicitur. Inuenitur & Ibiga uocari, quod nomẽ, Hermolao teste, ferè seruant hodie Illyrici. Hinc abiectis duabus literis i & g, Iba, & ab Aiuga abiectione literarum a & g, Iua manauit in uulgi nomenclationẽ. Officinę Iuam cognomento muschatam appellant, Germani ye lenger ye lieber. Cæterũ Chamæpitys dicta est, quasi humilis & breuis, humiq; depressa picea: nam eius folia piceam olent. Abiga uerò uocata propter abortus, quos, educendis ijs quæ in utero sunt, excitare solet.

Ibiga. *Iua.* *Chamæpitys unde dicta.* *Abiga quare uocata.*

GENERA.

Prima. *Altera.* *Tertia.*

Tria eius sunt genera. Vna folijs Sedi seu Aïzoi, quam nos fœminã fecimus. Altera ramis anchoræ modo incuruis, quam nondum uidimus. Tertia mas dicitur etiam Dioscoridi. Harum discrimina è descriptionibus certiùs cognosces.

D

FORMA.

Prima, herba est per terram serpens, subcurua, folia minori Azioo similia habens, multò tamen tenuiora, pinguiora: hoc est, ut Serapion interpretatur, super se plus humiditatis tenacis habentia, & hirsuta, circa ramos frequentia, odore piceæ, flores exiguos, luteos aut candidos, radicem Cichorij. Altera cubitalibus est ramis anchoræ modo incuruis, tenuibus, coma supradictæ simili, flore candido, semine nigro. Olet autem & ipsa piceam. Tertia quæ mascula appellatur, herbula est foliolis tenuibus, candidis & hirsutis, caule aspero, candido, flosculis luteis, semine secus alas pusillo. Piceam & hæc olet.

LOCVS.

Sua sponte, quod sciam, in Germania non prouenit. Nunc tamen in hortis plantari cœpit. Plinius tertiam in petris nasci tradit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Chamæpitys gustu quidem amarũ saporem acri ualidiorem obtinet. Est autem in calefaciendo secundi, in siccando uerò tertij ordinis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia primæ septem diebus in uino pota, regio morbo medentur. Quadraginta uerò ex hydromelite, ischiadicos sanant. Dantur peculiariter iecinorosis, urinæ difficultatibus, & renum uitijs. Prosunt etiam torminosis. Ea apud Heracleam Ponticam, perinde atq; antidoto contra aconitum utuntur, bibentes decoctũ. Ad antedicta illinitur, cum polenta iure decocti macerata. Trita & cum fico pro pilulis data aluum emollit. Excepta melle, squama æris, & resina, purgat. Apposita ex melle, ex utero ducit. Mammarũ duritias discutit. Vulnera glutinat. Vlcera quæ serpunt,

cum



CHAMAEPITYS PRIMA.

Ye lenger ye lieber weible.



CHAMAEPITYS TERTIA.

Ye lenger ye lieber mennle.

A cum melle illita cohibet. Secunda & tertia eandem uim obtinent, non tamen usque adeò efficacem.

EX GALENO.

Effectu expurgat Chamæpitys, abstergitq; uiscera plus quàm calfacit. Proinde regio morbo correptis, & omnino quibus facilè iecur obstruitur, bonum est medicamentum. Quin & menses ducit tum pota, tum apposita cum melle. Sed & urinæ mouendæ aptum est medicamen. Sunt qui etiam eam exhibent ischiadicis decoctã in melicrato. Herba porrò ipsa uiridis magna uulnera conglutinat, & ulcera putrescentia sanat. Mammarum præterea durities discutit.

EX PLINIO.

Prosunt aduersus scorpionũ ictus. Item iecinori illitæ cum palmis aut cotoneis. Renibus & uesicæ, decoctũ earũ cum farina hordeacea. Morbo quoq; regio, & urinæ difficultatibus, ex aqua decocta bibunt. Nouissima contra serpentes ualet cum melle. Sic & apposita uuluas purgat. Sanguinẽ densatum extrahit pota. Sudores facit, perunctis ea. Peculiariter renibus utilis est. Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ, cum ficu aluum trahentes. Lumborũ quoq; dolorẽ uictoriati pondere in uino finit, & tussim recentẽ. Mortuos fœtus ex aceto cocta potaq;, eijcere protinus dicitur.

APPENDIX.

Recentiores herbarij, & magna officinarũ pars, aliam Chamæpityn ostendunt, folio Saluiæ rimoso, angustiore tamen, & ad radicẽ maiore, flore subcandido ac luteo, & semine nigro: quæ tamẽ legitima Chamæpitys non est, sed prima potius Sideritidis, ut suo diximus loco, species. Desinant igitur subinde hac herba pro Chamæpity uera uti, ac illius loco has quarum nunc picturas damus usurpent. Erroris autem huius nulla alia fuit causa, quàm quod Chamæpitys etiam ueteribus alio nomine dicta sit Sideritis. Hinc pleriq; decepti eam herbam quæ priuatim ac propriè sic nominatur, pro Chamepity usurpare cœperunt. Sideritis autẽ nulla alia de causa dicta est Chamæpitys, nisi quod illi uulnera glutinandi insit facultas. *Officinarum error.*

B

DE PSYLLIO. CAP. CCCXL.

NOMINA.



ΨΥΛΛΙΟΝ græcè, herba Pulicaris latinè, nomen græcum in officinis retinet, germanicè Psilienkraut nominatur. Tam græcam autem quàm latinam appellationẽ à pulice, cuius effigiẽ semen eius refert, sortita est herba. Vel, ut nonnullis uidetur, quia si uiridis in domum feratur, generari in ea pulices prohibeat. *Psyllium unde dictum.*

FORMA.

Psyllion folia Coronopo similia habet, hirsuta, longiora, ramos dodrantales. Tota herba ad fœni graminisue formam accedit. Coma eius à medio caule incipit, capitula bina aut terna in summo contracta conuolutáue, in quibus semen pulicibus simile, nigrum durumq;.

LOCVS.

In aruis & incultis nascitur. Nusquam tamen, quod sciam, in Germania nisi satum prouenit.

TEMPVS.

Flores tota ferè æstate ex capitulis eius, quæ spicæ formam obtinent, erumpentes dependent, canino capiti haud dissimiles, ut pictura abundè monstrat. Semen uero autumno profert.

TEMPERAMENTVM.

Semen eius ex secundo refrigerantium est ordine, in desiccando uerò & humectando medium quodammodo & symmetrum. Cõmentum Mesues de substantia eius interiore calida nihil moror. *Mesues cõmentum.*

VIRES.



PSYLLIVM

Psilienkraut.

A VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis Psyllio refrigeratoria. Cum rosaceo, aceto, aut aqua illitum articulorũ doloribus, parotidibus, tuberculis, œdematis, luxatis, capitisq́ doloribus prodest. Enterocelis seu intestinorũ ramicibus puerorum, & umbilicis prominentibus cum aceto illitum medetur. Oportet autem acetabuli mensura tusum in aquæ heminis duabus madere, & ubi aqua concreuerit illinire: egregiè siquidem refrigerat: deiectum enim in feruentem aquam, calorem eius reprimit. Prodest erysipelatis. Perhibent si uiridis domum importetur, prohibere ne in ea pulices generentur. Tusa cum adipe, sordida & maligna ulcera expurgat. Succus eius cum melle ad aures fluxione tentatas, & uermiculosas conducit.

EX PLINIO.

Vis ei ad refrigerandũ ingens. Semen in usu. Fronti imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & rosaceo, aut posca. Ad cætera illinitur acetabuli mensura, sextario aquæ densat ac contrahit. Tunc terere ac crassitudinẽ illinere oportet cuicunq; dolori, & collectioni inflammationiq́. Tenasmo in aqua cum radicibus decoctum medetur. Omnibus articulorũ morbis salutare est huius semen madefactũ in aqua, admistis in heminam seminis duobus resinæ colophoniæ cochlearibus, thuris uno.

DE PSEVDONARDO. CAP. CCCXLI.

NOMINA.



ΨΕΥΔΟΝΑΡΔΟΣ græcè & latinè nominatur, quod scilicet non sit uera & genuina Nardus, cuius Dioscorides & alij ueteres meminerunt. *Pseudonardus unde dicta.*

GENERA.

B Duûm cernitur generum. Alterum procerius est, & maiorem spirat odorem, nec minus quàm Nardus placet. Hoc nos Pseudonardũ marem diximus. Officinæ & uulgus herbariorum Spicam à spicatis floribus nominant, Germani Spicanardi. *Spica.* Alterum amplitudine & odore minus, quod nos Pseudonardũ fœminam appellauimus. Officinæ & herbarij recentiores Lauandulam uel Lauendulam, eò quod balneis & hominum lauacris expetatur, elotaq́ omnia si permisceatur odoris commendet suauitate, uocant. *Lauandula.* Germani ad hoc nomen alludentes Lauendel nuncupant.

FORMA.

Frutex est folio crassiore, carnoso, angusto, colore languido, in candidum uergente, piloso, frequentibus spicis in aristas sparsis, flosculis in spica ferè cœruleis, in Lauendula autem purpureis.

LOCVS.

Gaudent apricis & petrosis, tanta suauitatis fragantia, ut omnes penè flores odoris iucunditate uincant, qua dote uestibus inseruntur.

TEMPVS.

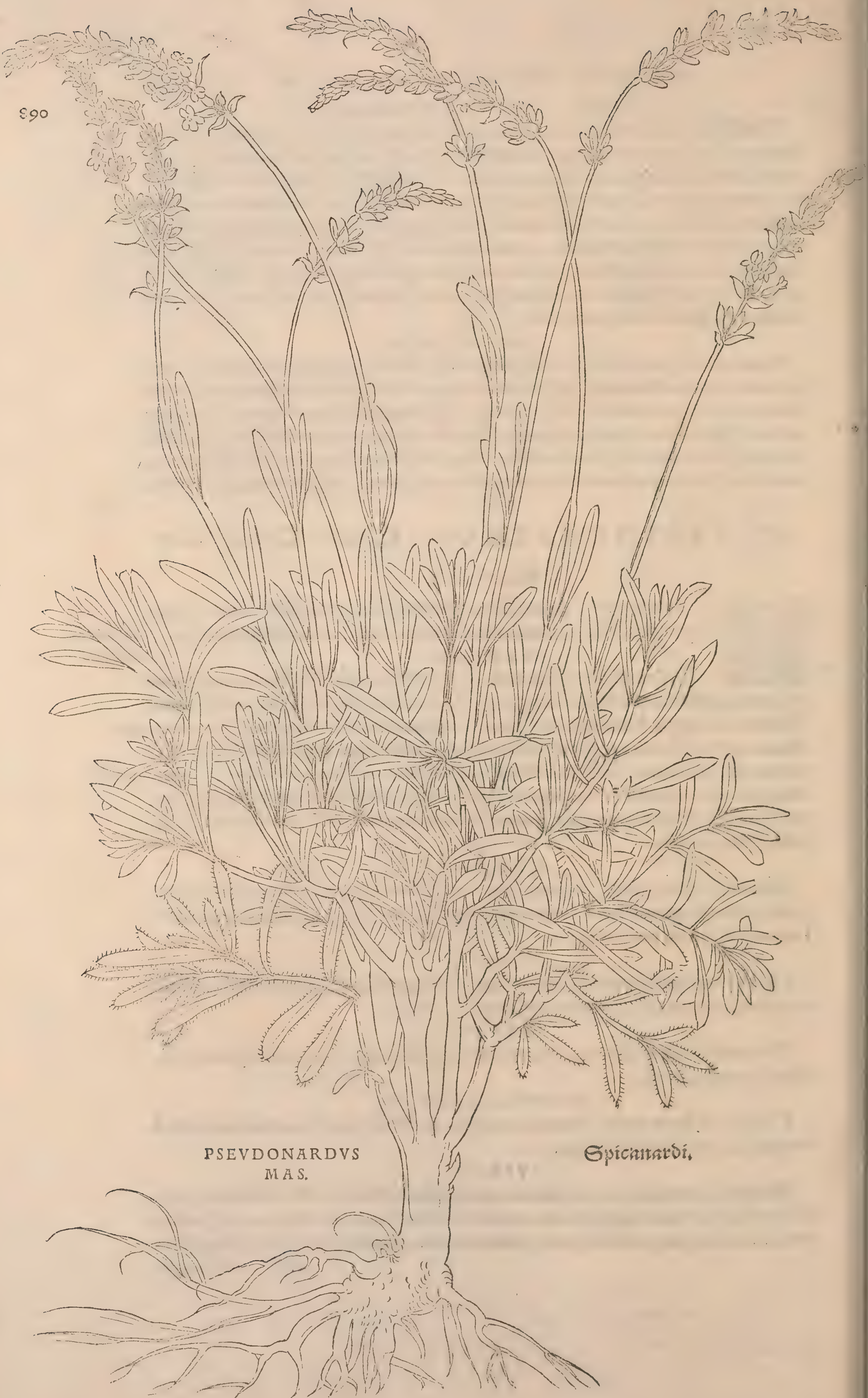
Vtraque perpetua coma exitu ueris canescit, Iunio & Iulio mense spicatur, floribusq́ prægnans est.

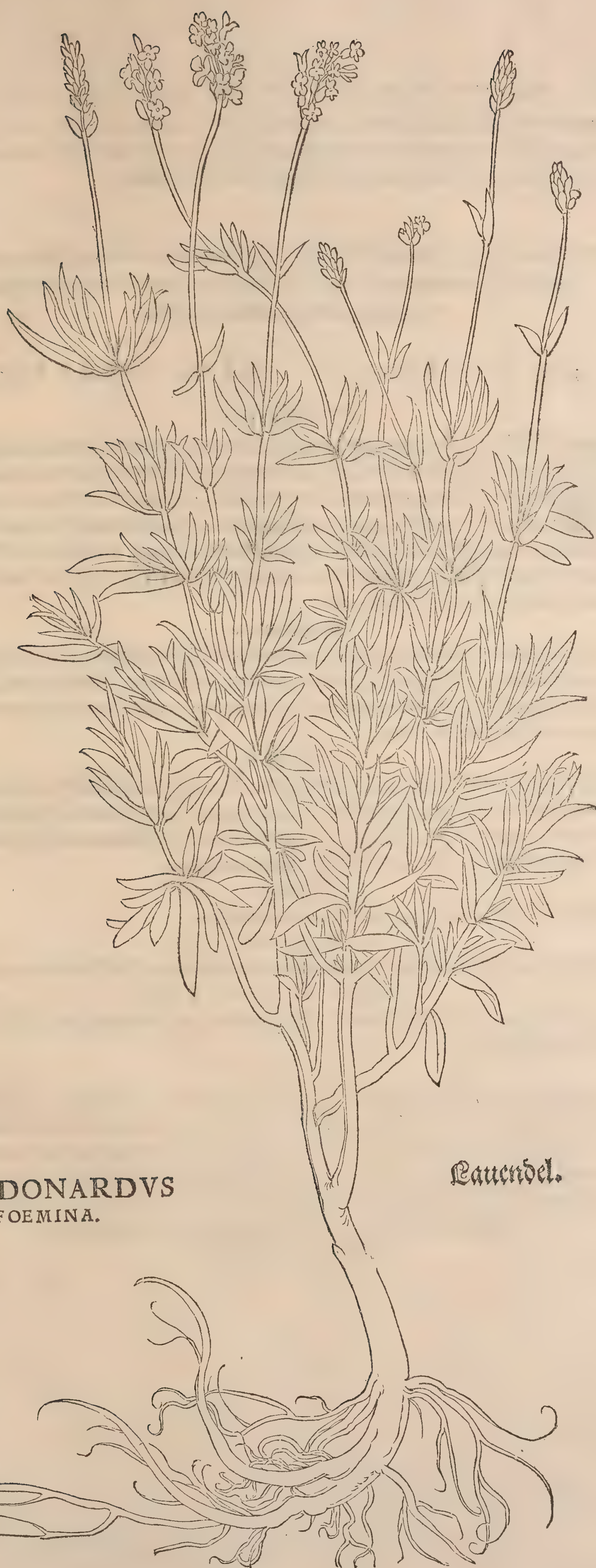
TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat ordine secundo, tenuibusq́ constat partibus, haud multum à natura Celticæ Nardi dissidens.

VIRES.

Antiquus manuscriptus herbarius easdem ferè facultates Pseudonardo, quas Celtica habet, tribuit, dum in hunc modum scribit: Stomachi dolorem frigidum, eiusdem inflationes, uteri dolores, lienis duritiem, iecinorisq́ obstructiones tollit.


PSEVDONARDVS
MAS.
Spicanardi.



PSEVDONARDVS
FOEMINA.

Lauendel.

C Stranguriæ & difficultati urinæ auxiliatur. Capiti admota calefacit, eiusq; humiditates exiccat. Hinc est quod recentiores tantisper eius usum in frigidis cerebri & neruorum morbis, apoplexia, paralysi, & similibus cõmendent.

Sequentia duo capita, quoniam absoluto fermè opere ad nos uenerunt, & idcirco suo loco reponi non potuere, tamen ne lector ijs fraudaretur, in calcem potius reijcere, quàm omnino præterire, collibuit.

DE DIGITALI. CAP. CCCXLII.

NOMINA.



Vod appellatione tum græca tum latina herba hæc hodie destituta sit, nulla alia de causa factum existimamus, quàm quod ueteribus incognita fuerit. Nos pulchritudine eius illecti, ἀνώνυμον esse diutius non sumus passi. Appellauimus autem Digitalem, alludentes ad germanicam nomenclaturam Fingerhůt/ sic enim Germani hanc stirpem nominant, à florum similitudine, quæ digitale pulchrè referunt ac exprimunt. Hac appellatione utemur, donec nos uel alij meliorem inuenerint.

Digitalis.

GENERA.

Digitalis purpurea. *Digitalis lutea.*

Duûm est generũ. Vna enim purpureos obtinet flores, ideoq; Digitalem purpuream appellauimus. Germanis brauner Fingerhůt dicitur. Altera luteos habet flores, ob id Digitalis lutea dicta nobis est. Germanis geeler Fingerhůt nominatur. In alijs per omnia similes sunt.

D

FORMA.

Herba est cubitalis, folijs latis & oblongis, Plantagini non dissimilibus, in extremitatibus serratis, floribus à lateribus caulis ordine dependentib. digitalis formam referentibus, purpureis aut luteis. Quibus decidentibus, semen in calycibus latum & oblongum profert. Radix illi est exigua & capillata.

LOCVS.

Nascitur in montibus, umbrosis & saxosis locis.

TEMPVS.

Floret Iulio potissimũ mense, atq; subinde cadentibus floribus semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Impense amara est herba, perinde atq; Gentiana, ut hoc nomine calidã & siccam esse euidentissimum sit.

VIRES.

Hæc herba hauddubiè quum opus est extenuatione, abstersione, purgatione, & obstructionis liberatione, efficax admodũ esse solet. Nam, ut testatur Galenus libro iiij. de simp. med. facul. cap. xvij. amari sapores abstergunt, expurgant, & quæ in uenis est crassitiem incîdunt. Quamobrẽ menses etiam quæ amara sunt mouere possunt, & ex thorace & pulmone pus educere. Quid multa? potest hæc herba ferè omnia quæ Gentiana, cuius uires suo in loco inuenient studiosi.

DE OCIMA-



DIGITALIS
PVRPVREA

Braunner Fingerhůt.



DIGITALIS
LVTEA.

Geeler Fingerhůt.

A NOMINA.



ΚΙΜΟΕΙΔΕΣ Græcis, Ocimastrum Latinis dicitur. Officinis inusitatum atque incognitum. Germanis wild Basilg appellatur. Ocimoides uerò Græcis haud alia ratione dictum est, quàm quod Ocimo, suis po- *Ocimoides cur dictum.* tissimum folijs simile sit. Ocimastrum autem Latini, quasi syluestre Oci *Ocimastrum.* mum appellauerunt. Nam sic ipsum uocare uidetur lib. xx. cap. xiij. Plinius. *Syluestre Ocimum.*

FORMA.

Folia habet Ocimo similia, ramulos dodrantales, eosdemq́ hirsutos, siliquas Hyoscyamo persimiles, semine nigro plenas, Melanthio seu Nigellæ simili (legendũ ẽm *Dioscoridis locus emendatus.* in Dioscoride ἐοικότι, & non ἐοικότας, ut habent aliqua exemplaria) Radix illi est gracilis & inutilis. Ex qua quidem deliniatione omnibus palàm fit, stirpem, cuius effigiem atq; picturã damus, esse Ocimastrũ: siquidẽ folia fert Ocimi, ramulos palmares & quadratos (quod Dioscorides omisit) hirsutos, flores purpureos (quos itidẽ Dioscorides nõ explicauit) forma Ocimi floribus similes, qui tamen colore, qui illis candidus est, distant: decidentibus floribus siliquas Hyoscyamo similes, seminis nigri, Melanthio similis, plenas ostendit. Radice etiã nititur tenui & superuacua. His omnibus etiam accedit odor, qui planè Ocimum referre uidetur: ita ut nemo dubitare debeat, quin hæc herba uerum sit Ocimastrũ, potissimum cum illi Dioscoridis descriptio sic quadret, ut nulla prorsus nota reclamare uideatur.

LOCVS.

Nascitur arenosis in locis. Copiose autẽ iuxta Nirtingam ad Nicerum oppidulũ prouenit, ubi idipsum primũ uidi, ac reperi: aliàs, quod sciam, mihi nunquã uisum.

TEMPVS.

Floret in fine Septembris & Octobre mense, atq; simul in siliquis semen profert.

B TEMPERAMENTVM.

Ocimastrum, maximè eius semen, est calidæ & siccæ temperaturæ, quod sapor etiam satis ostendit, qui cum modica adstrictione amarus est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Ocimastri in uino potum, medetur uiperarũ & aliarum serpentiũ morsibus. Ischiadicis datur cum myrrha & pipere.

EX GALENO.

Ocimoides quidam philiteriũ cognominant. Radix superuacanea est. At semen tenuium partium, & desiccantis citra mordacitatem facultatis est.

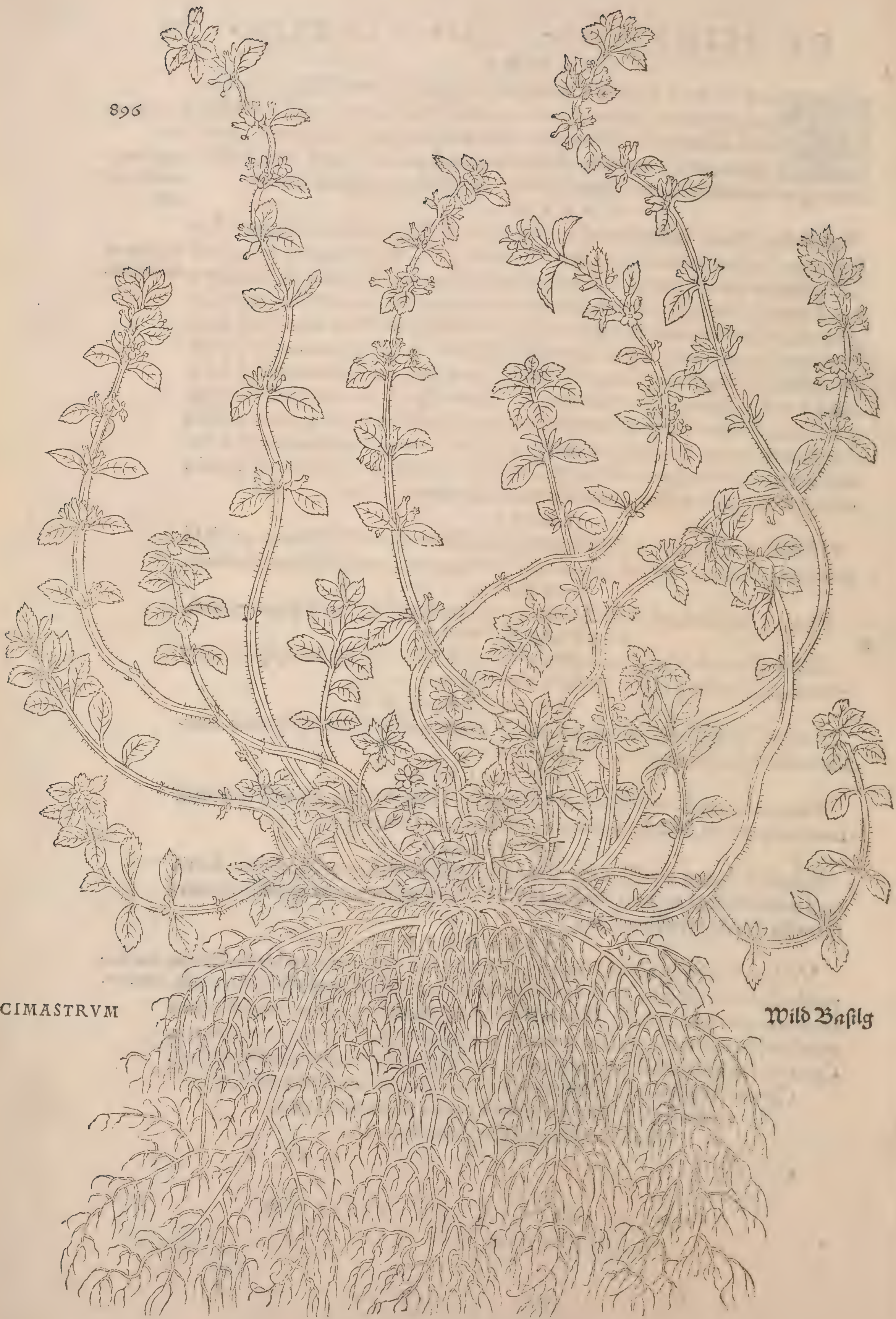
EX PLINIO.

Syluestri Ocimo uis efficacior ad eadem omnia, quæ satiuo. Peculiaris ad uitia quæ uomitionibus crebris cõtrahuntur. Vomicisq́; uuluæ, contraq́; bestiarũ morsus radix in uino est efficacissima.

APPENDIX.

Vel syluestre Plinij Ocimũ diuersum est ab Ocimastro, aut in uerbis eiusdẽ iam *Plinij locus* productis, error subest. Quum enim Ocimastri radix, Dioscoridis & Galeni testi- *emendatur.* monio, inutilis sit, non rectè à Plinio dicitur quod eius radix in uino contra bestiarũ morsus efficacissima sit: sed hoc potius, Dioscoride teste, semini tribuendum erit. Quare in Plinio legendũ, contraq́; bestiarũ morsus semen in uino est efficacissimũ. Quam sanè lectionem Dioscoridis autoritas abundè confirmat, qui Ocimastri semen cum uino potum, contra uiperarum & aliorum reptilium ictus efficax esse tradit.

COMMENTARIORVM DE STIRPIVM HISTORIA FINIS.



OCIMASTRVM

Wild Basilg

PICTORES OPERIS,

Heinricus Füllmaurer. Albertus Meyer.

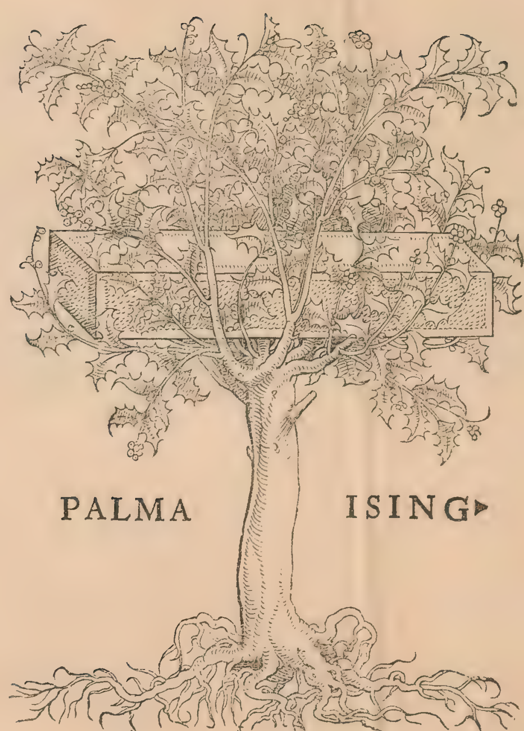
SCVLPTOR

Vitus Rodolph. Speckle.



EMENDANDA IN COMMENTARIIS *de Stirpium historia.*

Pag.4.uerſ.11.legendum,Hypochondrijs,iecinori &c̃. Ibid.uerſ.20.legendum,Eadem poteſt præſtare cum ſapa,aut lenticula. Pag.8.uerſ.11.Plin.lib.21.cap.21.marem quidem campeſtre &c̃. Ibid.uerſ.13.eiuſdem nomenclaturæ:expungendum itaq; cõma poſt eiuſdem. Ibid.uerſ.16. quod maſculum appellamus. Pag.11.uerſ.19.Ex Macro. Pag.14.uerſ.39.lege,de Acoro uero affirmare. Pag.16.uerſ.40.tubercula facultatem obtinet. Pag.28.uerſ.29.tenuis inteſtini dolores. Pag.29.uerſ.16.ramoſum. Pag.37.uerſ.ult.acris, ut piper,admodum ſit. Pag.43.uerſ.penult.axungia. Pag.54. uerſ.10. mollibus duntaxat ſpinis prædita. Pag.79.uerſ.22. Tænias,pro Tineas. Pag.86.uerſ.11.ab Aconis. Pag.93. uerſ.9. illita, aduerſus. Pag.98. uerſ.8.ſi quis in uilla eam extruxerit. Pag.126.uerſ.27.deſtituitur. Pag.128.uerſ.34.lege, Cum polenta, & expunge dictionem Si. Pag.135.uerſ.46.Ieiuno. Pag.141.uerſ.26.aqueæ. Pag. 148. iuxta picturam lege, BELLIS MAIOR. Pag.210.uerſ.ult.dulcis eſt quodammodo. Pag.236.uerſ.35.utiq; maximè. Pag.263.iuxta picturam, ERVCA SYLVESTRIS. Pag.264.uerſ.19.Kunigundis. Pag.304.iuxta picturam, SATVREIA SEV THYMBRA SATIVA. Pag.326.uerſ.34.nitatur,adijciendũ,radice. Pag.328. uerſ.37.terrena ſubſtantia conſtat. Pag.344. uerſ.5.κόρις enim Græcis &c̃. Pag.355. uerſ.28.tænias. Pag.363. uerſ.6. quæ in thorace ſunt educit. Pag.397.uerſ.37.craſsisq; nõnullis. Pag.440.uerſ.28.abundat,que. Pag.450. uerſ.25.per integrum retinuit annum amittit &c̃. Pag.eadem, uerſ.38. Sedi etiam ad deijcienda. Pag.452. uerſ.1.ad ſeceſſum prouocat. Pag.472.uerſ.28.utranq; uero. Pag.510.uerſ.14.floreat. Pag.529.uerſ.13.aut cum lini, &c̃. Pag.672.uerſ.9.eſſet diſcrimen.


PALMA
ISING

S I I ⅟

Complete
pp Bernard Quaritch
...
H. Froitzheim

23700

